PONTIFICIA UNIVERSITAS GREGORIANA

FELIX M. CAPPELLO S. I.
Prof. in Pontificia Universitate Gregoriana

TRACTATUS CANONICO - MORALIS
DE SACRAMENTIS

Vol. II.
DE POENITENTIA

Accedit Appendix
De Ecclesiae Orientalis Disciplina.

Editio sexta accurate recognita et aucta.

TAURINI MARIETTI ROMAE
1953

IMPRIMI POTEST

EMMANUEL PORTA S. I., *Praep. Prov. Romanae.*

Imprimatur.

Casali, die 10 Martii 1953.

Can. L. ODDONE, *Vic. Gen.*

Praefatio in sextam editionem.

Tractatum canonico-moralem *De Poenitentia* in commodum praesertim confessariorum denuo edendum censemus, eorum nempe qui sanctissimum gravissimumque munus gerunt in salutem animarum. Ex theologia dogmatica, pastorali et ascetica, quae ad confessariorum officium propius attinent, delibanda curavimus. Canonicam doctrinam, ad Codicis normam, accurate exponere, singulos canones referre eorumque vim ac genuinum sensum percipere nisi sumus. Doctores praeclarissimi nobis duces atque magistri fuerunt in opere concinnando, potissimum Angelicus, Suarez, Lugo, S. Alphonsus aliique. In hac nova editione nonnulla addenda, nonnulla mutanda existimavimus.

Faxit Deus, ut opus hoc qualecumque in sublimem divinae gloriae salutisque animarum finem quidpiam conferat!

AUCTOR.

INDEX

CAPUT V.

De remissione peccatorum.

CAPUT VI.

De subiecto sacramenti poenitentiae seu de actibus poenitentis.

CAPUT VII.

De confessione.

CAPUT VIII.

De satisfactione.

CAPUT IX.

De obligatione suscipiendi sacramentum poenitentiae.

CAPUT X.

De ministro sacramenti poenitentiae.

CAPUT XI.

De reservatione peccatorum.

CAPUT XII.

De absolutione complicis et sollicitatione ad turpia.

Caput XIII.

De munere et obligationibus confessarii.

Caput XIV.

De qualitatibus in confessario requisitis.

Caput XV.

De diversa agendi ratione confessarii cum variis poenitentibus.

Caput XVI.

De sigillo sacramentali.

Caput XVII.

De loco, tempore et veste adhibenda in confessionibus excipiendis.

Caput XVIII.

De Indulgentiis.

Caput XIX.

De Iubilaeo.

Appendix.

De Ecclesiae orientalis disciplina.

DE POENITENTIA

Theologi, tractationem instituentes de poenitentia, tum de virtute poenitentiae, tum de sacramento poenitentiae agunt. Virtus poenitentiae comparatur ad sacramentum poenitentiae tanquam pars vel quasi pars ad totum.

Sane quod per modum materiae concurrit cum absolutione sacerdotis, se habente ad instar formae, ad constituendam essentiam sacramenti poenitentiae, vel cum saltem ad essentiam huius sacramenti de necessitate praesupponitur, sunt quidam actus illius qui sacramentum suscipit. Qui singuli actus, contritio nempe, confessio et satisfactio, pertinent ad virtutem poenitentiae.

Sacramentum poenitentiae vel includit vel saltem necessario praeexigit actus virtutis poenitentiae; non item virtus poenitentiae, quantum est de se, dicit essentialem ordinem ad sacramentum poenitentiae. Idque evidens est quoad eos qui, deficiente in veteri lege sacramento poenitentiae, iustificationem nihilominus per virtutem poenitentiae obtinebant; id quoque manifestum est in lege nova, quantum ad eos qui non sunt baptizati, quippe pro his ratio virtutis poenitentiae constare potest sine proposito suscipiendi sacramentum poenitentiae.

Igitur rectus doctrinae ordo postulat ut prius nonnulla, saltem brevissime, tradamus de poenitentiae virtute; postea de sacramento poenitentiae disseramus.

CAPUT I.

DE VIRTUTE POENITENTIAE

ARTICULUS I.

De notione, actibus, obiecto etc. virtutis poenitentiae (1).

1. Nomen poenitentiae eiusque significatio. — 1. Plerique auctores censent vocabulum poenitentiae derivari ex *poena*, ita ut designet propositum satisfaciendi seu actum quo quis poenam luit ut pro peccatis satisfaciat.

Unde *S. Isidorus Hispalensis* ait: « A punitione *poenitentia* nomen accepit, quasi *punitentia*, dum ipse homo punit poenitendo quod male admisit » (2).

Item *S. Augustinus:* « Poenitere idem est quod rei commissae aliquem pudere ac pigere, ita ut *poenitet* sit idem quod *poena tenet;* quae enim taedio ac pudori sunt, ea puniendi vim habent » (3).

2. Multi recentiores opinantur nomen poenitentiae originem habere a voce *poene* seu *penitus*, adeo ut *poenitentia* etymologice significet aliquid intimum, ipsum cor hominis afficiens, atque proinde ex primaeva sua significatione denotet in recto intimum animi taedium vel animi dolorem de priori aliquo voluntatis actu, connotata tamen in obliquo mutatione consilii exinde orta.

Quare A. Gellius aiebat: « Poenitere tunc dicere solemus, cum quae ipsi fecimus, aut quae de nostra voluntate nostroque consilio facta sunt, ea nobis post incipiunt displicere, sententiamque in iis nostram demutamus » (4).

(1) Cfr. S. Thom., *Summa theol.*, III, q. 85, art. 1 ss.; Suarez, *De poenitentia*, disp. 1, sect. 1, n. 1 ss.; Morinus, *Comm. in administrationem poenitentiae*, lib. I, cap. 1, n. 1; Navarrus, *Manuale confessariorum et poenitentium*, cap. 1, n. 1; Lugo, *De poenitentia*, disp. 1, n. 2 ss.; Lacroix, *Theol. mor.*, lib. VI, part. 2, n. 650 ss.; Laymann, *Theol. mor.*, lib. V, tract. 6, cap. 1 s.; S. Alph., *Theol mor.*, lib. VI, n. 434 ss.; Palmieri, *De poenitentia*, Prati, 1896, lib. I; De San, *Tractatus de poenitentia*, Brugis, 1900, n. 1 ss.; Galtier, *De poenitentia*, Parisiis, 1923, n. 2 ss.

(2) *Etymol.*, VI, 19, 31.

(3) *Soliloq.*, cap. 19.

(4) *Noc. Att.* XVII, 1. Cfr. etiam Tertull., *De poenit.* I, 1.

3. Poenitere, unde vox poenitentia, sensu quodam *improprio* sive *translato*, sumitur quoque pro vocabulo *taedere, pudere;* quo sensu, ut palam est, dicitur aliquem poenitere poenitentiave duci etiam eorum, quae independenter a libera eius voluntate evenerunt (5).

2. 4. At *proprie* acceptum verbum *poenitere* solum de iis, quae ex libera voluntate procedunt, dicitur, et quidem, usu frequentiore tum ecclesiastico tum profano, de iis quae in vitio sunt, videlicet de actionibus moraliter malis et peccaminosis (6).

Unde poenitentia sensu *proprio* accepta significat *dolorem* ob aliquod factum a nobis antea admissum et *mutationem sententiae atque affectus circa huiusmodi factum.* Quae mutatio si seria sit, idem est ac *propositum emendationis*.

Hinc patet, cur poenitentia *proprie* nonnisi de actionibus moraliter malis dicatur: *hae* enim et *hae solae* sunt *per se* materia detestationis, cetera vero solum per accidens.

Vocabulum graecum, μετάνοια, quod, ex verbo μετανοεῖν, mutationem consilii significat in recto, non raro adhibetur sensu etymologico et absoluto supra exposito (n. **1**, 2). In obliquo vero designat eam prioris actus detestationem, quam vox « *poenitentia* » dicit in recto (7).

Lactantius, comparata voce latina cum graeca, ait: « Is quem facti sui poenitet, errorem suum pristinun intelligit, ideoque Graeci melius et significantius μετάνοιαν dicunt, quam nos possimus *resipiscentiam* dicere. Resipiscit enim ac mentem suam quasi ab insania recipit quem errati piget, castigatque seipsum dementiae et confirmat animum suum ad rectius vivendum; tum illud ipsum maxime cavet ne rursus in eosdem laqueos inducatur » (8).

Idem fere dicendum de vocibus hebraicis *noham, niham, schub, teschoubâ*, quae *poenitentiam, poenitere, agere poenitentiam* significant (9).

5. Ex hucusque dictis iure concludi potest, nomen *poenitentiae* sensu ecclesiastico, qui fundamentum habet in Scripturis sacris, significare non solum mutationem consilii seu propositum emendationis, ut

(5) M. Tullius Cicero (*De senectute*, 2) ait: « Num igitur, si centesimum vixisset annum, eum suae senectutis poeniteret? ».

Item in Somnio Scipionis (lib. II, *de republica*): « Iam ipsa terra ita parva mihi visa est, ut me imperii nostri, quo quasi punctum eius attingimus, poeniteret ».

(6) Cfr. M. Tull. Cicer. in *IV Tusculan. quaest.;* Ovid., *lib. I de Ponto elegiar.* 11; A. Gell., *Noct. Att.* XVII, 1.

(7) Cfr. Plutarch., *Timol. cum Aem.* Paul. parall. II, 8; Lucian., *De calumnia*, 5, et *De saltatione*, 83 s.

(8) *Inst. div.* VI, 24.

(9) *Exod.* XIII, 17; *Os.* XIII, 14; *Prov.* V, 11; II *Par.* VI, 24; VII, 14; III *Reg.* VIII, 33; *Ezech.* XVIII, 21 etc.

In Sacra Scriptura Deum dicitur quidem poenitere, at eo sensu dumtaxat quod in exteriore opere ea agit quae videmus agere homines poenitentia priorum factorum ductos. Cfr. *Gen.* VI, 6 s.; I *Reg.* XV, 35; *Ioan.* III, 10.

nonnulli affirmant (cfr. n. **2**, 4), sed vel maxime odium ac detestationem peccatorum antea admissorum atque voluntatem pro eisdem Deo satisfaciendi (10).

3. Definitio virtutis poenitentiae. — 1. Poenitentia, *qua virtus*, seu *habitualis*, definiri potest: *Virtus supernaturalis et moralis, inclinans peccatorem ad detestationem et dolorem de proprio peccato, quatenus est iniuria et offensa Dei, atque ad firmum emendationis et satisfactionis propositum* (11).

Poenitentia *actualis*, seu quatenus est *actus*, definiri potest cum *Angelico: « Dolor moderatus de peccatis praeteritis cum proposito ea removendi »* (12).

2. Ex tradita definitione liquet: 1° quaenam sit *natura* virtutis poenitentiae; 2° quinam sint eius *actus;* 3° quodnam ipsius *obiectum;* 4° demum quodnam *subiectum.*

4. Natura virtutis poenitentiae. — 1. Poenitentia est virtus *supernaturalis et moralis.* Speculative loquendo, dari posset etiam *naturalis* habitus poenitentiae, repetitis actibus acquisitus.

At de facto in christianis poenitentia debet esse *supernaturalis;* nam ipsi ad statum supernaturalem evecti sunt, adeoque tantum sub influxu gratiae actualis et ex motivo supernaturali revelatione cognito, poenitere possunt uti oportet. Imo, secundum communem et veram DD. sententiam, haec virtus, una cum aliis virtutibus, eo ipso instanti supernaturaliter infunditur, quo anima iustificatur.

2. Poenitentia dicitur virtus *moralis,* non autem theologica, quia immediate non versatur circa Deum, nec innititur attributis divinis; sed *immediate* versatur circa peccatum, quatenus emendari potest,

(10) Cfr. Suarez, disp. 1, sect. 1, n. 2; Morinus, lib. I, cap. 1, n. 3 ss.; De San, n. 7 ss.; Galtier, n. 2 ss.

(11) Cfr. S. Thom., III, q. 85, art. 1 ss.; Suarez, disp. 3, sect. 2, n. 6 ss.; sect. 4, n. 3; Lugo, disp. 4, n. 8 ss.

(12) *Summa theol.*, III, q. 85, art. 1.

« Ad secundum dicendum, ait S. Thomas (*l. c.* ad 2 et 3), quod poenitentia secundum quod est passio, non est virtus, ut dictum est; sic autem habet corporalem transmutationem adiunctam. Est autem *virtus* secundum quod *habet* ex parte voluntatis *electionem rectam.* Quod tamen magis potest dici de poenitentia, quam de verecundia; nam *verecundia* respicit turpe factum *ut praesens*, pro quo timet confundi; poenitentia vero *ut praeteritum.* Est autem contra perfectionem virtutis, quod aliquis in praesenti habeat turpe factum, de quo oporteat eum verecundari; *non est* autem *contra perfectionem virtutis* quod aliquis prius commiserit turpia facta, de quibus oporteat eum poenitere, cum *ex vitioso fiat* aliquis *virtuosus.*

« Ad tertium dicendum, quod dolere de eo quod prius factum est, cum intentione conandi ad hoc quod factum non fuerit, esset stultum. Hoc autem non intendit poenitens, sed dolor eius est *displicentia* seu *reprobatio facti praeteriti cum intentione removendi sequelam ipsius,* scilicet *offensam Dei* et *reatum poenae.* Et hoc non est stultum ».

eiusque motivum est honestas expiationis seu satisfactionis Deo offenso exhibendae (13).

5. Actus virtutis poenitentiae. — 1. Aliquem poenitentiae *actum* esse necessarium, post peccatum commissum, ratio ipsa evidenter demonstrat. Sane iniuria Deo irrogata reparari debet; praeterea, posita culpa gravi, homo ab ultimo fine manet penitus avulsus, donec per poenitentiam a peccato liberetur. Quare aliquis poenitentiae actus, etiam ante institutum poenitentiae sacramentum, certe requirebatur ad iustificationem recuperandam per peccatum lethale forte amissam (14).

Ad actus poenitentiae exercendos, infunditur in iustificatos *virtus* poenitentiae, quae nos inclinat ad peccati detestationem atque expiationem.

Christus vero instituit *sacramentum*, quo, mediante absolutione sacerdotis, quibusdam actibus a poenitente praecise positis, remittuntur omnia peccata post baptismum commissa.

2. Unde poenitentia essentialiter in ipso suo conceptu complectitur *detestationem* et *dolorem.* Detestatio, proprie et stricte loquendo, est causa doloris, qui proinde est veluti effectus et necessaria consequentia detestationis peccati (15).

Interdum poenitentia sumitur pro *detestatione cum tristitia,* quae oritur ex eo quod malum peccati apprehenditur ut praesens.

6. Proinde poenitentia, sensu perfecto sive totali accepta, plures actus in se continet:

1° *odium* ac *detestationem peccati*, quatenus hoc, quantum fieri potest, non esse seu non fecisse volumus: hinc *dolor* sive *tristitia* ob peccata commissa;

2° *voluntatem auferendi peccatum* a nobis, et ideo medium ad id necessarium adhibendi, nempe confessionem, quae ad peccata delenda necessaria cognoscitur ex Dei voluntate;

(13) Cfr. Galtier, n. 8 ss., qui erudite et accurate disserit; Pesch, *l. c.;* De Augustinis, *De re sacramentaria*, I, part. 1, art. 1.

In homine, qui est in statu peccati mortalis, poenitentia non est virtus infusa, sed actus poenitentiae a peccatore exercentur ope gratiae actualis. Homini iusto, e contra, Deus infundere potest habitum poenitentiae. Num reapse infundatur iste habitus, pendet ex quaestione de infusione virtutum moralium in genere. Cfr. Pesch, *Praelectiones dogmaticae*, VII, n. 98.

(14) Duplex distinguitur actus poenitentiae: *interior* et *exterior*. Ille est dolor de peccato commisso et voluntas contra illud agendi; hic est actus quo quis interioris detestationis ac voluntatis dat signa externa. Iste actus exterior valorem moralem non habet nisi ex actu interiore. Psychologica vero illius utilitas et efficacia in eo est quod per eum exercetur et confirmatur voluntatis imperium in eas vires hominis quibus maxime ad malum trahitur. Cfr. S. Thom., III, q. 84, art. 8 et 9.

(15) Suarez, disp. 4, sect. 4, n. 3; S. Alph., VI, n. 435.

3° *voluntatem satisfaciendi Deo* per peccatum offenso, quia offensae atque iniuriae irrogatae alicui necessario satisfieri debet per satisfactionem libere praestitam;

4° *propositum peccata* in posterum absolute *vitandi* (16).

Huiusmodi *propositum* non peccandi in vera poenitentia *semper*, vel *explicite* vel saltem *implicite*, continetur. Sane per actum poenitentiae homo peccatum praeteritum detestatur; sed cum malitia, propter quam detestatur *praeteritum*, etiam *futuro* peccato insit, *virtualiter* detestatur quoque peccatum futurum. Si vero poenitentia concipiatur ex motivo universali, quo homo detestatur omne peccatum grave, in ea continetur etiam propositum universale vitandi in posterum quodcumque peccatum (17).

7. Obiectum virtutis poenitentiae. — 1. Obiectum est duplex: *materiale* et *formale*.

2. Obiectum *materiale* sunt peccata a poenitente commissa.

Obiectum *formale*, iuxta plures, est tum malitia peccati, quae consistit in iniuria Deo irrogata, tum bonitas sive honestas, quae in huiusmodi iniuria reparanda continetur; at verius totale obiectum *formale* est ius divinum reparandum, nempe honestas, quae relucet in compensatione a peccatore facienda iuris divini per peccatum laesi (18). Nam peccatum repugnat auctoritati divinae et honori Deo debito. Cum autem voluntas detestari nequeat malum, nisi diligat bonum ei contrarium, consequitur, ad obiectum formale poenitentiae pertinere etiam bonitatem seu honestatem, quae in reparanda iniuria Deo illata reperitur (19). Cfr. n. **10**.

3. Ex dictis liquet, tunc solum, proprie loquendo, haberi actum *virtutis poenitentiae*, cum quis detestatur peccatum *quia* est iniuria Deo irrogata; si ex alio motivo illud detestetur, aliam virtutem exercet, eam scil. ex qua motivum doloris ac detestationis desumitur, v. g. peccatum quis detestari potest, quia privat aeterna beatitudine et dignum eum facit aeterna poena, vel quia est malum Dei atque ideo ipsius offensa.

(16) Quaerunt DD., utrum detestatio peccati suscepta ex motivo alicuius virtutis dici debeat actus ab ea elicitus, an tantum *imperatus*. Ad solutionem huius quaestionis, distinctio fieri debet inter virtutes quarum obiectum formale opponitur directe aut indirecte solum cuilibet peccato: aliae, v. g. caritas, obedientia, religio, possunt elicere ipsae actum detestationis; aliae, v. g. spes, timor, non possunt eum nisi imperare. Cfr. Pesch, VII, n. 94; Palmieri, *op. cit.*, th. III, 3; Galtier, n. 24.

(17) Conc. Trid., Sess. VI, cap. 6; XIV, can. 4.

(18) S. Thom., III, q. 85, art. 2 in corpore et ad 2; art. 3 in corp. et ad 3; *De veritate*, q. 28, art. 2; Suarez, disp. 2, sect. 3, n. 4.

Variae sunt opiniones theologorum circa obiectum formale virtutis poenitentiae. Cfr. Lugo, disp. 2, sect. 4; Scotus, in IV, D. 14, q. 3; Galtier, n. 27.

Sententia longe communior et verior illa est, quam in textu proponimus.

(19) Cfr. S. Thom., in IV, D. 17, q. 2, art. 2, sol. 4; Suarez, disp. 2, sect. 1, n. 8.

8. Subiectum virtutis poenitentiae. — 1. Subiectum *remotum* poenitentiae est quilibet homo culpae reus aut capax; nam *actus* poenitentiae proprie dictae supponit quidem actum peccati, sed *habitus* quo homo dispositus constituitur ad dolendum de proprio peccato, reperiri potest in omnibus qui sunt capaces peccati, quippe qui parati esse debent ad dolendum de peccato, si forte patratum sit.

2. Subiectum *proximum* est voluntas, quia odium peccati est actus quo voluntas a peccato avertitur; qui voluntatis actus supponit necessario praeviam intellectus cognitionem, qua peccatum ut malum apprehenditur; et quamvis in appetitum sensibilem saepe influat atque sensibilem dolorem sive tristitiam causet, voluntas tamen semper manet subiectum proprium poenitentiae (20).

9. Notio protestantica poenitentiae. — 1. *Lutherus* et *Calvinus* in hoc conveniunt quod poenitentia sit *mutatio consilii*, seu *conversio ad Deum*, ita ut quae dicitur « *contritio* » praesupponatur quidem, at solum praesupponatur, nec sit detestatio libere admissa de peccato actuali libere antea patrato, sed merus terror animi de iudicio ac poenis imminentibus homini lapso, qui ad Christum non confugerit.

2. Praeterea uterque tenet eam esse poenitentiae notionem quam sola Scriptura sacra noverit et probaverit, ita ut catholicorum doctrina dicatur ab illis *antievangelica* et *immoralis* (21).

Secundum doctrinam protestanticam poenitentia 1° *incipit* « passiva illa contritione, conscientiae cruciatu, vera cordis passione et sensu mortis », qui oritur ubi verbum Dei, tanquam fulmen, « manifestos peccatores et hypocritas prosternit et nullum iustum pronuntiat, sed omnes ad terrorem et desperationem adigit » (22); 2° *perficitur* autem, quando, percepta « consolatione et promissione gratiae », quam illi fulminationi minarum Dei evangelium adiungit, « homo fide se tradit Deo, qui ipsum ex imputatis meritis Christi iam ut iustificatum habeat » (23). Unde activus seu liber, si ita dici potest in doctrina protestantium, non habetur in poenitentia nisi ille motus fiducialis, quo peccator, ad vitandum Dei iudicium, se totum Deo tradit ac subiicit; seu habetur « conversio », at sensu protestantico, in qua sola consistit vera poenitentia, quae ab illa fide omnino inseparabilis est (24).

(20) S. Thom., III, q. 85, a. 4; Palmieri, *op. cit.*, th. II; Sasse, *l. c.*, th. I; Galtier, n. 33.

(21) Cfr. Köstlin, in *Realencyklop. f. protest. Theol. und Kirche*, III, art. *Busse;* Otto Clemen, *Luthers Werke*, Bonn, 1912, I, p. 17; K. Müller, *Die Bekenntnisse der reformierten Kirchen*, p. 880 ss.

(22) Lutherus, *Artic. Smalkaldi*, p. III, 3; *de poenit.* (Müller-Kolde, *Die symbol. Bücher der evangel-luther. Kirche*, 1907, p. 312).

(23) Lutherus, *Artic. Smalkaldi*, p. III, 3; *de poenit.* (Müller-Kolde, *op. cit.*, p. 312); Calvinus, *Institution de la religion chrétienne*, III, 3.

(24) Cfr. De San, n. 4 ss.; Galtier, n. 10; Sasse, II, th. I.

« Poenitentia, ait *Confessio Augustana* (art. 13), constat proprie his duabus partibus;

10. Utrum poenitentia sit virtus specialis. — 1. Distinguitur poenitentia *generalis* et *specialis*, ratione motivi propter quod dolor concipitur.

Poenitentia est *generalis*, si quis dolet de peccato ex motivo cuiuslibet virtutis habentis relationem ad Deum; est *specialis*, si dolet ex motivo *particulari* virtutis poenitentiae (25).

2. Ut id recte intelligatur, imprimis notandum est, dolorem de peccato commisso *duplici* ex motivo oriri posse, nempe: *vel* ex peculiari motivo virtutis poenitentiae, *vel* ex motivo cuiusque alterius virtutis. Ex his virtutibus aliae *habent relationem ad ipsum Deum*, quia earum motivum est bonum Dei, ut religio, spes, caritas; aliae relationem ad Deum, saltem immediatam, *non habent*, quia motivum earundem est bonum naturae rationalis, ut fortitudo, temperantia, veracitas, etc. (26).

Cum enim peccator apprehendit *peccatum* commissum *ut malum*, statim oritur in voluntate actus abominationis seu odii, displicentiae sive detestationis; et quia hoc malum apprehenditur *ut praesens*, oritur eo ipso in voluntate capaci etiam dolor ac tristitia, sicuti non potest quis diligere bonum, quod ut praesens apprehendit, quin de eo gaudium non sentiat (27).

Controvertitur inter DD. num poenitentia sit vere et proprie virtus *specialis*. Habetur virtus *specialis*, ubi agnoscitur obiectum formale speciale, seu honestas moralis quae non sit intra obiectum formale alterius virtutis.

Porro detestatio potest esse *vel* alicuius peccati particularis, *vel* omnium in genere peccatorum. Quoad *primum* casum, nulla est controversia; haec exsistit tantum quoad *alterum* casum. Unde status quaestionis huc praecise spectat, utrum nempe peccatum in genere seu peccata omnia possint odio haberi ex aliquo motivo ita *speciali* ut non ingrediatur obiectum formale ullius alterius virtutis ac proinde agnoscenda sit honestas *specialis*, quae dicatur virtutis poenitentiae (28).

Longe communior et probabilior sententia affirmat poenitentiam esse virtutem *specialem*, quatenus, licet actus poenitentiae poni possit ex motivo cuiuslibet virtutis generalis, *omnia tamen peccata possunt simul odio haberi*

altera est contritio seu terrores inconcussi conscientiae agnito peccato; altera est fides, quae concipitur ex evangelio seu absolutione, et credit propter Christum remitti peccata et consolatur conscientiam et ex terroribus liberat ».

(25) S. Thom., III, q. 85, art. 2 et 3; De San, n. 25 ss.; Palmieri, th. III.

(26) S. Thom., III, q. 87, art. 1; Suarez, disp. 4, sect. 1, n. 4 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 657; Pesch, VII, n. 113 ss.

(27) Cfr. Lacroix, *l. c.*, n. 655 ss.; Suarez, *l. c.*, n. 4 ss.; Caietanus, t. I opusc., tract. 4, quaest. 1; Gobat, tract. 6, n. 38 s.

(28) Galtier, n. 21 ss.; De San, n. 27 ss.; Sasse, II, th. IV.

ex speciali aliquo motivo non ingrediente obiectum formale ullius alterius virtutis (29).

Patroni tamen huius sententiae non eodem modo intelligunt obiectum formale specialis virtutis poenitentiae (30).

ARTICULUS II.

De necessitate poenitentiae (1).

11. Praemittenda. — 1. Consideratur necessitas poenitentiae quoad hominem *lapsum* seu *peccatorem*, ut palam est, et attenditur tum *medii* tum *praecepti* necessitas.

Illud necessarium *necessitate medii* dicitur, quod est medium, et quidem necessarium absolute, iustificationis ideoque salutis, sine quo proinde, etiam inculpabiliter omisso, salus nequit obtineri.

Necessarium *necessitate praecepti* id est, quod ita praescribitur, ut eius omissio, si culpabilis, noceat saluti consequendae, si autem inculpabilis, non noceat.

2. Omnes theologi docent poenitentiam in genere seu quandam peccati detestationem, necessariam esse *necessitate medii*, posito peccato *lethali*.

Controvertitur, utrum requiratur actus *formalis* poenitentiae, an sufficiat *virtualis*, qui v. g. continetur in actu caritatis perfectae (2).

Nonnulli, ut *Scotistae*, dicunt sufficere actum *virtualem* poenitentiae.

Alii, praesertim ex schola *Thomistarum*, censent requiri actum *formalem*.

(29) Cfr. S. Thom., III, q. 85, art. 2; Suarez, disp. 2, sect. 3, n. 2 ss.; Lugo, disp. 2, sect. 4, n. 1 ss.; Galtier, n. 23; Pesch, n. 92.

Angelicus (*l. c.*) ait: « Species habituum distinguuntur secundum speciem actuum; et ideo ubi occurrit *specialis* actus *laudabilis*, ibi necesse est ponere specialem habitum virtutis. Manifestum est autem quod in poenitentia invenitur specialis ratio actus laudabilis, scilicet operari ad destructionem peccati praeteriti, *in quantum est offensa Dei;* quod non pertinet ad rationem alterius virtutis. Unde necesse est ponere, quod poenitentia est specialis virtus ».

(30) Cfr. S. Thom., III, q. 85, art. 2 et 3; *De veritate*, q. 28, art. 2; Suarez, disp. 2, sect. 3, n. 4; Scotus, in IV, D. 14, q. 3; Lugo, disp. 2, sect. 4, n. 2 ss.

(1) Cfr. S. Thom., III, q. 86, a. 2; Suarez, disp. 9 et 15; Salmant., disp. 4, dub. 2, disp. 5, dub. 6; Palmieri, *op. cit.*, th. VII; Pesch, VII, n. 110 ss.; Galtier, n. 37 ss.; De San, n. 92 ss.

(2) Cfr. Suarez, disp. 20, sect. 6, n. 2; Lacroix, lib. V, part. 2, n. 682; S. Alph., VI, n. 449.

Plures cum Suaresio (3) distinguunt, existimantes actum formalem *per se* requiri, quando quis de suis peccatis cogitat, *per accidens* sufficere actum *virtualem* poenitentiae, cum quis ex oblivione vel inconsideratione, de peccatis suis non cogitat, at animo ita dispositus est, ut si cogitaret, peccata profecto detestaretur et a se removeret. Haec sententia verior et communior est (4).

3. Praeceptum poenitentiae est *speciale*, ab aliis praeceptis nempe distinctum, ita ut inducat peculiarem atque distinctam obligationem. Contraria opinio (5) merito a theologis reiicitur.

12. 4. Supposito peccato *lethali*, actus saltem *virtualis* poenitentiae necessarius est *necessitate medii* in *praesenti rerum ordine.*

Dicimus: *supposito peccato lethali*, quo scilicet a Deo, ultimo fine, avertimur; si peccatum est veniale tantum, poenitentia, licet exoptabilis, necessaria tamen non est ad salutem.

Dicimus praeterea: *in praesenti rerum ordine*, quia nonnulli theologi putant Deum posse, de potentia sua absoluta, condonare peccatum et gratiam infundere absque ullo actu peccatoris; quod tamen multi DD. — attentis divinis attributis, praesertim sapientia, iustitia et sanctitate — negant (6).

13. Necessitas medii poenitentiae. — Multiplici ex fonte eruitur.

1° **Ex S. Scriptura.** Id necessarium est necessitate medii, quod cum fine ita coniungitur, ut hic finis sine illo obtineri nequeat; atqui, posito peccato mortali, salus ita cum poenitentia coniungitur, ut sine ea haberi non possit, ut ex pluribus testimoniis Sacrae Scripturae apertissime constat. V. g.: « *Si poenitentiam non egeritis, omnes similiter peribitis* » (7). — « *Poenitemini igitur, et convertimini, ut deleantur peccata vestra* » (8).

2° **Ex Conc. Trid.** (9). « Fuit quidem poenitentia, ait Synodus, universis hominibus, qui se mortali aliquo peccato inquinassent *quovis tempore* ad gratiam et iustitiam assequendam *necessaria* ». Igitur poenitentia, cum omni tempore, etiam ante conditam legem positivam, ad

(3) Disp. 8, sect. 2, n. 3 ss.
(4) Pesch, VII, n. 118; Galtier, n. 50; De San, n. 101.
In casu martyrii, interveniente inculpabili peccatorum oblivione sive inadvertentia, sufficit poenitentia virtualis *imperfecta*. Cfr. S. Thom., III, q. 66, art. 11; q. 87, art. 1, ad 2.
(5) Victoria, *De septem Sacramentis*, q. 121.
(6) Cfr. Suarez, disp. 9, sect. 3, n. 1 ss.; Caietanus, in 3 p., q. 86, a. 2; Galtier, n. 51; Gonet, *De iustificatione*, disp. 1, art. 4, n. 96 ss.
(7) *Luc.* XIII, 5.
(8) *Act.* III, 19. Cfr. *Ierem.* XVIII, 8 ss.; *Ezech.* XVIII, 21 ss.
(9) Sess. XIV, cap. 1.

remissionem peccati requireretur, necessaria profecto dicenda est necessitate medii.

3° Accedit **ratio theologica.** Peccator nequit salvari, nisi prius remissionem peccatorum a Deo obtinuerit. Atqui sine poenitentia Deus peccata non remittit: eius *sapientiae* enim repugnat, quod sibi reconciliet et in suam amicitiam recipiat illum, qui a Deo voluntarie recessit, et in culpa obstinato animo remanere pergit; insuper *iustitiae* repugnat, quod offensa remittatur sine aliqua reparatione, item *sanctitati*, quod Deus sibi uniat aliquid impurum peccato adhuc adhaerens.

Iamvero qui mortaliter peccavit, manet a Deo aversus, saltem habitualiter, donec poeniteat seu offensam Deo illatam reparet atque a prava sua voluntate recedat. Ergo Deus peccatum non remittit, nisi peccator per actum poenitentiae se ad Deum convertat, atque proinde peccator sine poenitentia salvari nequit (10).

14. Necessitas praecepti poenitentiae. — Haec necessitas manifesta est.

1° Allata testimonia *S. Scripturae* (n. **13**, 1°) manifeste ostendunt Deum velle, ut omnes poenitentiam agant.

Insuper, teste *Scriptura*, qui renuit poenitere, inobedientiae convincitur, et quidem gravis, cum gravi poena plectatur: « *Quia vocavi et renuistis, extendi manum meam, et non fuit qui aspiceret... ego quoque in interitu vestro ridebo* » (11).

Praeterea *Christus* poenitentiam sub forma praecepti expressis verbis praedicavit: « *Poenitentiam agite; appropinquavit enim regnum caelorum* » (12).

Frustra obiicies gratiam, quamvis ad salutem necessariam, non cadere sub speciali praecepto. Nam gratia non est virtus, sed medium ad virtutem, ideoque non praecipitur directe; poenitentia autem, ut supra diximus (n. **10**), est virtus *specialis*, atque proinde sub praecepto cadere potest et reipsa cadit (13).

2° *Iustitia* et *caritas* poenitentiam praecipiunt. Quisque tenetur, vi *iustitiae*, iniuriam alteri irrogatam reparare; atqui homo, per peccatum mortale, Deo gravem iniuriam irrogavit; ergo, ex praecepto iustitiae, tenetur ad hanc iniuriam compensandam, poenitentiam agendo.

(10) Cfr. S. Thom., III, q. 86, art. 2; Suarez, disp. 9, sect. 2, n. 4; Galtier, n. 48; De San, 97 ss.; Sasse, II, th. VI; Pesch, VII, n. 110.
(11) *Prov.* I, 24 ss.
(12) *Matth.* IV, 17; *Rom.* II, 5.
(13) Cfr. Suarez, disp. 15, sect. 1, n. 2 ss.; Galtier, n. 49; Palmieri, th. VII.

Omnis homo praecepto *caritatis erga seipsum* obstringitur, ideoque maximam curam spiritualis salutis habere debet. Atqui peccator nequit animam suam salvare, nisi de peccatis mortalibus poeniteat; ergo peccator, vi *caritatis erga seipsum*, poenitentiam agere tenetur (14).

15. Quandonam praeceptum poenitentiae obliget. — 1. Hoc praeceptum est *affirmativum*. Porro de natura praecepti affirmativi est ut non obliget *statim* et *pro semper*, sed determinato tempore, quando nempe opportunitas adest. Proinde huiusmodi praeceptum non urget *statim* post peccatum commissum.

Quod confirmatur communi *fidelium* sensu. Si praeceptum obligaret *statim*, qui non illico poenitentiam ageret, eo ipso peccaret, et quidem toties novum peccatum committeret, quoties, huius obligationis conscius, non poeniteret; atqui hoc manifeste adversatur communi sensui fidelium, qui de istis peccatis minime se accusant (15).

2. Praeceptum poenitentiae *certe* obligat *in articulo* (cui aequiparatur valde probabile *periculum*) *mortis*. Ratio evidens est. Si peccator debet se ad Deum convertere et cum Deo offenso se reconciliare, atque ita consulere suae saluti, profecto huiusmodi obligatio urget *in morte*, cum nullum aliud tempus maneat, quo ei satisfieri possit (16).

16. 3. Utrum poenitentiae praeceptum obliget etiam *aliquoties in vita*, adeo ut peccet qui conversionem *ad notabile tempus differat*, controvertitur.

1° Nonnulli negant, quia obligatio praecepti affirmativi coarctanda est ad illud tempus dumtaxat, pro quo nobis *certo* de ea constat; atqui assignari nequit aliud tempus, intra quod certo urgeat praeceptum poenitentiae, praeterquam in morte; ergo (17).

Unde *S. Thomas* (18) docet impoenitentiam finalem non esse *speciale* peccatum: « Impoenitentia non quidem eo modo quo dicit permanentiam in peccato usque ad mortem... *sic non esset speciale peccatum*, sed quaedam peccati circumstantia ».

(14) Cfr. S. Thom., III, q. 84, a. 7; Suarez, disp. 14, sect. 2, n. 4 ss.

(15) Cfr. S. Thom., in IV, D. 17, q. 3, art. 1, quaestiunc. 4, sol. 4; S. Alph., VI, n. 437, dub. 1ª; Pesch, VII, n. 111; De San, n. 106 ss.

Confundenda non est impoenitentia *negativa* cum *positiva*. Illa negligit poenitentiam, quando non urget praeceptum; haec violat praeceptum poenitendi, quando obligat. Posterior est speciale peccatum non prior.

Non poenitere, cum alicuius peccati admissi occurrit memoria, non videtur esse peccatum, dummodo nulla sit in eo complacentia.

(16) S. Alph., VII, n. 437; Salmant., tract. 6, cap. 1, n. 34; Lugo, disp. 7, n. 240 ss.

(17) Bonacina, q. 5, sect. 1, punct. 2, n. 5; Navarrus, *Manuale*, cap. 1, n. 27; Caietanus, *Sum.* v. *Contritio*, § *Tempus autem*.

(18) *Summa theol.*, II-II, q. 14, a. 2; Cfr. etiam, IV, D. 17, q. 3, a. 1.

At idem Angelicus necessitatem poenitentiae *extra periculum mortis* eruit ex alio capite, nimirum ex obligatione vitandi peccatum mortale, quod in statu culpae diu vitari nequit (19).

2° Plures tenent praeceptum obligare etiam *extra mortis periculum:*

a) quia *S. Scriptura* et *SS. Patres* gravissimis verbis urgent poenitentiam, et nimiam dilationem conversionis, praesertim usque ad mortem, improbant (20);

b) quia is qui a Deo aversus vivit in statu peccati lethalis, non satisfacit gravi obligationi, qua detinetur, tendendi in finem ultimum suamque salutem operandi; atqui hominem per longum tempus, immo per totam vitam, huiusmodi obligationem *sine peccato* negligere posse, vix credibile est;

c) quia si quis manet per totam vitam in Dei inimicitia, videtur contemnere Deum; atqui contemptus Dei importat culpam mortalem; ergo (21).

17. Doctrina tenenda.

1° *S. Alphonsus* merito censet « has sententias facile posse conciliari » (22); quia alii DD. loquuntur de obligatione *per se*, alii de obligatione *per accidens*, seu quae ex positivo praecepto oritur.

2° Voluntaria dilatio poenitentiae per *notabile* tempus constituit *novum* ac distinctum peccatum.

3° Quale sit huiusmodi tempus *notabile*, accurate definiri nequit (23).

Plerique censent, eos qui praecepto annuae confessionis satisfaciunt, poenitentiam ultra debitum tempus non differre, quia Ecclesia, determinando tempus confessionis, videtur determinasse quoque tempus poenitentiae (24).

Huic sententiae adhaerere videtur etiam *Sanctus Thomas* (25).

E contra, *S. Alphonsus* non omnino acquiescit, et putat *unum mensem* esse notabile tempus in dilatione, tum propter obligationem eliciendi actum caritatis semel in mense, quam peccator adimplere nequit quin de peccatis doleat; tum quia per totum annum exsistens in mortali, vitare nequit peri-

(19) Cfr. *Summa theol.*, I-II, q. 109, a. 8.

(20) Cfr. *Rom.* II, 4 s.; *Eccli.* V, 8 s.; Suarez, disp. 15, sect. 6, n. 3, qui refert textus SS. Patrum.

(21) Cfr. Antoine, *De Poenit.*, cap. 1, art. 1, q. 4; Roncaglia, *De Poenit.*, cap. 1, q. 3, resp. 2.

(22) Lib. VI, n. 437.

(23) Concina (*De Poenit.*, lib. I, dissert. 1, cap. 7, n. 6) censet esse hebdomadam.

Haec opinio « mihi videtur nimis rigida », ait S. Alph. in *Hom. Apost.*, tr. 16, n. 10.

(24) Laymann, *l. c.*, cap. 2, n. 6; Salmant., tract. 6, cap. 1, p. 5, n. 55; Elbel, *l. c.*, n. 54.

(25) In IV, D. 17, q. 3, a. 1.

culum in alia peccata relabendi. Addit tamen, quod pro praxi sedulo attendendum est: « Peccatores praesertim rudes, ab hoc peccato dilatae poenitentiae, ob inadvertentiam, ut plurimum, imo fere semper, excusari possunt » (26).

4° Certe obligat praeceptum poenitentiae *quoties* peccator ex alio praecepto recuperare tenetur statum gratiae. Quod locum habet in hisce casibus: *a*) quando sacerdos debet sacramenta conficere vel administrare, vel quilibet fidelis sacramenta vivorum recipere tenetur (27); *b*) quando peccator conscius sit se gravibus tentationibus resistere non posse, nisi actum contritionis eliciat; *c*) quando urget obligatio eliciendi actum caritatis erga Deum.

5° *Practice* peccatores enixe hortandi sunt, ut cito poeniteant, non asserendo quidem dilationem poenitentiae esse novum peccatum mortale, sed significando impoenitentiam esse peccatori valde periculosam et Deo maxime iniuriosam (28).

CAPUT II.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE IN GENERE

ARTICULUS I.

De natura et necessitate sacramenti poenitentiae.

18. Definitio. — 1. Poenitentia, *qua sacramentum*, definiri potest: *Sacramentum, quo peccata post baptismum commissa homini contrito et confesso remittuntur per absolutionem iudicialem.*

2. Huius sacramenti ab aliis specifica differentia exprimitur per verba, quibus significatur *materia remota* nempe peccata, *materia proxima* scil. contritio et confessio seu actus poenitentis, *forma* nempe absolutio sacerdotalis, *effectus* id est remissio peccatorum post baptismum commissorum (1).

(26) Lib. VI, n. 437, dub. 1; *Hom. Apost.*, tract. 14, n. 10.
(27) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, nn. 59, 88.
(28) Cfr. *Prov.* I, 22 ss.; *Isa.* I, 2 ss.; *Ierem.* II, III, IV, XVIII, 5 ss.; *Ezech.* XIII, 21 ss.; *Matth.* III, 8 ss.; *Luc.* XIII. 2 ss.; *Act.* III, 19 ss.; S. Ambr., *De Poenitentia*, lib. II (Migne, *P. L.*, XVI, 495 s.); S. August., sermo 20 (Migne, *P. L.*, XXXVIII, 140 s.).

(1) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 50 ss.; S. Alph., VI, n. 425 ss.; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 3, n. 2 ss.; Diana, part. 3, tract. 4, resol. 80 ss.

19. Quaedam speciatim adnotanda circa naturam sacramenti poenitentiae. — Haec breviter et accurate, ad nostram quod attinet disciplinam, ex theologia dogmatica attendenda sunt (2):

1° *Christus* dedit Apostolis eorumque in sacerdotio successoribus veram potestatem remittendi et retinendi peccata post baptismum commissa.

Sane *Christus* ait: « *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt* » (3). Hanc potestatem remittendi ac retinendi peccata non solum Apostolis, verum etiam eorum in sacerdotio successoribus traditam fuisse, clare deducitur, aliis omissis, ex eius fine. Necessitas obtinendi remissionem peccatorum usque ad finem mundi, seu quandiu erunt homines, durabit; proinde etiam potestas remittendi peccata *semper* in Ecclesia durare debet.

2° Potestas remittendi et retinendi peccata est *potestas iudicialis*, quae scilicet per modum iudicii exercetur.

Ad *iudicialem* sententiam tria requiruntur: *a*) ut eam praecedat causae cognitio tanquam conditio necessaria; *b*) ut iudex debita praeditus potestate ius dicat seu sententiam proferat; *c*) ut sententiam pronunciet non pro arbitrio, sed secundum merita aut demerita hominis, cuius causa agitur (4).

Quod vero potestas remittendi retinendique peccata sit vere *iudicialis*, non autem voluntaria sive gratiosa, manifeste deducitur tum ex naturali vi verborum quae *potestatem clavium* significant, tum praesertim ex potestate retinendi peccata coniuncta cum potestate eadem remittendi.

3° *Sacramentum poenitentiae* consistit in exercitio potestatis remittendi ac retinendi peccata, quod sacramentum ipsemet Christus D. directe atque immediate instituit traditione huius potestatis.

Omnia enim habentur, quae verum sacramentum efficiunt: *a*) *signum sensibile*, quia Christus statuit, ut peccata remittantur per ab-

(2) Cfr. Pesch, VII, n. 58 ss; Palmieri, th. IV; Galtier, n. 115 ss.; De San, n. 126 ss.
(3) *Ioan.* XX, 22 s.
(4) Multiplici ratione differt iudicium poenitentiale a iudicio fori humani tam contentiosi quam criminalis:
1° Ratione *finis*, qui in sacramento poenitentiae non est rei condemnatio, sed absolutio.
2° Ratione *modi* causam cognoscendi, qui non est per testes aut accusatorem ex officio, sed per ipsum reum qui se accuset, nec solum culpam antea patratam, sed actualem quoque internam suam dispositionem manifestet.
3° Ratione *sententiae*, quae pendet a certitudine non solum peccati commissis, sed etiam et praesertim actualis dispositionis rei; praeterea effectus assentialis et primarius sententiae non est pronuntiare reatum exsistere revera, qui mereatur poenam, sed culpam delere ac reum a poena liberare; demum poena inflicta non tam vindicativa est quam medicinalis et satisfactoria.

solutionem voce prolatam; *b*) signum *efficax* seu *causativum gratiae*, quia peccata remittuntur per infusionem gratiae; *c*) signum *a Christo stabiliter institutum*, quod semper erit, quamdiu exsistent homines peccatorum remissione indigentes (5).

4° Poenitentia vim habet sacramenti et iudicii: *sacramenti quoad substantiam*, *iudicii quoad formam*. Aliquid singulare adest in hoc seu sacramento seu iudicio.

In *sacramento*, quia dum alia recipi possunt valide etsi illicite, hoc solum, si est graviter illicitum, nullum est; nempe dispositiones poenitentis in contritionem, atque ideo in materiam recidunt.

In *iudicio*, quippe quod ad reum absolvendum imprimis spectat; idcirco exigitur ut reus ipse sit accusator et testis, cui proinde regulariter credendum est tum contra se tum pro se (6).

5° Inter *iudicium* et *sacramentum* hoc datur discrimen naviter attendendum: quod in his quae pertinent ad *iudicium*, non est illicitum, quasi *in probabilitate iuris*, sequi opiniones probabiles, omissis tutioribus, salva forma iudicii (7): in his quae pertinent *ad valorem sacramenti* quasi *in probabilitate facti*, non licet.

Ceterum, post susceptum sacramentum, etiam in hoc casu applicatur notum iuris principium: *In dubio standum est pro valore actus*. Imo peculiari quidem ratione heic occurrit applicatio praefati principii; nam si confessio irrita fuit, alio sacramento suscepto, aut certe alia confessione rite peracta, peccata delentur (8). Idque locum habet *tum* in dubio *iuris*, v. g. si poenitens doluit ob metum poenarum temporalium, si accusatio non fuit dolorosa (9): *tum* in dubio *facti*, v. g. si dubitet an satis diligenter conscientiam excusserit, an confessario iurisdictio defuerit, etc.

Quae tamen regula exsulat in articulo mortis, in quo tutiora tenenda sunt. Sane in eo rerum discrimine supremo atque irreparabili, lex ipsa naturalis tutiora exigit (10).

20. Necessitas sacramenti poenitentiae. — 1. Hoc sacramentum saltem *in voto* necessarium est *necessitate medii* omnibus illis, qui *post baptismum* in peccatum *mortale* lapsi sunt. Sane remissio peccati mortalis post baptismum commissi est absolute necessaria ad salutem. Medium autem a Christo institutum ad eam obtinendam est *sacra-*

(5) Conc. Trid., Sess, XIV, cap 1, et can. 1 et 3; cfr. S. Thom., III, q. 84, art. 1. De differentia baptismi et poenitentiae, vide Conc. Trid., Sess. XIV, cap. 2.
(6) S. Thom., *Quodlib*. I, a. 12; S. Alph., VI, n. 631; D'Annibale, III, n. 298.
(7) S. Alph., VI, n. 468; D'Annibale, *l. c.*
(8) S. Alph., VI, nn. 450, 505; Lacroix, VI, part. 2, n. 1221; Elbel, n. 273.
(9) D'Annibale, III, n. 298, not. 7.
(10) Cfr. S. Alph., VI, n. 506; Laymann, lib. I, tract. 1, cap. 5, n. 32; Sporer, tract. 1, cap. 1, n. 78; D'Annibale, *l. c.*, not. 8.

mentum poenitentiae, si fieri potest *in re*, si vero fieri nequit, saltem *in voto* susceptum (11).

Unde *Conc. Trid.* docet: « Est autem hoc sacramentum poenitentiae lapsis post baptismum ad salutem necessarium ut nondum regeneratis ipse baptismus » (12).

Votum sacramenti est *seria voluntas* sive *propositum confitendi*. Non requiritur propositum *explicitum*; sufficit *implicitum*, quod v. g. continetur in actu contritionis perfectae. Sane qui Deum vere diligit, necessario voluntatem habet servandi omnia praecepta divina; nec requiritur propositum confitendi *statim* vel *quam primum*, sed *opportuno tempore*, quando nempe urget obligatio confitendi vel propter mortis periculum vel propter praeceptum ecclesiasticum.

Proinde, quamvis contritio perfecta hominem Deo reconciliet ante sacramenti susceptionem, tamen ipsa reconciliatio non producitur sine sacramenti *voto*, quod in illa continetur (13). In oeconomia enim N. T. peccata (mortalia) non remittuntur independenter a potestate clavium.

2. Sacramentum poenitentiae *in re* susceptum, omnibus post baptismum lapsis in peccatum lethale necessarium est *necessitate praecepti tum divini tum ecclesiastici.*

Dicitur necessarium necessitate praecepti *divini*, quia ex voluntate Christi est medium necessarium ad obtinendam remissionem peccatorum atque aeternam salutem. Unde *Conc. Trid.* (14) ait: « *Si quis negaverit, confessionem sacramentalem vel institutam, vel ad salutem necessariam esse iure divino... a. sit* ».

Dicitur necessarium necessitate praecepti *ecclesiastici*, quia de annua sacramentali confessione lex lata est in *Conc. Lat. IV* (15); iterum in *Conc. Trid.* (16).

Demum in can. 906: « Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, idest ad usum rationis, pervenerit, *tenetur omnia peccata sua saltem semel in anno fideliter confiteri* ».

21. Quando urgeat praeceptum divinum. — 1. Praeceptum *divinum* confitendi urget tum *per se* tum *per accidens*.

1° *Per se* obligat *in periculo mortis*. Praecepta enim positiva saltem eo tempore urgent, quo necessaria sunt; secus frustra impo-

(11) Cfr. S. Thom., III, q. 84, art. 5 et 8; in IV, D. 17, q. 3, art. 1; Suarez, disp. 17, sect. 2, n. 2 ss.; Scotus, in IV, D. 17, n. 11 ss.
(12) Sess. XIV, *de poenitentia*, cap. 2.
(13) Conc. Trid., Sess. XIV, cap. 3.
(14) Sess. XIV, can. 6.
(15) C. 12, X, *de poenitentiis et remissionibus*, V, 38.
(16) Sess. XIV, *de poenitentia*, cap. 5, can. 8.

nerentur. Supposito peccato lethali, confessio in morte necessaria omnino est. Unde qui versatur in periculo mortis, certo aut probabili, iure divino tenetur, si potest, confiteri.

2° *Per accidens* obligat: *a*) quando suscipiendum est sacramentum Eucharistiae; *b*) quando requiritur status gratiae, v. g. si conficiendum sit sacramentum, aut suscipiendum sacramentum vivorum, et elici nequeat actus contritionis perfectae (17); *c*) quando, iuxta plures, urgeat tentatio adeo gravis, ut aliis mediis nequeat superari.

2. Utrum praeceptum confessionis aliquando obliget *per se* extra periculum mortis, controvertitur.

1° Certum est non obligare *statim* post peccatum, ut omnes docent theologi cum *S. Thoma* (18).

2° Plures negant praeceptum obligare per se *saepius* in vita (19).

Ratio est, quia talis obligatio nullo fundamento certo videtur probari, cum possit peccator per contritionem Deo se reconciliare.

3° Multi affirmant (20).

Haec sententia a *Sancto Alphonso* dicitur *probabilior* (21), et merito quidem. Sed argumentum, quod affert ipse, cogens non est. « Cum praeceptum hoc sit divinum, ait, Christus reliquit illud determinandum ab Ecclesia, quae in c. *Omnis de poenit. etc.* determinavit obligare saltem semel in anno ». Aliud profecto est loqui de praecepto qua *divino*, et aliud de praecepto qua *ecclesiastico*.

Neque alia ratio sententiae affirmantis cogens videtur nonnullis. Homini peccatori non licet diu in statu peccati manere, sed ex ipso iure divino tenetur se Deo reconciliare.

At responderi potest, aiunt, huiusmodi reconciliationem non esse *necessario* faciendam per confessionem sacramentalem, cum fieri queat etiam per contritionem perfectam cum voto confessionis suo tempore peragendae (22). Quae responsio urgeri nequit. Nam contritio perfecta non est adeo certa ut attritio; porro haec sufficit in sacramento poenitentiae. Idcirco peccator eo medio uti debet, quo securius amissam gratiam recuperare valeat, secus videretur spernere quodammodo vel saltem negligere sacramentum misericordiae a Christo D. institutum: quod iniuriam et contemptum sapit.

3. De praecepto *divino-ecclesiastico* confessionis alibi fuse loquemur (n. **263** ss.).

(17) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, 1, nn. 59, 88.
(18) In IV, D. 17, q. 3, a. 1; Suarez, disp. 35, sect. 3, n. 2; Lugo, disp. 15, n. 36; S. Alph., VI, n. 663; Salmant., tract. 6, cap. 7, n. 5.
(19) S. Thom., *l. c.*, solut. 4; Scotus, in IV, D. 17, qu. unic., art. 3; Palaus, tract. 23, punct. 20, § 1, n. 3; Dicastillus, disp. 7, dub. 2, n. 34.
(20) Lacroix, VI, part. 2, n. 2020; Salmant., *l. c.*, n. 7; Ledesma, *Sum. de sacram. Poenit.* cap. 9, concl. 6; Victoria, *Sum. de confess.*, n. 132.
(21) Lib. VI, n. 663.
(22) Cfr. S. Thom., *l. c.*; Suarez, *l. c.*, n. 4 ss.

ARTICULUS II.

De partibus seu elementis constitutivis sacramenti poenitentiae.

22. Praemittenda. — 1. Elementa constitutiva sacramenti poenitentiae multiplici ex capite atque diversis sub respectibus considerari possunt: a) *ex parte totius sacramenti;* b) *ex parte poenitentis tantum;* c) *ex parte solius sacerdotis.*

Sub *priori* respectu, partes huius sacramenti sunt duae, ut in omnibus aliis, nempe *materia* (contritio, confessio ac satisfactio) et *forma* (absolutio).

Sub *altero* respectu, partes sacramenti sunt *contritio, confessio* et *satisfactio.*

Sub *tertio* respectu, pars est una, nempe *absolutio.*

2. Iuxta communem et certam sententiam *absolutio* est pars *essentialis* et principalis sacramenti poenitentiae.

3. *Satisfactio* actu imposita et impleta est pars *integralis* huius sacramenti. Sane effectus primarius sacramenti, nempe peccatorum remissio, habetur, quamvis forte satisfactio non imponatur aut imposita actu non adimpleatur (1).

Interdum satisfactio dicitur pars essentialis sacramenti poenitentiae, quatenus *et* confessarius vi potestatis clavium potest ac debet eam imponere, *et* poenitens debet habere voluntatem illam acceptandi ac implendi, quae voluntas virtualiter semper continetur in contritione.

23. Variae DD. sententiae. — 1. Gravis est controversia inter theologos, utrum *contritio, confessio* et *satisfactio,* sensu modo exposito i. e. quatenus satisfactio sit *acceptanda*, sint partes *essentiales* sacramenti, necne.

Prima sententia docet actus poenitentis esse materiam *ex qua* sacramenti poenitentiae, atque ideo partes *essentiales* eius. Ita fere omnes *thomistae* cum aliis (2).

(1) D'Annibale (III, n. 297) ait: « Satisfactionem *heic* praetermisi, quippe extrinsecus accedit, et ideo magis *ad integritatem* pertinet ». Cfr. Lehmkuhl, II, n. 353.
(2) S. Thomas, III, q. 84, a. 1, 2 et 3; S. Bellarm., *De poenit.*, lib. I, cap. 15; Suarez, disp. 18, sect. 2, n. 2; Lugo, disp. 12, sect. 2, n. 12; Vasquez, in 3 p., q. 84, a. 1, dub. 2, n. 6; S. Alph., VI, n. 425; D'Annibale, III, n. 297; Pesch, VII, n. 72; De San, n. 300 ss.; Sasse, II, th. XVI; Lehmkuhl, II, n. 351 s.; Galtier, n. 374 ss.; Bucceroni, *Institutiones theol. mor.*, III, n. 668.

Altera sententia affirmat actus poenitentis esse tantum materiam *circa quam* operatur sacramentum, et requiri solummodo ut dispositiones internas subiecti, ita ut, licet voluntas confitendi et contritio nullatenus exterius manifestetur, adsit tamen sacramentum ac valide conferatur.

Hanc opinionem, iuxta quosdam, tenere videtur *Scotus* (3), eique adhaerent nonnulli recentiores, qui nituntur facto de validitate sacramenti poenitentiae moribundis collati, etsi nullum dederint actu signum contritionis et confessionis.

Nostra aetate opinionem istam strenue defendit *Ballerini* (4), cui adstipulantur alii, quorum tamen sententia non semper iisdem verbis enuntiatur.

Ait *Ballerini:* « Est tamen alius sensus, quo *ad essentiam* pertinere, seu *essentialis* dici queat ac debeat tum *contritio* tum *confessio*. Etenim, ut habet allegatus Tridentini locus, isti actus requiri dicuntur *ex Dei institutione* et, prout suo loco dicemus, *ex praecepto;* quatenus scil. Deus poenitentiae sacramentum instituit a sacerdotibus, locum eius tenentibus, non quovis modo conferendum, sed per modum iudicii. In hoc porro iudicio, ex Christi institutione ac praecepto, ipse poenitens (quippe agitur etiam de occultissimis peccatis) debet esse sui accusator ac proinde iudici constituto a Christo peccata sua ipse prodere debet... Ergo alia suppetit ratio, cur contritio aliqua et aliqua confessio ita sit necessaria et essentialis (saltem ex praecepto), ut utraque vel *altera saltem* plane deficiente, sacramentum non modo informe sit, sed plane nullum et invalidum. Dixi deficiente *saltem* altera; nam dispositio aliqua ex Dei institutione, imo aliquo modo ex rei natura necessaria plane est ad adulti iustificationem; quod vero attinet ad peccati accusationem, haec non ita videtur necessaria et essentialis, ut sine ipsa sacramentum confici non possit » (*Op. theol. mor.*, l. c., n. 6).

Et alibi: « Concludatur ergo: doctrinam de necessitate confessionis, quam Tridentina Synodus exponit, nullatenus ad praesentem casum spectare, sed ad obligationem, quae propria sit tantum praecepti positivi, a qua impotentia excusat. Ergo difficultas, quae petebatur vel ex necessitate materiae sacramenti, quae debeat esse sensibilis, vel ex necessitate confessionis seu accusationis ad ferendam sententiam iudicialem aut denique confessionis ex Tridentinis decretis, non ea est, quae impediat quominus absolvatur moribundus, qui nullum det aut dederit signum doloris ac voluntatis sacramenti habendi » (op. cit., n. 243).

(3) In IV, D. 14, q. 4, n. 3; D. 16, q. 1, n. 7, ubi Scotus negat actus poenitentis esse « ullo modo partes poenitentiae ut est sacramentum », docet tantum eos requiri « ad sacramentum poenitentiae, ad hoc ut digne recipiatur », etc.

Etiam Robertus Polleyn iam ante Scotum docuit, ut videtur, sacramentum inesse soli absolutioni. Cfr. Galtier, n. 376, in nota.

(4) Ballerini in notis ad Gury, II, n. 226; et in *Op. theol. mor.*, V, nn. 3, 4, 6, 8, 239 ss., ed. 3ª, cuius sententiae probabilitatem admittunt plures moralistae, v. g. Noldin (III, n. 222 s.), Génicot-Salsmans (II, n. 263), Berardi (*Praxis confess.*, IV, n. 2), et alii.

Tertia sententia, quae media dici potest, tenet sacramentum intrinsece constitui ex sola absolutione, actus vero poenitentis requiri tanquam conditionem omnino necessariam ut absolutio sit vera sententia iudicialis, quod ei essentiale est. Unde, uti in priore sententia, sacramentum exsistere nequit sine contritione et confessione *aliquo modo* exterius manifestata.

Ita recentiores *Scotistae* in genere, et *Scotus* ipse, ex mente discipulorum qui eum, inde praesertim a *Conc. Trid.*, volunt ita intelligi, ut neget quidem actus poenitentis esse partes *essentiales*, non tamen *integrales* (5).

Antiquiores *Scotistae* docent actus poenitentis esse debere necessario sensibiles ad validam absolutionem; recentes saltem plures id non exigunt, sed putant sufficere quod reapse exsistant, licet sensibiles non sint. Omnes tamen conveniunt, sive veteres sive recentes, in doctrina Magistri *Scoti*, scil. *solam* sacerdotis *absolutionem* esse proprie sacramentum poenitentiae.

2. Prior sententia dicitur a *Card. Lugo* (6) « *communis* ac *vera* »; ab aliis (7) vocatur « *longe communissima* ».

Haec sententia praeferenda est.

Sane: 1° Pars constitutiva sive essentialis sacramenti illa est, in qua efficacia reperitur ad gratiam sacramenti producendam. Atqui huiusmodi efficacia habetur quoque in actibus poenitentis. Ergo.

Conc. Trid. (8) haec habet: « Docet S. Synodus sacramenti poenitentiae formam, in qua *praecipue* vis eius sita est, in illis verbis positam esse... ». Ergo vis sacramenti, non in sola forma, sed *etiam* in alia re sita est. Atqui non potest esse vis sacramenti nisi ut in forma aut in materia. Ergo hoc sacramentum habet materiam, in qua efficacia eius sita est; quae materia nihil aliud esse potest quam actus poenitentis (9). Cfr. n. **46**.

2° Poenitentia a Christo D. ad modum iudicii instituta est. Atqui iudicium intrinsecus consistit non in sola iudicis sententia, verum etiam in actibus accusatoris et testium. Ergo ipsa quoque confessio, prout a Christo instituta est, ad intrinsecam constitutionem sacramenti poenitentiae pertinet.

(5) Cfr. Frassen, *Scotus Academicus*, t. IV, tract. 1, disp. 2, a. 2, q. 2, n. 5 ss.; Hicquaeus, n. 4 *comment.* in D. 14, q. 4; n. 3 *comment.* in D. 16, q. 1, n. 7; Hieronym. de Montefortino, III, q. 84, a. *incid.* post art. 1.

Non satis accurate quidam theologi (v. g. Noldin, Tanquerey, Ferreres etc.) exponere videntur statum controversiae, cum duas tantum, non autem tres, ut merito tradit Galtier (n. 376), memorent sententias. Fatendum tamen, discrimen inter secundam et tertiam opinionem parvum esse idque ultimatim potius in verbis dumtaxat reperiri.

(6) Disp. 12, sect. 2, n. 11.

(7) V. g. a Pesch, VII, n. 72.

(8) Sess. XIV, cap. 3.

(9) Cfr. S. Thom., III, q. 84, a. 1; Lugo, disp. 12, sect. 2, n. 13 ss.; Pesch, VII, n. 78.

Obiectiones, quae adducuntur contra hanc sententiam videsis apud dogmaticos (10).

3. Probabilitatem sententiae scotisticae negare non possumus, quia sufficienter servat indolem iudicialem absolutionis, neque contra eam urgeri potest *absolute* doctrina *Concilii Trid.* (11).

Etiam altera sententia vere probabilis dicenda.

23.bis An et quomodo tradita doctrina conciliari possit cum responsis et declarationibus a S. Sede datis.

1. S. Sedes pluries declaravit fideles, urgente necessitate, v. g. milites ad proelium vocatos, valide et licite generali formula absolvi posse, nulla praemissa peccatorum accusatione nulloque contritionis actu externe elicito. Ita S. C. Consist. 8 dec. 1939; S. C. de Sacram. 23 april. 1940; S. Poenit. 6 febr. 1915, 30 aug. 1939, 10 dec. 1940, 25 mart. 1944.

Instructio S. Poenit. diei 25 mart. 1944 haec habet: « Ut dubia et difficultates removeantur in interpretanda et exsequenda facultate impertiendi in quibusdam rerum adiunctis absolutionem sacramentalem generali formula seu communi absolutione, *sine praevia peccatorum confessione* a singulis Christifidelibus peracta, Sacra Poenitentiaria opportunum ducit haec quae sequuntur declarare atque edicere:

« I. Sacerdotes, licet ad confessiones sacramentales excipiendas adprobati non sint, facultate fruuntur absolvendi *generali modo* atque *una simul:* *a*) Milites imminenti aut commisso proelio, prout in mortis periculo constitutos, quando, sive prae militum multitudine sive prae temporis angustia, singuli audiri nequeunt... *b*) Cives et milites instante mortis periculo, durantibus hostilibus incursionibus.

« II. Praeter casus in quibus agitur de mortis periculo, non licet sacramentaliter absolvere plures una simul, aut singulos dimidiate tantum confessos, ratione tantum magni concursus poenitentium...; licet vero si accedat alia gravis omnino et urgens necessitas, gravitati praecepti divini integritatis confessionis proportionata, v. g. si poenitentes — secus nulla sua culpa — diu gratia sacramentali et sacra Communione carere cogantur...

« *Convenit* Sacerdotes opportune monere poenitentes, ut contritionis actum externo aliquo modo ostendant, *si possibile sit,* verbi gratia suum percutiendo pectus... » (12).

2. Hinc quatuor attendenda sedulo ad quaestionem quod attinet: 1° extra periculum mortis, late quidem sumptum, non licet plures *una*

(10) S. Thom., III, q. 84, a. 1 ad 2; Lugo, disp. 12, sect. 2, n. 29 ss.; Pesch, VII, n. 80; Ludovicus de San, *De Poenitentia*, p. 280 ss.

(11) Teste Pallavicino, Tridentini Patres noluerunt quaestionem inter Doctores agitatam dirimere (*Historia Concilii Trid.* vol. III, lib. 12, cap. 12).

(12) Acta Ap. Sedis, XXXVI, 155.

simul absolvere; 2° item haud licet singulos *dimidiate* tantum confessos, ratione magni dumtaxat concursus poenitentium, audire et absolvere; 3° id licitum est, si adsit gravis et urgens necessitas; 4° in praefatis adiunctis *convenit* — ideoque minime necessarium est — ut poenitentes moneantur de actu contritionis aliquo modo, si possibile sit, externe manifestando.

Haec Instructio, attenta materia eiusque tenore, habenda est tamquam documentum doctrinale, non autem mere disciplinare.

3. Confessio non est idem ac specifica peccatorum accusatio. Fieri potest verbis, scripto, signis seu nutibus, facto sive ipsa agendi ratione; potest esse expressa et tacita, explicita et implicita, actualis vel virtualis aut habitualis. Idem dicas de contritionis manifestatione externa, ex. gr. eo ipso quod quis genuflectit coram confessario absolutionem postulans, profitetur se esse peccatorem; item qui recitat *Confiteor*, per verba « *peccavi nimis* cogitatione, verbo et opere », *Pater noster* per verba « *dimitte nobis debita nostra* », *Ave Maria* per verba « ora pro *nobis peccatoribus* », aliquam confessionem profecto instituit; pariter qui devote suum percutit pectus aut in actu recipiendae absolutionis consistit, ut miles imminente vel commisso proelio, contritionem et confessionem aliquatenus manifestatam peragit.

Imo, etiamsi forte quis ob penuriam temporis aut defectum usus rationis, uti moribundus sensibus destitutus, nequeat *actu* contritionem et confessionem aliquo externo signo pandere, tamen intentio huiusmodi actus eliciendi, opportuno tempore ac necessitate urgente, perseverare censetur praesertim in ipsa christiana voluntate pie moriendi in osculo Domini. In tali casu praedicti actus non sunt mere interni, sed potius externi ac sensibiles. Integritas autem confessionis non requiritur ex rei natura, sed solum ex praecepto divino positivo quod in casu necessitatis procul dubio non urget.

4. Quibus praemissis et consideratis, non solum sententia proposita a Ballerini aliisque et opinio Scotistarum potest recte conciliari cum responsis et declarationibus S. Sedis, verum etiam ipsa prior sententia quae tenet actus poenitentes esse necessarios et essentiales eosque requiri tamquam materiam *ex qua* (13), conciliari potest, absolute loquendo et re accurate perpensa, cum illi actus exterius manifestati aliqua ratione revera adsint.

(13) Cfr. Prümmer, *Manuale theol. moral.*, III, n. 326 s.

ARTICULUS III.

De effectibus sacramenti poenitentiae, de manus impositione, etc.

24. Effectus sacramenti poenitentiae. — 1. Primus effectus est *remissio peccatorum per infusionem gratiae sanctificantis*, qua peccata ita delentur, ut postea ob culpam subsequentem nullatenus reviviscant (1).

Hic notanda est differentia inter collationem gratiae sanctificantis et remissionem peccatorum. Omnia dona Dei « sine poenitentia sunt » (2). Deus enim dona sua non revocat in quantum est ex sua parte.

Sed homo aliquando ponit impedimentum, cum quo donum Dei consistere nequit, et quodammodo Deum cogit, ut donum suum retractet, et ita peccatum gratiam expellit. At peccatum *subsequens* non opponitur remissioni peccati *praecedentis*, quia remissio peccati formaliter est destructio, non positio alicuius quasi formae, et sic, quamvis gratia, qua peccatum deletum est, cesset, remissio tamen peccati non cessat, quia effectus privativus non exigit continuationem causae suae (3).

2. Alter effectus est *condonatio poenae aeternae*. Nam gratia, quae per sacramentum infunditur, dat ius ad aeternam beatitudinem, quod cum reatu poenae aeternae nequaquam consistere potest (4).

Unde *Concilium Trid.* docet: « Poena aeterna, quae vel sacramento vel sacramenti voto *una cum culpa* remittitur... Homo ex iniusto fit iustus et ex inimico amicus, ut sit *haeres* secundum spem *vitae aeternae* » (5).

At notandum, non semper, culpa remissa, simul *totam* poenam a Deo remitti. Fieri quidem potest, ut poenitentia tam perfecta sit, ut etiam tota poena deleatur; sed id semper non verificatur. Quo in casu poena quae manet, culpa mortali remissa, in temporalem commutatur (6).

(1) *Ioan.* I, 29; II, 14; *I Petri* II, 24; *Is.* I, 18; *Ezech.* XXXIII, 12, 16; *Mich.* VII, 18 s.
(2) *Rom.* XI, 29.
(3) Cfr. S. Thom., III, q. 88, a. 1; Lugo, disp 10, sect. 1, n. 5 ss.; Suarez, disp. 13, sect. 1, n. 4 ss.; Vasquez, in III, q. 88, a. 1, n. 49 ss.; Pesch, VII, n. 306; De Augustinis, II, p. 128 ss.; De San, n. 437 ss.
(4) *Rom.* VI, 22 s.; VIII, 1, 10, 11.
(5) Sess. VI, c. 7, 14.
(6) S. Aug., *In ps.* 50, n. 15; *In Ioan.*, tract. 124, n. 5 (*P. L.*, XXXV, 1972; XXXVI, 595); S. Greg. M., *Moral.*, lib. IX, cap. 34 (*P. L.*, LXXV, 889). Cfr. S. Thom., III, q. 86, a. 4, et *Suppl.*, q. 12 et 13; Lugo, disp. 8, sect. 2, n. 44: Suarez, disp. 10, sect. 3, n. 15; S. Bellarm., lib. IV, cap. 1 et 3; Pesch, VII, n. 350.

Ita secundum modum loquendi theologorum, qui passim affirmant *poenam aeternam in temporalem commutari.* At videtur haberi aliqua difficultas circa sensum horum verborum, cum poena aeterna, nempe poena inferni, totaliter remittatur, et poena altera pro culpa iam remissa imponi non posse videatur.

Unde nonnulli dixerunt omni peccato deberi duplicem poenam: *aeternam*, pro aversione a Deo, *temporalem* pro conversione ad creaturas; priorem tolli per remissionem peccati, alteram vero manere; hinc concludunt, nullam fieri commutationem proprie dictam.

Sed contra est, quod ex *Conc. Trid.* (l. c., c. 8) satisfactio imponenda est propter iniuriam Deo illatam; satisfactio autem est loco poenae temporalis. Ergo aversio a Deo, non autem conversio ad creaturas, maxime punitur.

Praeterea, per contritionem non minus tollitur malitia conversionis ad creaturas, quae est in peccato mortali, quam malitia aversionis a Deo, quia haec duo separari nequeunt.

Igitur videtur omnino admittenda *aliqua commutatio*, quam *Suarez* (l. c.) ita egregie explicat: « Statuit (Deus), ut tali peccato mortali, si perpetuo in homine maneret, talis aeterna poena responderet; si vero committeretur quidem, non tamen perpetuo maneret, alia poena et alterius modi temporalis illi responderet, non solum ratione conversionis, sed etiam ratione aversionis et denique ratione totius malitiae, quam habuit. Et ita facile intelligitur ablata culpa mutari statum eius, quia iam non potest perpetuo perdurare, et ideo iam non potest esse illi debita nisi poena temporalis, non quidem propter aliquam moralem malitiam eius, quae moraliter maneat, sed solum quia commissa fuit et nondum pro illa *plene* satisfactum est ».

Ergo poena aeterna in temporalem mutatur, quatenus haec in locum illius succedit ex aeterno Dei decreto.

3. Tertius effectus est *remissio poenae temporalis*, quae pro dispositione poenitentis, secundum maiorem aut minorem mensuram, deletur. Poena temporalis, pro peccatis debita, potest *tota* remitti; at non semper id contingit, cum pendeat ex poenitentis dispositionibus (cfr. n. **24**, 2). Quare *Conc. Trid.* definit: « *Si quis dixerit, totam poenam simul cum culpa remitti... a. sit* » (7).

4. Quartus effectus est *meritorum reviviscentia.* Merita mortificata perfecte reviviscunt, quatenus, ablato impedimento peccati lethalis, opera meritoria antea facta iterum fiunt digna praemio vitae aeternae.

Opera humana secundum moralem valorem, quem habent ex relatione ad finem ultimum scil. ad Deum, in quatuor classes dividi possunt: 1° opera

(7) Sess. XIV, can. 12. Cfr. S. Thom., III, q. 86, a. 4; *Contra Gent.*, IV, cap. 72; S. Bellarm., lib. IV. cap. 3; Suarez, disp. 10, sect. 3, n. 7.

viva seu meritoria, quae digna sunt praemio vitae aeternae; 2° opera *mortifera*, quibus homo meretur aeternam damnationem; 3° opera *mortua*, quae per se sunt bona, sed cum fiant ab homine, qui est in statu peccati mortalis, neque damnatione neque aeterna mercede digna sunt; 4° opera *mortificata*, quae olim erant quidem viva, sed, peccato mortali superveniente, nequeunt hominem gratia sanctificante privatum reddere dignum aeterna beatitudine, quandiu talis status durat (8).

Quod merita *mortificata* reviviscant, liquet 1° *ex Sacra Scriptura* quae expresse testatur peccata ita deleri per poenitentiam, ut impietas post conversionem impio minime noceat (9).

2° *Patres*, v. g. *S. Epiphanius*, *S. Hieronymus*, *S. Ioan. Chrysostomus* aliique, disertis verbis hoc docent (10).

3° *Accedit ratio theologica.* Nisi merita mortificata reviviscerent, dicendum esset Deum punire poena aeterna peccata iam remissa. Nam poena peccati, quatenus consistit in privatione meritorum, in perpetuum duraret per privationem maioris gradus gloriae illis proportionatae. Atqui id nequit admitti, tum quia nullum vestigium huius poenae reperitur in S. Scriptura vel in Patribus, tum quia status poenae cum statu amicitiae, qualis est in beatis, simul componi nequit (11).

5. Quintus et ultimus effectus est *gratia sacramentalis*, seu ius ad auxilia gratiae in ordine ad finem proprium huius sacramenti (12). Porro cum iste finis sit ut deleantur peccata, haec auxilia eo tendunt, ut homo *et* pro peccatis praeteritis satisfacere *et* peccata futura effugere valeat.

25. Impositio manus. — 1. Sacramentum poenitentiae vocatur interdum a Patribus latinis « *manus impositio* », quia haec in administratione huius sacramenti adhiberi solebat.

2. Eam non pertinere ad essentiam sacramenti certum est. Id liquet ex indole iudiciali sacramenti poenitentiae. Sane ipsius effectus, qui est remotio peccati, clare et sufficienter significatur per sententiam sacerdotis, quin ulla materia ab extrinseco adhibeatur.

(8) Cfr. S. Thom., III, q. 88, a. 4; q. 89, a. 6; Suarez, Opusc. 5, *De reviviscentia meritorum*, disp. 1, sect. 1.

(9) *Ezech.* XVIII, 21 ss.

(10) Cfr. Suarez, Opusc. 5, disp. 1, sect. 1, n. 11 ss.; sect. 2, n. 7.

(11) Cfr. Suarez, *l. c.;* Toletus, in III, q. 89, a. 5, concl. 2; Lugo, disp. 8, sect. 2, n. 28.

Inter peccata et bona opera, *quoad reviviscentiam*, datur discrimen. Peccata ita remittuntur, ut penitus deleantur, etiam in acceptatione Dei; quia eo ipso quod homo est in statu gratiae, desinit omne ius Dei odio habendi hunc hominem, atque ita gratia et reatus culpae formaliter inter se opponuntur. Peccatum subsequens, e contra, non formaliter opponitur meritis praecedentibus seu cognitioni et acceptationi Dei, sed tantum eorum efficaciae; unde, sublato peccato, eo ipso efficacia redit. Cfr. S. Thom., III, q. 89, a. 5; Suarez, Opusc. 5, disp. 1, sect. 3, n. 13.

(12) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 8.

Doctores, qui post *S. Thomam* (13) quaerunt utrum requiratur ad sacramentum, non loquuntur nisi de necessitate ad liceitatem (14).

Neque *SS. Patres* existimabant eam requiri ad valorem sacramenti.

Olim triplex adhiberi solebat manus impositio circa poenitentes. *Prima* adhibebatur quando poenitentes recipiebantur in numerum poenitentium, et probabiliter locum habebat cum absolutione sacramentali; *altera* toties repetebatur, quoties poenitentes ante Missam fidelium ex ecclesia dimittebantur; *tertia*, quando poenitentes publice cum Ecclesia reconciliabantur (15).

26. Quid sit in sacramento poenitentiae res et sacramentum. — 1. *Sacramentum tantum* est confessio dolorosa et absolutio, vel, secundum *Scotistas*, sola absolutio.

Res sacramenti est remissio culpae et poenae.

Res et sacramentum dici potest ipsa contritio, quae significatur per confessionem et absolutionem, quatenus cum eis coniungitur (16).

2. Alii tamen aliter opinantur (17).

27. Num poenitentia sit unum aut multiplex sacramentum. — 1. *Specifice* sacramentum est certe unum, quia non dantur plura iudicia sacramentalia specie diversa. Etiam *numerice* est unum, quia habet quidem plures partes, at hae in unum signum sacramentale omnes coalescunt.

2. Multiplicatur vero hoc sacramentum ratione subiectorum, quae illud recipiunt, quia reipsa toties fit novum sacramentum, quoties novum habetur iudicium, seu quoties absolutio datur (18).

(13) *Summa theol.* III, q. 84, a. 4.

(14 Cfr. Suarez, disp. 18, sect. 6; Salmant., III, q. 84, a. 4; Th. Waldensis, *De sacram. Poenit.*, cap. 147, n. 1.

(15) Cfr. Galtier, *Imposition des mains*, in *Dictionnaire de théol. cath.*, VII, 1393 ss.; Pesch, VII, n. 5, 81.

(16) Cfr. S. Thom., III, q. 84, a. 1, ad 3.

(17) V. Suarez, disp. 18, sect. 5; Göttler, *Die Wirkungen des Busssakramentes*, p. 12 ss.

(18) Cfr. Suarez, disp. 18, sect. 4, n. 2 ss.

CAPUT III.

DE MATERIA SACRAMENTI POENITENTIAE

ARTICULUS I.

De materia remota.

28. Praemittenda. — 1. Materia sacramenti poenitentiae alia est *remota*, alia *proxima*.

2. Vocabulum *materiae* heic alio sensu usurpatur quam in ceteris sacramentis.

3. Nulla est materia remota, *ex qua* hoc sacramentum constituatur. Sane materia remota *ex qua* est illa res, quam Christus instituit ut signum *sanctificativum*. Atqui peccata non sunt instituta tanquam signum *sanctificativum*. Ergo.

Ratio autem cur hoc sacramentum, uti matrimonium, non habeat materiam remotam *ex qua*, haec est quod signum sacramentale totum absolvitur actionibus; actiones autem non indigent speciali applicatione, qualis requiritur in materia proprie dicta, ut est aqua et oleum; et sub hoc respectu poenitentia habet maiorem similitudinem cum sacramento matrimonii quam cum aliis sacramentis (1).

29. Materia remota in genere eiusque divisio. — 1. Omnia peccata post baptismum commissa, seu lethalia seu venialia, sunt *materia remota* sacramenti poenitentiae.

Quae materia dicitur etiam *circa quam*, quia circa ipsa peccata detestanda ac delenda versantur actus poenitentis atque absolutio sacerdotalis.

2. Haec materia remota dividitur in 1° *necessariam* et *liberam;* 2° *sufficientem* et *non sufficientem;* 3° *certam* et *dubiam* (cfr. can. 902).

De singulis accurate.

30. Materia necessaria. — 1. Dicuntur *materia necessaria* illa peccata, quae ex praecepto divino clavibus Ecclesiae necessario per confessionem subiici debent.

(1) Cfr. S. Thom., III, q. 14, a. 1; Lugo, disp. 12, sect. 2, n. 37.

2. Hanc materiam constituunt omnia et sola *mortalia* peccata *post baptismum* commissa et vi potestatis clavium nondum *directe* remissa (2), etsi *quomodocunque* iam deleta.

Peccata duplici modo remitti possunt: *directe* et *indirecte*. Dicuntur remitti *directe* peccata, quae delentur *vi absolutionis*. Hac ratione remittuntur omnia peccata, quae a poenitente rite subiiciuntur clavibus Ecclesiae, et a confessario iurisdictionem in illa habente condonantur. Dicuntur remitti *indirecte* peccata, quae non vi absolutionis, sed vi gratiae sanctificantis per sacramentalem absolutionem infusae, delentur. V. g. poenitens rite dispositus peccatum lethale ex inculpabili oblivione in confessione omittit.

Absolutio confessarii nonnisi peccata clavibus subiecta remittit; at peccata deleri nequeunt sine infusione gratiae; haec autem infundi non potest, quin omnia et singula peccata mortalia remittantur. Igitur *vi gratiae infusae* indirecte et per concomitantiam deletur quoque peccatum in confessione inculpabiliter omissum (3).

3. Si peccata *in genere* tantum accusantur, ex. gr. a moribundo, directe remittuntur; at manet obligatio, si fieri potest, ea postea accuratius confitendi, quia ex praecepto divino peccata sunt accusanda secundum speciem et numerum.

4. Diximus: *etsi quomodocunque iam deleta*. Quae verba intelligenda sunt de peccatis remissis *aut* vi caritatis vel contritionis perfectae, *aut* per accidens in alio sacramento, v. g. Eucharistiae, extremae unctionis, etc.

31. Materia libera. — 1. Materia *libera* sunt illa peccata, quae *possunt* quidem subiici clavibus Ecclesiae et per sacramentalem absolutionem deleri, at *nulla* est *obligatio* proprie dicta eadem accusandi in confessione.

2. Huiusmodi materiam *liberam* constituunt: 1° peccata *venialia* commissa post baptismum, et nondum remissa; 2° peccata *omnia*, seu mortalia seu venialia, *iam directe remissa* (4).

3. Quod peccata *venialia* sint *materia*, at *libera*, sacramenti poenitentiae, palam est. Sane haec peccata, quamvis venialia, sunt verae

(2) Cfr. can. 902; Conc. Trid., Sess. XIV, c. 5, can. 7; Leo X, Const. « *Exsurge Domine* », 15 iun. 1520, error 8, Mart. Luther. damn.; Pius VI, Const. « *Auctorem fidei* », 28 aug. 1794, prop. 39, Synod. Pistorien. damn.

(3) Peccatum in Spiritum Sanctum dicitur *irremissibile* (*Matth.* XII, 31; *Marc.* III, 29; *Luc.* XII, 10). Quonam sensu?

Huiusmodi peccatum intelligitur esse impoenitentia finalis seu pertinax denegatio Spiritus Sancti, qua est remissionis peccati principium. Hinc patet, cur *irremissibile* dicatur. S. Aug., *Serm.* 71, 22 ss.; *Epist.* 185, 11, 48; *Enchir.* 83; *Exp. epist. ad Rom.* 15; Migne, XXXV, 2098 ss.

(4) Cfr. S. Thom., in IV, D. 17, q. 3, a. 3, quaest. 5, sol. 5; Suarez, disp. 18, sect. 4; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 3, n. 5.

et propriae transgressiones legis Dei; quo ex capite remitti possunt profecto per potestatem clavium, quippe quae non restringitur ad culpas graves tantum, sed extenditur ad omnia et singula peccata.

Sunt tamen materia *libera*, quia non exsistit obligatio illa in confessione declarandi, cum pluribus aliis modis deleri possint (5); atque proinde sine culpa in confessione taceri possunt.

Item evidenter constat, peccata iam remissa esse materiam liberam sacramenti poenitentiae. Sunt *materia*, quia nihil prohibet quominus peccati commissi iteratis vicibus peti et dari possit venia; *libera*, quia, cum iam sint remissa, nova accusatione et absolutione opus non est (6).

32. Ex dictis de materia *libera* haec practice sequuntur:

1° si poenitens confitetur mortalia, potest licite omittere *venialia*, sive unum sive plura sive omnia;

2° si confitetur venialia, omittere valet aliqua aut etiam pleraque;

3° si confessionem generalem instituit, quae necessaria non sit, omittere potest tum venialia tum mortalia, sive nonnulla sive quamplura, quae iam rite accusata et directe remissa fuerunt (7).

33. Materia certa et dubia. — 1. Dicitur materia *certa*, si peccatum, veniale aut mortale, est *certum* in ordine ad sacramentalem absolutionem. Proinde certitudo duo respicere debet, nimirum, *certe* 1° peccatum fuisse commissum, et quidem 2° post baptismum.

2. Materia *dubia* dicitur, si peccatum est dubium ex una aliave ratione, v. g. quia dubitatur de consensu, aut de facto, puta si dubitetur num peccatum sit commissum post baptismum, num fuerit iam rite accusatum et deletum.

3. Quando materia est certa, etiam absolutio, suppositis supponendis, erit certo valida; quando, e contra, materia est dubia, absolutio, etiam suppositis supponendis, erit dubia, scil. erit valida, si reipsa adest peccatum, erit invalida, si nullum est peccatum (8).

34. Normae practice servandae circa accusationem materiae dubiae. — 1. Poenitens, qui non accusat nisi materiam *dubiam*, per se nunquam absolute, et sine iusta et generatim urgenti causa, ne con-

(5) Conc. Trid., Sess. XIV, cap. 5.

(6) Cfr. S. Alph., VI, n. 427, dubit. 2ª; Salmant., tract. 6, cap. 4, n. 22; Coninck, disp. 4, n. 27.

(7) Lugo, disp. 16, n. 56; Suarez, disp. 22, sect. 6, n. 2; Ball.-Palm., V, n. 17; Bucceroni, III, n. 666; Lehmkuhl, II, n. 357.

(8) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 17 s.; Génicot-Salsmans, II, n. 260 ss.; Noldin, III, n. 228.

ditionate quidem absolvi potest, quia sacramentum periculo nullitatis exponeretur.

Quapropter si poenitens peccata dubia tantum confiteatur, inducendus est ut peccatum *certum* ex vita praeterita, sive mortale sive veniale accuset, per hanc aut similem formulam: *me accuso de peccatis contra castitatem, caritatem, iustitiam, olim commissis;* aut in specie accuset aliquod peccatum determinatum, ex. gr. mendacium, furtum, blasphemiam, detractionem; aut confessario interroganti, utrum se accuset et doleat de peccatis contra castitatem, caritatem etc., respondeat *affirmative*.

2. Si hoc fieri nequeat, *vel* quia certa peccata poenitens non commisit, *vel* quia ex simplicitate aut ignorantia non intelligit, ita distinguendum: si dubia peccata accusata sunt *mortalia*, absolvendus est *sub conditione* (nempe: *si capax es*); si peccata sunt *venialia*, et nihil certi ex vita anteacta colligi possit, *raro* et solum *sub conditione* absolvi potest; nam ex denegata absolutione grave damnum spirituale minime oritur, et sacramentum periculo nullitatis exponi nequit, nisi damnum spirituale timeatur, quod aliter commode vitari non possit (9).

3. Poenitentes non raro hisce aut similibus verbis se accusant: *passus sum tentationes contra castitatem... habui dubia contra fidem, et nescio utrum consensum praebuerim necne.* Si alia peccata certa non accusent, nequeunt absolvi, nisi ex vita praeterita aliquod peccatum certum accusent, de quo vere doleant atque emendationem proponant.

Idem dicendum, si poenitens, qui manifestat tentationes contra castitatem aut fidem, dicat: *de his me accuso prout coram Deo reus sum.* Haec verba, ordinarie loquendo, significant peccatum esse dubium. Quare applicanda est regula modo exposita.

4. Poenitentes pii monendi sunt, ut ex vita praeterita unum aut alterum peccatum saltem generice addant iis quae ordinarie accusant in confessione facienda: *tum* ut certa ita adsit materia confessionis, si forte peccata, quae hic et nunc accusantur, sint dubia; *tum* ut certus concipiatur dolor de peccatis in confessione accusatis, si forte desit sincera detestatio de levibus quotidianis defectibus.

Ut autem validitati et fructui sacramenti probe consulatur, confessarius moneat huiusmodi poenitentes pios, ut ex culpis anteactae vitae illas addant quae graviores sint et de quibus sincere doleant atque firmum habeant propositum non relabendi (10).

(9) Ball.-Palm., V, n. 18; Noldin, III, n. 229 ss.

(10) Ball.-Palm., V, n. 17; Génicot-Salsmans, II, n. 260.

35. Materia sufficiens et non sufficiens. — 1. Materia *sufficiens* sunt peccata, a quibus poenitens potest valide absolvi; *insufficiens*, e contra, sunt peccata, a quibus nequit valide absolvi.

2. Peccata mortalia et venialia directe remissa constituunt materiam sufficientem; *imperfectiones* proprie dictae, quae non sunt vera peccata, et peccata *dubia* quaecunque, sive gravia sive venialia, constituunt, *quatenus sunt dubia*, materiam *insufficientem* (11).

3. Doctrina catholica est, peccata iam remissa per absolutionem esse materiam *sufficientem* sacramenti poenitentiae.

Can. 902 expresse ait: « *Peccata post baptismum commissa, sive mortalia directe potestate clavium iam remissa, sive venialia, sunt materia sufficiens...* » (12).

Iste canon doctrinalis est. Ratio autem huius doctrinae manifesta. Sicuti pater, qui filio delinquenti veniam delicti iam concessit, eam, si filium iterum exquirat, vere et proprie denuo largitur, ita Deus peccatori in confessione veniam iterum exposcenti eam vere et proprie denuo concedit. At concessio veniae, ex divina institutione, nonnisi per gratiae infusionem fit. Quod etiam in hoc casu plane verificatur.

Verum quidem est, nulla esse peccata absolvenda; inde tamen minime sequitur verba absolutionis non esse vera. Nam ipsa non significant tantum peccati remissionem, sed etiam gratiae infusionem, quae *de se* et *natura sua* remittit peccata, atque ideo haec profecto remitteret, si adessent; cum vero non adsint, habetur sola infusio gratiae (13).

Nomine *imperfectionis* hic venit: 1° transgressio plane *indeliberata* alicuius praecepti; 2° actio vel omissio quae opponitur *consilio*, non autem praecepto (14).

Alii tamen aliter sumunt et explicant *imperfectiones* (15).

Ex data notione manifesto colligitur imperfectiones *per se* non esse peccata, nec proinde constituere materiam sufficientem absolutionis sacramentalis. Dicimus *per se*, quia *per accidens* aliquod peccatum haberi potest, imo non raro adest, quoties nempe consilia seu perfectiora negligantur ex affectu *inordinato* (16).

Poenitentes pii optimo consilio accusare solent etiam imperfectiones, quia

(11) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 103; Diana, P. 3, tract. 4, resol. 52; Suarez, disp. 18, sect. 1, n. 2 ss.

(12) Cfr. c. 1, *de privilegiis*, V, 7. in Extravag. comm.; Conc. Trid., Sess. XIV, *de poenit.*, c. 5, can. 7; Leo X, Const. « *Exsurge Domine* », 15 iun. 1520, error 8, Martini Lutheri damn.; Bened. XIV, Epist.-encycl. « *Apostolica Constitutio* », 26 iun. 1749, § 16 ss.; Pius VI, Const. « *Auctorem fidei* », 28 aug. 1794, prop. 39, Synodi Pistorien. damn.

(13) Cfr. Lugo, disp. 13, sect. 4, n. 73; Suarez, disp. 18, sect. 4, n. 3 ss.; S. Alph., VI, n. 427, dubit. 2; Laymann, lib. V, tract, 6, cap. 3, n. 5; Salmant., tract. 6, cap. 4, n. 22.

(14) Cfr. S. Alph., II, n. 78; Lehmkuhl, I, n. 662 s.

(15) Cfr. Hugueny, *Imperfection et péché véniel*, in *Rev. clergé fr.*, t. 53, p. 641 ss.; Vermeersch, *Theol. mor.*, I, n. 423.

(16) Cfr. Lugo, disp. 16, sect. 6, n. 103; Lehmkuhl, I, nn. 109, 662 ,663.

ex earum cognitione confessarius melius potest illos in via perfectionis dirigere, et etiam quia, ut diximus, cum aliquo peccato veniali solet interdum coniungi imperfectio (17).

36. Utrum peccata commissa in ipsa susceptione baptismi sint materia sacramenti poenitentiae, an non. — 1. Controversia est inter DD., utrum peccata admissa, cum suscipitur baptismus, v. g. indigna receptio, deficiente debita dispositione (quae est *fictio*), actus odii, luxuriae etc., qui susceptionem comitentur, item remittantur vi baptismi reviviscentis, remota fictione, an deinceps per sacramentum poenitentiae; atque proinde utrum sint materia huius sacramenti necne.

Plerique DD. affirmant huiusmodi peccata constituere materiam necessariam sacramenti, quia « licet sint tempore simul cum baptismo, natura tamen sunt ipso posteriora » (18).

Sed haec ratio, ut recte animadvertit *S. Ligorius* (19), « videtur non convincere ».

Alii dicunt haec peccata remitti, sublato obice et accedente attritione, vi praecedentis baptismi, atque ideo materiam necessariam sacramenti poenitentiae non esse (20). Ita videtur sentire ipse *S. Thomas* (21).

Alii censent constituere materiam dubiam, ita ut non debeant in confessione necessario declarari nec possint ipsa sola absolute per absolutionem remitti (22).

2. **Haec tenenda videntur:**

1° Considerari potest sive peccatum fictionis seu indigna susceptio baptismi sive aliud quodcunque peccatum, v. g. dubii in fide, commissum in ipsa baptismi susceptione, quod peccatum non impedit valorem sacramenti, sed tantum eius effectum (23).

2° Peccatum committi potest vel immediate ante baptismum, vel immediate post, vel in ipso actu baptismi.

3° Si peccatum patratur *ante* baptismum, certe remittitur vi huius sacramenti, cum, posita debita attritione, baptismus omnem reatum culpae et poenae deleat (24).

Si peccatum committitur *post* baptismum, sive mediate sive im-

(17) Cfr. Lehmkuhl, II, n. 360; Génicot-Salsmans, II, n. 261.

(18) Suarez, *De bapt.*, disp. 28, sect. 5; Holzmann, *De sacram. Poenit.*, n. 454; Salmant., tract. 6, cap. 4, n. 15; S. Bonav., in IV, D. 4, p. 1, a. 2, q. 3, ad 4, etc.

(19) Lib. VI, n. 427, dubit. 1ª.

(20) D'Annibale, III, n. 164; Lugo, disp. 16, n. 2.

(21) Qui ait: « Fictio non removetur per baptismum, sed per poenitentiam subsequentem, qua remota, baptismus aufert culpam et reatum omnium peccatorum praecedentium baptismum, et etiam simul exsistentium cum baptismo » (III, q. 69, art. 10, ad 2).

(22) S. Alph., *l. c.*; Noldin, III, n. 226; Génicot-Salsmans, II, n. 258.

(23) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 154 ss.

(24) Cfr. Cappello, I, n. 127 s.

mediate, est certe materia sacramenti poenitentiae et remittitur vi absolutionis.

Si culpa patratur *in ipso actu baptismi*, ita distinguendum: vel mala voluntas perseverat aliquatenus etiam post baptismum, vel non, seu terminatur in ipso instanti baptismi.

In priore casu peccatum est materia sacramenti poenitentiae, in altero est materia dubia, secundum probabilem sententiam; atque proinde stricta obligatio illud confitendi non exsistit.

4° Quaestio plerumque mere speculativa est. Practice enim omnia illa peccata, si forte excipias ipsam sacrilegam baptismi susceptionem, erunt in confessione accusanda, quia moraliter certum erit pravam voluntatem aliquatenus perdurasse post baptismum (25).

37. Utrum adultus qui, stante dubio prioris baptismi, conditionate rebaptizatur, debeat confiteri peccata mortalia inter duo baptismata commissa. — 1. Certe non tenetur confiteri peccata *iam antea accusata*, uti accidere potest v. g. in casu quo catholicus vel schismaticus ad cautelam baptizatur; nam si antea valide baptizatus fuit, peccata vi absolutionis sacramentalis iam deleta sunt, sin autem invalide, delentur baptismo conditionato.

2. Si *nunquam* illa peccata *antea confessus fuerit*, ut contingere potest protestanti qui in sinum Ecclesiae recipitur, magna est DD. controversia utrum adsit necne obligatio ea peccata accusandi.

Plures affirmant, quia duo decreta *S. Officii* (14 iunii 1715, 17 dec. 1868) expresse iubent integram confessionem esse faciendam. Quin imo quidam censent (26) decisiones *S. Officii* habendas esse tanquam iuris divini declarationes, quia nulla lege ecclesiastica praescribi potest pro materia necessaria confessionis ea quae ex iure divino necessaria revera non sit. Cfr. vol. I, n. 153 ss.

Multi recentiores censent tanquam probabilem defendi posse sententiam plurimorum veterum (27), qui *negant* hanc obligationem, *quotiescunque prior baptismus probabiliter invalidus fuit* (28).

Ratio, quia in tali hypothesi incerta est obligatio confitendi peccata probabiliter remissa per baptismum conditionatum modo susceptum.

3. *Haec altera sententia negans improbabilis non videtur.*

Quod attinet vero ad decreta *S. Officii*, haec sunt notanda.

1° Primum decretum (14 iun. 1715) latum fuit de baptismo alicuius

(25) Ball.-Palm., V. n. 18; Génicot-Salsmans, II, n. 258; Noldin, III, n. 226; Vermeersch, III, n. 441.
(26) Lehmkuhl, II, n. 425.
(27) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 1, n. 323.
(28) D'Annibale, III, n. 301, not. 3; Ball.-Palm., V, n. 22; Bucceroni, III, n. 672; Génicot-Salsmans, II, n. 259.

determinati viri *C. Wippermann*, et in iis circumstantiis quae magna ex parte nos latent.

2° Alterum responsum datum est de neo-conversis in *Anglia*. Iamvero Episcopi Angliae peculiares circumstantias exposuerunt, quae confessionem magis necessariam tunc reddebant, nimirum multos e clero anglicano diligenter advigilare baptismo valide conferendo, ac proinde magnum esse numerum eorum de quorum baptismi infantilis valore vix liceret dubitare.

Quae exposita potuerunt profecto movere S. Officium ad illam dispositionem specialem statuendam, ubi propter maximam probabilitatem valoris baptismi infantilis, tenuis tantum est probabilitas remissionis peccatorum per baptismum conditionatum.

Neque eiusmodi dispositio excedit efficaciam legis ecclesiasticae: nam, in data explicatione, supponitur deesse solida probabilitas quod peccata per baptismum conditionatum remittantur, vel, si quando haec probabilitas adsit, non apparet quare Ecclesia nequeat decreto disciplinari urgere sententiam tutiorem, iuxta quam confitendum manet peccatum certe commissum, probabiliter deletum, quando in aliqua regione *communiter* parum probabile est valere baptismum qui sub conditione reiteratur, et timendum est ne, si sacerdotibus singulis detur facultas discernendi quando confessio sit necessaria, eadem saepe omittatur, cum prorsus necessaria est (29).

3° Anno 1899 vulgata fuit epistola Card. Praef. S. C. de Prop. Fide diei 12 iul. 1869, quae declarat vim decreti S. Officii 17 dec. 1868 esse universalem neque doceri posse sententiam contrariam. Haec epistola per diuturnum tempus latuit, et nunquam fuit authentice promulgata; ideoque decisivum argumentum ex ea in favorem prioris sententiae deduci nequit (30).

Praeterea tantum pro locis subiectis S. C. de P. F. vim aliquam legislativam seu declarativam habere potest.

4° Em. Card. Secr. S. Officii anno 1897 declaravit sententiam negativam tuto retineri posse (31).

38. 4. *Practice* haec opportune tenenda:

1° *Ubi S. Sedes vel Episcopi iubent confessionem*, haec *regulariter* imponenda est neo-conversis; attamen, cum haec lex probabiliter sit mere ecclesiastica, quoties vere probabile est priorem baptismum fuisse invalidum, urgenda est cum ea moderatione quae propria est legum positivarum; tunc confessio facienda est ante baptismum, absolutio conditionata danda postea.

2° *In ceteris regionibus ubi non praecipitur*, confessio valde consulenda est, quo certior sit peccatorum ante remissorum remissio, at sine stricto praecepto; excipitur casus in quo non vere probabile est priorem baptismum fuisse invalidum, atque proinde non est solide

(29) Génicot-Salsmans, II, n. 259; Noldin, III, n. 225.
(30) Etiam in 2 ed. *Collect. S. C. de Prop. Fide* non inseritur nisi ad modum notae.
(31) Cfr. Bucceroni, III, n. 672; Génicot-Salsmans, II, n. 259; Ojetti, n. 3164 ss.

probabilis remissio peccatorum per baptismum alterum sub conditione collatum (32).

39. Quaestio historico-theologica de extensione potestatis clavium ac de remissione quorundam peccatorum. — 1. Quidam catholici, praesertim saeculi XVII, v. g. *Ludovicus Morinus*, *Thomassinus*, *Natalis Alexander* (33), quaestionem movent — post scriptores acatholicos — de amplitudine potestatis clavium a Christo concessae Ecclesiae atque de eius usu prioribus saeculis religionis christianae.

2. Si sermo sit de Ecclesia in genere vel de Ecclesia Romana in specie, res dubia non est inde *saltem a saeculo* IV. Nam can. tredicesimus Nicaenus statuit reconciliationem in articulo mortis omnibus rite dispositis esse concedendam (34).

Idem testatur vel supponit *S. Innocentius I* (a. 405) in sua Epist. ad Exuperium Tolosanum; item *S. Coelestinus* ad Episc. Viennen. et Narbon. (35).

Quaestio proinde non ponitur nisi de aetate anteriori, et quidem de *tribus* in specie peccatis, *moechiae* seu *fornicationis*, *apostasiae* et *homicidii*, quae « *capitalia* » vocari solent. Nam moechis inde ab edicto, quod dicitur, *Callisti* (an. 217-222); apostatis a tempore *S. Cypriani* seu *S. Cornelii* papae (an. 251); homicidis eadem fere aetate, « *pacem* » seu reconciliationem semel saltem concessam esse ab Ecclesia in genere, ab Ecclesia Romana in specie, omnes concedunt (36).

3. Controversia est, utrum, etiam *antea*, Ecclesia poenitentia functis dimitteret necne tria praedicta peccata.

Acatholici, protestantes praesertim et iansenistae, dicunt Ecclesiam diu putasse non sibi licere haec peccata condonare, quippe quae excederent suam potestatem, ideoque de facto ea non dimisisse, ita ut a *S. Callisto* primum, a *SS. Cypriano et Cornelio* postea, innovatio tum doctrinalis tum disciplinaris admissa fuerit. Unde acatholici et *factum* et *ius* negant.

Catholici omnes affirmant Ecclesiam universalem nunquam sibi denegasse *ius* remittendi illa peccata: infallibilitas enim excludit eiusmodi etiam temporaneam denegationem dogmatis postea definiendi.

Utrum autem *de facto* Ecclesia *semper* dimiserit, alii aliter respondent.

(32) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 259; Bucceroni, n. 672.

(33) Ipse Petavius huic opinioni adstipulatus est (*De vetere in Ecclesia poenitentiae ratione diatriba*, § 2; in append. ad opera S. Epiphanii, Migne, XLII, 1024). At postea sententiam mutavit vel saltem valde temperavit (*Diatriba de poenitentia et reconciliatione veteris Ecclesiae moribus recepta*, cap. 4; *Theol. dogm.* Vivès, VIII, p. 451).

(34) Denzing., n. 57.

(35) Denzing., nn. 95, 111.

(36) Cfr. Galtier, n. 210 ss.; De San, n. 196 ss.

Nonnulli censent Ecclesiam « diu de tribus illis peccatis suam denegasse pacem », *ita ut admittenda sit innovatio disciplinaris*, quamvis non doctrinalis, cum Ecclesia rigorismo illi prius indulserit, non quia putaverit se non posse absolvere, sed quia opportunum non iudicaverit illa peccata absolvere.

Alii negant tum *realitatem* tum *possibilitatem* huiusmodi mutationis disciplinaris, ita ut tam a posteriori quam a priori sibi demonstrare videantur Ecclesiam universalem « *pacem* » seu reconciliationem revera nulli unquam peccato denegasse (37).

4. Ecclesia iam ab initio veniam *quibuslibet poenitentibus rite dispositis* concessit, nullo excepto peccato, ita ut, quoad tria illa delicta — fornicationis, apostasiae et homicidii — hoc facto excludatur tum defectus qui supponitur potestatis clavium, tum innovatio doctrinalis simul ac disciplinaris, quam acatholici ex hoc capite Ecclesiae obtrudere nituntur. Atque eo ipso excluditur etiam opinio illorum catholicorum, qui censuerunt Ecclesiam revera, etsi non ex defectu potestatis sed ex mero opportunitatis motivo, denegasse veniam illis peccatis usque ad initium saeculi III.

Agitur, ut supra monuimus, de Ecclesia in genere, atque in specie de Ecclesia Romana, « ad quam necesse est omnem convenire Ecclesiam » (38).

40. 1. Norma in hac re accurate praemittenda et spectanda ista est: Quaestiones quae necessario connectuntur cum principiis dogmaticis, non sunt persolvendae tantum *a posteriori*, i. e. attentis documentis historicis *actu* repertis. Haec, sane, interdum non existunt aut ignorantur; inde minime concludendum, aliquod factum cum principiis theologicis necessario connexum *nunquam* exstitisse. Huiusmodi conclusio foret illogica.

Unum dumtaxat deduci potest, nimirum documenta historica non reperiri circa factum de quo agitur. At latissima profecto est distantia inter *negationem* ipsius *facti* et *negationem* seu *non repertam existentiam documentorum*. Quot facta, quot veritates dogmaticae, admitti debent, licet de iisdem documenta desiderentur historica !

2. Quod Ecclesia nulli delicto veniam denegaverit, probatur:

1° **Ex doctrina et praxi Apostolorum,** qui peccatoribus universis

(37) Cfr. Galtier, n. 211; De San, n. 197 ss.

(38) Alicubi veniam fuisse aliquando denegatam non diffitemur. Constat enim in nonnullis ecclesiis fuisse doctores aut Episcopos rigorismo indulgentes. Exemplo sint doctores quos denuntiat Hermas (*Mand.* IV, 3, 1), Episcopi africani quos S. Cyprianus commemorat « dandam pacem moechis non putasse et in totum poenitentiae locum contra adulteria clausisse » (Epist. LV, 21), ac demum canores illiberitani, initio saeculi IV.

poenitentiam enixe inculcarunt, ut singuli possent hoc modo veniam suorum delictorum, nullo excepto, obtinere, atque ita sancti iterum fieri (39).

2° **Ex doctrina et praxi Ecclesiae saeculi II.**

a) *S. Clemens Romanus*, scribens ad Corinthios, principium catholicae doctrinae enuntiat expressis verbis, scil. « Deum in omni generatione poenitentiae locum dedisse eis omnibus qui velint ad se converti », ita ut « omnipotenti voluntate sua confortaverit omnes dilectos suos qui voluerint poenitentiam agere »; postea vero rebellionis duces hortatur ut, culpa sua agnita, nec indurato corde, *se subiiciant presbyteris* ut correctionem suscipiant ad poenitentiam (40).

b) *S. Ignatius*, in epist. ad *Philadelphienses*, asserit Deum dimittere peccata eis omnibus qui « poenitentia ducti redierint ad unitatem Ecclesiae », seu « se converterint ad unionem cum Deo et communionem cum Episcopo » (41).

c) Idem liquet ex testimoniis *S. Polycarpi* (VI, 1 s.), *S. Iustini* (42), *S. Irenaei* (43), praesertim *Pastoris* Hermae (44).

3° **Ex facto ipso.** Constat saeculo II gravissima delicta, in specie haeresim et apostasiam, veniam obtinuisse, quia per poenitentiam Ecclesiae restituti fuerunt delinquentes.

a) *S. Dionysius* Corinthi, saeculo II, episcopus, refertur apud Eusebium (45) ad Ecclesiam Amastris in Ponto scripsisse epistolam ubi « multa de nuptiis et castitate praecipit et eos qui ex *quocunque* lapsu sive delicto, sive *etiam ab haeretico errore*, convertantur, suscipi iubet ». Unde nullum peccatum excluditur.

b) *S. Polycarpus* Romae, sub Aniceto (an. 157-168), multos haereticos in Ecclesiam recepisse dicitur (46).

c) Reddita est « communio » Natalio cuidam olim « confessori », qui postea, non solum ad haeresim Theodoti delapsus erat, sed etiam in ea, accepto salario, consenserat constitui episcopus.

Is enim, narrante *Anonymo* eius aetatis apud Eusebium (47), a Deo in

(39) *Act.* VIII, 22 s.; S. Paul., I *Cor.* V, 1 ss.; II *Cor.* I, 23 ss.; VI, 11, VII, 13; *Gal.* V, 16 ss.; I *Thess.* IV, 3 ss.; II *Thess.* III, 14 s.; *Eph.* V, 3 ss.; I *Tim.* V, 1 ss.; II *Tim.* II, 25 s.; *S. Iacob* V, 19 s.

(40) VII, 5; VIII, 5; LI, 1 ss.; LVII, 1.

(41) III, 2; VIII, 1.

(42) *Dial.* 47; Migne, VI, 577.

(43) *Haer.* I, 10, 1; Migne, VII, 552.

(44) *Mand.* IV, 1, 4 ss.; *Vis.* III, 3 ss.; *Sim.* VIII, 7, 5; IX, 3 ss., etc.

Hermas Romanus, cuius tanta fuit in Ecclesia auctoritas ut opus eius ad modum Scripturae fere legeretur, ostendit medio saeculo II praxim viguisse concedendi veniam omnibus delictis.

Eius testimonium nonnullis difficultatibus locum praebet quae tamen facile diluuntur, si verba in textu et contextu attente considerentur. Cfr. Galtier, n. 226, qui valde accurate disserit.

(45) *Hist. eccl.* IV, 23, 6; Migne, XX, 386.

(46) S. Iren., *Haer.* III, 3; Migne, VII, 851.

(47) *Hist. eccl.* V, 28, 11 s.

somniis admonitus et timore perculsus, tandem conversus est. Propterea « saccum indutus et cinere conspersus, Zephyrino Episcopo (tunc Romano) se proiecit ad pedes, et vestigiis non solum cleri sed etiam laicorum advolutus, lacrimis, precibus, ostensis plagis olim in confessione susceptis, effecit ut ad "communionem" reciperetur » (48).

d) His accedunt facta Cerdonis (49) et Marcionis (50).

4° **Ex confutatione argumentorum,** quae a patronis adversae sententiae afferuntur.

a) *Primum* argumentum sumitur ex testimoniis *Tertulliani* et *Hippolyti*, qui dicunt Callistum primum viam indulgentiae iniisse, quia per « edictum », ut vocari solet, significavit se « et moechiae et fornicationis delicta poenitentia functis dimittere », et quia « primus ea quae ad voluptates faciunt hominibus concedere ausus sit, dicens omnibus a se peccata dimitti » (51).

Isti duo testes deprehenduntur tanta invidia moveri ut fidem vix mereantur ullam, et contradictoria inter se asserant. *Tertullianus* enim, montanista factus, suis argumentis lacessit quasi illogice solis moechis veniam Episcopus Romanus faciat, eundem *Hippolytus* aperte dicit « dimisisse peccata omnibus ».

Ceterum omnes norunt Tertullianum detorquere in pravum sensum ea quae pertinent ad psychicos (52).

Nec minori suspicioni obnoxius est Hippolytus, qui, cum contendat se esse verum verae Ecclesiae episcopum, nec Callistum habeat nisi ut « scholae magistrum », odium illi movere omni modo nititur, ac eius sectae mores aut disciplinam affingit de quibus nullum aliud est indicium (53).

b) *Secundum* argumentum sumitur ex testimonio *S. Cypriani*, qui in epist. 52 ad Antonianum data dicit quosdam olim Episcopos in Africa a reconciliatione cum Ecclesia adulteros exclusisse, utpote qui « *in totum poenitentiae locum contra adulteria clauserunt* ».

Id facit contra adversarios. Nam inde liquet praxim, de qua loquitur *Cyprianus*, obtinuisse quidem aliquandiu in quibusdam ecclesiis particularibus Africae, non tamen in ecclesiis Africae celebrioribus, puta in ecclesia carthaginensi, et multo minus in Ecclesia Romana.

c) *Tertium* argumentum desumitur ex eo quod, illo tempore quo saeviebat persecutio decima, *Cyprianus*, approbante clero romano, iis tantum lapsis qui libellos a martyribus impetrassent, concessit ut a suis delictis in hora mortis absolverentur.

Multipliciter responderi potest. Imprimis clerus romanus tum in priore

(48) Migne, XX, 513.

(49) Cfr. S. Iren., *Haer.* III, 4, 3; Migne, VII, 857.

(50) Cfr. Tertull., *De praescript.*, XXX.

(51) Recentiores tam catholici quam protestantes iure censent Episcopum illum Romanum, quem tanquam relaxatae veteris disciplinae reum in suo libro *De pudicitia* Tertullianus carpit, non esse Zephyrinum, sed eius successorem Callistum. De hac quaestione vide d'Alès, *L'édit de Calliste*, p. 1 ss.

(52) Cfr. d'Alès, *La théol. de Tertullien*, p. 200 ss.

(53) In specie, de testimonio Tertulliani et Hippolyti cfr. d'Alès, *op. cit.*, p. 215 ss.; *L'édit de Calliste*, p. 204 ss.; Galtier, n. 236 ss.; De San, n. 219.

sua epistola ad clerum carthaginensem tum in posteriore epistola ad *S. Cyprianum* scripta, praecepit ut *omnibus* lapsis in hora mortis subveniretur, nullo facto discrimine inter lapsos qui libellis martyrum muniti essent, et lapsos qui eisdem non essent muniti.

Praeterea *S. Cyprianus* loquitur de ea tantum absolutione, quae posset dari etiam a diacono, seu de absolutione reconciliatoria in foro externo. Porro sine tali absolutione poterat dari absolutio sacramentalis, quam utique *Cyprianus* nulli lapso vere poenitenti denegare voluit (54).

d) Quartum argumentum sumitur ex decreto *de lapsis* lato a *Cornelio* papa in Concilio Romano et a *Cypriano* in Concilio Carthaginensi.

Tantum abest ut hoc decreto recessum sit ab antiqua disciplinae severitate, uti gratis supponunt adversarii, quin, e contra, severior disciplina circa lapsos eodem statuta sit, nulli tamen vere poenitenti denegata « pace » seu reconciliatione cum Ecclesia (55).

e) Quintum argumentum accipitur ex canonibus Concilii Illiberitani.

Dato et non concesso quod argumentum hoc valeret, ad summum accipiendum foret pro quibusdam tantum particularibus ecclesiis Hispaniae.

Hi canones non denegant veniam seu absolutionem sacramentalem reis trium delictorum « *capitalium* », sed tantum ius perfectae communionis seu legitimam communionem, ut alibi explicabimus.

f) Sextum argumentum desumitur ex testimonio Origenis, qui dicitur in libello *de Oratione* (n. 28) testari *noviter* inductam esse praxim absolvendi *quoscunque* peccatores.

Origenes aperte docet omnia peccata posse ab Ecclesia remitti (56); addit solummodo peccata post baptismum commissa, in specie tria illa « *capitalia* », quamvis remissibilia, non posse tamen, ut iam in baptismo factum est, condonari *gratuito:* praerequiri omnino diuturnam eorum per poenitentiam expiationem (57).

41. Utrum vero quaestio proposita, ex documentis traditionis ecclesiasticae resoluta, etiam *a priori* solvi possit, controvertitur.

Plures affirmant. Posito enim, aiunt, dogmate tum de amplitudine potestatis clavium, tum de remissione peccatorum independenter ab ea non obtinenda, excludi debet hypothesis quod Ecclesia olim denegaverit absolutionem sacramentalem quibusdam peccatis.

Secus, inquiunt, pessumdaretur Ecclesiae infallibilitas; nam Ecclesia, huiusmodi sua praxi, significasset peccata a se non posse omnia

(54) Ita De San, n. 221. Alii aliter respondent, v. g. Galtier, n. 250. Cfr. d'Alès, *La théol. de saint Cyprien*, p. 280 ss.

(55) Cfr. d'Alès, *op. cit.*, p. 285 ss.; Poschamnn, in *Zeitschrift für Katholische Theologie*, XXXVII, 1913, p. 244 ss.

(56) V. g. *in Levit. hom.* IX, 8; *in Laod. hom.* VI, 9; *in ps.* 37 *hom.* I, 5; *in Ioan.* XXVIII, 7; Migne, XII, 520 s.; XIV, 696.

(57) Cfr. d'Alès, *L'édit de Calliste*, p. 274 ss.; Poschmann, *Die Sundenvergebung bei Origenes*, p. 10 ss.

dimitti, sed esse quae a Deo vel omnino non remitterentur vel remitterentur independenter a potestate clavium; eadem, propter motiva opportunitatis relativae, denegasset fidelibus indigentibus medium absolute necessarium.

Alii negant. Imprimis, aiunt, quia non constat utrum Ecclesia ab initio iam ita explicite professa sit dogma, quod postea contra haereticos definivit. Unde non apparet a priori cur Ecclesia, sicuti potuit diu tolerare rebaptizantes, ita non potuerit praedictum rigorismum permittere. Aliud sane est iubere positive praxim quae certo dogmati aperte repugnet, aliud eandem, dogmate praesertim nondum explicito, non prohibere.

Praeterea, addunt, non apparet cur Ecclesia, in tali hypothesi, censenda esset defuisse muneri suo sanctificandi homines.

Verum quidem est, dicunt patroni huius opinionis, Ecclesiae esse ita peccatores ad Deum movere, ut non relinquat eos omni medio remittendi peccata destitutos; item verum est medium remissionis, tum in se optimum et facillimum, tum ex voluntate Christi omnibus in re, ubi cognoscitur et fieri potest, adhibendum, esse sacramentum saltem cum attritione susceptum.

Best argument is indirect from other powers in the Church's role in salvation.

Attamen hoc remedium peccati, licet necessarium, non huiusmodi est ut, eo deficiente aut bona fide ignorato, peccator maneat omni medio remissionis destitutus: saluti peccatoris, etiam hodie, sufficienter consulitur per contritionem. Quod a fortiori admitti potuit ea aetate, cum doctrina de causalitate absolutionis propria adeo erat obscuritatibus involuta.

In hac hypothesi, ubi Ecclesia permisisset quosdam peccatores manere sine sua absolutione, eos tamen movisset omnino ad poenitentiam, et quidem adeo plenam et diuturnam, ut inverosimile sit eos non perventuros fuisse ad contritionem perfectam. Proinde quandiu tolerasset eis suam pacem denegari, non solum non tolerasset eo ipso eos manere destitutos omni remedio peccati aut carere invitos eo medio remissionis quod ipsa explicite docuisset absolute necessarium, sed, e contra, quibus ipsa directe non concessisset veniam peccatorum, illam eis procurasset ab ipso Deo concedi (58).

Prima sententia communior est et, re mature perpensa, probabilior nobis videtur.

Utrum moribundis absolutio aliquando denegata fuerit, vide n. **48** ss.

(58) Ita v. g. Galtier, n. 214, qui hanc doctrinam proponit, laudandus equidem, « salvo meliori et Ecclesiae iudicio ».

ARTICULUS II.

De generica peccatorum accusatione.

42. Status quaestionis. — 1. Disputatur an materia *validae* absolutionis sit *generica* peccatorum accusatio.

Nonnulli dicunt esse *validam* tantum *in casu necessitatis;* alii censent esse *validam semper;* quidam veteres tenent esse *invalidam quolibet in casu;* alii *distinguunt inter casum et casum.*

2. Multiplici ratione confessio peccatorum potest esse *generica:*

1° si poenitens dicat solum se peccasse, quin determinet, utrum graviter an leviter peccaverit, ex. gr. si dicat tantummodo*: me accuso de peccatis meis;*

2° si poenitens signum dumtaxat doloris manifestet, v. g. pectus percutiendo, sine ulla peccatorum accusatione;

3° si dicat tantum se graviter peccasse, at genus vel speciem peccati, ex. gr. num sit contra castitatem vel iustitiam, non determinet;

4° si exprimat solum genus vel speciem subalternam peccatorum, non autem speciem infimam, v. g. si dicat: *accuso me de peccatis contra castitatem, iustitiam, religionem;*

5° si poenitens etiam infimam aliquam malitiam manifestet, at non ipsum actum peccaminosum neque omnes circumstantias specificas neque numerum (1).

3. De primo et altero modo quaestio *praesertim* instituitur, *utrum generica peccatorum confessio sit materia sufficiens validae absolutionis.* Dicimus *praesertim*, quia si est materia sufficiens in illis casibus, a fortiori talis erit in aliis.

43. Doctrina tenenda. — 1. Confessio *generica* peccatorum *mortalium* certe non sufficit ad *validam* absolutionem *extra casum necessitatis.*

Sane ex praecepto Christi D. peccata lethalia, nisi excuset legitima causa, sunt accusanda *distincte* ac *determinate* tum quoad *speciem* tum quoad *numerum*, ita ut iudicium, circa quod vertitur sententia iudicialis, sit completum seu perfectum (2).

Utrum vero in hoc casu invaliditas sit repetenda ex defectu *materiae sufficientis* proprie dictae, an potius ex defectu *dispositionis* in poenitente qui

(1) Noldin, III, n. 230; Génicot-Salsmans, II, n. 262; Lehmkuhl, II, n. 361 ss.
(2) Cfr. Lehmkuhl, II, n. 361; Bucceroni, III, n. 673.

non satisfacit praecepto Christi, controvertitur. Magnum, uti patet, est discrimen inter unam et alteram hypothesim; nam si generica confessio esset materia insufficiens proprie dicta, bona fides sive ignorantia non excusaret; aliter, si nonnisi ex defectu dispositionis foret repetenda invaliditas confessionis (3).

Invaliditas, nostro iudicio, repetenda esset in casu ex defectu dispositionis. Hinc distinguendum inter *casum necessitatis* et *casum extra necessitatem.*

2. **In casu necessitatis,** si distincta atque determinata peccatorum accusatio *impossibilis* sit, sufficit ad validitatem sacramenti poenitentiae etiam generica tantum confessio. Nam in casu necessitatis ea sola requiritur et sufficit confessio, quae necessaria est ad essentiam sacramenti seu iudicialis sententiae. Porro iudicium exigit quidem causae cognitionem, at non semper et essentialiter postulat accuratam cognitionem. In confessione generica habetur verum iudicium, quamvis imperfectum, seu vera causae cognitio, licet minus accurata, quia sufficit ad essentiam huius sacramenti.

Qua in re notandum est discrimen inter iudicium *humanum et sacramentale:* illud principaliter instituitur ut congrua poena delicto puniatur, atque proinde perfectam causae cognitionem essentialiter exigit; hoc, e contra, instituitur principaliter ut poenitens Deo reconcilietur et absolvatur, atque ideo accuratam et perfectam cognitionem causae essentialiter non requirit.

Quod *in casu necessitatis* sufficiat generica confessio, ex praxi et doctrina Ecclesiae certum est. Nam Ecclesia non solum permittit ut v. g. militibus proelium inituris, praemissa generica confessione, detur absolutio, sed praecipit quoque ut moribundi qui generice tantum possunt confiteri, omnino absolvantur (4).

Ex declaratione *S. Poenit.* pluries data, v. g. die 6 febr. 1915, milites ad proelium vocati, antequam ad sacram communionem admittantur, « possunt absolvi generali formula, seu communi absolutione, *sine praecedenti confessione*, quando tantus est eorum numerus, ut singuli audiri nequeant. Porro cappellani militum, data opportunitate, milites docere debent absolutionem sic impertiendam non esse profuturam, nisi rite dispositi fuerint, ipsisque obligationem manere integram confessionem suo tempore peragendi, si periculum evaserint » (5).

3. Confessio generica etiam **extra casum necessitatis** sufficit ad valorem sacramenti poenitentiae, si agitur de peccatis quae materiam *liberam* (n. **31**) constituunt. Ratio est, quia ad essentiam sacramenti

(3) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 126.
(4) Cfr. *Rituale Rom.*, tit. 3, cap. 1, n. 25; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 620; Lugo, disp. 17, n. 8; S. Alph., VI, n. 480 ss.
(5) *Acta Apost. Sedis*, VII, p. 72.

sufficit profecto accusatio generica (n. **43,** 2); id autem quod in necessitate sufficit ad valorem sacramenti, etiam extra necessitatem, cum essentia sacramenti una atque immutabilis sit, debet sufficere, nisi adsit praeceptum positivum accusandi peccata secundum speciem et numerum: hoc praeceptum autem, eo ipso quod materia est libera, non exsistit; ergo (6).

Diximus: si agitur de peccatis quae materiam *liberam* constituunt, quia *mortalia*, quae *necessariam* constituunt materiam, sunt accusanda, nisi excuset necessitas, secundum numerum et speciem.

4. Praecipui casus *necessitatis*, in quibus valida est absolutio generica, sunt hi:

1° si moribundus loquela destitutus signis tantum manifestet aliquo modo confessionem et desiderium absolutionis;

2° si milites urgente proelio vel navigantes imminente naufragio nequeant confiteri ob defectum temporis et signum doloris tantum exprimant;

3° si absolutionem petunt surdo-muti, aut muti;

4° si poenitens ita sit rudis vel labilis memoriae ob aetatem vel morbum, ut nullum peccatum in particulari accusare valeat, atque ad interrogationes a confessario factas nihil respondeat, nisi se esse peccatorem ut alii homines (7).

44. An licita sit accusatio generica materiae liberae extra casum necessitatis. — 1. Dicimus *extra casum necessitatis*, quia urgente necessitate profecto et *valida* et *licita* est.

2. Plures dicunt confessionem genericam peccatorum venialium (et mortalium iam directe vi absolutionis remissorum) *licitam* esse *extra casum necessitatis* (8).

Ratio est, aiunt, quia illiceitas, stante certa sacramenti validitate, aliunde oriri non potest, quam ex positivo praecepto divino; atqui hoc praeceptum non adest; ergo, si desunt peccata gravia necessario accusanda in confessione, nulla est obligatio cetera peccata accusandi in determinato numero ac definita specie (9).

Alii docent huiusmodi confessionem esse illicitam, ob istas praesertim rationes (10):

(6) Cfr. Lugo, disp. 17, n. 15; Suarez, disp. 23, sect. 1, n. 10; Génicot-Salsmans, II, n. 262; Bucceroni, III, n. 673; Noldin, III, n. 230.
(7) Suarez, disp. 23, sect. 1, n. 2 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 622.
(8) Dicastillo, *De sacram. poenit.*, disp. 9, n. 760; Ballerini ad Gury, II, n. 421; Bucceroni, III, n. 673; Génicot-Salsmans, II, n. 262.
(9) Bucceroni, *l. c.*
(10) Suarez, disp. 23, sect. 2, n. 1; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 622; Lehmkuhl, II, n. 363; Noldin, III, n. 231.

1° Iam a primis Ecclesiae saeculis viget ex universali consuetudine *specifica* etiam venialium peccatorum accusatio; consuetudo vim legis obtinet; ergo.

2° Sacramentum poenitentiae institutum est a Christo ad modum iudicii, quod *per se* et *ordinarie* versari debet circa materiam saltem in specie determinatam.

3° Si admittatur generica tantum peccatorum venialium confessio, plura eaque gravia sequuntur incommoda, quatenus v. g. poenitentes carent monitis et consiliis opportunis confessarii, vel quatenus sacramentum exponitur periculo nullitatis, cum quidam poenitentes imperfectiones a peccatis non distinguentes, facile solas imperfectiones atque idcirco materiam dubiam clavibus subiiciunt; vel, demum, quatenus nonnulli poenitentes non satisfaciunt praecepto annuae confessionis, cum mortalia pro venialibus habentes, illa in specie forte non declarant (11).

3. Hisce rationibus non obstantibus, prior sententia certa videtur eaque practice tuta dicenda.

Ceterum etiam patroni oppositae sententiae docent, in accusatione materiae *liberae*, satis esse, ut indicetur malitia speciei superioris in genere, vel virtus laesa, aut lex seu praeceptum, contra quod actum sit; ideoque *practice* aliam opinionem vel ipsi implicite admittunt (12).

Articulus III.

De materia proxima sacramenti poenitentiae.

45. Status quaestionis. — 1. Quod, *praeter absolutionem sacerdotis*, requirantur etiam *actus poenitentis*, nempe contritio, confessio et satisfactio « saltem ad integritatem sacramenti et ad plenam atque perfectam peccatorum remissionem », est de fide divina et catholica (1).

2. Controversia in scholis catholicis agitata respicit *modum*, quo tres actus poenitentis pertineant ad rationem sacramenti, et conferant ad plenam et perfectam peccatorum remissionem.

Nam actus poenitentis considerandi sunt sub duplici respectu: 1° *vel* in se tantum, ut sunt simpliciter dispositio subiectiva poenitentis;

(11) Cfr. Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 5, n. 15; Lacroix, *l. c.*, Lehmkuhl, II, n. 363.
(12) Lehmkuhl, II, n. 361.

(1) Conc. Trid., Sess. XIV, *de poenitentia*, cap. 3, can. 4.

2º *vel* prout sunt a Christo instituti seu requisiti ad hoc ut una cum actione confessarii interrogantis, iudicantis et absolventis, integrent ens sacramentale vi cuius peccatum remittitur.

Controversia non respicit actus poenitentis sub priori respectu, scil. prout sunt dispositio mere subiectiva, quia omnes catholici tenent, uti tenere debent, eos omnino requiri; sed controversia est de huiusmodi actibus, ut sunt *sensibiles*, seu *externe* aliquatenus *manifestati*, ita ut una cum sacerdotis actibus sacramentum integrent (2).

3. Igitur controversia ac dissensus DD. est circa *titulum* et, consequenter, *necessitatem* actuum poenitentis ad exsistentiam sacramenti; *utrum* tanquam materia *ex qua*, una cum forma, sacramentum intrinsece constituant, *an* requirantur tantum ut mera conditio, sine qua non, eius exsistentiae, *an* potius uti mera dispositio subiectiva essentialiter requisita ut sacramentum effectum suum producere valeat (3).

Huc spectant omnia quae alibi (n. **22**) dicta fuerunt.

46. Doctrina tenenda. — 1. Actus poenitentis sunt materia *ex qua* constituitur sacramentum, seu materia *proxima*.

Sane:

1º *Conc. Florent.*, postquam dixit « omnia sacramenta perfici rebus tanquam materia, verbis tanquam forma », addit: « Poenitentiae *quasi materiam* esse actus poenitentis, qui in tres distinguuntur partes... » (4). Iamvero, cum de aliis sacramentis « *materiam* » Concilium intelligat *ex qua*, nihil habet quo suadeat se eam vocem alio sensu usurpare ubi agitur de Poenitentia.

Formula « *quasi materiam* » desumpta fuit ad verbum ex *S. Thomae* « *De articulis fidei et Ecclesiae sacramentis* ». Atqui *Angelicus* eam formulam certe intelligit de materia *ex qua* (5); eamque « quasi materiam » vocat, quia non est, ut in aliis sacramentis, substantia *materialis* extrinsecus adhibita (6).

2º Item *Conc. Trid.* docet: « Sunt *quasi materia* huius sacramenti ipsius poenitentis actus, nempe contritio, confessio et satisfactio » (7).

Catechismus Romanus eandem formulam explicat secundum sensum *Angelici:* « Neque hi actus " *quasi materia* " a Sancta Synodo appellantur, quia verae materiae rationem non habeant, sed quia eius generis

(2) Cfr. Pesch, VII, n. 70 ss.; Galtier, 374 ss.; Sasse, II, th, XVI.
(3) Cfr. Lugo, disp. 12, sect. 2; Galtier, n. 375; Palmieri, th. XIV; De Augustinis, II, th. XVIII.
(4) Denzing., n. 594.
(5) *Summa theol.*, III, q. 84, art. 1 in corp. et ad 1 et 2; art. 2; q. 90, art 1-3.
(6) *Loc. cit.*, q. 84, art. 1, ad 1 et 2.
(7) Sess. XIV, *de poenit.*, cap. 3.

materia non sint, quae extrinsecus adhibeatur, ut aqua in baptismo et chrisma in confirmatione » (8).

3º *Rituale Rom.* haec habet: « Cum ad illud sacramentum (poenitentiae) constituendum tria concurrant: materia, forma et minister, illius quidem remota materia sunt peccata, *proxima* vero sunt *actus poenitentis*, nempe contritio, confessio, satisfactio » (9).

Nulla difficultas videtur in verbis « ad integritatem », quibus utitur *Concilium Trid.* Nam 1º id etiam quod pertinet ad essentiam, pertinet ad integritatem; 2º cum actus integrent ens sacramentale, ut docet *Angelicus* (10), iure dicuntur pertinere ad integritatem; 3º unus ex his actibus, nempe satisfactio, quando re ponitur, integrat dumtaxat sacramentum iam positum; 4º *Patres Tridentini* nolebant *explicite* damnare sententiam *Scoti;* iamvero, si usi essent verbis « ad essentiam », illam directe et explicite damnassent (11).

2. Cur actus poenitentis dicuntur materia *ex qua?* Ratio evidens est. Actus dici debent aut materia *circa quam*, aut materia *ex qua:* alius terminus non datur. Atqui non possunt dici nec sunt materia *circa quam*, uti peccata (cfr. n. **28** ss.), nempe circa quam absolutio versatur; ergo dici debent materia *ex qua*.

« Sicut, ait egregie *S. Thomas* (12), remissio culpae fit in baptismo non solum virtute formae, sed etiam materiae, scilicet aquae, principalius tamen virtute formae, ex qua et ipsa aqua virtutem recipit, ita etiam *remissio culpae est effectus poenitentiae* principalius quidem ex virtute clavium quas habent ministri,... *secundario ex vi actuum poenitentis... prout aliqualiter ordinantur ad claves Ecclesiae* ».

Unde actus poenitentis participant rationem signi sacramentalis, quatenus subsunt actui sacerdotis interrogantis seu audientis, iudicantis et absolventis.

Quare isti actus, prout a poenitente simpliciter procedunt, sunt tantummodo dispositio subiecti ad gratiam suscipiendam; prout informantur actione sacerdotis, ad esse sacramentale elevantur, seu fiunt signum efficax gratiae, uti in baptismo aqua et ablutio (13).

47. Absolutio moribundorum. — 1. Cum quaestione de materia sacramenti poenitentiae altera quaestio intime connectitur: utrum ab-

(8) *De sacram. poenit.*, n. 13.
(9) Tit. III, cap. 1, n. 1.
(10) *Loc. cit.*, q. 90, art. 1-3.
(11) Cfr. Palmieri ad Ballerini, V, 5; Galtier, n. 379; Pesch, n. 77.
(12) *Loc. cit.*, q. 86, art. 6.
(13) Cfr. Lugo, disp. 12, sect. 2, n. 32; Suarez, disp. 8, sect. 3, n. 4 ss.
Obiectiones contra hanc doctrinam expositas et refutatas vide apud Pesch (n. 80), Galtier (n. 381).

solvi possint moribundi sensibus destituti, qui nullum signum confessionis dederint.

Si moribundus desiderium confitendi expresserit, nulla est difficultas, quia huiusmodi expressio est quaedam confessio satis formalis, quae attentis circumstantiis sufficit omnino.

At difficultas apparet, quando moribundus *nullum* desiderium sive voluntatem confitendi expresserit. Nam si confessio *sensibilis* est de *essentia* sacramenti, profecto haberi nequit sacramentum, ubi desit confessio sensibilis; si vero confessio requiritur tantum ut conditio praevia, sacramentum exsistere posse videtur sine sensibili confessione, dummodo obiective aliqua confessio adsit (14).

2. Plures theologi, praesertim veteres, docent absolutionem dari non posse moribundo, qui voluntatem confitendi nullo modo manifestaverit (15).

S. Alphonsus (l. c.) ait: « Ratio (huius sententiae) brevis, sed valde urgens est, quia tunc deest materia sacramenti, quae debet esse sensibilis ».

Plerique tenent absolutionem dari posse, imo conferendam esse. Unde *S. Ligorius* dicit: « Sententia *communior* affirmat posse et debere absolvi » (16).

Verum patroni huius sententiae, vocant eam probabilem tantum, et non certam, atque proinde docent absolutionem dandam esse sub conditione.

3. Etiam in sententia *Scotistarum*, eorum nempe qui censent contritionem et confessionem *sensibilem* requiri tanquam conditionem validae absolutionis, habetur difficultas praedicta (n. **23**, 1). Deest contra in alia sententia, in illa scil. quae affirmat ad validam absolutionem sufficere actus *mere internos*, contritionem nempe et propositum quod implicite semper continetur in contritione.

Duo tantum heic animadvertisse iuvabit.

1° In casu extremae necessitatis omnia remedia, etiam tenuiter probabilia, *possunt* et *debent* adhiberi.

2° *Potest* proinde ac *debet* adhiberi materia *dubia* ad sacramenta ministranda saltem necessaria, si nequeat haberi materia certa (17); in casu materia dubia semper adesse videtur; ergo.

De hac quaestione alibi fuse loquemur (n. **502** ss.).

(14) Cfr. Galtier, n. 381; Noldin, III, n. 233; Pesch, VII, n. 82.

(15) Cfr. Lugo, disp. 17, sect. 3, n. 39; Suarez, disp. 23, sect. 1, n. 13; Vasquez, in III, q. 91, art. 2, disp. 1, n. 1; Coninck, disp. 5, n. 28; S. Alph., VI, n. 482, dub. 2.

(16) *Loc. cit.* et n. 483.

(17) Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1162; Sanchez, *Decal.* lib. I, cap. 9, n. 25; Cardenas, *Cris.*, part. 4, diss. 4, n. 48.

48. Quaestio historico-theologica de moribundis. — 1. Quaerunt AA., *utrum absolutio moribundis unquam denegata fuerit ab Ecclesia.*

Quidam immerito asserunt reis *canonicorum* criminum (seu delictorum, quae peculiari gravissima poena ab Ecclesia plectebantur), etiam urgente exitu ex hac vita, denegatam fuisse priscae Ecclesiae more absolutionem sacramentalem, si 1° post actam publice poenitentiam, in eadem vel alia crimina canonica incidissent, vel si 2° in infirmitate dumtaxat actionem poenitentiae postulassent (18).

2. Certum est, *inde saltem a Concilio Nicaeno* (an. 325), absolutionem concessam fuisse omnibus peccatoribus poenitentiam in articulo mortis petentibus.

Id constat:

1° **Ex can. 13 Concilii Nicaeni**: « De his qui ad exitum veniunt, etiam nunc lex *antiqua* regularisque servabitur, ita ut si quis egreditur e corpore, ultimo et necessario viatico minime privetur. Quod si desperatus et consecutus communionem, iterum convaluerit, sit inter eos qui communionem orationis tantummodo consequuntur (i. e. inter consistentes). Generaliter autem omni cuilibet in exitu posito, et poscenti Eucharistiae participem reddi, Episcopus cum probatione oblationem tribuat » (19).

2° **Ex responso S. Innocentii I** *papae ad Exuperium:* « Quaesitum est, quid de his observari oporteat qui post baptismum omni tempore incontinentiae voluptatibus dediti, in extremo fine vitae suae poenitentiam simul et reconciliationem communionis exposcunt. Tribuetur cum poenitentia extrema communio, ut homines huiusmodi vel in extremis suis, permittente Salvatore nostro, a perpetuo exitio vindicentur » (20).

3° **Ex responsione data a S. Coelestino** circa eandem materiam (21).

4° **Ex praxi saeculo IV et V late vigente** non suscipiendi poenitentiam nisi in articulo mortis, ut constat ex testimonio *S. Ambrosii* dolentis aliquos « ad mortem sibi lavacri gratiam vel poenitentiam reservare » (22).

3. Controversia igitur, proprie ac stricte loquendo, respicit disciplinam Ecclesiae *ante Concilium Nicaenum.*

(18) Petavius, *De poenit. ritu in vet. Eccl.* 2; Morinus, lib. X, cap. 1; Sirmond, *Hist. poenit. publ.*, 1 s.

(19) Cavallera, *Thesaurus doctrinae catholicae*, n. 1248; Denzing., n. 57.

(20) Denzing., n. 95.

(21) Denzing., n. 111; Cavallera, *op. cit.*, n. 1251.

(22) *In Luc.* VIII, n. 221; Migne, XV, 1758; S. Leonis Magni, *Epist.* CVIII; Migne, LIV, 1011 etc.

Non constat ex documentis traditionis ecclesiasticae quibusdam moribundis absolutionem aliquando denegatam fuisse, *ante* dictum Concilium.

Quod si res dubia sive obnoxia controversiae dicatur, hoc tamen uti certum admitti debet, nempe absolutionem non ideo denegatam fuisse quia putaretur non posse dari nisi post peractam poenitentiam publicam, neque a fortiori ex defectu potestatis, sed quia moribundi in casu praesumebantur indispositi (23).

4. Quod absolutio certis moribundis non fuerit aliquando denegata ab Ecclesia universali, liquet:

1° **Ex can. 13 Concilii Nicaeni supra relato** (cfr. n. **48,** 2), qui vocat *antiquam* legem, quam iubet servari de viatico dando decedentibus (24), qui explicat sensum vocabuli *viatici* et diluit argumenta adversariorum.

2° **Ex epistola seu responsione S. Coelestini** (n. **48,** 2, 3°), qui tanto « horrore » non esset detestatus praxim, quae olim viguisset in Ecclesia.

3° **Ex Concilio Trid.** (25) docente « in Ecclesia custoditum semper fuisse ut nulla sit reservatio in articulo mortis ».

4° **Ex damnata doctrina Pistoriensium,** « qua, postquam synodus professa est se non posse non admirari illam adeo venerabilem disciplinam antiquitatis, quae (ut ait) ad poenitentiam non ita facile et forte nunquam eum admittebat, qui post primum peccatum et primam reconciliationem relapsus esset in culpam, subiungit, per timorem perpetuae exclusionis a communione et pace, etiam in articulo mortis, magnum frenum illis iniectum iri, qui parum considerant malum peccati et minus illud timent ».

Haec doctrina damnata est a *Pio VII* ut « contraria can. 13 Concilii Nicaeni I, decretali Innocentii I ad Exuperium Tolos., tum et decretali Coelestini I ad Episcopos Vienn. et Narbon. provinciae, redolens pravitatem, quam in ea decretali sanctus Pontifex exhorret » (26).

49. 1. Patroni oppositae sententiae nituntur can. 22 *Concilii Arelatensis I* (an. 314), testimonio *S. Cypriani* de Synodo Carthaginensi in causa « lapsorum » (27), et praesertim testimonio *S. Innocentii I* asserentis viguisse, tempore persecutionum, praxim denegandi communionem iis peccatoribus, « qui, omni tempore incontinentiae voluptatibus dediti, in extremo fine vitae suae poenitentiam simul et reconciliationem communionis exposcunt ».

(23) Cfr. Galtier, n. 299 ss.
(24) Cfr. De San, n. 226.
(25) Sess. XIV, *de poenit.*, cap. 6.
(26) Denzing., n. 1538.
(27) Epist. LV, 23.

Haec argumenta nec peremptoria nec sat valida sunt, si accurate perpendantur.

Praecipuum tantum examinandum censemus, nempe testimonium *Innocentii I*, quo praesertim nituntur patroni sententiae adversae. Iste Pontifex dicit peccatoribus libidinosis, qui poenitentiam usque in finem vitae differebant, concessam fuisse poenitentiam, negatam communionem.

Nomine autem *communionis* intelligit perfectam cum Ecclesia reconciliationem, ut manifesto patet ex verbis mox sequentibus. Nam causam afferens huius antiqui Ecclesiae instituti: « Cum illis temporibus, inquit, crebrae persecutiones essent, *ne communionis concessa facilitas homines de reconciliatione securos non revocaret a lapsu*, negata merito communio est, *concessa poenitentia, ne totum penitus negaretur;* et duriorem remissionem fecit temporis ratio ».

Porro nomine *concessionis poenitentiae* perspicuum est intelligi ab *Innocentio* ritum aut includentem aut habentem sibi adnexam collationem *sacramentalis absolutionis*. Nam ait *Innocentius* tardis illis poenitentibus concessam esse poenitentiam, *ne totum penitus negaretur*. Iam vero si in concessione poenitentiae, de qua loquitur Pontifex, non fuisset absolutio sacramentalis, quid demum beneficii collatum fuisset in peccatores illos, qui in exitu vitae primum se convertissent ad petendam poenitentiam publicam, cum iam nec obire eam, nec ipsius proinde subsidio ad veniam pervenire possent? Qua demum veritate asseruisset Innocentius hisce poenitentibus *non totum denegatum esse*?

Praeterea ait *Innocentius* concessionem illam poenitentiae, quae sero poenitentibus antiquitus fieri solebat, fuisse *remissionem duriorem*. Haec non erat remissio in foro externo; eiusmodi enim remissionem, uti et communionis ius, tardis illis poenitentibus negatam esse ait Pontifex; per eam enim non imponebatur poenitentia, sed relaxabatur. Idcirco illi remissioni, quae in foro externo fieri solita erat, Pontifex opponit eam remissionem, de qua modo agitur, tanquam illa duriorem. Haec igitur erat remissio in foro interno, nempe *absolutio sacramentalis*.

2. Proinde contra adversarios, qui relato testimonio *Innocentii I* nituntur, haec brevissime sunt animadvertenda:

1° « Communio » non potest quidem intelligi seiuncta ab absolutione sacramentali; at, praeter hanc, illa secumferebat quoque plenam reconciliationem cum Ecclesia. Unde ex eo quod « communio » coniuncta erat cum absolutione, nullatenus sequitur *poenitentiam*, de qua loquitur Pontifex, haberi sine absolutione.

2° Verum est formulam « *dare poenitentiam* » non inferre de se concessionem absolutionis; at in articulo mortis, seu in textu *Innocentii I*, vocabulum *poenitentiae* necessario significare debet aliquod *beneficium* peccatoribus concessum, secus verba « *ne totum penitus negaretur* » sensum non haberent; et quidem tale beneficium significare debet illa formula, quod revera prosit morituris. Atqui eiusmodi beneficium non est nisi absolutio sacramentalis.

3° Distinguendum propterea inter absolutionem in foro *interno* et absolutionem in foro *externo*. « Communio » importabat absolutionem in utroque foro; « poenitentia », in casu, tantum in foro interno.

4° Verba « ut homines... a perpetuo exitio vindicentur » nullam facessunt difficultatem, quia intelligi possunt de absolutione sacramentali atque simul de plena reconciliatione cum Ecclesia, ne defuncti in perpetuum haberentur, coram societate christiana, tanquam *seiuncti* et *separati*, nisi « communione » donati fuissent (28).

50. Conclusio. — Concludendum igitur: Ex dictis nullum documentum *certum* exsistit, e quo constet absolutionem sacramentalem denegatam unquam fuisse ab Ecclesia iis « capitalium » peccatorum reis, qui in hora tantum mortis remedium poenitentiae primum postulassent (cfr. n. **40**, 1).

Aliud sane est dicere *absolute* Ecclesiam denegasse absolutionem, aliud affirmare nullum *decisivum* documentum exsistere. Hinc patet minus accurata imo maxime periculosa locutio quorundam.

51. Quaestio historico-theologia de relapsis. — 1. Haec intime connectitur cum alia quaestione de moribundis (n. **48** s.).

Quaerunt DD. utrum *relapsis*, qui a publica poenitentia arcebantur, absolutio quoque sacramentalis primis Ecclesiae saeculis denegaretur.

Quidam affirmant vel saltem dubitant.

Galtier (29) ita suam sententiam proponit: « Etsi non constat relapsis, ubi a poenitentia publica arcebantur, praesto semper fuisse absolutionem privatam, Ecclesia tamen eosdem nunquam de salute desperatos voluit, nec docuit posse remissionem peccatorum obtinere independenter a clavibus ».

Alii negant, seu contendunt, ex testimoniis vetustissimis traditionis ecclesiasticae nullatenus constare absolutionem sacramentalem lege ordinaria denegatam fuisse relapsis. Haec sententia communior et longe verior est.

2. Notandum est imprimis relapsos, de quibus hic agitur, non esse fideles in quaelibet peccata gravia relapsos, sed ii tantum qui, post

(28) Cfr. De San, n. 228; Galtier, n. 301 ss., qui, ni fallimur, nimium forte videtur tribuere valorem argumentis adversariorum.
(29) *Op. cit.*, th. XVII, n. 305 ss.

peractam semel poenitentiam publicam, ea peccata iterum committebant, quae de se, propter publicitatem et enormitatem, plecti debuissent eadem poenitentia publica.

Secunda sententia longe probabilior nobis videtur. Sane:

1° Omnia argumenta quae supra (n. **48**, 2) allata fuerunt circa absolutionem moribundorum, huc spectant saltem indirecte.

2° Non est confundenda absolutio *sacramentalis* cum poenitentia vel reconciliatione neque, accurate loquendo, cum absolutione *privata*, quae poterat esse extra-sacramentalis.

3° Nullum documentum *certum* afferunt patroni alterius opinionis, ex quo constet absolutionem *sacramentalem* relapsis denegatam fuisse.

4° Sententia contraria nititur supposito aut omnino falso aut saltem valde dubio; supponit nempe absolutionem sacramentalem nonnisi post peractam publicam poenitentiam fuisse concessam.

De San, ut alios omittamus, ait: « Sententia asserens priscae Ecclesiae instituto viguisse praedictum ordinem inter satisfactionem et absolutionem sacramentalem *omni solido fundamento* destituitur » (30) - (cfr. n. **216** ss.).

Adversarii dicunt: « Non datur ullum exemplum certum absolutionis privatae, quae sit concessa relapsis proprie dictis » (31). Mirum profecto! Ipsi adversarii exhibere debent *exemplum certum denegatae absolutionis*, quia, posita doctrina catholica de potestate Ecclesiae remittendi omnia et singula post baptismum commissa peccata, atque de eius usu, onus probandi *denegationem* absolutionis sacramentalis ipsis incumbit.

5° Ecclesia semper docuit remissionem peccatorum obtineri non posse independenter a potestate clavium simulque, ut patroni alterius sententiae fatentur, nunquam voluit relapsos desperatos esse de sua salute (32).

Porro haec constans Ecclesiae doctrina de promissa venia omnibus vere poenitentibus vix aut ne vix quidem conciliari potest cum denegata relapsis absolutione ex lege ipsa Ecclesiae (33). Contrarium asserentes debent afferre documentum historice *decisivum:* secus manet doctrina tradita (cfr. n. **40**, 1).

(30) *Op. cit.*, prop. IV, n. 242.
(31) Galtier, n. 308.
(32) August., *Epist.* CLII; CLIII, 2 ss.; Migne, XXXIII, 653 654 ss.
(33) Cfr. S. Chrysost., *in 2 Cor. homil.* IV, 4; *De sacerdotio*, II, 4; S. August. *Epist.* VC, 5; Migne, LXI, 422; XLVIII, 635; XXXIII, 353.

CAPUT IV.

DE FORMA SACRAMENTI POENITENTIAE

ARTICULUS I.

De forma essentiali et rubricali.

52. Verba quae praemitti solent. — 1. Ex pia atque laudabili consuetudine confessarius poenitenti benedicere solet ante confessionem his verbis: *Dominus sit in corde tuo et in labiis tuis, ut rite confitearis omnia peccata tua, in nomine Patris et Filii † et Spiritus Sancti. Amen.*

2. Haec consuetudo non est universalis, et nullam profecto inducit obligationem in conscientia, ut omnes theologi tenent.

53. Forma in genere. — 1. Duplex est forma sacramenti poenitentiae; *essentialis* et *rubricalis* seu *praeceptiva.* Prima ad valorem requiritur, alia ad liceitatem.

2. Forma *valida* absolutionis tria exprimere debet: 1° personam *ministri* seu *iudicis* cum debita auctoritate sententiam proferentis; 2° personam *rei;* 3° genus *vinculi,* a quo reus absolvitur per sententiam iudicialem.

3. Certum est formam consistere *in verbis* quae proferuntur a ministro seu a sacerdote.

Quae verba, si considerentur ut *humana,* sensu obvio et naturali hunc sensum exprimunt: *ego iudiciali sententia te libero a peccatis tuis.* Si considerentur ut verba *sacramentalia,* prout nempe a Christo D. elevata sunt ad effectum sacramentalem significandum et producendum, hunc sensum ostendunt: *ego iudiciali sententia confero tibi gratiam, quantum est de se et ex vi sacramenti, remissivam peccati a te commissi* (1).

54. Forma essentialis. — 1. Forma *essentialis* sacramenti poenitentiae consistit in verbis: *Ego te absolvo,* vel aliis aequivalentibus.

(1) Cfr. S. Thom., III, q. 84, a. 3; Suarez, disp. 19, sect. 2; Galtier, n. 498; Lugo, disp. 13, sect. 3, n. 71 ss.; De Augustinis, II, p. 292.

Sane:

1° *Concilium Florent.* docet: « Forma huius sacramenti sunt verba absolutionis quae sacerdos profert, cum dicit: *Ego te absolvo...* » (2).

2° *Concilium Trid.:* « Docet praeterea sancta Synodus sacramenti poenitentiae formam, in qua praecipue ipsius vis sita est, in illis ministri verbis positam esse: *Ego te absolvo* etc., quibus quidem de Ecclesiae sanctae more preces quaedam laudabiliter adiunguntur; ad ipsius tamen formae essentiam nequaquam spectant, neque ad ipsius sacramenti administrationem sunt necessariae » (3).

3° Illa forma requiritur et sufficit, quae iudicialem absolutionem a peccatis significat; atqui verba: *Ego te absolvo,* habent hanc significationem; ergo.

4° Accedit theologorum consensus, scil. *S. Thomae, Suaresii, Lugonis, Scoti, S. Alphonsi,* etc. (4).

2. Utrum omnia et singula verba formae: *Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris* etc., requirantur *essentialiter* necne, controvertitur.

Haec teneas:

1° Invocatio *SS. Trinitatis* non est de essentia formae, quia neque ex natura rei pertinet ad sententiam iudicialem, neque a Christo indicata est in institutione huius sacramenti, neque ex doctrina vel praxi Ecclesiae essentialis censeri potest, cum plures formae exsistant, in quibus haec invocatio deest (5).

2° Verba « *a peccatis tuis* » longe probabilius non sunt de essentia formae, quia, supposita confessione, sola verba « *absolvo te* » habent significationem sufficienter determinatam, cum ex ipsa natura rei ad peccata accusata referantur, et super peccatorem absolute prolata significant restitutionem gratiae sanctificantis, qua omnia peccata deleantur (6).

3° Valida est forma « *absolvo a peccatis tuis* », sine vocabulo *te,* quia persona, quae absolvitur, sufficienter significatur voce *tuis;* et contraria opinio tum intrinsece tum extrinsece improbabilis dicenda est.

(2) Denzing., n. 594.
(3) Sess. XIV, *de poenit.*, cap. 3.
(4) S. Thom., III, q. 84, art. 3; Suarez, disp. 19, sect. 1; Lugo, disp. 18, sect. 1, n. 8 ss.; Scotus, in IV, D. 14, q. 4, n. 4; S. Alph., VI, n. 430.
(5) Cfr. S. Thom., III, q. 84, art. 3, ad 3; Suarez, disp. 19, sect. 1, n. 19; Lugo, disp. 13, n. 12; S. Alph., VI, n. 430, dubit. 3ª; Lacroix, *l. c.*, n. 629; Coninck, disp. 4, n. 30.
(6) S. Thom., III, q. 84, a. 3; cfr. Lugo, disp. 13, sect. 1, n. 17 ss.; Sporer, p. 3, cap. 5, n. 594; S. Antonin., part. 3, tit. 17, cap. 21, § 1, etc. S. Alph. (VI, n. 430, dubit. 2ª) vocat hanc sententiam *probabiliorem*, sed merito addit in praxi recedendum non esse ab alia opinione, « cum etiam sit probabilis ».

Item valida est, si reverentiae causa dicas: *Absolvo dominationem. excellentiam, vel maiestatem vestram*, etc. Nihil enim essentialiter mutatur, et verba sunt aequivalentia.

4° Vox *ego* certe non pertinet ad essentiam, et continetur in ipso verbo *absolvo* (7).

3. Qui utitur hac simplici forma: « *absolvo a peccatis tuis* », vel « *absolvo te* », profecto peccat.

Qui omittit « *ego* », vel « *amen* » venialiter tantum peccat; imo, iuxta plures, deest etiam culpa venialis, quod verius videtur.

55. Forma rubricalis seu praeceptiva. — 1. In Ecclesia latina haec est forma adhibenda ex *Rituali Rom.* (tit. III, cap. 2): « *Misereatur tui omnipotens Deus, et, dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam aeternam. Amen.*

Deinde dextera versus poenitentem elevata, dicit:

« *Indulgentiam, absolutionem, et remissionem peccatorum tuorum tribuat tibi omnipotens, et misericors Dominus. Amen.*

« *Dominus noster Iesus Christus te absolvat, et ego auctoritate ipsius te absolvo ab omni vinculo excommunicationis (suspensionis), et interdicti, in quantum possum et tu indiges. Deinde ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, † et Spiritus Sancti.*

« *Passio Domini nostri Iesu Christi, merita beatae Mariae Virginis, et omnium Sanctorum, quidquid boni feceris, et mali sustinueris, sint tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiae, et praemium vitae aeternae. Amen* ».

2. Haec verba suntne omnia et singula *semper* ac *necessario*, ratione praecepti, recitanda?

Can. 885 haec statuit: « *Etsi preces, ab Ecclesia formulae absolutoriae adiunctae, ad ipsam absolutionem obtinendam non sint necessariae, nihilominus, nisi* iusta de causa, *ne omittantur* ».

Iste canon expresse distinguit inter formam essentialem et formam rubricalem seu preces ab Ecclesia additas.

Eo ipso quod canon dicit preces formulae absolutoriae adiunctas omitti non posse, nisi *iusta de causa*, manifesto constat eas non esse de consilio, sed de praecepto, ideoque *per se* semper recitandas.

Requiritur et sufficit *iusta causa*, etiam levis, quaecunque ea sit, v. g. penuria temporis, notabilis poenitentium numerus, confessarii defatigatio, difficultas loquelae, anxietas confessarii vel poenitentis,

(7) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 140.

confessio valde brevis et frequens (8). Huiusmodi causa practice occurrit frequentissime.

Causa iusta praesertim admittenda est quoad preces « *Misereatur* » et « *Indulgentiam* » ac « *Passio Domini nostri* ». Huc spectant sane verba *Ritualis Rom.*: « Iusta de causa omitti potest *Misereatur* etc., et satis est dicere: *Dominus noster Iesus Christus* etc., ut supra, usque ad illud: *Passio Domini nostri*, etc. » (l. c., n. 4).

Quidam docent preces « *Misereatur* » et « *Indulgentiam* », quae absolutionem praecedunt, semper omitti posse absque peccato, quia Concilium Trid. (9) dicit has preces « *laudabiliter* » adiungi; porro, aiunt, ista vox ex communi DD. sententia praeceptum non significat, immo illud excludit (10). Sed notandum, verba Trid. Synodi, ut manifesto patet ex contextu, alium sensum postulare. Ceterum hodie standum est praescripto can. 885 et verbis *Ritualis Romani*.

3. In casu necessitatis, v. g. in periculo mortis, confessarius valide et licite uti potest breviori forma: *Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine Patris*, etc. (11); quin, cessante periculo seu necessitate, alias preces addere teneatur.

4. Elevatio manus dexterae versus poenitentem ad verba *Indulgentiam* etc., praecipitur quidem a *Rituali Rom.* (l. c.), sed quaelibet causa etiam levissima excusat; immo sine ulla culpa omitti potest.

5. Episcopus in fidelibus absolvendis *ter* signum crucis facit (12). Id autem ne sub levi quidem praecipitur.

56. 6. Ex praescripto Ecclesiae praemittitur ad cautelam absolutioni a peccatis absolutio a censuris (« *ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, et interdicti* »), quia non decet, ut cum Deo reconcilietur, qui antea cum Ecclesia reconciliatus non fuerit.

Omittere absolutionem a censuris, nullum peccatum est, si nulla

(8) *Rit. Rom.* (tit. III, cap. 2, n. 4, ed. typica ante Codicem) haec habebat: « In confessionibus autem *frequentioribus* et *brevioribus*, omitti potest *Misereatur* etc., et satis erit dicere: *Dominus noster Iesus Christus* etc., ut supra, usque ad illud: *Passio Domini nostri* etc. ».

Schema Codicis (can. 158) id statuebat: « Etsi sacramenti poenitentiae vis proprie sita sit in verbis absolutionis, nihilominus preces ab Ecclesia adiunctae, nisi iusta de causa, ne omittantur ».

S. Congregatio *S. Officii* ad dubium: « Nous (ob poenitentium multitudinem) omettons quelquefois *Misereatur* etc., *Dominus noster* etc., *Passio Domini nostri* etc. »; die 11 dec. 1850, ad 16 respondit: « Bene se gerere, et *ad mentem:* Mens est ut si, urgente casu, missionarius breviorem formulam adhibere velit, dicat: *Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis, in nomine* etc. » (*Collect. S. C. de Propaganda Fide*, I, n. 1054).

(9) Sess. XIV, cap. 3.

(10) Cfr. Lugo, disp. 13, n. 9; Viva, *De sacram. Poenit.*, q. 7, a. 1, n. 3; Sporer, part. 3 cap. 5, n. 590; S. Alph., VI, n. 430, dubit. 3ª; Lacroix, *l. c.*, n. 638.

(11) *Rit. Rom.*, tit. III, cap. 2, n. 5; Cappello, *De censuris*, n. 99.

(12) *Rituale Rom.*, l. c., n. 3, ed. typica post Codicem.

habetur positiva ac probabilis suspicio poenitentem esse irretitum aliqua censura; veniale est, si adsit talis suspicio (13).

Si *certo* constat poenitentem incurrisse censuram, quae impediat receptionem sacramentorum (*excommunicatio* vel *interdictum*), grave peccatum est illum absolvere a peccatis, quin prius a censura fuerit absolutus: urget enim in hoc casu grave praeceptum Ecclesiae. Absolutio tamen valida foret (14).

Confessarius forma « *Ego te absolvo a peccatis tuis* » valide absolvit etiam a censuris, dummodo intendat tam a peccatis quam a censuris hac forma absolvere. Practice semper utatur forma a *Rit. Rom.* praescripta.

Vox « *suspensionis* » semper omitti debet, si poenitens est laicus; si sit clericus in minoribus, licite item omittitur, ordinarie loquendo, ut plures docent, quia vix minorista suspensione plectitur (15).

Si sit in sacris, dici debet, at solum sub levi, et forte ne sub levi quidem, cum suspensio non impediat receptionem sacramentorum, modo poenitens sit rite dispositus.

7. Cum hodie censurae sint numero pauciores, sublata praesertim excommunicatione minore, cum impuberes eas non incurrant, ab iisque excuset universim ignorantia, solida ratio non videtur cur cuilibet absolutioni a peccatis praemittenda sint verba « *ab omni vinculo excommunicationis...* », si ex peccatorum accusatione confessarius non cognoverit poenitentem esse *revera* aliqua censura irretitum.

Proinde in praxi omissio istorum verborum culpa caret.

8. Vox « *deinde* » pronuntiari debet, cum hodie ad textum formae rubricalis pertineat. Dicimus *hodie*, quia olim in multis editionibus *Rit. Rom.* colore rubro imprimi solebat, atque ideo plures theologi docebant non pertinere ad formam, sed tantum ad rubricam. In editione typica *Rit. Rom.* colore nigro imprimitur, ex quo patet eam ad formam ipsam pertinere (16).

Et recte; nam confessarius dicit se *prius* a censuris, *deinde* a peccatis absolvere. Omittere hoc vocabulum, iuxta nonnullos est leve, iuxta alios, nullum peccatum.

9. Omittere verba « *in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti* » non excedit veniale (17).

(13) Cfr. Suarez, disp. 31, sect. 3, n. 5 ss.; S. Alph., VI, n. 430, dubit. 3ª; Holzmann, *De poenit.*, n. 491.

(14) Cfr. Cappello, *Tractatus canonico-moralis de censuris iuxta Codicem i. c.*, n. 140; Suarez, disp. 31, sect. 3, n. 6; Lugo, disp. 16, n. 613.

(15) Cfr. Cappello, *op. cit.*, n. 497 ss.

(16) *Rit. Rom.*, tit. III, cap. 2, n. 2, edit. typ. an. 1925.

(17) Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 637; S. Alph., VI, n. 430, dubit. 3ª; Elbel, *Confer.* 2, *de forma absolutionis*, n. 25; Salmant., tract. 6, cap. 3, n. 3; Bonacina, *De poenit.*, q. 4, punct. 1, n. 2.

Quidam pauci DD. (v. g. Sotus, in IV, D. 14, q. 1, a. 3) dicunt nullum esse peccatum,

10. Oratio « *Passio* », quae absolutionem subsequitur, certe omitti potest « *iusta de causa* », uti expresse habet rubrica *Rit. Rom.* et can. 885 (18). In aliis confessionibus, iuxta plures, ne sub levi quidem obligat (19). At convenientius, saltem in confessionibus longioribus, dicta oratio recitatur.

Nonnulli DD. censent, orationem « *Passio* » elevare ad meritum satisfactionis sacramentalis omnia opera poenitentis (20), atque ideo « *sine necessitate* » non esse omittendam, sed saltem, dum poenitens recedit, esse recitandam (21).

Haec sententia vix conciliari potest cum doctrina *Ritualis Rom.*, quod non modo in casu necessitatis, verum universim « *iusta de causa* » dicit omitti posse orationem « *Passio* ». Si haec revera elevaret omnia opera poenitentis ad meritum satisfactionis sacramentalis, cur omitti posset extra casum necessitatis? cur poenitens tanto beneficio privaretur sine causa gravi excusante?

Praeterea nullum affertur documentum magisterii ecclesiastici, nec revera adest, ex quo constet de praefata elevatione.

Merito plerique theologi, praesertim moderni, dicunt praefate orationi non aliam inesse efficaciam quam ceteris orationibus, quas nomine Ecclesiae sacerdos profert (22), nisi forte confessarius intendat revera universa poenitentis opera in satisfactionem imponere.

11. A verbis « *Indulgentiam* » usque ad verba « *Passio* » rubrica manum elevandam et signum crucis formandum ad absolutionem praescribit. Quae tamen sine culpa, etiam levi, omitti possunt, ut supra dictum fuit (23).

12. Urgente necessitate, licet absolvere generali formula seu communi absolutione, v. g. milites ad proelium vocatos, quando tantus est numerus, ut singuli audiri nequeant, doloris actu debite emisso (24).

secluso scandalo et contemptu. At merito S. Ligorius (*l. c.*) ait: « Haec opinio non videtur satis probabilis; cum talis invocatio sit iuxta consuetudinem Ecclesiae ».

(18) Tit. III, cap. 2, n. 4.

(19) Lugo, disp. 19, n. 9; Navarrus, in cap. 1, *de poenit.*, dist. 6, n. 30; Viva, *De sacram. Poenit.*, q. 7, a. 1, n. 3; Sporer, part. 3, cap. 5, n. 590; S. Alph., VI, n. 430, dubit. 3ª, qui dicit hoc « *communiter* » asseri a DD., et « *verius* » videri.

(20) Cfr. S. Thom., *Quodl.* 3, art. 28; Sporer, part. 3, cap. 4, n. 569; Navarrus, *Man.*, cap. 26, n. 11 et 23; et in cap. *Falsas*, de poenit., dist. 5, n. 11; Salmant., tract. 6, cap. 10, n. 35.

(21) Cfr. S. Alph., VI, nn. 430, 507.

Quidam patroni huius sententiae tenent opera poenitentis acquirere hac oratione vim remittendi poenas debitas non solum pro peccatis in ipsa confessione remissis, verum etiam pro peccatis quae in praecedentibus confessionibus remissa fuerunt. Multi restringunt huiusmodi vim solum ad peccata quoad culpam et poenam delenda, quae *hic et nunc* clavibus subiiciuntur.

(22) Cfr. Lugo, disp. 25, n. 56.

(23) Cfr. Laymann, *l. c.*, cap. 5, n. 3; Ball.-Palm., V, n. 24.

(24) S. C. Consist. 8 dec. 1939; S. C. de Sacram. 22 april. 1940; S. Poenit. 9 febr. 1915, 30 aug. 1939, 10 dec. 1940, 25 martii 1944.

57. Quinam sit sensus formae absolutionis. — 1. Quaerunt theologi quinam sit sensus *immediatus* et *realis* huius formae, seu quid *proprie* illa significet, atque proinde quid sacramentum proprie efficiat.

2. Difficultas praesertim habetur in explicando quomodo verus maneat sensus obvius formae certis in casibus, ubi admittitur validum esse sacramentum. In *aliis* sacramentis huiusmodi difficultas non adest. Nam quoties validum admittitur sacramentum, vera quoque apparet significatio formae, qua significatur *aut* actio ministri (*Ego te baptizo, te signo*, etc.), et haec vere ponitur, quoties sacramentum est validum; *aut* aliqua oratio (ex. gr. in extrema unctione), et ea vere fit deprecatio; aut aliquis effectus supernaturalis (*hoc est corpus meum, accipe potestatem*, etc.), et iste effectus semper producitur, quoties validum est sacramentum.

In sacramento poenitentiae, e contra, accidere potest, ut absolutio valide proferatur, quin tamen producatur realiter absolutio a peccatis, sive quia poenitens non habet peccata, quae indigeant absolutione, sive quia non est rite dispositus.

3. Iuxta communem sententiam cum Angelico (25) sensus formae est: « *Sacramentum absolutionis tibi impendo* ».

Quae formula *S. Thomae* latius exponi solet a DD. V. g. *Gonet* ait: « Quantum est ex me, vere te absolvo a vinculis et peccata tibi remitto », seu « tibi confero sacramentum absolutivum a peccatis et collativum gratiae remissivae » (26).

Clarius *Suarez: « Ego tibi confero gratiam remissivam quantum est ex se... Exhibeo sacramentum ex se remissivum peccatorum...* Quamvis verbum *absolvo* videatur solum significare vinculi solutionem, tamen, quia non dissolvitur nisi per informationem gratiae, ideo, iuxta subiectam materiam, ex vi eiusdem verbi significatur gratiae infusio ordinata ad peccati remissionem » (27).

Articulus II.

De forma indicativa et deprecativa.

58. Notio et divisio. — 1. Forma *indicativa* ea est, quae exprimit id quod fit a ministro, v. g. *ego te baptizo, ego te absolvo.*

Deprecativa est illa quae exprimit precem sive deprecationem ad

(25) *Summa theol.*, III, q. 84, art. 3, ad 5.
(26) *De poenit.*, disp. 12, art. 3, n. 43.
(27) Disp. 18, sect. 1, n. 10; disp. 19, sect. 2. n. 20. Cfr. etiam Lugo, disp. 13, sect. 3, n. 71 ss.; Billot, *De poenit.*, th. IV; De Augustinis, II, p. 11, n. 8; Palmieri, th. XVI; Galtier, n. 499 s.; Pesch, VII, n. 277 ss.

Deum factam, ut ipse aliquid concedat vel faciat, v. g. *Misereatur tui, Indulgentiam* etc.

2. Utraque potest esse tum materialiter seu grammaticaliter tum formaliter seu quoad sensum indicativa aut deprecativa.

3. Forma quae sit *materialiter* deprecativa, potest esse *formaliter* indicativa, scil. proferri vi talis potestatis et cum tali certitudine effectus secuturi, ut aequivaleat indicationi quod effectus intentus revera obtineatur.

59. Principia. — I. **Forma absolutionis debet esse formaliter seu quoad sensum indicativa.** Itaque sacerdos debet formam ita proferre, ut significet se sua potestate ministeriali peccata remittere neque solum ut hominem privatum rogare Deum, ut ipse peccata remittere velit poenitenti.

Sane absolutio est actus iudicialis; atqui mera deprecatio nec est nec dici potest actus iudicialis; ergo (1).

60. II. **Forma potest esse materialiter, seu quoad verba, deprecativa.**

Huiusmodi forma, licet verbis deprecatoriis proferatur, diserte tamen significat ministerium sacerdotis, atque ideo indicativae aequivalet.

Nam, ut egregie animadvertit *Suarez* (2), « eadem verba materialiter sumpta, quae possunt proferri in sensum deprecandi, proferri possunt *modo et intentione imperandi:* in quo sensu erunt aequipollentia et consequenter etiam sufficientia, quia *practice* significant *efficiendo* talem effectum » (3).

61. III. **Forma materialiter deprecativa olim in usu fuit.**

Sane:

1° Antiquissimae formae absolutionis, quae exstant, fere omnes verbis deprecatoriis conceptae sunt (4).

2° In antiquioribus euchologiis graecorum nulla reperitur forma nisi deprecatoria (5).

3° Ecclesiae orientales catholicae, si forma indicativa hodie utun-

(1) Cfr. S. Thom., opusc. 18, cap. 1; Suarez, disp. 19, sect. 1, n. 25; Lugo, disp. 13, sect. 4, n. 2 ss.; S. Bonav., in IV, D. 18, p. 1, art. 2, q. 1.
(2) Disp. 19, sect. 1, n. 23.
(3) Cfr. Lugo, disp. 13, sect. 4, n. 106; Palmieri, *op. cit.*, p. 129.
(4) Cfr. Martène, *De antiq. Eccl. rit.*, lib. I, cap. 6, art. 5, n. 12, art. 7, n. 3 ss.; Morinus, *op. cit.*, App., cap. 10, n. 1.
(5) Cfr. Goar, *Euchol.*, p. 673 ss.; Morinus, *l. c.*, cap. 12, n. 7; Migne, *P. G.*, LXXXVIII, 1896.

tur (cfr. n. **64**), olim certo eam non adhibebant, sed ex influxu aut praecepto Ecclesiae Romanae illam receperunt (6).

4° *S. Augustinus* videtur supponere formam indicativam sua aetate fuisse plane inusitatam inter catholicos (7).

5° Nonnisi post saec. X videtur invaluisse consuetudo verbis deprecativis addendi etiam verba indicativa; sed usque ad initium saec. XIII forma magis usitata erat deprecativa (8).

62. IV. **Forma materialiter deprecativa est in usu etiam hodie apud nonnullas Ecclesias Orientales.**

1° Ex nullo documento constat, imprimis, Ecclesiam praescripsisse Orientalibus generaliter et simpliciter formam indicativam.

2° *Graeco-Uniti*, extra Europam, adhibent formam deprecativam, quae eis cum non-unitis communis est, licet in una ex orationibus quibus constat haec verba habeantur: « *Dignetur tibi condonare per me peccatorem* ».

3° Etiam *Italo-Graeci* utuntur forma deprecativa (9).

4° Ecclesia *Coptorum Alexandrina* utitur hac forma: « Dominator Domine Iesu Christe unigenite Fili et Verbum Dei Patris, qui solvisti omnia vincula peccatorum nostrorum per passionem tuam salvificam et vivificam; qui insufflasti in faciem sanctorum tuorum Apostolorum et discipulorum dicens: *Accipite Spiritum Sanctum: quorum remiseritis peccata, remittuntur eis, et quorum retinueritis, retenta sunt;* necnon per Apostolos sanctos tuos dedisti operantibus sacerdotio omni tempore in sancta tua Ecclesia, ut solverent et ligarent omnia vincula iniquitatis: Nunc rogo et obsecro benignitatem tuam, amator hominum, super hunc servum tuum qui inclinat caput suum ante conspectum gloriae sanctae tuae: largire ei misericordiam tuam et solve omnia vincula peccatorum eius, tu, Domine, qui hominum infirmitatem cognoscis. Absolvatur a peccatis suis a Sanctissima Trinitate, Patre et Filio et Spiritu Sancto et per os humilitatis meae. Imple illum, Domine, timore tuo, et dirige eum in voluntatem tuam sanctam; quoniam benedictum et plenum gloria nomen tuum sanctum, Pater et Fili et Spiritus Sancte, nunc et semper et in saecula saeculorum. Amen ».

Verba quae ad essentiam sacramenti pertinent, sunt haec: « Ab-

(6) Cfr. *Coll. Lacens.*, II, p. 129; Mansi, *Suppl.*, III, 488.

(7) *Serm.* 99 *in Luc. VII*, c. 8 s.; *De bapt.*, lib. 3, cap. 16, n. 21; Migne, *P. L.*, XXXVIII, 599 s.; XXXXIII, 149.

(8) Martène, lib. I, cap. 6, art. 7; Guil. Alvernus (Parisiensis), *De sacram. poenit.*, cap. 19; Galtier, n. 503; Sardagna, *De sacram. poenit.*, n. 25 ss.; Palmieri, *op. cit.*, p. 127 ss.; Pesch, VII, n. 287 ss.; Collet, *De poenit.*, P. II, cap. 7, art. 1, n. 10 ss.

(9) Cfr. Bened. XIV, Const. « *Etsi pastoralis* », § V, 5.

solvatur hic servus Dei a peccatis suis a Sanctissima Trinitate, Patre et Filio et Spiritu Sancto et per os humilitatis meae » (10).

5° *S. Off.* die 6 sept. 1865 declaravit « sacerdotes confessarios orientales in excipiendis sacramentalibus confessionibus fidelium latini ritus uti debere *forma* et lingua proprii adprobati ritus, nisi aliter ab Apostolica Sede indultum vel decretum fuerit » (11).

6° De ceteris Ecclesiis Orientalibus vide n. **64** s.

63. Utrum forma indicativa hodie apud Latinos sit obligatoria sub poena nullitatis absolutionis. — 1. Certum est formam indicativam pro Ecclesia Latina esse obligatoriam, et quidem sub gravi. Id liquet tum ex *Conc. Trid.* (12), tum ex *Rituali Rom.* (13), tum ex praxi universali.

2. Item certum est, Ecclesiam praecipere posse unam formam tanquam unice validam, ita ut si quis velit alia forma uti, eo ipso careat in hoc actu iurisdictione.

The Church can so prescribe

Absolutio enim est actus *iuridicus;* proinde Ecclesia statuere potest formam unice authenticam huius actus. In hoc casu, uti in matrimonio, Ecclesia non mutat substantiam sacramenti, sed efficit, ut aliquis actus nullatenus exsistat, qui ratione prius praerequiritur ad signum sacramentale; qui actus in poenitentia est actus iurisdictionis, uti in matrimonio est contractus nuptialis legitimus (14).

3. Num ex praecepto Ecclesiae pro Latinis adhibendi formam indicativam cessaverit valor formae deprecativae, non satis constat.

Doubtful as to whether She has done so.

Nonnulli theologi negant, quia non plane liquet de praecepto ecclesiastico sub poena nullitatis, seu de poena privationis iurisdictionis, in casu quo confessarius forma deprecativa utatur (15).

Plures affirmant apud Latinos *hodie* formam deprecativam esse invalidam (16).

Fatendum est, rationes huius sententiae non esse omnino concludentes

(10) *Synodus Alexandrina Coptorum habita Cairi in Aegypto anno* 1898, sect. 2, cap. 3, art. 5.

(11) *Collect. S. C. de Prop. Fide*, I, n. 1275.

(12) Sess. XIV, cap. 3.

(13) Tit. III, cap. 2, n. 2.

(14) Cfr. Franzelin, *De sacram. in gen.*, p. 48, ed. 2a; Hurter, III, n. 626; Sasse, II, th. XXXII; Pesch, VII, n. 295.

(15) Sotus, in IV, D. 3, q. unic., art. 5; Galtier, n. 506, et alii.

(16) Billot, *De poenit.*, th. III; Pesch (ut videtur), n. 294 ss., aliique.

Ex veteribus, Suarez, disp. 19, sect. 1, v. *Circa hoc;* Lugo, disp. 13, n. 92; Lacroix, *l. c.*, n. 639; Salmant., tract. 6, cap. 3, n. 17, etc.

Unde S. Alph. (VI, n. 430) ait: « Communissime nostri theologi morales... censent formam deprecatoriam esse invalidam ».

Quae DD. sententia facile explicatur ex eo quod ipsi perspectam non habuerint praxim, quae per plura saecula in Ecclesia Latina viguit, et quae etiam hodie in nonnullis Ecclesiis orientalibus viget.

aut validissimas, ideoque rem esse dubiam, imo, theologice et iuridice loquendo, veriorem esse sententiam oppositam, ad normam canonis 11. Nam illa tantum lex habenda est ut *irritans* aut *inhabilitans*, qua vel actum esse nullum vel personam esse inhabilem expresse aut aequivalenter statuitur.

64. Forma vigens apud ceteras Ecclesias Orientales. — 1. Euchologion Graecum hanc formam sacramenti poenitentiae exhibet: « Dominus Deus et Salvator noster Iesus Christus cum sua gratia et misericordia remittat tibi fili N. omnia peccata tua; et ego indignus sacerdos, potestate mihi data condono tibi et absolvo te ab omnibus peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen » (17). Forma quae refertur in aliis editionibus Euchologii Graeci est parum diversa.

2. *Graeci catholici ritus rumeni* in Transilvania, nempe provinciae ecclesiasticae Fogariensis et Alba-Iuliensis, hanc formam habent: « Dominus Deus et Salvator Noster Iesus Christus gratia et misericordiis philanthropiae suae condonet tibi fili N. omnia peccata tua; et ego indignus sacerdos potestate mihi collata remitto tibi, et absolvo te ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen » (18).

3. Ecclesia *Ruthena* utitur hac forma: « Ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti. Amen » (19).

4. *Maronitae* hanc formam adhibent: « Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti » (20).

Item *Syri*, iuxta morem Ecclesiae Romanae, hac forma utuntur: « Ego te absolvo a peccatis tuis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti » (21).

Etiam *Syri Soriani* seu *Malabarici* et *Chaldaei* adhibent formam *Ritualis Romani* (22).

5. *Armeni* catholici hac forma utuntur: « Deus clementissimus misereatur tui, tibique concedat remissionem omnium peccatorum, quae modo confessus es, et eorum etiam, quorum forte oblitus fuisti. Et ego, in ordine presbyterali constitutus, ex auctoritate et praecepto Dei, qui ait: *Quaecumque solveritis super terram, erunt soluta et in caelo,*

(17) Cfr. Papp-Szilággi, *Enchiridion iuris Ecclesiae orientalis catholicae*, n. 77.
(18) Concilium primum prov. Alba-Iuliense et Fogarasiense, habitum an. 1872, tit. V, cap. 5.
(19) Synodus provincialis Ruthenorum, habita in Civitate Zamosciae, an. 1720, tit. III, § 5.
(20) Synodus provincialis in Monte Libano celebrata an. 1736, approbata a S. Sede in forma specifica, part. II, cap. 4, n. 3.
(21) Synodus Sciarfensis Syrorum in Monte Libano celebrata an. 1888, cap. V, art. 6, n. 3.
(22) Cfr. Denzinger, *Ritus Orientalium*, I, p. 101 ss.; *Ordo chaldaicus*, p. 53.

te absolvo ab omni vinculo peccatorum, te absolvo a cogitationibus, a verbis, ab operibus, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti, teque restituo sacramento sanctae Ecclesiae. Quidquid boni feceris sit tibi in augmentum meriti et in praemium vitae aeternae. Amen » (23).

65. Forma vigens apud sectas dissidentes. — 1. *Russi* utuntur hac forma: « Deus et Dominus Noster Iesus Christus te absolvat ex misericordia et gratia suae dilectionis ab omnibus peccatis, fili mi N., et ego, indignus eius sacerdos, potestate mihi concessa te absolvo ac solutum declaro ab omnibus tuis peccatis in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti » (24).

2. *Iacobitae* hanc formam, post alias preces seu invocationes, quae variae sunt pro diversitate peccatorum, adhibent: « Haec peccata, quae apud me confessus es, deleantur penitus ex anima et corpore tuo in nomine Patris, amen; purificeris et sanctificeris in nomine Filii, amen; peccata sint tibi condonata ac remissa in nomine Spiritus Sancti, amen » (25).

3. Apud *Nestorianos* absolutio complectitur tria signa crucis, quae fiunt super poenitentem. Sacerdos, dum peragit duo priora signa, haec verba profert: « Gratia et misericordia, quae haeredem in domum patris reduxit, me quoque, Domine et Salvator Noster, ad te reducat ». Dum tertium signum facit, ait: « Dominus Deus Noster, bonus et misericors erga omnes, largire misericordiam tuam huic servo tuo, qui inclinat caput suum ante conspectum gloriae sanctae tuae: solve omnia vincula peccatorum eius, tu, Domine, qui hominum infirmitatem cognoscis. Imple illum, Domine, timore tuo, et dirige eum in voluntatem tuam sanctam, in semitam iustitiae et sanctitatis, eique gratiam largire, ut filius adoptivus Dei fiat atque haeres regni coelestis » (26).

Forma, quae *hodie* adhibetur, est leviter immutata.

4. *Armeni* dissidentes utuntur eadem forma, nonnullis tantum leviter mutatis, quam adhibent Armeni catholici (cfr. n. **64,** 5) - (27).

5. *Anglicani* hac forma olim utebantur et etiam hodie plures uti solent: « Dominus Noster Iesus Christus qui dedit Ecclesiae suae potestatem absolvendi omnes peccatores corde contritos firmiterque credentes, dignetur ex bonitate ac misericordia sua tibi peccata omnia condonare; et ego vi potestatis mihi concessae te absolvo ab omnibus peccatis tuis, in nomine Patris, et Filii, et Spiritus Sancti ». Poenitens respondet: « Amen » (28).

(23) Denzinger, *Ritus Orientalium*, I, p. 472 ss.; Galanus, *Conciliatio Ecclesiae armenae cum Romana*, II, p. 605.
(24) Multzew, *Die Sakramente der orthodox-katol. Kirche*, Berlin, 1898, p. 219.
(25) Cfr. Assemanus, *Bibliotheca orth.*, II, p. 174; Denzinger, *Ritus Orientalium*, I, p. 443 s.
(26) Cfr. Badjer, *The Nestorians an their Rituals*, II, p. 29; Denzinger, *Ritus Orientalium*, I, p. 467 ss.
(27) Cfr. Denzinger, *Ritus Orientalium*, I, p. 473 ss.
(28) Cfr. Lea, *A history of auricular confession in the latin Church*, Londres, 1896, p. 243 ss.; *Dictionary of doctrinal and historical Theology*, art. *Absolution* et *Confession*.
De forma olim adhibita a protestantibus pro absolutione generali et particulari sive privata, cfr. Beinvel, *Absolution des péchés chez les protestants*, in *Dictionn. de théol. cath.*, I, 214 ss., ubi erudite atque accurate disseritur.

ARTICULUS III.

De modo proferendi absolutionem.

66. Principia. — Tria sunt principia naviter attendenda: 1° *Sacramentalis absolutio verbis proferenda est;* 2° *Sicut accusatio peccatorum confessario praesenti fieri debet, ita absolutio sacramentalis danda est poenitenti praesenti;* 3° *Sufficit praesentia moralis.*

67. I. Sacramentalis absolutio verbis proferenda est.

Sane:

1° Omnes libri rituales continent formam absolutionis *oralem* seu *vocalem*, quatenus semper exhibent ministrum proferentem *ore* absolutionem, et nunquam aliter.

2° Concilia *Florentinum* et *Tridentinum* docent formam huius sacramenti esse *verba: Ego te absolvo* etc.; immo non solum indicant huiusmodi verba formam exprimentia, sed etiam doctrinam generalem tradunt, praesertim *Florentinum*, quod « omnia sacramenta perficiuntur *verbis* tamquam forma ».

« A qua generali regula, scite monet *Suarez*, non est facienda exceptio neque improprie vel secundum analogiam de aliquo sacramento interpretanda, nisi ubi ex traditione Ecclesiae et consensu antiquorum Doctorum id constiterit » (1).

3° Accedit communis doctrina theologorum qui docent absolutionem esse *ore* proferendam (2).

« Solus Deus per auctoritatem et a peccato absolvit, et peccatum remittit; sacerdotes tamen utrumque faciunt per ministerium, in quantum scilicet *verba* sacerdotis in hoc sacramento instrumentaliter operantur in virtute divina... Unde sicut in Eucharistia sacerdos sola prolatione verborum super materiam perficit sacramentum, ita etiam *sola verba* sacerdotis absolventis super poenitentem *perficiunt absolutionis sacramentum* ». Ita *S. Thomas* (l. c.).

Quare absolutio scripto vel signo aut nutu dari nequit, etiam in gravi necessitate. Proinde sacerdos omnino mutus non potest absolvere. Hinc apparet distinctio in hac re inter sacramentum poenitentiae et

(1) Disp. 19, sect. 1, n. 3.

(2) S. Thom., III, q. 84, a. 3, ad 3, et a. 4, ad 3; Suarez, disp. 19, sect. 1, n. 3; Lugo, disp. 13, n. 2 et 6; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 3, n. 8; S. Alph., VI, n. 428, quaer. 1°; Coninck, disp. 4, n. 66.

sacramentum matrimonii, in quo forma, nempe consensus, valide semper exprimi potest etiam signis seu nutu.

68. Utrum solum ad liceitatem, an etiam ad valorem absolutionis sacramentalis necesse sit, ut ore proferatur, omnimoda certitudine non constat.

Nonnulli sane aiunt, hanc doctrinam probari non posse *ex natura rei*, scil. *ex natura iudicii*, cum sententiae iudiciali minime repugnet eam scripto ferri. At sacramentum poenitentiae, alii affirmant, est *positivae* institutionis, secundum voluntatem Christi, et non aliter, administrandum; atqui ex Traditione constat voluntatem Christi fuisse, ut absolutio voce humana detur; ergo.

Quidam veteres theologi docebant *verba* non requiri ad valorem absolutionis, atque idcirco censebant *valide* confessarium absolvere signo aut scripto, itemque *valide* tum confessionem tum absolutionem *inter absentes* peragi posse *per litteras* (3).

Utrum in *extrema* necessitate confessarius *praesens*, destitutus omnino usu linguae v. g. ex operatione chirurgica, valeat poenitenti *praesenti* impertire absolutionem scripto vel signo, disputatur. Sententia affirmativa, omnibus mature consideratis, satis probabilis videtur, cum certo haud liqueat de expressa Christi voluntate contraria.

Necesse tamen non est ad valorem absolutionis, immo ne ad liceitatem quidem, ut confessarius ita elata voce proferat formam, ut audiri possit a poenitente; nec consequenter opus est ut poenitens revera audiat verba absolutionis. Confessarius potest ea proferre etiam debili ac submissa omnino voce.

Sacerdos laborans defectu loquelae, v. g. balbutiens vel aliquantisper mutus, etsi verba minus recte proferat, urgente necessitate, absolvere valide et licite potest.

69. II. Sicut accusatio peccatorum confessario praesenti fieri debet, ita sacramentalis absolutio danda est poenitenti praesenti.

1. Eo ipso quod absolutio *vocaliter* proferri debet, manifesto liquet dari non posse nisi *praesenti*, ei nempe qui, iuxta communem et ordinarium loquendi atque agendi modum, potest verba audire vel ad quem confessarius potest loqui.

(3) Petrus Soto, *Tract. de inst. sacerdotum: de confessione*, lect. 2ª; S. Antoninus, *Summa*, III, tit. 14, cap. 19, § 9; Navarrus, *Manuale confessariorum*, cap. 21, n. 36; Adrianus, *Quaest. in sent. IV*, *de sacram. poenit.*, *de confess.*, fol. 95 (Parisiis, 1516); Medina, *Tract. de confessione*, q. 15, concl. 4.

Suarez contrariam sententiam, iam suo tempore, uti *veram* et *certam* docuit, *De Poenit.*, disp. 19, sect. 3, n. 6; *De act. hum.*, tract. III, disp. 12, sect. 6, n. 11.

2. *Clemens VIII*, contra sententiam quorundam theologorum (n. **68**), edidit decretum per *S. Officium* die 20 iun. - 20 iul. 1600, quo « propositionem (scilicet, licere per litteras seu internuntium confessario *absenti* peccata sacramentaliter confiteri et ab eodem *absente* absolutionem obtinere), ad minus uti falsam, temerariam et scandalosam damnavit ac prohibuit, praecepitque ne deinceps ista propositio publicis privatisque lectionibus, concionibus et congressibus doceatur, neve unquam aliquo casu probabilis defendatur, imprimatur aut ad praxim quovis modo deducatur » (4).

Haec declaratio, aiunt plerique Doctores, supponit absolutionem transmissam *absenti* esse *de se* invalidam et *in omni casu;* secus deberet permitti saltem in casu necessitatis; porro, non solum non permittitur, sed prohibetur explicite, quia opinio damnata asserebat licitam esse absolutionem absentis tantum in casu necessitatis (5).

S. Alphonsus ait: « Si Pontifex voluit, huiusmodi absolutionem *in nullo casu* esse licitam, consequenter declaravit in nullo casu esse validam; si enim aliquando valeret, ea in casu necessitatis nedum *licita*, sed *debita* foret » (6).

3. *Paulus V*, die 14 iun. - 14 iul. 1605 declaravit decretum *Clementis VIII* etiam in sensu diviso, id est de confessione vel de absolutione seorsim, valere. Proinde hac declaratione damnata fuit interpretatio quorundam theologorum, qui censebant absolutionem conferri posse absenti, modo confessio in praesentia praecessisset. Igitur decretum *Clementis VIII* intelligendum est *disiunctive*, non autem copulative (7).

4. Revera sensu et praxi Ecclesiae constat, ut supra diximus (n. **67**), absolutionem proferendam esse *ore;* atqui id verificari non potest nisi poenitens sit praesens; ergo.

Item formae absolutionis, quae in omnibus Ritualibus et Conciliis, indicantur, supponunt poenitentem esse praesentem. Dicitur *te, servus tuus iste N. N.*, etc.

Etiam confessio facta absenti, licet absolutio postea detur in praesentia, est illicita et per se invalida (8).

Hoc tamen recte intelligendum est. Nam poenitens potest *litteras*,

(4) Denzing., n. 962.
(5) Occasio decreti et ea quae subsecuta sunt ad illud confirmandum egregie exponuntur a De Scoraille, *François Suarez*, t. II, cap. 2, p. 55 ss.
(6) Lib. VI, n. 428.
(7) Cfr. etiam Billuart, *De sacramento poenit.* diss. 7, art. 3, § 2.
(8) Nonnulli referunt exempla S. Cypriani, S. Thomae Cantuar., etc., quae videntur probare absolutionem interdum datam esse absentibus. At, praeter alia, quae contra huiusmodi exempla dici possunt, animadvertendum est, ibi agi de absolutione *canonica*, non autem de sacramentali. Cfr. Suarez, disp. 19, sect. 3, nn. 3, 8; Galtier, n. 510; Pesch, n. 302.

quae sua peccata continent, mittere ad confessarium *absentem*, ac postea eum *personaliter* adire, dicens: Accuso me de peccatis, quae iam cognoscis ex litteris meis. Deinde petat ac recipiat absolutionem de peccatis scripto manifestatis.

Iste modus agendi nec Decreto *Clementis VIII* diei 20 iun. - 20 iul. 1602 nec Declarationi *Pauli V* diei 14 iun. - 14 iul. 1605 adversatur. Sane non adest neque confessio facta absenti neque absolutio absenti data, quia manifestatio peccatorum fit quidem prius in absentia, sed postea in personali praesentia repetitur aequivalenter a poenitente peccatorum accusatio, ac demum absolutio a confessario datur revera poenitenti praesenti (9).

5. Utrum relata Decreta sint doctrinalia et irreformabilia, disputatur. Probabilius non sunt irreformabilia, cum nota infallibilitatis in casu desit; at non mere disciplinaria dicenda sunt, attento eorundem tenore, sed doctrinalia.

70. III. **Ad valorem absolutionis sufficit praesentia moralis poenitentis.**

1. Non requiritur profecto praesentia *physica*, tum quia haec in humanis nequit semper haberi, tum quia ex ipsa divina huius sacramenti institutione ea requiritur et sufficit praesentia, ex qua poenitens, iuxta consuetum hominum loquendi modum, revera praesens censeatur. Atqui ad id sufficit *praesentia moralis*.

Proinde necesse est ut poenitens vel *physice* vel saltem *moraliter praesens* sit.

Porro *praesentia moralis* ea censetur, intra quam homines, licet altiore voce, inter se tamen loqui possunt et solent.

Opus non est ut poenitens verba reapse audiat aut intelligat; non enim poenitens est, quem verba moraliter movere debent ad aliquid faciendum, sed Deus; praesentia autem poenitentis ad hoc tantum requiritur, ut verba *rationabilem* sensum habeant (10).

Suarez (l. c.) haec scite tradit: « Quanta vero debeat esse haec praesentia vel propinquitas inter poenitentem et confessorem, *morali* et *prudenti iudicio* pensandum est... Illa ergo propinquitas, quae sufficit ad *sensibilem designationem* et *locutionem cum alio*, ad huiusmodi formam valide et efficaciter conferendam satis erit; nam cum ratio huius formae praecipue fundetur in forma, ex illa colligendus est modus eius ».

(9) De doctrina, quam de hac re tradit Suarez, recte Prümmer animadvertit: « Verumtamen forsan fuit potius lis de modo explicandi, quam de re ipsa » (III, n. 330).
(10) Cfr. Suarez, disp. 19, sect. 9, n. 13; S. Alph., VI, n. 429; Elbel, *Confer.* 2, *de forma absol.*, n. 29; Lacroix, *l. c.*, n. 1201.

2. Distantia viginti circiter passuum videtur, generatim loquendo, sufficiens ut quis adhuc praesens censeatur, ita ut communi hominum iudicio verba absolutionis in illum cadere existimentur. Maior distantia, etiam ad quinquaginta et centum passus et ultra, admittenda est, si habetur moralis coniunctio hominum, v. g. in via aut platea, in militum agmine, etc.

Nonnulli censent confessarium, quolibet in casu, absolvere posse poenitentem etiam valde distantem, quem adhuc *aut* videat *aut* aliquo sensu percipiat. Haec opinio, seclusa morali coniunctione, per se reiicienda est, saltem extra casum gravissimae necessitatis, quia sacramentum poenitentiae institutum quidem est ad modum iudicii, sed peculiari ratione, quatenus ea praesentia profecto exigitur, quae necessaria est ut iudex reum *praesentem* absolvere vel condemnare censeatur, illa scilicet, intra quam *humano modo* colloqui possit cum reo (11).

71. Practice notanda. — 1. Ex dictis, de valore absolutionis non constat, si confessarius et poenitens sint in diversis cubiculis, quae nullo modo communicent inter se.

2. Item valor absolutionis dubius est, si confessarius et poenitens sint quidem in eodem loco, at viginti et ultra passus ab invicem distent.

3. *In casu necessitatis*, poenitens potest et debet absolvi, quoties aliquo sensu percipi potest, licet propter accidentale aliquod impedimentum reipsa non percipiatur; at sub conditione absolutio danda est, si poenitens distet ultra viginti aut triginta circiter passus. Unde *a*) absolvendus est, qui conspicitur e tecto ruere, in flumen cadere, in mare submergi; *b*) moribundus, ad quem confessarius accedere quacunque de causa nequit, e ianua absolvi debet; *c*) vulneratus in platea e fenestra proximae domus absolvi potest (12).

4. *Plures* simul absolvi possunt; imo *integer* exercitus potest absolvi, dummodo universa militum multitudo absolventi praesens sit; censetur autem praesens, quamvis postremi ultra viginti vel triginta et ultra, ut supra dictum fuit (n. **70**, 3) passus distent. Quodsi maxima sit distantia postremorum, ut unio moralis desit, non censentur amplius praesentes, ut valide absolvi queant. Quo in casu exercitus erit dividendus in plures partes et singulae partes absolvendae, ut certius validitati absolutionis consulatur.

(11) Cfr. Suarez, *l. c.*; S. Alph., VI, n. 429; Sporer, art. 3, cap. 5, n. 610.
(12) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 20; Génicot-Salsmans, II, n. 267; Noldin, II, n. 239.

5. Si poenitens *nondum absolutus recedat* a confessario, existimans se esse absolutum, haec practice serventur:

1° Si est prope confessionale, absolvi potest, quin revocetur.

2° Si non est prope confessionale, revocari debet, ut absolvatur, quoties *commode* adiri et revocari possit (13).

3° Si revocari nequeat aut nonnisi cum incommodo, absolvendus est, dummodo moraliter praesens certo sit, seu non ultra viginti aut triginta circiter passus, sive conspiciatur sive non (14).

4° Si nec praesens nec postea rediturus sit, nihil faciendum, sed res Deo committenda est.

5° Si postea redeat ad confessionem instituendam apud eundem confessarium, monendus est ut de omnibus peccatis suis doleat, atque dein absolvendus est.

6° Si adeat quidem confessarium, non tamen ut confessionem instituat, sed ex alio fine, *per se* monendus est poenitens de defectu absolutionis. *Per accidens* admonitio omitti potest; cum enim haec poenitentibus generatim molesta sit et confessariis ob periculum scandali vel infamiae valde difficilis, in hisce adiunctis omitti potest. Ceterum poenitens spirituale damnum non patitur, quia in sequenti confessione etiam ab illis peccatis indirecte absolvitur (15).

72. Quaestiones. — Quatuor quaestiones huc occurrunt breviter examinandae: 1° *An valida sit absolutio data per telephonium;* 2° *An per transmissionem radiophonicam*; 3° *An per canalem phoneticum;* 4° *An per telegraphum.*

73. An valida et licita sit absolutio data per telephonium. — 1. Huiusmodi absolutio est certe *illicita* et quidem graviter, excepto forte casu extremae necessitatis, quando hic modus sit unicus, qui tentari possit. Incommoda sunt complura et valde gravia. Imprimis sacerdos qui loquitur per telephonium cum poenitente, nescit certe, quis ex altera parte sibi respondeat, utrum talis vel talis, utrum eadem persona an diversa, utrum aliquis qui serio loquatur an qui iocari tantum velit.

Praeterea in iudicio sacramentali reus ipse *debito modo* agere debet personam accusatoris et testis atque exhibere dispositionem sufficientem ad absolutionem, quae omnia in casu vix aut ne vix quidem haberi possunt. Demum sigillum sacramentale hoc agendi modo exponitur periculo revelationis, ut evidens est.

(13) S. Alph., VI, n. 429; Sporer, part. 3, cap. 5, n. 615.
(14) Bonacina, q. 7, punct. 6, n. 2; Gobat, tract. 7, n. 288.
(15) Gobat, tract. VII, n. 284 s.; Sporer, part. 3, tract. 6, n. 610; Noldin, III, n. 239.

2. Controvertitur, utrum *certo* huiusmodi absolutio sit *valida*. Pauci affirmant; plerique negant (16).

S. Poenit. interrogata « *utrum in casu extremae necessitatis dari possit absolutio per telephonium* », die 1 iul. 1884 respondit: « *Nihil est respondendum* » (17).

Sententia, quae tenet absolutionem esse invalidam, nonnullis *certa* vel saltem *probabilissima* videtur. Sane:

1° Collocutio, aiunt, per telephonium est modus *artificialis* loquendi cum alio, ita ut non ipsa vox *humana* transmittatur, sed fiat nova productio sonorum per electricitatem aliudve medium, sicut fit in phonographo. Quod ex principiis scientiarum hodie extra controversiam est. Deest igitur vox *humana*, atque proinde absolutio *vocalis* (n. **67**).

2° Deest praeterea, inquiunt, *praesentia* requisita (n. **70**), cum minime ea sufficiat, quae non admittit nisi artificiosam translationem vocis. Ex dictis enim ea poenitentis requiritur praesentia, ut *humano* et *naturali* modo cum confessario colloqui possit. Quod in casu nullatenus verificatur. Hinc est, quod *ex communi hominum iudicio* — cui, secundum certam DD. doctrinam et sensum Ecclesiae, standum omnino est ubi agitur de sacramentis — qui utuntur telephonio nequaquam praesentes censentur, sed *absentes*. Ergo (18).

3. Tota quaestio de validitate absolutionis eo reducitur, num in casu adsit revera *oralis* prolatio formae et poenitens sit *moraliter praesens* confessario. Alii affirmant; alii dubitant; alii absolute negant.

Prümmer ait: « Nobis arridet sententia P. *Sabetti S. I.* dicentis: Quoniam sacramentum poenitentiae est institutum ad instar iudicii forensis, ad quod sufficit illa praesentia, vi cuius iudex et reus possint simul colloqui, non videtur in casu proposito absolutionem esse certo invalidam, siquidem poenitens et sacerdos possunt dici vero sensu colloquentes » (19).

4. Communissima sententia negat validitatem absolutionis, quia, in casu videtur deesse *oralis* prolatio formae seu *vox humana*, itemque *moralis* praesentia poenitentis. Tamen sat probabilis videtur quoque sententia affirmativa, ideoque confessarius qui in casu extremae necessitatis uteretur huiusmodi medio ad consulendum aeternae saluti alicuius moribundi, non esset improbandus. Haec dicta sint, usque dum Sedes Apostolica mentem suam de hac re auctoritative significaverit.

(16) Cfr. Pesch, VII, n. 303; Noldin, III, n. 239; Lehmkuhl, II, n. 369; Galtier, n. 510, in nota; Gaudé, in notis ad S. Alph., VI, n. 428, b.

(17) Ball.-Palm., V, n. 25, qui haec addit: « Cuius responsi *non alia potuit esse ratio*, forte, quia ad ipsam profecto solutio quaestionis non spectabat; sed cum hoc S. Tribunal censuerit nullum a se dandum responsum, non erit certe privati hominis hanc solvere quaestionem, quae adhuc, fatendum est, in suspenso manet ».

(18) Contra validitatem absolutionis late disserit Eschbach, *La confession par téléphone*. Examen 1887, Réponse 1888.

(19) *Op. cit.*, III, n. 331.

74. An valida et licita sit absolutio per transmissionem radiophonicam concessa. — 1. Ista absolutio certissime est illicita, ut supra dictum est de absolutione data per telephonium (n. **73**); et quae allata fuerunt contra eiusdem validitatem, a fortiori applicantur absolutioni concessae ope transmissionis radiophonicae. *Vox vere humana* seu prolatio deest plane; habetur quippe dumtaxat reproductio sonitus ope peculiaris instrumenti. Adhuc evidentius deest *praesentia moralis*, cum Titius qui loquitur sit v. g. Romae, et Caius qui audit degat Parisiis aut Londini vel in America. Porro quisnam dicet istas personas non esse *revera absentes*? Ex communi usu loquendi et hominum agendi ratione, procul dubio praesentia moralis in casu abest omnino. Ergo.

Nullum potest in contrarium erui argumentum ex eo quod R. Pontifex per transmissionem radiophonicam concedit apostolicam benedictionem atque indulgentiam. Haec a voluntate R. Pontificis prorsus dependent, et concedi possunt etiam *per litteras* aliove modo, et ipsis *absentibus*.

In casu agitur de re prorsus diversa, nimirum de sacramento, in cuius collatione et receptione attendenda est divina institutio seu positiva Christi voluntas.

2. Itaque, omnibus accurate consideratis, absolutio concessa per transmissionem radiophonicam invalida dicenda atque illicita omnino. Tamen, si distantia non esset notabilis et moralis praesentia aliquo modo haberetur, in casu verae necessitatis, v. g. tempore incursionum hostilium, absolutio conditionata concedi posset.

75. An valida et licita sit absolutio per canalem phoneticum data. — 1. Extra casum necessitatis absolutio concessa per canalem phoneticum (vulgo *tubo fonetico*, *porte-voix*, *speaking tube*, *Sprachohr*) certe est *illicita*, tum quia plura incommoda eaque gravia in usu eiusdem haberi possunt, tum quia de valore huiusmodi absolutionis certo non constat (20).

2. Quidnam de validitate? Plures affirmant et multi negant, iisdem fere rationibus innixi, quibus permoventur ad valorem absolutionis datae per telephonium (n. **73**) affirmandum aut negandum.

3. Re attente considerata, manifeste apparet discrimen inter ca-

(20) Cfr. Prümmer, III, n. 331.

nalem phoneticum et telephonium. In eo sane ipsa vox humana transmittitur, nec habetur nova productio sonitus per electricitatem, ut in transmissione telephonica. Praeterea, cum canalis phoneticus necessario suaque natura brevis sit, praesentia moralis facilius verificatur quam in usu telephonii.

Quare, hisce perpensis, absolutio data per canalem phoneticum videtur *valida* eaque in casu necessitatis *licite* concedi potest saltem sub conditione.

76. An valida et licita sit absolutio data per telegraphum. — Absolutio huiusmodi ratione data, certissime est illicita atque invalida, cum desit prolatio *oralis* ex ipsa natura telegraphi, simulque requisita moralis praesentia penitus absit. De hac re nulla fuit unquam aut esse potest controversia inter Doctores.

ARTICULUS IV.

De absolutione conditionata.

77. Praemittenda. — 1. Omnia sacramenta *per se* sunt conferenda *absolute*, nisi peculiaris ratio suadeat vel saltem permittat ut *condidionate* conferantur (1).

2. Conditio — seposito sacramento matrimonii quod simul rationem contractus habet, ac propterea etiam sub conditione suspensiva de futuro celebrari potest (2) — debet esse *de praesenti* vel *de praeterito;* non autem de futuro, ex. gr. si restitues, si a blasphemando abstinebis.

Conditio *de futuro* ideo excludenda est, quia signum sacramentale, neque *ex nunc*, propter deficientem intentionem, neque *ex tunc*, quando conditio impleretur et signum iam non adesset, operari posset.

In hac conditione *de futuro* sacramentum certo invalidum redderetur: quod constat praesertim ex traditione et praxi Ecclesiae, quae nunquam hoc sacramentum sub tali conditione administravit.

Plures cum *S. Alphonso* (3) censent excludendam esse, et quidem sub poena nullitatis sacramenti, conditionem *omnino occultam* et *soli Deo notam, nec humano modo cognoscibilem*, licet de praesenti vel de praeterito, quia, aiunt, cum Deus commiserit administrationem sacramentorum cognitioni et volun-

(1) Cfr. Cappello, I, n. 29.
(2) Cappello, III, n. 629 ss.
(3) Lib. VI, n. 26.

tati hominum, apponi nequit conditio quae nullatenus cadere possit sub humana cognitione. Haec ratio, praesertim quoad sacramentum poenitentiae, nec decisiva nec validissima videtur.

Alii aliter opinantur.

3. Absolutioni sub conditione non obstat natura peculiaris huius sacramenti, quod Christus D. *per modum iudicii* instituit. Nam etiam in iudicio humano nullatenus repugnat sententiam ferri sub aliqua conditione ut, si in culpam non recidant, a poena liberi maneant. Insuper deest in hoc iudicio sacramentali ratio, propter quam plures conditiones sententiae humanae adiici nequeant, scil. quod exsecutores nescirent quid sibi agendum foret: hic enim exsecutor est Deus, quem profecto nihil latet.

Tandem sacerdotali sententiae, ut quidam aiunt, intrinseca est aliqua conditio, quam sacerdos plus minus probabiliter tantum, Deus autem solus cum plena certitudine nosse potest, nimirum poenitentem *ita nunc dispositum esse ut et absolutio possit prodesse* nunc, vel saltem postea (per reviviscentiam) - (4).

4. Quando casus occurrit in quo 1° bonum spirituale subiecti postulat administrationem sacramenti, et simul 2° reverentia ipsi sacramento debita prohibet ne absolute ponatur, tunc minister potest et interdum debet intentionem suam conditioni de praeterito vel de praesenti alligare (5).

Damna autem eiusmodi haec solent enumerari:

1° Quod quis, alioquin dubie poenitens, moriatur absque absolutione. Huc *S. Alphonsus* (6) revocat, cum quis versatur in gravi vel probabili periculo mortis, ex. gr. mulier in partu difficili, nauta aut quivis alius longam navigationem aggressurus, miles ante proelium, infirmus ante difficilem ac valde periculosam operationem chirurgicam, etc.

2° Quod forte quis diu mansurus praevideatur in statu peccati lethalis.

3° Quod quis diu privari debeat gratia sacramenti.

4° Quod urgeat necessitas communicandi vel celebrandi aut implendi praeceptum confessionis annuae, etc.

78. Quando absolutio sacramentalis possit ac debeat dari sub conditione. — 1. Absolutio sub conditione *de praesenti* vel *de praeterito* est certe *valida.*

2. Ex causa iusta et sufficienter gravi est etiam *licita*, secundum regulam modo traditam (n. **77**, 4), quae in casu nostro ita enuntiari

(4) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 266; Bucceroni, III, n. 750.
(5) S. Alph., VI, n. 26 ss.; D'Annibale, III, n. 251; Lehmkuhl, II, n. 38; Noldin, III, n. 25, 3.
(6) Lib. VI, n. 432.

potest: absolutio sub conditione *potest* ac *debet* dari, quoties, si non daretur, notabile damnum spirituale poenitenti immineret, et si absolute daretur, nullitas et irreverentia sacramenti timenda esset (7).

3. Nonnulli censent absolutionem conditionatam dari posse ex *qualibet* causa *levi;* alii, e contra, putant dandam non esse nisi *in extrema necessitate* vel saltem *in necessitate valde gravi.*

Utraque sententia improbanda est, cum alia nimis laxa, alia nimis rigida sit.

Unde via media tenenda est, quae reperitur in regula a nobis supra exposita (8).

4. Causae iustae dandi absolutionem conditionatam possunt esse tum ex parte ministri tum ex parte poenitentis.

Iuxta plures, committit peccatum grave, qui apponit *expresse* conditionem de praeterito vel de praesenti *absque ulla causa rationabili.*

At nonnisi leviter peccare videtur qui ita talem conditionem apponit, quam *certo iudicet esse impletam,* ex. gr. absolvendo poenitentem quem iudicat baptizatum, sub conditione: *si baptizatus es;* secluso enim periculo non apparet gravis culpa irreverentiae (9).

Multi merito censent, secluso contemptu vel scandalo, vix haberi culpam lethalem in administratione conditionata sacramenti poenitentiae, quia vix datur ex hoc capite periculum nullitatis atque idcirco gravis irreverentia.

79. Casus praecipui in quibus absolutio conditionata potest aut etiam debet dari. — 1° Si confessarius positive et prudenter dubitet, num rite absolverit poenitentem (10).

2° Si dubitet prudenter de poenitentis dispositione, quoties absolutio sine gravi incommodo differri nequeat (11).

3° In dubio de materiae sufficientia, ubi dubium solvi nequeat, ex. gr. si poenitens sit puer aut semifatuus, aut poenitens pius aliquas tantum imperfectiones accuset (12).

4° Si confessarius dubitet num poenitens, qui absolutione indiget et recedit a tribunali, se existimans absolutum, sit praesens necne.

(7) S. Alph., VI, n. 28 s.; Suarez, disp. 23, sect. 1; Lugo, disp. 17, n. 87 s.; Salmant., tract. 1, cap. 7, n. 57; Lacroix, lib. VI, part. 1, n. 123.

(8) Cfr. Suarez, disp. 13, sect. 3; Lacroix, *l. c.;* Sporer, part. 1, cap. 2, n. 97 et 129.

(9) Cfr. Bucceroni, III, n. 752; Génicot-Salsmans, II, n. 113.

(10) Lugo, disp. 13, n. 107; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1770; S. Alph., VI, n. 432.

(11) S. Alph., VI, n. 432, 4°; Sporer, *l. c.*, n. 622.

(12) S. Alph., (*Hom. apost.*, tract. 16, n. 6) censet *semel* tantum *in mense* posse absolvi conditionate poenitentem, qui accusat imperfectiones, de quibus dubitatur an pertingant ad venialia. Alii frequentius id fieri posse existimant.

Notandum, poenitentem non habere ius certum ad absolutionem, quando non affert materiam certam aut saltem dubie necessariam.

5° In dubio, utrum poenitens, qui v. g. e tecto corruit, in flumen submergitur, sit moraliter praesens.

6° In dubio, num moribundus sensibus destitutus, sit capax sacramenti.

7° In dubio, num infirmus sit vivus an mortuus, baptizatus necne (13).

Theologi communiter addere solent etiam casum in quo confessarius dubitet, num gaudeat iurisdictione in hunc poenitentem vel in haec peccata, poenitens autem negata absolutione diu manere deberet in peccato lethali (14).

Cum *hodie,* attento praescripto can. 209, Ecclesia *certo* suppleat in eiusmodi casu, scil. in dubio positivo et probabili, absolutio absolute, et non conditionate, danda est.

80. An et quomodo exprimenda sit conditio. — 1. Certe non requiritur ut *voce* exprimatur, uti, exceptis baptismo et extrema unctione ex praescripto *Rit. Rom.* (15), id non postulatur in ceteris sacramentis.

2. Sufficit eam *mente concipere.* Utrum vero *explicite* et *formaliter*, an *implicite* tantum ac *virtualiter* sufficiat, controvertitur. Plures opinantur satis esse eam *implicite et virtualiter in mente habere*, ut facit quicunque intendit sacramentum ministrare secundum institutionem Christi et intentione Ecclesiae (16).

Secundum hanc sententiam, quae videtur vere probabilis, conditio, nisi *expresse* fuerit exclusa, censetur semper apposita, ubi causa rationabilis eam postulaverit.

3. Haec doctrina momentum practicum habet quoad reviviscentiam sacramenti. Nam si conditio, v. g. si es rite dispositus, vere apposita fuerit, sacramentum exsistit necne, prout ipsa conditio, cui alligatur intentio absolvendi ex parte ministri, exsistit vel non: idcirco reviviscentiae in casu locus non est. Si, e contra, conditio huiusmodi non fuerit apposita, sacramentum potest esse validum sed informe, adeo ut, remoto obice, probabiliter reviviscat.

(13) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1770; Lugo, disp. 13, n. 107; Bonacina, q. 4, punct. 3, n. 1; Sporer, *l. c.*, n. 622.

(14) Cfr. S. Alph., VI, n. 432; Sporer, part. 3, cap. 5, n. 622.

(15 Tit. II, cap. 1, n. 9, 22; tit. V, cap. 1, n. 14.

(16) Cfr. Gobat, *l. c.*, n. 273; Génicot-Salsmans, II, nn. 113, 266; Noldin, III, n. 26; Lehmkuhl, II, n. 37.

CAPUT V.

DE REMISSIONE PECCATORUM

ARTICULUS I.

De remissione peccatorum in genere.

81. Conditio ad remissionem requisita. — 1. Adultus ad remissionem peccatorum obtinendam debet se disponere per *poenitentiam* (n. **5** ss.), qua a peccato recedit et ad Deum se convertit.

1° Huc spectant omnes textus tum veteris tum novi Testamenti, in quibus Deus dicitur veniam peccatorum concedere tantum sub hac conditione, quod poenitentiam agant de peccatis commissis (cfr. n. **13**).

2° *Conc. Trid.* (1) enumerat poenitentiam inter dispositiones requisitas ad obtinendam remissionem peccatorum, atque expresse docet: « Fuit *quovis tempore* ad impetrandam veniam peccatorum *hic contritionis motus necessarius* » (2).

3° Deus absolute loquendo potest remittere peccata etiam sine praevio actu poenitentiae; at in praesenti ordine providentiae hoc nunquam facit.

4° Quod *rationi* plane consentaneum est. Nam qui libere recessit per iniuriam a Deo, debet iterum per actum liberum voluntatis ad Deum redire, quatenus offensam et iniuriam irrogatam retractet; quod fit per poenitentiam. Unde *S. Augustinus* ait: « Qui fecit te sine te, non te iustificat *sine te*... fecit nescientem, *iustificat volentem* » (3).

82. 2. *Conc. Trid.* plures actus enumerat, qui veniam peccatorum et iustificationem praecedere debent, scil.: *fidem, timorem, spem, dilectionem* (initium dilectionis), *poenitentiam, propositum novae vitae, voluntatem suscipiendi sacramentum* (4).

Isti actus a peccatore ex auxilio gratiae divinae peraguntur, et

(1) Sess. VI, cap. 6.
(2) Sess. XIV, cap. 4.
(3) Serm. 169, cap. 11, n. 13.
(4) Sess. VI, cap. 6.

nomine *conversionis* veniunt. Ad hanc quasi gradatim pervenit peccator, quatenus a fide excitatus in Deum et permotus a spe obtinendi ab eius infinita misericordia veniam peccatorum, dolorem concipit de culpis patratis, propositum elicit non amplius in posterum peccandi, et novam vitam inchoandi per Dei atque Ecclesiae mandatorum observantiam (5).

Verum praedicti actus (fides, timor, spes etc.), ex doctrina *Concilii Trid.* non requiruntur omnes et singuli in *qualibet* conversione; sed ordinarie adesse solent.

Actus *absolute* necessarius et quidem *explicitus* est *dolor* de peccatis commissis, cum proposito saltem implicito non peccandi de cetero, seu *poenitentia; fides, spes* et *votum suscipiendi sacramentum* sunt quidem necessaria, at implicite tantum; *caritas* perfecta ad veniam peccatorum per sacramentum obtinendam non requiritur, neque *timor servilis* (6).

83. Quaenam poenitentia requiratur. — 1. Poenitentia requisita ad remissionem peccatorum in sacramento consequendam, est poenitentia *formalis*, nempe actus doloris ac detestationis formaliter elicitus.

Sufficit tamen poenitentia *generalis*, quin requiratur specialis.

Quidam censent poenitentiam *virtualem* (quae in caritate continetur) sufficere per modum dispositionis ad obtinendam veniam peccatorum, etiam mortalium. At eiusmodi virtualis poenitentia non sufficit per modum materiae sacramentalis, quae longe verius constituitur ex actibus poenitentis (n. **46**).

2. Notandum est, in *caritate* virtualiter atque in *voto* contineri poenitentiam seu detestationem culpae: *virtualiter*, quia is, qui Deum super omnia diligit, eo ipso odio peccatum habet; in *voto*, quia is, qui Deum diligit, vult omnia quae Deo placent; Deo autem placet detestatio peccati.

ARTICULUS II.

De remissione peccatorum mortalium.

84. Principia. — I. **Omnia peccata mortalia simul remittuntur.** Hinc effatum: aut omnia et singula remittuntur, aut nullum. Ratio manifesta est. In ordine actuali iustificatio fit per infusionem gratiae,

(5) Conc. Trid., *l. c.*
(6) Cfr. S. Thom., III, q. 86, a. 4; *De malo*, q. 7, a. 10; in IV, D. 14 q. 2, a. 1, vol. 2°; Suarez, disp. 10, sect. 3, n. 5 ss.

quae « *nobis inhaereat* », ita ut « *non modo reputemur, sed vere iusti nominemur et simus* » (1).

Atqui homo nequit esse vere iustus seu habere gratiam Dei sibi inhaerentem, qui maneat ex ullo capite aversus a Deo: secus enim eodem tempore posset esse *et* Deo gratus *et* a Deo aversus. Quod contradictorium atque ideo absurdum foret.

Praeterea poenitentia, qualis requiritur ad remissionem unius peccati, sive extra sacramentum sive in sacramento, nequit esse vera nisi hominem avertat ab omni peccato: debet enim illum avertere a peccato, *in quantum est contra Deum*. Atqui esse contra Deum est commune omni peccato; ergo debet illum avertere ab omni peccato, nam « ubi est eadem ratio, et idem effectus. Unde non potest esse vere poenitens, qui de uno peccato poenitet et non de alio » (2).

85. II. Peccata mortalia remitti possunt sine remissione venialium. Ratio est, quia venialia non repugnant gratiae sanctificanti, et poenitentia de mortalibus haberi potest, quin etiam de venialibus habeatur.

Unde si dolor non extenditur quoque ad venialia, haec non delentur; v. g. si quis dolet de peccatis suis quia aeternam beatitudinem amisit vel infernum promeruit, poenitentia ad venialia non se extendit, ut evidens est.

86. III. Cum peccatis mortalibus remittitur semper et necessario etiam poena aeterna.

1° *D. Paulus* ait: « Nihil ergo nunc damnationis est iis qui sunt in Christo Iesu... Quicunque enim spiritu Dei aguntur, ii sunt filii Dei » (3). Iamvero illi, quibus peccata remissa sunt, omnes sunt in Christo Iesu et spiritum Dei in se habent quo aguntur; porro si maneret in eis reatus seu debitum poenae aeternae, haberent contra se aliquid damnationis, nec filii Dei essent, nam filius Dei esse non potest qui obnoxius manet poenae aeternae (4).

2° *Conc. Trid.* docet satisfactionem non deberi pro poena aeterna, quippe quae « vel sacramento vel sacramenti voto *una cum culpa remittitur* » (5).

3° In remissione peccatorum tota ratio poenae aeternae aufertur, quae est aversio hominis a Deo et offensa Dei in hominem; et datur,

(1) Conc. Trid., Sess. VI, cap. 7, et can. 10, 11.
(2) Cfr. S. Thom., III, q. 86, art. 3.
(3) *Rom.* VIII, 1, 14.
(4) Cfr. Galtier, n. 532; Pesch, VII, n. 314.
(5) Sess. VI, cap. 14.

e contra, gratia et amicitia Dei, quae incompossibilis est cum voluntate puniendi in aeternum (6).

87. IV. Una cum poena aeterna non semper tota poena temporalis remittitur.

1° *Ex S. Scriptura* constat Deum peccatoribus, culpa iam dimissa, infligere mala temporalia in poenam illius (7).

Porro Deus iustissime agit, seu tum in retribuendo tum in puniendo reddit unicuique secundum opera sua nec ullam admittit personarum acceptionem (8).

2° *Traditio* docet hanc semper fuisse doctrinam Ecclesiae. Sane *Patres* loquuntur de poena, qua Deus peccata condonata adhuc plectere pergit, ac de satisfactione, quae Deo pro huiusmodi peccatis offerri potest (9).

Praeterea doctrina de purgatorio seu praxis offerendi Deo satisfactiones pro defunctis tota nititur in praesupposito principio quod de peccatis iam remissis maneat adhuc expiatio temporalis persolvenda (10).

Rationes speciales indicantur a *Concilio Tridentino* (11): *a*) ut gravitas peccati inde magis appareat; *b*) ut licentia peccandi refrenetur; *c*) ut per poenam temporalem aut satisfactionem medela apponatur reliquiis peccati; *d*) ut aliqua conformitas instituatur inter Christum et nos propter peccata nostra patientes; *e*) ut manifestetur specialis gravitas peccati post baptismum commissi, et servetur differentia inter regenerationem et curationem (12).

3° Reatus, qui oritur ex peccato, multiplex distingui potest, pro diversis titulis quibus homo, peccando, contra Deum agit: *a*) *reatus poenae temporalis* contractus ex violatione legis, quem Deus qua legislator potest exigere solvi, ut tueatur legem et restituat ordinem laesum (13); *b*) *reatus compensandae iniuriae* Deo illatae eo quod ei praeposita est aliqua creatura; *c*) *reatus sustinendae amicitiae Dei*, quatenus contra eius amicitiam, peccando, actum est, seu quatenus offensa ei illata est personalis. Et hi duo sunt reatus poenae aeternae.

Tres isti reatus ex omni peccato mortali contrahuntur. Sed, data

(6) S. Thom., III, q. 86, art.4.
(7) *Sap.* X, 2; *Num.* XX, 1 ss.; XVII, 12 ss.; II *Reg.* XII, 10 ss.
(8) *Ps.* LXI, 13; *Prov.* XXIV, 12; *Matth.* XVI, 17; *Rom.* III, 6.
(9) S. Aug., *in ps.* 50, 11 et 15; *in Ioan.* tract. 124, 5; Migne, *P. L.*, XXXV, 595; XXXVI, 592, 595.
(10) Cfr. S. Bellarm., *De poenitentia*, lib. IV, cap. 9; Suarez, disp. 10, sect. 3, n. 10 ss.
(11) Sess. XIV, cap. 8.
(12) Cfr. S. Thom., *Contra Gent.*, lib. IV, cap. 72.
Quoad difficultates vide S. Thom., III, q. 86, art. 4; in IV, D. 14, q. 2, art. 1; Suarez, disp. 10, sect. 3, n. 15; Gonet, disp. 3, art. 5, n. 68.
(13) S. Thom., III, q. 21, art. 4; q. 87, art. 6, ad 3.

eorum distinctione, intelligitur unum remitti posse, quin saltem ex toto alius remittatur (14).

Quanta, proportionaliter, manet poena temporalis post peccatum remissum subeunda?

Quantitas poenae remanentis iudicanda est in ratione directa secundum peccatum commissum; in ratione autem inversa secundum intensitatem contritionis; quod Deus tantum potest accurate iudicare (15).

88. Reliquiae peccatorum. — 1. Dicuntur *reliquiae peccatorum* illae animi propensiones, quae ex peccatis, praesertim repetitis consequuntur et permanent, donec virtutis exercitio deleantur, v. g. memoria non ingrata peccati, affectio ad peccatum, etc.

2. Hae reliquiae, cum sint habitus naturaliter contracti, connaturaliter non tolluntur per gratiam sanctificantem; per gratias tantum actuales paulatim debilitantur; aliquando etiam beneficio extraordinario statim auferuntur.

3. Attamen gratia sacramentalis, quia de se est remissiva peccati, fundat aliquo modo ius ad auxilia actualia, quae conferunt tum ad praeteritum plane reparandum, tum ad vitandos in posterum relapsus. Hinc utilitas ex frequentatione sacramenti (16).

ARTICULUS III.

De remissione peccatorum venialium.

89. Notio peccati venialis. — 1. Doctrina de remissione peccati venialis tota nititur in genuino eius conceptu.

2. Peccatum veniale oritur ex quadam inordinata et immoderata conversione ad bonum creatum, qua homo non avertitur quidem a Deo, sed qua « retardatur affectus eius ne prompte feratur in Deum » (1).

Hinc intelligitur cur non « contrarietur habituali gratiae vel caritati », sed coexsistere possit cum gratia et caritate, atque ideo reperiri in quolibet iusto. Macula enim, quae ex eo remanet, non consistit in privatione decoris gratiae, sed in « *superinductione* », per ordinationem ad rem temporalem, alicuius quasi pulveris aut luti quod illius decoris splendorem impediat (2).

(14) Cfr. S. Thom., in IV, D. 14, q. 2, art. 2; Suarez, *l. c.;* Galtier, n. 543.
(15) Cfr. S. Thom., III, q. 86, a. 4; *Contra Gent.*, lib. IV, cap. 78.
(16) S. Thom., III, q. 86, art. 5.

(1) S. Thom., III, q. 87, art. 1.
(2) S. Thom., *l. c.*, art. 2, ad 3.

90. Duplex reatus. — 1. Uti peccatum mortale, ita etiam veniale duplicem reatum inducit, *culpae* scil. et *poenae.* Huiusmodi reatus est debitum sustinendi levem Dei displicentiam et offensionem atque poenas ab eo infligendas, in reparationem atque tuitionem ordinis (3).

2. Quapropter remissio peccati venialis considerari potest quoad *culpam* et quoad *poenam.*

91. Principia. — I. **Peccatum veniale non potest remitti sine remissione mortalium, seu illi qui est in statu peccati mortalis.**

1° Nullus est titulus vel ratio cur peccatori, qui sit ac velit manere Deo inimicus, Deus reatum condonet etiam levem:

a) non iustitia, quia peccatori nullum esse potest meritum de condigno;

b) non liberalitas, cum nulla adsit de hoc promissio divina;

c) non congruentia, quia ei qui tam iusto odio habetur decet nihil condonari ex amore sive benevolentia.

2° Remissio peccati venialis, cum sit restitutio fervoris ac splendoris caritatis, fieri non potest apud eum qui simpliciter privatus manet caritate (4).

92. II. **Unum peccatum veniale remitti potest sine alio.**

Cum culpa venialis non repugnet gratiae et amicitiae Dei, et poenitentia de uno haberi possit, quin etiam de altero habeatur, nihil impedit, quominus unum condonetur altero non remisso. At qui de omnibus vere dolet, omnium remissionem simul obtinere potest, tum per proprium actum sufficientis doloris, tum per remedium ad id institutum, nempe per sacramentum.

93. III. **Peccatum veniale remitti potest sine nova gratiae infusione.**

Ratio, quia culpa venialis non est privatio gratiae nec ei opponitur. « Et ideo ad hoc quod peccatum veniale tollatur, non requiritur quod infundatur aliqua habitualis gratia, sed *sufficit aliquis motus gratiae* vel *caritatis* ad eius remissionem » (5).

Quoties tamen gratia infunditur — cum id fieri nequeat quin adsit vel producatur actualis motus liberi arbitrii in Deum et contra peccatum — quaedam peccata venialia semper remittuntur.

(3) Quidam veteres censebant peccatum veniale habituale consistere tantum in reatu poenae, atque inde inferebant remitti posse per meram poenitentiae solutionem et, consequenter, etiam peccatori adhuc mortali culpa inquinato. Quod falsum omnino est. Cfr. Suarez, disp. 11, sect. 1, n. 2 ss.
(4) S. Thom., III, q. 87, art. 4.
(5) S. Thom., *l. c.*, art. 2.

Hinc liquet remissionem peccati venialis esse effectum gratiae, non quatenus formaliter seu mera sua praesentia peccatum expellat, sed quatenus *cum gratia* et *ex gratia* elicitur novus actus sive motus caritatis, qui sit peccato veniali contrarius.

Neque inde sequitur peccatum veniale remitti sine hominis intrinseca mutatione, atque ideo hominem non mundari intrinsece, sed solum eius maculam non imputari seu remitti ab extrinseco. Sane novus actus ex gratia et caritate elicitus est intrinseca voluntatis humanae mutatio; nec alia requiritur (6).

94. IV. Peccatum veniale non potest remitti sine poenitentia saltem virtuali.

1. Id colligitur tum *ex S. Scriptura*, quae requirit poenitentiam ad remissionem peccatorum (7), tum *ex Patribus*, qui poenitentiam inculcant et quidem *quotidianam*, qua leviora peccata tollantur.

Confirmat *ratio*. Voluntas enim, venialiter peccando, deordinationem induxit per immoderatam sui conversionem ad creaturam; quae inordinatio tolli non potest quandiu voluntas adhaereat peccato; ergo necessaria est quaedam illius adhaesionis displicentia, seu aliis verbis oportet ut peccator ab affectu peccati recedat atque illud retractet.

2. Non requiritur poenitentia *formalis; sufficit virtualis*. Illa est actus, quo de ipso peccato quis explicite dolet illudque detestatur; haec est quilibet actus, qui peccato commisso directe contrarius est. Unde poenitentiam virtualem elicit: 1° qui a Deo veniam peccatorum postulat; 2° qui proponit se non amplius esse peccaturum; 3° qui exercet actum humilitatis, caritatis, mortificationis, obedientiae etc., actum nempe virtutis contrariae peccato commisso; 4° qui bonum opus quodcunque peragit ea intentione, ut remissionem peccatorum obtineat (8).

Quod sufficiat poenitentia *virtualis* ad veniam peccatorum venialium obtinendam, ex eo patet quod poenitentia est de se necessaria dispositio ad remissionem peccatorum consequendam; atqui ad necessariam dispositionem aliud non requiritur, nisi ut voluntas retractet affectum ad veniale, quod facit praecise per poenitentiam virtualem; ergo.

Ad rem egregie *S. Thomas* (9): « Non tamen sufficit *habitualis* displicentia, quae habetur per habitum caritatis vel poenitentiae virtutis, quia sic caritas non compateretur peccatum veniale, quod patet esse falsum. Unde sequitur quod requiratur quaedam *virtualis* displicentia, puta cum aliquis hoc modo

(6) Cfr. S. Thom., III, q. 87, art. 2; Lugo, disp. 9, sect. 1, n. 8 ss.
(7) *Apoc.* II, 4 s.
(8) Sporer-Bierbaum, III, p. 2, n. 35; Noldin, III, n. 244; Sasse, II, sect. 3, cap. 7.
(9) *Summ. theol.*, III, q. 87, art. 1.

fertur secundum affectum in Deum et res divinas, ut quidquid sibi occurreret quod eum ab hoc motu retardaret, displiceret ei, et doleret se commisisse, etiamsi actu de illo non cogitaret ».

95. Consectaria. — Ex dictis nonnulla *consectaria* consequuntur sedulo attendenda:

1° *Attritio* sufficere potest ad remissionem peccatorum *extra sacramentum*. Nam, iuxta doctrinam *Conc. Trid.* (10), peccata venialia, extra sacramentum poenitentiae, *multis aliis remediis expiari possunt;* porro, si contritio perfecta ad veniam peccatorum venialium obtinendam esset necessaria, ipsa *unicum* medium ad hunc finem dicenda esset, atque ideo nullum daretur discrimen inter peccatum veniale et mortale, cum hoc quoque deleri possit contritione perfecta.

Accedit quod, extra sacramentum, remissio venialis tam difficilis esset quam remissio mortalis, imo difficilior, quia difficilius quis conteritur perfecte ex levi peccato quam ex gravi.

2° Peccata venialia non remittuntur per quaecunque opera bona hominis iusti, sed tantum per ea, quae continent saltem *virtualem* poenitentiam seu displicentiam peccati, quae nempe opponuntur *directe* peccatis. Unde v. g. actus temperantiae non sufficit ad obtinendam veniam mendacii, neque actus mortificationis ad consequendam veniam peccati contra pietatem admissi, quia huiusmodi actus ne virtualem quidem displicentiam exprimunt neque ideo necessariam retractationem.

Nec quilibet actus caritatis sufficit ad remissionem peccatorum venialium obtinendam, quia affectum ad peccata venialia non quilibet actus caritatis excludit.

3° Attritio, quae sufficit extra sacramentum poenitentiae ad obtinendam veniam peccatorum venialium, debet esse *perfectior* illa quae requiritur et sufficit in sacramento, seu debet esse concepta ex motivo perfectiore. Si hoc non esset, sacramentum poenitentiae nunquam deleret peccatum veniale, quia ante susceptionem sacramenti per attritionem iam esset remissum.

Porro quod sacramentum poenitentiae nunquam remittat peccata venialia est contra mentem Christi, qui hoc sacramentum instituit etiam ad culpas veniales delendas, et contra sensum et praxim fidelium, qui ideo frequenter confitentur, quia eis probe persuasum est per sacramentum poenitentiae veniam peccatorum venialium se obtinere (11).

(10) Sess. XIV, cap. 5.
(11) Cfr. Lugo, disp, 9, sect. 2, n. 29; Bucceroni, III, n. 679.

In hunc finem motiva attritionis duplicis generis distingui possunt: alia *minus perfecta*, quae desumuntur ex turpitudine peccati, ex metu purgatorii, ex metu poenarum temporalium; alia *perfectiora*, quae colliguntur ex ratione ordinis altioris, ex. gr. si quis dolet de venialibus, quia sunt contra obedientiam et reverentiam Dei, quia retardant plenam unionem cum Deo, etc. (12).

4° Praeterea, extra sacramentum, pro remissione *graviorum* venialium requiritur perfectior attritio, pro *levioribus* minus perfecta. Ratio evidens est.

96. V. Peccata venialia « remittuntur per ea omnia quae nata sunt excitare fervorem caritatis aut producere infusionem gratiae » (13).

1. Huiusmodi sunt: 1° *sacramenta*, quae producunt gratiae infusionem; 2° *sacramentalia*, quorum alia sunt « cum aliquo motu detestationis peccatorum », v. g. *Confiteor*, oratio dominica; alia vero « sunt cum aliquo motu reverentiae in Deum et ad res divinas », v. g. aspersio aquae benedictae, etc.

2. Sacramentis vis atque efficacia inest remittendi peccata venialia *ex opere operato*.

De quatuor sacramentis, nempe de *baptismo*, *poenitentia*, *extrema unctione* et *Eucharistia*, certum est.

Baptismus et poenitentia primario ad delenda peccata tum mortalia tum venialia instituta sunt; extrema unctio item secundario ad remittenda peccata instituta est.

De Eucharistia dubitari nequit, praesertim cum *Conc. Trid.* dicat: « Sumi autem voluit (Salvator noster) hoc sacramentum tanquam antidotum, quo liberemur a culpis quotidianis » (14).

Quoad *confirmationem*, *ordinem* et *matrimonium*, res certa non est. sed valde probabilis. Licet enim ad peculiares effectus producendos sint instituta, conveniunt tamen cum aliis sacramentis in hoc, quod sint remedia peccatorum, imo quandoque per ea confertur etiam gratia prima et delentur peccata mortalia (15).

3. Peccatum veniale remittitur per sacramenta sine illa dispositione, quae per se ipsa sufficiat ad illius veniam obtinendam.

Igitur, praeter attritionem de mortalibus (in sacramentis mortuorum) vel gratiam sanctificantem (in sacramentis vivorum) alia dispositio ad remissionem culpae venialis non requiritur, quam intentio et voluntas suscipiendi sacramentum in remedium suorum peccatorum

(12) Cfr. Suarez, disp. 11, sect. 3, n. 2 ss.; Galtier, n. 548; Noldin, n. 244.
(13) S. Thom., III, q. 87, art. 3; *De malo*, q. 7, art. 12.
(14) Sess. XIII, cap. 3.
(15) Cfr. Cappello, I, n. 14; Lugo, disp. 9, sect. 3, n. 53.

absque *actuali* affectu ad ullum peccatum. Siquidem in hac intentione continetur virtualis displicentia, quae est necessaria dispositio ad veniam peccatorum venialium per sacramenta obtinendam (16).

4. Sacramentalia non habent vim remittendi peccata venialia ex opere operato, sed tantum *ex opere operantis*, quatenus sunt cum aliquo peccatoris opere ex cuius virtute peccata remittantur (17).

Ex tradita doctrina nonnulla corollaria sequuntur; 1° Gratia *habitualis* ad remissionem peccati venialis requiritur sive antecedenter sive saltem concomitanter. Oportet enim ut persona praesupponatur aut saltem tunc fiat grata et amica Deo, quando remissionem illius peccati obtinet.

2° Peccata venialia, quibus obstrictus ex hac vita decidit iustus, remittuntur probabilius *quoad culpam* per actum contritionis et dilectionis, quem anima separata statim a morte elicit. Iste enim actus est vera illorum peccatorum retractatio, et illam mutationem constituunt voluntatis intrinsecam, quae sola requiritur ut Deus ab extrinseco condonet (18).

97. Remissio peccati venialis quoad poenam. — 1. Poena nequit remitti nisi prius remissa fuerit culpa. Sane culpa est causa, propter quam homo dignus poena efficitur; atqui nondum sublata causa, effectus non potest auferri.

2. Licet remissa culpa mortali, remittatur eo ipso poena aeterna (cfr. n. **86**), remissa tamen culpa veniali, poena temporalis eo ipso non remittitur.

Ratio est, quia ex natura rei nihil impedit, quominus remissa culpa veniali solvenda maneat poena. Uti remissa culpa mortali non remittitur semper et necessario poena temporalis illi debita, sed adhuc manet solvenda; ita, remisso peccato veniali, non remittitur omnis poena temporalis (19).

Secundum maiorem aut minorem dispositionem poenitentis, poena temporalis pro peccato mortali remisso debita una cum eo remittitur vel tota vel ex parte maiore aut minore; item poena pro culpis venialibus debita una cum reatu culpae deletur vel tota vel ex parte pro poenitentis dispositione.

3. Poena temporalis remitti vel expiari potest triplici modo:

1° *satisfactione voluntaria* in hac vita, sive sacramentalis ea sit sive extra-sacramentalis per opera virtutum, inter quae eminet oblatio et auditio Sacrificii eucharistici (20);

(16) Cfr. S. Alph., VI, n. 270; *l. c.*, n. 42 ss.
(17) S. Thom., III, q. 87, art. 3; *De malo*, q. 7, art. 12; Cappello, I, n. 105; Lugo, disp. 9, n. 69; Lacroix, *l. c.*, n. 221.
(18) Cfr. S. Thom., *De malo*, q. 7, art. 11 in corp., et ad 9, 13 et 17; Suarez, disp. 11, sect. 4, n. 9 ss.; Lugo, disp. 9, n. 34 ss.
(19) Cfr. Conc. Trid., Sess. VI, can. 31.
(20) Cfr. Cappello, I, n. 574 s.

2° *satisfactione purgatoria* in altera vita;

3° *indulgentiis*, quibus Deus solutionem ab Ecclesia factam ex satisfactionibus Christi et Sanctorum acceptat, ut videbimus suo loco.

CAPUT VI.

DE SUBIECTO SACRAMENTI POENITENTIAE SEU DE ACTIBUS POENITENTIS

ARTICULUS I.

De subiecto in genere.

98. Subiectum capax sacramenti poenitentiae. — 1. Est omnis et solus homo, qui post baptismum in aliquod peccatum sive mortale sive veniale lapsus est.

2. Qui dubie baptizatus est aut dubie peccatum mortale aut veniale commisit, non est subiectum absolute capax sacramenti poenitentiae, sed *conditionate* (cfr. n. **33**).

3. Ad hoc sacramentum valide et licite suscipiendum, praeter ea, quae de dispositione requisita ad suscipienda sacramenta generatim exposita sunt in tractatu de sacramentis in genere (1), requiruntur illi actus poenitentis, qui materiam huius sacramenti constituunt, scil. *contritio*, *confessio* et *satisfactio*. De his actibus fuse loquemur in hoc capite.

99. Subiectum duplici sub respectu considerari potest. — 1. Nonnulli distinguunt subiectum *necessitatis* et subiectum *libertatis*, prout agitur de eo qui habet materiam *necessariam* aut tantum *liberam* (2).

Quae distinctio, quamvis terminologia plerisque minus placeat, recta tamen est.

2. Praeterea quidam distinguunt inter subiectum *de iure divino* et subiectum *de iure ecclesiastico*, prout quis ex lege divina aut etiam ex lege ecclesiastica teneatur confiteri. Item haec distinctio vera est; sed terminologia sat propria atque accurata non videtur.

(1) Cfr. Cappello, *De sacram.*, I, n. 81 ss.
(2) Cfr. Pesch, VII, n. 353.

ARTICULUS II.

De contritione in genere.

100. Notio. — 1. Contritio generice sumpta est *animi dolor ac detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi de cetero* (1).

Dolor est tristitia saltem spiritualis de malo patrato, seu actus quo voluntas de malo praesenti sive peccato tristatur et affligitur.

Detestatio est odium peccati commissi, seu actus voluntatis, quo a malo sive a peccato se avertit illudque odit et vellet ut non fuisset commissum.

Propositum est firma voluntas non amplius peccandi.

Dolor et detestatio respiciunt praeteritum; propositum refertur ad futurum.

2. Certum est hos tres actus pertinere *aliquatenus* ad contritionem, ut omnes fatentur et clare colligitur ex *Conc. Trid.* (l. c.).

3. Utrum vero haec tria sint *formaliter constitutiva*, disputatur. Nonnulli dicunt contritionem constitui solo dolore, ita ut detestatio ac propositum praesupponantur tantum (2). Alii censent contritionem constitui formaliter detestatione, quam dolor et propositum consequuntur (3).

Alii docent haec tria esse formaliter constitutiva contritionis (4). Nam qui odit peccatum commissum, de ipso etiam dolet, et qui dolet, necessario detestatur; ex dolore autem ac detestatione sponte sequitur propositum emendationis, quia odisse peccatum est illud pro posse repellere (cfr. n. **6**, 3).

Haec sententia videtur probabilior.

101. Divisio. — 1. Duplex est contritio: *perfecta*, quae simpliciter *contritio* dicitur, et *imperfecta*, quae proprio nomine vocatur *attritio*.

2. Contritio perfecta concipitur ex motivo caritatis et peccatorem iustificat extra sacramentum; attritio concipitur ex alio motivo inferiore, et peccatorem iustificat tantum in sacramento baptismi vel poenitentiae.

3. Igitur sub duplici respectu alia ab alia differt, nempe *motivo*

(1) Conc. Trid., Sess. XIV, *de poenitentia*, cap. 4.
(2) Ita v. g. Billuart, Gonet, et alii, Cfr. Gonet, *Clyp.*, tract. 5, *de Poenit.*, disp. 7, n. 6; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 657.
(3) Suarez, disp. 4, sect. 1, n. 4 et 7; Sporer, part. 3, cap. 2, n. 67; Gobat, tract. 6, n. 38 s.
(4) Cfr. Lacroix, *l. c.*, n. 657; S. Alph., VI, n. 434; Coninck, disp. 1, n. 10; Sporer, *l. c.*, n. 64; Galtier, n. 52.

et *effectu:* sub utroque respectu contritio longe perfectior est attritione (5).

102. Contritio perfecta. — 1. Ea est contritio perfecta, quae oritur *ex motivo caritatis*, seu, ut ait *Conc. Trid.* (6), quae *caritate* perficitur.

2. Quid requiratur et sufficiat ut contritio sit perfecta, non plane constat, cum de natura caritatis controversia exsistat inter theologos (7).

Haec tenenda sunt:

1° Actus *formalis* caritatis ad habendam contritionem perfectam non requiritur. Sane peccator considerat culpam tanquam infinitae Dei bonitati repugnantem, atque *ex hoc motivo* illam detestatur. In contritione caritas profecto continetur saltem *virtualiter*, quia contritus detestatur peccatum, in quantum repugnat Deo, summo bono, super omnia diligibili et diligendo; atqui eo ipso summam Dei bonitatem saltem virtualiter et implicite, si non formaliter et explicite, ut plerumque accidit, amat.

2° Certe habetur contritio perfecta, si motivum doloris est *offensa Dei propter se ipsum dilecti* super omnia appretiative, non autem *unice* propter beatitudinem nostram.

3° Motivum caritatis, ex quo oritur perfecta contritio, constituunt *tum* bonitas Dei infinita seu complexus omnium perfectionum infinitarum Dei, *tum* singulae perfectiones, sive absolute sive relative, quae utpote infinitae non distinguuntur ab essentia Dei, sed sunt ipsa Dei essentia sub aliqua peculiari ratione concepta.

Proinde obiectum formale caritatis, atque ideo contritionis perfectae, potest esse infinita Dei sapientia, misericordia, iustitia, benignitas, etc. Infinita enim Dei excellentia in singulis eius attributis reperitur (8).

Nonnulli censent contritioni perfectae sufficere dolorem de peccatis *quatenus per ea amiserimus Deum ut obiectum beatificans*, beatitudinem nempe obiectivam, non autem formalem quae consistit in fruitione divinae bonitatis.

Haec sententia non videtur admittenda, nisi ita intelligatur, ut per huiusmodi amorem directe feramur in Deum ipsum quo frui volumus, *quatenus Deus eiusque unio et familiaritas placet*, non autem sub ratione formali quod ipsi volumus esse beati (9).

(5) Cfr. S. Thom., in IV, D. 17, q. 2, a. 1; Suarez, disp. 4, sect. 2, n. 3 ss.; Lugo, disp. 5, n. 3 ss.

(6) Sess. XIV, cap. 4.

(7) Cfr. Suarez, disp. 4, sect. 2, n. 14; S. Alph., VI, n. 434; Lugo, disp. 5, n. 3 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 722.

(8) Cfr. Palmieri, th. XXII; Hurter, III, n. 468; Galtier, n. 59; Pesch, VII, n. 124 ss.; De San, n. 522 ss.; De Augustinis, II, art. 7; Sasse, II, sect. 3, cap. 2, art. 1.

(9) Cfr. Schiffini, *De virtut. infusis*, disp. 6, n. 285 ss.; Génicot, II, n. 269.

Quidam veteres theologi (10) existimant perfectam etiam illam contritionem, qua peccatum super omnia detestamur, non quidem proprie ac directe ex motivo caritatis, sed *ex motivo religionis, obedientiae* etc. Si una cum tali motivo consideratur quoque, saltem implicite et virtualiter, infinita excellentia Dei, cui propter peccatum contra virtutem religionis aut obedientiae facta est iniuria, huiusmodi contritio potest dici perfecta; secus non, saltem probabilius (11).

4° Practice *a consideratione Christi D. ex amore nostri pro peccato patientis* facile ascenditur ad amorem ipsius Dei, ad detestationem peccati tanquam mali ipsius Dei incarnati: in qua detestatione habetur certe ratio verae caritatis.

Item *a grato animo pro Dei beneficiis* planum est assurgere ad amorem ipsius Benefactoris.

Has considerationes confessarii, poenitentes etc. prae oculis habeant, ut contritio perfecta facilius excitari queat.

103. Quomodo contritio conferat ad peccata remittenda. — Contritio ad remissionem peccatorum confert non tanquam causa formalis, sed tanquam dispositio (negativa) et tanquam causa meritoria de congruo infallibili (12).

Notae historicae. — 1. Distinctio explicita *attritionis* et *contritionis* occurrit, ante medium saeculum XII, apud *Alanum de Insulis* (13).

Distinctio ibi desumitur, non ex motivi diversitate, sed ex diversitate seu gradu efficacitatis psychologicae contra peccatum. Sane attritio dicitur dolor de peccato commisso, qui non pertingat usque ad propositum non relabendi et ad confessionem. Hinc est cur *attriti* fiant minus mali, at esse mali non desinant. Igitur effectus attritionis est minuere peccatum, non obtinere ut dimittatur.

2. *S. Thomas* (14) optime indicat rationem utriusque appellationis atque simul utriusque contritionis efficacitatem.

3. Scholastici igitur duas species contritionis diu distinxerunt ex *efficacitate* potius quam ex *motivo*. Vocant attritionem omnem contritionem, ex

(10) Cfr. Suarez, disp. 4, sect. 2, n. 3 ss.; Lugo, disp. 5, sect. 1, n. 4.

(11) Cfr. Ball.-Palm., tract. *De caritate*, n. 6 ss.; Palmieri, th. XX; Hurter, III, n. 468; Galtier, n. 73.

Vasquez (in III, q. 85, a. 2, n. 45) hanc sententiam dicit *erroneam;* Lugo (disp. 5, sect. 1, n. 4 ss.) *probabilem*.

Suarez fatetur eam sibi aliquando visam fuisse probabilem quoad motivum quod dicitur poenitentiae specialis, quatenus motivum reparandi iuris Dei in tota sua plenitudine sibi videbatur includere verum Dei amorem. Re tamen melius perpensa, asserit huiusmodi amorem non contineri nisi in « detestatione peccati, quatenus est contra bonum Dei in se eiusque dissolvit amicitiam » (disp. 4, sect. 2, n. 12 ss.).

(12) Cfr. S. Thom., in IV, D. 14, q. 2, a. 1, sol. 1; D. 17, q. 1, a. 2, sol. 2; *De verit.*, q. 27, a. 2; Suarez, disp. 8, sect. 3, n. 12; Lugo, disp. 8, sect. 3, n. 2 ss.

(13) *Reg. de sacra theol.*, reg. 85.

(14) In IV, D. 17, q. 2, a. 1, sol. 1.

quolibet motivo conceptam, quae de facto non coniungatur cum remissione peccati, seu cum infuso habitu caritatis, ita ut non sit nec fiat *formata*, ut aiunt; unde *attritio* eis est contritio *informis* sive *non formata*.

Contritionem, e contra, non vocant proprie nisi perfectam, illam nempe quae habeat coniunctam remissionem peccatorum, seu caritatem infusam, ita ut *formata* dici possit, quatenus est in homine sive iam antea iustificato sive tunc assequente iustificationem atque ideo caritatem infusam (15).

Articulus III.

De effectibus et conditionibus contritionis.

104. Effectus contritionis perfectae. — 1. Haec contritio *hominem Deo reconciliat* etiam extra sacramentum poenitentiae.

1° *S. Scriptura* tum Veteris tum praesertim Novi Testamenti id aperte testatur, v. g. in illis textibus qui ita exhibent caritatem, ut removeat peccata, aut procuret Dei amicitiam, mansionem ac dilectionem (1).

2° *Traditio* hanc doctrinam diserte tradit, ut patet ex innumeris testimoniis SS. Patrum (2).

3° *Concilium Trid.* docet per contritionem caritate perfectam hominem Deo reconciliari, priusquam sacramentum poenitentiae suscipiat (3).

4° Eadem doctrina deducitur ex eo quod *a*) nullibi praecipiatur confessionem sacramentalem esse praemittendam aliis sacramentis praeter Eucharistiam; *b*) sacri canones urgent eam praemitti Eucharistiae suscipiendae vel conficiendae, permittitur tamen adiri sacramentum sine ea quando « desit copia confessarii » (4).

Iamvero tum ad alia sacramenta vivorum tum ad Eucharistiam, etiam ubi desit copia confessarii, requiritur absolute status gratiae. Ergo supponitur statum gratiae acquiri posse contritione perfecta, sine confessione.

5° Damnatae fuerunt propositiones Baii 31ª, 32ª, 33ª et 70ª,

(15) Cfr. S. Thom., in IV, D. 16, q. 3, a. 2; *Suppl.*, q. 1, a. 2, ad 2; S. Bonavent., in IV, D. 17, p. 1, a. 2, q. 3, n. 2; Scotus, in IV, D. 14, q. 4, n. 12; D. 16, q. 1, n. 7.

---

(1) *Ioan.* XIV, 21-28; I *Ioan.* IV, 7-13; *Deut.* IV, 29; *Ezech.* XVIII, 21; *Prov.* VIII, 17.
(2) S. Aug., *in I Ioan.* tract. 3, cap. 10; sermo 34, cap. 3 (Migne, *P. L.*, XXXVIII, 211; L, 607); S. Greg. M., *Hom. in Evang.*, II, 33, 4 (Migne, *P. L.*, LXXVI, 1241); S. Petrus Chrysol., Serm. 94 (Migne, *P. L.*, LII, 465 s.), etc.
(3) Sess. XIV, cap. 4.
(4) Can. 807, 856; Conc. Trid., Sess. XIII, *de Euch.*, cap. 7, can. 11.

quibus negabatur actum verae caritatis semper coniungi cum peccatorum remissione (5).

2. Contritio perfecta in nova lege non iustificat *sine sacramento.* Olim iustificabat ex se sola; post institutum sacramentum poenitentiae, ex voluntate Christi D. peccata non delet nisi in ordine ad claves Ecclesiae; igitur manet obligatio eadem peccata, si fieri potest, subiiciendi clavibus per confessionem sacramentalem (6).

Votum sacramenti, nec per se nec ratione futuri sacramenti, influit positive in actualem remissionem peccati.

Non requiritur votum *explicitum;* satis est votum seu propositum *implicitum* confitendi, quod in vera contritione perfecta necessario continetur.

Ex dictis liquet votum non esse nisi *conditionem sine qua non*, posita institutione sacramenti, ita ut nemo possit esse vere contritus aut Deum vera caritate diligere, qui propositum saltem obiective implicitum non habeat sacramenti aliquando suscipiendi (7).

105. Contritio imperfecta seu attritio. — 1. Est dolor ac detestatio peccati oriens non ex motivo caritatis, sed ex alio motivo inferiore, habente tamen relationem ad Deum. Dicimus: *habente relationem ad Deum*, quia sine respectu ad Deum, vera attritio, quae est conversio ad Deum, neque haberi neque concipi potest. Quare attritio differt a quacunque alia detestatione peccati insufficienti ad iustificationem, qualis esset detestatio peccati, in quantum sanitati aut famae nocet (8).

2. Generatim loquendo, omne motivum detestandi peccatum propter Deum, quod non est motivum proprium caritatis ideoque contritionis perfectae, est motivum attritionis.

3. *Concilium Trid.* revocat motiva attritionis ad haec tria: *ad turpitudinem peccati et ad metum gehennae ac poenarum*, quae singula sufficiunt ad concipiendam attritionem, prout requiritur in sacramento poenitentiae (9).

1° Nomine *turpitudinis peccati* intelligitur illa turpitudo quae est ex oppositione peccati singulis virtutibus, caritate excepta, ea nempe, qua peccatum opponitur Deo praecipienti.

(5) Denzing., nn. 911, 912, 913, 950.
(6) Cfr. Conc. Trid., Sess. XIV, cap. 4.
(7) Suarez, disp. 17, sect. 3, n. 1 ss.; Bonacina, *De poenit.*, q. 2, punct. 3, n. 8; Salmant., tract. 6, cap. 2, n. 23; Sotus, in IV, D. 17, q. 3, a. 3, concl. 3.
(8) Cfr. S. Thom., *Suppl.*, q. 2, a. 1; Suarez, disp. 5, sect. 2; Lugo, disp. 5, n. 137. De mente S. Augustini, quem adversarii falso existimant sibi favere, utpote qui doceat timorem gehennae non esse bonum et ad salutem utilem, cfr. Palmieri, th. XXV; Galtier, n. 104 ss.; De San, n. 651.
(9) Sess. XIV, cap. 4.

Omne peccatum malitiam sive turpitudinem continet, et quidem multiplicem: ingratitudinem, inobedientiam, contumeliam etc. Praeterea omne peccatum lethale gravissimos effectus producit in ipso peccatore, quia animam gratia sanctificante et consequenter vita aeterna privat, mancipium satanae et Deo odibilem facit, etc. Porro haec omnia motiva comprehenduntur nomine *turpitudinis peccati;* quodlibet vero ex iisdem sufficit ad concipiendam contritionem imperfectam (10).

2° *Metus gehennae* est timor poenae aeternae damni et sensus, quae a Deo propter peccatum infligitur, nempe amissio aeternae beatitudinis et poena inferni.

3° *Metus poenarum:* harum nomine, quatenus a gehenna distinguantur, veniunt hic poenae temporaneae quae sive in purgatorio sive in terra infliguntur ab ipso Deo, et quidem *prout a Deo* irrogantur *in poenam peccati* (11).

106. Effectus attritionis. — 1. Attritio sufficit in sacramento poenitentiae ad peccatorem iustificandum, quamvis sine hoc sacramento ipsum iustificare nequeat.

Haec doctrina practice tuta et certa est ex *Conc. Trid.* (12), ita ut opposita opinio reiicienda omnino sit, ad praxim quod attinet, ne scrupulis et anxietatibus praebeatur occasio. Unde ne in articulo quidem mortis necesse est, ut actum contritionis eliciat peccator, qui cum attritione sacramentum poenitentiae suscepit (13).

2. Admittenda non est sententia eorum, qui censent, attritioni inesse oportere, ut in sacramento iustificet, « *amorem Dei initialem* », cuius nomine intelligitur, aliis tamen contradicentibus, amor quo Deus amatur quidem propter bonitatem suam, at nondum super omnia (14).

Patroni huius opinionis provocant praesertim ad *Conc. Trid.* (15), ubi, inter dispositiones iustificationi praevias, videtur hic amor initialis requiri his verbis: « In spem eriguntur, fidentes Deum sibi propter Christum propitium fore: illumque, tanquam omnis iustitiae fontem, *diligere incipiunt* ».

Perperam supponunt patroni dispositiones omnes, quae a *Conc. Trid.* recensentur tanquam praeviae ad iustificationem obtinendam,

(10) Cfr. Suarez, disp. 5, sect. 2, n. 3 ss.; Lugo, disp. 5, n. 137; Galtier, n. 94; Lehmkuhl, II, n. 383 ss.

(11) Cfr. Suarez, disp. 5, sect. 2, n. 5 ss.; Lugo, disp. 5, n. 137; S. Alph., VI, n. 440; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 873 ss.; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 2, n. 2.

(12) Sess. XIV, cap. 4.

(13) Lugo, disp. 7, sect. 13, n. 3 ss.; S. Alph., IV, n. 440; Suarez, disp. 5, sect. 1 et 2; disp. 15, sect. 4, n. 13; Lacroix, *l. c.*

(14) Cfr. Palmieri, th. XXV ss.; Galtier, n. 95 ss.; Ball.-Palm., V, n. 29 ss.; De San, n. 655 ss.; Sasse, II, th. XX et XXI.

(15) Sess. VI, cap. 6.

vel cum solo voto baptismi, *vel* cum reali susceptione baptismi, esse necessarias ad iustificationem *quolibet modo* consequendam.

Neque potest hoc argumentum ex alio loco derivatum (16) praevalere contra silentium eiusdem Concilii (17), ubi agens ex professo de discrimine inter contritionem et attritionem, illam ex caritate, hanc ex aliis motivis inferioribus procedere docet (18).

Articulus IV.

De necessitate contritionis ac de eius dotibus.

107. Praemittenda. — 1. Homini, qui in grave peccatum lapsus est, poenitentia est necessaria omnino; verum ipsa *sola* non sufficit, nisi *aut* caritas *aut* sacramentum poenitentiae accedat (nn. **104, 106**).

2. Hic consideramus necessitatem contritionis perfectae, quatenus est medium se reconciliandi cum Deo et obtinendi gratiam iustificationis.

108. Principia circa necessitatem contritionis perfectae. — I. *Contritio perfecta necessaria est peccatori necessitate medii et praecepti divini* ad salutem consequendam, nisi adsit occasio suscipiendi sacramentum (1).

(16) Sess. VI, cap. 6.

(17) Sess. XIV, cap. 4.

(18) Cfr. Sasse, th. XXII; Palmieri, th. XXXII; Génicot-Salsmans, II, n. 271; Bucceroni, III, n. 677.

Recenter de hac re scripsit Périnelle O. P., *L'attrition d'après le concile de Trente et d'après saint Thomas d'Aquin*, Le Saulchoir (Kain), *Rev. Sc. phil. et théol.* 1927.

Tum attenta doctrina S. Thomae, tum perspecta doctrina Concilii Tridentini, tum denique considerata sententia *fere communi*, ut ait S. Alphonsus (lib. VI, n. 440), qui omnino adhaeret opinioni seu doctrinae in textu expositae, convenire nullatenus possumus cum iis quae tradit P. Périnelle. Haec tantum eaque sedulo animadvertenda:

1° S. Sedes permisit et permittit ut publice in scholis exponatur doctrina de sufficientia attritionis, ut supra in textu.

2° Catechismi a competente auctoritate ecclesiastica approbati eam doctrinam passim tradunt eamque fidelibus exponunt. Id facit ipsemet catechismus iussu Pii X concinnatus atque eius auctoritate divulgatus et publice propositus.

3° Sedes Apostolica authentice declaravit (S. Poenit. 19 dec. 1855) omnes sententias S. Alphonsi *tuto* retineri posse. Porro S. Doctor expresse et firmiter tenet doctrinam supra expositam. Ergo, donec aliud declaratum fuerit a R. Pontifice, *tuto* retineri potest illa doctrina.

Cfr. Galtier, *Amour de Dieu et attrition à propos d'un ouvrage récent*, in *Gregorianum*, 1928, 373 ss.; De Vooght, *La justification dans le sacrement de Pénitence d'aprè: saint Thomas d'Aquin*, in *Ephemerides theologicae Lovanienses*, 1928, 225 ss.; Buchberger, *Die Wirkungen des Busssakramentes nacht der Lehre des hl. Thomas von Aquin*, Freiburg in B., 1901; Göttler, *Der heilige Thomas von Aquin und die vortridentinischen Thomisten über die wirkungen des Busssakramentes*, Freiburg in B., 1904.

---

(1) Conc. Trid., Sess. XIV, cap. 4.

Sane:

1° Iustificatio simpliciter necessaria est omnibus constitutis in peccato lethali; atqui ipsa est effectus contritionis; ergo eadem necessitate necessarium quoque est medium ad eundem effectum obtinendum.

2° S. Scriptura expresse urget poenitentiam sive contritionem (cfr. n. **13** ss.).

At in praesenti ordine praeceptum contritionis perfectae obligat tantum hypothetice seu conditionate, nempe *in defectu sacramenti*. Contritio perfecta enim hodie non est absolute necessaria; sufficit attritio cum sacramento baptismi vel poenitentiae.

Unde qui vult iustificari aut iam iustificatus est per sacramentum baptismi vel poenitentiae, obligatione eliciendae contritionis perfectae non tenetur.

II. *Contritio perfecta per se necessaria est in periculo mortis* (2). Nam si contritio est medium requisitum ad salutem, procul dubio adhiberi debet eo tempore, quod est ultimum vitae, quo transacto illud medium usurpari amplius non potest.

Unde qui versatur in periculo mortis, nec valet sacramentum poenitentiae suscipere, actum contritionis perfectae elicere debet. At, sacramento suscepto, non tenetur (quamvis expediat) contritionem perfectam elicere.

III. *Contritio perfecta per se necessaria est, quando urget obligatio se reconciliandi cum Deo*, nec adest occasio sacramentalem confessionem peragendi.

IV. *Aliquando perfecta contritio est* per accidens *necessaria*, i. e. in nonnullis casibus.

Hi sunt: 1° Si minister, qui sit in statu peccati mortalis, conficere et ministrare debeat sacramentum, nec adsit copia confessarii (3).

2° Si quis in mortali exsistens debeat suscipere sacramentum vivorum, et confiteri non possit, vel, excepta Eucharistia, nolit (4).

3° Si quis versetur in statu culpae lethalis et graves tentationes patiatur, quas existimet se vincere non posse nisi ad Deum conversus maiora auxilia gratiae divinae consequatur (5).

109. Dotes contritionis circa peccata mortalia. — Contritio tum perfecta tum imperfecta seu attritio, ad sacramentum valide susci-

(2) Cfr. S. Alph., VI, n. 437; Salmant., *l. c.*, n. 34.
(3) Cfr. Cappello, I, n. 59.
(4) Cappello, I, n. 88.
(5) Cfr. S. Alph., VI, n. 437; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 2, n. 3 ss.; Bonacina, q. 5, sect. 1, punct. 2.

piendum requisita, debet esse 1° *vera* seu *interna;* 2° *supernaturalis;* 3° *summa;* 4° *universalis.*

De singulis breviter et accurate.

Nonnulli addunt aliam qualitatem; dicunt scilicet requiri, ut contritio ad sacramentum poenitentiae necessaria, sit *sensibilis*, quamvis haud necessario *vocalis*. *Sensibilis*, quia est pars sacramenti; *haud necessario vocalis*, quia secus muti et moribundi impotentes loqui, absolvi non possent, licet dent alia signa doloris, quod est contra praxim Ecclesiae et communem theologorum doctrinam. *Sensibilis* sufficienter evadit ipsa dolorosa confessione, petitione seu exspectatione absolutionis, aliisque signis.

Quae omnia vera sunt. At *sensibilitas* contritionis non est peculiaris dos sive qualitas, quae huc spectet, cum sit de ratione ipsius *signi*, atque proinde cuiuslibet sacramenti.

1. **Vera** sive **interna**, quae exsistat in *voluntate*, non autem in sensu tantum; nempe actus necessario elici debet, quo voluntas ex motivo sufficienti doleat vere de peccato illudque detestetur. Hinc:

1° Non sufficit mera recitatio formulae contritionis, nisi adsit simul affectus voluntatis; nec sufficit desiderium doloris et absolutionis, nec propositum vitae melioris sine dolore; nec demum satis est dolor de poena vel alio effectu malo, qui ex peccato ortus est.

2° Contritio *virtualis*, quae interdum *implicita* vocatur, actus nempe caritatis elicitus ex. gr. ab eo qui de peccato suo non cogitat, ad *veniam peccatorum obtinendam* sufficitne?

Longe communior sententia negat, quia caritas potest quidem supplere contritionem in ratione dispositionis internae subiecti, non autem in ratione signi sacramentalis, nam alia est significatio actus caritatis, alia contritionis (6). Quidam vero affirmant (7).

Ad praxim quod attinet, nullus videtur dari locus controversiae. Sane vix fieri poterit, ut quis accedens ad poenitentiam suscipiendam et cogitans de peccatis accusandis, eliciat actum caritatis, atque simul ad explicitam peccati detestationem non progrediatur.

3° Attritio *mere existimata* non sufficit; unde qui putat se esse attritum atque ita ad sacramentum poenitentiae accedit, remissionem peccatorum non obtinet, quamvis a reatu sacrilegii immunis sit propter bonam fidem.

Si poenitentes optant habere dolorem vel dolent se non dolere, prudenter investigandum est, utrum reapse careant dolore, an tantum ipsis desit in-

(6) Suarez, disp, 20, sect. 6, n. 2; S. Alph., VI, n. 449; Lacroix, *l. c.*, n. 682; Noldin, III, n. 253; Galtier, n. 403.
(7) Cfr. Lugo, disp. 5, n. 92 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 272; Ball.-Palm., V, n. 46 ss.; Vermeersch, III, n. 568.

tensitas doloris, praesertim sensibilis, quem non satis a rationabili distinguere valent. Dispiciat confessarius utrum *serio* velint peccatum relinquere suisque obligationibus satisfacere, an non. In priore casu censendi sunt habere dolorem verum; nam si optant habere dolorem aut dolente hunc non habere, id generatim fiet quia reapse peccatum odio habent.

Unde practice fideles timoratae conscientiae plerumque habent verum dolorem, quamvis illum non percipiant.

110. 2. Contritio debet esse **supernaturalis** tum ratione *principii* tum ratione *motivi*.

1° *Ratione principii*, quatenus dolor elici debet sub influxu gratiae actualis quae moveat et adiuvet ad illum concipiendum. Quare dolor mere naturalis viribus tantum naturalibus elicitus in sacramento poenitentiae non sufficit.

At de huiusmodi influxu gratiae actualis necesse non est ut solliciti simus, quia *facienti quod in se est, Deus non denegat gratiam.*

2° *Ratione motivi*, quatenus dolor elici debet ex motivo supernaturali seu ex motivo *quod referatur ad Deum.* Eiusmodi motiva sunt omnia illa quae a *Conc. Trid.* enumerantur (cfr. n. **105,** 3). Proinde motivum mere naturale, v. g. si quis dolet de peccato, quia tantum opponitur rectae rationi, vel quia affert nocumentum sanitati, famae etc., satis non est (8).

Plures requirunt motivum supernaturale hoc sensu, quod cognitum esse debeat ex revelatione ac per lumen fidei apprehensum (9). Alii id negant (10).

In praxi nulla est difficultas etiam admissa strictiore sententia. Nam omnia motiva a *Concilio Trid.* enumerata (n. **105,** 3) ex revelatione desumpta sunt et a poenitentibus lumine fidei apprehenduntur (11).

Ceterum palam est, eum qui ad sacramentum poenitentiae accedit, necessario exercere *fidem* et *spem;* nam eo ipso quod accedit ad obtinendam veniam peccatorum suorum, explicite credit virtute sacramenti illa sibi remittenda, et explicite sperat Deum per sacramentum haec peccata esse remissurum.

Nullatenus vero poenitentes tenentur elicere distincte actus *fidei* et *spei,* nec multo minus recitare consuetas eorum *formulas.*

111. 3. Contritio debet esse **appretiative summa,** quatenus poenitens peccatum mortale aestimet *maximum* omnium malorum quae ad

(8) Cfr. Suarez, disp. 20, sect. 2. n. 7; S. Alph., VI, n. 443; Ball.-Palm., V, n. 65 ss.
(9) Cfr. Galtier, n. 394; Génicot-Salsmans, II, n. 273; Bucceroni, III, n. 679; D'Annibale, III, n. 311.
(10) Cfr. Ripalda, *De ente supernat.*, III, disp. 24, sect. 2, n. 3; Ball.-Palm., V, n. 66; Noldin, III, n. 254.
(11) Génicot-Salsmans, II, n. 273; Galtier, n. 394.

vitandum peccatum subeunda sint, illudque *propterea* magis detestetur quam aliud quodcunque malum et animo paratus sit *potius omnia mala* perpeti quam denuo peccare mortaliter.

Ratio, quia peccatum est *summum* malum, utpote contrarium summo et infinito bono quod est Deus; praeterea vera contritio excludere debet omnem voluntatem peccandi (12).

1° Dolor iste *appretiative summus* residet in *voluntate*, quae se a peccato avertit tanquam a summo malo, praelucente iudicio intellectus quo peccatum tanquam malum ceteris omnibus maius apprehenditur (13).

2° Nullus requiritur *certus gradus intensitatis* in contritione; ideo dicitur dolor *appretiative* summus, non autem *intensive* seu qui vehementia sua superet alios omnes dolores vel amores qui in eodem homine reperiuntur. Id manifeste consequitur ex doctrina *Concilii Trid.* (14) quod nihil aliud postulat ad contritionem extra sacramentum iustificantem quam ut caritate perficiatur, nulla distinctione posita inter caritatem plus minusve intensam.

3° Ad *summum* dolorem concipiendum satis est ut poenitens malit *generaliter* pati quamcunque poenam quam peccare, quin comparationem instituat inter peccatum et particularia mala; nam « in speciali descendere ad hanc poenam vel ad illam non tenetur; quin immo stulte faceret si quis se ipsum vel alium sollicitaret super huiusmodi poenis » (15).

Si comparationes inter peccatum et cetera mala aut sponte occurrant aut a tentatore suggerantur, in praxi reiiciendae sunt hac pia et firma voluntate: nolo amplius peccare et gratia divina adiutus spero me non esse peccaturum. Quae regula suadenda est etiam iis qui difficultates patiuntur *ob hypotheses* quas sibi fingunt vel mali patiendi vel cupiditatis vincendae ad vitandum peccatum, scil. suadendum est eis ut *generaliter* tantum penes se statuant, occasione occurrente, facere quod debeant ex auxilio gratiae divinae (16).

4° Nulla requiritur in contritione *duratio* determinata seu aliqua *mora temporis;* nam in instanti elici potest a voluntate vera contritio.

(12) Conc. Trid., Sess. XIV, cap. 4.
(13) Cfr. Suarez, disp. 3, sect. 9, n. 8 ss.; Pesch, n. 120.
(14) Sess. XIV, cap. 4.
(15) S. Thom., *Quodl.* 1, art. 9.
Ballerini (V, n. 73) carpit tritam formulam actus contritionis: « Mallem millies mori quam iterum te, Deus, offendam ». At immerito; nam *millies mori* passim adhibetur eo fere sensu quo diceretur *mala omnia pati,* ideoque haec locutio nequaquam apta est ad phantasiam excitandam, ut fieret proposito in specie aliquo morbo vel supplicio. Attamen *imprudenter* ageret confessarius si poenitenti insinuaret ut attende perpenderet *malum mortis* subeundum esse potius quam denuo peccare.
(16) Suarez, disp. 3, sect. 9, n. 8 ss.; S. Alph., VI, n. 443; Ball.-Palm., V. n. 73 s.; Génicot-Salsmans, II, n. 274.

In praxi tamen *cavendum est a nimia festinatione*, ut certior sit dolor et intensior, ac securius debitae dispositiones obtineantur (17).

5° Ad contritionem sive perfectam sive imperfectam non requiritur, ut dolor sit *sensibilis*, qui nempe in appetitum sensitivum redundet et in actus sensibiles, v. g. suspiria, lacrimas etc., erumpat. Eiusmodi dolor nec est in nostra potestate neque ad perfectionem contritionis confert. At in eis, qui vere dolent, haec signa sensibilia interdum sunt indicia magni et vehementis doloris.

6° Quamvis non requiratur contritio sensibilis, necesse tamen est ut *exterius manifestetur aliquo signo sensibili*. Nam ipsa longe probabilius est pars essentialis sacramenti (n. **23**, 2); partes autem sacramenti necessario debent esse sensibiles. Fit autem *sensibilis* contritio per dolorosam peccatorum confessionem, per devotam receptionem absolutionis etc. De qua re nec poenitens nec confessarius nimis anxius sit.

Iuxta conceptum superius expositum (n. **111**, 1°), non repugnat attritionem esse *summam*, quando est *sola*, scilicet quando habetur solum motivum cui ipsa innititur, ex. gr. quando motivum est timor gehennae. Qua facta animadversione, facile intelligi et explicari potest opinio eorum qui aliter censent, seu attritionem non esse summam quando sit sola (18).

112. 4. Contritio sive perfecta sive imperfecta debet esse **universalis,** quatenus *ad omnia peccata mortalia nondum remissa* se extendat; licet forte *memoriae non occurrant*.

Ratio est, quia nullum peccatum remittitur sine dolore; porro unum peccatum mortale sine altero remitti nequit; ergo dolor necessario se extendere debet ad omnia peccata mortalia nondum remissa (19).

1° Dolor potest esse *universalis* duplici modo: *explicite* et *implicite*.

Habetur *explicite*, si poenitens de singulis peccatis totidem distinctos dolores elicit ex *motivis particularibus* quae se extendunt ad illa, vel si unico actu contritionis poenitet de omnibus et singulis quorum distincte recordatur et quae actu in memoriam revocat.

Habetur *implicite*, si poenitens dolet *ex motivo universali*, v. g. amoris Dei, timoris poenarum etc., ex motivo nempe quod est commune omnibus peccatis mortalibus.

2° Non requiritur ut dolor sit universalis *explicite;* sufficit ut talis sit *implicite*, i. e. ex motivo universali conceptus.

(17) Angelicus (III, q. 84, a. 8, ad 1) ait « hominem remissionem consequi peccatorum *in primo instanti* verae poenitentiae ». Cfr. Lugo, disp. 5, n. 84; Ball.-Palm., *l. c.*

(18) Cfr. Suarez, disp. 5, sect. 2, n. 3 ss.; Schiffini, *De virtutibus infusis*, n. 284.

(19) Suarez, disp. 20, sect. 4, n. 20 ss.; Galtier, n. 305; Pesch, VII, n. 121.

Neque requiritur ut actus contritionis terminetur *speciatim ad singula peccata*, seu ut distincte atque expresse cognoscat omnia et singula peccata atque de iisdem in specie doleat; sed « sufficit dolor universalis de omnibus peccatis *confuse* conceptis, qui virtute extendatur ad singula, prout accusatio de illis fit virtute talis doloris » (20).

Eo ipso enim quod ex motivo *universali* unum peccatum poenitens detestatur, necessario detestatur quoque implicite cetera omnia peccata, quamvis eorum clare ac distincte non recordetur: motivum *universale* se extendit ad omnia.

113. An sufficiat attritio existimata. — 1. Generatim dicitur *existimata* illa attritio, quae poenitenti videtur *vera* attritio, reapse tamen non est talis.

Accuratius loquendo, *alia* est attritio simpliciter *existimata*, seu aliqua *vera* attritio, at reapse non appretiative summa, etsi bona fide sufficiens existimetur; *alia* est attritio *mere existimata*, quae bona fide a poenitente putatur *verus* dolor, at re vera talis nullatenus est.

2. Quae notio colligenda est, *mutato motivo*, ex notione contritionis existimatae. Contritio scil. existimata *vel* est detestatio peccati quam quis elicit ex amore Dei, at non est in se reapse efficax aut super omnia, bona fide tamen censetur talis; *vel* est detestatio peccati cum respectu ad Deum quatenus vere displiceat offensa Dei, ita tamen ut motivum displicentiae utique efficacis non sit proprie Deus, bona fide tamen putet poenitens se propter Deum dolere (21).

1° Unde ratione habita *prioris* modi contritionis existimatae, attritio existimata est *vel a*) detestatio peccati concepta ex metu poenarum aut turpitudine peccati, quae reapse non est super omnia mala, quae concurrere possunt cum peccato, bona fide tamen censetur a poenitente talis; *vel b*) est quidem detestatio aliqua peccati, sed reapse potius est velleitas quam voluntas absoluta, coniuncta tamen cum absoluto iudicio libere posito quod peccatum sit odio dignum ac vitandum, qui actus mentis pro ipso actu voluntatis accipiatur absolute peccatum detestantis.

Proinde in huiusmodi poenitente, qui bona fide se existimat attritum, licet desit actus attritionis requisitae, non deest tamen omne elementum attritionis eiusque species. Sane habetur metus v. g. gehennae, detestatio quaedam peccati, vel saltem iudicium sponte et libere positum quod offensa Dei est malum detestabile et cavendum; habetur quoddam propositum non peccandi, quamvis in se non satis efficax et super omnia, atque exclusa est certe *positiva* volitio peccandi.

(20) Suarez, disp. 20, sect. 4, n. 28; Lugo, disp. 5, n. 91; Ball.-Palm., V, n. 70 s.; D'Annibale, III, n. 312.

(21) Cfr. Soto, in IV, D. 17, q. 1, art. 1; Canus, *Relect. de poenit.*, part. 6, q. 15; Ball.-Palm., V, n. 35 ss.; Palmieri th. XXXII, parergon.

Cum loquimur de attritione, quae *bona fide* existimatur talis, supponimus, ut evidens est, ignorantiam invincibilem; quae ignorantia non versatur circa ius, sed circa factum. Loquimur nempe de eo, qui sciens dolendum esse de peccato, se ad dolorem excitat; non autem de illo, qui v. g. ex errore iuris putaret attritionem requisitam, non esse nisi voluntatem confitendi, nec ullo modo cogitaret de dolore (22).

2° Ratione vero habita *alterius* modi contritionis existimatae, attritio existimata ea esset, qua quis putaret quidem bona fide se dolere de offensa Dei propter poenas, quas ipse infligit, sed *vel* reapse non ei displiceret offensa Dei, sed aliquid in peccato, *vel* non doleret propter poenas, quas Deus minatur, sed propter motiva mere humana, v. g. ob mundanam ignominiam.

3. Hypothesis attritionis existimatae videtur omnino possibilis propter argumenta tum *extrinseca* tum *intrinseca*.

Extrinsecum argumentum est, quia semper possibilis reputata est hypothesis contritionis existimatae; atqui eadem ratio, quae ostendit huius possibilitatem, valet quoque in attritione existimata, cum diversitas motivi sese habeat omnino indifferenter quoad hunc effectum. Argumentum *intrinsecum* petitur ex conditione propria actuum internorum nostrorum, qui quoad essentiam seu naturam suam non sunt nobis immediato intuitu manifesti; unde contingit quod identidem fallamur inculpabiliter circa proprietates vel accidentia ipsorum: et ex hoc quoque petitur ratio cur certitudo nobis desit *an simus in statu gratiae*, quia scilicet certi non sumus num actus nostri fuerint quales esse oportet, etsi certi simus quod gratia Dei nunquam deest: et ex hoc item procedit quod deinceps dubia in nobis oriantur, an actus nostri praecedentes fuerint reapse tales, quales olim existimabamus (23).

4. Nonnulli DD. antiqui, *Melchior Canus*, *Andreas Vega*, *Dominicus Soto*, *Toletus*, etc. (24) — et paucissimi moderni — v. g. *Ballerini* (25) — dicunt attritionem *existimatam* sufficere.

114. Sententia hodie communissima et longe probabilior tenet attritionem *mere existimatam* (quae profecto distinguenda est a *simpliciter existimata*, seu a vera contritione at insufficienti) nullatenus sufficere.

Sane:

1° Attritio requiritur non solum *ut praecepta*, sed etiam *ut medium absolute necessarium* ad iustificationem, ea scilicet ratione, qua aliqua poenitentia peccatorum *vera* et *supernaturalis* necessaria prorsus est

(22) Canus, *l. c.*; Vega, *De iustif.*, lib. XIII, cap. 34; Palmieri, *l. c.*; Ball.-Palm., V, n. 38.

(23) Cfr. Palmieri, *l. c.*; Ball.-Palm., V, n. 40.

(24) M. Canus, *Relect. de poenit.*, part. 6, q. 15; A. Vega, *De iustif.*, lib. XIII, cap. 34; Soto, in IV, D. 17, q. 1, art. 1; Toletus, lib. III, cap. 4, n. 2 ss.

(25) Lib. V, n. 33 ss.

ad eorum remissionem: porro in his, quae sunt necessaria necessitate medii, non sufficit ad salutem existimatio eorum, sed requiritur omnino ipsorum exsistentia sive realitas.

2° Concilia *Florentinum* et *Tridentinum* docent simpliciter dolorem seu contritionem vel attritionem esse partem et dispositionem necessariam in hoc sacramento, et loquuntur de *vero* dolore; atqui attritio existimata non est *vera* attritio et dolor, sicut homo pictus non est vere homo; ergo.

3° Attritio existimata non excludit vere voluntatem peccandi, exclusione nempe quae sit ab ipsa attritione; porro *Concilium Trid.* exigit talem attritionem.

4° Quando *Trid. Synodus* dicit contritionem fuisse omni tempore necessariam ad remissionem peccati, posset intelligi de contritione *vera* vel *existimata*, et consequenter dici posset iustificari hominem extra sacramentum per contritionem existimatam, quamvis in re non esset vera. Quod est dictu absurdum. Contritio autem existimata supponebatur vera attritio.

Perperam asseritur, existimata attritione auferri obicem, effectum autem sacramenti produci in iis omnibus qui obicem non ponunt; nam id perinde est ac dicere, eam esse sufficientem dispositionem — per hanc enim dumtaxat aufertur obex — quod quidem esset probandum, et nos negamus, seu aliis verbis praecise hic quaeritur, num obicem ponat qui careat *vera* attritione. Nec sufficit propositum emendationis sine dolore (26).

5° Cum hac quaestione intime alia connectitur, nempe: an et quando sacramentum poenitentiae possit esse validum, sed *informe* (n. **120** ss.).

115. Dotes contritionis circa peccata venialia. — 1. Contritio vel attritio circa peccata *venialia* debet pollere tribus prioribus dotibus, quas explicavimus (n. **109** ss.), seu debet esse *vera* sive *interna*, *supernaturalis* et *summa*. Urgent sane eaedem rationes ac pro peccatis mortalibus.

2. Non requiritur ut sit *universalis*, quia unum peccatum veniale sine altero remitti potest (cfr. n. **112**).

Qui odit peccata mortalia, non odit necessario peccata venialia, quia praecipua malitia peccati mortalis, quae est totalis aversio a Deo ultimo fine, in peccato veniali non reperitur. Item potest quis vere et fructuose dolere de uno peccato veniali ob malitiam specialem quae in eo est, quamvis non detestetur

(26) Cfr. Suarez, disp. 20, sect. 4, n. 3 ss.; Lugo, disp. 14, sect. 6, n. 74 ss.; Gonet, disp. 10, art. 1 ss.; Vasquez, *De poenit.*, q. 92, art. 2; Palmieri, *l. c.*; Génicot-Salsmans, II, n. 272.

alia peccata venialia, in quibus haec malitia non invenitur. Nam unum peccatum veniale remitti potest sine aliis.

Contra vero, si quis unum peccatum veniale detestatur, quia offensa Dei est, eo ipso *virtualiter* omnia venialia et mortalia detestatur (27).

3. Certe graviter peccat is qui unice confitetur venialia et sciens ac volens *nullum dolorem* habet. Gravis enim infertur irreverentia sacramento, cuius forma scienter irrita redditur.

Sufficit tamen dolor de peccatis sive gravibus sive levibus vitae *praeteritae*, quorum accusatio renovatur.

4. Si dolor *sufficiens* ad valorem absolutionis adest, DD. communiter censent (28) peccare venialiter eum qui scienter subiicit absolutioni peccatum veniale *de quo certo novit se non dolere;* quia, aiunt, in re levi sacerdos decipitur et sacramento irreverentia irrogatur.

Nonnulli tamen existimant deceptionem in eiusmodi accusatione non haberi, eo quod confessarius satis novit consuetudinem piorum fidelium esse ut plura accusent quae non subiiciant clavibus tanquam materiam absolutionis, sed ob alias utilitates, uti dictum fuit de imperfectionibus (n. **35**, 2); atque proinde putant nullum esse peccatum (29).

Haec sententia *practice* retineri potest, praesertim in casu satis frequenti, quo poenitens dubitat num doleat revera de levibus peccatis, eaque accusat vel quia sperat dolorem fore sufficientem vel quia ex accusatione aliam intendit specialem utilitatem.

Ceterum casus, de quo supra, nempe quod quis *scienter* subiiciat absolutioni peccatum veniale de quo certo novit se non dolere, vix aut saltem perquam raro verificari potest.

5. *Qualis dolor* sufficiat in confessione *venialium*, clarius patebit ex dicendis de proposito in eadem confessione requisito (n. **129**).

116. Quando elici debeat contritio perfecta aut imperfecta. — 1. Certe dolor elici debet *ante absolutionem sacramentalem.* Sane valide nemo potest absolvi, qui rite dispositus non sit. Porro qui de suis peccatis non dolet, non est rite dispositus. Ergo.

2. *Per se* non requiritur, ut dolor *ante confessionem* eliciatur; sufficit ut *post confessionem* seu peccatorum accusationem eliciatur, sive quod poenitens post confessionem se disponat ad dolorem, sive quod

(27) Suarez, disp. 3, sect. 8, n. 2 ss.; S. Alph., VI, n. 449, dub. 2°; Pesch, VII, n. 122; Lehmkuhl, II, n. 393.

(28) Lugo, disp. 14, n. 118; Suarez, disp. 20, sect. 6, n. 7; S. Alph., VI, n. 7; Génicot-Salsmans, II, n. 276; Ball.-Palm., V, n. 56 ss.

(29) Cfr. Mazzotta, tract. VI, disp. 1, q. 3, c. 1; Bonacina, *De poenit.*, q. 5, sect. 1, punct. 3; S. Alph., VI, n. 449.

a confessario demum, accusatione peracta, disponatur ad peccata detestanda.

Practice omnino suadendum est, ut dolor *ante confessionem* eliciatur (30).

Nonnulli dubitant, num sufficiat dolor *post* confessionem, sed ante absolutionem, elicitus. Nam, aiunt, confessio sine praevio dolore peracta videtur insufficiens ad validam absolutionem recipiendam, tum quia deest in casu accusatio sacramentalis et habetur tantum simplex peccatorum accusatio, tum quia dolor qui confessionem subsequitur, nullo signo sensibili manifestatur.

At nullum dubium, quin in eo, qui *post* confessionem, sed *ante* absolutionem vere dolet, reperiatur *et* confessio sacramentalis *et* dolor sensibilis sive exterius manifestatus.

Nam eo ipso quod poenitens confessus est cum animo obtinendi absolutionem, confessio est sacramentalis; eo ipso quod poenitens exspectat absolutionem et quasi continuat atque ad absolutionem ordinat accusationem dolore subsequente informatam, dolor fit sensibilis. Etenim confessio, petitio absolutionis, eius exspectatio pertinent moraliter ad confessionem, eam constituunt atque complent (31).

3. Si dolor ante confessionem elicitus fuerit, necesse est ut confessionis tempore adhuc perseveret. Proinde non tamdiu ante confessionem elici debet, ut momento confessionis non amplius moraliter exsistat.

Dolor tamdiu censetur durare, quamdiu *revocatus non fuerit* et *virtualiter* perseveret, id est in aliquo actu, v. g. in voluntate confitendi, in fuga occasionum etc.

4. Neque certo neque accurate determinari potest, *quamdiu* dolor elicitus *virtualiter* perduret. Interdum per unam vel alteram horam, interdum per multas horas; aliquando per integrum diem vel integram noctem, imo in quibusdam adiunctis per plures dies (cfr. n. **118**, 2).

5. In sententia eorum qui censent dolorem non esse nisi necessariam dispositionem (cfr. n. **45**), satis est ut *habitualiter* perseveret. Habitualiter autem perseverat, quamdiu non revocatur. Porro revocari censetur per peccatum: et quidem per peccatum mortale revocatur quilibet dolor, per peccatum veniale saltem dolor de illo peccato, quod patratur.

Itaque fidelis qui vespere v. g. ad confessionem se praeparavit, potest mane sine novo actu doloris valide et licite confiteri; item qui mane se prae-

(30) Cfr. S. Alph., VI, n. 445.

(31) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 14 ss.; Ball.-Palm., V, n. 76 ss.; Noldin, III, n. 257; Vermeersch, III, n. 570.

paravit, potest sero confessionem facere, actu doloris non renovato. Etenim dolor *in ordine ad confessionem* elicitus et non revocatus, adhuc perdurare censetur, ita ut confessio sit revera dolorosa (32).

6. Fidelibus enixe suadendum est, ut dolorem eliciant opportuno tempore, scil. *ante accusationem peccatorum*. Nam facile contingere potest, ut brevissima illa mora, dum absolutio datur, non sufficiat ad contritionem concipiendam atque proinde absolutio suo careat effectu.

Necesse tamen non est *practice* ut confessarius poenitentem, quem in actu confessionis tandem ab debitam dispositionem movet, ad hoc inducat, ut exterius dolorem pandat, et ad peccata iam accusata *explicite* referat dicendo v. g. *doleo de peccatis iam expositis*, vel *doleo de peccatis meis, de quibus iterum me accuso;* sed potest eum absolvere absque nova *explicita* accusatione et *novo* dolore (33).

117. Num dolor elici debeat cum intentione confitendi. — 1. Quidam veteres DD. putabant ad validam absolutionem requiri non solum moralem unionem inter dolorem et confessionem, verum etiam *ordinem ad confessionem*, seu dicebant requiri, ut dolor eliciatur in ordine ad absolutionem et per intentionem poenitentis referatur ad sacramentum, quia partes sacramenti, materia et forma, per intentionem ad sacramentum ordinari debent (34).

Haec opinio caret fundamento theologico, ideoque uti improbabilis habenda est (35).

Adducta ratio sane nihil evincit; nam illae tantum partes, quae ponuntur a ministro, fieri debent ex intentione conficiendi sacramentum.

2. Sententia, quae tenet non requiri ut dolor eliciatur ex intentione confitendi, certa videtur. Nam *Concilium Trid.* quod accurate describit contritionem ad sacramentum requisitam (36), nullatenus exigit ut dolor cum intentione confitendi eliciatur.

Ratio autem manifesta est. Requiritur et sufficit ut confessio sit dolorosa; ad id vero necesse non est, ut dolor eliciatur ex intentione confitendi, dummodo postea, quando fit confessio, dolor moraliter perseveret (37).

3. Unde qui nihil cogitans de confessione dolorem elicuit, potest,

(32) Lugo, disp. 14, n. 16 ss.; Ball.-Palm., V, n. 79 s.
(33) Cfr. Suarez, disp. 20, sect. 4, n. 28 ss.; S. Alph., VI, n. 445; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 4, n. 4; Noldin, III, n. 257.
(34) Cfr. S. Alph., VI, n. 447.
(35) Cfr. Suarez, disp. 20, sect. 4, n. 29; Lugo, disp. 14, n. 37 ss.; Ball.-Palm., V, n. 79 ss.
(36) Sess. XIV, cap. 4.
(37) Lugo, *l. c.*, n. 17; Ball.-Palm., V, n. 80; Vermeersch, III, n. 570.

sine novo eiusdem actu, ad sacramentum accedere, modo ille dolor adhuc perseveret. Qui pluries in die, aut saltem vespere examen conscientiae peragere solet atque contritionis actum elicere, semper dispositus censetur ad sacramentalem absolutionem, quin novum actum doloris elicere teneatur.

118. Quamdiu dolor censeatur perseverare. — 1. Haec regula assignari potest: talis debet esse distantia inter dolorem et absolutionem, ut adhuc maneat revera unio moralis.

2. Quaenam vero sit eiusmodi distantia, dissentiunt DD.

Hurtado (38) ait: « In poenitentia post actus poenitentis, *multo tempore post*, potest absolutio valide conferri, sicut etiam in iudicio forensi (instar cuius poenitentia est instituta) multo tempore post discussionem causae fieri solet absolutio vel condemnatio, toto scilicet tempore post, quo actus poenitentis dicuntur moraliter permanere, quamdiu permaneant habitualiter, idest quamdiu non retractentur neque expresse neque implicite ».

Diana (39), relata doctrina Hurtadi, subdit: « Verum sententia Hurtadi mihi etiam probabilis videtur ».

Nonnulli censent dolorem perseverare per unam vel alteram horam; alii per integrum diem; alii per aliquot dies (40).

3. Haec speculative et practice, argumentis sententiarum aeque libratis, tenenda videntur:

1° Nulla certa ac determinata distantia praefiniri potest.

2° Distantia maior aut minor pendet, praeterquam ex aliis adiunctis, etiam ex maiore aut minore intensitate actus doloris atque ex eius relatione necne ad confessionem.

3° Plures cum *S. Alphonso* (41) docent in sacramento poenitentiae non tantam esse debere distantiam, quanta fit in iudicio forensi. At alii, et forte non immerito, dicunt id *gratis* affirmari (42).

4° Nulla est ratio, cur dolor magis coniunctus esse debeat cum confessione, quam confessio cum absolutione. Porro DD. admittunt morem differendi absolutionem etiam ad longum tempus. Nemo autem affirmat, opus esse, ut cum postea absolutio impertitur, poenitens debeat actus suos, nempe dolorem et confessionem, iterare (43).

5° Quidquid de his sit, haec parum aut nihil ad praxim faciunt,

(38) *De sacram. in gen.*, disp. 1, diff. 2.
(39) Tract. 3, resol. 94, n. 3.
(40) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 35; S. Alph., VI, n. 446; Roncaglia, q. 2, cap. 3, q. 2, resp. 2.
(41) Lib. VI, nn. 9, 446.
(42) Ball.-Palm., V, n. 89.
(43) Ball.-Palm., V, n. 90.

uti patet, et solum valere possunt ad auferendos scrupulos iis, qui deinde anxii sint eo quod dolorem in actu confessionis non renovaverint (44).

Non perseverat habitualiter contritio imperfecta sed retractatur, saltem ea quae ad *fructuosam* sacramenti susceptionem necessaria est, *omni novo peccato mortali*. At, cum agitur de solis peccatis venialibus vel de venialibus simul cum mortali peccato accusatis, attritio sufficiens non retractatur *quoad omnia peccata* per novum peccatum commissum, etiamsi ex motivo universali sit concepta. Nam peccata pro diversa gravitate, motivo etiam universali inaequaliter opponuntur: siquidem Deus magis culpa enormi quam minus gravi offenditur; mortalis ac venialis diverso modo Dei amori opponuntur.

Praeterea actus noster, licet subiective unus, virtualiter tamen fit multiplex ob complura motiva ad quae terminatur. Unde partialis retractatio actus optime concipitur.

Igitur nihil ostendit, per *novum* peccatum commissum haberi eo ipso *universalem* retractationem contritionis imperfectae seu attritionis (45).

6° *Practice* suadendum est ut fideles, post notabilem distantiam, renovent dolorem, antequam absolvantur; quod si id agere omiserint quacunque de causa, non ideo invalida confessio dicenda est, atque proinde animo tranquillo manere debent.

119. Num sufficiat pro pluribus absolutionibus unus actus contritionis. — 1. Sufficit unus actus doloris pro *iterata* absolutione, sive haec constituat novum iudicium sacramentale, sive complementum dumtaxat prioris absolutionis.

Unde qui paulo ante confessus, iterum confitetur vel eadem peccata vel quae exciderant, non tenetur elicere novum dolorem, dummodo dolor antea elicitus fuerit universalis et adhuc perseveret (46).

2. Quare si poenitens peccatum ex oblivione omissum confitetur statim vel paulo post absolutionem, valide et licite absolvi potest absque novo dolore. Practice tamen consultius erit dolorem renovare.

Item poenitens, qui peccata iam rite accusata et remissa denuo, puta sequenti die, clavibus subiicit, valide et licite absolvi potest, dolore non renovato, modo hic fuerit universalis et virtualiter perduret.

In praxi renovatio doloris semper suadenda est (47).

(44) Cfr. S. Alph., VI, n. 446; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 706; Ball.-Palm., *l. c.*
(45) Cfr. Lugo, *Resp. mor.*, I, n. 29.
(46) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 24 ss.; S. Alph., VI, n. 448; Tamburini, lib. I, cap. 2, n. 8; Ball.-Palm., V, n. 81 ss.
(47) Cfr. S. Alph., *l. c.;* Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 706; Tamburini, *l. c.*

Articulus V.

De sacramento informi.

120. Status quaestionis. — 1. Ea sacramenta, quae substantiam habent distinctam omnino aut independentem a dispositionibus subiecti, facile intelliguntur posse exsistere seu valida esse et nihilominus manere infructuosa seu informia propter defectum dispositionis in subiecto requisitae ad gratiam suscipiendam (1).

Sacramentum autem poenitentiae, quippe quod habet ut partem sui saltem integralem eam ipsam dispositionem subiecti, scil. contritionem, quae necessaria est ad effectum, difficilius concipitur esse validum et manere tamen infructuosum seu informe.

2. Sane informitas accidere non potest

1° *ex parte ministri* aut *absolutionis*, quia minister vel habet potestatem et adhibet formam requisitam, et tunc, quantum ex ipso est, sacramentum est validum atque suum producit effectum; vel non habet potestatem aut forma requisita non utitur, et tunc sacramentum est nullum;

2° *ex defectu integritatis confessionis*, quia si confessio est formaliter integra, sacramentum ex hoc capite non potest non esse fructuosum; si vero formaliter integra non est, peccatur ideoque ratione peccati sacramentum fit nullum;

3° *ex parte satisfactionis*, quia ea pars non est ita necessaria, ut eius omissio valeat impedire fructum essentialem sacramenti (cfr. n. **22**).

3. Manet igitur quod *informitas hic excogitari aut accidere nequit nisi ex parte contritionis*, quatenus ea sufficiat ad sacramenti valorem, quae ad eius effectum non sufficiat. Ita v. g. concipi potest contritionem perfectam requiri ad effectum, non tamen ad valorem, ita ut mere attritus possit sacramentum vere suscipere nec tamen gratiam obtinere.

Ita etiam concipi potest attritioni ad valorem sufficienti necessarias non esse omnes dotes, quas habere debet ut sufficiat ad sacramenti effectum. V. g. fingi potest attritio quae non sit *aut* universalis, *aut* appretiative summa, *aut* cum firmo proposito non peccandi, seu quae, in ratione dispositionis subiectivae, ad recipiendam gratiam non sufficiat, et quae tamen, in ratione partis

(1) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 14; Noldin, III, n. 8; Génicot-Salsmans, II, n. 129.
De reviviscentia sacramentorum, cfr. Marin-Sola, in *Divus Thomas*, mart. 1925, p. 46.

sacramentalis, sufficiat ad constituendum sacramentum; quo in casu, ex dictis, sacramentum exsisteret quidem, seu esset validum, at maneret informe (2).

4. Quaestio ponitur utrum quod mente fingi potest, revera accidat.

121. Variae DD. sententiae. — Quatuor sententiae distingui possunt, quarum duae affirmantes, duae negantes.

1. *Prima* sententia affirmat, *modo generali*, de omni attritione existimata, de illa nempe, quae sit aliqualis peccati detestatio, sed maneat, salva bona fide poenitentis, *aut* non universalis *aut* non appretiative summa.

Ita plures veteres (3).

Ex recentioribus Card. *Billot* (l. c.), qui nititur hoc principio, scil. contritionem appretiative summam non posse qua talem esse partem sacramenti, cum nequeat qua talis manifestari nec proinde a sacerdote iudicari, ideoque contritionem appretiative summam non requiri ad valorem sacramenti, licet requiratur ad eius effectum, seu ad gratiam producendam (4).

Haec opinio, quamvis omni probabilitate carere non videatur, admittenda tamen non est ob has potissimum rationes:

1° Post *Concilium Trid.*, dicta opinio fere ab omnibus theologis derelicta fuit (5).

2° Intime connectitur cum antiquata opinione de actione sacramenti mere dispositiva, seu quandam imprimente animae qualitatem, qua mediante, gratia producatur.

3° Mere arbitrarium videtur, admittere attritionem esse veram atque ideo excludere vere voluntatem peccandi, et nihilominus, cum non sit appretiative summa, nonnisi aliquam complecti velleitatem non peccandi, quae de facto talem voluntatem non excludit (6).

Item sine fundamento dici videtur, attritionem posse manifestari ac proinde iudicari qua est attritio vera, non posse autem qua est appretiative summa, cum tamen attritio, etiam qua est attritio simpliciter, sit dispositio animi interna, quae de se non magis ordinatur ad actum externum quam attritio ut est appretiative summa.

Demum, posita validitate sacramenti cum attritione appretiative summa

(2) Cfr. Suarez, disp. 20, sect. 4, n. 1 ss.; Lugo, disp. 14, n. 70 ss.; S. Alph., VI, n. 444; Gonet, disp. 10, art. 1, n. 6 ss.; Vasquez, *De poenit.*, q. 92, art. 2; Ball.-Palm., V, n. 43 ss.; Billot, *De poenit.*, th. XVI; Palmieri, th. XXXII, parergon; Galtier, n. 404; Bucceroni, III, n. 690.

(3) Cfr. Suarez, *l. c.*

(4) Card. Billot (*l. c.*) ex Salmant. plures citat auctores uti patronos huius opinionis, qui, contra, aut expresse eam impugnant (ut Suarez, Lugo, Gonet etc.), aut dubitanter loquuntur, aut nihil dicunt.

(5) Galtier dicit: « *communiter* derelicta » (*op. cit.*, n. 405).

(6) Cfr. Suarez, disp. 20, sect. 4, n. 6.

mere existimata, sequitur validitatem admittendam quoque esse in casu quo poenitens sciat se habere veram attritionem, at non appretiative summam.

Nam, ut ait *Lugo* (7), « revera daretur tota materia quae reperitur in casu ignorantiae, scil. dolor imperfectus cum confessione peccatorum; si ergo haec materia est sufficiens, eadem erit semper sufficiens ad constituendum sacramentum validum »; differentia sane erit tantum in hoc quod poenitens, ob inadvertentiam suam, peccaret mortaliter, dum in alio casu, propter bonam fidem, non peccaret (8).

2. *Altera* sententia *affirmat*, at non modo generali, ut prima sed solum *de defectu* universalitatis, in eo nempe, qui, pluribus peccatis gravatus, nonnisi ex motivis *particularibus* ea detestetur, ita ut ad aliquod peccatum suum non attendens, ad quod alia contritionis motiva non se extendant, illud nec detestetur nec vitare proponat (9).

Haec sententia videtur in se vere probabilis; at practice vix verificatur, quia peccatores non solent ex motivis particularibus se excitare ad contritionem, cum moveantur imprimis timore poenarum, quod motivum est universale, se extendens ad omnia etiam oblita peccata.

3. *Tertia* opinio *negat*, quia, ait, in praedictis casibus sacramentum est *validum* simul et *formatum:* adest enim *tum* propositum verum non peccandi de cetero, *tum* seria voluntas se reconciliandi Deo, quae exsistere nequit sine vera et efficaci retractatione cuiuslibet peccati et voluntate universali non peccandi (10).

Haec sententia solide probabilis videtur, attento praesertim ultimo argumento.

4. *Quarta* sententia *negat*, et quidem *absolute*, ac dicit in praedictis casibus sacramentum esse non solum *informe*, verum etiam *invalidum*, ex defectu *vel* materiae sufficientis, *vel* conditionis omnino requisitae ad sacramenti exsistentiam. Nam, aiunt, materia vel conditio necessaria est dolor atque efficax detestatio de peccato commisso, cum proposito non peccandi pariter absoluto et universali, quod sit vel explicitum vel saltem implicitum in explicita dispositione animi.

Ita in genere *omnes DD.* qui primam opinionem impugnant (11).

Haec sententia *speculative* videtur *probabilior*.

Sane *Concilia Florent.* et *Trid.* nullatenus distinguunt inter id quod necessarium est ad valorem sacramenti et illud quod necessarium

(7) Disp. 14, sect. 6, n. 71.

(8) Cfr. Galtier, n. 404; Vermeersch, III, n. 569.

(9) Suarez, disp. 20, sect. 4, n. 22 ss.; sect. 5, n. 7 ss.; Lugo, disp. 14, sect. 6, n. 74 ss.; S. Alph., VI, n. 444; Lehmkuhl, II, n. 402; Pesch, VII, n. 173.

(10) Vasquez, *De poenit.*, q. 92, art. 2; Ball.-Palm., V, n. 44 ss.; Palmieri, th. XXXII, parergon, n. 6.

(11) Cfr. Pesch, VII, n. 172; Wirceburgenses, *De poenit.*, n. 177 ss.; D'Annibale III, n. 246, not. 18; Lehmkuhl, II, n. 401.

est ad fructum. Praeterea intelligunt ut partem sacramenti contritionem, quae excludat peccata praeterita et futura seu removeat actu obicem gratiae per sacramentum conferendae: quod solius contritionis universalis et efficacis est.

Unde si attritio careat alterutra ex dotibus requisitis ad effectum, sacramentum nullum est, nec proinde reviviscere potest. Peccata vero in tali confessione accusata remittentur vel per contritionem perfectam, vel per aliam confessionem validam, vel per susceptum aliud sacramentum, dummodo tunc habeatur vera attritio.

122. Quaenam in praxi sint tenenda. — *Practice* haec teneas:

1° *Ante factum* suadendum est fidelibus ut se excitent ad contritionem ex motivo universali; et dissuadenda videtur prima sententia, nam, ut ait *Lehmkuhl*, « ansam dare potest laxioris sacramenti poenitentiae administrationis, scilicet ad absolutionem levius et indiscriminatim dandam, ad homines in peccatis suis retinendos, utpote qui, si, in accessu ad confessionem, ad verum et efficacem dolorem de peccatis non moveantur, postea etiam difficilius concipiant, atque ita in statu peccati permanentes tabescant » (12).

2° *Post factum*, stante dubio, non videtur urgenda iteratio confessionis, si quis bona fide confessus est sine dolore aut non sat efficaci vel universali (13).

ARTICULUS VI.

De proposito.

123. Notio. — Propositum est *seria voluntas non peccandi de cetero.* Duplex est: *formale* seu *explicitum* et *virtuale* seu *implicitum.*

Illud est actus a dolore distinctus, quo poenitens statuit non amplius peccare; *istud* non est actus a dolore distinctus, sed in ipso actu doloris continetur (1).

124. Necessitas. — Peccatorum remissio obtineri nequit sive in sacramento sive extra sacramentum *absque proposito*, i. e. absque seria voluntate non peccandi de cetero.

(12) *Op. cit.*, II, n. 401.
(13) Cfr. Galtier, n. 407; Noldin, III, n. 260; Bucceroni, III, n. 690.

(1) Cfr. Suarez, disp. 20, sect. 4, n. 1 ss.; Lugo, disp. 14, n. 50 ss.; S. Alph., VI, n. 450; Soto, in IV, D. 15, q. 1, art. 2.

Propositum enim aeque ac contritio pertinet ad illam dispositionem, quae *essentialiter* requiritur ad iustificationem (2). Cfr. n. **4** ss.

125. Dotes propositi circa peccata mortalia. — 1. Dotes sunt illae qualitates, quas propositum habere debet ut absolutio valida sit.

2. Propositum debet esse *firmum, universale* et *efficax.*

1° **Firmum,** seu poenitens ita debet esse dispositus, ut re vera velit facere, quod proponit, nempe vitare peccatum, et potius omne malum pati aut omne bonum amittere, quam Deum offendere.

Requiritur et sufficit firmitas propositi *affectiva*, seu quoad *voluntatem praesentem*, quin requiratur firmitas *effectiva* seu quoad *eventum futurum*. Unde *praesens* animi dispositio sive voluntas attendenda est, non autem futura.

Quare: *a*) Firmitas propositi non exigit, ut propositum sortiatur postea etiam effectum.

b) Talis voluntas requiritur et sufficit, ut si poenitenti *hic* et *nunc*, i. e. in actu confessionis, praeberetur occasio peccandi, eam illico reiiceret, quidquid deinceps facturus sit.

c) Relapsus in idem peccatum *per se* non excludit propositum, seu non evincit illud plane defuisse aut saltem firmum non fuisse, quia potest quis hic et nunc habere firmam imo firmissimam voluntatem, et postea, urgente tentatione, labi in idem peccatum. At qui *statim* post confessionem in idem peccatum relabitur, manifestam suspicionem exhibet, se propositum firmum non habuisse; nam qui serio promittit se aliquid facturum, eliciti propositi, auxiliante gratia Dei in sacramento obtenta, non illico obliviscitur (3).

d) Interdum reperiuntur poenitentes qui dicunt se valde timere, imo sibi persuasum esse, ex vitae praeteritae experientia aliisque adiunctis, relapsuros fore. Prudens confessarius non statim dimittat hos poenitentes uti certo indispositos aut dubie dispositos. Animadvertat, nec dubium de eo, quod postea poenitentes facturi sint, nec timorem, ne iterum labantur, nec persuasionem, qua existiment se esse relapsuros, nec praevisionem peccati, *per se* esse contra propositi firmitatem.

Non est confundendus actus voluntatis cum actibus intellectus, qui illum necessario non excludunt. Porro propositum est actus voluntatis; illi sunt actus intellectus. Proinde si poenitentes ob inveteratam consuetudinem vel notam suam inconstantiam existimant se non esse peccatum vitaturos, non illico firmo proposito carere censendi sunt, sed potius interrogari debent, utrum velint iterum peccare, an non; quod si negent, moneantur ut in auxilio gratiae

(2) Conc. Trid., Sess. XIV, cap. 4.
(3) S. Alph., VI, n. 451; Bucceroni, III, n. 694; Génicot-Salsmans, II, n. 281; Noldin, III, n. 262; D'Annibale, III, n. 313.

Dei confidant, qui potest et vult nos adiuvare, et quod natura viribus suis praestare nequit. Deus ex infinita potentia ac bonitate certo praestabit (4).

126. 2° **Universale,** seu propositum debet se extendere ad omnia *lethalia* peccata *in posterum* vitanda. Hinc patet discrimen inter dolorem et propositum. Dolor debet esse ita universalis ut se extendat ad omnia peccata *commissa* et nondum remissa: propositum, e contra, debet esse ita universale, ut se extendat ad *omnia* et *singula* peccata mortalia, *quamvis nondum commissa.* Unde propositum semper procedere debet ex motivo universali (5).

Quidam pauci censent non requiri propositum *formaliter universale* in eo qui de peccatis mortalibus ob solum motivum particulare dolet (6).

Haec opinio communissime reiicitur, et merito quidem (7).

Sufficit tamen propositum *in genere* conceptum non peccandi mortaliter. Quare nec requiritur nec plerumque expedit ut *speciale* concipiatur propositum de *singulis* peccatis vitandis (8). Verum de nonnullis peccatis seu melius circumstantiis, quae ad peccata referuntur, confessarius exigere debet *explicitum* et *speciale* propositum, v. g. de remotione scandali, de restitutione rei alienae, de vitanda occasione proxima, etc.

Dolor ex motivo *universali* conceptus implicite continet etiam propositum universale, quod se extendit ad omnia peccata tum commissa tum non commissa in posterum vitanda: motivum enim eo ipso quod est *universale*, ad omnia et singula peccata sese refert necessario.

127. 3° **Efficax,** nempe tale propositum requiritur, quod voluntatem revera moveat ad omnia media tum negative tum positive adhibenda, quae necessaria sint ut in posterum peccata vitentur, potissimum ad reparanda damna illata, ad fugiendas occasiones, etc. Sane qui vult finem, debet uti etiam mediis requisitis ad illum consequendum; secus non seria voluntas, sed mera velleitas haberetur.

Unde qui non vult adhibere media, v. g. deserere occasionem, offensam condonare etc., ostendit se habere actualem affectum ad peccatum atque proinde efficaci proposito carere (9).

(4) Cfr. Lacroix, *l. c.*, n. 1922; Laymann, cap. 4, n. 8; Sporer, *l. c.*, n. 310; Ball.-Palm., V, n. 101.

(5) Génicot-Salsmans, II, n. 281; Noldin, III, n. 262; Ball.-Palm., V, n. 100; D'Annibale, III, n. 314.

(6) Cfr. Vermeersch, III, n. 578; Lehmkuhl, II, n. 399.

(7) Cfr. Suarez, disp. 4, sect. 3, n. 5; Lugo, disp. 14, n. 51 ss.; S. Alph., VI, n. 451, 2°.

(8) Cfr. Pesch, VII, n. 115; Sasse, II, 105; Noldin, III, n. 262, 2.

(9) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 1 ss.; Lugo, disp. 7, n. 190 ss.; Laymann, cap. 4, n. 7 ss.

Verum accuratius loquendo distinguenda est duplex *efficacia* propositi: alia *immediata* sive *praesens*, alia *subsequens* sive *facti*. Illa ostendit *sinceritatem* propositi, haec denotat eius *virtutem.*

Efficacia propositi, quae requiritur, est immediata sive praesens. Relapsus in peccata *mutatam* voluntatem demonstrat, non autem necessario praecedentis voluntatis defectum. Nec fundatus timor, nec moraliter certa praevisio novi peccati defectum propositi semper arguit.

Si agitur de prava consuetudine blasphemiarum, quae actualem deliberationem facile tollit, poenitens doceatur, ad hoc tantum eum obligari, ut a culpis caveat quae *scienter* committuntur, et vitiosum habitum deponere studeat (10).

Relapsus in eadem peccata defectum propositi efficacis seu praesentis dispositionis interdum arguere potest, at non semper et necessario, ut supra dictum est.

128. An et quanam ratione sufficiat propositum implicitum. — 1. Propositum *implicitum* seu *virtuale*, quod in vera contritione semper continetur, sufficit ad validam absolutionem peccatorum, si dolor, in quo illud implicite continetur, ex motivo *universali* procedat. Si motivum doloris sit *particulare*, propositum debet esse explicitum.

2. Quod sufficiat *per accidens* propositum *implicitum* in casu, quo poenitens vere dolet de peccatis commissis, sed nihil proponit formaliter et explicite quoad futurum, cum de vita futura non cogitet, est certa et communis doctrina.

Controversia est inter DD., utrum propositum explicitum *per se* requiratur, an potius sufficiat virtuale et implicitum in casu, quo poenitens, licet de vita futura cogitet, propositum tamen se emendandi formaliter et explicite non eliciat.

S. Alphonsus (11) dicit sententiam, quae exigit propositum explicitum, non carere probabilitate, et in praxi esse sequendam.

At sententia, quae docet sufficere propositum quod in contritione sive perfecta sive imperfecta implicite includitur, uti certa habenda est.

Cardenas iam suo tempore hanc sententiam moraliter certam dicebat (12), eamque plerique veteres theologi et fere omnes moderni tenent (13).

(10) Cfr. S. Thom., III, q. 84, art. 10, ad 4.

(11) Lib. VI, n. 450.

(12) *Crisis theol.*, part. IV, diss. 2, n. 80.

(13) Suarez, disp. 7, sect. 3, n. 7; Lugo, disp. 14, n. 52; S. Alph., VI, n. 540; Vasquez, in III p., q. 86, art. 2, dub. 4, n. 3; Collet, *De poenit.*, part. 2, cap. 4, n. 230; Bonacina, disp. 5, q. 5, sect. 1, punct. 3, n. 9; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 1, n. 8; Coninck, *De poenit.*, disp. 2, n. 58; Billuart, *De poenit.*, disp. 4, art. 1; Salmanticenses, tract. 6, cap. 5, n. 54; Ball.-Palm., V, n. 92 ss.; Noldin, III, n. 263; Génicot-Salsmans, II, n. 200; Bucceroni, III, n. 694; Sasse, II, cap. 2, art. 1, etc.

Sane propositum explicitum neque *ex natura rei*, neque *ex positivo praecepto* requiritur.

Non *ex natura rei*, quia ad iustificationem obtinendam sufficit illa dispositio, quae voluntatem non peccandi includit; atqui voluntas non peccandi continetur in qualibet contritione concepta ex motivo universali; ergo.

Non *ex praecepto positivo*, quia *Concilium Trid.*, quod expresse declarat exactam de sacramento poenitentiae se traditurum esse doctrinam (14), in can. 4 solum tres actus, — contritionem, confessionem et satisfactionem — tanquam dispositiones ad sacramenti valorem requisitas enumerat, quin ullam mentionem faciat de proposito.

Idem *Conc. Trid.* (15) loquens de poenitentis dispositionibus, memorat quidem *explicite* propositum, uti explicite memorat etiam alios actus, ut fiduciam divinae misericordiae et votum praestandi reliqua. Hinc nullatenus sequitur Conc. Trid. praescribere propositum explicitum, sicut non sequitur ipsum exigere actum spei. Ratio cur Tridentinum memorat explicite propositum est haec: vult declarare illum tantum ad remissionem peccatorum obtinendam sufficere dolorem, qui propositum universale continet (16).

3. **Tria practice animadvertisse iuvabit:**

1° Fideles hortandi sunt ut propositum formaliter et explicite eliciant; aut si id non egerint, non sunt inquietandi de valore confessionum, dummodo contritionem ex motivo universali conceptam habuerint.

2° Qui *vere* dolet de peccatis praeteritis, ita dispositus est, ut si cogitatio occurreret de tempore futuro, conciperet etiam propositum explicitum Deum non offendendi. Si hoc non faceret, dicendum foret, eum non serio dolere de culpis patratis.

3° Confessarius exigat a poenitente propositum explicitum; nam ad licitam administrationem sacramenti ipse certus esse debet de poenitentis dispositione; atqui in eo, qui peccatorum lethalium reus est, confessarius vix potest esse securus de dispositione, nisi manifestetur ipsi propositum abstinendi in posterum a peccatis patrandis (17).

129. Propositum circa peccata venialia. — 1. Ut supra diximus de dolore (n. **115**), propositum circa peccata *venialia*, quae in confessione accusantur, debet esse quidem *firmum* et *efficax*, non tamen necessario *universale*.

(14) Sess. XIV, prooem.
(15) Sess. XIV, cap. 4.
(16) Lugo, disp. 14, n. 52; Dicastillo, tract. 8, disp. 2, dub. 6, n. 141; Reding, *Theol. schol. de poenit.*, q. 6, art. 2, controv. 3, n. 5.
(17) Cfr. S. Alph., VI, n. 450; Sporer, part. 3, cap. 2, n. 316; Escobar, lib. XIV, sect. 2, n. 157; Struggl, tract. 11, q. 2, art. 2, n. 27.

2. Requiritur propositum non committendi *eadem prorsus* peccata venialia. Nemo enim potest efficaciter detestari peccatum praeteritum et servare simul animi affectum ad idem prorsus peccatum.

3. Haec ad praxim attendenda sunt:

1° Qui confitetur sola venialia, tenetur sub gravi de aliquibus vel saltem de uno dolere ac propositum non peccandi in posterum elicere. Unde grave sacrilegium committit qui *sciens volens* sine debito dolore et proposito confessionem venialium instituit: sacramentum enim reddit invalidum.

2° Licet dolere et propositum concipere solum de uno vel pluribus peccatis venialibus, quae accusantur, quin idem fiat quoque de iis, quae sive ex inadvertentia sive consulto in confessione reticentur.

3° Ad validam et fructuosam absolutionem obtinendam satis est dolor de peccatis sive mortalibus sive venialibus anteactae vitae *iam remissis*, quamvis poenitens de venialibus ab ultima confessione patratis non doleat, modo illa peccata iam remissa iterum in confessione accuset saltem modo generali.

4° Sufficit dolor de *uno* peccato veniali, v. g. de mendacio, furtulo etc., quin saltem implicite se extendat etiam ad alia peccata *eiusdem speciei*, et quin eliciat propositum vitandi omnia peccata eiusdem speciei, puta omnia furtula vel mendacia. Sane haberi potest ratio peculiaris in malitia individua huius peccati, quae non sit in reliquis eiusdem speciei, v. g. maior deliberatio.

5° Sufficit dolor de *multitudine* aut *frequentia* venialium, et consequenter propositum non quidem vitandi omnes et singulas culpas veniales, sed saltem eas minuendi. Unde *Angelicus* dicit requiri solum « propositum se praeparandi ad peccata venialia *minuenda* » (18).

Sacramenti materia in hoc casu est ipsa multitudo et frequentia peccatorum venialium; fructus sacramenti est remissio saltem illorum peccatorum in quibus reperitur huiusmodi circumstantia frequentiae (19).

6° Item sufficit dolor de venialibus *plene deliberatis* cum proposito ea vitandi, quin necesse sit ut dolor et propositum se extendant etiam ad semi-deliberata.

At nihil obstat quominus concipiatur dolor *universalis* de omnibus venialibus, etiam *semi-deliberatis*, qui feratur quoque ad *singula* seorsum, et cui respondeat propositum universale, quod feratur ad complexum omnium peccatorum et ad singula.

(18) *Summa theol.*, III, q. 87, a. 1.
(19) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 133 ss.; Vermeersch, III, n. 579.

Licet enim impossibile sit vitare omnia venialia etiam indeliberata, atque ideo voluntas omnia vitandi nequeat esse absoluta, potest tamen esse efficax eo sensu quo requiritur efficax propositum, quasi poenitens diceret: « Quantum in me est, volo pro nunc nunquam peccare venialiter », ut egregie ait *Lugo* (20).

7° Ut maior sit boni propositi securitas et amplior fructus emendationis, fideles enixe inducendi sunt ut in confessione venialium pauca quidem accusent, sed *rite determinata* et in quibus fuerit *maior* voluntatis *consensus*.

8° Piis poenitentibus, qui ordinarie nonnisi venialia confitentur, suadendum omnino est, ut de uno vel alio peccato, quod magis eos gravat, dolorem et firmum propositum concipiant illudque serio emendare in posterum conentur; nam quo magis propositum de venialibus est universale, eo minus efficax est.

9° Accusationi peccatorum venialium iuvat adiicere unum aut alterum peccatum *ex gravioribus vitae praeteritae*, saltem in genere accusatum (cfr. n. **43**).

130. An requirantur actus fidei et spei ad iustificationem in sacramento poenitentiae obtinendam. — 1. Quidam veteres theologi docuerunt requiri ad validam absolutionem obtinendam, praeter dolorem et propositum, etiam actus fidei et spei explicite elicitos.

2. At immerito prorsus; nam isti actus, qui a *Concilio Tridentino* (21) enumerantur tanquam dispositiones peccatoris requisitae ad iustificationem, *virtualiter* et *implicite* continentur in ipsa contritione: idque sufficit profecto.

Unde *Suarez* iure animadvertit: « Denique sess. VI, cap. VI, plures actus Concilium numerat in dispositione peccatoris, quos necesse non est semper omnes formaliter concurrere, sed sufficit virtualiter seu implicite, ut actum spei » (22).

3. Hortandi tamen sunt poenitentes, quantum fieri potest, ut ante confessionem actus virtutum theologicarum eliciant.

(20) Disp. 14, n. 137; D'Annibale, III, n. 316; Génicot-Salsmans, II, n. 282; Noldin, III, n. 265.
(21) Sess. VI, cap. 6 *de iustif.*
(22) Disp. 4, sect. 2, n. 7. Cfr. etiam Ripalda, *De ent. supern.*, disp. ult., n. 460; Ball.-Palm., V, n. 91.

CAPUT VII.

DE CONFESSIONE

ARTICULUS I.

De necessitate, natura et qualitatibus confessionis.

131. Necessitas. — 1. Confessio omnium peccatorum *mortalium*, quae *post baptismum* commissa sunt, necessaria est iure divino ad salutem. Sane ex voluntate Christi remissio peccatorum mortalium obtineri nequit sine recursu ad potestatem clavium Ecclesiae (1). Atqui per hanc potestatem peccata remitti nequeunt sine confessione.

Ergo ex voluntate Christi necessaria est confessio omnium peccatorum mortalium (2).

2. Fuse de hac re loquuntur dogmatici, catholicam doctrinam ex *S. Scriptura* et *Traditione* aperto probantes (3), quos quisque consulere potest.

Ad nostram disciplinam quod attinet, haec tantum animadvertisse iuvabit.

Potestas remittendi retinendique peccata est potestas iudicialis, quae exercetur per sententiam ferendam de peccatis. Porro potestas iudicialis in peccata nequit exerceri sine confessione omnium peccatorum ab ipso peccatore facienda. Ergo.

Sane: 1° Sententia iudicialis ferri nequit sine praevia cognitione causae, de qua agitur; cum vero causa, de qua agitur, sint peccata remittenda, sententia iudicialis ferri nequit sine cognitione peccatorum; quae cognitio haberi non potest nisi ex confessione peccatoris.

2° Potestas remittendi retinendique peccata, cum sit iudicialis, essentialiter continet potestatem puniendi peccata; atqui haec potestas exerceri nequit sine confessione omnium peccatorum, cum poena imponenda sit secundum gravitatem et multitudinem peccatorum, non autem pro arbitrio iudicis.

3° *Concilium Trid.* explicans verba *S. Ioannis* (XX, 23) dicit: Ex in-

(1) *Ioan.* XX, 23.
(2) Conc. Trid., Sess. XIV, cap. 5 et can. 6-8.
(3) Palmieri, th. XXXIII; De San, n. 246 ss.; Pesch, VII, n. 176 ss.; n. 358 ss.; Galtier, n. 408 ss.; Sasse, II, th. XXV ss., etc.

stitutione sacramenti poenitentiae iam explicata universa Ecclesia semper intellexit institutam esse a Domino integram peccatorum confessionem, et omnibus post baptismum lapsis iure divino necessariam esse (4).

132. Quaenam sit confessio sacramentalis. — 1. Confessio sacramentalis est ea propriorum peccatorum manifestatio, quae fit competenti Ecclesiae ministro, ut possit per eum remissio a Deo obtineri.

2. Tria igitur requiruntur, ut confessio sit sacramentalis:

1° fieri debet *competenti Ecclesiae ministro*, qui talis vere est aut saltem existimatur; unde confessio, quae *scienter* fit ei, qui non est sacerdos, vel sacerdoti, qui caret iurisdictione, non est sacramentalis;

2° fieri debet *cum intentione*, saltem implicita, *obtinendi absolutionem;* quare confessio, quae fit sacerdoti competenti, at consilii tantum causa vel meri solatii, sacramentalis non est; qui, e contra, scienter sine dispositione confitetur, vel peccata consulto reticet, sacramentalem confessionem peragit: vult enim absolutionem, quamvis invalidam;

3° *serio*, non ficte, *manifestari debent peccata*, seu saltem *unum peccatum* verum aut existimatum; quare etiam confessio inchoata, et nondum completa, est sacramentalis (5).

133. Dotes seu qualitates confessionis. — 1. Discrepant DD. circa numerum earundem: alii sexdecim (6), alii decem, alii octo, alii quatuor enumerant (7).

2. Praecipuae sunt quatuor. Confessio debet esse 1° *vera* seu *sincera;* 2° *secreta;* 3° *vocalis;* 4° *integra*. Non omnes tamen istae qualitates sunt eodem modo de ratione sacramenti, ut ex dicendis patebit.

134. Confessio debet esse **vera** seu **sincera,** i. e. serio, sine simulatione et mendacio peracta, ita ut verum omnino dicatur.

Id requiritur essentialiter in materia *necessaria* accusationis (cfr. n. **30**). Non item in materia *libera:* tum quia ita agens peccat venialiter tantum, cum gravem irreverentiam nec sacerdoti nec sacramento irroget; tum quia falsitas accusationis circa materiam liberam per se non facit sententiam irritam.

Quare: 1° Peccatum mortale mendacii sacrilegi contra veritatem et reverentiam sacramenti committit qui mentitur in confessione circa

(4) Sess. XIV, cap. 5.
(5) Noldin, III, n. 267; Sasse, II, th. XXVIII; Galtier, n. 408.
(6) Cfr. S. Thom., *Suppl.*, q. 9, art. 4.
(7) Cfr. S. Thom., *Suppl.*, q. 9, art. 4; Noldin, III, n. 268; Gury-Ball., II, n. 279; D'Annibale, III, n. 302.

rem *gravem* et *necessario* in ea aperiendam, quia tale mendacium iudicium sacramentale in re gravi alterat atque proinde absolutionem reddit invalidam.

2° *Per se* non peccat mortaliter qui in confessione mentitur circa res extraneas sive non pertinentes ad confessionem, aut nullo modo necessarias ad sacramentum, v. g. narrando historiam falsam, aut qui falso se accusat de aliqua culpa veniali. Peccatum in ultimo casu esset grave, si poenitens nullum aliud peccatum accusaret. Si vero iusta adsit causa aliquid celandi, v. g. ne inutiliter infametur complex, nullum peccatum committit poenitens qui respondeat, cum restrictione mentali (8).

Peccat **mortaliter** qui

a) scienter negat peccatum grave, quod confiteri tenetur;

b) aut ita tegit, ut a confessario non intelligatur, vel data opera ita loquitur, ut confessarius culpam venialem apprehendat pro mortali, nisi iustam causam habeat tacendi peccatum;

c) qui ita confitetur ut falso videatur in statu peccati mortalis, nisi, ut plerumque contingit, id animo perturbato faciat, ad maiorem conscientiae tranquillitatem: quod saepe omni culpa vacat;

d) qui negat aut mentitur circa peccata *iam accusata et remissa*, quando confessarius de iis aliquid interrogat *quod sit gravis momenti et necessarium scitu* ut confessarius rite munus suum, in praesenti confessione, exercere valeat, v. g. de consuetudine peccandi;

e) qui scienter confitetur peccatum grave quod non fecit, aut plura quam fecit. Ratio cur confessio sit sacrilega in praedictis casibus duplex est: iudicium sacramentale mutatur in re gravi, et confessarius impeditur quominus munus iudicis rite exercere possit (9).

3° Committit *sacrilegium* per se veniale qui mentitur in re levi vel in re gravi, at non necessaria ad confessionem: ex. gr. de peccato gravi iam remisso: iudicium enim sacramentale non alteratur in re gravi, ideoque sacramentum non fit invalidum. Quod si confessarius sine iusta causa de his interrogaret, poenitens uti posset restrictione mentali.

Quidam vocant sacrilegium tantum peccatum mortale, non autem veniale; at immerito, ut patet ex ipsa ratione sacrilegii quod potest esse grave et leve (10).

4° Qui mentitur in confessione circa rem, quae ad confessionem non pertinet, committit *mendacium* vel grave vel leve, prout fert ipsa

(8) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 304, III; Noldin, III, n. 269; Pighi, IV, n. 255, 2°.
(9) Cfr. Ferreres, II, n. 568; Tanquerey, III, n. 382; Vermeersch, III, n. 584.
(10) Cfr. Suarez, *De sacrileg.*, lib. III, cap. 2, n. 1 ss.

res, at *sacrilegium*, saltem grave, per hoc non committit; nam iudicium sacramentale non variatur, eo ipso quod res non pertinet ad confessionem.

Unde poenitens qui v. g. calumniam de proximo dicit, peccat quidem graviter ratione mendacii seu calumniae, sed per huiusmodi *mendacium* sacrilegium grave per se non committit; quamvis forte ex alio capite grave sacrilegium committere possit, quatenus nimirum absolutionem invalidam reddat ex defectu dispositionis (11).

135. Confessio debet esse **secreta,** seu facta soli sacerdoti, aliis non audientibus. Id quidem non ex natura sacramenti, sed ex usu constanti Ecclesiae (12).

Poenitens, propter hanc consuetudinem Ecclesiae, non careret culpa si absque causa iusta, vellet alio modo sacramentaliter confiteri. Consulto dicimus *sine causa iusta;* nam si id fiat propter aliquam necessitatem seu rationabile motivum, nulla erit culpa. At aliud est confiteri peccata coram uno vel altero, et aliud confiteri *publice* seu *coram multitudine*. Cfr. n. **138** ss.

Haec, ad praxim quod attinet, animadvertenda:

1° Ut satisfiat praecepto confessionis, nemo unquam tenetur *publice* confiteri, quia Christus D. publicam confessionem praecipere noluit ob plura et magna eius incommoda. Unde si confessio, quae ex praecepto instituenda est, publice tantum fieri possit, satis est confiteri nutibus aut signis.

2° Proinde ignarus idiomatis confessarii *non tenetur* confiteri *per interpretem;* nam confessio, quae fit per interpretem, publicae quodammodo aequiparatur, quamvis interpres teneatur servare secretum; porro ad publicam confessionem nemo obligatur. Sufficit ergo ut poenitens ignarus idiomatis confiteatur per signa aut nutus meliori quo potest modo.

3° Etiam proelium inituri *publice* confiteri possunt et solent *per signa* ac *nutus*. Item interdum moribundi (13).

4° Ignari idiomatis, qui generice tantum confitentur, solum *aliquoties*, ter vel quater in anno, iuxta plures, absolvi possunt, quia

(11) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 452 ss.; Lehmkuhl, II, n. 417; Noldin, III, n. 269; D'Annibale, III, n. 13 s.

(12) Conc. Lat. IV, cap. 21; Conc. Trid., Sess. XIV, can. 6. Cfr. Palmieri, th. XXXV; Galtier, n. 460 ss.

(13) S. Alph. (VI, n. 479) docet moribundum, qui de sua contritione dubitat, saltem unum veniale per interpretem confiteri debere.

Haec doctrina, ut recte animadvertit Noldin (III, n. 270), nititur falso supposito, quod nempe dubia sit absolutio, nisi unum saltem peccatum in specie declaretur.

tantum in morali necessitate excusantur ab integritate (14). Alii tamen id negant, et *merito*, quia nulla est ratio cogens cur privari debeant sacramentali absolutione. Proinde *toties quoties* velint v. g. accedere ad sacram communionem, possunt praefata ratione confiteri.

135bis. An confessio fieri possit per interpretem. — Veteres quidam theologi negabant poenitentem posse confiteri per interpretem. Sed doctrina et praxis Ecclesiae contrarium merito affirmant. Ex positiva Christi voluntate seu ex natura iudicii sacramentalis minime excluditur interpres (15).

Hinc can. 903 statuit: « *Qui aliter confiteri non possunt, non prohibentur, si velint, per interpretem confiteri, praecavendo abusus et scandala, firmo praescripto can.* 889, § 2 ».

Singula verba attendantur oportet:

1° Confessio facta per interpretem est semper *valida*, etsi poenitens eo non indigeat, quia linguam cognoscit.

2° Tamen *licita* non est, si poenitens *aliter* confiteri queat, scil. si ea lingua peccata accusare valeat quae a confessario cognoscitur.

3° Nulla datur obligatio adhibendi interpretem, cum usus eiusdem sit medium extraordinarium, ad quod per se nemo tenetur.

4° Eatenus licet adhibere interpretem, quatenus praecaveantur abusus et scandala quae non raro haberi possent, attentis indole et moribus poenitentis et interpretis, praesertim si accusanda essent peccata atrociora, aut si adesset periculum revelationis. In dubio alicuius abusus vel scandali interpres non esset adhibendus.

5° Ex can. 889, § 2 interpres tenetur servare sigillum sacramentale; quare de hac gravi obligatione serio monendus (cfr. n. **596**, 1°).

6° Missionarii hortari debent poenitentes, quorum idioma ignorant, ut per interpretem accusent saltem aliqua peccata, scil. saltem unum peccatum leve (16).

Huiusmodi adhortatio hodie fieri non solet.

136. Confessio debet esse **vocalis,** seu peccata *verbis* accusari debent.

Ex natura sacramenti necesse non est ut confessio fiat *verbis*, cum de essentia id tantum sit, ut peccata sufficienter manifestentur; quod non solum verbis, sed aliis quoque modis, ex. gr. per signa et nutus vel scripturam, fieri potest.

Unde non pertinet ad valorem sacramenti quod confessio sit *vocalis*.

(14) Cfr. Noldin, III, n. 270; Génicot-Salsmans, II, n. 292.

(15) Cfr. Lugo, *l. c.*, S. Alph., lib. VI, n. 477.

(16) Cfr. S. Off. 28 febr. 1633; S. C. de Prop. Fide, 6 sept. 1630.

Neque ullum exsistit praeceptum divinum de confessione *verbis* instituenda. At *ex consuetudine Ecclesiae*, quae vim legis profecto habet, confessio fieri debet *oretenus* ab eo, qui loqui potest, nisi iusta causa ab hac obligatione excuset, v. g. verecundia, impedimentum linguae, etc.

1° Necesse non est, ut singillatim omnia peccata *voce* manifestentur, quia confessio dicitur estque revera vocalis, si poenitens porrigat schedulam in qua peccata sua scripsit, et subiungat: *de his omnibus me accuso*, aut similibus verbis utatur; item si poenitens de peccatis suis, quae confessario citra sacramentalem accusationem iam nota sunt, his aut similibus verbis se accuset: *accuso me de peccatis tibi iam notis* (17).

2° Plures DD. censent graviter peccare poenitentem, qui sine causa velit confiteri per signa vel nutum aut scripturam (18). Multi dicunt non constare de gravitate huius culpae, ideoque peccatum esse leve tantum (19).

Sufficit quaecunque causa rationabilis — v. g. nimia verecundia, difficultas sive impedimentum linguae, incommodum physicum aut morale — quae in praxi facillime aderit: quo in casu nullum erit peccatum (20).

3° Muti confiteri possunt valide et licite signis vel nutibus aut scripto.

4° Iidem, licet scribere sciant et possint, non tenentur tamen scripto confiteri; nam scriptura quoad confessionem est medium *extraordinarium;* atqui mediis extraordinariis poenitens uti non tenetur; ergo. Praeterea scriptura occasionem sive periculum revelationis praebet, si forte ab extraneis legatur seu in manus alienas quomodocunque perveniat; iamvero nemo tenetur confiteri cum periculo, ne peccata a se accusata revelentur; ergo illa scribere non tenetur (21).

Neque, propter easdem rationes, tenentur scripto confiteri qui defectu sive impedimento linguae, v. g. balbutientes, laborant (22).

5° Confessio fieri potest *scripto* in his et similibus casibus:

a) si quis ob nimiam verecundiam verbis explicare non possit peccata sua, aut nonnisi cum magna difficultate;

b) si quis putet se alias non posse integre confiteri, vel propter scrupulos, vel propter labilem memoriam, vel propter tentationem tacendi peccata praesertim graviora;

c) si confessarius surdaster non intelligat poenitentem peccata sua accusantem, quin etiam adstantes illum audiant;

(17) D'Annibale, III, n. 307; Noldin, III, n. 271.
(18) Cfr. Suarez, disp. 21, sect. 2, n. 2, n. 5; Diana, part. 3, tract. 4, resol. 127.
(19) Cfr. Lugo, disp. 15, n. 86; Ball.-Palm., V, n. 263; Génicot-Salsmans, II, n. 304.
(20) Suarez, *l. c.*, n. 6; Ball.-Palm., *l. c.*
(21) Cfr. S. Alph., VI, n. 479.
(22) Noldin (III, n. 270) censet mutos, qui generice tantum confitentur et absolutionem petunt, tantum *aliquoties* (ter quaterve in anno) absolvi posse, quia, ait, solum in morali necessitate confessionis ab integritate excusantur.

Haec doctrina nobis non probatur; nam *muti* semper excusantur *qua tales* ab integritate materiali confessionis. Cfr. n. **136.**

d) si aegrotus laborans ex gutture aut ore nonnisi difficulter possit verbis confiteri;

e) mutus, de quo supra, si scripto confiteri velit.

In hisce casibus suaderi quidem potest poenitenti, ut ante absolutionem haec vel similia verba dicat: *me accuso de peccatis, quae scripsi;* sed necessarium id non est, quia a confessione *voce* facienda in his adiunctis excusatur. Aliud, ratione liceitatis, foret dicendum, si nulla causa iusta exsisteret, quae tamen practice vix non erit (cfr. n. **136,** 1°).

6° Confessio *per epistolam* ad confessarium *absentem* fieri nequit. Cfr. n. **69,** 2.

137. Confessio debet esse **integra,** quatenus omnia et singula peccata mortalia post baptismum commissa et nondum directe per potestatem clavium deleta, accusanda sunt cum omnibus circumstantiis, quae speciem peccati in re gravi mutant. De integritate confessionis, cum sit res maximi momenti, fuse in sequentibus articulis loquemur.

138. Num confessio privata vel auricularis sit de necessitate sacramenti. — 1. Confessio *privata* vel *auricularis* ea est, quae fit coram solo sacerdote, ita ut peccata aliis manifesta non fiant. Opponitur confessioni *publicae*, cuius nomine ea intelligitur quae fit coram multitudine seu coram aliis qui audiunt.

2. Neque confessio *publica* neque confessio *privata* sive *auricularis* est de necessitate sacramenti poenitentiae, cum uterque modus confitendi *per se* validus sit.

Sane: 1° Quod confessio *publica* non sit de necessitate sacramenti clare colligitur, licet indirecte, *ex verbis institutionis huius sacramenti* (23), quae nullatenus exigunt publicam confessionem.

Christus D. statuit quidem hoc sacramentum administrandum esse per modum iudicii, at cum tale iudicium ad forum conscientiae pertineat et omnino libere subiri debeat, illa accusatio tantum requiritur et sufficit, quae a solo poenitente soli sacerdoti fit, cum per huiusmodi accusationem character iudicii omnino servetur, et alius testis de peccato interno haberi nequeat.

2° Quae doctrina manifeste confirmatur *ex testimoniis SS. Patrum*, praesertim *S. Irenaei* (24), *S. Cypriani* (25), *Origenis* (26), *S. Augustini* (27), *S. Leonis Magni* (28) etc.

(23) *Ioan.* XX, 23.
(24) *Adv. haer.*, lib. I, cap. 13, n. 7; Migne, VII, 591.
(25) *De lapsis*, cap. 28.
(26) *Homil.*, 2, n. 6, in Ps. 37, 19; Migne, XII, 1386.
(27) *Enchir.*, cap. 64; Sermo 351, n. 9; *De fide et oper.*, cap. 26; Migne, XXXIII, 655; XL, 228, 262, 655.
(28) *Epist.* 168 ad Ep. Campan., cap. 2; Migne, LIV, 1210.

3° *Concilium Trid.* (29) docet: « Ceterum quoad modum confitendi *secreto* apud solum sacerdotem, *etsi Christus non vetuerit, quin aliquis* in vindictam suorum scelerum et sui humiliationem, cum ob aliorum exemplum tum ob Ecclesiae offensae aedificationem, *delicta sua publice confiteri possit*, non est tamen hoc divino praecepto mandatum, nec satis consulte humana aliqua lege praeciperetur, ut delicta, praesertim secreta, publica essent confessione aperienda.

« Unde *cum a sanctissimis et antiquissimis Patribus magno unanimique consensu secreta confessio sacramentalis, qua ab initio Ecclesia sancta usa est, et modo etiam utitur, fuerit semper commendata*, manifesto refellitur inanis eorum calumnia, qui eam a divino mandato alienam et inventum humanum esse atque a Patribus in Concilio Lateranensi congregatis initium habuisse docere non verentur ».

4° *Accedit ratio congruentiae.* Non solum peccata publica, sed etiam secreta, ipsae quoque cogitationes peccaminosae in confessione accusandae sunt. Porro esset ultra humanam conditionem difficile, si huiusmodi secreta cordis ab omnibus deberent palam manifestari. Immo, praeter famae laesionem, non raro possent etiam alia gravissima incommoda temporalia derivari, et plerumque esset maxime scandalosum, si cogitationes pessimae, ac dicta et facta abominabilia publice panderentur.

Proinde tantum abest ut Christus id voluerit, quin, e contra, clare appareat eum sacramentum poenitentiae nullatenus ita instituisse, ut cuilibet liceret, quaecunque vellet, palam manifestare. Unde cum hoc sit contra ipsam legem naturalem, non modo necessarium non est, sed ne licet quidem indiscriminatim publice confiteri (30).

S. Thomas ad rem ita ratiocinatur: « In sacramentis ea, quae exterius geruntur, sunt figura rerum, quae interius contingunt; et ideo confessio, qua quis sacerdoti se subiicit, signum est interioris, qua quis Deo subiicitur. Deus autem peccatum illius, qui se sibi subiicit per poenitentiam, tegit; unde et hoc oportet in sacramento poenitentiae significari, et ideo de necessitate confessionis est, quod quis confessionem celet... et praeter hoc sunt aliae utilitates huius celationis, quia per hoc homines ad confessionem magis attrahuntur et simplicius peccata confitentur » (31).

139. 3. Quidam paucissimi scholastici putarunt *secretam* confessionem esse *de necessitate sacramenti*, atque proinde, ex institutione Christi, *absolute necessariam* (32).

(29) Sess. XIV, cap. 5.
(30) Cfr. Suarez, disp. 21, sect. 2, n. 5 s.
(31) In IV, D. 21, q. 3, a. 1, sol. 1.
(32) Cfr. Suarez, disp. 21, sect. 2, n. 1 ss.

Contraria sententia est communissima inter theologos eamque *Suarez* (l. c.) ut omnino *certam* habet. Et merito quidem. Nam

1° Hoc clare innuit *Concilium Trid.* (l. c.: cfr. n. **138**, 3°). Dicit enim interdum esse utile delicta sua publice confiteri, idque licitum esse affirmat; porro ex toto contextu apparet Concilium loqui de sacramentali confessione, non autem de mero actu humilitatis extra-sacramentali; igitur si huiusmodi confessio publica interdum est utilis et licita, logice concludendum est, secretam confessionem non esse de necessitate sacramenti.

2° Ratio interna manifesta est. Non est contra rationem *iudicii* quod publice fiat, cum reipsa complura iudicia ita fiant. Nec est contra rationem *iudicii sacramentalis*, quia accusatio ad hoc necessaria est, ut confessarius notitiam habeat peccatorum et dispositionis poenitentis: quod aeque bene fit per confessionem sive publicam sive secretam.

Neque *per se* inhonestum est sua peccata confiteri coram aliis; imo inde oritur fructus humilitatis et confusionis propriae, seu exercitium virtutis. Si forte scandalum aliave incommoda orirentur, ex hoc capite, etiam praecisione facta a consuetudine in Ecclesia vigente, illicita foret talis confessio (33).

4. Consuetudo iam ab initio inducta in Ecclesia, ut *secreta* sit confessio, obligat sub gravi ideoque est omnino servanda.

Id tamen non prohibet quominus in aliquo casu particulari, remotis incommodis praesertim scandalo, confessio peccatorum, iusta de causa, fieri possit etiam coram uno aut altero, uti fit per interpretem, et etiam coram multis.

140. Utrum publica confessio sacramentalis olim viguerit in Ecclesia. — 1. Praxis, *probante Ecclesia*, ut peccata *secreta* publice accusarentur, *nunquam* viguit. Contraria opinio paucorum nullo solido fundamento historico nititur, imo plane destituitur.

2. Praeter abusum a *S. Leone M.* in epistola ad Episcopos Campaniae denuntiatum et reprobatum tanquam « *contra apostolicam regulam* » (34), nullum aliud reperitur in antiquitate huiusmodi confessionis vestigium.

Origenes (35) dicit id fieri posse, at nonnisi *per modum exceptionis*,

(33) Cfr. Suarez, disp. 21, sect. 2, n. 6 ss.; Pesch. VII, n. 221; Galtier, n. 460.
(34) Migne, *P. L.*, LIV, 1210.
(35) *Homil.* 2 in Ps. 37, 6.

ad utilitatem et aedificationem spiritualem sui aliorumque, ac supponit prius peractam confessionem secretam.

3. Publicae poenitentiae, ubi agebatur de peccatis *occultis*, confessio *praevia* erat *secreta* (36).

Articulus II.

De integritate confessionis.

141. Notio et divisio integritatis. — 1. Confessio dicitur *integra*, si declarantur omnia peccata, quae ex voluntate Christi in sacramentali confessione declaranda sunt (1).

Porro haec peccata sunt *omnia mortalia post baptismum commissa, nondum per absolutionem directe remissa*, etiamsi iam sint alio modo condonata, v. g. per actum contritionis perfectae (n. **104**), aut per susceptionem alterius sacramenti, vel etiam sacramenti poenitentiae, at indirecte tantum (n. **183**).

2. Integritas confessionis duplex est: *materialis* et *formalis*.

Habetur *materialis* (seu *obiectiva*) quando manifestantur omnia peccata mortalia, quae re vera sive obiective commissa fuerunt, et quae nondum vi clavium directe deleta sunt.

Habetur *formalis* (seu *subiectiva*) quando accusantur omnia peccata mortalia, quae poenitens de facto hic et nunc, spectatis adiunctis, potest et tenetur accusare, secundum practicum ipsius conscientiae dictamen.

Evidens est, nullum discrimen inter materialem et formalem integritatem exsistere, nisi quis posset, propter oblivionem aut aliud impedimentum, omnia peccata per se accusanda non confiteri, vel hanc accusationem differre ob aliquam causam excusantem, de qua infra (n. **165** ss.) - (2).

142. Necessitas integritatis. — 1. Integritas *formalis* in confessione *semper* requiritur. Quare necesse est, ut poenitens omnia peccata lethalia, quorum conscius sit, in *eadem confessione* accuset.

Si ergo *reticet* aliquod peccatum mortale, quod hic et nunc, omnibus

(36) Cfr. Galtier, n. 461; Pesch, n. 221.

(1) Conc. Trid., Sess. XIV, cap. 5, can. 6 et 7.
(2) Ball.-Palm., V, n. 205; Galtier, n. 408; Noldin, III, n. 272.

perpensis, accusare potest ac debet, *graviter peccat*, atque ideo sacrilegam confessionem peragit.

2. Integritas *materialis* necessaria *semper non est*. Nam Christus D. pro sua bonitate et sapientia ad valide et licite suscipiendum hoc sacramentum noluit aliquid postulare, quod saepe vel physice vel saltem moraliter impossibile est. Atqui integritas *materialis* aliquando est impossibilis physice vel moraliter. Ergo.

3. Proinde non peccat qui nequit manifestare aliquod peccatum, vel iustam causam habet illud reticendi; ideoque sacramentum poenitentiae valide et cum effectu recipiet, dummodo habeat ceteras dispositiones requisitas (3).

4. Non officit integritati neque ideo peccat poenitens qui mutat vocem ne a confessario cognoscatur, modo omnia peccata reipsa accuset.

143. Quid requiratur ad integritatem confessionis. — Ut confessio sit *integra* necesse est ut 1° *omnia peccata mortalia post baptismum commissa et nondum directe remissa* accusentur; et quidem ut accusentur — 2° *secundum speciem theologicam et moralem infimam;* — 3° *iuxta numerum;* — 4° *secundum circumstantias quae speciem peccati mutant in re gravi;* — 5° *secundum actum externum malum.*

De singulis in specie.

144. Peccata accusanda ratione integritatis. — 1. Ex dictis tres conditiones requiruntur. Necesse est ut peccatum 1° sit *mortale;* 2° *commissum post baptismum;* 3° *directe remissum nondum fuerit.* Hoc sane peccatum constituit materiam *necessariam* sacramenti poenitentiae.

2. Nullum profecto est praeceptum divinum, quod obliget ad confitenda peccata venialia; neque praeceptum ecclesiasticum annuae confessionis se extendit ad venialia, quae proinde materiam *liberam* constituunt (cfr. n. **31**).

Controvertitur utrum Ecclesia *praecipere* possit in casibus particularibus *confessionem venialium*. Plerique affirmant, docentes huiusmodi praeceptum reipsa exsistere. Nam, aiunt, in quibusdam religionibus viget statutum ex quo omnes tenentur bis in mense aut singulis hebdomadis confessionem peragere. Atqui hoc statutum non est de solis mortalibus, at de mortalibus et venialibus, cum incredibile sit omnes religiosos toties labi in peccata mortalia (4).

Item ex can. 125, n. 1° Ordinarii locorum curare debent « ut clerici omnes poenitentiae sacramento *frequenter* conscientiae maculas eluant »; ex can. 595,

(3) Cfr. Sasse, II, th. XXVIII; Pesch, VII, n. 176 ss.; Bucceroni, III, n. 700; Ball.-Palm., V, n. 205.
(4) D'Annibale, III, n. 302; Noldin, III, n. 273; Lehmkuhl, II, n. 357.

§ 1, n. 3° Superiores curare debent ut omnes religiosi « ad poenitentiae sacramentum *semel saltem in hebdomada* accedant »; ex can. 1367 Episcopi curare tenentur ut alumni Seminarii « *semel saltem in hebdomada* ad sacramentum poenitentiae accedant ». Porro, ut supra animadversum fuit, incredibile est omnes clericos et sacerdotes labi in peccata lethalia.

A fortiori, aiunt, confessio praecipi potest omnibus fidelibus tanquam conditio v. g. ad lucrandam indulgentiam plenariam.

At, accuratius loquendo, aliud est quaerere utrum Ecclesia praecipere valeat confessionem peccatorum *venialium*, et aliud quaerere num possit *imponere confessionem etiam iis qui aut leve aut nullum peccatum habent*, ita ut se accusent de peccatis vitae praeteritae vel cum sola benedictione a confessario dimittantur.

Hoc *alterum* Ecclesia potest facere et reipsa facit in casibus praedictis; *primum* facere nequit, nec unquam intendit revera confessionem peccatorum venialium *directe* et *immediate* praecipere.

3. Suadendum est fidelibus ut, quamvis peccati mortalis sibi conscii non sint, nihilominus sive paschali tempore sive pluries in anno confiteantur peccata venialia ad recipiendam gratiam sanctificantem vel etiam iustificationem, si forte lethalis culpae, cuius obliti sint, rei exsistant, nec sufficienter contriti sint.

145. Peccata accusanda sunt secundum eorum speciem. — 1. Species est duplex: *theologica* et *moralis*. Proinde peccata accusari debent secundum speciem *theologicam*, ex qua alia sunt mortalia, alia venialia. poenitens igitur illa confiteri tenetur ut mortalia, haec, si velit accusare, ut venialia.

Praeterea peccata accusanda sunt secundum eorum speciem *moralem*, qua peccata quaedam habent cuiusdam malitiae qualitatem, quaedam alterius et diversae.

Id contingere potest sive *a*) ratione virtutis oppositae, quae una, vel alia, vel multiplex esse potest ex obiecto aut circumstantiis; sive *b*) ratione diversorum officiorum unius eiusdemque virtutis; sive *c*) ratione praeceptorum, quae sint moraliter diversa.

Hinc poenitens, in peccatorum accusatione, significare debet *qualitatem malitiae*, qua singula sua peccata afficiuntur.

2. At non sufficit declarare tantum *speciem* peccati, v. g. contra castitatem vel iustitiam, sed requiritur ut *species infima* indicetur, scil. num sit v. g. tactus inhonestus an fornicatio etc., num sit furtum an homicidium etc.

Ratio est quia *Conc. Trid.* (5) requirit non accusationem *in genere* tantum, sed *in specie*, seu docet *omnia* et *singula* peccata mortalia esse accusanda; sensus autem proprius horum verborum est ut species *infimae* declarentur. Hoc implicite confirmat c. 901 (cfr. n. **141**).

(5) Sess. XIV, cap. 5 et can. 7.

3. Qui declarare nequit peccatum in specie infima ex ignorantia aut ex oblivione, non ideo excusatur a manifestando illo peccato, prout manifestare valet.

Unde qui scit se patrasse peccatum mortale, at quale fuerit, prorsus ignorat, tenetur saltem dicere *se peccasse lethaliter*.

Item qui scit se violasse iustitiam, at qua ratione id acciderit, recordari amplius nequeat, debet saltem fateri *se graviter peccasse contra iustitiam*.

Ratio est, quia etiam peccatum quod *generice* tantum declarari potest, constituit materiam necessariam confessionis.

Post huiusmodi confessionem genericam et obtentam absolutionem, manet adhuc obligatio, si poenitens cognoscat seu recordetur, accusandi speciem *infimam* peccati solum in genere prius declarati.

At si quis confessus est peccatum, quod nec ipse nec confessarius sciebat esse mortale, postea vero cognoscat ex genere suo esse mortale, non tenetur rursus illud confiteri: confessarius enim intendit absolvere prout potuit et ipse poenitens suae obligationi iam satisfecit exponendo peccatum uti in conscientia tunc erat (6).

146. 4. In hac materia *saepissime* usu venit quod scite monet *Lugo:* « Non omnia quae iuxta metaphysicam et scholasticam disputationem vera significantur, *debere* eo ipso aut *posse* in universum *ad praxim* applicari » (7). Sane:

1° Multi fideles, in rebus religiosis rudiores, species infimas peccatorum non distinguunt, et aliquando ob imbecillitatem mentis eas distinguere non valent.

2° Si confessarius huiusmodi poenitentes interrogaret de omnibus distinctionibus theologicis, sacramentum poenitentiae pluribus fidelibus fieret exosum: quod profecto repugnat intentioni Christi, qui voluit illud esse omnibus facile.

3° Praeterea frustra confessarius se ipsum et poenitentem vexaret hac nimia importunitate. Nam quoad peccata *praeterita*, poenitens *non tenetur illas distinctiones confiteri*, cum in actu peccandi sibi ignotae fuerint ideoque mere materiales; quoad *futurum*, aut confessarii monitionem non intelliget, aut forte ab ipsa confessione abstinebit propter huiusmodi distinctiones eius captui valde difficiles.

4° Non raro poenitens excusatur ab infima specie declaranda etiam *ob defectum memoriae:* quod confessario probe attendendum est. Unde, uti supra

(6) S. Alph., VI, n. 478; Ball.-Palm., V, n. 207.
(7) Praef. ad Tract. *de poenit.*

innuimus (n. **145**, 3), qui v. g. graviter famae proximi detraxit, si distinctius non meminit, satisfacit dicendo *se graviter laesisse iustitiam* aut *graviter peccasse* (8).

147. Numerus peccatorum accusandus. — 1. *Ex Concilio Trid.* (l. c.) *omnia* et *singula* peccata mortalia sunt accusanda.

Item ex can. 901 poenitens accusare debet omnia mortalia « *quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habeat* ».

2. Proinde ad confessionis integritatem necesse est ut numerus *certus* peccatorum *mortalium*, quantum fieri potest, exprimatur.

Quocirca obligationi *integre* confitendi non satisfacit qui numerum *determinatum* non indicat, hisce aut similibus verbis: *saepe comedi carnem diebus abstinentiae, frequenter Sacrum non audivi die dominico, saepius blasphemavi* etc.

3. Unde aeque *per se* delinquit sive is, qui scienter vel ex culpabili negligentia indicat numerum maiorem, sive ille, qui exprimit numerum minorem, sive is, qui sciens numerum certum, indicat tantum probabilem addita particula *circiter.*

Dicimus *per se* aeque delinquere; nam interdum tales poenitentes a culpa excusantur ratione scrupulorum vel bonae fidei aut studii maioris securitatis.

4. Si, post diligens examen conscientiae, numerus *certus* peccatorum non cognoscitur, dicendus est numerus *probabilis* medius, addendo particulam *circiter.*

5. Si postea deprehendatur numerus *certus*, debet suppleri in proxima confessione, seu *excessus* declarandus est, si numerus iste *notabiliter maior* sit, ita ut comprehensus non censeatur in particula *circiter.*

E contra, ubi numerus non sit notabiliter maior et comprehendatur in dicta particula *circiter*, necesse non est ut excessus manifestetur. Ratio *primi* est, quia peccata illa, utpote non comprehensa in particula *circiter*, nullo modo accusata fuerunt; ratio *secundi*, quia iam declarata sunt, cum comprehendantur in praefata particula (9).

Quaerunt DD. qualis excessus comprehendatur in particula *circiter*, ita ut postea cognitus non inducat obligationem confitendi.

Plerique dicunt tanto maiorem excessum hac particula comprehendi, quanto maior est numerus qui nominatur. Hinc, aiunt, vox *tria circiter* sufficit pro *quatuor; decem circiter* pro *duodecim; centum circiter* pro *centum et decem* (10). Hoc tamen accipiendum non est, proportione, ut aiunt, arithmetica.

(8) Lugo, disp. 17, n. 10; Génicot-Salsmans, II, n. 284; Noldin, III, n. 274; Vermeersch, III, n. 588; Bucceroni, III, n. 701.

(9) Lugo, disp. 16, nn. 78, 81; S. Alph., n. 478, qui ait; « Sic habet communis praxis fidelium ».

Nonnulli censent non esse iterandam confessionem, nisi certo constet excessum pertingere ad quartam partem numeri, etiam magni, qui expressus fuerit (11).

Recte monet *Génicot-Salsmans* (l. c.), ad praxim parum facere istas determinationes, utpote fidelibus fere omnibus ignotas. Ipsi enim errorem admissum, si animadvertant, sponte significant, etiam ubi secundum doctrinam theologorum nulla esset obligatio manifestandi.

6. Si poenitens numerum notabiliter maiorem indicaverit, ad nihil tenetur, quia in maiore numero manifestato iam continetur et absolvitur iste minor, supposito quod poenitens non sit mentitus, sed bona fide sive ex ignorantia numerum maiorem expresserit. Si mentitus fuerit, principia alibi exposita (n. **134**) applicanda occurrunt.

148. 7. Si neque *certus* neque *probabilis* numerus indicari possit, uti plerumque accidit in consuetudinariis, haec in praxi adnotanda sunt:

1° Confessarius, ut monet *S. Alphonsus* (12), non debet esse nimis anxius in exquirendo numero peccatorum, quando is indicari nequeat. Sufficit enim ut poenitens manifestet *consuetudinem* peccandi et *moram temporis*, quo in statu peccandi perseveraverit, et *quoties in die, in hebdomada, in mense* peccare consueverit.

Ita confessarius melius apprehendet, saltem in confuso, numerum peccatorum, quam si poenitens sponte dicat vel interrogatus exprimat numerum magnum, v. g. centenas blasphemias, turpiloquia, etc. Non raro enim poenitentes, praesertim rudiores, numerum prorsus magnum accusare solent, quo certius, ut existimant, integritati confessionis satisfaciant, vel ab importunis confessarii interrogationibus se liberent (13).

2° Ubi poenitens ne id quidem scire et indicare possit, confessarius eum inducat, ut manifestet suum *statum, modum vivendi, consuetudinem* et *occasiones peccandi:* hac ratione sufficienter aperitur status conscientiae, adeo ut poenitens absolvi queat.

Proinde sufficit, si ex. gr. concubinarius dicat: per duos annos concubinam domi habui eaque uti mea uxore usus sum; vel si meretrix dicat: per tres annos in meretricio mansi et quoties occasio fuit,

(10) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 97; S. Alph., VI, n. 466; Noldin, III, n. 275; Ball.-Palm., V, n. 206; Lehmkuhl, II, n. 407.

(11) Cfr. Struggl, tract. 8, q. 3, n. 37; Génicot-Salsmans, II, n. 285.

(12) Lib. VI, n. 466.

(13) Cfr. S. Alph., *l. c.;* Sporer-Bierbaum, III, n. 451; Lugo, disp. 16, n. 593; disp. 22, n. 20; D'Annibale, III, n. 303; Ball.-Palm., V, n. 207.

etiam coniugatis, etc., potestatem corporis feci; at si fieri posset, frequentiam fornicationum singulis diebus vel hebdomadis solitam aperire deberet.

3° Si poenitens postea distinctius recordetur peccatorum suorum, non tenetur accuratius ea confiteri: in illa enim confusa accusatione omnia a confessario sufficienter cognita erant, ut poenitens potuerit ab omnibus directe absolvi.

4° Qui fovent consuetudinem graviter culpabilem blasphemandi, sed singulas blasphemias *indeliberate* proferunt, ne tenentur quidem ad explicandum numerum blasphemiarum, cum hae nonnisi peccata materialia sint. Ad integritatem confessionis in isto casu satis est dicere: habeo inveteratam consuetudinem blasphemandi inadvertenter *toties quoties* se offert minima occasio (14).

149. Utrum peccatum plures malitias continens dividi possit in confessione. — Si unus actus peccaminosus continet duas vel plures malitias *specifice* diversas, v. g. si voto castitatis ligatus se polluit, potestne in confessione peccatum divisum ita accusare: peccavi per pollutionem, et votum graviter laesi?

Item si unus actus peccaminosus continet duas malitias *numero* distinctas, puta si quis uno furto graviter laeserit duos dominos, potestne peccatum divisum in confessione ita accusare: grave furtum commisi, item grave furtum commisi erga alium hominem?

Controvertitur num id fieri possit. Plures affirmant, quia poenitens peccatum accusat quoad totam duplicem seu multiplicem malitiam; idque, aiunt, ad integritatem confessionis satis est.

Alii negant, quia confessarius haec audiens existimat poenitentem duo sive plura peccata numero distincta commisisse, quod verum non est. At patroni prioris sententiae respondent, ex isto confessarii errore iudicium sacramentale minime variari (15).

Utraque opinio probabilis est.

150. Circumstantiae peccatorum. — Aliae sunt *speciem mutantes*, quae nempe actui addunt novam malitiam specie distinctam ab ea, quam actus habet ratione sui obiecti; eiusmodi est ex. gr. circumstantia loci sacri quoad furtum, circumstantia voti castitatis perfectae quoad peccatum contra castitatem, etc.

Aliae sunt *aggravantes* vel *imminuentes*, quae scil. augent tantum

(14) Ball.-Palm., I, n. 610; Génicot-Salsmans, II, n. 285.
(15) Cfr. Noldin, III, n. 275; Ferreres, II, n. 588 ss.

vel minuunt malitiam actus peccaminosi *intra* eandem speciem peccati; idque ratione intensitatis, temporis, modi, durationis, personae, etc.

Hae circumstantiae sunt *leviter* aut *notabiliter* aggravantes vel imminuentes, prout leviter aut notabiliter malitiam actus peccaminosi augent vel minuunt (16).

151. 1. Circumstantiae quae mutant speciem peccati in re gravi necessario aperiendae sunt in confessione, secus omnia peccata mortalia in propria sua specie non accusarentur: quod ex praecepto divino omnino requiritur.

Ita expresse *Conc. Trid.* (17) addita ratione « quod sine illis (circumstantiis) peccata ipsa neque a poenitentibus integre exponantur, neque iudicibus innotescant, et fieri nequeat, ut de gravitate criminum recte censere possint et poenam quam oporteat pro illis poenitentibus imponere ».

Item can. 901 statuit: « Qui post baptismum mortalia perpetravit quae nondum per claves Ecclesiae directe remissa sunt, debet omnia... confiteri et *circumstantias in confessione explicare, quae speciem peccati mutent* ».

Consulto diximus: circumstantiae quae mutant speciem peccati *in re gravi* necessario aperiendae sunt in confessione, quia hae tantum materiam *necessariam* sacramenti poenitentiae constituunt. Aliae, nempe quae mutant speciem *in re levi*, uti peccata ipsa venialia, nonnisi *liberam* materiam efficiunt, ideoque nulla est vera obligatio eas in confessione explicandi.

2. **Circumstantiae leviter aggravantes vel minuentes non sunt necessario explicandae in confessione.** Ita communis et certa DD. sententia. Sane neque ex ipsa rei natura neque ex positivo praecepto datur ulla obligatio; imo ex utroque capite — eo ipso quod circumstantia *leviter* aggravat aut minuit — talis obligatio plane excluditur.

3. **Circumstantiae notabiliter aggravantes aut imminuentes, probabilius non sunt necessario in confessione aperiendae.** Ita communissime recentiores theologi cum *Angelico* (18) et *Ligorio* (19).

Ratio multiplex est: 1° Non constat de praecepto, quo eiusmodi circumstantias accusare teneamur; nam sola *peccata* in confessione declarari debent; circumstantiae autem, quae speciem non mutant, actui peccaminoso *novum* peccatum nullatenus addunt; ergo.

(16) Cfr. Catechism. Rom., *de poenit.*, n. 47; S. Alph., VI, n. 468; Lehmkuhl, II, n. 412.
(17) Sess. XIV, cap. 5.
(18) In IV, D. 16, q. 3, art. 2.
(19) Lib. VI, n. 468.

2° *Concilium Trid.* (20) enumerans conditiones ad integritatem confessionis requisitas, solum loquitur de circumstantiis, quae speciem mutant; satis igitur innuit nullam esse obligationem ceteras explicandi.

3° Etiam can. 901, qui enumerat omnia in confessione necessario aperienda, loquitur tantum de circumstantiis quae speciem peccati mutant, non autem de reliquis.

4° Obligatio declarandi tales circumstantias tum confessarios tum poenitentes in perpetua dubia et anxietates coniiceret, cum saepissime difficile sit discernere utrum circumstantia notabiliter an leviter tantum aggravet: quod est contra institutionem Christi, qui nec difficile, nec molestum aut exosum voluit esse poenitentiae sacramentum.

5° Rationes, quas afferunt patroni oppositae sententiae, concludentes non sunt, imo neque vere solidae (21).

Quibus mature perpensis, doctrina theologorum, qui affirmant circumstantias *notabiliter aggravantes* non esse *necessario* explicandas in confessione, certa nobis videtur.

152. Normae practicae attendendae. — Ad praxim quod attinet, haec animadvertenda sunt:

1° Fideles solent ordinarie declarare circumstantias, praesertim *notabiliter* aggravantes. Quod non solum permitti, sed etiam suaderi potest, quia multum confert tum ad conscientiae tranquillitatem, tum ad uberiorem fructum sacramenti, tum ad spiritualem poenitentis directionem.

At si agitur de circumstantiis peccatorum *contra sextum*, nec poenitentes de iis interrogandi sunt, nec ipsis generatim permittendum est, ut singulas explicent, ob periculum quod inde oritur tum poenitenti tum confessario.

2° Poenitens tenetur candide aperire veritatem confessario interroganti de quadam circumstantia *necessaria* vel *utili* ad iudicium sibi efformandum de statu poenitentis, de remediis imponendis, etc. Ratio est, quia confessarius utpote *iudex* et *medicus* ius habet interrogandi non solum de iis quae stricte pertinent ad confessionis integritatem, verum etiam de iis quae ad statum et bonum spirituale poenitentis referuntur.

Unde poenitens interrogatus ex. gr. de hac aut illa circumstantia, de conditione requisita ad incurrendam censuram vel irregularitatem, de con-

(20) Sess. XIV, cap. 5.

(21) Cfr. Suarez, disp. 22, sect. 3, n. 2 ss.; Sanchez, *in Decal.*, lib. II, cap. 21; D'Annibale, III, n. 303; Noldin, III, n. 280.

suetudine peccandi, de occasione proxima, etc., tenetur secundum veritatem respondere: *legitime* enim confessarius in his et similibus casibus interrogat (22).

Quare damnata est ab Innocentio XI prop. 68: « *Non tenemur confessario interroganti fateri peccati alicuius consuetudinem* ». At non tenetur poenitens *sponte* declarare consuetudinem peccandi.

Item qui peccavit v. g. cum tribus personis, satisfacit declarando speciem et numerum peccati, quin dicat, utrum cum eadem persona ter, an cum diversis deliquerit. Attamen confessario interroganti poenitens respondere debebit, utrum cum una an cum pluribus haec tria peccata commiserit: facilius enim erit poenitens in *proxima* peccandi *occasione*, si ter cum eadem peccaverit.

3° Ubi *nulla sit ratio* interrogandi ex parte confessarii, ratio nempe necessitatis vel saltem utilitatis, poenitens obligatione respondendi non tenetur. At praesumptio favet confessario, ut palam est: sane hic praesumitur semper legitime interrogare seu ex iusta causa (23).

153. Quaenam sint circumstantiae praecipuae quae mutant speciem vel novam malitiam specifice diversam addunt. — Circumstantiae praecipuae sunt hae:

1° Quaelibet circumstantia sive erroneae conscientiae sive scandali, etc., *quae ex peccato de se veniali efficiat mortale, aut vice versa.*

2° Circumstantia personae peccantis, *a*) quando ipsa quoad obiectum seu materiam peccati Deo consecrata est vel voto obstringitur, ut in rebus contra castitatem; *b*) quando matrimonio iuncta peccat contra castitatem; *c*) quando in eum, quem ad peccatum induxit, vel quocum in peccando cooperata est, talem superioritatem tenet, quae obliget ad *specialem* curam spiritualem subditorum.

3° Circumstantia *personae, quae peccando laeditur*, si haec laesio inducit violationem iuris divini, iuris tertii, reverentiae specialis vel amoris ipsi personae laesae debiti.

4° Circumstantia *loci*, quando sacrilegium per hoc inducatur.

5° Circumstantia *temporis*, *a*) si ipsum tempus ratio est, cur actio posita prohibita fuerit; *b*) si specialis iniuria contra Deum additur.

6° Circumstantia *finis*, qui in se sit graviter peccaminosus (24).

Qui Deo *specialiter* consecratus est sive per ordines sacros sive per statum religiosum, *sacrilegii* peccatum committit, si contra castitatem delinquit. Species autem non mutatur prout voto sollemni aut simplici tantum religiosus obstrictus sit; neque novam speciem contrahit, qui simul ligatur ordine

(22) Lugo. disp. 16, n. 108 ss.; Suarez, *l. c.*; S. Alph., VI, n. 468; Ball.-Palm., V, n. 209.

(23) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 209; Génicot-Salsmans, II, n. 288; Lehmkuhl, II, n. 418; Vermeersch, III, n. 592.

(24) Lugo, *l. c.*, n. 112 ss.; D'Annibale, III, n. 303 s.

sacro et votis religiosis: unde necesse non est, ut haec omnia in confessione expresse et accurate declarentur.

Ligatus voto *privato* castitatis certe peccat graviter contra religionem; an sacrilegium committat vel *eandem speciem sacrilegii* ac religiosus professus vel clericus in sacris, controvertitur (25). Sententia affirmativa *probabilis* dicitur a *S. Alphonso* (26).

Proinde si id probabile est, omnes, qui contra castitatem peccaverint, sive voto privato sive voto publico seu religioso sive ordine sacro ligati (27), satisfaciunt in confessione declarantes circumstantiam voti sine addito. Quod tamen nobis aliisque verum non videtur (28).

154. De peculiari circumstantia **sacrilegii localis** et **realis** nonnulla sunt animadvertenda:

1. Sacrilegium **locale** duplici praesertim ratione committitur: *a*) violando immunitatem ecclesiarum seu ius asyli (can. 1179), et *b*) actionibus quae loci sanctitati repugnant, in specie iis quibus ecclesia violatur, ad normam can. 1172, § 1, qui statuit: « Ecclesia violatur infra recensitis actibus, dummodo *certi sint, notorii, et in ipsa ecclesia positi:*

1° Delicto homicidii;

2° Iniuriosa et gravi sanguinis effusione;

3° Impiis vel sordidis usibus, quibus ecclesia addicta fuerit;

4° Sepultura infidelis vel excommunicati post sententiam declaratoriam vel condemnatoriam ».

Dicitur *delictum*, quod necessario supponit culpam gravem, non merum factum occisionis.

Dicitur *iniuriosa* effusio, quae item gravem culpam supponit. Usus *impii* (v. g. si ecclesia adhiberetur ad repraesentationes theatrales obscenas, ad comitia contra religionem, etc.) et *sordidi* (v. g. si ecclesia converteretur in stabulum) non sunt confundendi cum usibus mere *profanis*.

Nomine *infidelis* non intelligitur catechumenus, nec infans parentibus catholicis natus, qui sine baptismo decesserit, nec haereticus aut schismaticus, nisi accesserit sententia declaratoria aut condemnatoria.

2. *Ius asyli* eo spectat ut rei qui ad ecclesiam confugerint, inde non extrahantur, nisi necessitas urgeat, sine consensu Ordinarii vel saltem rectoris ecclesiae (can. 1179).

Huiusmodi ius nullibi fere agnoscitur a Statu; at nihilominus sancte religioseque servandum est. Practice autem, cum ex dispositione ipsius

(25) Cfr. Lehmkuhl, I, nn. 528, 604.
(26) Lib. III, n. 47.
(27) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, III, n. 431 ss.
(28) Cfr. Lehmkuhl, *l. c.*; II, n. 413.

iuris, attento citato canone, cesset in necessitate aut cum licentia, difficultas evanescit.

3. Omnia peccata, quae *in loco sacro* committuntur, aliquam *sacrilegii* rationem *per se* adnexam habent. Sane opponitur reverentiae debitae loco sacro quod locus sacer convertatur in locum peccandi et offendendi Deum (29).

Haec tamen malitia interdum est *gravis*, interdum, imo plerumque, *levis* (30).

Gravis est, quando actiones peccaminosae natura sua *peculiariter* loci sanctitati repugnant, ex. gr. si ecclesia devastetur, si comoediae lascivae exhibeantur, etc. Huc speciatim veniunt actiones quibus ecclesia violatur.

4. Quae huc usque diximus, respiciunt non solum *ecclesiam* stricte dictam de qua in can. 1161, sed *locum sacrum* quemcunque, cuius nomine venit locus auctoritate Ordinarii ad cultum divinum deputatus, sive *consecratus* sive *benedictione sollemni* donatus sit; idcirco *ecclesiae*, oratoria *publica* et etiam *semipublica* si consecrata aut sollemniter fuerint benedicta, atque coemeteria canonice fidelibus sepeliendis deputata (can. 1154).

Excluduntur oratoria *privata* sive domestica, quae nec consecrari nec benedici possunt more ecclesiarum (can. 1196, § 1).

155. 5. Sacrilegium **reale** est violatio rei *sacrae* proprie dictae, seu quae auctoritate publica divino cultui deputata est.

Quae res *sacrae* ad *quadruplex genus* apte reduci possunt:

1° *Sacramenta.* Unde sacrilegium committitur ab eo qui sciens volens efficit ut invalide conficiantur, qui ea indigne ministrat vel suscipit. Quod si malitiose tractentur, accedit malitia blasphemiae, quia contemptus in ipsum Deum redundat, ex. gr. si quis oleum sacrum ad usum profanum contumeliose adhibeat. Gravissimum est sacrilegium in Eucharistiam (31).

2° *Vasa consecrata, lapis consecratus* altaris, *reliquiae* et *imagines* D. N. I. C., et B. M. V. atque Sanctorum, ac *Sacra Scriptura.* Ut in praxi diiudicetur, num graviter peccent qui unum ex his, secluso contemptu, irreverenter tractent, videndum erit utrum gravem iniuriam

(29) Cfr. S. Thom., II-II, q. 90, art. 3; Suarez, *De relig.*, tract. III, lib. 3, cap. 1, n. 8; Lugo, disp. 16, n. 460 ss.
(30) Controvertitur utrum gravis an levis tantum sacrilegii malitia habeatur, si in loco sacro perpetrantur peccata luxuriae externa (de internis nulla est controversia) non publica, vel non consummata. Sententia, quae tenet omnia peccata externa, etsi non publica, constituere grave sacrilegium, verior est; sed alterius probabilitatem negare non audemus. Cfr. Lugo, disp. 16, n. 466; Sanchez, *De matrimonio*, lib. IX, disp. 15, n. 4; S. Alph., III, n. 462.
(31) Cfr. S. Alph., III, n. 40 ss.; Ball.-Palm., II, n. 419 ss.; Lehmkuhl, I, n. 526.

Deo vel rebus sacris inferri merito censeantur necne. Quod in nonnullis casibus manifestum erit; in dubiis ad intentionem agentis attendatur.

Quoad *verba S. Scripturae*, grave sacrilegium erit ea adhibere ad finem graviter malum, v. g. ea detorquendo ad sensum impium vel obscenum. Ubi ad meras facetias adhibeantur, plerumque culpam venialem non excedit; aliquando omnis irreverentia atque proinde omnis reatus abesse poterit.

3° *Vestes sacrae, ornamenta ministrorum* et *altarium*, et alia quae ab Ecclesia *ad usum sacrum benedicuntur* benedictione *constitutiva* seu faciente rem sacram (can. 1150) - (32). Secluso contemptu et scandalo, irreverentia quoad huiusmodi res plerumque erit sacrilegium leve, non autem grave.

4° *Bona* mobilia vel immobilia *ecclesiastica*, de quibus in can. 1497, § 1. Licet haec bona in se non sint sacra, ius tamen Ecclesiae ad ea est sacrum. Proinde sacrilegium est ea *furari*, *destruere* etc.

Quidam censent non omnium bonorum ecclesiasticorum violationem esse sacrilegam, sed tantum illorum bonorum quae *cultui divino deputantur*, quatenus ad templa aedificanda aut ornanda, ad sacras caeremonias pertinent, vel ad sustentandos ministros Ecclesiae qua tales (33).

Si res quaedam *nondum transiit in dominium* Ecclesiae seu personae moralis ecclesiasticae, v. g. legatum nondum ab herede solutum, sacrilegium circa ipsam non committitur, quia non est *bonum ecclesiasticum* (34).

6. Sacrilegium *reale* etiam *mera omissione* committi potest, et quidem grave, v. g. si ea quae ad Missae sacrificium spectant, ut corporalia et similia, sint valde immunda (35).

7. Rei sacrae *violatio* habetur vel *quatenus res contumeliose tractatur*, vel *quatenus ius proprietatis ecclesiasticae laeditur*, ex. gr. per usurpationem vel furtum.

Praeterea si huiusmodi res *ex ecclesia* seu loco sacro aufertur, habetur etiam levis malitia sacrilegii *localis*.

8. Utrum furtum rei *ad ecclesiam pertinentis* in ecclesia commissum, sit sacrilegium *locale* an *reale*, controvertitur.

Plerique dicunt esse locale; alii, e contra, reale. Probabilius ita videtur distinguendum: in quantum aufertur *res quae pertinet ad ecclesiam*, habetur *gravis* malitia sacrilegii *realis:* in quantum talis res aufertur *ex ecclesia*, habetur *levis* malitia sacrilegii *localis*.

(32) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 465 ss.; Ball.-Palm., II, n. 391; Vermeersch, II, n. 269; Ferreres, I, n. 208.
(33) Cfr. Vermeersch, II, n. 270; Génicot-Salsmans, I. n. 282; Noldin, II, n. 179.
(34) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 330.
(35) Lehmkuhl, I, n. 522, 3; Ball.-Palm., II. n. 391; Ferreres, I, n. 208 s.

9. Practice nulla oritur difficultas ex huiusmodi multiplicatione obiectorum in confessionibus audiendis, quia poenitentes *vel* ad hanc multiplicationem in peccando non attenderunt, *vel* hanc sponte accusabunt, rem in concreto manifestantes.

Circumstantia *temporis sacri* inducere potest malitiam gravem, ex. gr. *a*) si die Parasceves *ludicra* spectacula celebrentur; *b*) si in Sacro faciendo, aut post sumptam Eucharistiam, dum sacrae species nondum sunt corruptae, peccatum graviter indecens committatur. Ita *Lehmkuhl* (36). At in duobus ultimis casibus verius ex alio capite, quam e circumstantia *temporis* sacri, probabiliter nova malitia repetenda videtur.

Quod autem die festo aut die S. Communionis peccetur, per se non addit novam malitiam gravem sacrilegii peccato in se sumpto (37). Et contraria opinio improbabilis omnino videtur, cum desit ratio intrinseca vel positiva dispositio.

156. In specie, quoad **personam laesam** et **personam peccantem cum subditis**, nonnulla addere praestat, ut dignoscatur *num* et *quando* circumstantia mutet speciem moralem aut inducat aliam gravem malitiam.

1. Ex parte **personae laesae**, haec notanda sunt: 1° Peccata commissa *contra parentes* induunt gravem malitiam contra *pietatem*, quando per se graviter laedunt reverentiam, amorem, subsidium quod parentibus debetur (38).

Quare in peccatis *gravibus* contumeliae, odii, detractionis, etc., circumstantia quod contra parentes commissa sint, exprimenda est. Si peccatum non est in se grave quacunque de causa, neque malitia contra pietatem erit per se gravis, ideoque non est necessario in confessione aperienda.

In peccatis *furti*, circumstantia quod contra parentes patrata sint, taceri potest (39), nisi exinde parentes in gravem necessitatem vel tristitiam deducti sint.

2° Eadem regula valet de peccatis quae committuntur a parentibus *contra filios;* item inter *alios ascendentes* et *descendentes;* pariter inter *virum* et *uxorem*.

3° Inter *fratres* et *sorores* quoque haberi potest specialis malitia et quidem gravis, atque proinde necessario in confessione declaranda; at requiritur actus peccaminosus multo gravior, v. g. fratricidium,

(36) *Op. cit.*, II, n. 415.
(37) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 213 ss.
(38) Lehmkuhl, II, n. 413; Génicot-Salsmans, I, n. 346; II. n. 287; Bucceroni. III, n. 712.
(39) Cfr. Noldin, II n. 278; Ferreres, II, n. 590.

gravis vulneratio, diffamatio notabilis, odium quo eiusmodi mala aut alia valde gravia desiderentur.

4° Probabilius *e ceteris gradibus* consanguinitatis uti e gradibus affinitatis non oritur gravis malitia specifice diversa, ideoque poenitens non tenetur hanc circumstantiam explicare (40).

5° Si quis v. g. percutit clericum vel religiosum, committit sacrilegium personale; idcirco peccatum percussionis gravem malitiam induit contra religionem (41). Quod valet de aliis quoque actionibus.

Utrum peccata odii, detractionis etc. commissa *contra Superiores*, v. g. contra parochum aut Praelatum vel Episcopum, induant peculiarem malitiam necne, controvertitur. Nonnulli censent *ex hoc capite* specialem malitiam non oriri; alii tenent haberi quidem peculiarem malitiam, at levem tantum; alii demum opinantur malitiam esse gravem. Stante diversitate opinionum, obligatio declarandi dictam circumstantiam nequit poenitenti imponi.

At peculiaris malitia sive gravitas peccati ex *alio* capite interdum oriri potest in praefatis casibus, v. g. ex scandalo, ex damno animarum, ex contemptu auctoritatis ecclesiasticae, etc. (42).

2. Ex parte **personae peccantis cum subditis** haec adnotentur:

1° *Parentes, tutores* etc. peccant contra pietatem, si *filiis* scandalo sint; proinde peccato scandali nova malitia specifice diversa additur.

2° *Parochi, Praelati* etc. speciale peccatum committunt, si gravi scandalo sint fidelibus sibi commissis: ipsi enim ratione *muneris* seu *officii* tenentur eorum salutem spiritualem procurare (43).

3° Circumstantia *dignitatis*, v. g. magistratus, heri etc., per se non est accusanda, quia specialem malitiam non inducit; at potest esse circumstantia aggravans. Attamen si v. g. herus ancillam *quasi in paternam curam* susceperit, certe novum peccatum specie distinctum committit eam seducendo.

4° Peccatum turpe *confessarii* cum suo poenitente, *quod relationem habet ad confessionem*, induit novam malitiam sacrilegii realis. Peccatum autem, quod non refertur ad confessionem, specialem malitiam non induit, quia confessarius extra confessionem non tenetur bonum spirituale poenitentis, ratione officii, procurare.

At specialis adest malitia, si peccatum, praesertim carnale, committatur in iis adiunctis, ut propterea sacramentum poenitentiae reddatur odiosum, ex. gr. si quis sub praetextu quod curam spiritualem

(40) Lugo, disp. 16, n. 298 ss.; Lehmkuhl, II, n. 414.
In quibus gradibus committantur *incestus*, vide opus nostrum *De matrimonio*, n. 210 ss.
(41) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 270 ss.
(42) Cfr. Noldin, II, n. 278; Lehmkuhl, II, n. 414; Bucceroni, III, n. 713.
(43) Lugo, disp. 16, n. 309 ss.; S. Alph., III, n. 451; Ball.-Palm., V, n. 213; Noldin, III, n. 279; Lehmkuhl, II, n. 413.

alicuius mulieris gerat, eam frequenter invisat et ad peccandum alliciat (44).

157. Actus externus malus ad integritatem confessionis exprimendus est. — 1. Sane confiteri debemus *peccata;* atqui nomine *peccati* proprie non intelligitur solus actus internus, v. g. prava voluntas furandi, occidendi, omittendi Sacrum etc., sed etiam actus externus, qui naturale complementum illius est.

2. Id patet tum ex constanti et universali consuetudine Ecclesiae, tum ex impossibilitate qua versaretur confessarius rite iudicandi de statu et obligationibus poenitentis (v. g. de onere restitutionis, de censura aut irregularitate incursa an non, etc.), qui solos actus internos manifestaret, tum ex prop. 25ª damnata ab *Alexandro VII.*

Unde non sufficit dicere positam fuisse causam pollutionis per voluntarias cogitationes graviter malas, sed ipsa pollutio statim inde secuta simul declaranda est (45).

3. Ne dicas actum externum propriam malitiam non habere; nam ipse participat totam malitiam actus interni eumque complet et perficit, atque ita unum actum moralem constituit, nempe peccatum *in sua specie* completum et consummatum.

158. Num effectus malus peccati sit necessario in confessione accusandus. — 1. Sermo est de illo effectu *malo* (de alio nulla rationabiliter potest fieri quaestio), qui sequitur quando actus liber iam omnino desiit, de illo nempe, qui, posita semel actione externa non amplius a voluntate agentis dependet; ex. gr. si quis cum intentione graviter mala proximo venenum exhibet, puellae dat medicinam ad procurandum abortum, etc.

2. Probabilius necesse non est ad integritatem confessionis declarare hos effectus, etsi reapse secuti fuerint. Ratio est, quia ex praecepto divino, sola *peccata* accusari debent; atqui huiusmodi effectus proprie peccata non sunt, cum nullatenus sint liberi: siquidem actu peccare nequit, qui actu non agit; is autem qui causam peccaminosam posuit, nihil agit in casu, dum effectus illi sequuntur (46).

S. Alphonsus (47) docet explicandos esse effectus malos, quando sequuntur antequam voluntas mala retractata sit, quia haec voluntas moraliter

(44) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 355; S. Alph., VI, n. 451; Génicot-Salsmans, II, n. 287; Ball.-Palm., V, n. 213.
(45) Noldin, III, n. 276; Bucceroni, III, n. 702.
(46) Lugo, disp. 16, sect. 9, n. 1 ss.; Ball.-Palm., I, n. 48 ss.; Noldin, III, n. 277; Génicot-Salsmans, II, n. 289; D'Annibale, I, n. 156; III, n. 303, not. 23.
(47) Lib. II, n. 10; V, n. 149.

perseverans sufficit ut id, quod ex ea provenit, voluntarium et peccaminosum denominetur.

Haec sententia probabilis est. At contraria speculative probabilior videtur et practice omnino tuta est.

3. Quod proinde valet etiam in casu quo effectus peccati sit ipse in se materialiter novum peccatum, quod actu inadvertenter committitur; ex. gr. si quis praevidebat sibi contingere posse ut propter ebrietatem blasphemaret aut die festo Sacrum omitteret.

Verum quidem est quosdam DD. (48) opinari huiusmodi effectus esse accusandos, quia, aiunt, « malitia horum effectuum est distincta a malitia causae ». At haec ratio valde infirma est; nam qui periculum praevidens v. g. blasphemandi, abundantius bibit, *tunc* reus factus est ebrietatis et blasphemiarum, quippe quae ei *in causa* imputantur; at, durante ebrietate, nihil voluntarie egit, atque ideo novum peccatum ab illo distinctum nullatenus adest.

Sufficit igitur confiteri causam horum effectuum positam esse cum praevisione ipsorum, seu declarare pravam voluntatem et actionem efficacem ad illos effectus producendos (49).

Expedit tamen in praxi ut huiusmodi effectus declarentur.

4. Quandoque datur *per accidens*, i. e. ex *alio* capite, obligatio exprimendi tales effectus, quando nempe confessarius cognoscere debet, num adsit censura, irregularitas, reservatio etc. Plerumque enim peccata externa poenis non puniuntur, nisi secutus sit etiam effectus (cfr. can. 2195, § 1, 2212, 2213, 2228, 2242, § 1, etc.). Hinc discrimen inter *delictum* proprie dictum, et delictum *attentatum* et *conatum delicti*.

Idcirco ipse confessarius quandoque debet de his interrogare (50).

159. Utrum suae obligationi satisfaciat poenitens, qui recens peccatum accusat ut olim commissum. — 1. Non est necesse *per se* declarare utrum peccatum iam antea fuerit accusatum an non, utrum hoc an illo tempore commissum fuerit: peccatum in utroque casu idem est, seu quoad substantiam nullatenus mutatur.

2. Proinde nihil obstat quominus peccata *recentia et nondum accusata* permisceantur cum *antiquis et iam accusatis*. Non peccat igitur qui in confessione generali ab aliis peccatis non distinguit peccata mortalia ab ultima confessione patrata, licet de industria id faciat ad dissimulandum tempus, quo culpa fuit commissa; *vel* qui nullam formulam

(48) Ita D'Annibale, *l. c.*
(49) Lugo, disp. 16, sect. 9, n. 5 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 289; III, n. 277.
(50) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 943; Ball.-Palm., n. 231; Lehmkuhl, II, n. 411.

praemittit quae tempus indicet; *vel* qui *initio* confessionis dicit: *Me accuso de peccatis totius vitae, praesertim quod haec et haec egerim.*

At curandum omnino est, ut species peccatorum accusandae confessario innotescant, v. g. peccatum luxuriae commissum post votum castitatis elicitum.

3. Si poenitens *mentitur* circa tempus, sive interrogatus fuerit a confessario sive non, et peccatum *recens* accuset tanquam *olim* patratum, controvertitur utrum huiusmodi mendacium constituat culpam gravem an levem, atque ideo num confessio sit valida an sacrilega (51).

Multi AA. censent hanc confessionem esse invalidam, quia non accusatur peccatum quod *revera* commissum fuit, ex. gr. ante decem dies, sed peccatum quod *nunquam* patratum est, ex. gr. quod supponitur commissum ante duos vel tres menses (52).

Nonnulli vero dubitant (53).

Plures, praesertim e recentioribus, negant, putantes in his per se reperiri dumtaxat peccatum veniale, quia de facto accusator peccatum *specificum*, quod in confessione necessario aperiendum est, et solum negatur circumstantia mere *accidentalis* temporis, quae necessario declarari non debet (54).

Nec obstat, aiunt, error confessarii sive proprius sive dolo poenitentis inductus; nam talis error non obest valori sacramenti, dummodo confessarius de essentia specifica peccati, quae sola est materia necessaria confessionis et obiectum absolutionis, rite iudicet vel saltem iudicare possit (55).

Haec sententia probabilis est tum extrinsece tum etiam intrinsece.

At videtur peccatum grave *omnia mortalia* recentia explicite fateri *tanquam iam accusata;* nam ita pervertitur omnino iudicium confessarii de statu praesenti conscientiae poenitentis, munus eius tanquam medici prorsus enervatur, et poenitentia sacramentalis gravis eluditur. Attamen si *bona fide* id factum fuerit, videtur stricta obligatio repetendi confessionem non haberi (56).

160. Utrum liceat confessionem dimidiare. — 1. Dicitur confessionem *dimidiare*, qui alia peccata huic, alia alteri confessario manifestat.

Eatenus confessio dimidiata est valida et licita, quatenus per eam integritas formalis confessionis servetur. Porro integritas confessionis

(51) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 14; Ball.-Palm., V, n. 13 ss.; D'Annibale, III, n. 309.
(52) Cfr. Gennari, *Quaest. mor.*, n. 668; Berardi, III, n. 4525.
(53) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 53; Génicot-Salsmans, II, n. 288.
(54) Ballerini, V, n. 16 s.; et in nota ad Gury, II. n. 488; D'Annibale, III, n. 309, not. 60; Bucceroni, IV, n. 715; Noldin, III, n. 281.
(55) Cfr. Reuter, 4, 312 ss.; D'Annibale, *l. c.*
(56) Génicot-Salsmans, II, n. 288.

postulat ut *omnia* peccata mortalia *eidem* confessario manifestentur, cum simul omnia remittantur.

2. Proinde valida est confessio, si poenitens uni confessario accuset mortalia, alteri venialia: et ubi id fiat ex aliqua causa rationabili, confessio est etiam licita.

Unde poenitens, qui grave aliquod peccatum patraverit, potest valide et licite confessario *ignoto* illud peccatum manifestare et venialia deinde *ordinario*, ne periculo confitendi sacrilege se exponat propter verecundiam, qua afficeretur apud confessarium ordinarium.

3. Id valet etiam in casu quo poenitens non teneatur hic et nunc confiteri aliquod grave peccatum, ex. gr. ne laedat sigillum: tunc potest apud unum confessarium silere, et postea alteri manifestare.

4. Potest Superior, auditis tantum peccatis cum censura reservatis, poenitentem absolvere a *censura*, et remittere ad alium confessarium, ut a *peccatis* absolvatur, quia absolutio a censura potest dari independenter a peccatorum absolutione (57).

Dum e contra idem Superior nequit poenitentem absolvere auditis tantum *peccatis reservatis*, et remittere ad alium confessarium, ut absolvatur *a non reservatis;* nam absolutio a peccatis, aliter ac a censuris, est sacramentalis. Atqui ut valide et licite detur absolutio sacramentalis, necesse est ut omnia peccata mortalia accusentur, nisi adsit causa excusans ab integritate materiali confessionis.

Articulus III.

De peccatis dubiis.

161. Status quaestionis. — 1. Quaerunt DD. num peccata dubia sint materia *necessaria* confessionis.

2. Dubium respicere potest vel 1° *peccatum ipsum*, i. e. num revera commissum fuerit an non; 2° *gravitatem peccati*, nempe utrum mortale an veniale sit ratione materiae vel imperfectae deliberationis; 3° *confessionem peccati*, seu num accusatum iam fuerit in confessione an non.

162. Doctrina tenenda. — 1. Qui serio dubitat, an peccatum *revera* commiserit, aut an *grave* sit ex parte materiae vel per-

(57) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 106.

fectae deliberationis, non tenetur illud confiteri. Ita cummuniter theologi (1).

Ratio est, quia nequit imponi obligatio, nisi de ea certo constet; atqui non constat de obligatione confitendi peccata dubia; ergo.

Accedit quod *Conc. Trid.* non obligat poenitentes nisi ad confitenda « omnia peccata mortalia, quorum conscientiam habent ».

Item Codex (can. 901). Porro conscientia est iudicium practicum de peccato; quod iudicium deest, ubi peccatum sit dubium.

2. Qui positive dubitat, an peccatum certo commissum et certo etiam grave *iam confessus sit*, non tenetur illud iterum confiteri: stante enim dubio, lex non est amplius certa, ac proinde certam obligationem parere nequit. Ita communius et verius DD.

Contradicit *S. Alphonsus* (2) quia obligationi certae non satisfit impletione dubia. Haec ratio, debita cum reverentia sit dictum, facile refutatur, seu negandum est praecise suppositum: obligatio *certa* non exsistit (3).

3. In casu quo quis *negative* dubitet, seu nullam habeat rationem *sibi faventem*, ita distinguendum:

1° Si ex alia parte habet *rationem contra se*, tenetur confiteri peccatum dubium; nam in hoc casu poenitens *moralem certitudinem* habet de peccato gravi reipsa commisso, nedum accusato.

2° Si ex alia parte etiam *nullam rationem habet contra se*, adeo ut versetur in dubio negativo *utrimque*, ita ulterius distinguendum est:

a) Si negative dubitat an *peccatum commiserit* vel an sit *mortale*, iuxta plures (4) debet peccatum accusare ut dubium. Alii censent obligationem confitendi tale peccatum deesse, quia universim non constat de lege qua iubeamur peccata dubia confiteri (5).

Haec sententia probabilis dicitur ab ipso *S. Ligorio* (6).

b) Si negative dubitat utrum peccatum mortale certe commissum *iam rite accusatum sit* et remissum, tenetur procul dubio illud confiteri; nam urget obligatio moraliter certa.

(1) Cfr. Suarez, disp. 22, sect. 3, n. 4 ss.; Lugo, disp. 16, n. 58; S. Alph., VI, n. 473 ss.; Noldin, III, n. 278; Génicot-Salsmans, II, n. 290; Ball.-Palm., V, n. 223 ss.; D'Annibale, III, n. 306.

(2) Lib. VI, n. 477.

(3) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 58; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 610 ss.; Ball.-Palm., V, n. 225; D'Annibale, III, n. 306; Lehmkuhl, II, n. 423.

(4) Cfr. Suarez, disp. 22, sect. 9, n. 4 ss.; Lugo, disp. 16, n. 57.

(5) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 606; Génicot-Salsmans, II, n. 290; Ball.-Palm., V, n. 223 s.; Lehmkuhl, II, 420 s.

(6) Lib. VI, n. 474.

163. Quaenam in praxi attendenda sint. — 1. Plerumque suadenda est confessio peccatorum mortalium *dubiorum*, cum ordinarie id maxime conferat ad conscientiae tranquillitatem.

2. In dubio *utrum peccatum sit grave ratione materiae*, haec teneas *ex S. Alphonso* (7).

1° Poenitentes rudes ordinarie peccata dubia accusare tenentur, quia vix distinguere sciunt mortalia a venialibus.

2° Excipiuntur tamen scrupulosi timoratae conscientiae, qui mortalia committere non solent.

3° Qui rudes non sunt, et sufficienter instructi, ordinarie hortandi sunt ad peccata dubia accusanda, non vero obligandi.

3. In dubio *de plena deliberatione*, haec regula proponitur ab eodem *S. Ligorio* (l. c.):

1° Si poenitentes sint timoratae conscientiae nec solent graviter peccare, non tenentur peccata dubia confiteri, quia ipsis favet praesumptio, quod graviter non peccaverint.

2° Si huiusmodi poenitentes sint scrupulosi, impediri debent ab accusatione facienda.

3° Poenitentes qui mediam viam tenent inter conscientiam timoratam et laxam, suaviter inducendi sunt, non tamen obligandi, ad peccata dubia declaranda, quia id valde prodest ad conscientiae tranquillitatem.

4° Poenitentes laxae conscientiae generatim peccata dubia confiteri tenentur, quia praesumptio ex ordinarie contingentibus habita, quae ipsis nocet, moralem certitudinem de peccato reipsa commisso attingit (8).

164. Ad quid teneatur qui confessus est peccatum mortale tanquam dubium, quod postea comperit fuisse certe commissum aut certe mortale. — 1. Plerique veteres DD. et multi recentiores dicunt huiusmodi peccatum esse iterum accusandum *ut certum* (9).

At complures, praesertim ex recentioribus, docent probabilem esse sententiam, quae affirmat poenitentem non teneri idem peccatum tanquam certum denuo confiteri. Nam qui confitetur peccatum secundum speciem et numerum *prout est in conscientia* et directe ab eo absolvitur, praecepto confessionis plane satisfacit; atqui poenitens qui confitetur peccatum dubium qua dubium, id facit; ergo.

(7) Lib. VI, n. 476.
(8) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 612; D'Annibale, III, n. 306; Lehmkuhl, II, n. 422; Vermeersch, III, n. 587; Noldin, III, n. 287.
(9) S. Alph., VI, n. 478.

Praeterea, aiunt, habetur omnimoda paritas cum casu, iam supra resoluto (n. **147**, 5), illius nempe, qui, accusatis ex. gr. decem peccatis *circiter*, postea recordetur se certo undecies peccasse. Istud enim undecimum peccatum iam nunc est in conscientia poenitentis ut certum, dum clavibus subiectum fuit ut dubium. Ergo, si in hoc casu excusatur poenitens ab iteranda confessione, nulla est ratio cur in alio casu item non excusetur (10).

Haec sententia est vere probabilis.

2. Supponitur peccatum bona fide accusatum fuisse ut dubium, quia si *mala fide* id factum fuerit, urget profecto obligatio illud peccatum denuo confitendi.

ARTICULUS IV.

De causis ab integritate excusantibus.

165. Praemittenda. — 1. Causae, quae a materiali integritate confessionis excusant, aliae sunt *physicae*, aliae *morales*.

Proinde huiusmodi causae ad has duas revocantur: 1° ad *impossibilitatem* sive *impotentiam physicam;* 2° ad *impossibilitatem* seu *impotentiam moralem*.

2. Non excusat ab integritate materiali *difficultas* ipsi confessioni *intrinseca*, licet gravis ea sit, ex. gr. repugnantia aut verecundia, amissio propriae famae penes confessarium.

Num difficultas *extraordinaria* excuset, dicetur infra (n. **176**).

3. Excusat *grave* incommodum *extrinsecum*, quod confessionem *per accidens* reddit valde difficilem. Hinc *impossibilitas moralis* (1).

166. Impossibilitas physica. — 1. Hanc ab integritate excusare palam est, quia nulla lex sive divina sive humana obligat ad id quod impossibile est.

2. Exempla huiusmodi impossibilitatis sunt: 1° *infirmitas extrema;* 2° *defectus loquelae;* 3° *defectus temporis;* 4° *ignorantia vel oblivio inculpabilis*.

(10) Ball.-Palm., V, n. 226; Lehmkuhl, II, n. 422; Gury, II, n. 480; Noldin, III, n. 278; Génicot-Salsmans, II, n. 291.

(1) Cfr. Suarez, disp. 34, sect. 2, n. 1 ss.; Lugo, disp. 16, n. 530 ss.; S. Alph., VI, n. 644; Vasquez, q. 91, art. 2, dub. 3, n. 13; Coninck, disp. 7, n. 75; Bonacina, q. 5, sect. 2, punct. 2, § 4, n. 13, Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 8, n. 8; Diana, part. 1, tract. 7, resol. 49.

167. Infirmitas extrema. — **Moribundi,** qui nequeunt integre confiteri, *sive* quod peccata sua manifestare non possint, *sive* quod, accusato uno aut alio peccato, deficiant, *sive* quod grave periculum sit, ne deficiant, possunt valide et licite absolvi, quamvis eorum confessio integra materialiter non sit.

Si postea vires recipiant, omissa supplere tenentur.

168. Defectus loquelae. — Ex hoc capite excusantur:

a) *Muti*, qui per signa integre sua peccata confiteri non valent, ad quod sane tenentur. Ipsi, ubi aliud explicare nequeant, debent saltem aliquo signo ostendere se peccasse, ut absolutionem recipere valeant.

Ad sua peccata *scribenda* muti non tenentur neque ad id obligari possunt (cfr. n. **136,** 4°).

Attamen *suadendum* est, ut, si scribere sciant, per scripturam distincte confiteantur, ne eorum conscientia omnino silvescat (2).

b) *Surdi* et *surdastri*, qui neque ex se ipsis omnia explicare, neque confessarium interrogantem intelligere possunt.

Ipsi tenentur ex parte sua confiteri peccata, quae memoriae occurrunt; sed confessarius plerumque non tenetur eos interrogare ad procurandam confessionis integritatem, propter nimiam difficultatem interrogandi et periculum revelationis.

Si elata voce vel ope cuiusdam instrumenti interrogantem intelligere possunt, *regulariter* inducendi sunt ut confessionem peragant in loco, ubi interrogari queant sine periculo revelationis. Quod tamen omittere licet ob iustam causam, puta quia id, pro consuetudine regionis, decenter fieri nequit, vel quia poenitens se ad id invitum praebet aut aegro animo fert (3).

Si confessarius surditatem tantum advertat in progressu confessionis, poenitens autem, post plures debitas interrogationes, non recte respondeat, non licet confessario alta voce imponere poenitenti ut redeat: ita enim daretur astantibus occasio existimandi grave peccatum ab eo accusatum esse (4).

Id autem non videtur extendi ad casum quo *statim*, ut mos alicubi obtinet, poenitens ducatur in sacristiam aut alium locum remotiorem ecclesiae: astantes enim nihil aliud inde concludent quam hunc esse surdum.

Confessarius poenitentibus surdis et surdastris levem tantum poenitentiam imponat, ubi periculum sit ne gravior aliis innotescat.

c) *Ignari idiomatis confessarii*, qui alium adire nequeunt linguae suae gnarum, et peccata, prout possunt, verbis vel signis confitentur.

Tales poenitentes non tenentur confiteri *per interpretem*, etiam

(2) Cfr. S. Alph., VI, n. 479; Navarrus, *Man.*, cap. 21, n. 36; Génicot-Salsmans, II, n. 292; Lehmkuhl, II, n. 433; D'annibale, III, n. 309.
(3) Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 8, n. 9; Ball.-Palm., V, n. 251 ss.
(4) S. Alph., VI, n. 644; Suarez, disp. 21, sect. 3, n. 4 ss.

forte peccata non percipientem, cum huiusmodi medium sit oneris et periculi plenum (cfr. can. 903; n. **135,** 2°).

Ita iam respondit S. Off. 28 febr. 1633 subiiciens: « In casu quo quis conatur quantum potest exhibere signa peccatorum in specie, nequeant autem omnino intelligi, *absolvi posse per solam manifestationem peccatorum in genere* ».

Ad confessionem ita non integre faciendam requiritur *aliqua necessitas confitendi* (n. **139**). Sufficit tamen ut *diutius* confessarius gnarus idiomatis poenitentis abfuturus sit: nam valde grave videtur in statu peccati mortalis permanere.

Etiam ob minorem causam licet audire poenitentes, quorum *lingua* quidem *cognoscitur*, non autem *dialectus*, ita ut tantum quaedam peccata percipi nequeant (5). Immo ex qualibet iusta causa, quae practice semper censetur adesse quoties poenitens velit serio confiteri, confessio in casu praedicto licita est.

169. Defectus temporis. — Quare excusantur milites imminente pugna, navigantes in naufragio, peste infecti, etc.

Omnes isti, attenta angustia temporis, possunt accusare unum aut alterum peccatum, v. g. leve, et statim absolvi; imo possunt *simul* omnes fateri se esse peccatores et dolere de suis peccatis, atque omissa etiam quavis accusatione et protestatione peccatorum, actu doloris elicito, quoad fieri queat, possunt unica forma absolvi: *Ego vos absolvo* etc. (cfr. n. **23**[bis], **56,** 12; **71,** 4).

Licet *in fine* sacramentaliter absolvere plures una simul, aut singulos dimidiate, si adsit gravis omnino urgens necessitas, v. g. si poenitentes secus, sine ulla sua culpa, diu carere cogerentur gratia sacramentali et sacra Communione (S. Poenit. Instr. 25 mart. 1944; *A. A. S.*, XXXVI, 155).

170. Ignorantia vel oblivio inculpabilis. — Excusantur ex hoc capite:

a) Qui, post diligens examen, aliquod peccatum in confessione omittit quia ignorat, aut dum confitetur, alicuius peccati in examine cogniti non recordatur, valide et licite absolvitur.

b) Qui ex levi negligentia in examine peccata ignorat et omittit in actu confessionis, valide absolvitur; nam culpa venialis nec valorem nec fructum sacramenti impedit.

c) Si ignorantia hic et nunc sit quidem inculpabilis, sed ex gravi culpa antea commissa oriatur, confessio est valida; v. g. qui nimis diu confessionem distulit etiam cum transgressione praecepti ecclesiastici,

(5) Génicot-Salsmans, II, n. 292; Ferreres, II, n. 600.

atque ideo complurium peccatorum amplius recordari nequit, formaliter integre confitetur, si ea accusat, quae post diligens examen memoriae occurrunt (6).

171. Impossibilitas moralis. — 1. Quodcunque *grave* damnum *spirituale* vel *temporale*, sive *proprium* sive *alienum*, i. e. imminens confessario, poenitenti vel cuilibet tertio, excusat ab integritate materiali confessionis.

2. Sufficit *probabilis* timor gravis incommodi sive damni.

3. Poenitens tenetur ita confiteri *ut taceat tantum illa peccata easque circumstantias necessario accusandas* (n. **151**), e quibus imminet periculum (7).

4. Tres conditiones requiruntur ut peccata licite omitti possint in confessione ob impossibilitatem moralem: 1° ut nequeat inveniri alius confessarius, apud quem peccata sine incommodo manifestari possint; 2° ut confessio hic et nunc sit *necessaria* nec in aliud tempus commode differri possit: 3° ut ea tantum peccata omittantur, quae sine *incommodo* proportionate *gravi* declarari nequeant.

Necessaria censetur confessio propter Communionem paschalem vel confessionem annuam, ob necessitatem celebrandi aut communicandi, si haec praetermitti non possunt sine nota aut scandalo; praeterea si quis alias diutius — per hebdomadam, triduum, imo per unum diem aut forte etiam brevius (8) — cum periculo mortis et ideo aeternae salutis in statu peccati manere debeat; item, ut ait Suarez (9), magna utilitas, quam per se affert sacramentum et augetur ob frequentiam eius (10).

172. Exempla impossibilitatis moralis sunt:

1° *periculum scandali vel lapsus ex parte tum poenitentis tum confessarii;*

2° *periculum violationis sigilli;*

3° *periculum famae ipsius poenitentis;*

4° *aliud grave damnum spirituale vel temporale sive proprium sive alienum.*

1. **Periculum scandali vel lapsus** tum ex parte poenitentis tum ex parte confessarii. Proinde: 1° Confessarius, qui interrogando de rebus

(6) Cfr. S. Alph., VI, n. 488; Coninck, disp. 7, n. 97; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 8, n. 7; Noldin, III, n. 283.

(7) Lugo, disp. 16, n. 528; Coninck, disp. 7, n. 75.

(8) S. Alph. (VI, n. 490) merito ait: « Sed mihi videtur, durum esse ei, qui est in mortali, manere sine absolutione etiam per diem ».

(9) Disp. 23, sect. 2, n. 7.

(10) Cfr. Suarez, *l. c.;* Lugo, disp. 16, n. 416; S. Alph., VI, n. 490; Sporer, part. 3, cap. 3, n. 472; Antoine, cap. 1, art. 2, q. 6.

turpibus sibi vel poenitenti periculum peccandi timet, potest omittere interrogationes, licet per se necessarias.

2° Poenitens, qui ob cognitam fragilitatem confessarii periculum peccati timet ex culpa manifestata, potest illam omittere.

3° Poenitens, qui ob maximam suam fragilitatem timet, ne diu cogitando in examine de quibusdam peccatis, praesertim contra sextum, labatur, potest obiter solum se examinare, etsi quaedam in confessione omittat ob defectum examinis (11).

Sedulo notandum, huiusmodi *pericula non esse facile fingenda*, potissimum quae nitantur confessarii fragilitate (12).

173. 2. **Periculum violationis sigilli.** — Casus praecipui sunt isti: 1° Si confessarius nequeat integre confiteri, quin peccata in confessione audita manifestet saltem indirecte.

2° Si poenitens merito timet peccatum manifestandum fore, quia ex. gr. confessarius voce nimis elata loqui solet, adeo ut adstantes possint eum audire.

3° Si timetur *revelatio* peccati a confessario, invito poenitente, culpabiliter seu imprudenter facienda. Hoc periculum, uti supra monuimus (n. **172**, 3°), non est facile fingendum. Huiusmodi grave vitium supponere non licet, nisi experientia propria vel aliena docuerit confessarium uti *revera* scientia hausta e confessione in detrimentum poenitentis.

Praeterea animadvertendum est, periculum revelationis non esse extendendum ad timorem ne poenitens ipse a confessario iubeatur peccatum suum manifestare, v. g. ob damnum quod tertio imminet vitandum: iste enim esset timor damni quod necessario ex obligatione ipsius poenitentis sequitur (13).

174. 3. **Periculum famae ipsius poenitentis.** — Hoc verificatur praesertim in duplici casu:

1° Si poenitens confitetur in talibus adiunctis, ut alii peccata audituri sint, puta si alii poenitentes prope confessionale adstant, nec removeri possunt, vel si in nosocomio confitenti propius adiacet alius infirmus, qui illius confessionem auditurus est (14).

2° Si, urgente necessitate communicandi vel celebrandi, valde prolixa confessio instituenda sit, adeo ut alii multa et gravia peccata

(11) Lugo, disp. 16, n. 534; Suarez, disp. 23, sect. 2, n. 2; Ball.-Palm., V, n. 248.

(12) Cfr. Reuter, IV, n. 331; Lehmkuhl, II, n. 437; Génicot-Salsmans, II, n. 294.

(13) Lugo, disp. 16, n. 525; Gobat, *De sacram.*, tract. 6, n. 446; Ball.-Palm., V, n. 247; D'Annibale, III, n. 305.

(14) Noldin, III, n. 284, 1; Lehmkuhl, II, n. 438.

ex illa suspicari possint. At *non quotiescunque confessio prolixa instituenda est*, datur excusatio a materiali integritate; nam in ordinariis adiunctis nullum probabile periculum infamiae inde oritur, cum propter varias causas soleant quidam poenitentes diutius apud confessarium morari (15).

Unde ab integritate excusatur sacerdos mox celebraturus et longiore confessione indigens, qui non potest Sacrum differre aut omittere quin famae detrimentum apud adstantes patiatur.

Item sacerdos, qui deferens viaticum ad moribundum deprehendat eum sacrilege diu esse confessum atque ideo prolixa confessione indigere, potest et debet illum interim absolvere, audito uno vel altero peccato, et postea ad ipsum redire atque confessionem complere, ne ex longiore confessione suspicio illius rei apud adstantes oriatur (16).

Pariter confessarius, qui comperiat poenitenti necessariam esse valde prolixam confessionem, poenitens autem nec prolixam confessionem instituere posset ob temporis defectum nec abstinere a Communione propter periculum famae, potest poenitentem absolvere, auditis peccatis, quae citra periculum famae accusari possunt, et postea, remoto periculo, confessionem supplere (17).

175. 4. **Grave damnum quodcunque, spirituale vel temporale,** sive **proprium sive alienum.** Hic nonnisi damnum *extrinsecum* consideratur, ut palam est: et quidem aliud *quodcunque* damnum — praeter periculum scandali, lapsus, violationis sigilli, famae — dummodo sit *grave*. Quare habetur excusatio ob huiusmodi damnum in hisce et similibus casibus:

1° Si tempore *morbi contagiosi* confessarius nequeat sine periculo, etiam a longe, audire integram infirmorum confessionem.

2° Si poenitens ex manifestatione peccati *rationabiliter* timet iniustam persecutionem, privationem officii, odium confessarii, etc. At, sedulo notandum, huiusmodi timor vix erit in praxi vere probabilis atque ideo excusans, nisi talis comperiatur ex propria aut aliena experientia.

3° Scrupulosus non tenetur repetere praeteritas confessiones, quamvis nonnulla peccata ex oblivione omiserit: ex suis enim anxietatibus grave damnum capit. Idem scrupulosus, propter eandem rationem, prohibetur diutius se examinare, licet sit periculum deficiendi in integritate (18). (Cfr. n. **169**).

(15) S. Alph., VI, n. 485; Roncaglia, tract. 19, q. 3, cap. 1, q. 1, resp. 2; Ball.-Palm., V, n. 249; Noldin, III, n. 284; Génicot-Salsmans, II, n. 294.

(16) S. Alph., VI, n. 484.

(17) Cfr. Bucceroni, *Casus conscientiae*, n. 125; D'Annibale, III, n. 305; Ferreres, II, n. 599 s.; Ball.-Palm., V, n. 249.

(18) Busemb. apud S. Alph., VI, n. 488, 2; Laymann, lib. I, tract. 1, cap. 6, n. 2; Elbel, *Confer.* 6, *de integritate confess.*, n. 150.

176. Num excuset ab integritate verecundia extraordinaria. — 1. Quidam AA. censent verecundiam *extraordinariam* et *accidentalem*, quae nempe confessioni inhaereat ob speciales relationes poenitentis cum confessario, excusare. V. g. si mater aut soror vel amicus aut Superior rem valde probrosam confiteri deberet apud filium vel fratrem aut amicum aut subditum, alio omnino deficiente confessario (19).

2. Haec sententia, generatim ac theoretice loquendo, nequit admitti, cum sit maxime periculosa seu nimis obnoxia hallucinationibus. Proinde, in praxi, per se improbanda est.

3. Attamen in aliquo casu particulari, si adsit revera *extraordinaria* prorsus verecundia *ob motiva omnino peculiaria*, v. g. de patre vel matre aut fratre vel sorore erga confessarium filium aut fratrem, sententia videtur probabilis.

177. Utrum excuset ab integritate materiali gravis infamia complicis vitanda. — 1. Quaerunt DD. num detur obligatio confitendi peccatum, quod nequit explicari sine manifestatione complicis, i. e. num periculum diffamandi complicem apud confessarium, eodem modo excuset ab integritate confessionis, uti excusat periculum, quod incurrit poenitens amittendi famam apud alios.

2. Plerique cum *S. Thoma* (20) docent requiri in hoc casu *integram* confessionem, ita ut peccatum manifestandum sit etiam cum gravi infamia complicis.

Rationes sunt hae:

1° Christus praecipiens universalem confessionem eo ipso voluit ut hoc malum infamiae *apud confessarium* postponeretur integritati confessionis; nec videtur tanta ratio ob quam ab integritate excuset ad salvandam complicis famam, dum nullatenus excusat infamia propria.

2° Probabiliter non peccat is qui alterius delictum uni viro prudenti manifestat, si fiat ex rationabili causa, v. g. ad solatium habendum; porro huiusmodi causa a fortiori exsistit in casu nostro. Accedit quod manifestatio complicis tegitur secreto sacramentali; si autem talis manifestatio licita est, eo ipso, ob legem integritatis, fit etiam obligatoria.

3° Hinc patet non haberi paritatem inter complicem et poenitentem, ne hic amittat famam apud alios. Sane aliud est amittere famam apud confessarium, et aliud est eam amittere apud ceteros sive extraneos. Imo apud confessarium fama, proprie loquendo, nullatenus amittitur, quia ipse notitia habita ex confessione uti non potest (21).

(19) Cfr. Berardi, IV, n. 3483; Noldin, III, n. 141; Génicot-Salsmans, II, n. 191; Pighi, IV, nn. 143, q. 3, 266.

(20) In IV, D. 16, q. 3, art. 2, q. 5.

(21) Lugo, disp. 16, n. 394; S. Alph., VI, n. 489; Suarez, disp. 34, sect. 2, n. 2; Lay-

3. Quidam AA. tenent in hoc casu *confessionem huius peccati esse omittendam*, seu poenitentem teneri ad reticendum huiusmodi peccatum, quia praeceptum servandi famam proximi, utpote naturale, praevalet praecepto positivo integritatis confessionis, cum praesertim huius observatio non tollatur, sed tantum differatur (22).

4. Habetur etiam tertia sententia, quod nempe in supradicta hypothesi *possit* poenitens, sed *non teneatur*, illud peccatum fateri, ex cuius accusatione complicem prodat.

5. Patroni utriusque sententiae duo praesupponunt: 1° aliquam *necessitatem confitendi*, secus confessio differenda est ad tempus quo sine incommodo integra fieri possit; 2° *deesse copiam alius confessarii*, apud quem sine infamia complicis peccatum accusari possit.

Praeterea DD. communiter docent, uno aliove tantum excepto (23), non licere, ob *veniale* peccatum explicandum aut mortale *alias accusatum et remissum*, crimen alterius manifestare, nisi ex confessione talis peccati magnum bonum poenitenti obveniat, vel adsit ratio petendi consilii aut consolationis spiritualis obtinendae (24).

178. 6. Argumenta sententiae affirmantis requiri *integram* confessionem, sunt longe validiora. Haec teneas, omnibus mature perpensis:

1° Poenitens tenetur, si commode potest, alium confessarium quaerere, cui complex sit ignotus, ut integre confiteri atque simul famam complicis servare queat.

Causae excusantes ab obligatione quaerendi alium confessarium, cui complex sit ignotus, ad has generatim reducuntur:

a) Si urget periculum mortis vel praeceptum annuae confessionis.

b) Si poenitenti grave sit omittere confessionem aut Communionem.

c) Si quis alteri confessario nonnisi cum difficultate suam conscientiam aperiat.

d) Si apud confessarium consuetum, cui complex cognitus est, melior directio spiritualis aut maior consolatio reperiatur.

e) Si poenitens alias in peccato per aliquot dies, imo etiam per unum diem manere debeat, idque ipsi molestum sit.

f) Si quis secus privetur beneficio alicuius indulgentiae extraordinariae (25).

mann, lib. V, tract. 6, cap. 8, n. 12; Vasquez, q. 91, art. 2, dub. 3, n. 18 ss.; S. Antonin., part. 3, tit. 14, cap. 19, § 11; S. Bonav., in IV, D. 21, part. 2, art. 1, q. 8.
Haec sententia a S. Alphonso (*l. c.*) dicitur *communis*.

(22) Busemb. apud S. Alph., VI, n. 488, 6°; Navarrus, *Man.*, cap. 7, n. 3; Valentia, in 3 part., disp. 7, q. 11, punct. 1, assert. 6; Ball.-Palm., V, n. 257 ss.

(23) V. g. Verricelli, *Quaest. mor. et legal.*, tract. 8, q. 19.

(24) Lugo, disp. 16, n. 411 ss.; Viva, *De poenit.*, q. 5, art. 7, n. 5; Tamburini, *Method. confess.*, lib. II, cap. 9, n. 15; Roncaglia, tract. 19, q. 3, cap. 3, q. 3, resp. 1.

(25) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 416; S. Alph., VI, n. 490; Noldin, III, n. 285; Ball.-Palm., V, nn. 250, 260; Ferreres, II, n. 602.

2° Non licet confiteri peccatum, quod materia *necessaria* confessionis *non est*, si illud sine complicis diffamatione accusari nequit. Neque a fortiori licet nominare complicem in accusatione illorum peccatorum, quae possunt sufficienter accusari absque complicis manifestatione.

Quare ubi confessarius animadvertat poenitentem velle complicem nominare, cum nulla est necessitas nominandi, debet id vetare (26).

3° Si alius confessarius, cui complex ignotus sit, *sine incommodo* nequit adiri, et simul confessio *commode* differri non potest, poenitens longe verius non excusatur ab obligatione integre confitendi, ideoque tenetur accusare peccatum etiam cum complicis diffamatione.

4° Sicuti autem poenitens potest ac debet suum peccatum fateri etiam cum complicis diffamatione, ita et confessarius licite interrogare potest poenitentem de iis, quae scitu sibi necessaria sunt, ut de circumstantiis quae speciem mutant — ex. gr. num complex in peccato turpi sit voto ligatus, num coniugatus — vel de occasione proxima peccati — v. g. num habitet in eadem domo —, quamvis forte in cognitionem complicis inde deveniat.

5° Sententia opposita, quae nempe docet omittendum esse peccatum, quod sine complicis diffamatione accusari nequit, solide probabilis *intrinsece* non videtur, quia non fundatur in solida ratione.

Sane, aiunt, lex naturalis non laedendi famam proximi praevalet legi positivae integre confitendi. At responsio, ni fallimur, manifesta est: lex naturalis vetat solum, ne fama proximi *sine iusta causa* laedatur; atqui obligatio integre confitendi est causa iusta, imo iustissima; ergo (27).

Praeterea, uti supra animadversum fuit (n. **177**, 3°), *vera* diffamatio in casu non habetur; et dato etiam at non concesso quod haberetur vera diffamatio, haec tamen non esset nisi levis: porro levis diffamatio, quae locum habet v. g. cum delictum manifestatur uni viro prudenti, ex causa iusta fieri potest (28).

6° Nihilominus *extrinsece* improbabilem hanc sententiam dicere non audemus. Quare confessarius potest in praxi illam sequi, et poenitens, qui eam cognoscit suamque confessionem vult secundum ipsam

(26) Noldin (III, n. 285) cum aliis docet: « Peccat ergo contra iustitiam, qui confitetur confessario, cui complex notus est, ubi sine *magno* incommodo alium confessarium habere possit, apud quem complex ignotus non diffametur ». Verius non requiritur incommodum *magnum*, ut quis excusetur a quaerendo confessario, cui complex cognitus non sit.

(27) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 398; S. Thom., II-II, q. 73, art. 2.

(28) S. Thom., *Quodl.* 11, art. 13, ad 3; S. Alph., III, n. 973; Caietanus, *Opusc.*, tom. I, tract. 31, resp. 5 ad 1.

peragere, nequit cogi ad accusandum peccatum cum infamia complicis (29).

7° Poenitentes, praesertim laici, huius sententiae ignari, plerumque sine haesitatione peccatum fatentur; si tacent aliquando, generatim mala fide agunt, ac proinde ob conscientiam erroneam sacrilege confitentur (30).

179. Nonnulli docent poenitenti, qui peccatum accusare nequit sine complicis manifestatione, non licere illud peccatum plane omittere, sed solum *circumstantiam*, ex qua confessarius in notitiam complicis devenit; v. g. si non potest manifestari incestus, declarari debet, aiunt, saltem fornicatio seu peccatum contra castitatem.

Haec sententia improbanda videtur.

Sane: *a*) Confessarius interrogare debet de iis, quae necessaria sunt ad cognoscendam infimam speciem peccati; proinde damnum, quod poenitens timet ex manifestatione peccati, vix aut ne vix quidem caveri potest (31).

b) Nemo tenetur bis idem peccatum confiteri; atqui poenitens, ut postea compleret integritatem confessionis, deberet peccatum complicitatis iterum confiteri, quod nulla lex iubet; ergo.

180. Utrum excuset ab integritate infamia alterius, qui complex non sit. — 1. Casus accidit v. g. cum quis occidit matrem aut sororem suam *ex crimine* gravidam.

2. Solutio, tum theoretica tum practica, de peccato complicis data, procedit etiam in casu quo aliquis proprium peccatum fateri nequeat sine diffamatione alterius personae, quae complex non est (32). Quare huc spectant quae supra diximus (n. **177** ss.).

3. Sedulo advertendum est cum *S. Alphonso* (l. c.), rem non esse prorsus eandem: saepe excusari *matres et sorores* manifestantes peccata filiorum et virorum confessario qui eos novit, quia id ordinarie faciunt ad consilium petendum vel dolorem leniendum, et nimis durum esset eas cogere ad alios confessarios adeundos.

Conandum tamen est ut, quantum fieri potest, de alienis peccatis sileant et sua dumtaxat manifestent.

181. Num excuset ab integritate confessionis multitudo poenitentium. — 1. Quidam veteres docuerunt multitudinem poenitentium

(29) Ball.-Palm., V, n. 259; Lehmkuhl, II, n. 442; Noldin, III, n. 285; Génicot-Salsmans, II, n. 295.
(30) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 395 ss.; Ball.-Palm., *l. c.*
(31) Lugo, disp. 16, n. 528.
(32) Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1145; S. Alph., VI, n. 490, 8; Génicot-Salsmans, II, n. 295.

excusare a materiali integritate confessionis, quando nempe multi audiri non possent, si omnes deberent integre confiteri (33).

2. Haec opinio erronea est. Sola multitudo poenitentium, nisi alia accedat ratio, nunquam excusat ab integritate confessionis, quamvis forte poenitentes de longinquo advenerint et Communione vel indulgentia carere deberent.

Innocentius XI hanc propositionem (59^{am}) damnavit: « *Licet sacramentaliter absolvere dimidiate tantum confessos ratione magni concursus poenitentium, qualis v. g. potest contingere in die magnae alicuius festivitatis aut indulgentiae* ».

Admissa huiusmodi causa excusante, grave periculum sequeretur: confessarii nimis facile absolverent propter populi concursum poenitentes, uno vel altero tantum audito peccato; poenitentes autem de industria dies magni concursus eligerent ad suam confessionem instituendam, ne integre confiteri tenerentur (34). Cfr. Instr. S. Poenit. 25 mart. 1944; *A. A. S.*, XXXVI, 155; cfr. n. **23**[bis].

182. An et quando nomen complicis exquiri possit. — 1. Duplici modo exquiri potest nomen complicis: *formaliter* et *materialiter*.

Dicitur exquirere *formaliter*, qui ipsum complicem cognoscere intendit, sive nomen eius expresse petat, sive temere sciscitetur adiuncta, quae complicis personam designant.

Exquirit *materialiter*, qui directe intendit cognoscere tantum peccatum vel statum conscientiae poenitentis, et solum *per accidens* huiusmodi ratione cognoscit etiam complicem.

2. Inquisitio *formalis* complicis *per se* vetita est *sub gravi;* neque excusat finis bonus, v. g. corrigendi complicem.

Can. 888, § 2 decernit: « *Caveat omnino* (sacerdos in audiendis confessionibus) *ne complicis nomen inquirat* ».

Benedictus XIV tres Constitutiones de hac re edidit, nimirum epist. encycl. « *Suprema* », 7 iul. 1745; Const. « *Ubi primum* », 2 iun. 1746; Const. « *Ad eradicandum* », 28 sept. 1746.

Has Constitutiones, sapientissime latas ad tuendum ius aliorum in propriam famam et ad sacramenti sanctitatem defendendam, confirmavit Pius IX in Const. « *Apostolicae Sedis* », 12 oct. 1869 (§ II, n. 1).

3. *Materialis* non est prohibita; imo interdum fieri debet, quando nempe circumstantiae, ex quibus *per accidens* cognoscitur complex, scitu necessariae sunt vel ad integritatem confessionis procurandam, vel ad poenitentem opportunis consiliis adiuvandum ac dirigendum.

(33) S. Alph., VI, n. 486; Roncaglia, cap. 3, q. 1, resp. 2 s.
(34) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 249 ss.; Lehmkuhl, II, n. 434; Noldin, III, n. 286.

4. Inquisitio *formalis* complicis *lethale* peccatum est, qui sacramentum poenitentiae reddit valde odiosum et grave Ecclesiae praeceptum violatur.

5. Quandoque confessarius potest exigere, etiam sub poena absolutionis denegandae, ut Superiori per poenitentem vel per alium manifestetur complex: quoties nempe causa valde gravis seu bonum commune postulat complicis denuntiationem.

Si poenitens potius confessario quam Superiori nomen complicis manifestare velit, licite confessarius hanc manifestationem excipere valet. Expedit tamen in hoc casu et omnino suadendum, ut *extra confessionem* denuntiatio complicis fiat et excipiatur (35).

183. Ad quid teneatur qui confessionem materialiter integram non fecit. — 1. Peccata, quae reticita fuerunt ob quamlibet ex causis excusantibus, de quibus supra (n. **165** ss.), *debent accusari in sequenti confessione.*

Eadem obligatio urget etiam quando peccatum fuit omissum *ex oblivione*, aut *generice* tantum accusatum.

Peccata enim reticita in confessione seu non integre accusata, nonnisi *indirecte* remissa sunt, ideoque manet obligatio ea clavibus Ecclesiae subiiciendi, ut *directe* remitti queant.

2. Poenitens non tenetur haec peccata *quam primum* confiteri, vel antequam accedat, etiam pluries, ad Communionem: deest enim lex quae id praecipiat.

Sufficit igitur ut peccata reticita accusentur, quando poenitens *prima vice* confitetur sive sponte sive ex obligatione v. g. tempore paschali (36).

3. Regulariter accusari debent in confessione *proxime sequenti;* nam ex constanti Ecclesiae interpretatione, lex integritatis comprehendit omnia peccata nondum per absolutionem directe remissa, siquidem ipsa confessio praecipitur ad hanc absolutionem obtinendam (37), secus confessio ex defectu integritatis erit sacrilega.

Excipe tamen *si eadem causa perduret* a materiali integritate excusans.

(35) Cfr. S. Alph., VI, n. 481; Lugo, disp. 16, n. 432 ss.; Mazzotta, tract. 6. disp. 1, q. 4, cap. 7, § 1, n. 1; Soto, dist. 18, q. 2, art. 5, ad 4.

(36) S. Alph., VI, n. 267; Ball.-Palm., V, n. 251; Noldin, III, n. 282; Génicot-Salsmans, II, n. 296.

(37) *Alexander VII* hanc propositionem (11am) damnavit: « Peccata in confessione omissa seu oblita, ob instans periculum vitae aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere ».

Vis tamen huius damnationis non in eo ponitur quod in *prima* sequenti confessione accusatio suppletoria fieri debeat. Cfr. Viva in hanc prop.; Lehmkuhl, II, 430.

4. Poenitenti, qui accusat peccatum oblitum ac proinde iam indirecte remissum, danda est absolutio, at nova poenitentia non est necessario imponenda. Ita plures (38). Quae opinio probabilis videtur.

Practice tamen expedit ut aliqua poenitentia, saltem levis, semper imponatur.

184. De poenitente qui *apud extraordinarium confessarium multa et gravia peccata confessus est,* quae diu tacuerat culpabiliter apud ordinarium, sequens dubium incidere potest: Si iste poenitens postea recordatur alicuius peccati mortalis in hac confessione ex oblivione praetermissi et alium confessarium adire nequit, *per se* certe tenetur ad hoc peccatum in prima confessione manifestandum (39).

Nonnulli tamen censent licere quandoque *ex causa* vere *gravi* hoc peccatum reticere *ad tempus,* donec occurrat occasio se sistendi alii confessario (40).

Quae opinio, rite intellecta, improbabilis non videtur, quia repugnantia prorsus invincibilis, quae hic supponitur, contra confessarium ordinarium, praesertim post institutam confessionem apud extraordinarium confessarium, *extrinseca* legi confessionis est, ac praeterea minor causa sufficit ad differendam confessionem peccati iam indirecte remissi quam adhuc omnino remittendi (41).

Hodie fere semper aderit, vel saltem adesse debet, etiam pro religiosis utriusque sexus, moralis possibilitas adeundi alium confessarium: quod faciendum est, dilata etiam ordinaria confessione, ne temere praeceptum integrae confessionis violetur.

Praeterea si confessarius extraordinarius sedulo interrogavit poenitentem, vix ullum erit periculum ne is *novum* prorsus *peccatum mortale* recordetur: quare poenitenti, praesertim mentis perturbationi et anxietatibus obnoxio, significare licebit nullam ipsi esse obligationem loquendi de hac confessione cum alio confessario, si quando sibi videatur aliquid recordari quod omiserit (42).

185. Quid remittatur directe in confessione generica, urgente necessitate. — 1. Facile non est explicare, *quid directe remittatur, si in casu necessitatis, generalissima tantum confessio fiat.*

Plures dicunt tunc absolutionem *directe* terminari ad peccatum *secundum rationem communem* (43). Alii aliter opinantur.

(38) Cfr. Ferreres, II, n. 597 s.; D'Annibale, III, n. 332.

(39) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 296; Ball.-Palm., V, n. 264 ss.; Vermeersch, III, n. 595.

(40) Kenrick, II, tract. 18, n. 57.

(41) Génicot-Salsmans (*l. c.* in nota) haec ad rem merito animadvertit: « Sed praecise exinde patere videtur alia via ad difficultatem evadendam et ruborem apud ordinarium confessarium vincendum; cum enim iam interposita sit bona confessio et gravis (ut supponitur) poenitentia Sacramentalis accepta, nihil prohibet quominus peccatum oblivione praetermissum accusetur ut peccatum *praeteritae vitae* ».

(42) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 639; D'Annibale, III, n. 327; Lehmkuhl, II, n. 430.

(43) Suarez, disp. 23, sect. 1, n. 11.

2. *Lugo* studet id accuratius determinare, et supponens hominem, qui ita absolvitur, commisisse ex. gr. adulterium, dicit: « Per remissionem directam adulterii secundum rationem communem peccati mortalis Deus se directe obligat ad non irascendum propter illud peccatum sicut antea; quantum autem debeat indignationis et aversionis remittere, non continetur in illa promissione, qua posset minus et minus remittere, sicut possent esse minora et minora peccata mortalia, quae continentur sub illa ratione communi peccati mortalis... Sic nullus est gradus determinatus gravitatis vel malitiae in adulterio, quem Deus non remittat indirecte, si quidem potuisset minus indignationis remittere ex vi praecisa remissionis, qua remittit illud sub ratione communi, atque ideo nullus est gradus malitiae determinatae gravis, qui non debeat explicari postea (si distincta confessio fit), quia indignationis illi correspondentis remissionem non afferebat directe remissio directa adulterii secundum rationem communem. De facto tamen Deus remittit indirecte et totam gravitatem propriam adulterii et omnia alia peccata mortalia » (44).

186. An necessario absolvendus sit, qui peccatum grave inculpabiliter omissum accusat. — 1. Huiusmodi poenitens absolutione donandus est, quia ipsa accusatio talis peccati ideo facienda est, ut culpa *directe* vi clavium remittatur.

2. Proinde iteranda est absolutio quoties poenitens, statim *post absolutionem, accusat mortale, quod oblitus est.* Excipe si idem peccatum iam confuse in aliis iam declaratis continebatur.

Quidam AA. putant omitti posse hanc iteratam absolutionem, si poenitens *rediturus praevideatur ad eundem confessarium,* quia in sequenti confessione poterit absolvi.

At cum possit confessarius sine ulla difficultate formam absolutionis iterare, ratio non apparet cur poenitens cogatur *vel* ad eundem confessarium redire, *vel* apud alium idem peccatum fateri: quod ceteroquin, rei ignarus, non faciet (45).

Quare in praxi absolutio semper iteranda est.

(44) Disp. 17, sect. 1, n. 16.
(45) Génicot-Salsmans, II, n. 297.

ARTICULUS V.

De absolutione moribundorum.

187. Regulae circa moribundos absolvendos. — Septem regulae numerari possunt, quae universam materiam de hac re continent.

I. Non licet absolvere moribundum, qui *certo* absolutionis incapax sit, ex. gr. non baptizatus, vel ita male dispositus, ut, sui compos, *certo* careat attritione ad sacramentum necessaria.

Ratio evidens est: *scienter* enim conferretur *invalide* sacramentum.

Hoc valet v. g. de moribundo, qui aliquam gravem obligationem sibi propositam adimplere detrectat. Unde, ex responsione S. Off. 27 iul. 1892, non licet praebere ultima sacramenta moribundis, qui moniti nolunt retractare mandatum cremandi suum cadaver.

Attamen, addit S. Officium, « ut fiat aut omittatur monitio, serventur regulae a probatis AA. traditae, habita praesertim ratione scandali vitandi » (1).

188. II. Ceteros moribundos catholicos, *licet sensibus destitutos,* licet absolvere, saltem sub conditione.

1° Hoc manifestum est de moribundo qui sacerdoti praesenti dat *signa poenitentiae,* quamvis nullum peccatum in specie confiteri valeat.

2° Id liquet etiam ex *Rit. Rom.* (2) de moribundo, qui est sensibus destitutus, « si *confitendi desiderium,* sive per se sive per alios ostenderit ».

3° Quando *nullus adest testis* de signo poenitentiae a moribundo exhibito, *neque ullum signum* percipi potest in tali moribundo sensibus destituto, *S. Alphonsus* docet eum absolvi posse, *dummodo christiane vixerit,* et quidem etiam si *in ipso actu peccati,* ex. gr. furti, duelli, sensibus destitutus fuerit, quia merito praesumi potest quod ipse, in proximo periculo suae damnationis constitutus, velit omni modo aeternae suae saluti consulere (3).

189. III. Licet absolvere conditionate moribundum catholicum, *sensibus destitutum,* qui parum christiane vixerit.

(1) *Collect. S. C. de Prop. Fide,* II, n. 1808.
(2) Tit. III, cap. 1, n. 4.
(3) Lib. VI, n. 482 s.

Ratio modo allegata ex *Ligorio* valet quoque in hoc casu, nempe de eo qui *parum christiane vixerit*, sed tamen catholicus manserit. Videtur id valere etiam de illo qui, *postquam sacerdotem* repulerit, sensibus destitutus iaceat (4).

De haeretico vel schismatico moribundo dicetur infra (n. **195**).

190. IV. Sacerdos *tenetur* absolvere moribundum, quotiescunque ex sententia certo probabili *licet* absolvere, licet forte, ob opiniones quas ipse sequitur, existimet absolutionem fore invalidam (5).

Ratio, quia subveniendum est proximo graviter periclitanti circa salutem aeternam, quoties id sine incommodo gravi fieri potest.

Ergo sacerdos tenetur dare moribundo absolutionem, quae ei *probabiliter* proderit et absque incommodo praeberi potest.

Hoc locum habet in casibus supra expositis (reg. II et III; n. **188** s.). Nam probabilitas saltem extrinseca certa adest, tum propter sententiam *S. Alphonsi* et fere omnium recentiorum qui ei adhaerent, tum ob praxim inde receptam in universa Ecclesia (6).

191. V. Absolvendus est *absolute* moribundus, qui signa poenitentiae dat sacerdoti *praesenti* (7).

Item, iuxta communiorem sententiam, moribundus qui signum doloris exhibuit per testimonium adstantium: quod videtur conformius menti *Rit. Rom.* (l. c.) quod de huiusmodi moribundo dicit: « absolvendus est », nulla facta mentione conditionis.

In ceteris casibus, de quibus supra (n. **188** s.), absolutio *conditionate* danda est.

Ceterum minoris momenti est distinctio inter absolutionem absolutam et conditionatam (cfr. n. **80**).

192. VI. Expedit moribundum *toties* absolvere *quoties* ipse nova praebet signa doloris; si vero diutius sensibus destitutus manet, potest *pluries* repeti absolutio, ex. gr. ter aut quater in die (8).

193. VII. Moribundi excusantur *a praecepto integritatis* propter impossibilitatem aut physicam aut moralem (cfr. n. **165** ss.).

(4) Ball.-Palm., V, n. 235 ss.; Lehmkuhl, II, n. 649; Gennari, *Consult. mor.*, cas. 58; Génicot-Salsmans, II, n. 298; Vermeersch, III, n. 599; Ferreres, II, n. 607 ss.

(5) S. Alphonsus (VI, n. 482) egregie ait; « Maxime hic advertendum est, quod sacerdos, quando potest, *tenetur* sub gravi absolvere infirmum, ut dicunt Suarez, Vasquez, Caietanus etc. *cum communi* ».

(6) Ball.-Palm., V, n. 235; Noldin, III, n. 293 s.; Lehmkuhl, *l. c.*

(7) S. Alph., VI, n. 480.

(8) S. Alph., *Homo Apost.*, tract. 16, n. 37; Lehmkuhl, II, n. 655, 5.

Unde: 1° Si moribundus, accusato uno alterove peccato, deficiat vel sensibus destituatur, absolvendus est.

2° Item si nequit infirmus sine gravi detrimento sanitatis aut sine magna difficultate longiorem confessionem instituere, auditis peccatis quae absque nimia difficultate accusare potest, absolvi debet.

3° Pariter aegrotus, qui ob capitis debilitatem accuratius examen instituere nequit, iis auditis, quae sine examine sat accurato declarare potest, absolvendus est.

4° Si tantum in genere aut verbis aut aliis signis potest infirmus declarare se peccasse, absolvendus est, et quidem *absolute*, nisi ex alio motivo conditio addenda sit.

Palam est, in omnibus hisce casibus moribundum, ubi convaluerit, teneri ea quae omissa fuerunt, postea supplere, si et quatenus id fieri possit.

194. An et quomodo absolvendi sint amentes vel delirantes moribundi. — 1. Absolvi debent *sub conditione* si extremam unctionem nequeant recipere. Quod si hoc sacramentum recipere valent, possunt quidem absolvi, et expedit ut practice id fiat; sed absolutio stricte necessaria non est.

2. At etiam post receptam extremam unctionem, possunt *conditionate* absolvi, si aliquod lucidum intervallum probabiliter habere potuerunt (9).

195. An haeretici et schismatici moribundi absolvi possint, sive sensibus sint destituti sive non. — 1. Haereticus vel schismaticus moribundus, *sensibus destitutus*, absolvi potest *conditionate*, modo sit baptizatus, « nec absit spes probabilis eum in bona fide versari et libenter admissurum esse adiutorium sacerdotis, si hoc sciret esse necessarium ». Ita plures (10).

Nonnulli tamen negant cum *S. Alphonso* (11).

At sententia affirmativa est certa ex resp. *S. Officii*, 17 maii 1916, ad 2. Proposito dubio: « An schismaticis in mortis articulo sensibus destitutis absolutio et extrema unctio conferri possint »; responsum fuit: « Sub conditione *affirmative*, praesertim si ex adiunctis coniicere liceat, eos implicite saltem errores suos reiicere, remoto tamen effica-

(9) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 298; in nota; Ferreres, II, n. 609; D'Annibale, III, n. 318.

(10) Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1866; D'Annibale, III, n. 317; Ferreres, II, n. 608 s.; Arregui, n. 589.

(11) Lib. VI, n. 483.

citer scandalo, manifestando scilicet adstantibus, Ecclesiam supponere eos in ultimo momento ad unitatem rediisse » (12).

2. Si talis moribundus *non sit sensibus destitutus*, et ob peculiaria adiuncta de conversione ad Ecclesiam catholicam moneri nequeat, praemissis praemittendis *clam* absolvi potest *sub conditione* iuxta nonnullos, dummodo prudenter existimetur versari in bona fide.

Neque obstat, aiunt, praescriptum can. 731, § 2, qui non loquitur de haereticis aut schismaticis *moribundis* (13).

Ante absolutionem confessarius curare debet, ut actus fidei, spei, caritatis et perfectae contritionis cum moribundo eliciat, et quidem fidei explicitae in articulos absolute necessarios, in alios vero implicitae; ut peccatorem coram Deo et sacerdote se declaret, atque ostendat se desiderare ut a sacerdote, quantum hic potest, in assequenda vita aeterna adiuvetur, vel saltem significet se omnia praestare velle, quae ex praecepto Christi ad salutem consequendam necessaria sunt. Absolutio enim, quae datur tali moribundo, potest esse invalida sive ex defectu intentionis sive ex defectu confessionis dolorosae; iamvero tum intentio implicita tum confessio dolorosa in genere facta continetur in illis actibus (14).

S. Officium sequens de hac re dedit responsum. Proposito dubio: « An schismaticis materialibus in mortis articulo constitutis, *bona fide sive absolutionem sive extremam unctionem petentibus*, ea sacramenta conferri possint sine abiuratione errorum »; die 17 maii 1916, ad 1, responsum fuit: « *Negative*, sed requiri, ut, meliori quo fieri possit modo, errores reiiciant et professionem fidei faciant » (15).

3. Si affulget aliqua spes eiusmodi moribundum adducendi ad fidem catholicam, confessarius curare omnino debet ut ad illam eum adducat. Nec generatim pro moribundo magnum periculum dari solet, ne forte, proposita obligatione ingrediendae Ecclesiae catholicae, graviter peccet eam recusando. Sane vel percipit eam obligationem, vel non percipit.

Si percipit, facile obsequetur, cum, in articulo mortis, evanescant pleraque impedimenta quibus sani deterreri solent; si vero non percipit, denegatio abiurationis ipsi non imputabitur (16).

4. Si dubitetur, etiam leviter tantum, de facto aut de valore baptismi, haereticus vel schismaticus moribundus, praemissis praemittendis, conditionate baptizandus et dein absolvendus est, item sub conditione.

(12) Cfr. *Kölner Pastoralblatt*, 50, 1916, 304; *Pastor bonus*, 19, 1916, 17, 88.
(13) Cfr. Génicot-Salsmans, *l. c.*; Noldin, III, n. 295; Wouters, *Ned. Kath. St.* 1918, p. 312, 372; Arregui, n. 589.
(14) Noldin, III, n. 295; Lehmkuhl, II, nn. 646, 651.
(15) Cfr. *Kölner Pastoralblatt*, *l. c.*
(16) Génicot-Salsmans, II, n. 298; Lehmkuhl, *l. c.*

5. Extra articulum mortis certe non licet absolvere haereticum vel schismaticum, quamvis materialem tantum et in bona fide exsistentem, si persistere intendit in haeresi aut schismate; nam sine aliorum scandalo id fieri non posset. Haeretici enim et schismatici confirmarentur in errore, et catholici horrorem haeresis vel schismatis amitterent (17).

196. Quomodo valida possit esse absolutio quae detur moribundis qui nec confessionem petierint nec signum poenitentiae dederint. — 1. Difficultas manifesta est, nec facile theoretice solvitur. Nam in sententia Thomistica videtur deesse id quod requiritur essentialiter ut *materia ex qua* sacramenti.

In sententia Scotistica, communiore ratione explicata, videtur deesse quod requiritur ut *conditio sine qua non:* nempe *dolor* et *confessio signo sensibili manifestata* (cfr. n. **23**).

Praeterea hoc sacramentum institutum est per *modum iudicii* externi et sensibilis, atque proinde minister procedere nequit, nisi praecesserit aliqua sensibilis accusatio vel actus quo eius officium exquiratur.

2. Quare multi gravissimi DD., ut *Suarez* et *Lugo* (18) cum aliis censebant absolutionem minime concedi posse, nisi ex parte poenitentis praecesserit saltem petitio seu desiderium confitendi.

Unde uti perpetuo usui Ecclesiae contrarium reprobabant praxim, quam omnes sine ulla haesitatione hodie sequuntur, v. g. absolvendi sub conditione hominem ex alto fastigio cadentem, etc.

At iam saeculo XVII nonnulli AA. hanc praxim tanquam licitam tuebantur (19); eamque postea complures alii secuti sunt, adeo ut *S. Alphonsus* eorum sententiam *communiorem* vocet (20).

At isti AA. multum laborarunt atque varias inierunt vias, ut ostenderent etiam in iis adiunctis haberi sensibilem confessionem et contritionem.

S. Alphonsus (l. c.) rationem allegat et acceptat, quam afferunt Viva, Salmanticenses et alii: « Eo casu, aiunt, bene adest prudens dubium quod moribundus vel ante destitutionem noverit suae damnationis periculum, vel post destitutionem ad illud advertat in aliquo lucido intervallo, in quo praesumitur velle et petere absolutionem signis vere sensibilibus, nempe *per suspiria, motus corporis, saltem per anxiam respirationem*, quamvis tunc ista signa con-

(17) Can. 731, § 2; S. Off. 20 iul. 1898.
(18) Suarez, disp. 23, sect. 1, n. 2 ss.; Lugo, disp. 17, sect. 3, n. 1 ss.; Vasquez, in III, q. 91, art. 2, disp. 1, n. 1; Coninck, disp. 5, n. 28; S. Alph., VI, n. 482, 2°.
(19) Cfr. Lugo, *l. c.*, n. 33.
(20) Lib. VI, n. 482.

fessarius non percipiat: sufficiunt enim talia signa in tanta necessitate, saltem ex prudenti dubio praesumpta, ad dandam absolutionem sub conditione ».

At diffitendum non est hanc rationem valde solidam non esse: *tum* quia eiusmodi signa dantur etiam ab iis qui nullatenus sui conscientiam habere videntur, vel ab iis qui, licet sui conscientiam habeant, de confessione tamen non cogitant; *tum* quia nullatenus apparet quo iure tanquam signa confessionis et doloris habeantur motus corporis, anxia respiratio, etc., quae ex se physicas tantum angustias denotant.

Alii recurrunt praesertim *ad vitam christiane ductam*, quae accusationis locum teneat, quatenus qui catholica perstitit, licet gravibus peccatis forte indulserit, satis manifestavit se in articulo mortis velle Deo reconciliari per sacramentum poenitentiae.

At huic rationi respondet *Lugo* (21): « Ridiculum esset quod hodie vellet se aliquis accusare de peccato cras committendo, ut cras ab eo absolvatur in virtute huius accusationis ». Proinde talis explicatio, praesertim si agitur de iis qui in actu peccati sensibus destituuntur, satis inanis videtur.

3. Quidam recentiores theologi, inter quos *Ballerini* praeeminet, dicunt ad valorem sacramenti non requiri ut dolor et confessio *sensibiliter* prodeant, cum id nulla certa ratione demonstrari possit (22).

1° Hoc enim non constat ex eo quod actus poenitentis sint *materia ex qua* fit sacramentum: siquidem haec mera est sententia theologica a thomistis propugnata, a scotistis autem reiecta.

2° Neque idem potest deduci ex eo quod hoc sacramentum *per modum iudicii* institutum sit. Inde enim sequitur quidem ut aliqua causae cognitio praecedat absolutionem, at nullatenus probatur hanc cognitionem desumendam esse ex accusatione facta ab ipso reo. Nonne quotidie, in foro civili, fertur sententia damnationis vel absolutionis, quamvis nulla praecesserit accusatio damnandi vel absolvendi seu causae cognitio ab eo exhibita?

3° Neque obstat *Concilium Trid.*: « Si quis dixerit non requiri confessionem poenitentis, ut sacerdos eum absolvere possit, a. sit » (23). Non obstat; nam huic canoni optime satisfit admittendo confessionem hanc praecipi lege divina, a qua tamen excusentur ii qui illam servare nequeant, donec confessionem instituere valeant.

Unde *idem Concilium* anathematizat eum qui dixerit « in sacramento poenitentiae ad remissionem peccatorum necessarium non esse, iure divino, confiteri omnia et singula peccata mortalia quorum memoria cum debita et

(21) Disp. 17, sect. 3, n. 39.
(22) Ball.-Palm., V, n. 240 ss.
(23) Sess. XIV, can. 9.

diligenti praemeditatione habeatur » (24). Porro omnes admittunt dari causas, quae ab hac distincta confessione excusent (cfr. n. **165** ss.).

Praeterea *Conc. Trid.* (25) necessitatem integrae confessionis peccatorum mortalium eruit ex ipsa natura huius iudicii sacramentalis, quod sacerdotes, sine causae cognitione, exercere nequeant. Nihilominus DD. communiter admittunt valere, saltem in casu necessitatis, accusationem peccatorum quae fiat tantum in genere et ex qua confessarius nullam novam causae cognitionem hauriat: quod manifesto ostendit eos haec intelligere de necessitate praecepti, non vero de requisitis essentialiter ad valorem sacramenti (26).

4° Itaque iuxta sententiam propositam a *Ballerini* aliisque omnia requisita ad *essentiam* sacramenti poenitentiae reperiuntur in sola confessarii absolutione.

197. Admissa hac ultima sententia, praxis recepta absolvendi moribundum sensibus destitutum, qui nec confessionem petierit nec signum doloris dederit, nullam difficultatem iam movet. Nihil aliud requiritur, ut moribundus sensibus destitutus conditionate absolvatur, quam aliqua probabilitas interni illius doloris de peccatis, quem *Conc. Trid.* (27) declaravit quovis tempore fuisse necessarium ad peccatorum veniam obtinendam.

Quae sententia vere probabilis est. Cfr. n. **48** ss.

198. Nonnulla practice animadvertenda circa moribundos. — 1. Ex scientia physiologica videtur constare, mortem realem seu ipsam separationem animae et corporis non accidere eodem momento, quo cessant functiones vitales respirationis et circulationis, sed vitam per aliquod tempus latenter adhuc perdurare post ultimam exspirationem.

2. Quanto tempore vita post mortem apparentem latenter adhuc duret, tum a complexione moribundi tum a qualitate ac diuturnitate morbi dependet. In morte *repentina* vita ultra diem (iuxta nonnullos, per duos etiam vel tres dies), in morte *ordinaria* ultra semihoram (per duas, tres, plures horas, iuxta quosdam) protrahi potest (28).

3. Proinde ei, qui ex communi aestimatione iam censetur mortuus, si ex morbo obiit, intra semihoram, si ex morbo repentino vel inopinato casu obiit, intra duas (et forte plures) horas sacramenta *necessaria* sub conditione administrari *debent*, sacramenta *non*

(24) Sess. XIV, can. 7.
(25) Sess. XIV, cap. 5.
(26) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 240 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 300; Lehmkuhl, II, n. 640 s.; D'Annibale, III, n. 317.
(27) Sess. XIV, cap. 4.
(28) Ferreres, *La morte reale e la morte apparente*, p. 4 ss.; Antonelli, *Medicina pastoralis*, II, n. 679 ss.

necessaria sub conditione ministrari *possunt*, quia saltem probabiliter vivit (29).

4. Experientia constat, moribundos sensibus specietenus destitutos quandoque usum rationis atque auditus habere. Quare de sacramentis, quae eis ministrantur, monendi sunt et, quantum fieri potest, etiam actus fidei, spei, caritatis et contritionis brevissime recitandi sunt, antequam sacramenta administrentur.

Articulus VI.

Conspectus historicus de usu et administratione sacramenti poenitentiae.

199. Variae epochae circa usum sacramenti poenitentiae. — Tres epochae apte distingui possunt.

1. *Prima epocha* decurrit ab exordiis usque ad saeculum quartum. Poenitentia exhibetur ut alter baptismus, secunda tabula salutis post naufragium.

Processus ordinarius tres partes complecti solebat.

1° Prima pars erat *petitio poenitentiae*, ob gravia peccata, ad Episcopum vel ad sacerdotem ab eo delegatum directa. Accusatio sive confessio petitionem hanc comitabatur.

2° Altera pars erat *reductio rei ad statum poenitentiae*, quae secumferebat exclusionem delinquentis a sacrificii oblatione atque ab eius participatione per sacram Communionem. Ista exclusio ab initio protrahebatur per plures annos; postea, inde ab *Innocentio I* an. 417, tantum usque ad feriam V in Coena Domini, nisi periculum mortis seu morbus gravis postularet ut reconciliatio antea concederetur.

3° Tertia pars erat *reconciliatio cum Ecclesia et inde cum Deo*, quae fiebat feria V in Coena Domini, ultima nempe die liturgica ante Pascha. Reconciliatus non ideo e statu poenitentium egrediebatur; sed usque ad finem vitae debebat in operibus sanctioris vitae perseverare.

Reçonciliatio poenitentis non graviter decumbentis per se Episcopo erat reservata. Eo ipso quod quis reconciliationem cum Ecclesia obti-

(29) Cfr. Villada, *Casus conscientiae*, p. 235 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 298, in nota; Noldin, III, n. 294.

nebat, censebatur quoque reconciliatus cum Christo, i. e. eius *pacem* recuperasse (1).

200. 2. *Altera epocha* est a saeculo IV vel V ad saec. XII et XIII. Hoc tempore multi catechumeni diu differebant baptismum, multi peccatores baptizati poenitentiam.

Fideles autem vitae ferventioris poenitentiam ex mera devotione petere solebant. Status poenitentiae ita susceptus erat valde honoratus atque maxime meritorius existimabatur.

In Oriente publica poenitentia iam saec. IV videtur in desuetudinem abiisse.

In Occidente, e contra, usque ad saec. XI duravit. At barbarorum mos statuendi pro variis delictis compensationem *mulctae pecuniariae* non parum contulit ad mutandam disciplinam ecclesiasticam, ita ut non amplius status poenitentiae, sed certae ac definitae expiationes iuberentur.

Huiusmodi expiationes ab initio valde severe definitae fuerunt in libris poenitentialibus, praesertim in Britannia maiore (2), et aliquo sensu ipsi confessario praescriptae. At progressu temporis opportune temperari coeperunt, atque ita prudenti sacerdotis arbitrio magis commissae fuerunt (3).

Circa saec. VI, uti ex Sacramentario Gelasiano accipimus, poenitentes, Romae, feria IV Cinerum a sacerdote excipiebantur; supra eos, cilicio coopertos, oratio fundebatur et in monasterium usque ad feriam V in Coena Domini includebantur.

Sollemnis eorum reconciliatio fiebat feria V in Coena Domini. Missa inchoabatur sine Introitu et sine *Dominus vobiscum*. Post praeviam sacerdotis orationem, poenitentes a diacono ducti, humi accumbebant in ecclesia. Eorum nomine diaconus longa atque pulcherrina formula reconciliationem postulabat. Sequebatur adhortatio Papae vel sacerdotis. Caeremonia oratione et precatione eucharistica finem obtinebat (4).

In ritu mozarabico, reconciliatio, quae *Indulgentia* dicebatur, fiebat Feria VI in Parasceve. Post praeludia in quibus habentur *improperia* « Popule meus, quid feci tibi », officium inchoabatur tribus lectionibus: *prophetica*, ex *Isaia*, 52, 53; *apostolica*, ex I *Cor.* 5, 6; et *evangelica*, Passionis Domini, ex quatuor Evangeliis compositae.

Postea assistentes, qui omnes poenitentium nomine vocantur, ter invi-

(1) Cfr. Vacandard, *Confession du Ier au XIIIe siècle*, in *Dictionn. de théol. cath.*, col. 890 ss.; Batiffol, *Les origines de la pénitence*, in *Etudes d'histoire et de théol. positive*, 1902, p. 45 ss.; Ermoni, *La pénitence dans l'histoire*, in *Revue des questions historiques*, 1900, p. 417 ss.

(2) Cfr. Pollock Oakley, *English penitential discipline and anglosaxon law in their joint influence*, New York, 1923, p. 61 ss.

(3) Morinus, lib. IX, cap. 28 ss.; Batiffol, *Etudes*, I, 163.

(4) Cfr. Fournier, *Etudes sur les Pénitentiels*, VI, p. 289; Galtier, *l. c.*; Morinus, lib. VIII, cap. 4 ss.

tantur ut se prosternent et misericordiam divinam implorent. Tunc archidiaconus se convertens ad universum coetum clericorum et fidelium, eos hortatur ad clamandum: *Indulgentia*. Quando silentium factum est, archidiaconus imaginem Boni Pastoris proponit, qui vitam pro ovibus suis dedit, atque ad orandum invitat.

Episcopus orationem exprimit generis litaniarum rhythmicarum quibus novis clamoribus *Indulgentia* respondetur (*Te precamur, Domine, Indulgentia*, etc.). Succedit collecta, quam nomine omnium Episcopus solus recitat, divinam clementiam in poenitentium gratiam implorans. Denuo clamatur *Indulgentia*, subsequitur oratio Episcopi cum aliis formulis, eodem tamen servato ordine.

Habetur tertia series clamorum et orationum. In hac tertia recitatione omittitur oratio finalis, et Officium adoratione Crucis et Missa praesanctificatorum continuatur (5).

201. 3. *Tertia epocha* est a saec. XII-XIII usque ad nostram aetatem seu ad hodiernam disciplinam (6).

4. Per tria priora saecula nullus videtur exstitisse peculiaris ritus liturgicus absolutionis conferendae; nec ullus profecto, ex natura huius sacramenti, requiritur. Nam sententia, quacunque expressa voluntate dimittendi peccata significari potest per competentem iudicem (7).

Ritus praesens quo sacerdos, dextra versus poenitentem elevata, dicit: « *Misereatur tui... Indulgentiam* etc. » est quoddam vestigium ritus admissionis rei ad statum poenitentis, qui *manuum impositionem* secumferebat.

In *epocha secunda* (cfr. n. **200**) iuridica forma absolutionis nondum bene determinata erat, cum efficacia remissionis, saltem iuxta plures, toti ritui indiscriminatim tribueretur.

Ita facilius explicantur formulae deprecativae, quae tunc circumferebantur, qualis ista: « *Domine sancte, Pater omnipotens, aeterne Deus, qui per Iesum Christum Filium tuum Dominum Nostrum, vulnera nostra curare dignatus es, te supplices rogamus et petimus, nos humiles tui sacerdotes, ut precibus nostris aurem tuae pietatis inclinare digneris, remittasque omnia crimina et peccata universa condones, desque huic famulo tuo, pro suppliciis veniam, pro moerore laetitiam, pro morte vitam* » (8).

(5) Cfr. Duchesne, *Origines du culte chrétien*, p. 463 ss.; Boudinhon, *l. c.*, p. 308; Morinus, *l. c.*

(6) Cfr. I. S. de Drey, *Dissertatio historico-theologica originem et vicissitudinem exomologeseos in Ecclesia catholica ex documentis ecclesiasticis illustrans*, p. 45 ss.; Morinus, lib. XII, cap. 5 ss.; Bernard, *Confession*, in *Dictionn. de théol. cath.*, col. 894 ss.

(7) Cfr. D'Alès, *Dictionn. d'apolog.*, *Pénitence*, III, col. 1791; Xibera, *Clavis Ecclesiae*, p. 32.

(8) Morinus, lib. VII, cap. 7 ss., ubi complura exempla referuntur.

Oratio *Misereatur* etc. vestigium dici potest formularum deprecativarum, quae olim in usu erant.

Formula praesens absolutionis a saeculo XIII repetenda est, quamvis etiam tunc accidentaliter variaret (9).

202. Vis et effectus reconciliationis. — Quaerunt AA. utrum in antiqua Ecclesia « reconciliatio » fuerit sacramentalis necne, ita ut remissio peccati habita fuerit solum per peractam poenitentiam publicam, an etiam prius.

1. Nonnulli censent remissionem peccatorum habitam fuisse in « *reconciliatione* » post peractam publicam poenitentiam, ita ut existimet huiusmodi reconciliationem fuisse sacramentalem nec ei praemissam esse de iure privatam peccatorum absolutionem (10).

2. Communius AA. tenent absolutionem datam fuisse privatim ante actionem poenitentiae.

Sane: 1° Si absolutio data non fuisset nisi post peractam poenitentiam, peccatores mansissent per multos annos, et aliquando per totam vitam, sine absolutione. Iamvero credibile non est Ecclesiam eos tamdiu reliquisse in statu peccati, ac proinde tum in impossibilitate merendi quidquam, tum in periculo gravissimo amittendi salutem per mortem inopinatam.

2° Si reconciliatio concessa esset solum post peractam poenitentiam, absolutio nimis seiuncta fuisset a confessione; imo saepe saepius non idem dedisset absolutionem qui audivisset confessionem. Iamvero haec, aiunt, admitti nequeunt. Ergo.

Accedunt argumenta *a posteriori:* 1° In casu necessitatis, deficiente nempe Episcopo aut sacerdote, reconciliatio finalis, teste *S. Cypriano*, concedi poterat a mero diacono (11). Iamvero improbabile est reconciliationem per diaconum fuisse, etiam ex mente *S. Cypriani*, sacramentalem.

3° In *Oriente*, sacerdos poenitentiarius qui, loco Episcopi, poenitentibus praeerat, dicitur eos absolvisse confitentes, a se ipsis postea poenas delictorum exacturos (12).

4° In *Occidente* pariter non desunt documenta, e quibus videtur τό « dare poenitentiam » valuisse pro « absolvere a culpa » (13).

5° Orationes quae super peccatores in « impositione poenitentiae » fundebantur, veniam peccati non minus explicite deprecabantur ac illae quae erant cum impositione reconciliatoria (14).

(9) Morinus, *l. c.*

(10) Morinus, lib. IX, cap. 3 ss.; Vacandard, *Etudes de critique et d'histoire religieuse*, ser. II, p. 95; Galtier, n. 258 ss.; D'Alès, *L'édit de Calliste*, p. 439.

(11) Epist. XVIII, 1; XIX, 2; XX, 3.

(12) Cfr. Sozomen., *Hist. eccl.*, VII, 16; Migne, 67, 1460.

(13) Cfr. S. Caelestin. I, epist. de absolutione moribundis concedenda (Denzing., n. 111); S. August., epist. 228 ad Honoratum (Migne, 33, 1016).

(14) Cfr. v. g. *Sacramentar. Gelasian.* apud Migne, 74, 1064.

3. Patroni opinionis oppositae existimant haec argumenta nihil aut parum evincere aliaque afferunt ad suam comprobandam sententiam (15).

Iidem patroni, posito quod poenitentia privata non exstiterit sensu absolutionis sacramentalis quae privatim ac de iure concederetur omnibus publicam accipientibus, quaerunt *utrum alio sensu forte exstiterit.*

Respondent vero poenitentiam *privatam*, quae nempe opponitur *publicae* sensu proprio et authentico dictae, per quam scil. quis « *in ordine* poenitentium » non constituebatur, semper in Ecclesia exstitisse hoc sensu, quod sacerdotes, pro summa sua potestate in peccatores, modum ac durationem poenitentiae temperare poterant, ita ut sine aggregatione « ordini poenitentium » dimitterentur per Ecclesiam non tantum peccata « non capitalia », sed etiam aliquando, ob motiva particularia, peccata « capitalia » (16).

4. Omnibus mature perpensis argumentis utriusque sententiae, prior nobis probabilior videtur, altera solum probabilis. Argumenta enim quae a patronis alterius opinionis adducuntur, nullatenus concludentia aut validissima sunt: probabilitatem non excedunt.

203. Poenitentia et confessio publica. — Quaeritur, an Ecclesia pro peccatis *occultis* poenitentiam *publicam* aut *publicam confessionem* praescripserit (17).

1. Nonnulli dicunt prioribus saeculis Ecclesiam etiam pro *occultis* peccatis *publicam* poenitentiam et confessionem *praecepisse.*

Nituntur: 1° testimonio *S. Basilii* v. g. can. 61, 63 et 65, edicentis poenitentiam publicam de culpis secretis sponte confessis; 2° auctoritate *Conc. Ancyrani* can. 16 et 21, qui sunt de culpis ex natura rei secretis; 3° testimonio *S. Ambrosii*, describentis poenitentiam publicam de peccato occulto (18); 4° canonibus poenitentialibus, qui non distinguunt inter peccata occulta et publica (19).

(15) Cfr. Galtier, n. 262 ss.; Vacandard, *op. cit.*, p. 97 ss.

(16) Cfr. Tixeront, *Le sacrement de pénitence dans l'antiquité chrétienne*, p. 44 ss.; Galtier, n. 267 ss.; Harent, *La confession: nouvelles attaques et nouvelle défense*, in *Etudes*, LXXX (1899), p. 594.

(17) Cfr. de hac quaestione Collet, *De poenit.*, part. II, cap. 6, n. 136 ss.; Schanz, *Die Lehre von den heiligen Sakramenten*, p. 568; Pignataro, *De disciplina poenitentiali priorum Ecclesiae saeculorum*, p. 58 ss.; Vacandard, *La pénitence publique dans l'Eglise primitive*, p. 25 ss.; Sirmond, *Historia poenitentiae publicae*, II, p. 45 ss.; Morinus, lib. VI, cap. 3 ss.; Petavius, *De vetere in Ecclesia poenitentiae ratione diatriba*, cap. 4 ss.; et *Diatriba de poenit. et reconcil.*, III, in *Theol. Dogm.*, VIII, p. 150 ss.

(18) *Poenit.*, I, 16, 90.

(19) Nostra aetate Vacandard (*op. cit.*, p. 20 ss.) strenue propugnavit sententiam, olim Ecclesiam etiam pro *occultis* peccatis poenitentiam (non confessionem) publicam *praecepisse.*

2. Plerique seu veteres seu recentes negant (20).
Horum doctrina vera est.

Ut rite ea intelligatur, nonnulla sunt naviter attendenda:

1° Non est confundenda Ecclesia Romana aut universalis cum aliqua Ecclesia particulari, cum hoc aut illo Episcopo. Quod aliqua Ecclesia particularis, aut aliqui Episcopi potuerint in hac re errare concedimus; negamus autem talem errorem Ecclesiam universalem aut Romanam professam fuisse.

2° In antiqua Ecclesia tres modi confessionum distinguendi sunt: confessio *stricte sacramentalis*, confessio *coram tribunali poenitentiae externo* i. e. *coram iudice ecclesiastico*, confessio *facta in ecclesia coram populo.*

Prima tantum erat stricto sensu secreta, et ultima dumtaxat stricto sensu publica. Secunda erat media quaedam, quae fiebat coram Episcopo eiusque consiliariis. Ab hoc iudicio utique rei condemnabantur ad poenitentiam publicam, sed ii tantum rei, qui aut per testes delictorum convicti erant, aut ipsi libere confitebantur confessione non sacramentali, sed quae ad forum externum ecclesiasticum spectabat (21).

3° Aliud est quod Ecclesia *commendaverit* aliquando poenitentiam publicam etiam pro peccatis occultis, et aliud est quod *praescripserit*. Illud concedendum, hoc negandum.

4° Confessio publica non pertinebat de se ad poenitentiam publicam, et scimus aliunde eos ipsos, qui urgebant fieri poenitentiam, procurasse secretum servari (22).

5° Omnes concedunt, etiam patroni alterius opinionis, neminem assumpsisse *invitum* poenitentiam publicam, ita quidem ut, ex testimonio *S. Augustini* (23) et *S. Ioannis Chrysostomi* (24) urgenda non esset eis, quibus timendum erat ne obesset nimia severitas.

3. Quibus attentis, facile videntur dilui posse sententiae oppositae argumenta, quippe quae *vel* respiciunt confessionem non stricte sacramentalem, *vel* referuntur ad poenitentiam publicam *mere commendatam*, non autem praeceptam, *vel* concernunt peccata aliqua ratione publica, non vere et proprie occulta (25).

204. Confessores. — Alia quaestio respicit « *confessores* », qui rogantur ut « *remittant peccata* », vel ipsi « *mandant* » pacem dari.

Hoc sensu « *confessores* » dicebantur « *remittere peccata* », quatenus promissionis ab illis factae ratio quidem habebatur ab Episcopis, ita

(20) Pignataro, *l. c.*; Harent, *La confession: nouvelles attaques et nouvelle défense*, in *Etudes*, 1899, p. 597 ss.; 1901, p. 748 ss.; Pesch, VII, n. 222 ss.

(21) Cfr. Pignataro, *l. c.*, p. 74 ss.; Pesch, VII, n. 225.

(22) V. g. S. Asterius, *Hom. in poenit.* (Migne, 40, 369); S. Ambrosius, *Vita*, 39 (Migne, 14, 40 s).

(23) Epist. 153, 21.

(24) *De sacerdotio*, II, 4.

(25) Cfr. Harent, *l. c.*; Pignataro, *op. cit.*, p. 84 ss.; Pesch, VII, n. 227; Galtier, n. 297.

ut, intuitu eorum meritorum et petitionis, peccatores *statim*, sine longa ac legitima poenitentia secus adimplenda, possent pacem accipere.

Reconciliatio autem seu remissio proprie dicta non concedebatur nisi ab Episcopo post examen tum singulorum peccatorum tum petitionis a confessoribus factae: « si iusta, si licita, si non contra ipsum Dominum facienda... si petentis fuerit religione moderatio » (26).

Aliis verbis, « Sanctorum communio » efficiebat ut, intuitu meritorum et petitionis martyrum seu « Dei carorum », remissio fieret ab Episcopo de poena pro peccato subeunda; ex eodem proinde principio, quo poenitentes fratrum omnium deprecationem et condonationem sibi postulabant (27), peccatores etiam a confessoribus impetrabant pacis ac remissionis libellos.

Articulus VII.

De examine conscientiae.

205. Necessitas examinis. — 1. Ex praecepto integritatis confessionis examen conscientiae *per se* sive *regulariter* requiritur *sub gravi.* Nam qui tenetur ad finem, tenetur quoque adhibere media necessaria ad illum obtinendum (1).

Dicimus *per se* sive *regulariter*, quia huiusmodi examen quandoque necessarium non est, nempe si nullum est probabile periculum ne, illo omisso, grave aliquod peccatum omittatur.

2. Proinde qui *a brevi tempore confessus* redit, quia in mortale lapsus est, saepe absque ullo examine probe cognoscet nulla alia gravi culpa suam conscientiam onerari.

3. Item qui *frequenter* confitentur et quidem *sola venialia*, ad examen conscientiae *stricte non tenentur*, cum facile moralem certitudinem habere possint se nullius peccati lethalis reos esse. Nam si quid adeo insolitum sive grave contigisset, id sine ulla inquisitione statim apprehenderent.

Attamen *hortandi* sunt poenitentes pii ut breve, at diligens examen de venialibus *deliberatis*, de iis praesertim in quae *facilius* et *frequentius* labuntur, instituant, quo ampliores fructus emendationis et profectus spiritualis ex huiusmodi confessionibus obtineant.

(26) S. Cyprian., *De lapsis*, 18; epist. XVIII, 1.
(27) Tertull., *De poenit.*, IX, 4; X, 5 s.

(1) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 590 ss.

4. Scrupulosi vel omittere debent quamcunque inquisitionem, vel eam instituere tantum intra brevissimum tempus a confessario determinandum.

206. Diligentia adhibenda in examine. — 1. Examen conscientiae *diligenter* institui debet, ut liquet ex ipsa natura rei, *ex Concilio Trid.* (2) atque ex can. 901 requirente *« diligentem sui discussionem »*.

2. Non requiritur diligentia *summa* in examine instituendo, qualis adhiberi solet a prudentibus in negotiis arduis. Hoc enim nimis difficile et onerosum foret, atque ipsum sacramentum adeo necessarium redderet odiosum seu *carnificinam animarum*, ut stulte calumniabantur haeretici *a Trid. Synodo* (l. c.) merito reprobati.

3. Requiritur et sufficit diligentia *seria* (*mediocris* et *ordinaria*), seu illa quam unusquisque, pro status sui conditione et iudicii capacitate, in rebus suis adhibere potest et solet. Cura enim seu diligentia debet esse *humana* etiam in hoc negotio, uti in ceteris, nempe hominis viribus et infirmitati accommodata (3).

4. Non eadem diligentia requiritur ab omnibus, sed maior aut minor *pro diversis poenitentium conditionibus*, scil. *a*) pro diversa conditione conscientiae et habituali vitae puritate; *b*) pro temporis diuturnitate, quod percurrendum est ad confessionem instituendam; *c*) pro diversa poenitentium instructione et ingenii acumine; *d*) pro diversa corporis valetudine (4).

Unde: 1° Qui diu non est confessus, accuratius se examinare debet quam is, qui ante breve tempus confessionem instituit.

2° Homines docti et instructi diligentius se examinare debent quam rudes et ignari.

3° Qui plurimis peccandi periculis implicatur debet accuratius examen instituere quam ille, qui vitam ducit a periculis satis remotam.

4° Maxime parcendum est *aegrotis* in periculo mortis constitutis. Probabilis timor gravis damni excusat ab integritate confessionis; proinde etiam ab examine (cfr. nn. **167**, **175**).

Summopere cavendum est, ne tales infirmi, ii praesertim qui rarius confiteri solent, confessionem suam in hoc periculo diutius differant ob inanem timorem difficultatis in examine peragendo. Confessarius debet eos suaviter, sed instanter adhortari, ut quamprimum se cum Deo reconcilient, promisso etiam suo auxilio, quo res expeditissima fiat (5).

(2) Sess. XIV, cap. 5.
(3) Lugo, disp. 16, n. 591; Lehmkuhl, II, n. 446.
(4) Lugo, disp. 16, n. 593; Sporer-Bierbaum, III, n. 366; Lehmkuhl, *l. c.*
(5) Cfr. Lugo, *l. c.*; S. Alph., VI, n. 417; Ball.-Palm., V, n. 217.

5. Nemo *tenetur*, licet possit, *scribere peccata sua*, tum quia scriptura potest in manus alienas pervenire cum infamia poenitentis, tum quia haec foret diligentia summa sive extraordinaria, quae nullatenus praecipitur.

Praxis scribendi peccata *in genere* neque consulenda neque vituperanda videtur, sed *permittenda*, cum debitis cautelis, iis qui maiorem animi pacem ita nanciscuntur, vel iuvantur ad ruborem vincendum (6).

6. Iis qui a longo tempore confessi sunt et merito timent ne plura peccata commiserint, *suaderi* potest haec *methodus*, nempe ut sese examinent primo de praeceptis Dei et Ecclesiae, postea de vitiis capitalibus, demum de obligationibus cuiusque status propriis.

Ceteris brevius examen generatim suadendum est, de iis peccatis in quae, perspecta experientia praeteritarum confessionum, frequentius labuntur.

Personis piis et ad perfectionem tendentibus suaderi debet methodus, quam tradunt et explicant rei asceticae magistri.

7. Etiamsi post adhibitam moralem diligentiam putes te, si plus temporis adhuc impendas, etiam plura peccata reperturum esse, non ideo tamen teneris ad plus temporis impendendum; « secus enim, qui a multis annis confessus non sit, per dies et dies recogitando vitam suam non satisfaciet: quod absonum est dicere » (7).

Immo qui, praemisso diligenti examine, confitetur et postea non recordetur, utrum hoc aut illud peccatum accusaverit necne, *non tenetur* ad illius peccati confessionem, eo quod praesumere potest ac debet se etiam illa peccata cum ceteris confessum esse (8).

207. An peccet et ad quid teneatur poenitens qui omittit peccata ob defectum examinis. — 1. Peccat *graviter* poenitens, *qui saltem in confuso advertit periculum omittendi peccatum mortale, nisi diligentius se examinet*, et nihilominus, nulla aut valde exigua diligentia adhibita, ad confessionem instituendam accedit. Ratio liquet e principiis generalibus de peccatis negligentiae (9).

2. Quare confessio est invalida ac tota repetenda, si poenitens *ex negligentia graviter culpabili* unum aut plura peccata omittit; ipsaque gravis negligentia proxime sequenti confessione accusanda est.

Si negligentia fuerit *levis* seu *venialis* tantum, confessio non est invalida.

(6) Noldin, III, n. 289; Génicot-Salsmans, II, n. 302.
(7) Lugo, disp. 16, n. 592; Lehmkuhl, II, n. 446.
(8) Sporer-Bierbaum, III, n. 366.
(9) Cfr. Gury-Ball., II, n. 508; Tanquerey, I, n. 313.

Ut distingui possit, utrum negligentia in examine fuerit *gravis* an *levis*, nonnulli hanc regulam tradunt: qui post institutam confessionem reperit se *plura* peccata *mortalia* omisisse quam dixisse, gravis negligentiae reus habendus est; qui, e contra, multo plura confessus est quam omisit, levem aut nullam negligentiam commisisse censendus est (10). Haec regula nonnisi cum iudicio ac discretione practice acceptanda est.

3. In praxi raro contingit ut ii, qui cum bona voluntate ad confessionem accedunt, graviter peccent, ob *solum* defectum examinis: siquidem fere nunquam ad hanc gravitatem satis attendunt.

208. Quid agendum sit cum poenitentibus qui, nullo vel insufficienti examine praemisso, accedunt. — 1. Huiusmodi poenitentes *per se* ac *theoretice* essent benigne dimittendi eisque suaviter suadendum foret, ut congruum examen pro sua capacitate praemitterent. Ita quidem agendum, si hac ratione sperari possit melius consultum iri confessionis integritati, quae aliquod detrimentum certe pateretur, ubi poenitens imparatus a confessario esset interrogandus (11).

2. Omnes DD. generatim consentiunt, *rudes* et *ignaros* poenitentes qui, praemisso insufficienti examine, ad confitendum accedunt, in praxi nunquam aut fere nunquam esse dimittendos. Ratio, quia, licet iterum atque iterum dimittantur, nunquam tamen melius se examinabunt, nec poterunt ita bene accusare peccata sua sicut nunc, si ab ipso confessario mediocri diligentia interrogentur (12). Idque potest admitti, propter eandem rationem, etiam in casu quo confessarius advertat poenitenti necessariam esse confessionem generalem de tota vita.

Huiusmodi poenitentes opportunis confessarii interrogationibus iuvari debent.

Raro in praxi dimittendi sunt etiam illi, qui *doctiores* videntur. Nam vix unquam accedent imparati, nisi ii qui in rebus religiosis valde negligentes vel ignorantes sunt. Proinde, nostris praesertim temporibus, timendum est, ne talem dimissionem uti magnam iniuriam existiment atque a poenitentiae sa-

(10) Cfr. Sporer-Bierbaum, III, n. 367; Noldin, III, n. 288.
(11) *Catech. Rom.* (part. 2, cap. 5, n. 60) haec egregie tradit: « Si sacerdos huiusmodi homines prorsus imparatos cognoverit, *humanissimis verbis* a se dimittet hortabiturque, ut ad cogitanda peccata aliquod spatium sumant, ac deinde revertantur. Quodsi forte affirmaverint se in eam rem omne studium contulisse, quoniam sacerdoti maxime verendum est, ne semel dimissi amplius non redeant, *audiendi erunt*, praesertim si emendatae vitae studium aliquod prae se ferant adducique possint, ut negligentiam suam accusent, quam se alio tempore accurata meditatione compensaturos promittant ».
(12) Lugo, disp. 16, n. 594; Reuter, IV, n. 311; Sporer-Bierbaum, III, n. 365; Segneri, *Il confessore istruito*, cap. 2; Lehmkuhl, II, n. 448; Scavini, III, n. 456; Vermeersch, III, n. 538.

cramento plane abstineant. Igitur consultius erit plerumque, ut confessarius congruis interrogationibus eos disponere conetur.

3. Obligatio examinis diligenter proponenda atque inculcanda est in catechesibus et concionibus, potissimum pro iis qui rarius confiteri solent, ut consuetudo, qua multi poenitentes examen conscientiae ante confessionem negligunt, vel penitus tollatur vel saltem minuatur. Praestat maxime, ut pueri methodum confitendi accuratissime doceantur, et practice adiuventur ad illam fideliter servandam.

Articulus VIII.

De peccatis ex oblivione aut alio inculpabili modo omissis.

209. Principia. — I. Peccata mortalia (1) omissa in confessione sive ex oblivione sive alio quocunque modo inculpabili, sunt *vere deleta*, ut alibi diximus, non tamen directe, sed *indirecte* tantum.

Nam in sacramento poenitentiae peccatorum remissio fit per actum absolutionis; at peccata non accusata, proprie loquendo, non absolvuntur, seu non remittuntur *quatenus sunt talia peccata specifica* (2).

Attamen, cum sententia absolutionis rite et valide prolata sit circa *quaedam* peccata, haec absolutio, quia *sacramentalis* est, et quia in huiusmodi ordine coram Deo non fit ulla remissio peccati, quae simul *sanctificatio supernaturalis* non sit, inducit in animam, quae obicem non habet, gratiam sanctificantem, quae tollit omnem reatum culpae lethalis, atque hominem ex inimico facit Dei amicum et vitae aeternae heredem.

II. Peccata mortalia inculpabiliter — sive *scienter* ob iustam causam ab integritate materiali excusantem, sive *non scienter*, i. e. ex oblivione — omissa, sunt et manent materia *necessaria* confessionis, nempe obligatio confitendi obiectiva eadem manet, atque antea fuit.

Sane illa peccata *iudicialiter* vi potestatis clavium remissa non sunt, sed tantum per concomitantiam (cfr. n. **30**, 3); unde, si postea memoriae occurrant, debent accusari ac directa absolutione iudiciali

(1) Peccata *venialia*, inculpabiliter omissa, non omnia et singula indirecte remittuntur in sacramento poenitentiae, sed illa tantum ad quae refertur dolor formalis aut saltem virtualis, cum pro culpis venialibus, aliter ac pro lethalibus, non requiratur *de se* contritio universalis (cfr. n. **115**).

(2) Cfr. S. Alph., VI, n. 500; Lehmkuhl, II, n. 427; Génicot-Salsmans, II, n. 296.

deleri. Quare obligatio ea confitendi nullatenus sublata fuit, sed solum suspensa.

Proinde damnata fuit ab Alexandro VII sequens prop. 11ª: « *Peccata in confessione omissa seu oblita ob instans periculum vitae aut ob aliam causam, non tenemur in sequenti confessione exprimere* ».

Obligatio confitendi huiusmodi peccata non procedit ex lege mere ecclesiastica neque ex sola necessitate, qua homo tenetur post lapsum e statu peccati resurgere et statum iustificationis sibi denuo procurare; procedit ex praecepto divino, quo iubemur omnia peccata mortalia post baptismum commissa clavibus Ecclesiae subiicere, ut *directe* remittantur.

III. Obligatio confitendi haec peccata neque ratione sui urget *quam primum*, neque ratione Eucharistiae sumendae, *statim* impleri debet.

Nonnulli DD., praesertim veteres, censent eum, qui *ante S. Communionem* recordetur alicuius peccati lethalis, quamvis non commissi post ultimam confessionem, sed in ea inculpabiliter omissi, *teneri* illud accusare atque ab eo sacramentaliter absolvi. Ratio, aiunt, quia fidelis adhuc sibi conscius est huius peccati; porro nemini licet, qui sibi peccati mortalis conscius sit, ad Eucharistiam suscipiendam accedere secundum *Trid.* (3) et can. 856, nisi prius (dummodo possit) confessus fuerit (4).

At plures theologi cum *S. Alphonso* (l. c.) dicunt probabiliter fidelem ad id non teneri seu illam obligationem non exsistere, quia confessio sacramentalis vere praecessit eaque subiective integra, neque plus, aiunt, videtur a *Trid.* et hodie a can. 856 atque ab ipsa lege divina exigi, nisi ut humano modo probatio praemittatur per sacramentalem confessionem: quae si facta fuit, alia obligatio *nunc* non urget.

Quidam pauci AA. opinantur satis esse huiusmodi peccata declarare in confessione, quin tamen absolutio sacramentalis circa ea sit necessaria.

Haec opinio merito reiicitur a plerisque, et profecto reiicienda est uti erronea. Nam confessio non ideo fit, ut sacerdos cognoscat peccata, sed propterea instituenda est, ut peccata per iudicialem sententiam directe remittantur; secus, seclusa necessitate *absolutionis*, nulla haberetur solida ratio, cur exigi deberet confessio (5). Secunda opinio probabilior est.

210. Quandonam urgeat obligatio huiusmodi peccata confitendi. — 1. Obligatio, etiam si nova peccata mortalia commissa non fuerint,

(3) Sess. XIII, cap. 7.

(4) Cfr. S. Alph., VI, nn. 257, 499 s.

(5) Lehmkuhl, II, n. 429; Génicot-Salsmans, II, n. 297; Noldin, III, n. 290; Ferreres, II, n. 614 s.

urget *ratione sui* duplici in casu, nempe 1° ante mortem, ideoque in gravi mortis periculo; 2° tempore confessionis annuae.

2. Quamvis huiusmodi peccata non sint *statim* vel *quamprimum* declaranda (n. **209,** III), tamen declarari debent, si memoriae occurrant, in *proxima* confessione, dummodo, ut supponimus, gravia sint seu materiam necessariam constituant.

Articulus IX.

De iteratione confessionis.

211. Confessio invalida et confessio incompleta. — 1. Nullatenus, proprie et accurate loquendo, confundi debet (cfr. can. 907) confessio *invalida* cum confessione *sacrilega* vel materialiter *incompleta* (n. **213** ss.), in qua omissum fuerit ex oblivione aut iusta causa aliquod peccatum mortale.

2. Confessio *valida*, sed *incompleta*, non est necessario iteranda, at solum supplendus est defectus, quia peccata nondum accusata clavibus subiici debent, ut vi absolutionis *directe* remittantur.

3. Confessio *invalida* iteranda est, ut statim explicabitur (n. **212**).

4. Scite monet *S. Alphonsus* (1) confessionem *necessario* repetendam non esse, *nisi moraliter constet de invaliditate.* Ratio quia heic valet principium: standum pro valore actus.

212. Necessitas iterationis. — 1. Confessio *certo* invalida *tota* repetenda est, quia peccata in tali confessione accusata nondum per claves Ecclesiae remissa sunt.

2. Confessio *probabiliter* invalida potest quidem iterari, imo iteratio suadenda est; at imponi nequit, cum, stante sola probabilitate, obligatio certa non sit. Praeterea, in dubio standum est pro valore actus.

Nec timendum de salute illius, qui forte invalidam confessionem bona fide non iteret; nam statum gratiae probabilius recuperabit quando attritus accedet ad S. Communionem, et certo quando novam confessionem formaliter integram rite instituet, vel perfectam contritionem eliciet (2).

(1) Lib. VI, n. 503.

(2) Cappello, I, n. 7; S. Thom., *Summa theol.*, III, q. 72, art. 7, ad 2; q. 79, art. 1; in IV, D. 9, q. 1, art. 3, sol. 2; D. 23, q.1, art. 2, sol. 1; Suarez, *De sacram.*, disp. 1, sect. 2.

3. Ubi sacramentum *validum* fuerit, at *informe* (cfr. n. **120**), non datur obligatio rursus confitendi peccata iam accusata, quia, accedente attritione sufficienti, vi potestatis clavium directe remittuntur.

213. Causae nullitatis confessionis. — Defectus quibus confessio insufficiens seu invalida sit, provenire possunt *ex parte* 1° *sive confessarii;* 2° *sive poenitentis.*

214. 1. **Ex parte confessarii.**

1° Si non habet iurisdictionem (n. **269**).

2° Si formam substantialiter mutat, vel non intendit facere quod Christus instituit (3).

3° Si nullum omnino peccatum intelligit, adeo ut materiam a qua absolvat non habeat prorsus, utpote non cognitam ne in confuso quidem (4).

Qua de re haec opportune animadvertenda sunt:

a) Peccata, quae confessarius nullo modo intellexit, ob surditatem, somnum, etc., *per se* sunt repetenda, si mortalia sint: idem est enim ac si dicta non fuissent.

b) Attamen etiam in hoc casu, iuxta nonnullos (5), valet absolutio, si data fuerit post confessionem *genericam* bona fide peractam (cfr. n. 43).

At, licet absolutio forte valida sit, manet tamen obligatio, ex dictis, supplendi defectum integritatis.

c) Si confessarius unum vel alterum peccatum mortale perceperit, confessio *bona fide* instituta, certo valida est, ideoque non iteranda necessario. At curandum est, ut peccata non intellecta a confessario, ipsi innotescant.

Quare poenitens debet confessario suum timorem manifestare quod non omnia peccata fuerint percepta; tunc confessarius aptis interrogationibus circa materias quas vix percepit, sine difficultate confessionem complebit.

Si poenitens discesserit, confessario de hac re non monito, *postea* debet repetere in confessione solum peccata, quae in praecedenti confessione audita non fuerunt a confessario.

d) Quidnam vero si poenitens, peracta confessione, sciat quidem, quaedam peccata non fuisse a confessario intellecta, at nesciat quaenam illa sint? Ita distinguendum: si confessio fuit *prolixa*, nulla exsistit obligatio iterum illa confitendi, quia de singulis probabile est ea fuisse rite percepta; si confessio autem fuit *brevis*, verius repetenda est, quia non videtur de singulis haberi posse probabilitas quod rite fuerint intellecta (6).

(3) Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 46.

(4) Cfr. Busembaum apud S. Alph., VI, n. 498; Laymann, lib. VIII, tract. 6, cap. 9, n. 4; Diana, part. IV, tract. 4, resol. 196; Noldin, III, n. 291; Ball.-Palm., V, n. 268; Ferreres, II, n. 617 s.

(5) Ita v. g. Génicot-Salsmans, *l. c.*

(6) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 609; Ball.-Palm., V, n. 269; Noldin, III, n. 291.

e) Si poenitens sciat, *quaenam* peccata non intellexerit confessarius, et, eo non monito atque ideo confessione non completa recesserit a tribunali poenitentiae, debet illa peccata in *sequenti* confessione manifestare.

f) Si poenitens *de industria* quaerit confessarium, qui peccata non percipiat ob surditatem, distractionem etc., peccat contra praeceptum de integritate confessionis atque proinde ex defectu dispositionis confessio est invalida et ideo repetenda.

g) Si certum est vel dubium, aliquod peccatum *in communi* non fuisse a confessario auditum, satis erit confiteri hoc ipsum, dicendo, te scire vel dubitare, an aliquod peccatum confessarius perceperit; quod est confiteri peccatum aliquod *in communi*, ad quod quis tenetur, cum determinatae speciei, ex. gr., non amplius recordatur.

h) Confessarius non tenetur certum formare iudicium de singulis peccatis, sed tantum de obviis et claris. Ita communiter theologi (7).

i) Imo valida est confessio facta bona fide, etsi confessarius discernere nescierit gravitatem, speciem, numerum etiam in casibus obviis (8).

At si poenitens adverteret postea, se non integre fuisse confessum quoad speciem vel numerum, applicanda est regula, quae valet de peccatis oblitis, scil. peccata esse iterum accusanda, dummodo moraliter constet tum de gravitate eorum tum de facto omissionis.

2. Defectus **ex parte poenitentis:**

1° Si caret dolore et proposito.

2° Si in conscientia examinanda graviter negligens est (n. **207**).

3° Si peccatum mortale scienter tacet (n. **141**).

4° Si excommunicatus vel personaliter interdictus velit *mala fide* absolvi a peccatis, censura non ablata (9).

5° Si mentitur in re gravi (n. **134**).

6° Si *de industria* quaerit confessarium indoctum a quo absolvatur licet adimplere nolit certas et graves obligationes suas; vel confessarium v. g. surdastrum, ne peccata innotescant.

215. Num integre sit iteranda confessio invalida. — 1. Si repetitio confessionis invalidae sive insufficientis fit *apud alium confessarium*, confessio *integre* repetenda est, quia de peccatis invalide declaratis iudicare debet: quod facere nequit, si distinctam illorum notitiam nec habet nec unquam habuit.

2. Si fiat iteratio apud *eundem confessarium*, necesse non est ut confessio integre repetatur, sed sufficit *in genere* se accusare de omnibus iam antea manifestatis addendo *in particulari* tum ea, quae prius

(7) S. Alph., VI, n. 500; Salmant., cap. 9, p. 4, n. 26.
(8) Suarez, disp. 28, sect. 2, n. 12; Lugo, *l. c.*; S. Alph., *l. c.*; Ball.-Palm., V. n. 270.
(9) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 106 s.

omissa fuerunt, tum nova mortalia, si quae sunt, puta ipsam sacrilegam receptionem sacramenti, dummodo confessarius *saltem in confuso* vel *peccata* vel *statum* poenitentis recordetur, aut rursus per summa capita edoceatur, seu aptis interrogationibus in eorum cognitionem deveniat. Ita communiter Doctores (10); et merito quidem.

Requiritur ergo et sufficit ut confessarius, quamvis nec ipsa peccata nec poenitentiam impositam *distincte* recordetur, confusam saltem cognitionem status poenitentis adhuc habeat vel nunc acquirat, adeo ut sciat se de peccatis sacramentaliter iam iudicasse et poenitentiam imposuisse.

Licet enim cognitio peccatorum, quam confessarius *nunc* habet, sit valde imperfecta et confusa, ea tamen coniuncta cum priore, quae erat distincta, sufficere censetur, ut absolutio valide et licite concedatur: siquidem iudicium sacramentale antea distincte inchoatum nunc valida absolutione completur (11).

216. An confessio sit repetenda, si confessarius erraverit. — 1. Confessarius vi ipsius muneris, quo fungitur, debet de singulis peccatis in confessione accusatis sacramentaliter iudicare, nec non de eorum specie theologica et morali atque de ipsorum numero.

2. At confessio, quae fit *bona fide* confessario qui nequit distinguere inter mortale et veniale, inter varias species etc., vel qui aliquod peccatum lethale iudicat veniale, valida est, dummodo poenitens *fideliter* peccata sua exponat. Nam ex parte confessarii, necesse quidem est ad licitam sacramenti administrationem, ut, quantum fieri potest, recte iudicet de peccatorum gravitate, numero et specie; at nullatenus requiritur ad *valorem* sacramenti ut ipse de his *rectum* iudicium proferat.

3. Si poenitens *non fideliter* declaret peccata sua, aut *mala fide* sive de industria quaerat confessarium indoctum, ne gravia peccata ab eodem rite intelligantur, peccat contra praeceptum integritatis, atque ideo ex hoc capite i. e. ex defectu dispositionis confessio est invalida, proinde *integre* repetenda (12).

217. An sint necessario iterandae confessiones intermediae, si confessio aliqua repeti debeat. — 1. Si quis peccatum, quod pro gravi habuit, scienter reticuit, aut numerum vel circumstantiam necessario declarandam culpabiliter omisit, non tenetur semper ad *omnes* et *singulas* confessiones intermedias repetendas, ubi *sacrilegii immemor*, ad sacramenta accesserit; nam huiusmodi confessiones potuerunt esse validae et fructuosae.

(10) Lugo, disp. 16, n. 636 ss.; Suarez, disp. 22, sect. 16, n. 5; Ball.-Palm., V, n. 276; Noldin, III, n. 290; Lehmkuhl, II, n. 325.
(11) Cfr. S. Alph., VI, n. 505; Sporer-Bierbaum, tract. 1, cap. 7, n. 78; Ball.-Palm., *l. c.*
(12) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 575 ss.; S. Alph., VI, n. 503 ss.

2. Quare poenitens interrogandus est num sciverit celare culpam mortalem in confessione esse grave peccatum, et culpam in confessione reticitam esse declarandam in sequenti confessione; num in sequentibus confessionibus cogitaverit de peccato omisso et explicando, seu num *semper* memor fuerit sacrilegii sui, an tranquillo animo ad sacramenta accesserit.

Si peccatum ex ignorantia aut oblivione omisit in sequentibus confessionibus, hae non sunt *necessario* repetendae, cum validae fuerint (13).

218. Animadvertenda quoad poenitentes scrupulosos, rudes et eos qui in iuvenili aetate peccata in confessione omiserunt. — 1. Poenitentes, qui timent, ne in pueritia aut iuventute invalide confessi sint ob defectum integritatis vel doloris aut propositi, quin certum timoris fundamentum cognoscant, nihil repetere *tenentur* praesertim si timoratae conscientiae sint et seriam diligentiam in confessionibus adhibere soleant.

2. Rudes, qui *bona fide* confessi sunt peccata sua *non expressis numero* vel *speciebus*, neque amplius a confessario interrogati sunt, ab aliis confessariis obligari *nequeunt* ad illas confessiones *distincte* repetendas.

Ita plures (14). Nam, aiunt, cum tales poenitentes habere soleant *vitam uniformem*, prudens confessarius facile e confessione unius anni coniicere poterit quantum in praecedentibus annis deliquerint, atque ita distinctum iudicium sibi efformare poterit.

Igitur nihil amplius requiritur quam ut poenitens, qui eiusmodi defectum integritatis commisisse deprehendatur, iubeatur *se accusare universim de omnibus peccatis quae annis praecedentibus patravit.*

Paucis haec est sententia nostra:

1° Praedictae confessiones, posita *bona fide*, sunt *validae*, quia integritas formalis adfuit; porro haec est de essentia, non autem materialis.

2° Poenitentes, qui inculpabiliter omiserunt explicare species et numerum peccatorum suorum, non tenentur repetere confessiones, sed tantum explicare species et numerum omissum, *dummodo hoc facere valeant* (15).

3° *Si poenitentes id agere nequeant*, confessarius *ex vita uniformi* unius anni prudens iudicium de annis praeteritis sibi efformare poterit.

Consentit etiam *Lugo* (16), si poenitens rusticus manet in eadem impossibilitate explicandi melius statum suae conscientiae.

(13) Lugo, disp. 16, n. 599; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1224; Ball.-Palm., V, n. 278; Lehmkuhl, II, n. 324; Vermeersch, III, n. 539.
(14) Cfr. Ferreres, II, n. 619; Génicot-Salsmans, II, n. 307; Noldin, III, n. 291.
(15) Lugo, disp. 22, n. 77; Bonacina, q. 3, sect. 2, p. 3, n. 6; Salmant., cap. 9, p. 3, n. 13.
(16) Disp. 16, n. 578; disp. 22, n. 77.

S. Alphonsus (17) contradicit in casu quo confessarius e confessione praesenti acquirat tantum *confusam* notitiam de culpis declaratis, ut saepius accidit in confessionibus longioribus et implicatis. Quod *per se* verum est. Sed *raro* huiusmodi poenitentes accuratiorem notitiam suae conscientiae confessario praebere valent.

Unde recte nonnulli monent (18), *in praxi* tuto retineri posse illam sententiam; cum plerumque nihil distinctius isti poenitentes declarare possint. Hinc patet opinionem S. Doctoris, debita facta distinctione, alteri nullatenus adversari.

3. Qui fatetur se omisisse peccatum commissum in pueritia aut iuventute, interrogandus est, utrum *tunc*, quando admissum fuit, sciverit esse peccatum et quidem mortale, an *postea* tantum id cognoverit; quod enim putavit nullum, aut leve, quando patratum est, non tenetur dein necessario declarare, et eo minus aliae confessiones hucusque factae iterandae sunt, cum validae fuerint (19).

219. Utrum peccata in confuso tantum accusata, remissa fuerint directe, an indirecte. — 1. Si poenitens rusticus vel puer dixerit peccata sua modo rudium *in confuso*, talis confessio bona fide facta, est certe valida, utpote formaliter integra.

2. Utrum autem peccata in casu remissa fuerint *directe*, an *indirecte*, controvertitur.

Quidam dicunt fuisse remissa *indirecte* tantum, quatenus defuit integritas materialis.

Alii e contrario censent fuisse *directe* remissa, utpote submissa, licet in confuso, potestati clavium, atque per eam deleta. Haec est sententia inter DD. communissima et, nostro iudicio, omnino vera (20).

Articulus X.

De confessione generali.

220. Praemittenda. — 1. Confessio *generalis* est repetitio omnium aut multarum confessionum, scil. totius vitae aut plurium annorum.

2. Talis confessio potest esse *necessaria*, *utilis* imo *utilissima*, et *nociva*, pro diversitate casuum et circumstantiarum; atque ideo vel

(17) Lib. VI, n. 504, 3.
(18) Salmant., *de poenit.*, cap. 12, n. 27; Ball.-Palm., V, n. 279; Génicot-Salsmans, II, n. 307.
(19) Noldin, III, n. 291, 2; Berardi, n. 4521 ss.
(20) Lugo, disp. 22, n. 77; Segneri, *op. cit.*, cap. 1; S. Alph., VI, n. 504, 2.

imponenda vel *suadenda* (aut saltem *permittenda*) vel *prohibenda* poenitentibus (1).

3. Aliae sunt regulae quae respiciunt confessionem generalem *necessariam*, et aliae quae respiciunt confessionem generalem *utilem vel utilissimam* tantum.

221. Necessitas confessionis generalis. — 1. Huiusmodi confessio *necessaria* est iis, qui *scienter* (i. e. cum *gravi* culpa) peccatum *mortale* in confessione reticuerunt.

2. Item iis, qui *ex negligentia graviter culpabili* in examine conscientiae *lethale* peccatum in confessione omiserunt.

3. Demum illis, qui *scienter* (scil. cum *gravi* culpa) absque dolore et serio emendationis proposito confessi sunt.

222. Quibusnam poenitentibus suadenda vel permittenda aut vetanda sit generalis confessio. — 1. *Suadenda* est poenitentibus, qui *rationabiliter dubitant de valore praeteritarum confessionum.* Quamvis enim stricta obligatio eas iterandi non adsit, plerumque tamen expediet ad animi tranquillitatem.

2. Item *suadenda* est poenitentibus, qui nullo quidem probabili dubio anguntur de valore confessionum praeteritarum, at magnam vel maximam utilitatem ex ea percipient (n. **223**).

3. *Permittenda* est iis, quibus nec necessaria, nec utilissima aut valde utilis, nec nociva est, perspectis omnibus adiunctis, sed parum utilis. Si esset *inutilis*, theoretice posset permitti; practice tamen dissuadenda foret.

4. *Vetanda* est poenitentibus, quibus aliquod damnum, v. g. anxietas, perturbatio conscientiae, ex illa obveniret.

Generatim prohibenda est *scrupulosis* et *meticulosis*, praesertim *iteratio* confessionis generalis, cum experientia constet hac ratione potius augeri eorum anxietates, quam minui. Quod valet etiam in casu quo ipsi rationabiliter dubitent de valore confessionum praeteritarum (2).

223. Utilitas confessionis generalis. — 1. Omnes theologi et magistri rei asceticae utilitatem confessionis generalis aperte fatentur. Ex ea enim poenitens intimius, cognito statu suae conscientiae, concipit timorem et humilitatem, horrorem peccati, pacem ac tranquillitatem animi, in Deum spem atque fiduciam.

(1) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 309 ss.; Noldin, III, n. 422 s.; Vermeersch, III, n. 539; Lehmkuhl, II, n. 345 ss.

(2) Cfr. Lacroix, n. 1881 ss.; Gury-Ball., II, n. 329; Ferreres, II, n. 620 s.; Aertnys, *Theol. past.*, n. 248 ss.

Unde *Benedictus XIV* egregie ait: « Ita universa vitae ratio animo obversatur: ex quo hominis timor ac humilitas, maior in peccatum dolor insurgit: augentur vires, ut quidquid ad malum provocat, propulsetur; iucundissima pax et tranquillitas animo accedit: et quae praeteritis confessionibus illata sunt damna sarciuntur » (3).

Experientia constat unicam confessionem generalem plus saepius prodesse quam multas confessiones ordinarias.

Confessio generalis potissimum utilis censetur:

1º Adultis, qui nunquam eam instituerunt, praesertim opportuna aliqua peculiari occasione recurrente, v. g. tempore exercitiorum spiritualium, missionis, iubilaei, etc.

2º Iis, qui serio ad Deum converti et meliorem vitae rationem instituere volunt. Nam vita vere christiana vix instaurari potest, nisi peccata praeteritae vitae seria poenitentia iam expiata fuerint.

3º Iis generatim, qui *novum statum*, v. g. sacerdotalem aut religiosum (cfr. can. 541) suscepturi sunt.

4º Infirmis, qui in periculo mortis versantur. Si enim generalem confessionem a longo tempore et forte a pueritia non peregerint, modo vires suppetant, enixe hortandi sunt ad illam instituendam, ut quiete et confidenter sese ad mortem disponant (4).

2. Utilitas confessionis generalis ita communiter a theologis et rei asceticae magistris explicatur; scil. ut, semel facta totius vitae generali confessione, praesertim in matura aetate, non expediat *plerumque* eam iterare, nisi superveniat nova et peculiaris ratio, ita ut adsit causa iusta illam iterandi.

Attamen regula absoluta dari nequit. Unde si poenitens, qui ad scrupulos et anxietates minime propensus est atque altioris perfectionis studiosus, eam iterare velit, prudens confessarius potest id permittere.

3. Omnibus vero qui tranquilla sunt conscientia, expedit *identidem* facere confessionem generalem *ab ultima quam instituerint peragendam*, praesertim religiosis, sacerdotibus aliisque piis poenitentibus occasione exercitiorum spiritualium.

Etiam *tempore missionis* potest utiliter *suaderi* ut confessio generalis ab omnibus, qui scrupulosi non sunt, peragatur, quemadmodum *Benedictus XIV* (5) iussit facere missionarios qui populum ad lucrandum iubilaeum anni 1750 paraturi erant.

At sedulo cavendum, ne huiusmodi praxis *proponatur* tanquam

(3) Const. « *Apostolica* », 26 iun. 1749, § 17.

(4) Cfr. Noldin, III, n. 423; Vermeersch, III, n. 539; Lehmkuhl, II, n. 345; Aertnys, n. 256 ss.

(5) Const. « *Apostolica* », 26 iun. 1745.

communiter *necessaria*, praesertim iis qui iam alias generaliter sunt confessi: ita enim in animabus piorum fidelium magna forte excitaretur anxietas, vix aut ne vix quidem sedanda (6).

224. Quid confessario cavendum sit circa confessionem generalem. — 1. Imprimis cavere debet ne poenitenti *imponat* seu *obtrudat* confessionem generalem, quando non est necessaria: nisi enim libenter instituatur, vix prodesse potest.

2. Improbandus omnino est confessarius, qui eam postulat *a quolibet novo suo poenitente*. Falsum enim est, ad eum rite dirigendum, necessarium esse peccata iam accusata ac remissa cognoscere, et sufficientem notitiam e confessionibus mox instituendis hauriri non posse (7).

3. Si poenitens manifestet desiderium confessionis generalis peragendae vel anxietatem circa praeteritas confessiones, confessarius cavere debet a duplici excessu plane opposito.

Alter in eo est, ut *statim poenitenti silentium imponat*, quasi de mero scrupulo agatur: nisi enim poenitens dignoscatur revera uti scrupulosus, confessarius se exponit periculo impediendi manifestationem conscientiae saluti necessariam, cum non infrequentes sint confessiones sacrilegae (8).

Alter in eo est, *ne statim poenitentem ignotum ad confessionem generalem admittat vel excitet*, cum illa, ob peculiaria adiuncta, possit esse inutilis et forte etiam noxia.

Confessarius inquirat ab *ignoto* poenitente, utrum iam antea confessionem generalem peregerit, num idem a suo confessario ordinario petierit. Si ex responsione dubium manet circa necessitatem aut utilitatem eiusmodi confessionis, plerumque praestabit eam differre, donec poenitens novo confessario melius perspectus fiat (9).

225. Monita circa confessionem generalem. — 1. Confessio generalis accurate et diligenter, praesertim si occasione exercitiorum aut missionis fiat, ordinarie instituenda est, non autem obiter et perfunctorie tantum, quamvis non agatur de confessione necessaria: secus pacem et conscientiae tranquillitatem aliudve commodum spirituale vix affert.

Unde *S. Ignatius*, in aureo libello *Exercitiorum* Spiritualium, dum utilitates confessionis generalis recenset, manifeste significat eas potissimum oriri e meditationibus de fine hominis, de peccatis etc., quae eidem praemittantur.

(6) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 310; Gury-Ball., II, n. 331.
(7) Cfr. Noldin, III, n. 424; Lehmkuhl, II, n. 350.
(8) Lacroix, VI, p. 2, n. 976; Tambur., II, cap. 1 s.
(9) Cfr. Salvatori, *Istruzione pratica per i confessori novelli*, p. 45 ss., opus valde commendandum.

2. Confessioni generali praemittenda est diligens praeparatio, quantum fieri potest, ut uberiores fructus ex ea obtineri possint. Quare non expedit ut eiusmodi confessio veluti de repente fiat; sed qui eam peracturus est, instrui debet, ut per aliquot dies in examinanda conscientia, in recogitandis ac detestandis peccatis, potissimum vero in frequenti oratione, qua veram conversionem imploret, occupetur.

3. Si poenitens satis instructus et paratus sit, praestat ut ipse peccata sua dicat, confessario adiuvante, quando opus fuerit. Si, e contra, satis instructus vel ad confessionem peragendam paratus non sit, vel si ipse petat ut interrogetur a confessario, hic per opportunas interrogationes totam confessionem perficiet (10).

226. Quaenam in praxi sint confessario attendenda et servanda circa confessionem generalem. — 1. Si confessio generalis sit *necessaria* ob confessiones praeteritas invalide institutas, haec sunt animadvertenda:

1° Confessarius imprimis sedulo inquirat *a quo tempore* et *quam ob causam* confessiones invalidae fuerint.

2° Ipse generatim sinat *poenitentem sponte exponere omnia*, quae recordatur. Ita melius perspiciet statum conscientiae et quaenam potissimum interrogationes sint faciendae.

3° Si poenitens petat ut confessarius interroget, *ultro petenti morem ipse gerat.*

4° Confessarius *in faciendis interrogationibus* sequatur *ordinem* qui poenitentibus ad sese examinandos proponi solet: nempe percurrat peccata maxime obvia et pro aetate, conditione etc. poenitentis saepius patrari solita, contra praecepta Dei et Ecclesiae, obligationes peculiares status et virtutes quibus opponuntur vitia capitalia (cfr. n. **229** ss.).

5° Confessio generalis peragenda apud eundem confessarium, apud quem institutae sunt confessiones invalidae, facillima est (cfr. n. **215**) - (11).

2. Si generalis confessio sit *libera*, haec animadvertantur praecipue:

1° Confessarius poenitentem moneat *nullam esse strictam obligationem* omnia et singula peccata iam rite accusata repetendi, neque ullam anxietatem habendam esse, si unum aut plura peccata ex iisdem *vel* oblitus fuerit *vel* sponte reticuerit.

2° Sinat poenitentem fateri ea quae novit et *vult* accusare. Nisi poenitens ipse petat ut interrogetur, consultius erit abstinere ab inter-

(10) Noldin, III, n. 424; Génicot-Salsmans, II, n. 310.
(11) Cfr. Gury-Ball., II, n. 331; Lehmkuhl, II, n. 347.

rogationibus, potissimum circa peccata atrociora et magis pudenda: cum enim poenitens huiusmodi peccata possit et forte velit reticere, ratio non est cur importune interrogetur. Nam plures, qui confessionem generalem instituere volunt, id solum intendunt ut praecipua quaedam peccata vitae praeteritae iterum accusare possint.

3° At ex altera parte poenitens *impediri non debet* a sua confessione *integre* instituenda: id enim potius turbaret quam sedaret eius conscientiam (12).

227. Praeviae interrogationes faciendae. — Ut generalis confessio facilior reddatur, praestat poenitentem in antecessum *sive* cum petit, ut eius confessio generalis excipiatur, *sive* immediate ante ipsam, opportune de nonnullis interrogare.

1° Imprimis confessarius exquirat *cur* poenitens confessionem generalem peragere velit. Ex responsione patebit, utrum sit necessaria an libera, utilis an noxia.

2° Si constet eam esse *necessariam*, illico explorandum est *quando* facta fuerit ultima confessio valida, *quoties* per annum confiteri et communicare consueverit, num hoc tempore *aliud sacramentum* (v. g. confirmationem, matrimonium etc.) receperit.

3° Poenitens *ignotus* statim *de vitae statu*, soluto vel matrimoniali, religioso aut sacerdotali, *interrogandus est*.

4° Ultima confessio *quando* fuerit. Ordinarie generali confessioni praemittenda est confessio peccatorum ab ultima commissorum, ut ita confessarius statum poenitentis melius cognoscat (13).

228. Monita post confessionem generalem. — 1° Confessarius, post confessionem, interroget poenitentem, num aliquid sit, quod conscientiam turbet et de quo interrogatus non fuerit.

2° Illum ad plenam fiduciam erigat monendo omnia peccata per absolutionem deleri, nec opus esse, ut de illis unquam angatur, aut in confessione quidquam amplius declaret, nisi *certo* recordetur alicuius culpae *mortalis* hucusque *nunquam* in confessione accusatae.

3° Poenitens qui bis vel ter generalem confessionem instituerit, prohibeatur ne iam de praeteritis conscientiam suam discutiat, sed ea tantum accuset, si quaedam memoriae occurrant, quae certo sint mortalia et certo accusata non fuerint (14).

4° Media opportuna suggerat, quibus poenitens praecavere possit relapsum et certam sibi reddere aeternam salutem, praesertim frequentiam sacramentorum, devotionem erga Deiparam Virginem, fugam occasionum et pugnam contra tentationes.

(12) Cfr. Aertnys, n. 246; Tanquerey, n. 328 s.
(13) Noldin, III, n. 425; Ferreres, II, n. 620.
(14) Vermeersch, III, n. 539; Noldin, *l. c.*

His confessarius addat quae ex cognito poenitentis statu necessaria aut opportuna videantur.

229. Specimen examinis instituendi sive catalogus peccatorum. — 1. Poenitens interrogandus est secundum proprium statum et conditionem. Hinc attendendum imprimis, an solutus, coniugatus, laicus, sacerdos, religiosus etc., sit.

2. Expedit ut ordo praeceptorum Decalogi servetur; de sexto autem praecepto interrogationes fiant aut statim initio aut in fine. Praecepta Ecclesiae ad tertium, et officia status ad quartum praeceptum revocari possunt.

3. Si poenitens pravam consuetudinem contraxisse deprehenditur, explorandum est, *quando* illa incoeperit et *quandiu* duraverit.

4. Si fatetur aliquod peccatum grave, statim de infima specie ac de numero interrogetur, modo id absque gravi incommodo fieri possit.

Haec specimina prae oculis utiliter confessarius ipseque poenitens habeat:

I. 1° Num de aliqua fidei veritate serio dubitaverit. Num errores contra fidem professus sit, vel eis quomodocunque adhaeserit.

2° Num de sua salute desperaverit.

3° Num contra Deum eiusque providentiam murmuraverit. Si affirmative respondet: num de Deo cogitationes blasphemas habuerit.

4° Num pravos sermones contra religionem, Ecclesiam, sacerdotes instituerit. Num impios libros, pravas ephemerides, diaria acatholica legerit, aliis legenda tradiderit.

5° Num rebus superstitiosis vacaverit, hypnotismo aut spiritismo. Num sacrilegium commiserit.

II. 1° Num blasphemaverit; si affirmative, num coram filiis aut pueris.

2° Num falsum iuraverit; num in iudicio id egerit, et cum damno proximi.

3° Num votum fecerit, eique satisfecerit.

III. 1° Num diebus dominicis aliisque festis de praecepto Sacrum audierit.

2° Num iisdem diebus vacaverit operibus servilibus; num aliis laborem imposuerit.

3° Num diebus vetitis carnem manducaverit. Num ieiunii legem servaverit.

4° Num praecepto paschali satisfecerit.

IV. 1º *Pater et mater familias.* Num sobolem christiane educaverint. Num scandalum ipsi dederint. Num filiis et famulis invigilaverint, ne malos socios, pravas aut periculosas domos frequentarent, ne officia vitae christianae negligerent.

2º *Maritus.* Num pacifice cum uxore vivat. Num conviciis, rixis etc. eam graviter offenderit. Num bona familiae dilapidaverit.

3º *Uxor.* Num marito obediat in rebus domesticis, in debito coniugali. Num patiens, humilis et mansueta sit erga maritum.

4º *Filius familias.* Num obediat parentibus. Num eos contristaverit; aspere tractaverit verbis aut factis. Num eis mortem desideraverit.

5º *Famulus.* Num debitum servitium praestiterit. Num domino damnum aliquod intulerit.

V. 1º Num odium foverit, malum optaverit; an grave et quale.

2º Num inimicitias, rixas, convicia habuerit contra aliquem; num verbis, factis etc. offenderit; num percusserit, vulneraverit.

3º Num sibi ipsi aliquod malum intulerit.

4º Num se inebriaverit.

VI et IX. 1º Num pravas cogitationes, turpia desideria habuerit.

2º Num turpes aspectus, turpia colloquia, pravos motus foverit.

3º Num *opere* contra castitatem peccaverit; num *solitarie* an *cum persona alterius sexus* (consanguinea, coniugata, sacra), vel *cum persona eiusdem sexus.*

4º Num libros obscenos legerit. Num inhonestis choreis vel repraesentationibus in theatris aut cinematographis interfuerit.

Poenitens *coniugatus* prudenter interrogetur de peccatis coniugum. Num fidem coniugalem sancte servaverit. Num deliquerit circa debitum coniugale aut circa usum matrimonii.

VII et X. 1º Num furto aliquid abstulerit. Num iam restituerit ablatam rem.

2º Num bonis proximi damnum intulerit. Num in venditione, emptione aliisve contractibus damnum alicui attulerit; num illatum damnum reparaverit.

VIII. 1º Num delictum occultum proximi revelaverit.

2º Num secretum violaverit; num de proximo aliquid falsum dixerit (15).

230. Notanda. — 1. Confessarius summa prudentia utatur in faciendis interrogationibus de peccatis contra castitatem. Qua de re non solum status, conditio, aetas et sexus poenitentis attendenda sunt, verum etiam mores, usus et conditiones locorum considerari debent.

2. In fine confessarius suadeat poenitenti ut includat omnia cetera peccata etiam ignota, praesertim laesiones caritatis, mendacia, superbiam, invidiam, iram, impatientiam, negligentias in orationibus, etc.

(15) Cfr. Lacroix, VI, p. 2, n. 980 ss.; Lehmkuhl, II, n. 351; Tambur., II, cap. 1 ss.

CAPUT VIII.

DE SATISFACTIONE

ARTICULUS I.

De natura, divisione et effectibus satisfactionis.

231. Notio satisfactionis in genere. — 1. Satisfactio, sensu profano et classico, intelligitur actio ex cuius intuitu et valore compensativo obtinetur *sive* debiti contracti remissio *sive* iniuriae illatae condonatio.

Satisfactio enim est pro solutione (1), quin tamen duae voces convertantur. Nam *solvit* qui creditori pecuniam omnem numerat: *satisfacit* qui creditorem quomodocunque, ex. gr. cautione, pignore etc., placat (2).

2. Satisfacere est etiam se purgare de iniuria illata, verbis excusare, veniam petere culpam fatendo (3).

232. Satisfactio pro peccato. — 1. Utraque illa significatio *debiti* et *offensae* translata est in Deum. Unde satisfactio pro peccato intelligitur *reparatio peccati*, seu actio ex cuius valore compensativo obtineatur peccati remissio et condonatio (4).

2. Proinde haec satisfactio fit voluntaria sui ipsius punitione, qua peccator intendit reparare peccatum, seu iniuriam Deo per peccatum illatam, atque ita Deum movere, ut, tali punitione contentus, non puniat (5).

(1) *Digest.*, 46, 3, 52.

(2) Unde in *Digest.* (13, 7, 9) legitur: « Omnis pecunia exsoluta esse debet aut eo nomine satisfactum esse. Satisfactum autem accipimus, quemadmodum voluit creditor, licet non sit solutum ».

(3) Sic solebat, aiunt, « in qua civitate legatus populi romani violatus esset, nisi publice satisfactum esset, ei civitati bellum indici » (Cicero, *Verr.* II, 1, 31). Cfr. Caesar., *De bello Gallico*, VI, 9; Forcellini, v. *Satisfacere.*

(4) Cfr. S. Thom., III, q. 21, art. 4; q. 87, art. 1, 3 et 4; *Suppl.*, q. 12, art. 1; *Contra Gent.*, III, 158.

(5) *Rit. Rom.* (tit. III, cap. 1, n. 19) ait: « Id vero ante oculos habeat (confessarius), ut satisfactio non sit tantum ad novae vitae remedium, et infirmitatis medicamentum, sed etiam ad praeteritorum peccatorum castigationem ».

233. Principia theologica de satisfactione pro peccato. — I. De peccato satisfieri potest vel pro *culpa* vel pro *poena*, prout compensatur aut offensa illata aut poena subeunda.

Nam homo per peccatum contrahit quoad Deum *duplex* debitum seu reatum. Aliud est debitum sustinendi poenam, quam Deus, ut ordinis moralis tutor et custos, tenetur decernere in eos, qui contra illum ordinem agunt, et huiusmodi debitum dicitur *reatus poenae*, sive aeternae sive temporalis (6).

Aliud est debitum sustinendi odium sive indignationem Dei, et oritur ex offensa personali in Deum, quae inhaeret cuilibet peccato. Nam homo peccando non solum ordini morali contradicit et legislatori non obedit, sed etiam a Deo se avertit ideoque iniuriam personalem ei infert, quatenus honorem ipsi denegat quo dignus est et quem iure strictissimo exigit. Hoc debitum dicitur *reatus culpae* (7).

Alio modo satisfit *pro culpa* et alio modo *pro poena*. Satisfactio *pro culpa* est ubi Deo aliquid tribuitur quo reparetur iniuria illata, seu quod sit in compensationem et quasi in vindictam offensae, quia, ut egregie ait *Angelicus*, « ille enim proprie satisfacit pro offensa, qui exhibet offenso id quod aeque vel magis diligit quam oderit offensam » (8).

Satisfactio *pro poena* habetur quando poena suscipitur ex voluntate, seu ex intentione agnoscendi et solvendi debitum contractum, ita ut *voluntarie* restituatur ordo iustitiae per peccatum laesus. Secus enim *satispassio* esse poterit sive expiatio obiectiva peccati, qualem dat v. g. latro invitus, ita ut iustum patiatur quidem, at non ipse agat (9). Item damnati in inferno et animae in purgatorio *proprie* non satisfaciunt, quamvis patiantur (10).

De ratione igitur cuiuslibet satisfactionis est, quod poena *aut* sponte assumatur *aut* inflicta voluntarie accipiatur. Tali modo enim homo ostendit sese agnoscere divinae iustitiae debitorem atque eidem velle conformari. Huiusmodi vero animi dispositio Deo grata est, « qui non delectatur in poenis propter ipsas, sed delectatur in ordine suae iustitiae, quae hoc requirit » (11).

(6) Cfr. S. Thom., III, q. 21, art. 4; q. 87, art. 1, 3 et 4; *Contra Gent.*, III, 158.
(7) Cfr. Galtier, n. 468; Bucceroni, III, n. 726.
(8) *Summa theol.*, III, q. 48, art. 2.
(9) S. Thom., *Suppl.*, q. 12, art. 1, ad 2.
(10) « Poenam, ait Angelicus (*Contra Gent.*, III, 158), si *propria voluntate* (homo) *a se exegerit*, per hoc Deo satisfacere dicitur, in quantum cum labore et poena ordinem divinitus institutum exsequitur, pro peccato se puniendo, quem peccando transgressus fuerat, propriam voluntatem sequendo. Si autem hanc poenam *a se non exigat*... haec poena infligetur ei a Deo; nec talis poena satisfactoria dicetur, cum non fuerit ex electione patientis, sed dicetur purgatoria, quia alio puniente quasi purgabitur, dum quidquid inordinatum fuit in eo ad debitum ordinem reducetur ».
(11) S. Thom., I-II, q. 87, art. 3, ad 3. Cum eodem Angelico ita res explicari potest: Cum « actus peccati faciat hominem reum poenae, in quantum transgreditur ordinem divinae iustitiae », nequit ad hunc ordinem rediri « nisi per quandam recompensationem poenae quae ad aequalitatem iustitiae reducat, ut scilicet qui plus voluntati suae indulsit quam debuit, contra mandatum Dei agens, secundum ordinem divinae iustitiae aliquid contra illud quod vellet spontaneus vel invitus patiatur ». Atqui « voluntas hominis ordinem divinae iustitiae

II. Homo potest in hac vita satisfacere pro peccato suo.

1° Quod valeat satisfacere *de congruo*, certum est non solum de homine iusto, verum etiam de peccatore, qui viam sibi parat ad iustificationem *sub* et *cum* auxilio gratiae divinae. Id colligitur tum ex *S. Scriptura* (12) tum ex *Traditione* (13).

Conveniunt omnes theologi, quamvis dissentiant inter se circa condignitatem illius satisfactionis (14).

2° Nequit homo, sive peccator sive iustus, *pro offensa ipsa* satisfacere *de condigno*. Ratio est intrinseca malitia cuiuslibet offensae mortalis, quae excedit omnem compensationem a puro homine praestitam.

Quae satisfactio a puro homine Deo exhibita eo maioris est valoris quo maior est dignitas et caritas satisfacientis, quia « in satisfactione, dum quis, ad placandum eum, quem offendit, voluntarie poenam assumit, satisfacientis caritas et benevolentia aestimatur » (15).

III. Homo potest satisfacere *de condigno* pro poena *temporali* peccato iam remisso debita (16).

Haec doctrina clare eruitur e *Scriptura* (17) et *Traditione* (18).

Ex *Conc. Trid.* (19) *de fide* est, hominem satisfacere posse pro illa poena temporali, quae, remissa culpa et condonata poena aeterna, adhuc manet luenda, sive poenas a Deo inflictas patienter tolerando, sive opera poenalia a confessario imposita aut sponte suscepta obeundo.

Huiusmodi vero satisfactionem esse *de condigno* liquet ex damnatis propositionibus Baii 59 et 77, adeo ut *theologice certum* id iure dici possit ac debeat (20).

acceptat », quando « vel ipse sibi poenam spontaneus assumit in recompensationem culpae praeteritae, vel etiam a Deo illatam patienter sustinet: utroque enim modo poena rationem satisfactionis habet » (I-II, q. 87, art. 6; III, q. 86, art. 4).
(12) *Baruch* II, 18; *Ps.* 50; III *Reg.* XXI, 29, etc.
(13) Cfr. S. Cyprian., *De lapsis*, 32, 34, 35, 36; Tertull., *De poenit.*, VI, 4; VII, 14; VIII, 9, etc.; Origen., *In Levit. hom.*, XIV, 4; S. August., *Serm.*, XIX, 2 et 3; *De div.*, q. 73, 26; S. Greg. M., *In Evang. homil.*, XXXIV, 16.
(14) Cfr. S. Thom., III, q. 85, a. 3; Suarez, *De Incarnatione*, disp. 4, sect. 10, n. 3.
(15) *Contra Gent.*, IV, 35, ad 20um; III, q. 48, art. 2.
(16) Ad satisfactionem de condigno requiruntur eaedem conditiones quae ad meritum, nempe 1° ex parte Dei, ut acceptare velit compensationem; 2° ex parte hominis, ut sit adhuc in statu viae et in statu gratiae; 3° ex parte operis, ut sit honestum et supernaturale atque liberum.
(17) Cfr. II *Paralip.*, VII, 13 s.; *Daniel*, IV, 24; *Tobias*, IV, 11; *Luc.*, III, 8; I *Cor.*, XI, 31 s.; II *Cor.*, VII, 10.
(18) S. Cyprian., Epist., XI, 1; Tertull., *De poenit.*, IX, 6; Origen., *In psal.* 37 *hom.*, II, 5; August., *Enchiridion*, 70, 19; *Serm.*, XIX, 2; S. Ambros., *In Luc.*, VII, 156; et *in ps.* 37, 13 s.
(19) Sess. VI, cap. 14, can. 30; Sess. XIV, cap. 8 et 9, can. 12, 13 et 15.
(20) Omnia opera bona, pro statu naturae lapsae, habent aliquid poenale ideoque ex hoc capite possunt esse satisfactoria; nec minuitur eorum valor satisfactorius ubi ex assiduitate virtutis fiunt faciliora, nam illa diminutio difficultatis, cum sit ex promptitudine voluntatis quam facit caritas, non minuit sed auget complacentiam Dei ad opera praestita. Cfr. S. Thom., *Suppl.*, q. 15, art. 1, ad 2.

IV. Homo *iustus* potest satisfacere *de condigno* pro peccato *veniali*.

Non agitur solum de reatu poenae, verum etiam de reatu ipsius culpae, seu de offensa in Deum quae peccato veniali inest.

Haec doctrina est communis et certa (21).

Probatur autem ex ipsa natura offensae sive peccati venialis (cfr. n. **89**), perspecta differentia inter veniale et mortale peccatum (22).

Culpa lethalis tanta est inordinatio ut sit aversio a Deo; venialis, e contra, est quidem inordinatio, at aversionem a Deo nullatenus importat. Quare per mortale subtrahitur ab homine principium vitale *intrinsecum*, caritas nempe et gratia, ex quo solo posset huiusmodi inordinatio ab intrinseco reparari; idcirco de ratione peccati mortalis est quod eius inordinatio nonnisi *ab extrinseco* reparetur, scil. per gratuitam infusionem gratiae et caritatis.

Veniale non tollit illud principium vitale; unde est de eius ratione quod inordinatio per illud inducta, sit ab intrinseco reparabilis. Atqui posse inordinationem moralem reparare, idem est ac posse illam ex integro reparare seu de condigno satisfacere. Ergo homo *iustus* potest *de condigno* compensare seu satisfacere.

Neque deest ex parte Dei voluntas accipiendi huiusmodi compensationem, quia haec nequit non esse Deo grata et accepta, et aliunde constat per talem actum reparationis obtineri ab eo peccati venialis remissionem. Legitur enim: « *Si confiteamur peccata nostra*, fidelis est et iustus, ut remittat nobis peccata nostra, et emundet nos ab omni iniquitate » (23). Quae verba saltem et potissimum de peccatis venialibus esse intelligenda manifestum est (24).

234. Satisfactio sacramentalis et non sacramentalis. — 1. Satisfactio pro peccato alia est *sacramentalis*, quae a confessario imponitur in sacramento poenitentiae, alia *non sacramentalis*, quam poenitens *vel* ipse sponte assumit *vel* a Deo illatam patienter sustinet seu voluntarie accipit.

2. Satisfactio *sacramentalis* potest definiri: *Opus poenale a confessario in sacramento poenitentiae impositum ad reparandam seu compensandam iniuriam Deo per peccatum illatam.*

Dicitur: *a*) *Opus*, cuius nomine intelligitur quaelibet actio aut omissio, quae bona sit, v. g. preces, ieiunium, auditio Missae, abstinentia a carnibus etc.

b) *Poenale*, nempe opus quod rationem poenae habet, quatenus agenti quandam molestiam et afflictionem affert, cum sit aliqualis punitio. Nam ex supra dictis (n. **233**) eatenus peccator potest offensam et iniuriam Deo illatam per peccatum resarcire et compensare, quatenus peragat aliquod opus

(21) Cfr. Galtier, n. 484; Stentrup, *Soteriologia*, th. 17.
(22) Cfr. S. Thom., I-II, q. 72, art. 5; q. 88, art. 1; q. 89, art. 1; III, q. 87, art. 2; *De malo*, q. 7, art. 11.
(23) I *Ioan.*, I, 3.
(24) Cfr. Stentrup, *op. cit.*, th. 17 et 18; Galtier, n. 486 s.

bonum, Deo quidem gratum, ipsi autem molestum et afflictivum. Porro quodcunque opus bonum, in statu naturae lapsae, de facto est poenale et laboriosum (25).

c) *A confessario in sacramento poenitentiae impositum*, quae verba distinguunt satisfactionem sacramentalem a ceteris quibuslibet poenitentiae operibus, quae aut sponte assumuntur, aut a Deo illata voluntarie acceptantur; quae opera, licet meritum satisfactorium habeant, satisfactiones tamen sacramentales non sunt, nec ideo proprium harum effectum gignunt (cfr. n. **237** s.).

d) *Ad reparandam seu compensandam iniuriam Deo per peccatum illatam:* haec verba denotant finem satisfactionis sacramentalis eiusque effectum innuunt (26).

235. Divisio satisfactionis sacramentalis. — 1. Alia est satisfactio *in voto*, alia *in re*.

Prior est voluntas acceptandi et implendi poenitentiam a confessario imponendam; altera est exsecutio actualis poenitentiae impositae.

2. Satisfactio dividitur in *vindicativam* et *medicinalem*. Illa directe tendit ad puniendum peccatum; haec ad praecavendum relapsum.

Satisfactio sacramentalis utrumque finem semper et necessario intendit; at finis *proprius*, *primarius* seu *principalis* et *directe* intentus, saltem *regulariter*, est punitio sive expiatio peccatorum.

Quod sacramentalis satisfactio ad utrumque finem conducat, evidens est: siquidem omne opus bonum non modo poenale atque ideo vindicativum est, sed etiam meritorium gratiarum ideoque medicinale (27).

236. Num satisfactio sacramentalis sit pars essentialis sacramenti poenitentiae. — 1. Certum est satisfactionem *in re* seu *qua* de facto (nota verbum) *imponendam* ex parte ministri et *qua implendam* ex parte poenitentis, non esse partem essentialem sacramenti, at solum *integralem*, ita ut, ea deficiente, sacramentum non fiat invalidum, sed tantum, si ita loqui fas est, integraliter incompletum seu imperfectum.

2. Satisfactio *in voto*, quae implicite continetur in contritione et proposito, est certe *aut* pars essentialis sacramenti *aut* saltem dispositio ex parte poenitentis omnino necessaria (cfr. n. **45** ss.).

3. Ex communi usu loquendi, satisfactio considerari solet in *re*,

(25) S. Thom., *Suppl.*, q. 15, art. 1, ad 2.
(26) Cfr. Conc. Trid., Sess. XIV, cap. 8; S. Thom., *Suppl.*, q. 12, art. 13; S. Alph., VI, n. 506 ss.; Lugo, disp. 25, n. 45 ss.
(27) Cfr. S. Thom., *l. c.;* Lugo, disp. 27, n. 24; Suarez, *l. c.*

potius quam *in voto;* ideoque, practice loquendo, uti pars *integralis* habenda est.

237. Effectus satisfactionis sacramentalis. — 1. Haec satisfactio *ex opere operato* producit *remissionem poenae temporalis* pro peccatis iam remissis debitae. Sane Christus D. ideo instituit sacramentum poenitentiae, ut per illud peccatum remittatur, et quidem non modo quoad reatum culpae, verum etiam quoad reatum poenae.

Unde *Conc. Trid.* docet esse *ex institutione Christi*, quod poena (temporalis) condonetur (28).

Dicimus *ex opere operato*, seu vi ipsius absolutionis sacramentalis (29), ut distinguatur iste effectus ab altero *ex opere operantis*, qui profecto inest, uti ceteris operibus bonis hominis iusti, etiam operibus poenitentiae sacramentalis. Haec opera proinde duplicem effectum satisfactorium producunt: alterum *ex opere operato*, alterum ex opere *operantis*.

2. Satisfactio sacramentalis peragenda est *in statu gratiae*, ut effectum suum sortiatur. Nam in statu peccati homo capax non est, ut remissionem poenae temporalis obtineat (30).

Poenitens tamen, qui in statu peccati poenitentiam sibi impositam implet, satisfacit praecepto, quia totum opus sibi iniunctum ponit, quamvis eius finem non assequatur (31).

Nonnulla sunt de hac re animadvertenda:

1° Probabile est, poenitentem, qui in statu peccati mortalis poenitentiam implevit, si postea statum gratiae recuperet, *consequi, obice remoto, effectum ipsum satisfactionis sacramentalis:* haec enim non ex meritis poenitentis, sed ex opere operato effectum suum producit (32).

2° Qui poenitentiam peragit *in statu peccati*, certe culpam gravem non committit. Ita communiter DD.

Multi cum *S. Alphonso* (33) censent id a peccato veniali excusari non posse, cum obex ita opponatur effectui partiali sacramenti.

At complures existimant nullum esse peccatum; nam poenarum remissioni obicem ponere omni culpa vacare videtur, cum, obice remoto, satisfactio in statu peccati mortalis praestita effectum suum probabiliter consequatur (34).

(28) Sess. XIV, cap. 8 et can. 15.
(29) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 10 s.
(30) Cfr. Suarez, disp. 38, sect. 8, n. 5; Lugo, disp. 25, n. 40.
(31) Suarez, disp. 38, sect. 8, n. 1; Lugo, disp. 25, n. 30; S. Alph., VI, n. 522; Salmant., cap. 10, p. 5, n. 69; Bonacina, sect. 3, pag. 4, n. 15.
(32) Suarez, disp. 38, sect. 8, n. 5; S. Alph., VI, n. 523; Lugo, disp. 25, n. 38 ss.; Lacroix, n. 1246.
(33) Lib. VI, n. 523.
(34) Lugo, disp. 25, n. 40; Noldin, III, n. 298; Bucceroni, III, n. 741; Génicot-Salsmans, II, n. 319; Lehmkuhl, II n. 475.

3° Qui *venialiter* peccat in poenitentia implenda, v. g. per voluntariam distractionem, non impedit eo ipso effectum proprium satisfactionis sacramentalis: peccatum enim veniale non obstat remissioni poenae temporalis pro aliis peccatis iam remissis debitae.

ARTICULUS II.

De officio et potestate confessarii circa satisfactionem imponendam.

238. Obligatio confessarii poenitentiam sacramentalem imponendi. — 1. Confessarius *regulariter* aliquam poenitentiam *semper* imponere *tenetur* poenitenti, qua satisfiat debito *poenae* quae saepe, *culpa* remissa, manet luenda. Sane confessarius, ut *minister* sacramenti, debet, quantum in se est, procurare non solum quae ad essentiam, sed etiam quae ad integritatem pertinent.

Satisfactio autem certe pars integralis huius sacramenti est.

Praeterea qua *iudex*, a Deo et ab Ecclesia constitutus, curare debet ut ordo iustitiae divinae, cui Ecclesia necessario obsecundat, servetur; divina autem iustitia non remittit gratuito poenas temporales luendas pro peccatis post baptismum commissis. Qua *medicus* confessarius debet esse sollicitus de sanitate spirituali poenitentis, qui a poenis liberandus et a peccatis praeservandus est.

Unde *Concilium Trid.* expressis verbis praecepit: « *Debent* ergo sacerdotes Domini, quantum spiritus et prudentia suggesserit, *pro qualitate criminum et poenitentium facultate* salutares et convenientes satisfactiones iniungere; ne, si forte peccatis conniveant et indulgentius cum poenitentibus agant, levissima quaedam opera pro gravissimis delictis iniungendo alienorum peccatorum participes efficiantur » (1). Quod can. 887 diserte confirmat (cfr. n. **239**).

2. Haec obligatio *per se* est *gravis*. Unde sacerdos qui, sine causa excusante, *nullam* imponit poenitentiam, *per se* committit peccatum *lethale*, quia privat sacramentum quod ministrat parte ad eius integritatem requisita (2).

3. Confessarius *pro mortalibus* tenetur *sub gravi* imponere poenitentiam; *pro venialibus* et *mortalibus iam accusatis et remissis* probabilius *sub levi*, quia graviter non censetur delinquere, qui sacramen-

(1) Sess. XIV, cap. 8.
(2) Suarez, disp. 33, sect. 2, n. 33; Lugo, disp. 25, n. 49; S. Alph., VI, n. 506; Ball.-Palm., V, n. 281.

tum privat complemento levis momenti, sicuti iudex non deest graviter officio suo, si levem poenam imponere omittat.

Praeterea non videtur maior esse obligatio in confessario ad imponendam poenitentiam, quam in poenitente ad illam implendam: quare, si hic *venialiter* tantum peccat (cfr. n. **247**) omittendo levem poenitentiam et ita privando sacramentum parte sua integrante, idem consequenter de sacerdote omnino tenendum videtur (3).

Ipse *S. Ligorius* dicit utramque sententiam esse probabilem (4).

Unde probabilius *leviter* tantum peccat confessarius qui nullam imponit satisfactionem pro peccatis venialibus, aut pro mortalibus iam rite accusatis.

4. Nullus est casus, in quo confessarius non teneatur aliquam poenitentiam, saltem levissimam, iniungere: semper enim urget obligatio integrandi sacramentum.

Proinde etiam infirmis qui versantur in periculo mortis, aliqua levissima poenitentia, ut osculum crucifixi, oratio iaculatoria, invocatio nominis Iesu vel Deiparae Virginis etc., regulariter imponenda est.

Excipitur casus unicus, nempe quando poenitens etiam levissimae satisfactioni implendae *impar omnino est*, v. g. moribundus sensibus destitutus.

Utrum confessarius teneatur *novam* poenitentiam imponere poenitenti, qui *statim post absolutionem accusat peccatum quod oblitus est*, controvertitur.

Affirmat *S. Alphonsus* (5), eo quod imponi nequit in poenitentiam opus iam debitum ex eodem titulo satisfactionis sacramentalis.

Negant multi, praesertim recentiores, quia nihil obstat, aiunt quominus ex voluntate saltem implicita confessarii, eadem satisfactio sit pars integralis utriusque sacramenti.

Praeterea recte animadvertit *Ballerini* (6), ita aequivalenter idem fieri ac si confessarius mutet poenitentiam, quod utique potest, detrahendo quidpiam praecedenti ut extendatur quoque ad novum peccatum.

Haec opinio est vere probabilis (7).

5. Confessarius poenitentiam imponit *per modum praecepti;* at potest etiam imponere per modum consilii sine ulla obligatione stricte dicta.

Quare necesse non est ut poenitentiae *graves* pro peccatis letha-

(3) Cfr. Lugo, disp. 25, n. 45; Noldin, III, n. 299; Génicot-Salsmans, II, n. 311; Bucceroni, III, n. 727.
(4) Lib. VI, n. 506; *Homo Apost.*, tract. 16, n. 47.
(5) Lib. VI, n. 515.
(6) *Op. cit.*, V, n. 494.
(7) Cfr. Noldin, III, n. 302; Génicot-Salsmans, II, n. 311; Vermeersch, III, n. 547.

libus *semper* imponantur *sub gravi*, cum ex iusta causa etiam *sub levi* imponi queant (cfr. n. **247**) - (8).

239. Qualitas et quantitas satisfactionis imponendae. — 1. Confessarius per se gravi obligatione tenetur imponendi satisfactionem *gravitati* et *numero peccatorum* atque *facultati sive conditioni poenitentis proportionatam.*

Can. 887 haec habet: « Pro *qualitate* et *numero peccatorum* et *conditione* poenitentis *salutares* et *convenientes* satisfactiones confessarius iniungat ». Idipsum statuit *Concilium Trid.* (cfr. n. **238**, 1).

Huiusmodi satisfactionem *aliqua ratione proportionatam* postulat finis quem Christus prae oculis habuit, dum voluit eam imponi, scil. ut per illam poenitens satisfaceret iustitiae divinae et se liberaret a poena remanente, ut clare rem proponit Trid. Synodus (l. c.).

2. Quare *per se* et *regulariter* imponenda est *gravis* satisfactio pro peccatis *mortalibus* nondum vi clavium remissis, *levis* pro *venialibus.* Ita communiter DD. (9).

3. Requiritur et sufficit poenitentia *aliqua ratione proportionata.* Unde necesse non est ut *proportio sit perfecta,* talis nempe quae sufficiat ad obtinendam a Deo *integram* remissionem poenae quae luenda remaneat: qualis enim haec sit, plane ignoramus.

Neque Ecclesia hodie determinat quantitatem sive mensuram poenarum.

4. De ea, quam antiqui canones poenitentiales proponebant, dubitatur utrum pro foro externo tantum an etiam pro interno valuerit (cfr. n. **199** ss.). Hodie certo illa non amplius viget, cum iampridem in desuetudinem abierit.

5. Satisfactio *arbitrio* et *prudentiae* confessarii relinquitur: nam eiusdem quantitas et qualitas nequit generali regula determinari. Debet esse *salutaris* et *conveniens* (10).

Confessarius autem in ea iniungenda, haec prae oculis habeat:

1° Pro peccatis *gravibus* non solum imponenda est *gravis* poenitentia, sed quo plura et atrociora sunt peccata, eo gravior *per se* debet esse quoque poenitentia (11).

2° Nullo pacto tamen requiritur ut quantitas satisfactionis gravitati et numero peccatorum mathematice commensurata sit; nec datur obligatio

(8) Cfr. Suarez, disp. 38, sect. 3, n. 2 ss.; S. Alph., VI, n. 518; Ball.-Palm., V, n. 303.
(9) Lugo, *l. c.;* S. Alph., VI, n. 507 ss.; Bucceroni, III, n. 726.
(10) Can. 887; Conc. Trid., *l. c.*
(11) *Rituale Rom.* (tit. III, cap. 1, n. 19) dicit: « Videatque (confessarius), ne pro peccatis gravibus levissimas poenitentias imponat, ne si forte peccatis conniveat, alienorum peccatorum particeps efficiatur ».

poenitentias *multiplicandi* pro peccatis, puta iniungendo decem aut viginti Rosaria pro decem aut viginti peccatis mortalibus.

Sufficit ut quo graviora et plura sunt delicta, moraliter etiam gravior *per se* imponatur poenitentia.

3° Ut satisfactio *qualitati* peccatorum sit conveniens (cfr. can. 887; n. **239**), monet *Rituale Romanum* (12), ut poenitentiae peccatis contrariae, quantum fieri potest, imponantur, ex gr. libidinosis carnis mortificationes, avaris eleemosynae, etc. (13).

Hoc autem non ita intelligendum, quasi pro *singulis* peccatis peculiaris poenitentia iniungenda sit, sed ut pro peccato, in quod poenitens saepius relabitur, contraria poenitentia, quantum fieri potest, imponatur (14).

At plerumque poenitentes ferre nequeunt poenitentias qualitati peccatorum convenientes, unde in praxi vix alia poenitentia *ordinarie* imponi potest quam oratio. Porro haec, modo rite fiat, est medicina pro quolibet malo spirituali.

6. Caveat omnino confessarius ne satisfactionem perpetuam aut valde diuturnam poenitentibus imponat. Ea quippe in detrimentum potius cederet, quam in bonum.

7. Quamvis *obligatio* imponendi satisfactionem peccatis *proportionatam* ea ratione, quam modo explicavimus, *per se* sit *gravis*, probabile tamen est et verbis *Concilii Trid.* (cfr. n. **238**) conformius, non peccare mortaliter, nisi qui satisfactiones *levissimas* pro *gravissimis* peccatis sine causa excusante iniunxerit (15).

240. Quaenam satisfactio sit gravis et diuturna. — 1. Censetur *gravis* in praesenti Ecclesiae disciplina omne opus bonum quod *sub gravi* implendum est quando ab Ecclesia praecipitur, ut ieiunium, auditio Missae; vel ei moraliter aequivalet, ut recitatio Rosarii B. M. V., quinque etiam decadum, vel parvi Officii B. M. Virginis, etc.

2. Gravis poenitentia non censetur recitatio Litaniarum Lauretanarum, psalmi *Miserere*, quinquies *Pater*, *Ave* et *Gloria*.

Neque gravis censetur recitatio cuiuslibet parvae horae Breviarii, licet eius omissio sub gravi imputetur iis qui Breviarii obligatione tenentur. Non enim propter quantitatem tantum, sed etiam ob pecu-

(12) Tit. III, cap. 1, n. 20.

(13) « Curet (confessarius), quantum fieri potest, ut contrarias peccati poenitentias iniungat, veluti avaris eleemosynas, libidinosis ieiunia, vel alias carnis afflictiones, superbis humilitatis officia, desidiosis devotionis studia. Rarius autem vel serius confitentibus vel in peccata facile recidentibus, utilissimum erit consulere, ut saepe, puta semel in mense, vel certis diebus solemnibus, confiteantur et, si expediat, communicent ». Ita *Rituale Rom.*, *l. c.*

(14) Ball.-Palm., V, n. 322; Bucceroni, III, n. 726 ss.: Noldin, III, n. 300; Lehmkuhl, II, n. 357; Ball.-Palm., V, n. 287.

(15) D'Annibale, III, n. 347; Génicot-Salsmans, II, n. 312.

liares considerationes huiusmodi omissio sub gravi imputatur praedictis clericis (16).

3. *Diuturna* ea dicitur a nonnullis, quae ultra duos vel tres menses protrahatur, vel saltem, iuxta alios, quae per integrum mensem sit facienda. Probabilius talis videtur etiam illa, quae per *decem* vel *quindecim dies* facienda imponatur.

241. Causae minuendi satisfactionem. — Huiusmodi causae sunt praesertim sequentes: 1° *infirmitas corporalis;* 2° *infirmitas spiritualis;* 3° *magna contritio poenitentis;* 4° *tempus iubilaei aut indulgentiae plenariae;* 5° *satisfactio confessarii pro poenitente.*

De singulis nonnulla.

1° **Infirmitas corporalis.** *Rit. Rom.* (17) monet « aegris esse indicendam tantum illam (poenitentiam), quam, si convaluerint, opportuno tempore peragant ». At si nulla adest spes probabilis infirmum vires suas recuperaturum esse, aut timetur ne gravior poenitentia in futurum noceat eius bonis dispositionibus, sacerdos nonnisi levissimam poenitentiam praesentem imponat, v. g. orationem iaculatoriam, recitationem unius *Pater* vel *Ave* etc.

Quod in praxi, ubi agitur de infirmis graviter decumbentibus, vix non semper fieri debet. Expedit ut ipse confessarius cum poenitente recitet orationem iniunctam.

2° **Infirmitas spiritualis.** Talis infirmitas intelligitur, ex qua fiat ut gravior poenitentia potius obfutura sit quam profutura animae poenitentis, quatenus vel eam non implebit vel propterea ad sacramenta rarius accedet. Unde ipsum *Rit. Rom.* (18) monet in hac re *habendam esse rationem dispositionis poenitentis.*

Conveniunt, et iure quidem, omnes DD. (19).

Ad rem egregie ait Lugo: « Primo loco attendi debet *ad utilitatem spiritualem poenitentis*, ne scil. laquei ipsi iniiciantur ut nova peccata committat. Et hoc potissimum capite excusari potest *hodierna praxis*, qua leves poenitentiae imponuntur pro gravissimis peccatis: id enim saepe fit propter *spiritualem infirmitatem* poenitentium, qui gravioribus poenitentiis scandalizabuntur, et *vel* confessionem fugient *vel* certe confessarios ineptos adibunt qui eos curare nesciant » (20).

(16) Cfr. S. Alph., V, n. 516; Noldin, III, n. 300; Vermeersch, III, n. 546; Bucceroni, III, n. 726; D'Annibale, III, n. 347.

(17) Tit. III, cap. 1, n. 26.

(18) Tit. III, cap. 1, n. 10.

(19) S. Thom., *Suppl.*, q. 18, art. 4; q. 35, art. 1; *Quodl.* 3, q. 13, art. 28; cfr. S. Alph., V, n. 509; S. Antonin., 3 part., tit. 16, cap. 20; Ballerini ad Gury, II, n. 524; Bucceroni, III, n. 730.

(20) Disp. 25, n. 60.

Ipse *Angelicus* haec habet: « Videtur autem satis conveniens quod sacerdos non oneret poenitentem gravi onere satisfactionis: quia, sicut parvus ignis a multis lignis suppositis de facile exstinguitur, ita posset contingere quod parvus effectus contritionis in poenitente nuper excitatus, *propter grave onus satisfactionis* exstingueretur, peccatore totaliter desperante » (21).

Media quibus *gravior* poenitentia *sine periculo scandali* seu *damni spiritualis* imponi potest, varia indicari solent, videlicet:

a) Ut imponatur oratio (v. g. Rosarium), quam post Missam cui *mox interesse debent* poenitentes recitare queant.

b) Ut una cum levi poenitentia imponatur opus *quod ex obligatione peragere teneatur*, v. g. assistentia Missae die dominico.

Nihil sane obstat quominus opus aliunde praeceptum ad meritum satisfactionis sacramentalis elevetur atque ob duplicem titulum obliget (22).

c) Ut cum levi poenitentia imponatur *opus supererogatorium* quod poenitens ex adiunctis praevidetur peracturus, uti assistentia Sacro infra hebdomadam vel Communio libera.

d) Ut *optio detur* inter opus gravius et levius. Nam « sicut potest sacerdos iniungere satisfactiones poenitenti ex arbitrio alieno, ita et ex arbitrio ipsius poenitentis, sicut si dicas: fac hoc si potes, et, si non potest, facias hoc » (23).

3° **Magna contritio poenitentis.** Quo intensior enim est contritio, tanto minor poena superest luenda. At non semper, imo aegre haec intensitas, generatim loquendo, confessario innotescit. Unde huiusmodi causae nonnisi raro locus est.

4° **Tempus iubilaei vel indulgentiae plenariae.** Nam finis sacramentalis satisfactionis *aequivalenter* obtinetur per indulgentiam plenariam aut iubilaei.

Quare multi veteres theologi docebant *nullam* satisfactionem esse imponendam eis qui plenariam indulgentiam lucraturi essent. Quod tamen reiiciendum est, cum *Benedictus XIV* et *Leo XII* expresse moneant, *aliquam* poenitentiam etiam iubilaeum lucraturis iniungendam esse (24).

Verum poenitentia *minui* potest iis qui probabiliter indulgentiam plenariam lucraturi sunt (25).

(21) *Quodl.* 3, q. 13, art. 28.
(22) Cfr. S. Alph., V, n. 513.
(23) S. Thom., *Quodl.* 3, art. 18. Cfr. Lugo, disp. 25, n. 48 ss.
(24) Epist.-encycl. Benedicti XIV « *Inter praeteritos* ». 3 dec. 1749; Const. Leonis XII « *Caritate Christi* », 15 sept. 1824.
(25) Cfr. Suarez, disp. 38, sect. 10, n. 10; Lugo, disp. 27, n. 21; S. Alph., VI, n. 519; Lacroix, n. 1273.

Cum hodie tam facile sit indulgentias plenarias lucrari, haec ratio potest esse, ob quam leviores poenitentiae iniungantur, praesertim a confessariis qui suos poenitentes hortantur ut hac ratione suppleant quod nimis exiguae satisfactioni sacramentali defuturum sit (26).

5° **Satisfactio confessarii pro poenitente.** Id equidem fieri potest, dummodo poenitens in illam consentiat: unus enim pro altero satisfacere profecto valet, positis debitis conditionibus, ut clare eruitur e communione Sanctorum (27).

Non requiritur consensus explicitus; sufficit *implicitus*, et probabiliter etiam tacitus, qui nunquam deesse censetur.

242. Num etiam usus formulae « Passio D. N. I. C., etc. » sit causa minuendi poenitentiam. — 1. Quidam theologi (28) affirmant, quia per illam formulam omnia opera bona poenitentis elevantur ad meritum satisfactionis sacramentalis, atque idcirco compensatur id quod de poenitentia iniungenda detrahitur. Sed, *communius* ut ait *Génicot-Salsmans* (29), id reiicitur.

2. In primis *illa efficacia*, quae praefatis verbis adscribitur, non est certa.

Iuxta *S. Alphonsum* (30) sententia probabilior est, illi formulae inesse huiusmodi efficaciam. Cui sententiae adhaerere *videtur* ipse *Angelicus* (31).

At multi, seu veteres seu recentes, negant (32), existimantes ea formula contineri tantum deprecationem, quae a sacerdote, nomine Ecclesiae, profertur, perinde ac ceterae preces absolutioni praeviae, nec maiorem efficaciam habere quam cetera sacramentalia.

Huic opinioni videntur consona quae dicit *Benedictus XIV* (33) de iis qui, absolutione recepta, nulla aut fere nulla bona opera peragunt: « Ex quo fit ut uberiore fructu fraudentur, quem *Ecclesiae preces*, sacerdotis ore in poenitentes prolatae, a Deo postulant his verbis: *ut quidquid boni feceris*, etc. ».

Quidam distinguunt. Affirmant « *si intentio sit confessarii* suggerendi poenitenti ut per haec sua opera compleat et perficiat parvam illam satisfactionem quae ei in sacramento iniungitur »; secus negant, quia

(26) Cfr. S. Thom., *Suppl.*, q. 25, art. 1, ad 3; Laymann, *l. c.*, cap. 15, n. 12; S. Alph., *l. c.*; Sporer-Bierb., *l. c.*, n. 258.
(27) Lugo, disp. 26, n. 1 ss.; Galtier, *La pénitence à imposer*, in *Nouv. Revue théol.* 1923, p. 1 ss., qui egregie disserit.
(28) Diana, II, tract. 4, *De Sacram.*, resol. 97.
(29) *Op. cit.*, II, n. 313, 6°.
(30) Lib. VI, n. 507.
(31) *Quodl.* 3, art. 28.
(32) Lugo, disp. 25, n. 56; Busemb. apud S. Alph., VI, n. 507; Viva, q. 6, art. 1, n. 3.
(33) Const. « *Apostolica* », 26 iun. 1749.

« planum est non agere ex opere operato nisi id quod informetur forma sacramentali; iamverò opera poenitentis non informantur forma sacramentali nisi quatenus iniuncta et acceptata ratione sacramenti » (34).

Ex dictis liquet rem esse incertam.

3. Verum quidquid teneatur de illius formulae efficacia, nihil inde *per se* erui potest ad poenitentiam levem pro gravibus delictis iniungendam, ut patet ex *Concilio Trid.* (35) quod, licet cognosceret hanc formulam a confessariis adhiberi et a multis theologis illa efficacia donari, gravibus tamen verbis confessarios deterruit a nimia indulgentia in satisfactionibus imponendis.

Idipsum liquet ex *Rituali Romano* (36).

243. Quando poenitentia imponenda sit. — 1. Ordinarie imponenda est *ante absolutionem.* Id enim magis congruit cum ordine iudicii, qui postulat ut poenitens declaret se consentire in satisfactionem, antequam beneficio absolutionis donetur.

2. At nulla datur stricta obligatio servandi talem ordinem; ideoque nullum est peccatum si poenitentia imponatur *post absolutionem*, praesertim si poenitens, ut fere contingit, praevideatur poenitentiae consensurus (37).

3. Utrum *nova* satisfactio iniungenda sit in casu quo poenitens *novum* peccatum accuset post absolutionem, vide n. **238,** 4.

244. Opera quae in satisfactionem sacramentalem iniungi possunt. — 1. Omnia opera bona per se imponi possunt in poenitentiam, quaecunque sint, sive *oratio* seu opera religiosa, sive *ieiunium* seu opera poenitentiae, sive *eleemosyna* seu opera caritatis.

Sane omnia habent rationem *operis satisfactorii*, ut de oratione dicit Angelicus: « Dicendum quod quaelibet oratio habet rationem satisfactionis, quia, quamvis habeat suavitatem spiritus, habet tamen afflictionem carnis » (38).

2. Imprimis sedulo cavendum est, ne imponantur satisfactiones quae *minus congruunt* cum poenitentis conditione, statu, aetate, sexu,

(34) Galtier, n. 497; Ball.-Palm., qui (V, n. 487) ait: « Quoniam in potestate est confessarii eam imponere satisfactionem, quam velit, in eius quoque potestate erit situm per ea verba alterutrum efficere, *aut* elevare scilicet opera bona poenitentis ad satisfactionem sacramentalem, *aut* tantum deprecari. Aliis verbis, ut ea elevatio obtineat, *opus est ut sacerdos id intendat:* sufficere vero putamus intentionem implicitam, cum sacerdos intendit facere quidquid per ea verba potest in favorem poenitentis ».

(35) Sess. XIV, cap. 8.

(36) Tit. III, cap. 1, n. 19.

(37) Noldin, III, n. 302; Génicot-Salsmans, n. 311; Ferreres, II, n. 625 ss.; Vermeersch, III, n. 546.

(38) *Suppl.*, q. 15, art. 3.

dispositionibus, etc. Poenitentiae enim debent esse « *salutares* et *convenientes* », ut praescribit *Concilium Trid.* (39) et iubet can. 887.

1º Generatim *incongruae* sunt satisfactiones *a*) *perpetuae; b*) ex pluribus et variis operibus *implicitae; c*) *nimis diuturnae; d*) *nimis graves; e*) *naturae nimis repugnantes.*

2º In specie autem sequentes generatim improbari debent:

a) *Poenitentiae publicae,* quae *cognoscantur ut satisfactiones sacramentales,* videlicet quae adimpleri nequeant, quin revelatio confessionis sequatur. Cfr. n. **203.**

b) *Ieiunia* pro pueris, rusticis, opificibus, filiis familias, etc.

c) *Eleemosynae* impositae uxoribus, pueris, poenitentibus qui versantur in paupertate, iis nempe qui iugi labore sibi victum comparare debent.

d) *Peregrinationes* aut peculiaria opera pietatis vel caritatis pro mulieribus, quae sub potestate viri sunt constitutae.

e) *Poenitentiae quae ludibrio aliorum exponunt poenitentem,* v. g. ut recitet in media ecclesia quinque *Pater,* brachiis extensis, etc.; aut quae *naturae repugnant,* ex. gr. lingua signare crucem in terra, inimicos invisere.

f) *Omnes illae satisfactiones quae possunt odiosam reddere confessionem,* v. g. si poenitentes cogantur ad peccata sua aliis manifestanda; si pueri obligentur a confessario ad veniam petendam a parentibus vel ab aliis, ob irreverentiam, inobedientiam, ob furtula, etc. (40).

3. Imponi possunt pro satisfactione *actus mere interni,* v. g. actus fidei, spei et caritatis, pia meditatio, examen conscientiae etc. Habetur quidem aliqua difficultas iis qui censent actus poenitentis esse proprie materiam *ex qua* sacramentum fiat (n. **45**): non enim apparet quomodo talis satisfactio sit sensibilis.

At cum opinio contraria sua probabilitate non careat nec periclitetur valor sacramenti, nihil obstat quominus *opus mere internum* poenitenti capaci imponatur (41).

In praxi confessarius praeferat opera *externa,* praesertim actiones vocales: tum quia generatim haec opera sunt magis laboriosa ideoque ceteris paribus magis satisfactoria, tum quia, utpote in se sensibilia, sacramento, quod natura sua signum sensibile est, magis conveniunt (42).

4. Praecipi possunt orationes *pro aliis* recitandae, praesertim pro peccatoribus, pro inimicis, etc.

(39) Sess. XIV, cap. 8.

(40) Cfr. S. Alph., VI, nn. 508, 515; Noldin, III, n. 304; Galtier, *La pénitence à imposer,* in *Nouv. Revue théol.*, 1925, 3 ss.; Bucceroni, III, n. 726.

(41) Cfr. S. Alph., VI, n. 514; Ball.-Palm., V, n. 294; Génicot-Salsmans, II, n. 314; Lehmkuhl, II, n. 356; D'Annibale, III, n. 347.

(42) Catechismus Romanus (*de poenit.*, n. 79) ad rem haec peropportune tradit: « Sed ex omni satisfactionum genere *maxime convenit* poenitentibus praecipere, ut certis aliquot et definitis diebus orationi vacent ac pro omnibus et praesertim pro iis, qui ex hac vita in Domino decesserunt, preces Deo faciant ».

5. Possunt iniungi opera iam *aliunde praecepta*, v. g. auditio Sacri diebus dominicis et festis de praecepto, ieiunium tempore Quadragesimae etc. Licet enim huiusmodi opera iam sint debita, possunt tamen vi potestatis clavium elevari ad meritum sacramentalis satisfactionis.

Utrum expediat ut opus *aliunde debitum* imponatur necne, ex variis poenitentis adiunctis pendet. Ordinarie convenit ut aliquod opus *non debitum*, saltem minimum, iniungatur. At interdum consultius forte erit, ut confessarius opus iam praeceptum poenitenti imponat, v. g. auditionem Missae diebus dominicis per unum vel duos menses, si poenitens illi interesse non soleat.

Quo in casu si omittat ipse opus impositum, duo committit peccata, alterum contra praeceptum Ecclesiae, alterum contra praeceptum confessarii seu virtutem poenitentiae.

Si confessarius iniungat opus, quod alias praeceptum est, v. g. auditionem Sacri, quidam censent, « *semper* intelligi opus non praeceptum », seu aliud Sacrum praeter illud quod ex mandato Ecclesiae audiri debet (43). Verum non est, *semper* intelligi opus non praeceptum: attendenda sunt enim verba confessarii et varia adiuncta (44).

6. Confessarius potest iniungere pro poenitentia preces aut opera, *quibus adnexae sunt indulgentiae*, ita ut poenitens eodem actu tum satisfactionem tum conditionem ad lucrandam indulgentiam requisitam impleat.

De hac re olim controvertebatur inter DD.

Hodie id certissimum est ex can. 932: « Qui praestat opus sibi in sacramentalem poenitentiam iniunctum et indulgentiis forte ditatum, *potest simul et poenitentiae satisfacere et indulgentias lucrari* » (45).

7. Potest confessarius imponere opera a poenitente *pro defunctis* offerenda. Quo in casu defunctis applicatur ille fructus *satisfactorius*, quem opus impositum *ex opere operantis* habet; fructus vero *ex opere operato* obvenit poenitenti.

Item si opus iniungatur offerendum pro Ecclesia, pro conversione peccatorum etc., intentio est, ut valor operis *impetratorius* alteri obveniat, *satisfactorius* autem poenitenti maneat.

8. Possunt imponi etiam opera bona, *quae poenitens determinato tempore*, v. g. hac die, hac hebdomada, hoc mense, *facturus est*, ut preces quotidianae, consuetae eleemosynae etc.; idque praesertim expedit in illis poenitentibus, quibus propter occupationes aut fragilitatem poenitentia proportionata peccatis imponi nequit.

9. Potest iniungi pro satisfactione etiam *abstinentia ab aliquo bono*

(43) Noldin, III, n. 303, 2.
(44) Cfr. S. Alph., VI, n. 513; Bucceroni, II, n. 733.
(45) Cfr. S. C. Indulg., 14 iun. 1901.

opere, si constet id expedire ad *maius* bonum poenitentis; et solum hac ratione. Tunc opus bonum impositum consistit in actu humilitatis et abnegationis quem poenitens ponit abstinendo.

Potestne praecipi abstinentia a Communione? Certe imponi nequit quando omissio Communionis potest aliis praebere occasionem iudicandi eam a confessario fuisse prohibitam ob aliquod peccatum occultum. Non expedit *regulariter* ut praecipiatur huiusmodi abstinentia, imo rarissimus est casus quo utiliter iubeatur, uti iam monebant multi et graves Doctores antiqui (46).

Praeterea id est contra mentem Ecclesiae, quae summopere excitat fideles, « ut frequenter, etiam quotidie, pane Eucharistico reficiantur ad normas in decretis ab Apost. Sede traditas » (can. 863) - (47).

245. Ut alibi diximus (n. **244**), poenitentia *publica*, quae nempe *cognoscatur ut satisfactio sacramentalis*, iniungi nequit.

Quod, saltem si agitur de peccatis *occultis*, vetatur etiam a *Rit. Rom.* (48).

Hoc vero minime impedit quominus imponatur opus *publicum*, quod tamen *ut poenitentia sacramentalis nullatenus cognoscatur*, praesertim si aliunde obligatorium sit, v. g. si quis publicas inimicitias gessit atque ideo ad publicam reconciliationem cum inimico suo obligetur; si quis notus ut impius vel sectae massonicae addictus iubeatur *publice* adire ecclesias et sacramenta frequentare, ut se christianum fidelem omnibus probet.

Concilium Trid. (49) monet: iis qui *publice* cum aliorum scandalo deliquerint, poenitentiam *publicam* esse iniungendam; quae lex tamen de foro *externo* intelligenda est (50).

Poenitentia imponi potest etiam *sub conditione relapsus*, v. g. brevis oratio recitanda post singulas blasphemias. Expedit tamen, ut modica saltem poenitentia *absolute* imponatur.

Nonnulli censent, *semper* addendam esse aliquam poenitentiam *absolutam*, ne forte sacramentum omni satisfactione destituatur (51).

Plures veteres et plerique recentiores id negant (52); neque immerito: nam si poenitens non relabitur, aderit nihilominus aliqua satisfactio, scil. specialis conatus ad praecavendum relapsum.

(46) Lugo, disp. 25, n. 65; S. Alph., VI, n. 514.
(47) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 535 ss.
(48) Tit. III, cap. 1, n. 22.
(49) Sess. XXIV, cap. 8, *de ref.*
(50) Cfr. S. Alph., VI, n. 512; Ball.-Palm., V, n. 292; Génicot-Salsmans, II, n. 314; Noldin, III, n. 304; Bucceroni, III, n. 732.
(51) S. Alph., VI, n. 525; Salmant., *De Poenit.*, cap. 10, n. 38.
(52) Laymann, *De Poenit.*, cap. 15, n. 11; Sporer-Bierbaum, III, n. 560 ss.; Ball.-Palm., V, n. 524; Noldin, III, n. 303, 6; Génicot-Salsmans, II, n. 314.

Demum *Rit. Rom.* (53) statuit: « Poenitentias pecuniarias sibi ipsis confessarii ne applicent, neve a poenitentibus quidquam tanquam ministerii sui praemium petant, vel accipiant ». Ratio evidens est.

ARTICULUS III.

De obligatione poenitentis circa satisfactionem sacramentalem.

246. Poenitens tenetur acceptare et implere poenitentiam sacramentalem. — 1. Huiusmodi obligatio *acceptandi* et *implendi* poenitentiam ex ipsa rei natura consequitur. Nam si confessarius *tenetur* imponere poenitentiam eamque peccatis proportionatam (cfr. n. **238**), hoc necessario supponit esse in poenitente obligationem illam acceptandi et implendi: *Iura enim et officia sunt correlativa* (1).

2. Haec obligatio *per se* est *gravis:* nam ipse confessarius *per se* debet *sub gravi* satisfactionem iniungere.

Dicimus: *per se* est *gravis*, nempe gravis in re gravi, levis in re levi. Quare si poenitentia est levis, poenitens tenetur tantum *sub levi* eam acceptare et implere.

De poenitentia *gravi* at imposita pro venialibus vel mortalibus iam remissis, vide n. **247**.

3. Poenitens non tenetur acceptare et implere poenitentiam *manifesto irrationabilem;* idcirco nulla est culpa in eo quod illam recuset.

Dicitur *irrationabilis* ea poenitentia, quae, *spectata disciplina hodie in Ecclesia vigente* (n. **244**), est *iusto gravior aut difficilior*, variis poenitentis adiunctis consideratis.

Duplex igitur conditio requiritur, ut poenitens *sine culpa* recusare possit impositam satisfactionem, nempe ut sit moraliter *irrationabilis*, et irrationabilitas sit *manifesta*.

In dubio praesumitur rationabilis; imo practice vix non semper admittenda est huiusmodi praesumptio in favorem confessarii, atque ideo obligatio poenitentis illam acceptandi.

A poenitentia irrationabili distinguenda est poenitentia *magna* et *difficilis*, sed *iusta;* quam proinde poenitens *per se* recusare nequit.

(53) Tit. III, cap. 1, n. 21.

(1) Cfr. Conc. Trid., Sess. XIV, cap. 8; S. Alph., VI, n. 515.

In praxi res ita componi debet:

1º Si iniuncta satisfactio sit manifesto iniusta, poenitens rogare potest confessarium ut aliam imponat.

2º Si confessarius id facere renuat, poenitens recedere potest sine absolutione, eam apud alium confessarium quaesiturus.

Quidam putant poenitentem teneri sub gravi vel saltem sub levi ad confessionem prosequendam donec absolutionem receperit. Probabilius nulla datur stricta obligatio ne sub veniali quidem (2).

Iuxta nonnullos (3), poenitens in casu satisfactionem irrationabilem « acceptare potest, ut absolutionem recipiat, at poenitentiam implere non tenetur ». Id eatenus admittendum videtur, quatenus poenitens habeat intentionem postea petendi illius satisfactionis commutationem; secus, non potest admitti.

3º Prudens confessarius huiusmodi conflictum cum poenitente facile vitabit. Ad rem egregie *Suarez:* « Confessiones in hoc non debent esse nimis difficiles, sed accommodari oportet fragilitati poenitentis et leviores illis poenitentias imponere, si graviores acceptare illi nolint, praesertim quando non est aperta eorum malitia, et medicinae necessitas in futurum non urget, *ut moraliter vix possit fieri magna dissensio inter confessarium et poenitentem, si uterque licite et iuste suo munere fungatur* » (4).

4. Poenitens peccat *graviter* non solum si totam poenitentiam *culpabiliter* omittat, quae obliget sub mortali (cfr. n. **247**), verum etiam si eius partem omittat, quae *notabilis* sit relative ad totum. Idem dicendum de omissione circumstantiae quae notabili mortificationi vel operi pietatis aequivaleat.

Unde hoc principium statui potest: poenitens qui culpabiliter omittit sive partem sive circumstantiam poenitentiae, peccat graviter vel leviter, prout haec pars aut circumstantia notabilis est vel non, prout, si notabilis est, obliget sub gravi aut sub levi.

Ut autem dignoscatur utrum circumstantia sit *notabilis* necne, videndum est, omnibus attentis, utrum gravem aut levem molestiam afferat, ex iudicio prudentum. V. g. si poenitens iubeatur recitare rosarium coram imagine B. M. V. aut flexis genibus, haec circumstantia levis est; si iubeatur illud recitare brachiis extensis, gravis videtur (5).

In praxi huiusmodi circumstantiae nonnisi cum magna prudentia et circumspectione imponendae sunt.

(2) Cfr. Lugo, disp. 25, n. 77; Suarez, disp. 38, sect. 7, n. 3 ss.; Lacroix, n. 1274; Ball.-Palm., V, n. 305; D'Annibale, III, n. 348.

(3) Noldin, III, n. 305.

(4) Disp. 38, sect. 7, n. 6.

(5) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1280; S. Alph., VI, n. 517; Bucceroni, III, n. 739; Lehmkuhl, II, n. 363; Tanquerey, I, n. 365.

Nulla est obligatio, ut patet, implendi satisfactionem, *si confessio fuit invalida*, aut *absolutio data non est:* tunc enim sacramentum non exsistit, nec ulla proinde ex eo oriri potest obligatio.

Tamen, si confessarius quandam medicinalem poenitentiam imposuerit, tanquam futurae absolutionis conditionem, perfici debet, non quidem ut pars integrans sacramenti, sed veluti praeparatio ac dispositio ad rite accipiendam postea absolutionem.

Idem dicendum, si poenitentia imponitur in confessione, quam absolutio non sequitur, eo fine ut minor iniungi possit tempore quo absolvitur poenitens, ut aliquando fit: tunc impleri debet ratione absolutionis non acceptae, sed accipiendae.

Nihilominus ne in hoc quidem casu *vera* obligatio *per se* adest, cum reipsa huiusmodi poenitentia sacramentalis non sit (6).

247. Conditiones requisitae ut poenitens sub gravi teneatur implere satisfactionem. — 1. Tres conditiones requiruntur ut poenitentia *sub gravi* implenda sit:

1° Ut *materia* seu poenitentia *gravis* sit, iuxta exposita (n. **240**): levis enim materia non est capax gravis obligationis (7).

2° Ut pro peccatis *mortalibus* nondum directe remissis imposita fuerit.

Quidam AA. censent obligare *sub mortali* poenitentiam *gravem* impositam pro peccatis *levibus* vel *mortalibus iam directe remissis*, quia, aiunt, gravitas vel levitas hic semper mensuranda est e materia praecepta (8).

Complures negant talem poenitentiam imponi posse sub gravi, eo quod *Concilium Trid.* (9) et hodie can. 887 iubent poenitentiam imponi *pro qualitate peccatorum*, ac proinde, aiunt, ubi deficit peccatum grave, nequit imponi poenitentia gravis, saltem sub gravi (10).

Haec opinio, quae sat probabilis dicitur ab ipso *S. Alphonso* (l. c.), probabilior est et practice omnino tuta.

Idem S. Doctor (l. c.) ponit hanc limitationem: docet gravem poenitentiam imponi posse et acceptandam esse pro venialibus *quae poenitentem valde disponant ad mortalia*, ut periculum istud removeatur. Quae limitatio merito sat fundata non videtur compluribus theologis.

Rectius dicendum est cum *Suarez* (l. c.), poenitentiam sub gravi obligantem pro peccatis venialibus *tunc solum* imponi posse, quando necessaria est ad

(6) Cfr. Suarez, disp. 38, sect. 8, n. 4 ss.; Lugo, disp. 25, n. 68 ss.; Bucceroni, III, n. 736; Noldin, III, n. 305; Génicot-Salsmans, II, n. 317.

(7) Suarez, disp. 38, sect. 7, n. 4; Lugo, disp. 25, n. 74; S. Alph., VI, n. 517; Lacroix, n. 1278.

(8) Cfr. S. Alph., V, n. 517.

(9) Sess. XIV, cap. 8.

(10) Suarez, disp. 38, sect. 7, n. 1 ss.; Laymann, cap. 15, n. 7; Sporer-Bierb., n. 544; Navarrus, cap. 21, n. 43; Lehmkuhl, II, n. 353; Prümmer, III, n. 400.

curandam spiritualem poenitentis infirmitatem, ac proinde non tam est nova impositio quam *declaratio obligationis* quam poenitens *de se* habeat (11).

3° Ut confessarius *sub gravi* obligare voluerit: quod semper *praesumendum est*, ubi materia *notabilis* pro *gravibus* peccatis imponitur. Nam confessarius, nisi aliud declaret, iure censetur gravem poenitentiam sub gravi, et levem sub levi imponere velle.

Pauci quidam AA. negant confessario integrum esse imponere satisfactionem *gravem*, at *sub levi* tantum *obligatione* (12).

Sententia longe probabilior et communior hanc facultatem confessario, ut cuilibet Superiori, merito agnoscit (13).

Ipse *S. Alphonsus* (14) eam, at cum limitatione, confessario concedit; nam censet *ex Conc. Trid.* (l. c.), « teneri *semper* confessarium iniungere aliquod grave *opus sub obligatione* gravi » (15).

Recte *S. Ligorius* (l. c.) dicit improbandam esse opinionem *Medinae* et aliorum, qui censent confessarium posse aliquando iniungere poenitentiam sine ulla obligatione. Sane legislator potest ferre et non ferre legem, at si ferat, non potest quidem eam ferre sine obligatione, cum lex debeat necessario saltem sub levi obligare; lex enim quae non obligat, non est vera lex, sed consilium.

De omissione *partis* poenitentiae *graviter* obligantis, vide n. **264**, 4.

248. Quando poenitentia sacramentalis persolvenda sit. — 1. Poenitentia ordinarie *post* absolutionem impletur. At nihil obstat quominus *ante* absolutionem impleatur. Id accidit v. g. quando confessarius levissimam poenitentiam, quam moribundo imponit, statim cum ipso implet et postea absolvit.

2. Si *tempus* implendae poenitentiae fuit a confessario *determinatum*, eodem impleri debet. Qui determinato tempore non implet, non ideo eximitur a poenitentia persolvenda.

3. Si *nullum tempus determinatum fuit* a confessario, poenitentia implenda suadetur *quam primum* commode fieri potest.

4. Necesse non est ut poenitentia persolvatur *ante Communionem*. Huc facit prop. 22ª ab *Alexandro VIII* damnata: « Sacrilegi sunt iudicandi qui ius ad Communionem percipiendam praetendunt, antequam condignam de delictis suis poenitentiam egerint ».

(11) Cfr. Lugo, disp. 25, n. 74; Ball.-Palm., V, n. 301.

(12) Bonacina, q. 5, sol. 3, punct. 4, n. 4; Renzi, cap. 2, sol. 3, q. 14.

(13) Suarez, disp. 38, sect. 7, n. 5; Tamburini, lib. IV, cap. 2, n. 6; Lacroix, n. 1249; S. Alph., VI, n. 518; Segneri, *Instruct. ad confess.*, cap. 3; Bucceroni, III, n. 738; Noldin, III, n. 306, etc.

(14) Lib. VI, n. 518.

(15) Génicot-Salsmans, relata doctrina S. Doctoris, ait: « Quod gratis affirmatur et a plerisque non ponitur. Neque apparet cur gravem obligationem omittere nequeat confessarius, si id postulare videtur spiritualis infirmitas poenitentis » (II, n. 318, 3°).

Nec requiritur ut poenitens satisfactionem absolverit, antequam *iterum* ad sacramentum poenitentiae accedat (16).

249. An et quale peccatum sit dilatio poenitentiae. — 1. Certum est quamcunque dilationem poenitentiae *levis* nunquam esse grave peccatum.

2. Ubi agitur de poenitentia *gravi*, videndum utrum tempus illius implendae determinatum fuerit a confessario, necne.

3. Si confessarius *determinavit* tempus, dilatio ad breve tempus non censetur gravis, dummodo per eam *non minuatur notabiliter substantia* operis iniuncti, v. g. tot fieri Communiones quot menses elabuntur.

Quidam opinantur, generatim praesumendum non esse, confessarium voluisse ut sub gravi cadat quaevis dilatio, etiam ex mera socordia (17). Probabilius attendendae sunt circumstantiae atque ex iisdem mens confessarii colligenda est.

4. Si tempus determinatum non fuerit a confessario, *brevis* dilatio grave peccatum non constituit.

Quaenam *gravis* censenda sit dilatio atque proinde culpa lethalis, controvertitur. Alii octo dierum, alii unius mensis, alii sex mensium, alii unius anni dilationem gravem dicunt (18). Regula certa in hac re nec habetur nec statui potest.

Rectius dicendum, dilationem non *per se*, i. e. *qua talem*, sed tantum *per accidens*, fieri gravem, quando nempe propter dilationem substantia ipsa operis vel tota vel in parte notabili omittitur.

Quod practice verificatur in duplici casu: *a*) si praevidetur impotentia eam postea implendi; *b*) si periculum proximum immineat oblivionis; *c*) si notabiliter minuatur substantia operis praescripti (19).

5. In praxi confessarius enixe adhortetur poenitentes, ut *statim post confessionem*, si possibile est, impositam poenitentiam persolvant.

250. Quomodo sacramentalis poenitentia sit persolvenda. — 1. Eo modo persolvi debet, quo persolvenda a confessario iniuncta est.

Igitur si quaedam adiuncta addita fuerint, ex. gr. ut oratio in ecclesia vel flexis genibus recitetur, profecto etiam haec impleri debent.

(16) Cfr. Lugo, disp. 26, n. 90 ss.; Diana, I, tract. 6, resol. 44 s.; S. Alph., VI, n. 527; Bucceroni, III, n. 743.

(17) Ball.-Palm., V, n. 308.

(18) Cfr. S. Alph., VI, n. 525; Lugo, disp. 25, n. 92; Lacroix, n. 1283; Tamburini, lib. IV, cap. 2, n. 9; Elbel, n. 229.

(19) Ball.-Palm., V, n. 308; Noldin, III, n. 307; Génicot-Salsmans, II, n. 320; Prümmer, III, n. 402; Lehmkuhl, II, n. 363.

2. A gravitate vel levitate adiunctorum pendet, utrum eorum omissio mortale an veniale peccatum sit (cfr. n. **246**, 4).

3. Poenitens opus bonum, v. g. ieiunium, quod personaliter ponere iussus est, *nequit alteri faciendum committere.* Patet ex prop. 13ª ab *Alexandro VII* damnata: « Poenitens propria auctoritate substituere sibi alium potest, qui loco ipsius poenitentis adimpleat ».

Ratio evidens est: id voluntati confessarii aperte adversatur, qui vult ut opus bonum, tanquam pars sacramenti, ab ipso poenitente ponatur.

Aliter dicendum, si ipse confessarius *iusserit* poenitentem *procurare ut bonum opus ab alio peragatur:* tunc patet eius voluntatem esse, ut tanquam pars sacramenti ponatur actus, quo alter ad hoc opus bonum inducatur.

Id universim affirmandum, ubi confessarius concedat ut poenitens satisfactioni iniunctae satisfacere valeat per alium.

An vero satisfaciens pro alio, simul possit et pro se, controvertitur, cum alii affirment, alii probabilius negent (20).

At, nisi confessarius aliud expresse declaraverit, opus *personale* censetur, seu ab ipso poenitente ponendum.

4. Poenitens satisfactionem sacramentalem persolvere potest etiam dum aliud opus *praeceptum* ponit; v. g. dum Sacrum die festo audit, potest recitare rosarium pro poenitentia impositum, quia unum opus alterum non excludit.

5. Preces a confessario impositae *eo modo* recitandae sunt, *quo* eaedem preces vel similes ex praxi Ecclesiae recitari solent. Confessarius enim merito censetur preces iuxta illum modum recitandas imponere, nisi aliud declaraverit.

Unde orationes, quae *alternatim* recitari solent, ut psalmi, litaniae, rosarium etc., cum socio poenitens recitare valet.

Orationes, quae a fidelibus *vocaliter* recitari solent, ut psalmi, etiam poenitens *ore* eas recitare debet, adeo ut non sufficiat oculis et mente tantum ex libro percurrere (21).

6. Poenitens nequit *aliam* poenitentiam, licet *perfectiorem*, persolvere loco illius quae a confessario imposita fuit. Nam poenitens non valet satisfactionem sacramentalem commutare (cfr. n. **255**).

In *obligatione poenitentiae interpretanda* in primis spectari debet *intentio* seu *mens confessarii*, aut expresse manifestata aut rationabiliter ex circumstantiis collecta.

(20) Cfr. Suarez, disp. 36, sect. 9, n. 1 ss.; Lugo, disp. 25, n. 80 ss.; Diana, I, tract. 6, resol. 11, n. 3.

(21) Cfr. Lehmkuhl, II, n. 364; Prümmer, III, n. 403.

Unde v. g. qui iussus est audire duo Sacra, non satisfacit si assistit duobus eodem tempore in diversis altaribus celebratis; qui omisit ieiunium pro certo die impositum, tenetur, saltem regulariter, ad ieiunandum alio die, nisi ex adiunctis colligatur confessarium principaliter intendisse ut hoc die ieiunaretur.

Alia intentio non requiritur ad persolvendam poenitentiam nisi illa quam poenitens habuit eam acceptando.

Unde satisfacit qui opus a confessario iniunctum implet, quamvis non cogitet de poenitentia ideoque nullam habeat explicitam intentionem satisfaciendi (22). Contraria opinio quorundam veterum DD. caret probabilitate (cfr. n. **252**).

251. Utrum satisfaciat et an peccet qui poenitentiam persolvit in statu peccati mortalis. — 1. Qui poenitentiam implet *in statu peccati mortalis*, obligationi sibi iniunctae a confessario satisfacit (23). Ratio, quia ad implendum praeceptum satisfactionis sufficit ponere opus praecepti, licet praecepti finis non obtineatur.

Id confirmat communis sensus fidelium, qui non solent se accusare, quod satisfactionem impleverint extra statum gratiae, eaque videtur intentio confessariorum, praesertim dum poenitentias diu duraturas imponunt (24).

2. Utrum vero poenitentia in statu peccati mortalis peracta habeat effectum satisfactionis *statim*, cum impletur, an *postea*, obice remoto, controvertitur.

Quidam primum tenent, v. g. *Bonacina*, *Vasquez*, *Scoto*, *Medina* (25); alii, ut *Salmanticenses* et *Antoine* (26), alterum.

Fatendum est, in utraque sententia reperiri difficultatem. Sane difficulter intelligitur, quomodo opus bonum in statu peccati mortalis peractum, cum sit opus mortuum, apud Deum, impetrare possit remissionem poenae temporalis, et hoc eo vel magis, quod talis homo sit dignus poena aeterna. At simul adhuc difficilius intelligitur, quomodo opus mortuum, quod nunquam vivit, ablato obice reviviscere queat.

3. Omnes DD. conveniunt poenitentem in casu non peccare *mortaliter*.

Nonnulli censent (27) peccare *venialiter*, quia ponere obicem effectui partiali sacramenti non potest ab aliqua culpa excusari. Haec sententia probabilior dicitur a *S. Ligorio* (28).

(22) Cfr. Lugo, disp. 25, n. 34; Noldin, III, n. 308; Génicot-Salsmans, II, n. 319; Berardi, n. 4517.

(23) Suarez, disp. 38, sect. 8, n. 1; Lugo, disp. 25, n. 30; S. Alph., VI, n. 522; Roncaglia, cap. 2, q. 5.

(24) Cfr. Billuart, *De poenit.*, diss. 9, art. 7.

(25) Cfr. S. Alph., VI, n. 523.

(26) Cfr. Salmant., cap. 10, p. 5, n. 70; Antoine, n. 519.

(27) Suarez, disp. 38, sect. 8, n. 7; Laymann, cap. 15, n. 15.

Alii putant nullum esse peccatum, *vel* quia poenitentia effectum reipsa producit, cum impletur, *vel* quia nulla est culpa obicem ponere soli remissioni poenae (29).

Haec sententia vere probabilis est.

4. Qui, dum poenitentiam implet, venialiter peccat, ex. gr. distracte preces iniunctas recitando, non privatur fructu satisfactionis *ex opere operato*, quia veniale peccatum certe non impedit remissionem poenae temporalis aliis peccatis debitae (30).

252. An et quaenam intentio requiratur ut sacramentali satisfactioni satisfiat. — 1. Ad satisfaciendum sacramentali poenitentiae non requiritur ut poenitens *ei expresse satisfacere intendat*, neque eo minus *ut intendat obtinere finem a legislatore intentum.*

Ratio est, quia lex non eo tendit, ut subditi per eius observantiam subiectionem suam et obedientiam testentur erga legem, sed ut *finis* a legislatore intentus reipsa obtineatur, qui finis per ipsum actum praeceptum a subditis impletum obtinetur, quamvis ab eis non intendatur (31).

2. Proinde satisfacit suae obligationi poenitens qui opus pro poenitentia impositum persolvit *sine intentione illam implendi*, v. g. si non cogitet de poenitentia sacramentali, modo opus non applicet *expresse* in alium finem, qui cum fine praecepti componi nequeat: quilibet enim censetur habere intentionem prius satisfaciendi operibus debitis, quam ponendi supererogatoria.

Ita communiter DD.

Unde poenitens, cui pro poenitentia imposita fuit v. g. recitatio quinque *Pater*, *Ave* et *Gloria*, quique immemor huiusmodi poenitentiae recitavit iam Rosarium aut quinque *Pater*, *Ave* et *Gloria* ex mera devotione, plene iam satisfecit impositae poenitentiae.

3. Idem poenitens qui *expresse* intendit *nunc* recitare quinque *Pater*, *Ave* et *Gloria* ex *devotione*, et *postea* eadem recitare ut poenitentiae satisfaciat, per illam recitationem iam suae obligationi *probabiliter* satisfecit, quia alter finis, i. e. mera devotio, componi potest cum fine praecepti sive poenitentiae sacramentalis a confessario impositae.

(28) Lib. VI, n. 523.

(29) Cfr. Lugo, disp. 25, n. 40.

(30) Cfr. Lacroix, lib. V, p. 2, n. 1247.

(31) Cfr. S. Thom., I-II, q. 100, art. 9; S. Alph., I, n. 163; Lugo, disp. 22, n. 23; Laymann, lib. I, tract. 4, cap. 11, n. 8.

Dum e contra, si illas preces *prius* recitare intendat ut alteri obligationi v. g. *ex voto* satisfaciat, poenitentiam non implevit, cui proinde satisfaciendum erit (32).

253. Quid faciendum sit in casu quo poenitens satisfactionis sacramentalis oblitus fuerit. — 1. Poenitens debet *interrogare* confessarium, qui illam imposuit, si prudenter existimet eum adhuc memorem esse poenitentiae iniunctae: dummodo *commode* id facere valeat. Unde quodcunque rationabile incommodum ab hac obligatione excusat (33).

Praeterea in praxi saepius praesumi prudenter potest confessarium poenitentiae oblitum esse, praesertim post longum tempus; et interdum etiam aegre eum ferre ut sermo quomodocunque instituatur de confessione ac proinde de poenitentia, *extra tribunal poenitentiae*.

2. Quando *commode* confessarius nequit interrogari, poenitens non tenetur *repetere* confessionem, ut aliam poenitentiam recipiat, sive inculpabiliter sive etiam culpabiliter satisfactionis iniunctae oblitus sit: nemo enim tenetur repetere peccata iam distincte accusata et directe remissa, cum id foret onus nimis grave.

Ita communiter DD. (34).

3. Ex supra dictis (n. **252**), si poenitens, iniunctae poenitentiae immemor, ex devotione egerit opus a confessario impositum, suae obligationi iam satisfecit.

Articulus IV.

De commutatione poenitentiae sacramentalis.

254. Praenotanda. — 1. Commutatio ab *altero* confessario fieri debet *ex aliqua causa iusta*.

2. Utrum confessarius, qui *poenitentiam imposuit*, possit illam commutare sine causa, controvertitur. Valide certe potest iuxta omnes.

Nonnulli censent ad *licitam* commutationem *semper* aliquam causam rationabilem requiri; alii putant hanc necessariam non esse.

Omnes tamen consentiunt sufficere quamcunque causam etiam

(32) Cfr. Lugo, disp. 25, n. 38; S. Alph., IV, n. 176; Salmant., tract., 11, *de leg.*, cap. 2, n. 139; Lehmkuhl, II, n. 358; Berardi, n. 4547.

(33) Cfr. Salmant., cap. 10, p. 6, n. 83; Sporer-Bierb., n. 552; Lacroix, n. 1275; S. Alph., VI, n. 520; D'Annibale, III, n. 348.

(34) Lugo, disp. 25, n. 87; Suarez, *l. c.*; Roncaglia, cap. 2, q. 7; Lacroix, n. 1275; S. Alph., *l. c.*; Diana, IV, tract. 4, resol. 241; Bucceroni, III, n. 743; Lehmkuhl, II, n. 367; Noldin, III, n. 305, etc.

levem, quae in praxi vix deerit. Unde alia ab alia sententia practice vix differt (1).

3. Si commutatio fiat ex iusta causa, poenitentia sacramentalis non modo in aequalem, verum etiam in minorem mutari potest.

255. Quis commutare valeat poenitentiam sacramentalem. — 1. Certe mutare nequit poenitens, ne in maiorem quidem satisfactionem. Nam ipse nullatenus potest opus iniunctum elevare ad meritum satisfactionis sacramentalis.

2. Poenitentia commutari potest solum a *confessario*, tum ab eo qui illam prius iniunxit tum ab alio quocunque, at diverso modo diversaque ratione, ut ex dicendis patebit.

Ratio cur poenitentia mutari potest, evidens est. Poenitens peccata, a quibus iam absolutus fuit, libere et licite subiicere iterum potest iudicio alterius confessarii, ut ab eo imposita pro priore alia poenitentia, denuo absolutionem recipiat.

Item confessarius, qui antea satisfactionem iniunxit, valet profecto eam commutare quamdiu maneat coniunctio moralis cum iudicio sacramentali: hoc enim ex ipsa natura iudicii sponte consequitur.

256. Quomodo mutare valeat poenitentiam confessarius qui prius eam iniunxit. — 1. Mutare potest tum *in confessione* tum *extra*, et quidem non solum immediate post absolutionem, antequam poenitens discedat, sed etiam *postea*, quamdiu nempe mutatio cum iudicio sacramentali moraliter uniri atque ita unum iudicium cum eo constituere existimetur (2).

2. Unde necesse non est ut poenitens apud priorem confessarium *novam* instituat *confessionem* de iisdem aut de aliis peccatis: huiusmodi enim commutatio moraliter unitur cum praecedenti confessione, atque ideo habetur verum et proprie dictum iudicium sacramentale.

3. Confessarius commutare valet, etsi ne confusam quidem prioris confessionis memoriam retineat: peccatorum enim cognitionem satis acquirit ex gravitate et qualitate poenitentiae impositae (3).

Disputatur inter DD., *quantum temporis spatium* intercedere possit inter confessionem et commutationem.

S. Alphonsus (4) censet « verius » id posse solum admitti si fiat *statim* post

(1) Cfr. Suarez, disp. 38, sect. 10, n. 5 ss.; Lugo, disp. 25, n. 95 ss.; S. Alph., VI, n. 528; Salmant., cap. 10, p. 6, n. 71 ss.

(2) Cfr. Suarez, *l. c.*; Lugo, disp. 25, n. 107 ss.; Lacroix, n. 1293; Salmant., cap. 10, p. 6, n. 74; S. Alph., VI, n. 529, dub. 3.

(3) Bucceroni, III, n. 745; Génicot-Salsmans, II, n. 315; Lehmkuhl, III, n. 366; Tanquerey, I, n. 358.

(4) Lib. VI, n. 529, dub. 3.

absolutionem, antequam poenitens discedat, quia tunc solum videtur perseverare moraliter idem iudicium.

Plures seu veteres seu recentes probabilius existimant commutationem fieri posse etiam post *longum* tempus. Ad rem scite ait *Lugo:* « Nam ipsa satisfactio impleta *post longum tempus* integrat unun iudicium cum partibus praecedentibus, ut constat; ergo, quandiu satisfactio non est posita, adhuc intelligitur iudicium illud incompletum et quasi suspensum, et adhuc iudex ius habet ad urgendum pro executione sententiae: ergo adhuc poterit ex consensu poenitentis mutare vel diminuere priorem sententiam, ut melius possit executioni mandari » (5).

257. Quomodo alter confessarius commutare valeat poenitentiam. — 1. Potest alter confessarius *ex iusta causa* commutare poenitentiam a priore confessario impositam: id profluit ex ipsa facultate quae ratione muneris confessario competit.

Ambo enim confessarii sunt eadem auctoritate praediti sibique in eodem munere ac tribunali succedunt; unde posterior confessarius id facere poterit, quod potuisset prior, si poenitens ad eum recurrisset.

2. At *nequit* alter confessarius *extra confessionem* commutare poenitentiam. Sane mutatio poenitentiae est actus sacramentalis, qui proinde iudicialiter ex potestate clavium poni debet; porro iudicium sacramentale exerceri nequit extra confessionem.

Ergo commutatio necessario coniungi debet *cum absolutione,* vel statim vel post aliquod tempus concedenda (6).

3. Controvertitur inter DD., utrum *in confessione* sint repetenda in praefato casu *omnia et singula peccata,* pro quibus poenitentia fuerit imposita.

Quidam veteres affirmant (7).

Plures docent requiri et sufficere ut *praecipua* tantum peccata repetantur, adeo ut confessarius confusam saltem notitiam status poenitentis sibi efformare valeat: nisi enim sacerdos causam cognoscat, novam proferre sententiam aut prius datam mutare nullatenus valet (8).

Quod non requiratur *distincta* cognitio *omnium* peccatorum, res evidens est. Confessarius non tenetur ferre iudicium de singulis peccatis, quippe quae iam antea accusata ac remissa fuerunt, sed tantum de difficultate satisfactionis implendae ac de poenitentia aliqua ratione peccatis proportionata.

Ad id autem generica peccatorum accusatio profecto satis est.

(5) Disp. 25, n. 112.

(6) Lacroix, n. 1293; S. Alph., VI, n. 529, dub. 3; Diana, p. II, tract. 15, resol. 53; Salmant., *l. c.*, n. 74; Ball.-Palm., V, n. 315.

(7) Cfr. Roncaglia, cap. 3, q. 3; Salmant., cap. 10, p. 6, n. 79; Sporer, n. 588.

(8) Cfr. Lugo, disp. 25, n. 108; Bonacina, q. 5, p. 3, n. 8; Diana, p. 2, tract. 15, resol. 53; Tamburini, *l. c.*, n. 23.

Immo multi negant requiri hanc *summariam* confessionem, seu ut saltem *praecipua* peccata repetantur. Ratio, quia in hac altera confessione non agitur de iudicio ferendo super peccatis iam declaratis in praecedenti confessione, sed tantum de poenitentia commutanda; ad hoc autem sufficit prioris poenitentiae cognitio et notio fragilitatis aut difficultatis ad eam implendam; ut scil. nova aliquo modo aequivalens imponatur.

Haec sententia probabilitate non caret eamque ut satis probabilem habet ipse S. Alphonsus (9).

Si res intimius spectetur, magnum discrimen non videtur inter secundam et tertiam opinionem. Nam omnes DD. supponunt alterum confessarium habere cognitionem poenitentiae; ex qua necessario acquiritur aliqua notitia confusa status poenitentis.

Praeterea, addita nova confessione, magis adhuc innotescit confessario status animae poenitentis (10).

Unde in praxi nihil amplius exigi debet quam *confessio,* et peccatorum, quae in praecedenti confessione declarata sunt, *confusa notitia* quomodocunque percepta, nempe *vel* ex accusatione *in genere* facta *vel* saltem ex notitia poenitentiae antea iniunctae.

4. *Per se* ipse poenitens petere debet commutationem poenitentiae, non vero confessarius eam sponte proponere; at si confessarius advertat poenitentem non implevisse poenitentiam nec facile impleturum, *etiam eo non petente,* potest illam ei commutare (11).

Utrum vero practice expediat necne, ex variis adiunctis pendet, quae sedulo attendenda sunt.

5. Nonnulli censent *poenitentias medicinales* commutari non posse ab *altero* confessario. Id tamen sine ullo fundamento asseritur.

Si agitur de poenitentiis, quas poenitens persolvere debet *independenter* a positivo confessarii praecepto, v. g. ad vitandam proximam occasionem peccati, plerumque alter confessarius eas imprudenter auferet, quatenus sunt poenitentiae sacramentales (12).

258. Num poenitentiae impositae pro peccatis reservatis commutari possint ab altero confessario. — 1. Plerique negant, quando commutatio petitur a confessario qui caret facultate absolvendi ab iisdem reservatis: inferior enim nihil potest in legem latam a Superiore (13).

(9) Lib. VI, n. 529, dub. 1.

(10) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 318; Génicot-Salsmans, II, n. 316; Bucceroni, III, n. 745; Prümmer, III, n. 404; Lehmkuhl, II, n. 366.

(11) Sporer, n. 589; Navarrus, cap. 26, n. 22; S. Alph., VI, n. 529, dub. 1.

(12) Lugo, disp. 25, n. 114 ss.

(13) Lugo, disp. 25, n. 104 ss.; S. Alph., VI, n. 529, dub. 2; Suarez, disp. 38, sect. 10, n. 14.

Plures DD. putant etiam in iis adiunctis licitam esse commutationem, quia, sublata per primam absolutionem reservatione, illa peccata remanent perinde ac si reservata non essent; unde si poenitens ea denuo inferiori confessario subiiciat, is poterit de iis iudicare perinde ac de non reservatis, atque proinde poenitentiam commutare (14).

2. *S. Alphonsus* (l. c.) probabile dicit fieri posse hanc commutationem, *si gravis detur causa et Superior facile adiri nequeat*, quia tunc inferior rationabiliter praesumere potest consensum Superioris.

Nonnulli idem extendunt ad casum, quo sola causa commutationis sit *fragilitas poenitentis et Superior adiri possit*. Nam Superior, aiunt, supponendus est vir prudens, qui, si comperisset hanc poenitentis fragilitatem, id ipse fecisset, atque ideo consentire merito censetur ut, quod natura rei postulat, fiat ab alio, etiam se non consulto (15).

Haec opinio solide probabilis videtur.

259. An et quando cesset obligatio prioris poenitentiae. — 1. Plures dicunt obligationem non auferri, nisi confessarius *velit* revera poenitentiam *commutare*, quia prior sententia in suo robore manet, donec ab alio iudice revocetur.

Unde, aiunt, si poenitens, accepta poenitentia ab uno confessario, confessionem iteret *apud alium* ut mitiorem poenitentiam recipiat vel etiam alia de causa, a priore poenitentia minime liberatur, nisi mentionem de praecedenti confessione et accepta poenitentia faciat: ad commutandam enim poenitentiam ex parte confessarii requiritur *positivus* voluntatis actus, quo prior obligatio relaxetur (16).

2. Alii docent integrum esse poenitenti, qui *denuo* peccata confessus sit, quam maluerit poenitentiam persolvere, quia haec est peculiaris iudicii sacramentalis natura, ut super eandem causam illud iterari possit in favorem poenitentis, idque non per modum appellationis, ut in aliis iudiciis, sed per modum novi iudicii praecedenti aequalis (17).

Ipse *S. Ligorius* ait: « Attamen facta commutatione semper potest poenitens eligere primam poenitentiam, ut docent *Suarez, Lessius, Bonacina* et alii cum *Mazzotta* » (18).

Sane commutatio, utpote poenitenti favens, censetur fieri sub hac conditione: *nisi poenitens ad priorem redire velit.*

(14) Cfr. Vasquez, q. 92, art. 2, dub. 3, n. 9; Elbel, *De poenit.*, n. 242; Palaus, p. 21, § ult., n. 7; Salmant., cap. 10, p. 6, n. 79.
(15) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 316; Génicot-Salsmans, II, n. 316; Bucceroni, III, n. 744.
(16) Bucceroni, III, n. 747.
(17) Suarez, disp. 38, sect. 10, n. 4 ss.; Mazzotta, q. 5, cap. 2.
(18) *Hom. Apost.*, tract. 16, n. 61.

CAPUT IX.

DE OBLIGATIONE SUSCIPIENDI SACRAMENTUM POENITENTIAE

ARTICULUS I.

De obligatione quae oritur ex lege divina.

260. Obligatio confessionis in genere. — 1. Praeceptum divinum confitendi omnia peccata mortalia post baptismum commissa (cfr. n. **30, 35**), urget non solum in *articulo*, verum etiam in *probabili periculo mortis*, ex quacunque causa periculum oriatur.

Ratio evidens est. Qui in tali periculo constitutus obligationem a Christo impositam non implet, se exponit manifesto periculo eam nunquam implendi, perinde ac si teneretur ad aliquam restitutionem faciendam, ad secretum revelandum, etc. (1).

Haec obligatio subiiciendi clavibus Ecclesiae peccata mortalia *per se* adest etiamsi quis iam iustificatus sit, ex. gr. receptione Eucharistiae et extremae unctionis cum bona fide.

2. Eadem obligatio viget etiam in casu, equidem rarissimo, quo aliquis per reliquam vitam *nunquam habiturus iam sit copiam confessarii.*

3. Plures DD. affirmant praeceptum *divinum* obligare etiam *aliquando in vita* extra mortis periculum (2).

Alii negant hanc obligationem, vel solum uti probabilem habent, atque ideo ut practice nullam. Nam, aiunt, si ius divinum tantum spectatur, non apparet cur homo nequeat, dilata confessione, per contritionem perfectam Deo reconciliari. Neque datur paritas cum baptismo qui diu ab adultis differri nequit, cum confessio non sit, uti baptismus, ianua Ecclesiae et totius vitae christianae fundamentum (3).

(1) Quidam (v. g. Tanquerey, I, n. 243; Génicot-Salsmans, II, n. 321) dicunt praeceptum *divinum* confitendi urgere « in articulo et in *valde* probabili periculo mortis ». Particula « *valde* » videtur rectius omittenda, tum perspecta ipsa rei natura, tum attenta terminologia Codicis (cfr. can. 864, §§ 1, 3, 882, 2252).
(2) S. Alph., VI, n. 663; Lacroix, n. 2043; Salmant., cap. 7, p. 1, n. 9.
(3) Suarez, *De sacram.*, part. I, disp. 31, sect. 2.

Sententiae negativae favet ipse *Angelicus* (4).

Practice huiusmodi quaestio vix ullum habet momentum.

261. Obligatio confitendi ante communionem et Missae celebrationem. — Rei peccati *mortalis* obligantur ad confessionem, *antequam accedant ad Eucharistiam suscipiendam.*

Can. 856 haec statuit: « *Nemo quem conscientia peccati mortalis gravat, quantumcunque etiam se contritum existimet, sine praemissa sacramentali confessione ad sacram communionem accedat; quod si urgeat necessitas ac copia confessarii illi desit, actum perfectae contritionis prius eliciat* » (5).

Utrum obligatio confessionis oriatur in casu *ex iure divino*, an potius *ex iure ecclesiastico*, controvertitur. Plerique affirmant ex iure divino derivari (6).

Id innuere videntur *Patres*, ex. gr. *S. Leo M.* (7), *S. Augustinus* (8), *S. Cyprianus* (9), et alii. Dicimus *videntur*, quia clare non constat.

Haec sententia, nostro iudicio, probabilior est.

At nonnulli, praesertim recentiores, dicunt obligationem « *rectius* e iure ecclesiastico deduci » (10), ob rationes tamen quae nobis cogentes non videntur.

De huiusmodi obligatione, praesertim vero an et quando *desit copia confessarii* et *adsit necessitas communicandi*, vide quae fuse alibi exposuimus (11).

262. An et quando teneatur ex iure divino confiteri qui in peccatum mortale lapsus est. — 1. Multi DD. tenent eum, qui in lethale peccatum lapsus sit, obligari ex iure divino *vel* ad confitendum, etiam pluries in anno, *vel* ad eliciendam contritionem perfectam, *ne diu remaneat in mortali* (12).

Ratio praecipua haec est: homo carens gratia habituali nequit diu abstinere a novo peccato, atque ideo tenetur medio moraliter necessario uti ad nova peccata vitanda, quod medium est vel confessio vel contritio perfecta.

(4) In IV, D. 17, q. 3, art. 1.

(5) Cfr. Conc. Trid., Sess. XIII, *de Eucharistia*, cap. 7, can. 11; Const. « *Exsurge Domine* », 15 iun. 1520, Leonis X, error 15 Martini Lutheri damn.; S. C. C. decr. « *Tridentina Synodus* », 20 dec. 1905, n. 3.

(6) Suarez, disp. 66, sect. 3, n. 9; Lugo, *de Euch.*, disp. 14, sect. 4, n. 69 ss.: Vasquez, disp. 205, c. 1; S. Alph., VI, n. 256.

(7) Epist. 91, cap. 2.

(8) Epist. 118, cap. 3.

(9) Liber III *Epistolar.*, epist. 14.

(10) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 322.

(11) *De Sacramentis*, I, n. 489 ss.

(12) Cfr. S. Alph., VI, nn. 437, 663.

Alii hanc obligationem, saltem practice, negant (13), quia non constat de obligatione *contritionis* eliciendae *extra confessionem annuam;* porro si de hac obligatione non constat, multo minus constabit de obligatione *confessionis* plus quam semel in anno instituendae ab iis qui in lethalia peccata lapsi sint.

Quod videtur confirmari, aiunt, *tum* ex universali theologorum persuasione qui huiusmodi obligationem populo nunquam denuntiarunt, et fidelium qui illam prorsus ignorant, *tum* ex ipsa lege ecclesiastica annuae confessionis, quae fidelibus universis hanc firmam certamque persuasionem ingerit: *non haberi obligationem saepius confitendi,* cum Ecclesia, si revera haberetur, eam certissime promulgasset.

2. Ratione caritatis erga se ipsum vix videtur excusari peccator, quia tot tantisque bonis spiritualibus se privat ob defectum gratiae, seque periculo aeternae damnationis exponit, praesertim si inopinate abripiatur morte.

ARTICULUS II.

De obligatione confitendi ex lege ecclesiastica.

263. Exsistentia et natura praecepti annuae confessionis. — 1. « *Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis, idest ad usum rationis, pervenerit, tenetur omnia peccata sua saltem semel in anno fideliter confiteri* » (can. 906) - (1).

Haec lex non est *mere* ecclesiastica, cum Ecclesia per eam ipsum ius divinum explicet seu ipsius obligationem determinet.

2. Praeceptum annuae confessionis obligat *sub gravi.*

3. Disputatur utrum obligatio confitendi affixa sit tempori unius anni *ad finiendam*, an vero *ad urgendam obligationem.*

Sententia longe communior, quae certa dicenda est, tenet tempus ab Ecclesia determinari ad urgendam impletionem praecepti divini (2).

An vero, admissa hac sententia, per confessionem factam in sequenti anno, satisfiat praecepto utriusque anni, controvertitur.

Tres sunt DD. sententiae.

(13) Suarez, disp. 15, sect. 6, n. 7; disp. 35, sect. 3, n. 10; Lugo, disp. 15, n. 1 ss.; Ball.-Palm., V, n. 673.

---

(1) Cfr. c. 12, X, *de poenit. et remiss.*, V, 38; Conc. Trid., Sess. XIV, *de poenit.*, cap. 5, can. 8.

(2) Cfr. Lugo, disp. 15, n. 177 ss.; S. Alph., VI, n. 668; Bonacina, disp. 5, q. 5, sol. 2; Suarez, disp. 36, sect. 2, n. 5 ss.

Prima affirmat; altera negat (3).

Tertia, quae « *verior* » dicitur a *S. Ligorio* (4), ita distinguit: « Si poenitens in illa confessione manifestet peccata mortalia tam antecedentis quam praesentis anni, tunc satisfacit obligationi utriusque anni, quia obtinetur finis praecepti, nempe ut poenitens cum Deo reconcilietur.

« Si vero poenitens in praesenti anno non peccavit mortaliter ante confessionem et postea incidit in mortale, tunc una confessione non satisfacit praeceptis utriusque anni, sed tenetur iterum confiteri. Ratio quia per illam confessionem tantum satisfacit praecepto anni praeteriti, non autem praesentis, cum respectu praecepti praesentis anni non satisfaciat qui non confitetur mortalia istius anni ». Ita *S. Alphonsus* (l. c.). Haec ratio non videtur decisiva nec validissima.

Omnibus perpensis, sententia affirmativa ut solide probabilis habenda est, et practice tuta (cfr. n. **265**).

264. Subiectum huius legis. — 1. Omnes et singuli fideles, seu mares seu feminae, tam latini quam orientales, tenentur hac lege.

2. Pueri obligantur *statim* post adeptum rationis usum, etiam ante expletum septimum aetatis annum (cfr. can. 12). Puer, expleto septennio, usum rationis habere *praesumitur* (can. 88, § 3), quae praesumptio veritati profecto cedit.

Ea autem requiritur discretio, quae a *graviter* peccandum sufficiat.

Utrum prius nonnisi peccati *venialis* puer capax sit, et postea *mortalis*, an potius utriusque culpae, *statim* ab usu rationis adepto capax sit, controvertitur: quod in casu parum aut nihil refert.

3. In decreto « *Quam singulari* » S. C. de Sacram., 8 aug. 1910, sub n. 1 haec regula statuitur: « *Aetas discretionis* tum ad *confessionem* tum ad sanctam Communionem *ea est, in qua puer incipit ratiocinari*, hoc est circa septimum annum, sive supra sive etiam infra. Ex hoc tempore *incipit obligatio* satisfaciendi utrique praecepto confessionis et communionis ».

Igitur *aetas discretionis* habetur, cum puer *incipit* ratiocinari, seu, ut egregie docet *Angelicus*, « quando pueri incipiunt *aliqualem* usum rationis habere » (5).

Proinde necesse minime est, ut plene atque perfecte ratiocinari valeat, ut immerito quidam DD. antiqui et pauci recentiores censent. Requiritur et sufficit, ut culpae *lethalis* capax sit.

Id autem multiplici modo practice dignosci potest: v. g. si puer verbis exprimat mentis cogitationes et cordis affectus, si malitiam in actibus externis pandat, si post admissum peccatum erubescat, animadvertens se male egisse, etc. (6).

(3) Cfr. Suarez, disp. 36, sect. 4, n. 5; Lugo, disp. 15, n. 180.
(4) Lib. VI, n. 669.
(5) *Summa theol.*, III, q. 80, art. 9, ad 3; in IV, D. 9, q. 1, art. 5, sol. 4.
(6) Cfr. Cappello, *De aetate admittendorum ad primam Communionem eucharisticam, seu commentarium in Decretum « Quam singulari »*, p. 34 ss.

4. Reprobanda est praxis non absolvendi pueros ante primam Communionem (7).

5. Qui, quavis de causa, communicare nequit, a praecepto annuae confessionis nullatenus eximitur: quia, licet confessio praecipiatur in ordine ad sacram communionem, duplex tamen reipsa est praeceptum, et quidem omnino distinctum (cfr. can. 859, § 1, et can. 906).

6. Obligatione annuae confessionis certe non tenetur qui *venialia* tantum *peccata* commiserit, cum *liberam* materiam, non vero necessariam, haec constituant (can. 902: n. **31**).

Qui, ex. gr. in Paschate, venialia tantum confessus sit, et dein labente anno peccatum mortale committit, tenetur, iuxta plures (8), eo ipso anno ad alteram confessionem instituendam.

Alii, e contra, censent per ipsam confessionem venialium satisfieri praecepto, adeo ut, peccatis mortalibus forte commissis, nova confessio necessaria non sit (9).

Usus et persuasio fidelium hanc opinionem confirmat; nam qui tempore paschali venialia confitetur cum animo satisfaciendi praecepto, huic profecto existimat se satisfecisse, nec putat se obligari ad aliam confessionem eodem anno instituendam, si forte peccatum mortale patraverit. Praeterea aequum non est, ut melioris conditionis sit, qui eodem anno peccata lethalia, quam qui solum venialia confessus sit.

In praxi fideles de ulteriore obligatione nullatenus monendi sunt: imo, stante dubio iuris (cfr. can. 15), male ageret confessarius vel parochus qui huiusmodi monitionem faceret.

265. Tempus quo lex impleri debet. — 1. Lex annuae confessionis non alligatur tempori quo impleri potest praeceptum communionis paschalis, quamvis illa cum paschali communione ex ipsa rei natura quodammodo connectatur.

Proinde, incipiente paschali tempore in dominica Palmarum (cfr. can. 859, § 2), certe satisfacit praecepto annuae confessionis qui v. g. in vigilia illius dominicae confitetur, communionem paschalem mox facturus.

2. Disputant theologi *circa modum supputandi annum* intra quem confessio sit instituenda, utrum nempe annus civilis seu astronomicus intelligendus sit a prima die ianuarii ad ultimam decembris, an potius ecclesiasticus, a tempore paschali ad tempus paschale.

(7) Cfr. Decr. S. C. de Sacram., 8 aug. 1910, n. 7.
(8) Cfr. S. Alph., VI, n. 669; Lugo, disp. 15, n. 56 ss.
(9) Palaus, tract. 23, disp. unic., p. 20, § 3, n. 3; Ball.-Palm., V, n. 696; Noldin, II, n. 693.

Lugo v. g. opinatur annum supputandum esse iuxta usum civilem a ianuario ad ianuarium, quia vox *anni* naturaliter hunc sensum habet (10).

Suarez cum aliis censet annum computandum esse a paschate ad pascha (11).

Quae sententia probabilior videtur, tum attenta consuetudine seu praxi fidelium tum perspecta mente Ecclesiae.

Huc generatim spectant quae DD. tradunt de tempore annuae communionis (12).

Tenendum *practice* est, attenta fidelium consuetudine et perspectis probabilibus AA. sententiis, *fideles satisfacere, si confiteantur quantum necesse est ad rite adimplendum praeceptum annuae confessionis*, vel *ipso tempore paschali* vel etiam *postea*.

Unde qui ex. gr. rite confessionem instituit etiam de solis venialibus ante communionem paschalem et postea lethale committit peccatum, non tenetur stricte, vi praecepti confessionis annuae, iterum confiteri ante sequens tempus paschale, quia obligatione antea communicandi non adstringitur (13).

266. Ratio qua praeceptum annuae confessionis implendum sit. — 1. Imprimis « *praecepto confitendi peccata non satisfacit, qui confessionem facit sacrilegam vel voluntarie nullam* » (can. 907) - (14).

Finis enim, quem intendit Ecclesia, huiusmodi confessione nullo pacto obtinetur.

2. Haec confessio institui potest *apud quemcunque confessarium legitime approbatum*, etiam alius ritus (can. 905), ideoque poenitens latinus apud confessarium orientalem et poenitens orientalis apud confessarium latinum (15).

Quod principium valet *ubique terrarum*, etiam *in proprio*, ut aiunt, *territorio Orientalium*, tum quia responsa complura data a S. Sede nullatenus distinguunt inter regionem et regionem, hoc illudve territorium, tum praesertim quia can. 905 huiusmodi distinctionem minime continet, imo eam clare, ut liquet ex contextu et locis parallelis, excludit.

(10) Disp. 15, n. 157.
(11) *De poenit.*, disp. 35, sect. 3, n. 12.
(12) Cfr. Suarez, *De sacram.*, disp. 70, sect. 2, n. 2 ss.; Lugo, disp. 11, sect. 3, 6 et 7; S. Alph., VI, nn. 296, 662; Lacroix, n. 2043; Génicot-Salsmans, II, n. 208; Cappello, I, n. 475.
(13) Cfr. Lugo, disp. 15, n. 162 s.; Ball.-Palm., V, n. 696.
(14) Alexander VII hanc propositionem (14am) damnavit: « Qui facit confessionem voluntarie nullam, satisfacit praecepto Ecclesiae ».
(15) Cfr. Bened. XIV Const. « *Etsi pastoralis* », 26 maii 1742, § V, n. 5 s.; S. C. de Prop. Fide, 17 sept. 1792; instr. (ad Archiep. Aleppen.), 2 iun. 1835, 11 dec. 1838, ad 12, 13: instr. (ad Deleg. Ap. Aegypti), 30 april. 1862, n. 2.

267. Notae historicae. — 1. Variae fuerunt leges ecclesiasticae *particulares* de hac re variis temporibus latae, quibus praecipiebatur fidelium peccata confiteri *proprio* Episcopo aut sacerdoti (16).

2. Inde a saeculo XIII viget lex *universalis* saltem semel in anno confitendi peccata.

Concilium Lateranense IV (a. 1215) in celebri cap. « *Omnis utriusque sexus* » praecepit annuam confessionem instituendam esse apud *proprium* sacerdotem, nempe parochum, Episcopum, R. Pontificem, aut *de eius licentia* (17).

3. At, post privilegia pontificia regularibus concessa, consuetudo invaluit peragendi annuam confessionem apud *quemcunque* sacerdotem approbatum, adeo ut tali consuetudine iamdiu practice abolita fuerit contraria dispositio *Concilii Lateranensis* (18).

CAPUT X.

DE MINISTRO SACRAMENTI POENITENTIAE

ARTICULUS I.

De ministro eiusque potestate in genere.

268. Quinam sit minister poenitentiae. — 1. Solus *sacerdos* est minister sacramenti poenitentiae. Nam Christus D. tantum Apostolis eorumque in sacerdotio successoribus dixit: « *Accipite Spiritum Sanctum; quorum remiseritis peccata, remittuntur eis* » (1).

Unde can. 871 ait: « *Minister huius sacramenti est solus sacerdos* ».

Concilium Trid., praeeuntibus RR. Pontificibus *Martino V* et *Leone X* (2), definivit contra protestantes: « *Si quis dixerit non solos sacerdotes esse ministros absolutionis, sed omnibus et singulis Christi fidelibus esse dictum: Quaecunque... solveritis super terram, erunt soluta et in caelo; et: Quorum remiseritis peccata, remittuntur eis... a. sit* » (3).

De hac re fuse agunt dogmatici (4).

(16) Cfr. Kirsch, *Der sacerdos proprius in der abendländischen Kirche vor* 1215, in *Archiv. für katholisches Kirchenrecht*, 1904, 145 ss.
(17) C. 12, X, *de poenitentiis et remissionibus*, V, 38.
(18) Cfr. Suarez, disp. 27, sect. 3, n. 4; Vasquez, in III part., q. 93, art. 2, dub. 2, n. 5; Reiffenst., tract. 14, dist. 1, q. 1, n. 15; Soto, in IV, D. 18, q. 4, art. 2, concl. 1.

---

(1) *Ioan.*, XX, 22 s.
(2) Martinus V (in Conc. Constantien.), Const. « *Inter cunctas* », 22 febr. 1418, art. 20, 21; Leo X, Const. « *Exsurge Domine* », 15 iun. 1520, error 13, Martini Lutheri damn.
(3) Sess. XIV, *de poenit.*, can. 10; cfr. etiam cap. 6.
(4) Cfr. Suarez, disp. 28, sect. 1 ss.; Lugo, disp. 21; Galtier, n. 511 ss.

2. Sacerdotium seu *presbyteratus* requiritur *de iure divino*, cum ab ipso Christo id praefinitum fuerit in huius sacramenti institutione.

Inde nonnulla sponte consequuntur:

1° Qui invalide ordinationem presbyteralem recepit, non potest unquam a peccatis absolvere.

2° Ecclesia nequit concedere potestatem absolvendi a peccatis ei, qui non est sacerdos, quia ipsa non potest mutare, quae a Christo constituta sunt.

3° Nullus est casus in quo quis teneatur sua peccata confiteri ei, qui sacerdos non est, cum ab ipso absolutionem sacramentalem recipere nequeat.

4° Laici, clerici minores, ipsi diaconi nunquam ex concessione Ecclesiae habuerunt potestatem absolvendi a peccatis (cfr. n. **272** ss.).

269. Potestas requisita in ministro poenitentiae. — 1. Duplex potestas requiritur in ministro poenitentiae ad *valide* absolvendum: 1° *potestas* **ordinis** et quidem *presbyteralis;* 2° *potestas* **iurisdictionis.**

2. Utraque potestas requiritur *iure divino*, i. e. ex ipsa institutione Christi.

Potestas *ordinis* necessaria est, quia poenitentia est sacramentum, quod ex voluntate Christi a sacerdotibus tantum ministrari potest.

Potestas *iurisdictionis* necessaria est, quia sacramentum poenitentiae exercetur per modum iudicii (cfr. n. **19**), seu peccatorum remissio habetur per sententiam iudicialem; porro ad hanc ferendam iurisdictio, ut palam est, omnino requiritur.

Unde can. 872 hisce verbis catholicam doctrinam enuntiat: « *Praeter potestatem ordinis, ad validam peccatorum absolutionem requiritur in ministro potestas iurisdictionis, sive ordinaria sive delegata, in poenitentem* ».

Potestas ordinis est potestas *efficiens* sanctificandi, seu potestas instrumentalis conferendi gratiam, potestas *iurisdictionis* est potestas *moralis* regendi subditos in ordine ad sanctitatem et vitam aeternam.

Potestas *ordinis* dat proximam aptitudinem et dispositionem ad hoc quod quis recipiat iurisdictionem in subditos pro danda iisdem absolutione a peccatis. Potestas *iurisdictionis* est facultas exercendi potestatem ordinis in quosdam *determinatos* tanquam in subditos legitime designatos. Prior dat capacitatem, altera est facultas istam capacitatem exercendi; unde ex potestate iurisdictionis iudicium est validum, ex potestate ordinis est efficax.

Potestas confessarii pertinet ad potestatem *clavium* proprie dictam (5).

Concilium Trid. (6) haec habet: « Quoniam igitur natura et ratio iudicii illud exposcit, ut sententia in subditos dumtaxat feratur, per-

(5) Cfr. S. Thom. *Suppl.*, q. 17, art. 1 et 3; q. 19, art. 2; Merkelbach, *Quaestiones de poenitentiae ministro*, Liège, 1935, p. 8 ss.

(6) Sess. XIV, *de poenit.*, cap. 7.

suasum semper in Ecclesia Dei fuit et verissimum esse Synodus haec confirmat, nullius momenti absolutionem eam esse debere quam sacerdos in eum profert, in quem ordinariam aut delegatam non habet iurisdictionem ».

3. Sacerdos recipit potestatem *ordinis* in ipsa ordinatione presbyterali; quae tamen potestas, licet sit vera potestas remittendi ac retinendi peccata, exerceri tamen nequit, nisi accedat iurisdictio.

Potestas *iurisdictionis* confertur, extra sacramentum ordinis, per externam concessionem a competente Superiore ecclesiastico factam (7).

Utrum sacerdotes haeretici et schismatici gaudeant iurisdictione pro valide excipiendis confessionibus, vide n. **349.**

270. Num vi ordinationis presbyter iurisdictionem saltem ligatam accipiat. — 1. Huiusmodi ligatio duplici modo, aliis omissis utpote omnino falsis, intelligi potest.

Nonnulli dicunt *in ordinatione* et *vi ordinationis* tribui cuilibet sacerdoti iurisdictionem, sed *inchoatam* tantum et *incompletam*, quae ab Ecclesia completur, ubi materia, ut aiunt, applicatur seu subditi sacerdoti assignantur.

Alii censent *nullam* prorsus in ordinatione dari iurisdictionem.

Haec sententia communior est et vera videtur, cum perfecte servet potestatis ordinis et iurisdictionis distinctionem, quae tanta est, ut alia totaliter possideri vel amitti possit, dum alia deest vel servatur integra.

Ita v. g. Episcopus aut parochus potest habere vel servare plenam iurisdictionem, quin habeat vel exercere possit potestatem ordinis, uti e converso quamplures sunt, sive Episcopi mere titulares, sive sacerdotes, qui plenam habent potestatem ordinis, quin ullam dicantur habere potestatem iurisdictionis.

Huic sententiae adhaerere videtur ipse *S. Thomas* quatenus concedit iurisdictionem non dari in ordinatione, ideoque sacerdotem non habere actum clavium, quas in ordine accepit, « antequam iurisdictionem habeat » (8).

2. Potestas ordinis, quatenus extenditur ad corpus *mysticum* Christi, maxime improprie, ut bene animadvertit *Suarez*, diceretur « iurisdictio etiam habitualis, vel inchoata, quia solum est quasi quaedam potestas ad sanctificandos fideles qui in peccato exsistunt; quae tamen non potest exercere suum actum, nisi per modum iudicii et sententiae, et ideo requirit coniunctam potestatem iurisdictionis, ut efficaciter operetur » (9).

(7) Cfr. Suarez, disp. 16, sect. 3, n. 2 ss.; S. Bonav., in IV, D. 19, art. 2, q. 2; D'Annibale, III, n. 318.

(8) In IV, D. 18, q. 1, art. 1, sol. 2, ad 2. Cfr. etiam S. Bonav., in IV, D. 19, art. 2, q. 2; Suarez, disp. 16, sect. 3, n. 25 ss.

(9) Disp. 16, sect. 3, n. 27.

Quae tamen potestas ordinis adeo parum est etiam inchoata iurisdictio, ut sine ea possit haberi vera potestas iurisdictionis in hoc foro sacramenti, nam Episcopus — ex peculiari dispensatione R. Pontificis, attento iure hodie vigenti (can. 331, § 1, 3°) — sacerdotio nondum auctus, gaudet integra iurisdictione, quam potest cuilibet sacerdoti delegare, quamvis careat potestate remittendi peccata quae in ordinatione accipitur, et ideo nequeat per se actum illius iurisdictionis exercere.

3. Quomodo vero in hac sententia explicari possit R. Pontificem absolvi seu confessarium eius habere iurisdictionem, facile intelligitur ex principio a *S. Thoma* posito (10), quod « iudicium confessionis est quoad Deum, apud quem aliquis redditur minor ex hoc quod peccat ».

Unde R. Pontifex, qua peccator est coram Deo ut homo privatus, minor sacerdote qui agit iudicialiter in sacramento seu iudicat peccatores nomine Christi. Itaque ubi Papa in confessione se sacerdoti subiicit, privatum hominem agit, non secus ac princeps qui, ut privatus, controversiam aliquam committit dirimendam iudicibus a se, qua principe, constitutis (11).

271. An absolutio a venialibus requirat iurisdictionem, et haec omnibus sacerdotibus tribuatur. — 1. Argumenta, quae petuntur ex ipsa rei natura, evidenter probant iurisdictionem requiri etiam ad vere proprieque absolvendum a venialibus, illamque non conferri per ipsam ordinationem.

Aliter tamen sentiebant *S. Thomas* (12), *Scotus* (13), *Suarez* (14), *Lugo* (15), *Vasquez* (16) et alii, *sive* quia putabant non requiri iurisdictionem pro venialibus, *sive* quia admittebant iurisdictionem requisitam concedi ex consuetudine immemorabili *cuilibet sacerdoti* eo ipso quod ordinatur.

2. Hodie autem, quidquid sit de controversia illa theoretica, stat decretum *Innocentii XI* « *Cum ad aures* », 12 febr. 1679, quo Episcopi iubentur « non permittere ut venialium confessio fiat simplici sacerdoti non approbato ab Episcopo aut Ordinario ».

3. Utrum vero huiusmodi prohibitio *invalidam* reddat absolutionem a *quolibet* sacerdote datam, disputatur.

Quidam affirmant, quia, aiunt, « si revera temporibus *S. Thomae* talis

(10) *Suppl.*, q. 20, art. 3, ad 3.
(11) Cfr. Galtier, n. 521.
(12) In IV, D. 18, q. 2, art. 3, sol. 1, ad 3.
(13) In IV, D. 18, q. 4, art. 2, sol. 3.
(14) Disp. 26, sect. 5, n. 2 ss.
(15) Disp. 18, sect. 3, n. 41 ss.
(16) In III, q. 93, art. 1, dub. 6.

iurisdictio generalis exsistebat, tamen ab *Innocentio XI* d. 12 febr. 1679 abolita est » (17).

Alii negant esse invalidam; nam inquiunt, ex dicto decreto nullatenus constat fuisse suppressam consuetudinem seu denegatam potestatem absolvendi, quae sacerdoti cuilibet competit non vi ordinationis, sed per Ecclesiae concessionem (18).

S. Alphonsus (19) fatetur sententiam esse *communissiman*, quod *valide* omnes sacerdotes absolvant, etiam post decretum Innocentii XI; et alteram sententiam non certam dicit aut saltem probabiliorem, sed solum « satis probabilem ».

272. Quaestio historico-theologica de confessione instituta apud diaconos et laicos. — 1. Certum est, imprimis *diaconos* audivisse saeculis elapsis confessionem; hanc diaconorum potestatem audiendi confessionem admissam fuisse a nonnullis sanctis Patribus eamque plura Concilia particularia recognovisse.

Sane: 1° *S. Cyprianus* praecipit lapsis ita in infirmitate subveniri, ut « si presbyter repertus non fuerit et urgere exitus coeperit, *apud diaconum* quoque exomologesim facere delicti sui possint, ut, manu eis in poenitentiam imposita, veniant ad Dominum cum pace » (20).

2° *Conc. Triburien.* (an. 895) can. 31 statuit: « Si comprehensi aut vulnerati (fures et latrones) presbytero vel *diacono confessi fuerint*, communionem eis non negamus » (21).

3° Concilia, quae facultatem audiendi confessionem diaconis faciunt, haec sunt: Eboracense (a. 1195) can. 4; Londinense (a. 1200) can. 3; Rotomagense (an. 1231) can. 33.

4° Accedunt synodales constitutiones Odonis Parisiensis (an. 1197) can. 56; S. Edmundi Cantuariensis (an. 1236) can. 12; Walter de Kirckham, Episcopi Dunclmensis (an. 1255); Nicolai Gelant, Episcopi Andegavensis (an. 1273) cap. 1 (22).

2. Item certum est confessionem, in casu necessitatis, institutam fuisse apud *laicos*, imo eam instituendam esse nonnulli DD. expresse docuerunt.

1° Complura sunt exempla seu facta, quae videri possunt apud *Laurain* (23).

(17) Prümmer, III, n. 408.
(18) Ball.-Palm., V, n. 335.
(19) Lib. VI, n. 543.
(20) Epist. XVIII, 1.
(21) Cfr. c. 2, X, 5, 18.
(22) Bened. XIV, *De Synodo dioec.*, lib. VII, cap. 16, n. 4 ss.; Galtier, n. 515; Palmieri, *De poenit.*, p. 166 ss.; Pesch, VII, n. 416.
(23) *Op. cit.*, pag. 15 ss. Cfr. Teetaert, *La confession aux laïques dans l'Eglise latine depuis le VIIIe jusq'au XIVe siècle*, Louvain, 1926; Amadaeus a Zedelghem, *Doctrine de saint Thomas d'Aquin au sujet du sacrement de Pénitence et de la confession aux laïques dans Miscellania Thomista*, in *Estudis Franciscans*, 1924, 302 ss.

2° *Lanfrancus* ait: « Si nec in ordinibus ecclesiasticis cui confitearis invenis, *vir mundus ubicunque sit* requiritur » (24).

Pseudo-Augustinus scribit: « Tanta est vis confessionis, ut, si deest sacerdos, *confiteatur proximo* » (25).

Petrus Lombardus docet: « Si forte defecerit sacerdos, *confiteri debet socio* » (26).

S. Albertus Magnus ait: « Unde dicendum quod (qui *laico* confitetur) habet sacramentum confessionis » (27).

Unde *Angelicus* ait: « Quando necessitas imminet, *debet* facere poenitens quod ex parte sua est, scilicet conteri et *confiteri cui potest;* qui, *quamvis* sacramentum *perficere non possit,* ut faciat id quod ex parte sacerdotis est, absolutionem scilicet, defectum tamen sacerdotis summus sacerdos (Christus) supplet » (28).

3. Nihil tamen exinde erui potest: nomen *exomologesis* non semper apud Patres et ecclesiasticos scriptores significat confessionem auricularem, secretam, sacramentalem.

Frequenter usurpatur pro ultimo illo ritu, sive actu externo, qui clausula et complementum erat totius publicae poenitentiae, cum nempe publici poenitentes, « humi substrati, flentes atque ingemiscentes, se ipsos incusabant, veniam exposcebant, et Ecclesiae tandem reconciliari, atque iterum ad sacramenta admitti, petebant » (29).

Porro hanc publicam exomologesim, deficiente sacerdote et urgente necessitate, excipere poterat diaconus, isque potestatem habebat publicum poenitentem Ecclesiae reconciliandi eo pacto, quo etiam nunc posset, facultate a legitimo Superiore ecclesiastico accepta, excommunicatum absolvere et Ecclesiae communioni restituere.

De hac exomologesi loquitur *S. Cyprianus* in cit. epist., ac de ea intelliguntur ceteri Patres et Concilia, cum idem, quod *S. Cyprianus,* affirment (30).

Alii aliter testimonium explicant. Censent rectius videri in facto *S. Cypriani,* uti quoque in aliis, rem totam ita actam esse ut et peccator et diaconus totum quidem id faceret, quod sibi, attentis circumstantiis, possibile esset; sacramentum vero non adfuisse revera; et communionem eucharisticam concessam esse a ministro Ecclesiae absque sacramentali absolutione, cum adiuncta peculiaria eam impossibilem tunc redderent (31).

(24) *De celanda confessione,* IV, 3; *P. L.,* CL, 634 s.
(25) *De vera et falsa poenitentia,* X, 25; *P. L.,* XL, 1113.
(26) *Sent.,* lib. IV, D. 17, cap. 4.
(27) In IV, D. 17, art. 59.
(28) In IV, D. 17, q. 3, art. 3, sol. 3 ad 1.
(29) Bened. XIV, *l. c.,* n. 6; Morinus, lib. II, cap. 2, n. 4 ss.; Tertull., *De poenit.,* cap. 9.
(30) Bened. XIV, *l. c.,* n. 7.
(31) Cfr. Galtier (n. 514) qui censet exomologesim et impositionem manuum, de qua loquitur S. Cyprianus, *sacramentalem* esse. « Hoc enim, ait ipse (*l. c.*), constat tum ex aliunde

Ipse *S. Thomas* haec habet: « Nihilominus confessio *laico* ex defectu sacerdotis facta *sacramentalis quodammodo est,* quamvis non sit sacramentum, perfectum quia deest ei id quod est ex parte sacerdotis » (32).

272bis. De confessione apud **diaconos** instituta, haec breviter sunt animadvertenda:

1° Huiusmodi confessio non erat formaliter sacramentalis.

2° Consuetudo in nonnullis ecclesiis vigens (cfr. n. **272,** 1) nullatenus arguit agnitam fuisse diaconis potestatem absolvendi. Sane explicite asseritur in documentis allegatis potestatem clavium eis non competere.

Ita v. g. synod. constitutio *S. Odonis* Parisiensis, can. 56: « Item prohibetur districte ne diaconi ullo modo audiant confessiones, nisi in arctissima necessitate; *claves enim non habent nec possunt habere* » (33).

Praeterea facultas diaconis facta audiendi confessiones id unum testatur, scilicet quam necessaria tunc temporis existimaretur confessio, non probat autem facultatem eo ipso concessam fuisse diaconis dandi absolutionem (34).

273. Confessio **laicis** facta a fortiori sacramentalis non erat.

Praxis exomologesim instituendi apud laicos haec duo tantum probat, nempe 1° quanta fides esset de necessitate sacramenti cum confessione; 2° quanta vis in ipso sacramento tribueretur actibus poenitentis.

Huiusmodi praxis ex eo confirmata fuit quod erubescentia confessioni inhaerens haberetur ut magna pars satisfactionis pro peccato debitae (35).

Sane duobus modis confessio fieri potest homini laico: *primo,* ut ab eo tanquam a iudice et Christi ministro, habente potestatem clavium, obtineatur sacramentalis absolutio; *altero modo,* quatenus quis confiteatur laico, ut ipsa animi demissione seu humilitate atque erubescentia, magis flectatur Deus ad ei largiendam uberem gratiam, qua excitetur ad perfectam contritionem et iustificetur. Eiusmodi confessio est in se proficua eaque multo tempore in usu fuit.

dictis de illa manuum impositione, tum ex eo quod ibidem dicitur non praemissam fuisse aliam exomologesim aut absolutionem, sed meram libellorum pacis a confessoribus largitionem ».

Haec sententia probabilis est, at non certa, cum utrumque argumentum probabilitatem non excedat.

(32) In IV, D. 17, q. 3, art. 3, sol. 3, ad 1; *Suppl.* q. 8, art. 2, ad 1.
(33) Mansi, XXII, 676.
(34) Cfr. Laurain, *op. cit.,* p. 80 ss.; Galtier, n. 513 ss.; Vacandard, *Confession,* in *Dictionn. de théol. cathol.,* col. 846.
(35) Cfr. S. Bonav., in IV, D. 17, p. 3, art. 1, q. 1; S. Albert. Magn., in IV, D. 17, art. 39, ad 1. Cfr. *Ephem. Lov.,* 1925, 530.

De hac loquuntur textus et DD., quemadmodum, se aliosque explicando, docet *Angelicus;* qui, postquam dixerat, posse, deficiente sacerdote, confessionem fieri laico, statim addit, eiusmodi confessionem esse quidem aliquo modo sacramentalem, quia est coniuncta cum voto sacramenti; non tamen esse verum sacramentum, nec gratiam conferre ex opere operato, ac proinde reiterandam docet coram sacerdote.

« Quamvis ille, ait *S. Thomas*, qui laico confessus est in articulo necessitatis, consecutus sit veniam a Deo, eo quod propositum confitendi, secundum mandatum Dei, quod concepit, sicut potuit, implevit; non tamen adhuc Ecclesiae reconciliatus est, ut ad sacramenta Ecclesiae admitti debeat, *nisi prius a sacerdote absolvatur:* sicut ille, qui baptismo flaminis baptizatus est, ad Eucharistiam non admittitur; *et ideo oportet quod iterum confiteatur sacerdoti,* cum copiam habere potuerit... » (36).

Posteriori aetate illa consuetudo iustis de causis coepit pedetentim remitti, donec tandem penitus obsoleverit. Id praesertim accidit, postquam haeretici ex ea voluerunt argumentum sumere pro sua doctrina de potestate remittendi peccata omnibus christi-fidelibus competente. Quod tentamen vanum et arbitrarium fuisse, evidens est (37).

273bis. Hodie liceretne confessionem instituere apud laicum?

Quidam, ut *Navarrus*, *Gregorius de Valentia* (38) et alii, quos approbat *Benedictus XIV*, docent, « nisi excusetur ab ignorantia, in praesenti rerum statu, graviter eum peccare, qui etiam in casu necessitatis peccata sua confitetur laico: quia sine ulla causa seipsum infamat, et fortasse praebet aliis occasionem de se suspicandi, quod adhaereat Lutheranorum haeresi » (39).

Ita nobis videtur distinguendum: si confessio fiat laico tanquam Christi ministro, potestatem clavium habenti, atque proinde ut ab eo sacramentalis absolutio obtineatur, habetur procul dubio error contra fidem ideoque peccatum gravissimum; si fiat, e contra, ob animi demissionem sive humilitatem, nullum est peccatum, dummodo absit scandalum aliudve incommodum.

In praxi nec suadenda nec permittenda, sed generatim prohibenda est huiusmodi confessio.

(36) In IV, D. 17, q. 3, art. 3, sol. 3, ad 3.
(37) De confessione instituta apud monachos vide art. *Pénitence* in *Dictionn. d'apolog. de la foi cathol.*, 1808 s., 1844; *Confession* in *Dictionn. de théol. cathol.*, 862 ss.
(38) Navarrus, *Manuale*, cap. 21, n. 41; Gregorius de Valentia, *Comment. theol.*, III, disp. 7, q. 10, punct. 1.
(39) Bened. XIV, *De Synod. dioeces.*, lib. VII, cap. 16, n. 12.

ARTICULUS II.

De potestate iurisdictionis in genere.

274. Notiones. — 1. Iurisdictio in genere est *potestas regendi subditos.*

Haec potestas sedulo distinguenda est a potestate *dominativa*, quam habet pater in filium, dominus in famulum, Superior religiosus in subditum, quae solum ad *privatam* (*internam, domesticam*) gubernationem pertinet (1).

2. Iurisdictio ecclesiastica (non item civilis, cum finis societatis civilis sit bonum *externum*, temporale, completum, per media externa, sub vinculo iuris, assequendum) - (2), alia est fori **externi** et alia fori **interni** (can. 196).

Dicitur *fori externi* illa quae *immediate* ordinatur ad *publicum* regimen *societatis* christianae; unde respicit leges, provisiones, iudicia etc. quibus ordo *externus* et *publicus* Ecclesiae determinatur atque sancitur.

Iurisdictio *fori interni*, seu *conscientiae*, illa est, quae *immediate* ordinatur ad *privatam* cuiuslibet *fidelis* utilitatem spiritualem; respicit, generatim, obligationes conscientiae in ordine ad Deum.

Dicimus *generatim*, quia obligationes fori interni extra-sacramentalis ligant vel saltem ligare possunt etiam coram Ecclesia, v. g. censurae et irregularitates occultae, impedimenta matrimonialia occulta, etc.

3. Iurisdictio *fori interni*, seu *conscientiae*, subdividitur in iurisdictionem fori interni **sacramentalis** et **extra-sacramentalis** (can. 196).

Prior ea est, quae exercetur *in actu confessionis sacramentalis;* posterior exercetur quidem in foro conscientiae, sed *extra confessionem* (cfr. can. 202).

4. Potestas iurisdictionis **ordinaria** « ea est quae ipso iure adnexa est officio » (can. 197, § 1).

Potestas **delegata** ea dicitur, « quae commissa est personae » (can. cit.).

Duae conditiones, igitur, requiruntur ad constituendam potestatem *ordinariam*, scil. 1° ut potestas sit adnexa *officio* sensu stricto sumpto, ad normam can. 145, § 1, ita ut statim ac quis officium obtinet, etiam potestatem officio adnexam *eo ipso* consequatur, quin necessaria sit ulla peculiaris concessio ex

(1) Cfr. Cappello, *Summa iuris publici*, n. 159 ss.; S. Thom., II-II, q. 65, art. 2; Lugo, *De iust. et iure*, disp. 2, n. 1 ss.; Pirhing, lib. 1, tit. 31, n. 1 ss.
(2) Cappello, *Summa iuris publ. eccl.*, n. 202.

parte Superioris; 2° ut potestas sit adnexa officio *ipso iure*, sive communi sive particulari, ideoque *modo stabili* (3).

5. Potestas est *propria* vel *vicaria* (can. 197, § 2), prout exercetur nomine proprio vel alieno.

6. Potestas *delegata* potest esse **a iure** vel **ab homine.**

Prior dicitur, quae conceditur ab ipso iure, attamen non est adnexa officio proprie dicto, ita ut ad normam can. 197, § 1 vocari nequeat ordinaria.

Alia est, quae a Superiore per actum specialem committitur huic vel alteri personae vel per modum habitus vel per modum actus (cfr. can. 199) - (4).

275. Notio iurisdictionis in ordine ad confessionem audiendam. — 1. Iurisdictio, prout hic sumitur, est potestas *remittendi* vel *retinendi* subditorum peccata in sacramento poenitentiae.

2. Haec potestas, quippe quae ab Ecclesia nomine Christi exercetur, est *vicaria* et *ministerialis* (5).

Hinc sedulo notandum: confessarius in foro *sacramenti* absolvit a *peccatis* ex potestate vicaria, *a censuris* ex potestate propria.

3. Quatuor circa huiusmodi iurisdictionem considerari possunt: **principium** sive *fons*, **collatio**, *persona* **cui** tribuitur, *persona* **in** quam fertur iurisdictio.

Principium sive **fons** est Ecclesia, utique ex Christo Domino qui eam instituit eique omnia iura omnemque potestatem tribuit; unde ex R. Pontifice, cui, utpote Christi Vicario, fundamento et capiti totius Ecclesiae, plenitudo potestatis clavium competit, et dependenter a Papa ex aliis legitimis Pastoribus derivanda est iurisdictio in varios presbyteros ad confessiones audiendas.

Collatio iurisdictionis est actus voluntatis, quo confertur potestas moralis in subditum.

Persona cui tribuitur non est nec potest esse nisi *sacerdos* ex supra dictis (n. **268**); dum alia potestas iurisdictionis fori externi vel fori interni extra-sacramentalis concedi potest etiam diaconis, subdiaconis aliisque clericis, et a R. Pontifice etiam laicis.

(3) Cfr. Wernz-Vidal, *Ius canonicum*, II, n. 365; Chelodi, *De personis*, n. 125; Vermeersch-Creusen, I, n. 225.

(4) Quod in Codice exsistat potestas *delegata a iure*, certum est. Eiusmodi est v. g. potestas quae competit *cuilibet* sacerdoti absolvendi a peccatis et a censuris in periculo mortis (can. 882; 2252); item potestas dispensandi super impedimentis matrimonialibus, de qua in can. 1098, 2°, collato cum can. 1044; pariter potestas dispensandi super irregularitatibus occultis, de qua in can. 990, § 2, etc.

(5) Cfr. S. Thom., II-II, q. 88, art. 12, ad 3; Suarez, *De legibus*, lib. II, cap. 14; lib. VI, cap. 10; lib. X, cap. 6; Billot, *De Ecclesia*, p. 456 ss.; Wilmers, *De Christi Ecclesia*, n. 65 ss.

Persona in quam fertur iurisdictio est subditus; seu *eo ipso* quod alicui conceditur iurisdictio, determinantur simul etiam subditi, in quos illa persona acceptam iurisdictionem exercere valeat (6).

4. Iurisdictio, proprie et accurate loquendo, distinguitur a *licentia*, de qua infra (n. **280**).

276. Idoneitas ad audiendas confessiones. — 1. *Idoneitas* adaequate sumpta tria complectitur, nimirum: 1° *doctrinam* sufficientem pro tanto munere obeundo, 2° *prudentiam* ac 3° *morum sanctitatem*, qualis profecto requiritur in sacerdote, qui hoc sacramentum nomine Christi, cuius personam vere proprieque gerit, administrat.

Confessarius enim, ut suo loco videbimus, debet esse *doctus*, *prudens* et *sanctus* (7).

2. Iudicium authenticum de *idoneitate* sacerdotis ad confessiones audiendas spectat ad competentes Superiores ecclesiasticos.

Tale iudicium intelligitur *externum;* at necessario supponit iudicium etiam *internum* de idoneitate vera aut saltem prudenter existimata. Non requiritur plena et absoluta *certitudo* de idoneitate; requiritur et sufficit *prudens iudicium* de eadem, moraliter aestimandum.

3. Codex monet Ordinarios locorum et Superiores religiosos, ne iurisdictionem aut licentiam audiendi confessiones concedant, nisi iis qui per examen *idonei* reperti fuerint, vel quorum doctrinam aliunde compertam habeant:

« *Tum locorum Ordinarii iurisdictionem, tum Superioris religiosi iurisdictionem aut licentiam audiendarum confessionum ne concedant, nisi iis qui* idonei *per examen reperti fuerint, nisi agatur de sacerdote cuius theologicam doctrinam aliunde compertam habeant* » (can. 877, § 1).

4. Idoneitas requiritur *sub gravi;* unde Superior, qui sciens volens iurisdictionem aut licentiam audiendi confessiones tribueret certe *indigno* seu *non idoneo*, mortaliter peccaret, uti graviter profecto delinqueret qui suam inidoneitatem cognoscens, excipere confessiones nihilominus auderet.

At prudens iudicium de idoneitate confessarii non requiritur ad valorem ipsius iurisdictionis aut licentiae, ita ut *valida*, quamvis *illicita*, foret concessio sacerdoti *non idoneo* scienter facta.

(6) S. Thom., *Suppl.*, q. 20, art. 3; Suarez, disp. XVIII, sect. 1, n. 3 ss.; Lugo, disp. XVI, n. 4 ss.

(7) S. Alph., *Praxis confessarii ad bene excipiendas confessiones*, n. 8 ss.; *Hom. Apost.* tract. 21, n. 1 ss.; Lugo, disp. 21, n. 53 ss.

277. Examen. — 1. Examen est medium *ordinarium* cognoscendi idoneitatem, at minime *unicam*.

Est medium quidem requisitum, at non semper et absolute, cum etiam aliunde alicuius sacerdotis doctrina comperta haberi possit et Superior, sua conscientia onerata, ab illo dispensare valeat.

2. Eo ipso quis renuntiatur parochus, Episcopus etc., seu eligitur ad officium ecclesiasticum, cui, inter alia, ius quoque et officium competit excipiendi confessiones, censetur *idoneus* etiam circa confessiones audiendas, quin peculiare examen ad id necessarium sit. Nam *idoneitas* in genere *ad illud officium*, quae omnino requiritur (cfr. can. 153), complectitur quoque *idoneitatem* in specie *ad confessiones excipiendas*.

Olim disputabatur utrum nonnulli, v. g. laureati in iure canonico vel in sacra theologia, *approbatione* indigerent, iuxta decretum Tridentinum, ad confessiones audiendas.

Sententia affirmativa iamdiu ante Codicem, praesertim post Const. « *Romani Pontificis* » S. Pii V, 6 aug. 1571, § 2, certa erat (8).

Lambertini seu *Bened. XIV* (9) dicit *S. Officium* an. 1640 improbasse illos, qui contendebant, sacerdotibus laurea sacrae theologiae aut iuris canonici donatis non esse necessariam *approbationem* et facultatem ad audiendas confessiones (10).

Hodie ex iure Codicis nullus sacerdos, tam saecularis quam regularis, *per se* eximitur ab examine formali aut aequivalenti.

Contraria consuetudo circa examen *formale*, potest admitti; circa *aequivalens*, uti corruptela habenda est.

Item olim controversia erat inter DD., *an* et *quando* semel idonei reperti seu approbati possent ad novum examen adigi.

De hac re videntur pauca opportune animadvertenda:

1° Iure antiquo vigente, iterum ex iusta causa sacerdotes saeculares revocari poterant ad examen subeundum, praesertim ab Episcopo successore (11).

2° Quoad *regulares*, Clemens X per Const. « *Superna* », 21 iun. 1670, statuerat « regulares vero ad huiusmodi confessiones audiendas *praevio examine* simpliciter et absque ulla temporis praefinitione *ab ipsomet Episcopo*, secus autem si ab eius Vicario, aut ab *antecessoribus* Episcopis approbatos, non posse *ab eodem*, qui sic approbavit, *iterum examinari...* ».

Unde AA. inferebant quod regulares semel idonei reperti seu approbati in aliqua dioecesi non indigebant *nova* approbatione, si mutarent domicilium et deinde in *eandem* dioecesim redirent, *eodem* ibidem *exsistente Episcopo*, qui iudicium de idoneitate seu approbationem dederat.

(8) Cfr. S. Alph., VI, n. 542; Salmant., tract. 12, cap. 11, n. 94; Ball.-Palm., V, n. 333.
(9) Instr. 86, n. 8.
(10) S. Ligorius ex Busemb. (VI, n. 542) dicit non decere ut doctores et licentiati vel lectores in theologia, modo legerint moralem, *examinentur*.
(11) Cfr. Const. « *Romani Pontificis* », S. Pii V, 6 aug. 1571; Const. « *In tanta* », Greg. XIII, 1 maii 1573; Const. « *Superna* », Clement. X, 21 iun. 1670.

Ratio, quia approbatus indefinite censebatur manere approbatus usque ad revocationem; atqui in casu nulla, ne implicita quidem, revocatio intercessisse existimabatur; ergo (12).

3. **Ex iure Codicis haec teneas:**

1° Omnes sacerdotes saeculares, etiam illi qui *ordinaria*, ratione officii, fruuntur potestate audiendi confessiones, *ex iusta causa*, i. e. orto dubio probabili et positivo de sufficientia doctrinae seu de idoneitate, *iterum* examinari *possunt*, imo interdum *debent*.

Sane can. 877, § 2 statuit: « Si post concessam iurisdictionem aut licentiam *prudenter dubitent* (locorum Ordinarii et Superiores religiosi) num probatus a se antea sacerdos pergat adhuc idoneus esse, eum ad *novum* doctrinae periculum *adigant*, etsi agatur de *parocho* aut *canonico poenitentiario* ».

Unde si parochus et canonicus poenitentiarius a doctrinae periculo non eximuntur, a fortiori alii sacerdotes *denuo* examinari possunt.

Verba « probatus *a se* » referunt controversiam olim agitatam, eaque intelligenda sunt de approbatione habita a quocunque Ordinario, i. e. sive *a se* sive *ab aliis* sacerdos probatus fuerit.

2° Etiam religiosi, qui ab Ordinario loci vel a proprio Superiore aut ab utroque, pro diversitate casuum, idonei per examen reperiendi sunt, *iterum* tum ab *eodem* Superiore tum ab eius *successore* possunt adigi ad periculum doctrinae, si *iusta causa* seu prudens dubium, de quo supra, exsistat.

Sane c. 877, § 2 ipsos quoque confessarios religiosos, etiam exemptos, manifeste respicit.

3° Circa huiusmodi idoneitatem, quae in ministro poenitentiae requiritur ex ipso iure divino naturali, nulla contraria consuetudo nullumque privilegium allegari potest, ex quo etiam non idonei aut dubie tales admitti possint ad confessiones excipiendas, ita ut praevia cognitio idoneitatis ex periculo aut aliunde habita non requiratur.

4° Ad Superiorem ecclesiasticum, de quo in can. 877, § 1, spectat definire *tempus*, *locum*, *rationem* examinis, etc., ac designare examinatores.

5° Non modo si dubium versetur circa sufficientiam doctrinae, verum etiam si legitimus Superior dubitet de ceteris dotibus, scil. de prudentia aut morum sanctitate, *potest* ac *debet* inquirere; nam qui *antea* erat idoneus, *dein*, agendi ratione mutata, non idoneus fieri potuit.

6° Si *absque ulla rationabili causa* Superior ad novum examen

(12) Lugo, disp. 21, n. 44 ss.; Lacroix, part. 2, lib. VI, n. 1541; S. Alph., VI, n. 552; Ball.-Palm., V, n. 345 ss.

revocaret eum, qui idoneus iam fuit repertus, peccaret *per se;* at in praxi praesumptio semper favet Superiori.

De *licentia* vide n. **280**.

278. Num approbatio iure Codicis adhuc vigeat. — 1. Ante Codicem communiter docebant AA. tria requiri ad confessiones excipiendas, nimirum *approbationem*, *iurisdictionem* et *potestatem ordinis* (13).

Nomine *approbationis* intelligebatur iudicium publicum sive auctoritativum Superioris ecclesiastici de idoneitate sacerdotis ad confessiones audiendas; quae, ut distincta a iurisdictione, inferebat, praeter iudicium de idoneitate, etiam consensum Ordinarii loci ut quis sua iurisdictione uti posset.

Ante Concilium Trid. *approbatio*, sensu formali accepta, necessaria non erat.

Conc. Trid. (14) ut privilegiatam iurisdictionem regularium apte componeret cum loci Ordinarii auctoritate, exigere coepit, ad excipiendas confessiones saecularium, *vel* beneficium paroeciale *vel* approbationem ab Episcopo concessam. Atque ita induxit necessitatem approbationis pro omnibus confessariis *saecularium*.

2. Quae approbatio requirebatur non solum ad licite, verum etiam ad *valide* absolvendum, quia *Conc. Trid.* statuerat sacerdotem esse incapacem iurisdictionis, nisi approbatus fuisset.

Quoad confessiones *regularium* nihil immutavit *Trid. Synodus;* unde pro confessionibus regularium vigebat antiqua disciplina ideoque approbatio non requirebatur. Cfr. n. **296**.

Ante Codicem iurisdictio concedi solebat una cum approbatione, ita ut, quoad confessarios *saecularium* vix practice distingueretur approbatio a iurisdictione (15).

Inde factum est, ut haec verba — *iurisdictio* et *approbatio* — saepe promiscue usurparentur; imo in quibusdam Pontificiis Constitutionibus approbatio designat non solum iudicium de idoneitate, verum etiam facultatem confessiones audiendi, seu iurisdictionem.

3. Codex de *approbatione*, quae iurisdictioni addatur aut quae consideratur ut distincta a iurisdictione, nihil *expresse* dicit. Unde approbatio formaliter seu stricte sumpta, de qua in *Concilio Trid.*, hodie non viget. Manet tamen approbatio late dicta.

(13) Cfr. S. Alph., VI, n. 542; Suarez, disp. 26, sect. 5; Lugo, disp. 18, n. 40 ss.; disp. 21, n. 2 ss.; Bonacina, disp. 5, q. 7, p. 2, n. 4 ss.; Lacroix, n. 1485 ss.

(14) Sess. XXIII, cap. 25, *de ref.*

(15) Gury-Ball., II, n. 351; Bucceroni, III, n. 735; Tanquerey, I, n. 375; Prümmer, III, n. 409 ss.; Lehmkuhl, II, n. 379 ss.

Nam in Codice memorantur sacerdotes « ad audiendas confessiones *approbati* in aliquo loco » (can. 881, § 1), sacerdotes « licet ad confessiones non *approbati* » (can. 882), etc. Quae verba profecto intelligenda sunt de sacerdotibus *iurisdictione* praeditis.

ARTICULUS III.

De exercitio iurisdictionis circa confessiones audiendas ac de licentia.

279. Principia de iurisdictione confessiones excipiendi. — I. Iurisdictio *exerceri nequit nisi in subditum* (cfr. can. 201, § 1).

Sane ipsa nihil aliud est quam potestas regendi subditos. Unde eatenus confessarius absolvere potest poenitentes, quatenus hi subditi eius sint.

II. Duobus tantum modis aliquis fit *proprius* et *ordinarius* subditus alicuius Superioris ecclesiastici, nempe per *domicilium* vel *quasi-domicilium* et per *aggregationem* sive *cooptationem*.

Praescindimus, ut palam est, a R. Pontifice, cuius subditus quisque fit per receptionem baptismi, ex quo persona in Ecclesia constituitur (can. 87) seu membrum efficitur Ecclesiae Christi.

Domicilium vel *quasi-domicilium* intra limites territorii, in quo Superior ecclesiasticus exercet iurisdictionem, est modus praecipuus, quo fere omnes subduntur, quotquot subsunt habenti iurisdictionem ordinariam, v. g. parocho aut Episcopo (1).

Per *aggregationem* seu *cooptationem* in certam familiam religiosi professi, novitii, alumni convictores et famuli domestici institutorum religiosorum subiiciuntur Superioribus religiosis (2).

III. Ex iure novo omnes poenitentes, quoad exercitium iurisdictionis sacramentalis, considerantur et reipsa habentur ut incolae loci, in quo confessionem peragunt, ideoque ipso confessionis actu subsunt confessario eiusque subditi fiunt.

Unde qui iurisdictionem, sive ordinariam sive delegatam, habent, possunt *in territorio*, ubi degunt, omnes valide et licite absolvere, quotquot accedunt, tam saeculares quam religiosos, tum *peregrinos* tum *vagos* tum *fideles rituum orientalium* (can. 881).

(1) De domicilio et quasi-domicilio vide quae fuse tradidimus in tractatu *De matrimonio*, n. 680 ss. Cfr. etiam Wernz-Vidal, II, n. 11; Chelodi, *De personis*, n. 92.

(2) Cfr. Noldin, III, n. 339; Vermeersch-Creusen, I, n. 478.

IV. Qui *ordinaria* (cfr. nn. **282, 287**) gaudent iurisdictione excipiendi confessiones, possunt *subditos* absolvere *ubique terrarum;* qui, e contra, *delegatam* tantum habent iurisdictionem, nequeunt *extra territorium* illam exercere, ideoque *delegata* iurisdictio *territorialis* censetur (can. 201, § 3; 881, § 2).

Unde Episcopi, parochi, canonici poenitentiarii (cfr. can. 401, § 1), Superiores religiosi etc., qui *ordinariam* habent iurisdictionem, *valide* absolvunt fideles sibi commissos *extra territorium,* quin indigeant iurisdictione Ordinarii loci, ubi confessiones audiunt.

Dum e contra, cooperatores seu cappellani aliique *delegatam* potestatem habentes, nequeunt *extra territorium* fideles sibi commissos valide absolvere sine iurisdictione Ordinarii loci, ubi confessiones excipiunt (3).

Num Ordinarius, qui potest subditos suos absolvere in aliena dioecesi, valeat concedere sacerdoti facultatem eosdem absolvendi? Plerique negant; nonnulli affirmant ex nota iuris regula: *Qui potest per se, potest etiam per alios agere.*

V. Quilibet sacerdos, *etiam alius dioecesis,* potest valide accipere iurisdictionem ab Ordinario eamque, servatis servandis, exercere. Nihil enim obstat aut ex parte Ordinarii aut ex parte sacerdotis.

Circumstantia quod hic sit *extradioecesanus* nullatenus mutat aut restringit potestatem Ordinarii, qui eam concedere valet sive *subditis* sive *non subditis.*

280. Licentia audiendi confessiones. — 1. *Iurisdictio* et *licentia* sunt res omnino distinctae, quamvis interdum utraque uno eodemque actu a Superiore religioso tribuatur.

2. *Licentia* non habetur nisi quoad confessarios *religiosos,* qui, cum subsunt omnino suis Superioribus atque ideo *velle et nolle,* ut aiunt, *non habeant,* etiam quoad confessiones audiendas ab illis pendere debent, licet idonei iam reperti fuerint.

Proinde *licentia* est actus quo Superior religiosus permittit seu consentit, ut sacerdos subditus confessiones audiat.

Non requiritur si directe a S. Sede iurisdictio sit concessa.

3. Licentia, aliter ac iurisdictio (cfr. n. **275**), per se non requiritur ad *valorem* confessionis, sed tantum ad *liceitatem,* nisi forte usus ipsius iurisdictionis alligatus fuerit conditioni licentiae praevie a Superiore obtentae sive obtinendae (4).

4. Superior religiosus nequit *licentiam* audiendi confessiones concedere nisi iis qui idonei reperti fuerint (cfr. n. **276**).

(3) Cfr. Suarez, disp. 25, sect. 2. n. 4 ss.; disp. 26, sect. 1, n. 3 ss.; Lugo, disp. 19, n. 5 ss.; Lacroix, n. 1548 ss.; Billuart, diss. 6, art. 3.

(4) Cfr. Tamburini, *De poenit.*, lib. V, cap. 5; Villada, *op. cit.*, n. 108.

5. Haec *licentia* potest a Superiore *certis limitibus circumscribi* (can. 878, § 1), sive quoad tempus, sive quoad locum, sive quoad personas seu poenitentes.

6. Superior religiosus cavere debet, ne licentiam *nimis* coarctet *sine rationabili causa* (can. 878, § 2). Ratio, quia huiusmodi restrictio est odiosa, ideoque omittenda, nisi excuset aliqua causa iusta.

7. Superior religiosus nequit *sine causa gravi* revocare aut suspendere licentiam concessam subdito sacerdoti audiendi confessiones (can. 880, § 1): id enim odiosum foret et cederet in gravamen confessarii.

At si post datam licentiam Superior *prudenter* dubitaret de subditi idoneitate ad confessiones excipiendas, posset ac deberet eum novo examini subiicere (cfr. can. 877, § 2; n. **277,** 3).

Articulus IV.

De iurisdictione ordinaria audiendi confessiones.

281. Quando incipiat et quandiu duret iurisdictio ordinaria. — 1. Potestas *ordinaria* audiendi confessiones *incipit* statim ac quis *legitime* obtinet munus seu officium, cui illa ex iure adnexa est (cfr. c. 197, § 1; n. **274,** 4).

2. Tandiu vero *durat,* quandiu possidetur officium, ut evidenter liquet ex ipsa notione potestatis ordinariae.

3. Eo ipso, quod quis obtinuit officium, censetur legitime illud obtinuisse et adhuc retinere, ita ut aliis incumbat onus probandi contrarium.

282. Quibus competat iurisdictio ordinaria audiendi confessiones. — Ex praescripto can. 873 gaudent *ordinaria* iurisdictione:

1° **R. Pontifex** imprimis, ut palam est, pro tota atque universa Ecclesia, pro omnibus et singulis fidelibus, quippe qui plenitudinem iurisdictionis habet immediate a Christo Domino.

2° **Cardinales** pro universa Ecclesia. Horum iurisdictio extenditur ad omnes personas, etiam ad sorores et moniales, atque ad omnes casus, « exceptis tantum censuris Sanctae Sedi specialissimo modo reservatis, iisque quae revelationi secreti *S. Officii* adnexae sunt » (can. 873, § 1; 239, § 1, 1°).

De facultate sibi et familiaribus eligendi confessarium vide n. **292,** 3, 5°.

3° **Ordinarius loci,** praeter R. Pontificem, intelliguntur, pro suo quisque territorio: *a*) Episcopus residentialis; *b*) Abbas vel Praelatus *nullius; c*) eorum Vicarius Generalis; *d*) Administrator Apostolicus; *e*) Vicarius et Praefectus Apostolicus; *f*) ii qui praedictis deficientibus interim in regimine succedunt (can. 198).

Episcopi possunt sibi suisque familiaribus eligere confessarium (cfr. n. **292**, 3, 6°).

4° **Parochus proprie dictus** (can. 451, § 1; 464, § 1).

Ex usu fere ubique vigenti (alicubi, ut scimus, non viget) parochus, nisi contrarium *expresse* statuatur, competens censetur pro tota sua dioecesi, ita ut *ordinaria* iurisdictione gaudeat in omnes parochianos, *delegata* in omnes fideles qui in dioecesi confitentur (1).

Iuxta nonnullos, duplex delegatio in casu concipienda est: alia *a iure*, alia *ab homine*.

Delegatio *a iure*, vi can. 881, quoad eos qui in paroecia confitentur, et parochiani non sunt; delegatio *ab homine* seu ab Ordinario loci, quoad poenitentes, non parochianos, qui extra paroeciam, intra fines diocesis, confitentur. Iuxta alios, in priori casu habetur potestas delegata *a iure communi*, in altero delegata *a iure particulari* seu a consuetudine. Verius dicendum, in primo casu esse *ordinariam;* item *ordinariam* in altero, si sit adnexa stabiliter officio paroeciali ex Synodo dioecesana aut Concilio provinciali; secus dicenda *delegata*.

Huiusmodi concessio, ad normam can. 879, *expressa* dici potest, quia verbis aut scriptis exprimitur quidquid illa ex usu significare censentur; quod sufficit profecto ut concessio iurisdictionis *expressa* dicatur sitque talis revera (2).

5° **Qui parochis aequiparantur.** Huiusmodi sunt:

a) *quasi-parochi*, ii nempe qui quasi-paroecias regunt de quibus in can. 216, § 3 (can. 451, § 2, 1°);

b) *vicarii paroeciales*, si plena potestate paroeciali sint praediti (can. 451, § 2, 2).

Porro tales *vicarii paroeciales*, plena potestate praediti, qui *loco parochi* sunt, hi recensentur:

α) *vicarius oeconomus*, qui ab Ordinario loci constituitur, ut vacantem paroeciam regat (can. 472, 1°);

β) *vicarius cooperator*, aut *parochus vicinior*, aut *domus Superior*, qui ante nominationem oeconomi regimen paroeciae assumit (can. 472, 2°);

γ) *vicarius adiutor*, qui vicem parochi in omnibus supplet, ob cau-

(1) Hodie obsoleta dici debet quaestio, de qua agunt veteres DD. (v. g. Lugo, disp. 21, n. 21; S. Alph., VI, n. 544; Lacroix, VI, part. 2, n. 1537, etc.), scil., an parochus possit advocare parochum *alienae* dioecesis ad excipiendas confessiones suorum subditorum.

(2) Cfr. Vermeersch, III, n. 445; Noldin, III, n. 340; Prümmer, III, n. 410; Ferreres, II. n. 648.

sam permanentem, v. g. propter senectutem, mentis vitium, imperitiam, etc.; scil. cum parochus muniis obeundis impar est (can. 475);

δ) *vicarius substitutus*, qui absentis parochi locum tenet, dummodo *legitime* suffectus sit (can. 465; 474).

Quidam censent iurisdictionem praedicti vicarii cooperatoris, adiutoris et substituti in casu, non esse ordinariam, sed potius *delegatam a iure*. Cfr. n. **292**.

Item nonnulli putant, omnes indiscriminatim, qui *loco parochi* sunt, habere iurisdictionem delegatam pro tota dioecesi, ut diximus supra de parochis, nisi expresse contrarium statuatur.

Hoc tamen non constat. Proinde attendendae sunt variae locorum consuetudines, et praesertim statuta dioecesana.

6° **Canonicus poenitentiarius** ecclesiae tum cathedralis tum collegiatae gaudet iurisdictione ordinaria pro universa dioecesi, ita ut omnes *dioecesanos* tam *in dioecesi* quam *extra* absolvere valeat, *extraneos* autem *in tota dioecesi;* eosque universos absolvere potest etiam *a peccatis* et *censuris Episcopo reservatis* (can. 401, § 1; 873, § 2).

Quae potestas in reservata Episcopo respicit tum casus quos ipsum ius reservat, tum casus quos Episcopus sibi decreto aut lege dioecesana reservat.

7° **Superiores religiosi exempti,** ad normam constitutionum, *pro suis subditis* (can. 873, § 3).

Dicitur: « *ad normam constitutionum* », quia ex iisdem eruendum est, quinam *ordinaria* potestate gaudeant confessiones audiendi. Certe illa fruuntur ii, qui nomine *Ordinariorum* veniunt (cfr. can. 198), uti sunt Moderatores supremi, Provinciales, etc.

Num etiam Superiores *locales*? Superiores *immediati*, qui loco parochi sunt quoad *subditos* suos, ad normam constitutionum, ordinaria potestate fruuntur.

Censentur autem *subditi* non tantum religiosi professi, sed etiam 1° *novitii*, 2° *postulantes* et 3° *familiares*.

283. Quidam censent etiam rectorem Seminarii, attento can. 1368, pollere potestate *ordinaria* audiendi confessiones alumnorum (3).

Haec opinio, nostro iudicio, intrinseca probabilitate destituitur.

Nam: 1° In iure inauditum prorsus est, quin dicamus absurdum, potestatem *ordinariam* exerceri non posse, et quidem *ordinarie*, cum in hunc praecise finem a iure adnectatur officio, ut expedite atque ordinarie exerceri possit in bonum fidelium.

(3) Cfr. Vermeersch, *De exemptione Seminariorum*, in *Ius Pontificium*, II, p. 67 ss.; Augustine, *A commentary on the new Code of canon Law*, VI, p. 406.

Porro Seminarii rector *expresse a Codice prohibetur, ne audiat confessiones alumnorum* (can. 891; 1360, § 1). Ergo.

2º Potestas *ordinaria* rectoris pro audiendis confessionibus esset inutilis, non solum quia vetita quoad exercitium, verum etiam ex alio capite, nimirum quia in Seminario haberi debent tum confessarii *ordinarii* tum *alii* quoque, sive *extraordinarii* (can. 1361).

Cum proinde, eiusmodi potestas audiendi confessiones sit inutilis in casu, dicendumne est eam competere rectori *ex officio* seu esse *ordinariam?* Absit omnino, ut aliqua dispositio inutilis prorsus atque supervacanea tributur legislatori.

Aliud sane de parocho, in cuius paroecia non sunt a iure praefiniti confessarii ordinarii; de parocho, inquam, qui curam animarum exercere debet, atque ideo necessario frui debet potestate fori interni.

3º Can. 1368 non dicit rectori competere *iura* et *obligationes* parochi, sed solum *officium parochi* ipsi competere affirmat. Quod maximi momenti est.

4º Non datur paritas inter *Superiorem religiosum exemptum*, de quo supra (n. **282.** 7º), et *rectorem* Seminarii; nam illi, aliter quam isti, competit ampla potestas iurisdictionis etiam in foro externo.

5º Ex eo quod Seminarium sit exemptum a iurisdictione paroeciali et rector ipse officium parochi gerat (can. 1368), nihil erui potest.

Sane: *a*) verba « excepta materia matrimoniali et *firmo praescripto can.* 891 » (can. 1368), excludunt evidenter *tum* materiam matrimonialem *tum* potestatem *ordinariam* audiendi confessiones;

b) in can. 451, § 2, ubi est sermo de iis qui parochis aequiparantur, nulla fit mentio de rectore Seminarii;

c) si religiosa familia vel pia domus subducatur a parochi iurisdictione, ad normam can. 464, § 2, locum parochi tenet cappellanus ab Episcopo designatus, qui tamen non ideo gaudet potestate *ordinaria* excipiendi v. g. religiosarum confessiones.

Quae in contrarium asseruntur, solida non sunt (4).

284. Num omnes qui gaudent potestate ordinaria audiendi confessiones possint illam ceteris delegare. — 1. Attento generali statuto can. 199, § 1, videretur affirmandum; sed, perspecto iure antiquo et novo, dicendum est iurisdictionem ad absolvendos sacramentaliter poenitentis ab iis tantum delegari posse, qui a Codice i. e. a can. 874 et 875 ut delegantes indicantur.

2. De canonico *poenitentiario* expresse can. 401, § 1 id statuit: « *Poenitentiarius canonicus... obtinet a iure potestatem ordinariam, quam tamen aliis delegare non potest* ».

De parochis et vicariis parochorum authentice constat ex resp. Pontif. Comm. Codicis, 16 oct. 1919, ad 3 (5).

(4) *Apollinaris*, 1935, p. 282.
(5) *A. A. S.*, XI, 477.

Sane declaratum fuit parochos et vicarios parochorum sine speciali facultate seu mandato Ordinarii loci non posse « sacerdotibus sive saecularibus sive religiosis delegare iurisdictionem ad confessiones recipiendas, aut saltem iisdem iam approbatis iurisdictionem extendere ultra fines loci vel personarum, intra quos ad normam can. 878, § 1 fuerit circumscripta ».

Quod valet etiam de Cardinalibus aliisque (n. **400**).

285. Quando cesset iurisdictio ordinaria. — 1. Cessat duplici modo:

1º *amissione officii*, cum potestas ordinaria (cfr. can. 197, § 1; n. **274,** 4) inhaereat ipsi officio, non autem personae, ita ut amisso officio ex quocunque titulo, necessario amitti debeat ipsa potestas;

2º *post sententiam condemnatoriam* vel *declaratoriam* excommunicationis, suspensionis ab officio, interdicti (can. 873, § 3) - (6).

2. Officium ecclesiasticum autem amittitur renuntiatione, privatione, amotione, translatione, lapsu temporis praefiniti, et resoluto quovis modo iure Superioris a quo officium concessum fuit, si forte concessio facta fuerit cum clausula: *ad beneplacitum nostrum* vel alia aequipollenti (can. 183).

3. Ante sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, excommunicatus vel suspensus aut interdictus *valide* absolvit, at *illicite*, nisi a fidelibus requiratur (can. 2261; 2275; 2284).

Quomodo verificetur et concipienda sit *invaliditas* absolutionis, vide n. **286,** 3.

In periculo mortis omnis sacerdos, etiam post sententiam, *valide* et *licite* absolvit (can. 882; n. **298**).

4. Non quaelibet suspensio, post sententiam condemnatoriam. vel declaratoriam, reddit *invalidam* absolutionem sacramentalem, sed tantum suspensio ab officio, et illa, attento can. 2284, quae prohibet actum potestatis ordinis aut iurisdictionis, v. g. suspensio *ab audiendis confessionibus, a iurisdictione, ab ordinibus, a divinis.*

Nonnulli dubitant, an suspensus *a divinis*, post sententiam, invalide absolvat necne.

Huiusmodi suspensio omnem actum potestatis ordinis vetat ex praescripto can. 2279, § 2, 2º.

Porro, cum absolutio sacramentalis haberi nequeat sine exercitio potestatis ordinis et quidem presbyteralis, sequitur quod, prohibito actu potestatis ordinis, prohibetur quoque in tali casu exercitium potestatis iurisdictionis, quia in ordine ad absolutionem sacramentalem istae duae potestates nequeunt separari.

(6) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 74 ss.

Unde ex can. 2284 actus, post sententiam condemnatoriam aut declaratoriam, fit *invalidus*.

286. Utrum Episcopus interdicere queat parocho aliisque ne valide audiant confessiones. — 1. Quaestio respicit parochum et ceteros omnes qui *ordinaria* gaudent iurisdictione, non autem eos qui *delegata* fruuntur potestate. De his enim nullum est dubium, cum iurisdictio delegata concedi possit sub clausulis et conditionibus easque revocari valeat a delegante. Potestas ordinaria, contra, non conceditur ab Episcopo, sed ab ipso iure, cum sit adnexa officio.

Ulterius quaestio respicit *validitatem* confessionum; nam de liceitate nulla esse potest dubitatio, iusta causa interveniente.

Quaestio, praeterea, non refertur ad privationem officii vel ad sententiam condemnatoriam aut declaratoriam, cum profecto utraque ferri possit ab Episcopo et utraque secumferat iurisdictionis amissionem.

2. Status quaestionis proprie hic est: an Episcopus parocho aliisque *auferre* valeat iurisdictionem, manente officio, pro audiendis confessionibus, aut vetare illius exercitium *sub poena nullitatis*, seclusa sententia condemnatoria aut declaratoria.

Neutrum Episcopus agere valet.

Nequit auferre iurisdictionem, manente officio; quia ex positiva voluntate legislatoris seu Papae ordinaria iurisdictio adnectitur ipsi officio ab eoque separari nequeat, ita ut quandiu manet possessio officii tandiu maneat quoque iurisdictionis.

Nec prohibere valet exercitium iurisdictionis sub poena nullitatis, attento can. 873, § 3 eoque collato cum can. 2284, qui memorat unum dumtaxat casum, scil. sententiam condemnatoriam vel declaratoriam (n. **285**). Porro leges quae iurium exercitium coarctant, ad normam can. 19 sunt stricte interpretandae.

Unde verba can. 880, § 2, qui tribuit Ordinario facultatem *interdicendi munus confessarii* parocho aut poenitentiario, sunt intelligenda de *liceitate* tantum, non autem de *invaliditate*.

3. Demum id praestat animadvertere. Cum fertur sententia condemnatoria aut declaratoria, ex qua sequitur cessatio iurisdictionis ideoque nullitas confessionis, iste effectus directe et immediate provenit ab ipso iure, independenter equidem a voluntate v. g. Ordinarii praedictam sententiam ferentis. Quare, sive ipse cogitet sive non, sive velit sive nolit, actus positus post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam invalidus erit ac propterea invalida absolutio forte concessa.

ARTICULUS V.

De potestate delegata audiendi confessiones.

287. Quando et quomodo obtineatur potestas delegata. — 1. Iurisdictio delegata *incipit* a momento, quo eius concessio *certo innotescit* delegato.

2. Quidam censent requiri ut iurisdictio *acceptetur* a delegato (1). Quod negandum est, nisi aliud constet ex clausulis ab ipso delegante appositis. Sane aliud est quod delegatus possit non acceptare factam delegationem eaque non uti, et aliud est quod valor ipsius delegationis pendeat ex acceptatione delegati. Primum *per se* verum est; alterum, falsum.

Id confirmatur ex can. 37, qui dicit, rescriptum in genere, ideoque etiam delegationis, valere « *ante acceptationem*, nisi aliud ex appositis clausulis appareat », atque ex can. 38, qui statuit rescripta quibus gratia (uti, in casu, facultas absolvendi) conceditur sine interiecto exsecutore, effectum habere a momento quo datae sunt litterae.

Omnes vero admittunt opus non esse, ut acceptatio delegati innotescat deleganti.

3. Si delegatus prius non acceptaverit, postea vero acceptet, facta concessione uti potest, ideoque valide absolvit, dummodo delegans concessionem non revocaverit.

4. Intimatio concessionis proprie dicta non requiritur. Concessio tamen rite significari debet; quod fieri potest non solum verbis aut scripto, verum etiam per nuntium telegraphicum aut telephonicum.

5. Utrum sufficiat ut notitia concessionis, iam revera factae, *privato* intermedio ad delegatum perveniat, an potius requiratur ut ipsi *authentice* innotescat, controvertitur.

Quidam censent valere quod de rescriptis statuitur (can. 53) ideoque requiri notitiam *authenticam* (2).

Alii dicunt sufficere etiam notitiam privatam, quatenus v. g. procurator vel mandatarius per litteras aut per telegraphum vel telephonium postulantem certiorem faciat de concessa facultate (3).

Haec altera opinio probabilior videtur.

Idem valet ubi agitur de iurisdictione *renovanda*. Quare non licet

(1) Ita v. g. Génicot-Salsmans, II, n. 327.
(2) Génicot-Salsmans, II, n. 327.
(3) Vermeersch, III, n. 453; Arregui, n. 599, in nota.

excipere confessiones antequam *nova concessio* seu *renovatio certo innotuerit.*

Ad praxim quod attinet, haec sunt animadvertenda:

1° Si factum concessionis est *certum*, iurisdictio *certa* est ex can. 879.

2° Si est *vere probabile*, Ecclesia *certo supplet*, ex can. 209.

3° Proinde si confessarius *quomodocunque* sit *certus* de tali facto concessionis, et valide et licite absolvit; si *dubius* sit, valide quidem absolvit, at illicite nisi iusta causa excuset.

6. Quoad *modum* concedendi iurisdictionem eamque exercendi vide n. **290.**

288. Quinam possint delegare sacerdotes ad confessiones audiendas. — 1. Omnes qui habent potestatem *ordinariam*, possunt *delegare* sacerdotes ad excipiendas confessiones, *nisi a iure prohibeantur* (cfr. can. 199, § 1; n. **282**).

Aliis verbis, delegare possunt omnes qui potestate episcopali vel quasi-episcopali fruuntur, nempe Episcopi residentiales, Vicarii Generales, Vicarii Capitulares, Abbates et Praelati *nullius*, Administratores Apostolici, etc.

2. In specie: 1° **Ordinarius loci,** in quo confessiones excipiuntur, iurisdictionem delegatam concedit quoad omnes poenitentes tum saeculares tum religiosos quibuslibet sacerdotibus tam saecularibus quam religiosis etiam exemptis (can. 874, § 1).

Haec potestas delegandi est *exclusiva* Ordinarii loci, si agitur de absolvendis saecularibus aut religiosis non exemptis aut alius religionis; est *cumulativa* cum Superiore religionis clericalis exemptae, si agitur de absolvendis subditis eius potestati subiectis (cfr. n. **282,** 7°).

Unde confessarius religiosus interdum absolvere potest vi iurisdictionis acceptae *tum* ab Ordinario loci *tum* a proprio Superiore; cum hoc tamen discrimine, quod vi iurisdictionis acceptae ab Ordinario loci absolvit omnes poenitentes; vi iurisdictionis, e contra, a proprio Superiore acceptae absolvit tantum illos poenitentes qui eius potestati subiiciuntur, ut statim dicetur.

2° **Superior proprius religionis clericalis exemptae,** ad normam constitutionum, *delegat* tum sacerdotes subditos tum alios sacerdotes e clero saeculari vel alterius religionis ad confessiones excipiendas professorum, novitiorum, et eorum qui in religiosa domo diu noctuque degunt (cfr. n. **308**). Idem dicendum de *Superiore societatis clericalis exemptae* sine votis.

3° **Ordinarius loci,** ubi religiosarum domus sita est, confert *peculiarem* iurisdictionem ad quaslibet religiosas et novitias audiendas (cfr. n. **311,** 3).

3. Iurisdictio in casu sequitur naturam iurisdictionis delegantis; quare delegata ab Ordinario loci, est *territorialis,* delegata a Superiore religioso est *personalis* et solum indirecte territorialis.

4. Num omnes qui *ordinaria* gaudent iurisdictione, sacerdotes delegare valeant, vide n. **284.**

289. Quinam delegari possint ad confessiones excipiendas. — 1. Omnes ii delegari possunt, qui capaces sint iurisdictionis ecclesiasticae et quidem non in genere consideratae, sed in ordine praecise ad sacramentum poenitentiae administrandum, quod necessario ac de iure divino praerequirit potestatem presbyteralem (cfr. n. **268** s.).

Unde *sacerdotes* tantum, non autem diaconi vel subdiaconi nec a fortiori alii clerici aut laici, delegari possunt. Id vero, ut palam est, ad *valorem* delegationis.

2. Praeterea necesse est ut sacerdos sit immunis ab irregularitate, a censura et a poena vindicativa quae impediat administrationem sacramenti poenitentiae.

Id *per se* ad *liceitatem* tantum, non autem ad validitatem delegationis. Dicimus *per se*, quia ex voluntate delegantis pendet utrum velit necne, impedimento non obstante, conferre iurisdictionem an non.

Quandiu durat impedimentum, si forte iurisdictio concedatur, eius licitum exercitium manet suspensum, ut evidens est.

Ordinarius etiam personae non capaci iurisdictionis ecclesiasticae, v. g. Antistitae sive Superiorissae, permittere potest modo generali aut particulari designationem sacerdotum quos ipse Ordinarius, posita ista conditione, delegare intendit ad confessiones audiendas. Ita ex. gr. statuere potest: omnes sacerdotes qui ad Sacrum faciendum in sacello religiosarum admittantur, habiles reddo ad confessiones ibi excipiendas.

In casu iurisdictio *expresse* concessa intelligitur ad normam can. 879, § 1.

290. Quomodo iurisdictio concedenda atque exercenda sit. — 1. Imprimis iurisdictio *delegata* concedi potest « *certis quibusdam circumscripta finibus* » (can. 878, § 1), v. g. ad certum tempus (trimestre, semestre, ad annum), ad certum locum (pagum, paroeciam, ecclesiam, sacellum hoc aut illud), ad peculiarem coetum personarum (pueros, viros, mulieres) etc.

Praecipua restrictio habetur in *reservatione casuum*, de qua infra (n. **351** ss.).

In pluribus dioecesibus mos est, ut sacerdotibus, qui 30 vel 35 annos nondum nati sint, iurisdictio ad solos viros audiendos concedatur. Item ad audiendas puellas contubernales religiosarum, alicubi *specialis* exigitur, ex lege dioecesana vel decreto episcopali, iurisdictio quae pro monialibus et sororibus est requisita. Ita quidam docent et alicubi reipsa usu venit (4).

At opportuna distinctio in hac re instituenda est. Si agitur de iurisdictione *delegata*, haec quidem ita potest restringi ut confessiones puellarum contubernalium non respiciat.

Si agitur, e contra, de iurisdictione *ordinaria*, e. g. parochi vel canonici poenitentiarii, haec non potest ab Episcopo circumscribi contra praescriptum iuris *communis*.

Si quis approbatur *universim* ad audiendas confessiones *mulierum* potest valide et licite absolvere praedictas puellas contubernales: limitatio enim iurisdictionis utpote odiosa non est supponenda, sed *expresse* enuntianda.

2. Haec paucis animadvertenda:

1° Iurisdictio in personas simpliciter concessa, nisi aliud expresse constet, praefatae restrictioni obnoxia non censetur.

2° Circumscriptio seu limitatio iurisdictionis respicit ipsum *valorem* confessionum audiendarum, nisi aliud expresse constet.

3° Ex praescripto Codicis Ordinarii loci cavere debent ne iurisdictionem sine rationabili causa *nimis* coarctent (can. 878, § 2). Causa rationabilis esset, ex. gr., aetas non satis provecta, defectus experientiae aut doctrinae, peculiares loci aut personarum circumstantiae.

4° Restrictio sine rationabili causa facta valida semper foret, quamvis forte illicita.

290bis. 3. « *Locorum Ordinarii iurisdictionem ad audiendas confessiones* habitualiter *ne concedant religiosis qui a proprio Superiore non praesentantur* » (can. 874, § 2).

Hoc praescriptum *per se* urget *sub levi* tantum; non agitur de valore delegationis, sed solum de liceitate; excusat causa iusta.

Excluditur tantum habitualis delegatio; unde *per modum actus* delegatio concedi potest valide et licite etiam religiosis a proprio Superiore non praesentatis.

4. Iidem locorum Ordinarii religiosis qui a proprio Superiore praesentantur, *sine gravi causa* iurisdictionem denegare non debent, salvo iure eos subiiciendi examini, quo idonei reperiantur (can. 874, § 2; 877; cfr. n. **277**).

Praescriptum, ut supra, respicit *liceitatem*, non autem validitatem iurisdictionis et, consequenter, confessionum.

(4) Cfr. Vermeersch, III, n. 451.

Utrum sub gravi an sub levi Ordinarius nequeat iurisdictionem denegare religiosis a Superiore praesentatis, controvertitur.

Per se nonnisi sub levi; nec obstant verba « *sine gravi causa* », quae primo intuitu viderentur culpam lethalem significare; at notandum, haec verba non semper et necessario peccatum mortale supponere.

5. Sacerdotes religiosi monentur, ne iurisdictione eis ab Ordinario concessa *sine licentia* saltem *praesumpta* proprii Superioris utantur, excepto casu, quo religiosus ad suae conscientiae quietem confessionem suam instituere vellet (can. 874, § 1 coll. cum can. 519).

Tria animadvertenda: 1° Hoc vetitum non validum, sed solum *licitum* usum iurisdictionis delegatae respicit.

2° *Per se* urget *sub levi*, praesertim si fiat per modum actus, non autem habitualiter, dummodo absit scandalum aut contemptus auctoritatis, quod interdum adesse potest.

3° *Licentia* saltem *praesumpta* vix deest in praxi, nisi ex praevio actu positivo Superioris, nempe ex positiva prohibitione contrarium constet.

291. 6. Iurisdictio ad confessiones *valide* audiendas debet esse **scripto** aut **verbis** concessa, et quidem **expresse** (can. 879, § 1).

1° Excluditur proinde concessio *praesumpta*, quae revera non exsistit, et solum exsisteret, si peteretur.

2° Item excluditur concessio *tacita*, quae facile ambiguitati et incertitudini subest.

3° Vocabulum *expresse* non est idem ac *explicite*. Non requiritur, ad normam can. 879, § 1, formula concessionis *explicita*; sufficit formula *implicita*, ea nempe quae nominationem vel missionem explicite referens, concessionem iurisdictionis coniunctam ex consuetudine aut lege cum nominatione aut missione *implicite* significet.

Unde sacerdoti qui v. g. vocatur ab Episcopo ad sacram missionem dandam fidelibus alicuius paroeciae (cfr. can. 1349), vel ad spiritualia exercitia tradenda sacerdotibus aut religiosis (can. 126; 541; 595, § 1, 1°), eo ipso *implicite* conceditur etiam facultas audiendi confessiones, cum sacrae missiones et spiritualia exercitia concipi nequeant sine peccatorum confessione rite facta.

4° Quidam censent sufficere, in casu urgenti, iurisdictionem *praesumptam de praesenti;* ita ut « qui moraliter certus sit de recepto ab Episcopo libello quo iurisdictionem postulat, et de responso affirmativo dato sive suo procuratori sive per litteras, possit, rebus urgentibus, iam ante receptas litteras vel ante reditum mandatarii, confessiones excipere » (5).

(5) Vermeersch, III, n. 453.

Haec sententia, licet nonnulli negent aut dubitent, probabilis videtur, dummodo revera duae memoratae conditiones adsint, nimirum ut 1° *moraliter certus* sit de *recepto* ab Episcopo *libello*, et 2° *moraliter certus* sit de *responso affirmativo ab eo dato*.

5° Ratihabitio iurisdictionis sive prudenter praesumpta sive etiam certa, post factum seu auditam confessionem, profecto non sufficit (6).

6° Procurator vel mandatarius potest per telegraphum aut telephonium postulantem de concessa facultate certiorem facere.

7° Iuxta omnes, praesumere non licet conditionem aliquam, a qua valor actus seu confessionum, in casu, dependet (7).

8° Concessio iurisdictionis ad confessiones audiendas debet esse omnino *gratuita* (can. 879, § 2) - (8).

Si quis, contra praescriptum sacrorum canonum, aliquid exigeret pro concessione iurisdictionis, *per se* graviter peccaret atque delictum simoniae committeret.

292. Iurisdictio delegata a iure ad confessiones audiendas. — 1. Quod sit admittenda huiusmodi iurisdictio, certum est. Sane iurisdictio interdum non est *ordinaria*, quia deest officium ecclesiasticum proprie dictum; nec est delegata *ab homine*, cum reipsa a Superiore per actum quendam positivum non conferatur.

Idcirco necessario admitti debet delegatio *a iure* facta, cum nempe lex ipsa iurisdictionem tribuit sacerdotibus audiendi confessiones in nonnullis casibus.

2. Iurisdictio potest esse delegata non solum a iure *communi*, v. g. a Codice, sed etiam a iure *particulari*, nempe a lege dioecesana vel a legitima consuetudine.

3. Iurisdictione delegata *a iure communi* seu a Codice gaudent:

1° Omnes sacerdotes *in periculo mortis*, etiam non approbati, irregulares, censura irretiti, etc. (can. 882);

2° sacerdotes iter maritimum facientes (cfr. n. **300**);

3° confessarii ad mulierum confessiones excipiendas approbati, licet religiosis non destinati, qui absolvant religiosas graviter aegrotantes, deficiente mortis periculo (can. 523);

(6) Cfr. Ferreres, II, n. 649; Lehmkuhl, II, n. 380, 4.
(7) Cfr. Noldin, III, n. 339; Vermeersch, *l. c.*
(8) Cfr. Conc. Trid., Sess. XXIII, cap. 15 *de ref.*; Const. « *Inscrutabili* », Greg. XV, 5 febr. 1622, § 1, 5; Const. « *Superna* » Clement. X, 21 iun. 1670, § 1; Const. « *Admonet Nos* » Clement. XII, 11 aug. 1735, § 1, 3; Epist. encycl. « *Decet quam maxime* », Bened. XIV, 21 sept. 1769, § 24.

4° sacerdotes qui absolvunt in errore communi aut in dubio positivo et probabili (can. 209; cfr. n. **339** ss.) - (9).

5° cardinales facultatem habent sibi et suis familiaribus eligendi sacerdotem confessionibus excipiendis, qui, si iurisdictione caret, *ipso iure* eam obtinet, etiam quoad peccata et censuras reservatas, exceptis tantum censuris specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatis et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii (can. 239, § 1, 2°);

6° etiam Episcopi sive residentiales sive titulares eadem facultate gaudent sibi suisque familiaribus eligendi confessarium, qui, si careat iurisdictione, *ipso facto* eam obtinet, etiam quod spectat ad casus Ordinario loci quomodocunque (iure communi vel particulari) reservatos (can. 394, § 1, 1°; 239, § 1, 2°).

Nomine *familiarium* veniunt omnes et soli ii, clerici vel laici, qui diu noctuque in domo episcopali degunt.

Electio seu designatio confessarii facienda est ab ipso Cardinali aut Episcopo, non autem ab eius familiari. Hoc tamen non impedit quod fieri possit electio tam explicite quam implicite, sive directe sive indirecte.

An Ordinarius concedere valeat alicui facultatem sibi eligendi confessarium? Quidam absolute negant; alii rectius affirmant, dummodo agatur de sacerdote idoneo, qui confessiones excipiat in territorio delegantis.

293. An et quando iurisdictio delegata suspendi aut revocari possit. — 1. Habetur *revocatio*, quando ipsa iurisdictio aufertur, ita ut sacerdos, qui prius illa gaudebat, eam penitus amittat. Habetur *suspensio* iurisdictionis, quando haec non tollitur, sed tantum prohibetur eiusdem usus sive exercitium.

Hinc practice maximum datur discrimen; ubi iurisdictio *revocata* fuerit, *invalide* absolvitur; ubi *suspensa* tantum fuerit, *illicite* absolvitur, sed valide, nisi intercesserit sententia condemnatoria aut declaratoria (cfr. n. **285**, 4).

2. Ordinarius loci nequit iurisdictionem concessam ad confessiones audiendas *revocare* aut *suspendere*, « *nisi gravem ob causam* » (can. 880, § 1).

Ratio, quia suspensio et a fortiori revocatio est valde odiosa, quippe quae cedit in gravamen confessarii, et forte etiam in damnum animarum. Quare non modo causa iusta, sed *gravis* requiritur, ut *licite* suspendi vel revocari queat iurisdictio.

(9) Cfr. Noldin, III, n. 344; Vermeersch, III, n. 459.

Consulto dicimus *licite*, quia revocatio aut suspensio, etiam irrationabiliter facta i. e. absque ulla causa, foret quidem illicita, at *valida*.

Quidam putant revocationem sine iusta causa praevio examine concessam esse *probabiliter invalidam*, quia, aiunt, « dicta concessio non tam favor ex beneplacito quam ius ex iuridica sententia est; unde nequit ex iniusto beneplacito cessare » (10).

Haec opinio non videtur admittenda, cum falso nitatur supposito: supponit nempe concessionem iurisdictionis esse « *ius ex iuridica sententia* » ortum, quod verum non est.

Idem principium ex can. 880, § 1 valet etiam pro revocatione aut suspensione *licentiae* (cfr. n. **280**) ex parte Superioris religiosi.

293bis. 3. « *Non tamen licet Episcopo, inconsulta Sede Apostolica, si de domo formata agatur, omnibus alicuius religiosae domus confessariis una simul iurisdictionem adimere* » (can. 880, § 3).

1° Vetatur *collectiva* revocatio iurisdictionis, non autem *singularis*. Unde *per se* nihil obstat quin Episcopus plures eiusdem domus religiosae confessarios, ob causas graves, *singillatim* successive suspendat, quamvis iam nullus remaneat religiosus iurisdictione Ordinarii loci praeditus.

2° Hoc vetitum respicit religiosos domus *formatae*, illius nempe, in qua sex saltem religiosi professi degunt, quorum, si agatur de religione clericali, quatuor saltem sint sacerdotes (can. 488, 5°).

Requiritur et sufficit ut sex religiosi professi, quorum quatuor saltem sint sacerdotes, *habitualiter* degant in domo, seu eidem revera addicti sint, etsi interdum absint.

Necesse omnino est, ut domus religiosa sit *legitime* constituta, ad normam nempe sacrorum canonum (can. 495 ss.).

Nihil interest utrum domus religiosa sit exempta an non, quia Codex non distinguit.

3° Dicitur « *inconsulta Sede Apostolica* », i. e. *ordinarie* et *per se* S. Congregatione de Religiosis, quatenus Episcopus, si graves urgeant rationes, has S. Sedi seu dictae Congregationi significare eiusque supremo iudicio adamussim stare debet.

Ratio vetiti multiplex ac manifesta est. Imprimis habetur in casu gravamen notabile domui religiosae illatum, et forte etiam diffamatio seu bonae aestimationis amissio coram populo ex rei divulgatione.

Praeterea facile haberi potest scandalum atque animarum detrimentum. Accedit quod permissio facta ab Ordinario loci constituendae novae domus religiosae facultatem secumfert pro religionibus clericalibus habendi ecclesiam vel oratorium publicum domui adnexum, et sacra ministeria peragendi (cfr. can. 497, § 2); porro *sacra ministeria* necessario complectuntur, inter cetera, etiam administrationem sacramenti poenitentiae.

(10) Ferreres, II, n. 650, q. 6; Arregui, n. 599, not. 2.

Igitur, ex praevia permissione novae domus erigendae, aliquod *ius quaesitum* religiosis competit. Quibus attentis, facile explicatur praescriptum canonis 880, § 3.

4° Utrum *invalida* sit, an solum *illicita* privatio iurisdictionis *collectiva* ab Episcopo facta, « inconsulta Sede Apostolica », non satis constat. Perspecta voce « *non licet* », probabilius dicendum non constare de *nullitate* revocationis, sed tantum liquet de illiceitate eaque *per se* gravi.

294. Quando cesset iurisdictio delegata. — 1. Cessat:

1° elapso tempore, v. g. si ad mensem vel annum concessa fuerit;

2° expleto mandato;

3° exhausto numero casuum, pro quo concessa fuit;

4° cessante causa finali, ex. gr. si delegetur sacerdos ad supplendum cappellanum infirmum, et hic convalescat atque officium reassumat, delegatio cessat;

5° revocatione directe intimata delegato;

6° renuntiatione delegati deleganti directe intimata atque ab eodem acceptata (nisi enim acceptetur a delegante, iurisdictio manet, quippe quae pendet non a voluntate delegati, sed a voluntate delegantis);

7° resoluto iure delegantis, si id ex clausulis appareat, vel potestas concessa tantum sit excipiendi confessionem alicuius determinatae personae in rescripto aut indulto expressae, et res adhuc integra sit (can. 61; 73; 207, § 1).

Unde cessat morte delegantis iurisdictio concessa « *ad beneplacitum nostrum* », vel « *donec vixero* », aut « *munere meo durante* »; non autem ea quae conceditur « *ad beneplacitum* », aut « *usque ad revocationem* », etc.

2. Sacerdos qui *inadvertenter* utitur iurisdictione post elapsum tempus aut exhausto numero casuum pro quo data fuit, *valide* absolvit (can. 207, § 2).

Inadvertentiae aequiparatur error, oblivio, inconsideratio, etsi forte culpa non vacet (11).

(11) Cfr. Cappello, *De censuris*, nn. 48, 73.

295. An et quando delegatus ad confessiones audiendas possit alios sacerdotes subdelegare. — 1. *Per se* potestas delegata confessiones excipiendi *personalis* est, seu censetur electa industria personae (cfr. can. 199, § 2), ita ut facultas subdelegandi, nisi *expresse* concessa fuerit, excludenda sit.

2. Ordinarii (cfr. n. **282**), qui possunt delegare sacerdotes ad confessiones audiendas, valent quoque potestatem facere *subdelegandi* (12).

At potestas subdelegata non potest iterum subdelegari, nisi id expresse concessum fuerit (can. 199, § 5).

296. Notae historicae. — 1. *Ante* Concilium Trid. *regulares exempti* iurisdictionem accipiebant a Romano Pontifice.

2. *Post* Concilium Trid. controvertebatur, utrum ab Ordinario loci una cum *approbatione*, pro audiendis confessionibus *saecularium*, reciperent, an potius, ut antea, a Summo Pontifice (13).

3. Rectius distinguendum. Regulares *mendicantes* recipiebant per suos Superiores regulares iurisdictionem *a S. Sede* ad excipiendas saecularium confessiones. Episcopus autem concedebat *approbationem*. Nam post Concilium Trid. (14) nullus sacerdos confessiones *saecularium*, sacerdotum vel laicorum, *valide* audire poterat, nisi *aut* paroeciale beneficium obtinuisset *aut* approbatus fuisset ab Episcopo loci ubi iurisdictio exercebatur.

Usus tamen ferebat, praesertim recentiore aetate, ut Episcopi, approbando, simul delegarent etiam iurisdictionem, ita ut hanc plerique regulares ex duplici fonte haberent (15).

4. Hodie regulares exempti pro audiendis confessionibus *suorum* iurisdictionem a Papa, per suos Superiores, seu a iure communi obtinent; pro confessionibus *aliorum*, a loci Ordinario.

297. An sacerdos latinus vel orientalis ordinaria aut delegata praeditus iurisdictione possit absolvere fideles alterius ritus. — Principium expresse ac dilucide statuitur in can. 881, § 1: « *Omnes utriusque cleri sacerdotes ad audiendas confessiones approbati in aliquo loco, sive ordinaria sive delegata iurisdictione instructi, possunt... catholicos cuiusque ritus orientalis, valide et licite absolvere* ».

Huic praescripto correspondet praescriptum can. 905.

(12) Cfr. Lehmkuhl, II, n. 381; Vermeersch, III, n. 456.
(13) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 343 ss.; Vermeersch, *De religiosis*, I, n. 516; Tanquerey, I, n. 375.
(14) Sess. XXIII, cap. 15, *de ref.*
(15) Cfr. Vermeersch, *l. c.*; Lehmkuhl, II, n. 382.

Haec animadvertas:

1° Verba adeo sunt clara et generalia, ut *omnes* fideles orientales comprehensi intelligantur, nulla facta exceptione.

2° Quamvis orientales non subsint ex iure antiquo et hodie ex can. 1 legibus pontificiis mere disciplinaribus; tamen si *expressa* fiat mentio de iisdem, profecto subiiciuntur. Porro in citato can. 881, § 1, uti in aliis (v. g. can. 98; 866), expressis verbis R. Pontifex seu legislator loquitur etiam de orientalibus. Ergo.

3° Agitur in casu de iure *communi* sive *pontificio*, cui nullatenus derogare possunt Episcopi sive latini sive orientales.

4° Ratio huius praescripti evidens est: pia Mater Ecclesia, cui omnium filiorum spiritualis salus quam maxime cordi est, vult facillimum reddere usum sacramenti Poenitentiae et omnimodae libertati conscientiae consulere.

5° Can. 881, § 1 non distinguit inter locum et locum, territorium et territorium; imo, cum huiusmodi lex sit pontificia ideoque *de se* generalis, ex ipsa rei natura respicit omnes fideles *ubique terrarum* degentes. Contraria opinio (16) fundamento iuridico penitus caret.

Ceterum nihil novi hac de re statuit can. 881, § 1.

a) Instructio S. C. de Prop. Fide, 2 iun. 1835, ad Archiep. Aleppen., haec habet:

« La S. Sede ha ritenuto sempre la massima, che non si deve vincolare in alcun modo la libertà de' cristiani in un punto così delicato, quale è la sacramentale confessione, ed ha voluto *sempre* che fosse lecito a ciascuno di manifestare le sue colpe a quello tra i sacri ministri approvati, che gli fosse più a grado. Non ha egualmente *mai* proibito ad un confessore approvato di ascoltare nella propria chiesa le confessioni di qualunque siasi cattolico, che si presentasse al sacro tribunale. Così non è proibito ai cristiani di una diocesi passare in un'altra per ivi confessarsi...

« *Questa è stata sempre, ed è la massima e la pratica tenuta dalla S. Sede. Non si è fatta poi* mai *alcuna distinzione di rito*, giacchè l'amministrazione di tal sacramento non porta alcun cambiamento di rito; chè anzi *la stessa S. Sede, quante volte si è mosso alcun dubbio* su tal particolare, *ha dichiarato che non devesi fare in tal genere alcuna limitazione*. Quindi nel 1626 (5 di giugno) *vietò severamente* ad alcuni Vescovi latini d'impedire i loro sudditi di confessarsi dai sacerdoti ruteni, e viceversa; eccone il decreto:

« Non debere latinos Episcopos prohibere subditis suis, ne confessiones faciant cum sacerdotibus ruthenis unitis ab Ordinariis locorum approbatis; nec e contra Episcopos ruthenos unitos subditos suos simili prohibitione ligare ne confessarios latinos approbatos ad excipienda peccata sua adeant » (17).

(16) Cfr. *L'Ami du Clergé*, 1924, p. 569 ss.
(17) *Collect. S. C. de Prop. Fide*, I, n. 839.

b) Haec dubia proposita fuerunt S. C. de Prop. Fide:

« 12. Possuntne Episcopi *orientales* respectivis sui ritus hominibus pro suo lubitu *prohibere, ne confiteantur peccata sua missionariis latinis*, aut Missam audiant, aut sacram Communionem percipiant in ecclesiis latinis, etiam praeter tempus paschale, et in die festo v. g. patronali?

« 13. *Si non obstante illa episcopali prohibitione accedat unus aut alter* ex praedictis hominibus ad missionarium confitendi gratia, *peccatne confitens, peccatne missionarius qui illius accipit confessionem*, aut illi in missionis suae ecclesia sacram administrat Communionem? ».

S. Congregatio die 12 dec. 1838 reposuit:

« Ad 12. *Negative in omnibus*, etiam quoad sacram Communionem, ubi ritus diversitas non repugnet.

« Ad 13. *Negative ad primam partem*, si agatur de prohibitione generali; secus de praecepto particulari cuipiam facto ob peculiares causas S. Congregationi communicandas; et negative etiam ad secundam, nisi obstet diversitas ritus » (18).

c) Instructio S. C. de Prop. Fide ad Deleg. Apostolicam Aegypti, 30 april. 1862, haec refert:

« Il 2° dubbio riguarda la percezione dei sacramenti che fanno gli *orientali* nelle chiese *latine*, cioè della Penitenza e della Eucarestia. Quanto alla *Penitenza*, la S. Sede ha ritenuto *sempre* la massima che non si deve vincolare in alcun modo la libertà dei cristiani in un punto così delicato, qual è la sacramentale confessione, ed ha voluto *sempre* che fosse lecito a ciascuno di manifestare le sue colpe a quello fra i sacri ministri approvati che gli fosse più a grado. Non ha ugualmente *mai* proibito ad un confessore approvato di ascoltare la confessione di qualunque siasi cattolico che a lui si presentasse nel sacro tribunale... *Nè si è fatta mai* su questo punto *alcuna restrizione di rito*, giacchè l'amministrazione di tal sacramento non porta seco alcun cambiamento nel rito « (19).

ARTICULUS VI.

De iurisdictione in peculiaribus adiunctis.

298. Iurisdictio in periculo mortis omnibus sacerdotibus conceditur. — « *In periculo mortis omnes sacerdotes, licet ad confessiones non approbati, valide et licite absolvunt quoslibet poenitentes a quibusvis peccatis aut censuris, quantumvis reservatis et notoriis, etiamsi praesens sit sacerdos approbatus, salvo praescripto can.* 884; 2252 » (can. 882).

1° Iurisdictio ad confessiones audiendas est *delegata a iure*.

(18) *Collect. S. C. de Prop. Fide*, I, n. 879.
(19) *Collect. S. C. de Prop. Fide*, I, n. 1228.

2° *Periculum*, proprie loquendo, non est idem ac *articulus* mortis. Habetur *periculum* quoties adest prudens timor mortis brevi secuturae; *articulus*, quando mors iam moraliter certa est, seu proxime instat.

Ex can. 882 *utrumque aequiparatur*, tum quia periculum mortis sufficit ad inducendam obligationem confitendi (cfr. n. **260**), tum quia Ecclesia non satis consuluisset saluti fidelium, si iurisdictionem concessisset dumtaxat in mortis articulo.

Ex qualibet causa sive *intrinseca* (v. g. ex morbo, vulnere inflicto, partu difficili, extrema senectute) sive *extrinseca* (v. g. ex bello, navigatione periculosa, chirurgica operatione, extremo supplicio) periculum oriri potest (1).

Quando mors est *vere probabilis*, licet non certa aut probabilissima vel imminens, habetur *periculum* mortis.

Hinc merito S. Poenit. 18 mart. 1912 et 29 maii an. 1915 declaravit milites quoscunque in statu bellicae convocationis, seu ut aiunt mobilisationis, *ipso facto* aequiparari posse iis qui in periculo mortis versantur (2).

An periculum mortis exsistere censendum sit, ubi agitur de itinere *aëreo* vel *maritimo* aut *submaritimo*? Tempore belli, procul dubio huiusmodi periculum admittendum est quoad milites seu copias militares, sive certamen actu gerant sive in statu bellicae convocationis versentur.

In ordinariis adiunctis, seu extra tempus belli, distinguendum. Quoad iter *aëreum*, censemus hodie, perspecto maximo progressu et perfectione artis aëreonauticae, periculum mortis *de se* non verificari, ideoque non esse applicandum can. 882.

Quoad iter *maritimum*, a fortiori idem dicendum. Quoad iter *submaritimum*, res gravior est, attento peculiari periculo; probabilius tamen videtur negandum, cum revera ex progressu recenter facto periculum sit potius leve ac remotum in ordinariis adiunctis.

3° *Omnes sacerdotes*, nullo excepto, facultatem habent in periculo mortis audiendi confessiones, quamvis forte sint excommunicati, suspensi, interdicti, irregulares, non approbati, haeretici aut schismatici, reducti ad statum laicalem, degradati.

4° Absolvere possunt *ab omnibus peccatis* et *censuris*, licet quomodocunque *reservatis*, etiam *specialissime*, quamvis *publicis* et *notoriis* vel *ab homine*, sine ulla restrictione (3).

(1) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 114; D'Annibale, I, n. 38.
(2) *Acta Apost. Sedis*, VII, 282.
(3) Génicot-Salsmans (II, n. 332) ait: « Excipienda videtur *suspensio*, quae non obest susceptioni poenitentiae ». Nulla est ratio, attentis verbis can. 882 « a *quibusvis* censuris », admittendi huiusmodi exceptionem.

5° Absolutio in periculo mortis concessa ad normam can. 882 limitatur ad forum *internum* nullumque effectum sortitur in foro *externo* (4).

Amplissima enim facultas absolvendi graviter decumbentes in hunc finem tantum tribuitur, scil. ut iidem, si obierint, omni culpa expertes sint coram Deo. Proinde eorum conditio iuridica ad forum *externum* quod attinet, eadem manet, cum omnibus consectariis ad normam iuris, perinde ac si absolutio in foro externo data non fuisset.

6° De absolutione a censuris vide quae fuse in alio opere exponimus (5) et infra (n. **402** ss.).

7° Sacerdos excommunicatus, etiam vitandus, suspensus aut personaliter interdictus potest *valide* et *licite* absolvere moribundum, *etiam praesente alio sacerdote* (can. 2261, § 3; 2275, 2°; 2284).

8° Sacerdos *non approbatus*, quicunque is sit, potest *valide* et *licite* absolvere moribundum, *licet approbatus praesens sit.*

9° Moribundus, si desit alius sacerdos cui sine nimia difficultate seu repugnantia confiteri valeat, sacerdotem *publice apostatam* vel *schismaticum* aut *haereticum* potest *licite* vocare, qui *valide* et *licite* absolvit tum a peccatis tum a censuris quibuslibet.

De hac re nulla est ratio dubitandi, perspecta doctrina *Concilii Trid.* (6), attento praescripto canonis 882, aliisque compluribus documentis Sedis Apostolicae consideratis (7).

Card. *Albitius* refert *Innocentium XI*, de hoc dubio interrogatum, iussisse ne iam de veritate huius sententiae ambigeretur (8).

Dicimus: *si desit alius sacerdos*, quia in mortis periculo licet quidem vocare sacerdotem haereticum vel schismaticum, at extra casum necessitatis licitum non est cum illo communicare in divinis. Praeterea ratio habenda est scandali et periculi perversionis, eo quod haereticus vel schismaticus facile tentare potest, ut poenitentem ad suam sectam pertrahat, et aliis fidelibus eiusmodi communicatio in divinis facile videri potest falsae sectae professio (9).

Absolutio in casu est semper valida et *per se* etiam licita; *per accidens* potest esse illicita ratione scandali, periculi perversionis etc.

S. C. S. Off. 7 iul. 1864 declaravit recipi posse sacramentum poenitentiae a sacerdote schismatico in periculo mortis, « dummodo aliis fidelibus *non praebeatur scandalum, nec sit alius sacerdos catholicus*, nec sit periculum ut fidelis ab haeretico pervertatur, et tandem probabiliter credatur sacerdotem haereticum administraturum hoc sacramentum secundum ritus Ecclesiae ».

(4) Pontif. Comm. Codicis, 28 dec. 1927; *A. A. S.*, XX, 61.
(5) Cappello, *De censuris*, n. 114 ss.
(6) Sess. XIV, *de poenit.*, cap. 7.
(7) S. Alphonsus (*Quaest. ref.* 19) corrigit vel explicat quae minus recte aut satis obscure de hac quaestione scripserat (lib. VI, n. 560).
(8) *De inconstantia in iure admittenda vel non.* Pars I, *De inconstantia in fide*, cap. 18 s.
(9) Cfr. Lehmkuhl, II, n. 72; Génicot-Salsmans, II, nn. 130, 332.

Quare nonnulli auctores merito censent, in praxi melius esse, ut moribundus, elicita contritione perfecta, divinae misericordiae se committat, potiusquam tanto periculo se exponat (10).

299. Iurisdictio competens cappellanis militum. — 1. Quoad huiusmodi cappellanos standum est peculiaribus S. Sedis praescriptis (can. 451, § 3). Ex his dispiciendum, utrum dicti cappellani aequiparentur parochis an non, atque proinde num gaudeant facultate ordinaria audiendi confessiones militum an minus.

2. Si cappellani specialiter sint delegati *a Summo Pontifice* ad curam spiritualem militum, aut *a cappellano maiori a Papa approbato*, uti in Hispania, possunt *ubique* milites absolvere absque Ordinarii loci iurisdictione.

Si potestatem obtinent *ab Ordinario loci*, possunt absolvere solum in eius dioecesi et extra illam, in itinere et in castris, ex consensu Episcoporum; in stationibus et in praesidiis, sine iurisdictione Episcopi loci, valide absolvere nequeunt (11).

Generatim cappellani militum ampliorem facultatem accipiunt (12).

3. In Italia, ex art. 14 Concordati, cappellanis militum tribuuntur « *competenze parocchiali* », ideoque eorum potestas habenda est tanquam *ordinaria*, utpote adnexa officio. Peculiari quoque potestate quoad censuras gaudere solent, *delegata* ab Ordinario castrensi, una cum aliis facultatibus extraordinariis.

Iurisdictio est *personalis*, quippe quae respicit milites aliasque personas nosocomiis militaribus addictas; nam, ut statuit citatus art. 14, « l'Ordinario militare ha giurisdizione anche sul personale religioso maschile e femminile addetto agli ospedali militari ».

Hinc sequitur iurisdictionem, quae competit Ordinario castrensi et cappellanis militum, peculiari territorio *per se* non circumscribi, ac praeterea Ordinarium castrensem posse eam delegare, *pro suis respective subditis seu militibus*, etiam ceteris sacerdotibus qui cappellani non sint.

(10) Noldin, III, n. 43, 3; Ferreres, II, n. 648 ss.
(11) Cfr. Ferreres, II, n. 655; Prümmer, III, n. 410, 6.
(12) In Hispania Episcopus Sionensis pro tempore, Patriarcha Indiarum occidentalium est cappellanus generalis exercituum eique competit universa iurisdictio castrensis (Bened. XV, 9 dec. 1920). Ipse igitur et cappellani ab eo approbati, independenter ab Ordinariis locorum, possunt *ubique* milites absolvere. Cfr. Ferreres, *l. c.*

300. Potestas quae competit sacerdotibus navigantibus. — 1. Can. 883, § 1 haec statuit: « *Sacerdotes omnes maritimum iter arripientes, dummodo vel a proprio Ordinario, vel ab Ordinario portus in quo navim conscendunt, vel etiam ab Ordinario cuiusvis portus interiecti per quem in itinere transeunt, facultatem rite acceperint confessiones audiendi, possunt, toto itinere, quorumlibet fidelium secum navigantiam confessiones in navi excipere, quamvis navis in itinere transeat vel etiam aliquandiu consistat variis in locis diversorum Ordinariorum iurisdictioni subiectis* ».

Itaque:

1° Omnes et singuli sacerdotes, qui iter maritimum arripiunt, peculiari iurisdictione gaudent quoad confessiones excipiendas.

Ad id duae conditiones requiruntur. Necesse est

a) ut sacerdotes iter maritimum revera arripiant, etiam per paucos dies, imo per unum vel alterum dumtaxat;

b) ut potestatem audiendi confessiones acceperint *vel* ab Ordinario proprio, *vel* ab Ordinario portus ubi navim conscendunt, *vel* ab Ordinario cuiuscunque portus interiecti per quem transeunt in itinere, *vel*, addimus, immediate a S. Sede, ut interdum fit.

Nomine *maris* heic intelligitur etiam lacus valde amplus, ut exsistit in nonnullis regionibus v. g. Americae Latinae, lacus nempe qui veram navigationem admittit.

2° Haec iurisdictio non conceditur nisi *in itinere*, non autem in portu unde navis solvit, nec in portu ubi iter finem habet.

Manet autem toto tempore navigationis moraliter aestimando. Incipit a momento quo sacerdos moraliter iter maritimum arripere censetur; ideo necesse non est, ut navis e portu iam discesserit.

3° Facultas audiendi confessiones navigantium in casu est delegata *a iure*, quia exercetur extra territorium obnoxium potestati Ordinarii.

Idcirco verba « *facultatem rite acceperint confessiones audiendi* » exprimunt tantum *conditionem*, et quidem *sine qua*, licet revera absolutio non detur vi huiusmodi facultatis receptae. Ea late intelligenda sunt, sive pro omnibus fidelibus concessa fuerit facultas, sive pro viris aut mulieribus tantum.

Quidnam si facultas, ad tempus concessa, iam cessaverit tempore iam elapso, aut defectura sit itinere durante? In hoc postremo casu, sacerdos potest toto itinere audire confessiones, quia conditio actu verificatur initio itineris. In priore casu, res est incerta. Sententia affirmativa satis probabilis videtur, cum agatur de simplici conditione eaque prius iam verificata.

4° Nomine *Ordinarii proprii* intelligi debet *Ordinarius loci*, qui pro *religioso* est Ordinarius loci conventus ad quem religiosus pertinet, vel ubi actu commoratur si agitur de religioso exempto.

Iuxta nonnullos, pro sacerdote religioso, nomine *Ordinarii proprii*, intelligitur quoque Superior maior religionis clericalis exemptae, ad normam can. 198. Quae sententia hodie sustineri nequit, ex responso Pontif. Comm. Codicis diei 30 iul. 1934.

5° In alto mari, cum navis tunc extra omnem dioecesim versetur, iurisdictio nulla dioecesana reservatione coarctatur.

2. Non solum quoad omnes *navigantes*, verum etiam quoad ceteros fideles *non navigantes* confertur sacerdotibus iurisdictio.

Can. 883, § 2 statuit: « *Quoties vero navis in itinere consistat, possunt* (sacerdotes) *confessiones excipere tum fidelium qui quavis de causa ad navim accedant, tum eorum qui ipsis ad terram obiter appellentibus confiteri petant eosque valide ac licite absolvere etiam a casibus Ordinario loci reservatis* » (can. 883, § 2). Igitur:

1° Sacerdotes *navigantes*, de quibus supra, absolvere possunt, iisdem servatis conditionibus, etiam fideles non navigantes, qui *vel* ad navim accedunt, *vel* sacerdotibus *obiter* ad terram appellentibus confiteri postulant.

2° Vox *obiter* excludit voluntatem commorationis in loco, ita ut nonnisi ad breve tempus et cum intentione iter maritimum denuo arripiendi sacerdotes appellant. Parum interest, utrum necessitatis causa, an recreationis seu solatii gratia id fiat, puta ad urbem sive locum invisendum.

Ex resp. *Pontif. Comm.* 20 maii 1923, appellens ad terram in itinere confessiones audire valet per duos vel tres integros dies, sed non ultra triduum si *facile* adiri possit loci Ordinarius. Non refert autem sive eadem navi sive altera exspectanda, sacerdos iter prosecuturus sit (13).

Ordinarius *facile* adiri potest, si in loco ubi navis appellit ipse degat, vel in urbe sat propinqua, ita ut sive personaliter sive per litteras *commode*, omnibus circumstantiis perpensis, adiri queat. In dubio de *facili* aditu ad Ordinarium necne, sacerdos valide et licite audit confessiones; item, si ex causa inopinata navis ultra tres dies in portu manere debeat aut sacerdos aliam exspectare cogatur.

3° Sacerdos navigans in casu *valide* et *licite* absolvit, ex delegatione facta ab ipso iure communi, etiam a casibus Ordinario loci reservatis.

3. Quidnam de itinere aëreo aut terrestri per viam ferream, sed valde diuturno, v. g. per Siberiam? Quoad iter aëreum, ut supra dixi-

(13) *A. A. S.*, XVI, 113.

mus (n. **298**, 2°), censemus periculum mortis hodie et per se non verificari.

Attamen ex analogia videtur probabiliter applicandum praescriptum can. 883. Idem dicendum de itinere terrestri per viam ferream valde diuturno. Optandum ut authentica de utroque casu detur responsio.

Nunc de itinere aëreo quaestio resoluta.

301. Motu proprio Pii XII « Animarum studio » 16 dec. 1947. — Hoc motu proprio statuitur ac decernitur, « ut quae can. 883 C. I. C. de facultate excipiendi confessiones sanciuntur pro sacerdotibus maritimum iter habentibus, valeant atque extendantur, consentaneis quidem clausulis, ad sacerdotes iter aërium facientes » (*A. A. S.*, XL, 17).

Quae proinde diximus de Ordinario, de initio et cessatione facultatis ceterisque (n. **301**), huc spectant.

301bis. Notae historicae et discrimen inter ius novum et vetus. — 1. Can. 883 confirmat et extendit, dissipata ambiguitate quorundam verborum, ius ante Codicem vigens, in decretis S. Officii 9 april. a. 1900, 13 dec. 1901, 23 aug. 1905, 13 dec. 1906.

In decreto S. Off. 23 aug. 1905 approbatio obtinenda dicebatur « a proprio Ordinario e cuius dioecesi discedunt ». Quae discessus conditio, cum obscuritate laboraret ac difficultatem faceret, opportune omissa fuit. Praeterea consulto et feliciter suppressa est limitatio quae in decreto diei 13 dec. 1906 his verbis reddebatur: « Dummodo nullus in loco vel unicus tantum sit sacerdos approbatus, et facile loci Ordinarius adiri nequeat ».

Textus legis igitur, ex decretis allegatis praeformatus, clarius atque accuratius hodie expressus in Codice reperitur.

2. Quoad facultatem absolvendi in periculo mortis omnibus sacerdotibus concessam, haec duo animadvertenda sunt:

1° *Concilium Trid.* (14) haec habet: « Verumtamen pie admodum, ne hac ipsa occasione aliquis pereat, in eadem Ecclesia Dei custoditum semper fuit, ut nulla sit reservatio in articulo mortis: atque ideo omnes sacerdotes quoslibet poenitentes *a quibusvis peccatis et censuris absolvere possunt* ».

2° S. C. S. Off. interrogata *a*) an valida sit absolutio, quam in articulo mortis impertierit quivis sacerdos etiam non approbatus, quando facile advocari seu adesse potuisset approbatus; *b*) an similiter valida sit absolutio in eodem mortis articulo concessa moribundo habenti

(14) Sess. XIV, *de poenit.*, cap. 7.

peccata reservata sive simpliciter sive cum censura, a sacerdote non habente iurisdictionem in reservata, etiamsi advocari vel adesse potuisset sacerdos habens praedictam iurisdictionem, die 20 iul. 1891 respondit ad utrumque: « *Non esse inquietandos qui affirmantem sententiam tenent* » (15).

3. Codex catholicam doctrinam de hac re, qualibet sublata dubietate, expresse ac dilucide enuntiat.

Articulus VII.

De facultate audiendi confessiones religiosorum.

302. Praemittenda. — 1. Ex can. 487 et 488: 1° Nomine *religiosorum* veniunt omnes qui vota *publica*, sive perpetua sive temporanea, in aliqua *religione* emiserunt.

Dicuntur *religiosi votorum simplicium*, qui vota nuncuparunt in *congregatione* religiosa; *regulares*, qui in ordine; *sorores*, religiosae votorum simplicium; *moniales*, religiosae votorum sollemnium aut, nisi aliud constet, religiosae quarum vota ex instituto sunt sollemnia, sed pro aliquibus locis ex Apostolicae Sedis praescripto sunt simplicia.

2° *Religio* est societas ab ecclesiastica auctoritate approbata, in qua vota publica, perpetua vel temporanea, at elapso tempore renovanda, emittuntur.

3° *Ordo* est religio, in qua vota *sollemnia* nuncupantur; *congregatio religiosa*, in qua vota *simplicia*, perpetua vel temporanea, emittuntur.

4° Religio dicitur *clericalis*, si plerique sodales sacerdotio augentur; qua in re non factum, sed constitutiones attendendae sunt atque inspiciendus est finis praecipuus religionis. V. gr. si finis eiusdem est exercitium ministeriorum spiritualium, praedicationis nempe et confessionum audiendarum etc., religio profecto, attento fine, erit *clericalis*. Religio secus dicitur *laicalis*.

5° *Domus religiosa* est domus religionis in genere; *regularis*, domus ordinis; *formata*, in qua saltem sex religiosi professi degunt, quorum in religione clericali saltem quatuor sint sacerdotes; secus vocatur *non formata*.

(15) Cfr. Bucceroni, *Casus consc.*, II, p. 165.
Quod attinet ad ius antiquum atque ideo ad varias DD. sententias, vide S. Alph., VI, n. 562; Lugo, disp. 18, n. 23; Salmant., *de poenit.*, cap. 11, n. 29; Diana, III, tract. 8, resol. 26, n. 3, etc.

6° *Superiores maiores* sunt abbates, generales, provinciales aliique ad instar provincialium potestatem habentes.

7° Religio dicitur *exempta*, si a iurisdictione Ordinarii loci subducta est; secus, *non exempta*.

Porro omnes religiosi votorum sollemnium seu *regulares*, novitiis non exclusis, sive *viri* sive *mulieres*, cum eorum domibus et ecclesiis, exceptis iis monialibus quae Superioribus regularibus non subsunt, *ab Ordinarii loci iurisdictione sunt exempti*, praeterquam in casibus a iure expressis (can. 615).

Dum e contra *religiosi votorum simplicium*, sive viri sive mulieres, *non gaudent* privilegio exemptionis, nisi fuerit *specialiter* a S. Sede concessum.

2. Omnia quae in Codice traduntur de confessionibus *religiosorum* utriusque sexus, applicantur quoque ex can. 675 sodalibus societatum in communi viventium sine votis, de quibus in can. 673-681, et sororibus externis monasteriorum monialium cuiusque ordinis (1).

303. Potestas ordinaria et delegata quoad confessiones religiosorum. — 1. In religione *clericali exempta* gaudet iurisdictione *ordinaria* in religiosos *tum* Superior, sive immediatus sive mediatus, *tum* Ordinarius loci (cfr. can. 500, § 1; 873, § 2; n. **282**).

In religione *clericali non exempta* et in religione *laicali* sive *exempta* sive *non exempta*, solus Ordinarius loci illa gaudet (cfr. can. 500; 873; 875).

2. Iurisdictionem *delegatam* ad absolvendos religiosos, in religione *clericali exempta*, confert *tum* Superior *tum* Ordinarius loci in quo confessiones excipiuntur, et quidem uterque sacerdotibus tum saecularibus tum religiosis, etiam alius religionis; in religione *clericali non exempta* et in religione *laicali* sive *exempta* sive *non exempta*, confert solus Ordinarius loci, in quo domus, cui religiosus addictus est, reperitur (can. 874; 875).

3. Iurisdictio, quae datur *ab Ordinario loci*, per se dioecesanis reservationibus afficitur, ut palam est. Unde sacerdos, qui iurisdictionem accepit *ab Ordinario loci* absque *casibus reservatis*, nequit ab his absolvere per hanc iurisdictionem religiosum etsi exemptum. Dum e contra, confessarius, qui a *Superiore* religiosi obtinuerit facultatem absolvendi, non limitatam utique reservatione dioecesana, potest absolvere religiosum poenitentem etiam a casibus reservatis.

4. Quilibet sacerdos iurisdictione *ab Ordinario loci* praeditus potest absolvere *a peccatis et censuris reservatis* in religione ex iure *particulari*

(1) Cfr. *Statuta a Sororibus externis monasteriorum Monialium cuiusque ordinis servanda*, nn. 72-82.

(can. 519), dummodo ne sit censura ab homine; quo in casu, *an* et *quando* liceat absolvere, vide quae in alio opere fuse tradimus (2).

Hac iuris dispositione censurae in religione vigentes non supprimuntur ut immerito nonnulli sentiunt, sed solum *reservatio* tum censurarum tum peccatorum in religione iure statuta *practice* tollitur, cum omnes confessarii ab Ordinario loci approbati possint ab iisdem absolvere.

Huiusmodi absolutio a censuris valet tantum in foro *interno*. Unde religioso, qui notorie et cum scandalo deliquerit, non licet publice se gerere tanquam absoluto, nisi de concessa absolutione palam constet (3).

Superior autem potest delictum *publicum* in foro *externo* diudicandum ac puniendum ad se avocare.

Imo quo facilior est remissio in foro conscientiae etiam apud confessarios qui fortasse non satis perspecta habeant quae ad internum religionis regimen necessaria sunt, eo magis Superioribus advigilandum est in foro externo, ne ex relaxata disciplina damnum aliquod religio patiatur (4). Cfr. n. **305**.

5. Quaelibet confessarius, qui gaudet facultate absolvendi a censuris iure *communi R. Pontifici* quovis modo *reservatis*, potest ea uti etiam pro absolvendis religiosis exemptis. Item confessarius, qui ex iure communi vel privilegio sive indulto habet facultatem dispensandi v. g. a lege ieiunii et abstinentiae, potest dispensare super ea etiam religiosos exemptos.

6. Sacerdotes, qui a Superiore religioso iurisdictionem delegatam accipiunt pro eius subditis absolvendis, generatim praediti sunt etiam facultate absolvendi a reservatis in religione.

Id tamen *expresse* constare debet ex verbis aut scripto aut usu, ad normam can. 879, § 1 (cfr. n. **291**). Unde principium est: iurisdictio a Superiore religioso accepta minime afficitur reservationibus dioecesanis, at *per se* afficitur reservationibus in religione statutis, nisi aliud constet.

7. Superior religiosus iurisdictionem delegatam ad suos subditos absolvendos conferre potest etiam sacerdotibus alterius religionis vel cleri saecularis *non approbatis* ab Ordinario loci.

Nam approbatio sive iurisdictio ab Ordinario loci accepta nullatenus necessaria est, ut religiosus *exemptus* valide absolvi queat. Requiritur et sufficit ut confessarius a *Superiore religiosi absolvendi*, non autem ipsius confessarii, *iurisdictionem* obtineat. Sane iurisdictio nihil aliud est quam potestas in subditos, ita ut nonnisi in *subditos* exer-

(2) *De censuris*, nn. 109, 119, 132, 133.
(3) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 98.
(4) Cfr. Prümmer, III, n. 416; Ferreres, II, n. 657 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 336; Tanquerey, I, 406 s.

cenda tribuatur. Quare si idem est Superior poenitentis et confessarii, iurisdictionem confert quatenus Superior est poenitentis (5).

8. Ordinarius loci potest conferre iurisdictionem sacerdoti religioso exempto, etiam Superiore inscio aut forte invito, dummodo constet de eius idoneitate (cfr. n. **276**).

Religiosus vero, qui facultatem excipiendi confessiones accepit ab Ordinario loci, nequit *licite* eam exercere absque licentia saltem praesumpta proprii Superioris (cfr. can. 874, § 1; n. **280**).

Huc spectant omnia quae alibi exposita sunt (nn. **275** ss., **279** ss.).

304. Confessarii religiosorum. — 1. In singulis domibus *religionis clericalis* sive exemptae sive non exemptae, *plures* habitualiter deputandi sunt confessarii, pro numero sodalium, cum potestate, si agatur de religione exempta quae casus reservatos habeat, absolvendi etiam ab iisdem (cfr. can. 518, § 1).

Hi confessarii in religione *exempta* constituuntur a Superiore; in religione *non exempta* ab Ordinario loci (can. 873, § 2; 875).

2. In religionibus *laicalibus* constituendus est confessarius *ordinarius* et *extraordinarius* (can. 528).

In religione laicali *exempta*, Superior proponit confessarium, cui Ordinarius loci, in quo domus religiosa reperitur, confert iurisdictionem; in religione laicali *non exempta*, confessarios constituit, absque praevia praesentatione Superioris, loci Ordinarius (can. 529; 875, § 2).

Nihil prohibet quominus, etiam in religione non exempta, Episcopus nonnisi iis qui praesentantur a Superiore, vel saltem eo audito et consentiente, iurisdictionem tribuat. In praxi non raro id fieri solet; at Episcopus nullatenus ad hoc iuridice tenetur.

3. In religione *laicali* quacunque, sive exempta sive non exempta, praeter confessarium ordinarium et extraordinarium, haberi debet etiam confessarius *specialis*, si religiosus eum petat, quem Superior concedere tenetur nullo modo petitionis rationem inquirens neque id aegre se ferre demonstrans (cfr. can. 528).

Si rationem petitionis Superior inquirat aut aegro animo id ferre ostendat, potest peccare etiam *mortaliter*, praesertim si ex huiusmodi agendi ratione praevideatur gravis conscientiae perturbatio aut sacrilegium, etc.

Superior in hac re delinquere potest tum directe tum indirecte, tam verbis quam facto aliisve modis (6).

(5) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 337; Ferreres, II, n. 658 s.
(6) Vermeersch-Creusen, I, n. 496; Chelodi, n. 256.

4. *Superior* religiosus potest, servatis de iure servandis, audire confessiones *subditorum*, qui *sponte* et *libere* id petant; at *sine gravi* causa hoc facere nequit *per modum habitus* (can. 518, § 2).

Ratio huius praescripti multiplex et evidens est, nimirum ut omnimodae libertati conscientiae subditorum opportune consulatur, ut quodcunque periculum revelationis aut gravaminis poenitentium amoveatur, ut abusus et sacrilegia forte secus oritura vitentur.

Praescriptum non est ad valorem, sed tantum ad *liceitatem*, et per se *sub mortali*.

Causa *gravis* ut Superior valeat *habitualiter* excipere confessionem subditi est defectus confessarii qui cognoscat idioma poenitentis, peculiaris necessitas poenitentis qui ob scrupulos sive anxietates nolit alteri confessario, aut nonnisi aegre, sua peccata accusare.

Quidam, inter varias causas, recensent quoque penuriam confessariorum. Hoc potest quidem admitti pro una vel altera vice, non autem *habitualiter*, quia, ut supra diximus (n. **304**, 1), in singulis religiosis domibus haberi debent confessarii fixi sive stabiles ad sodalium confessiones audiendas (7).

Superior religiosus cavere omnino debet, ne quem subditum aut ipse per se aut per alium vi, metu, importunis suasionibus aliave ratione inducat ut peccata apud se confiteatur (can. 518, § 3). Id per se vetatur *sub gravi*.

Huc spectat praescriptum can. 891: « *Magister novitiorum* eiusque *socius*, *Superior Seminarii collegiive* sacramentales confessiones suorum alumnorum *secum in eadem domo commorantium* ne audiant, nisi alumni ex gravi et urgenti causa in casibus particularibus sponte id petant ».

5. **Haec** paucis **animadvertenda:**

1° Quatuor personae expressis verbis heic memorantur, quae peculiari vetito circa confessiones audiendas obstringuntur, nempe, *a*) *magister novitiorum; b*) *socius magistri novitiorum; c*) *Superior* sive Rector *Seminarii; d*) *Superior* seu Rector *collegii.*

2° Nulla, vi huius canonis, iurisdictio aut conceditur aut adimitur: usus dumtaxat iurisdictionis *per se* vetatur.

3° Praescriptum huius canonis *per se* urget *sub gravi*.

4° Prohibitio audiendi confessiones est limitata quoad alumnos tantum, qui in *eadem domo commorantur*, minime vero quoad alios.

Unde prohibitio non afficit Superiorem maiorem, qualis est Ordinarius loci, qui Seminarium non habitet, vel Provincialis aut Moderator supremus, qui in eadem domo religiosa non degat, nec afficit Superiorem immediatum tempore feriarum, si tunc alumni non sint contubernales; si tales sunt (cfr. nn. **308**, 3, 3°, **333**), prohibitio urget.

(7) Cfr. Vermeersch, III, n. 479; Génicot-Salsmans, II, n. 337.

Quia *collegium* dicitur respectu convictorum, prohibitio non exsistit respectu *externorum*, vel eorum qui in collegio *non pernoctant*, cum hi vero proprioque sensu convictores non sint.

5° Confessio novitii vel alumni, contra praescriptum can. 891 facta, est certe *valida*, quamvis illicita.

6° Ut *licita* evadat, haec concurrere debent: *spontanea petitio, gravis et urgens causa, casus particularis.*

Aderit gravis et urgens causa, si poenitens ad conscientiae quietem audiri postulet, nec, attentis circumstantiis sive *exterioribus*, v. g. instantis Communionis vel confessarii absentis, sive *personalibus*, v. g. perspecto peculiari statu conscientiae, alium non inveniat cui anxietatem manifestare queat.

Quoties *sponte* quis adit confessarium, censetur, generatim loquendo, semper habere causam *sufficientem*, ita ut sincere quidem atque stricte, sine tamen scrupulis et anxietatibus, can. 891 interpretandus atque observandus sit.

305. Religiosi confiteri possunt apud quemcunque confessarium approbatum. — « *Firmis constitutionibus quae confessionem statis temporibus praecipiunt vel suadent apud determinatos confessarios peragendam, si religiosus, etiam exemptus, ad suae conscientiae quietem, confessarium adeat ab Ordinario loci approbatum, etsi inter designatos non recensitum, confessio, revocato quolibet contrario privilegio, valida et licita est; et confessarius potest religiosum absolvere etiam a peccatis et censuris in religione reservatis* » (can. 519).

Igitur:

1° Quilibet religiosus adire valet quemcunque confessarium ab Ordinario loci approbatum, seu iurisdictione praeditum, sive saecularem sive religiosum eiusdem vel alterius religionis, tum domi tum extra domum et in itinere, sive consentiente sive contradicente Superiore, et ab illo *valide* ac *licite* absolvi potest, etiam a casibus in religione reservatis, absque ullo onere ad proprium Superiorem recurrendi.

2° Confessio dicitur fieri « *ad suae conscientiae quietem* », quoties peragitur *recta intentione* i. e. *serio* et non ficte, nempe cum voluntate recipiendi absolutionem a peccatis. Unde practice haec conditio in eo qui vult *vere* sive *serio* confiteri, semper adesse censetur. Contraria opinio solide probabilis non est (8).

3° Confessario qui iudex in casu conscientiae religiosi constituitur, grave onus imponitur, ut discat a poenitente religioso exigere, etiam sub denegata absolutione, quae tum ad eius emendationem, tum ad bonum religionis sub gravi necessaria sunt.

(8) Cfr. Augustine, p. 269 ss.; Vermeersch-Creusen, I, n. 491.

4° Religiosus etiam exemptus nullatenus tenetur petere licentiam a Superiore, ut valide ac licite absolvi queat a confessario approbato ab Ordinario loci. Nec Superior potest ullo pacto id prohibere; et quaelibet prohibitio, si forte daretur, foret illicita atque nulla ipso iure.

Nihilominus, contra mentem Ecclesiae ageret religiosus, qui *habitualiter* apud confessarium extraneum confiteretur. Sane abrogatae nequaquam sunt regulae quae *praecipiant* aut *suadeant* confessionem statis temporibus apud *determinatos* confessarios religionis peragendam; immo expresse a Codice adhuc vigere omnemque vim suam servare dicuntur, cum can. 519 dicat: « *Firmis constitutionibus*, etc. »; inde tamen non sequitur religiosum teneri ad *repetendam* confessionem seu ad bis confitendum.

Profecto unitas directionis spiritualis non solum utilis, sed necessaria omnino est, praesertim iunioribus atque tentatis, adeo ut nisi stabilis medicus spiritualis eos sustineat ac dirigat, non raro de profectu atque de ipsa perseverantia in via virtutis actum sit (9).

5° Circumstantia quod agatur *de confessario a loci Ordinario approbato*, est profecto ad validitatem confessionis. Intelligitur approbatus seu instructus iurisdictione aut generatim pro omnibus aut saltem pro viris. Unde absolutio datur ex iurisdictione Ordinarii loci, independenter a licentia et beneplacito Superioris religiosi. Vox « *adeat* » late accipienda, quin requiratur personalis accessus religiosi ad confessarium. Proinde *quoties* confessio recta intentione instituitur, *toties* valida ac licita per se dicenda.

6° Absolutio a peccatis et censuris in religione *reservatis*, vigore cuiusnam facultatis datur?

Quatuor hypotheses fingi possunt: vel datur ex facultate concessa ab ipso Ordinario loci, vel concessa a Superiore religioso, vel a iure communi, vel ipsa reservatio in casu cessat ex praescripto iuris. Facultas non videtur concessa ab Ordinario loci, quia illius est solvere, cuius est ligare; porro agitur in casu de *reservatis in religione*. Nec videtur concessa a Superiore religioso, quia absolutio conceditur etiam eo inscio, immo etsi forte esset invitus.

Dicendum igitur, aut reservationem in casu cessare, aut facultatem absolvendi concedi ab ipso iure communi seu a Codice. Practice, ut patet, nullum datur discrimen, sive tertia admittatur hypothesis sive quarta.

306. Confessarii novitiorum. — 1. Pro numero novitiorum *unus* vel *plures* (duo, tres, quatuor) constitui debent confessarii *ordinarii;*

(9) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 409; Génicot-Salsmans, II, n. 337.

qui, si agitur de religione *clericali*, in ipsa novitiatus domo commorari tenentur, seu ex religiosis ipsius domus deligendi sunt; si agitur de *laicali*, saltem *frequenter* ad domum novitiatus accedere debent, ut novitiorum confessiones audire valeant (can. 566, § 2, 1° et 2°).

Si novitii sint plures quam quindecim aut viginti circiter, duo *possunt* constitui eorum magistri; si plures sint quam triginta aut quadraginta, tres vel quatuor constitui possunt, et sic deinceps.

Vox «*frequenter*» ita intelligi debet, ut *quotidie* vel saltem *pluries* in hebdomada confessarii ad novitiatus domum accedant.

Quaeri potest num Superior renuntiari possit *confessarius ordinarius* in domo propria. Si agitur de Superiore qui habet iurisdictionem proprie dictam, negative respondendum est. Si agitur de Superiore qui *per se*, i. e. ratione numeris, caret vera iurisdictione, regulariter nequit renuntiari *confessarius ordinarius*.

At ex causa gravi, v. g. ob penuriam virorum idoneorum, id licitum foret, dummodo omnimodae subditorum libertati esset consultum (10).

2. Praeter confessarios *ordinarios*, designandi sunt aliqui confessarii *speciales*, quos novitii in casibus *particularibus*, seu non habitualiter, sed tantum per modum actus adire libere possint; et magister aegre id se ferre nullatenus ostendat (can. 566, § 2, 3°).

Duo defectus hac in re sedulo vitandi sunt: alter, ne debitus ordo disciplinae religiosae turbetur atque unitas directionis absit per accessum nimis frequentem ad confessarios speciales; alter, ne directe aut indirecte novitii prohibeantur hos confessarios adire, cum animarum damno ac vitae spiritualis detrimento.

3. *Quater* saltem in anno concedendus est novitiis confessarius *extraordinarius*, ad quem *omnes* accedere debent, saltem benedictionem recepturi (can. 566, § 2, 4°).

Confessarius *extraordinarius* concedi solet, generatim loquendo, quatuor anni temporibus; at nihil prohibet quominus aliis temporibus, pro maiore opportunitate, concedatur.

Vox «*quater*» denotat numerum minimum, ut manifeste patet ex vocabulo *saltem;* unde quinquies vel sexies aut pluries dari potest confessarius extraordinarius.

Omnes et *singuli* novitii tenentur hunc confessarium adire, *vel* ut exomologesim revera instituant, *vel* saltem ut benedictionem accipiant.

Id sapienter atque opportune praecipitur. Nam si nulla esset obligatio adeundi dictum confessarium, unus vel alter novitius (hoc a fortiori valet quoad novitias seu religiosas in genere), qui illius opera sive auxilio forte indigeret, ex verecundia aliave ratione non accederet, cum gravi damno spirituali.

(10) Cfr. Noldin, III, n. 348; Ferreres, II, n. 657.

Tempore quo confessarius extraordinarius excipit confessiones, ordinarii iurisdictio nec tollitur nec suspenditur; unde *per se* posset et ipse confessiones audire. At omnino expedit practice ne id agat, ob manifestas rationes.

4. *Magister novitiorum eiusque socius* (cfr. can. 559, § 2) nequeunt audire novitiorum confessiones, nisi ex *gravi* et *urgenti causa*, in casibus *particularibus*, ipsi novitii *sponte* id petant (can. 891, coll. cum can. 566, § 2, 1°).

Huc spectant quae supra dicta sunt (n. **304**, 4).

307. Num religiosus iter faciens socio confiteri possit. — 1. Ante Codicem religiosus exemptus cuivis *socio* idoneo suae religionis *in itinere* confiteri poterat. Censebatur *idoneus* sacerdos qui *vel* in religione periculum scientiae moralis feliciter fecisset, *vel*, annuente Superiore, iurisdictionem ab aliquo locorum Ordinario obtinuisset, nec corporis vel mentis impediretur infirmitate (11).

In quibusdam tamen Ordinibus quilibet religiosus sacerdos poterat, sine ulla distinctione, audire *in itinere* confessionem *socii*.

Itinerans autem ille censebatur, qui ita domo aberat ut, propter distantiam vel alia adiuncta, «ad rationabilem sacramenti usum, morali copia careret domesticos confessarios adeundi».

2. Huiusmodi *socio* Superior, nisi expresse contradixisset secundum constitutiones vel consuetudinem, conferebat ipso facto iurisdictionem in confratrem.

Ex responso S. Poenit. 14 maii 1902, adiri etiam poterat confessarius idoneus, idest approbatus, si Superior domus aliique confessarii tandiu abessent, saltem per diem, ut grave esset religioso toto eo tempore carere sacramentali absolutione.

3. Nonnulli affirmant etiam *hodie* vigere hanc disciplinam de religioso *itinerante*. Plures negant; plerique silent (12).

Rectius ita distinguendum videtur. Si constet de iurisdictione *expresse* concessa, ad normam can. 879, § 1, vel a constitutionibus religionis vel scripto aut verbis Superioris, religiosus exemptus potest *in itinere*, ut olim, *socio* idoneo confiteri.

Si non constet de potestate *expresse* collata, non potest, quia hodie *tacitus* consensus Superioris non sufficit (13).

(11) Cfr. S. Alph., VI, n. 275 ss.; Ball.-Palm., V, n. 405; Piat, I, p. 416 ss.; Vermeersch, *De religiosis*, I, n. 469.

(12) Affirmat v. g. Génicot-Salsmans (II, n. 337); negat Vermeersch (III, n. 479, 9).

(13) Vermeersch (*De religiosis*, I, n. 469) aiebat: «Quae itinerantis confessio cum *tacito* Superioris consensu peragitur». De iure autem consuetudinario, ex quo sit derivanda expressa iurisdictio, non constat.

308. Confessarii domesticorum seu familiarium. — 1. Superior in religione clericali exempta potest concedere iurisdictionem ad *familiares* sive *domesticos* absolvendos tam sacerdoti saeculari quam regulari, quin confessarius indigeat iurisdictione sive approbatione obtinenda ab Ordinario loci (can. 875).

Familiares aequiparantur in hac re ipsis religiosis (14).

2. Non vetantur, ut palam est, familiares quominus *apud alium quemcunque confessarium ab Ordinario loci approbatum* confiteantur.

3. Dicuntur *familiares* qui in *religiosa domo* degunt *diu noctuque* causa *famulatus* aut *educationis* aut *hospitii* aut *infirmae valetudinis* (can. 514, § 1).

1° Igitur *familiares* sunt: famuli proprie dicti, postulantes, alumni convictores, hospites et infirmi.

2° Can. 514, § 1 resolvit controversiam quae habebatur in iure antiquo, utrum scil. alumni convictores, qui in monasteriis vel collegiis sub religiosorum disciplina vivunt, inter familiares religiosorum sint adnumerandi necne (15).

Hodie terminologiae Codicis omnino standum est (can. 488, 7°).

3° Nihil interest, utrum famuli vel hospites aliive *intra* aut *extra* clausuram degant. At necesse omnino est, ut in ipsa domo religiosa habitent.

Eatenus hospites etc. uti familiares ad normam can. 514, § 1 habentur, quatenus per aliquod temporis spatium, *per unum* saltem vel *alterum diem integrum* in domo religiosa revera degant (16); secus verba «*diu noctuque*» non verificarentur. Satis per se est *animus* degendi; quo posito, *statim* hospes, infirmus etc. familiaris censetur.

Requiritur ut quis degat *diu* et *noctu;* unde non verificaretur conditio, si degeret *aut* diu *aut* noctu tantum.

Ut quis tamen censeatur *diu noctuque* degere, non requiritur ut *semper*, quavis exclusa absentia, habitet in domo religiosa. Unde si famulus aut alumnus per aliquot horas, aut etiam per integrum diem vel noctem extra domum religiosam versetur, non ideo cessat esse familiaris.

An et *quando* Superiores possint familiarium sive alumnorum confessiones audire, vide n. **304**.

Iurisdictio religiosorum in alumnos convictores *tandiu* durat, *quandiu* manet eorum subiectio sub disciplina religiosorum.

(14) Cfr. Vermeersch-Creusen, I, n. 491; Noldin, III, n. 348; Chelodi, n. 256; Biederlack, n. 112 ss.

(15) Noldin minus accurate loquitur passim de familiaribus *regularium* (III, n. 348 ss.).

(16) Cfr. Biederlack, n. 48; Vermeersch-Creusen, I, n. 486, 4; Chelodi, n. 251; Fanfani, n. 93; Génicot-Salsmans, II, n. 338.

Tempore feriarum vel itineris possuntne alumni convictores absolvi a religiosis? Quidam vel negant vel dubitant aut minus accurate loqui videntur (17).

Verius sic distinguendum: si alumni ita e disciplina religiosorum sint exempti atque parentum aliorumve curae iam redditi, ut vinculum subiectionis plene cessaverit, non possunt absolvi a religiosis; secus possunt.

Porro eo ipso quod alumni convictores tempore feriarum ad lares domesticos revertuntur, non cessat subiectio, si adhuc intentionem servent redeundi in collegium sive in domum religiosam. Unde practice alumni etiam tempore feriarum absolvi possunt, nisi aut dimissi fuerint, aut sponte, studiorum curriculo expleto aliave causa, a religiosa domo discesserint amplius non reversuri.

309. Notae historicae et discrimen inter ius antiquum et novum. — 1. Confessarii *regularium* iure antiquo iurisdictionem et approbationem recipiebant a Praelatis ordinis, non autem ab Episcopis (18).

2. Ex decreto «*Sanctissimus*» Clementis VIII, 26 maii 1593, in singulis domibus duo vel tres aut plures, pro numero maiore aut minore sodalium, deputandi erant confessarii.

Regulares proprie dicti ordinarie confiteri non poterant extra Ordinem, imo nonnisi designatis in Ordine (19).

Iter facientes socio tantum, si quem idoneum habebant, poterant confiteri; secus cuilibet sacerdoti saeculari vel regulari, iuxta quosdam, etiam non approbato (20), iuxta alios, approbato ab Ordinario loci, iuxta nonnullos approbato a Praelato regulari (21).

3. Unus *novitiorum* confessarius erat ipsorum magister. Superior localis nonnisi semel aut bis in anno, per se vel per alium, excipere novitiorum confessiones poterat (22).

Superioribus regularibus non licebat confessiones subditorum audire, nisi quando peccatum aliquod reservatum hi admisissent, aut ipsimet subditi sponte id ab eis postulassent (23).

De confessionibus religiosorum S. Poenitentiaria responsa quaedam, magni equidem momenti, die 14 maii 1902 dederat (24).

Quoad religiosos votorum *simplicium*, haec paucis erat disciplina ante Codicem vigens circa confessiones:

1° In congregationibus *exemptis* clericorum, per se nonnisi confessarii

(17) Cfr. Noldin, III, n. 348; Génicot-Salsmans, II, n. 338.

(18) Cfr. Piat, *Praelect. iuris regularis*, I, p. 400 ss.

(19) Cfr. S. Alph., VI, n. 574; Piat, I, p. 405; Biederlack, *De iure regularium*, n. 115; Bouix, part. 6, sect. 1, cap. 4.

(20) S. Alph., VI, n. 275; Ball.-Palm., V, n. 405.

(21) Cfr. Mocchegiani, *Iurispr. eccl.*, I, n. 1013 ss.; Santi-Leitner, lib. III, tit. 37, n. 14 ss.; Vermeersch, *De religiosis*, I, n. 416.

(22) Decr. «*Cum ad regulares*» Clementis VIII, 19 mart. 1603.

(23) Decr. «*Sanctissimus*» Clem. VIII, 26 maii 1593.

(24) Cfr. Ojetti, n. 3431; Vermeersch, II, n. 234.

a Superioribus approbati adiri poterant. Sine licentia Superioris, confessio apud sacerdotem externum invalida communius censebatur.

2º Cum licentia Superioris *quilibet* sacerdos ad confessiones *approbatus* adiri poterat; idque licebat etiam quando sacerdos in congregatione facile haberi non poterat.

3º In congregationibus *non exemptis*, sodales uti debebant confessariis quos designasset loci Ordinarius. Plerumque nulla requirebatur *specialis* approbatio sive iurisdictio, ita ut valide et verius etiam licite quemlibet confessarium adire possent (25).

Pius X, prius pro Urbe, deinde pro universo orbe statuit per decretum S. C. de Religiosis diei 5 aug. 1913 (26) ut quivis confessarius ab Ordinario approbatus excipere valeret *omnium* religiosorum confessiones, quin de licentia Superioris sollicitus esset, eosque valide et licite absolvere a peccatis in ordine etiam sub censura reservatis, addita amplissima clausula cuiuscunque privilegii derogatoria.

Quae disciplina nunc in C. recepta est, additis verbis: « *ad suae conscientiae tranquillitatem* », quae deerant in decreto S. C. de Religiosis, 5 aug. 1913.

ARTICULUS VIII.

De confessione religiosarum et mulierum in communi viventium.

310. Praemittenda. — 1. *Religiosae* proprio et stricto sensu canonico, ad normam can. 488, 1º, 7º, dicuntur mulieres, quae in aliqua *religione* vota *publica* nuncuparunt.

Vocantur *moniales* religiosae votorum *sollemnium*, illae etiam quarum vota ex instituto sunt sollemnia, at pro aliquibus locis, v. g. in Gallia, in Belgio, in Statibus Foederatis Americae, sunt simplicia ex praescripto S. Sedis. Religiosae votorum *simplicium* dicuntur *sorores*.

2. Vocari solent religiosae ex usu loquendi etiam feminae Deo devotae, quae, licet tria consueta vota publica non emittant, in communi tamen vivunt sub regimine Superiorum secundum probatas constitutiones. Eiusmodi sunt v. g. nonnullae Magistrae Piae, Filiae a caritate S. Vincentii, etc.

His quoque piis feminis, etsi pertineant ad institutum iuris dioecesani, applicantur omnia quae Codex statuit de confessariis pro mulieribus religiosis proprie dictis (can. 675). Idem dicendum de sororibus externis (n. **302**, 2).

(25) Cfr. Vermeersch, I, n. 476; Ojetti, *l. c.*
(26) *Acta Apost. Sedis*, V, p. 431.

Non tamen huc veniunt *per se* sodales Institutorum saecularium, de quibus in Const. « *Provida Mater Ecclesia* » Pii XII diei 2 febr. 1947 (*A. A. S.*, XXXIX, 114 ss.). Dicimus *per se;* nam si membra in communi vivant, applicantur normae generales.

3. Omnes *sorores* subsunt iurisdictioni Episcopi; e *monialibus*, aliae subsunt item Episcopi potestati, aliae ab eius iurisdictione exemptae subiacent potestati Superiorum proprii Ordinis, iis tamen exceptis de quibus aliud cavet ius commune Codicis.

4. Novitiae, quod attinet ad confessionem, aequiparantur religiosis professis (can. 566, § 1); non item postulantes, pro quibus absolvendis, proinde non requiritur *peculiaris* iurisdictio.

5. Parochus, iuxta nonnullos, ipso munere suo censetur *peculiarem* iurisdictionem accepisse ad audiendas confessiones religiosarum, quae *paroeciam* incolunt et quae a iurisdictione paroeciali *non sunt exemptae* (1).

Haec sententia non videtur improbabilis, dummodo ex lege dioecesana sive ex Ordinarii praescripto aut consuetudine aliud non constet, et specialis cappellanus seu confessarius iisdem religiosis ab Ordinario assignatus non sit.

311. Peculiaris iurisdictio requisita ad audiendas confessiones religiosarum. — 1. « *Revocata qualibet contraria particulari lege seu privilegio, sacerdotes tum saeculares tum religiosi, cuiusvis gradus aut officii, ad confessiones quarumcunque religiosarum ac novitiarum valide et licite recipiendas peculiari iurisdictione indigent, salvo praescripto can.* 239, § 1, n. 1; 522; 523 » (can. 876, § 1).

Revocatur quodcunque privilegium etiam apostolicum, quaelibet lex aut praescriptio particularis sive ex constitutionibus religionum orta sive ex consuetudine aliove fonte.

Verba « *cuiusvis gradus et officii* » referuntur ad quascunque personas ecclesiasticas, etiam speciali dignitate ac praeeminentia insignitas, v. g. ad Praelatos, Episcopos etc.

Ante Gregorium XV, confessarius religiosarum *speciali* approbatione Episcopi loci non indigebat, ad valide ac licite earum confessiones audiendas. Gregorius XV, Const. « *Inscrutabili* », 5 febr. 1622, *specialem* approbationem requisivit. Quod praescriptum deinceps confirmarunt Clemens X, Const. « *Superna* », 21 iun. 1670, Innocentius XIII, Const. « *Apostolici ministerii* », 23 maii 1723, Benedictus XIV, Const. « *Pastoralis curae* », 5 aug. 1748.

Specialis approbatio necessaria erat, etiam si moniales subiiciebantur

(1) Ita v. g., Génicot-Salsmans, II, n. 339.

Superiori regulari, qui poterat tantum confessarios loci Ordinario praesentare, ab eo approbandos.

Ex Const. « *Conditae* » Leonis XIII, 8 dec. 1900, *specialis* approbatio praescripta fuit etiam pro religiosis votorum simplicium.

Tamen sorores, quae legitime e domo religiosa egrederentur, valide et licite confiteri poterant apud quemlibet confessarium approbatum, nisi confessariorum iurisdictio quoad istas personas expresse limitata esset.

Usque ad Concilium Trid. tam pro monialibus quam pro viris religiosis hoc principium vigebat: Praelatus regularis, is nempe cui monasterium subiiciebatur, *ius exclusivum* habebat audiendi confessiones monialium et religiosorum sive per se sive per sacerdotem ab ipso delegatum. Cfr. n. **328**.

Clemens X (2) declaraverat: « Generaliter approbatos ab Episcopo ad personarum saecularium confessiones audiendas, nequaquam censeri approbatos ad audiendas confessiones monialium sibi subiectarum, sed egere quod ad hoc *speciali* Episcopi approbatione ».

Excipiuntur *Cardinales* tantum, qui *ubique locorum* confessiones etiam religiosorum utriusque sexus excipere valent (can. 239, § 1, 1°; cfr. n. **282**).

Idem quoque dicendum de confessario a Cardinalibus vel ab Episcopis electo, si forte inter *familiares* ipsorum habeantur religiosae; nam privilegium habent « sibi suisque *familiaribus* eligendi sacerdotem confessionibus excipiendis, qui, si iurisdictione careat, eam ipso iure obtinet » (can. 239, § 1, 2°; 349, § 1, 1°).

2. Dicitur iurisdictio *peculiaris*, non quatenus sit *specie* diversa a iurisdictione requisita pro audiendis confessionibus aliorum, sed quatenus facultas generalis audiendi confessiones fidelium non complectitur facultatem excipiendi quoque confessiones religiosarum, ita ut specialis facultas seu deputatio ad id postuletur.

Necessitas huiusmodi iurisdictionis non respicit tantum liceitatem, verum etiam validitatem confessionis. Non excluditur tamen in isto quoque casu applicatio praescripti can. 209, de suppleta nempe iurisdictione.

3. Hanc iurisdictionem *peculiarem* confert *Ordinarius loci*, in quo religiosa domus sita est.

Si domus immediate Sedi Apostolicae vel Ordinario loci subdita est, hic eligit confessarios tum ordinarios tum extraordinarios tum speciales eisque iurisdictionem confert.

Si domus est subiecta Superiori regulari, hic confessarios praesentat Ordinario loci, qui eos approbat seu iurisdictionem tribuit (can. 525).

(2) Const. « *Superna* », 21 iun. 1670, § 4.

4. Iurisdictio *peculiaris* pro audiendis religiosarum confessionibus potest esse aut *generalis*, scil. pro omnibus domibus religiosis totius dioecesis, aut *specialis* pro una vel altera tantum domo religiosa. Quae restrictio sive limitatio iurisdictionis *per se* est *ad valorem* confessionum (3).

Quidnam si *ex lege fundationis* proprie dicta alicuius domus religiosae, peculiaris iurisdictio excludatur, aut iurisdictionis concessio tribuenda dicatur ab alio Praelato vel Ordinario contra praescriptum can. 876?

Huiusmodi lex fundationis vim iuridicam adhuc servat? Ex principiis generalibus affirmandum. Nam Codex, etsi revocet privilegium apostolicum, consuetudinem et ius particulare, legem fundationis tamen proprie dictam nullatenus revocat, licet iusta de causa id facere possit.

312. Facultas adeundi quemcunque confessarium. — « *Si, non obstante praescripto can.* 520, 521 (cfr. n. **319** ss.), *aliqua religiosa ad suae conscientiae tranquillitatem, confessarium adeat ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum, confessio in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semi-publico peracta, valida et licita est, revocato quolibet contrario privilegio; neque Antistita id prohibere potest aut de ea re inquirere, ne indirecte quidem; et religiosae nihil Antistitae referre tenentur* » (can. 522).

Plura sunt animadvertenda ad rectam intelligentiam huius canonis:

1° **Tres conditiones requiruntur:**

a) ut confessio fiat *ad conscientiae tranquillitatem;*

b) ut habeatur approbatio sive iurisdictio pro *mulieribus;*

c) ut confessio instituatur in *ecclesia* vel in *oratorio publico* aut *semi-publico* aut in loco *legitime* designato ad audiendas *mulierum* confessiones (cfr. n. **313**, 2, 6°).

Istae conditiones non solum ad *liceitatem* requiruntur, sed etiam ad *validitatem*.

Attamen prima conditio semper verificatur eo ipso quod religiosa *rite* confiteri velit. Sane clausula « *ad suae conscientiae tranquillitatem* » idem valet quod clausula can. 519 pro viris: « *ad suae conscientiae quietem* » (cfr. n. **305**, 2°).

Quae ratio habetur, quoties confessio fiat *serio* i. e. cum recta intentione accusandi peccata sacramentaliter atque ab eis absolutionem recipiendi. Id uti certum habemus; secus verba canonis multis scru-

(3) Cfr. Ojetti, in *Nouv. Revue théol.*, 1920, p. 1 ss., qui dilucide et accurate disserit; at argumenta allata non sunt decisiva.

pulis et anxietatibus sponte locum darent, quod profecto *contra* mentem legislatoris, ideoque a priori reiiciendum est. Ipse enim consulere voluit tranquillitati conscientiae, non autem nocumentum afferre per scrupulos et anxietates (4).

In can. 519 pro viris desunt verba « in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semi-publico », quia, ex praescripto can. 910, § 2, « confessiones virorum etiam in aedibus privatis excipere licet »; dum sedes pro audiendis confessionibus mulierum, ex can. 909, § 1, « generatim in ecclesia vel oratorio publico aut semipublico » collocanda est.

2° Quomodo intelligenda sunt verba « *confessarium... ab Ordinario loci pro mulieribus approbatum* »?

Si Titius sit quidem approbatus pro mulieribus, sed actu forte non habeat iurisdictionem, *per se* non potest valide et licite audire confessiones, quia can. 522 expresse loquitur de *confessario*, scil. de sacerdote qui iurisdictione ad confessiones audiendas polleat.

Si Titius sit confessarius approbatus pro viris et mulieribus, sed tantum excipere valeat confessiones in una vel alia ecclesia aut paroecia, potestne audire confessionem alicuius religiosae extra praefatam ecclesiam aut paroeciam?

Probabilius negandum, perspecta mente legislatoris. Sed probabilis quoque videtur sententia affirmativa, cum conditio ex can. 522 requisita, scil. approbatio pro mulieribus, revera exsistat.

Utrum in casu derogetur praescripto can. 876, necne, ideoque utrum confessarius absolvat vi iurisdictionis generalis, an *peculiaris*, controvertitur. Practice nullum datur discrimen. Speculative loquendo, videtur haberi quaedam derogatio praescripto can. 876, ac propterea absolutio concedi ex iurisdictione generaliter obtenta a loci Ordinario.

3° Verba « *in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semi-publico* », *proprium* oratorium *religiosarum* non excludunt, et comprehendunt quodcunque templum, aedem sacram, ecclesiam, oratorium publicum et semi-publicum; imo etiam privatum sive domesticum, si consideretur tanquam locus legitime designatus pro audiendis mulierum confessionibus.

Quonam iure quidam affirment requiri ut confessio fiat *ianuis clausis*, prorsus nescimus, cum Codex nec directe nec indirecte id praecipiat. Porro lex ecclesiastica ad normam can. 18, et non aliter, interpretanda est. Nefas est legislatori tribuere quod minime dixit nec ullo pacto constat dicere voluisse.

(4) Cfr. Augustine, II, p. 269 ss.; Vermeersch-Creusen, I, n. 498; Chelodi, n. 258; Ferreres, II, n. 662.

Item nonnulli contendunt in proprio oratorio religiosarum confessio instituí non posse, nisi in sede *pro saecularibus* destinata (5).

At huiusmodi limitatio caret fundamento, cum nullatenus e Codice eruatur (6).

Praeterea, si hoc verum esset, sequeretur moniales seu religiosas intra clausuram degentes frui non posse beneficio can. 522, ita ut daretur discrimen inter illas religiosas et ceteras, circa negotium quod omnes et singulas respicit, prout est omnimoda conscientiae libertas, cui legislator consulere voluit. Quare huiusmodi interpretatio, attento legis textu, falsa est; ideoque praefata opinio uti erronea improbanda.

Hodie authentice id eruitur ex responso *Pontif. Comm.* diei 28 dec. 1927 (cfr. infra, 4°).

Sacristia contigua ecclesiae vel oratorio verius aequiparatur; sed ad liceitatem quod attinet attendendum est praescriptum can. 909, § 1, ex quo « sedes confessionalis ad audiendas mulierum confessiones semper » collocanda est « in loco patenti et conspicuo ».

Consulto suppressa fuerunt verba, quae legebantur in decr. S. C. de Religiosis « *Cum de sacramentalibus* », 3 febr. 1913, n. 14: « Si quando moniales aut sorores extra propriam domum versari contigerit ».

Igitur necesse non est ut religiosae *e propria domo egrediantur* et alio se conferant.

4° Requiriturne ut ipsa religiosa *adeat* confessarium, cuius proinde occasionem habere debeat, sive *intra domum*, quia ob aliam causam praesto adsit; sive *extra domum*, in ecclesia vel oratorio publico aut semi-publico quod ipsa visitet?

Interrogata *Pontif. Commissio Codicis* « An verbum *adeat* canonis 522 sit ita intelligendum ut confessarius advocari nequeat per ipsam religiosam ad loca confessionibus mulierum vel religiosarum legitime destinata »; die 28 dec. 1927 respondit: « *Negative* » (*A. A. S.*, XX, 61).

Hinc manet resoluta controversia, de qua valde disceptatum fuit (7).

Attentis verbis relati responsi Pontif. Commissionis, nec ad validitatem nec ad liceitatem confessionis requiritur, ut confessarius *ob aliam causam*, praeterquam excipiendae confessionis gratia, ad domum religiosam accedat. Quare et religiosa potest confessarium consulto *advocare*, et confessarius ad eam ultro *accedere* valet, etiam intuitu confessionis audiendae tantum.

(5) Ferreres, II, n. 662.
(6) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 339; Noldin, III, n. 350.
(7) Cfr. Goyeneche, in *Comm.*, II, p. 14 ss.; Chelodi, n. 258; Fanfani, n. 95; Noldin, III, n. 350; Vermeersch, III, n. 486.

Unde si confessarius a loci Ordinario approbatus ad confessiones mulierum audiendas, est in aliqua domo religiosa — sive Sacri faciendi causa aut alicuius functionis peragendae aut sponte accesserit, sive vocatus fuerit — soror vel monialis quaecunque potest ad suae conscientiae tranquillitatem *libere*, seu *valide* et *licite*, apud istum confessarium suam instituere confessionem.

5° In decreto « *Cum de sacramentalibus* », sermo est de sacerdote approbato « *pro utroque sexu* ».

Ex iure Codicis, e contra, requiritur et sufficit ut sit approbatus « *pro mulieribus* ». Quae circumstantia atque immutatio non est levis momenti.

Necesse non est ut confessarius sit approbatus pro *omnibus* mulieribus, aut pro feminis *saecularibus*. Contraria opinio solido fundamento iuridico haud nititur.

Unde v. g. si quis deputetur ut confessarius pro aliqua domo religiosa et aliam iurisdictionem non postulaverit, censetur approbatus *pro mulieribus*, atque proinde adiri potest a quacunque religiosa ad normam can. 522. Imo eo ipso quod approbatus fuit pro aliqua *domo religiosa*, ex mente Ordinarii loci aptior censetur sacerdote approbato dumtaxat pro audiendis confessionibus feminarum saecularium, vel saltem aeque aptus quam talis sacerdos.

6° Can. 522 *accidentali* anxietati, potius quam stabili, consulere intendit. Hinc evidenter patet respectum huius concessionis paulo diversum esse a respectu propter quem aliae optiones can. 520, 521, 523 datae sunt.

Facilitas oblata vi can. 522 sapienter cohaeret cum usu satis diffuso et maxime laudabili Communionis quotidianae in omnibus communitatibus religiosis.

Cum accessus, de quo in isto canone, sit factum *accidentale*, non potest Superiorissa confessarium quemlibet pro mulieribus approbatum rogare, ut pro sua communitate absentem vel impeditum confessarium ordinarium vel extraordinarium suppleat. Neque religiosa ullum habet ius exigendi ut Superiorissa talem confessarium advocet, nisi ipsa graviter aegrotet (cfr. n. **317**).

Dum e contra confessarius *supplementaris* vocandus est, religiosa postulante: hinc iterum apparet quomodo *occasionalis* confessarius differat a *supplementari*.

313. Locus legitime designatus. — 1. Ad validitatem confessionis requiritur locus legitime designatus pro audiendis mulierum confessionibus. Utrum conditio *loci* esset ad validitatem, an potius ad solam liceitatem, magna olim erat controversia.

Quidam censebant requiri ad validitatem (8); plures negabant (9).

S. C. de Religiosis die 30 iul. 1916 ad Episcopum Lincien. (10) declaravit, verba: « Liceat iis (sororibus) in qualibet ecclesia vel oratorio etiam semi-publico confessionem peragere apud quemvis confessarium pro utroque sed approbatum », quae legebantur in decr. « *Cum de sacramentalibus* » eiusdem S. Congregationis, 3 febr. 1913, n. 14, non respicere « validitatem confessionum », neque continere « prohibitionem confessionem peragendi in alio decenti loco ».

Pontificia Commissio Codicis, ad quaestionem utrum confessio extra ecclesiam aut oratorium peracta, tantum illicita an etiam invalida sit, die 25 nov. an. 1920 respondit: « *Can. 522 ita est intelligendus, ut confessiones... licitae et validae sint, dummodo fiant in ecclesia vel oratorio etiam semi-publico aut in loco ad audiendas confessiones mulierum legitime designato* » (11).

Interpretatio est declarativa simul et *extensiva*, quatenus loquitur etiam de « *loco ad audiendas confessiones mulierum legitime designato* », quae verba desunt in can. 522.

Demum *Pontif. Comm.* omnem controversiam diremit respons. diei 28 dec. 1927.

Sane ad dubium « Utrum confessio religiosarum peracta extra loca, de quibus in canone 522 et in responso diei 24 nov. 1920, sit tantum illicita, an etiam invalida »; respondit: « *Negative* ad primam partem; *affirmative* ad secundam » (*A. A. S.*, XX, 61).

2. Quidam censent locum ad audiendas confessiones *mulierum* legitime destinatum, intelligendum esse de solo loco ubi *mulieres saeculares* audiri possint, excluso proinde confessionali quod religiosis reservetur (12).

Ratio est, aiunt, quia saeculares mulieres designantur cum agitur de sacerdote pro mulieribus approbato; igitur saeculares quoque intelligendae sunt, cum agitur de loco ad audiendas confessiones mulierum legitime destinato. Praeterea, addunt, nisi facultas can. 522 ita limitetur, practice evanescit necessitas *specialis* iurisdictionis a can. 876 expresse requisita.

Haec opinio, perspecto can. 19 et probe consideratis textu et contextu atque ipsa ratione legis, caret probabilitate. Sane:

1° Prius argumentum nihil probat, imo oppositae sententiae evidenter favet. Quod enim can. 522 permittit confessario ad excipiendas confessio-

(8) *Monit. eccl.*, XXXIII, 160; Fanfani, *Il diritto delle religiose conforme al Codice di diritto canonico*, n. 95; Ojetti, in *Nouvelle Rev. théol.*, 1920, 1 ss.

(9) Vermeersch-Creusen, II, n. 498; Prümmer, *Manuale iuris eccl.*, q. 190; Leitner, *op. cit.*, pag. 336; Goyeneche, *De vi can.* 522, in *Comment. de religiosis*, II, 13 ss.; Wouters, in *Ned. Kath. St.*, 1918, p. 121, 200; Génicot-Salsmans, II, n. 339.

(10) *Linzer Quartalschrift*, 1916, p. 898.

(11) *A. A. S.*, XII, p. 573.

(12) Ferreres, *Instit. canon.*, I, n. 832; Fanfani, *De iure religiosorum*, n. 110; Cerato, in *Bollettino diocesano di Padova*, 1922, p. 5 ss.

nes mulierum *saecularium* simpliciter approbato, id potiore ratione permittit sacerdoti qui sit approbatus pro *monialibus* seu *religiosis*.

Ergo, si vox « *mulieres* » eadem extensione in utroque casu accipienda est, quod affirmatur de loco ubi mulieres saeculares audiri possunt, aequa vel potiore ratione affirmandum erit de loco ubi sorores et moniales audiri solent.

2° Item aliud argumentum nihil probat, quia praescriptum can. 876 minime evanescit: siquidem agitur solum de confessione occasionali, quae hinc inde ad conscientiae tranquillitatem obtinendam instituitur.

3° Consulto omissa fuerunt in can. 522 verba « *extra domum* ». Quae omissio ideo praecise facta est, ut etiam religiosae, quae nunquam domo exeunt, beneficio can. 522 frui possint.

4° Nisi haec obvia et omnino clara interpretatio admittatur, sequitur maximum inconveniens, morale quidem et iuridicum. Nam omnes religiosae, quae *intra clausuram* degunt, frui nequeunt beneficio confessarii *occasionalis*, de quo in can. 522. Habetur, proinde, magnum discrimen, circa ipsam confessionem, inter religiosas legi clausurae obnoxias et alias quascunque. Harum quidem conscientiae tranquillitati opportune consulitur; illarum, e contra, non eadem ratione.

Porro, in re tanti momenti, ut est tranquillitas et libertas conscientiae, cur ponitur discrimen inter religiosas degentes intra clausuram, et alias? cur his sapienter consulitur, illis non item? Nonne religiosae claustratae indigent interdum beneficio confessarii *occasionalis?* Indigent profecto; immo saepe magis quam aliae religiosae, cum scrupulis et anxietatibus seu tentationibus non raro valde vexantur, ipsa earum vitae ratione perspecta.

Quae incommoda adeo sunt gravia, ut irreverentiam in supremum et sapientissimum legislatorem inducant atque animarum detrimentum. Igitur sunt omnino excludenda.

5° S. Off. die 25 nov. 1874 ad 3 declaravit confessionalia adornata pro monialibus claustratis censeri etiam approbata pro mulieribus extraneis. Unde iure adnumerantur inter loca ad audiendas confessiones *mulierum* legitime destinata. Ergo ex ipsa natura rei dicta opinio iuridico fundamento destituta apparet.

6° Demum animadvertendum est, quantum maior facilitas confessionis necessaria sit, ut sine periculo sacrilegiorum usus Communionis quotidianae, nunquam satis laudandus, in communitatibus religiosis prudenter urgeri possit (13).

Haec in praecedentibus editionibus. Quae doctrina hodie confirmata authentice reperitur responso *Pontif. Comm.* diei 28 dec. 1927 (cfr. n. **312**, 4°).

Consulto ibi dicitur: « ad loca confessionibus mulierum vel *religiosarum* legitime destinata ». Unde iuris concessio respicit quaecunque loca et quascunque religiosas, etiam illas quae clausura papali adstringuntur, quaeque igitur, capta occasione, confiteri possunt cappellano monasterii vel cuilibet alii confessario ad monasterium accedenti, et, si non accesserit, eum advocare.

(13) Cfr. Vermeersch, III, n. 486; Noldin, III, n. 350; Génicot-Salsmans, II, n. 303; Aertnys-Damen, II, n. 378; Arregui, n. 605.

314. 3. Locus *legitime* designatus, generatim loquendo, est *sedes confessionalis ordinaria* in loco patenti et conspicuo collocata, ubi prudenti arbitrio Ordinarii loci confessiones mulierum solent audiri (cfr. can. 909, § 1).

Intelligitur profecto etiam locus electus ad normam can. 910, § 1.

In aliquo casu particulari et extraordinario, locus potest, per modum actus, *legitime* designari *hic et nunc* ab Ordinario aut ab ipso confessario aut Superiorissa vel alia persona.

Haec doctrina, in praecedenti editione tradita, authentice confirmata reperitur responso *Pontific. Comm. Cod.* 12 febr. 1935, ex qua verba « *loco legitime destinato* » non sunt intelligenda tantum de loco habitualiter designato, sed etiam de loco *per modum actus* designato, vel *ad normam can.* 910, § 1 *electo*.

Confessio quae fiat ad cratem vel ad rotam eritne semper invalida et illicita?

Per se et generatim loquendo, affirmative; at non diffitemur posse dari aliquem casum omnino *exceptionalem* et *extraordinarium*, in quo, attentis peculiaribus circumstantiis, *valide* et etiam *licite* per modum actus audiri possit confessio ad cratem vel ad rotam.

Id, fac sedulo animadvertas, nonnisi in casu *exceptionali* et *extraordinario* admittimus. Porro huiusmodi casus non est hypotheticus: verificatur v. g. si Antistita impediat omnino ne religiosa accedat ad confessarium extraordinarium vel advocet specialem, quo plane indiget, et nequeat recurrere ad loci Ordinarium ob timorem gravis indignationis ex parte antistitae.

Haec doctrina confirmatur implicite resp. 12 febr. an. 1935 *Pontif. Comm. Cod.*, de quo supra.

315. Religiosae, ut confessionem instituant in qualibet ecclesia vel oratorio publico vel semi-publico vel in loco ad excipiendas confessiones mulierum designato, nullam praeviam *licentiam* a Superiorissa postulare debent.

Si religiosa illegitime egrediatur ut confessarium adeat, *illicitus* erit *egressus*, non vero illicita *confessio*. Qua de re minus accurate quidam auctores loqui videntur.

Superiorissa huiusmodi confessionem prohibere non potest, aut de ea re inquirere, ne indirecte quidem; et religiosae nihil ei referre tenentur.

Si delinquat Superiorissa contra hanc legem, monenda et punienda est ad normam can. 2414.

Confessarius, qui comperiat religiosam *consuevisse* ad ipsum recurrere *absque ulla rationabili causa*, ordinario communitatis confessario derelicto, debet prudenter curare ut abusus eliminetur et lex

canonica de unitate confessarii, quantum fieri potest, religiose servetur (14).

316. Conclusio. — Ex dictis huc usque haec paucis prae oculis habeantur:

1° Quaelibet religiosa et sodalis aequiparata, etiam novitia, potest valide et licite confiteri ad suae conscientiae tranquillitatem apud quemcunque legitimum confessarium.

2° Tranquillitas conscientiae verificatur quoties religiosa *bonam* ac *fructuosam* confessionem instituere velit, seu *rite* et *recte* confiteri.

3° Confessarius debet esse approbatus pro mulieribus, non autem pro viris aut puellis tantum.

4° Confessio facienda est in ecclesia, vel oratorio publico aut semi-publico, aut in loco ad audiendas mulierum confessiones legitime designato.

5° Valida et licita est confessio, sive religiosa e domo egrediatur seque in ecclesiam aut sacellum se conferat, sive confessarius ad religiosam domum sponte accedat aut vocatus.

Practice, igitur, vix datur casus in quo religiosa valide et licite, servatis servandis, confiteri nequat apud confessarium pro mulieribus approbatum.

6° Ad id religiosa nulla indiget licentia Superiorissae. Attamen religiosa non habet ius pro lubitu adeundi quemlibet confessarium, egrediendi e domo, stabiliter utendi facultate benigne concessa a can. 522. Nam disciplina religiosa et constitutiones instituti sancte ac fideliter servandae sunt.

317. Confessarius religiosae graviter aegrotantis. — 1. Omnes religiosae, cum *graviter aegrotant*, licet absit mortis periculum, quemlibet sacerdotem ad mulierum confessiones audiendas approbatum arcessere possunt, eique, perdurante gravi infirmitate, quoties voluerint, confiteri, nec Antistita potest eas sive directe sive indirecte prohibere (can. 523).

2. Duae conditiones requiruntur, ambae equidem ad *liceitatem* et *validitatem* confessionis, in casu: 1° ut religiosa *graviter aegrotet;* 2° ut sacerdos sit *approbatus* ad excipiendas confessiones *mulierum.*

Iurisdictio *peculiaris* in casu vel non requiritur vel ab ipso iure conceditur.

3. Morbus *gravis* non est confundendus cum articulo aut periculo mortis. Unde consulto, et optime quidem, can. 523 dicit: *« licet mortis periculum absit »* (cfr. n. **298**).

(14) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 339; Vermeersch, III, n. 485; Ferreres, II, n. 662; Noldin, III, n. 353.

Censetur morbus *gravis*, qui magnam molestiam affert, aut facile periculosus evadere potest. Practice, indicium morbi gravis erit, v. g., si religiosa operationem chirurgicam, quamvis non periculosam, pati debeat; si per unam aut alteram hebdomadam in lecto decumbat; si febri laboret, etc.

Gravitas morbi moraliter aestimanda est, sepositis scrupulis et anxietatibus. In dubio favendum est religiosae.

4. Si religiosa vel Superiorissa aliive existimaverint morbum revera esse gravem, et postea ex facto compertum fuerit defuisse gravitatem, non ideo confessio in tali casu peracta tanquam invalida habenda est. Requiritur et sufficit ut *prudenter* morbus *gravis* existimetur, ita ut absit *fictio* seu deceptio (15).

In praefatis adiunctis, neque Ordinarii loci *consensus* neque superiorissae *licentia* requiritur ad confessarium vocandum, qui ab ipso iure communi recipit facultatem, in casu, ingrediendi etiam clausuram, servatis debitis cautelis ad normam can. 600, 2°.

5. Superiorissa *graviter* per se peccat, si prohibeat *directe* aut *indirecte* ne religiosa aegrotans advocet confessarium praedictum.

Prohibet *directe*, si expressis verbis aut scripto vel nutu aut facto id vetat; *indirecte*, si ostendat se aegro animo hoc ferre, si conetur, intuitu praecise confessarii non advocandi, suadere religiosae quod non agatur de morbo gravi, si ita quomodocunque agat sive per se sive per alias religiosas ut sacerdos accersiri nequeat, aut vocatus ad aegrotantem religiosam se conferre non possit.

Superiorissa peccans contra hanc legem moneri ac puniri debet ad normam can. 2414.

6. Praescriptum can. 523 benigne seu late interpretandum est, perspecto fine legis. Nam pia mater Ecclesia vult religiosis filiis suis aegrotis maximam confitendi libertatem largiri, ut salus animarum efficacissime promoveatur (16).

318. Varii religiosarum confessarii. — 1. Iuxta nonnullos, confessarii religiosarum distingui possunt in *ordinarios*, *extraordinarios*, *speciales*, *supplementares* et *occasionales* (17); iuxta alios, in *ordinarios*, *extraordinarios*, *speciales* et *auxiliares* vel *supplentes* (18).

(15) Cfr. Cappello, *De Matrimonio*, n. 691; D'Annibale, I, n. 38.
(16) Cfr. Prümmer, *Manuale iuris eccl.*, q. 190, 6.
(17) Vermeersch-Creusen, I, n. 493.
(18) Chelodi, n. 257; Prümmer, q. 190, 3; Fanfani, n. 94.

2. Quaestio, uti patet, est de nomine tantum.

De confessariis *ordinariis*, *extraordinariis* et *specialibus*, nulla potest esse discrepantia inter DD., cum Codex ipse eos memoret disertis verbis (can. 520; 521; 524; 527). Cfr. nn. **319, 322, 323.**

Accuratior est prima distinctio, quia revera confessarii *supplementares* seu *supplentes* (n. **324**) distinguuntur ab *occasionalibus*, de quibus in can. 522 et 523 (cfr. n. **326**).

319. Confessarius ordinarius. — 1. Singulis domibus religiosarum deputandus est *unus* tantum confessarius *ordinarius* pro universa communitate, nisi ob magnum religiosarum numerum vel aliam iustam causam opus sit altero vel pluribus (can. 520, § 1).

2. Lex *unius* dumtaxat confessarii, qui universae communitatis confessiones excipiat, constituta est *tum* ad procurandam uniformitatem directionis spiritualis, *tum* ad praecavendos abusus.

Haec lex non obligat personas *saeculares* sive puellas educandas, quae cum religiosis vivant.

3. Confessarius ordinarius deputari debet etiam domibus *non formatis*, in quibus nempe sex saltem religiosae professae non degunt (can. 488, 5°).

Id liquet: 1° ex resp. S. C. de Religiosis ad Archiepiscopum Pragen. 10 ian. 1920 (19);

2° ex verbis « *domus religiosa* » quae, sine addito, *quamlibet* domum significant ad normam can. 488, 5°;

3° ex nota regula iuris: *ubi eadem est ratio, ibi eadem debet esse iuris dispositio;* porro ratio propter quam designatur confessarius ordinarius domibus religiosis, eadem profecto est, sive formatae illae sint, sive non formatae.

Quidam censent probabiliter valere adhuc responsum datum a S. C. de Religiosis die 3 iul. 1916 ad Episcopum Lincien., ad III, scil.: « obligationem non adesse nominandi confessarium ordinarium pro sororibus, si earum communitas sex saltem sororum numerum non attingat » (20).

At non recte. Hoc responsum datum fuit *ante* Codicem nec unquam authentice publicatum. Per aliud *posterius* ad Archiep. Pragen. 10 ian. 1920 revocatum fuit, dato et non concesso quod revocatio fuerit necessaria.

Codex ipse (can. 876, § 1) revocat quamlibet contrariam legem particularem seu quodcunque privilegium. Igitur illud responsum nequit *hodie* allegari.

4. Confessarius iste *libere* ab Ordinario loci *eligitur;* solum pro monasteriis monialium Superiori regulari subiectis, huic competit ius *praesentandi*, quod si neglexerit, ipse Ordinarius supplet (can. 525).

(19) *Archiv für katholisches Kirchenrecht*, t. 100, 47.
(20) Cfr. *Archiv für katholisches Kirchenrecht*, t. 97, 85 ss.; Vermeersch-Creusen, I, n. 494.

320. 5. Ex praescripto can. 524 confessarius ordinarius (item extraordinarius)

1° potest esse sacerdos sive *saecularis* sive *religiosus*, hic tamen nonnisi de proprii Superioris licentia;

2° debet esse morum integritate et prudentia praestans;

3° *quadraginta* annos natus sit oportet, nisi iusta causa, iudicio Ordinarii, aliud exigat, ex. gr. penuria sacerdotum;

4° nullam potestatem fori *externi* in religiosas habere debet; unde excluditur Vicarius generalis, non autem parochus vel canonicus poenitentiarius qui iurisdictione in foro externo carent; nec, propter eandem rationem, *per se* excluditur deputatus, quem vocant, religiosae familiae, licet nullatenus expediat ut munere quoque confessarii ipse fungatur;

5° prohibetur omnino ne se interno vel externo regimini communitatis ullo modo immisceat.

6. Confessarius ordinarius constitui nequit nisi *ad triennium.* Potest tamen Ordinarius loci eum confirmare, absque venia S. Sedis, ad alterum et etiam ad tertium triennium (can. 526). Id autem fieri potest *vel* motu proprio Ordinarii ob penuriam sacerdotum, *vel* ad petitionem religiosarum.

Igitur, elapso triennio, iterum confessarius in munere suo confirmari potest: 1° si propter sacerdotum idoneorum penuriam aliter provideri nequeat; vel 2° si *maior* pars *omnium* religiosarum, earum quoque quae in aliis negotiis ius non habent ferendi suffragium, in eiusdem confessarii confirmationem, per suffragia *secreta*, convenerit, seu petierit ut confessarius confirmetur in munere. Religiosis dissentientibus, si velint, aliter providendum est, scil. alius confessarius deputari debet (can. 526).

Quod *maior* pars *omnium* religiosarum consentiat et quidem per *secreta* suffragia, requiritur ad *valorem* confirmationis.

Ultra *tertium* triennium, etiamsi adsit defectus sacerdotum idoneorum aut maior pars religiosarum, imo universa communitas consentiat, *sine licentia S. Sedis*, nequit confessarius iterum confirmari.

Triennium supputatur ad normam can. 34, § 3, 5°.

Si confessarius, probante Ordinario, pergat in officio audiendi confessiones religiosarum usque ad novi confessarii deputationem, valide agit.

321. 7. Confessarius ordinarius non potest *immediate* deputari extraordinarius in *eadem* communitate, nec rursus ordinarius, nisi *post annum* ab expleto munere, exceptis casibus supra recensitis. Elapso *anno* ad utrumque officium denuo habilis est (can. 524, § 2).

Ante *annum* elapsum, extraordinarius immediate fieri potest ordi-

narius; item ordinarius potest in *alia* communitate sive ordinarii sive extraordinarii munus *statim* obire (can. cit.).

In *eadem* communitate confessarius ordinarius potest, expleto munere, concedi ut *specialis* uni vel alteri religiosae.

Practice cavendum est ne fere perpetua alternativa instituatur, in eadem communitate, inter eundem ordinarium et extraordinarium (21).

Ordinarius loci potest ob gravem causam confessarium ordinarium (item extraordinarium) *amovere* vel *suspendere*, etiamsi monasterium subsit Praelato regulari et confessarius sit religiosus, nec cuiquam tenetur causam amotionis significare, excepta S. Sede, si ab ea requiratur. De facta amotione vel suspensione Superiorem regularem monere debet, si moniales eidem subsint (can. 527).

Contra decretum Ordinarii loci *recursus* non datur nisi in *devolutivo* ad Sedem Apostolicam (cfr. can. 880, § 2).

322. Confessarius extraordinarius. — 1. Singulis communitatibus religiosis dandus est etiam confessarius *extraordinarius*, qui *quater* saltem in anno ad domum religiosam accedat, et cui *omnes* religiosae se sistere debent saltem ut benedictionem accipiant (can. 521, § 1).

2. Id optimo consilio praescriptum est, ut nempe religiosae, quae auxilio confessarii extraordinarii reapse indigent, absque difficultate sive pudore ad eum accedere possint.

Quinimo ut plena libertas religiosis in hac re servetur, cavendum est 1° ne confessarius ordinarius eo tempore, quo extraordinarius suo munere fungitur, accedat ad monasterium; quodsi in monasterio degat, necesse non est ut e domo egrediatur; at curare omnino debet, ne ullum impedimentum extraordinario afferat; 2° ne per illud tempus ullius religiosae confessionem excipiat.

Id tamen sub poena nullitatis confessionum ipsi non vetatur; imo, proprie et stricte loquendo, ne sub poena quidem peccati, cum dispositio antiqua a *Benedicto XIV*, Const. « *Pastoralis curae* », § 17, statuta, hodie non amplius vigeat uti *praeceptiva*.

Attamen tanquam norma *directiva* sapienter statuta, etiam post Codicem adhuc viget ideoque in praxi servari debet, ut finis legis efficacius ac tutius obtineri queat.

3. Confessarius extraordinarius *quater saltem* in *anno* ad domum religiosam accedere debet pro audiendis confessionibus. Nihil vero prohibet quominus *saepius* in decursu anni offeratur (22).

(21) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 509 ss.; Vermeersch-Creusen, I, n. 495; Ferreres, II, n. 663; Chelodi, n. 257, c), not. 3.

(22) Cfr. Noldin, III, n. 352; Chelodi, n. 257; Génicot-Salsmans, II, n. 341; Ball.-Palm., V, n. 410; Lehmkuhl, II, n. 401.

4. Quoad ius eligendi confessarium *extraordinarium*, quoad eius dotes, aetatem et amotionem huc spectant quae supra dicta fuerunt (n. **320**).

Iste confessarius nequit ullo modo se immiscere regimini interno vel externo communitatis (can. 524, § 3). Ratio evidens et multiplex.

Directio spiritualis tum communitatis in genere tum singularum religiosarum *per se* pertinet ad confessarium ordinarium. Unde extraordinario aliud munus iure non competit, quam ut statutis temporibus (generatim quatuor anni temporibus; cfr. n. **306**, 3) audiat confessiones religiosarum atque in illis rebus, quae sibi proponuntur, salutaria monita ac consilia exhibeat.

Debitus ordo, proinde, et prudentia postulant, ne aliis rebus, sive ad vitam spiritualem sive ad disciplinam pertineat, ullo modo se immisceat.

Confessarius vero ordinarius ne aegre ferat, si quando religiosae confessarium extraordinarium aut specialem advocent; imo in certis adiunctis ipse consulat, ut illum adeant. Nam ubi comperiat religiosam in spiritu non proficere, eo quod ipse v. g. eiusdem conscientiam scrupulosam apte dirigere vel animi torporem curare non valeat, eam ad extraordinarium aut ad specialem mittat, cui forte melius continget, quod ipse frustra hucusque assequi conatus est (23).

Confessarius extraordinarius de iure *communi* non est ad tempus praefinitum, seu non obstringitur lege triennii (24). Ordinarie ad tres vel quinque aut sex annos eligitur: alicubi singulis *trienniis* mutari vel confirmari solet.

323. Confessarius specialis. — 1. « *Si qua religiosa, ad animi sui quietem, et ad maiorem in via Dei progressum, aliquem* specialem *confessarium vel moderatorem spiritualem postulet, eum facile Ordinarius concedat; qui tamen invigilet ne ex hac concessione abusus irrepant; quod si irrepserint, eos caute et prudenter eliminet, salva conscientiae libertate* » (can. 520, § 2).

2. Confessarius iste *specialis* non ad tempus praefixum, sed tandiu concedendus est, quandiu durat causa necessitatis vel utilitatis spiritualis.

Deputari potest etiam confessarius, qui per triennium munere ordinarii functus est, integro anno a cessatione muneris nondum expleto (25).

Nihil obstat quominus extraordinarius pro una aliave religiosa munere fungatur confessarii specialis vel moderatoris spiritualis.

(23) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 407 s.; Noldin, III, n. 352, nota 1 et 2.

(24) S. C. Ep. et Reg., 7 dec. 1906.

(25) S. C. de Relig., 20 april. 1917.

3. In casu *specialis* intelligitur confessarius *habitualis*, is nempe cui religiosa non una aliave vice dumtaxat confiteatur, sed *habitualiter*.

4. Quomodo sunt intelligenda verba: « *ad animi sui quietem et ad maiorem in via Dei progressum* »? Sunt intelligenda non modo de *necessitate*, verum etiam de quacunque *utilitate* spirituali prudenter sive serio existimata. Qua in re attendenda est dispositio subiectiva religiosae.

Particula « *et* » est disiunctiva. Unde *alterutra* causa sufficit, nempe sive « ad animi sui quietem » sive « ad maiorem in via Dei progressum ».

Sane praescriptum can. 520, § 2 ad verbum est desumptum ex decr. « *Cum de sacramentalibus* » S. C. de Relig., 3 febr. 1913, n. 5; porro in *authenticis* versionibus huius decreti, gallica, hispanica, anglica et germanica, habetur *aut* vel *sive* (*ou*, *o*, *or*, *sei es... sei es*) - (26).

5. Abusus oriri possunt tum ex parte religiosae, tum ex parte aliarum. Eos Ordinarius in foro *externo*, confessarius specialis in foro *interno*, salvo sigillo sacramentali, auferre debet, quantum fieri potest, v. g. prudenter dimittendo religiosam quae sine *ulla* iusta causa ad eum accedit (27).

At quolibet in casu adamussim servari debet principium a Codice expresse statutum: « *salva conscientiae libertate* » (can. 520, § 2). Unde in dubio semper praevalet libertas conscientiae (28).

Religiosa quae *sine ulla* necessitate confessarium specialem peteret seu advocaret, *per se* leviter peccaret. Confessio autem foret semper valida, quia confessarius non habet limitatam iurisdictionem *quoad validitatem* pro casu tantum necessitatis, nec profecto opportuna esset huiusmodi limitatio, cum facile inde scrupuli multi oriri possent.

Practice religiosa in praefato casu a quavis culpa excusatur, quoties sibi persuadet aliquam iustam causam esse confessarium vocandi sibique competere ius eum petendi.

324. Confessarii supplementares. — 1. Singulis domibus religiosarum Ordinarius loci designare debet *aliquot* sacerdotes, ad quos pro sacramento poenitentiae in casibus particularibus recurrere facile possint religiosae, quin necessarium sit ipsum Ordinarium toties quoties adire (can. 521, § 2).

2. Isti confessarii eligi possunt ex *utroque* clero: et prudentia morumque integritate omnino praestent necesse est.

(26) *A. A. S.*, V, 159, 240 ss.
(27) S. C. de Relig. decr. « *Cum de sacramentalibus* », n. 13; S. C. Ep. et Reg. 1 febr. 1892, 5 aug. 1904.
(28) Cfr. Vermeersch-Creusen, I, n. 496; Chelodi, n. 257, not. 5.

Designari debent *aliquot*, nempe tres vel quatuor pluresve, secundum numerum religiosarum et pro variis adiunctis.

Qui munere fungitur confessarii *specialis* pro una aliave religiosa potest esse confessarius *supplementaris* pro aliis i. e. pro communitate.

Discrimen inter specialem et supplementarem confessarium manifestum est. Ille habitualiter vocatur (cfr. n. **323**), hic tantum *in casibus particularibus* sive totius communitatis sive unius aut alterius religiosae.

3. Ex designatis ab Ordinario nullus confessarius ob motiva extrinseca potest excludi; sed religiosa, quem maluerit, eligere valet, quin ullo modo prohiberi queat (29).

4. Confessarius designatus religiosae petenti denegari nequit, etsi Superior videat nullam adesse causam eum advocandi, seu probe sciat necessitatem esse fictam vel mere ex scrupulis ortam (30).

Confessarii supplementares non adstringuntur lege triennii; quare per plura etiam triennia in suo munere permanere possunt.

Confessarii supplementares *libere* designantur ab Ordinario loci, pro iis quoque communitatibus, quae regularibus viris subiectae sunt; nam can. 525 Superiori regulari tribuit ius praesentandi solummodo confessarios ordinarios et extraordinarios, non autem ceteros. Supplementares confessarii *peculiarem* aetatem (cfr. n. **304**, 3) habere non debent.

Si confessarius ordinarius, inscio Episcopo, per unam vel alteram hebdomadam recederet, et unum ex confessariis *supplementaribus* in locum sui subrogaret, confessiones essent *validae*, quia iurisdictio non est limitata, sed per se forent leviter *illicitae*, cum id minus congrueret cum ecclesiastica disciplina.

Item si religiosa, *inscia aut etiam invita Superiorissa*, advocaret aliquem ex confessariis supplementaribus, confessio esset *valida*.

Utrum etiam *licita*, distinguendum. Si habetur iusta causa vocandi confessarium, et Superiorissa sit invita seu aegro animo ferat, confessio non est illicita; si ipsa nequeat iterrogari, confessio est licita; si commode interrogari potest Superiorissa, habetur quaedam culpa *de se* levis, cum debitus ordo in domo religiosa non servetur.

5. Confessarius, qui habeat in pagella facultatum clausulam « *etiam ad audiendas confessiones religiosarum* », potest valide et licite, quoties advocetur, eas audire et absolvere, quin requiratur licentia Superiorissae aut explicitus Ordinarii consensus.

(29) S. C. Ep. et Reg., 5 aug. 1904.
(30) S. C. Ep. et Reg., 17 aug. 1891.

325. « *Si qua religiosa aliquem ex iis confessariis expetat, nulli Antistitae liceat nec per se nec per alios, neque directe neque indirecte, petitionis rationem inquirere, petitioni verbis aut factis refragari, aut quavis ratione ostendere se id aegre ferre* » (can. 521, § 3).

Haec omnia, contra libertatem conscientiae prohibentur sub poenali sanctione de qua in can. 2414: « Antistita, quae contra praescriptum can. 521, § 3; 522; 523 se gesserit, a loci Ordinario moneatur; si iterum deliquerit, ab eodem officii privatione puniatur, illico tamen certiore facta Sacra Congregatione de Religiosis ».

Quae notificatio S. Sedi facienda nullatenus suspendit sanctionem ab Ordinario inflictam seu privationem officii.

Quomodo *directe* aut *indirecte* in hac re delinquere possit Antistita, vide n. **317**, 5.

Verba: « *aliquem ex iis confessariis* » referuntur profecto ad confessarios *supplementares*.

Utrum vero referantur etiam ad *extraordinarium*, non constat. Quidam affirmant (31). At videtur negandum ex ipso textu et contextu can. 521, facta praesertim comparatione inter § 2 et § 3; nam § 3 dici potest quodammodo continuatio § 2, cum in § 1 sermo sit de *uno* confessario, nimirum de *extraordinario;* proinde *ii confessarii*, qui memorantur in § 3 ex obvio sensu alii esse nequeunt, quam illi de quibus in § 2.

Si confessarii supplementares comperiant religiosas nulla omnino iusta causa ad ipsos accedere, eas prudenter dimittant.

326. Confessarius occasionalis. — Dicitur *occasionalis* ille confessarius, qui non deputatur ab Ordinario ad huiusmodi munus obeundum, sed ab ipsa religiosa eligitur qua confessarius, iure communi id permittente.

Unde *occasionalis* est confessarius, quem religiosa adit ad normam can. 522 (n. **312** ss.), vel graviter aegrotans arcessit iuxta praescriptum can. 523 (n. **317**).

327. An sit praescripta vel saltem permissa manifestatio conscientiae in familiis religiosis. — 1. Omnes Superiores religiosi districte prohibentur personas sibi subditas quoquo modo inducere ad conscientiae manifestationem sibi peragendam (can. 530, § 1). Idque per se sub gravi.

2. Attamen subditi non prohibentur, quominus *libere* ac *ultro* animum suum aperire valeant Superioribus. Immo *expedit*, ut ipsi filiali

(31) Chelodi, n. 257; Vermeersch-Creusen, I, n. 497; Noldin, *l. c.*

cum fiducia Superiores adeant, eis, *si sint sacerdotes*, dubia quoque et anxietates suae conscientiae manifestantes (can. 530, § 2).

Dicitur: *si sint sacerdotes*, quia ipsi vi muneris sive officii peculiari proprioque titulo animarum bono consulere valent ex gratia Dei. Itaque excluduntur non solum Superiorissae, verum etiam Superiores religionum non clericalium, seu omnes qui sacerdotio aucti non sint.

Praefata autem verba accipienda sunt tanquam *consilium*, et quidem in casibus *ordinariis* et *per se* loquendo. Unde, ob peculiaria adiuncta, interdum forte *non expedit* ut huiusmodi manifestatio conscientiae fiat. E contrario, aliquando fortasse expediet, ut ipsa fiat etiam Superiori non sacerdoti. Quod ex vita Sanctorum atque ex principiis rei asceticae confirmatur.

3. Prohibetur Superior, non autem praefectus spiritus aut magister novitiorum, *si sint sacerdotes*, inducere sive hortari, ubi id opportunum esse duxerint, ad conscientiae manifestationem sibi, aut Superiori, *si sacerdos sit*, faciendam.

4. Cum manifestatio conscientiae sit actus bonus — « *expedit* » (can. 530, § 2) — potest is, qui non sit Superior, ad eam hortari et ad eam etiam Superiori *sacerdoti* faciendam, dummodo id nec directe nec indirecte a Superiore motus agat (32).

328. Notae historicae. — 1. Moniales ad clausuram obligatae, licet exemptae, confiteri non poterant, post Gregorium XV, Clementem X (33), et alios Pontifices, nisi sacerdoti *specialiter* pro ipsis ab Episcopo approbato. Cfr. n. **311**.

Etiam moniales recentiorum institutorum, si in monasterio seu domo religiosa confessionem faciebant, eadem lege tenebantur, nempe confiteri debebant confessario pro ipsis approbato (34).

At moniales seu religiosae, quae extra monasterium seu domum degerent, poterant in ecclesiis confiteri cuicunque sacerdoti approbato ad mulierum confessiones excipiendas (35). Quae facultas

(32) Cfr. Ferreres, II, n. 660. Quoad Societatem Iesu Benedictus XV declaravit: « Numquam mens Nobis fuit prohibendi aut improbandi, tamquam consilium, conscientiae manifestationem Superiori faciendam, cum ea a Sanctis tam insignibus, qualis est conditor vester S. Ignatius, commendata fuerit; immo cupientissimo Nos animo desideramus, ut omnes religiosi hanc praxim, spiritui tam utilem, servent. Id quod Nos nolumus est obligatio, ut impediamus, quominus Superior manifestationem exigat. Quod si S. Sedes in ipso canone (530, § 2) eam tali praeconio celebrat, quisquis eandem laudat et commendat illius menti se conformat: dummodo ne quis cogatur ».

Addiditque idem Pontifex se « *plene probare* et *ardentissine cupere*, ut omnes Societatis filii ratione conscientiae Superioribus reddenda, *tanquam consilio*, utantur; idque multo magis, quod hoc medio salutari a S. Fundatore indicato ac praescripto Societas nititur ». Cfr. Ferreres, *l. c.*

(33) Greg. XV, Const. « *Inscrutabili* », 5 febr. 1622; Clem. X, Const. « *Superna* », 21 iul. 1670.

(34) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 410, 16°.

(35) S. C. Ep. et Reg. 22 april. 1827, 28 aug. 1852.

cum esset ex iure communi, non poterat ipsis ab Episcopo coarctari (36).

2. Ex praescripto Benedicti XIV (37), pro singulis monialium monasteriis unus tantum confessarius ordinarius deputandus erat; qui nec Vicarius Generalis, nec regularis, nisi ageretur de monasterio Praelato regulari subiecto, esse poterat (38).

Confessarius sive ordinarius sive extraordinarius *maturae aetatis* esse debebat (39), seu iuxta plures quadraginta annorum, de qua tamen *determinatione* aetatis nulla exstabat lex; nam decreta, quae eam exigebant, potius directiva quam praeceptiva erant, cum alia decreta vel maiorem (40) vel minorem (41) exigerent. Plures tamen DD. ea uti stricte obligatoria habebant.

Pro monialibus exemptis, quae Praelato regulari subiiciebantur, ipse Praelatus confessarium eligebat, qui tamen speciatim pro iisdem monialibus approbari debebat ab Ordinario loci. Pro monialibus Episcopo immediate subiectis, Episcopus ipse confessarium libere eligebat et approbabat.

3. Ter aut saltem bis in anno omnibus monialibus concedendus erat confessarius extraordinarius (42), eligendus ex approbatis ab Episcopo pro monialibus, quae omnes, etiam iure antiquo, tenebantur se praesentare illi confessario, quamvis confessionem apud ipsum instituere non tenerentur (43).

In articulo mortis cuilibet moniali petenti concedi *debebat* confessarius extraordinarius (44).

Confessarius pro aliquo monasterio non poterat generatim approbari nisi ad triennium, nec, eo expleto, confirmari sine licentia S. Sedis (45), quae ex peculiaribus causis aliquando concedebat, ut confessarius ad alterum triennium (dummodo haberetur consensus duarum ex tribus partibus monialium), et ad tertium quoque (dummodo omnium et singularum monialium consensus accederet) confirmaretur (46).

4. Maxima immutatio introducta fuit per decretum « *Quemadmodum* », S. C. Ep. et Reg. 17 dec. 1890, n. IV: « Praeterea, firmo remanente quoad confessarios ordinarios et extraordinarios communitatum quod a Sacrosancto Concilio Tridentino praescribitur in

(36) Gennari, *Consultazioni morali*, cons. 131; *Monit. eccl.*, XVIII, 41.
(37) Const. « *Pastoralis curae* », 5 aug. 1748.
(38) S. C. Ep. et Reg., 16 maii 1653, 23 iun. 1851.
(39) Alex. VII, Const. « *Felici* », 20 oct. 1664.
(40) S. C. Ep. et Reg., 7 iun. 1620.
(41) S. C. Ep. et Reg., 1 ian. 1840.
(42) Conc. Trid. Sess. XXV, cap. 10, *de reg.*
(43) Bened. XIV, Const. « *Pastoralis curae* », 5 aug. 1748.
(44) Bened. XIV, Const. « *Pastoralis curae* », 5 aug. 1748; S. C. Ep. et Reg., 17 aug. 1891.
(45) S. C. Ep. et Reg., 26 nov. 1602, 10 mart. 1634, 20 sept. 1642.
(46) Cfr. Bizzarri, *Collectanea*, p. 13.

Sess. XXV, cap. 10 *de reg.*, et a s. m. Benedicti XIV statuitur in Constitutione quae incipit *Pastoralis curae*, Sanctitas sua Praesules Superioresque admonet, *ne extraordinarium denegent subditis confessarium, quoties, ut propriae conscientiae consulant, ad id subditi adigantur*, quin iidem Superiores ullo modo petitionis rationem inquirant, aut aegre id ferre demonstrent.

« Ac ne vana tam provida dispositio fiat, Ordinarios exhortatur, ut in locis propriae dioeceseos in quibus mulierum communitates exsistunt, *idoneos sacerdotes facultatibus instructos designent, ad quos pro sacramento poenitentiae recurrere eae facile queant* ».

Dispositiones statutae a Concilio Tridentino et a Benedicto XIV *moniales* tantum respiciebant.

Sororibus solebant Episcopi regimen monialium imponere, si vitam communem ducerent, adeo ut, generatim loquendo, nemo valide excipere confessiones sororum valeret, nisi specialiter ad id approbatus esset. Sorores autem adstringebantur regula unius confessarii ordinarii.

Haec omnia de iure particulari sive episcopali, non autem de iure communi seu pontificio.

Statim ac *communitas mulierum* uno utebatur confessario, qui *in ipso conservatorio* exciperet confessiones, S. Sedes volebat, etiam ante Codicem, ut observarentur regulae de triennali mutatione, non secus atque apud moniales.

Mitior disciplina inducta per decretum « *Quemadmodum* » 17 dec. 1890 cum variis responsis S. C. Ep. et Reg. respiciebat, praeter moniales, etiam sorores seu religiosas votorum simplicium.

5. Tandem prodiit decretum « *Cum de sacramentalibus* » S. C. de Relig., 3 febr. 1913, quo tota disciplina de hac re integro reordinata est, unde ius Codicis exscriptum est, paucissimis tantum et quidem minoris momenti factis immutationibus.

Articulus IX.

De iurisdictione quoad clericos in Seminariis degentes.

329. Confessarii ordinarii. — 1. Ex praescripto can. 1358 curandum est ut « in *quolibet* Seminario adsint... duo *saltem* confessarii *ordinarii* et director spiritus ».

2. Nomine Seminarii intelligitur collegium in quo certus adolescentium numerus ad statum clericalem instituitur (can. 1354, § 1).

Proinde intelligendum est quodcunque Seminarium, non solum

maius « pro alumnis philosophiae ac theologiae vacantibus », verum etiam *minus* « pro pueris litterarum scientia imbuendis » (can. 1354, § 2).

Collegium pro scholis tantum frequentandis institutum non venit nomine Seminarii, nec collegium mere praeparatorium ad statum clericalem, nec collegium ubi educantur adspirantes ad statum religiosum.

Plerumque director spiritus fungitur quoque munere confessarii. At proprie loquendo munus *directoris* et *confessarii* est plane distinctum, cum illi tantum, non huic qua tali, sit commissa directio spiritualis tum communitatis sive Seminarii in genere, tum singulorum clericorum.

3. Confessarii ordinarii possunt esse plures quam duo, ut manifesto patet ex particula « *saltem* » citati can. 1358; imo expedit ut sint plures, si alumnorum numerus permagnus sit.

Isti confessarii, si agitur de Seminario dioecesano, eliguntur ab Episcopo qui iurisdictionem eis concedit (cfr. can. 1357, § 1).

4. Si agitur de Seminario interdioecesano vel regionali, attendendae sunt normae a S. Sede statutae (can. 1357, § 4). Interdum ipsa Sedes Apostolica eligit confessarios vel proponit, quibus Ordinarius loci iurisdictionem confert; interdum iidem a coetu Episcoporum eliguntur vel proponuntur, item a loci Ordinario iurisdictione concessa.

Si religioni clericali exemptae Seminarium sit commissum, ad normam can. 875, § 1 coll. cum can. 514, § 1, ipse Superior religiosus iurisdictionem confert confessariis (cfr. n. **308**).

330. Confessarii supplementares vel auxiliares. — 1. « Praeter confessarios ordinarios, alii confessarii designentur ad quos libere alumni accedere possint » (can. 1361, § 1).

Duo vel tres aut plures, pro maiore aut minore numero alumnorum, designari debent.

Quoad ius eligendi et approbandi istos confessarios, vide n. **329**, 3.

2. « Si ii confessarii extra Seminarium degant, et alumnus aliquem eorum acciri postulet, illum rector arcessat, *nullo modo petitionis rationem inquirens neque se aegre id ferre demonstrans;* si in Seminario habitent, ipsos alumnus *libere* adire potest, salva Seminarii disciplina » (can. 1361, § 2).

Codex hoc praescripto libertati conscientiae opportune consulit, ita ut neque directe neque indirecte rector aliusve alumnos prohibere possit quominus praedictos confessarios ipsi adeant. Episcopus sedulo invigilare debet ne quidquam admittatur contra hanc iuris communis dispositionem seu contra libertatem conscientiae.

Palam est, alumnos Seminariorum *valide* et *licite* apud quoscunque confessarios approbatos confiteri posse. Nam ad excipiendam eorum confessionem *specialis* iurisdictio nullatenus requiritur ex iure Codicis, ideoque Episcopus minime posset eiusdem necessitatem statuere decreto aut lege dioecesana.

331. Privilegium exemptionis. — 1. « *Exemptum a iurisdictione paroeciali Seminarium esto; et pro omnibus qui in Seminario sunt, parochi officium, excepta materia matrimoniali et firmo praescripto can.* 891, *obeat Seminarii rector eiusve delegatus, nisi in quibusdam Seminariis fuerit aliter a Sede Apostolica constitutum* » (can. 1368).

2. Admissa Seminarii exemptione, facile intelligitur cur confessarii ordinarii constituendi sint, qui, loco *parochi* a cuius iurisdictione Seminarium eximitur, confessiones alumnorum excipiant.

3. Licet rector (eiusve delegatus) officium parochi gerat, potestate tamen *ordinaria* confessiones alumnorum audiendi minime gaudet (n. **283**). Imo ex praescripto can. 891 prohibetur eorum confessiones excipere, « *nisi alumni ex gravi et urgenti causa in casibus particularibus sponte id petant* ».

Igitur nunquam *per modum habitus* audire *valet* alumnorum confessiones; *per modum actus* i. e. una vel altera vice seu in hoc aut illo casu particulari potest, dummodo copulative duplex conditio adsit, nimirum 1° quod *gravis* et *urgens* causa habeatur, et 2° quod *sponte* seu motu proprio id petant alumni, ideoque nec vi nec metu nec precibus vel consilio, directe aut indirecte, adducti fuerint, vel quomodocunque rogati.

Hoc iuris praescriptum urget sub gravi, at non est ad valorem. Vide quae alibi dicta sunt (n. **304**, 4, 5).

332. 4. Sicuti rector Seminarii eiusve delegatus officium parochi obit « *pro omnibus qui in Seminario sunt* », ac proinde etiam pro famulis, pro magistris et aliis qui revera in Seminario degunt, ita confessarii censentur ipso facto approbati etiam pro audiendis illorum confessionibus. Principium valet etiam pro alumnis externis, si actu in Seminario sint; item probabiliter pro religiosis mulieribus ibi servitia quaedam praestantibus.

5. Seminarium gaudet exemptionis privilegio ex dispositione iuris *communis* (can. 1368), quin, proinde, opus sit peculiari actu Episcopi, seu eius assensu aut venia; imo Episcopus huiusmodi privilegium, *ipso iure pontificio* concessum, nullo modo potest coarctare sive restringere.

Quodcunque Seminarium, sive maius sive minus, sive dioecesanum sive regionale, sive scholae adsint internae, sive non, sive adspirantes ad statum ecclesiasticum unice admittantur sive etiam alii, gaudet exemptione; atque ideo quae de rectore et confessariis tradita sunt, *cuilibet* Seminario profecto applicari debent.

333. Facultas audiendi alumnorum confessiones tempore feriarum. — 1. Si religioni clericali exemptae Seminarium sit commissum, huc spectant quae alibi dicta sunt (n. **308**, 3).

Si agitur de Seminario concredito aut religioni clericali non exemptae aut sacerdotibus saecularibus, confessarii ordinarii quoad alumnos, qui tempore feriarum e Seminario discedunt et ad lares domesticos se conferunt, non cessant esse tales, perdurante absentia, praesertim si haec brevis sit, ita ut iuridice non videatur attendenda.

2. Alicubi, tempore feriarum, alumni Seminarii se conferunt, rusticandi causa, in villam, extra dioecesim ubi Seminarium exsistit.

In hoc casu confessarii ordinarii alumnorum possuntne valide et licite eorum confessiones excipere? *Affirmative* respondemus, tum quia iurisdictio in casu est potius *personalis*, quam localis, seu respiciens alumnos ceterosque in Seminario degentes, tum quia censetur ad instar *ordinariae*, quae ubique locorum in subditos exerceri potest; tum quia eo ipso quod Seminarium erectum est in aliena dioecesi de consensu Ordinarii, hic facultates concessit pro ipsius regimine ac disciplina, inter quas facultates recensetur potestas audiendi confessiones; tum quia eiusmodi est consuetudo, ita ut vel immediate a iure communi vel ab Ordinario loci expresse, quamvis implicite (cfr. n. **291**), iurisdictio concessa censenda sit.

334. Notae historicae et discrimen inter ius antiquum et novum. — 1. *Concilium Trid.* (1), quod sapientissime statuit in singulis dioecesibus Seminarium esse erigendum, haec ad confessiones quod attinet praescripsit: « Curet Episcopus, ut singulis diebus Missae sacrificio intersint (alumni) *ac saltem singulis mensibus confiteantur peccata*, et iuxta *confessoris* iudicium sumant Corpus Domini Nostri Iesu Christi ».

2. *S. C. de Prop. Fide* in Instructione ad Vic. Ap. Sinar. diei 18 oct. 1883, n. IV, 5, haec ad rem opportune commendat: « Quin etiam curent Episcopi ut moderatori Seminarii *spiritualis director* alumnorum assignetur, cuius ministerio quot ad pietatem ac Sanctorum doctrinam hauriendam stimuli alumnis addantur vix credibile est » (2).

3. *Pius X* in Litt. Encycl. « *Pieni l'animo* », 28 iul. 1906, statuit: « Non manchi da ultimo in verun Seminario *il direttore di spirito*, uomo di prudenza non ordinaria ed esperto nelle vie della perfezione cristiana, il quale, con cure indefesse, coltivi i giovani in quella soda pietà, che è il primo *fondamento* della vita sacerdotale » (3).

(1) Sess. XXIII, *de ref.*, cap. 18.
(2) *Collect. S. C. de Prop. Fide*, II, n. 1606.
(3) *Acta S. Sedis*, XXXIX, p. 325.

335. 4. In *Normis* iussu Pii X pro Italiae Seminariis a S. C. Ep. et Reg. datis, 1 ian. 1908, haec de confessariis statuuntur:

« Art. 51. Nessun Seminario mancherà del direttore di spirito, del che si fa formale precetto a tutti i Rev.mi Ordinari. Esso risiederà abitualmente nel Seminario per essere pronto ad ogni richiesta degli alunni, secondo la pratica dei migliori Istituti.

« Art. 52. Se per circostanze speciali non potesse provvisoriamente risiedere in Seminario, il sacerdote esterno incaricato dell'ufficio di cui si tratta, si recherà in Seminario tutti i giorni in ore e luogo stabilito, per ascoltare gli alunni che desiderano parlargli...

« Art. 54. Il direttore di spirito ascolterà le confessioni degli alunni, e darà loro tutti i consigli che giudicasse opportuni sopratutto riguardo alla vocazione sacerdotale...

« Art. 56. Ad ascoltare le confessioni degli alunni, oltre il direttore di spirito, saranno designati alcuni dotti e pii sacerdoti...

« Art. 57. I Superiori e i professori dell'Istituto non potranno allo stesso tempo disimpegnare l'ufficio di direttore di spirito, nè quello di confessore ordinario » (4).

336. 5. Haec disciplina viguit usque ad Codicem, qui totam materiam de Seminariis opportunius et accuratius determinavit, et quidem non solum pro Italia, uti praefatae *Normae*, sed et pro tota ac universa Ecclesia, excepta tamen Orientali ad normam can. 1.

ARTICULUS X.

De iurisdictione dubia vel falso existimata, quam Ecclesia supplet.

337. Praemittenda. — 1. Ubi dicitur Ecclesia **supplere**, id intelligi debet de iure *communi*, seu de R. Pontifice, a quo omnis iurisdictio derivatur et a quo procedit ius commune.

2. Dicitur autem suppleri iurisdictio de illo, qui *habitualiter* illam in casu non possidet; sed nihilominus quoties causam agit, in qua iurisdictio requiritur, in *singulis* casibus eam *in ipso actu* a iure concessam accipit; at, cessante causa seu actu expleto, illam non amplius retinet, atque proinde, ut antea, manet potestate destitutus. Igitur

(4) Cfr. Cappello, *De visitatione SS. Liminum*, II, p. 288 s.

ipsum *ius*, commune equidem sive pontificium, iurisdictionem *ad singulos actus* confert, *si* et *quatenus* illa opus sit (1).

Hinc patet discrimen inter iurisdictionem, quam Ecclesia supplet, et iurisdictionem sive ordinariam sive delegatam. Haec iam *ante confessionem* adest et, confessione absoluta, *habitualiter*, ut plurimum, manet; illa, e contra, *in ipso actu confessionis* conceditur, ut haec valide perfici possit, et data absolutione statim exstinguitur (2). Proinde iurisdictio ordinaria vel delegata possidetur *per modum habitus*, sive ante sive post confessionem; suppleta, contra, habetur *per modum actus* et *ad actum*.

338. 3. Quando dicitur Ecclesia *supplere*, videndum est 1° num ipsa defectum supplere **possit**, et 2° num eundem supplere **velit**.

Compertum enim est, non omnes defectus in re sacramentaria Ecclesiam supplere posse, v. g. in materia et forma, sed tantum defectum iurisdictionis, quae ab ipsa dependet. Unde, cum Ecclesia nequeat supplere defectum potestatis presbyteralis iure divino requisitae ad absolvendum a peccatis (cfr. n. **269**), ille qui errore communi putatur parochus et nunquam ordinatus fuit presbyter, *valide* nunquam absolvit a peccatis.

At non in omnibus casibus, in quibus Ecclesia supplere potest, reipsa supplet, sed in illis dumtaxat, quibus voluntatem supplendi aut expresse aut saltem tacite manifestavit.

4. Ratio, propter quam Ecclesia supplet iurisdictionem circa confessiones, non est bonum *privatum*, sed *bonum* animarum *commune* (3).

339. Casus in quibus Ecclesia supplet iurisdictionem circa confessiones audiendas. — 1. « *In errore communi aut in dubio positivo et probabili sive iuris sive facti, iurisdictionem supplet Ecclesia pro foro tum externo tum interno* » (can. 209).

Duo igitur sunt casus, in quibus Ecclesia supplet iurisdictionem pro confessionibus excipiendis: 1° in errore **communi;** 2° in *dubio* **positivo** et **probabili.**

2. Itaque Ecclesia aliquando supplet in *certo* defectu iurisdictionis, aliquando in *dubia* iurisdictione.

340. Ecclesia supplet in errore communi. — 1. Error est falsum mentis iudicium, nequaquam confundendus cum ignorantia vel inadvertentia. Potest esse *communis* et *privatus* sive *non communis*.

(1) Cfr. Lessius, *De iustitia et iure*, lib. II, cap. 29, n. 68; Lehmkuhl, II, n. 387; Noldin, III, n. 344; Ball.-Palm., V, n. 394 ss.

(2) Cfr. Noldin, *l. c.*; Wernz-Vidal, *Ius canonicum*, II, n. 379.

(3) S. Alph., VI, n. 573; Ball.-Palm., V, n. 396; D'Annibale, I, n. 79.

2. Quinam error **communis** dicendus sit, controvertitur.

Imprimis animadvertendum est, errorem, de quo in can. 209, non semper et necessario verificari in casu, quo plurimi aut fere omnes fideles alicuius pagi aut paroeciae ob ignorantiam existiment falso universos sacerdotes posse confessiones excipere. Requiritur et sufficit quod fideles censeant Titium sacerdotem esse vere *confessarium*, ita ut ab eo valide absolvi possint.

Praeterea, notandum est, errorem non dici communem aut privatum, secundum quod multi aut pauci eum *de facto* adierint, qui legitima potestate audiendi confessiones destitutus est, sed posse verificari casum erroris communis etiam si pauci, imo unus tantum, aut forte nemo illum adierit.

Proinde attenditur existimatio fidelium in loco, ubi confessiones excipiuntur, non autem eorum qui confessarium *de facto* adierunt. Nisi ita esset, Ecclesia in bonum fidelium non suppleret iurisdictionem nisi postquam *plures*, imo *plerique* fideles loci iam passi essent detrimentum confessionis invalide peractae; et remedium saepe adhiberetur ab Ecclesia quando paucis aut nulli *revera* applicari posset. Quod nedum incongruum foret, sed plane absurdum (4).

341. Notio erroris *communis* debet necessario salvari, secus genuinus sensus verborum eorumque vis manifesto laederetur. At error potest dici *communis* estque revera talis duplici sensu: 1° *vel* quatenus omnes fideles moraliter sumpti iam *de facto* erraverint vel *actu* errent suumque falsum iudicium protulerint vel proferant sive verbis sive scripto sive facto sive alio quovis modo; 2° *vel* quatenus errent *virtualiter*, seu quatenus ex aliquo *facto externo* et *publico*, quod natura sua inducit in errorem, fideles necessario et rationabiliter, attentis circumstantiis, in errorem inducuntur.

Quidam tenent errorem communem esse accipiendum priore sensu, quatenus nempe omnes moraliter sumpti verbis aut alio modo suum errorem iam manifestaverint vel manifestent. Alii censent id non requiri, sed sufficere *factum externum* et *publicum*, ex quo fideles necessario in errorem inducantur, sive suum iudicium falsum verbis aut facto iam significaverint, sive, deficiente occasione, id nondum ostenderint.

(4) Quare admittenda non est notio *erroris communis*, quam tradunt Tanquerey (*De poenitentia*, n. 307), Noldin (III, n. 344), et alii.

Noldin (*l. c.*) ait: « Ut aliquis per errorem communem habeatur confessarius, requiritur aliquod factum ex. gr. *exercitium muneris confessarii per aliquod tempus peractum*, ex quo loci fideles eum passim pro confessario habent; *non sufficit ut quis semel more aliorum confessiones excipiat* ».

Ergo qui *prius* adierunt huiusmodi confessarium, *invalide* fuerunt absoluti. Quandonam confessiones, post quintam vel decimam aut vicesimam, validae esse coeperunt?! Nonne ratio boni *communis* urgebat etiam pro fidelibus qui *prius* accesserunt ad talem confessarium iurisdictione destitutum?

Haec altera sententia non solum ut solide probabilis, sed uti certa habenda est.

Sane: 1° Eo ipso quod fundamentum erroris seu factum inducens natura sua fideles in errorem, est *externum* et *publicum*, etiam error dici potest, et quidem rationabiliter *externus* et *publicus* seu *communis*.

2° Admissa altera opinione, *semper* inquirendum foret de *numero* eorum qui reapse erraverunt aut errant, seu *omnes* parochiani vel incolae alicuius pagi essent interrogandi, num existimaverint Titium fuisse aut esse verum confessarium: quod non modo foret valde molestum ac difficile, at practice impossibile omnino.

3° Dato et non concesso quod huiusmodi interrogatio in aliquo casu particulari fieri posset, exinde tamen nihil sequeretur in favorem alterius opinionis: tum quia lex, ex ipsa sua natura, non respicit casus extraordinarios et particulares, sed ea quae communiter et universaliter accidere solent; tum quia *certitudo* circa *numerum* errantium in casu, nunquam haberi posset.

4° Praeterea statuendum foret praevie *quot* numero *errantes* requirerentur et sufficerent singulis in casibus, pro maiore aut minore numero parochianorum, incolarum pagi vel urbis etc.; num sufficerent 30, vel 50 aut 100. Quae omnia aut risum movent aut pharisaicam ostendunt scrupulositatem aut saltem minus congruunt sapientissimo legislatori.

5° Ipsi adversarii in praxi huic sententiae adhaerent, ita ut admittant suppletam iurisdictionem ex parte Ecclesiae haberi etiam quando fideles non fuerint omnes interrogati aut suum errorem nondum significaverint aut significare nondum potuerint.

6° Codex in can. 209 diremit consulto quaestiones et controversias, quae in iure antiquo exsistebant, ideoque iure merito supponendum est, legislatorem ita voluisse rem clare et directe definire, ut ex verbis legis non esset locus dubiis et anxietatibus. Porro, admissa altera opinione, practice via necessario aperitur plurimis dubiis et anxietatibus: quod profecto est contra finem legis et mentem legislatoris. Ergo (5).

342. Unde error **communis** verificatur, ex. gr., in hoc casu: Titius sacerdos est in tribunali poenitentiae alicuius ecclesiae, devote exspectans fideles poenitentes. Eo ipso quod agitur de *ecclesia* publica, ad quam omnes christifideles se conferre valent; eo ipso quod sacerdos est *in confessionali*, paratus equidem ad confessiones excipiendas; eo ipso quod rector ecclesiae, cui ius et officium est advigilandi ne abusus admittantur in ecclesia, permittit ut praefatus sacerdos confessiones audiat, *iure* supponendum est, eundem esse *verum* confessarium.

Ideoque in hisce circumstantiis, sive ille sacerdos plures aut paucos

(5) Cfr. Cappello, *De matrimonio*, n. 665; Bucceroni, *Casus conscientiae*, 1895, p. 464; Vermeersch-Creusen, I, n. 232; Wernz-Vidal, II, n. 381.

audiat poenitentes, sive forte nullum, habetur iam antecedenter communis error ortus ex praefatis adiunctis.

Nisi id admitteretur, concludendum foret, poenitentes teneri inquirere, ante confessionem, num sacerdos, qui est in hoc aut illo tribunali poenitentiae et publice excipit confessiones, praeditus sit iurisdictione an non, utrum sit verus confessarius necne. Quod falsum, imo absurdum est, et manifeste contra caritatem atque iustitiam, quia *nemo praesumitur malus, nisi probetur.*

343. 1. Error, ut palam est, potest esse communis in uno loco, et non in alio; nempe si defectus iurisdictionis in sacerdote heic sit notus, alibi e contra ignoretur.

2. Stante errore communi, Ecclesia supplet etiam si sacerdos probe cognoscat se iurisdictione carere, quia non in eius favorem, sed in communem utilitatem fidelium ipsa supplet in casu.

Imo verius etiam cum illis paucis qui de facto non errant, sed certo sciunt sacerdoti deesse iurisdictionem, potest haec *valide* exerceri, dummodo valori confessionis non obstet defectus dispositionis ex parte huiusmodi poenitentium (6). Valet enim memorata ratio: *Ecclesia supplet, non singulorum, sed communis utilitatis causa.*

3. Sacerdos, qui *sciens volens* excipit confessiones *sine iurisdictione*, stante errore *communi*, peccatne?

Quidam censent eum lethaliter peccare, extra *gravem* necessitatem poenitentis, quia invitam Ecclesiam ad supplendum cogit (7); ideoque, aiunt, ob usurpatam iurisdictionem, qua caret, suspensionem ipso facto incurrit, de qua in can. 2366 (8).

Alii dicunt peccare *venialiter* tantum. Alii nullum peccatum committere affirmant; unde, aiunt, sacerdos, qui confessiones audiens recordaretur tempus iurisdictionis iam esse elapsum, ab excipiendis confessionibus cessare non teneretur (9).

Prima sententia communior et probabilior est.

Tertia sententia quae omnem culpam excludit, deficiente quavis iusta causa, probabilis non videtur.

Altera, e contra, tenens peccatum esse leve, solide probabilis dicitur secluso contemptu auctoritatis ecclesiasticae aut scandalo fidelium. Neque in contrarium valet poena suspensionis de qua in can. 2366, quae necessario supponit delictum *grave*, ad normam can. 2242, § 2; nam, iuxta probabilem sententiam, in casu, non gravis, sed levis tantum est culpa, atque ob hanc praecise ratio-

(6) Cfr. Pirhing, lib. II, tit. 1, n. 86; Leurenius, lib. II, tit. I, q. 29; D'Annibale, I, n. 79, not. 76; Prümmer, III, n. 413.
(7) Génicot-Salsmans, II, n. 331; Lehmkuhl, II, n. 504 ss.
(8) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 542.
(9) Noldin, III, n. 346.

nem praefata censura non incurritur, quando Ecclesia supplet ob errorem communem (10).

Claritatis gratia, sedulo distinguendum inter casum erroris communis *iam exsistentis* et casum erroris qui nondum exsistit et *consulto provocatur.* V. g. si sacerdos existimans se habere iurisdictionem in tali ecclesia vel loco, est in confessionali et audit confessiones, at postea recordatur se revera in tali paroecia aut ecclesia carere iurisdictione, et nihilominus pergit confessiones audire, habetur error communis *iam exsistens;* dum e contra si idem sacerdos, antequam ingrediatur confessionale et incipiat confessiones excipere, probe cognoscat se iurisdictione esse destitutum, et nihilominus ingreditur confessionale ad poenitentium confessiones audiendas, ipse *provocat* errorem, et quidem scienter seu consulto. In hoc altero casu profecto gravior requiritur causa, quam in priore, seu causa valde gravis necessaria est.

344. Usus iurisdictionis suppletae in errore communi. — Circa usum iurisdictionis in *errore communi* tum ex parte ministri tum ex parte fidelium, haec sunt animadvertenda:

1° Sacerdos carens iurisdictione, qui fretus errore communi audit confessiones extra necessitatem, i. e. sine causa iusta excusante, ex modo dictis peccat aut lethaliter aut saltem leviter.

In praxi difficile est interdum fidelium necessitatem cognoscere. At seponendi sunt scrupuli et anxietates, ita ut vix non semper illa admittenda videatur, quoties *sponte* fideles audiri in confessione postulent, aut peculiaris occurrat circumstantia.

2° Certe, nostro iudicio, sacerdos *licite* agit in casu erroris communis *iam exsistentis,* si diebus dominicis et festis de praecepto aut alia occasione *extraordinaria* fideles cupiant confiteri, et alius sacerdos desit aut nonnisi cum gravi incommodo adiri vel haberi possit. Aliter dicendum, si error communis hic et nunc non exsisteret, et esset inducendus seu provocandus, ut supra dictum fuit.

3° Cum actus sit *certo* validus, fidelis, qui absolvitur in casu erroris communis, nullatenus monendus est (11).

4° Fideles autem, qui norunt defectum iurisdictionis in ministro, *licite* nequeunt eum adire, nisi adsit *iusta causa,* v. g. necessitas aut seria difficultas alium confessarium adeundi.

345. An et quinam titulus requiratur ac sufficiat ut Ecclesia suppleat in errore communi. — 1. Iurisdictio nititur semper aliquo titulo, cuius nomine venit causa, ex qua iurisdictio acquiritur. V. g. iurisdictio *ordinaria* obtinetur per officium ecclesiasticum, cui illa est adnexa, ideoque titulus ipsius est legitima et efficax concessio et consequens assecutio officii ecclesiastici (cfr. can. 197, § 1); iurisdictio *delegata* obtinetur per commissionem factam a competente Superiore, ideoque eius titulus est legitima et efficax commissio sive delegatio.

(10) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 542.
(11) Cfr. Lugo, disp. 19, n. 34; S. Alph., VI, n. 572.

Qui caret titulo, caret etiam iurisdictione.

2. Titulus potest esse *verus, coloratus, existimatus.*

Titulus *verus* ille est, quem modo descripsimus, quique solum *tituli* nomen, proprie loquendo, meretur.

Coloratus is est, qui colorem tantum seu speciem veritatis habet, cum reipsa non exsistat. Id verificatur quando ponitur quidem actus quo titulus confertur, v. g. concessio officii, sed ille actus vitio substantiali occulto laborat sive ex parte conferentis, sive ex parte accipientis, sive ex parte ipsius actus collationis; quo vitio posito, ipsa concessio seu collatio nulla atque irrita fit.

Dicitur *existimatus* (*putatus, putativus, suppositus*), si *nullus* titulus exsistit, nec validus nec invalidus, sed *rationabiliter* putatur adesse ob peculiaria quaedam adiuncta (12).

Quidam memorant etiam titulum *praesumptum.* At non recte. Nam eius nomine intelligitur *vel* titulus qui, licet non exsistat, tamen putatur adesse; *vel* titulus qui hic et nunc non putatur adesse, at putaretur si quaedam occurrerent peculiares circumstantiae.

In priore casu huiusmodi titulus est *existimatus* vel *putatus* (*putativus, suppositus*) iuxta datam notionem; in altero casu, nullus titulus exsistit *hic* et *nunc,* ne existimatus quidem, sed forte *erit* postea, positis ponendis; porro, ubi agitur de titulo, non futurum, sed *praesens* tempus consideratur, seu non titulus hypotheticus, sed *realis* aut obiective aut saltem subiective secundum aestimationem eorum qui putant revera adesse.

3. Hodie titulus *coloratus* non requiritur, quia can. 209 nullam mentionem facit de illo; proinde soluta manet controversia, quae ante Codicem vigebat inter DD. (cfr. n. **350,** 2).

Titulus autem *existimatus* requiritur, quia iurisdictio sine aliquo titulo non concipitur. At eo ipso quod habetur error communis, habetur quoque huiusmodi titulus, seu ipsa *existimatio* sive *suppositio* eorum, qui falso putant Titium habere iurisdictionem: est *titulus* in casu requisitus et sufficiens.

346. Ecclesia supplet in casu dubiae iurisdictionis. — 1. Dubium circa potestatem audiendi confessiones potest esse **positivum** et **negativum.**

Philosophice loquendo, potius quam de dubio proprie dicto, agitur de *opinione,* quae importat mentis adhaesionem cum formidine contrarii; dum

(12) Cfr. Schmalzgr., lib. II, tit. 1, n. 22; Lugo, *De iust. et iur.*, disp. 37, n. 21; Ball.-Palm., V, n. 401; D'Annibale, I, n. 79.

e contra in dubio mens manet suspensa, nec in unam nec in alteram partem fertur.

Est *positivum*, quando habetur solida ratio affirmandi iurisdictionem revera exsistere; quae tamen ratio non excludit prudentem formidinem errandi. Quod evenire potest duplici modo, scil. *vel* ex utraque parte adest ratio aeque solida assentiendi, *vel* ex una parte tantum, cum ex alia nulla sit ratio ad iurisdictionem affirmandam.

Dicitur *negativum*, si nulla ratio aut non solida afferri potest in favorem exsistentiae iurisdictionis, quamvis desit certa ratio ad eam negandam (13).

Dubium *positivum*, proprie loquendo, est semper *probabile*, quia ratio, quae militat in eius favorem, est *solida* sive *probabilis*.

2. Praeterea dubium potest esse **iuris** et **facti.** Dubium *iuris* respicit *legem*, idest vel *exsistentiam* vel *sensum* eius, v. g. si confessarius dubitet num peccatum aliquod sit reservatum necne.

Dubium *facti* versatur circa factum seu rem particularem, et respicit aut exsistentiam ipsius rei seu facti, vel eius valorem, ex. gr. si dubitetur num Cletus, parochus, canonicam possessionem adeptus sit, num valide Caius fuerit delegatus ad confessiones excipiendas, num Sempronius habeat iurisdictionem etiam pro casibus reservatis, num tempus iurisdictionis iam exspiraverit, etc. (14).

3. Ecclesia supplet iurisdictionem in dubio **positivo** et **probabili,** sive dubium sit **iuris** sive **facti,** pro casu quo illud dubium coniungatur cum obiectivo defectu iurisdictionis. Defectus igitur suppletur, sive *probabilitas* sit *publica* sive tantum *privata;* unde manet soluta antiqua DD. controversia (cfr. n. **350**).

Necesse non est ut una cum dubio positivo et probabili concurrat error communis.

Duplex enim est casus isque omnino distinctus: *vel* error *communis*, etiam cum certitudine ex parte sacerdotis aut poenitentium de carentia iurisdictionis, *vel* dubium positivum et probabile iuris aut facti ex parte sacerdotis, sine errore communi ex parte aliorum.

(13) Cfr. Suarez, disp. 26, sect. 6, n. 1 ss.; Lugo, disp. 19, n. 28.

Suarez (*l. c.*, n. 1) haec egregie tradit: « Oportet distinguere dubium *proprie dictum*, quod est pure negativum, quia in neutram partem potest iudicium determinari per iudicium *positivum et probabile*, sed suspensus est et anceps, et dubium *improprie dictum*, solum ratione formidinis; quamvis determinate possit ferre iudicium *probabile*, licet incertum, in quo potest esse latitudo et varietas; quia potest utraque pars iudicari aeque probabilis, vel una probabilior, quamvis altera sit probabilis et e converso: vel denique una tantum probabilis, quia non evidens neque certa, quamvis opposita fundamentum probabilitatis non habeat ».

(14) Cfr. Suarez, disp. 26, sect. 6, n. 1; Lugo, disp. 19, n. 28; S. Alph., VI, n. 571; Salmant., cap. 11, n. 72; Ball.-Palm., V, n. 394 ss.

4. Ex iure Codicis, igitur, excluditur tantum dubium *negativum* et *improbabile*, in quo, cum Ecclesia non suppleat, valor confessionis pendet a rei veritate, quae ignoratur, nempe a iurisdictione vere exsistente necne.

347. Usus iurisdictionis dubiae. — Quaestio de *valore* actus non est confundenda cum quaestione de *liceitate* ex parte ministri, qui ponat actum certo aut probabiliter invalidum, propterea quod ab Ecclesia defectus iurisdictionis suppletur.

Circa usum huiusmodi iurisdictionis dubiae sequentes normae prae oculis habeantur:

1° In dubio *negativo* sacerdos nequit regulariter absolvere, ne sacramentum exponat nullitati, poenitentem autem gravi damno spirituali.

Poterit tamen *sub conditione* absolvere, si poenitens versetur *in gravi necessitate*, ex. gr. si secus diu absolutione careret, vel communicare aut celebrare deberet, copia autem alius confessarii deesset; item si urgeret praeceptum annuae confessionis, vel si dubium post iam coeptam confessionem occurreret, nec posset poenitens sine nimia difficultate confessionem abrumpere. Nam ex caritate licet alium adiuvare, quantum potest fieri.

At, cum *valor* absolutionis in tali casu sit *dubius*, quippe qui unice pendet ex facto utrum reapse sacerdos habeat iurisdictionem, pro quo facto supponitur nullum grave argumentum adesse, *per se* poenitens monendus est ut, cessante necessitate, sibi consulat, seu ut iterum peccata clavibus Ecclesiae in confessione subiiciat (15), vel saltem ut contritionem perfectam eliciat. Ita absolutus, si alia sacramenta recipere voluerit, *per se* in eadem conditione versatur ac ille qui dubitat utrum necne peccata mortalia patraverit (16).

Quidam tamen iteratam confessionem non semper postulant, sed solum in casu quo *postea* iurisdictionem *revera* defuisse constet.

Certe nulla est poenitenti obligatio confitendi sacerdoti qui *dubiam* tantummodo habet iurisdictionem. Contraria paucorum opinio erronea est.

2° In dubio positivo et probabili *facti* non requiritur causa *gravis*, ut sacerdos *licite* utatur tali iurisdictione dubia, cum non adsit usurpatio potestatis contra Ecclesiae mentem.

Utrum requiratur aliqua *iusta causa* saltem *levis*, controvertitur. Alii affirmant, stante dubio; alii negant, quia nec sacramentum nullitati, nec poenitens damno spirituali exponitur, cum Ecclesia *certo* suppleat.

Practice vix deerit aliqua causa saltem *levis*, eo ipso quod poenitens accedit

(15) Noldin, III, n. 346; Génicot-Salsmans, II, n. 330; Ball.-Palm., V, n. 395; Vermeersch, III, n. 493; Ferreres, II, n. 651.

(16) Cfr. S. Alph., VI, n. 571 ss.; Ball.-Palm., IV, n. 395; Vermeersch, III, n. 493; Sporer, part. 3, n. 717.

ad confessionem instituendam. Proinde sacerdos potest *regulariter* absolvere, quin inquirere teneatur de peculiaris causae exsistentia an non.

3° In dubio positivo et probabili *iuris* sacerdos *valide* et *licite* absolvit etiam *sine ulla causa*, quia Ecclesia *certo* supplet. Porro causa illiceitatis, ut supra, foret solummodo *vel* damnum poenitentis *vel* irreverentia erga sacramentum seu periculum nullitatis; atqui ex can. 209 utrumque tollitur; ergo (17).

348. Num Ecclesia suppleat iurisdictionem in errore privato. — 1. Quidam paucissimi theologi docuerunt Ecclesiam supplere iurisdictionem, etiam si error est *privatus*, scil. unius aut paucorum.

2. Haec opinio plane iamdiu obsoleta dici debet. Nam eatenus Ecclesia supplere censetur, quatenus consulere intendit bono *communi*, nempe — ad instar gubernatoris generalis, qui ad solum bonum commune societatis attendit et bonum privatorum curae gubernatorum seu provisorum particularium relinquit — *publicae* seu *generali* fidelium necessitati vel utilitati consulere ipsa vult (18).

Quod hodie expresse confirmatur praescripto can. 209.

3. Cum praefata opinio nullatenus probabilis sit, patet sacerdotem carentem iurisdictione ne in casu quidem necessitatis, extra periculum mortis, excipere posse confessionem, ob errorem mere *privatum;* poenitentem vero, re comperta, teneri postea peccata iterum confiteri. Id ex principiis generalibus sponte consequitur.

349. Utrum sacerdotes schismatici vel haeretici valide absolvant ex iurisdictione possessa revera, an saltem ex eadem ab Ecclesia suppleta. — 1. Sacerdotes **schismatici** et **haeretici**, saltem *publici* et *notorii*, procul dubio carent iurisdictione ordinaria et etiam delegata in ordine ad confessiones audiendas, attentis principiis generalibus iuris tam circa naturam officii et subiecti capacitatem quoad potestatem ordinariam, quam circa conditiones requisitas in subiecto quoad iurisdictionem delegatam.

2. Error *communis* tamen facile exsistere potest, immo practice, saltem in plerisque casibus, videtur admittendus. Proinde applicandum occurrit, in bonum animarum, praescriptum can. 209, ita ut sacerdotes haeretici et schismatici, dummodo valide sint ordinati, ex hoc capite valide absolvere queant.

(17) Suarez, disp. 26, sect. 6, n. 4 ss.; S. Alph., VI, n. 573; Ball.-Palm., V, n. 395 ss.; Sporer, part. 3, n. 717.

(18) Cfr. S. Alph., VI, n. 572; Ball.-Palm., V, n. 402; Prümmer, III, n. 413; Ferreres, II, n. 651; D'Annibale, I, n. 79.

Nonnulli aliter sentiunt. Quae opinio, nostro iudicio, caret fundamento, tum quia Ecclesia ex fine sibi proprio consulere debet animarum saluti ideoque omnia praestare tenetur, quae ab eius potestate dependent; tum quia nobis certo compertum est Pium XI diserte declarasse voluitque expresse notum fieri R. Pontificem supplere iurisdictionem, si et quatenus opus esset.

350. Notae historicae et discrimen inter ius antiquum et novum. — 1. Doctrinam de suppleta iurisdictione ab Ecclesia, in casu erroris communis, canonistae ex *l.* 3, *D. de officio praetor.* I, 14 (Barbarius) deducebant, ubi *humanius* sustineri dicuntur actus servi qui ob conditionem servilem ignoratam invalide renuntiatus fuerat praetor, ubi certe intercedebat titulus coloratus; quam legem romanam ab Ecclesia receptam putabant can. 1, C. 3, q. 7, cum dicto Gratiani et argumento deducto ex cap. 24, X, *De sent. et re iudicata*, II, 27.

Falso quis universaliter et absolute affirmaret Ecclesiam institutum iurisdictionis suppletae mutuatam fuisse ex iure romano. Ratio suppletae iurisdictionis pro foro sacramentali, cum agatur de re directe ac immediate connexa cum salute animarum, altius profecto exquirenda est, nimirum ex ipsa Ecclesiae divina missione.

Theologi ex canonistis receperunt praedictum institutum illudque casibus practicis applicarunt (19).

2. Ante Codicem, plerique DD. negabant errorem communem *sine titulo colorato* sufficere ad hoc ut Ecclesia iurisdictionem suppleret. Nonnulli tamen theologi et praesertim canonistae necessitatem tituli *colorati* excludebant (20).

Quod in casu *dubii positivi* et *probabilis*, saltem probabilitate *publica*, Ecclesia suppleret, etiam ante Codicem sat communiter DD. affirmabant. Plerique id negabant de probabilitate *facti* (21).

3. Codex *authentice* resolvit controversias et utrumque principium confirmat, nimirum Ecclesiam supplere iurisdictionem in errore communi, etiam sine titulo colorato, et in dubio positivo ac probabili sive *iuris* sive *facti;* ita ut praecedentes controversiae hodie antiquatae dici debeant.

(19) Cfr. Wernz-Vidal, II, n. 381, not. 5; Chelodi, n. 130.

(20) Cfr. Diana, p. 3, tract. 4, resp. 122; Gobat, tract. 2, cap. 3, n. 42; Sanchez, *De matrim.*, lib. III, disp. 22, n. 49 s.; S. Alph., VI, n. 572; D'Annibale, I, n. 79 s.; Wernz, IV, n. 119; Ball.-Palm., V, n. 402; Lega, I, n. 355.

(21) Cfr. Wernz, *l. c.;* D'Annibale, I, n. 80, not. 78; Lehmkuhl, II, n. 388, not. 1.

CAPUT XI.

DE RESERVATIONE PECCATORUM

ARTICULUS I.

De reservatione in genere.

351. Restrictio iurisdictionis. — Iurisdictio versatur circa obiectum natura sua divisibile ac libera hominis voluntate confertur. Unde evidens est, diversis modis restringi ac limitari eam posse:

1° Quoad **personas,** ut v. g. si quis iurisdictionem accipiat pro tota dioecesi, at certis personis, ex. gr. feminis aut religiosis, exceptis.

In nonnullis dioecesibus, tam in Italia quam extra, mos viget, ut iuvenibus presbyteris iurisdictio pro confessionibus audiendis conferatur restricta ad solos viros, non item ad mulieres (cfr. can. 878, § 1). Hinc est quod in Codice quandoque sermo occurrit de confessario *etiam* pro mulieribus sive pro *utroque* sexu approbato (can. 522, 523, etc.).

2° Quoad **locum,** ut si quis in una tantum paroecia vel ecclesia excipere confessiones possit. Non repugnat quod quis iurisdictionem *ordinariam* habeat pro certo loco sive paroecia, ut parochus, et *delegatam* pro aliis locis seu pro tota dioecesi.

3° Quoad **tempus,** si v. g. potestas audiendi confessiones conferatur alicui ad semestre, ad annum, etc., quo elapso iurisdictio ipso facto cesset, salvo tamen praescripto can. 207, § 2.

4° Quoad **certa peccata,** v. g. si R. Pontifex vel Episcopus absolutionem a certis peccatis sibi reservet. Quae limitatio iurisdictionis *reservatio casuum* proprie dicitur (1).

352. Quid sit peccatorum reservatio. — 1. *Reservatio* in genere est **avocatio** alicuius causae a iudice inferiore ad superiorem, qua avo-

(1) Cfr. Suarez, disp. 29, sect. 1, n. 1; Lugo, disp. 20, n. 150; Ball.-Palm., V, n. 514; D'Annibale, I, n. 339; Alonso, *La reservación de pecados*, in *La Ciencia Tomista*, 1933, p. 5-23, 163-177; Concke, *De absolutione a peccatis reservatis*, in *Coll. Brug.* 1928, p. 233-36; Darmanin, *De reservatione peccatorum* in *Angelicum*, 1928, p. 38-70, 213-241, 539-554; Fuster, *Los reservados episcopales según el nuevo Código*, in *Razon y Fé*, 1918, p. 510 ss.; 1919, p. 103, 216, 510 ss.; Mostaza, *La reservación de casos*, in *Cuestiones canonicas de Sal Terrae*, Santander, 1928.

catione iudici inferiori aufertur potestas de illa causa cognoscendi. Huiusmodi reservatio occurrit tum in foro civili tum in foro ecclesiastico.

2. **Reservatio casuum** seu **peccatorum** est actus quo Superior competens ad proprium iudicium avocat quaedam peccata, limitans eo ipso confessariis inferioribus potestatem absolvendi ab iisdem (cfr. can. 893).

3. Unde *casus reservatus* est peccatum ad tribunal Superioris iudicis avocatum, a quo proinde iudex inferior absolvere nequit ob defectum iurisdictionis (2).

Proinde genuinus conceptus reservationis duo includit: *limitationem potestatis* in inferiore circa casum reservatum, et eius *avocationem* ad iudicium Superioris.

Reservatio non est lex *irritans* aut *inhabilitans* proprie dicta; licet considerari queat ad instar huiusmodi legis, a qua iuxta can. 16, § 1 nulla ignorantia excusat.

Quare limitationes, in concessione potestatis delegatae, quoad locum, tempus etc., non sunt reservationes; item privatio iurisdictionis in sacerdote complice non est reservatio, cum desit avocatio ad Superiorem.

Utrum reservatio secumferat *semper* et *necessario* privationem iurisdictionis, an saltem quandoque solam limitationem en exercitio eiusdem, controvertitur.

Cum hac quaestione alia necessario connectitur, scil. utrum reservatio respiciat *validitatem* absolutionis, an *liceitatem* tantum. De his quaestionibus infra occurret sermo (n. **356, 368**).

4. Ex dictis manifesto consequitur peccatorum reservationem afficere *directe* et *immediate* confessarium, non autem poenitentem, cum illa nihil aliud sit quam limitatio seu negatio potestatis absolvendi a certis peccatis (3).

5. Reservatio censurae non est confundenda cum reservatione peccatorum. De illa sermo est in canonibus 2245-2247, de hac in can. 893-900. Intima tamen inter eas exsistit relatio, et in multis aequiparantur.

Differentiae inter reservationem peccatorum et reservationem censurarum sunt plures:

1° Illa respicit vinculum iuris divini, quale est peccatum; haec respicit vinculum iuris ecclesiastici.

(2) Cfr. S. Thom., *Suppl.*, q. 20, art. 2; Suarez, disp. 29, sect. 1, n. 1 ss.; Lugo, disp. 20, n. 151; Lacroix, VI, p. 2, n. 1059.

(3) Quidam (v. g. Noldin, III, n. 355) censent, «neminem reservare posse peccata nisi *suorum subditorum*». Quod falsum vel saltem obscurum est, proprie loquendo, saltem iure Codicis. Nam reservatio afficit directe confessarium, et non poenitentem. Proinde practice nihil interest utrum hic v. g. sit dioecesanus, an non.

2° Illa attingit *directe* peccatum; altera *indirecte* tantum peccatum, directe poenam ecclesiasticam.

3° In illa reservatio est aliquid principale, in ista reservatio est quid accessorii.

4° Absolutio a peccatis facilius concedenda est, conditionibus requisitis exsistentibus, quia peccatum impedit iustificationem; difficilius reservatio censurae cessat, quia solum indirecte iustificationem impedit.

5° Ignorantia non excusat a reservatione peccatorum, dum e contra excusat a censura eiusque reservatione.

6° Quoad peccata, attenditur locus absolutionis; quoad censuras respiciendus est locus ubi censura contracta fuit.

7° Potestas remittendi peccata inest ordini sacerdotali; potestas absolvendi a censuris cohaeret potestati iurisdictionis, independenter a charactere presbyterali, ita ut cuilibet clerico competere possit.

8° Potestas remittendi peccata exercetur dumtaxat in foro interno sacramentali; alia per se spectat ad forum externum, sed propter animarum bonum exercetur etiam in foro interno sive sacramentali sive non sacramentali.

353. Potestas reservandi quaedam peccata. — 1. **De fide** est, in Ecclesia haberi potestatem reservandi quaedam peccata, a quibus inferiores confessarii extra periculum mortis absolvere nequeunt sine *speciali* potestate.

1° *Concilium Trid.* (4) definit: « *Si quis dixerit Episcopos non habere ius reservandi sibi casus... a. sit* ».

2° *Codex* huiusmodi ius uti certum atque indubitatum in Ecclesia exsistere expressis verbis docet in can. 893.

3° *Innumera sunt documenta pontificia* quae hanc potestatem Ecclesiae declarant et vindicant; v. g. Const. « *Inter cunctas* », 22 febr. 1418, Martini V, art. 25, de quo errorum Wicleff et Hus suspecti interrogandi; decr. « *Sanctissimus* » Clementis VIII, 26 maii 1593, §§ 1 et 3; Const. « *Admonet Nos* » Clementis XII, 21 iun. 1670, §§ 6 et 7; Const. « *Pias christifidelium* » Benedicti XIV, 21 aug. 1752, § 3; Const. « *Auctorem fidei* » Pii VI, 28 aug. 1794. prop. 44, 45, Synodi Pistorien. damnatae, etc.

4° Potestas reservandi peccata *ex ipsa natura sacramenti poenitentiae* profluit. Sane hoc sacramentum per modum iudicii ex potestate ab Ecclesia collata exercetur; porro Ecclesia, quae potestatem confert, eam profecto limitare valet atque simul aliis ius limitandi tribuere potest.

Unde *Tridentina Synodus* (5) ait: « Merito Pontifices Maximi pro suprema potestate sibi in Ecclesia universa tradita, causas aliquas criminum graviores suo potuerunt peculiari iudicio reservare. Neque dubitandum est... quin hoc idem Episcopis omnibus in sua cuique dioecesi, in aedificationem tamen, non

(4) Sess. XIV, *de poenit.*, can. 11.
(5) Sess. XIV, *de poenit.*, cap. 7.

in destructionem liceat, pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores sacerdotes auctoritate... Hanc autem delictorum reservationem, consonum est divinae auctoritati, non tantum in externa politia, sed etiam coram Deo vim habere ».

2. Perspecta sola potestate reservandi, *per se* omnia peccata mortalia possent reservari; at fine reservationis considerato, *peccata externa tantum eaque graviora et atrociora* reservantur. Etenim potestas reservandi concessa est in bonum disciplinae ecclesiasticae; unde ea tantum peccata reservari solent, quae disciplinam turbant et in scandalo fidelium cedunt, uti sunt peccata externa *graviora* et *atrociora*.

Utrum *venialia* reservari possint, controvertitur. Ratio dubitandi est, quia huiusmodi peccata non sunt materia necessaria, sed *libera*, confessionis.

Praelati inferiores R. Pontifice certe nequeunt reservare venialia, cum id manifesto sit contra disciplinam Ecclesiae (6). De hac quaestione, uti de alia, nimirum an peccata mere interna reservari possint, dicetur infra (n. **363**).

354. Quinam sit finis reservationis. — 1. Duplex est finis reservationis: **disciplinaris** et **medicinalis.**

Ille est *primarius*, hic *secundarius* et *consequens*. Finis disciplinaris consistit in recta Ecclesiae gubernatione, quae postulat ut graviora peccata, utpote universo coetui fidelium perniciosa, Superioribus reserventur, quippe qui ob suam peculiarem doctrinam, prudentiam atque experientiam melius quam ceteri iudicare valent, qua ratione tanto malo obviandum sit.

Finis *medicinalis* in eo est, ut fideles a culpis absterreantur, quarum absolutionem difficiliorem esse dignoscunt.

2. Nonnulli docent finem reservationis esse quoque stricte *poenalem* ideoque reservationem habendam esse uti *poenam* proprie dictam (7).

Aliud est dicere, sedulo attendas, reservationem habere quandam rationem poenae, indirecte quidem et consequenter; aliud est affirmare reservationem esse poenam proprio et stricto sensu.

Haec opinio, attenta hodierna disciplina, sustineri nequit.

Sane: 1° Reservatio directe et immediate respicit *confessarium*, non autem poenitentem, uti supra declaratum fuit (n. **352**, 4).

2° Tum ex *Concilio Trid.* (l. c.) tum ex *Codice* (can. 897) colligitur finis

(6) Suarez, disp. 31, sect. 4, n. 22 ss.; Lugo, disp. 20, n. 12.
(7) Cfr. S. Alph., *Hom. Ap.*, XVI, 128; Ball.-Palm., *Appendix: De casuum reservatione*, n. 206 ss.

disciplinaris et *medicinalis* reservationis; at nullum vestigium reperitur finis *poenalis* proprie dicti.

3° *Codex* expresse ac dilucide distinguit poenas medicinales et vindicativas (can. 2215; 2216; 2291; 2298); atqui ne verbum quidem occurrit de reservatione, quae profecto, si esset poena, reducenda foret necessario vel ad medicinales vel ad vindicativas (8).

4° Instructio S. Officii diei 13 iul. 1916, ex qua canones de reservatione fere ad litteram desumpti sunt, finem disciplinarem et medicinalem dumtaxat memorat, minime vero finem poenalem (cfr. n. **361**).

5° Peregrini, ut authentice declaratum fuit a *Pontif. Comm. Codicis* (n. **370**), subsunt reservationibus quae vigent in territorio. Porro si reservatio esset poena proprie dicta, quomodo ea teneri possent peregrini? Poena supponit necessario *delictum.* At in casu delictum nullatenus exsistit. Ergo.

Itaque sententia quae tenet reservationem esse poenam *proprie dictam* sensu canonico, caret fundamento ideoque omnino reiicienda est.

355. Quotuplici modo peccata reservari possint. — 1. Duplici modo: **ratione sui** et **ratione censurae.**

Dicitur *ratione sui,* quatenus ipsum peccatum reservatur, sive censuram habet adnexam, sive non; dicitur *ratione censurae,* quatenus non reservatur peccatum, sed censura quae illi adnexa est, ita tamen ut, reservata directe censura, maneat eo ipso reservatum indirecte etiam peccatum, propter quod censura contrahitur, si censura ea sit quae a sacramentis suscipiendis avertat, ut statim explicabitur (9).

2. Censurae peccatis adnexae sunt duplicis generis: aliae quae *impediunt receptionem sacramentorum,* aliae quae hanc receptionem *non impediunt.*

In priore casu peccatum manet reservatum indirecte, seu ratione censurae; in altero casu peccatum non est reservatum, ita ut reus rite dispositus, v. g. clericus suspensus, absolvi queat.

3. Si peccatum sit reservatum propter censuram, ubi delinquens excusatur ab illa incurrenda ob metum gravem vel ignorantiam etc., peccatum non est reservatum, seu reservatio non exsistit. Item si quis est iam absolutus a censura in foro externo aut interno, peccatum non est amplius reservatum, adeo ut omnes confessarii valeant ab eo absolvere.

Dum e contra si peccatum habens adnexam censuram, sit reservatum *ratione sui,* censura non contracta aut sublata, non ideo cessat reservatio quoad

(8) Cfr. Noldin, III, n. 357; Vermeersch, III, n. 465.

(9) Minus recte Farrugia (*De casuum conscientiae reservatione* etc., Taurini, 1922, p. 13) docet: «peccata triplici modo reservari possunt: *a*) aut *ratione sui,* seu *peccati;* *b*) aut *ratione censurae;* *c*) aut *cum censura*». Hic tertius modus necessario reducendus est speculative et practice ad alterutrum ex praecedentibus.

peccatum, nisi confessarius necessaria praeditus potestate absolverit non solum a censura, verum etiam a reservatione ipsius peccati.

4. Si censura, uti excommunicatio et interdictum personale, impedit sacramentorum susceptionem, censuratus nequit absolvi a peccatis, nisi prius absolutus fuerit a censura. Si, e contrario, illam non impedit, potest poenitens absolvi a peccatis, manente adhuc censura (cfr. can. 2250) - (10).

Ratio est, quia duplex est vinculum omnino distinctum: vinculum *peccati* et vinculum *censurae,* quod postremum ex voluntate Superioris unice dependet, qui proinde potest relaxationem vinculi censurae huic aut illi conditioni alligare.

356. An valide quis absolvatur a peccatis, si prius absolutus non fuerit a censuris. — Sermo est de censura, ut patet, quae impedit sacramentorum susceptionem, v. g. de excommunicatione.

Absolutio in casu *per se* valida est, dummodo poenitens sit rite dispositus seu nihil obstet ex parte ipsius ad sacramentum poenitentiae valide et licite suscipiendum.

Sane, reservatio peccati *ratione censurae* non privat confessarium iurisdictione circa illud peccatum, sed solum prohibet ne ipsa utatur, antequam censurae vinculum sublatum fuerit.

357. Quotuplici modo censurae sint reservatae. — 1. Iure *communi* censura est reservata vel **Ordinario** vel **Sedi Apostolicae,** et quidem huic tripliciter: **specialissimo modo, speciali modo** et **simpliciter** (11).

2. Iure *particulari* est reservata aut Episcopo aut eius Vicario Generali aut vicario foraneo etc.; vel, si agitur de religione clericali exempta, supremo moderatori aut provinciali aut superiori locali etc.

ARTICULUS II.

De subiecto activo reservationis.

358. Quinam possint peccata reservare. — 1. Can. 893, § 1 statuit: «*Qui ordinario iure possunt audiendi confessiones potestatem concedere aut ferre censuras, possunt quoque, excepto Vicario Capitulari et*

(10) Cfr. Cappello, *De censuris,* n. 70.

(11) *Ibid.,* n. 4. Iure recentissimo inducta est distinctio inter censuras reservatas Sedi Apostolicae et reservatas *personaliter* R. Pontifici. Dicitur reservata *personaliter* R. Pontifici ea censura, a qua ne ipse quidem Cardinalis Poenitentiarius Maior absolvere potest. Huiusmodi sunt censurae omnes quae electionem Summi Pontificis aut violationem secreti S. Officii respiciunt. Vide opus nostrum *De censuris,* n. 66.

Vicario Generali sine mandato speciali, nonnullos casus ad suum avocare iudicium, inferioribus absolvendi potestatem limitantes ».

Ratio huius praescripti est, quia omnes qui iurisdictionem aliis concedere possunt, valent quoque eam restringere seu limitare, nisi a iure communi sive a R. Pontifice prohibeantur.

Vicarius Capitularis ideo caret potestate reservandi peccata, quia reservatio ad christiani populi disciplinam pertinet estque natura sua negotium valde grave. Porro sollemne est principium: « *Sede vacante, nihil innovetur* » (can. 436).

Unde, durante temporanea administratione dioecesis per Vicarium Capitularem, nulla innovatio circa disciplinam ecclesiasticam fieri debet in re praesertim magni momenti ut est peccatorum reservatio.

Vicarius Generalis ex positiva dispositione legislatoris excluditur ad normam can. 368 et 2220, § 2, nisi habeat mandatum *speciale* ab Episcopo concessum.

359. 2. Non omnes qui possunt concedere aliis potestatem excipiendi confessiones aut qui ferre possunt censuras, valent casus reservare, sed ii dumtaxat qui ex iure *ordinario* id agunt.

Qui iure *delegato* hoc facere possunt, valent quidem limitatam potestatem tribuere non solum quoad locum et personas, verum etiam quoad certa peccata; at huiusmodi potestas ita restricta non est *vera reservatio* de qua nunc loquimur.

3. Verba can. 893, § 1 ita sunt intelligenda: qui iure *ordinario* potest *tum* concedere aliis potestatem audiendi confessiones *tum* ferre censuras, valet peccata reservare tam *cum censura* quam *sine censura;* dum e contra qui iure *ordinario* potest tantum concedere aliis iurisdictionem pro confessionibus excipiendis, peccata reservare valet solum *sine censura.*

Generatim duplex haec potestas simul coniuncta reperitur in Superiore ecclesiastico. At non desunt exceptiones. V. g. in religione clericali exempta, Superior quandoque potest iure ordinario ferre censuras et potestatem audiendi confessiones concedere, quandoque non valet id agere, secundum proprias cuiusque religionis constitutiones.

4. Itaque possunt peccata reservare:

1° **R. Pontifex** pro tota et universa Ecclesia vi Primatus quo ipse iure divino pollet.

2° **Ordinarii locorum** (Episcopi residentiales, Abbates et Praelati *nullius*, Vicarii et Praefecti Apostolici) pro suis territoriis.

Unde Episcopi possunt iurisdictionem parochorum, utpote sibi subiectam, hac ratione limitare, uti Summus Pontifex valet *per casus papales* restringere potestatem Ordinariorum.

3° **Superior Generalis** religionis clericalis exemptae et in monasteriis sui iuris *Abbas* cum proprio cuiusque Consilio, nempe *audito Consilio* ad normam can. 105, 1°, respectu *subditorum* suorum, firmo tamen praescripto can. 518, § 1; 519 (n. **304** ss.). Ita ex can. 896.

4° In societate clericali exempta, de qua in can. 673, **Moderator supremus,** iuxta constitutiones a S. Sede approbatas, ad normam can. 675.

Quid indicent verba « *cum proprio cuiusque consilio* » (can. 896) non satis constat. Quidam censent ad valorem consilium sequendum esse, quia secus Superiores non reservarent cum suo Consilio. Alii rectius dicunt Superiorem non teneri ad consilium sequendum, cum Codex consensum nullatenus exigat. Huc spectat praescriptum can. 105.

360. Casus papales et casus episcopales. — 1. Si casus reservatur a R. Pontifice seu a iure *communi* pro tota Ecclesia, dicitur *papalis,* sive sibi immediate Pontifex reservet sive Ordinariis.

Si casus reservetur ab Episcopo seu ab Ordinario loci pro suo territorio, dicitur *episcopalis.* Unde distinctio repetenda est ex diverso *auctore* reservationis.

2. *Casus papales,* uno tantum excepto, sunt omnes reservati *cum* censura et *propter* censuram. E censuris S. Sedi reservatis aliae sunt reservatae *simpliciter,* aliae *speciali modo,* aliae *specialissimo modo,* aliae *personaliter* R. Pontifici, pro diversa facultate — generali vel speciali aut specialissima — absolvendi ab iisdem (1).

3. Casus papalis reservatus *ratione sui* est tantum « falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos » (can. 894) - (2).

Iste casus *hodie* punitur etiam censura latae sententiae Sedi Apostolicae *speciali modo* reservata, ex can. 2363.

De hoc peccato **ratione sui** R. Pontifici reservato infra erit sermo (n. **412** ss.).

4. *Casus* **episcopales,** quos nempe Episcopi sibi reservant, quique diversi sunt pro diversitate locorum, *sine censura* ordinarie reservantur. Aliquando tamen peccatum plectitur etiam censura.

Casus, qui ipso iure *communi* reservantur Ordinariis, ut supra

(1) Cfr. Cappello, *De censuris,* n. 66 ss.

(2) Bened. XIV, Const. « *Sacramentum Poenitentiae* », 2 iun. 1741, § 3; Const. « *Etsi pastoralis* », 26 maii 1742, § IX, n. 5; Const. « *Apostolici muneris* », 8 febr. 1745, § 2.

animadversum fuit, inter casus **papales,** proprie loquendo, adnumerandi sunt, cum reipsa Romanus Pontifex eos reservet (3).

5. Casus reservati in religione vel societate clericali exempta manent exclusi, attento usu loquendi passim a DD. adhibito. At nullum dubium, quin apte adnumerari possint inter casus episcopales.

Controvertitur, utrum in casibus proprie episcopalibus reservatis *cum censura*, sit *principaliter* reservatum *peccatum*, an potius *censura*.

Secundum *hodiernam* disciplinam, longe verior est sententia, quae tenet nullum haberi discrimen inter censuram papalem et episcopalem, ideoque etiam in casibus episcopalibus *directe* et *principaliter* reservari censuram. Sane in iure nullum exsistit fundamentum huius discriminis.

Proinde nisi Episcopus aliud *expresse* declaraverit, scil. reservationem principaliter et directe afficere peccatum, non autem censuram, principio generali omnino standum est. Quare in praxi, deficiente *expressa* Episcopi declaratione, si censura non incurritur ob ignorantiam aut metum etc., ne ipsa quidem reservatio peccati aderit (4).

361. Instructio Sancti Officii super casuum conscientiae reservationibus. — S. C. S. Officii die 13 iul. 1916 sequentem edidit Instructionem, ex qua canones Codicis de hac re desumpti fuerunt:

« Cum experientia comprobatum sit casuum, quos vocant, conscientiae reservationes, si debitam mensuram et modum excedant, in animarum perniciem potiusquam in earum utilitatem vergere posse; Suprema haec Congregatio Sancti Officii, praecedentibus ad rem dispositionibus novas, pro opportunitate temporum, superaddens, de expresso mandato SS.mi D. N. Benedicti divina providentia PP. XV, haec cum omnibus et singulis R.mis locorum Ordinariis *decretorie* omnino ac *praeceptive* communicanda statuit:

« 1. Meminerint ante omnia R.mi Ordinarii casuum conscientiae reservationes *ad destructionem munitionum*, iuxta dictum Apostoli (II *Cor.* x, 4), ad removenda scilicet obstacula quae saluti animarum *non communi* impedimento sunt, esse dirigendas; ideoque, generatim loquendo, extraordinario huic remedio manus ne velint apponere nisi, re in synodo dioecesana discussa, vel, extra synodum, auditis Capitulo Cathedrali et aliquot ex probatioribus ac prudentioribus suae dioecesis animarum curatoribus, de vera reservationis necessitate aut utilitate in Domino convincantur.

« 2. Utcumque, casus reservandi sint *pauci* omnino, *tres*, vel, ad summum, *quatuor*, atque ex gravioribus tantum et atrocioribus criminibus *specifice* determinandis; ipsa vero reservatio non ultra in vigore maneat quam necesse sit ad publicum inolitum vitium exstirpandum aut collapsam forte christianam disciplinam instaurandam.

(3) Cfr. Lupus, *De casibus et censuris reservatis*, Bergomi, 1681, dist. 1, art. 2; Génicot-Salsmans, II, n. 343; Noldin, III, n. 360; Lehmkuhl, II, n. 402 s.

(4) Cfr. Suarez, disp. 29, sect. 3, n. 7; D'Annibale, I, n. 340; Ball.-Palm., V, n. 476.

« 3. Reservationi, generatim, ne submittantur *peccata mere interna*, quippe quae, ut docet Beneditus XIV (5), *non est in praxi receptum ut unquam reserventur*, propter animarum periculum; sive quae ex *humana fragilitate* derivantia aliam non habeant specialem sibi coniunctam malitiam, propter humanam infirmitatem.

« 4. Prorsus autem ab iis peccatis sibi reservandis Ordinarii abstineant, quae iam sint Sedi Apostolicae reservata, ne scilicet absque necessitate multiplicentur leges; et, regulariter, ab iis quoque censura, etsi nemini reservata, a iure imposita sit; hoc enim expresse prohibet vetus Instructio S. Congregationis Episcoporum et Regularium diei 26 novembris 1602, quae ita se habet: " Praesertim vero haec monenda censet Sacra Congregatio, ut videant ipsi Ordinarii ne illos casus promiscue reservent quibus adnexa est excommunicatio maior a iure imposita, cuius absolutio nemini reservata sit, nisi forte propter frequens scandalum aut aliam necessariam causam aliqui huiusmodi casus nominatim reservandi viderentur ".

« 5. Cauti insuper omnino sint et quam maxime parci quod ad poenales sanctiones, excommunicationes praesertim quibus forte suas reservationes communire velint; nam, ut sapienter admonet Sacrosancta Tridentina Synodus (6): " Quamvis excommunicationis gladius nervus sit ecclesiasticae disciplinae et ad continendos in officio populos valde salutaris; sobrie tamen magnaque circumspectione exercendus est, cum experientia doceat, si temere aut levibus ex rebus incutiatur, magis contemni quam formidari et perniciem potius parere quam salutem ".

« 6. Verumtamen, statutis semel reservationibus quas vere utiles aut necessarias iudicaverint, curent omnino ut ad *certam* fidelium notitiam, quo meliori eis videbitur modo, eaedem deducantur — nam quaenam earum vis si lateant? — easque, quamdiu necessitas aut utilitas perduraverit, firmas teneant, seu facultatem a reservatis absolvendi ne cuivis et passim impertiant. Mens tamen est S. Congregationis ut huiusmodi absolvendi facultas *habitualiter* impertiatur saltem Canonico Poenitentiario, etiam Ecclesiae Collegiatae, et Vicariis foraneis eorumve vices gerentibus, addita his ultimis, praesertim in locis dioecesis a Sede episcopali remotioribus, etiam facultate subdelegandi *toties quoties* confessarios sui districtus, si et quando pro urgentiori aliquo determinato casu ad eos recurrant.

« 7. Ad evitanda demum gravia inconvenientia, quae ex reservationibus utilibus quoque ac necessariis in peculiaribus quibusdam rerum adiunctis facile oriri possent, eadem S. Congregatio, nomine et auctoritate Sanctissimi, sequentia decernit:

a) Quaevis Ordinariorum reservatio *ipso iure* cessat sive cum aegrotis, qui domo excedere non valent, confiteri cupientibus; sive cum sponsis confitentibus matrimonii ineundi causa; sive tandem, prudenti confessarii iudicio, absolvendi facultas a legitimo Superiore peti nequeat absque gravi poenitentis incommodo aut sine periculo violationis sigilli sacramentalis.

(5) *De Synodo dioec.*, lib. V, cap. 5, n. 5.

(6) Sess. XXV, *de ref.*, c. 3.

b) Cessat pariter reservatio si, petita pro aliquo determinato casu a legitimo Superiore absolvendi facultate, haec forte denegata fuerit; cessat tamen pro ea vice tantum.

c) Toto tempore ad praeceptum paschale adimplendum utili, a casibus quos quomodolibet sibi Ordinarii reservaverint, absolvere possunt, absque alius facultatis ope, parochi quive parochorum nomine in iure censentur.

d) Quo tempore Sacras Missiones ad aliquem populum haberi contingat, eadem absolvendi facultate gaudent singuli Missionarii.

e) Postremo, a peccatis in aliqua dioecesi reservatis absolvi possunt poenitentes in alia dioecesi ubi reservata non sunt, a quovis confessario sive saeculari sive regulari, etiamsi praecise ad absolutionem obtinendam eo accesserint.

« 8. Sed, denique, studeant potissimum Ordinarii doctos, pios ac prudentes confessarios in tota dioecesi efformare, eisque opportuniora ad inolita vitia convellenda remedia suggerant quae ipsimet, si poenitentes ad se remitterentur, adhibituri forent. Quo, dum et confessariis et poenitentibus inevitabiles reservationum molestias vitabunt, optatum effectum suavius simul ac certius, Deo adiuvante, consequi poterunt. Interim vero casuum reservatorum, si qui in propria dioecesi constituti sint, disciplinam ad haec praescripta quamprimum reducere, servato modo art. 1° statuto, et haec omnia suos confessarios apprime edocere satagant ».

362. Normae servandae in peccatorum reservatione statuenda. — 1. Superiores ecclesiastici uti debent potestate reservandi peccata *in aedificationem*, non autem *in destructionem*, uti gravissime monet *Tridentina Synodus* (7).

Quare, iuxta communem DD. sententiam, *graviter* peccat Superior qui, *sine rationali causa*, peccata reservat (8).

Utrum *valida* sit reservatio, quae fiat sine rationabili causa et quae incommoda gravia gignat, controvertitur (9).

Quaestio non fit reipsa de R. Pontifice, sed de Episcopis et quidem respectu eorum, quibus potestas *ordinaria* competit audiendi confessiones, ut sunt v. g. parochi, non autem respectu eorum, qui habent potestatem *delegatam*.

Speculative loquendo, probabilior est sententia quae tenet reservationem esse invalidam; « in praxi tamen, ut bene notat *Lugo* (l. c.), non potest moraliter occurrere casus, in quo de reservatione *heic et nunc facta* iudicari possit, esse invalidam ».

2. Episcopi summa prudentia ac moderatione procedere tenentur. « *Locorum Ordinarii peccata ne reservent, nisi, re in Synodo dioecesana*

(7) Sess. XIV, *de poenit.*, cap. 7.
(8) Suarez, disp. 29, sect. 4, n. 1; Lugo, disp. 20, n. 30; S. Alph., VI, n. 579.
(9) Cfr. Suarez, disp. 29, sect. 4, n. 6; Lugo, disp. 20, n. 20; S. Alph., VI, n. 579; Ball.-Palm., V, n. 432.

discussa, vel extra Synodum auditis Capitulo cathedrali et aliquot ex prudentioribus ac probatioribus suae dioecesis animarum curatoribus, vera reservationis necessitas aut utilitas comprobata fuerit » (can. 895).

Ad **validam** et **licitam** reservationem requiritur 1° ut peccata reserventur *vel* in Synodo dioecesana, *vel* extra Synodum, at auditis tum Capitulo cathedralis ecclesiae tum aliquot animarum pastoribus; 2° ut necessitas aut utilitas reservationis vere exsistat seu comprobata sit. Si aliter fiat, reservatio practice ut *nulla* habenda est.

3. Praeterea « casus reservandi sint *pauci* omnino, *tres* scilicet vel, ad summum, *quatuor* ex gravioribus tantum et atrocioribus criminibus *externis* specifice *determinatis* » (can. 897).

Igitur: 1° Nequeunt reservari peccata *mere interna*, nec gravia externa, quae non ex speciali quadam malitia patrantur, sed potius ex humana fragilitate.

2° Frustra *venialia* reservantur: *a*) quia poenitens non tenetur ea confiteri; *b*) quia confessarius potest absolutionem impertiri quoad alia peccata, quamvis non remittat illa venialia.

Reservatio igitur esset mera prohibitio absolvendi ab iis culpis; nisi ageretur de eo, qui unice afferret illud veniale pro materia absolutionis: quo in casu nullum posset confici sacramentum.

Reservatio peccati venialis facta ab Episcopo vel a Praelato religioso esset nulla; facta a R. Pontifice esset quidem, speculative loquendo, valida, sed practice inutilis, et contra usum Ecclesiae (10).

3° Necesse est ut peccata, quae reservantur, sint determinata non solum in genere, sed etiam *in specie* et quidem *infima*. Unde si reservetur v. g. incestus, significari debet linea et gradus; si sodomia, utrum sola perfecta, an etiam imperfecta comprehendatur, etc. Si desit *specifica determinatio* peccati, reservatio est nulla.

4. Nulla foret *practice* reservatio, si complures statuerentur casus reservati. Id enim *hodiernae* Ecclesiae disciplinae manifeste adversatur.

5. Crimina **graviora** et **atrociora** reservanda, varia possunt esse pro variis temporum et locorum circumstantiis (11). Unde peculiaria rerum adiuncta attendenda sunt pro diversis dioecesibus, ut inde appareat necessitas vel utilitas reservationis comprobata.

An necesse sit ut crimen reservandum induat naturam *delicti* sensu canonico ad normam can. 2195, controvertitur. Sententia negans probabilior est, immo practice certa; at simul concedendum, vix haberi crimen gravius et atrocius, quod rationem delicti stricto sensu non induat.

(10) Cfr. Suarez, disp. 29, sect. 3, n. 2; Lugo, disp. 20, n. 12.
(11) Cfr. Tamb., *De cas. reser.*, cap. 4, n. 15 ss.; Lugo, disp. 20, n. 15; S. Alph., VI, n. 582; Lupus, dist. 4, art. 3.

Gravior difficultas exsistit quoad reservationes penes regulares, obiecto earundem considerato. Quomodo intelligenda et admittenda videntur *crimina graviora* et *atrociora*? Ista relative accipienda sunt, seu in religione quaedam peccata crimina atrociora et graviora considerari possunt, quae fideles revera neque ut crimina habent.

6. « *Ipsa vero reservatio ne ultra in vigore maneat, quam necesse sit ad publicum aliquod inolitum vitium exstirpandum et collapsam forte christianam disciplinam instaurandam* » (can. 897).

Ratio huius praescripti evidens est. Ubi primum cessat finis reservationis, de quo supra (n. **354**), reservatio *debet tolli*. Dicimus **debet tolli**, quia non cessat ipso facto, sed opus est, ut Superior, qui reservationem statuit, eam revocet. Superior autem *sub gravi* ad id *per se* tenetur.

7. « *Prorsus ab iis peccatis sibi reservandis omnes abstineant quae iam sint Sedi Apostolicae etiam ratione censurae reservata, et regulariter ab iis quoque quibus censura, etsi nemini reservata, a iure imposita sit* » (can. 898).

Disputatur utrum *valida* sit reservatio ab Episcopo facta illius peccati, quod iam sit R. Pontifici reservatum. Nonnulli affirmant esse illicitam quidem, at validam. Alii gravissimi AA. censent esse illicitam et invalidam (12).

Hodie huic sententiae favere *videtur* praescriptum can. 898. Dicimus **videtur**, quia verba non sunt adeo clara et perspicua, ad *validitatem* reservationis quod attinet, ut omne dubium auferant. *Practice* huiusmodi reservatio non sustinetur ideoque uti *nulla* est habenda. Superiores ecclesiastici qui dicta peccata sibi reservarent, procul dubio graviter peccarent: agitur enim de praescripto natura sua gravi.

8. Quam maxime *parci* esse debent Praelati in imponendis iis peccatis, quae sibi reservant, censuris (13).

Si qua censura statuta fuerit, haec reservanda non est, nisi attenta *peculiari* gravitate delicti et *necessitate* aptius providendi disciplinae ecclesiasticae et medendi conscientiis fidelium (can. 2246, § 1). Si aliter fierit, culpa *per se* foret lethalis.

9. Si censura, qua punitur aliquod delictum, est iam Sedi Apostolicae reservata, Ordinarius **nequit** aliam censuram sibi reservatam in idem delictum ferre (can. 2247, § 1). Id autem *hodie* sub poena nullitatis prohiberi, omnibus perpensis, dicendum est.

10. Semel statutis reservationibus, Ordinarii curare debent ut

(12) Suarez, disp. 31, sect. 4, n. 26; Lugo, disp. 20, n. 151; Ball.-Palm., V, n. 514 ss.
(13) Cfr. can. 2214, § 2; Conc. Trid., Sess. XIII, *de ref.*, cap. 1.

eaedem ad subditorum notitiam, quo meliore eis videatur modo, deducantur (can. 899).

Quae notitia ordinarie obtinetur per publicationem in ephemeride dioecesana, per tabellam in loco patenti positam, per enunciationem publice factam in ecclesia, praesertim in catechesi, in sermone homiletico, etc.

363. Conditiones requisitae ad reservationem. — Quinque conditiones requiruntur, ut peccatum haberi debeat vere reservatum.

1° Debet esse **formale** in ea malitiae specie, propter quam praecise reservatur, non vero propter aliam. Unde si reservatur v. g. incestus in primo et secundo gradu consanguinitatis, et Titius confitetur se peccasse cum consanguinea, quam tamen uti talem non agnoscebat, deest *formaliter* incestus, ideoque reservatio non exsistit (14).

Si quis existimat incestum specie non differre a fornicatione, eius peccatum estne reservatum? Quidam negant (15). Alii affirmant. Practice huiusmodi ignorantia vix admittenda est, cum etiam rudes saltem *in confuso* apprehendant peculiarem malitiam in peccato turpi commisso cum persona consanguinea, praesertim in primo et secundo gradu. Quod autem *confusa* cognitio sufficiat ad hoc ut peccatum sit reservatum, omnes admittunt. Quare in praxi reservatio admittenda est.

2° Debet esse **externum,** sive publicum aut notorium sive occultum (cfr. can. 2197).

Cum dicitur requiri *externum*, non negatur potestas reservandi mere interna. Nec ad rem facit, quod Ecclesia prohibere aut praecipere non soleat actus mere internos, licet id facere valeat (16). In praesenti potestas non exeritur circa actus hominis, sed in concessione iurisdictionis in ordine ad absolutionem, quae datur tam a peccatis externis quam ab internis. Ita R. Pontifex potest etiam sibi reservare dispensationem voti mere interni.

In praxi non reservantur interna, quia reservatio, ut prudenter fiat, supponit *specialem* necessitatem coërcendi peccata: haec autem non adest quoad peccata mere interna.

3° Debet esse **mortale** tum *materialiter* tum *formaliter*, nempe non modo ratione *obiecti*, verum etiam ratione *actus* tam *interni* quam *externi*. Quocirca peccatum *veniale* sive ob parvitatem materiae sive ob imperfectionem actus, non est reservatum. Item peccatum, quod

(14) Cfr. Suarez, disp. 29, sect. 3, n. 1 ss.; Lugo, disp. 20, n. 10 ss.; S. Alph., VI, n. 581 s.; Ball.-Palm., V, n. 435.
(15) Cfr. Noldin, III, n. 361.
(16) Cfr. Cappello, *Summa iuris publici eccl.*, n. 173 ss.

ratione actus interni v. g. affectus pravi seu malae intentionis est grave, at ratione actus externi tale non est, reservationi nullatenus subest.

Quidquid sit de quaestione mere speculativa et historica, certum est ex iure vigenti reservari non posse peccata sacramentaliter iam remissa, aut dubia.

4° Debet esse **opere consummatum,** seu in sua specie perfectum, ita ut satis non sit actus mere attentatus, nisi forte Superior reservaverit actum etiam imperfectum: quod tamen practice vix fieri solet.

Unde si reservatum est adulterium vel incestus, non habetur reservatio, nisi intercesserit copula perfecta.

Peccatum igitur non est reservatum, si solum tactus impudici aut sermones turpes habiti fuerint, si semen extra vas fuerit effusum, etc. Ita communiter DD.

Per se et *speculative* loquendo postrema hypothesis vera est. At *practice* quoties copula habita est, peccatum reservatum censetur, *tum* quia perfecta ordinarie supponitur, *tum* praesertim quia etiam minima pars seminis sufficit ad generationem procurandam seu ad copulam perfectam constituendam, *tum* denique quia valde difficile est, imo impossibile, ut aiunt periti, nosse utrum semen *totaliter* extra vas effusum fuerit necne (17).

5° Debet esse **certum,** non autem dubium. Nam reservatio, cum sit res odiosa tum confessario, cuius iurisdictio limitatur, tum poenitenti, cui confessio redditur difficilior, est *strictae interpretationis,* atque ideo ad casus dubios et imperfectos extensa non censetur (cfr. can. 2246, § 2).

Hoc valet tum in dubio *iuris,* v. g. si non constat inter auctores hunc casum comprehendi sub verbis reservationis, tum in dubio *facti,* v. g. si dubitatur an peccatum revera commissum sit, an sit grave, an patratum cum omnibus conditionibus ad reservationem requisitis, etc.

Stante igitur dubio, simplex confessarius, praemissa debita inquisitione, valide et licite absolvere potest. Ita ex praxi Ecclesiae et communi DD. sententia, *hodie* a Codice expresse confirmata (can. 15; 209; 2245, § 4).

Absolutio in casu est *directe* data. Quare nulla erit obligatio iterum accusandi idem peccatum apud confessarium privilegiatum, si postea certo innotuerit illud fuisse reservatum (18).

364. Notae historicae. — 1. Prioribus quatuor saeculis Episcopi fere exclusive sacramentum poenitentiae administrabant, ita ta-

(17) S. Alph., VI, n. 582; Ball.-Palm., V, n. 435; Lehmkuhl, II, n. 406; Prümmer, III, n. 422; Génicot-Salsmans, II, n. 344; Noldin, III, n. 361.

(18) Cfr, S. Alph., VI, n. 600; Lugo, disp. 20, n. 15 ss.

men ut ipsi quoque presbyteri huiusmodi officio interdum fungerentur (19).

A saeculo V presbyteri frequentius audire solebant confessiones fidelium, propter Episcoporum absentiam eorumque negotia complura. Poenitentia publica vero semper reservabatur Episcopis, excepto mortis periculo.

2. Initio probabilius non distinguebantur casus Episcopis et Papae reservati. Sed a prioribus iam saeculis distingui solebant *causae maiores,* pro quibus Episcopi R. Pontificem adire tenebantur. Nondum tamen habebantur verae et propriae reservationes.

Origo casuum papalium reservationis haec fuit. Inde a saec. VIII et IX non raro accidebat ut Episcopi, praesertim ubi agebatur de gravissimis peccatis a libris poenitentialibus haud memoratis, dubii essent circa congruam poenitentiam imponendam. Tunc reum ad Papam cum litteris remittebant, qui, casu perlecto, aut personaliter absolvebat aut remittebat absolvendum poenitentia imposita ad Episcopum (20).

Id manifesto probant litterae Pontificis *Alexandri II* (21).

3. Primum exemplum reservationis reperitur in can. 10 *Concilii Claromontani*, ab *Innocentio II* an. 1130 celebrati. Qui canon deinceps receptus fuit a *Concilio Rhemensi* an. 1131, a *Concilio Pisano* an. 1135 et a *Concilio* oecumenico *Lateranen. II* an. 1139, hisce verbis: « Item placuit, ut si quis suadente diabolo huius sacrilegii reatum incurrit, quod in clericum vel monachum violentas manus iniecerit, anathematis vinculo subiaceat: et *nullus Episcoporum illum praesumat absolvere*, nisi mortis urgenti periculo: donec apostolico conspectui praesentetur, et eius mandatum suscipiet » (22).

Non dominationis ambitio Pontificum in Episcopos, aut horum in simplices presbyteros, origo fuit reservationum, sed necessitas Ecclesiae frenos validiores iniciendi tot delictis inultis, v. g. incendiis ac periuriis, etiam in ecclesiasticos patratis, maxime violentae manus iniectione, ac praeterea poenitentias criminibus atrocioribus magis aptatas imponendi.

A saeculo XII Pontifices coeperunt exclusive cognoscere de criminibus incendii, ecclesiarum spoliationis ac monialium clausurae violationis.

Saeculo XIII usque ad medium saeculum XIV casus papales reservationis pauci numerati sunt, sed eorum catalogus, haeresibus late serpentibus, deinde

(19) Cfr. Galtier, *De poenit.*, n. 512; Batiffol, *Etudes d'hist. et de théologie positive*, ser. 1ª, p. 145; Vacandard, in *Dictionn. de théol. cath.*, V, col. 840 ss.

(20) Cfr. Thomass., *op. cit.*, part. I, lib. 2, cap. 13, n. 1 ss.

(21) Migne, *P. L.* CLXII, col. 31, epist. 18; col. 145, epist. 135.

(22) Cfr. can. 29, C. 17, q. 4.

auctus est. Bulla in *Coena Domini*, quae an. 1364 *Urbano IV* Pontifice ortum habuit, septem casus S. Sedi reservatos exhibet. Hoc tempore clare distinguuntur casus *episcopales* a *papalibus*. Norma ad praxim rite deducta haec erat, ne simplex sacerdos, licet parochus, poenitentias pro peccatis gravibus daret, sed de his Episcopo et, in casibus difficilioribus, Papae referret. Post Avenione reditum catalogus Bullae *Coenae* auctus est, sub Iulio II primum, deinde sub Paulo III, donec Urbanus VIII horum casuum augendorum finem imposuit. Viginti casus reservati numerabantur.

365. Reservationes pontificiae. — Primus casus *ratione sui* Papae reservatus, per legem generalem inductus videtur a *Sixto V* Const. « *Sanctum et salutare* », 5 ian. 1589, contra simoniace promotos et ordinantes. Quae Sixtina dispositio iterum confirmatur a *Clemente VII* Const. « *Romanum Pontificem* », 28 febr. 1596.

Clemens VIII Const. « *Religiosae* », 19 iun. 1594, contra accipientes dona a regularibus et non restituentes, qui « restitutione ipsa realiter non facta, neque etiam in foro conscientiae absolvi possunt ».

Num casus iste esset vere reservatus, usque ad Codicem disputatum fuit. Communior et probabilior sententia negabat; quia, facta restitutione, absolutio concedi poterat a quocunque sacerdote approbato (23).

Benedictus XIV Const. « *Sacramentum poenitentiae* », 16 iun. a. 1741, reservavit S. Sedi falsam confessarii accusationem de sollicitationis crimine. Qui casus adhuc manet in vigente disciplina Codicis.

366. Reservationes episcopales. — Primis Ecclesiae saeculis, Episcopi soli ministri sacramenti poenitentiae erant. Saeculo v adiutores sacerdotes vocabantur, qui paulo post ministri habituales facti sunt. Episcopis publica poenitentia reservata. Cum paulatim poenitentia publica obsolesceret, ipsis demandabatur iudicium criminum graviorum, praesertim si notoria essent, quae vel relate ad priscam disciplinam publicae poenitentiae, vel ob consuetudinem exurgentem, vel speciali ipsorum malitia, examen Episcoporum diligentius poscebant. In casibus singularibus Episcopi se ingerebant.

Singularis est reservatio peccati homicidii S. Thomae, prioris S. Victoris, ex parte Stephani Parisiensis Episcopi: « Ego de toto reatu mihi soli absolutionem et poenitentiam reservavi » (24).

Praxis introducta fuit recurrendi ad Episcopos non tantum ob publica crimina, sed etiam ob delicta occulta graviora.

(23) Cfr. Ferraris, v. *Reservatio*, n. 14. Bucceroni, *Comment.*, n. 11.
(24) Thomass., *l. c.*, cap. 14, n. 2.

Reservationes episcopales peccatorum occultorum probabiliter introductae sunt, quando libri poenitentiales in desuetudinem abierunt (25).

Canon 28 Concilii Londinensis (a. 1102), curante *Anselmo Cantuariensi*, primum exemplum occultae culpae Episcopo reservatae offert: peccatum sodomiae, ibi late diffusae.

Paulatim numerus casuum reservatorum valde auctus fuit. Sufficit percurrere Synodos saeculi XIII: *Londinensem* a. 1200, *Arelatensem* a. 1275, *Santonensem* a. 1280, *Neumasensem* a. 1284, *Ravennatensem* a. 1286.

In Germania, opera praesertim *Cardinalis Campegii*, mos invaluit ut confessarii omnes absolvere possent a peccatis reservatis occultis, praeter homicidia, haereses et excommunicationes (26).

366[bis]. Conspectus historicus inde a Concilio Trid. usque ad Codicem. — 1. *Conc. Trid.* potestatem R. Pontificis et Episcoporum reservandi casus diserte agnovit, nec eam restrinxit ad peccata publica, sed ad atrociora atque graviora crimina.

2. Ad moderandos et reducendos catalogos reservatorum, *Clemens VIII* opportune intervenit per litteras *S. C. Ep. et Reg.* diei 9 ian. 1601, in quibus refertur monitum huius tenoris: « Ne locorum Ordinarii, quibus ius hoc reservandorum casuum competit, pluribus quam opus sit reservationibus, subditis aut confessariis... sint onerosi, moneantur omnes ut *paucos eosque tantum, quos ad christianam disciplinam retinendam animarumque sibi creditarum salutem*, pro cuiusvis dioecesis statu et qualitate *necessario reservandos esse iudicaverint*, reservent ».

Die 26 nov. 1601 eadem S. Congreg. statuit, ut locorum Ordinarii « *atrociorum* tantum et *graviorum* criminum absolutionem sibi reservent... *Prohibet* etiam, ne sibi *superflue* reservent casus in Bulla die *Coenae Domini* legi consueta contentos, neque alios Sedi Apostolicae specialiter reservatos » (27).

Eadem S. Congregatio in litteris encyclicis eadem die 26 nov. a. 1602 datis, haec, inter alia, praecipit: « In peccatis carnalibus reservandis multa utantur (Ordinarii) circumspectione propter periculum scandalorum, in iis maxime personis, in quas ob accessum ad confessarios extraordinarios, vel frequentem reditum ad ordinarios, suspicionis aliquid cadere potest. Postremo eam potissimum ineant et sequantur rationem, quae, consideratis diligenter cuiusque provinciae ac populorum moribus, natura ac propensione, magis in Domino expedire videbitur » (28).

(25) Chrétien, *De poenit.*, p. 399.
(26) Bened. XIV, *op. cit.*, lib. V, cap. 5, n. 3.
(27) Benedictus XIV, *op. cit.*, lib. V, cap. 5, n. 4.
(28) Benedict. XIV, *l. c.*

3. S. Congregatio Concilii, cum Episcopus Bellicastrensis supra modum auxisset catalogum casuum reservatorum, die 29 ian. 1661, « *decem* aut *ad summum duodecim gravioribus exceptis*, Episcopi arbitrio designandis, *ceteros e catalogo deleri iussit* » (29).

367. Reservationes religiosorum. — 1. Ex analogia et imitatione reservationum episcopalium, Praelati regulares, iurisdictione quasi episcopali praediti, sibi casus quosdam reservare coeperunt.

Certum est saec. XII Abbates et monachos absolvere potuisse a casibus reservatis aut ex privilegio apostolico aut vi praescriptionis contra Episcopos.

2. Initio saeculi XIII in constitutionibus regularium indicantur peccata, de quibus nonnisi solus Prior vel Minister Provincialis poenitentiam imponere potest, pro quibus necessarius ad eos recursus ad absolutionem obtinendam faciendus erat.

Honorius III et *Gregorius IX*, circa reservatorum absolutionem in Ordine Fratrum Minorum, declarant ad Provinciales recurrendum esse pro reservatis manifestis et publicis, non vero pro occultis.

Innocentius IV maiorem mitigationem addidit, in quantum etiam quoad manifesta et publica commisit Ministris ut pro fratrum laboribus et periculosis discursibus evitandis, si expedire viderint, custodibus et aliis discretis fratribus presbyteris committere vices suas valeant. Quae Pontificum declarationes potestatem peccata occulta reservandi non abstulerunt.

Refert *Benedictus XIV* in Ordine Carthusianorum omnia peccata mortalia, initio saec. XV Superiori reservata fuisse. Istam praxim non approbavit Gersonius (30) praesertim quoad reservationem peccatorum occultorum.

Regularium conditio difficilis maxime erat, quia nulla eis suffragabantur privilegia confessarium extra Ordinem eligendi, quamvis utique Pontifices mandassent Superioribus, ut circa licentiam eligendi confessarium et in relaxandis casibus sibi reservatis, cum requisiti fuissent, morosi non essent aut difficiles.

3. Ex Decreto « *Sanctissimus Dominus* » Clementis VIII diei 26 maii 1593 Praelati regulares 11 tantum casus poterant sibi reservare. Qui sequentes erant:

1° Veneficia, incantationes et sortilegia.

2° Apostasia a religione, etiam habitu retento.

3° Nocturna ac furtiva e monasterio egressio.

4° Dominium alicuius rei contra votum paupertatis, quod sit peccatum mortale.

(29) Benedict. XIV, *l. c.*, Ball.-Palm. V, n. 483.
(30) Cfr. Thomass., *l. c.*, cap. 14, n. 7.

5° Iuramentum falsum in iudicio regulari seu legitimo.

6° Procuratio, consilium vel auxilium ad abortum fetus animati, etiam effectu non secuto.

7° Falsificatio manus aut sigilli officialium monasterii seu conventus.

8° Furtum mortale de rebus monasterii.

9° Lapsus carnis voluntarius opere consummatus.

10° Vulneratio seu gravis percussio cuiuscunque personae.

11° Malitiosum impedimentum aut retardatio vel aperitio litterarum a Superioribus ad inferiores, vel ab inferioribus ad Superiores (31).

Quae tamen norma non accurate observata fuit, ita ut in nonnullis Ordinibus plures quam 11 essent casus reservati.

S. Congreg. S. Officii die 13 iul. 1916 peculiarem edidit Instructionem (cfr. n. **361**). Normae in ea statutae, clare et accurate praefinitae, nunc in Codice reperiuntur.

368. An iurisdictio ordinaria parochorum aliorumque coarctetur, quoad validitatem, ex reservatione inducta ab Ordinario. — 1. Quidam negant, censentes parochos aliosque *ordinaria* iurisdictione fruentes reservationibus latis ab Ordinariis non ligari quoad *valorem* confessionum, sed tantum quoad liceitatem, quatenus eorum iurisdictio utpote ordinaria conceditur immediate a iure communi, minime autem ab Ordinario.

Rationes praecipuae sunt istae:

1° Can. 893, § 1 statuit eos posse nonnullos casus avocare ad suum iudicium, qui ordinario iure possunt audiendi confessionem concedere. Quae verba ita videntur intelligenda, ut in tantum Superior reservare possit ac revera reservet aliquem casum, in quantum concedat, necne, maiorem aut minorem potestatem aut concessam restringat.

Porro parochus non accipit iurisdictionem ab Ordinario, sed a Papa i. e. ex iure communi.

2° Vi reservationis, ut aperte tradit can. 893, § 1, absolvendi potestas *limitatur*. Potestas ordinaria est adnexa perenniter et immutabiliter officio, ideoque integra manet, et nonnisi amisso officio ad normam can. 183, § 1 ac post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam cessat.

3° In variis Codicis schematibus dicebatur requiri « *specialis facultas* »,

(31) Cfr. Suarez, disp. 29, sect. 3, n. 11; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 12, n. 6; Lugo, disp. 20, n. 47; S. Alph., VI, n. 583; Piat, I, p. 469 ss.
Sine fundamento, ut videtur, quidam (v. g. Prümmer, *Manuale iuris canonici*, q. 189, 3) censent decretum « *Sanctissimus Dominus* » non fuisse a Codice revocatum aut saltem ambigendum putant de huiusmodi revocatione.

in casu reservationis, pro omnibus et singulis inferioribus confessariis ad *valide* et *licite* absolvendum. Quae verba in textu Codicis non habentur.

4° Si Codex voluisset revera iurisdictionem parochi coarctare, in can. 881, § 2 debuisset addere haec verba: « salvo praescripto can. 893, § 1 », aut alia aequivalentia. Quod minime fecit.

5° Non obstat praescriptum can. 899, § 3, ubi conceditur parochis ipso iure facultas absolvendi a casibus *quoquo modo* sibi reservatis ab Ordinariis: tum quia ex reservatione licitum exercitium iurisdictionis etiam pro parochis vetatur, ita ut sine facultate concessa vel a iure vel a Superiore nequeant *licite* a reservatis absolvere; tum quia verba « *quoquo modo* » intelligenda sunt de casibus reservatis tam sine censura quam cum censura.

Nec obstat pariter praescriptum can. 880, § 2, decernens Ordinarium posse parocho aut poenitentiario confessarii munus interdicere. Huiusmodi interdictum respicit *licitum* usum iurisdictionis, non autem validum, ut constat ex can. 873, § 3.

2. Ista sententia solide probabilis dicenda, attentis rationibus expositis, ideoque parochus valide absolvit a casibus sibi reservatis ab Ordinario loci, etsi non licite, nisi adsit iusta ac proportionata causa.

Quod asseritur de parocho, dicendum quoque est de aliis omnibus, v. g. de Superiore religionis clericalis exemptae, qui *ordinaria* iurisdictione gaudent ad confessiones excipiendas.

Articulus III.

De subiecto passivo casuum reservatorum.

369. An impuberes subsint casibus reservatis. — 1. Si agitur de casu reservato **cum censura** incurrenda **ipso facto,** ipsi eam non incurrunt ex praescripto can. 2230, ideoque illi non subsunt.

2. Si agitur de casibus reservatis **sine censura,** nonnulli existimant eosdem non incurri ab impuberibus (1).

Haec sententia in iure antiquo vix dici poterat solide probabilis. Hodie vero uti erronea habenda est, quia Codex, qui universam disciplinam de peccatorum reservatione accuratissime determinavit quique impuberes exemit a censuris latae sententiae incurrendis, nullatenus eos eximit, nec directe nec indirecte, a reservatione peccatorum.

Igitur applicandum est notum principium: *ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus;* et aliud: *quod voluit legislator expressit, quod noluit tacuit.*

(1) Ita v. g. Farrugia, *op. cit.*, p. 26; Tanquerey, *l. c.*, n. 570.

Neque in contrarium allegari posset opinio quorundam veterum: *tum* quia, ut diximus, illa vix probabilis dici poterat; *tum* quia reservatio ex hodierna Ecclesiae disciplina rationem poenae minime habet (cfr. n. **354**); *tum* quia, ex praescripto can. 22, eo ipso quod lex posterior totam de integro ordinat legis prioris materiam, uti in casu, plane obrogat iuri praecedenti.

Supponimus, ut palam est, peccatum ab impuberibus admissum habere omnes conditiones requisitas ad reservationem, atque imprimis plenam advertentiam et perfectum consensum adfuisse (cfr. n. **363**); ita vero satis fit difficultati patronorum alterius opinionis, qui dicunt facile reperiri in impuberibus defectum cognitionis et libertatis.

Inde profecto nihil sequitur. Vel habetur peccatum mortale materialiter et formaliter, externum et opere consummatum, etc., vel non; si *primum*, impubes subiicitur reservationi; si alterum, non.

Ceterum ipse Codex impuberes uti capaces doli ac proinde delicti habet, cum ipsi quoque *punitionibus* educativis coërceri possint ac debeant, et subsint poenis ferendae sententiae (cfr. can. 2201, § 4; 2204; 2230) - (2).

3. Aliquando Episcopi expressis verbis edicunt impuberes esse immunes a reservatione. Quod iure facere possunt, quia cum reservatio tota pendeat ex eorum voluntate, procul dubio quasdam personas ab ea incurrenda eximere valent. Nisi haec declaratio data fuerit, impuberes reservationi peccatorum obnoxii practice habeantur.

4. Infantes, contra, infra septennium, licet forte usum rationis assecuti dolique capaces, casibus reservatis cum censura non ligantur, neque a Praelatis R. Pontifice inferioribus ligari possunt (can. 12).

370. An peregrini subsint reservationibus. — 1. De hac re ante Codicem magna erat controversia inter DD. Communior sententia negabat.

2. Hodie, ad normam can. 893, §§ 1 et 2, certum est peregrinos subesse reservationibus quae vigent in territorio ubi ipsi degunt, uti authentice declaravit *Pontif. Comm. I. C.* die 24 nov. 1920.

Quidam, ut hoc explicent, recurrunt ad praescriptum can. 8, § 2 et can. 13, § 2, dicentes agi in casu de lege *territoriali.*

Alii provocant ad praescriptum can. 14, § 1, 2° et dicunt agi de lege quae « *ordini publico* » consulit.

Neutra sententia admittenda. Non *prior,* quia lege lata pro peculiari territorio eatenus qui ligatur, quatenus ibidem domicilium aut quasi-domicilium habeat et simul actu commoretur (can. 13, § 2).

Non *altera: a)* *tum* quia reservatio qua talis non est vera et proprie dicta lex; *b)* *tum* quia directe et immediate respicit *confessarios* tantum, non

(2) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 17.

vero ceteros fideles; c) *tum* denique quia reservatio qua talis *ordini publico* nullatenus consulit.

Res, contra, facilius et expeditius solvitur: institutum reservationis totum regitur normis ab Ecclesia ipsa statutis. Igitur ab eius voluntate eaque tantum pendet, quod peregrini subsint reservationibus dioecesanis.

Ceterum, eo ipso quod quis se sistit confessario iurisdictione praedito in tali loco, efficitur subditus ipsius quoad forum sacramentale, perinde ac si domicilium aut alium titulum haberet. Praeterea notandum, legem, quae consulit *ordini publico*, suapte natura respicere actus externos et publicos; dum e contra reservatio respicit actus externos quidem, sed plerumque occultos. Ideo ratio ordinis publici nullatenus urgenda videtur.

371. An religiosi exempti eorumque familiares subsint reservationibus ab Episcopo statutis. — 1. Certum est religiosos exemptos eorumque familiares, de quibus in can. 514 (cfr. n. **308**), non teneri reservationibus ab Episcopo statutis (3).

2. Quod tamen ita intelligendum est, ut ipsi possint absolvi a confessario religioso, qui iurisdictionem acceperit a Superiore, non autem ab Episcopo. Nam si confiteantur apud sacerdotem saecularem aut religiosum, qui utatur iurisdictione ab Episcopo obtenta et careat speciali potestate circa reservata, certe ipse non potest absolvere religiosos, quamvis exemptos, a reservatis.

Quidnam de *monialibus?* Ante Codicem communior et probabilior sententia eas reservationibus episcopalibus subiiciebat, vel quia Episcopis immediate subiectae erant, vel quia ab Episcopis tanquam Sedis Apostolicae delegatis subiiciebantur; si vero Praelatis regularibus suberant, eximebantur (4).

Post Codicem pauci (Marc-Gestermann et Farrugia) eas eximunt, quia monasteria censentur prorsus extra iurisdictionem Episcopi. Quae opinio caret fundamento: tum quia monasteria totaliter exempta a iurisdictione Episcopi, iure Codicis, non dantur; tum quia potestas absolvendi etiam moniales ab Ordinario loci concedenda est.

(3) S. Alph., VI, n. 583; Ball.-Palm., V, n. 436.
(4) Bertagna, *De casuum reservatione in sacramento poenitentiae*, p. 69.

ARTICULUS IV.

De causis excusantibus a reservatis.

372. Notio ignorantiae eiusque divisio. — 1. Ignorantia est *carentia cognitionis alicuius rei*. Denotat ergo mentis statum habitualem.

Differt ab *errore*, qui assensum veritati non conformem significat, ideoque praeter carentiam cognitionis alicuius veritatis, involvit quoque iudicium veritati contrarium. Differt ab *inadvertentia*, quae in eo consistit quod mens ad rem non attendit, quamvis illius rei cognitio habitualis habeatur.

Ignorantia, quae statum mentis habitualem denotat, hic sumitur pro ignorantia *actuali*, prout nempe in actiones humanas *actualiter* influit.

Ignorantiae ex communi doctrina (1), in Codice confirmata (can. 2202, § 3), aequiparantur *inadvertentia*, *inconsideratio*, *oblivio* et *error*.

2. Ignorantia 1° alia est *iuris* et alia *facti;* 2° alia *vincibilis* et alia *invincibilis;* 3° alia *affectata* et alia *non affectata;* 4° alia *leviter culpabilis*, alia *graviter culpabilis*, alia *crassa* vel *supina;* 5° alia *antecedens*, alia *concomitans*, alia *consequens*.

De singulis nonnulla speciatim.

1° Ratione *obiecti* ignorantia est **iuris** et **facti**: illa respicit *legem*, ex. gr. si quis ignorat lectionem libri haeretici esse vetitam; haec respicit *factum* seu *rem* aut quoad ipsam substantiam aut quoad aliquam circumstantiam, v. g. si quis ignorat librum, quem legit, esse haereticum.

Ignorantiam *poenae* alii revocant ad ignorantiam iuris i. e. legis decernentis poenam pro delicto; alii ad ignorantiam facti scil. connexionis poenae cum tali delicto; alii demum ut tertiam ignorantiae speciem habent.

Prima sententia vera est. Proinde ignorantia *poenae* refertur ad ignorantiam *iuris*, quae dicitur *legis* si iussum positivum aut negativum respicit, *poenae* si ad canonicam sanctionem refertur.

2° Ratione *subiecti* dividitur ignorantia in **invincibilem** et **vincibilem** seu **voluntariam** et **involuntariam**.

Prima est, quae deponi nequit, et dicitur *physice* invincibilis, si nullo modo potest deponi, et *moraliter* invincibilis, si adhibita morali

(1) Cfr. Suarez, disp. IV, sect. 8, n. 11; Schmalzgr., *l. c.*, n. 78; Bonacina, disp. I, q. 2, p. I, n. 17; Laymann, *De censuris*, cap. 5, n. 7; Ball.-Palm., VII, n. 145.

diligentia deponi potest; altera est, quae morali diligentia potest deponi, sed reipsa non deponitur.

Ea censetur *moralis diligentia*, quae a prudentibus adhiberi solet in eiusmodi rebus; et quidem pro rei, personae et circumstantiarum qualitate diversa esse debet. V. g. maior in re gravi, minor in re levis momenti adhiberi solet; item, ceteris paribus, maiorem adhibet persona, cui multa, et minorem persona, cui pauca tantum praesto sunt media veritatis cognoscendae.

Unde *moralis* diligentia non est diligentia summa, quae adhiberi potest, sed est ea diligentia quam quisque *ex prudenti iudicio* adhibere *potest* ac *debet* ad ignorantiam depellendam *in hac re* et *in hisce adiunctis*.

Ignorantia invincibilis est *involuntaria* atque ideo *inculpabilis;* vincibilis est *voluntaria* saltem in causa et est *culpabilis*, si versatur circa ea quae sciri debent, *inculpabilis* si versatur circa ea quae possunt licite ignorari.

3° Ignorantia *vincibilis* pro diverso modo, quo volita est, dividitur in **affectatam** et **non affectatam.**

Prior habetur, quando quis *data opera* seu *consulto* vult ignorantiam, ne, ea deposita, teneatur hoc vel illud facere aut omittere. V. g. Titius dubitat, num hic liber conscriptus sit ab haeretico eiusque lectio vetetur sub poena censurae; quamvis facile interrogare valeat, tamen non interrogat, *ne forte debeat omittere lectionem ipsumque librum comburere.*

Posterior habetur, quando quis omittit debitam inquisitionem, non quia vult rem ignorare, sed ob aliam rationem, v. g. propter negligentiam.

Igitur ignorantia *affectata* est volita *in se*, seu est *directe* voluntaria; e contra, *non affectata* est volita *in causa* tantum, nempe est voluntaria indirecte (2).

4° Ignorantia vincibilis *non affectata* subdividitur in **leviter culpabilem, graviter culpabilem, crassam** vel **supinam.**

Dicitur *leviter culpabilis*, quando negligentia in deponenda ignorantia est *parva* seu *levis; graviter culpabilis*, quando huiusmodi negligentia est *magna* seu *gravis; crassa* vel *supina*, quando negligentia est *maxima*, eaque habetur cum aut nullam aut valde modicam adhibuit diligentiam, ut sciret, quod nosse tenetur.

« Dicendum est, hanc ignorantiam *crassam* esse, quae ex *lata* culpa (3) in adhibenda diligentia procedit... scil. quando quis ignorat, *quod omnes sciunt*,

(2) S. Thom., *Summa theol.*, I-II, q. 6, a. 8; q. 76, a. 3; *De malo*, q. 3, a. 8; Ball.-Palm., VII, n. 154; Génicot, II, n. 570; Noldin, I, n. 49.

(3) Culpa contra ius passim vocatur *negligentia* (§ 3, *Quib. mod. re contrahit.;* c. ult. *de iniur.*).

DD. veteres distinguunt culpam *levissimam, levem, latam, latiorem, latissimam* pro diverso gradu negligentiae. Cfr. De Lugo, *De iust. et iure*, VIII, 26, 112; S. Alph., III, n. 549; D'Annibale, I, n. 297, not. 13.

instar hominis crassi, coram oculis proposita minime inspicientis... *ut optime dicatur ignorantia crassa vel supina, quando ignorans aut nullam aut valde modicam adhibuit diligentiam, ut sciret, quod nosse tenetur.* Quia non omnis negligentia, sed *summa* est, quae potest ignorantiam crassam efficere ». Ita Sanchez (4).

Utrum daretur ignorantia *graviter* culpabilis, quae non esset *crassa* aut *supina*, iure antiquo disputabatur. Alii affirmabant, v. g. Sanchez, Pirhing, Ball.-Palm. etc. (5); alii negabant, v. g. Suarez, S. Alphonsus, Salmanticenses, Noldin, Ferreres, etc. (6).

Codex sententiam affirmativam secutus est (cfr. can. 2229, § 3, 1°, iunct. can. 2218, § 2), ita ut hodie ex legis praescripto certo constet, ignorantiam *graviter* culpabilem distingui ab ignorantia *crassa* vel *supina*, et interdum illam quidem excusare a censuris, non vero hanc.

5° Ignorantia dividitur in **antecedentem, concomitantem** et **consequentem.**

Dicitur *antecedens* ea, quae voluntariam negligentiam in inquirenda obligatione praecedit, vel, alio sub respectu, si operans ita actu dispositus est, ut actionem non poneret, si sciret, quod ignorat.

Dicitur *concomitans*, si agens actu ita dispositus est, ut actionem poneret, quamvis sciret, quod hic et nunc ignorat.

Consequens dicitur, quae voluntariam negligentiam in inquirenda obligatione consequitur (7).

Omnis ignorantia *antecedens* est invincibilis ideoque involuntaria et inculpabilis; quaelibet ignorantia *consequens* est vincibilis ac proinde in se vel in causa voluntaria et culpabilis.

Ignorantia *concomitans* non influit in actionem, quae idcirco dicitur fieri *cum*, non autem *ex* ignorantia, uti quando quis *antecedenter* ignorat.

373. Influxus ignorantiae in actum humanum. — 1. Ignorantia **invincibilis** sive antecedens sive concomitans **tollit voluntarium,** cum hoc desit in casu tum in se tum in causa; et ideo *tollit culpam.*

Ratio cur ignorantiae etiam concomitanti id applicetur, evidens est. Animi dispositio, qua operans cum tali ignorantia actionem poneret, quamvis rem cognosceret, est mere interna nec influit reipsa in actionem exteriorem, atque idcirco nequit efficere ut actio sit voluntaria (8).

(4) *De matrimonio*, lib. IX, disp. 32, n. 32 s. Cfr. etiam Laymann, *De censuris*, cap. 5, n. 9; S. Alph., lib. VII, n. 42 ss.; Suarez, *De censuris*, disp. 4, sect. 10, n. 8 ss.; Bonacina, disp. I, q. 2, p. 1, n. 10.

(5) Sanchez, *l. c.*, n. 32; Pirhing, *l. c.*, n. 46; Ball.-Palm., VII, n. 99.

(6) Suarez, *l. c.*, n. 10; S. Alph., *l. c.*, n. 45; Salmant., *De censuris*, cap. 1, n. 196; Noldin, *De poenis eccl.*, n. 24; Gury-Ferreres, *Compendium theol. mor.*, II, n. 939.

(7) Lehmkuhl, I, n. 16 ss.; Noldin, *l. c.;* D'Annibale, I, n. 334.

(8) Cfr. Suarez, *l. c.*, sect. 4, n. 9; Noldin, I, n. 50; Ball.-Palm., *l. c.*, n. 146.

2. Ignorantia **vincibilis**, quaecunque ea sit, **non tollit voluntarium**, sed tantum *minuit*.

Ratio *primi* est, quia huiusmodi ignorantia est voluntaria; proinde voluntaria quoque est actio vel omissio quae ex ipsa procedit, atque effectus qui ex actione et omissione sequitur.

Ratio *secundi*, quia eo minus aliquid voluntarium est, quo minor est illius cognitio; atqui minor profecto est cognitio in eo, qui rem, licet vincibiliter, ignorat, quam in eo, qui eam cognoscit.

Cum culpa ex *voluntate* pendeat, ita ut aliquid eatenus in culpam imputetur, quatenus voluntarium sit, manifesto ex dictis consequitur 1° ignorantiam vincibilem *non tollere* culpam, sed 2° tantum eam *imminuere*, plus quidem aut minus, *pro diverso gradu* imputabilitatis seu negligentiae voluntariae in depellenda ignorantia.

Consulto dicimus *pro diverso gradu imputabilitatis seu negligentiae*, quia *quantitas culpae*, quae inest peccato ex ignorantia vincibili commisso, non desumitur ex actione vel omissione, quae propter ignorantiam secuta est, sed *ex negligentia*, quae in deponenda ignorantia habita est (9).

3. Ignorantia **affectata** nec tollit nec minuit, sed potius *auget voluntarium*, cum sit directe volita ac studiose quaesita; unde culpa nequaquam minuitur, sed potius augetur (10).

374. An et quaenam ignorantia excuset a casibus reservatis cum censura. — 1. Ignorantia **invincibilis** sive **inculpabilis** *legis* aut *solius poenae* **excusat a censura,** ut palam est, cum desit causa seu ratio propter quam poena medicinalis infligitur (11).

2. Ignorantia **leviter culpabilis** item **excusat,** quia caret proportione cum poena de se *gravi*, prout est censura, quae nonnisi *ob contumaciam* irrogatur (12); et quidem excusat a censura tum latae tum ferendae sententiae (uti ab aliis poenis), atque etiam in foro *externo*, si pro foro externo excusatio evincatur (can. 2218, § 2).

3. Ignorantia **graviter culpabilis,** licet non eximat a poenis vindicativis, *semper* tamen **eximit** a censuris *latae sententiae* (can. 2229, § 3, 1°, iunct. c. 2218, § 2). Quod plures interpretes Codicis (13) non satis perspectum habere videntur.

(9) Suarez, *l. c.*, n. 10 ss.; D'Annibale, I, n. 333.

(10) Cfr. S. Thom., I-II, q. 6, a. 8; q. 76, a. 3; *De malo*, q. 3, a. 8; Suarez, disp. 4, sect. 10, n. 3; Sanchez, *In Decal.*, lib. I, cap. 17, n. 5; S. Alph., *l. c.*, n. 48; Hilarius a Sexten, p. 27.

(11) Suarez, disp. 4, sect. 8; disp. 6, sect. 2; Reiffenst., *l. c.*, n. 29; Schmalzgr., *l. c.*, n. 78; S. Alph., lib. VII, n. 42 ss.

(12) Videtur eadem vis tribuenda verbis: *pertinaciter* (can. 2317, 2331), *fraude vel dolo* (can. 2361), *malitiose* (can. 2374), et forte etiam *de industria* (can. 2351). Cfr. Chelodi, n. 27, not. 5.

(13) V. g. Pighi, *op. cit.*, n. 4; Prümmer, III, n. 488, et alii.

4. Ignorantia **crassa** vel **supina** (n. **372,** 4°) *excusat* **tantum** si lex habeat verba: *praesumpserit, ausus fuerit, scienter, studiose, temerarie, consulto egerit*, aliave similia quae *plenam* cognitionem ac deliberationem exigunt (14); quae verba si desint, praefata ignorantia reum *non eximit* a censuris *latae sententiae* (can. 2229, §§ 2, 3, 1°).

Manifesta est ratio, cur ad censuras incurrendas non qualiscunque culpa etiam *gravis* ignorantiae sufficiat, sed *magnae gravitatis* culpa requiratur. Cum ad hunc effectum *grave* peccatum requiratur et sufficiat, gravius sane puniretur ignorans et indirecte peccans contra legem, quam peccans scienter et directe; culpa enim ignorantis semper levior est culpa peccantis scienter; et nihilominus eadem foret utriusque peccati poena.

Ergo cum id ab aequitate absit, merito ad censuram incurrendam peccatum requiritur ignorantiae valde grave, quale in *crassa* vel *supina* exsistit (15).

5. Ignorantia **affectata** (n. **372,** 3°) *nunquam excusat a censura*, etsi lex habeat verba: *ausu temerario, consulto, scienter* etc. (can. 2229, § 1) - (16).

6. Eximunt a censura **oblivio, inadvertentia, inconsideratio, error,** cum ignorantiae aequiparentur (n. **372,** 1).

Ratio cui ignorantia legis *ecclesiasticae* imo et solius *poenae* excuset a censura incurrenda, evidens est. Eatenus aliqua actio mala, vetita v. g. iure divino, constituit *delictum*, quatenus prohibeatur etiam a lege *humana*, in casu nostro a lege ecclesiastica, et quidem *sub peculiari sanctione canonica*, ad normam can. 2195 (17).

Unde *S. Alph.* cum communi doctrina (18) egregie ait: « Ut quis censuram incurrat, non solum debet scire, crimen illud vetitum esse iure divino, sed etiam iure ecclesiastico; quia alioquin deest contumacia *contra Ecclesiam*, a qua puniri debet... Imo scire debet, illud *sub censura* prohibitum esse; alias eam non incurrit, quia tunc deest adhuc contumacia et contemptus censurae ».

375, — 7. Ubi agitur de ignorantia **concomitante,** haec semper excusat, iuxta superius dicta (n. **372**), sive affectus seu dispositio animi sit tantum habitualis, quae scil. actu non exercetur, sive etiam sit actualis, ut v. g. si quis in venatione casu vulnerat clericum;

(14) Ball.-Palm., VII, n. 148.

(15) Ball.-Palm., *l. c.*, n. 151. Cfr. etiam Sanchez, *De matrimonio*, lib. IX, disp. 32, n. 38; Suarez, disp. 4, sect. 10, n. 3.

(16) Can. 2229, § 1 diserte confirmat doctrinam eximii Suaresii, qui (*l. c.*, n. 10) ait: « Hanc ergo opinionem sic expositam *omnino veram* existimo, neque *auderem dicere, oppositam esse practice aut moraliter probabilem* ».

Quocirca sententia, quae affirmat ignorantiam affectatam excusare a censura incurrenda, quamvis olim probabilis et practice tuta visa fuerit nonnullis Doctoribus, v. g. D'Annibale (I, n. 312, not. 72), Noldin (n. 24), Lega (n. 32), et aliis, hodie iure Codicis omnem probabilitatem amisit.

(17) Cappello, *Summa iuris publ. eccl.*, n. 74 ss.

(18) Lib. VII, n. 43; Ball.-Palm., VII, n. 146.

casu, inquam, et *ignoranter*, quamvis actu de illo cogitet, in voluntate habens hoc desiderium: *utinam clericum modo et hoc ictu configere possem* (19).

Excipitur tamen casus sive modus peculiaris *concomitantiae*, ut si quis simul cum ignorantia habeat « actualem voluntatem *actualiter* influentem in actionem externam *veluti sub conditione propositam* » (20), v. g. si quis dicat: *Volo emittere sagittam, si forte interficiam inimicum.*

In hoc casu, addit *Suarez* (*l. c.*), « concedo talem hominem incidere in excommunicationem, non tamen ob ignorantiam, sed *ob actionem procedentem e tali voluntate*, quae, ut sic, non processit ab ignorantia, sed ex hac generali scientia, quod ea quae humano modo videntur certa, interdum deficiunt, et quae videntur impossibilia, aliquando eveniunt » (21).

Ignorantia circa ea quae *ratione officii* quis scire debet, v. g. parochus, confessarius, medicus etc., plerumque est *crassa* vel *supina;* ideoque, practice loquendo, a censura non excusat, nisi lex habeat verba: *praesumpserit, scienter* etc. (n. **374**).

Can. 2229, § 3, 1° loquitur tantum de ignorantia *iuris.*

An ignorantia *facti* idem praestet, non constat. Ante Codicem DD. communiter docebant talem ignorantiam idem praestare. Hodie, attento praescripto can. 6, 3°, 4°; 23, praefata opinio adhuc probabilis videtur ideoque practice retinenda.

8. « Ignorantia vel error circa *legem* aut *poenam* aut circa *factum proprium* aut circa factum *alienum notorium* generatim *non praesumitur;* circa factum *alienum non notorium* praesumitur, donec contrarium probetur » (can. 16, § 2).

Hac regula facile solvuntur casus de foro *interno*, praesertim circa censuras latae sententiae.

Praesumptio iuris, de qua in citato canone, cedit veritati validis argumentis comprobatae.

376. An ignorantia reservationis excuset a casibus reservatis sine censura. — 1. *Ignorantia a reservatione* **non excusat ab ea,** nisi Praelatus explicite aut implicite ignorantes a reservatione exceperit. Ratio est quia ex iure Codicis, ut supra diximus (n. **354**),

(19) Suarez, *l. c.*, sect. 8, n. 9; S. Alph., *l. c.*, n. 43; Ball.-Palm., n. 146.
(20) Suarez, *l. c.*, n. 10.
(21) Cfr. etiam Bonacina, disp. II, q. 2, p. 1, n. 21; S. Alph., *l. c.;* Salmant., *De censuris*, cap. 1, n. 202.

reservatio non est poena poenitentis, sed limitatio potestatis confessarii (22).

2. Superior ecclesiasticus tamen potest, si velit, ita reservationem statuere, ut ignorantes sint ab ea immunes. Vis enim atque efficacia reservationis pendet omnino a voluntate Superioris reservantis, qui procul dubio valet declarare *explicite* aut *implicite* reservationem non afficere ignorantes: **explicite,** si cognitionem reservationis ponat inter conditiones quibus casus reservatus subiicitur; **implicite,** v. g. si Episcopus permittat ut parochi aliique sacerdotes publice, v. g. in catechesibus, doceant casus in dioecesi reservatos non afficere ignorantes reservationem.

3. Unde, **ad praxim** quod attinet, haec serventur:

1° A casu reservato **a R. Pontifice,** nempe in calumniosa denuntiatione sollicitationis (n. **412**), ignorans nequit absolvi cum simplici iurisdictione.

Haec hodie clara videtur esse mens Ecclesiae ad tramitem iuris, perspecto can. 894, non obstantibus verbis *Benedicti XIV* (23), quibus ratio quaedam poenae huic reservationi assignatur: « Ut tam detestabile facinus metu magnitudinis poenae coërceatur ».

Ceterum dubium theoreticum minimi momenti est in hac re, cum iudex ecclesiasticus antequam recipiat denuntiationem, monere debeat denuntiantem de reservatione et censura contra falso denuntiantes statuta.

2° A casibus reservatis **ab Ordinario loci** non sunt absolvendi cum simplici iurisdictione ii qui peccaverunt ignorantes reservationem, nisi Ordinarius explicite aut implicite declaraverit ignorantiam a reservatione excusare (24). *Hodie* raro huiusmodi declaratio datur (25).

3° A casibus reservatis **in religione clericali exempta** ignorantia non eximit a reservatione incurrenda, nisi, ut supra, Superior reservans *expresse* aliud edixerit. Quod tamen ante Codicem nunquam fieri consueverat (26); a fortiori post Codicem id alienum est a praxi et consuetudine religionum, in quibus vigent casus reservati.

Ceterum Codex praecipit, ut Ordinarii quo meliore eis videatur

(22) Cfr. S. Alph., VI, n. 581.
Primus Iacobus de Grafiis asseruit reservationem esse poenam proindeque a reservatione excusare (*Practica quinque casuum*, lib. II, cap. 40, n. 29).
Schmalzgr. docet reservationem dividi in *poenalem* et *non poenalem:* illa non incurritur ob ignorantiam, ista e contrario incurritur (lib. V, tit. 38, n. 53).
(23) Const. « *Sacramentum Poenitentiae* », 1 iun. 1741, § 3.
(24) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 345; Noldin, III, n. 362; Prümmer, III, n. 423.
(25) Quoad controversiam ante Codicem agitatam, cfr. Suarez, *De poenit.*, disp. 27, sect. 3, n. 2 ss.; S. Alph., VI, n. 581; Lugo, disp. 20, n. 9; Salmant., tract. 18, cap. 6, n. 12; Roncaglia, *De poenit.*, n. 7, c. 2, a. 4; Ball.-Palm., V, n. 476 ss.; Lehmkuhl, n. 407.
(26) Cfr. Lugo, disp. 20, n. 9.

modo curent, ut reservationes deducantur ad certam fidelium notitiam (can. 899, § 1).

377. Conceptus vis et metus ac divisio. — 1. *Vis* et *metus* promiscue a nonnullis AA. usurpari solent. Sed proprie loquendo, sunt quidem termini connexi et correlativi, non autem synonyma verba.

Vis (violentia, coactio) definitur: « *Maioris rei impetus* (exterior), *qui repelli non potest* » (27); et consideratur tanquam causa *efficiens* in eo, qui per impulsum *externum* incutit *metum*.

Metus dicitur: « *Mentis trepidatio instantis vel futuri periculi* (seu *mali*) *causa* » (28); et est *effectus* in eo, qui vim patitur.

Metus ergo est actus appetitus, quo ab imminenti malo refugimus, quod aut nullo modo aut solum difficile putamus vincere posse.

1° Metus ex repraesentatione mali oritur *in appetitu;* et quamvis metuens sui compos maneat, saepe tamen metus eum movet ad aliquid volendum, quod alias noluisset.

2° Malum, quod causat metum, potest imminere aut illi ipsi, qui timet, aut eius coniunctis: quod enim sibi suisque evenit, id proprium censetur.

3° Dicitur operari *ex* metu is, cui metus est causa operationis; *cum* metu is, cui non metus sed alia est causa operationis. In priore casu metus se habet ad operationem *antecedenter;* in altero solum *concomitanter*. Ex. gr. nauta proiicit merces in mare *ex* metu; martyr *cum* metu mortem subit, quam naturaliter timet (29).

Nos hic tantum metum *antecedentem* consideramus.

2. Vis dividitur in **absolutam** seu **physicam** et **moralem.** Prior cadit in actum *externum* ac *repelli nequit;* et verificatur quando is, cui infertur, *resistit* quantum potest et proinde *omnino invite* patitur (30).

Tria igitur sunt attendenda in vi absoluta seu physica: 1° quod sit coactio *corpori* illata; 2° quod *nequeat repelli;* 3° quod *plenus* voluntatis *dissensus* in actum externum adsit.

Altera duplici sensu accipitur: 1° secundum alios habetur, quando patiens vim illatam repellere aut saltem imminuere potest, sed non facit; 2° secundum alios habetur, quando patiens vim illatam repellere non potest, sed nec omnino invite patitur (31).

(27) Cfr. L. 1, 2, D. *quod metus causa*, IV, 2.
(28) Cfr. L. 1, 2, D. *quod metus causa*, IV, 2.
(29) Cfr. Ball.-Palm., I, n. 78; Noldin, I, n. 54.
(30) Quidam dicunt haberi huiusmodi vim, quando eum gradum trepidationis in animo ipsa producit, ut usus rationis tollatur. Cfr. Wernz, IV, n. 261.
Id minus probatur. Nam quod usus rationis tollatur necne, est res mere accidentalis quae non mutat naturam violentiae, cum etiam ex metu aliave causa usus rationis possit amitti.
(31) Cfr. S. Thom., IV, D. 22, q. 1, art. 1; Schmalzgr., lib. IV, tit. 1, n. 384; S. Alph., lib. VI, n. 1046; Gasparri, *l. c.*, n. 926; Wernz, *l. c.*, n. 261.

Proinde haec liberum consensum *non tollit* — et in hoc praecise distinguitur a physica seu absoluta — sed tantum *minuit*, quatenus minis aliisque modis ita in hominem reluctantem exercetur, ut proxime et directe in animo agentis trepidatio excitetur, qua mediante consensus voluntatis exsistit quidem, at minus perfecte.

Ratio *primi* est, quia *coacta voluntas est semper voluntas:* ratio *secundi*, quia in casu habetur voluntarium *secundum quid*, vel, ut, aliis placet voluntarium simpliciter mixtum alicui involuntario imperfecto (32).

Cum huiusmodi vis excitet in animo trepidationem, quae nihil aliud est quam *metus* ex tradita definitione, luculenter patet cur vis et metus interdum ut verba synonyma adhibeantur; item cur termini correlativi sint; atque demum cur inter eos habitudo causae et effectus exsistere dicatur.

3. 1° Metus est vel **ab extrinseco,** si a causa externa et libera incutitur; vel **ab intrinseco,** si a causa interna aut necessaria, quia revera tunc qui metum patitur, se ipsum determinat ad agendum (33).

2° Est **iustus** quando malum quod timetur, tum quoad substantiam tum quoad modum stricto iure infligi potest, secus est *iniustus*.

Errant AA. qui substantiam dumtaxat considerant, et non *modum;* nam practice accidere potest ut metus interdum sit quidem iustus ratione *substantiae*, non autem ratione *modi*.

3° Est **gravis** aut **levis.** Gravis censetur si duae conditiones concurrant: *a*) malum instans aut futurum sit grave, vel *absolute* pro quacunque persona (mors, mutilatio, exsilium, magna iactura bonorum, infamia, etc.), vel saltem *relative* pro illa quae metum patitur, attentis eius animo, aetate, sexu, adiunctis; *b*) persona persuasum sibi habeat periculum vel malum revera *imminere*, seu proximum esse, quin ipsa possit illud avertere alio modo quam eligendo id quod nollet.

Metus absolute gravis dicitur *cadens in constantem virum*, quia is est ut etiam persona constans, fortis et cordata trepidationem persentiat (34).

(32) Cfr. Ball.-Palm., I, n. 67 ss., 73 ss.; Wernz, *l. c.;* Noldin, I, n. 56.
(33) Quidam, ex. gr. D'Annibale (I, n. 138), vocant metum *ab extrinseco*, si ab alio incutitur ad consensum extorquendum; *ab intrinseco*, si ipsum malum imminens infert metum, sive id proveniat a causa interna, ut est morbus, sive a causa externa, ut est tempestas, naufragium, etc.
(34) *S. Thomas* haec scite tradit: « Cadere metum in aliquem est aliquem metu cogi: cogitur autem aliquis metu, quando aliquid facit, quod alias non vellet, ad evitandum aliquid, quod timet. In hoc autem constans ab inconstanti distinguitur quantum ad duo.
« *Primo* quantum ad qualitatem periculi, quod timetur; quia constans sequitur rationem rectam, per quam scit, quid prosit dimittendum vel faciendum. Semper autem minus malum vel maius bonum eligendum est, et ideo constans ad minus malum sustinendum agitur metu maioris mali; non autem cogitur ad maius malum ut vitet minus malum. Sed inconstans cogitur ad maius malum propter metum minoris mali, sicut ad peccatum metu corporalis poenae. Sed pertinax e contrario non potest cogi etiam ad minus malum sus-

4° Addi debet metus **reverentialis,** qui habetur quando quis timet ne offensos et indignatos eos reddat in quorum potestate est et quos reverentia et honore prosequi tenetur, uti sunt parentes et superiores quicunque seu ecclesiastici seu saeculares. Refertur ad metum iuste vel iniuste incussum, prout eius causa est iusta vel iniusta (35).

Disputant AA. num metus reverentialis sit levis aut gravis. *Per se* est levis, quia confusio et molestia, quam patitur inferior ob solam offensionem et indignationem Superioris, non constituit *de se* malum grave. At si huiusmodi offensio et indignatio sit *gravis* vel in se ipsa vel ex adiunctis, puta si accedant iurgia, rixae, preces valde importunae (scil. instantes et diuturnae), querimoniae etc., metus censetur gravis. Si denique timetur notabile damnum, ex. gr. exheredatio, expulsio, aut verberationes vel minae adsint, tunc est metus gravis simpliciter.

Qua distinctione optime conciliari possunt DD., quorum alii metum reverentialem habent gravem, alii levem. Sane huc quoque spectat generale principium: metus oritur ex malo, quod quid sibi imminere existimat; si ergo ex indignatione parentum vel Superiorum imminet aut imminere potest malum grave, metus reverentialis erit aut esse poterit gravis (36).

Timor reverentialis in foro externo *praesumitur* levis; tamen, *praesertim in puellis*, facile ex adiunctis gravis fit (37).

378. Influxus vis et metus in actum humanum. — 1. *Vis* **physica** quae omnem adimit agendi facultatem, peccatum sive delictum **prorsus excludit** (can. 2205, § 1).

2. Actus positus *ex metu* quantumvis *gravi*, per se **est simpliciter voluntarius,** et *secundum quid* **involuntarius** (cfr. can. 103, § 2). Nam metus per se efficit, ut voluntas deliberate eligat actionem tanquam medium ad vitandum malum, sed cum aliqua repugnantia; atqui eiusmodi actus est simpliciter voluntarius cum admixtione involuntarii (38).

Proinde metus etiam gravis *ordinarie* et *per se* non aufert eam mentis deliberationem, quae ad actum perfecte humanum requiritur.

tinendum vel faciendum, ut evitet maius malum: unde constans est medius inter inconstantem et pertinacem.

« *Secundo* differunt quoad aestimationem periculi imminentis; quia constans nonnisi ex forti aestimatione et probabili cogitur, sed inconstans ex levi ». In IV, D. 29, q. 1, art. 2.

(35) Cfr. Sanchez, lib. VI, disp. 6, n. 4 ss.; S. Alph., lib. VI, n. 1056; Salmant., tract. 9, cap. 9, n. 34; Rosset, *l. c.*, n. 1278; D'Annibale, I, n. 138, not. 16; Wernz, *l. c.*, n. 264; Ball.-Palm., VI, n. 748.

(36) Sanchez, *l. c.*, disp. 6, n. 7 ss.; disp. 7, n. 1 ss.; Pirhing, lib. IV, tit. 1, n. 119; Engel, lib. IV, tit. 1, § 5, n. 4; Rosset, *l. c.*, n. 1285 s.; Gasparri, *l. c.*, n. 943; Santi, lib. IV, tit. 1, n. 144.

(37) Cfr. Cappello, *De matrimonio*, n. 604.

(38) D'Annibale, I, n. 138; Noldin, I, n. 56; Ball.-Palm., I, n. 154.

3. Si metus adeo vehemens est, ut usum rationis turbet, profecto tollit voluntarium; at nonnisi *per accidens* id contingit.

4. Metus, cum ordinarie non auferat voluntarium, *non excusat a peccato*, sed *minuit culpam*, et eo quidem magis, quo maior est repugnantia in ponenda actione.

In specie haec duo sunt notanda: *a*) ubi agitur *de re intrinsece mala*, metus a peccato non excusat, sed culpam minuit, non adeo tamen ut peccatum mortale propter metum fiat veniale; *b*) ubi agitur *de re extrinsece mala*, quae scil. *sola lege positiva* vetatur, metus gravis *plerumque* a peccato excusat, atque idcirco delictum penitus tollit (can. 2205, § 2).

At, si huiusmodi actus, licet de se non intrinsece malus, vergat in contemptum fidei vel ecclesiasticae auctoritatis vel in animarum damnum, metus minuit quidem imputabilitatem delicti, sed non aufert (can. 2205, § 3) - (39).

5. Metus *levis* in foro *externo* non attenditur: censetur enim non influere, saltem efficaciter, in actionem. In foro *interno* minuit voluntarium, et ideo gravitatem peccati pro quantitate influxus in voluntatem.

379. An et quinam metus aut violentia excuset a censuris incurrendis. — 1. *Vis physica* excusat, ut palam est, a censuris, cum delictum plane excludat (n. **377**).

2. Metus *gravis* (coactio, vis moralis) item *per se* excusat a censuris, *partim* quia ita delinquens haberi nequit pro contumace seu ecclesiasticae auctoritatis contemptore, cum naturae potius infirmitate, quam obstinatae voluntatis malitia peccet; *partim* quia eiusmodi metus *plerumque* excusat, ut supra diximus (**378**), a lege ecclesiastica observanda, ac proinde, potiore quidem ratione, a *poena* sive censura incurrenda, ecclesiastico iure inducta (can. 2205, § 2, iunct. can. 2242, § 1) - (40).

3. Metus *gravis* uti excusat a censura incurrenda, ita ab ea quoque *observanda* eximit propter eandem rationem (41).

4. Si delictum vergat *in contemptum fidei* aut *ecclesiasticae auctoritatis* vel *in publicum animarum damnum*, metus etiam *gravis* **non eximit a censuris latae sententiae** (can. 2229, § 3, 3°, iunct. c. 2205, § 3) - (42).

(39) Suarez, disp. VI, sect. 3, n. 20; S. Alph., VII, n. 46; D'Annibale, I, n. 334.

(40) Cfr. Suarez, *l. c.*, sect. 3, n. 12; Reiffenst., *l. c.*, n. 33; Pirhing, *l. c.*, n. 43; Hilarius a Sexten, p. 27; Schmalzgr., *l. c.*, n. 79; S. Alph., lib. VII, n. 46; Ball.-Palm., VII, n. 158; Wernz, VI, n. 158.

(41) Suarez, disp. 6, sect. 3, n. 1 ss.; Wernz, *l. c.*, not. 74; Noldin, *De poenis eccl.*, n. 23.

(42) Cfr. Schmalzgr., *l. c.*, n. 79; Suarez, *l. c.*, n. 6; Reiffenst., *l. c.*, n. 34; Laymann, lib. I, tract. 5, n. 9; S. Alph., *l. c.*, n. 46; Bonacina, disp. I, q. 2, p. 3, n. 2; Ball.-Palm., VII, n. 160.

5. Si Ecclesia sub censura prohibeat illud, quod alias iure divino naturali vel positivo iam prohibitum est, v. g. abortum, quidam (43) censent metum non excusare a censura, quia cum non cesset praeceptum naturale, non est ratio, inquiunt, cur cesset et praeceptum ecclesiasticum. Proinde ut vitetur censura, « non sufficit causa, quae imputabilitatem solum minuat, sed *requiritur causa, quae excuset a gravitate culpae* » (44).

Haec opinio, uti olim, ita *hodie* sustineri nequit.

Rationes sunt istae:

1° Iure antiquo, metus gravis, etsi culpam non auferret, excusabat tamen a censura incurrenda, nisi observatio legis esset necessaria ad bonum publicum, i. e. nisi legis violatio vergeret in contemptum fidei vel ecclesiasticae potestatis aut in animarum detrimentum. Ita fere communiter tenebant DD. (45).

« Oportet advertere — ait eximius *Suarez* (*l. c.*) — aliquando per legem ecclesiasticam sub censura prohiberi id, quod iure naturae prohibitum est, ut v. g. incestum cum consanguinea; *contingere ergo potest, ut metus excuset illum actum, ut prohibitum ab Ecclesia, etiamsi non excuset libidinosum accessum*, quia intrinsece malus est; et tunc *quamvis non omni culpa excusatur*, ratione metus *excusabitur censura, quia illa non contrahitur nisi ob violationem praecepti* ecclesiastici ».

Porro: « Canones qui ius vetus ex integro referunt, ex veteris iuris auctoritate, atque ideo ex receptis apud probatos auctores interpretationibus, sunt aestimandi » (can. 6, 2°); item: « In dubio num aliquod canonum praescriptum cum veteri iure discrepet, a veteri iure non est recedendum » (can. 6, 4°). Quare, nisi expresse in Codice aliud caveatur, *a veteri iure recedendum non est*.

2° Codex ius antiquum disertis verbis confirmat. Can. 2205, § 2: « Metus quoque gravis, etiam relative tantum, necessitas, imo et grave incommodum, plerumque delictum, si agatur de legibus mere ecclesiasticis, penitus tollunt ».

Et clarius, ad quaestionem nostram quod spectat, can. 2229, § 3, 3°: « Metus gravis, si delictum vergat in contemptum fidei aut ecclesiasticae auctoritatis vel in publicum animarum damnum, a poenis latae sententiae nullatenus eximit ». Sensus obvius huius canonis est: metus gravis non eximit a poenis latae sententiae, si delictum vergit in contemptum fidei vel ecclesiasticae auctoritatis aut in publicum damnum animarum; secus, eximit.

3° Contra hanc doctrinam nihil erui potest ex cc. 2205, § 3 et 2218, § 2 (46). Can. 2205, § 3 dicit, metum minuere quidem imputabilitatem delicti, sed non auferre, si actus sit intrinsece malus aut vergat in contemptum fidei vel ecclesiasticae auctoritatis vel in animarum damnum. Ratio, quia id quod

(43) Sole, *De delictis et poenis. Praelectiones in lib. V Codicis iuris canonici*, Romae, 1920, p. 318 ss.
(44) Sole, *l. c.*, p. 318.
(45) Cfr. Suarez, disp. 4, sect. 3, n. 14; Reiffenst., *l. c.*, n. 34; Bonacina, disp. 1, q. 2, p. 3, n. 2; S. Alph., *l. c.*, n. 46; D'Annibale, I, n. 335; Ball.-Palm., *l. c.*, n. 158 ss.; Hilarius a Sexten, p. 27 s.; Noldin, n. 23; Wernz, VI, n. 158.
(46) Cfr. Sole, *op. cit.*, p. 318 s.

fit ex metu per se est simpliciter et absolute voluntarium, ut aiunt DD. (47), et confirmatur praescripto can. 103, § 2.

Porro aliud est loqui de imputabilitate delicti, et aliud est loqui de censura; ex eo quod actus sit intrinsece malus, et ideo, qua delictum, imputabilis agenti, nullatenus sequitur, hunc agentem censura teneri, *nisi fiat locus praescripto* can. 2229, § 3, 3°.

Can. 2218, § 2 non dicit Titium eatenus excusari a poena, quatenus excusetur ab omni imputabilitate vel saltem a gravi, sed solum enunciat generale iuris principium, poenas non incurri nisi ob culpam, et quidem proportionate gravem, adeo ut quae excusant sive ab omni imputabilitate sive tantum a gravi, excusent pariter a qualibet poena tum latae tum ferendae sententiae. Si verba aliter acciperentur, sensus restrictivus ipsis tribueretur; idque profecto, ad normam can. 18, licitum non est (48).

Quae doctrina in praecedentibus tradita editionibus nunc authentice confirmatur responso Pontif. Comm. Cod. 30 dec. 1937 (*A. A. S.*, XXX, 73).

6. Metus etiam *levis* **interdum** *excusat a censuris*, nempe si lex contineat verba: *praesumpserit, sponte, ausus fuerit, temerarie* et similia, quia huiusmodi verba *plenam* deliberationem seu *plenum* voluntatis consensum exigunt, ita ut quidquid imminuit imputabilitatem sive ex parte intellectus sive *ex parte voluntatis*, uti in casu metus etiam levis, excuset a censuris latae sententiae (can. 2229, § 2).

Contraria sententia (49) solida caret probabilitate. Sane:

1° Ante Codicem *omnes* DD., qui de hac re expresse agebant, uno ore docebant metum *levem* excusare a censura incurrenda, si lex praefata verba haberet (50).

Porro, ad normam can. 6, 2°, 4°, recedendum non est a iure veteri, nisi in Codice aliud expresse caveatur.

2° Codex autem non solum haud mutat antiquam doctrinam hac de re, sed eam, contra, plane confirmat. Can. 2229, § 2 statuit: « Si lex habeat verba: *praesumpserit, ausus fuerit, scienter, studiose, temerarie, consulto egerit* aliave similia quae plenam cognitionem ac deliberationem exigunt, QUAELIBET *imputabilitatis* IMMINUTIO *sive ex parte intellectus sive ex parte voluntatis eximit a poenis latae sententiae* ».

Porro metus, etiam *levis*, qui ad legem violandam inducit, *certissime imputabilitatem imminuit*, et ideo certissime excusat a censura. Nam verba « *quaelibet imputabilitatis imminutio* » — sedulo attendenda — hanc interpretationem *necessario* exigunt, ut quisque facile intelligit. Si enim metus gravis

(47) Suarez, *l. c.;* D'Annibale, I, n. 138; Ball.-Palm., I, tract. 1, *De actibus humanis*, n. 130 ss.; Génicot, I, n. 29; Noldin, I, n. 56; Lehmkuhl, I, n. 85.
(48) Cfr. Cappello, in *Nouvelle Revue théologique*, 1920, p. 527 ss.
(49) Sole, p. 389; Cavigioli, n. 32.
(50) Bucceroni, *Comm. de censuris*, III, n. 71; Génicot, II, n. 605; Marc, *Instit. mor. Alphons.*, I, n. 1344; Noldin, *De poenis eccl.*, n. 23; Lehmkuhl, II, n. 1110; Ciolli, *Commentario pratico delle censure*, p. 141, ed. 8 ; D'Annibale, *Comm. in Const. « Apost. Sedis »*, n. 141.

dumtaxat excusaret, nonne vox « *quaelibet* », utpote quae varios gradus seu species significat, immerito prorsus adhibita fuisset a legislatore? Atqui id iniuriosum et absonum est; ergo (51).

Quidam censent, solum metum *gravem* a poenis latae sententiae excusare, non autem *levem*, ubi delictum vergat in contemptum fidei etc., si lex habeat verba plenam cognitionem ac deliberationem exigentia (*praesumpserit, ausu temerario*, etc.; cfr. can. 2229, § 2). Fere omnes aliter sentiunt; et verius (52).

380. An et quando ebrietas, omissio debitae diligentiae, mentis debilitas, impetus passionis etc. excusent a casibus reservatis cum censura. — 1. Haec profecto **minuunt** imputabilitatem (nisi ad ebrietatem quod attinet, ipsa apposite ad delictum patrandum vel excusandum quaesita sit), et *penitus tollunt*, si *usum rationis adimant ex toto* (can. 2201, §§ 3, 4; 2203; 2206).

Quare ita distinguendum: si ob imputabilitatis diminutionem actio non sit graviter culpabilis, censura non incurritur; si e contra, non obstante diminutione imputabilitatis, actio graviter culpabilis adhuc maneat, censura incurritur (can. 2229, § 3, 2°). Ratio est, quia tunc solum incurritur censura, cum adest causa sive delictum, de quo in can. 2242, § 1 (cfr. n. **362** ss.).

2. Habitualiter amentes, licet quandoque lucida intervalla habeant, vel in certis quibusdam ratiocinationibus vel actibus sani videantur dementes, *monomani*, delicti tamen incapaces *praesumuntur* (c. 2201, § 2); idcirco censuris non tenentur, nisi probetur eos revera gravis delicti reos esse, quod vix potest ostendi. Proinde ipsi *practice* semper aut fere semper a censuris eximuntur (53).

Hodierni psychiatri docent, habitualiter amentes, qui *lucida intervalla* quandoque habent, deminutum dumtaxat, non interruptum, morbum pati; eos autem, qui in aliquibus rebus insaniunt, in ceteris recte ratiocinantur, ita esse in intellectu perturbatos, ut nunquam satis constet de eiusdem recto usu.

Audiendi non sunt qui narrant de *impulsibus irresistibilibus* ad determinatum delictum (nymphomania, pyromania, cleptomania, etc., insania moralis), manente clara cognitione sive advertentia intellectus. Hae non sunt nisi passiones, quae, gratia Dei adiuvante, reprimi ac vinci debent (54).

3. Valde difficile est determinare dolum in iis qui *debilitate mentis*

(51) Cfr. Cappello, in *Nouvelle Revue théologique*, 1920, p. 529 ss.
(52) Cfr. Cappello, in *Ius Pontificium*, 1925, p. 129 ss.
(53) Cfr. Cappello, *De matrimonio*, n. 86; Wernz, IV, n. 93.
(54) Meyer, *Lehrbuch des d. Strafrechtes*, Leipzig, 1907, 128; Lega, *l. c.*, n. 46, Chelodi, n. 6; Latini, *Iuris criminalis* etc., p. 105 ss.

laborant, uti sunt fatui, hysterici, ideis obsessivis oppressi, et etiam surdomuti (55). Codex pro eis *praesumptionem* statuit.

4. Quae huc usque diximus, applicanda sunt etiam somno, noctambulismo, hypnotismo, delirio febrili et similibus, quae, si usum rationis ex toto adimunt, uti plerumque accidit, excusant profecto a censuris incurrendis; si minuunt tantum, non excusant.

381. Aliae causae. — Ceterae causae, a Codice expresse memoratae, quae minuunt, et interdum penitus tollunt imputabilitatem, atque ideo eximunt a censuris, sunt: 1° *necessitas* et *grave incommodum* (can. 2205, § 2); 2° *causa legitimae tutelae* (can. 2205, § 4); 3° *provocatio;* 4° *casus fortuitus* (can. 2203, § 2); 5° *minor aetas* (can. 2204); 6° *retractatio mandati vel influxus* (can. 2209, § 5).

Hisce causis applicanda sunt generatim quae diximus de ignorantia (n. **374**), de mętu (n. **379**) et aliis causis (n. **380**).

Nihil interest quonam tempore confessio instituatur, num die ipso nuptiarum an pridie, utrum citius an serius, modo praedicta conditio ex intentione sponsorum revera verificetur. Celebratio tamen matrimonii forte non secuta nullatenus obest.

ARTICULUS V.

De cessatione reservationis peccatorum.

382. Praemittenda. — 1. Sunt quidam casus in quibus ex ipsius iuris communis dispositione **quaelibet reservatio cessat**, ita ut nullus actus requiratur ex parte Praelati reservantis et poenitens ita absolutus nullam peculiarem obligationem ex hoc capite habeat iterum accusandi peccatum reservatum aut recurrendi ad Superiorem ut eius mandata recipiat.

2. Cum *cessatio* in casu *ex iure Codicis* (can. 900) accidat, seu ex voluntate supremi legislatoris cui omnes Praelati subsunt ac subesse tenentur, palam est, Superiores ecclesiasticos reservantes nec directe nec indirecte praefatae iuris *communis* sive *pontificii* dispositioni derogare posse.

3. **Quaelibet** reservatio cessat, nulla prorsus excepta; *tum* igitur ea quae ab Episcopo sive in Synodo sive extra Synodum statuta fuit; *tum* illa quae a Concilio provinciali vel plenario inducta est; *tum* quae

(55) Cfr. Eymieu, *L'ossessione e lo scrupolo*, Roma, 1913, p. 169 ss.

viget in religione vel societate clericali exempta; *tum* denique pontificia, quae falsam denuntiationem sacerdotis de qua in can. 894 (n. **412**) respicit (1).

4. Reservatio *quaevis* de qua in can. 900 est tantum ratione peccati, non autem ratione quoque censurae, uti clare constat ex ipso tenore citati canonis atque authentice declaravit Pontificia Commissio in praefato responso diei 10 nov. 1925.

5. Eo ipso quod reservatio cessat ex *iuris communis* dispositione, sequitur Titium valide absolvi sive confessarius aut poenitens advertat agi de peccato reservato sive non; ac praeterea locum nullatenus esse reincidentiae; demum in can. 900 non agi de facultate delegata a iure communi absolvendi a reservatis, v. g. in periculo mortis, sed agi de *cessatione*, perinde ac si statuta non fuisset.

383. Quando ipso iure cesset reservatio. — Reservatio *cessat* seu *tollitur omnino* ex can. 900 in sex casibus: 1° si agitur de *aegrotis;* 2° de *sponsis;* 3° de *facultate absolvendi denegata;* 4° de *gravi incommodo;* 5° de *periculo violandi sigillum;* 6° de *absolutione extra territorium absolventis.*

De singulis in specie.

384. 1. **Aegroti,** qui domo egredi nequeunt (can. 900, 1°).

Quoad istos *cessat ipso iure* peccatorum reservatio sine censura. Non requiritur infirmitas gravis, nec absoluta impotentia; satis est *moralis,* i. e. magna difficultas. Unde aegrotis aequiparandi sunt omnes qui ob senium aut corporis statum, aut paralytici, domi manere coguntur.

Finis huius praescripti est bonum animarum, i. e. plena conscientiae libertas, ad impediendam forte confessionem nullam aut sacrilegam ob verecundiam, vel grave incommodum aut suspicionem de reservatis, si forte confessarius careret facultate absolvendi ab illis.

Quo fine perspecto, videtur praescriptum can. 900, 1° ex materna Ecclesiae benignitate esse applicandum etiam carcere inclusis, aliisque generatim qui domo egredi nequeunt, alumnis hospitii aut asyli saltem probabiliter non exceptis. Nam ipsi quoque versantur aut versari possunt in eadem necessitate spirituali, in qua reperiuntur aegroti qui domi manere coguntur, quibusque Mater Ecclesia provide consuluit.

Nec refert quod can. 900 loquatur de *aegrotis:* tum quia ex can. 18 et 20 applicatur principium de fine legis ac de similibus, tum quia

(1) Pontif. Comm. ad Codicis canones auth. interpretandos, 10 nov. 1925, ad VII; *A. A. S.*, XVII, 583.

Codex memorat personas quae frequentius et communius domo egredi nequeunt.

385. 2. **Sponsi,** qui confessionem *matrimonii ineundi causa* peragunt (can. 900, 1°).

Nomine *sponsorum* intelliguntur quicunque in ordine ad matrimonium *proxime* celebrandum confessionem instituunt.

Iste favor a iure concessus videtur omnino tribuendus etiam quoad matrimonium *convalidandum,* qui confessionem matrimonii ineundi causa peragunt (can. 900, 1°).

Si pluries eam instituant, quia v. g. ex oblivione aliave causa aliquod peccatum omiserunt, semper valet idem praescriptum, dummodo verificetur conditio quod *intuitu matrimonii* confessio peragatur.

Cessat reservatio etiamsi forte absolutio denegetur aut differatur, et quamvis confessio sit invalida ac sacrilega. Requiritur et sufficit ut confessio fuerit *sacramentalis.*

386. 3. **Denegata facultas.** Cessat reservatio, si *legitimus Superior petitam pro aliquo determinato casu absolvendi facultatem denegaverit* (can. 900, 2°).

Dicitur Superior *legitimus* omnis qui iure sive *ordinario* sive *delegato* concedere valet potestatem absolvendi a casibus reservatis, v. g. Episcopus, Vicarius Generalis, vicarius foraneus (cfr. can. 899, § 2), etc.

Reservatio cessat *ipso iure* etiamsi Superior denegare videatur facultatem ob iustam causam.

Ecclesia hoc praescripto cavet ne Superiores tenacius restringant facultatem absolvendi, adeo ut poenitens in secundo accessu ad confessarium absolvi queat (2).

Necesse est ut facultas petita et denegata fuerit non in genere, sed pro casu aliquo specifice *determinato.*

Clemens VIII (3) tribuerat facultatem confessariis regularibus absolvendi confratres a reservatis in Ordine, quando Superiores denegassent facultatem absolvendi ab iisdem et ipsi confessarii iudicarent facultatem concedi debuisse.

Hodie ad omnem reservationem et quidem sine ulla restrictione extenditur haec dispositio.

387. 4. **Grave incommodum.** Reservatio ipso facto cessat, *quando facultas absolvendi a legitimo Superiore peti nequeat, prudenti confessarii iudicio, sine gravi poenitentis incommodo* (can. 900, 2°).

(2) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 348; Prümmer, III, n. 427; Noldin, III, n. 364, Ball.-Palm., V, n. 506.

(3) Decr. « *Sanctissimus* », 26 maii 1593.

Aestimatio adiunctorum nec poenitenti nec alii demandatur, sed unice *prudenti confessarii iudicio* committitur, qui, omnibus circumstantiis mature perpensis, sibi conscientiam efformare debet utrum absolutio danda sit necne. In quo iudicio sibi efformando, tum scrupulos et anxietates ex una parte, tum levitatem ac nimiam indulgentiam ex altera vitare tenetur.

Si dubitet serio, potest absolvere. Si, data absolutione, dubium superveniat, hoc spernere debet, nisi certo constet omnino imprudenter egisse (4).

Grave incommodum poenitentis moraliter aestimandum est; attentis proinde circumstantiis omnibus, v. g. aetate, sexu, conditione etc. poenitentis.

Incommodum potest esse *cuiuslibet generis*, sive spirituale sive morale sive corporale sive oeconomicum, tam sibi quam suis imminens. Necesse non est ut sit certum aut probabilissimum; requiritur et sufficit ut sit vere probabile.

Huiusmodi periculum adest praesertim in hisce casibus: 1° si timetur scandalum aut infamia ex recursu ad Superiorem; 2° si peculiaris habeatur difficultas redeundi ad confessarium; 3° si durum sit poenitenti remanere per tres vel duos aut unum diem, etiam, ut opinamur (in aliquo casu particulari, ob specialia adiuncta), per paucas horas in statu peccati; 4° si absolutio moraliter differri nequeat, per tempus necessarium ad facultatem petendam *oretenus* vel *litteris* ab Ordinario aut a vicario foraneo, propter necessitatem celebrationis vel communionis quae omitti non possit sine periculo infamiae aut scandali; 6° si timendum sit ne poenitens per dilationem absolutionis a praesenti bona dispositione deiiciatur atque indispositus recedat non reversurus; 7° item, probabilius, si confessarius merito timeat, ne poenitens dimissus sine absolutione omittat satisfacere praecepto confessionis annuae et paschalis communionis.

Absolutio, quae in casu datur a confessario carente facultate in reservata, est *directa*, ut supra monuimus, aliter quam in iure praecedenti. Nam *S. Alphonsus, Suarez, Reiffenstuel* aliique docebant, urgente necessitate, v. g. celebrandi vel communicandi, confessarium absolvere posse poenitentem, ita ut absolutio caderet *directe* super non reservata, *indirecte* super reservata, manente obligatione recurrendi ad Superiorem.

Quidam putant, v. g. *Ferreres*, praescriptum can. 2254 extendi posse ad reservatorum sine censura absolutionem. Quae interpretatio extensiva nec iuri conformis videtur nec profecto necessaria; nam can. 900 considerat casus sive urgentes sive minus urgentes, et prudenti confessarii iudicio relinquitur aestimatio adiunctorum, in quibus omnis reservatio, pontificia non exclusa, qualibet vi caret.

Consulto sub n. 4° dicimus: *oretenus* vel *litteris*, quia haec sunt media

(4) Cfr. Noldin, III, n. 364; Génicot-Salsmans, II, n. 348.

ordinaria. Cetera — telephonium, telegraphum, via ferrea, vehicula diversi generis etc. — sunt media *extraordinaria*, quae interdum, debitis servatis cautelis, adhiberi possunt: nulla tamen est obligatio iisdem utendi.

388. 5. **Periculum violationis sigilli sacramentalis** (can. 900, 2°). Istud periculum aderit si timendum sit, attentis peculiaribus adiunctis, ne quis cognoscat poenitentem, aut suspicetur, pro quo facultas absolvendi a reservatis petatur.

Poenitens, si absolvi velit, *nunquam* tenetur permittere confessario ut facultatem absolvendi a Superiore exquirat cum periculo quod in notitiam certam aut probabilem poenitentis Superior inde veniat.

Huiusmodi periculum violationis sigilli sacramentalis verificatur praesertim si litterae, quibus petitur facultas, aperiantur ab extraneis, sive occasione publicorum tabellionum, sive aliarum personarum curiositate, sive ipso recursu ad Superiorem, ut supra dictum est. Nec refert quod omnes in casu sigillo sacramentali teneantur ad normam can. 889, § 2: poenitens enim habet ius ne peccatum in confessione accusatum in notitiam aliorum quomodocunque deveniat.

Adiunctorum aestimatio, ut supra (n. **387**), *prudenti unius confessarii iudicio* relinquitur, non autem poenitenti aliisve.

389. Absolutio extra territorium absolventis. — Reservatio omni vi caret « *extra territorium reservantis*, etiamsi dumtaxat ad absolutionem obtinendam poenitens ex eo discesserit » (can. 900, 3°).

Lex enim qua inducitur reservatio habenda est tanquam *territorialis* ad normam can. 8, § 2. Unde:

Ad **peregrinos** absolvendos, reservatio vigens in propria eorum dioecesi attendenda non est, licet in ea peccatum patraverint et in fraudem reservationis, ut aiunt, discesserint, nempe unice ad obtinendam absolutionem.

Peregrini absolvuntur vi iurisdictionis Ordinarii loci in quo confitentur; idcirco simplex confessarius nequit eos absolvere a casibus reservatis *in hac dioecesi*, quamvis *alibi* peccaverint.

Hodie igitur, aliter ac antea, ad peregrinos absolvendos quod attinet, ubicunque ipsi deliquerint, *semper* et *unice* reservatio, quae viget *in loco confessionis*, attendenda est.

Quod a fortiori de **vagis** dicendum est, cum ex iure Codicis legibus particularibus territorii in quo degunt expresse subiiciantur (can. 14, § 2; 94, § 2).

Attendenda est igitur limitatio iurisdictionis in confessario, non autem actio peccantis aut locus in quo peccatum commissum fuit.

Principium istud, ut palam est, verificatur tantum quoad casus episcopales.

Parochus, canonicus poenitentiarius etc., qui pollent potestate ordinaria audiendi confessiones, absolvunt subditos extra dioecesim a reservatis in propria dioecesi, a reservatis in aliena dioecesi ubi confessio auditur, ideoque a reservatis tam in propria quam in aliena dioecesi.

390. Nonnulla speciatim animadvertenda. — 1. Utrum, praesente confessario privilegiato et confessario simplici, *si urgeat necessitas absolutionis*, adsit obligatio adeundi privilegiatum potius quam simplicem, disputatur.

Generatim notandum, reservationem cessare quotiescunque timendum sit ne, ipsa manente, notabile adsit animae detrimentum.

Sententia quae affirmat obligationem adeundi privilegiatum non exsistere, *sat probabilis videtur*, cum in his adiunctis etiam confessarius simplex directe absolvere valeat, non obstante praesentia privilegiati (5).

Certum est, in hisce circumstantiis poenitentem, sive alia peccata mortalia, praeter reservata, commiserit, sive non, teneri ad confessionem *integre* faciendam vel apud confessarium privilegiatum vel apud simplicem, quia uterque potest in casu iudicium sacramentale perficere. Neque ulla datur excusatio a lege de confessione sacrae communioni praemittenda ab eo qui conscius gravis culpae sit (6).

2. In praefatis casibus, cum reservatio ipsa cessaverit, nulla datur obligatio *deinceps* recurrendi ad Superiorem. *Si vero absolutionis necessitas non urgeat, seu nullum sit periculum in mora*, de quo supra, confessarius simplex nequit directe absolvere ab aliis peccatis, indirecte a reservatis, quia absolutio partim directa, partim indirecta, quantum fieri potest, vitanda est, perspecta *hodierna* Ecclesiae praxi.

Proinde confessarius qui sciens volens *illegitime* absolvit, per se graviter peccat et, si agitur de casibus specialissimo vel speciali modo R. Pontifici reservatis, excommunicationem Papae simpliciter reservatam, aut suspensionem ab audiendis confessionibus, si agitur de peccatis reservatis, contrahit (7).

Poenitens, qui in tali casu bona fide confitetur, valide et directe absolvitur ab aliis peccatis, indirecte vero a reservatis. Si alia peccata non accusavit, absolutio ob defectum iurisdictionis in materiam potestati clavium

(5) Génicot-Salsmans, II, n. 348.
(6) Cfr. Cappello, *De sacramentis*, I, n. 488 ss.
(7) Cfr. Cappello, *De censuris*, nn. 303 ss., 543 ss.

subiectam, invalida est. Quare in utroque casu manet obligatio quaerendi *directam* reservatorum absolutionem, seu eadem accusandi confessario necessaria facultate praedito.

Haec tamen nonnisi *de rigore iuris* et *speculative loquendo* dicta sunt. *Practice* huiusmodi obligatio vix habetur ideoque excludenda est: *tum* quia poenitens non tenetur inquirere de potestate confessarii in reservata necne; *tum* quia aestimatio adiunctorum confessario et non poenitenti committitur, qui nulla obligatione adstringitur inquirendi num periculum in mora exsistat an non, utrum confessarius prudenter ac legitime agat necne.

Hinc est quod in nonnullis dioecesibus expresse declaratum fuit ab Ordinariis absolutionem in praefatis casibus a simplici confessario datam valere pro reservatis, ita ut poenitentes omni onere liberentur, quamvis profecto peccet confessarius sciens volens absolvendo.

Iure praecedenti e Const. « *Suprema* » Clementis X, 21 iun. 1680, peregrinus absolvi poterat a reservatis in dioecesi, dummodo in fraudem reservationis ad alienam dioecesim non migrasset.

Hoc a fortiori valet, si confessarius simplex *bona fide*, v. g. ex inadvertentia vel errore aut ignorantia inculpabili aut saltem non graviter culpabili, absolverit (cfr. n. **406**).

3. Quomodo consulendum sit in casu *urgentiore*, si videatur poenitens absolvi non posse a peccatis reservatis, vide n. **402**, 5.

4. An reservatio urgeat **in dubio eiusdem?** Sive dubium sit iuris sive facti, reservatio non urget, attento praescripto can. 2245, § 4 et 2246, § 2, quia est strictae interpretationis et melior censetur conditio confessarii possidentis facultatem absolvendi.

Nec opus est recurrere ad iurisdictionem suppletam in dubio positivo et probabili (can. 209). Peccatum dubie reservatum directe absolvitur, nec postea reservatio reviviscit, si deinceps fiat certa. At probe distinguendus est casus peccati dubii a casu peccati dubie reservati. Illud, si certum fiat, non effugit reservationem.

ARTICULUS VI.

De absolutione a casibus reservatis sine censura.

391. Quinam generatim absolvere possint a casibus reservatis sine censura. — 1. Potestate **ordinaria** absolvere possunt: 1° **Praelatus** qui reservationem statuit; 2° eius **successor; 3° Vicarius Generalis** (et **Vicarius Capitularis**); 4° **Superior qui iurisdictionem** in subditos inferiores **habet.**

2. Potestate **delegata** absolvere valent qui ab uno vel altero ex illis *specialem* facultatem obtinuit.

3. Nullus confessarius, etiam regularis, licet forte praeditus facultate ad absolvendum a casibus pontificiis, potest valide et licite absolvere a casibus *quos Ordinarius sibi reservavit*, nisi facultatem *specialem* acceperit.

4. **Ipso iure** hac speciali facultate gaudet *canonicus poenitentiarius* (can. 401, § 1; 899, § 2), independenter a voluntate Episcopi, qui nequit illam auferre aut limitare.

5. In **periculo mortis** poenitentis (can. 882), quilibet sacerdos valide et licite absolvere valet aegrotum ab omnibus peccatis reservatis, etiam praesente confessario speciali facultate praedito.

6. Ex praescripto Codicis facultas specialis absolvendi a casibus reservatis impertienda est *habitualiter* « saltem vicariis foraneis, addita, praesertim in locis dioecesis a sede episcopali remotioribus, facultate *subdelegandi* toties quoties confessarios sui districtus, *si* et *quando* pro urgentiore aliquo determinato casu ad eos recurrant » (can. 899, § 2).

Vox « *saltem* » manifeste insinuat, mentem legislatoris esse ut, praeterquam vicariis foraneis, aliis quoque *habitualiter* impertiatur facultas absolvendi a reservatis, qui confessarios subdelegare valeant.

7. **Ipso iure** a casibus, quos quoquo modo sibi Ordinarii reservaverint, absolvere possunt:

1° *parochi, aliive qui parochorum nomine in iure censentur* (cfr. n. **385**), toto tempore ad praeceptum paschale adimplendum utili;

2° singuli *missionarii* quo tempore missiones ad populum habentur (can. 899, § 3).

Haec animadvertas:

1° Parochus praefato tempore facultate absolvendi gaudet, licet confessio non fiat ad praeceptum paschale implendum.

2° *Missiones*, proprie loquendo, sunt illae de quibus in can. 1349. At iisdem aequiparari videntur *exercitia spiritualia* collective tradita, *praedicationes novendiales* cum magna frequentia fidelium ad sacramenta suscipienda.

3° Tempore missionum vel exercitiorum non solum missionarii proprie dicti, sed probabilius etiam alii sacerdotes qui deputantur ad confessiones audiendas absolvere valent a reservatis.

4° Occasione *exercitiorum spiritualium*, quae a clericis vel a religiosis aut a laicis fiant collective aut singillatim, tenendum est practice, *vel* reservationem cessare si poenitenti grave sit differre confessionem reservatorum (cfr. n. **387**) *vel* confessarium absolvere posse ex facultate ab ipso iure concessa secundum praescriptum can. 899, § 3.

Quod uti *certum* habemus, si agitur de exercitiis spiritualibus *collectiva* ratione quoquo modo traditis; uti vere *probabile* existimamus, attento fine legis, si agitur de exercitiis singillatim seu seorsim habitis.

5° In dubio benignior sententia in favorem confessarii et poenitentis amplectenda est.

392. Num poenitens, qui habet peccata reservata, teneatur hodie, urgente necessitate, confiteri simplici confessario, alio deficiente. — 1. Consulto dicimus *hodie*, quia Codex novam disciplinam, ex variis responsis *S. Poenit.* et *S. Officii* iam praeformatam, clare et accurate determinatam statuit.

Unde veterum DD. opiniones de hac re iam antiquatae dici debent (1).

2. *Hodie* ex praescripto can. 2254, § 1 (cfr. n. **402**), urgente necessitate, quilibet confessarius absolvere potest a *quibuslibet* casibus reservatis *cum censura;* et ex praescripto can. 900, quaevis reservatio cessat ipso iure, si absolvendi facultas a legitimo Superiore peti nequeat « sine gravi poenitentis incommodo », i. e. urgente necessitate (cfr. n. **387**).

3. In utroque casu absolutio est *directa*, ut alibi diximus; proinde nulla deinceps erit obligatio poenitenti iterum illa peccata accusandi confessario privilegiato.

Olim absolutio *a reservatis* data a simplici confessario *indirecte* concessa censebatur, adeo ut poenitens ea in alia confessione accusare teneretur. Porro, aiebant plures DD., cur *bis* poenitens peccata sua confiteri debet? Hinc ratio dubitandi ac proinde dissensus AA. (2).

In *nova* disciplina, cum absolutio *directe* semper in praefatis casibus concedatur, ratio illa penitus evanescit.

(1) Cfr. S. Alph., VI, n. 265; Suarez, disp. 31, sect. 3, n. 4; Lugo, *De Euch.*, disp. 14, n. 88; Ball.-Palm., V, n. 440 ss.
(2) Cfr. Suarez, disp. 31, sect. 3, n. 2 ss.; S. Alph., VI, n. 265.

4. Itaque poenitens, qui habet reservata *papalia* aut *episcopalia*, debet, in necessitate celebrandi aut communicandi, confiteri confessario simplici, alio deficiente (3).

393. Ad quid teneatur poenitens, habens reservata, qui apud confessarium privilegiatum confessus est. — 1. Quatuor hypotheses fingi possunt:

1° vel poenitens *valide* confessus est, et reservata *accusavit;*

2° vel confessus quidem est *valide*, at *inculpabiliter* reservata *non accusavit;*

3° vel confessus est *invalide*, inculpabiliter aut etiam culpabiliter, et reservata *accusavit;*

4° vel *invalide* confessus est culpabiliter, et reservata *non accusavit.*

2. In *priore* hypothesi res evidens est: poenitens ad nihil tenetur, cum rite confessus et absolutus fuerit.

In *altera* hypothesi poenitens non iam tenetur reservatione, ita ut a reservato postea absolvi queat per simplicem confessarium. Haec sententia est solide probabilis et practice omnino tuta. Ratio est, quia per indirectam absolutionem potest auferri reservatio, si confessarius privilegiatus id velit.

Porro talis voluntas in eo praesumenda est, cum rationabiliter existimandum sit confessarium velle poenitenti opem ferre quantum potest, secundum formulam: «*In quantum possum et tu indiges*» (4).

In *tertia* hypothesi item poenitens reservatione non amplius tenetur ideoque a reservatis postea per simplicem confessarium absolvi potest. Sane reservatio *principaliter* ad hoc ordinatur, ut nempe peccata Superiori deferantur, atque ipse super ea prudens iudicium ferat, praebendo salutaria monita et congruam poenitentiam imponendo.

Proinde eo ipso quod subditus peccatum reservatum subiicit iudicio Superioris, vel alterius specialem facultatem habentis, finis reservationis iam obtinetur (5).

Excipitur, si quis *tempore iubilaei* confessus est *sacrilege* peccatum reservatum confessario *simplici*. Nam tempore iubilaei illi tantum poenitentes fruuntur privilegio absolutionis recipiendae a quocunque confessario, qui *volunt illud lucrari*, ac proinde intentionem habent implendi omnia, quae ad iubilaeum lucrandum necessaria sunt.

(3) Noldin (III, n. 368) refert antiquam disciplinam eamque etiam hodie proponit. Id merae inadvertentiae aut lapsui calami tribuendum existimamus.

(4) Cfr. Lugo, disp. 20, n. 91 ss.; Suarez, disp. 13, sect. 4, n. 3 ss.; S. Alph., VI, n. 597; Diana, p. 4, tract. 4, resol. 124.

(5) S. Alph., VI, n. 598; Lugo, disp. 20, n. 97 s.; Ball.-Palm., V, n. 498 ss.

Porro imprimis praescribitur confessio *bona*. Ergo ob confessionem *sacrilegam* poenitens gratiis et privilegiis iubilaei non gaudet.

Si poenitens tempore iubilaei peccatum reservatum *cum* vel *sine* censura non accuset *ex oblivione* seu *inculpabiliter*, a reservatione et censura liberatur omnino.

3. Absolutio a censuris praedictis valet tantum pro foro interno, adeo ut, si aegrotus convalescat, habendus est in foro externo perinde ac si absolutus non fuisset (Pontif. Comm. Codicis 28 dec. 1927).

4. An aegrotus absolutus a sacerdote speciali facultate destituto, recuperata valetudine, debeat recurrere, sic distinguendum:

1° Si absolutus fuit a censura *ab homine*, tenetur recurrere ad eum qui censuram tulit, vel eius Superiorem, vel ad successorem aut delegatum.

2° Si absolutus fuit a censura *a iure* reservata *specialissimo modo* S. Sedi, debet recurrere ad Sacram Poenitentiariam vel ad Episcopum, si facultatem delegatam habeat, aut ad alium quemcunque facultate praeditum.

3° Si absolutus fuit a censura reservata *Ordinario* vel *simpliciter* aut *speciali modo* Sedi Apostolicae, non datur obligatio recurrendi (can. 2252).

Demum in *quarta* hypothesi, quando scil. poenitens *culpabiliter* reticuit reservatum, aut in confessione ex alio capite sacrilega illud inculpabiliter omisit, reservatio non tollitur; idcirco necesse est ut poenitens reservatum confiteatur apud privilegiatum confessarium. Ratio est, quia irrationabiliter praesumeretur velle confessarium privilegiatum in huiusmodi confessione *sacrilega* auferre reservationem peccati sibi *non accusati* (6).

ARTICULUS VII.

De absolutione a casibus reservatis cum censura.

394. Quinam absolvere possint a casibus reservatis cum censura. — Triplex hypothesis sive distinctio accurate facienda est: 1° vel agitur de *periculo mortis;* 2° vel de *casibus ordinariis extra periculum mortis;* 3° vel de *casibus urgentioribus.*

Singillatim erit loquendum.

395. In periculo mortis. — 1. Ad normam can. 882 et 2252 **quilibet sacerdos,** etiam non approbatus ad confessiones excipiendas, potest **valide** et **licite absolvere, urgente periculo mortis, ab omnibus peccatis et censuris.** Huc spectant quae alibi dicta fuerunt (n. **298** ss.).

(6) Cfr. Suarez, *De poenit.*, disp. 31, sect. 4, n. 9 ss.; Lugo, disp. 20, n. 98 ss.; S. Alph., *l. c.;* Génicot-Salsmans, II, n. 350; Prümmer, III, n. 428.

2. Verba Codicis sunt generalissima; proinde nulla facienda est distinctio inter varias censuras, aut inter reservatas Sedi Apostolicae et Ordinario; imo c. 2252 expresse enuntiat, comprehendi quoque censuras *publicas* et *notorias*, necnon censuras *ab homine* et R. P. *specialissimo modo* reservatas.

3. Obligatio recurrendi secumfert onus standi mandatis illius ad quem recurritur. Quare ipsius est, statuere quaenam poenitentia et satisfactio pro delicto admisso sit praestanda.

4. Fieri debet recursus *sub poena reincidentiae* (cfr. n. **396**), ita ut qui ex gravi culpa recurrere negligit, in *eandem* specie censuram incidat.

Quomodo sunt intelligenda verba can. 2252: « *postquam convaluerint* »? Quidam dicunt, recursum, valetudine recuperata, *statim* esse faciendum; alii intra octo aut decem dies; alii *intra mensem.*

Haec postrema sententia ex analogia iuris (cfr. can. 2254, § 1; n. **402**) uti vera habenda est.

396. Speciatim de onere recurrendi. — 1. Sedulo distinguendum est onus *recurrendi* ab obligatione *imponendi* eiusmodi onus. Confessarius absolvens in periculo mortis *non tenetur*, aliter ac antea, *hodie* poenitenti *onus recurrendi imponere* sub poena reincidentiae.

Rationes praecipuae hae sunt:

a) maxima indulgentia Ecclesiae, piae Matris, erga infirmos; *b*) timor Ecclesiae, ne imponenda obligatio sit occasio quae detrimentum afferat bono sive spirituali sive temporali periclitantium; *c*) timor, ne confessarius obligationem recurrendi forte imponat cum prudenter esset omittenda in maius bonum animae, v. g. ad maiorem tranquillitatem aegrotantis; *d*) inutilitas rei sive impositionis recursus in multis casibus, ubi scil. mors certe secutura praevidetur.

Quamvis *non teneatur*, confessarius **potest** tamen imponere onus recurrendi; interdum **expedit** ut imponat. Qua in re, iuxta theologorum doctrinam de monitione facienda aut omittenda, confessarius *practice* ita se gerat: *a*) si poenitens sit in extremis, eam omittat; *b*) item si prudenter timeat vel dubitet eam fore obfuturam; *c*) si poenitens non sit in extremis, et monitio praevideatur ei *certe* profutura, confessarius illum moneat (1).

2. Si poenitens ignoret onus recurrendi, et post *breve* tempus (infra sex menses) a valetudine recuperata illud cognoscat, *tunc* incipit obligatio, ita ut *intra mensem* teneatur recurrere; secus, nisi gravi causa excusetur, in censuram reincidit.

Nonnulli dicunt, onus recurrendi cessare, si post *longum* tempus

(1) Cfr. Cerato, n. 24; Noldin, II, n. 96 s.; Bucceroni, II, n. 423; Ferreres, II, n. 717.

a poenitente absoluto, qui convaluerit, dignoscatur (2). Quae opinio solide probabilis non videtur. Ad summum admitti potest, onus cessare post *longissimum* tempus.

3. Num interdum absolutio dari possit *sine onere recurrendi?* Quamvis can. 2252 nihil dicat, dubitandum tamen non est, quin applicandum sit principium generale in can. 2254, § 3 enuntiatum.

Nimirum, si recursus sit *moraliter* impossibilis (cfr. n. **405**), confessarius, excepto casu quo agatur de absolutione censurae latae in eum qui absolvit complicem a peccato turpi (can. 2367; n. **417**), potest absolutionem concedere sine onere recurrendi, iniunctis tamen de iure iniungendis, et imposita congrua poenitentia et satisfactione pro censura, ita ut poenitens, nisi intra *congruum* tempus a *confessario praefiniendum* poenitentiam egerit et satisfactionem dederit, in censuram *recidat.*

Quidam (3) dubitant de huiusmodi reincidentia. Ratio est, quia clausula imponens obligationem « *standi mandatis Ecclesiae si convaluerint* », ex authentica declaratione S. Off. 19 aug. 1891 et 13 ian. 1892, importat onus recurrendi *aut* per se *aut* per confessarium ad S. Sedem, *aut* iterum confitendi apud facultatem habentem (4); ex qua declaratione, aiunt, sequitur omissionem solius poenitentiae et satisfactionis non afferre reincidentiam (5).

At deest solida ratio dubitandi. Sane: 1° S. Off. die 19 aug. 1891 declaravit (ad II) « obligationem *standi mandatis Ecclesiae* importare onus, sive per se sive per confessarium, recurrendi ad S. Pontificem, *eiusque mandatis obediendi* »; 2° can. 2252 expresse distinguit inter *obligationem recurrendi* et *onus standi mandatis:* « Qui in periculo mortis constituti... receperunt absolutionem... tenentur... *obligatione recurrendi*... eorumque *mandatis parendi* »; 3° item can. 2254, § 1: « iniuncto onere recurrendi... et standi eius mandatis ».

4. Iure huc usque vigenti necessitas recurrendi ad Superiorem tenebat etiam absolutum a censura *speciali modo* R. Pontifici reservata. Aliter ex dictis (n. **393**) *hodie.*

In ceteris disciplina Codicis praeformata fuit ex variis responsis S. Officii (6).

397. In dubio de periculo mortis. — 1. Si confessarius positive dubitat, num Titius revera in periculo mortis sit constitutus, potest valide et licite absolvere (cfr. can. 209).

(2) Cfr. Cerato, n. 24, 5.
(3) Chelodi, n. 35.
(4) Cfr. *A. S. S.*, XXIV, p. 746; XXIX, p. 575.
(5) Chelodi, *l. c.* Cfr. D'Annibale, I, n. 354, not. 20; S. Alph., VI, n. 537; Suarez, disp. 22, sect. 3, n. 11.
(6) S. C. S. Off. 23 iun. 1886; 17 iun. 1891, ad 3; 19 aug. 1891, ad 1 et 2; 13 ian. 1892 ad 6; 30 mart. 1892 ad 1-4.

2. Si idem confessarius, aegrotus, familia etc. falso existiment agi de periculo mortis, dum reipsa non exsistit, absolutio est certe valida et etiam, stante bona fide, licita. E contra, si Titius malitiose fingeret se aliquo morbo laborare atque in periculo mortis versari, absolutio foret invalida. Sane *periculum mortis* est circumstantia, moraliter equidem aestimanda, quae attento can. 2252, ad valorem absolutionis requiritur.

3. Can. 2252 non dicit infirmum absolutum posse, ubi convaluerit, adire confessarium facultate praeditum eique repetere confessionem delicti cum censura ab eoque simul cum absolutione accipere mandata, atque ita deobligari a recursu faciendo vel etiam a mandatis servandis ex parte Superioris supervenientibus, recursu iam facto.

Hoc ius, quod conceditur poenitentibus absolutis *in casibus urgentioribus* (n. **402**), profecto competit etiam absolutis *in periculo mortis*. Una sane atque eadem exsistit ratio; imo favor iis concessus, qui strictiore lege tenentur, a fortiori tribuendus eis, qui mitiore lege reguntur. Quae sententia nobis certa videtur ex analogia iuris seu ex praescripto can. 20 (7).

398. Extra periculum mortis et casus urgentiores. — 1. A censura **non reservata** sive occulta sive publica potest absolvere *quilibet* confessarius, sed in foro *sacramentali* tantum (can. 2253, 1°); non vero, ut antea, in foro interno sive sacramentali sive extra-sacramentali (8).

At etiam quoad censuram *non reservatam* excipiendus est, *per se* et *generatim* loquendo, casus, quo causa *ad forum iudiciale* sit deducta, nisi reus ob defectum probationis fuerit dimissus (9), seu excipiendus est casus, quo lata fuerit sententia *declaratoria*.

Ratio est, quia in tali casu requiritur absolutio in foro *externo;* concessa enim in foro sacramentali *exterius* non prodesset, licet in eo foro valida foret (10).

Si tamen contumacia revera cessaverit ad normam can. 2242, § 3, nihil prohibet quominus detur absolutio pro foro *interno*, manente obligatione eam recipiendi pro foro quoque externo, si et quatenus Superior exigat aut circumstantiae suadeant.

2. A censura *non reservata* absolvit in foro *extra-sacramentali* ille tantum, qui in reum habet iurisdictionem in foro *externo* (can. 2253, 1°). Absolutio enim est actus iurisdictionis, quae diversam potestatem

(7) Ex interpretibus Codicis plerique silent; quidam dubitanter loquuntur.
(8) Cfr. Noldin, *De poenis ecclesiasticis*, n. 28; Hilarius a Sexten, p. 39 s.; Wernz, VI, n. 175; Bucceroni, IV, n. 1101.
(9) Cfr. can. 2237, § I, 1°; Wernz, *l. c.*, not. 157.
(10) Cfr. Cappello, *De censuris*, nn. 122, 132.

postulat pro diversitate fori in quo datur, cum distincti sint effectus iuridici derivantes.

Palam est habentem potestatem fori externi absolvere posse etiam in foro interno.

399. 3. Censurae **ab homine** proprie dictae sunt omnes reservatae. Proinde ab eis absolvere valet solum qui eas inflixit, aut sententiam tulit, eius Superior, vel successor, aut delegatus ab alterutro; et quidem licet censuratus alio domicilium vel quasi-domicilium transtulerit (can. 2253, 2°, iunct. can. 2245, § 1).

Unde v. g. si clericus excommunicatus fuerit a proprio Episcopo per iudicialem sententiam aut particulare praeceptum, et dein, relicta sua dioecesi *A*, in dioecesim *B* se contulerit ibique domicilium sibi elegerit, absolutio censurae danda est ab Episcopo dioecesis *A*. Ita etiam iure antiquo (11).

Circa genuinum conceptum censurae *ab homine*, controvertitur: verba Codicis sane (cfr. can. 2217, § 1, 3°) clara et perspicua minime sunt. Hinc dissensus AA., utrum semper et necessario habenda sit tanquam reservata. Canon citatus non respicit poenas latae sententiae per praeceptum statutas, nec poenas ferendae sententiae, antequam infligantur seu applicentur. Notandum, praeterea, can. 2217, § 1, 3° loqui de poenis in genere, non autem de censuris tantum, pro quibus necessario *contumacia* requiritur, eaque proinde etiam in conceptu contumaciae *ab homine* reperiri debet. Cfr. *De censuris*, n. 6, 67 s.

Quaelibet censura lata per sententiam iudicialem condemnatoriam est certe *ab homine;* e contrario non quaevis censura lata *per modum praecepti peculiaris* dicenda est *ab homine*. Ea sola habenda est ut talis, seu proprie dicta, quae 1° actu infligitur vel applicatur; 2° quae respicit crimen iam commissum, et quidem cum comminatione censurae; 3° quae infligatur per praeceptum particulare respiciens certam ac determinatam personam delinquentem ita ut nulla sit infamia ex recursu ad eum qui censuram inflixit, vel ad eius successorem aut Superiorem. Tres istae conditiones copulative requiruntur.

Nonnulla sunt animadvertenda: 1° Absolutio dari potest tum in foro interno tum in foro externo; imo, cum agatur de censura *ab homine* lata per sententiam iudicialem, semper *per se* et *generatim* danda est in foro *externo*.

2° Iudex qui ex officio *applicavit* censuram a Superiore constitutam, ab ea semel applicata absolvere nequit (can. 2236, § 3). Absolutio reservatur Superiori seu Ordinario eiusve delegato.

3° Auctor censurae absolvere valet etiam *post interpositam appellationem:* haec sane illum iurisdictione non privat quoad ea, quae appellationi non obstant. Porro quod appellationi absolutio non obstet, palam est; nam absolutio praecise obtineri intenditur per appellationem (12).

(11) Wernz, VI, n. 175, not. 150; Lega, n. 130, 1; Chelodi, n. 35.
(12) Cfr. Wernz, VI, n. 175, not. 150; Lega, III, n. 122.

Cum *auctore* censurae confundendus non est is, qui merus fuit *executor* aut *denuntiator* censurae; quia, facta executione, omnem potestatem executor amisit; denuntiator vero censuram non induxit, sed tantum publicavit (13).

4° Iudex *delegatus* potest absolvere *ante* interpositam appellationem, non *post* illam, quia per appellationem privatur iurisdictione (14).

5° Auctor censurae, in quem lata sit sententia condemnatoria vel declaratoria, nequit per se vel per alium absolvere, cum ex ea privatus fuerit iurisdictione (cfr. can. 2264).

6° Si R. Pontifex censuram ab Ordinario latam in forma specifica confirmaverit, aut sibi eiusdem absolutionem reservaverit, Ordinarius absolvere non potest (15).

7° Si censuratus *alio* transtulerit domicilium vel quasi-domicilium, *novus* Superior, cuius factus est subditus, potestne illum absolvere a censura *ab homine?* Plerique AA. negant.

At affirmativa sententia probabilis nobis videtur. Nam *a)* can. 2253, 2° dicit: « ipse autem *potest* (non *debet*) absolutionem concedere... »; *b)* novus Ordinarius domicilii vel quasi-domicilii est aliquo sensu *successor* prioris Ordinarii quoad *novum* subditum; porro ex can. 2245, § 2 quilibet *successor* absolvere potest; *c)* principium auctoritatis, quod urgent patroni oppositae sententiae, optime salvatur etiam hac opinione admissa.

400. A *censura* **reservata** absolvere possunt, *extra mortis periculum*, « ille qui censuram constituit vel cui reservata est, eorumque successores aut competentes Superiores aut delegati. Quare a censura reservata *Episcopo* vel *Ordinario*, quilibet Ordinarius absolvere potest suos subditos, loci vero Ordinarius etiam peregrinos; a reservata *Sedi Apostolicae*, haec aliive qui absolvendi potestatem ab ea impetraverint sive generalem, si censura *simpliciter reservata* sit, sive specialem, si *reservata speciali modo*, sive denique specialissimam, si *reservata specialissimo modo* » (can. 2253, 3°).

In specie vero absolvere possunt:

1° **R. Pontifex**, tum per se ipse tum per suos delegatos, ab *omnibus* censuris sive *a iure* sive *ab homine*, quocunque modo reservatis.

2° **Cardinales** a *quibuslibet* censuris, exceptis tantum iis quae Sedi Apostolicae *specialissimo modo* sunt reservatae et illis quae adnexae sunt revelationi secreti S. Officii; quam facultatem tribuere valent sacerdoti sibi suisque familiaribus electo confessionibus excipiendis (can. 239, § 1, 1°, 2°).

Cardinales hac facultate absolvendi pollent tantum pro foro interno *sacramentali*, ut clare patet ex verbis cit. can. 239, § 1, 1°.

(13) Schmalzgr., *l. c.*, n. 88; Kober, *l. c.*, p. 453.
(14) Schmalzgr., *l. c.*, n. 87; Ball.-Palm., VII, 132.
(15) Cfr. c. 22, *de praeb.*, III, 4, in 6°; Ojetti, n. 968.

Probabilius, attentis can. 874 ac 875 et ex analogia iuris, nequeunt eam delegare. Dicimus *ex analogia iuris*, nimirum perspecto can. 239, § 1, 2°, can. 401, § 1 et attenta responsione Pontif. Comm. C. I. 16 oct. 1919, e quibus tamen, sincere fatemur, argumentum decisivum erui nequit, cum res, de qua agitur, sit diversa, licet necessario nexu coniuncta.

Neque argumentum validissimum in contrarium deduci potest ex can. 199, § 1, si comparetur cum can. 874, § 1, et si attendatur, praescriptum can. 199, § 1 continere hanc limitationem: « *nisi aliud expresse iure caveatur* », atque idcirco potestatem delegandi, de qua in hoc canone, practice forum sacramentale non respicere.

3° **Episcopi** per se vel per alios, a censuris *Ordinario* reservatis a iure; et etiam in casibus *occultis* a censuris *simpliciter* reservatis Sedi Apostolicae, non autem in casibus *publicis* (can. 2237) - (16).

Praeterea Episcopi facultate gaudent sibi suisque familiaribus eligendi sacerdotem confessionibus excipiendis, qui, si iurisdictione careat, eam ipso iure obtinet, *etiam quod spectat ad casus Ordinario loci reservatos* (can. 349, § 1, 1°, iunct. can. 239, § 1, 2°).

Haec facultas competit quoque Episcopis *titularibus* (can. 349, § 1, n. 1°), non item facultas absolvendi in casibus *occultis* R. P. *simpliciter* reservatis, quia nomine Ordinariorum in iure veniunt solum Episcopi *residentiales* (can. 198, § 1).

Potestas hic concessa absolvendi in praefatis casibus occultis, iure antiquo exerceri permittebatur tantum *in foro conscientiae*, *in subditos dumtaxat suos, et in propria dioecesi* (17).

Iure novo hisce limitibus haud circumscribitur; imo (can. 2253, 3°) expresse dicitur Ordinarius loci « etiam peregrinos » posse absolvere; et non solum in foro *sacramentali* hanc potestatem exercere potest, sed etiam, aliter ac antea (18), in foro *extra-sacramentali.*

Episcopi a censuris *Ordinario* reservatis *a iure* absolvere valent tum in foro *interno* tum in foro *externo.*

A censuris reservatis *simpliciter* Sedi Apostolicae, ubi casus sit *occultus*, absolvere possunt in foro interno tum *sacramentali* tum *extra-sacramentali;* nec repugnat ut interdum, si peculiares occurrant circumstantiae, absolvant etiam in foro *externo.*

Casus dicitur *occultus* vel *publicus* prout censura seu factum criminosum sit occultum aut publicum, ad normam can. 2197.

Si casus, qui prius erat publicus, dein fiat occultus post diuturnum tem-

(16) Concilium Trid. celebri capite *Liceat* (Sess. XXIV, cap. 6 *de reform.*) tribuerat Episcopis facultatem absolvendi quoscunque sibi subditos a censuris etiam Sedi Apostolicae reservatis, sed in casibus tantum occultis et in foro conscientiae; quae facultas ad casus simpliciter reservatos per Const. « *Apost. Sedis* » restricta fuit.
(17) Cfr. Conc. Trid. Sess. XXIV, cap. 6 *de reform.;* D'Annibale, I, nn. 315, 340.
(18) Cfr. D'Annibale, I, n. 340.

poris lapsum aliasve circumstantias, Ordinarius potest absolvere a censura simpliciter reservata R. Pontifici. Item absolutio, iniunctis iniungendis, dari potest in loco ubi casus est revera occultus, ex. gr. in Gallia, etsi alibi, v. g. in Italia, sit publicus. Quod valet universim de ceteris quoque confessariis.

Haec potestas competens Episcopo est *ordinaria* ad normam can. 197, § 1; potest delegari etiam habitualiter, et est latae interpretationis (can. 199, § 1; 200, § 1).

Episcopus absolvere potest tum *incolas*, tum *peregrinos*, tum *vagos*; et quidem *valide* etiam exsistens extra proprium territorium, aut in subditum e territorio absentem, ad normam can. 201, § 3.

4° **Abbates** et **Praelati « nullius »**, de quibus in can. 319, eadem, qua Episcopi, fruuntur potestate; tamen sibi suisque familiaribus sacerdotem confessionibus excipiendis eligere nequeunt, nisi sint charactere episcopali insigniti.

5° Idem dicas de **Vicario Generali, Vicario Capitulari, Administratore Apostolico, Vicario** et **Praefecto Apostolico,** qui in iure nomine *Ordinariorum* veniunt (can. 198, § 1).

6° **Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis** (cfr. can. 488, 2°, 4°, 8°), seu illi omnes et soli qui *Ordinariorum* nomine in iure intelliguntur (can. 198, § 1), absolvere possunt per se vel per alios a censuris *Ordinario* a iure reservatis, et etiam a censuris *simpliciter* Sedi Apostolicae reservatis, in casibus *occultis*. Huc spectant quae diximus de Episcopo.

Huiusmodi potestas iure *ordinario* non competit profecto Superioribus *localibus*, cum Ordinarii non sint ad normam can. 198, § 1.

Superiores *maiores* praefata potestate gaudent tantum quoad *subditos* suos, non autem quoad omnes fideles (19). Ratio, quia ex can. 198, § 1 « *pro suis subditis* » dumtaxat, non vero pro aliis, Superiores maiores habentur tanquam *Ordinarii*.

Porro iisdem praecise *qua Ordinariis* competit absolvendi facultas (can. 2237, § 2; 2253, 3°).

Nomine autem *subditorum* omnes illi intelliguntur, de quibus in can. 514, § 1, scil. non solum professi et novitii, verum etiam alii in religiosa domo diu noctuque degentes causa famulatus aut educationis aut hospitii vel infirmae valetudinis, ad normam can. 875, § 1.

7° Eadem facultas competit etiam **Superioribus maioribus societatum clericalium exemptarum,** de quibus in can. 673 ss.

Ex iure *speciali* seu ex privilegiis Praelati religiosi aliique ampliores facultates habere solent (20).

(19) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 123 ss.
(20) Per Const. « *Apost. Sedis* » dempta fuit Praelatis regularibus facultas, qua vi pri-

8° Ex potestate **delegata** alii quoque, ex. gr. parochi, confessarii etc., absolvere possunt a censuris.

Item Ordinarii ex iure a Sede Apostolica *delegato* absolvere valent etiam in ceteris casibus, pro maiore aut minore amplitudine facultatis obtentae.

Quare potestas maior minorve *delegata* sedulo inspicienda est, nimirum *generalis, specialis* vel *specialissima*. Prior tribuit facultatem absolvendi tantum a censuris *simpliciter* reservatis S. Sedi; altera absolvendi etiam a reservatis *speciali modo;* tertia demum, quae perquam raro conceditur, a reservatis *specialissimo modo*.

401. Principium generale attendendum. — Hoc principium prae oculis semper haberi debet: *qui potest plus, potest et minus;* item: *maius continet et minus*. Unde qui gaudet potestate absolvendi a censuris reservatis *specialissimo* aut *speciali* modo, a fortiori absolvere valet a reservatis *simpliciter*.

At nullatenus repugnat *per se*, Titium instrui facultate absolvendi v. g. a censuris *speciali modo* reservatis, non autem a *simpliciter* reservatis.

ARTICULUS VIII.

De absolutione a censuris extra periculum mortis.

402. Praescriptum can. 2254, § 1. — « *In casibus urgentioribus, si nempe censurae latae sententiae exterius servari nequeant sine periculo gravis scandali vel infamiae, aut si durum sit poenitenti in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium ut Superior competens provideat, tunc quilibet confessarius in foro sacramentali ab eisdem, quoquo modo reservatis, absolvere potest, iniuncto onere recurrendi, sub poena reincidentiae, intra mensem saltem per epistolam et per confessarium, si id fieri possit sine gravi incommodo, reticito nomine, ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum aliumve Superiorem praeditum facultate et standi eius mandatis* ».

1. Praescripto can. 2254 locus non est nisi in casibus *urgentioribus*, nimirum *urgente necessitate*. Idque ad *valorem* absolutionis.

vilegiorum praesertim vi Brevis S. Pii V « *Romani Pontificis* », 21 iul. 1571, gaudebant absolvendi a casibus tum simpliciter tum speciali modo reservatis S. Sedi, S. Poenit. 5 dec. 1873; S. Off. 22 mart. 1881.

Cfr. S. Alph., I, App. II, *De privilegiis*, cap. V; Ball.-Palm., V, n. 772 ss., VII, n. 251; Bucceroni, n. 45 s.; Noldin, n. 29; Lehmkuhl, II, n. 1123.

2. Huiusmodi casus *urgentiores* tres sunt (1), expressis verbis a legislatore enuntiati:

a) quando censura *latae sententiae*, i. e. iam contracta, exterius *servari* nequit *sine periculo gravis scandali;*

b) quando eadem censura *servari* nequit *sine periculo infamiae;*

c) quando *durum* est [non *valde durum* (2), ut antea] seu *displiceat* poenitenti in statu gravis peccati permanere per tempus necessarium ad petitionem et concessionem facultatis absolvendi a reservatis.

Aestimatio casus urgentioris primario per se spectat ad confessarium; secundarie autem pertinere potest etiam ad poenitentem, praesertim si persona prudens sit.

Si periculum *falso* aestimatum fuerit, quidnam dicendum? Si rationabiliter aestimatio eiusmodi facta fuerit, absolutio valida et licita fuit. Si omnino irrationabiliter, scil. sine ullo fundamento, absolutio obiective invalida est; sed practice poenitens et confessarius, absolutione iam data, acquiescant.

Scandalum sumi potest triplici sensu: 1º vulgari et minus proprio, quatenus designat admirationem haud favorabilem ex parte fidelium; 2º sensu theologico et proprio, quatenus dictum vel factum minus rectum significat, praebens aliis occasionem peccati; 3º sensu iuridico seu poenali, quatenus indicat ordinis socialis turbationem (cfr. can. 2218, § 1; 2222, § 2). Non solum scandalum sensu theologico includitur, sed probabilius etiam sensu vulgari et iuridico.

Infamia generatim est bonae famae amissio aut diminutio. Codex loquitur de infamia iuris et de infamia facti. Infamia, de qua in can. 2254, sumitur sensu latiore, seu attenditur periculum amissionis vel diminutionis bonae aestimationis apud prudentes personas.

Ex can. 2232, § 1 delinquens excusatur a poena observanda, ante sententiam declaratoriam et nisi delictum sit notorium, quoties poena observari nequeat sine infamia. Unde iste canon consulit, sed ex parte tantum. Nam aliud est simplex excusatio, aliud absolutio seu vinculi relaxatio. Praeterea, si agitur de Missa aut communione, ab eo qui sit in statu peccati necessario praemittenda est confessio sacramentalis, ideoque occurrit applicatio can. 2254.

3. *Periculum scandali* vel *infamiae* verificari solet quando immediate vel paulo post confessionem recipiendum sit aliud sacramentum, v. g. Eucharistia, matrimonium etc.; vel, si agitur de sacerdote, si Missam celebrare debeat.

Tunc, si Missa aut communio omitteretur propter peccatum reservatum et non absolutum, fideles facile offensam paterentur sive

(1) Ita etiam iure antiquo. S. C. S. Off. 23 iun. 1886, ad 2; 16 iun. 1897.
(2) S. C. S. Off. 16 iun. 1897.

scandalum, aut Titius bonam aestimationem amitteret ob suspicionem de gravi culpa commissa.

Non requiritur *certitudo* scandali vel infamiae, seu periculum certum; neque opus est ut sit probabilissimum aut valde probabile; sufficit ut sit *probabile* seu adsit rationabile fundamentum.

Ecclesia in reservandis censuris hoc principaliter intendit, nimirum ut Superior legitimus iudicet de casibus reservatis et congrua mandata tradat. Porro id optime obtinetur per recursum sub poena reincidentiae a confessario impositum.

4. Quando *durum* poenitenti censeri debet? Hoc dimetiendum est praesertim ex dispositione poenitentis *hic et nunc.* i e. *subiective*, non solummodo *obiective* ex rei natura seu ex communiter contingentibus. Quare poenitens antea non tanto dolore affectus ut ei sit *durum* etc., potest disponi a confessario ut ita afficiatur.

Eo ipso quod confessarius tenetur ratione muneris excitare in animo poenitentis sinceram peccati detestationem, procul dubio potest illum ita disponere, ut durum ipsi sit in statu peccati mortalis permanere.

Tempus ad impetrandam facultatem non idem esse solet; unde quaeri potest, utrum verificetur casus urgens, si iam elapso die vel biduo facultas impetrari possit. Sufficit spatium *unius diei*, ut liquet ex analoga responsione S. Poenitentiariae, 14 maii 1904 (3); ideo confessarius potest absolvere poenitentem innodatum censuris, si ipsi durum sit remanere in peccato mortali *per integrum diem*, imo, attenta *peculiari* dispositione poenitentis, etiam *per paucas horas*.

5. Hoc principium valet quoque pro absolutione a casibus *episcopalibus* et *aequiparatis*, quos nempe Episcopi aliique Superiores pro sua quisque dioecesi vel familia religiosa sibi reservaverint; et quidem non solum a reservatis *cum censura*, quod evidens est ex verbis can. 2254 (4), verum etiam a reservatis *sine censura*, quod ex analogia iuris indubitanter affirmandum est.

Nulla profecto de hac re, nostro iudicio, potest esse dubitatio. Sane can. 2254, § 1, minime distinguit inter censuras papales et episcopales aliasque; imo expresse dicit, omnes *quoquo modo* reservatas comprehendi. Ceterum, si censurae reservatae *specialissimo modo* Sedi

(3) Cfr. Santi, lib. III, tit. 37, n. 16: lib. V, tit. 39, n. 29; Lega, III, n. 126.
(4) Idcirco probandi non sunt AA., qui hanc doctrinam uti mere probabilem tradunt. Cerato v. g. (n. 25) ait: «*Opinamur* autem hanc disciplinam extendi posse ad casus seu censuras ab Ordinariis reservatas». Cfr. Chelodi, n. 35; Ferreres, *Compendium theol. mor.*, II, n. 679.
Etiam *ante Codicem* facultas absolvendi verius extendebatur etiam ad casus episcopales. Cfr. Wernz, VI, n. 175; Santi, lib. V, tit. 39, n. 29; Hollweck, § 41.

Apostolicae non excluduntur, nonne a fortiori censurae ab Ordinariis reservatae dicendae sunt comprehensae?

Unde si in aliquo casu *urgentiore* videatur poenitens absolvi non posse a peccatis ab Episcopo aliisve reservatis, eo quod reservatio *ipso iure* non cesset ad normam can. 900, potest absolvi ad normam can. 2254. Quod tamen, speculative tantum dictum volumus, cum revera vix illud verificari possit.

Valet hoc principium etiam pro unico peccato *ratione sui* R. Pontifici *reservato*, i. e. falsa accusatione sacerdotis de sollicitatione (can. 894) - (5).

Magnum tamen datur discrimen inter casum reservatum *cum* censura et *sine* censura. Nam si quis a peccato reservato *sine censura* absolvitur in casu urgentiore ad normam can. 2254, tenetur quidem recurrere ad Superiorem competentem; at si non recurrit, etsi culpabiliter, non datur poena reincidentiae: non in *idem peccatum*, quia absolutione iam deletum, non in *censuram*, quia non aderat.

6. **Quilibet confessarius** (num etiam *orientalis*, vide n. **407**, 1) in hisce circumstantiis absolvere potest. Ideo necesse est ut sacerdos ad confessiones excipiendas approbatus iam fuerit vel ratione officii v. g. paroecialis, vel alias, iuxta generales regulas approbationis quoad tempus, locum, personas, etc.; aut saltem ut rationabiliter talis existimetur, adeo ut ex errore communi suppleat Ecclesia ad normam can. 209.

Confessarius absolvere potest in foro *sacramentali* tantum, nempe in *actu* confessionis, non autem in foro interno extra-sacramentali. Num *valida* confessio requiratur necne, vide n. **393**.

Absolvere valet omnes poenitentes tam *latinos* quam *orientales* a censuris « **quoquo modo reservatis** » (cfr. tamen casum exceptum; n. **406**), sive sint *occultae* sive *publicae* vel *notoriae*, idcirco etiam ab iis quae sunt *speciali* vel *specialissimo modo* Sedi Apostolicae reservatae, et a fortiori ab illis quae a iure Ordinariis reservantur aut quas ipsi (Episcopi, Superiores maiores in religione clericali exempta, etc.) sibi reservaverint.

Etiam ante Codicem poterat dari absolutio a censura lata contra « *absolventes complicem in peccato turpi* » (6), quae sola specialissimo modo reservata censebatur (7).

(5) Ita etiam ante Codicem, iure recentiore. S. C. S. Off. 23-30 iun. 1886; S. Poenit. 7 nov. 1888. Cfr. Santi, *l. c.*, n. 28; Ferreres, II, n. 679.

(6) S. C. S. Off. 7 iun. 1899; Santi, lib. V, tit. 39, n. 29; Lega, III, n. 126; Bucceroni, III, n. 797 ss.

(7) S. C. S. Off. 27 iun. 1866; *A. S. S.*, II, p. 673.

An quando absolutio dari possit etiam a censuris *ab homine*, vide n. **407**, 4.

7. Si poenitens actum contritionis perfectae elicere valeat ac revera eliciat, estne locus applicationi can. 2254? Quidam negant vel dubitant. Sed immerito, perspectis verbis ipsius canonis et considerato fine legis, quae universim conscientiarum paci et tranquillitati provide consulere vult.

Confessarius ex can. 2254 absolvere potest a *censuris* iisque tantum, non autem dispensare valet a poenis vindicativis latae sententiae, etsi forte periculum scandali vel infamiae adsit. Ratio manifesta, ex diversitate vinculi et effectuum repetenda.

Periculum scandali et infamiae valet pro omnibus censuris, scil. pro excommunicatione, suspensione et interdicto. Tertius casus urgentior, nempe quod durum sit poenitenti in statu peccati mortalis permanere, verificatur tantum quoad illam censuram quae sacramentorum susceptionem impedit, nimirum quoad excommunicationem et interdictum personale.

8. Absolutio in casu est **directa**, ut patet ex verbis canonis atque expresse declaratum fuit a Sancta Sede (8).

Absolvitur *directe*, quando confessarius fert absolutionem *per modum sententiae iudicialis* in ea peccata, in quae ipse iurisdictionem habet, et quae ei accusata fuerunt; *indirecte* absolvitur quis ab aliquo peccato, quando hoc non deletur vi sententiae iudicialis confessarii, sed *concomitanter* i. e. *vi gratiae sanctificantis*, quae in sacramento, quo alia peccata directe remittuntur, infunditur; haec enim ex natura sua omnia et singula peccata mortalia necessario excludit (9).

In praxi discrimen prae oculis habeatur, inter absolutionem directam et indirectam: 1° peccatum *directe* remissum, non debet *iterum* accusari; secus vero, si fuerit tantum *indirecte* remissum, sive antea accusatum fuerit, sive non; 2° si confessarius potest *directe* absolvere ab aliquo peccato *gravi*, adest obligatio hoc illi accusandi, quae non exsisteret, si tantum indirecte absolvere posset.

Cum censurae non tollantur vi gratiae sanctificantis, neque hanc impediant, illarum absolutio nequit esse *indirecta*, proprie loquendo (10). Dicimus *proprie loquendo*, nam interdum ipsa absolutio a censuris dicitur ab antiquis DD. *indirecta* ratione peccatorum, quae indirecte absolvuntur.

(8) S. C. S. Off. 19 aug. 1891, 30 mart. 1892.

(9) Cfr. Lacroix, lib. VI, n. 596; Ball.-Palm., V, n. 80 ss.; Noldin, III, n. 240; Ferreres, II, n. 677; Génicot-Salsmans, II, n. 347.

(10) Cfr. Suarez, *De Poenit.*, disp. 30, sect. 3, n. 10; D'Annibale, I, n. 337; Bucceroni, *De censuris*, n. 49.

403. Onus recurrendi. — 1. Confessarius, aliter ac in periculo mortis, *debet* imponere onus *recurrendi*, *sub poena reincidentiae*, *intra mensem*.

Huiusmodi obligatio *per se* est gravis; item recursus urget sub gravi. Mensis supputandus est a die absolutionis, seu a die qua innotuerit poenitenti haec obligatio.

A *reincidentia*, excusat ignorantia, metus, inadvertentia, oblivio etc.

Si confessarius *cum* aut *sine* culpa v. g. ex inadvertentia onus recurrendi non imposuerit, poenitens teneturne recurrere? *Per se* tenetur, quia recursus ab ipso iure praecipitur, cui bona aut mala fides confessarii derogare nequit.

2. Eatenus urget obligatio recursus, quatenus hic « *sine gravi incommodo* » fieri possit. Huiusmodi incommodum potest esse spirituale vel temporale, morale aut physicum, proprium aut alienum. Generatim est scandalum aut infamia v. g. ob periculum sese prodendi quia epistolae aperiuntur. Non requiritur incommodum certum; sufficit vere probabile.

3. Recursus fieri debet, non ut reus absolvatur, neque ut facultas ad absolvendum postuletur, cum iam absolutus sit et quidem *directe;* sed ut grave hoc Ecclesiae praeceptum impleatur et mandata atque monita salutaria accipiantur.

4. Recursus ita faciendus est, ut in litteris casus exacte cum necessariis circumstantiis rite exponatur, *nomine et cognomine* tamen *reticitis:* agitur enim de foro sacramentali.

Recurri debet *vel* ad *S. Poenitentiariam*, *vel* ad *Episcopum* aliumve *Superiorem* facultate praeditum. Non sufficit autem recurrere ad confessarium, etiam regularem, qui facultatem habeat absolvendi a reservatis, nisi ipsi iterum censuratus confiteatur, ut infra dicetur.

5. Confessarius *debet*, iuxta plures, oneri recurrendi ipse satisfacere, nisi iusta causa excusetur. Quae obligatio a nonnullis dicitur gravis, ab aliis levis, ab aliis nulla. De vera obligatione ex parte confessarii certo non constat.

Epistola ad S. Poenitentiariam quovis idiomate conscripta mitti potest; at melius est, ut latino idiomate, praesertim a confessario, exaretur.

Interius ita inscribitur: *Eminentissime Princeps* vel *Eminentissime Domine; exterius* vero: *All'Eminentissimo Cardinale Penitenziere Maggiore, Palazzo del S. Officio, Roma;* aut simpliciter: *Sacra Penitenzieria, Palazzo del S. Officio, Roma* (11).

(11) Cfr. Cappello, *De Curia Romana*, I, p. 359; *De censuris*, n. 579 ss.; Ferreres, *La Curia Romana*, nn. 862-898.

Epistola ad s. Poenitentiariam ita confici potest:

Eminentissime Princeps. Titius excommunicationem specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatam contraxit ob attentatam absolutionem complicis (vel propter retentionem spe-

Recurri potest ad S. Poenitentiariam *quolibet in casu*, etiam ubi agitur de censura quae uni R. Pontifici dicitur reservata, « excepto quoque Maiore Poenitentiario » (12), qui, si careat facultate, eam a R. Pontifice per se ipse impetrare solet.

6. **Triplex hypothesis attendatur.**

1° Si confessarius onus recurrendi assumpserit et dein reipsa non recurrat, poenitens non reincidit in censuram, quia deest contumacia. Neque confessarius, quamvis peccet (nisi legitima causa excusetur), incurrit in censuram, ut evidens est: agitur sane de *reincidentia*.

2° Si confessarius, obligatione recurrendi assumpta, non recurrat, poenitens teneturne recurrere, et quidem sub poena reincidentiae? Poenitens *potest* recurrere, si velit: at non videtur stricta obligatione teneri, ideoque in censuram non reincidit.

Utrum id locum habeat etiam in casu quo confessarius, eiusmodi onere assumpto, moriatur aut e loco discedat non amplius reversurus, dubium est.

3° Si poenitens promiserit obligationi recurrendi se esse satisfacturum, et postea non recurrat, confessarius, re cognita extra confessionem, non tenetur recurrere; re comperta ex confessione eiusdem poenitentis, tenetur ex caritate, ut supra, nisi iusta causa excusetur.

Poenitens absolutus in casu urgentiore non modo recurrere debet, sed praeterea *stare* tenetur *mandatis* S. Poenitentiariae vel Episcopi aliusve Superioris ad quem recursus factus fuerit.

7. Obligationi recurrendi **triplici** modo satisfieri potest: **vel** ipse confessarius epistolam mittit ad Superiorem competentem, **vel** ipse poenitens *personaliter* aut *scriptis* Superiorem adit, **vel** demum idem poenitens ad alium confessarium facultate praeditum accedit ab eoque novam impetrat absolutionem; de quo postremo modo dicetur infra (n. **404**).

Verba « *saltem* per epistolam et per confessarium » significant, recursum fieri posse sive per *accessum personalem* sive per *litteras*, et

cierum consecratarum in malum finem). Pariter contraxit irregularitatem, quia censuram violavit exercendo sacros ordines. Ab hoc delicto et adnexa censura Titius absolutus fuit ad normam can. 2254, urgente nimirum necessitate, cum aliunde esset rite dispositus. Nunc vero ad hoc S. Tribunal recurrit, ut mandata recipiat, ea fideliter executurus. Velit Eminentia Vestra rescriptum mittere ad confessarium infra scriptum. N. N.

(Locus, dies, mensis, etc.).

Epistola ad Episcopum ita exarari potest.

Reverendissime Domine, Titia censuram contraxit ob procuratum abortum. Cum absolutio differri non potuisset propter infamiam vitandam, et aliunde esset rite disposita, a confessario infrascripto absoluta fuit cum onere recurrendi. Nunc vero se sistit ad obediendum Ecclesiae mandatis. N. N. parochus.

(Locus, dies, mensis, etc.).

(12) Cfr. v. g. Pii XII Const. « *Vacantis Apostolicae Sedis* », 8 dec. 1945. Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 565 ss., ed. IV.

huiusmodi onus recurrendi afficere *immediate* et *primario* poenitentem ipsum, non autem confessarium.

Unde primaria obligatio pertinet ad poenitentem; practice tamen obligatio *ex caritate* spectare poterit, saltem *interdum* ad confessarium. Dicimus *interdum*, si poenitens roget confessarium isque commode recurrere valeat. Aliter, si confessarius, audita confessione discedere cogitur, nunquam vel tempore incerto aut diuturno rediturus; quo in casu ipse poenitens scribere debet vel personaliter accedere (13).

Idcirco quando nec confessarius nec poenitens recurrere valeat saltem per epistolam ad competentem Superiorem, ex. gr. quia poenitens est scribendi imperitus, obligatio recurrendi non urget, excepto crimine absolutionis complicis, ut infra dicemus (14).

8. Si poenitens, facto recursu per confessarium, *non redeat* ad mandata S. Poenitentiariae vel Episcopi aliusve *recipienda*, reincidit in censuram, si id omittat *ex negligentia graviter culpabili*, quia parvipendit recursum sub gravi praescriptum, qui recursus non perficitur donec poenitens mandata acceptaverit.

Si vero non potest ad confessarium redire *absque magno incommodo*, recursus videtur evasisse moraliter impossibilis ideoque amplius non obligare, ita ut locus non sit reviviscentiae et censura maneat absolute sublata (15).

404. An et quando ad alium confessarium recurri queat. — « *Nihil impedit quominus poenitens, etiam post acceptam, ut supra, absolutionem, facto quoque recursu ad Superiorem, alium adeat confessarium facultate praeditum, ab eoque, repetita confessione saltem delicti cum censura, consequatur absolutionem; qua obtenta, mandata ab eodem accipiat, quin teneatur postea stare aliis mandatis ex parte Superioris supervenientibus* » (can. 2254, § 2).

1. Poenitens censuratus, sive ante sive post acceptam absolutionem, de qua supra (n. **402** ss.), quin recurrat ad *S. Poenitentiariam* vel ad *Episcopum* aliumve *Superiorem* competentem, potest recurrere ad confessarium *quemcunque*, v. g. religiosum, necessaria facultate praeditum.

Ad hunc confessarium recurrere valet non solum *ante*, sed etiam *post* factum recursum ad Superiorem.

Poenitens in casu debet repetere confessionem « *saltem delicti cum censura* ». Ratio est, quia ex una parte confessarius nequit absolvere

(13) S. Poenitentiaria, 7 nov. 1888, ad VI.
(14) S. C. S. Off. 9 nov. 1898, 7 iun. 1899.
(15) Cfr. De Smet, *De casibus reserv.*, n. 56; Prümmer, III, n. 430; Noldin, III, n. 367.

et congrua mandata tradere, nisi cognoscat rem de qua agitur, nempe peccatum cui censura est adnexa; ex alia parte vero necesse non est ut confessio *omnium* peccatorum repetatur, cum *directe* iam sint remissa vi absolutionis prius datae.

2. Confessarius *mandata* imponere *debet*, quae a poenitente religiose acceptanda ac fideliter exsequenda sunt.

Idque *satis est;* adeo ut poenitens non teneatur *postea* stare *aliis* mandatis, quae, facto recursu ad Superiorem, ex parte ipsius supervenerint *post* absolutionem et mandata ab alio confessario accepta. At, quamvis non teneatur, *potest* tamen his, et non illis, stare mandatis.

In iure antiquo magna erat controversia, utrum, facto recursu ad Superiorem, liceret necne adire confessarium facultate praeditum, et num in tali hypothesi standum esset, an non, mandatis ab eodem Superiore traditis (16). Quae controversia hodie ex praescripto can. 2254, § 2 authentice resoluta est.

405. Quid faciendum in casu quo recursus sit moraliter impossibilis. — « *Quod si in casu aliquo extraordinario hic recursus sit moraliter impossibilis, tunc ipsemet confessarius, excepto casu quo agatur de absolutione censurae, de qua in can.* 2367, *potest absolutionem concedere sine onere de quo supra, iniunctis tamen de iure iniungendis, et imposita congrua poenitentia et satisfactione pro censura, ita ut poenitens, nisi intra congruum tempus a confessario praefiniendum poenitentiam egerit ac satisfactionem dederit, recidat in censuram* » (can. 2254, § 3).

1. Si recursus in aliquo casu *extraordinario* est *moraliter impossibilis*, cessat eius obligatio. Tunc ipse confessarius *potest* absolutionem concedere sine onere recurrendi; at iniungere *debet*, prout res exigit, de iure iniungenda, imponere praesertim salutarem poenitentiam, praefinito *congruo* tempore ad haec omnia adimplenda; ita quidem ut poenitens, nisi *intra tempus a confessario praefinitum* his satisfecerit, *ipso facto* in eandem censuram recidat.

Recursus est *moraliter* **impossibilis:**

1° Si neque confessarius neque poenitens epistolam ad Superiorem competentem scribere valent, et poenitenti durum sit recurrere ad alium confessarium facultate praeditum (17).

2° Si poenitens scribere nescit aut nequit, confessarius vero, etsi scribere valeat, poenitentem tamen non sit amplius visurus, ut responsionem ei tradat; v. g. quia confessarius post datam absolutionem discedere cogitur, vel quia poenitens scribendi impar eidem

(16) Cfr. Ball.-Palm., VII, n. 223 ss.; Sancti, *l. c.;* Ferreres, II, n. 677; Lega III, n. 126.
(17) S. C. S. Off. 9 nov. 1898.

confessario se *iterum* praesentare nequit, et ipsi durum sit alium confessarium adire (18); quod locum habet, ut opinamur, etiam in casu quo confessarius *probabiliter* tantum visurus sit poenitentem, aut nonnisi post *diuturnum* tempus.

3° Si obstet *grave incommodum* quodcunque, v. g. periculum revelationis, scandali, infamiae, etc.; item damnum temporale, v. g. in bonis vitae aut fortunae, etc.

2. A praefata regula excipitur unicus casus, nempe absolutio censurae de qua in can. 2367. Agitur de excommunicatione *specialissimo modo* reservata Sedi Apostolicae, lata contra *absolventes vel absolvere fingentes complicem in peccato turpi* (cfr. n. **417** ss.).

Ratio exceptionis, tum quia specialis est gravitas huius delicti in se et in effectibus considerata, tum quia casus *extraordinarius* aut *nunquam* aut *fere nunquam* verificatur, cum sacerdos absolutus profecto scribere sciat, ideoque, confessario impedito, ipse recurrere tenetur per epistolam ad S. Poenitentiariam.

At si confessarius non sit amplius visurus sacerdotem poenitentem, hic vero, morbo aliave causa impeditus, nequeat scribere, ratio non est cur ipse a generali indulto excludatur (19).

Quod valet etiam in casu quo periculum infamiae, ex. gr. ob aperitionem litterarum, aut aliud incommodum vere grave obstet. Tunc confessarius absolvere potest sine onere recurrendi, iniunctis de iure iniungendis, ad normam can. 2254, § 3.

Cum confessarius non est amplius visurus sacerdotem poenitentem, *practice* hoc modo procedi potest et ordinarie solet: ille ad S. Poenitentiariam scribit, facultatem petens transmittendi per litteras ad poenitentem sacerdotem rescriptum sive mandata eiusdem S. Poenitentiariae; quibus acceptis, per epistolam (nomine, cognomine, domicilio etc. poenitentis praevie ex eius notitia cognitis) ea cum sacerdote poenitente communicat.

3. Confessarius ea iniungere **debet** quae a iure requiruntur, scil. ut 1° *scandalum reparetur;* 2° *satisfiat*, ubi opus sit, *parti laesae;* 3° *salutaris*, praeter sacramentalem, *imponatur poenitentia* (20).

4. Moralis impossibilitas recurrendi videtur accipienda « *intra mensem* ». Hoc innuitur per verba: « *hic* recursus », nempe « intra mensem » faciendus. At si ageretur de absolvente complicem, huiusmodi tempus utile, ubi necessitas ferret, esset prorogandum, attenta exceptione supra indicata.

(18) S. C. S. Off. 5 sept. 1900.
(19) Lega, III, n. 127; Chelodi, n. 35; Cerato, n. 25.
(20) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 101.

5. Ut sit locus reincidentiae (n. **403**, 1) requiritur quod *malitiose* i. e. *ex gravi culpa* poenitens mandata non exsequatur.

406. Excommunicatio de qua in can. 2388, § 1. Absolutio sacerdotum ab excommunicatione de qua in can. 2388, § 1, ob attentatum etiam civile tantum matrimonium, et actu cum muliere caste conviventium eorumque admissio ad participationem sacramentorum more laicorum S. Poenitentiariae exclusive reservatur. Non applicatur praescriptum can. 2254: quodcumque indultum aut privilegium cessat in ordine ad casum praedictum (S. Poenit. 18 april. 1936, 4 maii 1937; *A. A. S.*, XXVIII, 242; XXIX, 283).

Quae dispositio locum non obtinet, si mulier sit iam defuncta aut sacerdos ab ea separetur.

406bis. Quid agendum, si confessarius simplex ex ignorantia vel inadvertentia absolvat a casu reservato. — 1. Si a casu papali absolvat, absolutio censurae valet, dummodo ne sit censura *ab homine* vel *specialissimo modo Sanctae Sedi reservata* (can. 2247, § 3); sed in foro interno absolutio ut valida habenda est, ne poenitens sine sua culpa privetur indulgentiis, suffragiis etc., attento can. 2262, § 1.

2. Si a casu *episcopali* aut aequivalenti, item absolutio valet. Quod uti *certum* habemus ex praescripto can. 2247, § 3, si agitur de casu reservato *cum censura*, quia citatus canon nullatenus distinguit inter casus papales et episcopales ceterosque. Si agitur de casu reservato *sine censura*, illud uti solide *probabile* habemus ob analogiam, praescriptis can. 20; 900 et can. 2247, § 3 perspecto.

In nonnullis statutis dioecesanis edicitur, iurisdictionem in huiusmodi casibus confessario conferri. Si statuta sileant, quidam etiam post Codicem dicunt poenitentem esse monendum atque iterandam confessionem.

Cum praefata sententia, perspecta *hodierna* Ecclesiae disciplina, sit vere probabilis, nulla *in praxi* erit obligatio monendi poenitentem ac iterandi confessionem.

406ter. Nonnulla speciatim notanda. — 1. Quamvis praescripta Codicis generatim non afficiant *Orientales* (can. 1), tamen indubitanter tenemus, dispositiones can. 2252 et 2254 respicere quoque sacerdotes sive confessarios rituum orientalium. Huiusmodi enim dispositiones respiciunt directe bonum animarum; at ubi agitur de bono animarum nulla debet esse, ex principiis generalibus iuris canonici ac theologiae, distinctio atque differentia inter fideles latinos et orientales.

2. Antiqua doctrina de impedimento *perpetuo*, *diuturno* et *brevi* (21) hodie, ex can. 2254, plane immutata est, non modo quoad casus papales, verum etiam quoad episcopales et aequiparatos.

3. Discrimen inter **periculum mortis** et **casus urgentiores** multiplex est:

a) in periculo mortis confessarius non tenetur iniungere onus recurrendi; dum e contra in casibus urgentioribus illud imponere debet;

b) in periculo mortis obligatio recurrendi est tantum quoad censuras *ab homine* et *specialissimo modo* reservatas Sedi Apostolicae; in casibus urgentioribus quoad omnes censuras reservatas sive S. Sedi sive etiam Ordinario;

c) absolutus in periculo recurrere tenetur, *recuperata valetudine;* absolutus in casu urgentiore *intra mensem;*

d) in periculo mortis *quilibet sacerdos* absolvere valet ab omnibus censuris; in casibus urgentioribus quilibet *confessarius*.

407. An absolvi possit a censuris ferendae sententiae vel ab homine. — 1. Nonnulli interpretes Codicis dicunt, in casibus urgentioribus confessarium absolvere posse etiam a censuris *ferendae sententiae*. Haec opinio expressis et perspicuis verbis can. 2254, § 1 adversatur qui loquitur de censuris «*latae sententiae*», ideoque erronea omnino dicenda. Ceterum, eo ipso quod censura est *ferendae* sententiae, seu nondum incursa, nulla urget ratio absolutionis.

Item quidam censent, urgente necessitate seu ex citato canone, confessarium absolvere posse a censuris *ab homine*. Quod *per se* et *regulariter* admitti nequit. Sane:

1° Can. 2254, § 1 evidenter, licet implicite, excludit absolutionem ab his censuris; nam expresse dicit recurrendum esse, *reticito nomine, ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum aliumve Superiorem praeditum facultate*, non autem «ad illum qui censuram tulit», uti habet can. 2252; idcirco censura *ab homine* excluditur manifeste.

2° Absolutio in casibus urgentioribus est tantum pro foro sacramentali, ideoque non prodest nec prodesse potest *per se* in foro non sacramentali, praesertim si agitur de censura *ab homine* lata per sententiam iudicialem aut per praeceptum particulare publici iuris factum.

3° Absolutio dari nequit sine recessu a contumacia. Porro, si agitur de censura *ab homine* proprie dicta (cfr. n. **399**), vix haberi potest recessus a contumacia ad normam can. 2242, § 3, sine recursu ad eum qui censuram tulit et quidem in foro externo.

(21) Cfr. Suarez, *De poenit.*, disp. 30, sect. 3, n. 8; S. Alph., VII, n. 84; D'Annibale, I, n. 349; Lega, III, n. 127.

2. Attamen, claritatis gratia, haec opportune attendenda sunt:

a) Si censura est *occulta* in loco confessionis, quamvis *publica* vel *notoria* alibi, certe confessarius absolvere valet ad normam can. 2254.

b) In loco ubi censura est *publica* vel *notoria*, item confessarius pro foro sacramentali absolvere potest, uti patet ex can. 2251, dummodo poenitens sincere paratus sit quodvis mandatum demisse accipere ac fideliter implere, praesertim vero scandalum reparare, seu dummodo desierit contumacia (22).

Proinde absolutio, de qua in can. 2254, respicit censuras non solum occultas, sed etiam *publicas*, pro *foro* quidem *sacramentali eoque tantum*. Item, aliter quam olim, si agitur de delicto ad iudicem fori externi iam deducto, censuratus potest absolvi, sed pro foro sacramentali tantum, modo sit rite dispositus, ut supra.

c) Si censura sit *declarata*, et quidem *nominatim* et *notorie*, v. g. per sententiam iudicialem (can. 2225), absolutio *per se* in foro *sacramentali* tantum dari non potest, cum necessaria omnino sit in tali casu absolutio in foro *externo* ad scandalum reparandum ac debitam praestandam reparationem. Tamen si reus versetur in loco ubi sententia ignoratur, aut urgeat necessitas de qua in can. 2254, nihil prohibet quominus pro foro interno sacramentali eoque tantum absolvatur, dummodo sit rite dispositus et a contumacia recesserit.

Si censura non sit *nominatim* declarata, aut, licet nominatim, *non* tamen *publice*, v. g. sine scripto aut saltem duobus testibus, vel *notorie*, a fortiori confessarius potest absolvere, ad normam can. 2254, ut supra.

d) Si censura sit *ab homine*, confessarius, iniuncto onere recurrendi ad illum qui sententiam tulit etc. eiusque standi mandatis, *pro foro sacramentali* absolvere potest ab ea — dummodo desierit contumacia ad normam can. 2242, § 2 et sit rite dispositus — in hisce casibus: 1° si reus versetur in loco ubi omnino ignoratur talis censura; 2° si recursus ad eum qui sententiam tulit etc., sit *impossibilis* aut *valde difficilis;* 3° si durum sit poenitenti remanere per *diuturnum* tempus sine absolutione, in statu peccati mortalis, sive censura seu sententia in loco confessionis ignoretur sive cognoscatur; quo in casu, uti patet, meliore quo fieri possit modo, scandalum vitandum reparandumque est; 4° si forte, in peculiaribus quibusdam adiunctis, ex observantia censurae oriretur scandalum grave fidelium aut infamia censurati.

(22) Suarez, disp. VII, sect. 5, n. 25; D'Annibale, I, n. 355.

408. In praxi animadvertenda et observanda a confessario. — 1. Confessarius, qui audit casum S. Sedi vel Ordinario a iure reservatum, haec praestare tenetur:

1° Imprimis investigare debet, num adsint omnes conditiones ad reservationem requisitae, scil. scientia censurae, peccatum grave, externum, consummatum, certum.

Si manet aliquod dubium, casus non est reservatus.

Si omnes conditiones adsint, investigandum est, num sit casus urgentior necne.

2° Si casus non est urgentior, quod tamen vix practice verificatur, poenitens nequit absolvi, sed vel mittendus est ad alium confessarium privilegiatum, vel prius petenda est facultas absolvendi.

3° Si casus est *urgentior*, poenitens monendus est de reservatione et de obligatione intra mensem recurrendi ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum aliumve Superiorem competentem. Si promittit se obedientiam esse praestiturum, absolvi potest; secus non, dummodo recursus sit possibilis (cfr. n. **404**).

4° Poenitens, quin recurrat, potest etiam se sistere alii confessario specialem facultatem habenti ab eoque absolutionem obtinere.

5° Poenitens, qui non implet ea quae a Sacra Poenitentiaria vel a Superiore iniuncta sunt, peccat quidem, sed verius censuram *denuo* non incurrit.

6° Si poenitens non redeat ad mandata audienda, utrum reincidat in censuram necne, vide n. **403**.

2. Confessarius audiens aliquod peccatum, quod Episcopus seu Superior competens *proprio iure sibi reservavit*, fere semper potest absolutionem concedere poenitenti rite disposito, cum ei *fere semper* obveniat grave incommodum ex dilatione absolutionis (23), et plures sint et causae propter quas reservatio cessat (cfr. n. **383**).

ARTICULUS IX.

Conspectus historicus de casuum reservatorum disciplina.

409. Ius Decretalium. — 1. Alexander III (1159-81), ad consulta Archiepiscopi Senonensis respondens, disciplinae ab Innocentio II in Concilio Lateranensi II inductae (cfr. n. **364**) temperationem quam-

(23) Cfr. Prümmer, III, n. 430; Noldin, III, nn. 365, 367.

dam attulit (1). Sic v. g. mulieres et aliae personae non sui iuris ad iter Romanum iam non tenebantur, sed ab Episcopo dioecesano absolvi poterant; similiter clerici impuberes, monachi et canonici regulares excusabantur. Omnes illi, quibus debilis salutis causa iter ad Romam physice impossibile vel nimis durum esset, non ipso facto ab eodem excusabantur, sed cognitio casus Summo Pontifici intimanda erat, ut ipse de casu iudicaret.

Postea idem Pontifex Episcopo Cenomanensi scribens, aliam iterum mitigationem introduxit (2).

Clemens III senes et membrorum privatione impeditos excusat. Dein loquitur de iis qui « impedimento canonico » impediuntur, et statuit etiam ad legatum recursum haberi posse (3).

Innocentius III autem in « *Nuper a nobis* » aliquid omnino novi et maximi quidem momenti introduxit, decernendo impeditos etiam a proprio sacerdote absolvi posse (4).

2. Iuxta Decretales Gregorii IX, poenitentes, pueris exceptis, cessante impedimento, Romam ire tenebantur: lex autem nihil, ne verbum quidem, de *reincidentia* dicebat. Unde Decretalistae quaerebant, utrum absolutus si, impedimento cessante, ad S. Sedem non accederet, in eandem excommunicationem reincideret, an non. Plures negabant (5).

Sed *Bonifatius VIII* authentice quaestionem diremit statuendo fidelem, qui propter periculum mortis vel aliud impedimentum absolutus fuisset ab eo, a quo secus absolvi nequibat, cessante periculo, sese non praesentasset ei a quo de iure absolvi debebat, dum commode posset, ipso iure in eandem sententiam reincidere. « Eos, qui a sententia canonis vel hominis, quum ad illum, a quo alias de iure fuerant absolvendi nequeunt propter imminentis mortis articulum aut aliud impedimentum legitimum pro absolutionis beneficio habere recursum, ab alio absolvuntur, si, cessante postea periculo vel impedimento huiusmodi, se illi, a quo his cessantibus absolvi debebant, quam cito commode poterunt, contempserint praesentare, mandatum ipsius super illis, pro quibus excommunicati fuerant, humiliter recepturi et satisfacturi, prout iustitia suadebit, decernimus (ne sic censurae illudant ecclesiasticae), in eandem sententiam reincidere ipso iure » (6).

Quaenam personae sub designatione « *mulieres* » veniebant? Secundum quosdam, de solis mulieribus coniugatis agebatur, exclusis aliis quibuscunque,

(1) Cc. 1, 2, 6, X, V, 39.
(2) Cfr. c. 11, X, V, 39.
(3) Cc. 13, 20, 26, X, V, 39.
(4) C. 29, X, V, 39.
(5) Cfr. c. 11, X, V, 39.
(6) C. 22, *de sententia excommunicationis suspensionis etc.*, V, 11, in VI.

nempe virginibus viduisque; alii autem dicebant comprehendi omnes mulieres non sui iuris. Sed *Ioannes Andreae*, *Hostiensis* et communiter *Doctores* tradebant textum applicari debere omnibus mulieribus cuiuscunque status; et haec interpretatio praevaluit generalemque normam constituit, quam Papa tacito consensu deinceps approbavit (7).

410. Principium generaliter admissum quoad impeditos. — 1. In iure antiquo vigebat notum axioma: « *Casus papales, si Papa adiri non potest, fiunt episcopales* ».

Qua in re distinguere solebant canonistae inter impedimentum (adeundi Papam) *perpetuum*, *diuturnum* et *breve*.

Etiam *pauperes* eximebantur ab itinere Romano suscipiendo; sed quinam ut vere tales essent habendi, disputabatur.

Item controversia erat, quinam ut *senex* ab itinere excusatus considerari deberet. Variae opiniones habebantur; sed praevaluit sententia *Panormitani*, secundum quam *omnis vere senex* intelligi potest, quia quamvis adhuc iter facere valeat, ex longo tamen itinere periculum ipsi imminere possit (8).

Perpetuum absolute vel relative, ex eorum doctrina, est quod 1° vita finitur (9); vel 2° in tempus indefinitum protrahitur (10); vel 3° saltem ad quinquennium durat (11).

Diuturnum est, quod *ultra sex menses* protrahitur; *breve* quod *citra* (12).

Impedimento *perpetuo*, de quo sub n. 1°, detineri censebantur *regulares* (13), *mulieres* (14), *senes* (15), nempe sexagenarii (16), *valetudinarii* et *membris destituti* (17), *qui munus vel officium exercebant, quod* sine publico vel privato gravi detrimento *relinqui non posset* (18), uti magistratus, parochi, etc.

Quaenam autem personae venirent nomine *mulierum*, *senum*, *pauperum*, non constabat. Hinc plures Doctorum sententiae.

Impedimento *perpetuo*, de quo sub n. 2°, censebantur detineri *filii*

(7) Cfr. Hostiensis, *Commentaria*, lib. *V de sententia excommunicationis*, cap. 6, n. 1. Ioannes Andreae, *Commentaria lib. V, de sententia excommunicationis*, cap. 6, n. 1. Panormitanus, *Commentaria lib. V*, cap. 58, n. 2.

(8) Panormitanus, *Commentaria*, lib. V, cap. 58, n. 2.

(9) S. Alph., VII, n. 88.

(10) Cap. 13, X, V, 39; cap. 22, *de sent. excomm.*, V, 39, in VI°.

(11) S. Alph., *l. c.*; D'Annibale, I, n. 349, not. 27.

(12) S. Alph., *l. c.*; Thesaurus, P. I, cap. 23 s.

(13) Cfr. cc. 1, 32, 33, 50, X, V, 39.

(14) C. 6, X, V, 39.

(15) C. 13, X, V, 39.

(16) C. 13, X, V, 39.

(17) S. Alph., VII, n. 88; D'Annibale, *l. c.*

(18) Thesaurus, P. I, cap. 24.

familias (19), *famuli* (20), *qui longa et gravi*, licet non mortali, *laborant aegritudine* (21), *pauperes* (22).

Impedimento *perpetuo*, de quo sub n. 3°, regulariter censebantur detineri *milites*, *tyrones collegiorum*, *inclusi carceribus*, etc.

2. In hisce casibus, seu quoties impedimentum adeundi R. Pontificem erat *perpetuum* una aliave ratione, *Episcopi* et alii Praelati poterant absolvere (23).

Hinc regula praedicta: « *Casus papales, si Papa adiri non potest, fiunt episcopales* ». Ordinarii autem absolvere poterant, sive casus esset occultus, sive publicus, quia lex non distinguebat (24). At, iuxta nonnullos, pro foro interno tantum (25); iuxta alios, etiam pro foro externo.

Secundum ius *Decretalium* i. e. ex cap. 29, X, V, 39 (26) etiam « *sacerdos proprius* » sive parochus poterat absolvere a censuris R. Pontifici reservatis, quando *personalis* accessus ad excommunicatorem, scil. ad Papam, ex iusta causa *difficilis* erat.

Nonnulli tamen DD. hoc non permittebant, nisi quando difficilis esset etiam ad Episcopum accessus, ita ut particulam « *vel* » cit. cap. 29 acciperent surrogative, non autem disiunctive.

Postea ex auctoritate DD. eiusmodi parochorum potestas, saltem *probabiliter*, ad ceteros quoque *confessarios* extensa fuit (27).

Dicimus *probabiliter*, non certe, quia haec doctrina a S. Sede nunquam expresse approbata fuit (28).

3. Qui *perpetuo* impedimento laborabant, absolvebantur *absolute*, i. e. sine onere recursus.

Qui *diuturno* impedimento detinebantur, nonnisi cum onere adeundi Superiorem, postquam impedimentum cessasset, et standi eius mandatis, absolvi poterant. Ita saltem nonnulli AA. docebant.

(19) C. 13, X, V, 39.

(20) C. 37, X, V, 39.

(21) S. Alph., VII, n. 88; Thesaurus, *l. c.*

(22) C. 43, X, V, 39.

(23) Cfr. cc. 13, 29, 58, X, V, 39; c. 22, *de sentent. excomm.*, V, 39, in VI°.

(24) Ojetti, v. *Censura*, n. 970; Ball.-Palm., V, n. 445 ss.

(25) D'Annibale, I, n. 349, not. 27.

(26) Innocentius III (c. 29, X, V, 39) ita Episcopo Wratislavien. respondit: « (Verum) si difficile sit ex aliqua iusta causa, quod ad ipsum excommunicatorem absolvendus accedat, concedimus indulgendo, ut (prestita iuxta formam Ecclesiae cautione quod excommunicatoris mandato parebit) a suo absolvatur Episcopo vel proprio sacerdote ».

(27) Cfr. Santi, lib. V, tit. 39, n. 25; D'Annibale, *l. c.*

(28) Unde Santi, qui fuit regens S. Poenitentiariae et in negotiis huius Tribunalis versatissimus, de praefata regula: *Casus Papales* etc. ita sentit: « Circa hanc opinionem advertimus eam neque probatam neque reiectam fuisse a S. Poenitentiaria. Eam fundari praesertim in ratione difficultatis *itineris* suscipiendi, ut *persona* ad S. Sedem accederet, et *praesens* absolutionem reciperet ». Santi, *l. c.*; Wernz, VI, n. 175; Lega, III, n. 126.

Qui *brevi* impedimento detinebantur, *directe* nunquam poterant absolvi, sed solum *indirecte* ex iusta causa.

At de his rebus, fac sedulo animadvertas, multae erant controversiae pluraque dubia, cum deessent textus iuris et authenticae declarationes S. Sedis (29).

4. Progressu temporis Doctores traditam disciplinam absolutionis omnibus excommunicationibus R. Pontifici reservatis applicare solebant. Ratio quippe una eademque erat pro omnibus censuris, nempe ne ex dilatione periculum immineret et animae detrimentum paterentur censurati. Quae ratio omnino generalis et absoluta profecto erat ideoque excommunicationi reservatae aeque applicanda.

Thesaurus (30) notat quod, iuxta communem opinionem, suspensio et interdictum non includebantur in censuris, a quibus inferior quoad impeditos absolvere poterat: suspensio enim et interdictum receptionem sacramenti poenitentiae non prohibent; concessio autem absolvendi fit ne quis a sacramento poenitentiae diu arceatur (31). Haec communis opinio extendendae disciplinae absolutionis quoad impeditos ad omnes casus excommunicationis Romano Pontifici reservatos a *Laymann*, aliisque concinne in celeberrimo axiomate exprimebatur: « *Casus papalis, superveniente iusta causa, fit episcopalis* ».

411. Recursus per litteras. — 1. Usque ad tempora recentiora verbum « *accedat* », de quo in cap. 29, X, V, 39, intelligebatur de accessu *personali*, ideoque impediti censebantur omnes, qui *personaliter* adire Superiorem non possent (32).

S. C. Ep. et Reg. die 26 nov. 1602 sequens edidit monitum: « De ipsius Sanctitatis Suae mandato Ordinarii monentur, ut per totam suam dioecesim ac praesertim in iis locis, qui a civitate et cathedrali sede longius remoti sunt, poenitentiarios aliosve sacerdotes constituant ac delegent, quibus facultatem absolvendi a casibus sibi reservatis concedant ita, ut his quoque liceat, eandem aliis confessariis, si opus sit, etiam viva voce impertiri » (33).

Eadem S. Congregatio iussu et auctoritate Pii IX die 16 aug. 1866 hoc tulit praeceptum: « In parvis communitatibus Superiores *omnino debent* deputare *habitualiter* unum confessarium ex religiosis proprii Ordinis, qui facultatem habeat absolvendi a casibus et censuris in Ordine reservatis ».

2. Dein praxis apud S. Sedem invaluit, ut recursus per *epistolam* reciperetur, et *vel* daretur absolutio ab ipsa S. Sede in forma gra-

(29) Quare probandi non sunt AA., qui ut certam tradunt doctrinam mere probabilem. Neque alienus est ipse D'Annibale, I, n. 349, not. 27.
(30) Thesaurus, *op. cit.*, I, c. 24.
(31) Cfr. Ball.-Palm., VII, n. 220 ss.; Lega, *l. c.*
(32) Santi, lib. V, tit. 39, n. 25; Bucceroni, *De censuris*, nn. 65, 78; Lega, III, n. 126.
(33) Plures erant quaestiones de reservatione casuum quoad peregrinos. Cfr. Suarez, disp. 30, sect. 1, n. 4 ss.; Lugo, disp. 20, n. 70 ss.; S. Alph., VI, n. 587; Salmant., cap. 13, n. 25 ss.; Ball.-Palm., V, n. 464 ss.

tiosa, *vel* facultas absolvendi delegaretur Ordinario loci aut confessario.

Hinc recentiore tempore plures docebant teneri eos, qui possent, petere absolutionem per *epistolam* (34). Quae doctrina authentice confirmata fuit a Sede Apostolica (35), ita ut antiqua potestas Episcoporum aliorumque confessariorum absolvendi eos, qui *personaliter* ad R. Pontificem accedere seu Romam venire non possent, sublata fuerit.

Contrariam doctrinam, scil. impeditos censeri, qui *personaliter* non possent Superiorem adire, *tuto doceri non posse*, si recursus per *litteras* pateret, declaratum fuit. Simul tamen S. Sedes facultatem concessit absolvendi « *in casibus urgentioribus* », ut statim dicetur.

3. Decretum S. C. S. Off. 23 iun. (approb. 30 iun.) 1866 ita se habet:

Quaesitum est ab hac S. C. Inq.:

« I. Utrum tuto adhuc teneri possit sententia docens ad Episcopum aut ad quemlibet sacerdotem approbatum devolvi absolutionem casuum et censurarum, etiam speciali modo reservatorum, quando poenitens versatur in impossibilitate *personaliter* adeundi Sanctam Sedem?

« II. Quatenus *negative*, utrum recurrendum sit, saltem per litteras, ad E.mum Card. Maiorem Poenitentiarium pro omnibus casibus Papae reservatis, nisi Episcopus habeat speciale indultum, praeterquam in articulo mortis, ad obtinendam absolvendi facultatem?

« E.mi ac Rev.mi Patres Cardinales in rebus fidei generales inquisitores, suprascriptis dubiis mature perpensis, respondendum esse censuerunt:

« Ad I. Attenta praxi S. Poenitentiariae, praesertim ab edita Constitutione Apostolica s. m. Pii PP. IX, quae incipit *Apostolicae Sedis*, *Negative*.

« Ad II. *Affirmative:* at in *casibus vere urgentioribus*, in quibus absolutio differri nequeat, absque periculo gravis scandali vel infamiae, super quo confessariorum conscientia oneratur, dari posse absolutionem, iniunctis de iure iniungendis, a censuris etiam speciali modo Summo Pontifici reservatis, sub poena tamen reincidentiae in easdem censuras, nisi saltem infra mensem per epistolam et per medium confessarii absolutus recurrat ad S. Sedem. *Facto verbo cum Sanctissimo* » (36).

Haec nova disciplina, maximi equidem momenti, fuit explicata et ampliata per subsequentes declarationes, sublato etiam onere mittendi epistolam, si hoc moraliter impossibile aut valde durum esset (37).

Circa novam hanc disciplinam, et praesertim quoad eius interpretationem, inter auctores multa dubia exorta sunt, quae decursu

(34) Cfr. Lega, III, n. 146; Ball.-Palm., VII, n. 220; Santi, *l. c.*
(35) S. C. S. Off. 23 iun. 1886; *A. S. S.*, XIX, p. 46.
(36) *Acta S. Sedis*, XIX, p. 46.
(37) S. C. 16 iun. 1896, 19 aug. 1891, 16 iun. 1897, 9 nov. 1898, 7 iun. 1899, 5 sept. 1900, 19 dec. 1900. *A. S. S.*, XXX, p. 124; XXXI, p. 402; XXXIII, p. 226.

temporis S. Sedi submissa sunt et per varias eiusdem declarationes evanuerunt ipsaque disciplina accuratius praefinita et salubriter extensa est.

Secundum decretum 23 iunii 1886 poenitens tenetur recursum ad Sanctam Sedem instituere *per epistolam* et *per medium confessarii*. Confessarius scilicet conficiat epistolam, facta mentione absolutionis in casu urgenti acceptae, litterasque dirigat ad Cardinalem Poenitentiarium, qui rescriptum mittat in forma commissoria in actu sacramentali confessionis executioni tradendum a « confessario ab oratore electo vel eligendo ». At saepe eiusmodi sunt adiuncta, ut reditus sit impossibilis aut saltem perdifficilis, quia *vel* confessarius, v. g. tempore missionis, ad dissitum locum mox est profecturus, *vel* poenitens peregrinus non potest ibidem commorari donec rescriptum recipiatur.

S. Poenitentiaria providit pro istis circumstantiis, permittendo ut ipse poenitens *per seipsum* Romam recurrat ipsique rescriptum concedatur in forma gratiosa, adeo ut iam non egeat ope intermedia confessarii, qui rescriptum executioni mandet.

Quaesitum sane fuit « quando Missionario occurrit poenitens censuris innodatus et transiens obiter, ita ut missionarius non possit iterum poenitentem videre, numquid sufficit, posito casu urgentiori absolutionis, exigere a poenitente promissionem scribendi, tacito si vult nomine, ad S. Poenitentiariam intra mensem et standi illius mandatis quin confessarius ipse scribat ». Et S. Poenitentiaria respondit die 7 Nov. 1888 « affirmative » (38).

Eadem die S. Poen. declaravit periculum ne aperiantur epistolae a potestate civili non excusare ab obligatione recurrendi per epistolam ad Summum Pontificem, cum in precibus nomina et cognomina sint supprimenda (39).

S. Officium die 7 iunii 1889 declaravit, quod nova disciplina valet etiam pro casu quando poenitens fuerit perpetuo impeditus personaliter Romam adeundi et quod poena reincidentiae habetur in omnibus casibus quocunque modo reservatis Romano Pontifici (40).

Paulo postea *S. Officium* declaravit absolutionem datam in casibus urgentioribus a censuris, etiam speciali modo reservatis, esse directam (41). Orto dubio inter auctores de vi obligandi decreti 23 iunii 1886, *S. Officium* die 30 martii 1892, declaravit decretum omnino obligare praximque contrariam tolerandam non esse (42).

Ulterius decreto diei 16 iunii 1897 eiusdem *S. Officii* declaratum fuit, in casu quo nec infamia nec scandalum adsit in absolutionis dilatione, sed *valde durum sit* poenitenti in gravi peccato permanere per

(38) *Collect.* S. C. de Prop. Fide, II, n. 695.
(39) *Collect.* S. C. de Prop. Fide, *l. c.*, ad 6.
(40 Cfr. *A. S. S.*, XXIV, p. 742.
(41) Cfr. *A. S. S.*, XXIV, p. 746.
(42) *Collect.* S. C. de Prop. Fide, II, n. 1788.

tempus necessarium ad petitionem et concessionem facultatum absolvendi a reservatis obtinendam, simplici confessario licere a censuris Summo Pontifici reservatis directe absolvere, iniunctis de iure iniungendis, sub poena tamen reincidentiae in easdem censuras, nisi saltem infra mensem per epistolam et per medium confessarii absolutus recurrat ad S. Sedem (43). Quae concessio est vera extensio decreti 23 iunii 1886.

Si poenitens per se epistolam mittere Romam nequeat, licet confessarius hoc possit facere, ipse tamen potest absolvere sine onere, dummodo poenitenti sit impossibile ut iterum se sistat coram eodem confessario et simul ipsi durum sit adire alium confessarium (44).

Itaque novum ius apte praeformatum evasit; nam Codex, paucis mutatis, veterem disciplinam ex decretis S. C. S. Officii inductam accuratius determinat et confirmat, resoluta etiam controversia de reservatis dioecesanis.

Articulus X.

De peccato ratione sui reservato.

412. Peccatum Sedi Apostolicae reservatum ratione sui est falsa delatio qualificata. — 1. Can. 894 statuit: « *Unicum peccatum ratione sui reservatum Sanctae Sedi est falsa delatio, qua sacerdos innocens accusatur de crimine sollicitationis apud iudices ecclesiasticos* ».

Haec breviter animadvertere praestat:

1° Non qualibet falsa accusatio, sed tantum **sollicitationis ad turpia in confessione**, est peccatum reservationi obnoxium (cfr. can. 2368). Huiusmodi calumnia atrox est, cum gravissimas sequelas innocenti sacerdoti afferre possit.

2° Requiritur accusatio *iuridica* i. e. facta apud iudices ecclesiasticos competentes, et quidem debita forma, ita ut nullatenus sufficiat delatio quae fiat per litteras, per nuntium, etc.

3° Nihil interest utrum iudex ecclesiasticus in confessarium denuntiatum processerit necne.

4° Censura, qua punitur delictum falsae delationis (cfr. n. **413**), est *speciali modo* reservata S. Sedi; quare censemus etiam peccatum ita esse reservatum, non vero, ut antea (1), *specialissimo modo* (2).

(43) *Collect.* l. c. n. 1971.
(44) *Collect.* l. c. n. 2023.

---

(1) S. Off. 17 iun. 1866.
(2) Cfr. Santi, V, tit. 2, n. 4; Lehmkuhl, II, n. 526, 6.

5° Etiam *extra* mortis periculum, falso denuntians potest a quolibet confessario in casibus *urgentioribus* absolvi, servatis de iure servandis: tunc enim cessat reservatio peccati.

2. Igitur duplici ex capite delictum calumniosae accusationis est reservatum S. Sedi: *ratione sui* et *ratione censurae*. Reservatio ratione *censurae* iure Codicis statuitur; ratione *sui* i. e. *peccati*, statuta fuit a *Benedicto XIV*, qui primus hoc grave delictum circumscripsit, sublata confessarii facultate ab eo absolvendi.

« Quoniam improbi quidam homines reperiuntur, ait Benedictus XIV, qui vel odio, vel ira, vel alia indigna causa commoti, vel aliorum impiis suasionibus, aut promissis, aut blanditiis, aut minis aut alio quovis modo incitati, tremendo Dei iudicio posthabito, et Ecclesiae auctoritate contempta, innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos iudices falso sollicitationis insimulant: Ut igitur tam nefaria audacia, et tam detestabile facinus metu magnitudinis poenae coërceatur, quaecunque persona, quae exsecrabili huiusmodi flagitio se inquinaverit, vel per se ipsam innocentes confessarios impie calumniando, vel sceleste procurando, ut id ab aliis fiat, a quocunque sacerdote quovis privilegio, auctoritate, et dignitate munito, praeterquam a Nobis Nostrisque Successoribus, nisi in fine vitae, et excepto mortis articulo, spe absolutionis obtinendae, *quam Nobis et Successoribus praedictis reservamus*, perpetuo careat » (3).

Olim reservatio falsae delationis de sollicitatione habebatur generatim tanquam *poenalis*, attentis verbis Const. Benedicti XIV; ideoque censebant AA. ignorantiam ab ea excusare. Hodie standum est principio generali alibi exposito, scil. reservationem saltem principaliter non habere scopum poenalem, ac propterea ignorantiam nullatenus excusare.

3. Ex iure *particulari pontificio* olim habebatur alius casus reservatus S. Sedi, nimirum « peccatum confessariorum sacramentaliter absolventium quos quomodocunque noverint factioni *L'Action Française* actu adhaerentes quique ab ipsis, uti tenentur, moniti, ab ea se retrahere renuant... Huius reservationis ea vis est, ut in illis quoque casibus, in quibus iuxta canonicas dispositiones quaevis reservatio cessat, onus adhuc remaneat praedictis sacerdotibus ad S. Poenitentiariam recurrendi, sub poena excommunicationis specialiter S. Sedi reservatae, intra mensem a die obtentae sacramentalis absolutionis, vel postquam convaluerint si aegroti, et standi eius mandatis ». *S. Poenitentiaria* die 16 nov. 1928 (4).

Notandum, reservari peccatum *confessariorum absolventium*, non

(3) Const. « *Sacramentum Poenitentiae* », 1 iun. 1741, § 3.
(4) *A. A. S.* XX, 398.

vero fidelium actu adhaerentium factioni. In casu cessationis reservationis ad normam iuris, imponebatur tantum recursus intra mensem utilem sub poena excommunicationis speciali modo reservatae incurrenda; qui recursus, ad instar censurarum specialissime reservatarum, obligatorius erat etiam pro aegrotis in periculo mortis absolutis.

Nunc autem, prohibitione sublata ephemeridis *L'Action Française* (5), S. Poenitentiaria declaravit posse absolvi poenitentem asserentem se eidem factioni adhaerere tantum velle, si et donec Consilium factioni praepositum in sua agendi ratione stet declarationibus et cautionibus quae in decreto S. Officii cum suis adnexis continentur (6). Unde apparet dispositionem fuisse transitoriam, et casum hodie valde hypotheticum esse.

413. Excommunicatio lata in delinquentem. — Delictum falsae accusationis *excommunicatione* latae sententiae Sedi Apostolicae *speciali modo* reservata plectitur.

Can. 2363 statuit: « *Si quis per seipsum vel per alios confessarium de sollicitationis crimine apud Superiores falso denuntiaverit, ipso facto incurrit in excommunicationem speciali modo Sedi Apostolicae reservatam, a qua nequit ullo in casu absolvi, nisi falsam denuntiationem formaliter retractaverit, et damna, si qua inde secuta sint, pro viribus reparaverit, imposita insuper gravi ac diuturna poenitentia, firmo praescripto can.* 894 ».

Nonnulla sunt animadvertenda ad rectam intelligentiam huius canonis:

1° Omnes sive mares sive feminae, clerici vel laici, subsunt excommunicationi.

2° Nihil refert utrum quis *per se* vel *per alios* agat, seu utrum falsam accusationem ipse inferat, aut alium ad inferendam inducat, dummodo in hoc casu mandatum vel suasio *vere efficax* sit.

Quidam dicunt, id verificari etiam in casu quo quis « falsum rumorem spargit, praevidens et intendens ut ab aliquo ad Superiorem deferatur » (7). Hoc non videtur admittendum, cum vix aut ne vix quidem in eiusmodi casu haberi possit *influxus* vere *efficax* in ordine ad ipsam *denuntiationem*.

3° Non laicus vel clericus aut sacerdos qua talis, sed **confessarius** denuntiari debet; eatenus enim habetur crimen sollicitationis de quo in casu, quatenus agatur de *confessario*.

(5) S. Off. 10 iul. 1939; *Acta Apost. Sedis*, XXXI, 303.
(6) S. Poenit. 24 iul. 1939; *A. A. S.*, XXXI, 317.
(7) Chelodi, *Ius poenale*, n. 88.

Ideo censura hac non tenetur qui parochum aliumve sacerdotem falso apud Episcopum denuntiaverit, at non qua confessarium (8).

4° Ut censura incurratur, oportet agi *de vero sollicitationis crimine ad turpia*, iuxta Constitutiones Apostolicas et nominatim Constitutionem Benedicti XIV « *Sacramentum Poenitentiae* », 1 iun. 1741 (9). Hinc, etsi gravissime peccet, tamen excommunicationi haud subiacet, qui falso denuntiet sacerdotem seu confessarium de sollicitatione ad *aliud* crimen, praeter turpia, v. g. ad furtum, ad blasphemias, etc.

5° Denuntiatio fieri debet apud *Superiorem*, cuius nomine hic intelligitur non quilibet Praelatus, licet fortasse iurisdictione gaudeat in confessarium denuntiatum, sed *iudex ecclesiasticus*, is nempe, cuius est inquirere et procedere atque condignis poenis (cfr. can. 2368, § 1) animadvertere contra *sollicitantes ad turpia in confessione.*

Porro solis locorum Ordinariis (non autem Praelatis regularibus in subditos suos) aeque ac Inquisitoribus (ob suspicionem de haeresi) haec potestas iampridem tributa fuit (10) et quidem relate etiam ad sodales religiosos, quamvis ab ordinaria iurisdictione quomodolibet exemptos (11).

Quod iuris canonici Codex diserte confirmat c. 904: « ... debet poenitens sacerdotem, reum delicti sollicitationis in confessione, intra mensem denuntiare *loci Ordinario, vel Sacrae Congregationi S. Officii* ». Cfr. can. 894.

Itaque Superior in casu, est *vel* loci Ordinarius *vel* S. C. S. Officii. Iure antiquo Vicarius Generalis non poterat denuntiationem excipere, neque ipsi a fortiori, sine speciali S. Sedis licentia, facultas erat alios ad id deputandi (12). Quid iure novo dicendum sit, dicetur infra (n. **449**).

6° Necesse est ut *falso* seu ex *dolo graviter culpabili* denuntiatio fiat, quatenus insontem confessarium *sciens volens* de infando sollicitationis crimine quis accuset. Etenim *calumniosa* dumtaxat accusatio censura plectitur.

Nihil refert, utrum sacerdos generaliter sit innocens, an respectu tantum *huius* accusationis.

(8) Cfr. hac de re can. 904 et 2368; S. Alph., VI, n. 675 ss.; D'Annibale, III, n. 234 s.; Ball.-Palm., V, n. 1085 ss.; Bucceroni, *Comment.* IV, *De Const. Benedicti XV « Sacramentum Poenitentiae »*, n. 4 ss.; Noldin, III, n. 388 ss.; Ojetti, v. *Sollicitatio*, n. 3754; Santi, V, App. p. 226 ss.; Lega, IV, n. 7 ss.; Wernz, VI, n. 468 ss.; De Smet, *De absolutione complicis et sollicitatione*, n. 58 ss.; Berardi, *De sollicit.*, n. 23 ss.

(9) In hac Const. reservationis poena coërcetur detestabile facinus eorum, qui « innoxios sacerdotes *apud ecclesiasticos iudices* falso sollicitationis insimulant ».

(10) Olim denuntiatio fieri poterat etiam apud Inquisitores minores; sed hodie non dantur huiusmodi Inquisitores minores proprie dicti.

(11) Greg. XV, cit. Const. « *Universi* »; Instruct. S. Off. 20 febr. 1897 et 20 iul. 1890; D'Annibale, III, n. 238; Santi, *l. c.*, p. 219 ss.; Lega, IV, n. 539; Wernz, VI, n. 472, I.

(12) S. Off. 20 mart. 1901.

7° Denuntiatio fieri debet *iuridice* seu *iudicialiter*, nempe secundum *formam canonicam.*

Haec accurate describitur in instructione S. Officii 20 februarii 1867, ubi (n. 6) haec leguntur: « Denuntiationes *anonymae contra sollicitantes ad turpia nullam vim habeant;* denuntiationes enim fieri debent *in iudicio*, nempe coram Episcopo eiusve Delegato cum interventu Ecclesiastici viri, qui notarii partes teneat, et cum iuramento et cum expressione et subscriptione sui nominis ».

Quare « *nec sufficit si fiat* (denuntiatio) *per apochas, vel per litteras sine nomine et cognomine auctoris* » (13).

8° Facta denuntiatione, *statim* incurritur excommunicatio, quamvis forte ecclesiasticus iudex non instruat processum contra sacerdotem denuntiatum, vel, processu confecto, in eundem haud animadvertat canonicis poenis; nam *calumniosae* accusationis crimen perfectum consummatumque iam est (14).

414. Absolutio ab hac censura. — Tria requiruntur ut *falso* denuntians absolvi queat a censura, scil.:

1° ut calumniosam denuntiationem *formaliter* i. e. *coram Superiore eiusve delegato, servatis servandis*, retractaverit, ita quidem ut *nullo in casu* absolvi possit, nisi haec retractatio praecesserit; agitur enim de gravissima obligatione, quam ipsum naturale ius directe urget (15);

2° ut damna, si qua ex falsa denuntiatione secuta sint (ex. gr. si denuntiatus suspensus fuerit a celebratione Missae vel privatus beneficio aut dignitate), reparaverit *pro viribus*, h. e. ea meliore qua fieri queat ratione et mensura, attentis sive denuntiantis sive denuntiati conditionibus;

3° ut gravis ac diuturna imponatur poenitentia.

Gravis censetur poenitentia, quae respondet operi, quod sub gravi ab Ecclesia iniungitur, vel quod sub gravi obligaret, si praeciperetur: levis censetur unus ex consuetis psalmis, Litaniae Lauretanae, ter vel etiam quinquies *Pater* et *Ave* (16).

Quaenam censenda sit *diuturna*, alibi dictum est (n. **340**).

Ad praescriptum quod attinet can. 894, vide n. **412.**

(13) Cfr. Instruct. S. Off. 20 febr. 1867, n. 8; Wernz, VI, n. 472; De Smet, n. 97.

(14) Cfr. Chelodi, n. 88; Vermeersch-Creusen, *Epitome*, III, n. 565.

(15) Retractatio *mere privata* non sufficit, neque expedit practice ut fiat. Obstat etiam stylus S. Poenitentiariae.

(16) V. D'Annibale, I, n. 441; Génicot, II, n. 347, III.

415. Notae historicae et discrimen inter ius vetus et novum. — 1. *S. Alphonsus* (17) cum aliis docet duos esse casus Papae reservatos *sine censura*, nempe 1° *crimen falso accusantis sacerdotem de sollicitatione;* 2° *receptionem munerum* a regularibus *ultra valorem* 10 *scutatorum*, quae in eo consistit, quod quisquis acceperit talia munera a regularibus absolvi nequeat vel a maiori Poenitentiario, nisi accepta munera monasterio seu Ordini restituantur. Quocirca si quis iam restituerit, reservatio cessat; si autem nequeat restituere, absolvi poterit, dummodo serio promittat, se, cum poterit, esse restituturum.

Unde multi, imo plerique, praesertim recentiores, concludunt, peccatum hoc proprie reservatum non esse, sed incapacem esse absolutionis eum, qui, cum restituere possit, nondum restituerit.

2. Quare ante Codicem *unum* erat peccatum reservatum Sedi Apostolicae *ratione sui*, scil. falsa accusatio de crimine sollicitationis, ex Const. «*Sacramentum Poenitentiae*» Benedicti XIV, 1 iun. 1741, § 3 (18).

416. Peculiaris reservationis casus. — *Pius X*, in litteris Encyclicis «*Lacrimabili statu Indorum*» 7 iun. 1912, confirmans praescriptionem latam a *Benedicto XIV* Ordinarii locorum, nulla adnexa censura, reservavit peccatum illorum qui ausi fuerint «*Indos in servitutem redigere, vendere, emere, commutare, vel donare, ab uxoribus et filiis separare, rebus et bonis suis spoliare, ad alia loca deducere et transmittere, aut quoquo modo libertate privare, in servitute retinere*, etc.».

Est unicus casus a Sede Ap. ratione sui *Ordinariis reservatus*. Iste casus speciem transitoriae praescriptionis praesefert. Utrum adhuc vigeat, non constat. Practice tanquam non vigens habendus, stante dubio seu controversia.

(17) Lib. VI, n. 580.
(18) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 476; Lehmkuhl, II, n. 407.

CAPUT XII.

DE ABSOLUTIONE COMPLICIS ET SOLLICITATIONE AD TURPIA

Articulus I.

De absolutione complicis.

417. Complicitas in peccato turpi. — 1. *Complicitas* generatim est duorum vel plurium in eandem actionem externus mutuusque consensus; igitur **complex** dicitur, qui cum alio idem peccatum, in casu nostro turpe, committit, sive uterque operetur, sive unus tantum et alter consentiat.

2. Quare ut habeatur peccatum *complicitatis* qualificatum, de quo in casu, istae conditiones requiruntur:

1° Debet esse peccatum **mortale**, materialiter et formaliter.

Omnis delectatio venerea *directe* volita est *materialiter* gravis, quia non admittit parvitatem materiae. Requiritur *formalis* culpabilitas, seu necesse est, ut ignorantia vel error aut inadvertentia non excuset a contrahenda subiective gravi malitia, atque proinde ut etiam *formaliter* peccatum sit *grave* (1).

2° Peccatum debet esse *mortale* ex parte **utriusque**, adeo ut delictum qualificatum non exsistat *a*) si alterutra pars resistit vel consensum detrectat; *b*) si peccatum committitur cum persona amente, semifatua, ebria, dormiente aut cum infante; *c*) si gravitas peccati ignoretur aut ad illam bona fide non attendatur (2).

Ad habendam complicitatem, necesse non est, ut uterque operetur, sufficit ut unus tantum agat, v. g. ut unus alterum tangat et hic consentiat atque exterius consensum ostendat. Consensum autem exterius manifestare censetur, qui externe non resistit.

3° Peccatum debet esse **externum** ex parte utriusque, et grave **qua tale** (3): tum quia Const. Benedictina restringit disciplinam ad

(1) S. Alph., VI, n. 554; Ball.-Palm., V, 413; D'Annibale, *Comm.*, n. 84; Ioannardi, dissert. 1, cap. 2; De Smet. *De absolutione complicis et sollicitatione*, n. 4.
(2) S. Alph., *l. c.;* Bucceroni, *Comm.* IV, n. 64; Noldin, III, n. 369; Ferreres, II, n. 686; Génicot-Salsmans, II, n. 352.
(3) S. Alph., VI, n. 554; D'Annibale, *l. c.;* Génicot-Salsmans, II, n. 352; Lehmkuhl, II, n. 1203; Ioannardi, dissert. 1, cap. 2 s.

peccata contra *sextum* Decalogi praeceptum, excluso proinde peccato interno, contra nonum praeceptum: tum quia solum peccatum externum potest esse peccatum complicitatis (4).

Quare peccatum internum desiderii, affectus aut pravae cogitationis non sufficit, neque interni peccati externa manifestatio.

Deest complicitas, si mas mulierve, cum qua sacerdos peccat, *exterius* resistat, quamvis *interius* consentiat.

Adest huiusmodi peccatum *externum* grave contra castitatem non solum, ut palam est, quando actus est consummatus, verum etiam cum quis sibi procurat commotionem carnalem cum adnexa delectatione venerea, sive ponendo, seclusa causa proportionata, actum *de se libidinosum*, nempe qui natura sua tendat ad veneream commotionem excitandam, v. g. tactum in partibus inhonestis; sive ponendo actum *in se non libidinosum*, cum intentione excitandi illam commotionem, eumque adhibendo uti medium ad provocandam veneream delectationem.

Unde tactus et oscula in partibus honestis ipsaque manuum contrectatio, si cum dicta prava intentione exterius manifestata admittatur eaque consequatur venerea delectatio, actum externum contra castitatem important (5).

At necesse omnino est, ut *utraque* pars malitiam actus *externi* gravis contrahat, secus *vera complicitas* certe abest. At quoad excommunicationem incurrendam ex parte sacerdotis absolventis, attendi debet declaratio extensiva lata a S. Officio die 14 nov. 1934. Cfr. n. **423**.

4° Pars **utraque** participare debet in **eodem** peccato gravi. Quae mutua participatio facile dignoscitur si actus sint *in se libidinosi*, sive consummati sive non, sive utraque pars active sese habeat, uti in amplexibus, sive una tantum pars activa sit et altera passiva. Praesumitur in hoc casu procurationem delectationis venereae esse communem *utrique* parti, etiam passive, nisi innotescat alterutram consensum revera detrectasse.

Ubi agitur de actibus *de se non libidinosis*, mutua participatio non ita facile dignoscitur. Necesse est non modo ut actus communis sit utrique parti, verum etiam ut constet, ex adiunctis, de intentione libidinosa et commotione carnali utrique communi et mutuo nota.

De venerea intentione et commotione constare potest non solum ex verbis, signis, nutu etc., sed etiam ex aliis corporis indiciis, praesertim ex inflammatione vultus et oculorum (6).

(4) S. Alph., VI, n. 554; De Smet, n. 5; Bucceroni, n. 75; Lehmkuhl, II, n. 1202.

(5) Cfr. Bened. XIV, *De Synodo dioec.*, lib. VII, cap. 14, n. 4; Ball.-Palm., V, n. 414; De Smet, n. 6; Lehmkuhl, *l. c.*; Génicot-Salsmans, II, n. 352.

(6) Cfr. *Nouvelle Revue théol.*, III, p. 595 ss.; De Smet, n. 7.

Controvertitur, num *cooperatio proxima* ad peccatum turpe alterius sufficiat, an potius requiratur complicitas *immediate* in ipsa actione turpi. Quidam affirmant; alii negant (7).

Cooperatio, ut *cooperatio*, licet *proxima*, est peccatum vel contra castitatem tantum, vel contra iustitiam si ius strictum alterius laedat, non autem contra castitatem; ideoque non sufficit, *qua talis*, ad constituendum casum complicitatis, de qua nunc agitur. Attamen si actus seu verba quibus cooperatio exprimitur et ad effectum demandatur, sint *graviter ac mutuo inhonesta*, ut vix non semper accidere solet, certe habetur complicitas, non quidem ratione cooperationis, sed ratione eorundem actuum seu verborum quae externam ac mutuam culpam gravem ex se ipsis constituunt.

Item habetur complicitas, si sacerdos conveniat cum Caio de seducenda Bertha ad turpia patranda; etsi quacunque de causa peccatum turpe cum Bertha non admittatur. Ipse Caius ex pacto seductionis complex est (8).

3. Si sacerdos per summum nefas induceret feminam ad credendum peccato prorsus vacare si turpiter ab ipso tangi se sineret, eaque ab illo decepta *bona omnino fide* (quae tamen perquam raro est admittenda, saltem ad longum tempus) turpiter tangi pateretur, quin formale in se peccatum admitteret, non haberetur vera et proprie dicta complicitas (9), ut supra dictum est.

4. Complicitas tantum **« in peccato turpi »** heic attenditur, cuius nomine intelligitur omne peccatum contra *sextum* Decalogi praeceptum, licet copula non consummatum, dummodo sit *mortale* ex utraque parte et *externum*.

Quamvis dedeceat a sacerdote absolvi complicem in qualicunque peccato, urgentiores tamen adsunt *rationes* ut peculiari severitate prohibeatur sacerdoti absolutio complicis *in peccato turpi*. Sane maius exsistit periculum mutuae seductionis et relapsus in confessione complicis circa mutuum peccatum instituta; praeterea verecundia, quae adeo a turpi culpa retrahit peccatores, minueretur vel penitus forte removeretur, si peccata illa possent coram confessario complice accusari.

Ex dictis dubitandum non est quin tactus, oscula, amplexus, aspectus et colloquia peccatum complicitatis constituant, si *exterius* et *vicissim* sint *graviter* turpia. Sane vocabulum *peccatum turpe* significat, iuxta obvium germanumque sensum, quamlibet culpam contra sextum. Nonne enim oscula, tactus, amplexus inhonesti etc. sunt vere peccata, et quidem contra castitatem seu turpia?

(7) Cfr. Bucceroni, n. 69; Noldin, *De poenis eccl.*, n. 62; Ithur, *Cas.* 53, n. 24; D'Annibale, *Comm.*, n. 83.

(8) Cfr. D'Annibale, n. 83; Ciolli, *Commentario pratico delle censure*, n. 91; Del Vecchio, I, n. 582.

(9) Cfr. Bucceroni, n. 69; Ithur, *Cas.* 41, n. 25.

Contraria sententia hodie quavis caret probabilitate, tum si attendantur ipsissima legis verba, tum si consideretur authentica declaratio a *S. Off.* die 28 mensis maii 1873 data. Sane declaratum fuit « prohibitione absolvendi complicem in materia turpi... comprehendi nedum tactus, verum omnia peccata gravia et exterius commissa contra castitatem, etiam illa, quae consistunt in meris colloquiis et adspectibus, qui complicitatem important ».

5. Necesse non est ut peccatum commissum fuerit occasione confessionis aut in connexione cum illa. Si huiusmodi connexio adesset, applicanda foret alia disciplina a *Benedicto XIV* statuta et a Codice confirmata (can. 904 et 2368).

Nec requiritur ut peccata turpia patrata fuerint *post sacerdotium* (10). Nihil sane refert quonam *tempore* confessarius deliquerit, adeo ut urgeat prohibitio absolvendi complicem cum quo ipse olim peccaverit, ex. gr. ante ordines sive sacerdotium.

Id liquet ex responsione *S. Poenit.* 22 ian. 1879, quae declaravit « confessarium non posse absolvere complicem, cum quo *ante sacerdotium*, in puerili aetate, turpiter egit, nisi moraliter certus sit, ipsum iam ab alio confessario directe et valide a peccato complicitatis absolutum fuisse ». Contrariam tamen sententiam improbabilem, perspecto praesertim fine legis, dicere non audemus.

418. Ex defectu unius alteriusve conditionis supra memoratae, non habetur peccatum turpe, de quo lex agit (nec proinde fit locus excommunicationi) in hisce casibus: 1° si peccata sint *dubia*, sive dubio iuris sive dubio facti; 2° si peccata sint *venialia*, vel ex parvitate materiae vel ex actus imperfectione; 3° si peccata sint gravia quoad actum internum, utpote ex pravo affectu posita, at levia quoad actum externum, v. g. osculum in partibus honestis aut parum inhonestis.

419. Absolutio proprii complicis omnino vetatur. — 1. Absolutio complicis in peccato turpi est graviter **illicita** et etiam **invalida**, excepto periculo mortis.

Can. 884 statuit: « Absolutio complicis in peccato turpi *invalida* est, *praeterquam in mortis periculo*, et etiam in periculo mortis, extra casum necessitatis, est ex parte confessarii *illicita* ad normam Constitutionum apostolicarum et nominatim Constitutionis Benedicti XIV *Sacramentum Poenitentiae*, 1 iun. 1741 ».

(10) Bucceroni, III, n. 1290; Palmieri (in oper. Ball.), V, n. 416; Lehmkuhl, II, n. 935; Tanquerey-Quévastre, n. 1197; Ferreres, II, n. 687, q. 2; Arregui, n. 645, 3°.
Contradicit Ball. (V, n. 416), qui tamen, ut ait Farreres (*l. c.*), « non videtur audiendus ». Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 352; Vermeersch, III, n. 499.

2. Haec animadvertenda sunt:

1° Discrimen inter casum *periculi* mortis, et *extra* huiusmodi periculum evidens est ex Constitutionibus Benedictinis atque ex tenore citati canonis.

Extra periculum mortis absolutio complicis in peccato turpi est semper illicita et invalida propter defectum iurisdictionis in confessario; *in periculo mortis* est semper valida; est autem licita vel illicita in tali periculo, prout adsit vera necessitas necne.

2° In Constitutionibus Benedictinis ad quas nos remittit can. 884, duo vetantur: confessionem complicis excipere, et eum absolvere. Sed unum propter alterum vetitum videtur, ideoque revera unum tantum. At *iure naturali* plerumque, *ob periculum*, nec sacerdos debet audire confessionem personae complicis, neque haec illi confiteri.

Utrum hoc grave sit, an leve, ex ipso periculo metiri convenit. In dubio utrum periculum proximum sit, an remotum, mortali non caret. Sed necesse est ut *sciens prudens* sacerdos excipiat confessionem, vel excipere pergat. Quare excusabitur non modo si complicem non agnovit, aut suae complicitatis non meminit, sed etiam si periculum non animadvertit (11).

3° Can. 884 prohibitionem absolutionis extra necessitatem moribundo impertiendae, expresse restringit respectu *solius confessarii*, concedendo illa prohibitione non teneri in casu poenitentem moribundum; cui proinde licet, in mortis periculo, confiteri sacerdoti complici ab eoque absolutionem recipere etiam *extra* casum necessitatis (12). Ratio est, quia Ecclesia, piissima Mater, plenam libertatem moribundis concedit, ne dubiis et anxietatibus vexentur in extremo vitae agone.

4° Quid sit *periculum mortis*, quotuplici ex causa accidere possit etc., vide n. **298**.

Periculo mortis, nostra sententia, aequiparatur etiam causa *gravissima*, quae tamen, in casu de quo agitur, perquam raro exsistere potest. Cfr. n. **425bis**.

419bis. Quaestiones peculiares. — I. Utrum confessarius *in perpetuum* careat iurisdictione in peccatum complicitatis, atque idcirco etiamsi fuerit per absolutionem iam *directe* remissum, controvertitur.

Plures negant, v. g. *Bucceroni*, *D'Annibale*, *Génicot*, *Aertnys*, etc. (13). Alii affirmant, v. g. *Ballerini*, *Noldin*, *Scavini*, etc. (14). Ratio senten-

(11) Ball.-Palm., V, n. 416; D'Annibale, n. 85; Génicot-Salsmans, II, n. 351; Bucceroni, *Comm.* IV, n. 70.
(12) De Smet, n. 8, not. 3; Scavini, *Theol. mor.*, III, n. 485; Bucceroni, *l. c.*
(13) Bucceroni, *Comm.* IV, n. 76; *Theol. mor.*, III, n. 1293 s.; D'Annibale, III, n. 324, not. 37; *Comm. in Const.* « *Apost. Sedis* », n. 87.
(14) Ball.-Palm., V, n. 415; Noldin, III, n. 385, 3; Scavini, *Theol. mor.*, III, n. 485.

tiae negantis confessarium iurisdictione carere, haec est: peccatum complicitatis, cum sit iam *directe* remissum, non est materia necessaria confessionis, sed libera, ideoque videtur de hoc peccato iudicandum sicut de reservatis directe absolutis.

Ratio sententiae affirmantis eruitur *hodie* ex canone 884, qui *absolute* et *sine ulla restrictione* statuit: « Absolutio complicis in peccato turpi *invalida* est, praeterquam in mortis periculo ». Quae verba, prout sonant, videntur significare confessarium in peccatum complicitatis omni iurisdictione *directe* carere. Dicimus *directe*, quia valida profecto est absolutio, iuxta omnes, si poenitens, postquam a peccato complicitatis ab alio confessario iam directe fuerit absolutus, confessionem instituat apud complicem et idem complicitatis peccatum, *una cum aliis*, clavibus Ecclesiae subiiciat.

Sententia affirmativa de carentia iurisdictionis in perpetuum speculative videtur probabilior, sed negativa *practice* tuta, attento responso S. Off. 29 maii 1867, ad normam can. 6, 4°, 15 et 209, dici debet.

Ad praxim quod attinet, omissa quaestione theoretica de valore absolutionis, honor sacramento debitus et ipsemet pudor, si quis est in sacerdote, postulat ut is nunquam in posterum excipiat complicis confessionem. Quod interdum ipso iure naturali, propter *periculum*, potest esse vetitum, ut supra diximus (n. **419**, 2).

Ceterum *S. Poenitentiaria*, cum facultatem concedit absolvendi ab excommunicatione sacerdotem, qui complicem suum absolvit, imponit praeceptum, ut sacerdos abstineat, quantum citra grave scandalum possit, ab audiendis confessionibus personae complicis.

II. Utrum valida sit absolutio quam sacerdos complex *bona fide* impertitur, sive quia ignorat se carere iurisdictione, sive quia non advertit poenitentem esse suum complicem, sive quia *inadvertenter* dat, ita ut citra sacrilegium absolvat, non convenit inter doctores.

Nonnulli affirmant absolute (15); alii negant (16); alii dicunt validam esse, sed *prima vice* tantum (17).

Qui validam eam dicunt, hisce rationibus innituntur: « privatio iurisdictionis habet rationem poenae; poena autem ab ignorantibus non incurritur: solum sacerdos qui *ausus fuerit* complicem absolvere, privatur iurisdictione; atqui ausus temerarius abest omnino, posita bona fide complicis absolventis ».

Porro neutra ratio iure *novo* valet. Non prior, quia ex praescripto can. 2229, § 3, 1°, ignorantia legis aut poenae, etsi non fuerit crassa vel supina, non excusat a poenis vindicativis latae sententiae; non alia, quia ius novum, cui omnino

(15) Scavini, III, n. 485; Pennacchi, *Comm. in Const. « Apost. Sedis »*, I, p. 312 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 352.

(16) Grassi, *De sacram. Poenit.*, cap. XIV, q. 11, n. 3; *Nouvelle Revue théol.*, tom. III, p. 287, not. 2.

(17) D'Annibale, *Comm.*, n. 87. Cfr. Bucceroni, *Comm.*, n. 73; Noldin, III, n. 385, 1, b.; Del Vecchio, I, n. 582.

hodie standum est, nullam mentionem facit de ausu temerario (cfr. can. 884), aliter ac Constit. Benedicti XIV.

Omnibus mature perpensis, putamus absolutionem in casu, saltem probabilius, esse invalidam.

III. Praeterea quaeri solet a DD., num **valida** sit absolutio **aliorum** peccatorum, si a confessario complice absolvatur poenitens, qui bona fide ad eum accedat, sive accuset peccatum complicitatis, a quo nondum est absolutus, sive illud inculpabiliter reticeat.

Si *bona fide* peccatum complicitatis poenitens *reticeat*, absolutio ut valida est habenda; et confessarius in excommunicationem non incurrit. Si, contra, poenitens *accuset*, etsi bona fide, complicitatis peccatum, ita ut confessario *certo* innotescat illud remissum nondum esse, excommunicationem procul dubio ipse non effugit, et absolutio quoad cetera peccata, iuxta plures est valida (18), iuxta alios invalida (19).

Ratio prioris sententiae multiplex est.

1° Privatio iurisdictionis respicit peccatum complicitatis, non alia, quae proinde, si directe remitti possunt vi absolutionis, indirecte etiam illud debet necessario remitti, atque idcirco absolutio valida fit.

2° Privatio iurisdictionis est poena gravissima, de qua *certo* constare debet; at non constat, saltem *certo*, confessarium complicem carere iurisdictione in cetera peccata; ergo.

3° Admissa hac sententia, privatio iurisdictionis sive poena in odium tanti criminis statuta, non fit inutilis aut fere inutilis, ut contendunt patroni alterius opinionis, quia peccatum complicitatis *indirecte* tantum remittitur in casu, atque ideo manet stricta obligatio illud iterum accusandi ut *directe* remittatur.

4° Huic sententiae favet declaratio *S. Poenitentiariae*, 15 maii 1877 (20), quae respondit « privationem iurisdictionis absolvendi complicem in peccato turpi... *esse in ordine ad ipsum peccatum turpe* (ergo non in ordine ad alia), *in quo* idem confessarius complex fuit » (21).

Rationes sententiae negantis plures sunt. Ex his praecipuae referendae:

1° In Constitutione « *Sacramentum Poenitentiae* » Benedicti XIV de-

(18) Ball.-Palm., V, n. 417; Lehmkuhl, II, n. 936, nota 2; Bucceroni, III, nn. 1291 et 1293; *Comm.* IV, n. 71; Génicot-Salsmans, II, n. 352, 4°; Ferreres, II, n. 688.

(19) Cfr. De Smet, n. 15; Bucceroni, III, nn. 1291 et 1293; Ball.-Palm., *l. c.;* Noldin, III, n. 370, ed. post. Cod.

(20) Argumentum nec decisivum nec validissimum ex hac responsione S. Poenitentiariae erui potest, quia verba intelligi possunt duplici sensu. Vel significant iurisdictionis privationem, et absolvendi prohibitionem afficere *solum* peccatum complicitatis, manente iurisdictione et absolvendi licentia respectu aliorum peccatorum, quae persona complex commisit; vel significant auferri iurisdictionem et absolvendi licentiam quoad omnia peccata, idque unice fieri intuitu et ratione peccati complicitatis. Cfr. infra.

(21) Cfr. Bucceroni, *l. c.;* Ferreres, II, n. 688, q. 6; De Smet, nn. 13, 15 ss.

claratur prohibitio lata et iurisdictio ablata « *ad confessionem personae complicis excipiendam* » (§§ 4 et 5); dicitur sacerdos respectu personae complicis esse quasi confessarius non legitimus, *non approbatus* (§ 5); dicitur iurisdictione carere « in huiusmodi peccati et *poenitentis genere* » (§ 5); quae verba « in poenitentis genere » excludunt possibilitatem absolvendi ipsam personam a ceteris peccatis, adeo ut aequiparandus non sit confessario respectu peccati reservati, uti res esset si diceretur sacerdos carere tantum iurisdictione *in genere peccati*.

In Const. « *Inter praeteritos* » luculentius id enuntiatur: « Quemcunque confessarium *omni* auctoritate et iurisdictione *absolvendi personam complicem* in peccato turpi et inhonesto... privavimus, adeo ut absolutio ab eodem data *nulla* atque *invalida* remaneat, tanquam ab eo data, qui a nobis *iurisdictione* ad absolvendum necessaria in eo casu *privatus est* » (§ 58).

2º *S. Off.* in Instructione die 20 febr. 1867 data, haec habet: « Sacerdoti cuilibet *omnis* facultas et iurisdictio *ad sacramentales confessiones personae complicis*... excipiendas adimitur, nisi extrema prorsus urgeat necessitas, nimirum si in ipsius mortis articulo alter sacerdos desit ».

3º *S. Poenitentiaria*, quando sacerdos a censura absolutioni complicis adnexa absolvitur, hanc clausulam ponere solet, nimirum ut complex sacerdos poenitentem, ad eum forte redeuntem, antequam ad alium confessarium remittat, moneat « *de nullitate praeteritarum absolutionum* » (22); nulla quidem facta distinctione inter casum bonae vel malae fidei ex parte poenitentis; imo eo ipso quod poenitens dicitur *monendus*, supponitur bona fides.

4º Quod peccatum complicitatis exponatur bona aut mala fide, parum vel nihil refert, quia ratio legis Benedictinae integra manet (23).

5º Si sacerdos complex in ordine ad peccatum complicitatis sese habet aeque ac respectu peccati reservati, nimirum servata iurisdictione in reliqua peccata personae complicis, ipsam absolvere potest, indirecte a peccato complicitatis et directe ab aliis, non solum in casu bonae fidei vel periculi infamiae aut gravis scandali, ut passim admittunt patroni alterius sententiae, verum etiam quando durum est poenitenti remanere in peccato lethali per tempus brevissimum (cfr. n. **402** ss.).

6º Hisce argumentis accedit non levis confirmatio ex can. 884, in quo simpliciter et sine ulla restrictione statuitur: « *Absolutio complicis in peccato turpi invalida est*, praeterquam in mortis periculo » (24).

Patroni alterius sententiae, ut supra dictum est, nituntur praesertim responsione *S. Poenitentiariae* diei 15 maii 1877, in qua privatio iurisdictionis et absolvendi prohibitio dicitur « *esse in ordine ad ipsum peccatum turpe, in quo* (idem) *confessarius complex fuit* ».

(22) Cfr. Const. « *Si unquam* » Pii XI, 15 iul. 1924, n. 1; *A. A. S.*, XVI, p. 310.

(23) Cfr. D'Annibale, III, n. 324; Lehmkuhl, II, n. 1203; Arregui, n. 646; De Smet, n. 17; Bucceroni, *l. c.*

(24) Cfr. Prümmer, III, n. 452; De Smet, *l. c.*; Noldin, III, n. 370; Vermeersch, III, n. 499.

Ad rem haec opportune animadvertenda:

1º *S. Poenitentiaria* minime dicit privationem iurisdictionis afficere *solum* peccatum complicitatis, sed *esse in ordine ad illud peccatum*, nempe privationem et prohibitionem esse ratione illius peccati, et propter illud, atque eius praesentiae seu accusationi subordinatam.

2º Responsum *S. Poenitentiariae*, praesertim cum approbatio Ssmi non accesserit, dispositionibus Benedictinis nullo pacto derogare potuit.

3º Hodie standum est praescripto can. 884.

Rationibus hinc inde allatis mature perpensis, sententia negans validitatem absolutionis probabilior, saltem theoretice, dicenda.

420. An admittenda suppletio iurisdictionis in casu complicitatis. — 1. Nonnulli auctores opinantur « errorem communem supplere iurisdictionem, quando absolutio complici indebite impertitur ». Sed immerito, quia Ecclesia, ob errorem communem supplendo iurisdictionem, intendit consulere non aliquibus tantum, qui decepti putarent iurisdictionem sacerdoti complici inesse, sed multitudini hominum, communi persuasione id falso existimantium. Porro, cum de complice absolvendo agitur, duo tantum intersunt, scil. confessarius et poenitens; ideoque error *communis* abest.

2. Si agitur in praedicto casu de dubio positivo et probabili, Ecclesia ex can. 209 certo supplet, ideoque valida est absolutio. Cfr. n. **346**.

421. An poenitens, urgente necessitate, reticere valeat peccatum complicitatis. — 1. Quidam probabilem habent sententiam, quae tenet poenitentem in necessitate communicandi vel celebrandi, quando alius confessarius praesto non est, posse confessionem instituere apud confessarium complicem, reticendo peccatum complicitatis, quasi ageretur de peccato Episcopo reservato in similibus adiunctis (25). Quod si, dicunt, peccatum complicitatis bona aut mala fide in tali casu accusatum fuerit, sacerdos absolvens eatenus effugit excommunicationem quatenus explicite moneat poenitentem de iteranda accusatione peccati complicitatis apud *alium* confessarium.

Fundamentum huius opinionis *hodie*, attenta facultate absolvendi a casibus reservatis etiam *simplici* confessario competente, si necessitas urgeat (cfr. n. **391** ss.), solidum non est. Ergo.

Practice melius est, ad vitandum *periculum*, ut poenitens abstineat ab huiusmodi confessione; proinde vel omittat S. Communionem, nisi urgeat peculiaris ratio necessitatis aut saltem devotionis, vel, omissa confessione et elicito actu contritionis perfectae, ad illam accedat.

(25) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 426; Noldin, III, n. 386; Génicot, II, n. 354; Ferreres, *l. c.*

2. Certe nefas est absolvere poenitentem a ceteris peccatis, et pro absolvendo peccato complicitatis ad alium confessarium remittere, quod in reservatis qnandoque licet (26).

Ratio est, quia in casu non occurrit reservatio, cum nullatenus iudicium ad Superiorem avocetur, sed prohibitio absolvendi, atque ideo excipiendi confessionem sacramentalem complicis.

422. Excommunicatio specialissimo modo S. Sedi reservata. — 1. Contra *absolventem* vel *fingentem absolvere* complicem in peccato turpi statuta est *excommunicatio* latae sententiae *specialissimo modo* R. Pontifici reservata. Sane can. 2367 statuit:

« § 1. *Absolvens vel fingens absolvere complicem in peccato turpi incurrit ipso facto in excommunicationem specialissimo modo Sedi Apostolicae reservatam; idque etiam in mortis articulo, si alius sacerdos, licet non approbatus ad confessiones, sine gravi aliqua exoritura infamia et scandalo, possit excipere morientis confessionem, excepto casu quo moribundus recuset alii confiteri* ».

« § 2. *Eandem excommunicationem non effugit absolvens vel fingens absolvere complicem qui peccatum quidem complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, sed ideo ita se gerit, quia ad id a complice confessario sive directe sive indirecte inductus est* ».

2. Plectitur gravissima hac censura « **absolvens** », qui nempe habet intentionem vere absolvendi et formam absolutionis reipsa cum tali intentione profert. Nam *iudicium* heic agitur, et absolutio est instar *sententiae.*

Quapropter duo sunt necessaria ex hoc capite, nimirum ut *et* crimen in iudicium fuerit deductum, *et* iudex super eo sententiam dixerit. Itaque sive poenitens peccatum reticuerit, sive confessarius poenitentem inabsolutum dimiserit, i. e. *mere audierit*, sed neque absolverit neque absolvere simulaverit, censura non contrahitur (27).

Eadem censura punitur quoque « **fingens absolvere** », qui scil. *simulat* absolutionem impertire, at reipsa non absolvit. Necesse est, ut poenitens *in errorem inducatur, quatenus existimet se vere absolvi;* secus non incurritur excommunicatio.

S. Poenitentiaria 9 oct. 1751 et 1 mart. 1878 declaravit confessarios *simulantes* absolutionem complicis censuram non effugere. Quae declaratio confirmata fuit a S. Officio 5 dec. 1883 « *facto verbo cum SSmo* » (28).

(26) S. Alph., VI, n. 385; D'Annibale, *Comm.*, n. 86.
(27) Cappello, *De censuris*, n. 423; S. Alph., VI, n. 556; Ball.-Palm., V, n. 412 ss.; D'Annibale, *Comm.*, n. 86; Génicot-Salsmans, II, n. 352 s.
(28) *Acta S. Sedis*, XVII, p. 555.

S. Alphonsus (29), licet novisset responsum S. Poenitentiariae 9 iul. 1751 eique prius adhaesisset, postea tamen, mutata sententia, docuit absolvere *fingentes* non subesse excommunicationi. Quae opinio etiam ante Codicem, attentis responsis in contrarium latis a S. Sede, omni carebat probabilitate.

3. Itaque **excommunicationem non contrahit:**

1° Qui audit confessionem complicis, at illum *non absolvit* (nec *fingit* absolvere), quia sola exceptio confessionis est quidem sacerdoti complici prohibita, non tamen sub excommunicationis poena.

2° Qui *ex inadvertentia* absolvit, aut in quadam mentis *perplexitate;* et generatim quoties, ex imperfectione actus sive intellectus sive voluntatis, deest peccatum mortale.

3° Qui absolvit poenitentem, de quo dubitat, num sit proprius complex, necne. At sacerdos *dubitans* tenetur in casu *rationabilem curam* adhibere, ex. gr. rogando quo tempore peccatum sit commissum, a quo tempore sit confessus etc., ne a peccato complicitatis absolvat.

4° Qui absolvit complicem, a quo nec in actu peccati nec *postea* agnitus fuit, cum minime teneatur se ipsum diffamare per delicti manifestationem; attamen, si in actu peccati cognitus non fuerit, sed postea tanquam complex et sacerdos agnitus sit, certissime censuram contrahit.

5° Si dubitet an cum eo peccaverit *graviter* etiam quoad opus externum, v. g. si merito dubitat utrum turpiloquium fuerit mortale, si poenitentem ex more regionis deosculatus est, sed *intus* aestuans (30).

6° Qui poenitentem de hac re monitum cum sola benedictione dimittit, etsi alii in errorem inducantur, seu existiment Titium poenitentem fuisse revera absolutum: fictio enim attenditur unice ex parte poenitentis, *quatenus putet se vere absolvi.*

4. Contra, **excommunicatione plectitur:**

1° Absolvens complicem, qui sacerdotem hic et nunc seu in actu confessionis ut complicem non cognoscit, sed antea probe cognovit (31).

2° Qui absolvit ex ignorantia *crassa* vel *supina* (a fortiori *affectata;* cfr. n. **372**); nam talis ignorantia nequaquam excusat, cum can. 2367, § 1 dicat simpliciter *absolvens*, prout Const. « *Apostolicae Sedis* », et ausum temerarium, praesumptionem etc., aliter ac in Be-

(29) Lib. VI, n. 556.
(30) Cfr. S. Alph., VI, n. 554, dub. 2; D'Annibale, n. 86, not. 16; Bucceroni, n. 66 ss.; Noldin, III, n. 385; Pennacchi, p. 1, 311 ss.; Lehmkuhl, II, n. 1202; Ball.-Palm., V, n. 413 ss.; De Smet, n. 21 s.
(31) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 42 ss.; Noldin, n. 63, 3°; Ciolli, n. 101; Ball.-Palm., *l. c.;* D'Annibale, n. 86.

nedictina Constitutione, minime exigat, ut iam declaraverat S. Off. 13 ian. 1892 (32).

Excusat a censura, contra, ignorantia *simpliciter* culpabilis, etsi graviter mala (33).

423. An incurratur excommunicatio, si poenitens peccatum complicitatis non accuset. — 1. Ex can. 2367, § 2 excommunicationem non effugit *absolvens* vel *fingens absolvere* complicem, qui peccatum complicitatis non confitetur, sed ideo non confitetur, quia ad id a complice confessario sive *directe* sive *indirecte* inductus est.

Porro quid significet vox *directe* et *indirecte*, S. Poenitentiaria authentice declaravit in responsione diei 19 febr. 1896: « *Directe* autem confessarius inducit poenitentem, quando positive et explicite eum praemonet de tacendo peccato complicitatis, quia v. g. illud iam novit et declaratio illius esset inutilis. *Indirecte* vero inducit, quando confessarius suadere conatur poenitenti, sive quod actio turpis cum ipso commissa non est peccatum, sive saltem non tam grave, ut de ipso inquietari debeat; unde poenitens concludit ipsi licere non declarare tale peccatum, et ab eo declarando revera abstinet ».

2. *S. C. S. Officii* ad dubium: « An inter indirecte inducentes, de quibus in can. 2367, § 2 Codicis I. C., adnumerandus etiam sit confessarius qui, sive intra sive extra confessionem sacramentalem, alicui persuaserit in turpibus inter se patrandis aut nullum aut certe non grave inesse peccatum, eumque consequenter, de aliis tantum sibi postea confitentem, sacramentaliter absolvit vel fingit absolvere », die 14 nov. 1934 respondit: « *Affirmative*, facto verbo cum SSmo » (34).

Hoc responsum mutat doctrinam antiquam, cum sit declaratio vere extensiva seu nova lex; ideoque addita verba: « *facto verbo cum SSmo* ».

424. An plectatur excommunicatione qui absolvit complicem iam rite absolutum, vel non cognitum, et quaenam sit praxis S. Poenitentiariae. — 1. Quaerunt DD. *an incurrat excommunicationem qui absolvit complicem iam ab alio rite absolutum.*

Nonnulli affirmant, quia lex non distinguit. Plerique merito negant, quia lex removet huiusmodi confessionem, praesertim ne facilitas absolutionis obtinendae foveat licentiam peccandi et relabendi.

Sentenția negativa practice certa est, ad normam can. 19 et 2219, § 1.

(32) Cfr. D'Annibale, n. 86; Noldin, n. 63; Ferreres, II, n. 689; De Smet, n. 22; Pennacchi, I, p. 320 ss.

(33) Cappello, *De censuris*, n. 43.

(34) *Acta Apost. Sedis*, XXVI, p. 634.

2. Si confessarius hic et nunc complicem *non agnoscat*, quamvis ipsum alias bene noverit, excommunicationem, ut supra diximus, non incurrit, et nullo modo peccat. Absolutio autem est valida: quoad alia peccata *directe*, quoad peccatum complicitatis *indirecte*.

Nonnulli dicunt etiam peccatum complicitatis in huiusmodi casu remitti *directe* (35).

3. Excommunicatio, quam contrahit *absolvens* vel *fingens* absolvere, ita est reservata ut, dum ab aliis quibuslibet etiam specialissimo modo reservatis confessarius potest absolvere, non iniuncto onere recurrendi, si recursus sit moraliter impossibilis, **nunquam** e contra **possit ab ea absolvere,** *quin onus recurrendi iniungat* (cfr. n. **403**).

Confessarius non poterat olim sacerdotem reum absolutionis proprii complicis absolvere tempore Iubilaei, aut vi Bullae, quae appellatur *Cruciatae*, aut alterius cuiuslibet *indulti;* aliter recentius occasione Iubilaei (36).

4. *S. Poenitentiaria*, cum facultatem tribuit absolvendi confessarium qui ausus fuit absolvere complicem, praecipere solet ut *in perpetuum* abstineat deinceps a complicis confessione excipienda.

Praeterea facultas hac similive clausula limitatur: « Si *tres* aut plures personas, sive unam *ter* aut *pluries* absolvere ausus fuerit (iniungas), ut ipsum confessarii officium, quo tantopere abusus est, quam primum poterit, infra tempus ab absolvente determinandum, non tamen ultra tres menses, si sit simplex confessarius; si autem parochus, non ultra sex menses, dimittat ».

Verba *tres, ter* aut *pluries* olim intelligenda erant non ab ultima confessione sacerdotis poenitentis, sed per totam anteactam ipsius vitam (37).

Ex resp. *S. Poenit.* 5 mart. 1925 attentatae absolutiones debent computari non in tota vita rei, sed ab ultima absolutione iam obtenta, salvis mandatis iam prius acceptis a S. Tribunali.

Quod si ratione muneris nequeat sacerdos officium dimittere, confessarius recurrat ad S. Poenit., ut, omnibus circumstantiis expositis, obtineat dispensationem ab iniuncto onere. Ordinarie tempus dimittendi officii ad sex menses vel ad annum iterum iterumque prorogatur, ac tandem, nisi acciderit relapsus, obligatio iniuncta relaxatur, adeo ut sacerdos possit confessarii munus retinere. Hodie tamen praxis S. Poenitentiariae severior est.

(35) Cfr. Ferreres, II, n. 689, quaer. 10°; Noldin, *l. c.;* Génicot-Salsmans, II, n. 352, in nota; Pennacchi, I, p. 316 ss.; Ball.-Palm., V, n. 415.

(36) Cfr. cit. Const. Benedicti XIV « *Sacramentum Poenitentiae* », §§ 4 et 5, et Const. « *Si unquam* » Pii XI, ex qua, occasione Iubilaei, confessarius poterat absolvere « reum absolutionis proprii complicis in peccato turpi *semel* aut *bis* tantummodo attentatae » (n. 1).

(37) S. Poenit. 5 iun. 1901.

425. An et quando confessarius proprium complicem valide et licite absolvere possit. — 1. In *articulo* vel *periculo mortis* absolutio est *semper valida*, ut alibi diximus. Non semper tamen est licita et excommunicatio effugitur.

Const. « *Sacramentum Poenitentiae* » Benedicti XIV, § 3, loquitur de *articulo* mortis; at huic certissime aequiparandum est etiam periculum, non solum ex communi doctorum sententia (38) atque ex contextu aliorum canonum (39), sed ex ipso praescripto can. 884, qui loquitur de mortis *periculo*.

Id valet etiamsi articulus vel periculum mortis *prudenter* quidem, sed *falso* existimatum fuerit. Aliquando enim difficile est distinguere verum et reale periculum a periculo tantum existimato et apparenti. Proinde Ecclesia merito praesumitur iurisdictionem in casu tribuere, ne dubiis et anxietatibus via recludatur.

2. Quamvis sacerdos *valide* absolvat complicem, urgente periculo mortis, tamen *illicite* agit et censura mulctatur.

Excipiuntur quatuor casus, in quibus *licite* confessionem audit et ideo excommunicationem effugit:

1° Si nullus alius sacerdos adsit aut vocari possit, ne simplex quidem confessarius seu non approbatus ad confessiones audiendas, v. g. in locis missionum vel in amplis dissitisque paroeciis ubi unus tantum sit sacerdos animarum curae praepositus.

2° Si alius sacerdos confessionem excipere recuset, sive ex ignavia aut scrupulis sive ex quacunque alia causa.

3° Si alius sacerdos vocari quidem possit, at non sine scandalo vel infamia moribundi et sacerdotis complicis.

4° Si poenitens moribundus recuset confiteri alteri sacerdoti, licet hic sit praesens aut sine ulla difficultate et sine scandalo ac infamia accersiri possit.

Attamen sacerdos complex debet in huiusmodi casu periculum scandali vel infamiae antevertere, *si* et *quatenus* possit, v. g. e loco sub aliquo praetextu discedendo. Quod si facere *omittat*, quamvis commode possit, aut si periculum scandali vel infamiae *confingat*, ubi non est, *illicite* agit et *censuram contrahit*, etsi valide absolvat.

Ut sacerdos valide et licite absolvat moribundum atque ideo censuram effugiat, non requiritur quod ipse explicite recuset alteri sacerdoti confiteri; sed sufficit recusatio implicita, ex verbis aut nutu seu

(38) Ball.-Palm., V, n. 424; Bucceroni, n. 64; Génicot-Salsmans, II, n. 354, IV; D'Annibale, *l. c.*; Noldin, n. 63, 5.
(39) Cfr. cc. 882, 2252, 2253.

signis desumpta, v. g. si moribundus dicat aut facto ostendat se nonnisi *aegro animo* confiteri alteri sacerdoti.

In dubio favendum est moribundo.

3. Quaerunt Doctores, *num sacerdoti complici sit praeferendus etiam sacerdos excommunicatus vel suspensus.*

Sententia negativa videtur omnino praeferenda, si agatur de excommunicato vitando et verius etiam si de excommunicato aut interdicto vel suspenso post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam: tum quia mens Ecclesiae hac in re sat manifesto colligitur nedum ex can. 884 quem nunc expendimus, verum etiam ex can. 2261, § 3; tum quia vix sine scandalo vel infamia vocari potest sacerdos ita excommunicatus aut suspensus.

Attamen si moribundus ipse simplici sacerdoti praeferret suspensum vel excommunicatum, hic certe posset ac deberet praeferri, cum Ecclesia, cui salus animarum unice cordi est, omnimodam libertatem relinquat, ut, quantum in se est, christifideles universi vitam aeternam adipiscantur.

4. Si, urgente articulo vel periculo mortis, sacerdos incipiat confessionem complicis excipere, et alius interim adveniat sacerdos, inceptam confessionem explere potest, quia, re non integra, iurisdictio perseverat, donec negotium fuerit absolutum.

Item si complicis confessionem incipiat audire in mortis articulo, stante necessitate; dein, transacto periculo mortis, potest confessionem perficere et absolvere, dummodo inter priorem et posteriorem accusationem peccatorum atque absolutionem, tantum temporis spatium haud intercedat ut unio moralis deesse censeatur, quae tamen moraliter aestimanda est.

Cum in praefatis casibus licite sacerdos complex absolvat, excommunicationem procul dubio effugit.

Contra, sacerdos qui complicem in mortis articulo absolverit, urgente necessitate, non potest, quin censuram incurrat, periculo transacto, excipere, ratione integritatis, confessionem peccatorum nondum clavibus *Ecclesiae* directe submissorum, *si peccatum ipsum complicitatis adhuc maneat accusandum.* Aliter dicendum, si alia tantum peccata, praeter complicitatis culpam, exprimenda supersint.

5. Quaerunt Doctores, *an graviter peccet et censura mulctetur sacerdos complex, qui, citra necessitatem, complicis confessionem audiat in periculo mortis, si antequam absolvat facti eum poeniteat, deinde vero absolvat ob circumstantiam inchoatae confessionis.*

Ita distinguendum: *vel* sacerdos sine gravi exoritura infamia aut scandalo potest inchoatam confessionem interrumpere atque abso-

lutionem omittere, ita quidem ut alius presbyter commode advocari queat, *vel* non. Si primum, excommunicatione tenetur; si alterum, censuram non incurrit. Qua de re haud satis clare quidam auctores loqui videntur (40).

425bis. An in gravissima necessitate sacerdos valide ac licite valeat complicem absolvere. — 1. Plures theologi docent (41), praeterquam in articulo vel periculo mortis, licere sacerdoti absolvere complicem suum etiam in **gravissima necessitate,** v. g. si ob loci circumstantias (ut praesertim in missionibus contingere potest) *nec* alius adsit confessarius, *nec* probabilis affulgeat spes quod unquam sit adfuturus; item si, urgente praecepto confessionis et communionis paschalis, desit alius confessarius et mas feminave complex nequeat absolute propter adiuncta specialia alio divertere ad extraneum quaerendum confessarium, simulque sacramentorum receptionem omittere non possit sine gravi scandalo et infamia.

In his similibusve casibus, aiunt, non censetur Ecclesia velle per suam legem positivam praecludere complici reconciliationis viam, praesertim cum ex praecepto divino teneantur omnes ad confessionem non solum in periculo mortis sed etiam pluries in vita, et ipsa naturalis lex tribuat cuique ius ad propriam famam.

Hae rationes adeo sunt graves, ut sententia praefata etiam intrinsece probabilis videatur. Sane lex humana in hisce casibus collidit *tum* cum lege naturali cavendi scandalum atque infamiam, *tum* cum lege divina positiva praecipiente sacram Communionem aliquoties sumendam. Praeterea, nisi benigna haec sententia admitteretur, concludendum foret, mulierem per longissimum tempus, imo forte per totam vitam usque ad mortem beneficio absolutionis carere: quod non modo menti Ecclesiae, piae Matri, minus conforme est, sed prorsus alienum.

Utrum vero in tali casu *directe*, an solum *indirecte* detur absolutio, controvertitur.

Quidam docent, complicem *indirecte* absolvi posse, ea conditione ut ei confessarius onus imponat subiiciendi alii confessario illud peccatum vix occasio opportuna sese exhibuerit, quo *directam* absolutionem referat. Alii probabilius tenent absolutionem in huiusmodi casu gravissimae necessitatis esse directam, ut supra innuimus.

(40) Cfr. Amort, disp. 10, § 2, q. 6 ss.; Ball.-Palm., V, n. 421 ss.; Gury, *Cas.* 628; Ithur, *Cas.* 50, n. 25; Bucceroni, *Comm.*, n. 80.

(41) Bucceroni, n. 68; Ball.-Palm., V, n. 424; Arregui, n. 647; Génicot, II, n. 354; Lehmkuhl, II, 937; Noldin, III, n. 371; Ferreres, II, n. 688; Aertnys, n. 250, 3; Sabetti, n. 785, 5; *Casus Romae ad S. Apoll.*, p. 154 s., et alii,

Hoc valere videtur, iuxta nonnullos, etiam in casu quo puella complex sit alterius confessarii *consanguinea*, sacramentis frequenter assueta, quae insuper extra oppidum egredi nequeat ut peccata sua extraneo confiteatur, ad oppidum vero confessarii raro accedant, eaque nullis suasionibus moveri possit ad confessarium consanguineum adeundum.

Porro, nisi a confessario complice absolvatur, alterutrum ex his timendum: *vel* puellam sacramenta sacrilege recepturam, *vel* si plurimo tempore sacramentis abstineat, suspicionem maximam de peccato habito cum confessario ingessuram praesertim parentibus, et infamiam tum sibi tum confessario comparaturam. Practice, in eiusmodi casu, melius incommodis consulitur, quantum fieri potest, per applicationem regulae alibi traditae (n. **421**).

2. Multi DD. dictam epikeiam extendunt quoque ad casum sacerdotis complicis, qui, « *sine gravissimae infamiae periculo ineluctabili* », non possit ab excipienda confessione et absolutione danda abstinere; quo in casu, aiunt, licita atque valida est absolutio. V. g. sacerdos, qui aliter ab absolvendo abstinere nequit, quin suum peccatum revelet poenitenti complici, quatenus huic ignota est atque ignota manebit complicitas sacerdotis, qui supponitur cum poenitente peccasse v. g. alieno habitu indutus (42).

Haec opinio, iuxta ea quae alibi diximus (n. **422**, 3), *practice* certa est, quia periculum infamiae fuit potissima ratio, propter quam legis rigor mitigatus fuit: unde si in aliquo casu eiusmodi ratio *evidenter* habeatur, non videtur agere contra legem qui complicem absolvat.

De timore dedecoris apud alium confessarium incurrendi, nullatenus confessarius complex sollicitus esse debet, caveatque ob eiusmodi timorem absolutionem complici impertire. Nam in pontificiis Constitutionibus iste timor fuit praevisus, cum praescribant complicem etiam in mortis articulo a confessario complice absolvi non posse, si adsit alius sacerdos licet non approbatus ad confessiones; de cetero, vano timore angeretur, cum sigillo sacramentali quaelibet infamia tegatur.

3. Quidnam si confessarius non agnoscitur? Illicite agit et excommunicationem incurrit confessarius, qui absolvit complicem, a quo hic et nunc non agnoscitur, sed cognitus fuit in actu peccati, ut supra dictum est.

Contra, si confessarius hic et nunc complicem non agnoscat, licet ipsum alias bene noverit, neque excommunicationem incurrit, neque peccat, ut palam est.

4. Nonnulli censent, in huiusmodi adiunctis, poenitentem, si necessitas communicandi adsit, posse confessionem instituere apud con-

(42) Ferreres, II, n. 689; Ball.-Palm., V, n. 417; Lehmkuhl, II, n. 935, 2; Génicot-Salsmans, II, n. 353; De Smet, n. 12; Pennacchi, I, p. 332; Bucceroni, *Comm.*, n. 64.

fessarium complicem, reticendo peccatum complicitatis, quasi ageretur de peccato Episcopo reservato in similibus adiunctis (43). Quod verius admittendum non est. Cfr. n. **421**.

5. Certum ac sollemne principium est: sacerdos qui, **citra necessitatem** absolvit, *graviter* peccat, *per se* loquendo; et hac ratione censuram contrahit. Sane ad incurrendam excommunicationem requiritur ut delictum sacerdotis in complicem absolvendo, constituat peccatum grave *formale* (can. 2218, § 2; 2242, § 1), nimirum ut sacerdos absolvat conscius *gravis* prohibitionis hic et nunc absolutionem vetantis.

Quare non incidit in excommunicationem qui absolvit, non cogitans de prohibitione, vel erronee putans hanc non attingere eiusmodi casum, v. g. si bona fide opinatus fuerit in mortis periculo semper posse absolvi poenitentem complicem, etiam praesente vel facile advocando alio sacerdote (44).

426. Quidnam in praxi, si poenitens peccatum complicitatis reticeat. — 1. Duplex hypothesis potest fingi: *vel* poenitens reticet peccatum complicitatis, sive culpabiliter sive inculpabiliter, quin ullo modo ad id fuerit inductus a confessario; *vel* peccatum non declarat, item culpabiliter et forte etiam inculpabiliter, quia sive directe sive indirecte inductus fuit a confessario complice.

In priori hypothesi, confessarius non incurrit in censuram (45); in alia, gravissime peccat, et illam contrahit.

2. Etiam ante Codicem, ex responsis *S. Sedis* (46), haec doctrina certa erat, scil.: confessarium absolventem vel fingentem absolvere suum complicem, qui peccatum complicitatis, a quo nondum est absolutus, non confitetur, si poenitens ideo ita se gerat quia ad id confessarius ipsemet eum induxit sive directe sive indirecte, non effugere excommunicationem.

Quid sibi velit vox *directe* et *indirecte*, eadem S. Poenitentiaria authentice significavit in resp. 19 febr. 1896 (cfr. n. **423**).

3. Ex dictis liquet hic non agi de casu quo sacerdos persuaserit complici, momento ipso admissi peccati, delictum non esse grave, quia tunc ex parte personae complicis non haberetur peccatum formaliter grave. Agitur, e contra, de casu quo confessarius induxerit poenitentem ad peccatum, quod supponitur ab eo patratum fuisse tanquam formaliter grave, non accusandum in confessione, ipsi poenitenti postea

(43) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 426; Noldin, III, n. 386; Ferreres, II, n. 688, 6°; Génicot-Salsmans, II, n. 352.

(44) Cfr. De Smet, n. 20; Ball.-Palm., *l. c.*

(45) S. Poenit., 16 maii 1877.

(46) S. Poenit. 9 iul. 1751, 1 mart. 1878, 19 febr. 1896; S. C. S. Off. 10 dec. 1883, ad 2.

suadendo peccatum falso habitum esse ut grave, atque idcirco in confessione manifestandum non esse (47). Cfr. tamen responsum S. Officii 14 nov. 1934 (n. **423**).

427. Normae practicae attendendae. — 1. Sacerdos complex potest *valide* absolvere personam complicem, quae a peccato complicitatis *directe* iam fuit absoluta.

Id manifesto constat ex resp. *S. Poenit.* 22 ian. 1879 et ex decr. *S. Off.* 29 maii 1867, ubi declaratur « liberum esse (licet dissuadendum) confessario absolvere personam complicem, quae a peccato complicitatis inhonesto absoluta iam fuit per alium confessarium ».

Favet etiam decisio *S. C. Concilii*, 2 dec. 1679, reprobantis et abolendum praecipientis statutum Synodi Consentinae, quo statuto absolute et sub gravi poena interdicebatur confessario quominus confessionem personae complicis unquam exciperet (48).

Quamvis valida, *illicita* tamen *per se* est confessio, et quidem graviter aut leviter, prout periculum proximum vel remotum sit (49).

2. Clausula quae apponi solet in rescriptis *S. Poenit.*, ut sacerdos in posterum abstineat ab audiendis confessionibus personae complicis, non est irritativa. Neque incurrit excommunicationem sacerdos, qui, contra huiusmodi vetitum, complicem absolvat, complicitatis peccato iam *directe* remisso (50).

3. Interrogata *S. Poenitentiaria* « num sacerdos complicem suum, ab alio confessario non complice iam absolutum, et ad se redeuntem, absolvere possit, si se accusat post peccata ab ultima confessione patrata (ut pii poenitentes facere solent): *Includo praeterea omnia anteactae vitae peccata, praesertim contra angelicam virtutem*, an semper teneatur dicere: *exceptis peccatis complicitatis* »; — die 29 febr. 1904, ad IV respondit: « Quintus (poenitens) abstineat prorsus a mentione ulla directa vel indirecta peccatorum complicitatis, nec opus est ut in generali confessione intendat ea subiicere clavibus; Pamphilius (confessarius) vero, qui absolvit, quantum potest, non intendat ab illis peccatis absolvere, et nulla erit reliqua difficultas ».

Item *S. Poenit.* interrogata de rescripto dato alicui recurrenti pro seipso, sub fictis nominibus, respondit die 29 febr. 1904 ad V: « Dum-

(47) Bucceroni, n. 65 ss.; Lehmkuhl, II, n. 935; De Smet, n. 20.

(48) Cfr. *Anal. iur. pont.*, ser. 7ª, 1864, p. 752 ss.; *Nouv. Revue théol.*, I, p. 439; De Smet, n. 13; Ball.-Palm., II, n. 415.

(49) Amort, *De poenit.*, disp. 10, § 2, n. 6; D'Annibale, n. 85; Ioannardi, dissert. 1, cap. 4; Bucceroni, 68.

(50) Cfr. *Nouv. Revue théol.*, III, p. 601, IV, p. 645.

modo rescriptum rite executioni mandatum fuerit, oratorem non esse inquietandum ».

4. *In casu gravissimae necessitatis*, confessarius potest petere facultatem absolvendi complicem, neque necesse est ut se prodat. Facultas enim *reticito nomine* peti potest. Ea obtenta, confessarius complex potest absolvere suum complicem, licet facultatis petitio iis terminis concepta sit: « ut aliquis sacerdos complicem absolvat ». Sane nihil prohibet quominus orator eam facultatem sibi applicet, eaque utatur pro absolvendo proprio complice (51).

5. *Facultas absolvendi* ab excommunicatione, quam sacerdos absolvens complicem contraxit, hodie excipitur etiam in amplissimis facultatibus absolvendi a censuris R. Pontifici reservatis.

Nemo igitur ab ea absolvere valet, etiam Episcopus vel Cardinalis, nisi *specialissimam* facultatem obtinuerit.

At *in casibus urgentioribus* (cfr. n. **402**) absolutio certe conferri potest, imposito sacerdoti poenitenti onere recurrendi ad *S. Poenitentiariam*.

Confessarius, qui in huiusmodi casu absolvit, debet *statim* imponere sacerdoti ut a confessione complicis excipienda abstineat, omnemque cum eo relationem abrumpat, aut, si id omnino facere nequeat, aliis tamen remediis opportunis praecaveat novi lapsus periculum; praeterea, ut complicem, si ad eum recurrerit, de nullitate absolutionis antea datae moneat.

Impossibilitas *moralis* (aliter *physica* seu *absoluta*, ut palam est) non eximit a recursu instituendo ad *S. Poenitentiariam* ideoque huic casui non applicatur praescriptum can. 2254, § 3 (cfr. n. **405**).

6. Sanctiones contentae in can. 2367 extenduntur quoque ad Ecclesiam orientalem, et huiusmodi delicti cognitio quoad forum internum *S. Poenitentiariae*, quoad forum externum *S. C. S. Officii* reservatur. Ita ex responso *S. Officii* diei 21 iul. 1934 (52).

428. Officium confessarii erga poenitentem a sacerdote complice absolutum. — Haec animadvertenda sunt:

1° Iste poenitens benigne excipi debet. Si peccatum confiteri erubescat, illum confessarius opportunis verbis adiuvet, quae gloria Dei ac salutis animarum zelus suggerunt, summaque misericordia et benevolentia utatur.

2° Confessarius sedulo attendere debet *utrum* et *quousque* con-

(51) Bucceroni, n. 49; Ferreres, *Casus*, n. 607; Noldin, III, n. 371, not. 3; Ball.-Palm., *l. c.*

(52) *A. A. S.*, XXVI, p. 550.

fessiones praeteritae fuerint nullae et sacrilegae. Scil. confessiones extra casum extremae necessitatis, apud complicem institutae, censentur *invalidae* ob defectum iurisdictionis, dummodo in eis accusatum fuerit peccatum complicitatis nondum directe remissum. Sunt etiam *sacrilegae*, si mala fide egerit poenitens, confessarium complicem adeundo quem noverat iurisdictione in ipsum destitutum, idque peccatum lethale constituere.

In casu poenitens monendus foret de necessitate iterandi confessiones, addita, in quantum opus esset, etiam accusatione sacrilegii.

Confessarius inquirere tenetur, utrum poenitens sollicitatus fuerit ad peccatum turpe in actu confessionis, vel immediate ante aut post, sive occasione aut praetextu confessionis, nempe cum connexione ad sacramentum poenitentiae, ad normam Constitutionum Apostolicarum et nominatim Const. « *Sacramentum Poenitentiae* » Benedicti XIV, 1° iun. 1741. Tunc haberetur *crimen sollicitationis*, et poenitenti imponendum esset onus denuntiandi intra mensem confessarium sollicitantem (can. 904).

3° Poenitens monendus est de obligatione vitandi occasionem proximam relapsus; praesertim avertendus est a confessione apud sacerdotem complicem deinceps instituenda, etiamsi pro ipso nullum in huiusmodi accessu esset periculum relabendi in peccatum.

4° Si poenitens, urgente de causa, apud complicem confiteatur, peccato complicitatis iam directe remisso, prae oculis habeat monitum *S. Poenit.* 29 febr. 1904 ad IV, de quo supra (n. **427**, 3).

5° Si poenitens sit rite dispositus, potest statim absolvi, quia nulla reservatio vel censura iure communi lata est contra factum acceptatae, etsi sacrilege, absolutionis a sacerdote complice.

Iure *particulari* huiusmodi peccatum alicubi reservationi subiicitur; quo in casu servandae sunt normae quae peccatorum reservationem respiciunt.

429. Notae historicae et discrimen inter vetus et novum ius. — 1. Ante *Benedictum XIV* absolutio complicis iure *communi* erat valida et licita.

Aliter iure *particulari*. Nam in nonnullis Synodis decreta lata erant, prohibentia atque irritantia absolutionem complicis in peccato turpi.

« Ita quidem statutum legimus in Synodo Leodiensi anno 1662, in Veliterna sub Cardinali Cybo anno 1698, in Synodo Folginatensi sub Episcopo Baptistellio anno 1722, in Bononiensi... atque in Synodo Lucana » (53).

(53) Bened. XIV, *De Synodo dioec.*, lib. VII, cap. 14, n. 2; Roncaglia, II, tract. 19, cap. 3.

2. *Benedictus XIV* Const. « *Sacramentum Poenitentiae* » 1 iun. 1741, cui alias quoque subnexuit (54), iurisdictionem confessarii sustulit, excommunicationis poenam statuit speciemque huius delicti accurate praefinivit. Quod *Pius IX* in Const. « *Apost. Sedis* », 12 oct. 1869, recepit (I, 10).

3. Quae omnia Codex item recepit, habita quoque ratione subsequentium declarationum *S. Officii* et *S. Poenitentiariae.*

Quare ius *novum* parum differt a *veteri:*

1° explicite refert, quae in antiquo vigebant ex probatorum DD. interpretatione et ex decretis *S. Officii* 10 dec. 1883, 13 ian. 1892, et *S. Poenit.* 19 febr. 1896.

2° non exigit *praesumptionem.*

ARTICULUS II.

De sollicitatione ad turpia.

430. Gravissimae leges Ecclesiae contra sacerdotes ad turpia sollicitantes. — 1. Romani Pontifices, ad gravissima damna avertenda a christiana republica, severas Constitutiones ediderunt contra **sacerdotes ad turpia sollicitantes** in iis adiunctis e quibus macula quaedam ipsius sacramenti poenitentiae administrationi obveniat.

2. Prima lex de hoc argumento, obligans universam Ecclesiam, lata est a *Gregorio XV*, Const. « *Universi* », 30 aug. 1622.

Hanc confirmavit et extendit *Benedictus XIV*, Const. « *Sacramentum Poenitentiae* », 1 ian. 1741.

Hae Constitutiones adhuc attendendae sunt, cum expresse eas commemoret can. 904 (cfr. n. **445**).

Obiectum legis ita *Gregorius XV* in citata Constitutione determinat: « Statuimus, decernimus et declaramus quod omnes et singuli sacerdotes, tam saeculares quam... regulares... qui personas, quaecunque illae sint, ad inhonesta sive inter se, sive cum aliis quomodolibet perpetranda, in actu sacramentalis confessionis, sive ante vel post immediate, seu occasione vel praetextu confessionis huiusmodi, etiam ipsa confessione non secuta, sive extra occasionem confessionis in confessionario, aut in loco quocunque, ubi confessiones sacramentales audiantur, seu ad confessionem audiendam electo, simulantes ibidem confessiones audire, sollicitare vel provocare tentaverint, aut cum iis illicitos

(54) Const. « *Apostolici muneris* », 8 febr. 1745; Const. « *Convocatis* », 25 nov. 1749; Epist. encycl. « *Inter praeteritos* », 3 dec. 1749.

sermones sive tractatus habuerint, in Officio S. Inquisitionis severissime, ut infra, puniantur... Mandantes omnibus confessariis ut suos poenitentes quos noverint fuisse ab aliis, ut supra, sollicitatos, moneant de obligatione denuntiandi sollicitantes, seu, ut praefertur, tractantes, Inquisitoribus seu locorum Ordinariis ».

Benedictus XIV in Const. « *Sacramentum Poenitentiae* », § 1, generalius loquitur: « Ad inhonesta et turpia sollicitare vel provocare, sive verbis, sive signis, sive nutibus, sive tactu, sive per scripturam aut tunc aut postea legendam ».

3. Ex his documentis pontificiis colligitur: 1° quid requiratur ad constituendum delictum qualificatum sollicitationis; 2° quandonam adsit obligatio denuntiandi sacerdotes sollicitantes; 3° quomodo urgenda et exsequenda sit haec obligatio.

De singulis accurate loquendum erit.

431. Obligatio positiva et naturalis denuntiandi sacerdotes sollicitantes. — 1. Obligatio denuntiandi oriri potest tum ex ipsa lege *naturali* tum ex lege *positiva* Ecclesiae.

2. Heic loquitur etiam de obligatione quae procedit ex lege *positiva* ecclesiastica, nempe ex documentis pontificiis.

3. Interdum haberi potest delictum sollicitationis, non tamen *qualificatum*, cum non verificentur quaedam determinationes a RR. Pontificibus praefinitae, seu ob defectum circumstantiarum quae ad huius modi crimen constituendum requiruntur (cfr. n. **438**). At adesse potest ex lege *naturali* obligatio denuntiandi, ex officio caritatis avertendi *grave damnum* animarum ex abusu sacramenti oriturum.

Qua de re hoc principium statui potest: denuntiatio *ex caritate* urget sub gravi, si ipsa est medium certo necessarium et efficax ad praecavendum, sine gravi incommodo proprio, peccatum mortale formale, vel grave damnum proximi. Imo si *grave* damnum *commune* imminet, *grave* incommodum *proprium* nullatenus excusat, quia tunc occurrit applicatio principii: bonum *publicum* sive *commune* praevalet bono *privato* (1).

4. Unde *practice*, etiam deficiente obligatione ex lege Ecclesiae *positiva*, datur obligatio ex lege naturali denuntiandi sacerdotes sollicitantes, *quoties grave damnum commune timetur*, etiam cum gravi incommodo poenitentis seu personae sollicitatae aut illius qui factum criminosum cognoscit illudque denuntiat.

(1) Cfr. S. Alph., IV, n. 243 ss.; Génicot-Salsmans, I, n. 217 ss.; Berardi, II, n. 273; Noldin, II, n. 94 ss.; Vermeersch, II, n. 117 s.

432. Instructiones S. C. S. Officii. — Nonnullae Instructiones sapientissime datae sunt a *S. Officio* quibus locorum Ordinarii iubentur adamussim servare quae de sollicitationis delicto a RR. Pontificibus, praesertim a *Benedicto XIV*, statuta fuerunt, atque simul normae traduntur circa denuntiationem faciendam et processum instituendum.

Tres sunt huiusmodi **Instructiones** maximi momenti: alia diei 20 febr. 1866 (2); alia die 20 iul. 1890 data; alia diei 6 aug. 1897.

Singulas referendas ducimus.

433. Instructio S. C. S. Officii 20 febr. 1866. — « Quae supremus Pontifex gl. mem. *Bened. XIV* in Constitutione die 1 Iunii anno 1741 edita cuius initium est *Sacramentum Poenitentiae* confirmavit ac decrevit, ea ad haec quatuor maxime capita reducuntur. In primis, quemadmodum iam antea sancitum fuerat, praesertim a Gregorio XV Constitutione quae, sub die 30 Augusti anno 1622 data, incipit *Universi*, omnes locorum Ordinarii aeque ac Inquisitores deputantur iudices ad inquirendum et procedendum et condignis poenis animadvertendum contra sollicitantes ad turpia in confessione, quamvis ab ordinaria iurisdictione quomodolibet exemptos. Itidem omnes sacerdotes ad audiendas sacras confessiones constituti, sicut antea quoque praescriptum erat, obligantur monere suos poenitentes, ut sollicitantes huiusmodi, quamprimum poterunt, Inquisitoribus aut locorum Ordinariis deferant; eosdemque poenitentes non absolvere, qui huic adimplendo muneri parere recusent.

« Praeterea tertio Apostolicae Sedi reservatur, excepto mortis articulo, eorum casus qui innoxios sacerdotes apud ecclesiasticos iudices falso sollicitationis insimulant, vel sceleste procurant ut id ab aliis fiat. Quarto denique sacerdoti cuilibet omnis facultas et iurisdictio ad sacramentales confessiones personae complicis in peccato turpi contra sextum decalogi praeceptum commisso excipiendas adimitur, nisi extrema prorsus urgeat necessitas, nimirum si in ipsius mortis articulo alter sacerdos desit, qui confessarii munere fungatur, vel sine gravi aliqua exoritura infamia vel scandalo vocari aut accedere nequeat (3). Et Apostolicae Sedi reservatur eorum confessariorum casus, qui complicem in peccato turpi absolvere ausi fuerint.

« Nullum sane dubium est, quin hae praescriptiones, prohibitiones, reservationes omnes et singulae in cunctas nationes universim vires suas extendant, et ubique terrarum *inconcusse ac inviolabiliter* observandae sint. Quod quidem vel legenti Gregorii XV et Benedicti XIV Constitutiones evidentissime patet; et idipsum consequentium Pontificum suffragio, prout se dedit occasio, ad hanc usque diem confirmatum est.

« Et re quidem vera Vicario Apostolico Cocincinae sciscitanti: 1. *An Constitutio Benedicti XIV adversus sollicitantes obliget etiam missionarios franciscanos, qui ministerium exercent in Cocincina. 2. An eadem Constitutio restringi possit ac moderari in aliquo casu ob magnam confessariorum penuriam in eodem regno Cocincinae;* iussu Pii VI anno 1775 opportuna instructione responsum fuit: *Ad* 1. *affirmative. Ad* 2. *negative.*

(2) De Smet (n. 196) ex Boudinhon (*Canon. contemp.*, 1913, p. 388) dicit hanc Instructionem erronee referri ad annum 1866, cum decisiones latae fuerint die 27 iun. 1866 et, sub forma Instructionis, ad Ordinarios transmissae die 20 febr. 1867.
At non recte id affirmatur. Sane tam in *Collect. S. C. de prop. Fide* (I, n. 1282) quam in Codice inter fontes ad can. 904 et 2368, § 1 refertur ad annum 1866.

(3) Const. eiusdem Pontificis Benedicti XIV « *Apostolici muneris* », 8 febr. 1745.

« Et proxime SSmus D. N. *Pius Papa IX* decreto huius supremae Inquisitionis sub feria IV die 27 iun. anno 1866 edixit, *in facultatibus quibus Episcopi aliique locorum Ordinarii ex concessione Apostolica pollent absolvendi ab omnibus casibus Apostolicae Sedi reservatis, excipiendos semper in posterum et exceptos habendos esse casus reservatos in Bulla Benedicti XIV quae incipit "Sacramentum Poenitentiae"*. Hoc decretum vero omnibus ubique terrarum Ordinariis praedicta absolvendi facultate donatis absque ulla exceptione significandum mandavit.

« Quamobrem omnibus locorum Ordinariis enitendum summopere est, ne eorum vigor, quae in praedicta Constitutione salubriter providentur, paulatim uspiam elangueat. At Emi PP. Cardinales supremi Inquisitores nuper cognoverunt, eamdem Constitutionem non ubique, sicuti par esset, executioni tradi, atque in aliquibus locis nonnullos tum in denunciationis onere adimplendo, tum in iudicio contra sollicitantes instituendo, irrepsisse abusus, qui sine iustitiae ac providae severitatis discrimine tolerari minime possent. Itaque neque inopportunum, neque ipsis locorum Ordinariis ingratum fore iudicarunt, si quae contra eosdem abusus ab hac suprema Congregatione ad tramites sacrorum canonum decreta fuerunt, in unum collecta prae oculis habeantur. Ad quem effectum praesentem instructionem edi mandarunt.

« 1. Personae sive mares sive feminae, quaecunque illae sint, ad turpia sollicitatae in confessione vel occasione aut praetextu confessionis, quemadmodum enucleate in memorata Constitutione praecipitur, rem ad Sanctam Sedem vel ad loci Ordinarium deferre debent.

« 2. Denunciare oportet quemcunque sacerdotem etiam iurisdictione carentem, sollicitantem in confessione, vel etiam poenitentis sollicitationi consentientem, quamvis statim dissentientem de turpi materia loqui, illius complementum ad aliud tempus differentem, et non praebentem absolutionem poenitenti (4).

« 3. Huiusmodi denunciationes a nemine absque culpa lethali omitti possunt. Qua de re poenitentes debent admoneri, neque ab iis admonendis instruendisque eorum bona fides excusat.

« 4. Sacerdotes ad sacras audiendas confessiones constituti, qui de hac obligatione poenitentes suos non admonent, debent puniri (5).

« 5. Poenitentes admoniti, et omnino renuentes nequeunt absolvi; qui vero ob iustam causam denunciationem differre debent, eamque

(4) Ex declar. diei 11 februar. 1661 confirmata in Const. « *Sacramentum Poenitentiae* ».

(5) Ex declar. sub diebus 20 martii 1624 et 1 octobris 1626 penes Albit., *De inconst. in fide*, cap. 35, n. 17.

quo citius poterunt faciendam spondent serioque promittunt, possunt absolvi.

« 6. Denunciationes anonymae contra sollicitantes ad turpia nullam vim habent: denunciationes enim fieri debent in iudicio, nempe coram Episcopo eiusve delegato cum interventu ecclesiastici viri, qui notarii partes teneat, et cum iuramento, et cum expressione et subscriptione sui nominis; nec sufficit si fiat per apochas vel per litteras sine nomine et cognomine auctoris (6). Ceterum prohibetur, ne in recipiendis denunciationibus praeter iudicium et notarium, virum utrumque ecclesiasticum, speciali et scripto exarata Episcopi deputatione munitum, testes intersint. Cavendum quoque ne ex denunciationibus quaeratur, num sollicitationi consenserint: et convenientissimum foret, si de huiusmodi consensu, quantumvis sponte manifestato, nihil notetur in tabulis (7).

« 7. Denunciationis onus est personale et ab ipsa persona sollicitata adimplendum. Verum si gravissimis difficultatibus impediatur, quominus hoc perficere ipsa possit, tunc vel per se, vel per epistolam, vel per aliam personam sibi benevisam suum adeat *Ordinarium*, vel *Sanctam Sedem* per *Sacram Poenitentiariam*, vel etiam per hanc supremam Inquisitionem, expositis omnibus circumstantiis, et deinde se gerat iuxta instructionem quam erit acceptura. Si vero necessitas urgeat, se gerat iuxta consilia et monita sui confessarii. Ast si nullo impedimento detenta denuntiationem omnino renuat, in hoc casu alisque supra memoratis, laudandus est confessarius, qui operam suam poenitenti non denegaverit, et vel Ordinarium vel Sanctam Sedem pro opportunis providentiis consuluerit, suppresso tamen poenitentis nomine. Formulas autem hisce in casibus adhibendas tradunt probati auctores, quos inter Pignatelli consult. 104, Carena, Albitius, etc.

« 8. Non infrequenter occurrit casus, ut confessarius aliusve ecclesiasticus vir ab Episcopis (quorum utique haec potestas est) deputetur ad denunciationes recipiendas in re ad sollicitationis crimen spectante absque interventu notarii. Huic instructioni folium adiicitur circa modum, quo hisce in casibus confici denuntiatio debet (8). Qui enim ad hoc gravissimum munus viri maxime idonei destinantur, de actu denunciationis iudiciaria ratione assumendo instrui debent, ac moneri, ut statim a recepta denunciatione eam continuo ad ipsum Episcopum, a quo fuerunt deputati, caute transmittant, neque confecti actus exemplum vel vestigium aliquod sibi retineant. Atque in hunc fere modum haud difficulter denunciandi munus adimpletur. Profecto a locorum Ordinariis

(6) Albit., *loc. cit.*, n. 21.
(7) Ex declar. Urbani VIII sub fer. V die 17 aprilis 1624.
(8) V. recentiorem Instruct. S. Off. 20 iulii 1890, n. 651.

efficiendum est, ne ad loca suae iurisdictioni subiecta applicare oporteat quod Missionibus Pernambuci in America die 22 Ianuarii an. 1627 declaratum fuit: *Mulieres* videlicet *sollicitatas non teneri ad denunciationem, si ministri Inquisitionis et vicarii Episcopi, in longinquis regionibus degentes, sine gravi incommodo adiri nequeant.*

« 9. Si in denunciationibus, quod non raro contingit, aliae indicantur personae forte pariter sollicitatae, vel quae de hoc crimine testimonium ferre aliqua ratione possint, hae quoque omnes et seorsim iudiciaria forma superius enunciata examinandae sunt: et primo per *generalia*, deinde per gradus, quoad ita res ferat, ad *particularia* deveniendo, interrogari debent, utrum et quomodo revera fuerint ipsae sollicitatae, vel alias personas fuisse sollicitatas viderint vel audierint.

« 10. Accepta denunciatione, non illico proceditur, sed a Superiore ecclesiastico inquiri sedulo debet, utrum persona denuncians sit fide digna. Sollicitationis crimen ut plurimum secreto perpetratur; hinc privilegium est, ut in causis quod contra hoc crimen instituuntur, ad plenam probationem faciendam attestationes etiam singulares admittantur. At in memoratis summorum Pontificum Constitutionibus praescribitur, ne cum testibus singularibus procedatur, nisi praesumptiones, indicia et alia adminicula concurrant. Pondus igitur cuiusque denunciationis, qualitates et circumstantiae serio accurateque perpendendae sunt, et, antequam contra denunciatum procedatur, perspectum exploratumque iudici esse debet, quod mulieres vel viri denunciantes sint boni nominis, neque ad accusandum vel inimicitia vel alio humano affectu adducantur. Oportet enim, ut testes huiusmodi singulares ab omnibus privatis affectionibus sint immunes, ut ipsis integra fides haberi possit (9).

« 11. Ea est huius supremae Inquisitionis consuetudo, ut post unam alteramve denunciationem rescribatur, quod denunciatus *observetur*, ita videlicet super delato crimine suspectus habeatur, ut quum primum per novas denunciationes res explorata erit, in iudicium vocandus sit. Ut plurimum nonnisi a tertia denunciatione procedi solet. Ad formale examen vocantur parochi, vel probatae fidei spectataeque virtutis viri praesertim ecclesiastici, qui cum iuramento de veritate dicenda et de secreto servando super qualitatibus denunciantium et denunciati, et super mutuis eorum odiis et inimicitiis examinentur. Hisce peractis diligentiis reus in iudicium adducitur, et coram iudice cum interventu ecclesiastici viri, qui notarii partes agat, super singulis cuiusque denunciationis et examinis adiunctis, iuramento dicendae veritatis obstrictus respondere debet. Cavetur solertissime, ne denuncian-

(9) Ex Instruct. iussu Pii VI anno 1773 ad Vicar. Ap. Cocincinae data.

tium nomina reo manifestentur et ne sacramentale sigillum quoquomodo violetur.

« 12. Quando perspecta evaserit patrati criminis veritas, reo ad defensionem, prout iura exposcunt, admisso, deveniendum erit ad illi interdicendum in perpetuum, ne confessiones excipiat, subtrahendo omnes et quascunque facultates ad id muneris eidem etiam per quodcunque privilegium vel ab ipsa sancta Sede impertitas. Huiusmodi sententiam Episcopus ipse, et non alius ab eo delegatus, proferat: et pro modo culpae, atque omnibus attentis circumstantiis ceteras quoque poenas reo irroget quae in supradictis pontificiis Constitutionibus decernuntur. Praeterea si reus in iudicio crimen confessus fuerit, congruam debet emittere abiurationem, ut se ita purget ab ea, quam incurrit, haeresis suspicione: et hac quoque poena in ipsa sententia mulctetur. Notandum est, poenas huiusmodi omnes, et ipsam inhabilitatem ad sacrosanctum Missae sacrificium celebrandum in decreto *Benedicti XIV* die 5 augusti an. 1745 praescriptam, esse tantum *ferendae sententiae*. Abstinendum tamen erit ab infligenda degradatione et traditione brachio saeculari. Id nimirum a *Gregorio XV* statutum fuit: ceterum *ad terrorem* potius impositum haberi debet, quam ut exsecutioni mandetur (10).

« 13. Qui nullis omnino super hoc crimine praeventi denunciationibus, conscientia victi, Ordinario loci eiusve delegato se sistunt, patrata a se sollicitationis flagitia sponte confitentur, et veniam petunt, dimitti debent cum congrua abiuratione et poenitentiis dumtaxat salutaribus, adiuncto consilio vel praecepto, ut ab excipiendis personarum sollicitatarum sacris confessionibus se abstineant; nec ceteris poenis antea dictis, accedentibus licet postmodum denunciationibus afficiantur. Qui vero iudiciaria forma iam praeventi, sed nondum citati, sua sponte se sistunt; et ii pariter, quos veritatem non integram sed diminutam in spontanea apparitione confessos esse Ordinarius loci ex acceptis postea denunciationibus deprehenderit, beneficio impunitatis non gaudent, verumtamen pro ipsius Ordinarii prudentia mitius puniantur.

« 14. Quod in hisce causis vel ex commissione Apostolica, vel ex iure Episcoporum proprio, tractandis maiorem in modum curari et observari debet illud est, ut eaedem causae, utpote ad fidem attinentes, secretissime peragantur, et postquam fuerint definitae et exsecutioni iam traditae, perpetuo silentio omnino premantur. Omnes curiae ecclesiasticae administri, et quicunque alii ad has pertractandas, vel patroni ad defendendas causas assumuntur, iusiurandum de secreto servando debent emittere, et ipsi Episcopi aliique locorum Ordinarii ad servandum secretum obstringuntur, prout in iure cautum est cap. *Statuta* fin. de haeret. in 6, et in Clementina *Multorum* § *Porro* de haereticis. Qui vero denunciationis oneri satisfaciunt, quippe in hisce causis examini subiiciuntur, iuramentum ab initio de veritate dicenda, et, actu expleto, de secreto servando, tactis sacrosanctis Dei Evangeliis, etiamsi sint sacerdotes, praestare tenentur. Haec si caute sancteque teneantur, nullum invidiae infamiaeque vel aliud quodvis periculum timeri potest, quod vel testes a dicenda veritate, vel competentes iudices ab investigando et condignis poenis animadvertendo sollicitationis crimine contineat.

(10) Albit., *op. cit.*, cap. 15, n. 13, et Benedict. XIV in privata epistola die 11 novembr. anno 1743 data ad Emmanuelem de Azevedo S. I. presbyterum.

« 15. Indultum fuit a *Pio VI* in instructione, de qua antea dictum est, anno 1775 ad Vicarium Apostolicum Cocincinae data, ut cum difficillimum sit in illis tam dissitis ac disparatis regionibus ea omnia adamussim servare, quae in hisce causis servanda sunt; et cum si aliqua ex his omittantur, iustitia non patiatur, ut poenae infligantur adversus reos, de quorum crimine iudiciaria ratione adhuc sufficienter non constat, tunc consultius fortasse esset si extra iudicii ordinem procedatur ad occurrendum tanto malo mediis et modis magis facilibus et expeditis, quos in casibus particularibus Vicarii Apostolici prudentia cum animarum zelo coniuncta suggeret. Iam vero quisque videt hanc indulgentiam pro locis adeo dissitis, ac disparatis factam, neque omnibus esse communem, neque absque Apostolicae Sedis auctoritate iure posse ubivis induci.

« 16. Ceterum si locorum Ordinarii in conficiendis processibus, vel etiam, confecto processu, in proferenda sententia contra sollicitantes ad turpia in confessione gravioribus involvantur difficultatibus, rem, transmissis actis, deferre poterunt ad hanc supremam Congregationem, quae peculiares instructiones singulis casibus accommodatas, ut saepe fit, tradet, ac definitivam sententiam, si expediens fuerit, ipsa proferet.

« Haec sunt quae ad praedictam pontificiam Constitutionem caute recteque exsequendam conducunt, quaeque, utpote ubique locorum observatu facilia, sacra haec Congregatio supremae et universalis Inquisitionis pastorali Ordinariorum zelo ac sollicitudini vehementer commendat ».

434. Instr. S. Congr. S. Officii 20 iulii 1890. — « Non raro ad hanc Congregationem Sanctae Romanae et Universalis Inquisitionis transmittuntur ab Ordinariis vel Sacra Poenitentiaria denunciationes contra confessarios sollicitantes poenitentes ad turpia: et saepe accidit, ut in denunciationibus ipsis inducantur aliae poenitentes vel uti certo ad turpia sollicitatae, vel tantum ex indiciis inductae, quae tamen obligationi de denunciatione emittenda iuxta sacros canones satis non

fecerunt. Ne autem crimen tam infandum absque debitis animadversionibus maneat, Sacra Congregatio ad tramitem Apostolicarum Constitutionum indicit locorum Ordinariis, ut inductas poenitentes opportuno examini subiiciant, ut inde legales probationes in processualibus tabulis resultent.

« Verum experientia compertum est huiusmodi examina non ita scite seu legaliter assumi a iudicibus delegatis; ita ut saepius causas ipsas, alioquin graviores et in damnum ac scandalum fidelium vertentes, prosequi datum non sit.

« Quapropter ne in posterum ex enunciatis defectibus in examinibus assumendis causae contra sollicitantes infectae remaneant, Sacra Suprema haec Congregatio opportunum, imo necessarium censet locorum Ordinariis instructionem iuxta decreta ac ordinationes alias editas exaratam transmittere, qua examina poenitentium per generalia rite et legaliter prosequi valeant.

« Praenotandum quod nimia circumspectione utendum est in personis ad examen invitandis; etenim non semper opportunum erit eas ad publicum Cancellariae locum convenire, praesertim si examini subiiciendae sint vel puellae, vel uxoratae, aut famulatui addictae; tunc enim consultum erit eas vel in sacrariis, vel alibi iuxta prudentem Ordinarii seu iudicis aestimationem caute convocare ad earum examen assumendum. Quod si examinandae vel in monasteriis, aut nosocomiis, seu in piis puellarum domibus exsistant, tunc magna cum diligentia et diversis diebus iuxta circumstantias peculiares vocandae erunt.

« Insuper animadvertant iudices ad examina assumenda deputati quod in eorum et cancellarii seu notarii (qui semper ecclesiastici esse debent) praesentia examinanda exclusive compareat absque socia, absque teste: etenim omnia sub inviolabili secreto perfici necesse est.

« Tandem de actibus inde assumptis Ordinarii debent transmittere ad hanc Supremam Congregationem exemplar authenticum et cum suo originali collatum.

« Hisce generatim praemonitis, subnectitur norma examinis conficiendi.

Norma examinis per generalia assumendi. — « Vigore epistolae Sacrae Supremae Congregationis datae sub die... (vel vigore decreti Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Archiepiscopi Ordinarii) vocata personaliter comparuit coram Illustrissimo ac Reverendissimo Domino N. N. sistente in Cancellaria (vel in sacrario, aut in collocutorio monialium seu piae domus) in meique etc.

« N. N. nubilis (vel uxorata) degens in hac civitate N. N. in paroecia N. N., filia (vel uxor) N. N., aetatis suae... conditionis civilis

(aut agricolae, aut famulatui addictae) cui delato iuramento veritatis dicendae, quod praestitit tactis SS. Dei Evangeliis, fuit *Interrogata:* An sciat vel imaginetur causam suae vocationis et praesentis examinis? — *Resp.* ... *Inter.* A quot annis usa sit accedere ad sacramentum Poenitentiae? — *Resp.* ... *Inter.* An semper apud unum eundemque confessarium sacramentum Poenitentiae receperit, vel apud plures sacerdotes: insuper an in una eademque, vel in pluribus ecclesiis? — *Resp.* ... *Inter.* An a singulis quibus confessa est sacerdotibus exceperit sanctas admonitiones, et opportuna praecepta, quae ipsam examinatam aedificarent, et a malo arcerent, et quatenus etc. *Resp.* ...

« *Notandum:* si responsio fuerit affirmativa, id est si dicat, se bene semper fuisse directam, tunc interrogatur sequenti modo:

« *Inter.* An sciat vel meminerit aliquando dixisse vel audivisse, quod quidam confessarius non ita sancte et honeste sese gesserit erga poenitentes, quin murmurationes, seu verba contemptibilia contra ipsum confessarium prolata fuerint: ex. gr. quod ipsa examinata, ab uno vel a pluribus poenitentibus, atque ab uno abhinc anno, vel a quatuor, aut tribus mensibus similia audierit?

« *Notandum:* Si post hanc interrogationem et animadversionem examinata negare pergat, claudatur actus consueta forma, quae ad calcem huius instructionis prostat. — At si quidquam circa aliquem confessarium, iuxta ea de quibus interrogatur, aperuerit, ulterius interrogabitur prout sequitur:

« *Inter.* Ut exponat nomen, cognomen, officium, aetatem confessarii, et locum seu sedem confessionis; an sit presbyter saecularis vel regularis, et quatenus etc. *Resp.* ... *Inter.* Ut exponat seriatim, sincere et clare ea omnia, quae in sacramentali confessione vel antea vel postea vel occasione confessionis audierit a confessario praedicto minus honesta: vel an ab eodem aliquid cum ipsa inhoneste actum fuerit nutibus, tactibus seu opere, et quatenus etc.

« *Notandum:* hoc loco iudex solerte curabit ut referantur iisdem verbis, quibus confessarius usus fuerit, sermones turpes, seductiones, invitamenta conveniendi in aliquem locum ad malum finem, aliaque omnia, quae crimen sollicitationis constituunt, adhibita vernacula lingua in qua responsiones sedulo et iuxta veritatem exarabuntur; animum addat examinatae, si animadvertat, eam nimio timore aut verecundia praepediri, eidem suadens omnia inviolabili a veritate patefacienda secreto premenda esse. Denique exquiret tempus a quo sollicitationes inceperint, quamdiu perduraverint, quoties repetitae, quibus verbis et actibus malum finem redolentibus expressae fuerint. Cavebit diligenter ab exquirendo consensu ipsius examinatae in sollicitationem,

et a quacunque interrogatione, quae desiderium prodat cognoscendi eiusdem peccata.

« *Inter.* An sciat vel dici audierit praedictum confessarium alias poenitentes sollicitasse ad turpia; et quatenus eas nominet (atque hic iubebit nomen, cognomen, et saltem indicia clariora, quibus aliae personae sollicitatae detegi possint).

« *Notandum:* Si forte inducantur aliae personae sollicitatae, erit ipsius iudicis eas prudenter advocare, et singillatim examinare iuxta formam superius expositam. — *Resp.* ... *Inter.* De fama praedicti confessarii tam apud se quam apud alios? — *Resp.* ... *Inter.* An praedicta deposuerit ex iustitiae et veritatis amore, vel potius ex aliquo inimicitiae vel odii affectu, et quatenus etc. - *Resp.* ... Quibus habitis et acceptatis dimissa fuit iurata de silentio servando iterum tactis SS. Dei Evangeliis, eique perlecto suo examine in confirmationem praedictorum se subscripsit (si fuit illiterata, dicatur), et cum scribere nesciret fecit signum Cru † cis.

(*subscriptio personae examinatae*)

« Acta sunt haec per me N. N. Cancellarium vel notarium ad hunc actum assumptum ».

435. Instr. S. Congreg. S. Officii 6 aug. 1897. — « 1. Instructionis S. Rom. et Univers. Inquisit. circa observantiam Apostolicae Constitutionis *Sacramentum Poenitentiae*, num. 10 praecipitur ut *antequam contra denunciatum procedatur, perspectum exploratumque iudici* esse debeat, quod mulieres vel viri denunciantes *sint boni nominis, neque ad accusandum vel inimicitia vel alio humano affectu adducti fuerint.*

« 2. Praeceptum huiusmodi, uti omnia quae ad huius Supremi Tribunalis procedendi rationem spectant, strictissimi iuris censendum est, ita ut, eo neglecto, ad ulteriora procedi nequeat.

« 3. Nec sufficit ut id utcunque, sed omnino necesse est ut certa iudiciali forma iudici innotescat; quod propria dictione: « *diligentias circa denunciatum eiusque denunciantes peragere* » significari in foro S. Officii usus obtinuit.

« 4. Iamvero cum non semper nec ab omnibus vel tantum post longum tempus, cum nempe testimoniorum receptio difficilis et quandoque impossibilis est, Supremum hoc Tribunal id servari perspexerit, hanc ad rem instructionem, pro R.morum Ordinariorum norma, edendam mandavit.

« 5. Ordinarius igitur toties quoties aliquam de infando sollicitationis crimine denunciationem acceperit, illico ad diligentias peragendas procedet. Ad quem finem vel per se vel per sacerdotem a se *specialiter* delegatum advocabit (separatim scilicet, et qua decet circumspectione) duos testes, quantum fieri poterit, ex coetu ecclesiastico, utcunque vero omni exceptione maiores,

qui bene noverint tum denunciatum, tum omnes et singulos denunciantes, eosque, sub sanctitate iuramenti de veritate dicenda et de secreto S. Officii servando, iudicialiter interrogabit, testimonium scripto referens, iuxta insequentem formulam; utriusque vero testimonii atque una simul respectivae denunciationis authenticum exemplum directe tutaque via ad hanc Supremam Congregationem quamprimum transmittet.

« 6. Dictum est: " vel per se vel per sacerdotem a se *specialiter* delegatum "; nihil enim prohibet quominus, rationabili ex causa, pio alicui docto ac prudenti sacerdoti id muneris Ordinarius demandare valeat; *speciali* tamen ei in singulis casibus delegatione impertita, eique antea delato iureiurando de munere fideliter obeundo et de secreto S. Officii servando.

« 7. Quod si inveniri nequeant duo tantum testes qui noverint una simul denunciatum et omnes et singulos denunciantes, plures vocari debent. Tot nempe hoc in casu testes, ut supra, vocandi erunt, quot oportebit ut duplex quoad denunciatum et unumquemque denunciantem habeatur testimonium.

« 8. Quoties autem iuramentum de secreto servando et, pro diversis casibus, de veritate dicenda vel de munere fideliter obeundo deferendum sit, iuramentum ipsum semper et ab omnibus, etiam sacerdotibus, *tactis SS. Dei Evangeliis et non aliter*, praestandum erit. In Ordinarii vero potestate erit, siquidem pro rerum, locorum aut personarum adiunctis necessarium vel expediens iudicaverit, excommunicationem ipso facto incurrendam et Rom. Pont. speciali modo reservatam violatoribus comminari.

« **Sequitur interrogationis formula.**

« Die... mense... anno...

« Vocatus personaliter comparuit coram me infrascripto Episcopo...
« (*notetur nomen dioecesis. Delegatus autem dicat:* coram me infrascripto
« a R. P. D. Episcopo... ad hunc actum tantum specialiter delegato)
« sistente in... (*notetur locus ubi negotium geritur*).

« N... N... (*nomen, cognomen et qualitates testis conventi*) qui, delato
« ei iuramento veritatis dicendae, quod praestitit tactis SS. Dei Evan-
« geliis, fuit per me:

« 1. Interrogatus: Utrum noverit sacerdotem N... N...? (*nomen,*
« *cognomen et qualitates denunciati*).

« Respondit:... (*exscribitur lingua qua utitur testis, eiusque responsio*).

« 2. Interrogatus: Quaenam sit huiusce sacerdotis vitae ratio,
« quinam mores, quaenam penes populum existimatio?

« Respondit:...

« 3. Interrogatus: Utrum noverit viros vel, ut plurimum, mu-
« lieres NN... NN...? (*nomen, cognomen et qualitates uniuscuiusque de-*
« *nunciantis*).

« Respondit:...

« 4. Interrogatus: Quaenam sit uniuscuiusque eorum vitae ratio, « quinam mores, quaenam penes populum existimatio?

« Respondit:...

« 5. Interrogatus: Utrum eos censeat fide dignos, vel contra mentiendi, calumniandi in iudicio, et etiam peierandi capaces eos existimet?

« Respondit:...

« 6. Interrogatus: Utrum sciat, num forte inter eos et praefatum « sacerdotem ulla unquam exstiterit odii vel inimicitiarum causa?

« Respondit:...

« Tunc, delato ei iuramento de secreto S. Officii servando, quod « praestitit ut supra, dimissus fuit, et antequam discederet, in confirmationem praemissorum se subscripsit.

« *Subscriptio autographa testis vel eius signum † crucis.*

« Acta sunt haec per me N... N... (*nomen, cognomen et qualitates.* « *Episcopi vel eius delegati qui testimonium recepit*) ».

436. Delictum sollicitationis ad turpia. — 1. Ut habeatur huiusmodi delictum, duo requiruntur: 1° materia **turpis,** contra sextum Decalogi praeceptum; 2° **circumstantia** aut **verae confessionis** aut saltem **relationis ad confessionem.**

2. Dicitur **sollicitare** ad turpia, qui alium inducere conatur ad peccatum contra sextum Decalogi praeceptum.

Sollicitatio potest esse *explicita* et *implicita*. Illa adest, cum confessarius studiose ad turpia poenitentem excitat; haec, quando non intendit consulto illum ad peccandum inducere, at ita se habet cum poenitente, ut eius modus agendi vel loquendi natura sua alliciat ac provocet ad turpia (11).

3. Potest fieri sollicitatio ad turpia patranda sive *secum* sive cum *tertia persona*, sive actibus, verbis aut scriptis, sive signis, nutibus etc. (12).

Si *actus*, *verba*, *signa* etc. sint per se *graviter* inhonesta, sollicitatio eo ipso adesse censetur. Si, e contra, sint per se indifferentia aut leviter tantum mala, requiritur ut affectum turpem *significent* atque ad illum *provocent* (13).

(11) Albitius, *De inconstantia in fide*, part. I, cap. 35, n. 66 ss.; Giraldi, *Iur. Pontif.*, part. I, lib. V, tit. 7, n. 10 ss.; Del Bene, *De officio S. Inquisitionis*, Lugduni 1561-1566, part. II, dub. 237, sect. 2-20; Bordoni, *Manuale consultorum in causis S. Officii*, Parmae, 1693, sect. XXV; De Smet, *De complicis absolutione*, n. 67; Rota, *Enchiridion confessarii et iudicis eccl.*, Aug. Taurin., 1884, n. 306; Lega, IV, n. 7 ss.; Hollwech, § 272.

(12) Cfr. Berardi, *De sollicitatione et absolutione complicis*, n. 45 ss.; De Smet, n. 66; Ball.-Palm., V, n. 724 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 395; Wernz, VI, n. 468.

(13) Berardi, *l. c.*, n. 47; Noldin, III, n. 373; Ball.-Palm., V, n. 726; D'Annibale, III, n. 365; Prümmer, III, n. 461.

Unde si *per verba* sollicitatio fiat, dispiciendum est, utrum vel per se vel ex adiunctis turpem affectum ostendant et ad turpem affectum provocent, necne. Si primum, habetur crimen sollicitationis; si alterum, non.

Auctores varias proponunt locutiones, plus minusve *ambiguas*, de quarum indole provocativa diiudicandum est ex mature perpensis adiunctis. V. g. *S. Alphonsus* dicit continere sollicitationem haec verba: *tecum nuberem, si essem saecularis* (14).

Si confessarius mulierem poenitentem laudat de venustate, ita distinguendum: si verba sint serio, licet forte imprudenter, prolata, ex. gr. ad monendam poenitentem de periculo peccandi, delictum sollicitationis abest; si, e contra, affectum libidinosum ostendant et hoc clare appareat, habetur sollicitatio (15).

S. Alphonsus (l. c.) cum aliis docet eandem normam ac in praecedenti casu sequendam esse, si confessarius det poenitenti aliquod donum. *Per se* enim est quid indifferens; unde malitia desumenda est ex adiunctis, nimirum ex conditione poenitentis, ex qualitate et quantitate doni et ex modo quo fit.

S. Off. apud Albitium (l. c.) ad quaestionem: « An sit denuntiandus confessarius, qui audiens confessionem, dat donum mulieri, ita ut dicatur illam sollicitasse. Idem responderunt (qualificatores) quod ad duodecimum », scil. quoad laudem pulchritudinis.

Si confessarius, audiens confessionem famulae, coram ipsa laudet pulchritudinem dominae, commendans ut haec verba dominae referat, de his aeque atque in altero casu diiudicandum est. At facilius huiusmodi laus in pravum sensum accipienda est, quia prudenter vix potest fingi alia ratio huius laudis (16).

Verba: *memento mei, quia te ex corde diligo*, plerumque turpem affectum significant, praesertim si constet confessarium inhonestos amores fovere erga illam personam, ideoque sollicitationis crimen habetur. At interdum sensum honestum vel indifferentem haec verba habere possunt; tunc sollicitatio deest. Quare adiuncta perpendenda sunt.

Si confessarius poenitenti iniungat, ut ipsum domi exspectet, vel interroget ubi habitet, vel invitet ut in domum confessarii se conferat, etc., eatenus habetur sollicitatio, quatenus postea ex adiunctis constet huiusmodi verba ex prava intentione eaque tantum prolata fuisse. Consulto dicimus *eaque tantum;* quia ut sollicitatio certa sit, oportet, nullam aliam, praeter inhonestam, supponi posse causam, propter quam a confessario verba prolata sint (17).

Si confessarius docet poenitentem non esse grave peccatum pollutionem

(14) Lib. VI, n. 704.

(15) S. Alph., *l. c.;* Berardi, n. 57; De Smet, n. 66; Génicot-Salsmans, II, n. 395; Ball.-Palm., V, n. 730 s.

(16) S. Alph., VI, n. 703; Noldin, III, n. 373; Ball.-Palm., V, n. 729 ss.; Rota, n. 310.

(17) Cfr. S. Alph., VII, n. 704; Berardi, n. 80 ss.; Rota, n. 327 s.; Noldin, III, n. 373; Ball.-Palm., V, n. 730.

aut fornicationem, censetur haberi sollicitationis delictum, quia praesumitur velle poenitentem ad huiusmodi peccata inducere (18).

Huc spectat responsum *S. Poenitentiariae*, 2 sept. 1904: « Tibullus excipiens confessionem mulierum, quarum viri saepe abesse solent, et quae non facile se continent, docet et suadet easdem mulieres non peccare in sequentibus casibus:

« 1º Si desiderando proprium virum absentem, patiantur commotionem sensualem seu pollutionem.

« 2º Si desiderent hanc eandem pollutionem in se experiri ex ardenti amore viri absentis.

« 3º Si pollutionem in se excitent tactibus secum habitis, dummodo hos actus referant ad virum absentem.

« *S. Poenitentiaria* dilecto in Christo... scribenti subiungit: iam bis hac super re ab hoc sacro Tribunali responsum fuisse, et actus huiusmodi esse graviter illicitos, et *confessarium* eos probantem *esse denuntiandum* ».

4. Ipsi impuberes et infantes possunt pati sollicitationem de iure denuntiandam, quia ad huiusmodi delictum constituendum non requiritur *consensus* personae sollicitatae, nec *complicitas* in peccato, nec ulla *imputabilitas*, sed sufficit ut actus sollicitationis ad turpia *ex parte confessarii* patretur cum persona subiecta legi divinae turpia vetanti.

At huiusmodi personae sollicitatae obligatione denuntiandi non tenebuntur nisi *septennio completo*, ad normam can. 12, cum lex *positiva* denuntiandi sit *mere ecclesiastica*, et solum postquam cognoverint delictum peractae sollicitationis. Sub poena autem excommunicationis denuntiare, nonnisi *post adeptam pubertatem* adstringentur, cum a poenis latae sententiae impuberes eximantur (can. 2230).

5. An et quando adsit sollicitationis delictum, si confessarius cum poenitente sollicitante *passive* se habeat, controvertitur (19).

Ita distinguendum: si confessarius *mere passive*, proprio ac stricto sensu, se habeat, ita ut exterius nullo pacto appareat consentiens, non habetur delictum sollicitationis, nec proinde obligatio denuntiandi; si, e contra *passive* quidem se habeat, at *consentiens* appareat seu videatur, denuntiandus est.

Ut autem *practice* quaedam norma tradatur, distinguere oportet inter sollicitationem quae fiat *tactibus, osculis* etc., et illam quae *inhonestis* tantum *verbis* peragatur.

1º Si agitur de turpitudine, quae a poenitente patratur *tactibus, osculis* etc., super confessario in circumstantiis sollicitationis propriis, confessarius,

(18) Cfr. Berardi, n. 79 ss.; De Smet, n. 66, not. 4; Rota, n. 330.
(19) Cfr. Roncaglia, *De Poenit.*, q. 8, cap. 1, q. 5 ss.; Giraldi, *Iur. Pontif.*, part. I lib. V, tit. VII, n. 4 ss.; Albitius, part. I, cap. 35, n. 60 ss.

qui *passive* se habeat, dicendus est *consentire* suumque consensum *manifestum* reddere *ipso facto*.

2º Si agitur de *verbis inhonestis*, quibus poenitens pravum affectum erga confessarium ostendit, confessarius, quamvis taceat et passive se habere videatur, tamen non mere passive se habet reipsa, ubi turpem sermonem per moram sat notabilem silentio admittat et postea poenitentem serio graviterque non redarguat, sed benigne alloquatur, et a fortiori si post confessionem peculiare signum amoris poenitenti exhibeat.

Hac enim agendi ratione confessarius pravum affectum ostendit seu consensum in sollicitationem manifestat.

3º Si agitur de inhonesto tractatu, et confessarius passive se habeat seu nihil dicat, non statim uti consentiens dicendus est, sed varia adiuncta, ea praesertim quae sequuntur, attendenda sunt. V. g. si paulo post auditam confessionem poenitentem in domum suam vocaret aut in eius domum se conferret ad inhonestum tractatum exsequendum, se referens ad ea quae in confessione audivit, certo se consensum praebuisse sollicitationi significaret ideoque denuntiandus foret.

6. Si confessarius ponat *factum*, quod in se est *indifferens* aut *leviter* tantum *malum*, ex adiunctis, ut supra, erui debet, num prava intentio sollicitandi adfuerit, necne. Eiusmodi adiuncta v. g. haec essent: si sacerdos notus sit vir ad turpia pronus, si tactus sint pressi vel saepius repetiti, si peccatum postea secutum sit, etc. (20).

7. Habetur sollicitatio *implicita*, de qua supra, si confessarius non animo poenitentem ad peccatum directe inducendi, sed intentione propriae libidini indulgendi, inhonestos *sermones* vel *tractatus* habeat cum poenitente, v. g. si poenitentem de peccato turpi se accusantem interroget, num in iis versari placeat, quos et quomodo actus exerceat, aut si scriptum, turpia continens, legendum tradat (21).

Quidam promiscue usurpant *sermones* et *tractatus*, de quibus in Constitutione Benedictina (22). At, speculative loquendo, illi ab his profecto differunt. Nam *tractatus* significant rem aliquam *agendam; sermones*, e contra, rem *prolatam* (23). *Practice* tamen nihil vetat quominus promiscue hic usurpentur.

8. Inter sollicitationem *explicitam*, quae fiat tactibus et amplexibus, et *implicitam* quae fiat sermonibus vel tractatibus (quibus aequiparanda sunt scripta de re turpi ad legendum tradita), datur discrimen naviter attendendum.

Ubi agitur de sollicitatione *implicita* praedicto modo commissa,

(20) Albitius, n. 72; Berardi, n. 84 ss.; Rota, n. 325 s.; Noldin, III, n. 373 s.
(21) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 731 s.; De Smet, n. 67; Génicot-Salsmans, II, n. 395; D'Annibale, III, n. 365.
(22) Cfr. Rota, n. 308; De Smet, n. 67, not. 1.
(23) Cfr. Salmant., tract. 21, cap. 4, n. 42; Ball.-Palm., V, n. 726.

denuntiatio ex Constitutione « *Sacramentum Poenitentiae* » non urget, nisi facta fuerit *ausu temerario;* secus ubi agitur de sollicitatione *explicita*. Ratio manifesta est.

Ad hoc ut per *sermones* vel *tractatus* sollicitatio denuntianda inducatur, requiritur intentio libidinosa, quatenus confessarius in hisce colloquiis sibi complaceat ac delectetur; qui animus, dum in tactibus et amplexibus inhonestis semper praesumitur, in sermonibus, e contra, vel in scriptis quae legenda praebuerit, interdum potest abesse (24).

Confessarius uti reus sollicitationis habendus non est, etsi imprudenter egerit, seu modum excesserit in poenitente interrogando aut docendo, si appareat bona fide egisse, in bonum poenitentis, aut saltem ex mera animi inconsideratione, quamvis forte culpabili, non autem animo libidinoso.

9. Quidam tenent verba « *ausu temerario* » requirere, ut confessarius, huiusmodi sermones vel tractatus habens, cognoverit specialem prohibitionem iuris positivi contra illo latam sub peculiari canonica sanctione (25).

Haec sententia non sustinetur, quia non agitur de poena *latae sententiae*, quam confessarius incurrit; proinde ipse, allegata dicta ignorantia etsi crassa vel supina, semper effugere posset poenas ferendae sententiae.

Hinc summa prudentia atque discretione opus est, ubi confessarius iudicare debet utrum sacerdos denuntiandus sit tanquam reus sollicitationis *ob verba* sive *sermones*. Accuratissime perpendenda sunt omnia et singula adiuncta, e quibus dignosci valeat animus sive intentio sacerdotis (26).

10. Ad constituendum delictum sollicitationis necesse non est, ut provocatio fuerit *efficax*, seu ut poenitens sacerdoti sollicitanti consenserit.

Const. « *Sacramentum Poenitentiae* » dicit: « sive sollicitationi poenitens consenserit, sive consensum minime praestiterit ». At sollicitatio debet esse in sua ratione *completa*, adeo ut non sufficerent verba quaedam praeparatoria ad animum poenitentis dignoscendum (27).

11. Habetur delictum sollicitationis atque proinde obligatio denuntiandi, si poenitens *ex simplicitate* sive *ignorantia* sollicitationem *non perceperit*, et *solum postea eam cognoverit* (28).

(24) Cfr. Giraldi, part. I, lib. V, tit. VII, n. 13 ss.; Berardi, n. 88 ss.; Ball.-Palm., V, n. 729 ss.

(25) Rota, n. 113; *Nouvelle Revue théol.*, XXXI, p. 377.

(26) Berardi, n. 89 ss.; De Smet, n. 68; D'Annibale, III, n. 366; Noldin, III, n. 373.

(27) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 725 ss.; Ferreres, II, 691 ss.; *Nouvelle Revue théol.*, XXXVIII, p. 523.

(28) S. Off. 11 maii 1707.

Ob paritatem rationis, videtur denuntiandus confessarius qui scriptum provocans ad turpia tradiderit poenitenti illud non intelligenti, sed cuius malitia provocativa innotuit tertiae personae (29).

12. Utrum adsit crimen sollicitationis, si confessarius turpiter agat cum persona quae versetur in statu *somni naturalis* vel *artificialis* aut *paroxysmi* sive *delirii*, aut *sensibus sit destituta*, non convenit inter DD. (30).

Ita videtur opportune distinguendum:

1° Si confessarius *studiose* mulierem in somnum sive in sensuum destitutionem coniecerit, habetur profecto casus sollicitationis denuntiandae.

2° Si mulier versetur in statu somni naturalis aut sit sensibus omnino destituta, quin ullo modo confessarius in huiusmodi statum eam induxerit, vix verificari potest sollicitatio proprie dicta, quae necessario postulat *provocationem* quandam ad agendum. Porro dormiens aut sensibus destitutus *provocari* vel *allici* nequit ad operandum; ergo.

Aliter dicendum de puella, quae sollicitationem patiatur in simplicitate constituta, absque notitia inhonestatis: ipsa enim *provocatur* ad agendum.

In praefato casu, si turpia patrarentur cum muliere aut super mulierem *in circumstantiis sollicitationis propriis*, haberetur delictum qualificatum atque idcirco onus denuntiandi.

Unde *S. Alphonsus* ait: « Puto denuntiandum esse eum, qui vocatus ad absolvendam mulierem sensibus destitutam sub tali praetextu vel occasione accedit ad eam et inhoneste agit » (31).

3° Si mulier versetur in statu somni artificialis vel paroxysmi, idem dicendum ac in casu praecedenti, ubi *nihil penitus agere queat*, ita ut vera *sollicitatio* seu *provocatio* ad agendum verificari non possit; si, e contra, huiusmodi *provocatio* in tali statu, uti non raro, haberi queat, delictum adest atque obligatio denuntiandi (32).

Item disputatur, an mulier *semifatua* vel *amens* aut *neophyta* teneatur denuntiare. Haec teneas:

1° Mulier *semifatua* vel *lucida habens intervalla*, quae *potest confessionem sacramentalem instituere*, vel *pro qua infirma* vocatus est confessarius, si ab eo sollicitationem sive turpia patiatur, debet, re comperta, reum denuntiare.

2° Mulier *perpetuo amens* est quidem persona cum qua materia delicti sollicitationis poni potest, quia ipsa subest legi divinae turpia prohibendi. Sed *circumstantia* confessionis *sacramentalis* verificari nequit, cum sit *perpetuo amens*. At, urgente mortis periculo, *occasio* con-

(29) Rota, n. 303; Ball.-Palm., V, n. 729; De Smet, n. 70.

(30) Cfr. Giraldi, *l. c.*, n. 18; Berardi, n. 71 ss.; Rota, n. 354 s.

(31) *Hom. Ap.*, tr. XVI, n. 169.

(32) Cfr. Roncaglia, q. 8, cap. 2, q. 5; Ball.-Palm., V, n. 725; Berardi, n. 71.

fessionis haberi posset, nimirum si confessarius ad eam accederet sub praetextu aut occasione confessionis et cum ea turpia ageret.

Sed pro muliere *perpetuo amente*, ut supponitur, casus est mere fictitius, cum ipsa caret usu rationis atque ideo nec turpia cognoscat, quae ex parte confessarii passa est, nec denuntiationem facere valeat.

3° Mulier *neophyta* non tenetur denuntiare, quia circumstantia confessionis *sacramentalis* pro ipsa non datur, cum careat baptismo. In can. 2368, § 2 dicitur expresse: « *fidelis*, qui scienter omiserit eum, a quo sollicitatus fuerit, intra mensem denuntiare... »; atqui *neophytus* non est *fidelis*, nec *persona* in Ecclesia (cfr. can. 87); ergo.

Contraria sententia caret probabilitate.

13. Delictum sollicitationis habetur etiam in casu quo *poenitens ipse sollicitaverit confessarium*, dummodo hic *consenserit*, et quidem ita consenserit ut etiam ex parte confessarii adfuerit quaedam *sollicitatio* saltem *implicita*.

Quinam consentiendi modus talem sollicitationem importet, controvertitur. Alii dicunt sufficere merum consensum, dummodo *vere* ac *positive* manifestatum, quia per solum assensum firmatur tractatus. Alii postulant aliquid ex parte confessarii, v. g. ut sermonem turpem, a poenitente inchoatum, cum ipso continuet, etsi illico abruptum (33).

Prior sententia retinenda est.

Id liquet ex responsione *S. Off.* 11 febr. 1661 ad 9um: « An confessarius *sollicitatus, si metu inductus, sollicitanti consentiat*, sit denuntiandus? Censuerunt esse denuntiandum, et opinionem negativam non esse probabilem ».

Et Instr. *S. Off.* 20 febr. 1867 (n. 2) haec habet: « Denuntiare oportet quemcumque sacerdotem... *etiam poenitentis sollicitationi consentientem*, quamvis statim dissentientem de turpi materia loqui, illius complementum ad aliud tempus differentem, et non praebentem absolutionem poenitenti » (34).

Contraria *S. Alphonsi* opinio, qui probabiliorem habet sententiam negativam (l. c.), nihil valet contra *explicitas* declarationes S. Sedis. Ideo errant AA., qui *supremae* auctoritati *Sedis Apostolicae privatam* auctoritatem *Ligorii* opponunt!

Attamen omnino requiritur, ut consensus *vere* adsit et quidem *exterius* quocunque modo manifestatus, ita ut non sufficiat factum dumtaxat quod sacerdos *tacens* audiat poenitentem turpia loquentem.

At si sacerdos consenserit *ex metu*, qui fuerit vere gravis, et forte gravissimus, v. gr. mortis, existimamus probabiliter non esse denun-

(33) Cfr. S. Alph., VI, n. 681; Bucceroni, n. 29; Prümmer, III, n. 462; Rota, n. 366 ss.; Ball.-Palm., V, n. 730 ss.

(34) S. Off. 11 febr. 1661, ad 2um.

tiandum (35). Sane iudicium ferendum est secundum communia principia de metu excusante a poena ecclesiastica; nam et heic de poena agitur, cum denuntiatio eo spectet, ut improbus confessarius puniatur. Si ergo ipsa Ecclesia eximit a poena, eximere videtur etiam a denuntiatione (36).

437. Conditiones requisitae ut adsit delictum sollicitationis et ideo obligatio denuntiandi. — *Quatuor conditiones*, ut patet ex dictis huc usque, requiruntur:

1. Sollicitatio debet esse **ad peccatum turpe**, non vero ad aliud quodcunque peccatum.

Nihil refert utrum marem sollicitaverit confessarius, an feminam; num puberem, an impuberem, num ad peccatum secum ipso patrandum, an cum alio vel solitarie. Id liquido patet ex Const. Gregorii XIV « *Universi* » et Const. Benedicti XIV « *Sacramentum Poenitentiae* ».

Idem dicendum, si confessarius poenitentem sollicitet ut *tertiam* personam inducat ad peccatum turpe cum seipso, vel cum confessario, vel cum alio quocunque committendum (37).

2. Sollicitatio seu provocatio ad turpia debet esse **certa**, et quidem *tum* ratione dicti vel facti, *tum* ratione pravae intentionis. Proinde non modo constare debet de *facto* aut de *verbo*, sed praeterea certum sit oportet, illud **veram** sollicitationem continere. Nam confessarius ius certum habet ad propriam famam, ideoque hac privari nequit absque iniuria, nisi de sollicitatione certo constet.

Omnes confessarii aliique pastores animarum, qui ratione ministerii ecclesiastici maxima pollent experientia, docent mulieribus, etiam piis, nonnisi cum *summa discretione ac prudentia* credendum esse, ubi agitur de huiusmodi materia; quia, sive ex levitate animi sive ex ignorantia sive malitia, facillime res male intelligunt aut pervertunt aut exaggerant. Nostra quoque experientia, ex ministerio 40 circiter annorum acquisita, id plane confirmat.

Quare iudices ecclesiastici et Praelati universi in hac re *prudentissime* et *cautissime* procedant oportet. Quot viri ecclesiastici nobis

(35) Cfr. S. Alph., VI, n. 687; Ball.-Palm., V. n. 728, in nota; D'Annibale, *Comm.*, n. 180, not. 9; Vermeersch, III, n. 607.

(36) S. Off. 11 febr. 1661, ad 9um, censuit denuntiandum esse confessarium, qui consentit *metu inductus*. At Instr. 20 febr. 1867, memorat sacerdotem consentientem, sed nullatenus verbum facit de eo qui metu consentit. Praeterea S. Off. 11 febr. 1661, ad 9um, non loquitur de metu *gravi*, ut minus accurate refert D'Annibale (*Comm.* n. 180, not. 9) cum aliis, sed simpliciter de *metu*. Porro quod *metus* quilibet, v. g. *levis*, in casu non eximat, palam est. Ergo.

(37) Cfr. S. Alph., VI, n. 691; Berardi, n. 81; Rota, n. 369; Planchard, *De Const. Bened. XIV quae incipit « Sacramentum Poenitentiae »*, Engolismae, 1883, p. 28.

aliisque noti sunt, qui ex falsis accusationibus in hac re et in aliis damna gravissima passi fuerunt!

Sollicitatio potest esse *dubia* sive *facto* sive *iure*. Dicitur dubia *facto*, cum non satis constat, an sacerdos revera sollicitaverit; nimirum cum obscura sunt, vel ambigua, *et* verba vel signa aut nutus, *et* intentio.

Iure dubia intelligitur sollicitatio, quoties non satis constat, aut convenit, num sacerdos sollicitaverit quasi confessarius, v. g. si non appareat utrum sollicitatio facta fuerit *immediate ante* confessionem, vel *immediate* post confessionem; vel utrum *occasione* aut *praetextu* confessionis, necne (cfr. n. **438** ss.).

Huiusmodi dubia in aestimatione *alterius* confessarii, non poenitentis, esse debent (38).

3. Delictum sollicitationis debet esse **grave,** seu **peccatum mortale** constituere debet, et quidem non solum ut internum, sed quatenus **externum.** Omnes norunt in re venerea parvitatem materiae non dari (39).

Animadvertendum est, actus natura sua leves aut indifferentes, v. g. sermones, graves evadere posse vel ex affectu libidinoso vel ex pravo animo, quo confessarius poenitentem ad grave peccatum excitare conatur.

Si poenitentem *ad actus leves* tantum inducere intendat, delictum sollicitationis denuntiandum non habetur. At practice, ubi agitur de huiusmodi turpi materia, id raro verificatur aut constat (40).

Sedulo notandum, aliud esse sollicitare *ad actus leves*, aliud vero sollicitare *per actus leves;* in hoc secundo casu peccatum potest esse grave, atque proinde haberi potest verum delictum sollicitationis.

Gravitas autem in actione turpi *diversimode* spectanda est, pro diversitate sollicitationis. Nam *a*) in sollicitatione, quae est *ex facto*, actio ipsa in se attenditur, si est graviter mala; *b*) in sollicitatione, quae est ex *provocatione* confessarii, gravitas considerari debet in turpi actione *ad quam* explicite fit provocatio; *c*) in sollicitatione, quae est *ex consensu* confessarii, gravitas spectanda est *in actione* ipsa cui peractae aut peragendae consensus praebetur.

Peculiaris difficultas haberi potest in dignoscenda *gravitate* peccati *externi* quod attinet ad *inhonestos sermones*, si fiant a poenitente, et confessarius sileat. Si huiusmodi sermones *turpes*, e contra, fiant ab ipso confessario, facile constat aut constare potest de culpae gravitate.

Quando actio inhonesta, quae committitur de facto, vel ad quam provocatur, vel cui consensus praebetur, est *materialiter* seu *in se* certe

(38) S. Alph., VI, n. 702; D'Annibale, *Comm.*, n. 182, not. 30; Ball.-Palm., V, n. 749 s.; Bucceroni, *Comm.*, IV, n. 26 ss.

(39) S. Off. 11 febr. 1661, ad 3um: « An confessarius, sollicitando propter parvitatem materiae, sit denunciandus? Cum in rebus venereis non detur parvitas materiae, et si daretur, in re praesenti non dari, censuerunt esse denuntiandum, et opinionem contrariam non esse probabilem ».

(40) D'Annibale, *Comm.*, n. 182; De Smet, n. 67; Berardi, n. 54 ss.: Noldin, III, n. 374.

gravis, non requiritur ut certo constet etiam de *gravitate* culpae *formali* sive *interna* ex parte confessarii.

Haec sane praesumenda est: 1° quia conscientia confessarii praesumi non debet erronea ex ignorantia; 2° quia ex ordinarie contingentibus iudicandum est; 3° quia can. 2200, § 2 statuit generale principium: « posita externa legis violatione, *dolus* in foro *externo* praesumitur, donec contrarium probetur »; 4° quia si poenitens sollicitatus non teneretur denuntiare confessarium, nisi sibi prius certo constitisset de gravi culpa *formali* confessarii, actum esset de ipsa lege denuntiationis, tum ex incertitudine rei in se consideratae, tum ex indole poenitentis, qui facile movetur ad excusandum, tum ex malitia confessarii delinquentis, qui posset studiose gravitatem peccati occultare, bonam conscientiam falso iactando (41).

Quidam censent actum leviter turpem extra sacramentum, fieri *semper* gravem in sacramento ob iniuriam, quae ei irrogatur.

Haec opinio improbabilis dicitur ab ipso *S. Ligorio*, qui merito ait: « Actus, qui *in se est levis* contra castitatem, *nequit fieri gravis* in sacramento; alias quodlibet peccatum veniale in materia veracitatis, patientiae vel humilitatis, evaderet grave in sacramento, *quod nemo asserit* » (42).

Ubi ex rerum adiunctis *certo* constaret, actionem materialiter seu in se malam non esse agenti imputabilem, delictum non esset consummatum ideoque confessarius denuntiandus non foret.

4. Sollicitatio debet esse commissa, aut **in confessione** aut saltem **cum aliqua relatione ad confessionem** (cfr. n. **438**).

Quocirca abest delictum sollicitationis, si haec nullam habeat relationem ad confessionem, quamvis forte commissa fuerit in administratione aliorum sacramentorum.

438. Circumstantiae sollicitationis. — Huiusmodi circumstantiae, e quibus **nexus cum confessione** habetur, sunt quatuor:

1° si fit sollicitatio in **actu sacramentalis confessionis;**

2° si fiat **immediate ante** vel **immediate post confessionem;**

3° si fiat **occasione** aut **praetextu confessionis,** etsi confessio non sequatur;

4° si fiat extra occasionem aut praetextum confessionis, **in confessionali** vel **in loco ad excipiendas confessiones destinato,** vel electo **cum simulatione confessionis** (cfr. n. **443** s.).

Singulae circumstantiae explicandae sunt.

(41) Cfr. D'Annibale, III, n. 366; Albitius, part. I, cap. 36, n. 12 ss.; Giraldi, part. I, lib. V, tit. VII, n. 24; Bordoni, *l. c.*

(42) Lib. VI, n. 683.

439. I. **In actu sacramentalis confessionis,** scil. ab initio confessionis ad finem, seu a momento quo sacerdos poenitenti benedicit usque ad momentum quo illum absolvit atque dimittit cum signo crucis. Sacerdos censetur in *actu* confessionis sollicitare, si confessio iam sit incepta saltem per signum crucis, licet non fuerit completa, aut poenitens quacunque de causa non sit absolutus (43).

Confessio *sacramentalis* ea est, quae instituitur in ordine ad absolutionem recipiendam, etsi ad finem non deducatur nec absolutio detur.

Opus non est ut confessio instituatur in sede propria seu in *confessionali.* Proinde licet prohibitum sit feminarum confessiones *extra sedem confessionalem* audire, nisi ex causa infirmitatis aliave « verae necessitatis » (can. 910, § 1), si quis tamen feminam sacramentaliter se accusantem audiat domi vel in alio loco eamque sollicitet, fit reus infandi huius delicti.

440. II. **Immediate ante vel immediate post confessionem.** — 1. Id verificatur si inter sollicitationem et sacramentalem confessionem nulla alia actio seu nullum intervallum adfuerit.

Utrum praefatae voces sensu *stricto* an *lato*, seu *physice* an *moraliter* accipiendae sint, controvertitur (44).

Probabilius requiri videtur, ut poenitens, momento quo sollicitatur, sumpserit vel servaverit manifestum ordinem et nexum ad confessionem secuturam vel confessionem iam factam.

Quare, iuxta nonnullos, dici potest sollicitationem fieri *immediate ante*, si poenitens se disponat ad confessionem peragendam, sive iam coram sacerdote genuflectat, sive assideat confessionali, inter alios fideles vicem suam exspectans; *immediate post*, si poenitens coram confessario adhuc genuflexus maneat, vel uti solent fideles e confessionali egressi et locum proprium occupantes, vacet gratiarum actioni et poenitentiae recitationi, antequam ad alia negotia transeat, vel sacram communionem recipiat (45).

Alii negant haberi in huiusmodi casu delictum qualificatum sollicitationis.

Proinde reus huius criminis censetur confessarius,

a) qui poenitentem in confessionali ad instituendam confessionem iam genuflexum sollicitat; item probabiliter

(43) Thesaurus, P. II, v. *Sollicitantes*, cap. 1, n. 6; S. Alph., VI, n. 677; Noldin, III, n. 375; De Smet, n. 72; D'Annibale, n. 181.

(44) Cfr. S. Alph., VI, n. 677; Lehmkuhl, II, n. 975; Rota, n. 279; Bucceroni, n. 19; Ball.-Palm., V, n. 745 ss.; Wernz, VI, n. 470.

(45) Ita v. g. De Smet, n. 73. Cfr. D'Annibale, n. 181; Ferreres, II, n. 700 s.

b) qui poenitentem provocat accedentem ad confessionale, vel assidentem suamque vicem exspectantem;

c) qui mulierem aut marem sollicitat, qui *statim* post confessionem ad manum confessarii deosculandam accedit;

d) qui fidelem explicite aut implicite petentem confessionem, ducit in hunc finem v. g. in propinquam cellam aut post altare, ibique sollicitat;

e) qui puerum aut puellam *illico* post confessionem ducit in cubiculum ibique sollicitat;

f) et probabiliter, ut supra, qui poenitentem ad turpia excitat, ad suum locum regressum, ibique brevem poenitentiam impositam recitantem.

Sollicitatio facta postquam confessarius *alium* poenitentem audierit, non censetur facta immediate post confessionem, dummodo confessarius pravam intentionem non manifestaverit in confessione, ut v. g. si dixerit: *exspecta me paulisper*, et post breve tempus venerit ac sollicitaverit (46).

2. Cum versemur in odiosis, benignior sententia, in casibus *dubiis*, tenenda est, seu obligatio denuntiationis *practice* imponenda non est.

Controvertitur de confessario qui post confessionem, antequam sollicitet, cum poenitente extra confessionale de aliquo negotio agat, de quo in confessione locutus iam fuerat.

Ita distinguendum: si constat sollicitationem fuisse antea intentam, et negotium non esse nisi medium ad illam perficiendam electum, delictum adest; secus non (47).

3. Notandum est, interdum fieri posse, ut qui denuntiandus non sit ex hoc capite, nimirum quia *immediate ante* vel *post* non sollicitaverit, denuntiari debeat ex alio capite (cfr. n. **441** ss.).

4. Non requiritur ut confessio fiat in sede confessionali; unde, quamvis confessio forte sit illicita ratione loci, non ideo cessat ratio delicti. Attamen oportet omnino ut *confessio revera fiat;* quae si locum non habeat, tunc non haec circumstantia verificatur, sed illa forte, quae dicitur *ex occasione* vel *praetextu* confessionis.

441. III. **Occasione confessionis.** — 1. Haec clausula communiter intelligitur relate ad *poenitentem*, non vero ad tertiam personam; et verificatur in casu quo confessarius ansam sollicitandi sumit *vel* ex expressa aut tacita *petitione* confessionis, *vel* ex *notitia* accepta in *confessione* (48).

Petitio confessionis procedere potest sive ex parte poenitentis, sive

(46) Cfr. S. Alph., VI, n. 704; Roncaglia, q. 7, cap. 2, q. 5, resp. 2; Ball.-Palm., V, n. 730; Prümmer, III, n. 463; Noldin, III, n. 375.

(47) Cfr. Ferreres, II, n. 700; Ball.-Palm., V, n. 716; Lega, IV, n. 9.

(48) Cfr. Thesaurus, P. II, v. *Sollicitantes*, cap. 1, n. 6; S. Alph., VI, n. 677; D'Annibale, n. 181; Vermeersch, III, n. 606.

ex parte confessarii, personam ad confessionem serio hortantis et hac occasione illam sollicitantis.

Ex *notitia accepta in confessione*, censetur sollicitare confessarius, qui ad id movetur ex speciali proclivitate poenitentis in venerea, cognita ex eius confessione, aut quatenus recurrit ad peculiaria quaedam media, quae ex confessione intellexerit efficaciora ad poenitentem alliciendum, *dummodo exterius constet de nexu cum confessione;* quo nexu sive relatione deficiente abest sollicitatio qualificata (49).

Tamen ultima hypothesis raro verificari potest. Hinc est quod nonnulli eam excludunt, seu negant in praefato casu haberi delictum sollicitationis (50).

At praxis *S. Poenit.* et *S. Officii* alia est, nempe confessarium ita sollicitantem esse denuntiandum (51).

Cum autem *morali certitudine* poenitenti constare debeat sacerdotem *capta hac sola occasione* sollicitasse, et cum id difficillimae probationis sit, *practice* sollicitatio *certa* vix erit, ideoque dubia seu nulla obligatio denuntiandi (52).

At si in aliquo casu particulari *certo* constaret de nexu inter sollicitationem et confessionem, sacerdos esset certe denuntiandus.

Controvertitur an sit denuntiandus sacerdos, qui ob fragilitatem mulieris *cognitam in confessione*, eam postea domi sollicitet.

Quaestio facile solvitur. Si sacerdos in *actu* confessionis, vel *immediate post* confessionem, *aliquo signo* pravam voluntatem manifestaverit, ex. gr. si petierit, ubi habitet, num sit domi sola, an donum acceptare velit, etc., certe denuntiandus est, quia in hisce adiunctis sollicitatio domi facta *initium habet in ipsa confessione.*

Dum e contra, si sollicitatio fit domi, licet ex notitia fragilitatis cognitae ex confessione, sed quae *nullo signo externo* referri potest ad *actum* confessionis, vel ad tempus *immediate post* confessionem, confessarius denuntiandus non est, cum delictum sollicitationis haud verificetur (53).

2. *Petitio* confessionis fieri potest non solum *expresse*, sed etiam *tacite*, quando v. g. poenitens accedit ad confessionale, pro instituenda

(49) Albitius, *l. c.;* S. Alph., VI, n. 678, dub. 2; Ball.-Palm., V, n. 718; De Smet, n. 74; Alberti, *Theol. past.*, III, p. 112.

(50) Cfr. Berardi, n. 124; Lehmkuhl, II, n. 976; Bucceroni, *Casus conscientiae*, II, n. 408; Vermeersch, III, n. 606.

(51) D'Annibale (n. 181, not. 13) expresse ait: « Verum alia est praxis Congregationum Urbis ».

Et Santi, qui fuit regens S. Poenitentiariae, dicit (*Appendix ad Comm. in V lib. Decret.*, n. 4, p. 228): « Ceterum ipsi rescriptum S. Poenit. vidimus, in quo hic casus revera considerabatur uti *cadens sub lege* ».

(52) Cfr. Palm. ad Ball., V, n. 718, in nota; Lehmkuhl, II, n. 976.

(53) Cfr. S. Alph., VI, n. 678; D'Annibale, III, n. 367; Cerato, n. 76; Noldin, III, n. 390.

confessione, et coram sacerdote in confessionali sedente genuflectit; et, omissa confessione ac relicto confessionali, sollicitetur a sacerdote.

Num simplex *promissio* confessionis inducat hanc circumstantiam atque ideo sollicitationis delictum, disputatur.

Ita videtur distinguendum: si promissio respicit confessionem *cras* seu *postea* faciendam, non habetur sollicitatio qualificata; si, e contrario, respicit confessionem *statim* faciendam, adest vera sollicitatio, quia tunc identificatur cum ipsa *petitione.* Hoc altero sensu intelligi debet, ut patet ex contextu, doctrina *S. Alphonsi*, qui dicit denuntiandum esse sacerdotem, qui « obtineat vel petat a muliere consensum copulae *promittendo* eius confessionem audire » (54).

Proinde eatenus admittenda est sollicitatio in casu, quatenus promissio fiat a confessario in *circumstantia* confessionis.

Item controvertitur, num *invalidatio ad confessionem* inducat sollicitationis crimen, si nempe confessarius *invitet* mulierem ad confessionem et hac occasione illam sollicitet.

Ita distinguendum: si *invitatio* sit tantum ex parte confessarii, et mulier renuat confiteri, sollicitatio *ex hoc capite abest;* si mulier non renuat, ista circumstantia reducenda est ad *praetextum* (cfr. n. **442**) ubi *ficte* confessarius invitet; ad *occasionem*, si *vere* ad confessionem invitet (55).

At, ubi sollicitatio fiat *extra* sedem confessionalem, in casu vix verificatur sollicitatio.

3. Ad constituendum delictum **ex occasione confessionis**, non requiritur ut confessio de facto sequatur, nec ut confessarius vel poenitens ingressus fuerit confessionale. Attamen necesse est, ut confessio *proxime* facienda postuletur (56), atque sollicitatio *proxime* sequatur petitionem confessionis, scil. ut confessio et petitio moraliter unum sint.

Imo, iuxta plures (57), habetur sollicitatio *occasione* confessionis etiam in casu quo sacerdos sollicitat non petentem confiteri, si illum, v. g. aegrotantem, quasi confessurus adierit adscitus ab alio, vel sponte sua. Alii tamen negant. Igitur res est dubia.

Ex dictis denuntiari non debet confessarius:

1º qui rogatus a poenitente extra locum confessionis, ut sequenti die vel etiam vespere, si petat mane, eius confessionem audire velit, illum sollicitat; in hoc casu non occasione confessionis, sed *occasione petitionis confessionis* sollicitatio habetur (58); aliud esset, si sacerdos personam invitaret,

(54) Lib. VI, n. 678.

(55) S. Alph., VI, n. 678; Ball.-Palm., V, n. 721.

(56) Cfr. S. Off. 11 febr. 1661, ad IV.

(57) S. Alph., VI, n. 678; D'Annibale, n. 181, et alii.

(58) S. Off. 11 febr. 1661, ad IV; Ball.-Palm., V, n. 721; Vermeersch, III, n. 606; Ferreres, II, n. 698.

ut sequenti die confiteretur, eamque statuta die ad confessionem accedentem sollicitaret;

2° qui rogatus a poenitente de confessione audienda, eam in aliud tempus differat, ac de aliis rebus loqui coeperit, et in decursu colloquii sollicitet; non videtur tunc sollicitare qua confessarius, occasione confessionis (59).

4. *Practice* tenendum, praedictam circumstantiam verificari ex **petitione** confessionis, quando poenitens *petit* confessionem *hic et nunc* instituendam et *statim* a confessario sollicitatur; vel etiam quando confessarius fideli *petenti* annuit, illumque quasi ad confessionem *illico* peragendam, in remotum quendam locum procul ab aliorum conspectu ducit, *ibique* eum sollicitat.

Quare ut *certo* adsit delictum sollicitationis in casu, quatuor conditiones requiruntur:

1° ut *confessio petatur*, vel *expresse*, ut fit quando confessarius extra sedem confessionalem rogatur; vel *tacite*, ut fit quando confessarius est iam in sede confessionali et poenitens accedit et genuflectit;

2° ut *petatur hic et nunc* seu *statim facienda;*

3° ut *confessarius* sive *explicite* seu verbis aut signis, sive *implicite* seu *tacite*, v. g. accedendo ad locum confessionis, *annuat audire confessionem;*

4° ut *sollicitetur fidelis, qui petit suam confessionem*, non vero confessionem alterius.

Unde ex. gr. si mater in domo parochi petat confessionem pro filia infirma, et ab illo sollicitetur, non adest sollicitationis delictum (60).

442. IV. **Praetextu confessionis.** — 1. Habetur huiusmodi praetextus quoties confessarius *fingit* seu *falso* allegat confessionem, ut ad turpia excitet, sive confessio postea sequatur, sive non (61).

Praetextus, uti occasio, diversimode a DD. usurpari solet. Verius dicendum, praetextum *cum actu confessionis*, licet fictae, aliqua ratione coniungi, ita ut si omnino maneat *extra* huiusmodi actum, delictum sollicitationis absit, *sive* confessarius fingat confessionem ad poenitentem decipiendum, *sive* poenitens ad decipiendum confessarium, *sive* et confessarius et poenitens ad alios decipiendos.

Unde adest crimen sollicitationis, si sacerdos mulierem in ecclesia orantem interroget an sit parata ad confitendum, eoque praetextu illam sollicitet; si aegrotam invisens dicat se velle eius confessionem

(59) Rota, n. 285; De Smet, n. 74; D'Annibale, n. 181.

(60) Cfr. S. Alph., VI, n. 678; Gury-Ball., II, n. 594; Ojetti, n. 3760; Génicot-Salsmans, II, n. 396; Cerato, n. 45; Berardi, n. 137.

(61) Thesaurus, P. II, v. *Sollicitantes*, cap. 1, n. 6; S. Alph., VI, n. 678 s.

audire ad removendos familiares, quibus recedentibus infirmam sollicitet; si mulier aegrotans et cupiens decipere confessarium, eum ad se accersat praetextu confessionis et *inita* vel *finita* confessione, sollicitet confessarium qui consentiat (62).

At si infirma ipsa simulet confessionem ut peccet cum confessario, eiusque rogatu adstantes recesserint, et confessio nec *incoepta* nec *finita* fuerit, licet ficte, non habetur crimen sollicitationis (63).

2. Inter *occasionem* et *praetextum* hoc datur discrimen: qui sollicitat *occasione confessionis*, ansam sumit ex *seria* petitione confessionis aut ex notitia *verae* confessionis; qui, e contra, sollicitat *praetextu confessionis*, sollicitat sub *ficta* seu *falsa* allegatione confessionis peragendae.

Non est denuntiandus religiosus: 1° qui allegat praetextum confessionis ut licentiam egrediendi e monasterio obtineat a Superiore, et invisens infirmum, illum sollicitet, quia non sollicitatio praetextu confessionis facta est, sed licentia exeundi concessa;

2° item qui, extra confessionis tempus et locum, mulierem sollicitet, eique, ut facilius consentiat, promittit se postea eius confessionem esse excepturum (64);

3° pariter sacerdos, qui feminam sollicitat, et, ut securius assentiat et minus timeat difficultatem executionis, ipsi suadet ut infirmitatem simulet et ipsum accersendum curet praetextu confessionis.

Denuntiandus videtur confessarius, ex cuius *consilio* mulier quae, diffamationem timens, peccare renuebat, se fingit aegrotam ut advocet confessarium quocum peccet (65). Res tamen dubia est, cum plures negent.

443. V. **In confessionali, sive in loco ad confessiones audiendas destinato vel electo, cum simulatione audiendi ibidem confessionem.**

1. Requiritur *duplex* conditio *simul*, scil. *circumstantia loci*, et *simulata confessio.*

Hoc valet non modo pro sollicitatione quae fiat in loco ad confessiones audiendas electo vel destinato, verum etiam pro illa quae fiat in ipso confessionali.

Hoc alterum nonnulli negant, attento decreto *Pauli V*, 10 iul. 1614.

At immerito, perspecto decreto *S. Off.* 11 febr. 1661, ad 13um, quod, probante SSmo, derogavit, in quantum conciliari nequit, antiquiori decreto: et attentis quoque Bullis *Gregorii XV* et *Benedicti XIV*, ex

(62) Cfr. Rota, n. 288; Planchard, p. 34; De Smet, n. 75; Ball.-Palm., V, n. 719; Albitius, *l. c.*, n. 74.

(63) S. Alph., VI, n. 679; D'Annibale, n. 181, not. 19; Vermeersch, III, n. 606.

(64) Rota, n. 286; Berardi, n. 138; Ball.-Palm., V, n. 720 s.

(65) S. Alph., VI, n. 679; D'Annibale, n. 181.

quarum textu apparet, incisum « *cum simulatione* » afficere « integram quae praecedit pericopam » seu utrumque casum (66).

2. **Confessionale** designat sedem peculiari forma confectam, in modum cellulae pro confessario cum genuflectorio pro poenitente, interposita inter confessarium et poenitentem fenestella cum crate et parvis foraminibus. Cfr. n. **630**, 3.

3. **Locus ad confessiones audiendas destinatus** est, praeter confessionale, ille locus, in quo confessiones *ordinarie* excipi solent, quin in praedictam formam confectus sit. Eiusmodi sunt sacristiae, ubi in gratiam v. g. surdastrium, habetur sessorium pro sacerdote et genuflectorium pro poenitente, vel locutoria in conventibus religiosorum, ad usum sacerdotum adventantium, et similia (67).

Ex respons. *S. Officii*, 25 nov. 1874, loca in quibus excipi solent confessiones monialium habenda sunt ut loca ad audiendas confessiones *destinata*, seu ut *confessionalia;* item loca, in quibus excipiuntur confessiones mulierum degentium in institutis quae vulgo dicuntur *conservatori*, *ritiri* etc.; huiusmodi loca habenda sunt ut *confessionalia* non solum quoad moniales et alias mulieres ibi degentes, sed universim quoad omnes mulieres etiam extraneas.

Cubiculum privatae domus et *lectulum* pro infirmis ex communi usu sunt *locus* ad audiendas confessiones *infirmorum* et *decumbentium* electus sive destinatus.

4. **Locus ad confessiones audiendas electus** sumitur a nonnullis (68) pro quocunque loco indeterminate sive in via, sive in agro, sive in platea, qui incipit esse locus ad confessiones audiendas *electus*, eo ipso quod ad confessionem *hic et nunc* audiendam vel simulandam (non requiritur enim ut confessarius vel poenitens intendat veram confessionem) adhibetur, etiamsi electio non respiciat nisi hanc unicam vicem et mere accidentaliter contingat.

Ab aliis huiusmodi locus ille intelligitur, qui *antecedenter determinatus fuerit*, seu locus qui ad confessiones habitualiter non est destinatus, sed per modum actus ad hoc *legitime* destinatur, v. g. occasione magni concursus fidelium, missionum, etc., ita ut non sufficiat arbitraria electio facta a confessario vel a poenitente pro confessione hic et nunc instituenda aut simulanda (69). Haec sententia verior videtur.

(66) Cfr. Rota, n. 297 ss.; Dolhagaray, *De l'obligation de denoncer les sollicitants*, in *Questions eccl.*, 1912, p. 429 ss.

(67) Cfr. S. Off. 26 april. 1700, ad 2um; 25 nov. 1874; D'Annibale, n. 181, not. 16; Bucceroni, n. 28.

(68) Rota, n. 296; Ball.-Palm., n. 723 in nota; D'Annibale, n. 181, not. 16; Lehmkuhl, II, n. 977.

(69) Berardi, n. 170 ss.; De Smet. n. 78; Vermeersch, III, n. 606.

Eiusmodi locus potest esse in quacunque parte ecclesiae, in sacristia, et etiam extra locum sacrum, v. g. cubiculum infirmi.

5. **Simulatio confessionis,** quae necessario in casu requiritur ad constituendum delictum sollicitationis, importat *externam* speciem sive apparentiam confessionis, adeo ut ex adiunctis coniiciendum foret confessionem revera excipi (70).

Ad hanc simulationem confessionis necessaria non est *intentio* simulandi: sufficit *factum* ipsum *simulationis*. Quo posito, nihil refert utrum adsint testes, an non; satis est, ut appareat testibus, si adessent, species seu apparentia confessionis exceptae.

Unde habetur casus sollicitationis denuntiandus, si quis, non ex intentione confessionis instituendae, sed ex alio fine quocunque sive honesto sive pravo, in loco ad confessiones destinato se more *poenitentis* sistat sacerdoti, et hic more *confessarii* se habeat erga eum, *secundum aestimationem aliorum*.

Quae *simulatio confessionis* in confessionali et in loco pro confessionibus *destinato*, ordinarie eo ipso habetur, quod confessarius et poenitens sunt in hoc loco; dum si agitur de loco ad confessiones audiendas *electo*, id non sufficit, sed requiritur praeterea, ut confessarius et poenitens *exterius* ita se gerant, ut confessionem instituere censeantur (71).

6. Ad constituendum sollicitationis delictum necesse non est ut turpitudo vel provocatio ad turpia *totaliter* fiat in *circumstantia* delicti. Satis est, ut ibi *inchoetur*, etsi postea alibi perficiatur.

Attamen quando *ex circumstantia loci* cum simulatione audiendi ibidem confessionem delictum consummatur, requiritur ut per tale temporis spatium saltem stetur in loco, quod ad simulandam confessionem etsi brevissimam sufficiens habeatur. Proinde momentum temporis, ad pauca verba sufficiens, non videtur tale temporis spatium, quod sufficiat ad confessionem simulandam.

7. Ex dictis denuntiandus non est sacerdos:

1° qui sedens in confessionali, sollicitet mulierem ante illud stantem, absque simulatione confessionis;

2° qui, item in confessionali sedens, personam ante illud genuflexam alloquatur et sollicitet, si exterius appareat ex risu, gestibus etc. ibidem non excipi confessionem;

3° qui mulierem genuflexam in ecclesia aut in via, etsi superpelliceo ac stola indutus, sollicitet, seclusa destinatione aut electione loci pro confessione excipienda (72).

(70) Thesaurus, P. II, cap. 1, n. 6; S. Alph., VI, n. 680; D'Annibale, n. 181; Noldin, III, n. 375.

(71) Vermeersch, III, n. 606; Ferreres, II, n. 701 s.; Berardi, n. 175.

(72) Cfr. Bucceroni, n. 20; Noldin, III, n. 375; Berardi, n. 175 ss.; D'Annibale, n. 181, not. 17; Cerato, n. 47 ss.

444. Sollicitatio inchoata. — 1. Habetur delictum sollicitationis atque ideo obligatio denuntiandi etiam in casu quo confessarius, sive in ipsa confessione, sive immediate ante vel post, sive occasione aut praetextu confessionis, sive in confessionali, simulata confessione, chartam poenitenti tradat « *postea domi legendam*, in qua ad venerem sollicitat » (73).

Dicitur sollicitatio *inchoata*, potiusquam indirecta vel mediata, ut aliis placet, quia reipsa inchoatur in confessione, et *postea* ad actum completum adducitur. Sic habetur *cum sacramento poenitentiae* sufficiens *connexio*, quae omnino requiritur ad huiusmodi crimen constituendum.

2. Adest *inchoata* sollicitatio etiam in casu quo confessarius in praedictis circumstantiis indixerit poenitenti locum conveniendi, quo accedens eum ad turpia invitat; habetur sane relatio inter factum praevium, cum sacramento poenitentiae connexum, et ipsam sollicitationem, quasi complementum illius.

Non habetur delictum sollicitationis, si confessarius tradat poenitenti schedam tradendam alii personae non poenitenti quam confessarius sollicitet, si ipse poenitens ullo modo complex est (74).

3. Ex adiunctis diiudicandum est, utrum adsit necne requisita relatio inter factum praevium occasione confessionis positum, et subsecutam sollicitationem; utrum scil. illud factum de se forte indifferens inchoatam sollicitationem importet atque ad ipsam sollicitationem ordinetur, an non (75).

445. Obligatio denuntiandi. — Can. 904 statuit: « *Ad normam constitutionum apostolicarum et nominatim constitutionis Benedicti XIV* Sacramentum Poenitentiae, 1 *iun.* 1741, *debet poenitens sacerdotem, reum delicti sollicitationis in confessione, intra mensem denuntiare loci Ordinario, vel Sacrae Congregationi Sancti Officii; et confessarius debet, graviter onerata eius conscientia, de hoc onere poenitentem monere* ».

Singula ex dicendis declarabuntur.

(73) S. Off. 11 febr. 1661, ad 1um; prop. 6a ab Alexandro VII, 24 sept. 1665, damnata. « 1° An sit denuntiandus confessarius, qui dat poenitenti chartam, postea domi legendam, in qua ad venerem sollicitabat? Domini qualificatores censuerunt esse denuntiandum, et opinionem negativam non esse probabilem ».

Prop. 6a ab Alexandro VII damnata ita se habet: « Confessarius, qui in sacramentali confessione tribuit poenitenti chartam postea legendam, in qua ad venerem incitat, non censetur sollicitasse in confessione, ac proinde non est denuntiandus ». Denzinger, *Enchiridion*, n. 1106.

(74) Vermeersch, II, n. 606; Ferreres, II, n. 695; Cozza, n. 188 ss.; Ball.-Palm., V, n. 718.

(75) Cfr. Rota, n. 270 ss.; De Smet, n. 81; Ball.-Palm., V, n. 721 s.; *Anal. eccl.* 1898, p. 476.

446. Persona sollicitans et sollicitata. — 1. Sollicitatio fieri debet a **confessario,** et afficere debet **poenitentem.**

Proinde non datur delictum sollicitationis qualificatum, si poenitens, etiam sacerdos, sollicitet confessarium. Item non datur, si confessarius, vocatus v. g. ad excipiendam confessionem Agnetis, huius confessionis occasione sollicitet sororem Mariam.

Quod persona sollicitata debeat esse *poenitens* respectu sollicitantis, clare liquet tum ex Const. Gregorii XV « *Universi* », tum ex Const. « *Sacramentum Poenitentiae* » Benedicti XIV, tum ex can. 904.

Requiritur et sufficit ut aliqua *relatio* inter confessionem et sollicitationem verificetur respectu ipsius personae sollicitatae (76).

2. Nihil refert, utrum persona sollicitata sit femina an mas, laicus an clericus vel religiosus, pubes an impubes, nobilis an vilis conditionis, ritus latini an orientalis.

447. Quinam sint denuntiandi. — 1. Sunt denuntiandi **omnes et soli sacerdotes,** cuiuscunque dignitatis et praeeminentiae ac ritus, ideoque etiam *orientales* (77).

2. Controvertitur, utrum denuntiandi sint **Episcopi.** Ratio dubitandi est, quia in iure antiquo denuntiatio facienda erat *Ordinariis* vel Inquisitoribus generalibus, et hodie fieri debet *Ordinario loci* vel S. Congregationi S. Officii (can. 904; n. **449**), iisque mandatur ut in sollicitantes animadvertant. Porro si ipse Ordinarius loci est *iudex*, non videtur cur sit quoque reus denuntiandus.

Praeterea causae *criminales* Episcoporum, etiam titularium, uni R. Pontifici reservantur (can. 1557, § 1, 3°) - (78).

At contraria sententia, attenta praxi S. Officii, longe probabilior est, eaque tenenda (79). S. Officium enim urget denuntiationem.

Quaestio, ut palam est, respicit obligationem denuntiandi *a iure positivo* impositam, non autem illam quae ex iure naturali oritur quaeque profecto urget etiam ubi agitur de Episcopis. Quorum denuntiatio fieri potest aut immediate S. Officio aut Legato S. Sedis, ubi est, scil. Nuntio vel Internuntio aut Delegato Apostolico.

Ceteri **Ordinarii,** qui nempe non sunt *locorum* (Superiores maiores in religionibus clericalibus exemptis) procul dubio sunt denuntiandi.

(76) Cfr. Bucceroni, n. 17; Rota, *l. c.;* D'Annibale, n. 161.

(77) Const. Gregorii XV « *Universi* », § 4; Const. Bened. XIV « *Sacramentum Poenitentiae* », § 1.

(78) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 712; Rota, n. 263; De Smet, n. 83; Noldin, III, n. 376; Ferreres, II, n. 692.

(79) Cfr. Berardi, n. 22; *Anal. eccl.* 1898, p. 503; Vermeersch, III, n. 603; Palmieri ad Ball., V, n. 712, nota.

Item, attento can. 1557, § 1, 3°, denuntiari debent Ordinarii locorum, qui non sunt charactere episcopali insigniti, v. g. Vicarius Generalis, Abbas vel Praelatus *nullius*, etc.

Laici vel **clerici nondum sacerdotio aucti** (tonsurati, minoristae, subdiaconi et diaconi) *non sunt denuntiandi*, licet forte uti sacerdotes vel confessarii reputati fuerint ac veluti tales sese exhibuerint, v. g. per simulatam celebrationem Missae aut confessionem exceptam. Ratio est, quia Constitutiones pontificiae semper loquuntur de *sacerdotibus* aut *confessariis;* proinde disciplina non est ultra terminos extendenda, praesertim in re poenali (80).

At, deficiente obligatione denuntiandi ex iure positivo, exsistere potest eiusmodi obligatio ex iure naturae, ratione boni publici, ut puniatur tanta malitia illorum qui sacramentis abutuntur et fideles corrumpunt.

3. Qui *per alios* sollicitaverint, et *non per se ipsos*, non sunt denuntiandi, quia stricto sensu sollicitantes dici nequeunt: versamur in odiosis. Unde excluduntur *interpretes* vel *nuntii* sollicitationis, atque *mandantes* vel *consulentes* (81). Hi tamen iisdem poenis ac ipsi sollicitantes subsunt ad normam can. 2219, § 3; 2230; 2231 (82).

4. **Denuntiandus est:**

1° qui sollicitationis factae statim ipsum poenituit, vel coepta sollicitatione illico destitit;

2° qui ultro comparuit (83);

3° qui sollicitavit ante longum tempus;

4° qui in terram longinquam profectus est;

5° qui sollicitavit poenitentem non advertentem malitiam peccati, ad quod excitatus fuit;

6° is, cuius delictum est occultum omnino (84).

Denuntiatio facienda est, etiamsi nulla fraterna correctio praecesserit (85).

5. Urget obligatio denuntiationis etiam si sacerdos sollicitans approbatus ad audiendas confessiones, seu iurisdictione praeditus non fuerit, ut manifesto liquet ex pontificiis Constitutionibus. Item si sacerdos sit excommunicatus vel suspensus aut interdictus.

Num etiam si reductus fuerit ad statum laicalem vel degradatus? Probabile est, onus denuntiandi non exsistere, quia in tali casu sacerdos gravius puniri nequit ac proinde inutilis videtur denuntiatio ex iure positivo.

(80) S. Alph., VI, n. 680 ss.; D'Annibale, *Comm.*, n. 182; Ball.-Palm., V, n. 711.
(81) S. Off. 11 febr. 1661, ad 6um et 7um.
(82) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 27.
(83) S. Off. 26 iul. 1628.
(84) Cfr. S. Alph., VI, n. 684 ss.; D'Annibale, n. 182; Berardi, n. 135 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 398; Ferreres, II, n. 693 ss.
(85) Alex. VII, Decr. 8 iul. 1660.

6. Etiam **emendati** denuntiari debent, et qui **sponte comparuerint** coram Ordinario vel S. Officio (86).

Ratio, cur *emendati* sint denuntiandi, haec est: primaria et praecipua ratio huius legis poenalis non est emendatio personae particularis, sed bonum sacramenti et animarum; ideoque per poenarum irrogationem Ecclesia in casu intendit praecavere malum, illudque si iam latum, resarcire et scandalum reparare.

Contraria opinio, quae a *S. Alphonso* (87) refertur, erronea est.

Nonnulli tenent, onus denuntiandi non urgere, si sacerdos ita emendatus sit, ut reincidentia non videtur timenda (88). Haec opinio tunc solum haberi potest uti probabilis, cum ex peculiaribus adiunctis *omnimoda* certitudo adest, quae reincidentiam excludat, et nulla urget peculiaris ratio scandalum reparandi. Cfr. n. **451**.

7. Confessarii **convicti** et a iudice iam **puniti** sunt certe denuntiandi, si *novum* delictum post punitionem commiserint, vel si convicti fuerint de sollicitatione *alterius* poenitentis (89). Vide n. **457**, 5°.

Si constet sacerdotem fuisse punitum ob illud crimen, de cuius denuntiatione facienda agitur, probabile est, theoretice loquendo, eum non esse denuntiandum, cum fini legis iam satisfactum sit. At, attento secreto in huiusmodi causis servando, vix unquam constare poterit ob quodnam delictum sacerdos convictus et punitus fuerit; ideoque *practice* denuntiatio *semper* facienda est.

Probabiliter obligatio denuntiandi non urget, si confessarius sollicitans versetur in *certa* ac *perpetua* impossibilitate audiendi in posterum confessiones, v. g. si decumbat in lectulo gravi atque insanabili morbo correptus.

Defuncti profecto denuntiandi non sunt (90). Mirandum sane quod nonnulli contrarium opinati fuerint (91).

8. Persona sollicitata non liberatur a denuntiationis onere, confitendo ei qui sollicitavit (92).

Confessarius sollicitans non tenetur inducere, imo nec monere personam sollicitatam, ut iuridicam denuntiationem peragat. Id nimis grave foret, ipsi naturae repugnans.

(86) Cfr. declar. S. Off. 26 iul. 1628; Salmant., tract. 21, cap. 4, n. 77 s.; Bonacina, disp. 6, *de oblig. denuntiandi*, punct. 3, n. 9; Ball.-Palm., V, n. 735; Bucceroni, n. 43.
(87) lib. VI, n. 686.
(88) Cfr. S. Alph., VI, n. 686; Berardi, n. 284 ss.; D'Annibale, III, n. 368; Génicot-Salsmans, II, n. 398; Arregui, n. 658.
(89) Cfr. decr. S. Off. 11 febr. 1661, ad 13um.
(90) S. Off. 6 mart. 1839; S. Poenit. 24 april. 1884.
(91) Salmant., tract. 21, cap. 4, n. 68 ss.; Planchard, p. 26.
(92) Prop. 7a damn. ab Alex. VII.

448. Quinam denuntiare debeant confessarios sollicitantes. — 1. Ipsi **poenitentes sollicitati**, et quidem sive mares sive feminae, sive puberes sive impuberes, licet alius iam denuntiaverit, quia valde interest ut alterum testimonium de eodem delicto accedat, ad hoc ut plenius de ipso constet coram iudice; quamvis sollicitatio forte mutua fuerit, vel in sollicitationem poenitens consenserit.

Nec ullum in eiusmodi casu est periculum seipsum diffamandi, quia sollicitatus de consensu praestito non interrogatur neque interrogari potest; et si fuerit interrogatus, quod nefas est (93), potest negare (94).

2. Qui malitiam sollicitationis nec in actu nec postea cognoverunt, certo non tenentur, ut palam est. At ubi primum in cognitionem delicti a sacerdote perpetrati devenerint, onus denuntiandi urget (95).

3. Tenentur denuntiare confessarios sollicitantes **omnes, qui delictum certo cognoverint,** quamvis illud iuridice probare nequeant. Proinde cum testes immediati, tum etiam mediati (96).

Consulto diximus: qui delictum *certo* cognoverint; nam si *probabiliter* tantum sciverint, obligatio non urget. Cfr. infra, 4.

Ratio, cur is, qui sollicitationem *certe* scit, sed probare non potest *in iudicio* teneatur nihilominus eam facere, manifesta est ex ipsa rei natura. Fere enim abest quilibet alius testis et res tota inter confessarium et poenitentem peragitur. Unde vix fieri posset, ut locus superesset confessarii denuntiationi, si aliae probationes requirerentur.

Accedit, quod non inutilis contingit huiusmodi denuntiatio. Nam saepe fit, ut probatio exsurgat ex pluribus testibus, quorum quisque solitarius cum sibi sit, habet tamen testimonii socios, quos ipse ignorat, nempe alios ab eodem confessario sollicitatos.

4. Denuntiatio fieri debet quamvis delictum sciatur *sub secreto naturali* vel *promisso*, etiam *sub fide iuramenti* (97).

Certe non tenetur denuntiare qui cognoscit sub secreto sacramentali.

Quidnam de illo qui novit *sub secreto consilii?* Huiusmodi secretum consilii duplici sensu accipi potest. Si agitur de secreto *officii* seu professionali, non urget *per se* obligatio denuntiandi, quia ratio boni

(93) Cfr. S. Off. 20 febr. 1767.

(94) S. Alph., VI, n. 700; D'Annibale, n. 182, not. 22.

(95) Cfr. S. Off. 11 maii 1707; D'Annibale, n. 182, not. 21; Génicot-Salsmans, II, n. 395; Ferreres, II, n. 692; Sole, n. 425.

(96) Palaus, tract. 4, disp. 9, punct. 10, n. 3; S. Alph., VI, n. 695; Salmant., tract. 21, cap. 4, n. 68; Vermeersch, III, n. 607; De Smet, n. 38; Bucceroni, n. 32 ss.; Ferreres, II, n. 692 s.; Ball.-Palm., V, n. 737 s.

(97) Cfr. S. Alph., VI, n. 698; Noldin, III, n. 377; Diana, part. IV, tract. 5, resol. 32; Palaus, *l. c.*, n. 5.

publici postulat ut stricte silentium servetur (98); *per accidens* aliquando obligatio adesse potest, ubi nempe ex omissa denuntiatione *gravissimum* oriretur damnum *publicum* sive *commune*. Si agitur, e contra, de secreto simpliciter commisso, scil. de illo, quod alicui, ad hoc non constituto ex officio, concreditum fuit consilii petendi causa, denuntiatio facienda est (99).

Confessarii sollicitantes non tenentur se ipsos denunciare (100). Esset profecto onus nimis grave. At mitius tractantur a iudice, si sponte se accusent.

Sane ex Instr. S. Officii 20 febr. 1867, huiusmodi sacerdotes « dimitti debent cum congrua abiuratione et poenitentiis dumtaxat salutaribus, adiecto consilio vel praecepto, ut ab excipiendis personarum sollicitatarum sacris confessionibus se abstineant; nec ceteris poenis antea dictis, accedentibus licet postmodum denuntiationibus, afficiantur ».

5. Inter personas sollicitatas et alios qui delictum cognoverint, hoc datur discrimen: illae tenentur denuntiare intra mensem sub poena excommunicationis latae sententiae nemini reservata; hae tenentur quidem, at sine dicta sanctione poenali (101).

449. Cuinam et quomodo denuntiatio sit facienda. — 1. Ratio denuntiationis faciendae manifesta cuique apparet. Sollicitatio quippe est *gravissimum peccatum* non solum contra castitatem, sed etiam *contra* religionem, quippe quae *abusum sacramenti* importat ad tantum crimen perpetrandum, atque idcirco *quandam* suspicionem de haeresi inducit vel saltem inducere potest. Dicimus *quandam;* nam hodie ex Codice uti veri et proprie dicti suspecti de haeresi sollicitantes non habentur.

2. Denuntiatio fieri debet *vel* **Ordinario loci** *vel* **S. Congregationi S. Officii** (can. 904).

Nomine *Ordinarii loci* venit Ordinarius loci, ubi persona sollicitata *hic* et *nunc* commoratur; non autem Ordinarius proprius, vel sacerdotis sollicitantis, vel poenitentis sollicitati, aut illius dioecesis, in qua delictum fuit commissum.

Quare denuntiationem recipere valet Episcopus, Administrator Apostolicus, Abbas vel Praelatus *nullius*, Vicarius Capitularis, etc.

(98) S. Alph., VI, n. 698; D'Annibale, n. 182, not. 20.

(99) Cfr. Bucceroni, n. 30 s.; De Smet, n. 88, not. 1; *Anal. eccl.* 1898, p. 504; Berardi, n. 162 ss.

(100) S. Off. 17 nov. 1624.

(101) Quidam, v. g. Cerato, n. 89, censent hodie hanc obligationem denuntiandi non exsistere. At immerito: 1° quia Codex per verba: « Ad normam constitutionum apostolicarum... » (can. 904) confirmat antiquam disciplinam, qua vigente, huiusmodi obligatio certe exsistebat, tum attento tenore dictarum constitutionum, tum perspecto decreto S. Officii, 3 ian. 1623; 2° quia praxis S. Officii et S. Poenitentiariae etiam *post* Codicem vigens, id plane confirmat. S. Alph., VI, nn. 680, 695, 698; D'Annibale, n. 182; Ferreres, II, n. 692 s.; Vermeersch, III, n. 607; De Smet, n. 38.

Denuntiatio fieri potest etiam Nuntio vel Internuntio aut Delegato Apostolico.

Iure antiquo *Vicarius Generalis* non poterat denuntiationem excipere, neque ipsi a fortiori, sine speciali licentia Sedis Apostolicae, facultas erat alios ad id deputandi (102).

Quidnam iure novo? Etsi nomine *Ordinarii loci* ipsemet Vicarius Generalis veniat, tamen, cum Superior heic is solum intelligendus sit, *qui potest inquirere et procedere atque condignis poenis sollicitantes plectere*, manifestum est Vicarium Generalem recipere non posse *iuridice* denuntiationem *sine mandato speciali*, attento praescripto can. 2220, § 2. At, eodem canone perspecto et can. 2368, § 1, putamus requiri et sufficere *mandatum speciale* Episcopi, quin necessaria sit licentia S. Sedis.

Etiam si confessarius sollicitans sit sodalis religiosus, denuntiatio fieri debet *vel* Ordinario loci *vel* S. Officio, non autem Superiori maiori. Sane can. 501, § 2 confirmat antiquam disciplinam hisce verbis: « Superioribus quibuslibet (religiosis) districte prohibetur qnominus in causis ad S. Officium spectantibus se intromittant » (103).

3. Obligatio denuntiandi est onus *personale*, i. e. ab ipsa persona sollicitata implendum.

Non sufficit denuntiatio *per litteras privatas* facta, neque eo minus per litteras anonymas. Opus est, ut *iudicialiter* seu *iuridice* fiat. Quod tamen non vetat — imo est consueta praxis agendi — quominus *iudiciali* praemittatur *privata* denuntiatio, sive adeundo personaliter Ordinarium loci, sive litteras secretas mittendo ad eum vel ad S. Officium, in quibus poenitens omnes circumstantias sollicitationis caute ac prudenter exponat propriumque nomen et locum habitationis clare ac distincte significet.

Denuntiatio *simplex* (cfr. n. **450**, 4), sive a poenitente sive a confessario aut internuncio, item *iudicialis extraordinaria* a delegato Ordinarii transmitti possunt *ad Ordinarium loci* quocunque modo, qui *prudens* ac *tutus* sive *securus* sit.

Denuntiatio *ad S. Officium* transmittenda est per medium Episcopi seu Ordinarii loci, servatis servandis, ad normam *Circolare della Segreteria di Stato di Sua Santità*, an. 1918 (104).

(102) S. Off. 20 mart. 1901.

(103) Const. « *Romanus Pontifex* » Pauli V, 1 sept. 1606, § 2; Constitutio « *Universi* » Gregorii XV, § 4; Const. « *Sacramentum Poenitentiae* », § 1; S. Off. decr. 8 iul. 1660, 15 maii 1901.

(104) En tenor huius documenti: « Beatissimi Patris ea voluntas est, ut quotquot sunt in orbe catholico Archiepiscopi et Episcopi, suo quisque clero, *iussu Apostolicae Sedis praecipiant*, gravi poena transgressoribus constituta, ut *nullam prorsus denuntiationem* ad praefatum Sacrum Supremum Tribunal (S. Officii) per cursorem publicum (vulgo *per posta*) ipse

Num huiusmodi norma uti *perpetua* atque *ordinaria* habenda sit, an potius ut *precaria* ac *temporanea*, ob peculiares temporum circumstantias praesertim occasione belli inductas, controvertitur. Verius dicendum, non esse normam perpetuam et ordinariam.

4. Denuntiatio fit *iudicialiter* seu iuridice duplici modo: 1° vel **personaliter** et **viva voce** « coram Episcopo, eiusve delegato, cum interventu ecclesiastici viri, qui notarii partes teneat, et cum iuramento et subscriptione sui nominis » (105); 2° vel *personaliter* et *viva voce* quidem, sed coram confessario vel alio ecclesiastico viro, ad hoc ab Episcopo vel interdum a S. Officio deputato, absque interventu notarii (106).

Ex Instr. *S. Officii* 6 aug. 1897, Ordinarius tenetur « denuntiationis authenticum exemplum » ad *S. Officium quamprimum* transmittere. Quod ideo praescribitur, ut videri queat num forte idem sacerdos fuerit iam alias de sollicitationis delicto denuntiatus apud S. Officium (107).

5. Non datur obligatio denuntiationis faciendae, nisi sollicitatio sit et *facto* et *iure* moraliter **certa,** ac simul moraliter certa personae denuntiandae **identitas.** Proinde si *dubia* sit sollicitatio, onus denuntiandi non urget.

Haberi potest *identitas personae*, quamvis dubitetur de eius nomine vel officio, vel utrumque ignoretur. Sufficit ut persona certo determinari queat ex adiunctis, v. g. loci, confessionalis, temporis, etc. (108).

Si sollicitatio sit quidem certa, at dubitetur de *sollicitante*, ex. gr. si *plures* vel saltem *duo* sint sacerdotes in ecclesia vel paroecia ubi mulier sollicitata fuit, et ipsa nesciat determinare sollicitantem *nomine* aut *talibus personae adiunctis*, quibus *certo* distingui possit ab aliis, obligatio denuntiandi imponi nequit.

Ratio est, ait egregie *S. Alphonsus* (109), quia « sacerdos ille, cum possit esse *innocens*, remaneret aliquo modo diffamatus, et *in dubio* illaesa debet servari fama proximi, qui eam possidet ».

6. Denuntiatio facienda est *intra mensem* a die cognitae obligationis, sub poena excommunicationis ipso facto incurrendae, nisi excuset legitima causa.

clerus mittere queat aut per fideles mitti permittat, sed suo quisque Ordinario, per sigillum clausam, tradendam curet.

« Episcopi vero, cum litteras acceperint, quae ex exteriore inscriptione appareant eidem S. Tribunali destinatae, eas, non tactas, alio includant involucro (italice *busta*), inscriptasque mittant *Cardinali a Secretis Status Sanctitatis Suae*, qui, nulla interposita mora, eas, similiter integras, S. Officio transmittendas curabit ». Cfr. *Monit. eccl.*, an. 1919, p. 79.

(105) Instr. S. Off. 20 febr. 1867, n. 6.

(106) *Ibid.*, n. 8.

(107) Cfr. Lega, IV, n. 542; De Smet, n. 102; Wernz, VI, n. 471.

(108) Cfr. S. Alph., VI, n. 702; Roncaglia, tract. 19, q. 8, cap. 1, q. 4; De Smet, n. 89; D'Annibale, n. 182, not. 30; Ball.-Palm., V, n. 738 s.

(109) Lib. VI, n. 702.

7. Num confessarius teneatur vel possit denuntiationem facere, vide n. **454**.

450. Multiplex forma denuntiationis. — 1. Imprimis distinguendum est inter denuntiationem **iudicialem** et **non iudicialem**: illa fit, servatis servandis, apud *iudices ecclesiasticos;* haec, sine peculiari forma iuridica, apud *Superiores quoscunque.*

Praeterea distinguere oportet inter illam, quae fit *personaliter* a poenitente aut *oretenus* aut *per epistolam*, et eam quae fit *per internuntium* seu aliam personam benevisam, ex. gr. per confessarium.

2. Denuntiatio dicitur **iudicialis** secundum formam **ordinariam**, si fiat a *poenitente* personaliter *in iudicio*, scilicet *coram* S. Officio vel Ordinario loci, *cum interventu* ecclesiastici viri, qui notarii partes agat, et *cum iuramento* denuntiantis de veritate dicenda ac secreto servando, delegati autem, notarii aliorumque de secreto servando, et *cum subscriptione* proprii nominis ex parte omnium.

Proinde *iudicialis* nequit fieri *per epistolam* aut *per internuntium.*

Dicitur **iudicialis** secundum formam **extraordinariam**, si fiat ut supra, at excipiatur a *delegato* tantum, *sine interventu notarii*, ex causa rationabili, quando nempe denuntiatio, ut hodie non raro contingit, non posset secus obtineri (110).

Denuntiatio dicitur *simplex*, si fiat *per epistolam* aut *per internuntium.*

3. Poenitens debet denuntiationem facere forma *iudiciali ordinaria*, si potest; secus forma *iudiciali extraordinaria.*

Denuntiatio *simplex* inservit tantum uti *via* sive *introductio*, ut possit deveniri ad formam *iudicialem.* Inde ab hac denuntiatione poenitens suae obligationi ita incipit satisfacere, ut non modo, ea intra mensem peracta, excommunicationem effugiat, de qua in can. 2368, § 2, verum etiam *tuta conscientia* vivere possit, atque ita exspectare, ut Superior vocet, si censuerit, ad faciendam *iudicialem* denuntiationem.

Contraria opinio quorundam, praesertim veterum, sustineri nequit, attentis Instructionibus et praxi *S. Officii* (111).

Necesse tamen est, ut *simplex* denuntiatio fiat expressis nomine, cognomine, loco sive domicilio *tum* denuntiantis *tum* sacerdotis denuntiati (112).

4. Forma iudicialis *extraordinaria* admitti nequit, nisi peculiaris facultas accesserit S. Officii aut saltem Episcopi.

(110) Cfr. Instr. S. Off. 20 febr. 1866, n. 8; n. **433.**
(111) Cfr. Potestas, n. 689; Berardi, n. 210 ss.; Del Vecchio, n. 771.
(112) Cfr. Cerato, n. 118; Cappello, *De censuris*, n. 284.

A fortiori hoc dicendum de *simplici* denuntiatione, quae fiat per *confessarium* aut *internuncium.*

451. Causae excusantes a denuntiatione. — 1. Causa excusans debet esse *valde gravis*, cum agatur de delicto quod bono publico maxime nocet, et quo maior est malitia sacerdotis sollicitantis et gravius damnum publicum animarum, eo gravior quoque exigitur causa.

Causa quae sufficit ad *differendam* denuntiationem, non liberat ab ea facienda tempore quo causa iam non exsistet aut minus urgebit (113).

Causa quae excusat a denuntiatione orali, non ideo excusat a denuntiatione per epistolam facienda; item quae excusat a denuntiatione instituenda coram Episcopo vel eius delegato, qui adeatur, non illico excusat a denuntiatione coram sacerdote qui ipse accedat, vel coram confessario peragenda.

2. Excusat a denuntiatione *impossibilitas* eam faciendi, v. g. si persona sollicitata neque personaliter adire possit Ordinarium loci, neque epistolam ad eum vel ad S. Officium mittere valeat, ob litterarum imperitiam aliamve causam (114); nisi tamen confessarius ipse legitime delegatus denuntiationem excipiat (115).

Item excusat timor fundatus gravis damni in bonis vitae aut famae aut fortunae (116), tam sibi quam proximis sibi consanguineis vel affinibus, ex denuntiatione imminentis (117).

Proinde persona sollicitata non tenetur denuntiare sacerdotem sollicitantem proxime sibi consanguineum vel affinem, v. g. mater filium, soror fratrem; nec tenetur denuntiare insignem benefactorem, a quo necessarium subsidium accipit, quod propter denuntiationem amitteret; nec sacerdotem intima amicitia sibi coniunctum, quia grave damnum inde pateretur.

At si *publicum* animarum scandalum sive damnum grave *commune* induceret sollicitatio, incommodum *privatum* nequaquam deobligaret (118).

(113) Cfr. decr. S. Off. 21 febr. 1630, 20 maii 1842.
Pennacchi (*In Const. « Apost. Sedis » commentatio*, Romae, 1883, I, p. 630) testatur, decr. S. Off. 21 febr. 1630 in archivo S. Congreg. non esse repertum haberique pro spurio.
(114) S. Off. 22 ian. 1627 Praefecto missionum Pernambuci in America respondit, mulieres sollicitatas non teneri ad denuntiationem, si ministri Inquisitionis et vicarii Episcopi, in longinquis regionibus, « sine gravi incommodo adiri nequeant ».
Instr. S. Officii 20 febr. 1867, n. 8 haec habet: « Profecto a locorum Ordinariis efficiendum est, ne ad loca suae iurisdictioni subiecta applicare oporteat quod pro missionibus Pernambuci in America... declaratum fuit... ».
(115) Cfr. decr. S. Off. 13 sept. 1623; Instr, 20 febr. 1867, n. 7.
(116) Decr. S. Off. 21 februarii 1630, 22 ian. 1727.
(117) D'Annibale, n. 182; Ball.-Palm., V, n. 741; Bucceroni, n. 38; Noldin, III, n. 379; Ferreres, II, n. 685.
(118) Cfr. S. Alph., VI, n. 699; Mazzotta, *De Poenit.*, tract. VI, disp. 2, q. 2, cap. 4, n. 6; Salmant., tract. 21, cap. 4, n. 109; Roncaglia, tract. 19, q. 8, cap. 2, q. 5, resp. 2; Ball.-Palm., V, n. 741.

3. Non excusat timor incurrendi indignationem sollicitantis; nec verecundia, quam poenitens subire debet in denuntiatione facienda; neque alia huiusmodi incommoda, quae videntur denuntiationi quasi intrinseca, salvis tamen extraordinariis adiunctis, de quibus diiudicandum erit in singulis casibus particularibus (119).

Non excusat bona fides aut ignorantia, quatenus v. g. puella ob simplicitatem non intellexerit sollicitationem, et postea tantum illius malitiam cognoverit (120).

4. Periculum infamiae pro persona denuntiante *per se* nunquam censetur causa legitima excusans, quia tot ac tantae cautelae adhibentur, ut vix infamia ipsi obvenire queat; *per accidens*, in aliquo casu particulari, huiusmodi infamia haberi posset, ideoque excusaret, ut supra dictum est.

Si persona sollicitata sit nota Ordinario loci, et ex denuntiatione quandam diffamationem se passuram esse existimet, S. Poenitentiaria confessarium delegare solet, ut, nomine S. Sedis, denuntiationem recipiat eamque transmittat ad ipsam S. Poenitentiariam vel ad S. Officium.

452. Obligatio confessarii monendi poenitentem sollicitatum de facienda denuntiatione. — 1. Confessarius ex lege *positiva* Ecclesiae tenetur poenitentem sollicitatum monere *de obligatione denuntiandi* (can. 904). Non tamen ipse confessarius *sollicitans* ad id tenetur, si forte persona sollicitata ad eum accedat.

Id autem *sub gravi* facere debet confessarius, licet poenitens in bona fide sit et praevideatur denuntiationem recusaturus (121).

Excipitur tantum mortis casus, nempe cum poenitens versatur in *articulo* vel *periculo mortis*, ne forte ob repugnantiam denuntiationis faciendae poenitens in periculum damnationis coniiciatur (122).

2. Non tenetur confessarius monere poenitentem, qui ob simplicitatem non intellexerit sollicitationem, ne scandalum patiatur. Aliter dicendum, si *in actu* non intellexerit, sed *postea* rem apprehenderit; tunc enim cessat ratio scandali quod, re non intellecta, forte pateretur ex imposita obligatione denuntiandi.

Confessarius debet iniungere onus denuntiandi, etiamsi poenitens non sit fide dignus (123).

(119) Cfr. De Smet, n. 91; Ball.-Palm., V, n. 741; Noldin, III, n. 379; Vermeersch, III, n. 607.
(120) S. Off. 11 maii 1707.
(121) Cfr. Instr. S. Off. 20 febr. 1867, nn. 3 et 5.
(122) S. Alph., VI, n. 694; Ball.-Palm., V, n. 742 s.; Bucceroni, n. 33; D'Annibale, n. 183; Ojetti, n. 3767.
(123) S. Off. 4 mart. 1863; D'Annibale, n. 183, not. 31.

Quidam tenent *licere* confessario omittere monitionem, « quando ex crimine commisso damnum commune iam non imminet, ut si confessarius nullas amplius confessiones audiat, et poenitens non obtemperaturus praevideatur » (124).

Haec sententia vere probabilis videtur, dummodo 1° certo constet nullam animarum perniciem sequi ex omissa denuntiatione, quod eruendum est ex mature perpensis circumstantiis, v. g. si sollicitans non amplius audiat confessiones quia surdus omnino evasit; 2° poenitens neque *hic et nunc* neque *in posterum* obtemperaturus praevideatur, ob specialia audiuncta *perpetuo* per se duratura.

Item, iuxta nonnullos (125), omitti potest monitio, si ob plures annos a confessario, qui olim sollicitavit, in conspicua virtute actos, morali certitudine de plena emendatione constat.

3. Si hic et nunc poenitens denuntiare nequit ob iustum impedimentum, confessarius eum monere debet, onus non cessare, sed, sublato impedimento, urgere.

Alios, qui cognoscunt factam sollicitationem, at qui sollicitati non fuerunt, ex lege positiva confessarius monere non tenetur; nec debet poenitentes interrogare num sollicitati fuerint, nisi forte ex eorum confessione fundata suspicio factae sollicitationis oriatur (126).

Quidam censent *confessarium* teneri ex iure *positivo* monere non solum poenitentes sollicitatos, sed alios quoscunque (127).

Haec opinio sustineri nequit:

1° quia in iure antiquo huiusmodi obligatio iuris positivi non exsistebat, ideoque ad normam can. 6, 3° et 4°, et can. 23, standum est iuri antiquo;

2° quia can. 904 expresse loquitur de denuntiatione atque idcirco de monitione facienda ad normam Constitutionum apostolicarum, quae in veteri disciplina vigebant;

3° quia can. 2368, § 2 loquitur de fideli *sollicitato*, et non de alio, et expressis verbis de illa tantum denuntiatione mentionem facit, quae praecipitur in can. 904 (128).

Dicimus ex iure *positivo*. Aliquando obligatio potest urgere ex iure naturali.

4. Confessarius, antequam onus denuntiandi imponat, omnes et singulas circumstantias mature perpendat (n. **437** ss.).

5. Poenitens moneri debet non solum de obligatione, verum etiam de poena *excommunicationis* incurrendae, si per mensem culpabiliter

(124) Noldin, III, n. 379; Ball.-Palm., V, n. 742; Berardi, n. 213 ss.
(125) Cfr. D'Annibale, III, n. 368; Génicot-Salsmans, II, n. 698; Vermeersch, III, n. 607; Arregui, n. 653.
(126) Ball.-Palm., V, n. 738; Noldin, III, n. 379; D'Annibale, n. 183, not. 31; Ferreres, II, n. 692 s.
(127) De Smet, n. 92.
(128) Cfr. Vermeersch, III, n. 607; Ferreres, *l. c.*; Génicot-Salsmans, II, n. 391; Prümmer, III, n. 459.

omittat denuntiationem. Secus enim monitio non esset adaequata, et can. 2368, § 2 peculiari *sanctione* firmat can. 904, ita ut agatur de *una* atque *eadem* lege poenali.

Sanctio ponitur ad firmandam legem; unde mens Ecclesiae est, ut confessarius sanctione legis utatur ad urgendam eius observantiam, praesertim cum poena statuta medicinalis sit.

6. Nulla est poena latae sententiae in confessarios non monentes; habentur tantummodo poenae ferendae sententiae (129).

453. Modus agendi ex parte confessarii cum poenitente sollicitato. — 1. Can. 2368, § 2 decernit poenitentem non esse absolvendum, « nisi postquam obligationi *satisfecerit* aut se satisfacturum *serio promiserit* ».

Quibus verbis regula perspicue assignatur confessario tenenda: poenitens sollicitatus nequit absolvi, nisi *vel* iam denuntiaverit, vel serio promiserit se denuntiaturum intra mensem, *nisi* et *quamdiu* iusta causa excusetur.

Nonnulli dicunt promissionem in casu esse iuramento firmandam; at immerito. Iusiurandum iure positivo non praescribitur; proinde satis est seria promissio.

2. Si poenitens iam satisfecerit aut promiserit se denuntiaturum, potest absolvi non solum *a peccatis*, verum etiam post mensem elapsum *ab excommunicatione* forte incursa. Quod in iure antiquo controversum erat (130).

Disputatur utrum poenitens, qui iam censuram incurrerit ab eaque absolutus sit momento quo denuntiatio erat impossibilis, rursus contrahat censuram si, remoto impedimento, inde a mense denuntiare neglexerit (131). Negandum, quia censura *iam* incursa et *sublata* per legitimam absolutionem non reviviscit, deficiente ex lege sanctione reincidentiae.

3. Confessarius summa prudentia atque circumspectione utatur, *ne temere onus denuntiandi imponat*. Haec praesertim sunt attendenda ac servanda:

1° Imprimis videat confessarius, an persona, quae dicit se fuisse sollicitatam, sit fide digna; non raro enim reperiuntur mulieres, quae ex ignorantia vel ex odio, invidia aut alio pravo motivo sacerdotes innocentes calumniantur.

Si *dubitet*, utrum persona sit fide digna, quod fere obtinet, quando

(129) Cfr. Instr. S. Officii 20 febr. 1867, n. 4.
(130) Cfr. Avanzini, *Comm. in Const.* « *Apost. Sedis* », Romae 1872, p. 114; D'Annibale, III, n. 238.
(131) Cfr. Rota, n. 37; De Smet, n. 93, not. 3; *Nouvelle Revue théol.*, XII, p. 45 ss.

ultro parata est ad faciendam denuntiationem, eam serio moneat de atrocitate delicti ac de gravi poena contra falso accusantes statuta.

2° Sedulo inquirat, num adsint omnes conditiones quae *certam* faciant obligationem denuntiandi. Si nequeat *statim* de hac re iudicium ferre, poenitentem alia die ad se redire iubeat (132).

Si, omnibus mature perpensis, constet de *vera sollicitatione*, moneat poenitentem de onere denuntiandi. Caveat tamen ne sollicitantis nomen inquirat.

3° Si poenitens denuntiare renuat, exquirat, num adsit causa legitima excusans (cfr. n. **451**). Si haec reipsa adest, denuntiatio omitti seu differri potest. Quo in casu, si poenitens promittit se denuntiaturum, quando cessaverit causa excusans, interim absolvi potest.

4° Cum plerumque poenitens denuntiare recuset, quia timet, ne denuntiatus in cognitionem denuntiantis deveniat, confessarius eum moneat, denuntiatum non facile personae denuntiantis notitiam capere posse, tum quia denuntiantis nomen nunquam manifestatur, tum quia delinquens *ordinarie* nonnisi post secundam vel tertiam denuntiationem in iudicium vocatur (133).

4. Si poenitens sine iusta causa renuat omnino denuntiationem facere, confessarius, ubi adhortationes et consilia incassum cesserint, eum ne absolvat, sed alio tempore ad se redire praecipiat.

Interim vel loci Ordinarium vel Sedem Apostolicam i. e. S. Poenitentiariam aut S. Officium, adeat per epistolam aliove modo, et, omnibus accurate expositis circumstantiis, reticito tamen poenitentis nomine, opportunum flagitet remedium.

S. Sedes *vel* dispensat aliquando a denuntiatione facienda, *vel* concedit ut ope solius confessarii denuntiatio fiat (134).

Ordinarius loci *per se* nequit dispensare a denuntiatione (135), sed permittere valet, ut confessarius ipse denuntiationem excipiat. Hac quidem ratione procedi solet, quoties poenitens impediatur, quominus *personaliter* oneri denuntiandi satisfaciat (136). Confessarius in casu agit, ut palam est, extra forum sacramentale, ideoque *non qua confessarius*, sed qua sacerdos delegatus.

Ne confessarius, qui denuntiationem excipit, in cognitionem sacerdotis sollicitantis deveniat, suadere potest poenitenti, ut ipse eius nomen litteris denuntiatoriis inserat, vel ut illud in schedula scriptum tegat peculiari involucro iisdem litteris adiungendo.

(132) Ball.-Palm., V, n. 744; Noldin, III, n. 380; Rota, n. 245 ss.
(133) Cfr. Instr. S. Off. 20 febr. 1867, n. 11; Noldin, III, n. 380; De Smet, n. 146.
(134) Cfr. S. Alph., VI, n. 699; Albitius, part. I, cap. 33, n. 10 ss.; Ball.-Palm., V, n. 746.
(135) S. Poenit. 16 maii 1877.
(136) Cfr. Instr. S. Off. 20 febr. 1867, n. 7.

5. Instante morte, poenitens non est per hanc monitionem exponendus aeternae ruinae. Proinde confessarius summa prudentia utatur, et abstineat ab imponenda denuntiatione (137).

6. Monitio, quae *nunc inutilis*, et quae *postea efficax* praevidetur, in tempus magis opportunum interdum differri potest. Quod si poenitens non sit reversurus, confessarius eum saltem moneat de obligatione colloquendi de ea re cum altero confessario ob difficultatem adhuc enodandam, et obtemperandi confessario. Eodem modo se gerere potest qui casui solvendo se imparem existimaverit.

454. Num confessarius teneatur interdum ipsemet excipere denuntiationem. — Haec teneas:

1° Si poenitens denuntiare non renuat, confessarius nullatenus tenetur; imo neque expedit, ut huiusmodi onus ipse assumat.

2° Si poenitens denuntiationem facere nolit, confessarius *non tenetur* (138), sed *potest;* imo « *laudandus* est confessarius, qui *operam suam* poenitenti *non denegaverit*, et vel Ordinarium vel Sanctam Sedem pro opportunis providentiis consuluerit, suppresso tamen poenitentis nomine » (139).

3° In aliquo casu particulari confessarius *tenetur*, praecipiente Ordinario vel Sancta Sede, si poenitens nullo pacto induci queat, et bonum publicum exigat omnino ut fiat denuntiatio ad gravissima damna removenda.

455. Censura contra omittentes denuntiationem. — Can. 2368, § 2 statuit: « *Fidelis vero, qui scienter omiserit eum, a quo sollicitatus fuerit, intra mensem denuntiare contra praescriptum can.* 904, *incurrit in excommunicationem latae sententiae nemini reservatam, non absolvendus nisi postquam obligationi satisfecerit aut se satisfacturum serio promiserit* ».

Nonnulla animadvertere praestat.

1. Agitur de excommunicatione *nemini reservata*, a qua proinde omnes confessarii absolvere possunt (140).

Nomine **fidelis** intelligitur quilibet baptizatus, sive clericus sive laicus, tam latinus quam orientalis, sive mas sive femina.

Impubes huic censurae non subest; tamen obligatione denun-

(137) Cfr. Vermeersch, III, n. 609; Cerato, n. 93; Ojetti, n. 3767.

(138) Cfr. S. Alph., VI, n. 699; Roncaglia, tract. 19, q. 8, cap. 2, q. 5, resp. 2; Salmant., tract. 21, cap. 4, n. 109; Mazzotta, cap. 4, n. 6, q. 2, resp. 2.

(139) Ita Instr. S. Officii, 20 febr. 1867, n. 7.

(140) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 119 ss.

tiandi ipse quoque adstringitur; et, *adepta* pubertate, sub poena censurae (141).

Vox **scienter** significat, *a censura* excusare ignorantiam crassam vel supinam, seu causas quae imputabilitatem minuunt. *A censura*, inquam, contrahenda ob omissam denuntiationem intra mensem, non autem ab *obligatione*, quae semper urget, et quidem sub censura, ubi primum cessaverit causa excusans.

Verba **« a quo sollicitatus fuerit »** evidenter significant, hac censura teneri dumtaxat fidelem *sollicitatum*, non eos, qui forte cognoscant *alium* sollicitatum fuisse. Etiam ipsi tenentur denuntiare sub gravi, si rem *a personis fide dignis* cognoverint (142), non tamen sub poena censurae (cfr. n. **448**, 3).

Igitur fidelis tria cognoscere debet: 1° obligationem denuntiandi; 2° censuram adnexam huic obligationi; 3° tempus adimplendae obligationis (143).

2. **Mensis** supputatur *a die cognitae obligationis* denuntiandi, et censurae secus incurrendae, vel cessationis impedimenti (144).

Supputandus est mensis ad normam can. 34, § 2, et completus omnino requiritur, praesertim cum versemur in odiosis.

Tempus vero *utile* intelligitur, ad normam can. 35, ita ut agere non valenti v. g. ob aliquod impedimentum superveniens, non currat.

Ne lex frustretur, confessarius tenetur sub gravi monere poenitentem sollicitatum de obligatione denuntiandi intra mensem, et obligationem urgere.

3. Obligatio tum ex parte confessarii monendi poenitentem, tum ex parte poenitentis denuntiandi sacerdotem sollicitantem (can. 904), est *gravis* et urget iure *positivo*. Utraque cessare seu suspendi potest ob incommodum grave.

Denuntiatio fieri debet, ut late declaravimus, ad normam Constitutionum Apostolicarum et nominatim Const. « *Sacramentum Poenitentiae* » Benedicti XIV, 1 iun. 1741.

Aliae Constitutiones pontificiae, praeter citatam in can. 904, sunt: Const. Gregorii XV « *Universi* », diei 30 aug. 1622; Const. Benedicti XIV « *Etsi pastoralis* », 26 maii 1742; Const. eiusdem Pontificis « *Apostolici muneris* », 8 febr. 1745.

Const. « *Sacramentum Poenitentiae* », quae potissimum in hac re attendenda est, respicit « omnes et singulos sacerdotes tam saeculares quam regula-

(141) Cfr. S. Alph., VI, n. 695 ss.; D'Annibale, III, n. 368: Génicot-Salsmans, II, n. 394; Ball.-Palm., V, n. 738.

(142) S. Off. 11 febr. 1661. Cfr. S. Alph., VI, n. 695; Ball.-Palm., V, n. 739; Prümmer, III, n. 460.

(143) Cfr. D'Annibale, III, n. 369; Rota, n. 315 ss.; De Smet, n. 63 ss.

(144) Cappello, *l. c.;* Ball.-Palm., V, n. 742; D'Annibale, III, n. 369.

res quomodolibet exemptos, ac Sedi Apostolicae immediate subiectos, quorumcunque ordinum, institutorum, societatum et congregationum et cuiuscunque dignitatis et praeeminentiae, aut quovis privilegio et indulto munitos » (§ 1).

4. Denuntiari debet **sacerdos** sollicitans, non diaconus aut clericus aliusve (n. **447**).

456. Poenae contra sacerdotes sollicitantes. — 1. Nulla datur poena *latae sententiae* seu *ipso facto* incurrenda.

At peculiares in iure statuuntur poenae *ferendae sententiae*, in *processu iudicialiter instituto*.

Can. 2368, § 1 haec habet: « Qui sollicitationis crimen, de quo in can. 904, commiserit, suspendatur a celebratione Missae et ab audiendis sacramentalibus confessionibus, vel etiam, pro delicti gravitate, inhabilis ad ipsas excipiendas declaretur, privetur omnibus beneficiis, dignitatibus, voce activa et passiva, et inhabilis ad ea omnia declaretur, et in casibus gravioribus degradationi quoque subiiciatur » (145).

Hae poenae habentur tanquam *vindicativae*, non uti medicinales, ideoque ab ipsis datur appellatio.

Ex Instr. S. Off. 20 febr. 1866 (n. 12), « si reus in iudicio crimen *confessus fuerit*, congruam debet emittere *abiurationem*, ut se ita purget ab ea, quam incurrit, haeresis suspicione; et hac quoque poena in ipsa sententia mulctetur ».

Discretioni iudicis relinquitur electio facienda inter poenas, quas can. 2368, § 1 enumerat, necnon determinatio gradus, perspecta gravitate reatus et attentis circumstantiis attenuantibus. Huiusmodi circumstantiae verificantur potissimum in hisce casibus: si poenitens ipse sollicitaverit, et sacerdos nonnisi aegre consensum dederit; si potius ex imprudentia aut levitate, quam ex malitia, sacerdos deliquerit; si crimen patraverit iam a longo tempore, et signa emendationis dederit; si, delicto commisso, poenitentiae signa haud dubia exhibuerit, etc. (146).

Ex praescripto can. 2368, § 1 videtur prudens illa discretio Ordinario relicta, non afficere poenam suspensionis a Missae celebratione et ab audiendis confessionibus, sed reliquas tantum poenas. Illa duplex suspensio supponitur semper ferenda contra reos de crimine convictos.

2. Eatenus praedictae infliguntur, quatenus reus sit *iuridice convictus*.

(145) Similes poenae vigebant etiam in iure antiquo, ex Constitutione Gregorii XV, § 4, decreto Bened. XIV, 5 aug. 1745, et Instructione anni 1775 et anni 1867, n. 12.
In Constitutione Gregorii XV, memorantur etiam poenae exilii, damnationis ad triremes et carceres, necnon traditio brachio saeculari. Sed huiusmodi poenae iam censebantur a iure derelictae, iisque omnibus applicari poterat quod monet Instr. 1866 (n. 12), de traditione brachio saeculari, illas nempe ad terrorem potius esse statutas quam ut exsecutioni mandentur.
(146) Cfr. De Smet, n. 116; *Nouv. Rev. théol.*, XXIII, p. 617 ss.

3. Si sponte sacerdotes sollicitantes comparuerint, vel ante iuridicam convictionem confessi sint crimen, benignius sunt tractandi.

Sane: 1° « Qui nullis omnino super hoc crimine praeventi denuntiationibus, conscientia victi, Ordinario loci eiusve delegato se sistunt, patrata a se sollicitationis flagitia sponte confitentur et veniam petunt, dimitti debent cum congrua abiuratione et poenitentiis dumtaxat salutaribus, adiecto consilio vel praecepto, ut ab excipiendis personarum sollicitatarum sacris confessionibus se abstineant; nec ceteris poenis antea dictis, accedentibus licet postea denuntiationibus, afficiantur » (147).

2° Qui iam denuntiati et « iudiciaria forma iam praeventi, sed nondum citati, sua sponte se sistunt; et ii pariter quos veritatem non integram, sed diminutam, in spontanea apparitione confessos esse Ordinarius loci, ex acceptis postea denuntiationibus, deprehenderit, beneficio impunitatis non gaudent, verumtamen pro ipsius Ordinarii prudentia mitius puniantur » (148).

In casu quo delictum non est certo comprobatum, sed probabile dumtaxat, ad illas poenalitates *in ratione poenae* infligendas non procedatur (149).

Statuit tamen can. 1956, quod Episcopus, « si censeat cum fidelium offensione imputatum ministrare sacris aut officio aliquo spirituali ecclesiastico vel pio fungi..., potest, audito promotore iustitiae, eum a sacro ministerio, ab illorum officiorum exercitio... prohibere, ad normam can. 2222, § 2 », ubi notatur haec in casu « non habere rationem poenae » (150).

457. Forma servanda in processu iudiciario contra sacerdotes sollicitantes. — Normas, quae servari debent in *processu iudiciario*, exhibent Instructiones S. Sedis, praesertim Instr. S. Off. 20 febr. 1866 et 6 aug. 1897 (cfr. n. **433** ss).

Haec sunt potissimum attendenda:

1° Ubi primum Ordinarius loci receperit aliquam denuntiationem, sumere debet informationes circa *credibilitatem denuntiantis* et *vitam* sive *mores denuntiati*.

Nimirum *duos testes*, quantum fieri potest, ex coetu ecclesiastico, omni exceptione maiores, interrogare tenetur, qui bene noverint tum denuntiatum tum omnes et singulos denuntiantes, eosque sub sanctitate iuramenti de veritate dicenda et de secreto S. Officii servando,

(147) Instr. S. Off. 20 febr. 1866, n. 13.
(148) Instr. S. Off. 20 febr. 1866, n. 13.
(149) Can. 2233, § 1, coll. cum Instr. C. S. O., 11 iunii 1880, n. 16, et Instr. C. S. O., 20 febr. 1867, n. 12.
(150) Cfr. Sole, n. 87 ss.; De Smet, n. 116.

iudicialiter interrogare debet, testimonium scripto referens iuxta formulam superius traditam.

Si duo testes reperiri nequeant, qui una simul denuntiatum et omnes et singulos denuntiantes noverint, *plures* vocari debent, ita ut *duplex* testimonium circa denuntiatum et unumquemque denuntiantem habeatur.

2° Testes, qui circa personas denuntiantes deponunt, non sunt *contestes*, cum nullatenus deponant circa factum ipsum denuntiationis: testimonium exhibent dumtaxat circa *credibilitatem* testium *singularium*.

In iudiciis regula est, ut non admittantur testes *singulares*, qui nempe de distincto et personali facto testentur, quin idem factum unius saltem contestis testimonio confirmetur (cfr. can. 1791, § 1).

At in causis sollicitationis, attenta speciali earum indole, in quibus vix alii testes quam singulares adduci possunt, admittitur quoque, positis ponendis, *singularium* testium attestatio.

3° Sed, quamvis in huiusmodi causis, « ad plenam probationem faciendam attestationes etiam *singulares* admittantur », necesse tamen est, ut hi testes boni nominis sint, neque ad accusandum vel inimicitia aut alio affectu humano adducti fuerint, atque haec omnia probe perspecta et explorata iudici sint.

4° Authenticum exemplar depositionis testium, una cum exemplari ipsius denuntiationis, mittendum est quamprimum ad S. Officium.

5° *Non illico*, hisce praehabitis, *ulterius procedi debet*. Consuetudo S. Officii fert, ut « post unam alteramve denuntiationem rescribatur quod denuntiatus *observetur*, ita videlicet super delato crimine suspectus habeatur, ut quum primum per novas denuntiationes res explorata erit, in iudicium vocandus sit. *Ut plurimum nonnisi a tertia denuntiatione procedi solet* ».

Dicitur « *ut plurimum* », non semper; quia interdum etiam post primam vel alteram denuntiationem proceditur, si certo omnino constet de infando crimine.

Dicitur praeterea « *a tertia denuntiatione* », quae ita intelligi debet, ut non requirantur *tres* denuntiationes apud *eundem* iudicem, sed apud Ordinarium loci aut S. Officium. Nam denuntiatio prima coram Episcopo facta, potest reipsa esse secunda vel tertia, quatenus una aut altera iam directe pervenerit ad S. Officium. Hinc apparet opportunitas, imo necessitas, ut supra dictum est, transmittendi exemplar denuntiationis ad tribunal S. Sedis.

Hodie praxis S. Officii rigidior est.

6° Ubi, omnibus perpensis, iudex censeat esse processum in-

stituendum, *reus*, praevia citatione rite facta legitimeque intimata, « *in iudicium adducitur*, et coram iudice, cum interventu ecclesiastici qui notarii partes agat, super singulis cuiusque denuntiationis et examinis adiunctis, iuramento dicendae veritatis obstrictus, respondere debet »; reo facultate facta se defendendi; praesente etiam procuratore fiscali (151).

7° Si perspecta evaserit patrati delicti veritas, deveniendum erit ad *sententiam*, quam « Episcopus ipse, et non alius ab eo delegatus, proferat ».

8° A sententia prolata ab Ordinario loci reus *appellare* potest ad S. Officium.

Utrum sit *appellatio* proprie dicta atque ideo ex praescripto can. 2287 *in suspensivo* necne, controvertitur. Quidam affirmant (152); plures negant.

458. Ordinarii locorum in processu contra sollicitantes servare *debent* uti *praeceptivas* normas a S. Officio traditas, non vero uti *mere directivas*, prout nonnulli ante Codicem putabant. Sane c. 1555, § 1 statuit: « Tribunal Congregationis *S. Officii* suo more institutoque procedit sibique propriam consuetudinem retinet; et *etiam inferiora tribunalia*, in causis quae ad S. Officii tribunal spectant, *normas ab eodem traditas servare oportet* ».

De secreto servando in causis sollicitationis, vide n. **461**; num *ex informata conscientia* procedi possit contra sacerdotes sollicitantes, n. **459**; num forma *summaria* sive *oeconomica*, n. **460**.

459. Num Episcopus in causis sollicitationis procedere valeat ex informata conscientia. — 1. Codex normas peculiares statuit « de modo procedendi *in suspensione* ex informata conscientia infligenda » (can. 2186-2194).

2. Plerique negant, Episcopum procedere posse in causis sollicitationis *ex informata conscientia*, quia ipsa natura huiusmodi causarum exigit, ut a concessione facta per *Conc. Trid.* (153) et hodie per Codicem illae excipiantur, attenta Instructione *S. Officii* 20 febr. 1866 (§ 15), adeo ut pro hisce causis peragendis servari omnino debeant normae in praefata Instructione statutae (154).

Nonnulli affirmant (155): *tum* quia Codex, qui in lib. IV, tit. 33

(151) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 744 s.
(152) Ita v. g. De Smet, n. 108.
(153) Sess. XIV, cap. 1, *de ref.*
(154) Ita Wernz, VI, n. 472, not. 31; Lega, IV, n. 539; Heiner, *op. cit.*, p. 167; Sole, n. 424, etc.
(155) Planchard, in *Nouv. Revue théol.*, XXIII, p. 621 ss.; De Smet, n. 110 ss.

expresse agit de modo procedendi in suspensione ex informata conscientia infligenda, nullatenus excludit causas sollicitationis; *tum* quia can. 2191, § 1 dicit iustam ac legitimam causam suspensioni ex informata conscientia praebere delictum *occultum*, prout est plerumque crimen sollicitationis; *tum* quia ex can. 2186, § 2 Episcopus uti valet huiusmodi remedio extraordinario, quando *sine gravi incommodo* ad iuris normam in subditum procedere nequeat; porro in causis sollicitationis gravissima incommoda generatim obstant processui iuridice instituendo (156).

3. Prior sententia, hisce argumentis non obstantibus, praeferenda est, perspecta natura huiusmodi delicti, de quo sine processu, secundum Instructiones S. Officii conficiendo, vix constare potest de vero sollicitationis crimine.

460. An forma summaria sive oeconomica procedi possit in causis sollicitationis. — 1. Quidam affirmant, in processu iudiciali contra sollicitantes non requiri formam *ordinariam* seu *sollemnem*, sed usurpari posse, ad tramitem *Instr. S. C. Ep. et Reg.* 11 iun. 1880 (157), formam *summariam* seu *oeconomicam*, i. e. omissis iudiciorum sollemnitatibus servatis tamen regulis iustitiae substantialibus, in specie quod attinet ad citationem rei, ad facultatem ipsi factam sese defendendi necnon ad praesentiam procuratoris fiscalis (158).

2. Paucis nostra sententia: 1° quando loci Ordinarius procedit *ex commissione S. Officii* formam sollemnem certe adhibere debet, eam nempe quae statuitur in normis ab ipso *S. Officio* praefinitis; 2° si procedit iure *ordinario*, item easdem normas servare debet, iuxta praescriptum can. 1555, § 1 (cfr. n. **457**), ideoque contraria opinio sustineri non potest.

461. Secretum servandum in causis sollicitationis. — 1. Si causa agatur apud *S. Officium*, omnes officiales sive administri aliique omnes quibus acta quovis titulo fuerint communicata, tenentur *secreto S. Officii*, quod vocant, strictissime servando, idque sub poena excommunicationis ipso facto incurrendae Romano Pontifici *specialissime* reservatae (159).

2. Si causa peragatur *coram Episcopo*, at *ex commissione S. Officii*, urget idem secretum; seclusa huiusmodi commissione, adest quidem

(156) Cfr. De Smet, n. 112.
(157) Cfr. Cappello, *De visitatione SS. Liminum*, I, p. 355 ss.; *Summa iuris canonici*, III, n. 365.
(158) Ita De Smet, n. 109.
(159) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 207.

stricta obligatio silentium servandi, sed proprie dictum secretum *S. Officii* non urget.

Instructio *S. Off.* 20 febr. 1866 (n. 14) iubet ut causae sollicitationis « secretissime peragantur, et, postquam fuerint definitae et executioni iam traditae, perpetuo silentio omnino premantur ».

Haec autem in specie mandantur: « Curiae ecclesiasticae *administri*, et quicunque alii ad has pertractandas, vel *patroni* ad defendendas causas assumentur, *iusiurandum* de secreto servando debent emittere ». *Denuntiantes* pariter ac *testes*, praeter iuramentum de veritate dicenda, etiam iusiurandum « de secreto servando, tactis sacrosanctis Dei Evangeliis, etiamsi sint sacerdotes, praestare tenentur ».

3. Ex Instructione *S. Off.* 6 aug. 1897 (n. 8), Episcopus potest, si « pro rerum, locorum aut personarum adiunctis, necessarium vel expediens iudicaverit, excommunicationem ipso facto incurrendam et R. Pontifici speciali modo reservatam, violatoribus comminari ».

Praefata Instructio *S. Off.* 20 febr. 1856 (n. 11) monet cavendum esse solertissime « ne sacramentale sigillum quoquomodo violetur ». Unde Episcopus monere debet sponte comparentes vel reos constitutos, ne quidquam deponant quod ad sigillum sacramentale confessionis poenitentium spectet, verum id solum referant quod dictum vel factum ipsorum sollicitantium respiciat, quin quidquam addant in ordine ad confessionem poenitentium.

Si in hunc errorem confessiones revelandi inciderint, eorum depositio in hac parte nullatenus scribenda est in processu; si quae ex ministri seu actuarii inadvertentia scripta fuerint, omnia ex processu originali delenda sunt (160).

4. Omnia acta respicientia denuntiationem, informationes, depositiones testium, sententiam, cautissime custodienda sunt in *secreto* Curiae Episcopalis archivo de quo in can. 379.

462. Notae historicae et discrimen inter ius novum et vetus. — 1. *Pius IV*, Const. « *Cum sicut nuper* », 16 april. 1561, decrevit ab inquisitoribus, in Hispania, severe esse agendum contra confessarios *mulieres* sollicitantes, illosque esse habendos tanquam suspectos de haeresi (161).

Gregorius XV, Const. « *Universi* », 30 aug. 1622, disciplinam ad universam Ecclesiam extendit, simulque poenas auxit, atque delictum

(160) Instr. S. Off. 23 mart. 1726; 26 april. 1856.
(161) *Nouvelle Revue théol.*, XII, p. 12, in nota, memorat quandam Constitutionem Pauli V, 16 sept. 1608, qua eadem disciplina extensa fuit ad Lusitaniam. Haec Constitutio in Bullario non reperitur, nec citatur a Gregorio XV neque in fontibus ad can. 2368. Itaque delictum sollicitationis in ius poenale inductum est, at pro Hispania tantum.

accuratius circumscripsit, addita praeterea obligatione iuris positivi denuntiandi sollicitantes.

Benedictus XIV, Const. « *Sacramentum Poenitentiae* », 1 iun. 1741, renovavit praescriptiones *Gregorii XV* cum subsequentibus decretis a S. Sede in hac materia latis, omnia accuratissime determinando, atque ita definitum iuris fontem constituit, quo hodie quoque utimur (162).

Const. « *Apost. Sedis* » (IV, 4) excommunicatione nemini reservata plectebat « negligentes, sive culpabiliter omittentes denuntiare infra mensem confessarios sive sacerdotes... ».

2. Ius *novum*, mitius et clarius, censura plectit fidelem « qui scienter omiserit eum, *a quo* sollicitatus fuerit, intra mensem denuntiare... ».

CAPUT XIII.

DE MUNERE ET OBLIGATIONIBUS CONFESSARII

Articulus I.

De munere sive persona confessarii.

463. Munus sive persona confessarii. — 1. Circa *munus* seu *personam* confessarii, quinque sunt Doctorum sententiae.

Nonnulli docent confessarium gerere munus *patris*, *medici* et *iudicis* (1).

Alii censent obire officium *doctoris*, *medici* et *iudicis* (2).

Alii existimant confessario competere personam *patris*, *doctoris*, *medici* et *iudicis* (3).

Plures tribuunt personam *iudicis* et *medici* (4).

Quidam munus *iudicis* ut unicum essentiale *proprium* agnoscunt, ad quod cetera ut accessoria addunt (5).

(162) Cfr. Wernz, VI, n. 469; Kober, *op. cit.*, p. 778 ss.

(1) Cfr. S. Alph., VI, n. 426.
(2) Noldin, III, n. 381; Aertnys, lib. VI, tract. 5, cap. 4, art. 1.
(3) Cfr. S. Alph., *Praxis confess.*, in fine; *Hom. Apost.*, tract. 21, n. 1 ss.; Gury-Ball., II, n. 411 ss.
(4) S. Thom., in IV, D. 19, in fine; Lugo, disp. 22, nn. 14, 19, 171; D'Annibale, III, n. 329.
(5) Lehmkuhl, II, n. 541.

Haec opinionum diversitas manifeste ostendit conceptum muneris sive officii confessarii a plerisque DD. sat confuse, vel saltem minus accurate tradi.

2. Codex haec egregie habet: « Meminerit sacerdos in audiendis confessionibus se *iudicis* pariter et *medici* personam sustinere ac divinae iustitiae simul et misericordiae *ministrum* a Deo constitutum esse, ut honori divino et animarum saluti consulat » (can. 888, § 1).

Igitur Codex sequitur *quartam* ex relatis sententiis, cui *adhaerent S. Thomas*, *Lugo* aliique, et ipsissima verba *Ritualis Romani* refert (6).

Hoc tamen nullatenus prohibet quominus ratione sacramenti ministrandi, *qua minister*, et ratione caritatis exercendae, *qua pater*, confessarius considerari possit ac debeat.

3. Duae igitur sint *formales* rationes officii confessarii: **iudicis**, quia absolutio vel retentio peccatorum est sententia iudicialis; **medici**, quia hoc iudicium praecise ad vulnera peccatorum sananda institutum est.

Quae formales rationes non se habent eodem ordine. Persona enim *iudicis* ex *natura* sacramenti poenitentiae colligitur; persona *medici*, e contra, ex *fine* eiusdem sacramenti derivatur. Quare munus *iudicis* est magis intrinsecum et essentiale; munus *medici*, quatenus agatur de medicina superaddita absolutioni, potius ad integritatem quam ad essentiam muneris pertinet.

Consulto dicimus: *quatenus agatur de medicina superaddita absolutioni*, quia ipsa absolutio est vera et formalis medicina, cum peccatorem substantialiter sanum efficiat (7).

4. Ex duplici persona, quam confessarius sustinet, iure can. 888, § 1 infert confessarium « *divinae iustitiae simul et misericordiae ministrum a Deo constitutum esse, ut honori divino et animarum saluti consulat* ».

Quare *duplex* habetur *respectus*, uterque sedulo attendendus: *salus animarum* et *honor divinus*. Prior est principalis, alter secundarius; alter ab altero non seiungendus, ita ut confessarius salutem animarum apte conciliare teneatur cum honore divino.

464. Specifica et generica ratio sacramenti in ordine ad officium confessarii. — 1. Hactenus considerata est ratio *specifica* sacramenti poenitentiae, prout nempe a ceteris sacramentis distinguitur; ex qua ratione *specifica* confessarius personam gerit *iudicis* et *medici*.

2. Habetur quoque ratio *generica*, communis nempe cum aliis sa-

(6) Tit. III, cap. 1, n. 2.
(7) Cfr. Vermeersch, III, n. 528; Lehmkuhl, *l. c.*

cramentis. Ex hac ratione *generica* confessarius personam *ministri* agere debet. Quo titulo *validam* et *licitam* sacramenti administrationem curare debet (cfr. n. **472**).

465. Duplex respectus sub quo confessarius potest et debet considerari. — 1. Sacerdos, qui confessiones audit, considerari potest et debet qua **confessarius** et qua **proximus** (8).

2. Cui duplici respectui peculiares obligationes correspondent, omnino inter se distinctae, ex diverso principio ortae atque diversa ratione obligantes.

3. Quae sacerdos praestare debet qua *confessarius*, i. e. *ex munere*, strictius urgent, quatenus sub graviore imputatione et cum maiore incommodo praestanda sunt; et qua parte alteri homini obligant, *ex iustitia* et cum onere restitutionis exhiberi debent.

Qua *proximus* confessarius tenetur *ex caritate* et secundum eius normas.

Illa praestari debent *per se*, et a *solo* confessario; *haec* solum *per accidens*, quatenus necessitas postulet, et *ab omnibus* qui in iisdem adiunctis versantur.

Praeterea *illa* inducunt *novam* speciem peccati confessario delinquenti; *haec* non item (9).

ARTICULUS II.

De obligationibus confessarii.

466. Undenam oriantur et quandonam urgeant obligationes confessarii. — 1. Omnes obligationes confessarii procedunt ex eius *generali* obligatione procurandi quae necessaria sunt ad validam et licitam sacramenti administrationem et susceptionem.

2. Aliae ex his obligationibus urgent *ante* confessionis auditionem, aliae *in actu* confessionis, aliae *post* auditam confessionem.

3. *Ante* confessionem requiritur **scientia** sufficiens; *in actu* confessionis urget **obligatio docendi** et **monendi** poenitentem, **obligatio** eum **interrogandi** et **absolvendi** aut, si forte indignus, **inabsolutum dimittendi.**

Post confessionem urget duplex obligatio, alia *per accidens*, alia

(8) Cfr. D'Annibale, III, n. 329; Vermeersch, III, n. 528.
(9) Cfr. Lehmkuhl, II, n. 418; Prümmer, III, n. 431; Tanquerey, I, n. 451.

per se: illa est **obligatio corrigendi defectus** fortasse admissos in confessione, haec est **obligatio servandi sigillum sacramentale** (1).

467. Quid confessarius generatim praestare debeat qua minister, qua iudex, qua medicus. — 1. Confessarius **qua minister** tenetur *procurare validitatem* sacramenti, *docendo* poenitentem quae ad validam susceptionem scitu necessaria sunt; ac praeterea *negare* sacramentum *indigno.*

2. **Qua iudex,** debet coeptam causam *ad finem perducere*, quantum in se est; *absolutionem dare* disposito poenitenti; *sacramentum validum conferre*, i. e. validam sententiam iudicialem pronuntiare, *convenientem satisfactionem imponere* (2).

3. **Qua medicus,** tenetur *dubie dispositum bene disponere;* interdum *ipsi disposito absolutionem differre; in bona fide relinquere poenitentem*, quem sine periculo instruere nequit, dummodo bonum publicum aliave ratio praevalens monitionem non exigat; *poenitentias imponere* non solum convenientes, sed etiam *salutares; opportuna consilia praebere* ad praecavendum relapsum (3).

4. Haec fuse et accurate in sequentibus articulis explicabuntur (cfr. n. **478** ss.).

468. Quid confessarius praestare debeat qua pater. — 1. Confessarius in tribunali poenitentiae gerit personam Christi; idcirco tenetur peccatores ea benevolentia, mansuetudine et caritate excipere, qua peccatores ea benevolentia, mansuetudine et caritate excipere, qua excipiebat Christus, qui non venit vocare iustos, sed peccatores ad poenitentiam. Confessarius debet id praestare tum **in principio,** tum **in decursu,** tum **in fine confessionis.**

2. *S. Alphonsus* haec egregie tradit:

469. « I. **In principio confessionis.** — Primo caritatem adhibere debet (confessarius) in benigne excipiendo omnes, sive pauperes, sive peccatores sint. Nonnulli solummodo tempus insumunt in audiendis confessionibus antiquorum devotorum aut personarum spectabilium, quia, ut hos a se repellant, non est eis tantus animus; si tamen ad se aliquis miserabilis peccator accedat, aegre auditur, et conviciis oneratus arcetur; unde fit ut ille miser, postquam sibi maximam vim intulit, ut ad sua peccata confitenda veniret, se tam aspere acceptum sentiens, odium in poenitentiae sacramentum concipiat, et desperans

(1) Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1822; Noldin, III, n. 381; Berardi, n. 4173 ss.
(2) S. Alph., VI, n. 657; *Praxis confess.*, n. 19; Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 3 ss.
(3) Cfr. S. Alph., *Hom. Apost.*, tract. 21, n. 3 ss.; *Praxis confess.*, n. 6 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1820 ss.; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 125 ss.

se posse invenire, qui sibi opituletur et se absolvat a peccatis, in perditae vitae lubricum laxis habenis praeceps ruat, et in salutis desperationem incidat. Secus boni confessarii agunt: cum ad se huiusmodi peccatores confluunt, benigne hos accipiunt, et, quasi *victor capta praeda*, exsultant perpendentes sibi contigisse animam de manibus daemonis eripere.

« Propterea confessarius viscera misericordiae induens, quo magis animas peccatorum multitudine et atrocitate coinquinatas reperiat, eo magis, ut Deo ipsas lucrifaciat, maiore caritate eas amplectatur, eisque auxilium praebeat his aut similibus verbis: *Eia, frater, bono animo esto, noli timere; peccata tua impavide confitere. Aperi omnia confidenter, nullius te pudeat; nihil refert, si in omnes conscientiae tuae sinus non introspexeris: sufficit si ad interrogata respondeas. Age Deo gratias, qui te hucusque ad poenitentiam expectavit. Nunc tibi mutanda est vita. Laetare, quod certe Deus omnia peccata quantumvis ingentia, tibi remittit, si bonam habes voluntatem; ideoque te expectavit, ut tibi parceret: igitur hilari animo dic omnia, nihil involucris tegas...* ».

470. « II. **In decursu confessionis.** — Caritatem longe maiorem ostendere debet confessionem excipiendo. Caveat ne impatientem aut taedio affectum se exhibeat; nec ostendat admiratione percelli de peccatis, quae narrantur; modo poenitens non sit adeo durus aut petulans, ut plura et atrociora peccata sine ullo rubore, et sine ulla displicentia animique sensu exponeret: quia tunc opus habet pro viribus efficere, ut a poenitente quanta sit illorum deformitas et magnitudo percipiatur; ideoque tunc acrior requiritur correctio, ut ipse a lethali lethargo expergefiat.

« Verum quidem est, quod in actu confessionis abstinere debent confessarii a correctione facienda, ne forte exterriti poenitentes peccata reticeant; nihilominus hoc intelligitur regulariter loquendo: ceterum multoties expedit ad ulteriora non procedere, et statim poenitentem corripere, praecipue cum confitetur peccatum valde enorme, aut si ipse fuerit in aliquo vitio habituatus, ut peccati gravitatem comprehendat. Advertat tamen ne eum exasperet, nec perterreat.

« Quapropter postquam eum, quantum opus fuerit, correxerit, statim ei animum faciat ad reliqua peccata confitenda, dicens: *Eia, frater, vis ne ab hoc vitio resipiscere? Num ita est? Et quoniam hoc facere es paratus, esto animo hilari. Itaque enarra reliqua peccata, nihil reticens. Igitur dic omnia animo forti; confitere omnia sincere: Deus enim paratus est tibi parcere* ».

471. « III. **In fine confessionis.** — In fine confessionis oportet quoque ut confessarius vehementiore ardore ac studio incumbat, ut poenitenti percipere faciat gravitatem et multitudinem eius peccatorum, ac miserum damnationis statum, in quo reperitur; sed hoc semper maxima cum caritate faciat. Verumtamen est congruentius tunc verbis gravioribus uti, ut sic melius ad bonam mentis frugem redire possit.

« Nihilominus efficere debet, ut poenitens intelligat, quod ei dicitur, non ab animo irato, sed ex singulari amore et commiseratione erga suam animam procedere, quod poterit hoc modo exprimi: *Fili mi, percipisne malum quod operatus es? Quid tibi mali fecit unquam Deus tuus, quem tu ita perdite contempsisti? Si Iesu Christo nullus tam fuisset tibi inimicior, potuisses cum illo te gerere peiorem? Sed, quaeso, animadverte quis sit hic Iesus! Hic est ille, qui cum esset Deus, nullius egens, factus est homo propter te, voluit mori in cruce, ut te de inferno redimeret. Ah! fili, si interim mortuus esses, si in hac nocte, quo iturus fuisses? Ubi nunc esses? Esses in aeterno igne inferni. Quid de te factum erit, si vitam hactenus ductam pergas in posterum vivere? Poteris sic salvari? Expergiscere et vide quod, nisi mores in melius mutes, iam es damnatus. Quid boni ex tot peccatis tibi collegisti? Age, fili, recede a malo, desine peccare et, te totum in Dei brachia, quae ad te suscipiendum sunt extensa, committe: sufficit quantum ei peccasti. Ego toto corde et totis viribus te adiuvare volo, veni ad me semper ac tibi lubet, quoniam invenies patrem, qui te benigne suscipiet. En firmiter nunc statue, te velle sanctum effici. Per te stat. Deus enim semper paratus est, et propterea tibi hoc tempus impertitus est, ut avertas te a malo et facias bonum. O quam bonum est habere amicum Deum!...* » (4).

472. Ex quonam titulo et an sub gravi urgeant obligationes confessarii. — 1. Obligationes, quae incumbunt confessario, in quantum est *proximus*, tenent *ex caritate*.

Quae ipsi incumbunt in quantum est *confessarius*, urgent *ex iustitia*, *si* et *quatenus* ligent erga alterum hominem sive poenitentem; si non ligent ad alterum, proprie loquendo, easque honor divinus postulet, urgent *ex religione*.

DD. passim dicunt obligationes omnes, quibus confessarius *qua talis* obstringitur, ligare ex titulo *iustitiae*. At, licet pleraeque obligationes huiusmodi sint, nihilominus melius et accuratius praefata distinctio facienda est.

(4) *Praxis confess.*, in fine; *Hom. Apost.*, tract. 21, n. 1 ss.

2. Omnes obligationes *generatim* et *per se* loquendo urgent *sub gravi*, ita ut peccatum sit in genere suo mortale. Id patet tum ex natura sacramenti seu ex reverentia ipsi debita, tum ex damno spirituali, regulariter quidem notabili, poenitentis.

Obligationes quae oriuntur *ex iustitia* practice sub lethali plerumque ligant; quae, e contrario, e titulo *caritatis* procedunt, facilius parvitatem materiae ideoque culpam levem admittunt (5).

473. Quid confessarius prae oculis habere debeat. — Confessarius, ut rite munere suo fungatur, tria respicere debet: 1° **bonum sacramenti,** 2° **bonum poenitentis,** et 3° **bonum publicum.**

I. **Bonum sacramenti,** quatenus pro viribus procurare debet: *a) validitatem* sacramenti, quae pendet a debito materiae et formae usu, et etiam a subiecti dispositionibus; *b) integritatem* sacramenti, quoad peccatorum accusationem et poenitentiae impositionem; *c) legitimam* eius *administrationem*, servando ea omnia quae ab Ecclesia praescribuntur, et procurando ut nihil fiat quo sacramentum poenitentibus reddatur odiosum aut nimis molestum.

II. **Bonum poenitentis,** cum sacramenta sint propter homines instituta. Hunc poenitentem adiuvare tenetur, meliore quo fieri potest modo, ut peccata integre accuset, ut ea sincere detestetur ac serium emendationis propositum eliciat.

III. **Bonum publicum,** quatenus confessarius consulere debet non solum utilitati ipsius poenitentis, verum etiam aliorum fidelium, cavendo ex. gr. ne frequens ac nimis protracta quorundam confessio cedat in detrimentum ceterorum, vel concessio absolutionis eiusve denegatio aliquod scandalum afferat aliudve malum in christiana societate (6).

ARTICULUS III.

De obligatione audiendi confessiones.

474. Obligatio ex iustitia. — Can. 892, § 1 catholicam doctrinam de hac re ita perspicue enuntiat: « *Parochi aliique quibus cura animarum vi muneris est demandata, gravi iustitiae obligatione tenentur*

(5) Cfr. Suarez, disp. 31, sect. 2, n. 4 ss.; Lugo, disp. 21, n. 70 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1789 ss.; S. Alph., *Hom. Apost.*, tract. 21, n. 2 ss.

(6) Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1699 ss.; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 177; Suarez, disp. 32, sect. 1, n. 4 ss.; Stoz, *Tribunal poenitentiae*, lib. II. *De confessario ut iudice*, n. 13 ss.

audiendi sive per se sive per alium confessione fidelium sibi commissorum, quoties ii audiri rationabiliter petant » (1).

Haec animadvertenda sunt.

1° Qui curam animarum *vi officii* sive *muneris* exercent, ex tacito seu implicito contractu vel quasi-contractu sese obligant ad sacramenta fidelibus ministranda. Fideles enim sub hac conditione suis pastoribus sustentationem praebent ac reipsa praebere tenentur; et pariter Superior ecclesiasticus curam animarum alicui non committit nisi sub conditione quod munera huius officii fideliter impleantur; porro unum ex his officiis est audire confessiones fidelium; ergo.

Hinc obligatio *iustitiae* (2).

2° Hac obligatione tenentur:

a) parochi proprie dicti (can. 451, 464, § 1);

b) qui parochis aequiparantur, nempe *quasi-parochi* (can. 451, § 2, 1°), *vicarii paroeciales*, si plena potestate paroeciali sunt praediti (can. 451, § 2, 2°; cfr. n. **282**, 5°);

c) canonicus poenitentiarius (can. 401, § 1);

d) canonicus vel *beneficiatus*, cuius praebendae vel beneficio ex iure *particulari*, nimirum ex tabulis fundationis aut ex speciali conventione vel ex mandato pontificio etc., adnexa sit cura animarum exercenda aut obligatio audiendi confessiones.

Tenentur hac obligatione, saltem sub aliquo respectu, qua tenus nempe per alios satisfaciant, etiam Episcopi, et, ad religiosos exemptos quoad spectat, proprii ipsorum Superiores. Item aliquo sensu tenentur confessarii *ordinarii* alicuius communitatis religiosae aut Seminarii.

3° Agitur de obligatione *gravi:* tum quia oritur ex iustitia quae *de se* sub gravi urget; tum quia ab eius adimplemento necne *notabile* bonum aut detrimentum fidelium derivatur.

4° Uti ceteris generatim obligationibus, ita quoque oneri audiendi confessiones potest parochus aliusve *sive per se sive per alium satisfacere*, quia nec ipse sese obligavit ad *omnia* et *singula* munera officii *personaliter* obeunda, nec Superior sub hac conditione contulit officium ecclesiasticum, nec fideles ius habent illud exigendi (3).

5° Eatenus urget praedicta obligatio, quatenus fideles *rationabiliter petant.*

(1) Cfr. Clem. XII, Litt. Apost. « *Compertum* », 24 aug. 1734, dub. X, XII; Litt. Apost. « *Concredita Nobis* », 13 maii 1739; Bened. XIV, Const. « *Omnium sollicitudinum* », 12 sept. 1744, §§ 14, 26, 33; Const. « *Firmandis* », 6 nov. 1744, § 9; *Rit. Rom.*, tit. III, c. 1, *de sacramento poenitentiae*, n. 6.

(2) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 1, n. 2 ss.; Lugo, disp. 22, n. 1 ss.; Billuart, diss. 6, art. 10, § 1.

(3) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 1, n. 5; Lugo, disp. 22, n. 8 ss.

Petitio censetur *rationabilis*, non solum si fiat ratione *praecepti* adimplendi, v. g. confessionis aut Communionis paschalis, aut ratione *necessitatis*, v. g. in periculo mortis; verum etiam si fiat *ex mera devotione*, scil. ob utilitatem sive profectum spiritualem.

Petitio esset *irrationabilis* vel *indiscreta*, si ex. gr. fieret hora insueta, si scrupulosus vellet pluries in die confiteri, etc.

Petitio rationabilis fieri potest tam *explicite* quam *implicite*, sive *expresse* sive *tacite* (4).

6° Non audire una alterave vice confessionem fidelis qui rationabiliter petat, extra casum necessitatis et secluso periculo scandali aliusve gravis damni, non est lethale, sed veniale tantum peccatum.

Certe *graviter* peccat parochus seu pastor animarum:

a) si etiam *semel* dumtaxat renuat audire confessionem illius, qui serio petit ex praecepto aut necessitate;

b) si *frequenter* recuset petentibus ex mera devotione;

c) si denegatio auditionis infamiam seu gravem iniuriam petenti afferat aut magnam animi perturbationem;

d) si, a fortiori, scandalum vel gravem populi offensionem aut aliud notabile damnum, v. g. diminutionem frequentiae sacramentorum inter fideles, denegatio inducat;

e) si *habitualiter* se tardum et socordem praebeat in excipiendis confessionibus, quia inde multa et gravia incommoda in animarum detrimentum certe sequuntur.

475. 1. In casu **extremae** et **quasi-extremae necessitatis,** nempe quando instat periculum certum vel probabile damnationis, parochus aliusve curam animarum exercens tenetur *sub gravi*, etiam *cum periculo vitae* (et quidem *proximo*, *gravissimo* et *certo*), fidelem sibi commissum absolvere (5). « *Bonus pastor animam suam dat pro ovibus suis* » (6).

In huiusmodi necessitate censentur constituti haeretici, schismatici et apostatae in periculo mortis; item peccatores moribundi, qui perfectam contritionem elicere non valent, quia *aut* eandem sibi esse necessariam nesciunt, *aut* modum ipsius eliciendae ignorant (7).

At quidam DD. putant, nec immerito, nullum fidelem censendum esse adeo rudem ut, Dei gratia adiuvante, nesciat se toto corde ad Deum convertere, nempe perfectae caritatis sive contritionis actum elicere (8).

(4) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 67.

(5) S. C. C. 26 oct. 1576; Fagnanus, in cap. *Clericos*, tit. IV, *De clericis non resident.*, etc., n. 38 ss.; Suarez, disp. 32, sect. 1, n. 8; Lugo, disp. 22, n. 13 ss.; Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 67.

(6) *Ioan.*, x, 11.

(7) Cfr. Lugo, disp. 22, n. 10; S. Alph., II, n. 27; *Homo Apost.*, tract. 7, n. 28.

(8) Ball.-Palm., II, n. 51; Génicot-Salsmans, II, n. 217, III.

2. In casu **gravis necessitatis,** cum scil. quis absolute et per se loquendo posset quidem suae saluti consulere at nonnisi *magna* cum difficultate, pastor animarum debet *sub gravi* excipere confessionem, etiam *cum notabili* seu *gravi incommodo*, i. e. cum vitae periculo *gravi* et *probabili*. In tali necessitate reperiuntur peccatores, si gravi morbo laborant, si tenentur sub gravi ad confitendum, omnes fideles qui versentur in *proximo* periculo labendi aut relabendi in peccatum mortale (9).

Sedulo notandum est, DD. diversimode sumere necessitatem *extremam*, *quasi-extremam* et *gravem*.

3. In **necessitate communi,** quando scilicet poenitentes *rationabiliter* petunt, i. e. propter utilitatem spiritualem, pastor animarum debet quidem audire confessiones, ita tamen ut propter legitimum impedimentum, ad modicum tempus poenitentes remittere possit (cfr. n. **474**). Obligatio enim, deficiente gravissima aut saltem gravi necessitate, non urget cum tanto incommodo.

Ex dictis sequitur, parochum aliosque animarum pastores « teneri omnino ministrare baptismum et *poenitentiam* peste (aut alio morbo contagioso) laborantibus », ut expresse declaravit *S. C. Concilii* die 26 oct. 1576, probante *Gregorio XIII* (10).

Quoad *infirmos*, haec verba *S. Caroli Borromaei* prae oculis habeantur: « *Quacunque diei vel noctis hora* ad sacramenta *infirmis* ministranda parochus vocabitur, *nullam moram interponet;* imo populum praemonebit ut, cum opus est parochiali administratione, libere se accersat, *nulla habita neque temporis neque loci distantis* etc. *ratione* » (11).

Si parochus habeat idoneos cooperatores, obligationi excipiendi subditorum confessiones per eos *interdum* satisfacere potest, nisi *nominatim* requiratur. Dicimus *interdum*, quia pastores animarum tenentur per se ipsi, quantum fieri possit, sacramenta ministrare, non autem totum huiusmodi negotium aliis presbyteris committere (12).

Controvertitur, an parochus seu qui ex officio gerit animarum curam, teneatur per se ipse subditorum peste aut alio morbo contagioso laborantium excipere confessiones.

Ita distinguendum: si parochus *expresse* et *nominatim* advocetur, ipsemet, non alius, accedere debet, nisi legitimo detineatur impedimento; si expresse et nominatim non vocetur, potest per alium idoneum presbyterum obli-

(9) Cfr. S. Alph., II, n. 28; D'Annibale, I, n. 370.

(10) Cfr. Cappello, I, n. 67; Fagnanus, in cap. *Clericos*, IV, *de clericis non resident.* etc., n. 38 ss.

(11) *Acta Eccl. Mediolanen.*, part. 4.

(12) S. C. C. 16 sept. 1645; 20 iun. 1776.

gationi suae satisfacere. Attamen omnino decet ut parochus sive pastor animarum hac in re bonum exemplum tum aliis presbyteris tum fidelibus, audiendo personaliter confessiones, praebeat (13).

476. Obligatio ex caritate. — 1. Can. 892, § 2 egregie statuit: « *Urgente necessitate, omnes confessarii obligatione tenentur ex caritate confessiones fidelium audiendi, et in mortis periculo omnes sacerdotes* ».

Obligatione igitur audiendi confessiones **ex caritate** tenentur omnes sacerdotes, at diversimode.

Confessarii tenentur **semper,** i. e. tum in periculo mortis, tum extra; sacerdotes **non confessarii,** i. e. non approbati, **tantum** in periculo mortis, quia tunc solummodo valide ac licite ipsi absolvere valent (cfr. n. **298** ss.).

2. Tenentur *sub levi*, generatim loquendo, excipere confessiones fidelium, qui *rationabiliter* petunt *extra necessitatem*, quoties id *sine aliquo incommodo* facere queant.

Fidelibus, qui versantur in *gravi necessitate*, tenentur *sub gravi*, si *commode* possunt, scil. absque incommodo *notabili* (14).

In *extrema* aut *quasi-extrema necessitate* constitutis debent *sub lethali* succurrere etiam cum *gravi* incommodo, imo et cum periculo vitae, dummodo adsit vera necessitas simulque spes moraliter certa salvandi poenitentem (15).

Extremae vel quasi-extremae necessitati assimilanda videtur *gravis* necessitas *communis*, quae adest v. g. tempore morbi contagiosi, quia inter multos moribundos non deerunt qui versentur in periculo damnationis. In huiusmodi necessitate, etiam sacerdotes *non curati* tenentur excipere confessiones moribundorum cum gravi quoque damno, imo et cum periculo vitae (16).

477. Sedulo notanda. — In omnibus praedictis casibus, ut *gravis* adsit obligatio confessiones excipiendi cum gravissimo seu certo propriae vitae periculo, tria requiruntur:

1° ut necessitas proximi sit moraliter certa;

2° ut pariter certa sit spes felicis successus, i. e. valide absolvendi;

(13) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 1, n. 3 ss.; Lugo, disp. 22, n. 5 ss.; Coninck, disp. 8, dub. 17, n. 129.

(14) Cfr. S. Alph., VI, n. 625; *Hom. Apost.*, tract. 16, n. 125; Lugo, disp. 22, n. 10 ss.; Navarrus, *Man.*, cap. 24, n. 9; Coninck, *De caritate*, disp. 25, dub. 7, n. 89.

(15) Cfr. Lugo, *l. c.*, n. 12; Suarez, disp. 32, sect. 1, n. 1 ss.; Navarrus, *l. c.;* S. Alph., *l. c.*

(16) Lugo, disp. 22, n. 7 ss.; Suarez, disp. 32, sect. 1, n. 1; S. Alph., II, n. 27; Cappello, *De Sacramentis*, II, n. 69.

3° ut ex morte sacerdotis maiora mala non sequantur, v. g. probabilis damnatio plurium aliorum, si non sit alius sacerdos in loco (17).

CAPUT XIV.

DE QUALITATIBUS IN CONFESSARIO REQUISITIS

Confessarius, ut docent *S. Franciscus Salesius*, *S. Alphonsus* omnesque theologi et magistri rei asceticae, debet esse *doctus*, *prudens* et *sanctus*.

Loquemur singillatim de **scientia** requisita in confessario, de eius **prudentia** et **sanctitate.**

ARTICULUS I.

De scientia confessarii.

478. Scientiae necessitas. — 1. Quisque, ut palam est, cognoscere tenetur ea quae ad proprium munus sive officium exercendum requiruntur. Ita v. g. magistratus, parochus, officialis, magister, etc.

Etiam confessarius ea scientia praeditus sit oportet, quae ad tantum munus rite obeundum necessaria est. Nam qui sine debita scientia sacramentum confessionis administrat, se exponit periculo graviter errandi, ac proinde gravem iniuriam sacramento, et poenitentibus grave damnum afferendi.

Unde, *extra casum necessitatis*, peccat *mortaliter* confessarius, qui sine requisita scientia confessiones excipere praesumat.

Casus necessitatis habetur in periculo mortis, et etiam quando secus fideles deberent *diu* carere sacramentali absolutione. Proinde in casu necessitatis etiam confessarius minus doctus potest licite confessiones audire. Ratio est, quia carentia scientiae debitae ex parte confessarii non obstat *validitati* sacramenti, sed solum forte *integritati* confessionis; porro in casu necessitatis fas est sacramentum ministrare sine integritate materiali (cfr. n. **165** ss.) - (1).

(17) Cfr. Cappello, I, n. 67; Coninck, *De caritate*, disp. 25, dub. 7, n. 89; Suarez, *De caritate*, disp. 9, sect. 2, n. 2 ss.; Lugo, disp. 22, n. 8 ss.

---

(1) Cfr. Lugo, disp. 21, n. 73; Suarez, disp. 28, sect. 2, n. 5 ss.; S. Alph., VI, n. 626 ss.; Billuart, dissert. VI, art. 9, § 2.

Nequeunt supplere scientiam in confessario requisitam *experientia*, *sensus practicus*, ut aiunt, *ingenium* et alia id genus. Haec illam iuvare utique possunt, at nullo pacto supplere.

Sane, licet naturale iudicium et naturalis prudentia valde conferant ad confessarii munus rite obeundum, sine solida tamen doctrina non prosunt, imo saepe confessarium exponunt periculo temere rem definiendi contra principia sanae doctrinae.

Qui vero congenita prudentia non adeo praestat, eo magis debet sese exercere atque casuistarum solutiones pervolvere et expendere, quo iudicium suum acuat atque principia applicare addiscat (2).

Mediocris quidem, sed solida doctrina saepe utilior est, quam summa et exquisita rerum moralium cognitio, si haec coniuncta non sit cum prudentia et naturali iudicio. Nam qui sobrio iudicio carentes, « ita subtiliter volunt omnia revocare ad apices theologicos, saepe seipsos et alios implicant scrupulis aliisque difficultatibus; unde praestat hic se accommodare ad *usum* Ecclesiae et aliorum prudentium confessariorum » (3).

2. Confessarius scire debet plures opiniones probabiles circa diversas materias morales, nimirum quid in unaquaque re sit certum, quid mere at solide probabile, cum saepe opiniones sibi contrariae probabiles esse possint. Et licet *obligatio* nequeat imponi, cum res sit dubia et plures sint opiniones, directio tamen et consilium pro diversa poenitentium conditione in eadem re potest et debet dari *modo* secundum hanc probabilem sententiam, *modo* secundum illam (4).

Quilibet confessarius gravissima verba *S. Alphonsi* mente revolvat atque attente consideret: « Affirmo *in statu damnationis* esse eum confessarium, qui *sine sufficienti scientia* ad confessiones excipiendas se exponit » (5).

479. Ex dictis **nonnulla practice consequuntur:**

1° Peccat *confessarius*, qui debitam scientiam sibi deesse cognoscens confessiones *libere*, quamvis ex sola caritate aut ex obedientia, audiat.

Quidam excipiunt confessiones, in quibus prudenter supponatur *venialia* tantum accusari (6). Haec opinio, licet theoretice valde probabilis, practice tamen non videtur admittenda, ne hallucinationes et abusus oriantur.

Confessarius non excusatur ex eo quod fuerit *approbatus* ab Ordinario ad confessiones excipiendas. Nam *approbatio* supponit quidem scientiam, sed eam nec confert nec supplet profecto. Attamen Superioris iudicio potest tuta conscientia acquiescere sacerdos, qui de sua scientia *dubitet*, si ab illo idoneus existimatus fuerit, et confessionibus excipiendis vacare *iubeatur*, dummodo Superior sacerdotem subditum probe cognoscat (7).

2° Peccat *Ordinarius loci* vel *Praelatus religiosus*, qui sacerdoti ignaro iurisdictionem aut licentiam concedit ad confessiones audiendas, quia eius peccato consentit et cooperatur. At in casu necessitatis, nempe si doctus sacerdos haberi nequeat qui curam animarum suscipere velit ex. gr. in loco remoto et exiguo, aut si alius confessarius desit in peculiaribus adiunctis, Ordinarius non peccat si presbytero minus idoneo veniam tribuat audiendi confessiones (8).

Idem *Ordinarius* peccat, si certo noscat sacerdotem quempiam, licet approbatum, scientia requisita carere, aut de hoc serio dubitet, et nihilominus sinat eum pergere in munere confessarii obeundo.

Excusatur tantummodo, ut supra in casu necessitatis.

3° Etiam *poenitens* peccat, si *de industria* quaerit confessarium indoctum. At si poenitens ineptum confessarium adit in bona fide, sacramentum est certe validum. Sane ex parte poenitentis habetur integra confessio et debita dispositio; ex parte confessarii autem adest saltem confusa et generica cognitio peccatorum, quae in casu ad validam absolutionem sufficit (9).

Praesumptio favet confessario. Unde eo ipso quod sacerdos est *approbatus* ab Episcopo, habendus est uti idoneus, nisi aliud constet; et poenitentes non tenentur inquirere, num hic aut ille confessarius, approbatus a competente Superiore, sit scientia debita praeditus necne.

Si, confessione iam incoepta, poenitens comperiat confessarium ignarum esse, *non tenetur* confessionem abrumpere et discedere; *potest*, dummodo sit in bona fide et debitas habeat dispositiones, integram confessionem facere ac sacramentalem recipere absolutionem (10).

480. Quae scientia in confessario requiratur. — 1. Necessaria non est tanta scientia, ut confessarius *semper*, *statim* et *per se ipse* solvere

(2) Lugo, disp. 21, n. 70; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1789; Lehmkuhl, II, n. 438.

(3) Lacroix, n. 1789; Lehmkuhl, II, n. 439; Marc, II, n. 1788 ss.; Segneri, *Il confessore istruito*, cap. 1.

(4) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1791; Lugo, disp. 21, n. 70 ss.; Lehmkuhl, II, n. 441; Génicot-Salsmans, II, n. 356.

(5) *Praxis confess.*, n. 18.

(6) Ita v. g. Noldin, III, n. 382.

(7) Cfr. Lacroix, n. 1790 ss.; Ball.-Palm., V, n. 576; Noldin, III, n. 382; Lehmkuhl, II, n. 438.

(8) Cfr. Lugo, disp. 21, n. 64.

(9) Cfr. S. Alph., VI, n. 627 s.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1780 ss.

(10) Cfr. Segneri, *Il confessore istruito*, cap. 1 ss.

valeat *omnes* et *singulos* casus, *omnia* et *singula* dubia, quae occurrere possunt in tribunali poenitentiae.

Requiritur et sufficit *regulariter* ea scientia, qua casus ordinarie contingentes percipere et resolvere possit, et in difficilioribus saltem prudenter dubitare sciat, ut confessarios doctiores vel libros consulere queat (11).

Scite monet *Lacroix:* « Quantumcunque autem aliquis sibi doctus esse videtur, non expedit *ex tempore* statim resolvere *implicatos casus*, praesertim qui impedimenta matrimonii, simoniam, restitutionem concernunt; sed dicendum poenitenti, ut det tempus considerandi. Sic enim cavebuntur errores, qui saepe fiunt, et poenitens ipse postea melius acquiescet, quam alioqui saepe adhuc maneant scrupuli, si ita subito et non datis rationibus fiat resolutio; quae admonitio est praesertim *indoctis* confessariis *maxime necessaria*, qui eo confidentius quandoque a quibuscunque absolvunt, et in quibuscunque dispensant, quo ob imperitiam minus dubitare norunt » (12).

2. Sedulo cavendum est, ne confessarius iam rite approbatus negligat studium theologiae moralis, atque ita, labentibus annis, scientiam requisitam ad confessiones audiendas totaliter aut fere amittat. Nam, ut egregie ait *S. Alphonsus*, « ex tot rebus tam diversis et inter se disparibus, quae ad hanc scientiam pertinent, multa quamvis lecta, quia rarius accidunt, temporis progressu e mente decidunt; qua de re oportet semper frequenti studio eas in memoriam revocare » (13).

Igitur nullus confessarius, etiam approbatus, intermittere debet studium theologiae moralis.

Benedictus XIV affirmare non dubitat « aliquos sacerdotes, qui *initio* praeclarissime *confessarii* munus susceperint, *inde* post diuturnum tempus omni studiorum cura neglecta, pristinam moralis theologiae scientiam amittere, ita ut qui in eiusmodi arte peritissimi fuerant, tandem exigua confusaque ipsius artis scientia primisque rudimentis instructi, vix inter tyrones adnumerentur » (14).

Quando difficiles occurrunt casus, non expedit ut statim ii solvantur, sed res maturius consideranda est. Interea poenitens absolvi potest, dummodo paratus sit dandae decisioni parere. Ita multi errores praecaventur, praesertim si libri aut sacerdotes doctiores consulantur.

Generatim neo-confessario valde utile est, etiam quando casum *statim* solvere debuit, de eodem libros ac peritiores consulere, ut sic cognoscat utrum recte egerit an non. Ita defectus admissi reparari et futuri errores praecaveri possunt (15).

(11) Cfr. S. Alph., VI, n. 627; Lugo, disp. 21, n. 70.
(12) Lib. VI, part. 2, n. 1789.
(13) *Hom. Apost.*, tract. 16, n. 100.
(14) *Inst. eccl.*, XXXII, n. 4.
(15) Lacroix, n. 1785 ss.; Lugo, disp. 21, n. 65 ss.

3. Ut scientia acquisita conservetur, imo et augeatur, praescribuntur *examina post sacerdotium susceptum* per aliquot annos subeunda clero tum saeculari tum regulari (can. 130, 590). Item *collationes casuum* utrique clero imponuntur (can. 131, 591).

4. **Confessarius,** generatim loquendo, **cognoscere debet:**

1° quae spectant ad essentiam et effectum sacramenti poenitentiae, et quae ad validam et licitam eius administrationem tum ex parte ministri tum ex parte poenitentis requiruntur;

2° principia discernendi inter peccata mortalia et venialia, quaenam peccata sint mortalia et quaenam venialia in singulis praeceptis, varias species peccatorum et circumstantias speciem mutantes;

3° principia de iustitia et iure, de contractibus, universim quae pertinent ad restitutionem bonorum et famae;

4° casus reservatos, censuras vigentes, quae frequentius occurrunt; causas ab eis excusantes; impedimenta matrimonii tum dirimentia tum impedientia;

5° obligationes communes et proprias statuum;

6° radices et occasiones peccatorum atque opportuna remedia poenitentibus suggerenda (16).

5. Non *eadem* scientia in omnibus et singulis confessariis requiritur. Attendendae enim sunt circumstantiae locorum, conditiones poenitentium, etc., quibus confessariorum *scientia* accommodata sit oportet.

Hinc maior scientia requiritur ad confessiones audiendas in magna civitate quam in exiguo et remoto pago; pariter ad audiendos quoscunque fideles diversi status ac diversae conditionis, quam ad audiendos poenitentes eiusdem status et conditionis (17).

481. Normae practicae. — 1. Caveat confessarius ne studium theologiae moralis unquam intermittat, non solum ut debitam scientiam conservet, verum etiam ut eam magis magisque perficiat.

Probe noscat confessarius scientiam ad confessiones audiendas necessariam conservari nullatenus posse, sine *iugi* ac *indefesso studio theologiae moralis*, quae, praeter multas easque diversas materias, complectitur quoque plurima statuta positiva, hodie praesertim post Codicem, quae facile oblivioni dantur, nisi assidua lectione in memoriam revocentur.

2. Hanc scientiam confessarius conservabit et maxime perficiet: 1° si quotidie vel saltem frequenter libros morales perlegat; 2° si ad

(16) S. Alph., VI, n. 608; Noldin, III, n. 383; Lehmkuhl, II, n. 442 ss.
(17) Prümmer, III, n. 433 ss.; Tanquerey, I, n. 460.

solvenda dubia occurrentia consulat *toties quoties* libros vel alios doctiores; 3° si, audita aliqua confessione difficiliore, peculiari diligentia inquirat et examinet, num recte in omnibus egerit; 4° si casuistas frequenter legat eosque sibi familiares reddat; 5° si conventibus ad solvendos casus conscientiae institutis, de quibus in can. 131, sedulo intersit (18).

ARTICULUS II.

De prudentia in confessario requisita (1).

482. Necessitas. — 1. **Prudentia** in genere est facultas eligendi optima quaeque media ad finem consequendum. Finis autem, quem confessarius intendere debet, est gloria Dei et salus animarum. Hinc *prudens* est confessarius, qui pollet facultate generalia principia et praecepta variis poenitentibus applicandi, pro circumstantiarum varietate, ita ut eos ad christianam perfectionem et vitam aeternam tuto perducat.

Ad hoc vero necesse est, ut diverso modo ac diversa ratione se gerat cum poenitentibus, nempe pro diversa eorum indole et conditione, iuxta illud Apostoli: « *Omnibus omnia factus sum, ut omnes facerem salvos* » (2).

2. Requiritur **prudentia**:

1° In *interrogationibus faciendis*, quae accommodatae sint oportet uniuscuiusque poenitentis indoli, aetati et conditioni, praesertim ne simplices et innocentes ignota peccata discant;

2° in *iudicio ferendo* de moralitate et gravitate actionum, attentis non modo externis circumstantiis, sed etiam subiectivis cuiusque dispositionibus;

3° in *dolore excitando*, motiva proponendo secundum singulorum ingenium, indolem et peccata;

4° in *remediis suggerendis*, quae diversis spiritualibus morbis vere medeantur, causam peccatorum auferendo;

5° in *consiliis praebendis* sive ad varia statuum officia implenda, sive ad melius praecavendum relapsum, sive ad progressum in virtutum praxi;

(18) Cfr. Lehmkuhl, II, n. 441; Génicot-Salsmans, II, n. 356.

(1) S. Alph., *Hom. Ap.*, tract. 21, n. 4; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1780 ss.; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 146 ss.; Aertnys, *Theol. past.*, n. 9 ss.; Habert, *Pratique du sacrem. de pénitence*, tract. 1, c. 4 ss.

(2) I *Cor.*, IX, 22.

6° in *satisfactionibus imponendis*, non solum pro numero, qualitate et gravitate peccatorum, sed etiam pro viribus et spiritualibus morbis poenitentium;

7° in *absolutione danda, differenda aut neganda*, quatenus confessarius recte iudicet de dispositionibus poenitentium, potissimum quando agitur de recidivis et occasionariis;

8° in *excipiendis confessionibus puerorum* et *mulierum*, praesertim *circa materiam luxuriae*, quatenus nullum damnum vel periculum sibi vel poenitentibus aliisve obveniat ex hoc sacramento.

483. Media quibus prudentia acquiri et augeri potest. — 1. Confessarius debet imprimis *prudentiam* postulare a Deo ipso, qui est sapientiae auctor. Cum enim sit virtus supernaturalis, oratione acquiri et augeri maxime potest.

2. Conditiones vero, quae ad huius virtutis augmentum desiderantur, praeter *scientiam*, de qua iam dictum est (cfr. n. **478**), sunt hae praecipuae:

1° **Puritas intentionis,** qua soli Deo confessarius placere velit, non autem hominibus; animas sanctificare et salvare, non vero sibi conciliare. Deus enim, dum *superbis resistit* eosque obcoecat, *humilibus* e contra, qui nihil nisi divinam gloriam quaerunt, *gratiam dat* et peculiare quoque lumen concedere solet.

2° **Docilitas mentis,** quae praesertim confessariis iunioribus necessaria est. Haec autem exigit, ut, sibi ipsis merito diffidentes, doctorum et expertorum consilia frequenter postulent, ut eorum doctrina atque experientia utantur.

3° **Circumspectio,** qua confessarius *varias* personarum et casuum *circumstantias* consideret, ac simul principia, quae *his* circumstantiis *in concreto* applicantur, probe perpendat. Unde praeceps ne sit in iudicio ferendo, sed mature rem consideret, et, si quod dubium superest, non magis affirmet quam noverit.

4° **Praxis diuturna,** cum scientia et circumspectione coniuncta. Sacerdos enim qui per longum tempus attente conscientiarum latebras scrutatus fuerit, et saepe ab effectibus ad causas ascenderit, aut vice versa a causis ad effectus descenderit, optime cognoscit experientia doctus *quomodo* oporteat interrogare, *quando* poenitentes monere aut in bona fide relinquere, *quibus modis* eos excitare valeat, *quodnam iudicium* de eorum dispositionibus sit ferendum, etc. Omnibus enim compertum est, optimam magistram esse *experientiam* (3).

(3) Cfr. S. Alph., *Hom. Apost.*, tract. 21, n. 4 ss.; Habert, tract. 1, cap. 4; Tanquerey, I, n. 464; Lehmkuhl, II, n. 432 ss.

ARTICULUS III.

De sanctitate vitae in confessario requisita.

484. Status gratiae. — 1. Imprimis confessarius debet esse **in statu gratiae,** saltem per contritionem perfectam obtento. Huc spectant quae alibi fuse exposuimus (1).

At vocatus, praeter expectationem, ad moribundum, si nequeat tam cito se recolligere ad perfectam contritionem eliciendam, vel si bona fide existimet se esse contritum, quamvis non sit in gratia Dei constitutus, absolvendo non peccabit.

Sed qui *ratione muneris*, ex. gr. parochus, praesto sit oportet sacramentis frequenter ministrandis, in statu gratiae habituali versari debet, ne se exponat periculo proximo mortaliter peccandi (2). Praeterea confessarius non debet reperiri, ob ignorantiam aut fragilitatem suam, in *proxima* occasione peccati lethalis.

2. Utrum confessarius, qui in statu peccati mortalis confessiones audiat, tot peccata lethalia committat, quot sunt confessiones sacramentales seu absolutiones impertitae, an potius numerus peccatorum aestimandus sit ex numero sessionum in tribunali poenitentiae, controvertitur.

Plerique theologi docent *toties* mortale peccatum numero distinctum committi, *quoties* sacramentum ministretur seu absolutio impertiatur.

Quidam probabile esse putant, toties solum peccata numero distingui, quoties confessarius diversis vicibus in tribunali poenitentiae sederit, sive unum sive plures eadem vice audierit et absolverit (3).

Prior sententia probabilior est; probabilitatem tamen alterius negare non audemus.

485. Necessitas. — 1. **Sanctitas** in confessario requisita non consistit tantum in statu gratiae, qui certe necessarius est ad vitandam huius sacramenti sacrilegam administrationem; sed *in complexu illarum virtutum*, quae ad officium confessarii *rite* obeundum requiruntur.

(1) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 51 ss.
(2) S. Thom. III, q. 64, art. 6; Suarez, disp. 16, sect. 4, n. 3 ss.; S. Alph., VI, n. 31; Salmant., tract. 1, cap. 7, n. 87; Lacroix, lib. VI, part. 1, n. 91 ss.
(3) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 558; Ball.-Palm., I, n. 273; Lehmkuhl, II, n. 47; Vermeersch, III, n. 534; Génicot-Salsmans, II, n. 355 ss.

2. Sane confessarius ita tractare debet ulcera peccatorum, etiam turpissima, ut nullatenus ipse contaminetur. Praeterea vi muneris alios in viam sanctitatis ducere debet. Iam vero, nisi peculiari sanctitate praeditus sit, difficillime poterit contagionis labem vitare, dum frequenter audit confessiones eorum qui turpia solent accusare; poenitentes autem ad progressum in virtutum exercitio seu in perfectionis viam vix aut ne vix quidem ducere valebit, si ipse sanctitate vitae haud emineat (4).

486. Caritas. — 1. Exercitium caritatis proximi maxime elucet in operibus misericordiae. Porro misericordiae opera in munere boni confessarii quasi in quodam compendio mirifice continentur.

Ven. Ludovicus de Ponte egregie haec sibi depinxerat: « Audire et absolvere confitentes delicta sua, *est actus plane heroicus*, et mirum quantum divinae maiestati acceptus; quia imprimis hoc in ministerio magis immediate, quam in quovis alio sacerdos plurimum confert ad reducendas et reconciliandas animas suo Creatori. Deinde quia hic modo quodam speciali cuncta misericordiae opera tum corporalia tum spiritualia optime exercet. Hic ignorantem edocet, aberrantem in viam dirigit, offensas remittit, moerentem et contritum consolatur, dubitanti salubria consilia praebet, pro salute periclitantis Deum efficaciter deprecatur. Hic durae servituti mancipatum redimit, vinctum peccatorem catenis exsolvit, nudum vestit stola gratiae, egenum et languidum cibo potuque spirituali, prout cuiusque fert stomachus et necessitas, pascit ac reficit. Unde persuasum habeo, fore, ut Deus confessario bono et frugi misericordiam retribuat: *Beati misericordes, quoniam ipsi misericordiam consequentur* » (5).

Facile inde colligitur, valde meritorium esse, munus confessarii obire. Sed confessarius, ut meritum idque plenum ex officio suo referat, *ex Christi caritate* agere debet, adeo ut tanti muneris exercitium in ipso sublime ac divinum resplendeat, uti revera est.

2. Ut id obtineatur, iuvat attente considerare: 1° *quis ille sit, cuius munus gerit;* 2° *quis ille, qui hoc munus gerit;* 3° *quis ille, cuius causa munus illud geritur* (6).

1° **Quis ille, cuius munus gerit.** Sacerdos in tribunali poenitentiae peculiari quadam ratione personam Christi gerit, ac quodammodo plus ex propriis impendit, quam in ceteris sacramentis ministrandis.

Vices potissimum gerit Christi *ut Salvatoris*, qui semetipsum dedit pretium redemptionis pro anima illa, cuius iudicium et curam *nunc*

(4) Cfr. Habert, tract. 1, cap. 2.
(5) Opusc. « *Sensa pretiosa* », p. 6, n. 17 ss.
(6) Cfr. Reuter, *Neoconfessarius*, n. 153 ss.; Lehmkuhl, II, n. 432.

confessarius agit: *Christi Iesu*, qui hanc animam in particulari prae oculis habuit, quando laboravit, sanguinem fudit, sacramentum poenitentiae instituit: qui *ut Deus* a tota aeternitate, *ut homo* a primo momento incarnationis hanc ipsam horam peculiaris caritatis affectu elegit, in qua, interna gratia inspirante, hunc hominem ad pedes huius sacerdotis adduceret eiusque opera illum sibi reconciliaret (7).

2° **Quis ille, qui munus confessarii gerit.** Sacerdos, qui hoc divinum officium exercet et Christo in divinissimo opere cooperatur, sibi ipsi fateri debet, se absque ullo merito ad tantam dignitatem evectum fuisse, qua sibi commissum est, ut colligat sanguinis Christi fructum eumque reddat efficacem atque ei quodammodo ius suum vindicet re ipsa delendi peccata animosque hominum in peccatorum consuetudine induratos frangendi.

Sibi fortasse fateri debet confessarius, se eum esse, qui ipse multa debeat Salvatori, neque debita propria solvere melius possit, quam si operam suam et laborem impendat in peccatis alienis delendis et praecavendis; aut si peccata propria redimenda non habeat, etiam se magis Christi eiusque gratiae debitorem esse, quod a multis peccatis et infiniti mali abysso praeservatus fuerit.

3° **Quis ille sit, cuius causa munus confessarii geritur.** Poenitens, cuius causa officium hoc exercetur, agnosci debet ut frater Christi, sanguine eius respersus, sed nunc in Christi contumeliam ad conditionem miserrimae captivitatis et diaboli servitutem redactus, qui nihilominus a Christo summa caritate diligitur, ad aeternam cum Deo beatitudinem vocatur: qui fortasse magnus Sanctus futurus sit in coelis, atque ibi, si confessarium praecesserit, pro eo intercessor aut certe in hisce terris pro ipso Deum rogaturus.

« Quodsi ille haec agere obliviscetur, omnia tamen eius bona opera, nova sanctificatione in hac confessione accepta, splendoris supernaturalis augmento splendescent atque in aeternum coram Deo resplendebunt, in omnes, qui utcumque huic augmento producendo collaborarunt, partem aliquam splendoris atque aeterni gaudii transfusura » (8).

487. Aliae virtutes praecipuae, praeter caritatem, in confessario requisitae. — Praecipuae *virtutes*, quae necessariae sunt ad munus confessarii *rite* i. e. *cum fructu* exercendum, hae sunt:

1° **Zelus animarum,** quo poenitentes peculiari caritate diligat ut spirituales *filios* sibi a Deo commissos, ut eos ad aeternam beatitudinem perducat, ut iisdem, sanguine Christi redemptis, merita et satisfactiones Domini applicet, virtutes christianas in eorum cordibus excitet augeatque.

(7) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1805 ss.; Lugo, disp. 21, n. 70 ss.; Lehmkuhl, II, n. 432; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 160 ss.
(8) Lehmkuhl, II, n. 433.

Unde huiusmodi zelo permotus divites et nobiles non praefert pauperibus et rudibus, nec devotas mulieres seu pias personas viris gravibus peccatis oneratis: *omnes* caritate paterna complectitur, *universos* summa benevolentia tractat, eos praesertim qui miseriores sunt atque graviorum scelerum rei.

Erga omnes debet confessarius se benignum et mansuetum ostendere, induens misericordiae viscera, non modo quando interrogat et instruit, verum etiam quando monet et corrigit. Egregie ait *Concilium Trid.:* « Cum saepe plus erga corrigendos agat benevolentia, quam austeritas; plus exhortatio, quam comminatio; plus caritas, quam potestas » (9).

2° **Patientia,** quae profecto necessaria est ad rudes et ignaros instruendos, ad rite eos disponendos qui imparati accedunt; ad benigne audiendos, qui prolixam confessionem instituunt. Confessarius sedulo cogitet de patientia, quam Christus D. erga peccatores adhibuit, et serio perpendat poenitentes ex confessarii impatientia turbari et periculo reticendi peccata facile exponi.

3° **Fortitudo,** ne ex vano quodam timore omittat, ubi opus sit, monere et corripere poenitentes, praesertim nobiles et divites, eisque salutaria remedia imponere.

4° **Puritas eximia,** ne ipse contaminetur, dum sordes aliorum mundat. Quare, in confessione mulierum, ab omni verbo affectuoso generatim abstineat; cautus et brevis sit in faciendis interrogationibus de materia luxuriae; oculos in vultum poenitentium ne figat, nimiam familiaritatem tum intra tum extra confessionem devitet. Confessarius nimis ne confidat in praeterita castitate, aut in poenitentium castitate, quia, teste *S. Augustino*, etiam sanctissimi viri ceciderunt, et quo sanctiores videantur mulieres, eo magis allicere possunt.

Ita *Angelicus* vel alius, quicunque sit auctor (10), referens haec verba *S. Augustini:* « Sermo brevis et rigidus cum mulieribus est habendus. Nec tamen quia sanctiores fuerint, ideo minus cavendae. Quo enim sanctiores fuerint, eo magis alliciunt, et sub praetextu blandi sermonis immiscet se viscus impiissimae libidinis ».

(9) Sess. XIII, cap. 1, *de ref.*
(10) Opusc. LVII, *De modo confitendi*, p. 439, t. 28, ed. Vivès.

ARTICULUS IV.

De obligatione docendi et monendi poenitentes.

488. Obligatio docendi. — 1. Confessarius **ratione officii** tenetur docere poenitentem ea omnia, quae ad sacramentum *hic et nunc* rite suscipiendum requiruntur: *qua minister* enim ipse procurare debet validam et licitam sacramenti administrationem.

Proinde, nisi receptio sacramenti in aliud tempus *commode differri* possit, debet *statim* poenitentem docere: 1° veritates *de necessitate medii* credendas; 2° dispositiones necessarias ad sacramentum fructuose suscipiendum, nempe illum, si opus sit, instruere debet circa dolorem, *propositum* et *confessionem formaliter integram.*

2. Si poenitens ea quidem cognoscit et fide tenet, quae necessitate medii scitu necessaria sunt et quae requiruntur ad sacramenta, quae suscepturus est, sed in doctrina christiana valde ignarus et rudis apparet: confessarius, si **parochus** est, ex officio sive ex iustitia opportunitatem ei praebere debet melioris instructionis acquirendae; si **parochus non est**, haec cura per se ipsi non incumbit, nisi aliquando ex caritate, sed poenitens semper monendus est de obligatione perfectioris instructionis capiendae, imo de *peccato* ipso *negligentiae*, quod fortasse commisit, accusando et detestando ac de sincero emendationis proposito. Ubi a poenitente id praestetur absolutio potest *statim* conferri (1).

3. Quae autem sunt *de necessitate praecepti* scienda et credenda, necesse non est ut poenitens a confessario discat in ipso actu confessionis, sed satis est, ut de praeterita negligentia doleat et serium propositum eliciat ea quamprimum discendi.

Non requiritur ut confessarius poenitentem de rebus necessariis ita perfecte instruat, ut ea probe cognoscat ac de iisdem rationem reddere valeat, sed eo tantum modo, quo *hic et nunc* ad sacramentum rite suscipiendum requiritur et sufficit, proponendo nimirum fidei articulos credendos, ut de ipsis actum fidei eliciat, examinando cum ipso conscientiam, eliciendo dolorem et propositum ac monendo ut ea mox accuratius ediscat (2).

489. Obligatio monendi. — 1. Monendus est poenitens, qui *ex erronea conscientia* censet esse peccatum, quod reipsa peccatum non est,

(1) Cfr. Suarez, disp. 28, sect. 2, n. 4; Lugo, disp. 21, n. 70 ss.; Coninck, disp. 6, dub. 5, n. 18; Lehmkuhl, II, n. 434 ss.

(2) Cfr. Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 13, n. 1 ss.; Bonacina, *De poenit.*, q. 7, punct. 4, § 2, n. 8 ss.

aut esse lethale, quod veniale est. Huiusmodi ignorantia poenitenti valde nociva est, cum in periculo maneat peccandi formaliter: unde ratio monendi.

2. Si ignorantia versatur *circa prima principia moralia* et *proximas conclusiones*, poenitens monendus est. Ratio, quia haec ignorantia aut non est aut diu non erit invincibilis. Maxime autem *tunc* urget obligatio monendi poenitentem, si, neglecta monitione, poenitens firmetur in prava consuetudine, quam postea difficillime depositurus sit.

Idem dicendum, si ignorantia perdurans inducit vel relinquit *formalis* peccati periculum, v. g. si poenitens ignorat aut non attendit ad obligationem, qua *proximam* peccandi occasionem vitare tenetur.

Monitio facienda est, si certo praevidetur *profutura*, licet poenitenti difficultatem afferat, certo *non nocitura:* nam, quantum fieri potest sine periculo gravioris mali, etiam materialis laesio legis vitanda et cavenda est.

Etsi dubitetur, utrum monitio profutura, an nocitura sit, *generatim* fieri debet, si bonum vel damnum commune in quaestionem vocatur; secus, in dubio, omittenda est.

Item, licet non profutura, facienda est monitio, si expressa lex eam positive praecipiat, v. g. de confessarii sollicitantis denuntiatione (cfr. can. 904) - (3).

3. Poenitens, qui versatur *in ignorantia vincibili et graviter culpabili*, monendus est, quamvis forte nulla emendatio speretur. Monitio enim in tali casu nequit nocere, quia poenitens est in statu peccati propter ignorantiam culpabilem vel propter dubium practicum; ex alia parte vero monitio potest prodesse, quia emendationis fructus sperare licet (4).

4. **Haec, ad praxim quod attinet, animadvertere praestat:**

1° Si poenitens ipse *interrogat*, confessarius semper tenetur veritatem manifestare. Tunc enim poenitentis ignorantia non est invincibilis, et confessarii silentium in peccato eum confirmaret: quod vitandum profecto est.

2° Ignorantia censetur *vincibilis*, vel practice ei aequiparatur, ideoque monitio *semper* facienda est in hisce casibus:

Si versatur circa ea, quae necessitate medii aut certo aut probabiliter cognoscenda et credenda sunt.

Si versatur circa praecepta quae diu ignorari nequeunt.

(3) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 4, n. 2 ss.; Lugo, disp. 22, n. 20 ss.; Tamburini, *Meth. confess.*, lib. III, cap. 4, n. 3 ss.; s. Alph., VI, n. 610 ss.

(4) Cfr. S. Alph., *Praxis confess.*, n. 36 ss.

Si *proximum* periculum peccandi aut manendi in peccato inducat, ex. gr. si poenitens ignoret pollutionem esse peccatum (5).

5. Poenitens, qui versatur *in ignorantia invincibili*, moneri debet, si monitionis fructus speretur aut statim aut saltem postea, nec timeatur maius malum ex ipsa monitione secuturum.

Si ex monitione nullus fructus speretur, poenitens *ordinarie* in bona fide relinquendus est ac proinde monitio omittenda. Ratio est manifesta: ex duobus malis minus eligi debet, scilicet peccatum materiale prae formali, quod poenitens committeret, si monitio non esset profutura.

In dubio, utrum monitio profutura sit necne, standum regulae supra traditae (n. 2).

Monitio interdum omitti debet, quamvis confessarii silentium in damnum tertii seu alicuius personae privatae cedat; v. g. si poenitens de restitutione monitus praevideatur non obtemperaturus. In tali casu enim monitio esset nociva, quippe quae tertiae personae non prodesset, poenitenti autem obesset.

Monitio omittenda est, si poenitens praevidetur quidem obtemperaturus, at simul ex ea praevidetur *grave* damnum tertii, v. g. damnum filiis obventurum, si matrimonium invalidum solveretur. Nam sicuti obligatio monendi non urget cum *gravi* damno *proprio*, ita non urget cum *gravi* damno *alieno*, dummodo res ipsa propter ignorantiam invincibilem sine peccato fiat (6).

S. Alphonsus monet, aliquando imprudenter agi, si *moneantur* rudes de speciali aliqua et graviore malitia, quam peccata ex circumstantiis contrahunt, ex. gr. de graviore malitia adulterii prae fornicatione, de malitia incestus, etc., ne videlicet relabentes post cognitionem acceptam longe gravius peccent. Tum vero illa monitio fieri debet, quando prudenter putatur, eam gravioris malitiae cognitionem *efficaciter* impedituram esse poenitentem a relapsu (7).

6. Poenitens, *quamvis nullus emendationis fructus speretur*, monendus est, *quoties* ex omissa monitione *maius* malum sequitur quam ex facta monitione: quod verificatur in casu quo ex ignorantia oriturum esset *gravius* damnum vel scandalum *publicum* (8).

7. Timor atque periculum inducendi peccatum *formale* aliquando tantum esse potest, ut confessarius *apertum responsum declinare debeat*,

(5) Cfr. Lugo, disp. 22, n. 27 ss.; Salmant., tract. 6, cap. 12, n. 37; Noldin, III, n. 385; Lehmkuhl, II, n. 444, 3.

(6) Cfr. Lugo, disp. 22, n. 27; S. Alph., VI, n. 615; Salmant., *l. c.*; Roncaglia, tract. 19, q. 5, cap. 3, q. 4, resp. 1.

(7) *Praxis confess.*, n. 39.

(8) Lugo, disp. 22, n. 24; Sanchez, *De matrim.*, lib. II, disp. 38, n. 8; S. Alph., VI, n. 611; Antoine, cap. 3, art. 3, q. 3.

licet interrogetur. Nempe si interrogatio procedat ex inani et falsa ratione, confessarius autem sciat, ex alia ratione rem interrogatam veram esse, non tenetur *semper*, imo ne potest quidem semper, veritatem detegere.

Id accidit praesertim in impedimentis matrimonium dirimentibus, quae post initum matrimonium deteguntur. Haec si ignorantur a putativis coniugibus, regulariter praestet ea silentio tamdiu premere, donec remedium ad matrimonium convalidandum afferri possit.

Imo si tunc ex alia, sed futili causa coniux de nullitate matrimonii interroget, confessarius, qui causam nullitatis noverit, hanc indicare minime tenetur, sed potest ac debet dicere rationem coniugis interrogantis esse, uti revera est, futilem atque inanem. Quare nihil obstat, quominus etiam uxori interroganti, num coniugale debitum reddere debeat, confessarius respondeat, ipsam id debere; nam, persuasione veri matrimonii perseverante, subiectiva obligatio vere incumbit, etsi materialiter seu obiective peccatum sit (9).

8. *An* et *quomodo* confessarius *convalidationi* matrimonii procedere *possit* ac *debeat*, vide quae alibi fuse exponuntur (10).

ARTICULUS V.

De obligatione interrogandi poenitentem.

490. Obligatio in se considerata. — 1. Confessarius, *per se*, tenetur *sub gravi* **interrogare** poenitentes:

1° De iis, quae necessaria sunt **ad integram confessionem peccatorum**, sive culpabiliter sive inculpabiliter ea omiserint. Ratio est, quia confessarius tenetur procurare legitimam sacramenti administrationem, ideoque poenitentem absolvere nequit, nisi eum *integre*, quoad speciem et numerum, confessum iudicaverit.

Confessarius interrogare tenetur non solum poenitentes, qui ex gravi culpa, sed etiam eos, qui *inculpabiliter*, propter ignorantiam aut oblivionem, deficiunt in integritate (1).

Sed gravior est obligatio interrogandi poenitentem qui *culpabiliter*, quam eum, qui *inculpabiliter* peccatum omittit.

2° De iis, quae scitu necessaria sunt, ut de **peccatorum gravi-**

(9) Lehmkuhl, II, n. 446.

(10) Cappello, *De matrimonio*, n. 841 ss.

(1) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 3, n. 7 ss.; Lugo, disp. 22, n. 17 ss.; Ball.-Palm., V, n. 584.

tate iudicare valeat. Confessarius enim, quantum moraliter fieri potest, debet iudicare, num poenitentis peccata sint huius an alterius speciei, num gravia an levia.

3° De iis, quae **scitu necessaria** sunt, ut cognoscere valeat *dispositionem* poenitentis atque ita opportuna remedia applicare possit.

2. Obligatio interrogandi poenitentem est *conditionata* et nonnisi *secundario* urget, nempe *si* et *quatenus* ille deficiat.

Quare confessarius non tenetur omnes et singulos poenitentes interrogare, sed eos dumtaxat, quos *probabiliter* iudicat deficere in confessionis integritate; illos autem, quos vel ex modo confitendi vel ex conditione personae *prudenter* iudicat *integre* esse confessos, nec tenetur nec interdum expedit interrogare.

3. Defectus in integritate confessionis ex triplici causa praesertim oritur: 1° *ex negligentia examinis;* 2° *ex verecundia;* 3° *ex ignorantia rerum religiosarum.*

Hinc *ordinarie* interrogandi sunt, qui raro i. e. semel aut bis in anno sacramenta suscipiunt, qui parum instructi videntur, qui ex modo loquendi seu ex adiunctis peccata reticere existimantur.

Dum e contra, necesse non est, ut interrogentur sacerdotes, religiosae, personae piae, nec poenitentes qui ex modo confitendi prudenter iudicari possunt in integritate non deficere (2).

Omittere, in longa confessionum serie, unam aut alteram interrogationem circa speciem et numerum peccatorum, quae poenitens ex gravi culpa tacet, vel plures interrogationes circa numerum et speciem peccatorum, quae poenitens bona fide reticet, *non est grave peccatum*, quamvis poenitens ea sub mortali manifestare teneretur. Ratio est, quia, attento munere confessarii, qui poenitentes plurimos audire eosque adiuvare debet, nimis durum foret confessario omnes poenitentes de *singulis* interrogare; ideoque omissio eiusmodi aut *nullum* peccatum aut *leve* tantum censetur (3).

491. Normae circa interrogationes faciendas. — 1. Confessarius in faciendis interrogationibus **ordinariam** diligentiam, non autem summam sive extraordinariam, adhibere debet, et quidem diversam pro diversa poenitentium capacitate.

Ratio *primi* est, quia obligatio poenitentis in examine conscientiae instituendo nonnisi diligentiam ordinariam et mediocrem exigit; porro obligatio interrogandi non maior, sed potius minor est quam obligatio poenitentis se examinandi et accusandi.

(2) Cfr. Suarez, disp. 33, sect. 5, n. 3 ss.; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 9, n. 5; Lugo, disp. 22, n. 73 ss.

(3) Cfr. Gury, *Casus conscientiae*, II, n. 669; Noldin, III, n. 386.

Ratio *secundi* est, quia confessarius tenetur tantum iuvare poenitentem eiusque defectus supplere; igitur cum poenitentes, iuxta propriam capacitatem, diversam adhibere debeant diligentiam in conscientia examinanda, etiam confessarius potest diversam adhibere in faciendis interrogationibus (4).

Quare: 1° Licet confessarius, morali diligentia iam adhibita, existimet se aliis interrogationibus posse nova peccata reperire aut declarata accuratius cognoscere quoad speciem et numerum, *non tenetur* amplius interrogare.

2° Immo neque expedit multis interrogationibus vexare poenitentem, quamvis committatur aliquis defectus in integritate, ne confessio fiat odiosa.

3° Confessarius curare debet, ut poenitens confiteatur peccata prout ipse secundum suam capacitatem ea cognoscit. Unde levius examinandus est homo incultus et rudis, quam instructus et civilis; levius aegrotus, qui difficilius propter morbum attendere potest, quam sanus et robustus; levius, qui plura habet peccata, quam qui pauciora (5).

2. Interrogationes debent esse **moderatae** et **prudenter factae**, ne confessio poenitentibus reddatur gravis et odiosa.

Confessarius non debet interrogare de omnibus, in quibus poenitens *potuit* delinquere, sed de iis tantum, in quibus ratione status et conditionis suae censetur *probabiliter* revera *peccasse.*

Non interroget de peccatis, quae *verisimiliter* non fuerunt commissa, spectata poenitentis conditione et capacitate.

Neque eo minus interroget de iis ex quibus poenitens discat peccare, aut scandalum pati possit. Unde *Rituale Rom.* iure haec habet: « *Caveat* (confessarius) *ne curiosis aut inutilibus interrogationibus quemquam detineat, praesertim imprudenter interrogans iuniores utriusque sexus, vel alios, de eo, quod ignorant, ne scandalum patiantur, ideoque peccare discant* » (6).

Caveat proinde confessarius, etiam quoad interrogationes *necessario* faciendas, ne *levius* aut *curiosius* loquatur, ita ut poenitentes offendantur atque ita a confessione in posterum peragenda deterreantur. Melius sane est deficere in confessionis integritate, quam eam poenitenti odiosam reddere.

Summa prudentia ac moderatione uti debet confessarius in poenitente interrogando *praesertim circa res turpes.* Quod potissimum servandum est cum mulieribus, adolescentibus et pueris, qui facile scandalum pati possunt.

(4) Cfr. S. Alph., VI, n. 607; Lehmkuhl, II, n. 445.

(5) Lugo, disp. 16, n. 594; Suarez, disp. 33, sect. 4, n. 2 ss.; Diana, part. 4, tract. 4, resol. 198; Segneri, *Il confessore istruito*, cap. 2.

(6) Tit. III, cap. 1, n. 17.

492. Regulae practice **in materia luxuriae** sequendae:

1° Confessarius *a generalioribus* communiter incipiet: numquid peccasti contra modestiam, decentiam, puritatem...? — postea, iuxta responsa accepta, a levioribus ad graviora procedat: habuisti pravas cogitationes, desideria mala, verba minus honesta audisti vel protulisti...? — aspectus pravos, nimias familiaritates, tactus impudicos habuisti tecum, cum aliis, viris aut mulieribus...? — Caveat confessarius ne ad graviora procedat, nisi responso *affirmativo* accepto de levioribus et generalioribus, ita ut ulterior interrogatio sit consectarium responsi a poenitente exhibiti.

2° **Rudes,** qui de cogitationibus interrogati, *negative* respondent, interroget de actionibus; si *affirmative* respondeant, ulterius interroget, num de his cogitaverint et desideria foverint eas saepius perficiendi.

3° Cum **iunioribus** generatim nullum verbum proferat, quod periculosam curiositatem excitare valeat, prout sunt pollutio, fornicatio, sodomia, etc.

4° A **coniugatis** inquirere potest utrum officia sua erga alterum coniugem rite impleverint, quin expressa mentio fiat de debito coniugali (7); — vel num aliquid remordeat circa matrimonii usum; si *negative* respondeant, nihil addat; si *affirmative*, prudentissime et castissime interroget, utrum impedita fuerit prolis generatio vel nativitas, utrum v. g. mulier mere passive se habuerit, utrum aliqua media adhibita fuerint, necne (8).

5° Iure meritoque Codex ita monet: « *Caveat omnino* (confessarius)... ne curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime *circa sextum Decalogi praeceptum*, quemquam detineat, et praesertim ne iuniores de iis quae ignorant imprudenter interroget » (can. 888, § 2).

6° In hac lubrica materia tam periculosa poenitenti et confessario ipsi interrogationes peculiari ratione *prudentissime* et *castissime* fieri debent, ita ut quodcumque periculum scandali aut occasio peccati penitus amoveatur, et animus poenitentis magis magisque excitetur ad reverentiam erga sacramentum et confessarium ipsum.

In *rebus luxuriae* sedulo servanda est regula ab omnibus admissa: *In materia contra sextum multo melius est in pluribus deficere, quam in uno superabundare ratione integritatis confessionis.*

In dubio, an in tali casu interrogare possis ac debeas, pro parte negativa *semper* standum erit: nam minus malum est deesse

(7) S. Poenit., 8 iun. 1842.
(8) Cfr. Suarez, disp. 30, sect. 2, n. 4 ss.; Lugo, disp. 22, n. 20 ss.; Vasquez, q. 93, art. 3, dub. 7, n. 5; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 13, n. 10.

confessionis integritati, quam incurrere in periculum animae perdendae (9).

7° Interrogationes ita fieri debent, ut appareat in iisdem *gravitas, pietas, modestia* et *caritas paterna*, prout requirit natura ac dignitas officii confessarii (10). Cfr. n. **494bis**.

493. Interrogationes debent esse **opportunae,** id est **tempore** ac **modo debito** faciendae sunt.

Quaedam *ordinarie* ante confessionem, sed paucae; v. g. a quo tempore poenitens non sit confessus? an fuerit ultima vice absolutus? an poenitentiam impleverit?

Aliae interrogationes circa conditionem, statum, aetatem etc., convenientius, data occasione, in decursu confessionis fient; sic ex una parte omnis suspicio curiositatis et levitatis vitabitur, ex altera vero facilius poenitens respondebit, cum eius fiducia in confessarium aucta fuerit (11).

Errant confessarii qui volunt *semper* iudicium *certum* sibi efformare de peccati qualitate, num sit grave an leve, et ideo poenitentes contorquent plurimis interrogationibus, ut ex his noscant *quanam conscientia* egerint. Multoties poenitentes casu respondebunt *hoc* aut *illud*, sive *affirmative* sive *negative*, secundum diversum modum interrogandi ipsius confessarii.

Interdum tamen recte confessarius interrogat, si poenitentes sufficienter instructi videantur, aut si dubitetur de pleno consensu praestito tentationi.

Generatim, nisi circumstantiae aliud suadeant, praesumi *potest* ac *debet* poenitentem apprehendisse obiectum peccati, ut secundum se malum est.

494. Quid agere debeat confessarius in dubio de sinceritate poenitentis. — 1. Regula communis est seu axioma in foro poenitentiae receptum: *Credendum est poenitenti, tam pro se, quam contra se loquenti.* Ratio est, quia poenitens in sacro tribunali reus simul et testis, sui accusator et advocatus est, et iure praesumitur verax, nisi aliud probetur.

Proinde, post opportunas interrogationes, confessarius huiusmodi poenitentem absolvere *potest* et *debet* (12).

(9) Cfr. Billuart, dissert. 6, art. 10, § 2; Sporer, n. 792; Reuter, *Neoconfessarius*, cap. 3.
(10) Cfr. Lugo, disp. 20, n. 5 ss.; Suarez, disp. 32, sect. 3, n. 3 ss.; Salmant., tract. 6, cap. 12, n. 23.
(11) Cfr. Gury-Ball., II, n. 429.
(12) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 3, n. 5 ss.; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 14, n. 25; Lugo, disp. 22, n. 21 s.; Viva, *De poenit.*, q. 8, art. 5, n. 1 ss.; Sporer, part. 3, cap. 6, n. 802; S. Alph., VI, n. 631.

2. Tunc solum absolutio concedenda non est, *cum confessarius certo sciat, poenitentem sacrilege, seu ex conscientia graviter mala, negare peccatum.*

Tres igitur conditiones requiruntur: 1° ut confessarius cognoscat poenitentem reticere peccatum; 2° ut id cognoscat *certo,* non autem probabiliter aut probabilius dumtaxat; 3° ut cognoscat poenitentem tacere peccatum *maliliose,* non autem ex oblivione aut bona fide sive iusta de causa, et quidem *ex malitia graviter culpabili.*

3. In praxi nonnullae distinctiones faciendae sunt:

1° Si confessarius *certo* cognoscit poenitentem patrasse peccatum, quod celat et quod prudenter interrogatus negat, expendere debet, utrum supponi possit poenitentem *a)* rem, de qua agitur, non habere pro peccato, aut *b)* huius peccati eum oblitum esse, aut *c)* alteri iam confessum esse, aut *d)* iustam habere causam illud peccatum omittendi.

Si quidquam praesumi possit, poenitens absolvendus est: poenitenti enim credendum est.

2° Si nihil horum praesumi queat, videndum est *undenam* confessarius notitiam peccati acceperit: pro diverso fonte, ex quo notitia rei habita est, poenitens diverso modo tractandus est.

Si confessarius id sciat *extra confessionem,* et quidem *ex notitia accepta ab aliis,* poenitentem diligenter interrogare debet; qui, si neget, *absolvendus est.* Sane credendum potius est poenitenti, quam aliis, qui forte decepti fuerunt (13).

Contraria opinio, affirmans scil. in tali casu credendum esse aliis et non poenitenti (14), intrinsece probabilis nobis non videtur (15).

Si confessarius peccatum cognoscat *extra confessionem* et quidem *scientia propria* eaque omnino *certa,* quia v. g. ipse vidit furantem vel occidentem, debet poenitentem inducere ad peccati manifestationem. Quod si constanter neget, sine absolutione, utpote indispositus, dimittendus est, dummodo saltem probabiliter constet, *post* illud peccatum confessionem apud *alium* confessarium non instituisse.

Si demum peccatum sciat *ex confessione alterius* seu *complicis,* confessarius generaliter tantum interrogare potest poenitentem, ne sigillum sacramentale violetur, aut etiam particulariter de eodem peccato, si alias de illo peccato iam interrogasset, utpote quod a tali persona committi solet.

(13) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 3, n. 9; Lugo, disp. 22, n. 22; Ball.-Palm., V, n. 586; Noldin, III, n. 387.

(14) Cfr. S. Alph., VI, n. 631.

(15) Iure meritoque Suarez ait: « Quantumcumque confessarius sciat peccatum poenitentis *ex aliorum relatione,* tenetur in hoc iudicio magis credere ipsi poenitenti propter rationem factam » (disp. 32, sect. 3, n. 9).

Si poenitens rem non manifestet et *certo* constet eum tacere peccatum commissum, potest *vel* dimitti sine absolutione, et ad occultandam eius omissionem aliqua brevis oratio recitari, *vel* absolvi conditionate et, iuxta quosdam, etiam absolute (16).

Ratio *primi* est, quia absolutio ex una parte esset nulla, et proinde forma absolutionis pronuntiaretur frustra, quod incommodum per omissam absolutionem vitatur; ex alia parte vero non violatur sigillum tali omissione, cum peccatum nullatenus manifestetur, nec gravamen poenitentis inde oriatur (17).

Ratio *secundi* est, quia nullo solido argumento demonstrari potest absolutionem in casu esse illicitam; nam hinc quidem confessarius, omittens absolutionem, non impedit sacrilegam sacramenti susceptionem; inde vero notitia ex confessione complicis hausta uti non tenetur, sed ex communi regula ita agere potest, ac si illam confessionem non audivisset (18).

Sententia, quae tenet nullam rationem esse habendam notitiae *ex confessione* acceptae atque ideo poenitentem esse absolvendum, intrinsece longe probabilior nobis videtur. In praxi, addimus, haec est semper sequenda, quia vix cognosci potest, num occurrat necne una aut alia ex praesumptionibus supra memoratis.

494bis. Instructio S. Officii de agendi ratione confessariorum circa VI Decalogi praeceptum, diei 16 maii 1943 (19).

Normae quaedam de agendi ratione Confessariorum circa VI Decalogi praeceptum. — « Ecclesia numquam omisit omne studium atque sollicitudinem adhibere ne sacramentum Poenitentiae « quod post amissam baptismi innocentiam datum est divina benignitate perfugium, per daemonum fraudem, et hominum Dei beneficiis perverse utentium malitiam, naufragis ac miseris peccatoribus luctuosum evadat exitium », (20) et quod in animarum salutem institutum est, in earum perniciem atque sacerdotalis sanctimoniae et dignitatis detrimentum per hominum inconsiderantiam vel levitatem quomodocumque vertatur.

« Est autem, super cetera, haud spernendum hac in re periculum si in *interrogandis* atque *instruendis* poenitentibus circa VI Decalogi

(16) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 3, n. 9; S. Alph., VI, n. 631; Viva, *De poenit.*, q. 8, art. 5, n. 2; Lacroix, VI, part. 2, n. 1969.

(17) Cfr. S. Alph., VI, n. 631; Sporer, part. 3, cap. 6, n. 802; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 14, n. 24.

(18) Cfr. Lugo, disp. 22, n. 22; Diana, part. 5, tract. 11, resol. 21; Anacletus, tract. 14, dist. 8, n. 42; Elbel-Bierbaum, III, p. 8, n. 44; Ball.-Palm., V, n. 587; Noldin, III, n. 387; Lehmkuhl, *Casus consc.*, II, n. 40 s.

(19) Haec Instructio publici iuris facta non est per insertionem in *Actis Apost. Sedis;* sed passim allegatur in diariis et ephemeridibus dioecesanis.

(20) Const. Benedicti XIV « *Sacramentum poenitentiae* », 1 iun. 1741.

praeceptum considerate ac circumspecte ut rei asperitas exigit, atque Sacramenti dignitati congruit, confessarius sese gerere neglegat, sed ultra modum progrediatur et officium consulendi confessionis integritati atque poenitentium bono; aut si tota eius *agendi ratio, maxime cum mulieribus*, debita sanctitate et gravitate careat: haec enim fidelium animos facile offendunt, suspicionum ansas dant atque Sacramenti profanationis initium evadere possunt.

« Ut vero tanto discrimini omni ope atque opera occurratur, haec Suprema S. Congregatio opportunum duxit has in memoriam redigere normas ad quas confessarii animum mentemque sedulo intendant necesse est, et futuri confessarii in Seminariis et scholis theologicis mature attenti reddantur.

« I. - Codex I. C. peropportune monet ne confessarius curiosis aut inutilibus quaestionibus, maxime circa VI Decalogi praeceptum, quemquam detineat, et praesertim ne iuniores de iis quae ignorant imprudenter interroget (can. 888, § 2). Porro inutiles quaestiones sunt quae supplendae poenitentis accusationi eiusdemque animi dispositionibus cognoscendis minime necessariae demonstrantur. Poenitens enim iure divino tenetur dumtaxat omnia et singula peccata gravia post Baptismum commissa et nondum per claves Ecclesiae directe remissa, quorum post diligentem sui discussionem conscientiam habeat, confiteri et circumstantias in confessione explicare quae speciem peccati mutent (21) modo tamen specificas huiusmodi malitias peccando cognoverit, ac proin contraxerit. Haec, igitur, tantum confessarius per se a poenitente sciscitari tenetur, si rationabiliter suspicatur eadem bona vel mala fide in confessione praetermissa fuisse; et si quando contingat cuiusdam poenitentis examen ex toto supplendum esse, non ultra prudentis coniecturae modum, attenta poenitentis conditione, percontando progrediatur.

« Omittendae igitur sunt, utpote inutiles, molestae atque hac in re periculis plenae, interrogationes de peccatis quorum nulla cadit in poenitentem positiva atque firma suspicio; item de peccatorum speciebus quas haud verisimile est ipsum contraxisse; de peccatis materialibus, nisi ipsius poenitentis bonum vel avertendum mali communis periculum monitionem postulet vel suadeat; item de circumstantiis moraliter indifferentibus, atque praesertim de modo quo peccatum commissum est. Quin immo si poenitens sponte, seu prae inscitia seu prae scrupulis seu tandem prae malitia, in explicandis luxuriae peccatis vel tentationibus modum excedat aut pudicitiam verbis

(21) Conc. Trid. Sess. XIV, cap. V; can. 91.

offendat, id confessarius prudenter, at prompte ac fortiter, cohibere ne omittat.

« Meminerit insuper confessarius divinum de confessionis integritate praeceptum cum gravi poenitentis vel confessarii damno, quod sit confessioni extrinsecum, non urgeri; ac proin quoties vel poenitentis scandalum vel ipsius confessarii ruina ex interrogatione prudenter timeatur, eadem abstinendum esse. In dubio, vero, commune doctorum monitum sit semper menti defixum, hac in re melius esse deficere quam cum ruinae periculo excedere.

« Tandem confessarius, interrogando, cautissime semper procedat, propositis prius generalioribus quaestionibus, ac postea, si casus ferat, magis definitis interrogationibus. Hae tamen semper sint breves, discretae, honestae, devitatis prorsus locutionibus quae phantasiam vel sensum moveant, aut pias aures offendant.

« II. - Neque minori prudentia atque gravitate confessarius opus habet dum poenitentes, pro suo munere medici et magistri, *monet* atque *instituit*. Id vero apprime atque probe meminerit sibi haud corporum sed animarum curationem concreditam esse. Eius, igitur, per se non est consilia poenitentibus dare quae *ad medicinam vel hygienem* spectant, atque ea omnino devitet quae mirationem moverent vel scandalum gignerent. Si quae, vero, consilia huiusmodi necessaria, etiam propter conscientiam, censeantur, eadem a perito recto, prudenti, atque morali doctrina instructo tradenda erunt, ad quem igitur poenitens remittendus est.

« Itidem ne audeat confessarius, seu sponte seu rogatus, de natura vel modo actus quo vita transmittitur poenitentes docere, atque ad id nullo unquam praetextu adducatur.

« Moralem vero institutionem et opportunas monitiones iuxta probatorum auctorum doctrinam suis poenitentibus tradat, idque prudenter, honeste, moderate, non ultra veram poenitentis necessitatem; neque abs re animadvertere fuerit inconsiderate illum agere atque recte munere suo non fungi qui videatur fere unice, interrogationibus et monitis, de his peccatis sollicitus.

« III. - Oblivioni tandem dandum non est mundum in maligno positum esse (22), atque « sacerdotem quotidiana consuetudine versari quasi *in medio nationis pravae:* ut saepe in pastoralis ipsa caritatis perfunctione, sit sibi pertimescendum ne lateant inferni anguis insidiae » (23).

(22) Ioan. V, 19.
(23) Pius X, Exhortatio ad Clerum « *Haerent animo* », 4 aug. 1905.

« Quapropter cautissime semper incedat, praesertim cum mulieribus suis poenitentibus, necesse est, omnia vigilanter devitando quae familiaritatem vel periculosam amicitiam fovere possent. Ne igitur in iisdem cognoscendis curiosus sit, neque audeat earum nomen directe vel indirecte inquirere. Eas dum alloquitur, pronomen « tu », ubi familiarem consuetudinem significet, omnino ne adhibeat; earum confessiones ultra quam satis est produci ne permittat; a rebus pertractandis quae ad conscientiam non pertinent in confessione abstineat; mutuas visitationes atque commercium epistolare cum iisdem sine vera necessitate ne admittat, necnon longas collocutiones sive in sacristiis sive in atriis seu « locutoriis » sive alibi, ne sub praetextu quidem spiritualis directionis.

« Id vero, confessarius omni vigilantia praecavere debet ne pietatis fuco affectus humani suiipsius vel poenitentium animo paulatim irrepant atque foveantur; sed omni ope continenter eniti debet « ut quidquid pro sacro munere agit, secundum Deum agat instinctu ductuque fidei » (24).

« IV. - Quo vero facilius atque tutius valeant confessarii tali munere fungi, ad id mature a suis magistris instituantur atque edoceantur, neque tantum principiis, sed specimine quoque et exercitatione, ut accurate sciant quomodo circa VI Decalogi praeceptum interrogandi poenitentes, pueri, iuvenes, adulti, atque praesertim mulieres; quae sint necessariae vel utiles quaestiones; quae contra omittendae, atque quaenam adhibenda iuxta patrium sermonem verba ».

ARTICULUS VI.

De obligatione absolvendi poenitentem.

495. Obligatio in genere. — 1. Obligatio absolvendi poenitentem est **generica** et **versatur circa iudicium sacramentale** quod confessarius vi muneris instituere debet, in ordine praecise ad ferendam absolutionem.

2. Proinde obligatio *generica* absolvendi poenitentem plures obligationes *particulares* complectitur, nempe obligationem *cognoscendi causam*, obligationem *iudicandi de poenitentis dispositionibus*, obliga-

(24) Pius X, cit. Exhort. Cfr. Pistoni, *De agendi ratione confessariorum circa sextum Decalogi praeceptum, iuxta Normas a Suprema Congregatione S. Officii latas die 16 maii 1943*, Mutinae 1945.

tionem *ferendi sententiam* seu concedendi vel differendi aut negandi absolutionem.

De singulis fuse et accurate disserere praestat.

496. Obligatio cognoscendi causam. — 1. Confessarius, **ante absolutionem**, causam cognoscere debet, seu iudicium de peccatis a poenitente commissis ac de eorum gravitate ferre tenetur, nimirum utrum sint mortalia an venialia, et si mortalia, num sint specifice distincta necne.

2. In huiusmodi iudicio ferendo confessarius ad **duo** attendere debet, scil. tum ad **obiectivam** malitiam peccati tum ad **subiectivam** poenitentis culpam, quae praesertim ex eius advertentia pendet.

3. Necesse non est, ad *obiectivam* peccati malitiam diiudicandam, ut confessarius iudicium ferat expressum ac determinatum de gravitate ac specifica malitia *omnium* et *singulorum* peccatorum. Hoc non modo valde difficile foret, sed omnino impossibile, saltem plerumque.

Requiritur et sufficit, ut praeditus habituali scientia, qua distinguere valeat inter gravia et levia peccata et inter peccata specifice diversa, poenitentem audiat sua peccata manifestantem, et secundum principia communia, iis auditis, diiudicet, quin peculiaris reflexio sive cogitatio necessaria sit.

Attamen si confessarius praedicta cognitione careret et ex ignorantia *falso* de peccatis iudicaret, non ideo foret invalida confessio (1).

4. Ad *subiectivam* malitiam diiudicandam quod attinet, *praesumendum est* poenitentem apprehendisse peccatum secundum *obiectivam* eius malitiam, nisi ex adiunctis aliud constet vel saltem nisi peculiaris adsit ratio dubitandi de veritate huiusmodi praesumptionis.

Si haec ratio exsistat, confessarius debet interrogare poenitentem de malitia apprehensa necne; quod si, facta interrogatione, dubium de subiectiva seu formali malitia peccati solvi non possit, res iudicio Dei relinquenda est.

5. Confessarius ad **omnia** et **singula** peccata **mortalia**, quae poenitens accusat, debet **attendere** eaque recte **intelligere.** Sane poenitens ex praecepto divino omnia et singula peccata lethalia declarare tenetur; quae obligatio sine fundamento esset, nisi vel ipse confessarius deberet peccata accusata cognoscere ac intelligere. Unde poenitens non solum debet omnia et singula peccata manifestare, sed ita eadem manifestare tenetur, ut a confessario *rite* cognosci et intelligi possint (2).

(1) Cfr. Suarez, disp. 18, sect. 2, n. 4 ss.; Lugo, disp. 15, n. 8 ss.

(2) Cfr. Lugo, disp. 16, n. 602; Suarez, disp. 28, sect. 2, n. 3 ss.; Salmant., tract. 6, cap. 9, n. 28 s.; Lehmkuhl, II, n. 450.

Si confessarius ob linguae imperitiam non intelligit omnia peccata mortalia, quae poenitens accusat, *debet* eum ad alium confessarium linguae peritum mittere, *si adsit* et *sine gravi incommodo* adiri possit.

Si absque gravi incommodo id fieri nequeat, poenitens absolvi potest.

Si venialia tantum accuset, uno vel altero peccato sufficienter intellecto a confessario, *valide* et etiam *licite* potest absolvi.

Si confessarius propter distractionem, somnum, cantum aut aliam causam, omnia et singula peccata non audivit, et *sine gravi incommodo* interrogare potest, debet interrogare seu defectum supplere in hunc modum aut similem. Petat a poenitente, num censeat inter accusata aliquod peccatum grave haberi; si neget, eum absolvere potest; si affirmet, interroget quodnam sit huiusmodi peccatum: se enim non satis bene intellexisse.

Si ob conscientiam poenitentis probe sibi notam praesumit ea peccata, quae non audivit, esse venialia, potest illum absolvere, quavis interrogatione omissa.

Item absolvere valet poenitentem, quin de singulis peccatis non intellectis interroget, quando interrogatio *absque gravi molestia* fieri non possit (3).

6. Necesse est ut iudicium de peccatis poenitentis sit *sacramentale:* quod requirit in confessario potestatem iurisdictionis, in poenitente accusationem sacramentalem, scil. factam confessario *qua tali* ad obtinendam absolutionem.

Quare non sufficit narratio peccatorum consilii causa confessario facta, nisi poenitens *postea* saltem generice et confuse *sacramentaliter* se accuset his aut similibus verbis: *me accuso de omnibus, quae extra confessionem dixi.*

7. Non requiritur ut confessarius, *in actu absolutionis*, aut omnium peccatorum, quae poenitens accusavit, aut alicuius peccati in specie et distincte adhuc recordetur; sed *sufficit*, ut recordetur in confuso peccatorum, prudenter iudicet poenitentem esse actu dispositum, et eum absolvere reipsa velit a peccatis, quae sacramentaliter accusavit (4).

497. Confessarius iudicium ferre debet de poenitentis dispositionibus. — 1. Absolutio concedi non potest nisi poenitenti **rite disposito.** Unde confessarius, ne sacramentum frustretur, necessario inquirere debet num poenitens sit rite dispositus necne, ideoque iudicium sibi efformare tenetur de exsistentia debitae dispositionis (5).

2. Poenitens potest esse **certe dispositus, dubie dispositus** et **indispositus.**

(3) Cfr. Suarez, *l. c.*, n. 5; Lugo, *l. c.*, n. 603; Noldin, III, n. 388.

(4) Cfr. Lugo, disp. 20, n. 5 ss.; Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 1 ss.; Salmant., tract. 6, cap. 5, n. 66 s.

(5) Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1745 ss.; S. Alph., VI, n. 459; Navarrus, *Man.*, cap. 12, n. 59; Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 3.

Praeterea potest esse 1° **certo capax** sacramenti poenitentiae suscipiendi; 2° **dubie capax,** v. g. si dubitetur de facto aut de valore baptismi, de sufficienti usu rationis; 3° et **incapax,** ex. gr. si est amens vel non baptizatus.

3. Confessarius absolvere nequit nisi cognoscat *tum* poenitentis *capacitatem* in ordine ad sacramentalem absolutionem recipiendam, *tum* eiusdem *rectam dispositionem.*

4. An requiratur iudicium *certum* vel *probabilissimum* de dispositionibus poenitentis, an sufficiat, e contra, *prudens* et *probabile,* statim dicetur.

498. Quaenam certitudo requiratur et sufficiat ut confessarius poenitentem absolvere possit et debeat. — Non requiritur certitudo *absoluta,* nec certitudo *moralis stricta.*

Requiritur et sufficit **certitudo moralis lata,** seu **prudens et probabile iudicium** de poenitentis dispositionibus.

I. Id constat ex auctoritate theologorum.

Suarez ait: « Ex quo fit, priusquam absolvit, necesse esse, ut *probabiliter* iudicet poenitentem esse dispositum: quia alias se exponit periculo errandi et sine sufficienti cognitione operatur » (6).

S. Alphonsus docet: « *Sufficit* quod confessarius habeat *prudentem probabilitatem* de dispositione poenitentis, et non obstet ex alia parte prudens suspicio indispositionis; *alias vix ullus posset* absolvi, dum quaecunque signa poenitentium non praestant nisi *probabilitatem* dispositionis, ut *recte* docet P. Suarez » (7).

Lugo dicit poenitentem absolvi posse, si « aliunde credatur *probabiliter* esse nunc dispositus » (8).

Viva docet: « Sufficit... quod confessarius habeat *prudentem probabilitatem* de dispositione poenitentis » (9).

Sporer censet confessarium posse absolutionem dare « *quandocunque* certo vel *probabiliter* sibi persuadet... poenitentem esse contritum » (10).

Gury-Ball. ait: « Sufficit iudicium prudens *seu* certitudo moralis *lata,* quae, ut ait S. Alphonsus, prudenti probabilitati aequivalet » (11).

Scavini: « Cum materia in hoc sacramento sit moralis, posita nempe in actibus poenitentis, sufficit idcirco in confessario certitudo moralis

(6) Disp. 23, sect. 2, n. 5.

(7) Lib. VI, n. 461.

(8) Disp. 14, n. 168.

(9) In prop. 60am Innocentii XI, n. 22 s.

(10) *De poenit.*, n. 801.

(11) *Compendium theol. mor.*, II, n. 624.

seu *iudicium prudens*, innixum videlicet motivo gravi, licet adsit aliqua de indispositione suspicio » (12).

Noldin: « De exsistentia dispositionis in sacramento poenitentiae sufficit *prudens et probabile iudicium*, quod gravi motivo nitatur » (13).

Bucceroni: « *Prudens iudicium* de sufficienti dispositione non necessario debet esse *certum*, sed sufficit tantum *probabile*. Ratio est, quia sacramentum poenitentiae eiusmodi iudicium non admittit » (14).

Lehmkuhl: « De dispositione poenitentis sufficit et communiter requiritur *prudens iudicium*, quod aliqui *quandam* moralem certitudinem vocant, alii veram *probabilitatem* simul cum exclusione gravis rationis » (15)

D'Annibale docet sufficere « *iudicia probabilia* » (16).

Complures alii theologi his addi possunt (17): quos *consulto* memorandos duximus, quia nonnulli AA. recentissimi aut minus recte aut saltem minus accurate de hac re loquuntur.

499. II. **Ratio luculenter id confirmat.** — Sane:

1° Nihil amplius exigitur a confessario, quam ut *prudenter* et absque temeritate sacramentum administret. Iamvero, cum hic agatur *de cognoscendis dispositionibus internis poenitentis*, iisque non ita *obviis* et *manifestis*, plerumque nihil nisi probabilitas haberi potest. Ad fructum enim sacramenti recipiendum non sufficit quaedam vaga bona voluntas, de qua facilius constare potest, sed vera *detestatio peccati super omnia* ac *propositum firmum et efficax:* de quibus *cum plena certitudine* longe difficilius constabit. Unde merito *S. Thomas* ait: « Non potest certitudo prudentiae tanta esse, ut omnino sollicitudo tollatur » (18).

Igitur si rationes vere solidae habeantur existimandi poenitentem esse saltem attritum, prudenter agit confessarius qui absolutionem confert.

2° Sacerdos, quem Christus D. constituit ad spiritualem medicinam omnibus peccato infectis ministrandam, *imprudenter* agere posset, si a poenitentibus exigeret dispositiones moraliter certas, antequam remedium absolutionis eis conferret.

(12) *Theol. mor. univ.*, III, n. 335.
(13) *Summa theol. mor.*, III, n. 389.
(14) *Theol. mor.*, III, n. 809.
(15) *Theol. mor.*, II, n. 423.
(16) *Summula theol. mor.*, III, n. 335.
(17) Pighi, *De iudicio sacramentali*, p. 6 ss.; Berardi, *De recidivis et occasionariis*, I, p. 14; Ferreres, II, n. 729, q. 1; Génicot-Salsmans, II, n. 367; Arregui, n. 621; Vermeersch, III, n. 530; Merkelbach, *op. cit.*, p. 79 ss.
(18) *Summa theol.*, II-II, q. 47, art. 9, ad 2. Cfr. etiam I-II, q. 91, art. 3; III p., q. 68, art. 4, ad 2.

Nam sacramentum poenitentiae primario institutum est pro iis, qui in mortalia lapsi sunt; porro huiusmodi poenitentes, sepositis nempe fidelibus piis qui in culpam lethalem labi non solent, *raro* afferunt illas dispositiones quae *cum morali certitudine* probent eorum contritionem et propositum gaudere omnibus dotibus requisitis. Unde si *moralis certitudo* foret necessaria, dicti poenitentes *raro*, imo *fere nunquam* frui possent beneficio sacramenti poenitentiae: quod profecto est contra mentem Christi, qui illud instituit tanquam remedium *universale* et quidem *naturae* atque *conditioni humanae accommodatum*.

Itaque efficacia huius remedii universalis a Christo instituti irrationabiliter coarctatur ab eo qui tantum *moraliter certo dispositos* absolvere velit (19).

3° Administratio sacramenti poenitentiae nec poenitenti nec ipsi confessario debet esse nimis onerosa et molesta. Iam vero, si *certitudo moralis* stricte dicta requireretur, hoc sacramentum foret profecto valde onerosum et molestum. Confessarius enim in angustiis perpetuis versaretur, dubiis et anxietatibus semper obnoxius. Plurimis interrogationibus et probationibus detorquere deberet poenitentes; unde non solum sacerdotes, sed etiam christifideles ab hoc sacramento abhorrerent.

Confessarius practice vix unquam certus esset de poenitentis sinceritate ac de vera contritione. Sic autem cessandum foret ab huius sacramenti administratione. Quo quid absurdius?!

Rectissime *Lacroix* ait: « *Certum est* Christum ita instituisse sacramenta, ut noluerit eorum administrationem aut susceptionem esse moraliter impossibilem, et odiosam fidelibus ministraturis aut suscepturis » (20).

500. III. **Confirmatur exemplo aliorum sacramentorum.** — In his sufficit certitudo moralis fundata in communiter contingentibus. Porro si id satis est in ceteris sacramentis, licet propter eorum materiam physicam et usum minus frequentem, facilius esset maiorem obtinere certitudinem et securitatem, nulla est ratio cur *certitudo moralis lata* seu *prudens et probabile* iudicium non sufficiat in hoc sacramento, in quo agitur de cognoscendis actibus *internis* poenitentis, qui, cum ita obvii et manifesti non sint, dubiis tam frequenter occasionem praebent.

501. IV. **Accedit doctrina Leonis XII et Catechismi Romani.** — *Leo XII* dicit illos dumtaxat poenitentes existimandos esse absolu-

(19) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 120 ss.; Pighi, *De iudicio sacramentali*, p. 5 ss.; Berardi, *De recidivis et occasionariis*, I, n. 23.
(20) Lib. VI, part. 1, n. 119.

tione indignos *ex defectu dispositionis*, qui « sensu doloris ac poenitentiae... carere *prudenter* iudicantur » (21).

Catechismus Romanus clare, quamvis implicite, hanc doctrinam confirmat. Docet enim poenitentem absolvi posse, si confessarius « audita confessione, iudicaverit, *neque* in enumerandis peccatis diligentiam, *neque* in detestandis dolorem poenitenti *omnino defuisse* » (22).

Huiusmodi iudicium, quod sibi confessarius efformat, non est nisi *prudens* et *probabile*.

Igitur theologi etiam recentissimi, pauci quidem, qui dicunt requiri *vel* certitudinem moralem stricte dictam, *vel* iudicium *valde* probabile de poenitentis dispositionibus, minus recte loquuntur aut saltem minus accurate.

Et dolendum profecto, eosdem existimare genuinae *S. Ligorii* doctrinae se fideliter adhaerere eamque sequi.

At *S. Doctor* expressis verbis dicit sufficere « *prudentem probabilitatem* », ideoque *clare* explicat sententiam suam, nempe *certitudinem moralem* accipiendam esse sensu *lato*. Praeterea, ut alia omittamus, concedit absolvi posse poenitentem, qui negat peccatum sub oculis confessarii commissum, modo adsit « *prudens dubium* » an istud iam alteri fuerit confessus (23).

Quare, ex doctrina ipsius *S. Alphonsi* manifesto liquet sufficere *prudentem probabilitatem* seu *prudens dubium*.

Ceterum, dato et non concesso quod alia revera esset sententia *S. Doctoris*, nihil profecto inde sequeretur contra doctrinam traditam, cum testimonia allata et rationes adductae omnem vim atque efficaciam nihilominus retinerent ac reipsa retinent.

Praedicta certitudine morali exsistente, confessarius *tenetur ex iustitia* absolvere poenitentem, et quidem *per se sub gravi*, quoties ipse absolutionem postulat. Ratio est, quia inter confessarium et poenitentem quidam contractus intercedit (cfr. n. **513**).

502. Natura prudentis et probabilis iudicii. — Quaeri potest utrum *prudens* et *probabile* iudicium de poenitentis dispositionibus, excludat *omne* dubium in contrarium, sive *levissimum*, sive *leve*, sive etiam *grave*.

Certum est non excludere *omne* et *quodcunque* dubium etiam *levissimum*, quia tunc iudicium non esset *probabile* tantum, sed *certum* omnino. Unde ipse conceptus *probabilitatis* includit aliquod dubium. Sane probabilitas alicuius opinionis sive sententiae est illa eiusdem

(21) Const. « *Charitate Christi* », 25 dec. 1825, § 5.
(22) *De Sacramento poenitentiae*, q. 60.
(23) Lib. VI, n. 651.

proprietas, qua propter motiva, quibus fulcitur, viri prudentis assensum meretur, *etsi cum formidine, de opposito* (24).

Ipse *S. Alphonsus* ait: « Positivum est (dubium), quando pro *utraque* parte vel saltem pro una adest *grave* motivum, sufficiens ad formandam conscientiam probabilem... ideo dubium *positivum* fere semper coincidit cum opinione *probabili* » (25).

Quidam censent *prudentem probabilitatem*, quam sibi efformare debet confessarius, admittere quidem dubium *leve*, at penitus excludere *gravem* rationem contrariam (26).

Alii dicunt *prudenti* et *probabili* confessarii iudicio, quod gravi motivo nitatur, non obstare *gravem* suspicionem, ita ut simul exsistere possint *prudens probabilitas* de poenitentis dispositionibus et *gravis ratio contraria*, cum alia aliam necessario minime excludat (27).

Haec sententia, speculative loquendo i. e. perspecta natura probabilitatis eiusque variis gradibus consideratis, longe verior est, eamque confirmant quae supra dicta sunt (n. **498** ss.).

Practice haec erit norma sequenda: si confessarius sibi efformaverit *prudens* et *probabile* iudicium de poenitentis dispositionibus, et nulla sit *gravis* ratio contraria, *potest* ac *debet* illum absolvere: si adsit huiusmodi *gravis* ratio, *potest* quidem absolvere, sed *non tenetur*, nisi urgeat necessitas moraliter sumpta.

503. Contra doctrinam huc usque traditam nequit allegari propos. 1ª ab Innocentio XI damnata: « *Non est illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem de valore sacramenti, relicta tutiore, nisi id vetet lex aut conventio aut periculum gravis damni incurrendi* ».

Securitas, quae de valore sacramenti haberi debet, intelligenda est iuxta principium: « sacramenta propter homines », *pro subiecta materia*. Hic autem non agitur de obiecto quodam exterioribus sensibus perceptibili, ut in aliis sacramentis, sed de animae dispositionibus *internis* et *non ita obviis;* unde *solida probabilitas* exigi potest, sed *ea tantum*, et nihil amplius, nisi velimus sacerdotem perpetuis anxietatibus aut sacramentum paucissimis reservare (28).

(24) Cfr. S. Thom., in III, D. 26, q. 2, art. 4; *De veritate*, q. 14, art. 1; *Summa theol.*, I, q. 79, art. 9, ad 4, ubi ait: « Opinio significat actum intellectus, qui fertur in unam partem contradictionis *cum formidine oppositi* ».
(25) Lib. I, n. 20. Cfr. etiam Laymann, *De conscientia*, cap. 5, n. 2 ss.; Suarez, in 1-2, tract. 3, disp. 12, sect. 5, n. 1 ss.; Lacroix, lib. I, n. 47 ss.; Ball.-Palm., I, n. 51 ss.; Noldin, I, n. 223.
(26) Cfr. S. Alph., VI, n. 460; D'Annibale, III, n. 335; Berardi, *De recidivis et occasionariis*, I, p. 14.
(27) De singulis speciatim Génicot-Salsmans, II, n. 367; Noldin, III, n. 389; Arregui, n. 621.
(28) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 37 ss.

504. Signa dispositionis poenitentis. — *Signa* dispositionis alia *ordinaria*, alia *extraordinaria* passim a theologis vocari solent. Cfr. n. **509**.

Signa praecipua, e quibus iudicium prudens et probabile confessarius sibi efformare potest de poenitentis dispositionibus, sunt quatuor: 1° *spontanea confessio; 2° assertio poenitentis;* 3° *modus confitendi;* 4° *adiuncta poenitentis.*

505. I. **Confessio spontanea.** — Tunc haberi potest confessio tanquam signum debitae dispositionis, cum poenitens *sponte* ad eam instituendam accedit, sive ut praeceptum impleat, sive ut statum gratiae sibi procuret, sive ut facilius peccata vitare possit.

Ex ipsa confessione dispositiones nequeunt *semper* ac *tuto* deduci, si poenitens *tantum* ex voluntate parentum vel Superiorum, vel ex quadam consuetudine ad sacramenta accedit. Consulto dicimus: *semper* ac *tuto*, quia interdum etiam in dicto casu dispositiones poenitentis optime haberi possunt.

506. II. **Assertio poenitentis.** — Poenitenti, qui *serio* affirmat se habere dolorem et propositum, credendum est. Maior enim certitudo in hac re acquiri non potest, iuxta communem theologorum doctrinam, quam si credatur ipsi poenitenti.

S. Thomas ait: « Non potest (Superior) maiorem certitudinem accipere quam ut subdito credat, quia hoc est ad subveniendum conscientiae ipsius; *unde in foro confessionis creditur homini et pro se et contra se*, non autem in foro exterioris iudicii » (29).

Suarez merito testatur hanc esse communem DD. sententiam: « Si poenitens in ipso modo confessionis et accusationis suae praebet signa doloris, vel certe si est homo non valde rudis et apparet moratus, nullam diligentiam in hoc tenetur confessor adhibere, bene tamen semper faciet proponendo et consulendo detestationem peccati: et quando non habet sufficientia signa doloris, *potest et debet* interrogare poenitentem an ex animo detestetur peccatum, *cui affirmanti credere tenetur.* Et idem dicendum de proposito in futurum, quando ex confessione non oritur specialis aliqua obligatio restituendi, vel relinquendi aliquam occasionem proximam peccandi, sed solum communis et generalis obligatio non peccandi de cetero » (30).

Inde tamen nullatenus sequitur, prudenti confessario *credendum esse quidquid poenitens ore tantum proferat*, etiamsi manifestum sit eum aliter sentire. Ubi agitur de maxime rudibus et induratis peccatoribus, qui a multis annis absque ulla emendatione eodem modo

(29) In IV, D. 17, q. 3, a. 3, q. 5.
(30) Disp. 33, sect. 2, n. 4.

confitentur, non sufficit ut confessarius exquirat dumtaxat num dolorem et propositum habeant, et respondentes absolvat.

Sed necesse est, ut *peculiari cura eos ad contritionem excitet*, de praeterita negligentia graviter moneat, certiores faciat eos qui sine dolore et proposito confiteantur, non solum peccatorum venia carere, sed gravissimo quoque sacrilegio foedari, etc.

Quae conamina si adhibita fuerint, *plerumque* confessarius prudenter credere poterit poenitenti, qui affirmet se dolere et proponere sicuti oportet (31).

Haec doctrina longe distat a prop. 60ª iure meritoque damnata ab Innocentio XI (cfr. infra, n. **507**).

Non *cum omni classe poenitentium* nec *in omnibus locis et temporibus* eodem modo atque eadem facultate sibi efformare poterit confessarius probabile iudicium de dispositione poenitentis.

Multo securius credi potest poenitenti, ubi communiter homines solent *graviter* et *sincere* agere et loqui, quam ubi ad levitatem et fictionem valde propensi sunt.

Pariter, ubi *pauci* ad sacramentum poenitentiae accedunt, ita ut poenitentes humanum respectum vincere debeant, maiorem fidem merentur, quamvis indicia contraria videantur, quam ubi omnes ad sacramenta accedere solent, et nota quadam afficerentur si abstinerent.

Relapsus, quem poenitens vel confessarius probabiliter aut etiam cum morali certitudine praevidet, non obstat necessario bonis dispositionibus poenitentis ideoque prudenti iudicio efformando.

Lugo optime ait: « In quo puncto *doctrina communis* et *vera* est, si sacerdos *hic et nunc* non obstante consuetudine praeterita, iudicet poenitentem habere verum dolorem et propositum non peccandi, posse eum absolvere; quia dispositio sufficiens est dolor et propositum *praesens*, non emendatio futura, atque ita poterit absolvi, *licet iudicetur relapsurus* » (32).

Consentit omnino *Angelicus:* « Ille est irrisor et non poenitens qui, simul dum poenitet, agit quod poenitet, vel proponit iterum se facturum quod gessit, vel etiam actualiter peccat eodem vel alio genere peccati. Quod autem aliquis *postea* peccat vel actu vel proposito, non excludit quin prima poenitentia vera fuerit: nunquam enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium subsequentem » (33).

507. Practice hae normae, igitur, serventur:

1° Poenitens, qui *sincere* peccata sua confitetur nec ullam aliunde

(31) Cfr. Suarez, *l. c.;* Navarrus, *Man.*, cap. 17, n. 59; Génicot-Salsmans, II, n. 368.
(32) Disp. 14, n. 166.
(33) *Summa theol.*, III, q. 84, art. 10, ad 4.

ingerit suspicionem deficientis dispositionis, iure praesumitur rite dispositus ideoque absolvendus est.

2° Si confessarius forte dubitet de sufficienti dispositione, poenitentem interroget eique affirmanti credat (34).

3° Poenitens, qui ex modo loquendi aliisque circumstantiis videtur non serio et sincere agere, uti dispositus haberi nequit, etsi affirmet se detestari peccata eaque in posterum vitare velle. Huc spectat prop. 60ª damnata ab Innocentio XI: « *Poenitenti habenti consuetudinem peccandi... etsi emendationis spes nulla appareat, nec est neganda nec differenda absolutio, dummodo ore proferat se dolere et proponere emendationem* ».

507bis. III. **Modus confessionis.** — Facile confessarius, ex modo quo poenitens *candide* et *humiliter* se accusat, apprehendere potest eum serio et sincere agere in sacro negotio conversionis. Hinc probe cognoscere valet *et* veram contritionem habere *et* sincerum emendationis propositum elicere (35).

508. IV. **Adiuncta poenitentis.** — Plures sunt circumstantiae, quae ostendunt poenitentem esse rite dispositum. Huiusmodi sunt:

1° si poenitens aliquam curam iam adhibuit ad vitanda peccata, ad consuetudinem pravam deponendam;

2° si admonitus de remediis opportunis, haec adhibiturum se esse libenter promittit;

3° si accusat peccata prius culpabiliter reticita;

4° si accedit ad confessionem ex aliquo peculiari motivo, v. g. mortis amici vel consanguinei, concionis auditae, etc.;

5° si obligationi valde difficili satisfecit, ex. gr. restitutionis bonorum aut reparationis famae, quam huc usque distulerat;

6° si ad confessionem instituendam incommodum grave subire debuit, v. g. longum iter, iurgia et irrisiones amicorum, damnum temporale, etc. (36).

509. Ex praedictis signis, iuxta DD. post *S. Alphonsum* (37), alia sunt *ordinaria*, alia *extraordinaria*. Non vocantur extraordinaria, quatenus dispositiones perfectiores seu extraordinarias significent aut significare debeant, sed ita vocari solent, ut ab *ordinariis* distinguantur.

Signa *ordinaria* duo generatim dicuntur: *confessio rite peracta* et *assertio poenitentis* se dolere et emendationem proponere.

(34) Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 2; Lugo, disp. 22, n. 22; Ball.-Palm., V, n. 857.
(35) Cfr. Lugo, disp. 22, n. 12 ss.
(36) Cfr. Suarez, disp. 27, sect. 3, n. 2 ss.; Lugo, disp. 22, n. 15.
(37) Lib. VI, n. 460.

Signa *extraordinaria*, iuxta communiorem acceptionem, ea sunt, quae ex adiunctis poenitentis eruuntur (38).

Huiusmodi distinctio signorum nobis minus placet, quia est valde *incerta* et *ambigua*, utpote subiectiva, ut liquet ex modo loquendi Doctorum atque ex ipsa rei natura, cum *idem* signum interdum pro uno poenitente sit *ordinarium*, pro altero *extraordinarium*.

510. Quinam poenitentes censeantur dubie dispositi vel indispositi. — 1. **Dubie dispositi** non dicuntur poenitentes, qui ex *gravi* motivo existimantur habere dolorem et propositum emendationis, at simul contra eorum dispositiones habetur aliqua *levis* suspicio; sed illi vocantur, qui ex *positivis* indiciis *gravem* suspicionem praebent se rite dispositos non esse, quin ex alia parte prudens et probabile iudicium de recta eorum dispositione efformari possit.

Quare sicut *sufficiens* dispositio non excludit omne dubium ex parte confessarii, ita *dubia* dispositio excludit iudicium *probabile*, simulque *gravem* suspicionem, ortam scil. ex *positivis* indiciis, supponit contra poenitentem (39).

2. Praecipua **indicia positiva** dubiae dispositionis haec sunt:

1° si poenitens ad confessionem accedat non sponte, sed potius coacte ex parentum vel Superiorum mandato aut suasione;

2° si accedat sine praemisso examine, i. e. sine debita praeparatione;

3° si remedia a confessario exhibita penitus neglexerit et in eadem peccata relapsus sit;

4° si peccata confiteatur sine humilitate et dolore;

5° si conetur temere se excusare ac studeat quodammodo peccata occultare;

6° si post plures relapsus frigide dicat se detestari peccatum illudque in posterum velle vitare;

7° si difficilem et tardum se praebeat in poenitentiis et peccatorum remediis acceptandis (40).

3. **Indispositi** sunt poenitentes, qui *certo* carent dolore de peccatis et serio emendationis proposito.

Huiusmodi sunt generatim omnes ii, qui, nulla excusante iusta causa, *gravem* obligationem implere recusant (41).

Scilicet *indispositi* sunt, ut utamur verbis Papae *Leonis XII*, « qui

(38) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1723 ss.; Lugo, disp. 14, n. 166; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 4, n. 10.
(39) S. Alph., VI, n. 460; Lacroix, *l. c.*, n. 1742 ss.
(40) Suarez, disp. 27, sect. 2, n. 3 ss.
(41) Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 3; S. Alph., VI, n. 606; Navarrus, *Man.*, cap. 17, n. 59.

nulla dant signa doloris, qui odia et inimicitias deponere aut aliena, si possunt, restituere aut proximam peccandi occasionem deserere, aut alio modo peccata derelinquere et vitam in melius emendare nolunt, aut qui publicum scandalum dederunt, nisi publice satisfaciant, et scandalum tollant » (42).

511. An dispositus censendus sit poenitens qui vult sequi opinionem contrariam illi quam tenet confessarius. — 1. Quidam veteres, pauci profecto, tenent poenitenti standum esse iudicio sive opinioni confessarii, qui est iudex; secus, aiunt, erit indispositus ad absolutionem (43).

2. Sententia communis et vera docet, huiusmodi poenitentem nullatenus habendum esse uti indispositum; ac propterea confessarium nedum posse, sed teneri sub gravi illum absolvere, quamvis velit sequi opinionem probabilem, contrariam ei quam tenet, ut probabiliorem, confessarius (44).

« Nec valet dicere, ut scite monet *S. Alphonsus* (45), quod poenitens non est dispositus, cum sequi non vult iudicium confessarii. Nam respondetur quod confessarius non est iudex *opinionum* quas poenitens sequi teneatur, sed tantum *dispositionis* sui poenitentis... Dispositio autem poenitentis consistit tantum in habendo verum dolorem de peccatis confessis, et firmam voluntatem non peccandi in posterum ».

512. Necessitas iudicii ex parte confessarii de dispositione poenitentis. — Iudicium de poenitentis dispositionibus — scil. num sit **dispositus, dubie dispositus** aut **indispositus** — practice maximi momenti est ac semper prae oculis habendum, ut inde pateat utrum absolutio sit *concedenda*, vel *differenda* aut *neganda*. Hinc sequens articulus.

(42) Const. « *Caritate Christi* », 25 dec. 1825, § 3.
(43) Fagnanus, in cap. *Ne innitaris*, de const., n. 305; Gonzales, *De recto usu opin. probab.*, diss. 14, n. 129; et alii apud Lacroix, lib. I, n. 445.
(44) Suarez, disp. 32, sect. 5, n. 3 ss.; Lacroix, lib. I, n. 445 ss.; S. Alph., VI, n. 604; Salmant., tract. 6, cap. 12, n. 44; Sporer, tract. 1, cap. 1, n. 47; Laymann, lib. I, cap. 5, n. 10; Azor, part. 1, lib. 2, cap. 17, q. 10.
(45) Lib. VI, n. 604.

ARTICULUS VII.

De absolutione concedenda, differenda aut neganda.

513. Absolutio concedenda. — Can. 886 statuit: « *Si confessarius dubitare nequeat de poenitentis dispositionibus et hic absolutionem petat, absolutio nec deneganda nec differenda est* ».

Regulae fideliter ac religiose servandae.

Regula prima: Poenitens sufficienter dispositus ex iustitia absolvendus est, et quidem per se sub gravi.

Poenitens enim rite dispositus habet ius ad obtinendam absolutionem; nam sacerdos eo ipso quod confessionem excipit tacito contractu se obligat ad dandam absolutionem ei, qui confessionem rite instituit et bene dispositus appareat; poenitens autem, intuitu praecise absolutionis recipiendae, peccata confessario manifestat, etiam forte cum magna erubescentia. Hinc patet cur *ex iustitia* absolutio danda sit.

Accedit, generatim loquendo, quod absolutio *statim* concessa, poenitenti magis prodest quam eius dilatio. Sane e miserrimo statu peccati egreditur; fit particeps gratiarum et bonorum, quae iustis conceduntur, peccatoribus autem negantur; gratia utriusque sacramenti poenitentiae et eucharistiae in emendatione vitae iuvatur; Deo reconciliatus haeres efficitur vitae caelestis.

Cum damnum, quod poenitenti obvenit ex denegata et forte etiam ex dilata absolutione sit grave, ideo dicitur poenitens sufficienter dispositus *per se* absolvendus esse *sub mortali*.

Addimus *per se*, i. e. *ordinarie* et *regulariter*, quia *per accidens* interdum gravis obligatio non urget, vel quia poenitens *ultro* consentit in dilationem absolutionis, vel quia nonnisi peccata venialia accusat, ut statim dicetur.

Etiam poenitens, qui venialia tantum confitetur, aut peccata mortalia iam directe remissa, ius habet recipiendi absolutionem, quoties sit rite dispositus. Attamen si *aliquando* sine absolutione dimittatur, cum sola benedictione, gravis iniuria ei non irrogatur; unde si hoc fiat sine rationabili causa, peccatum erit veniale; si fiat ex rationabili causa, *interdum* nullum erit peccatum.

Sed confessarius a *gravi* culpa certe non excusatur: *a*) si *semper* aut *plerumque* id agat; *b*) si poenitens *petat* absolutionem et *aegro animo* ferat se inabsolutum dimitti.

Poenitens, qui *in genere* tantum se accusat de venialibus aut de mortalibus iam remissis, quando in specie confiteri posset, et confessario petenti distincte confiteri renuit, ius absolutionem accipiendi non habet. Ratio est, quia confessarius audiens poenitentem non intendit se obligare ad eum absolvendum, nisi quatenus ipse secundum morem ab Ecclesia receptum confiteatur (1).

514. Regula secunda : Poenitens dubie dispositus potest et aliquando debet absolvi sub conditione, si adsit gravis causa.

Sacramenta sunt propter homines; idcirco, urgente gravi motivo, administrari possunt, licet valor eorundem sit dubius. In casu autem reverentiae sacramento debitae consulitur per absolutionem *conditionatam* (2).

Casus praecipui, in quibus *dubie dispositus* absolvi *potest*, sunt hi:

1° si poenitens versatur in periculo mortis;

2° si alias incurreret notam infamiae, eo quod suspicionem denegatae absolutionis ingerat;

3° si apud alium sacerdotem confessionem repetere cogeretur;

4° si diu gratia sacramenti carere deberet;

5° si alias a sacramentis alienaretur;

6° si urget praeceptum annuae confessionis et communionis;

7° si agatur de sponsis, qui mox matrimonium contracturi sunt;

8° si agatur de pueris, rudibus etc., qui peccata *gravia* accusant, et *raro* ad sacramentum poenitentiae accedunt (3).

In praedictis casibus, exceptis tertio et septimo, absolutio non solum *potest*, sed etiam *debet* conferri.

Practice, ubi agitur de poenitente *dubie disposito*, videndum est, utrum, omnibus mature perpensis, magis expediat ad eius salutem, ut statim absolutio detur, an potius differatur.

Cum nostris temporibus valde timendum sit, ne ii, qui inabsoluti dimittantur, amplius non redeant, ordinarie magis proderit saluti poenitentis, si confessarius eum non dimittat in aliud tempus, sed omnem curam ac sollicitudinem adhibeat, ut illum rite disponat ad validam absolutionem recipiendam sicque dispositum *illico* absolvat (4).

(1) Suarez, disp. 31, sect. 2, n. 4 ss.; Lugo, disp. 20, n. 2 ss.; Vasquez, q. 93, art. 3, dub. 7, n. 3 ss.
(2) Lugo, disp. 20, n. 5 ss.
(3) Cfr. S. Alph., VI, n. 460 ss.
(4) Suarez, disp. 31, sect. 2, n. 4 ss.; disp. 32, sect. 3, n. 7; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 18, n. 10; Sporer, part. 3, cap. 6, n. 798.

515. Absolutio differenda. — 1. *Poenitenti dubie disposito absolutio differri debet, si gravis causa desit, quae illam exigat aut saltem permittat.*

Ratio est, quia poenitens dubie dispositus ex una parte non habet ius ad absolutionem; ex alia vero, absolutio nequit ei *denegari*, cum certo indispositus non sit. Nec salus animarum suadet absolutionem dandam, cum causa gravis in casu deficiat (5).

2. *Etiam poenitenti sufficienter disposito potest differri absolutio, si confessarius id ei vere utile esse iudicaverit, et poenitens in dilationem consentiat.*

Haec notanda sunt:

1° Imprimis huc spectat praescriptum can. 886 (cfr. n. **513**). Utrum hoc praescriptum sententiae *S. Alphonsi* aliorumque theologorum derogaverit necne, ex dicendis patebit.

2° Duae conditiones requiruntur, ut absolutio poenitenti sufficienter disposito possit differri. Requiritur *a*) ut dilatio existimetur vere utilis poenitenti; *b*) ut poenitens consentiat in dilationem, seu ne invitus sit.

Ratio *primae* conditionis est, quia poenitens habet quidem ius ad recipiendam absolutionem, non tamen ad eam statim obtinendam, si dilatio *utilis* reapse videatur sive ad horrorem incutiendum de peccatis commissis sive ad firmandam voluntatem in serio proposito non peccandi.

Ratio *secundae* conditionis est, quia si poenitens non consentiat in dilationem, seu invitus sit, illa utilis esse nequit, ideoque cessat ipso facto prima conditio, sine qua dilatio absolutionis citra iniuriam haberi non potest.

3° *Utilitas* spiritualis, quae secutura praevidetur ex dilata absolutione, debet esse *vera* seu *certa*. In eo potissimum consistit, quod poenitens ex difficultate recipiendi absolutionem melius cognoscat gravitatem peccati et maiorem concipiat horrorem de culpis commissis eiusque voluntas magis confirmetur in proposito emendationis.

In dubio, utrum dilatio absolutionis profutura an obfutura sit, poenitens sufficienter dispositus absolvendus est; secus *iniuste* ageret confessarius, cum talis poenitens ius habeat ad absolutionem.

A fortiori ageret *iniuste* confessarius, qui praevidens dilationem absolutionis poenitenti magis obfuturam quam profuturam, eam nihilominus differret.

4° Praedicta *utilitas* spiritualis, quae obventura supponitur poenitenti ex dilata absolutione, considerari debet *hic et nunc*, omnibus

(5) Cfr. S. Alph., VI, n. 432; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 34; Lugo, disp. 15, n. 4 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1770 ss.

circumstantiis sive *dispositionibus ipsius poenitentis accurate perpensis* et quidem *practice*.

Unde non est attendenda utilitas mere *speculativa* seu *in abstracto*, sed *practica* i. e. *in concreto*, nimirum in ordine ad *hunc* poenitentem, qui versatur in *hisce* adiunctis, qui habet *has* aut *illas* animi dispositiones.

Quare ubi *poenitens* sit *invitus*, seu in dilationem absolutionis non consentiat eamque aegro animo ferat, utilitas spiritualis aut *nulla* erit aut saltem *dubia;* nam poenitens, eo ipso quod est invitus, ex dilatione magis offenditur quam emendatur, et valde timendum est ne hac ratione a sacramentis suscipiendis ipse alienetur (6).

Hinc Codex regulam *practice* servandam tradit in relato can. 886 (n. **513**).

Poenitens rite dispositus habet ius recipiendi absolutionem, quo iure privari certe non potest a confessario. Unde si ille petat absolutionem, haec danda est. Quodsi confessarius ei utilem esse iudicaverit dilationem absolutionis, exquirere debet ab eo, utrum consentiat in dilationem necne, utrum aegro an libenti animo eam ferat. Si poenitens *consentiat*, absolutio potest quidem differri; si *renuat*, eamque petere pergat, absolutio danda est.

Proinde opinio plurium veterum theologorum, qui docent absolutionem licite differri posse, ratione spiritualis utilitatis, etiam poenitenti *invito*, ex dictis admitti nequit, ubi poenitens sit *rite dispositus;* cum iure suo, *citra voluntatem*, ipse privari *per se* nequeat.

At simul fatendum est, verba Codicis (can. 886) non opponi communissimae theologorum sententiae, quae affirmat dilationem absolutionis *aliquando*, modo prudenter adhibeatur, poenitentibus *utilem* fore, ideoque *interdum*, occurrente *vera* utilitate *in concreto* seu dummodo poenitens non sit *invitus*, absolutionem licite differri posse.

Hoc sensu et hac restrictione tantum, non alias, illa sententia *practice* admittenda est (7).

(6) Lugo, disp. 21, n. 14, n. 169 ss.; Lacroix, *l. c.*, n. 1820 ss.; Sanchez, *Decal.*, lib. II, cap. 32, n. 45; Ball.-Palm., V, n. 186 ss.

(7) De hac quaestione expresse et erudite agit F. Ter Haar, C. SS. R., *De conferenda absolutione sacramentali iuxta canonem* 886 *Codicis iuris canonici*, Romae, 1919.

Iste auctor ita concludit: « Canon hic (886) optime ita explicari potest, ut contra rigoristarum et Iansenistarum doctrinam heic iterum statuatur, confessarium poenitenti vere contrito et absolutionem petenti *per se* quidem et *ordinarie* absolutionem conferre debere, neque eam passim et promiscue differre posse. Confessarius tamen, praecipue ut medicus, etiam tali poenitenti *interdum* quasi *per accidens* absolutionem differre potest, si nempe omnibus perpensis ob speciales et graves rationes id pro sua prudentia expedire iudicat ad poenitentis curationem » (pag. 63).

At, aliter ac existimat Ter Haar (pag. 65), nihil in favorem huius conclusionis erui potest ex can. 6, 2° et 4°, quia can. 886 est *doctrinalis*, dum can. 6 respicit, saltem directe, ius vetus *disciplinare*.

Neque argumentum *decisivum* deduci potest (pag. 64) ex fontibus ad cit. can. 886 allegatis, quia ipsemet Card. Gasparri in Praefatione ait: « Qua in re vix animadvertere attinet, *canones haud semper cum suis fontibus omni ex parte in sententia congruere* ».

5° Dilatio absolutionis, ubi agitur de poenitente *rite disposito*, nunquam *necessaria* est; idcirco confessarius *potest* quidem eam adhibere, at *nullo pacto tenetur*, ita ut nec *necessaria* nec *praecepta* sit.

6° Absolutio nonnisi *ad breve tempus* differri potest, nempe ad paucos dies, ad hebdomadam, non autem ad plures hebdomadas, ad mensem et ultra. Sane diuturna dilatio poenitenti magis obest quam prodest, cum grave sit per multos dies in statu peccati mortalis manere *tum* ob periculum mortis, quod semper imminet, *tum* ob innumera bona, quibus homo, qui in peccato exsistit, privatur.

7° Ubi agitur praesertim de *occasionariis* et *recidivis*, aiunt, ex dilata absolutione melius dignoscitur num poenitentes sint vere contriti eorumque voluntas magis confirmatur in proposito emendationis. Ita plures theologi obiicientes contra ea quae supra dicta sunt.

At responsio obvia est: vel occasionarii et recidivi sunt *rite dispositi*, vel non. Si *primum*, cadit eo ipso tota argumentatio, quia, cum sint rite dispositi, necessario habere debent dolorem et propositum se emendandi; attenditur autem dolor et propositum *hic et nunc* elicitum, nec ulla eiusdem futura confirmatio necessaria est. Si *alterum*, mutatur omnino status quaestionis, quia heic sermo est de poenitentibus *rite dispositis* iisque tantum.

8° In praxi, cum agatur de iure tertii seu poenitentis ac de eius bono spirituali, *benignior* sententia potius amplectenda est, praesertim si qua ratio dubitandi occurrat, sepositis anxietatibus et scrupulis (8).

9° Ubi *absolutio* iusta de causa *sit differenda*, confessarius verba *Leonis XII* serio perpendat: « Quare si iusta sit causa, cur differenda sit *absolutio*, *verbis*, quoad poterit, *humanissimis* persuadeat confessis, necesse esse, id et munus officiumque suum et eorum ipsorum salutem omnino postulare, *eosque ad redeundum quamprimum blandissime alliciat*, ut iis fideliter peractis, quae salubriter praescripta fuerint, vinculis soluti peccatorum, gratiae coelestis dulcedine reficiantur » (9).

516. Absolutio neganda. — *Poenitenti certe indisposito aut incapaci, semper sub gravi neganda est absolutio.*

Sane qui huiusmodi poenitentem absolvit, grave sacrilegium committit, cum sacramentum *invalide* administret, nec ulla spiritualis utilitas obveniat poenitenti, imo damnum gravius seu novum peccatum (10).

(8) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 1, n. 3 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1736; S. Alph., VI, n. 605.

(9) Const. « *Caritate Christi* », 25 dec. 1825, § 6.

(10) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 3; Lugo, disp. 21, n. 32 ss.; S. Alph., VI, n. 606; Navarrus, *Man.*, cap. 17, n. 55 ss.

Nulla est aut esse potest necessitas, quae excuset confessarium, in casu, a deneganda absolutione.

Requiritur *certitudo* de poenitentis indispositione vel incapacitate, ita ut minime sufficiat probabilitas aut gravis suspicio.

In dubio, absolutio negari non potest, sed solum differri, iuxta alibi dicta (n. **515**), nisi causa proportionate gravis exigat ut absolutio *conditionata* statim conferatur.

Confessarius summo studio ac paterna caritate procurare debet ut poenitentes, qui imparati et indispositi accedunt ad tribunal poenitentiae, rite disponantur ad sacramentum valide et fructuose recipiendum. Huc spectant normae statim tradendae.

517. Normae confessario servandae cum poenitentibus qui accedunt minus dispositi. — 1. Officium confessarii est, omnem curam adhibere, ut huiusmodi poenitentes, quantum cum gratia Dei fieri possit, ad beneficium absolutionis rite accipiendum disponat (11).

Leo XII, iubilaeum orbi universo indicens, confessarios ita monet: « Sistunt se quidem *multi* sacramenti poenitentiae ministris *prorsus imparati*, sed persaepe tamen huiusmodi, *ut ex imparatis parati fieri possint*, si modo sacerdos viscera indutus misericordiae Christi Iesu, qui non venit vocare iustos, sed peccatores, sciat studiose, patienter, mansuete cum ipsis agere... Imparati enim illi tantummodo sunt iudicandi, non qui vel gravissima admiserunt flagitia, vel qui plurimos etiam annos abfuerint a confessione; misericordiae enim Domini non est numerus et bonitatis infinitus est thesaurus, vel qui rudes conditione aut tardi ingenio non satis in seipsos inquisierint, *nulla fere industria sua* id sine sacerdotis ipsius opera assecuturi; sed qui adhibita ab eo necessaria, non qua praeter modum graventur, in iis interrogandis diligentia omnique in iisdem ad detestationem peccatorum excitandis... *exhausta caritatis industria*, sensu tamen doloris ac poenitentiae, quo saltem ad Dei gratiam in sacramento impetrandam *disponantur*, carere prudenter iudicantur » (12).

Haec verba R. Pontificis semper prae oculis confessarii habeant eaque attenta consideratione perpendant.

2. Proinde confessarius cum poenitentibus qui *minus dispositi* accedunt, ita se gerat:

1° eos paterna benignitate alloquatur ac sollicita caritate Deo reconciliare conetur;

2° ob eorum oculos efficaciter ponere studeat peccatorum gravitatem, deformitatem, turpitudinem;

3° indicet pessimos peccatorum effectus, damna, detrimentum

(11) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 185 ss.
(12) Const. « *Caritate Christi* », 25 dec. 1825, § 5.

animae salutisque aeternae discrimen ac vanam spem sibi consulendi, ubi hora iam instet mortis atque imminens Dei iudicium;

4° facilem rationem suggerat, qua et malis hisce occurrere et rectam salutis viam inire possit;

5° poenitenti serio esse perpendendum addat, absolutionem sacramentalem effectum sortiri dispositionibus confitentium congruum, atque ideo sicut sincere poenitentem solvit ac mundat, sic vera poenitentia carentes arctius ligare atque cetera peccata addito sacrilegio cumulare (13).

3. Ubi confessarius haec aliaque huiusmodi proponat, idque non zelo indignantis, sed magna potius caritate commiserantis ac poenitentium salutem sollicite cupientis, praestet, fieri non potest, quin poenitens signum aliquod sufficientis dispositionis exhibeat. Quare si poenitens affirmet, se agere sincere atque ea, quae confessarius exigat, praestare se velle, posse confessarium tuta conscientia absolutionem impertiri, etiamsi poenitens aliud conversionis suae signum nullum in antecessum dederit (14).

4. Nihil confessario magis cordi esse debet quam Deo peccatores reconciliare atque ideo minus dispositos opportune iuvare eosque, quantum in se est, capaces reddere absolutionis sacramentalis recipiendae.

Huc spectant verba *Leonis XII*, nunquam satis seria meditatione perpendenda: « Quocunque animo sint, qui accedant ad sacramentum poenitentiae, *nihil ei* (confessario) *magis cavendum est, quam ne... quispiam... sacramento reconciliationis infensus discedat* » (15).

ARTICULUS VIII.

De obligatione remedia afferendi contra relapsum.

518. Obligatio in se considerata. — 1. Confessarius maxime curare debet, ut non solum poenitentem nunc cum Deo reconciliet, sed etiam ut eum pro futuro tempore in suo officio contineat atque a peccatis praeservet.

2. Quocirca imprimis curare debet, ut poenitens muniatur firmis remediis contra gravia peccata, ut evitet pericula et occasiones, eas

(13) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 187; Salvatori, *Istruzione pratica pei confessori novelli*, part. 2, § 1; Segneri, *Il confessore istruito*, cap. 2.
(14) Suarez, disp. 32, sect. 3, n. 5 ss.; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 18, n. 18; Sporer, part. 3, cap. 6, n. 795 ss.; Ball.-Palm., *l. c.*; Lehmkuhl, II, n. 433 ss.
(15) Const. « *Caritate Christi* », 25 dec. 1825, § 5.

praesertim, quae in periculum grave converti possunt; praeterea, ut poenitens solide instituatur in fugiendis peccatis etiam levioribus atque perfectiora sectari assuescat.

3. Ut rite confessarius id assequatur, necesse est, ut ipse 1° radices et causas peccatorum investiget; 2° indolem et ingenium poenitentis introspiciat (1).

519. Remedia universalia ad vitandum relapsum et ad profectum faciendum. — 1° Praecipuum et universale remedium ad omnia vitia exstirpanda et ad virtutes inserendas est *humilis* et *frequens oratio cum magna fiducia in Deum.*

Quare inculcandum omnino est poenitenti, ut tempore tentationis *statim* oret et cum fervore atque constantia auxilium divinae gratiae imploret.

Poenitentes pii inducendi sunt, ut sibi familiarem reddant usum precum iaculatoriarum atque frequenter per diem pia aspiratione ad Deum utantur (2).

2° Multum iuvat, imo necessarium est, *renovare frequenter propositum non peccandi.* Quare poenitens saltem mane non obiter, sed serio proponat cavere a peccato, imo saepius in die hoc propositum renovet; vespere autem examen conscientiae per aliquod tempus instituat, non perfunctorie, sed percurrendo singula diei tempora vel actiones, atque sincerum dolorem de omnibus peccatis eliciat.

3° *Frequens confessio*, quae post lapsum in peccatum mortale *statim* fiat, alias statis temporibus peragatur.

4° *Frequens accessus ad S. Communionem*, at cum debita praeparatione et gratiarum actione.

5° *Fuga malorum sociorum*, et conversatio cum piis et honestis; fuga periculorum et occasionum.

6° *Lectio piorum librorum;* meditatio veritatum aeternarum, vitae Christi, B. M. V. et Sanctorum.

7° *Recordatio frequens Dei* ubique praesentis; recordatio novissimorum, iuxta illud: « *In omnibus operibus tuis memorare novissima tua, et in aeternum non peccabis* » (3).

8° *Peculiarem devotionem profiteri* erga SS. Cor Iesu, B. M. Virginem, Angelum custodem. Quae ut melius exerceantur, pauca quaedam statuenda sunt, quae in hunc finem *constanter* fiant. Multo melius

(1) Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1825 ss.; Lehmkuhl, II, n. 44 ss.; Cappello, *Theol. past.*, p. 123.
(2) Cfr. Lugo, disp. 22, n. 20 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1825.
(3) *Eccli.*, VII, 40.

est enim pauciora constanter agere, quam plura sine constantia et ordine, sed iuxta genium et transitorias consolationes.

9° *Fiducia* et *perseverantia* etiam post relapsum *semper retinenda.* Nihil magis animum deprimit et vires spirituales imminuit, quam propter frequentes relapsus emendationem pro difficiliore vel quasi impossibili habere. Abiecta omni fiducia, quam homo in se ipso ponat, eo maior fiducia in Deo eiusque auxilio collocanda est, qui quo frequentiora et graviora peccata commissa fuerint, eo magis hominem lege sua urget, ut tandem aliquando a peccatis desistat, atque semper ad auxilium dandum paratus est.

Poenitens in poenam relapsus voluntariam satisfactionem, eamque praevie sibi constituere debet. Hoc remedium valde commendandum est, non solum contra peccata gravia, sed etiam contra culpas et imperfectiones leves, si quis ad perfectionem adspirat. Unde qui serio progressum facere cupit, si ex aliqua culpa suum propositum neglexit, sibimet absque ulla commiseratione statutam poenam infligere debet, atque ita defectum commissum abundanti compensatione diluet. Nihil peius, ad emendationem et serium progressum quod attinet, quam in hac re inconstantem se gerere (4).

520. Remedia specialia contra vitia et peccata praecipua. I. Contra superbiam. — 1. *Considera:* Quid fuisti? Nihil. Absurdum et impium est superbire ob dona a solo Deo accepta. — Quid habes quod non accepisti? Vitam, sanitatem, ingenium, scientiam, divitias, honores: omnia a Deo benefactore munificentissimo habuisti. Nihil est igitur de quo possis gloriari, nisi forte de peccatis, quae commisisti.

2. Superbia reddit hominem Deo odibilem, proximo contemptibilem, sibi inquietum et irascibilem. Humilitas e contrario conciliat homini Dei amorem: nam « *Deus superbis resistit, humilibus autem dat gratiam* » (5); proximum reddit sibi benevolum. Nihil enim homines magis exoptant, quam aliorum affabilitatem, et aliqualem in dictis et factis subiectionem: quae virtutes in sola humilitate radicem habent. Tandem secumfert veram animi pacem et quietem, quibus nihil iucundius homini accidere potest. Perpende igitur quale malum sit superbia, et quale bonum sit humilitas.

3. Superbia est omnium peccatorum initium, et finis, et causa, quia non solum peccatum est ipsa superbia, sed etiam quia nullum peccatum potuit, aut potest, aut poterit esse sine superbia. Insuper tale vitium reddit similem diabolo, qui est dux superborum; et

(4) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1825; Cappello, *op. cit.*, p. 128; Lehmkuhl, II, n. 447.
(5) I *Petr.* V, 5.

est signum et nota reprobationis aeternae. Vis in aeternum perire? Absit!

4. **Remedia**: 1° Imprimis valde hortandus est poenitens, ut destruat in seipso falsam, quam habet, existimationem de bonis naturalibus sive internis, sive externis, de quibus superbire soleat. Et quidem ad bona interna quod spectat, id obtinere poterit considerando proprium figmentum in sua origine, in suo statu praesenti, in suo fine, quatenus e sordibus fuit eductum, in sordibus enutritur, in sordes est reducendum. Quoad cetera naturalia bona, qualia sunt: pulchritudo, nobilitas natalium, gloria, census, scientia, id obtinebit, attente perpendendo quid reipsa sint in seipsis: scilicet *pulchritudo* est quid effimerum et instabile, labitur annis, morbis, animique moeroribus. *Nobilitas natalium* non est res propria, sed accepta a maioribus, morte tandem destruenda, quae sceptra ligonibus aequare consuevit. — *Gloria* est res vana, dependens ex aliorum aestimatione, laude, et plausu: saepe falsis et inconstantibus. — *Census* terrena est substantia, quae vel aerugine consumitur, ut aurum et argentum, vel putredine et vermibus, ut vestis; et quod ab his immune est, a furibus tollitur, ut lapides pretiosi. Insuper infelices reddit eum habentes et in complura vitia coniicit.

2° Perutilis est pia meditatio humiliationum Christi Domini; consideratio finis illorum qui in hac vita gloria, honore et opibus praestiterunt.

521. II. Contra avaritiam. — 1. *Considera:* Quid tibi praestat amor pecuniae? Num tibi pacem, felicitatemque comparat? Amoremne et benevolentiam proximorum tibi conciliat? Minime sane! Ipsa tua experientia edoceris te nullam diu noctuque requiem invenire, cum maximo salutis tuae temporalis periculo; proximis tuis odio, contemptui, exsecrationi esse. — E contrario, quantam animi suavitatem et consolationem expertus eris, et quam grata benevolentia circumdareris, si propria largiendo, aliis benefaceres, opportuna auxilia praebendo!

2. « *Avaro nihil est scelestius* » (6). Nec mirum: nam avaritia obscurat animi bona, omnesque destruit virtutes. Quin etiam ipsa est mater ferax vitiorum, imprimis iniustae usurae, ingratitudinis, crudelitatis, periurii, furti, etc. Quot et quanta ex uno facinore scatent crimina! Quantum prae ceteris scelestioribus hominibus exsecrabiles et odibiles sunt proximo et Deo, qui hoc vitium sectantur! Quid prodest tibi quod habes, si Deum, qui omnia dedit, non habes?

(6) *Eccli.*, x, 9.

3. « *Avarus non implebitur pecunia; et qui amat divitias, fructum non capiet ex eis* » (7). — Numquid divitias tuas tam cupide servas, ut vitae temporali in posterum consulas? Sed considera quam instabiles sint mundanae divitiae, et quam probabili iacturae et direptioni sint expositae! — Numquid sic inhias pecuniam, ut tuis heredibus prospicias? Verum, ut cetera omittam, visne tu tam sollicitam miseramque vitam agere, animamque in aeternum perdere, ut provideas heredibus saepe ingratis, prodigis, et ea abusuris?

4. **Remedia**: 1° Suadeatur poenitenti pia meditatio extremae paupertatis Christi, qui cum ditissimus esse potuisset, ut egenorum ultimus inter homines conversari voluit. Item consideratio voluntariae paupertatis eorum, qui Christi vestigia sequuti, omnia pro Eius amore bona pauperibus distribuerunt. Hi nimirum etsi nihil haberent, tamen omnia possidebant, scilicet virtutes et amicitiam Dei, quae solae homines vere divites efficiunt.

2° Nihil vero amittit, qui bona sua pauperibus elargitur. Aeterna Veritas ait: « *Qui dat pauperi, non indigebit* » (8); et alibi: « *Foeneratur Domino, qui miseretur pauperis* » (9). Ipsa experientia id confirmat.

3° Denique commendetur poenitenti societas habitualis et intima cum iis, qui absque prodigalitate laetam et vere christianam vitam degunt, atque consortium eorum qui beneficentia et commiseratione pauperes et infelices prosequuntur.

522. III. Contra luxuriam. — 1. Luxuria non solum spiritualia, sed etiam temporalia detrimenta gravissima secumfert. — Imprimis in *ordine spirituali*, non solum est causa cur amittatur gratia sanctificans, et consequenter amicitia Dei, at saepe etiam ipsa fides. Nam: « *Vinum et mulieres apostatare faciunt sapientes* » (10).

Hinc plerique haeretici et apostatae, non sunt nisi homines, qui antea fuerunt, vel saltem nunc sunt luxuriae dediti. — In *ordine temporali* luxuria sanitatem destruit, corpus deturpat, impotentes reddit ad recte cogitandum et laborandum. — Vide igitur in quantam animae et corporis miseriam incidunt luxuriosi! Deo evadunt odibiles, proximo contemptibiles, sibi inquieti et irascibiles, familiae et societati noxii et inutiles.

2. Luxuria cum radices fixerit, difficillime, absque speciali divinae gratiae auxilio, curari potest; imo lapsu temporis evadit quodammodo

(7) *Eccli.*, v, 9.
(8) *Prov.*, XXVIII, 27.
(9) *Ibid.*, XIX, 17.
(10) *Eccli.*, XIX, 2.

ignis inextinguibilis. Quare qui in tali vitio sunt habituati, periculo valde probabili damnationis aeternae se exponunt.

3. **Remedia**: 1° Si poenitens otiose vivat, ei iniungatur otii fuga: est enim otium pater omnium vitiorum, praesertim luxuriae. — Sed, non solum otium, verum etiam gula et intemperantia fomites sunt luxuriae. In Scripturis legitur: « *Luxuriosa res vinum, et tumultuosa ebrietas* » (11); et Paulus confirmat: « *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria* » (12). — Luxuria nasci potest etiam ex sermonibus, familiaritate cum personis alterius sexus; quo in casu patet huiusmodi occasiones vel removendas, vel, si removeri non possint, remotas reddendas esse.

2° Si poenitens morbo sive vitio sui temperamenti ad luxuriam trahatur, ordinarie ad medicum, praesertim si haec sit inveterata, confugiendum est.

Remedia physica ita enumerat *Antonelli*: « Duplex remedium, ait, praeberi potest, h. e. *hygienicum* et *mechanicum*. Regula hygienica princeps est: distrahere mentem, et corpus exercere usque ad defatigationem: hinc frequentes, immo quotidie protractae deambulationes, gymnastica, itinera, balnea frigida maris tempore aestivo, et quotidie brevissima lavacra totius corporis cum communi aqua, mentem ac spiritum optimis ideis imbuere; cum corpus vespere est defatigatum, somnus cito invadit usque ad mane.

« Lectum durum sit; supine non capiatur somnus; primo mane, vix somno excusso, necesse est cito surgere; vespere partialia frigida balnea (*semicupi*) multum conferunt. Si excitatio nervosa erectiones vehementes adducit, lotiones olei camphorati circum genitalia, aut spongia aqua frigida cum aceto super genitalia optimos effectus praebent. Quod attinet ad cibos necesse est adhibere cibos leves et facilis digestionis, scilicet ova, lac, carnes teneras et assatas, aves, leves pisces, teneras radices, cichoream; vitare cibos acres et irritantes, amylaceos, qui intestina dilatant, fructus, qui debilitant et gravant stomachum, et suinas carnes.

« Vespere melius esset abstinere a carnibus; non est bona chocolata, cum nimis nutriens sit, neve iuvant crustacei, cum nervei systematis sint excitantes. Item interdicuntur potiones alcoolicae, vina valde alcoolica, cerevisia, the, etc. Optima potio est aqua commixta vino veteri. Item vestes non debent esse nimis calefacientes, neque genitalia comprimere. Si haec omnia non sufficiunt, nonnullae medicinae attendendae sunt, ut bromurus kalii, et praesertim camphorae, lupilina, etc.

« His omnibus remediis *hygienicis* deficientibus, ad media *mechanica* confugiendum est, vel etiam ad operationes chirurgicas » (13).

(11) *Prov.*, XX, 1.
(12) *Eph.*, V, 18.
(13) *Medic. past.*, vol. II, n. 272 ss.

3° Cum nemo castus esse possit, nisi Deus specialem det gratiam, cumque luxuria sit tale daemoniorum genus, quod vinci non possit nisi *oratione* et *ieiunio*, remedia spiritualia *imprimis* sunt suggerenda. Nullum fortasse erit remedium spirituale magis efficax, quam frequens Communio: Eucharistia enim, tum indirecte, tum etiam directe, carnis libidinem temperat; quare merito vocatur *vinum germinans virgines*.

523. IV. **Contra iram.** — 1. Cur tam frequenter irasceris? nisi quia tolerare non vales ea quae tibi molesta aut noxia esse putas? Verum attente considera, si forte mala quae times, sint potius fictitia, quam realia. Multa enim accidunt, fiunt, dicuntur, quae nobis noxia vel iniuriosa existimamus, dum reipsa talia non sunt. — Etsi vero detur, realia et inevitabilia esse mala contra quae irasceris, numquid irascendo ea effugere poteris? Minime sane! Quae igitur evitari non possunt, per patientiam tolerabiliora reddi debent.

2. Iracundia omnia subvertit sive quae in coelis sive in terris: inde etiam oriuntur tot et tam impia maledicta in Deum et Sanctos; inde oriuntur tot et tam graves imprecationes in proximum, rixae, inimicitiae, iniustitiae. Nil igitur mirum, si in Sacris Scripturis iracundia inter vitia exsecratione digna recenseatur: « *Ira et furor, utraque exsecrabilia sunt* » (14).

3. Sunt et alia mala, quae saepe ex ira sequuntur: mentis obnubilatio, iudicii perversio, vultus deturpatio, deliquium, convulsiones, etc.

4. **Remedia** sunt: 1° Praeparare animum ad ea, quae ordinarie ad iracundiam provocare solent, fortiter et libenter toleranda: siquidem iacula, quae praevidentur, minus feriunt.

2° Considerare innumera mala, quae ex iracundia profluunt. — E contrario, perpendere bona physica et moralia, spiritualia et temporalia, quae mansuetudinis virtus secumfert.

3° Subiiciatur exemplum eorum, qui adversa patienter tolerando, aliorum aestimatione et amore gaudent, magna animi tranquillitate, paceque fruuntur, adeo necessaria ad officia sive erga Deum, sive erga proximum, sive erga seipsum fideliter et laudabiliter explenda.

4° Proponatur exemplum Sanctorum, et praesertim Christi, qui opere et verbis se omnibus exhibuit exemplar patientiae, qui, ut scribit S. Petrus, « *cum malediceretur, non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, tradebat autem iudicanti se iniuste* » (15). Subdit vero, ideo Christum passum esse, ut eius patientiam et mansuetudinem imi-

(14) *Eccli.*, XXVII, 33.
(15) I Ep. II, 23.

tari conemur. « *Christus passus est pro nobis, vobis relinquens exemplum, ut sequamini vestigia eius* » (16).

524. V. **Contra gulam.** — 1. Gula lapsu temporis omnia sive corporis sive animae bona destruit. Destruit bona corporalia: vires physicas, sanitatem, substantias, vitam ipsam.

2. Destruit animi bona, scilicet hebetat intellectum, pervertit iudicium mentis, animos efficit tardiores, eosque immani quadam stultitia ac dementia complet. Praeterea ad luxuriam, inhumanitatem, et ferociam animum inclinat. Vide igitur quot et quam gravia mala ex gulae vitio scateant! Hisce malis temporalibus superveniet tandem malum omnium maximum, quod est amissio aeternae beatitudinis.

3. Considera, e contrario, bonos effectus temperantiae: est remedium valde efficax ad morbos praeveniendos et curandos: sensitivos animi motus moderatur; virtutes largitur non solum morales, sed etiam civiles; praebet spiritui vitam atque hilaritatem; ingenium reddit vividum; acuit mentis aciem; iudicium rectius efficit, etc.

4. **Remedia:** 1° Imprimis hortandus est poenitens ut ciborum et potionum incitamenta, scil. suavitatem, varietatem, condimenta, etc., moderetur aut evitet; quantitatem vero *paulatim* imminuat. — Ex alia parte, suadendus est, ut cibis et potibus levibus et parum conditis utatur.

2° Moneatur ut saepe seria mente recogitet innumera mala, quae ex gulae vitio profluunt; utque, e converso consideret innumera bona, quae moderatus cibi potusque usus secumfert. — Prae oculis habeat etiam exemplum et eorum quorum Deus venter est, et eorum qui temperantiae et abstinentiae virtutem sectantur.

3° Tandem poenitens sedulo evitet societatem gulosorum: nihil enim magis pertrahit ad hoc vitium, vel in hoc confirmat, quam perversum aliorum exemplum.

525. VI. **Contra invidiam.** — 1. Quid boni, et quam utilitatem tibi repromittis ex hac tam detestabili passione? Numquid, quia aliis invides, proximus tuus bonis suis carebit, et tua erunt? Minime sane!

2. Considera nunc in quot et quam gravium malorum barathrum homo invidus se coniicit. Imprimis propriam inferioritatem atque vilitatem manifestat, siquidem qui aliis invidet, agnoscit se carere bonis, quae alii possident; dum, e contrario, raro invidetur eorum honoribus et fortunae, quorum vis non timetur. — Insuper homo invidus est

(16) *Loc. cit.*, 21.

homo inhonestus, siquidem inhonestum est quod quis nolit alteri, quod sibi vult. — Praeterea homo invidus se opponit Dei bonitati, quae maxime elucet in iis, quibus Deus sua bona largitur: qui enim aliis invidet, vult eos Dei donis privari, et consequenter Dei bonitatem et gloriam non manifestari.

3. Tandem homo invidus absque ulla requie miseram agit vitam, animum sua passione contorquet, corpus dilacerat et consumit, adeo ut diceres eum suo ipso peccato puniri. Se exponit hominum probro, incurrit in Dei odium, et consequenter se coniicit in proximum periculum aeternae reprobationis.

4. **Remedia:** 1° Cum contraria contrariis curentur, poenitenti suadendum est ut serio et sincere se affabilem gerat erga illos, quibus invidet; illis, data opportunitate, benefaciat atque opituletur; damna ab iis, si possit, avertat; pro eorum bono et prosperitate oret; Deo gratias agat pro beneficiis ab ipso eis collatis.

2° Insuper curet ut pia meditatione discat mundana parvipendere atque contemnere, atque simul in se excitet amorem bonorum aeternalium: qui enim ad aeterna animum habet conversum et ad ea adspirat, nequit caduca desiderare vel magnifacere, et proinde nequit ea invidere. — Consideret insanum esse inter tot ac tanta mala quae vitam circumstant et amaram reddunt, etiam ex aliorum prosperitate velle tormentum sumere. — Perpendat animo illum esse vere felicem, qui suo statu et conditione est contentus; illum vero nullam habere pacem, requiem, felicitatem, qui tristatur de bono illorum, quos putat, vel sunt se feliciores: semper enim in omni statu et conditione reperiuntur aliqui, qui magis felices esse vel apparere possunt, et proinde perpetuus angor, perpetua tristitia erit invido.

526. VII. **Contra acediam.** — 1. Cur tam anxie ad vitam corporalem conservandam et augendam adlaboras, dum de vita animae tuae nihil aut parum curas vel cogitas? Numquid minus erunt appetenda bona maioris momenti, quam minoris, seu corporalia? — Quid tandem tibi praestant bona corporalia, nisi aliqualem felicitatem temporalem, saepe vanam et incertam? dum e contrario spiritualia felicitatem certam, perfectam, et aeternam tibi comparant. Nonne igitur saltem pari modo et diligentia utraque est tibi appetenda et quaerenda?

2. Acedia enervat animum et corpus. Hinc qui spiritualiter languescunt, raro aggredi et perficere solent praeclara opera corporalia. E converso, cum gratia divina animae infusa mentem illuminet et acutiorem reddat, voluntati impulsum dat. Experientia teste, qui magis

spiritualiter vivunt magis etiam in artibus scientiisque proficiunt. Vide igitur quam insanum sit spiritualia negligere.

3. Verum acedia etiam multa mala moralia secumfert et exponit periculo aeternae damnationis.

4. **Remedia :** 1° Pia recordatio divinorum beneficiorum. Deus cuncta quae creavit, in hominum bonum et utilitatem, ex sola infinita sua bonitate, condidit. Christus per suam passionem et mortem nobis salutis aeternae praemia comparavit. Quis igitur non amantem redamet? Quis non redemptus diligat?

2° Meditatio brevitatis et incertitudinis vitae temporalis; consideratio vicinae mortis, quae aufert tempus operandi atque merendi. Post mortem quae seminaverit homo, haec et metet. Dum igitur tempus habemus, operemur bonum, scientes quod pro brevi et exiguo labore, qui a nobis exigitur, rependetur a Deo inmensa et aeterna merces atque felicitas, sicut expressit Apostolus, inquiens: « *Non sunt condignae passiones huius temporis ad futuram gloriam, quae revelabitur in nobis* » (17).

3° Saepe in mentem revocare mala sive spiritualia sive temporalia, in quae incidunt homines acediosi; et e converso considerare bona, quibus fruuntur ii qui, excusso tepore, Deo alacriter et fideliter serviunt. — Declinare deditos otio; conversari vero cum iis qui in divino servitio ferventes sunt. — Meditari exempla tot Dei servorum, qui longe iucundiorem vitam egerunt et agunt, quam qui in inertia et acedia vivunt. — Excitare se quotidie per firmum propositum ad Deo cum fervore serviendum, et aliquam sibi poenam imponere, si forte accidat ut propositum negligatur.

527. VIII. **Contra blasphemiam.** — 1. Considera: Lingua data est homini ad Deum benedicendum ac laudandum; tu vero ea uteris, proh pudor! ad Deum maledicendum et inhonorandum. — Tu audes in Deum, B. Virginem, ceterosque Sanctos talia proferre, quae in homines vel scelestissimos, et infames mulieres proferre non auderes. Dices: ego blasphemo ex impetu pessionis, vel quia iratus sum in proximum. Sed respondeo: Numquid licitum tibi erit ex impetu passionis Deum, Sanctosque maledicere?

Numquid cum es iratus in proximum tuum, maledicis patri aut matri tuae, aut aliis, qui nihil mali attulerunt? Minime sane! quia id saltem irrationabile putas. Cur igitur blasphemas Deum? Nonne amas Deum, patrem nostrum amantissimum? Nonne amas B. Virgi-

(17) *Rom.*, VIII, 18.

nem, matrem omnium affectuosissimam? Nonne amas Sanctos, quos advocatos apud Deum potentissimos habemus? Utique, respondes. Sed bene perspicis quod blasphemare non sit amare.

2. Blasphemia est locutio diaboli; ideo blasphemus merito assimilatur diabolo: cum hac tamen differentia, quod diabolus Deum blasphemat dum cruciatur; tu vero Illum blasphemas, dum beneficiis cumularis. Maxima et turpissima ingratitudo!

3. Blasphemia est gravissimum peccatum, quod directe Deum creatorem, benefactorem, et patrem offendit. Tu qui fortasse non audes patrem, benefactorem, et dominum terrenum maledictis impetere, quomodo divinum audebis?

4. Blasphemia est indicium hominis vulgaris. Puto quod tu nolis inter huiusmodi despectos homines computari; quin potius existimo quod optes, sicut ceteri homines, urbanum et benemoratum ab omnibus existimari.

5. **Remedia :** 1° Imprimis necesse est ut poenitens blasphemiis assuetus iram cohibeat: haec enim ordinarie incentivum blasphemiarum esse solet. Si vero propter temperamentum valde irascibile poenitenti haud facile sit iram refrenare, ei suadendum est ut saltem Dei vel Sanctorum nomini quid aliud indifferens substituat.

2° Curet sedulo ut tam pravam habitudinem deponat per ea media, quae magis efficacia in singulis casibus videbuntur, puta sibi imponendo, in casu relapsus, onus recitandi aliquas Dei laudes, e. g.: *Dio sia benedetto*, etc.; vel toties aliquam eleemosynam in pauperes erogando, quoties in blasphemias lapsus fuerit, vel ad confessionem peragendam accedendo, et similia.

528. IX. **Contra detractionem.** — 1. Scriptura dicit: « *Melius est nomen bonum, quam divitiae multae* » (18). Quare qui proximi famam laedit, maius peccatum patrat quam ille, qui aliena fortunae bona furatur aut rapit.

2. Detractio multa et gravia mala, saepe irreparabilia, affert illi qui diffamatur. Quare nil mirum si in Scripturis detractio inter res abominabiles recenseatur: « *Abominatio hominum detractor* » (19); ideoque valde odibilis est Deo, qui eam punit aeterno supplicio: « *Neque maledici regnum Dei possidebunt* » (20).

3. Quod attinet ad calumniam, merito aequiparanda est homicidio spirituali personae innocentis. Hinc in Scripturis talis detractio

(18) *Prov.*, XXII, 1.
(19) *Ibid.*, XXIV, 9.
(20) I *Cor.*, VI, 10.

comparatur cum mortifero serpentum et aspidum veneno (21). — Tu qui exhorres effundere sanguinem proximi, quamvis sit tuus inimicus acerrimus, non reformidabis occidere, ne dicam corpus, sed animam illius? Agnosce gravissimum iniustitiae peccatum.

4. **Remedia**: 1° Vitare sermones, quibus proximo detrahi solet.

2° Seria mente recogitare Deum saepe permittere ut qui proximo suo detrahit, et ipse detractionem patiatur. Christus enim explicite ait: « *Nolite iudicare, ut non iudicemini: in quo enim iudicio iudicaveritis, iudicabimini* » (22).

Quod saepe evenire etiam in praesenti vita, experientia docet. Et quamvis id iudicium detractori in hac vita non fiat, certo et quidem gravius in altera fiet.

3° Detractio, etsi interdum ex mera levitate proveniat, tamen saepius ex superbia, odio et inimicitia procedit; quare suggerantur quae ad huiusmodi vitia exstirpanda supra dicta sunt, vel quae infra erunt dicenda.

529. X. **Contra odium.** — 1. Cur odium foves in tuum proximum? cur acceptas iniurias vindicare cupis? Forsan quia proximus damnum aut iniuriam tibi intulit. Sed numquid tali pacto rem tuam recuperare, vel iniuriam tibi illatam propulsare poteris? Minime sane! Sic agendo mala tua multiplicas, et quidem quin finem, quem intendis, assequaris. Id quam stultum sit, nemo non videt.

2. Si forte tu damnum vel iniuriam proximo tuo intuleris, nonne desideras tibi veniam dari? Utique, respondes. Cur ergo non sic te geris erga proximum tuum, quemadmodum velles illum se gerere erga te? *Quod tibi vis fieri, alteri feceris.* — Nonne tu pluries Deum offendisti? Et quid a Deo nunc petis, nisi veniam tuorum peccatorum? Iamvero velle sibi a Deo culpam dimitti, et nolle proximo veniam dare, est quid prorsus irrationabile atque inhonestum. Imo est etiam periculosum, ne Deus tibi peccata tua dimittat. Quid enim oras, cum orationem dominicalem profers? Nonne dicis: *Dimitte nobis debita nostra, sicut et nos dimittimus debitoribus nostris*? Hinc Christus expresse ait: « *Si non dimiseritis hominibus, nec Pater vester dimittet vobis peccata vestra* » (23).

3. Certe tu approbas et laudibus extollis eos qui in bello victoriam de hostibus reportarunt. Sed nonne victoria admirabilior et laudabilior est illa, quae refertur de seipso, seu de propriis passionibus? *Vincere seipsum:* haec est maxima victoria. Hoc quod ipsi philosophi pa-

(21) *Eccle.*, x, 11; *Ps.* xiii, 3.
(22) *Matth.*, vii, 1 s.
(23) *Matth.*, vi, 15.

gani agnoverunt, tu, christiane, agnoscere non vis? Dices, dare veniam, maximum est sacrificium. Haud inficior. Verum ex eo quod sit maximum sacrificium, etiam nobilior, gloriosior et Deo gratior erit victoria.

4. Numquid mandata, minas, et exempla Christi violare aut parvipendere audebis? Minime! respondes, quia inter bonos et fideles christianos vis recenseri. Iamvero audi in hac re mandatum Christi: « *Ego autem dico vobis: Diligite inimicos vestros, benefacite his qui oderunt vos: et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in caelis est* » (24). Audi minas: « *Sic et Pater meus coelestis faciet vobis, si non remiseritis unusquisque fratri suo de cordibus vestris* » (25). Audi tandem exemplum Christi, qui in cruce moriens rogavit veniam a Patre suo pro suis crucifixoribus, quos innumeris beneficiis cumulaverat.

5. Tu quidem desiderio desideras internam pacem habere. Sed quid efficiunt in animo odium et sensus vindictae? Animam perturbant, dilacerant, crudeliter torquent. Depone igitur hos pravos sensus, si pacem, tranquillitatemque assequi cupis. Teste experientia, qui sincere dant veniam inimico, eique reconciliantur, verum et intimum gaudium experiuntur.

6. **Remedia**: 1° Removere per aptas mentis divagationes aut per fugam occasionis memoriam acceptae iniuriae, vel personae invisae, statim ac ea insurgat; et si tenaciter persistat, ad orationem confugere.

2° Orare Deum pro offensore vel persona invisa, eique, data opportunitate, benefacere, iuxta Christi mandatum: « *Diligite inimicos vestros, benefacite his, qui oderunt vos, et orate pro persequentibus et calumniantibus vos, ut sitis filii Patris vestri, qui in caelis est; qui solem suum oriri facit super bonos et malos, et pluit super iustos et iniustos. Si enim diligitis eos qui vos diligunt, quam mercedem habebitis? nonne et publicani hoc faciunt?* » (26).

3° Si odium et sensus vindictae oriantur, ut ordinarie fit, ex passione irae, suggerantur quae superius dicta sunt quoad eos, qui hac passione afficiuntur (n. **523**).

530. XI. **Contra mendacium.** — 1. Considera: Homo mendax, non secus ac homo blasphemus directe offendit Deum, qui est ipsa Veritas; et si sit christianus, offendit directe etiam proprium Caput, seu Christum, qui de se ait: « *Ego sum via, et veritas, et vita* » (27). Nil igitur mirum,

(24) *Matth.*, v, 44.
(25) *Ibid.*, xviii, 35.
(26) *Ibid.*, v, 44 ss.
(27) *Ioan.*, xiv, 6.

si mendacium abominetur Dominus: « *Abominatio est Domino labia mendacia* » (28).

2. Homo mendax sibi ipsi maximum damnum temporale infert. Ei enim, qui mendax ab aliis agnoscitur, etiam cum vera dicit, fides non praestatur. Praeterea fit omnibus odibilis: etsi enim homines interdum alios decipere quaerunt; nunquam tamen amant et sinunt ab aliis decipi. Sed praesertim hominibus probis et honestis odio est, iuxta illud: « *Verbum mendax iustus detestabitur* » (29).

3. Homo mendax est similis diabolo, qui appellatur et est pater mendacii. « *Vos ex patre diabolo estis... Cum loquitur mendacium, ex propriis loquitur, quia mendax est, et pater eius* » (30). Mendacium occidit animam mentientis: « *Os quod mentitur, occidit animam* » (31).

4. **Remedia**: 1° Etsi non omnia mendacia occidant animam, seu sint peccata mortalia, tamen qui mendaciis levibus assuescit, paulatim in mendacia gravia decidet. Itaque id poenitens serio perpendat, atque consideret innumera mala e mendaciis gravibus derivantia.

2° Quoties poenitens, data opera, aliquod mendacium proferat, statim illud rectractet, et sibi aliquam poenam imponat.

3° Animo recogitet quae aiebat Apostolus: « *Propter quod deponentes mendacium, loquimini veritatem unusquique cum proximo suo, quoniam sumus invicem membra* » (32). Scil., quemadmodum in corpore physico unum membrum aliud membrum non decipit, ita inter se gerere debent christiani, utpote membra eiusdem corporis mystici idest Ecclesiae, cuius Caput est Christus.

531. XII. **Contra furtum.** — 1. Scriptum est: « *Non furtum facies* » (33). Quae prohibitio ab ipsa natura confirmatur. Omnes enim, etiam adolescentuli, intime praesentiunt res alienas esse inviolabiles; neque magis reformidant, quam fures appellari. Hinc est quod furta ordinarie modo clandestino patrantur: *nocte latent fures*.

2. Cum agitur de rebus alienis non subripiendis, valere debet regula: « *Quod tibi fieri non vis, alteri ne feceris* ». Iamvero quid tu cogitares vel faceres, si alii substantias tuas eriperent? Id certe ad iustam iram te provocaret; et tu ad rem tuam repetendam, etiam iudicem adires. Itaque sic te geras erga alios, quemadmodum erga te alios se gerere cupis.

(28) *Prov.*, XII, 22.
(29) *Ibid.*, XIII, 5.
(30) *Ioan.*, VIII, 44.
(31) *Sap.*, I, 11.
(32) *Eph.*, IV, 25.
(33) *Ex.*, XX, 15.

3. Praeterquam in poenam infamiae, in quam incidunt fures, si detegantur, et in poenas temporales, quibus fures a civili potestate mulctantur, incurres, idque longe gravius est, etiam in iram Dei, qui furtum maxime detestatur, et consequenter in poenam aeternam. Dicit enim Scriptura: « *Neque fures regnum Dei possidebunt* » (34).

4. **Remedia**: 1° Etsi non omnia furta aeternam damnationem mereantur, tamen qui parvulis furtis assuescunt, ad furta etiam ingentia paullatim devenient. Neque rarum est, ad facilius furandum homicidia aliasve maximas iniustitias patrari.

2° Perpendat serio poenitens poenas et mala, quae ex furto, quod detegatur, oriri possunt, praesertim diffamationem non modo sui, sed etiam totius familiae: talia enim delicta, in populi aestimatione, etiam in proprios coniunctos redundant. — Consideret etiam res male partas, experientia ipsa teste, « *in farinam diaboli* », ut aiunt, tandem resolvi.

3° Suadendum poenitenti ut rebus propriis sit contentus; quarum semper sufficientiam habebit, si christiane vivat. Deus enim, cui est cura de omnibus, tanto magis providet hominibus, qui in Eo confidunt, Eique fideliter serviunt, ut etiam experientia testatur.

4° Eadem opponenda et suggerenda sunt, si agatur de poenitente, qui nolit data sibi in mutuum, vel commodata, vel inventa restituere.

ARTICULUS IX.

De obligatione supplendi et corrigendi defectus in confessione commissos.

532. Varii defectus eorumque commensuratio. — 1. Defectus a confessario commissi reduci possunt ad tres classes:

1° Defectus qui **ad valorem sacramenti** pertinent, v. g. si confessarius absolvat sine iurisdictione et quidem in casu quo Ecclesia non supplet (cfr. n. **337** ss.).

2° Defectus qui **damnum tertio** vel **poenitenti** afferunt, ut si non obligavit ad restitutionem debitam vel obligavit ad indebitam.

3° Defectus qui nec valori sacramenti obsunt, nec ulli detrimentum afferunt, sed tantum nocent **integritati confessionis**, ut si omisit interrogationes necessarias de numero vel specie peccatorum (1).

(34) I *Cor.*, VI, 10.

(1) Cfr. Lugo, disp. 22, n. 50 ss.; S. Alph., VI, n. 619; Sporer, part. 3, cap. 6, n. 803.

2. Variae circumstantiae considerari debent, ut gradus obligationis in reparandis defectibus rite determinari queat. Scil.:

1° Defectus commissus potest esse **culpabilis** vel **inculpabilis**, **graviter culpabilis** vel **leviter** tantum. Palam est, multo maiorem esse obligationem confessarii, qui ex gravi culpa, quam eius, qui citra culpam aut solum cum levi defectum commisit.

2° Defectus committi potest vel **positive**, aliquid agendo, vel **negative**, aliquid omittendo, quod faciendum erat.

3° Confessarius teneri potest ad corrigendos defectus aut **ex iustitia** aut solum **ex caritate**. Cum obligatio iustitiae gravior sit quam obligatio caritatis, illa etiam cum gravi incommodo urget, si defectus commissus fuerit cum gravi culpa.

Tenetur **ex iustitia**: *a*) si defectus versatur circa valorem sacramenti; *b*) si *positiva* actione confessarius influxit in damnum tertii vel poenitentis.

Tenetur **ex caritate**: *a*) si defectus versatur circa integritatem confessionis aut circa alia quae ad valorem sacramenti haud spectant; *b*) si *negative* tantum influxit confessarius in damnum poenitentis vel tertii.

Contingere potest, ut ex commisso defectu poenitens *nullum animae periculum* subeat, v. g. si sanus in bona fide exsistens invalide absolvatur; nam ubi postea ad S. Communionem attritus accedet, gratiam sanctificantem consequetur, vel saltem per sequentem absolutionem peccata illa indirecte remittentur.

Sed potest etiam accidere, ut ex defectu commisso poenitens subeat *periculum salutis*, ut si moribundus, qui aliud sacramentum suscipere nequit, invalide absolvatur (2).

533. An et quomodo defectus commissus corrigi possit ac debeat. — 1. Alii defectus, inscio poenitente, corrigi possunt, ut si non absolutus redeat ad eundem confessarium.

Alii corrigi nequeunt, nisi confessarius cum poenitente loquatur, v. g. si indebite ad restitutionem eum obligavit vel ab ea facienda deobligavit. Tunc videndum imprimis, num sit loquendum de re, quae est sub sigillo sacramentali necne. Si primum, loqui non licet, nisi prius petita et obtenta fuerit licentia poenitentis; si alterum, id non requiritur, saltem per se et generatim loquendo.

2. Sunt defectus qui corrigi debent *etiam* extra confessionem; alii, e contra, satis est, ut reparentur *intra* confessionem.

(2) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 7, n. 2 ss.; Lugo, disp. 22, n. 73 ss.; Ball.-Palm., V, n. 551 ss.

Reparatio *extra confessionem*, quantum fieri potest, vitanda est, cum et confessario et poenitenti molesta sit. Unde si poenitens ad confessarium rediturus praevideatur, nec periculum sit in mora, longe melius est ut res in sequenti confessione componatur.

3. Contingere potest, ut confessarius non cognoscat poenitentem vel tertiam personam, cui damnum illatum est; tunc nihil remanet, nisi ut confessarius de culpa, si quam commisit, sincere doleat remque totam Deo commendet (3).

534. Defectus circa valorem sacramenti. — 1. Si defectus commissus fuit *ex culpa gravi* et *grave damnum* animae ex illo poenitenti obvenit aut timetur, confessarius per se tenetur **sub gravi**, et quidem etiam **cum notabili incommodo**, ad illum reparandum.

Haec obligatio per se oritur *ex iustitia*, quia confessarius debet ex iustitia rite dispositis absolutionem impertire (n. **513**), ac proinde eadem obligatione tenetur, ubi advertat se forte huic debito non satisfecisse (4).

Igitur confessarius, qui v. g. moribundum mortali peccato irretitum invalide absolvit, debet eum adire atque defectum reparare.

In hoc casu, uti generatim quando nullitatis ratio fuit defectus ab ipso confessario admissus, necesse non est ut praevie exquiratur a poenitente licentia loquendi; cum ad *sigilli* materiam nullatenus pertineat, quod confessarius dicat se non absolvisse aut in danda absolutione errasse.

At si ratio nullitatis fuit defectus poenitentis, eius *licentia* petenda est, quia potest esse invitus quominus huiusmodi defectus ei in memoriam revocetur.

Si poenitens redeat *ad confitendum penes eundem confessarium*, hic eum inducat tantum ut se iterum generice accuset de peccatis in praecedenti confessione accusatis ac de iisdem iterum doleat; atque ita, etiam omissa monitione de invaliditate prioris confessionis, directe absolvitur ab omnibus peccatis.

Non licet tamen iterum absolvere, *nulla* praemissa *monitione* aut *nova confessione*, poenitentem qui post aliquod temporis intervallum iterum redit; quia, cum potuerit novum peccatum committere, sacramentum periculo nullitatis temere exponeretur.

Si eiusmodi infirmus, qui nullam aut invalidam recepit absolutionem,

(3) Cfr. Lugo, disp. 22, n. 50 ss.; Suarez, disp. 32, sect. 6, n. 3 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1785; S. Alph., VI, n. 619.

(4) Cfr. Lugo, disp. 22, n. 58; Viva, *De poenit.*, q. 8, art. 5, n. 10; Sporer, part. 3, cap. 6, n. 803; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1785; S. Alph., VI, n. 619; Coninck, disp. 8, dub. 17, n. 143.

S. Ligorius (*l. c.*) refert duas sententias. At DD. dissensus facile explicatur et componitur, si diversi casus attendantur, qui ab iisdem DD. considerati fuerunt, quorum alii reparationem exigunt etiam cum gravi incommodo, alii non.

Praeterea notandum, eundem S. Doctorem minus recte citare (*l. c.*) Corduba, Navarrum, Hurtadum, S. Antoninum et Suarez.

postea viaticum, praesertim vero extremam unctionem recepisset, non deberet *necessario* moneri de defectu, quia grave damnum non pateretur, cum per viaticum rite susceptum ac potissimum per extremam unctionem iam iustificatus supponi possit ac debeat (5).

2. Si defectus commissus fuit *sine culpa* aut *cum levi* tantum *culpa*, confessarius, etiam supposito gravi damno poenitentis, **non semper** tenetur ad eum reparandum **cum gravi incommodo.** Urget obligatio etiam cum gravi incommodo, si poenitens, v. g. moribundus invalide absolutus, sit *in periculo moriendi in statu peccati mortalis* (6).

Utrum *in* confessione, an *extra;* num *de licentia* poenitentis necne defectus reparandus sit, vide n. **533.**

3. Si *nullum damnum* poenitenti ortum est ex errore commisso a confessario, ut v. g. si bona fide is absolvit a peccatis reservatis debita carens facultate, vel si poenitens post confessionem factam sacerdoti qui iurisdictione carebat, alii iurisdictione praedito confessus est, etc., longe minor est obligatio reparandi quam in casu praecedenti, ubi nempe agebatur *de gravi damno* poenitentis orto ex errore confessarii.

Huc spectant quae infra dicentur (n. **536** s.).

535. Defectus circa integritatem sacramenti. — 1. Defectus sive culpabilis sive inculpabilis **circa integritatem sacramenti** commissus **positive,** v. g. si confessarius dixit species vel circumstantias, dictu necessarias, non esse accusandas, reparari debet, cum praevia poenitentis licentia, **etiam extra confessionem,** dummodo id fieri possit *sine gravi damno aut scandalo.*

Ratio *primi* est, quia quisque tenetur causam mali, quam ipse posuit, removere; ratio *secundi*, quia grave damnum poenitentem a servanda integritate, ergo a fortiori etiam confessarium ab illa procuranda excusat (7).

2. Defectus sive culpabilis sive inculpabilis circa integritatem **negative** commissus, v. g. si confessarius non interrogavit de specie et numero, si poenitentiam non imposuit, etc., *extra confessionem* reparari *non debet.*

Nam obligatio procurandi integritatem *per se* et *directe* afficit poenitentem, et solum *indirecte* confessarium, vel si per se confessarium quoque afficit, eum afficit tantum *in confessione* tanquam ministrum

(5) Cfr. Viva, *De poenit.*, q. 8, art. 5, n. 10; Salmant., tract. 6, cap. 12, n. 56; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1785; Noldin, III, n. 402.

(6) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 6, n. 7; S. Antonin., part. 3, tit. 17, cap. 21, § 3; Vasquez, q. 93, art. 3, dub. 8, n. 7 s.; Bonacina, *De poenit.*, q. 7, punct. 6, n. 4.

(7) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 6, n. 15 ss.; Lugo, disp. 22, n. 75 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1179; S. Alph., VI, n. 620; Ball.-Palm., V, n. 557 s.

sacramenti. Cum igitur in casu ipse non sit causa *efficax* damni, utpote *negativa*, satis est, ut in alia confessione tanquam minister sacramenti defectum corrigat, *si possit absque gravi incommodo.*

3. **In praxi,** etiamsi confessarius causa *positiva* fuerit ob quam poenitens integre confessus non sit, *regulariter* non tenetur *extra confessionem* reparare defectum, quia *grave damnum* tum ex parte poenitentis, cui monitio afferet molestiam, tum ex parte confessarii, qui sine detrimento honoris et famae monere nequit, vix unquam deerit: idcirco *causa excusans* ordinarie semper exsistet (8).

Eo vel magis quod nulla aut exigua videtur utilitas in illa monitione, quae fiat tantum ne in sequentibus confessionibus materialis integritas violetur; nam alter confessarius interrogabit profecto poenitentem, si is forte, ob errorem quo imbutus est, speciem peccatorum declarare omittat, atque ita hunc errorem auferet.

Practice haec regula servetur:

1° Si poenitens iterum *confitetur apud eundem confessarium,* is *debet* defectum praecedentis confessionis corrigere; in praesenti enim confessione interrogare debet de iis, quae advertit a poenitente per ignorantiam sive errorem omitti.

2° Si *ad eundem confessarium non redit* poenitens, monitio *extra confessionem* omitti potest, cum illa sine gravi damno certo vel saltem probabili poenitentis et confessarii *ordinarie* fieri nequeat.

536. Defectus circa obligationem poenitentis. — 1. Si confessarius **positive** et **culpabiliter** (culpa theologica gravi) induxit poenitentem in errorem ex quo derivetur **damnum tertii** vel **ipsius** poenitentis, v. g. si a restitutione indebite solvit aut consilium nocivum dedit, debet **ex iustitia** corrigere errorem etiam **cum gravi incommodo.** Confessarius enim est causa *efficax* et *iniusta* damni.

Si culpabiliter correctio negligatur, trahit secum onus *restitutionis.*

Error corrigi seu reparari debet *in confessione*, si poenitens rediturus speratur; secus, petita et obtenta prius licentia, *extra confessionem*, si non putatur reversurus ad eundem confessarium vel reversurus tantum, quando damnum reparari iam non poterit.

In specie, si *errorem* aliquem *docuit* confessarius, ex. gr. respondendo quaestioni quam poenitens occasione confessionis posuit, ut si falso dixerit cras non esse ieiunium, tenetur saltem sicut quilibet alius errorem hunc corrigere, dummodo id *commode* possit, ne poenitenti aut alii inde occasio sit violandi *materialiter* aliquam legem.

(8) Lugo, disp. 22, n. 74; Suarez, disp. 32, sect. 6, n. 8; Lacroix, n. 1779; Ball.-Palm., V, n. 558 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 378; Merkelbach, *op. cit.*, p. 101 ss.

Ubi adsit periculum peccati *formalis* aut *eversionis fidei* vel *morum*, v. g. si confessarius ex errore dixerit hunc librum non esse nocivum, maius incommodum requiritur ad omittendam correctionem, quam ubi timetur malum multo minus, nempe *materialis* tantum legis transgressio (9).

2. Si confessarius per errorem fuit causa **efficax** quidem, at **non iniusta,** i. e. *absque culpa* theologica aut cum *levi* tantum, damni ipsius poenitentis vel tertii, tenetur *ex iustitia* defectum reparare, sive intra sive extra confessionem; sed **non tenetur cum tam gravi incommodo,** uti si error fuisset graviter culpabilis.

Ratio *primi* est, quia quilibet ex iustitia debet impedire, ne ex sua actione alteri damnum obveniat; ratio *secundi*, quia culpa formalis aut nulla aut levis tantum fuit; porro incommodum proportionatum sit oportet ipsi culpae (10).

3. Si confessarius erravit **negative,** quatenus v. g. omisit monitionem de restitutione facienda, de proxima occasione relinquenda, etc., tenetur huiusmodi errorem corrigere. Quilibet enim debet rationabili modo impedire ne ex sua actione vel omissione alii incitentur ad legem Dei et Ecclesiae, etiam solum materialiter, violandam, et ne inde sequatur damnum alicuius personae.

Haec obligatio *non est ex iustitia*, neque erga poenitentem, quia heic, seclusa positiva consultatione poenitentis, non agitur de obiecto quasi-contractus inter confessarium et poenitentem; neque erga tertium, qui forte damnum patitur, quia confessarius non est constitutus ut curet utilitatem aliorum, ideoque omittens ex. gr. monitionem de restitutione facienda, non omittit aliquid quod debeat creditoribus, sed solum quod debeat poenitenti ad bonum animae eius (11).

Agitur de obligatione *ex caritate*. Qui *cum culpa theologica* monitionem omisit, tenetur defectum reparare *cum maiore incommodo* quam qui illam *sine culpa* omisit; ac proinde hic rarius quam ille tenebitur ad reparationem extra confessionem faciendam, cum id *semper* sat notabile incommodum afferat; nec unquam id licet propter *sigillum* sacramentale, nisi poenitens rogatus consensum dederit ut confessarius cum eo rursus loquatur de auditis in confessione (12).

(9) Cfr. Suarez, *l. c.*, n. 5 ss.; Lugo, disp. 22, n. 66 ss.; S. Alph., VI, n. 621; Bonacina, q. 2, punct. 11, n. 15; Noldin, III, n. 404; Ball.-Palm., V, n. 555.

(10) Suarez, disp. 32, sect. 6, n. 8 s.; Lugo, disp. 22, n. 60; S. Alph., VI, n. 621; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1781.

(11) Cfr. S. Alph., VI, n. 621; Lugo, disp. 22, n. 60 ss.; Coninck, disp. 8, dub. 17, n. 144.

(12) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 6, n. 8 s.; Sanchez, *Decal.*, lib. I, cap. 6, n. 5; Azor, part. 3, lib. 4, cap. 16, q. 7; Coninck, disp. 8, dub. 17, n. 144; Lugo, disp. 22, n. 67.

537. An et quando confessarius teneatur ad restitutionem ob defectum commissum. — 1. Confessarius tenetur ad **restitutionem** sive erga poenitentem sive erga alium, qui damnum passus est, in hisce casibus:

1° Si **cum gravi culpa** poenitentem **positive** deobligavit a restitutione facienda, et postea errorem non retractavit.

In huiusmodi casu confessarius debet imprimis *ex iustitia*, etiam *cum gravi incommodo* (dummodo agatur de materia gravi), errorem corrigere, quia unusquisque impedire debet ne ex sua actione aliis damnum sequatur. Quodsi facere omisit, damnum ipsum, ex suo errore secutum, reparare tenetur, cum sit causa *efficax, culpabilis* et *iniusta* damni.

2° Si **absque culpa** poenitentem **positive** deobligavit a restitutione facienda, et *postea* errorem *cum gravi culpa* non retractavit, quamvis *commode* potuisset eum corrigere.

In hoc casu tenetur imprimis confessarius *ex iustitia* errorem retractare, si *absque gravi incommodo* potest.

Si nequit retractare *sine gravi incommodo*, ad restitutionem non tenetur, quia et error et omissa eiusdem retractatio inculpabilis est.

Si vero non retractat errorem *ex culpa*, licet nempe *commode* possit, profecto ad reparationem damni tenetur, non quidem ratione erroris prius commissi, qui erat inculpabilis, sed ratione omissae retractationis, quae, supposita gravitate damni, est graviter culpabilis contra iustitiam.

3° Si **cum gravi culpa** poenitentem **positive** obligavit ad restitutionem faciendam, ad quam non tenebatur.

Etiam in hoc casu, ut supra, debet imprimis confessarius *ex iustitia* et *cum gravi* quoque *incommodo* (si materia est gravis) errorem corrigere. Quod si facere omittit, debet reparare ipsum damnum, cuius ipse est causa efficax, iniusta, culpabilis (13).

2. Si confessarius poenitentem **non monuit** de restitutione facienda, licet forte ex gravi culpa, **non tenetur** restituere; nam eatenus debet restituere is, qui damnum alienum non impedivit, quatenus *ex officio* illud impedire teneatur. At confessarius non tenetur ex officio impedire damnum quod alteri obvenit ex omissa poenitentis restitutione (14).

(13) Cfr. S. Alph., VI, n. 621; Lugo, disp. 22, n. 60 ss.; Viva, q. 8, art. 5, n. 10; Sporer, part. 3, cap. 6, n. 805; Ball.-Palm., V, n. 565.

(14) Suarez, disp. 32, sect. 6, n. 8 ss.; Lugo, disp. 22, nn. 60, 65, 67; Lessius, *De iust. et iure*, lib. II, cap. 13, n. 78; Azor, part. 3, lib. 4, cap. 16, q. 7; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1781; Sanchez, *Decal.*, lib. I, cap. 6, n. 5.

CAPUT XV.

DE DIVERSA AGENDI RATIONE CONFESSARII CUM VARIIS POENITENTIBUS

538. Ratio agendi cum diversis poenitentibus eosque in via salutis et perfectionis dirigendi ex multiplici capite diversa esse potest ac debet, scilicet

1° diversa **pro diversa indole et ingenio,** ita ut, qui indole cholerica, phlegmatica, melancholica utuntur, non eadem ratione tractandi sint in remediis, quae praescribuntur ad vitia exstirpanda, aut in aliis adhortationibus et monitis, quibus in via perfectionis dirigendi: alii enim sunt erigendi, alii reprimendi;

2° diversa **pro diversa conscientia habituali,** ita ut diverso modo tractandi sint qui laxa et qui scrupulosa conscientia laborant;

3° diversa **pro diverso statu et vitae conditione poenitentium,** prout hi clerici vel laici sint, patresfamilias aut filii, domini vel famuli, etc.;

4° diversa **pro diversis obligationibus,** quae extrinsecus poenitentibus oriri possunt, v. g. in condonandis iniuriis, in restitutione facienda, etc.;

5° diversa **pro diverso poenitentium statu ac dispositione,** ita ut confessario peculiares difficultates inde obveniant.

Huiusmodi difficultates praecipuae sunt: *a) deprehendendi necessariam in poenitente instructionem*, ut in pueris, rudibus, etc.; *b) diiudicandi necessariam poenitentis dispositionem*, ut in recidivis et occasionariis; *c) conservandi atque augendi poenitentis dispositionem*, ut in tentatis et afflictis, vel piis; *d) praecavendi extremi periculi*, ut in moribundis.

Haec distinctis articulis exponemus.

ARTICULUS I.

De agendi ratione confessarii cum consuetudinariis et recidivis.

539. Quinam dicatur consuetudinarius. — 1. *Consuetudinarius* sive *habitualis* ille dicitur, qui ex peccatorum eiusdem generis frequentia seu repetitione pravam inclinationem sive habitum contraxit eadem peccata patrandi (1).

2. Unde *consuetudo* sive *habitus* peccandi est quaedam facilitas et inclinatio, ex repetitis peccatis inducta, eadem peccata committendi.

Igitur ad consuetudinem constituendam duo elementa concurrunt: 1° frequentia seu repetitio peccatorum eiusdem generis; 2° quaedam distantia et simul propinquitas inter singula peccata. Haec enim saepius iterata non inducunt consuetudinem, nec si nimis ab invicem distent, nec si nimis propinqua sint, ut ex. gr. si quis eadem die illa patret, postea vero omittat.

3. Quando prava consuetudo contracta censeatur, nequit certa ac determinata regula definiri. Id enim ex triplici capite dependet: 1° *ex indole personae* quae peccat; 2° *ex longiore aut breviore tempore*, quod inter peccata habetur; 3° *ex diversa peccatorum natura*.

Sane quo facilius aliquod peccatum committitur, eo plures actus intra certum tempus necessarii sunt ad consuetudinem contrahendam; et cum facilius patrentur peccata interna quam externa, peccata oris quam alia, generatim plures actus requiruntur ad inducendam consuetudinem in peccatis internis et oris, quam in ceteris externis.

Communiter DD. hanc regulam assignant:

1° Qui per notabile tempus, v. g. per integrum annum, quinquies in mense peccatum externum commisit, imo in materia luxuriae qui bis vel semel in mense per annum peccavit, habitum pravum contraxisse censendus est.

2° Qui semel quotidie per tempus longius pravis cogitationibus et desideriis vel blasphemiis peccat, consuetudinarius existimatur; item qui haec peccata ter vel quater in hebdomada per notabile tempus patrat.

3° Qui, e contra, quater aut quinquies in mense per annum pravis desideriis vel blasphemiis peccat, consuetudinarius non censetur (2).

(1) Cfr. S. Alph., VI, n. 459; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1820; Ball.-Palm., V, n. 132; Ter Haar, *De occasionariis et recidivis*, Taurini-Romae, 1927.

(2) Cfr. S. Alph., *Praxis confess.*, cap. 5, n. 70; Ball.-Palm., V, n. 131; Noldin, III, n. 392.

540. An et quando consuetudinarius absolvi possit ac debeat. — 1. Quilibet *consuetudinarius* potest et per se debet absolvi, quamvis nulla emendatio praecesserit, dummodo hanc serio proponat, i. e. dummodo sit vere dispositus (3).

Ratio est, quia prava consuetudo non est peccatum, sed proclivitas et inclinatio ad peccatum, et optime consistere potest cum vera animi dispositione. Quae dispositio nec praeteritum nec futurum tempus respicit, sed *praesens* dumtaxat. Ideoque, cum ad absolutionem conferendam nihil aliud requiratur ex parte poenitentis quam ut ipse sit rite dispositus, logice consequitur, eundem absolvendum esse, ubi serio emendationem proponat seu veram exhibeat animi dispositionem.

Haec doctrina, iuxta ea quae alibi dicta fuerunt (n. **498**), non solum probabilis aut probabilior est, sed certa omnino.

2. Quidam veteres dicunt huiusmodi consuetudinarium absolvi non posse, nisi prius habitum pravum deposuerit et relapsus emendaverit (4).

At manifestus est error sive aequivocatio. Sane vitae emendatio est quidem optimum signum dispositionis, sed neque unicum est neque proinde necessarium, cum etiam ante emendationem vera cordis dispositio haberi possit.

Nonnulli censent requiri in consuetudinariis signa *extraordinaria*, ut absolvi queant. Sed in hac quoque opinione aequivocatio evidens est. Nam consuetudinarius vel est rite dispositus, vel non.

Si *primum*, ex generali doctrina de qua alibi dictum fuit (n. **498**), absolvendus est, sive signa ordinaria ostendat sive extraordinaria; si *alterum*, absolvi nequit, non quidem quia caret signis extraordinariis, sed quia praecise vere dispositus non apparet.

Quidam docent consuetudinario denegandam esse absolutionem, si media a confessario prudenter proposita et ad consuetudinem vincendam necessaria adhibere recuset (5).

Haec doctrina verissima est. At etiam heic habetur quaedam aequivocatio; nam id non solum valet de consuetudinario, verum etiam de *quolibet* poenitente qui certam et gravem obligationem implere renuat.

3. Nonnulli putant consuetudinario denegandam esse absolutionem, si *recuset saepius confiteri*. Hoc *per se* admitti nequit, quia confessio frequentior non est praecepta et adsunt alia media emendationis quae confessarius iniungere valet.

(3) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 163 ss.; Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 1 ss.; S. Alph., VI, n. 450.
(4) Cfr. S. Alph., VI, n. 459; Ball.-Palm., V, n. 144 ss.; Noldin, III, n. 393.
(5) Scavini, tract. 10, disp. 1, cap. 3, art. 2, q. 2; Gury, II, n. 445.

Per accidens potest admitti, in casu nempe quo alia media satis efficacia non iudicentur, ut contigit ex. gr. habituatis in peccatis luxuriae, quibus deneganda esset absolutio, si recusarent *saepius confiteri*, cum ipsis huiusmodi medium sit moraliter necessarium nec valde difficile (6).

4. Quidam docent consuetudinarium absolvi non posse, nisi afferat aliquod signum *extraordinarium* doloris (7).

Haec opinio vel falsa vel saltem aequivoca est. Nam in occasionario non requiritur *extraordinarius* seu *maior* dolor et *firmius* propositum quam in ceteris poenitentibus: modo igitur sit sufficienter dispositus, tuto absolvi potest.

Huc spectant quae infra de recidivo dicentur (n. **542**).

541. Quinam dicatur recidivus. — 1. Duplici sensu usurpari solet vox *recidivus*.

Lato sensu et *minus proprio* ille vocatur, qui habitum pravum contraxit, et post confessionem in idem peccatum labitur.

Sensu stricto et *proprio* ille dicitur, qui «frequenter reincidit in eadem peccata post multas confessiones absque ulla emendatione» (8).

2. Hinc tria requiruntur ad recidivum proprie theologica acceptione constituendum: 1° frequens (ter vel quater) relapsus post plures confessiones; 2° relapsus in eadem specie peccata; 3° defectus omnis, etiam inchoatae, emendationis (9).

Unde: 1° Quamvis *de facto* recidivus sit vix non semper consuetudinarius, *per se* tamen et *proprie* loquendo necesse non est ut recidivus habitum malum contraxerit. Unde v. g. si Titius quater vel quinquies in anno confitetur, et singulis vicibus de peccato pollutionis semel commisso se accusat, est recidivus, non autem consuetudinarius (cfr. n. **539**), quia quatuor aut quinque lapsus per annum non sufficiunt ad habitum pravum contrahendum.

2° Poenitens, qui prima et altera vice idem peccatum confitetur, recidivus proprie non est, ideoque si malam consuetudinem nondum contraxit, tractandus est ut simplex peccator, vel ut consuetudinarius si illam contraxit. Quocirca non adest peculiaris ratio dubitandi de eorum dispositione, si affirment serio se dolere.

3° Qui per aliquod tempus contra tentationes strenue pugnavit et media a confessario iniuncta adhibuit, licet postea iterum lapsus sit, proprie recidivus non est (10).

(6) Cfr. S. Alph., VI, n. 450; Noldin, III, n. 393.
(7) Cfr. Juenin, *Instit.*, *de poenit.*, q. 6, cap. 5, art. 1, concl.; Merbesius, *De poenit.*, q. 48, cas. 5, reg. 2 et 3; Genettus, *De poenit.*, cap. 7, q. 15.
(8) Lugo, disp. 14, n. 166; Salmant., tract. 17, cap. 2, n. 167; Gobat, tract. 7, cas. 16, n. 518; S. Alph., *Prax. confess.*, n. 70 s.
(9) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 135, et ad Gury, II, n. 444, not. 5; Lehmkuhl, II, n. 490.
(10) Noldin, III, n. 394; Ball. ad Gury, II, n. 444, not. 5.

3. Ex dictis liquet *an* et *quale* discrimen exsistat inter *consuetudinarium* et *recidivum* proprie seu stricte dictum.

4. Alia est notio recidivi apud quosdam recentiores cum *S. Alphonso* (11), et alia apud scholae Doctores, ut egregie ostendit *Ballerini* (12).

Inde consectarium gravissimi momenti sponte fluit. Perperam enim illi recentiores nomen et auctoritatem referunt Doctorum, licet thesis verbo tenus iisdem verbis apud utrosque concepta videatur. Huiusmodi abusus evidenter apparet v. g. apud *Scavini*, qui (l. c.) agmen veterum DD. pro sua thesi de recidivis allegat, sed penitus *abs re*, cum de diverso plane obiecto vertatur quaestio penes utrosque (13).

542. Norma absolvendi recidivum. — 1. *Recidivus*, qui rite dispositus censetur, *per se* potest *semper* absolvi. Sane ad validam et licitam absolutionem nihil aliud requiritur, quam vera animi dispositio, quae nec *futuram* emendationem exigit nec *futuri* relapsus praevisione excluditur.

Unde *Angelicus* recte advertit: « Quod aliquis postea peccet vel actu vel proposito, non excludit, quin prima poenitentia vera fuerit. *Nunquam* enim veritas prioris actus excluditur per actum contrarium sequentem. Sicut enim vere cucurrit qui postea sedet, ita vere poenituit, qui postea peccat » (14).

Igitur quod Titius sit *recidivus* necne, dummodo vere dispositus iudicetur, nihil interest.

2. Sed *practice* difficultas eaque non levis est in iudicio efformando de poenitentis dispositione. Nam ex frequenti relapsu in eadem specie peccata oritur gravis suspicio defectus seriae voluntatis sese emendandi.

Confessarius summa prudentia ac discretione utatur in huiusmodi iudicio sibi formando, ut duplicem scopulum devitet, laxismum nempe et rigorismum.

Imprimis naviter attendat confessarius num poenitentes *ex fragilitate interna* relapsi sint, an potius *ex prava voluntate*.

Sunt enim qui habitualiter peccatum detestantur ac tentationi per aliquod tempus resistunt, et nihilominus saepius in eadem peccata relabuntur, ita tamen ut post lapsum mox dolorem eliciant atque emendationem proponant. Huiusmodi peccata, quae *ex fragilitate interna* committuntur, sunt praesertim peccata pollutionis, delectationis morosae, blasphemiae, irae, et similia: in

(11) Lib. V, n. 459; Gury, II, n. 444; Scavini, tract. 10, disp. 1, cap. 3, art. 2, q. 3.
(12) Lib. V, n. 134 ss.
(13) Neque alienus ab hoc defectu est Berardi, *De recidivis et occasionariis*, I, p. 6 ss.
(14) *Summa theol.*, III, q. 84, art. 10, ad 4.

his relapsus facilior est tum ex debilitate voluntatis tum ex vehementia tentationum.

Isti recidivi, ubi serio affirment se de peccatis suis dolere, *generatim* ut rite dispositi habendi sunt ideoque absolvendi.

Recidivi, e contra qui in eadem peccata frequenter relabuntur *ex prava voluntate* seu ex pravo animi affectu ad ipsa peccata, quatenus iisdem mala affectione adhaerent, *generatim* tanquam *indispositi* vel saltem *dubie dispositi* censendi sunt, etsi dicant se detestari peccatum et emendationem proponant.

Dicimus *generatim*, quia regulariter, attentis circumstantiis, nec vera peccati detestatio nec sincerum emendationis propositum videtur in casu haberi. At praesumptio cedit veritati. Unde si omnibus mature perpensis, poenitens appareat vere contritus et seriam voluntatem se emendandi ostendat, uti sufficienter dispositus iudicandus est in ordine ad absolutionem recipiendam (15).

Quocirca confessarius omnia et singula adiuncta serio perpendat, indolem et conditionem poenitentis consideret, ad peccatorum speciem ac frequentiam attendat, ut, ex doctrina atque experientia propria, gratia Dei adiuvante, sibi efformare valeat prudens iudicium de huiusmodi poenitentis dispositione necne, prae oculis habitis praesertim signis dispositionis quae alibi exposita fuerunt (n. **504** ss.).

3. Quidam cum *S. Alphonso* (16) docent *recidivum* absolvi non posse, « nisi afferat *extraordinaria* signa suae dispositionis » (17).

(15) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 2 ss.; Medina, *Instr. confess.*, lib. I, cap. 12, § 5; S. Alph., VI, n. 459; Ball.-Palm., V, n. 147 ss.; Berardi, *De recidivis* etc., I, p. 12 ss.

(16) Lib. VI, n. 459. S. Doctor tres memorat sententias. « *Prima*... dicit hunc absolvendum esse toties quoties confitetur, nisi ex aliqua circumstantia iudicetur indispositus; alias semper dispositus est censendus, utque talis ius habet ad absolutionem... *Secunda* sententia... dicit numquam peccatorum habituatum censendum esse dispositum ad absolutionem, nisi diu conversionem suam per emendationem probaverit... *Tertia* sententia... docet quod peccator recidivus rediens cum eodem habitu pravo non potest absolvi, nisi afferat extraordinaria signa suae dispositionis » (*l. c.*).

(17) S. Ligorius pro hac sententia allegat Sanchez, Palaum, Bonacina, Lugo, Azorium, Anacletum, Suarez, Sayrum, Hurtado, Prado, qui nec docent absolutionem esse denegandam nec signa *extraordinaria* exigunt.

Sanchez (*Decal.*, lib. II, cap. 32, n. 45 ss.; lib. III, cap. 5, n. 18) dicit recidivum absolvendum esse *statim*, si aliquam curam adhibuit ad evellendam pravam consuetudinem; si nullam curam adhibuit, *posse nihilominus absolvi*, si vere doleat et serio emendationem proponat.

Palaus (tract. 14, disp. 1, punct. 9, n. 6) et Bonacina (disp. 4, de secundo praec., q. 1, punct. 13, n. 7) doctrinam a Sanchez propositam amplectuntur.

Lugo (disp. 14, n. 166) docet signum *extraordinarium* conferre quidem ad poenitentis dispositionem cognoscendam, at nullatenus illud exigit tanquam *conditionem sine qua non*, ut recidivus absolvi possit.

Azor (part. 1, lib. 11, cap. 3, q. 4) non dicit negandam esse absolutionem, sed solum differendam, si poenitens nihil omnino studii et operae posuerit.

Item Anacletus (tract. 14, dist. 8, n. 51) censet differendam esse absolutionem, si longo iam tempore admonitus, nullum adhibuerit conatum et nullum emendationis signum dederit.

Suarez (*De relig.*, tract. 5, lib. 3, cap. 8), Sayrus (*Clav.*, lib. V, cap. 5, n. 8) et Hurtado Thomas (tract. 1, cap. 6, resol. 21, n. 206 ss.) loquuntur de recidivo in peccatis periurii vel blasphemiae et dicunt eundem absolvi posse etiam pluries admonitum.

Prado (cap. 32, q. 8, n. 22 ss.) ait differendam esse absolutionem, si bis vel ter admonitus noluerit a prava consuetudine desistere, nisi tamen scandalum adsit, « aut aliqua causa *ob quam statim debeat a peccatis absolvi* ».

Igitur auctoritas DD. quos S. Alphonsus pro sua sententia affert, fere ex integro evanescit.

Haec doctrina nobis aliisque minus placet, quia, ut supra animadversum fuit (n. **540**), quaedam aequivocatio in ea reperiri videtur. Sane aliud est dicere quod huiusmodi recidivus absolvi nequit, nisi sit rite dispositus; et aliud est dicere quod requisita dispositio dignosci non possit nisi ex signis *extraordinariis*. Illud profecto est verissimum; hoc autem falsum (18).

Re quidem vera in recidivo non requiritur *extraordinarius* dolor et propositum *firmius* quam in aliis poenitentibus.

Unde sive ordinarium sive extraordinarium signum poenitens afferat, sive ad confessionem illud exhibeat sive in confessione ad monitionem confessarii tandem ostendat, *semper* potest absolvi, dummodo a confessario *rite dispositus* iudicetur.

Quare male ageret confessarius, qui recidivum simpliciter indispositum iudicaret, nisi exhiberet unum vel alterum ex signis extraordinariis; et peius adhuc ageret, si eiusmodi poenitenti absolute differret absolutionem, quin curam et conatum adhibuerit ad dolorem et propositum salutaribus monitis eum perducendi (19).

543. Num recidivo possit aut debeat differri absolutio. — 1. Si recidivus est **rite dispositus, nunquam datur stricta obligatio differendi absolutionem;** imo haec *per se* et *ordinarie* concedenda est (cfr. n. **513** ss.).

2. Recidivo *rite disposito*, qui saepius in eadem peccata relapsus sit **ex fragilitate interna,** absolutio *ordinarie* differenda non est, cum generatim maior fructus sperandus sit ex gratia sacramenti quam ex dilatione absolutionis (20).

3. Recidivo alioquin *rite disposito*, qui relapsus sit ob **occasionem externam,** vel qui **obligationem non implevit,** v. g. restituendi rem furto ablatam, potest *interdum* differri absolutio, donec dimissa sit occasio vel impleta obligatio. Imo *expedit*, nisi peculiaris ratio aliud postulet, ut post tertiam vel quartam vicem absolutio differatur; voluntas enim poenitentis remedio dilatae absolutionis firmanda est.

Dicimus *expedit;* ideoque pensandae sunt omnes circumstantiae atque praesertim attendenda est indoles poenitentis, ut inde prudens iudicium sibi efformare valeat confessarius num profutura an potius obfutura sit absolutionis dilatio. V. g. si agitur de *pueris* vel *puellis* levioris indolis ceteroquin pie ac religiose educatis, qui pravum habitum non deponunt aut obligationem non implent, dilatio absolutionis potest esse optimum medium incutiendi maiorem peccati detestationem eorumque debilem voluntatem firmandi; dum

(18) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 166; Bonacina, disp. 4, q. 2, p. 13, n. 6 ss.; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 5, n. 10; Sanchez, *Decal.*, lib. II, cap. 32, n. 45.
(19) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 176 ss.; Noldin, III, n. 396.
(20) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 4 ss.; Lugo, disp. 14, n. 163 ss.

e contra si agitur de aliis poenitentibus parum religiose educatis, qui raro et aegre accedunt ad sacramenta recipienda etc., absolutionis dilatio plerumque non erit medium optimum, nec opportunum vel utile, forte nocivum (21).

4. Si recidivus est *dubie dispositus*, et *nulla urget necessitas* eum absolvendi *sub conditione*, absolutio *per se* **differenda est,** ut hac ratione de dolore ac proposito emendationis per experientiam constare possit.

5. Si recidivus est *dubie dispositus* et *urget necessitas* eum absolvendi, practice absolvi **debet sub conditione.** Porro nostris temporibus, maxime in civitatibus, in quibus, frigescente fide, officia vitae christianae negliguntur, huiusmodi necessitas vix non semper aderit, cum dilatio absolutionis poenitentes offensos plerumque reddat et indignatos eosque avertat a sacramentis suscipiendis.

Quocirca confessarius *in praxi* poenitentes huiusmodi ad contritionem et propositum disponat, quantum fieri potest, eisque particularia media emendationis iniungat et postea absolvat (22).

6. Si absolutio differenda videatur, **summa prudentia** et **caritate** confessarius procedere debet, ne linum fumigans exstinguatur.

Quolibet in casu differenda non est *ad longum tempus*, ex. gr. a Pascha usque ad Pentecosten, ne tanto tempore in peccato mortali maneat poenitens, obnoxius periculo aeternae damnationis; *ad paucos tantum dies*, octo vel decem ad summum, differatur (23).

544. Recidivus in eadem peccata venialia. — 1. Qui relabitur in eadem peccata *venialia*, absque ulla emendatione, etiam inchoata, *rarius* quam recidivus in peccata *mortalia*, habendus est tanquam dubie dispositus circa dolorem et propositum. Nam impossibilitas sive difficultas vitandi omnia peccata venialia facere potest ut non obstante repetito dolore et proposito saepius in eadem quis relabatur (24).

2. Si revera diiudicet confessarius alicui poenitenti deesse firmum propositum vitandi peccata venialia quae accusavit, disponat hunc poenitentem ad dolendum *de aliquo peccato levi*, *quod magis detestetur*, vel *de peccato graviore vitae praeteritae;* sic enim defectui ex parte poenitentis forte exsistenti facile occurritur.

(21) Cfr. Laymann, *De poenit.*, cap. 5, n. 10; Sporer, *De poenit.*, n. 330; Ball.-Palm., V, n. 155 ss.
(22) Lugo, disp. 14, n. 167; Ball.-Palm., V, n. 159 s.; Berardi, I, p. 15 ss.
(23) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 167; Bonacina, *De 2° praecept.*, disp. 4, q. 1, n. 7; Ball.-Palm., V, n. 191 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 370.
(24) Lugo, disp. 14, n. 160.

ARTICULUS II.

De agendi ratione confessarii cum occasionariis.

545. Notio occasionis. — *Occasio* definiri potest: *circumstantia externa, quae homini opportunitatem peccandi praebet eumque ad peccandum allicit* (1).

Circumstantia potest esse *persona*, v. g. amasia, vel *res*, v. g. liber pravus, vel *locus*, v. g. taberna.

Dicitur *externa*, quia personae peccanti *extrinseca* est. Igitur occasio differt a *periculo* peccati, quo nomine intelligitur, quidquid ad peccandum impellit, sive internum illud sit sive externum; idcirco *periculum* peccandi latius patet, cum, praeter occasionem peccati, complectatur etiam ea quae intrinsecus hominem ad peccandum alliciunt, uti indolem iracundam, propensionem ad venerea etc.

In occasione duo considerari debent: *a*) *opportunitas* peccandi quam illa homini praebet, et *b*) *impulsus* ad peccandum. Quare occasio partim convenit cum scandalo, partim discrepat, quatenus in occasione magis consideratur res vel persona aut locus prout opportunitatem peccandi praebet, in scandalo autem magis prout ad peccandum movet (2).

Hinc ad occasionem constituendam duo concurrunt: *a*) ex parte *obiecti* opportunitas et impulsus ad peccatum; *b*) ex parte *subiecti* propensio et inclinatio ad peccatum (3).

546. Divisio occasionis. — Occasio peccati dividitur:

1° In **proximam** et **remotam**.

Alii *proximam* dicunt occasionem, in qua homines communiter *ut plurimum* peccant i. e. *semper* aut *fere semper* (4); unde, etiam in posterum, peccatum est *moraliter* certum aut saltem *probabilissimum*.

Alii eam vocant *proximam*, in qua *frequenter* seu melius, ad mentem *Suaresii* et *Card. Lugonis*, in qua *frequentius* homines peccant, ea nempe *quae in valde grave periculum peccandi hominem inducit* (5).

(1) Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 1 s.; Lugo, disp. 14, n. 148; Ball.-Palm., V, n. 105.
(2) Cfr. S. Alph., VI, n. 452.
(3) Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 3 s.; Lugo, disp. 14, n. 145 ss.
(4) Cfr. Sanchez, *Decal.*, lib. I, cap. 8, n. 1; S. Alph., VI, n. 452; Berardi, *De recidivis et occasionariis*, II, p. 15; Merkelbach, *De variis poenitentium categoriis*, p. 10 ss.
(5) Lugo, disp. 14, n. 149 ss.; Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 4; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 4, n. 9; Sporer, *De poenit.*, n. 32 ss.; Lacroix, lib. V, n. 252; Ball.-Palm., V, n. 105; Berardi, *l. c.*, p. 19.

Occasio *remota* dicitur, omnium consensu, si *leve* occurrit peccandi periculum, ita ut peccatum *parum probabile* sit.

De appellatione proximae et remotae ita *Lugo* (l. c.): « Cur autem illa appelletur proxima et haec remota, ratio videtur esse, quod inter illam et peccatum nihil videtur mediare, propter quandam coniunctionem necessariam moraliter, quam videtur habere cum peccato; haec autem non ita videtur coniuncta, sed remota, quatenus mediat maior libertas hominis, per quam consequitur peccatum ».

Nulla *per se* exsistit *obligatio* vitandi occasionem remotam; secus de mundo exire deberemus (6).

Omnes consentiunt non adesse obligationem vitandi talem occasionem atque ideo non posse absolutionem denegari poenitenti, qui in illa versetur. Ratio, quia *vel* eiusmodi occasio vitari nequit, v. g. occursus mulierum per vias, etiamsi quis vellet, *vel* certe obligatio eam vitandi esset nimis dura. Quare heic unice loquimur de illa occasione quae, in alterutro sensu supra indicato, proxima dicitur: haec enim tantum theologis negotium facessit.

Ex dictis colligitur occasionem dici *proximam* vel *remotam* ex eius coniunctione cum peccato, ita ut si morali quadam necessitate cum peccato coniuncta sit, proxima, secus remota vocetur.

Maior autem aut minor coniunctio occasionis cum peccato desumitur *ex frequentia lapsuum* eius, qui in occasione versatur. At heic non consideratur raritas lapsuum respectu temporis, sed raritas vel frequentia eorum respectu praesentiae occasionis.

Porro *quanta* debeat esse huiusmodi *frequentia*, ut occasio proxima dici possit seu moraliter necessario cum peccato coniuncta, nequit facile determinari. Hinc dissensus DD. in notione *proximae* occasionis tradenda.

Occasio *proxima* non videtur *practice* admittenda, nisi adsit vel *moralis certitudo* vel saltem *probabilitas valde gravis* quod homo in ea sit peccaturus, ita ut, consequenter, vix adesse queat solida probabilitas quod idem homo sit peccatum vitaturus (7).

Porro utrum in hoc aut illo casu particulari adsit, necne, moralis certitudo aut valde gravis probabilitas peccandi, diiudicari debet *tum* ex frequentia relapsus, *tum* ex indole poenitentis, *tum* ex communiter contingentibus.

Ex frequentia relapsus, quatenus poenitens cognoscit per experientiam se in tali occasione constitutum, *semper* aut *fere semper* peccare.

Ex indole poenitentis, quando iam ante quamcunque experientiam, perspecta tentationis vehementia et magna poenitentis fragilitate, iudicari debet

(6) I *Cor.*, v, 10.
(7) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 148 ss.; Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 4; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 4, n. 9.

in hac occasione *semper* aut *fere semper* vel saltem *frequentius* illum esse peccaturum.

Ex communiter contingentibus, quatenus applicanda occurrit regula generalis: quod ceteris in iisdem adiunctis est occasio proxima peccati id etiam huic vel alteri profecto erit.

2° Occasio peccati dividitur ulterius in proximam **absolute** seu **per se**, et proximam **relative** seu **per accidens.**

Prior ea est, quae proximum peccandi periculum *communiter* pro *omnibus* hominibus inducit, ut aspectus morosus rei valde turpis.

Posterior ea dicitur, quae licet communiter homines minus ad peccatum moveat, *alicui* tamen *determinato* homini proximum periculum inducit ob eius fragilitatem.

Occasio proxima *relative* seu *per accidens* nonnisi experientia et peculiari indole uniuscuiusque cognoscitur; proxima *absolute* seu *per se* ex communibus hominum moribus dignoscitur, quamvis interdum pro quibusdam individuis remota tantum sit, v. g. ob firmiorem virtutem aut magnam frigiditatem (8).

3° Dividitur praeterea in proximam **voluntariam** seu **liberam**, et proximam **involuntariam** seu **necessariam.**

Prior ea est, quae *libere* et *expedite* aut cum *levi* incommodo auferri potest.

Posterior, quae *physice* aut *moraliter* nequit auferri: *physice*, si quis v. g. in eodem carcere sit inclusus cum persona quae est occasio peccati; *moraliter*, si occasio non potest dimitti nisi cum magna difficultate aut cum gravi damno spirituali vel detrimento in bonis vitae vel fortunae aut famae.

Unde *moralis* impossibilitas oriri potest: *a*) vel ex *alio officio morali* prout est pro uxore obligatio cohabitandi cum marito; *b*) vel e *maiore periculo* quod ablato succederet; *c*) ex *gravi damno spirituali*, v. g. e scandalo gravi; *d*) e *magno damno temporali.*

Si constitutus in occasione dicat, se nonnisi cum gravi damno occasionem dimittere posse, non facile ei credendum est; sed prudenter in rei veritatem inquiri debet. Affectus enim ad peccatum non raro mentem obcaecat ac difficultatem occasionis removendae auget.

Ad iudicium efformandum, num damnum quod poenitens subire debet ad fugiendam vel dimittendam occasionem, sit revera *grave* necne, attendenda sunt varia personarum adiuncta et damnum pro diversitate personarum taxandum est ex communi hominum timoratorum aestimatione (9), qui tenent non excusari mediocriter divitem, si nollet occasionem deserere, ne damnum centum ducatorum patiatur.

(8) Lugo, disp. 14, n. 153 ss.; Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 6.

4° Demum occasio peccati dividitur in proximam **praesentem** seu **continuam** aut **in esse**, et in proximam **non praesentem** seu **disiunctam** aut **in non esse.**

Prior illa est, quam quis semper secum habet, quin opus sit eam quaerere, ut cohabitatio cum concubina, liber obscenus vel pictura aut statua turpis, quam poenitens domi retinet.

Posterior ea dicitur, quae solum *per intervalla* occurrit vel aditur, quatenus quis illam secum non habet, sed *facile* reperire potest, ut caupona pro ebrioso, amasia pro amasio alibi commorante (10).

547. An et quando poenitens in proxima occasione libera constitutus absolvi possit. — 1. *Poenitens, qui proximam occasionem liberam* (seu quam *facile* vitare potest) *peccati mortalis non vult relinquere, absolvi nequit.*

Huiusmodi voluntas permanendi in occasione proxima constituit *de se* peccatum grave; nam ex obligatione vitandi peccati sequitur obligatio vitandi ea quae morali necessitate secum trahunt peccatum, saltem quando occasio sine difficultate notabili vitari potest (11).

Huc spectat prop. 61ª ab Innocentio XI damnata: « *Potest aliquando absolvi qui in proxima occasione versatur, quam potest et non vult deserere; quin immo eam directe et ex proposito quaerit, aut ei se ingerit* ».

547[bis]. Nonnulla speciatim animadvertenda:

1° De asserto principio, ut iacet, nulla est inter DD. controversia. At discrepant iidem de practica *extensione* principii, et exinde praecise occasionem proximam diversimode definiunt, ut supra dictum est (n. **546**).

Quidam dicunt *graviter peccare*, ac proinde absolvi non posse eum, qui non deserit occasionem liberam in qua peccatum grave est saltem *probabile.*

Alii existimant *graviter peccare* eum qui non vult relinquere occasionem liberam *tunc solum* cum grave peccatum est *moraliter certum* vel saltem *valde probabile*. Quando autem peccatum grave est simpliciter *probabile*, tantum *leviter* peccari putant, ob imprudentiam in negotio salutis.

(9) Cfr. S. Alph., VI, n. 455; Sporer, part. 3, cap. 2, n. 328; Palaus, tract. 2, disp. 2, p. 9, § 3, n. 14.

(10) Lugo, disp. 14, n. 160 ss.; Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 7 s.

(11) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 150; S. Alph., VI, n. 452; Lacroix, lib. V, n. 269; Salmant., tract. 6, cap. 5, n. 62; Sanchez, *Decal.*, lib. I, art. 8, n. 1; Azor, part. 3, lib. III, cap. 3, q. 1.

Haec sententia *verior* est: siquidem non apparet cur revera peccet graviter qui in dicta hypothesi habet *probabilitatem* et quidem *notabilem* se in hac occasione non esse graviter peccaturum. Iste enim non eligit rem quae morali necessitate peccatum secum trahat (12).

In contrarium allegari nequit, ut quidam faciunt, similitudo cum periculo *mortis corporalis*, quod nemo potest adire sine gravi causa, licet aeque probabile sit incolumem servatum iri, ut in duello inter duos aeque peritos. Huiusmodi comparatio nimis claudicat, ut perfecte assimiletur utraque temeritas. Sane periculum *corporale* nequit *opposita probabilitate removeri*; dum, e contra, periculum *spirituale* per auxilium gratiae divinae semper arceri potest.

Nec propterea exspectandum est auxilium gratiae prorsus *extraordinarium*, quod nonnisi cum praesumptione extra casum necessitatis exspectaretur. Nam ubi ex propria experientia vel rerum natura liquet *probabiliter* peccatum vitatum iri, signum est periculum amoveri posse cum mediis gratiae Dei *ordinariis*, cum iis nempe quae a quolibet homine et peti et exspectari prudenter possint.

Hinc patet etiam discrimen cum eo, qui sine necessitate vitam corporalem probabili periculo exponit: corporis enim pericula vitanda sunt ope naturalis prudentiae, neque ad ea removenda datur gratia supernaturalis, qua Deus hominem munire solet ut resistat tentationibus aliisque periculis spiritualibus (13).

2° Occasio proxima *saepe* reperitur in ipsa *consuetudine*, etsi in *singulis* actibus quibus frequentatur non adsit nisi probabile periculum. Sic ponamus iuvenem, qui *frequenter* peccavit cum amasia, saepe etiam eam adire quin graviter contra castitatem peccet: hic sub gravi tenetur ad huiusmodi consuetudinem abrumpendam, in qua nequit pergere sine morali certitudine novorum lapsuum, licet in tali casu singulae visitationes grave peccatum non constituant, nisi quatenus renovetur pravum propositum manendi in his periculosis relationibus.

3° Confessarius *practice* caveat *ne citius* quam par est pronuntiet aliquam consuetudinem esse vere proximam ideoque omnino relinquendam. Aliquando enim poterit merito de hac re dubitare, praesertim si agitur de occasione *relativa*, v. g. de socio, lectione, etc.

At simul *valde cavendum* est confessario, ne, praeter mentem DD. qui benigniori sententiae favent, diiudicet, cum magno animarum damno, occasionem non esse proximam ac proinde haud necessario deserendam (14).

4° Si, omnibus mature consideratis circumstantiis, confessarius

(12) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 14; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 4, n. 9 ss.; Sporer, part. 3, cap. 2, n. 320 ss.; Ball.-Palm., V, n. 109.

(13) Cfr. Tambur., *Exped. confess.*, lib. III, cap. 3, § 3, n. 5; Ball.-Palm., V, n. 108 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 372.

(14) Lugo, disp. 14, n. 164 s.; Génicot-Salsmans, II, n. 372; Berardi, II, p. 18 ss.

dubitet utrum occasio sit proxima necne, *hortetur enixe* poenitentem, nulla tamen imposita gravi obligatione, ut recedat a tali occasione, et *iubeat* adhiberi cautiones et media opportuna quibus periculum minuatur. Hoc potissimum valet pro prima vel altera vice; postea si ad eundem confessarium poenitens redeat, clarius experientia patebit num adsit stricta obligatio illam occasionem relinquendi, an non.

5° Quandoque confessarius abstinere potest a monendo poenitente de obligatione, quam ipse ignorat, deserendi aliquam occasionem proximam, si monitio praevideatur obfutura, nec adsit peculiaris ratio quae eam nihilominus exigat. Huc spectant quae de monitione alibi diximus (n. **489**, 3).

At summa prudentia ac discretione utatur confessarius in monitione omittenda. Sunt quaedam occasiones proximae, in quibus poenitens malitiam peccati a se commissi dignoscit, minime vero obligationem relinquendi ipsam consuetudinem, ut potest contingere in eo qui frequentat theatra. Si poenitens qui, sine aliorum scandalo, in huiusmodi occasione proxima versatur, praevidetur spreturus esse monitionem et forsan etiam a sacramentorum usu recessurus, confessarius abstinere potest a monitione facienda: multo enim minora sunt peccata, quae in hac bona fide committet, quam quae monitus commissurus videtur.

Id tamen nullo modo intelligendum est de iis occasionibus *a*) in quibus supponi nequit hominem in bona fide versari, v. g. si quis domi concubinam teneat; *b*) e quibus oriatur irreparabilis perversio poenitentis, v. g. si quis frequenter legat libros obscenos aut prorsus impios; *c*) e quibus oriatur grave scandalum aliorum.

Ubi confessarius, omnibus circumstantiis inspectis, abstinuerit a monendo poenitente, debet tamen *paulatim* eum *praeparare* ut monitionem cum fructu audiat, si occasio pergat ipsi proxima esse (15).

6° Non est admittenda excusatio, qua poenitens promittit se occasionem proximam liberam adhibitis remediis redditurum esse remotam, quando eam sine difficultate deserere potest: non licet enim se temere periculo peccandi exponere, si illud facile vitari potest, cum periculum ipsum in casu fugiendum sit.

548. 2. *Poenitens, qui promittit se derelicturum esse occasionem proximam liberam* (sive haec sit praesens seu continua, sive non praesens seu disiuncta; n. **546**, 2°), *per se statim absolvi potest, dummodo confessarius prudenter eius promissioni credere queat* (16).

(15) Cfr. Berardi, II, p. 46; Génicot-Salsmans, II, n. 372; Ball.-Palm., V, n. 113.

(16) Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 3; Sporer, part. 3, cap. 2, n. 325; Elbel, confer. 4, de proposito, n. 108; Viva, in prop. 41 Alex. VII, n. 16.

Ratio est, quia poenitens rite dispositus, *per se* semper absolvi potest; imo ordinarie absolutio concessa ei magis proderit quam eiusdem dilatio, cum gratia sacramenti ipsi praesto sit in proposito exsequendo.

Porro nihil prohibet quominus poenitens, qui in proxima occasione libera versatur, sit ceteroquin rite dispositus. Ergo *ex rei natura* nulla est ratio, cur deneganda aut differenda sit absolutio.

Neque, ex alio capite, ulla datur lex naturalis vel positiva, ex qua poenitens privandus sit absolutione, *donec reapse occasionem deseruerit.*

Attamen si *pluries monitus* non steterit promissis seu occasionem non removerit, non est absolvendus, nisi *prius* illam dimiserit, praesertim si agatur de occasione praesenti, v. g. de concubina.

Sane in hoc casu poenitens vel *non est rite dispositus*, vel est *dubie* tantum *dispositus:* igitur, si primum, absolutio deneganda; si alterum, differenda.

At etiam post iteratos relapsus, absolute loquendo, poenitens potest esse vere dispositus; ac proinde non prohibetur absolvi, si urget iusta et gravis causa iterum concedendi absolutionem, antequam occasionem dimiserit, dummodo serio doleat et emendationem proponat.

Quidam censent poenitentem, qui versatur in proxima occasione voluntaria *continua* seu *in esse*, ordinarie non posse absolvi, *ne prima quidem vice*, nisi prius occasionem dimiserit, licet dispositus sit (17).

Reiectis aliorum rationibus, *S. Alphonsus* (l. c.) hanc affert: « Ablatio occasionis est res magnopere ardua, et non fit nisi quis magnam vim sibi inferat, ut avellatur ab illa occasione, ad quam, propter praeteritam sui animi adhaesionem, remanet valde propensus. Et ideo, si occasio non aufertur ante absolutionem, poenitens de facili post absolutionem se decipiet, falso sibi suadendo quod tentationibus resistet; et sic, occasione non dimissa, profecto redibit ad vomitum.

« Qua de re, si talis vellet absolvi antequam occasionem deserat, esset indispositus; quia se constitueret in probabili periculo infringendi propositum. Ac propterea confessarius qui eum absolveret, ipsum relinquendo in tali periculo, utique peccaret tam contra officium iudicis, quia absolveret indispositum, quam medici, non applicando illi remedium suae saluti necessarium ».

S. Doctor hisce verbis supponit, quod *minime* certum est, graviter peccare eum qui se tantum *probabili* periculo exponat. Praeterea ipse *S. Alphonsus*

(17) S. Alph., VI, n. 454, qui minus recte pro sua sententia citat Rodriguez (*Summ.*, part. 2, cap. 49, n. 16), Silvester (v. *Concubinarius*, q. 2), Lugo (disp. 14, n. 151), Sporer (part. 3, cap. 2, n. 325), Holzmann (*De poenit.*, n. 586).

S. Doctor in obligationem erigit quod antiquiores theologi solum ut *consilium* confessarii prudentiae relinquendum tradunt. Cfr. Suarez, disp. 32, sect. 2, n. 3; Coninck, disp. 8, n. 133; Ball.-Palm., V, n. 112.

(l. c.) admittit absolvi posse poenitentem, qui afferat signa extraordinaria doloris, vel qui nullatenus aut nonnisi post longum tempus ad eundem confessarium redire possit. Quare haec doctrina vix differt *practice* ab illa quam supra exposuimus, at, debita cum reverentia sit dictum, ea « valde intricata est et cum genuinis principiis parum cohaerere videtur » (18).

Si peccator sit *publicus*, et ob hanc rationem nequeat *statim* admitti ad S. Communionem (19) et possit facile redire, *etiam absolutionem differre praestabit*, donec occasionem reipsa deseruerit.

Prudentia quandoque *suadere* potest, omnibus adiunctis sedulo consideratis, ut iam statim prima vice differatur absolutio, donec dimissa sit occasio, ubi scilicet absolutionis dilatio profutura poenitenti iudicetur. Sed confundi nequit *stricta obligatio* sive praeceptum cum *consilio* seu norma practica directiva.

549. 3. *Qui non vult dimittere occasionem proximam necessariam potest absolvi, dummodo adhibere velit media accommodata ad occasionem remotam faciendam* (20).

Ratio, quia huiusmodi poenitens eo ipso quod paratus est adhibere media, quibus occasio *ex proxima fiat remota*, rite dispositus censeri debet. Nam absoluta obligatio deserendi occasionem *necessariam* non exsistit, sed solum conditionatam seu hypotheticam, nempe *aut* adhibendi remedia *aut* dimittendi occasionem.

Remedia praecipua, quibus *ex proxima fit remota occasio*, sunt haec: *a*) frequens ac devota oratio; *b*) accessus frequentior ad confessionem et communionem; *c*) pia lectio quotidie facienda; *d*) aliqua poenitentia pro singulis lapsis; *e*) quaedam peculiaria mortificationis opera; *f*) omissio colloquii vel congressus solius cum sola; *g*) revocatio quotidiana propositi non peccandi, etc. (21).

Circa *gravitatem illius incommodi*, quod excuset a relinquenda occasione proxima, DD. inter se dissentiunt. Alii per excessum, alii per defectum peccare videntur. *Severiores* sunt, qui strictam *impossibilitatem* requirunt; *laxiores*, qui tenent sufficere quodcunque *incommodum grave* quod excuset a ceteris praeceptis, v. g. ieiunandi, audiendi Missam, etc.

Iudicium practicum de *gravitate* incommodi relinquitur prudentiae confessarii, qui omnes et singulas circumstantias mature perpendere debet.

(18) Génicot-Salsmans, II, n. 373.
(19) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 70 ss.
(20) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 152; Sanchez, *Decal.*, lib. I, cap. 8, n. 3; Bonacina, *De matrim.*, q. 4, punct. 14, n. 11; S. Alph., VI, n. 455; Sporer, part. 3, cap. 2, n. 326; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 4, n. 9.
(21) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 152; S. Alph., VI, n. 455; Ball.-Palm., V, n. 116.

S. Alphonsus (22) cum aliis censet absolvi posse chirurgos, qui in medendis mulieribus, et parochos, qui in audiendis confessionibus, pluries peccant, si aliter ipsi vivere nequeant iuxta suum statum (23).

Lugo dicit absolvi posse filium familias, licet maneat domi ancilla cum qua solet peccare, quam expellere non potest, nec facile aut decenter fiet, et a fortiori si cum fratre aut sorore occasionem habet peccandi (24).

Generatim et communiter DD. dicunt eos, « qui ab officio, negotiatione, aut domo in qua peccant discedere nolunt, quia sine magna difficultate non possunt », absolvendos esse, « si sint parati remedia adhibere » (25).

550. 4. *Qui versatur in occasione proxima necessaria et post plures confessiones cum iisdem peccatis redit absque ulla emendatione, probabilius non est absolute cogendus ut occasionem deserat, sed potest adhuc absolvi, si serio adhibere velit media ad occasionem remotam faciendam* (26).

Sane *seria* voluntas adhibendi media, quibus occasio ex proxima fiat remota, ostendit poenitentem esse sufficienter dispositum: idque *per se* sufficit, nisi aliunde quid obstet, ut absolvi possit.

Aliquando tamen dispositio poenitentis vel *nulla* est vel *dubia*, non praecise quia remanet in occasione necessaria, sed quia sufficientia signa doloris et propositi non manifestat, ita ut confessarius ei fidere iam non possit, sicut supra (n. **542**) de recidivis sine occasione proxima dictum fuit.

Quidam opinantur talem poenitentem non posse absolvi, nisi occasionem deserat, etsi gravissimum incommodum, ex. gr. iactura bonorum, famae, ipsius vitae, subeundum sit; nam, aiunt, tunc periculum seiungi non potest a peccato, ita ut applicanda sint notissima monita Salvatoris: « *Si oculus tuus scandalizat te, eiice eum*, etc. » (27). Ita *S. Alphonsus* (28) cum aliis.

At negandum est suppositum huius sententiae, scil. nullam spem emendationis superesse, etiamsi media tum generalia, ut oratio et frequens sacramentorum usus, tum particularia, ut vitare familiaritates et congressus solitarios, adhibeantur. Nam si hucusque nulla emendatio habita est, inde logice tantum concludi poterit, *aut* media proposita fuisse insufficientia *aut* ea adhibita revera non fuisse (29).

Si poenitens prima vice absolvi potuit absque voluntate deserendi occasionem, quia non tenebatur eam cum gravi damno relinquere, cur *postea* absolvi non poterit, si *idem* incommodum maneat?

(22) Lib. VI, n. 455.
(23) Cfr. Viva, *De poenit.*, q. 3, art. 4, n. 9; Sporer, part. 3, cap. 2, n. 322; Sanchez, *Decal.*, lib. I, cap. 8, n. 3; Lacroix, lib. V, n. 261.
(24) Disp. 14, n. 152.
(25) Cfr. S. Alph., VI, n. 455; Sporer, part. 3, cap. 2, n. 322; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 4, n. 9; Mazzotta, tract. 6, disp. 2, q. 4, cap. 3, § 2, q. 1.
(26) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 157 ss.; Ball.-Palm., V, n. 120 ss.; Noldin, III, n. 400; Génicot-Salsmans, II, n. 374; Bucceroni, III, n. 809.
(27) *Marc.*, IX, 46.
(28) Lib. VI, n. 457.
(29) Ball.-Palm., V, n. 119; Génicot-Salsmans, II, n. 374; Bucceroni, III, n. 809; Noldin, III, n. 400.

Sane *vel* absolvi nequit, quia versatur in proxima occasione, *vel* quia praevidetur iterum relapsurus, *vel* demum quia rite dispositus non censetur.

Primum non potest admitti, quia ex dictis (n. **549**) non datur obligatio deserendi occasionem proximam, si poenitens adhibeat media accommodata ad occasionem remotam faciendam; secus ne prima quidem vice potuisset absolvi.

Nec *alterum* admitti valet, quia timor aut praevisio relapsus non excludit *praesentem* dispositionem poenitentis. Neque *tertium* absolute et simpliciter admittendum est, cum quandam aequivocationem involvat: supponit nempe poenitentem in casu, licet *serio* velit adhibere media quibus occasio ex proxima fiat remota, non esse sufficienter dispositum. Quod profecto minus recte asseritur.

Unde paucis: *vel* poenitens habet *seriam* voluntatem adhibendi media proposita a confessario, vel non. Si *primum*, potest per se absolvi; si *alterum*, absolvi nequit, non praecise quia renuit deserere occasionem, sed quia caret seria voluntate i. e. sincero dolore et proposito.

Si ex frequenti relapsu, absque ulla emendatione, constet aut media proposita non fuisse sufficientia aut ea non fuisse adhibita, confessarius *in praxi* serio monere *debet* poenitentem, ut *vel* remedia diligentius adhibeat *vel* occasionem deserat etiam cum gravissimo incommodo (30).

ARTICULUS III.

De agendi ratione confessarii cum pueris et rudibus.

551. Agendi ratio cum pueris. — 1. Imprimis videndum est, quando pueri vel puellae in tenera aetate accedunt ad tribunal poenitentiae, *an* sufficientem usum rationis habeant necne.

Si enim in ipso confessionali circumspiciant ad socios, si digitis vel pileo aut clathris ludant similiaque agant, generatim *magna praesumptio* est *contra* perfectum usum rationis, adeo ut, nisi aliunde constet de rationis usu, *extra necessitatem* (v. g. si accusaverint aliquod peccatum mortale) vel *mortis periculum* regulariter absolvendi non sint: sacramentum enim fere certae nullitati *sine causa* exponitur. Interdum tamen absolvi possunt sub conditione: *si es capax*.

2. Confessarius summopere curare debet, ut pueri intimum do-

(30) Cfr. Lugo, disp. 14, n. 159 ss.; Ball.-Palm., V, n. 120; Berardi, *De recidivis et occasionariis*, II, p. 99 ss.; Noldin, III, n. 400.

lorem et firmum propositum concipiant, saltem circa unum aut alterum peccatum, si quod mortale non habetur, verbis ipsemet praeeundo cum poenitente illud eliciat. Nam, licet puer usu rationis polleat, tamen ob mentis instabilitatem et levitatem, non raro periculum subit levius agendi circa dolorem et propositum; porro confessarii admonitione facile iuvari potest, cum in tenera aetate animus aeternas veritates magno affectu suscipere et alte imprimere soleat, ubi serio et considerate proponantur.

3. Maxima prudentia et cura utatur confessarius in rebus turpibus tractandis, ne puer vel puella discat, quae ignorat, neve pergat in iis, quae obiective illicita sunt, quamvis eorum malitia non ita perspecta sit poenitenti, et quorum emendatio in dies difficilior evadat. Quae si committi deprehenduntur, poenitens monendus prorsus est atque omnino retrahendus a prava consuetudine.

4. Confessarius attente dispiciat, num forte quaedam peccata a puero vel puella habeantur pro gravibus, quae nec gravia nec ita periculosa sint (1).

Huiusmodi erronea conscientia, quam non raro pueri et praesertim puellae ex imprudenti exaggeratione quorundam peccatorum ex se levium concipiunt, prorsus evellenda est. At simul naviter curandum, ut etiam levis aut levissimi peccati horrorem concipiant vel retineant, dummodo discrimen peccati mortalis et venialis cognoscant. Quod valet praesertim de furtulis, de mendaciis, etc.

Non abs re erit confessarios monere, grave periculum et proximam peccandi occasionem oriri posse, si pueri et puellae in eodem lecto dormiant. Qua de re, si opus sit, severe arguendi sunt parentes, nec facile admittenda est excusatio propter loci angustias aut paupertatem, etc.

Imo si pueri perfectum usum rationis attigerint et mali suspicio utcunque haberi possit, eiusmodi pessima consuetudo nunquam positive permittenda est, sed, quantum fieri potest, radicitus evelli debet. Quod si fieri nequeat, saltem periculum imminuendum est eo, quod parentes filios suos et filias vestitas lecto committant atque sedulo invigilent (2).

5. Si confessarius ex puerorum confessione deprehenderit eos versari in occasione *proxima*, cum iisdem agat uti cum aliis qui in proxima occasione reperiuntur (cfr. n. **547**), illosque aliquando adigere debet, ut apud parentes pro separatione instent. « Neque videtur aliqualis suspicio aut infamatio apud ipsos parentes tanti semper aestimari debere, quando sunt pueruli, quanti alias diffamatio aestimatur » (3).

(1) Cfr. Cappello, *Theol. past.*, p. 115 ss.; Lehmkuhl, II, n. 478; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 21 ss.
(2) Cfr. Bened. XIV, *De Synodo dioec.*, lib. XI, cap. 4, n. 8; Lehmkuhl, II, n. 478.
(3) Lehmkuhl, II, n. 479.

6. Confessarius summo affectu et maxima benignitate pueros excipere debet; et graviter profecto delinqueret, si moroso et aspero modo tractandi eos a confessione deterreret.

Pueri ante confessionem immediate praeparandi sunt, maxime ad dolorem et propositum. Curandum, ut odium peccati, etiam venialis, concipiant; ut devote ac sincere ad poenitentiae tribunal accedant; ut rite sint instructi, etiam circa sigillum a sacerdote servandum.

7. « Aetas discretionis... ad confessionem... ea est, *in qua puer incipit ratiocinari*, hoc est circa septimum annum, sive supra sive etiam infra. Ex hoc tempore incipit *obligatio* satisfaciendi praecepto confessionis » (4).

8. « Consuetudo non admittendi ad confessionem pueros, aut nunquam eos absolvendi, quum ad usum rationis pervenerint, est omnino improbanda. Quare Ordinarii locorum, adhibitis etiam remediis iuris, curabunt, ut penitus de medio tollatur » (5).

Hoc praescriptum urget sub gravi, neque ulla in contrarium admitti potest praxis locorum sive contraria agendi ratio, cum sit *intrinsece irrationabilis* ideoque *abusus plane detestabilis*.

552. Agendi ratio confessarii cum rudibus. — 1. Confessarius, *ubi agitur de poenitente rudi*, tum ex accusatione, quam facit, tum ex responsis, quae dat, iudicare debet, utrum in necessariis statim instruendus sit, necne.

At saepe homines, alioquin rudes, in negotio salutis et rerum supernaturalium aeque bene, imo melius instructi apparent, quam qui in rebus humanis optime sunt versati.

2. Imprimis poenitentes *rudes*, etiam ii, qui in peccatis enumerandis negligentes non sunt, moneri debent de dolore et proposito eliciendo, nisi aliunde constet, eos in hac re bene instructos et sollicitos esse. Vehementer hortandi sunt, ut, antequam ad confessionale accedant, peccati malitiam serio perpendant atque dolorem concipiant. Non raro enim inveniuntur poenitentes, qui censent sufficere, ut ante vel etiam post receptam absolutionem formulam aliquam contritionis recitent.

Licet homines rudes fateantur se dolorem elicuisse, videndum tamen atque curandum est, ne cum sola formula recitanda contenti sint. Quare praestat plerumque, sive per modum exhortationis sive per modum precis cum illis

(4) Decr. « *Quam singulari* » S. C. de Sacram., 8 aug. 1910, n. I. Cfr. can. 906; c. 12, X, *de poenit. et remiss.*, V, 38; Conc. Trid. Sess. XIV, *de poenit.*, c. 5, can. 8.
(5) Decr. « *Quam singulari* » S. C. de Sacram. 8 aug. 1910. n. VII.

ad Deum fundendae motiva doloris ministrare, ita ut attente audientes eo ipso in animo necessarium doloris ac propositi actum concipiant (6).

3. Si *rudes* poenitentes vix habeant, quod accusent, dispiciendum est, unde oriatur defectus materiae accusationis. Accidere enim potest, ut propter vitam uniformem et continuos labores vix habuerint occasionem peccandi atque ita a gravioribus peccatis etiam per tempus diuturnum abstinuerint, leviora autem non ita aestiment. Quod si revera ita contigisse appareat, huiusmodi poenitentes iuvandi sunt, ut leviora quoque peccata serio detestentur eaque vitare proponant; securitatis autem causa excitentur ad eliciendum dolorem de graviore aliquo peccato vitae anteactae.

Si desit *certa* materia aut *dubia* sit contritio, poenitens rudis *interdum* potest ac debet absolvi *sub conditione*, elicito in genere dolore de peccatis gravioribus (7).

Si ratio deficientis accusationis sit defectus examinis, poenitens monendus est de obligatione conscientiae discutiendae. Prudentiae confessarii relinquitur, utrum censeat, se posse interrogationibus opportunis illum defectum supplere, an potius poenitentem dimittendum esse iudicet, ut post quadrantem aut saltem pauca minuta revertatur.

Hoc speculative dictum sit. *In praxi* confessarius *nunquam* huiusmodi poenitentem dimittat, sed eum opportune interroget atque ita examinis defectum suppleat (8).

4. Defectus accusationis aliquando oriri potest ex summa poenitentis ignorantia, quae scitu necessarias veritates fidei respiciat. De his omnino instruendus est poenitens, si capax sit.

Ad rem egregie *Lacroix:* « Quod si quis ita stupidus et hebes reperiatur, ut nec possit apprehendere necessaria necessitate medii, conetur confessarius intelligere utrum hebetudo orta sit ex peccatis quibusdam, quae mentem obcoecant, ut sunt luxuria et ebrietas, an vero ex naturali complexione. Si prius, differatur absolutio et prius abducatur a peccatis, quia irrita erit instructio (9), durante impetu passionum. Si posterius, sitque poenitens bonae voluntatis et innocentis vitae, inducatur ad eliciendos actus fidei, spei et dilectionis Dei (cum dolore etc.) secundum eius capacitatem, et sic dispositus absolvatur sub conditione permittaturque accedere ad S. Communionem. Iudicium est, hebetudinem provenire ex naturali complexione, si ad temporalia quoque hebes

(6) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1804 ss.; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 10 s.; Lehmkuhl, II, n. 480; Cappello, *Theol. past.*, p. 125 ss.

(7) Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1808; Lehmkuhl, II, n. 481.

(8) Cfr. Reuter, *Neoconfessarius*, n. 116; Lacroix, *l. c.;* S. Alph., *Hom. Apost.*, tract. ult., n. 42 s.

(9) Scil. instructio nequit *statim* et *per se* compleri per absolutionem. Ceterum aliqua instructio de actibus necessariis, maxime vero de contritione et caritate, qua se ipsum homo, si velit, iuvare possit, *illico* danda est, ut manifeste patet.

sit, si non male vivat, bonaeque sit voluntatis; si autem ad temporalia sit solers et industrius, suspicio est hebetudinem provenire a peccatis. Unde discrete examinandus est de peccatis luxuriae.

« Si autem ita hebes esset, ut nullam cognitionem de mysteriis fidei formare posset, fatuo vel infanti comparandus videretur. — Denique, si hebetudo nata esset ex senectute, et senex antea scivisset necessaria medii, etsi non ita clare iam videretur ista credere, absolutio et S. Communio ei dari posset. Si vero ista ignorasset, laborandum esset, ut cito addisceret, quum crescente senio descrescat magis capacitas » (10).

5. Confessarius cum poenitentibus rudibus et inferioris conditionis potest aliquando uti severiore agendi et loquendi modo eos increpando, si ingenii durioris sint et peccatis dediti atque in iis detestandis negligentes.

At omnino cavere debet, ne eos repellat aut male tractet, sed omni studio curare, ut eos soletur ac Deo reconciliet. Ipsi enim rudiores homines, si male tractentur, facile offenduntur; dum e contra benignitate ac benevolentia attracti, ad pietatem et bonos mores sine magna difficultate efformari possunt (11).

ARTICULUS IV.

De agendi ratione confessarii cum semifatuis, surdis et mutis.

553. Agendi ratio confessarii cum semifatuis. — 1. Imprimis investigandum est, utrum 1° *sint certo plene fatui;* an 2° *certo plene fatui non sint*, sed tantum semifatui, adeo ut valeant distinguere inter bonum et malum morale, atque actus etiam supernaturales elicere possint; an 3° *dubium de hac re maneat.*

Pro diversa ipsorum conditione, diverso modo agendum erit. Nempe si constet poenitentem esse semifatuum tantum, nihil obstat, quominus saepius ad sacramenta admittatur.

Quidam dicunt, eum absolvi posse *singulis mensibus*, si hic et nunc iudicetur habere saltem imperfecte actus ad poenitentiam necessarios (1).

(10) Lib. VI, part. 2, n. 1809. Cfr. etiam Reuter, *Neoconfessarius*, n. 117; Lugo, disp. 22, n. 20; Salmant., tract. 6, cap. 12, n. 26.

(11) Cfr. Cappello, *Theol. past.*, p. 131 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1810; Vasquez, q. 93, art. 3, dub. 7, n. 5; Diana, part. 10, tract. 14, resol. 31.

---

(1) Reuter, *Neoconfessarius*, n. 192.

Alii censent, *per se* etiam frequentius absolvi posse. Horum sententia probabilior est.

Si vero maior malitia in eo deprehendatur, ita ut fortasse sufficiat ad peccatum mortale committendum, magis etiam urgere potest necessitas eum absolvendi, ne maneat in peccato forte commisso, sed etiam maior urget necessitas eum plenius per dolorem et alios actus disponendi (2).

2. Si confessarius prudenter dubitet, utrum poenitens habeat tantum usum rationis, quantum sufficit ad peccatum et actus morales ac supernaturales, an non, absolvendus est *sub conditione* 1° in periculo mortis; 2° aliquoties etiam in vita, saltem in Paschate, imo et frequentius; 3° quoties afferat materiam, quae aut ex se mortale peccatum sit, aut in qua timeri debeat ne forte homo ille subiective graviter peccaverit.

Absolutio quidem danda est semper *sub conditione;* tamen praemitti etiam debet instructio de necessariis actibus, qui ope confessarii a poenitente eliciantur (3).

554. Ratio agendi cum surdis et mutis. — 1. Ad integritatem quod attinet confessionis ab ipsis exigendae, vide quae alibi dicta fuerunt (n. **168**).

Scriptura non est obligatoria; aliquando potest permitti, servatis servandis (cfr. n. **136**).

2. Parochus istorum hominum peculiarem curam gerere debet, ut, quantum fieri possit, sufficientem instructionem acquirant atque ita satis praeparati ad confessionem faciendam accedere valeant.

Si quis surdus ac mutus simul est, nostris temporibus satis instrui potest. Curandum est, ut ab iis instruatur, qui eum etiam christianam doctrinam doceant, atque bene instituant in actibus fidei, spei, caritatis, contritionis et propositis eliciendis, idque ex propriis uniuscuiusque actus motivis formalibus.

3. Surdis et mutis locus separatus, quantum fieri potest, destinari debet, ubi confessarius libere cum eis agere queat; nam in confessionali absque sigilli violatione eiusve periculo non omnia dici aut agi possunt.

4. Confessarius ne anxius aut sollicitus sit de materiali integritate confessionis istorum hominum, eorum praesertim qui sunt surdi et simul muti. Cum his agat, quantum fieri potest, signis; aut, si poenitens vult, scripto. Sed notandum, confessarium non obligari, ut scripto faciat

(2) Lehmkuhl, II, n. 483.
(3) Reuter, *Neoconfessarius*, n. 192; Lugo, disp. 17, n. 22; Laymann, lib. V, tract. 6, cap. 5, n. 7.

interrogationes atque ita responsa exquirat. Id enim odiosum est poenitenti, neque ipse poenitens tenetur scripto dare responsa, quibus suam confessionem compleat (4).

Articulus V.

De agendi ratione confessarii cum tentatis et afflictis.

555. Praemittenda. — 1. Imprimis sciri debet, 1° *quid sit tentatio*, ut a consensu probe distinguatur; 2° *unde oriatur*, ut opportuna remedia adhiberi possint; 3° *quanti sit periculi, quantae etiam utilitatis*, ne animo cadat, neve superbia efferatur; 4° *quibus remediis utendum sit*, ut re ipsa tentatio vincatur et spiritualem utilitatem ferat (1).

2. Confessarius summa benevolentia ac benignitate utatur erga afflictos et tentatos, ne afflictionem afflictioni addat atque eos deprimat, quos erigere et solari debet.

556. Quid sit tentatio et undenam oriatur. — 1. *Tentatio* est provocatio ad peccatum. Potest esse aut *mere externa*, aut etiam *interna*, prout ipse appetitus hominis ad bonum apparens atque fallibile attrahitur et sollicitatur ad agendum contra legem, vel non.

2. Tentatio oritur aut 1° *ab ipsa natura corrupta*, quae inclinat ad vetita, aut 2° *a diabolo*, qui potissimum per phantasiam res sensibiles et peccaminosas menti obiicere, atque ipsum etiam appetitum inferiorem vehementer commovere potest; aut 3° *ab utroque*, ita nempe ut diabolus naturali inclinatione utatur eamque promoveat.

Si tentationis impetus communem mensuram humanae appetentiae longe superat, signum est diabolicae tentationis. Frequenter tamen in tentationibus etiam non ita extraordinariis diabolus partem habet.

3. In tentatione tria probe distinguenda sunt: *suggestio, delectatio* et *consensus*, qui nullatenus confundi debet cum simplici cogitatione aut sensu delectationis.

Cogitatio igitur importune ingesta, appetitus rationalis ad malum indeliberatus, sensus delectationis atque commotio tentatio sunt, non autem peccatum. Hoc in *consensu* consistit, quatenus quis aut voluntate

(4) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, 1812; Reuter, n. 196; Lehmkuhl, II, n. 484; Cappello, *Theol. past.*, p. 142 ss.

---

(1) Cfr. Rodriguez, *Pratica della perfezione cristiana*, cap. 13, art. 3 ss.; S. Francisc. Sales., *Introduction à la vie dévote*, chap. 38 ss.; Hense, *Die Versuchungen*, p. 14 ss.

adhaeret rei malae, aut voluntarie seu deliberate manet absque sufficienti excusatione in periculosa cogitatione.

4. Haec probe distinguenda sunt quoad homines timoratos, qui habitualiter ita constituti sint, ut mori potius velint, quam Deum graviter offendere. Igitur qui in huiusmodi dispositione reperiuntur, minime timere debent, ne consenserint, *nisi plane certi sint de consensu dato.* Id vero non solum dicitur ad excludendam peccati certitudinem, quasi dubium supersit, utrum poenitens peccaverit necne; sed potius ad certitudinem statuendam peccati, saltem gravis, non commissi.

Sane peccatum lethale, praeter gravitatem materiae, postulat plenam mentis advertentiam et plenum voluntatis consensum, adeo ut in animam eius, *qui illud habitualiter horreat*, nequeat intrare, ut egregie *S. Franciscus Salesius* ait, *nisi plene cognoscatur.*

5. Notandum est, quod rudes solum peccatum materiale considerare solent, et facile credunt se esse reos, quamvis requisita ad peccatum formale constituendum non adfuerint.

Hinc prae oculis haberi debent principia quae actionum imputabilitatem respiciunt; quod nempe 1° dantur actus interdum etiam externi *primoprimi;* 2° ad vere et formaliter peccandum non sufficit cognoscere id quod fit, sed oportet etiam cognoscere saltem in confuso rem illam esse malam (2).

Dicit autem *S. Alphonsus* (3): « Potest intellectus ita rapi a delectatione obiecti oblati, ut nihil malitiae moralis in illo advertat ».

Malum perpetratum in somno non potest esse peccatum, nisi prius aut postea culpa adfuerit. In statu semivigiliae culpa mortalis adesse nequit. Sicut semisopitus et semifatuus cognoscere potest aliquo modo non solum actionem, sed etiam malitiam actionis, et nihilominus non esse reus peccati mortalis, quia libertas tunc remanet ligata, in statu abnormi versatur, et non est plene libera.

Ita dantur etiam interdum (maxime in personis sive hystericis sive utcunque paroxysmis nervosis, qui vix definiri possunt, subiectis) verae dementiae vel semidementiae vel monomaniae transitoriae, modo a passionibus, etiam sine culpa excitatis, modo ab aliis causis, provocatae: unde persona in modo agendi abnormissime atque a consueto diversissime, sive in rebus omnibus, sive etiam solum in re aliqua, procedit, satisque palam facit se tunc non sanae mentis esse. Status autem huiusmodi modo aliquibus horis, modo aliquibus diebus, modo etiam aliquibus hebdomadis perdurare potest.

In praxi tamen, quando dementia vel semidementia non est habitualis,

(2) S. Thom., *Summa theol.*, I, q. 48, art. 5, ad 3; III, q. 41, art. 2, ad 2; *De malo*, q. 7, art. 6; S. Alph., V, n. 3.
(3) Lib. V, n. 3.

non facile pro certa absentia culpae mortalis, si de re gravi agatur, iudicandum est (4).

In huiusmodi tentationibus daemon totus in eo est, ut anima orationem et omnia opera bona prorsus deserat, atque peccata mortalia committat. Modo tyrannico id exigit, et horribiles machinationes etiam adhibet. Sub initio iniicere solet magnam aversionem contra orationem et sacras imagines, maxime vero contra Deum ipsum. Quaerit enim odium Dei et amorem sui. Postea satagit ut anima fidem amittat, blasphemias proferat, sacras imagines conculcet, signis contumeliosissimis Eucharistiam spernat, confessionem et communionem deserat, etc. (5).

6. Probe notandum est, in tentationes carnalem et aliquando etiam in tentationes spirituales, ut odii Dei, blasphemiae etc., ipse diabolus quandam imaginationem consensus fingere posse, animumque quodam complacentiae sensu afficere, ita ut homo tentatus quandoque sibi videatur Deo voluisse maledicere, et cum complacentia impias et inhonestas fovisse cogitationes.

Nihilominus longissime abest a *deliberata* eiusmodi voluntate, atque statim, cum sui vere compos fiat, ex animo istas impietates detestetur (6).

Quare *in praxi* si poenitens turbatur, quasi consensum dederit, confessarius sedulo consideret eiusdem animi dispositionem, ne forte tentationes pro peccatis habeat, nec incerta aut timida responsione afflictum poenitentem in dubio commissi peccati relinquat atque excruciet.

7. Tentatio movetur aut promovetur a diabolo in eum finem, ut homines ad peccatum inducat: a Deo autem unice permittitur in bonum ipsorum, nimirum ad pugnam exercendam atque victoriam reportandam, ita ut iidem copiosiora merita sibi colligant atque in virtutum exercitio proficiant.

Ergo tentari non est signum pravae dispositionis animi, sed cedere tentationibus. Imo quo magis strenue ad perfectionem quis contendit, et quo maius praemium Deus illi praeparavit, eo graviores saepe tentationes sustinere debet, iuxta illud: « *Fili, accedens ad servitutem Dei, sta in iustitia et timore, et praepara animam tuam ad tentationem* » (7).

Et pius auctor ait: « Sunt tamen tentationes homini saepe valde utiles, licet molestae sint et graves: quia in illis homo *humiliatur, purgatur* et *eruditur* » (8).

(4) Cfr. Cappello, *Theol. past.*, p. 280 ss.; Berardi, *Theol. past.*, p. 484 ss.
(5) Cfr. Cappello, *Theol. past.*, p. 236; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 263 ss.; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 111; Berardi, *Theol. past.*, p. 499 s.
(6) Cfr. Reuter, *Neoconfessarius*, n. 266 ss.; Lehmkuhl, II, n. 495.
(7) *Eccli.*, II, 1.
(8) *De imitatione Christi*, tract. I, cap. 13.

557. Remedia contra tentationes. — 1. Ut facilius tentationes vincantur, confessarius poenitenti suggerere debet remedia, quae ipsi in promptu sint, tum generalia tum specialia.

2. Praecipua remedia *generalia* haec sunt:

1º Summa humilitas cum omnimoda diffidentia propriarum virium;

2º iugis vigilantia, custodia sensuum, interna atque externa mortificatio;

3º oratio, qua statim ad Deum confugiat homo tentatus ad gratiae auxilium implorandum;

4º maxima fiducia in Deum atque inde magnus animus contra inimici aggressus;

5º obedientia ac docilitas plena, praesertim ubi agitur de poenitentibus scrupulosis, erga confessarium.

Ad haec addere praestat quaedam monita, quae *S. Ignatius de Loyola* in aureo libello *Exercitiorum spiritualium* tradit circa diversos motus animae discernendos, nempe:

1º Homo dispicere debet, ex qua parte ipse sit debilior atque proclivior ad malum. Quoniam inimicus ex hac parte facilius animam aggreditur cum maiore spe victoriae, hominis est vigilare et ante exortas tentationes sese munire et contrariae virtutis exercitio magis incumbere.

2º Tentationes poenitens sincere aperiat confessario, licet ipse sibi satis prudens videatur: hanc enim humilitatem Deus praemio donat, neque quidquam magis aversatur diabolus, quam suggestiones suas prudenti confessario vel spirituali moderatori detegi.

3º Tempore tentationis bona proposita non sunt mutanda, vel in examen revocanda, sed potius strenue prosequenda et exercenda.

4º Multum iuvat, tentationis tempore, consueta bona opera potius augere, orationi atque propriae abnegationi insistere.

5º Inimici nostri tentationes timeri non debent, sed ipse potius sperni debet eique strenue obsisti, non propriis quidem viribus, sed gratia Dei firmiter confidendo, « *qui non patietur vos tentari supra id, quod potestis; sed faciet etiam cum tentatione proventum, ut possitis sustinere* » (9). Quo enim timidior est homo, eo diabolus erit audacior.

3. Remedia *particularia* sunt complura et diversa pro diversitate tentationum, pro diversa indole et conditione hominum qui tentantur (10). Huc spectant quae alibi dicta sunt (n. **520** ss.).

Ex *Reuter* (l. c.) haec animadvertenda sunt circa tentationes quae potius ex diaboli suggestione, quam ex propria concupiscentia oriuntur:

1º Si tentatio excitatur de salute aeterna assequenda, aut ea plane

(9) I *Cor.*, x, 13.
(10) Cfr. S. Alph., *Praxis confess.*, n. 110; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 244 ss.; qui egregie disserit.

negligenda est tanquam suggestio diaboli, aut interne dicendum: *meum est Deo nunc servire, futura disponere eius est, qui misit Filium suum, ut vitam habeam et abundantius habeam. Nemo speravit in eo et confusus est*, etc. — Indoctis non est loquendum, nec multo minus concionandum de mysterio praedestinationis.

2º Si oriatur haec tentatio: quid faceres, si hoc aut illud malum tolerare deberes, aut hoc vel illud peccatum committendum esset: quid eligeres? Quid faceres in hoc vel illo casu? — Ad alia animus statim convertendus est, et huiusmodi cogitatio ut otiosa et forte etiam periculosa contemnenda. Caveat homo ita tentatus arrogantiam, et cum fiducia in Deum se humiliet, agnoscens se certo lapsurum esse, nisi Deus gratia sua adiuverit.

3º « Si daemon immittat tentationes aspicienti res honestas, vel etiam sacras, v. g. imaginem Crucifixi, B. M. V., tentatus non cedat tentatori, sed *directe* ita aspiciat, etsi experietur imaginationes foedas aut motus turpes: neque enim ista obiecta sunt causae talium foeditatum, neque hae homini voluntariae sunt. Proinde ne procedat timide, sed rideat stultam tentationem; timor enim auget et saepe provocat illam; cui si cedit, eo tandem deducetur, ut in omnibus timeat, et nec confiteri nec communicare amplius audeat, timens ex his similes effectus, quos daemon aut phantasia similiter producere poterit. — Idem est, si ex aspectu talium rerum sacrarum oriantur cogitationes blasphemae, haereticae etc., nam et hae facile vincuntur, si contemnuntur. Hinc etiam errant, qui se ab eiusmodi liberandos putant, si eas confiteantur: nam sic augetur timor, et tentatio magis infigitur, quae oblivione et contemptu melius fuisset dissipata ».

4. Interdum daemonis suggestio potest esse tam molesta et vehemens ut motus carnales atque ipsam quoque pollutionem aliosve effectus producat. Hinc summa prudentia, caritate et circumspectione agat confessarius cum poenitentibus ita tentatis (11).

Vide quae infra dicentur (n. **576**).

5. In iudicio ferendo de compluribus factis, quae narrantur etiam a theologis antiquioribus circa interventum daemonis, eius visibilem apparitionem sub figura maris aut feminae, concubitum cum eo habitum, etc., prudens confessarius duplicem scopulum devitet.

Ex una parte, caveat ne omnia et singula uti ridicula et falsa habeat; ex alia parte, caveat ne illa uti vera ac certa, nimia credulitate, teneat. Pleraque enim huiusmodi facta phantasiae, praesertim mulierum, hysterismo tunc temporis ignoto aliisve hallucinationibus et morbis psycho-patologicis, quos vocant, adscribenda sunt (12).

(11) Cfr. S. Thom., *De malo*, q. 3, art. 3, ad 9; Del Rio, *Disquisitiones magicae*, lib. II, q. 15; Petrucci, *Lettere e trattati spirituali e mistici*, part. 2, lib. II, opusc. 5, cap. 14, n. 5; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 111.
(12) Cfr. Bizouard, *Des rapports de l'homme avec le démon*, Gaume, 1863, p. 12 ss.; Imbert-Goubeyre, *La stigmatisation et l'extase divine*, Amat, 1894, p. 24 ss.; eiusdem, *L'hypnotisme et la stigmatisation*, Bloud, 1899, p. 10 ss.; Marechaux, *Le merveilleux divin et le merveilleux démoniaque*, Bloud, 1901, p. 21 ss.; Meric, *L'imagination et ses prodiges*, Téqui, 1905, p. 6 ss.

ARTICULUS VI.

De agendi ratione confessarii cum scrupulosis (1).

558. Notio scrupuli. — 1. Sensu *materiali* et proprio venit nomine **scrupuli** lapillus, qui viatoris pedes vexat et torquet; sensu autem *translato* venit spirituale offendiculum, quod impedit hominem, quominus inoffenso pede procedat in actionibus suis, siquidem inani ratione ipsius menti passim obiicitur timor peccandi.

2. Igitur scrupulus sensu *morali* est timor peccati, ubi non est peccatum, ex inani apprehensione ortus. Quod diversis modis accidere potest:

Si quis ex inani et futili ratione iudicat aliquid esse peccatum: qui potius error dicendus est quam scrupulus, atque omnino eliminari debet.

Si quis ex levi et futili ratione dubium circa honestatem actionis ita concipit, ut certo dictamine careat: quod nonnulli vocant *intrinsece scrupulosum.*

Si cui post certum dictamen, quod habuit et in confuso saltem retinet, dubium ex futili ratione contra honestatem actionis accedit, quod mentem sollicitat atque perturbat: quod plures dicunt *extrinsece scrupulosum.*

Postremo, id quod cum supra dictis cohaeret, si quis post actionem commissam ex una parte quidem se non peccasse iudicat, ex altera tamen parte futili nixus ratione formidat, ne forte peccaverit (2).

Tertium et quartum modum *S. Ignatius de Loyola* in aureo *lib. Exercitiorum* vocat scrupulum proprie dictum, et praesertim quartum modum aliquando a Deo permitti docet, spiritualis utilitatis causa, quo magis homo ab omni malo recedere discat. Primus autem et etiam secundus modus — si vere dubium intellectus iudicantis est, et non potius cum tertio modo convenit — prorsus eliminari debet, quoniam cum tali scrupulo non excusso agere non licet, ut ex iis colligitur quae moralistae tradunt de conscientia erronea et dubia.

3. Conscientia **scrupulosa** differt:

1° a conscientia *tenera*, quae minimos etiam defectus ut tales

(1) Cfr. Lacroix, lib. I, n. 511 ss.; S. Alph., lib. I, n. 11 ss.; S. Antonin., part. I, tit. 3, cap. 10, § 9 s.; Laymann, lib. I, tract. 1, cap. 6; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 255 ss.; Billuart, *De act. hum.*, dissert. 5, art. 5; Stoz, *Tribunal poenitentiae*, lib. I, part. 5, n. 172 ss.; Elbel, part. I, n. 213 ss.; Scaramelli, *Dir. ascet.*, II, n. 421 ss.; Lehmkuhl, I, n. 33 ss.

(2) Cfr. Lacroix, lib. I, n. 513 ss.; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 257 ss.; Stoz, *Tribunal poenit.*, lib. I, part. 5, n. 175 ss.; Lehmkuhl, I, n. 53; Noldin, I, n. 213 ss.

cognoscit et ex reverentia erga divinam maiestatem magni aestimat, probe retenta vera distinctione inter peccatum veniale et mortale;

2° a conscientia *erronea*, quae est mentis iudicium, licet falsum.

4. *Scrupulus* consistere potest cum conscientia certa de honestate actionis: oritur enim ex inani et futili motivo, ideoque non tollit certam persuasionem. Proinde licet agere cum conscientia scrupulosa, nempe agere licet contra scrupulos, modo agens sciat se vexari scrupulis eosque esse spernendos (3).

559. Origo et causae scrupulorum. — 1. Origo scrupulorum alio modo refertur **ad naturalem hominis dispositionem,** alio modo **ad Deum,** alio modo **ad diabolum.**

Ad causas naturales scrupuli referuntur **dispositive,** etiam proxime, quatenus homo ex variis causis dispositus sit ad vividiorem mali apprehensionem et ad apparentes eius rationes concipiendas, quibus deinde actu suo inhaeret nec sese plane expedire valet.

Ad Deum referuntur **permissive,** quatenus alias causas et naturales et diabolicas non impedit.

Deus scrupulos permittit sapienti providentiae consilio ad aliquem finem obtinendum, scil. *vel* ut homines a peccato praeserventur, *vel* ut anima a peccatis purgetur, *vel* ut timorem peccati concipiat, *vel* ut ad eximia opera pro Dei gloria praestanda praeparetur. Quare Deus *proprie* et *directe* auctor scrupulorum nec est nec dici potest. Scrupuli, qui a Deo permittuntur, post aliquod tempus cessant, horrorem peccati conciliant et cum Deo intimius coniungunt.

Ad diabolum referuntur saepe **affective,** quatenus imaginationem perturbat eique speciem mali moralis obiicit, et quo vehementius id fit, eo magis impedit rationem a veri iudicio (4).

2. Quando principaliter referuntur **ad Deum** et ad subtractionem uberioris luminis, ex quo fit ut homo non ita expeditus sit ad discernendum pondus rationum, scrupuli per se utiles sunt, cum Deus bonum intendat et maiorem conscientiae puritatem. At huiusmodi scrupuli diu perseverare non solent, nec Deus vult ut homo se illis dedat.

Quatenus vero **a diabolo** proveniunt, ad malum tendunt. Ipse enim fraudibus suis conatur hominem ad peccatum inducere, in desperationem coniicere, vel saltem pacem et tranquillitatem animi turbare

(3) Cfr. S. Alph., lib. I, n. 13 ss.; Lacroix, lib. I, n. 519 ss.; Laymann, lib. I, tract. 1, cap. 6.

(4) Cfr. Lacroix, lib. I, n. 558 ss.; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 260 s.; Stoz, lib. I, part. 5, n. 174 ss.

et a profectu in virtutibus repellere. Quare hisce scrupulis omni conatu resistendum est.

Quatenus **a causis naturalibus** oriuntur, scrupuli etiam defectum et malum quoddam dicunt: quo homo conari debet corrigere. Plerique scrupuli in naturalibus causis nituntur; et in iis quoque, qui ad Deum vel ad daemonem referuntur, vix non semper subest aliqua causa naturalis.

560. Causae naturales scrupulorum. — Istae plures sunt, *internae* et *externae*, *physicae* et *morales*.

1. Imprimis ipsa corporis constitutio. Ex qua evenire potest, ut temperamentum v. g. melancholicum reddat homines ceteroquin acutae mentis suspicaces atque tenaces rerum, quas apprehendunt: quare facile fit, ut nimium omnia perscrutantes, rationes apparentes alicuius mali apprehendant, tenacius teneant, neque ita facile solvere possint.

Alii, qui ex corporis constitutione sunt timidi et pusillanimes, facilius concipiunt timorem peccati; ad quem reiiciendum si tardi sunt ac segnes, scrupulus non raro menti inhaeret.

2. Praeterea nervorum et cerebri mala affectio scrupulos gignere potest, cum inde phantasia excitata ac perturbata sit, neque vivida phantasiae apprehensio a iudicio intellectus satis distinguitur. Quae affectio aut hereditate accepta aut a nimio labore, studio, vigilia, immoderato ieiunio etc. provenire potest (5).

3. Origo scrupulorum potest esse ex iudicii infirmitate, quae rationes veras a futilibus distinguere non valeat, et etiam ex ingenii perspicacitate, quae dubia ac difficultates contra omnia facile excitat; at, nisi ingenium excellat, difficultates facilius intelliguntur, quam earum solutio invenitur.

Etiam occulta quaedam superbia et proprii iudicii pertinacia potest esse causa scrupulorum. Nam qui omnia suo iudicio solvere praesumit seque aliis praefert, multis dubitationibus necessario manebit involutus.

4. Alia causa est nimia sollicitudo cavendi ab omni, quod utcunque speciem mali habet, atque consuetudo eligendi semper rigidiora et speculative securiora. Quae agendi ratio *practice* securior nequaquam est.

S. Alphonsus merito approbat suamque facit doctrinam Suaresii, Pallavicini, Bancelli, et aliorum (6).

(5) Cfr. Laymann, lib. I, tract. 1, cap. 6; Lacroix, lib. I, n. 527; Lehmkuhl, I, n. 35.
(6) Lib. I, n. 11 ss.

Suarez (7) ait: « Potius periculum animarum incurreretur, si tot vincula in casibus dubiis iniicerentur ».

Card. Pallavicini (8) dicit: « Si induceretur opinio, quod semper teneremur facere actionem, quae securior est etiam a transgressione materiali, haec opinio non esset tutior, sed *maxime exposita periculo frequenti transgressionis formalis:* quare tutior est opposita ».

Bancelli (9) docet: « Multa sunt, quae tutius est facere, sed simul etiam tutius est, non se credere obligatum ad ea facienda ».

5. Causa *extrinseca* scrupulorum est occupatio vel conversatio talis, quae subministret materiam eorundem, ut lectio incauta scriptorum severiorum, qui de ascesi vel theologia morali scripserunt; directio confessarii, scrupulose procedentis; conversatio cum scrupulosis etc.

561. Signa conscientiae scrupulosae. — 1. Nonnulla sunt praemittenda.

1° Scrupulosus dicitur homo a *consuetudine* seu *habituali* dispositione vel agendi ratione. Quare si quis unum vel alterum scrupulum aliquando patiatur, non ideo dicendus est scrupulosus, nec regulis scrupulosorum uti potest.

Saepe homo ipse iudicare nequit, utrum scrupulosus sit, an tantum timoratae conscientiae; unde acquiescere debet iudicio prudentis confessarii.

2° Neque confessarius semper prima vice, qua poenitentem tractat, iudicare valet, num scrupulosus sit necne; proinde tunc debet magis eum explorare ac certam directionem differre. Nam sicut valde periculosum est, scrupulosum regulis communibus dirigi, ita periculis damnisque non caret, hominem non scrupulosum regulis scrupulosorum duci.

3° Discretio et prudentia maxima necessaria est in iis dirigendis, qui in una materia scrupulosi sunt, in alia laxi, aut qui scrupulis quidem agitantur, simul autem etiam peccatis lethalibus et vitiis gravantur. Sane cum iis regulae scrupulosorum ex parte tantum adhiberi possunt, ideoque confessarius gravissime erraret, nisi sedulo inspiceret. Item ille, qui in una materia dumtaxat scrupulosus est, in hac quidem, sed non in aliis, scrupulosorum regulis uti potest ac debet (10).

2. **Praecipua signa conscientiae scrupulosae** haec sunt:

1° Timor peccandi in iis rebus, in quibus homines pii et timoratae conscientiae nullum peccatum reperiunt.

(7) In II-II, q. 98, art. 7.
(8) In I-II, disp. 9, cap. 4, art. 11, n. 12.
(9) Cfr. lib. II, n. 43.
(10) Reuter, *Neoconfessarius*, n. 260 ss.; Lacroix, lib. I, n. 525 ss.; Lehmkuhl, I, n. 56.

2° Frequens mutatio iudicii ob leves aut nullas rationes, ita ut idem modo licitum, modo illicitum esse existimetur.

3° Anxietas peccati ita exorta, ut homo sibi anxietatis rationem reddere nequeat.

4° Pertinacia iudicii contra dictum confessarii, atque inde consultatio plurimorum in re plana, quin tamen poenitens obediat et acquiescat.

5° Inquisitio iterata de liceitate actionis, licet iam pluries certum responsum acceptum sit.

6° Reflexio ad circumstantias actionis, quae moraliter loquendo non accidunt, et ad quas homo sanae mentis reflectere non solet.

7° Anxietas continua circa confessiones, non obstante iudicio confessarii, vel etiam confessionum repetitione iam satis accurate peracta.

8° Item tanquam scrupulosus ordinarie habendus est, qui preces anxie persolvit, iugiter de novo incipit et saepius repetit; qui externe inopportunis signis utitur ad tentationes repellendas (11).

Signa, quae parum iuvant ad dignoscendam conscientiam scrupulosam, nec tantum in scrupulosis, sed etiam in hominibus tenerae conscientiae deprehenduntur, haec sunt:

1° Si poenitens est sollicitus, imo etiam moderate anxius, ne Deum vel levissime offendat, aut ut culpam commissam statim deleat.

2° Si post vitam in gravibus peccatis diu productam angitur, et intra mediocre tempus, v. g. dimidium annum, videtur sibi non posse satisfacere, sed amplius confiteri vult. Talis poenitens non statim habendus est ut scrupulosus.

Quod tamen intelligi debet de eo, qui ter vel quater post institutam confessionem generalem peccata aliqua tanquam nondum satis declarata afferat; nam si id saepius faciat, tandem omnino prohiberi debet, nisi prompte iurare possit, se peccatum certo mortale certe confessum non esse (12).

3° Si quis dubitat, an in hac aut illa re peccaverit, non debet propterea dici scrupulosus: dubium enim potest esse aut absolute aut relative prudens (13).

562. Remedia scrupulorum. — 1. Scrupuli sunt morbus quidam spiritualis; quare, licet aliquando a Deo permittantur ad spiritualem utilitatem, ab homine tamen cura illorum debet omnino intendi aptis mediis adhibitis. Ubi enim invalescant, damna et quidem gravia afferre possunt.

(11) Lacroix, lib. I, n. 512 ss.; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 260; Lehmkuhl, I, n. 57; Noldin, I, n. 215.
(12) Cfr. Reuter, *Neoconfessarius*, n. 266; Lehmkuhl, II, n. 58.
(13) Lacroix, I, n. 524 s.; Stoz, lib. I, part. 5, n. 178 ss.; Laymann, lib. I, tract. 1, cap. 6.

Nam *a*) scrupuli nocent sanitati, vitam attenuatis viribus abbreviant; *b*) gignunt animae desolationes, perplexitates, angustias, quibus homo scrupulosus fit ineptus ad veram devotionem et ad verum in virtutibus profectum; *c*) imo qui nimis indulget scrupulis, etiam ad verum peccatum contra efformatam conscientiam trahi potest, vel ad desperationem, vel ad laxandas demum vitiis habenas; *d*) scrupulosus se ineptum reddit ad agendum et laborandum in iis officiis, in quibus cum magna utilitate et fructu pro Dei gloria et animarum salute laborare possit (14).

Deus pro sua infinita sapientia et bonitate ex scrupulis elicere novit etiam utilitates spirituales, dummodo scrupulosus humilis et obediens contra eos agere conetur.

Scrupuli *a*) iuvant ad animi puritatem; *b*) praebent occasionem humilitatis et humiliationis, cum in omnibus rebus ab alterius iudicio pendere debeat scrupulosus; *c*) meritum augent, cum impellant ad puram intentionem etiam sine gustu interno, imo cum magna afflictione: quare in morte magna consolatio contingere solet; *d*) conferunt valde, ut ille, qui aliquando alios dirigere debet, id addiscat: vix enim potest bene dirigere scrupulosum, qui scrupulos ipse non est passus (15).

2. **Remedia praecipua scrupulorum** sunt ista:

1° Scrupulosus consideret scrupulos tanquam morbum animi, id quod revera sunt, firmumque propositum concipiat eos deponendi et adhibendi remedia, quibus removeantur.

2° Humiliter ac devote Deum exoret ad hanc triplicem gratiam impetrandam: consequendi finem, propter quem Deus scrupulos permittit; patienter ferendi scrupulorum crucem, quae consistit in angustiis et anxietatibus internis; obtinendi huius mali liberationem, si Deo placuerit.

Contemnat scrupulos, contra illos agat, id est non faciat aut omittat, quod scrupulus ingerit; cogitatione eos non foveat.

3° Acquiescat confessarii iudicio eiusque monitis prompte obediat. Humilis et coeca ac prompta obedientia est praecipuum remedium conscientiae scrupulosae.

4° Ante actionem non iudicet aliquid esse peccatum, nisi absque deliberatione certo et evidenter cognoscat esse peccatum; post actionem vero non iudicet se patrasse peccatum, nisi absque examine *certo* et *evidenter* sciat se consensisse.

Nunquam iudicet sibi obligationem incumbere, nisi certo et evidenter eam percipiat.

(14) Cfr. Lacroix, lib. I, n. 519 ss.; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 261; Stoz, *l. c.*
(15) Cfr. Reuter, *l. c.*, n. 261, 3; Lacroix, lib. I, n. 513.

Maneat apud eundem confessarium doctum et pium eique summam obedientiam praestet, certus se alias curari non posse.

5° Studeat magnopere humilitati coram Deo et resignationi in eius sanctissimam voluntatem.

Assuescat Deum ut summe benignum considerare, atque ea foveat, quae fiduciam excitant, fugiat contraria (16).

6° Devitet otium, nimiam solitudinem, conversationem cum scrupulosis atque huiusmodi rerum lectionem, nisi sit ad accipienda remedia. In discussione conscientiae brevis sit.

7° Sibi persuadeat, se nullo modo teneri ad confitenda dubia, imo id ne expedire quidem. Audacter dubia spernat licet aliquando deprehenderit se errasse: melius enim est, materialiter aliquando delinquere, quam scrupulos fovere.

Discat seipsum dirigere secundum regulas acceptas, neque in quolibet dubio ad confessarium recurrat; quo magis enim contempserit dubia, neque cogitaverit de iis amplius, eo melius.

Pro praxi has brevissimas regulas semper habeat prae oculis easque fideliter sequatur:

Sibi non esse aliquod peccatum mortale, vel peccatum simpliciter, quod non statim *certo* ut tale cognoverit.

Sibi omnia licere, quae viderit fieri ab hominibus timoratis sine scrupulis, quamvis sint contra proprium iudicium et opinionem.

Si circa confessionem anxius est, se non teneri confiteri, nisi quod cum mortali peccato a se actum esse, *prompte* iurare possit.

Dubia sibi non esse rationabilem causam agendi, omittendi, haerendi, neque dubium illud, utrum sit scrupulus an ratio gravis (17).

8° Si oriantur scrupuli — uti non raro, imo plerumque — ex corporis constitutione et mala nervorum et cerebri affectione, adhibenda quoque est curatio corporis et medica (18).

563. Ratio agendi confessarii. — 1. Scrupulosi summa caritate et patientia tractandi sunt: agitur enim de infirmis commiseratione dignis, qui sibi consulere nequeunt. Attamen ex nimia benignitate nullatenus eis id concedendum est, quod scrupulos auget; sed contra rigore quodam constanti ab eis exigi debet, quod opportunum videatur ad morbum sanandum.

(16) Lacroix, *l. c.*; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 95 ss.

(17) Cfr. Stoz, *l. c.*, n. 185; Lacroix, lib. I, n. 522 ss.; S. Alph., lib. I, n. 18 s.; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 263; Raymond etc., *L'Ange conducteur des âmes scrupuleuses ou craintives*, Brugis, 1905, p. 46 ss.

(18) Cfr. Turco, *Il trattamento morale dello scrupolo e dell'ossessione morbosa*, Torino, 1919, I, pag. 24 ss., II, p. 45 ss.

2. Confessarius imprimis sedulo inspiciat, num poenitens vere scrupulosus sit; quaenam sit origo scrupulorum; utrum in uno tantum, an in pluribus scrupulosus sit.

In consiliis et responsis tradendis brevis sit, non ambigue et dubitanter, sed clare ac determinate loquatur, regulas generales suppeditet, secundum quas in particularibus casibus scrupulosus se dirigat, nec rationem reddat eorum, quae praescribit.

3. **Scrupuli circa haec tria potissimum versantur** (19):

1° Scrupulosi timent, ne pravis cogitationibus, praesertim contra castitatem aut fidem, consensum praebuerint. In hoc casu confessarius eos docere debet, non cogitationem aut sensum esse peccatum, sed solum *consensum;* insuper eos monere debet, ne pravas cogitationes in confessione accusent, nisi adeo certo sciant se consensisse, ut de consensu praestito iurare possint.

2° Timent praeterea, ne confessiones praeteritae invalidae et sacrilegae fuerint ob defectum integritatis vel doloris et propositi. In hoc casu confessarius permittat semel scrupuloso confessionem generalem, si nullam antea instituit; facta autem semel confessione generali, ne permittatur de praeteritis, quae ante illam acciderunt, verbum facere, nisi *certissime* sciat se grave peccatum patrasse illudque *nunquam* in confessione dixisse, imo quandoque absolute vetandum est, ne de praeteritis quidquam accuset.

3° In qualibet actione peccatum vel peccati speciem timent. In hoc casu scrupuloso iniungendum est, ut anxietates et timores contemnat, libere agat, imo contra scrupulos operetur, nisi *evidenter* in actione peccatum cognoscat.

Confessarius nullatenus permittat scrupuloso, ut fuse exponat, praesertim si de turpibus agitur, quid cogitaverit, quae fecerit, quoties contra conscientiam egerit: praestat enim, ut in genere tantum de his se accuset, *nisi de peccato plane constet.*

4. **Quaedam speciatim confessario naviter attendenda:**

1° Scrupulosi non tenentur ad eam diligentiam in examine conscientiae adhibendam, quam alii adhibere debent, quia accuratius examen nihil prodest, sed magis eos perturbat.

2° Non tenentur ad ea confitenda, quae ipsi existimant se commisisse, sive ex praeterita vita sive ex ultima confessione; sed tantum ad ea accusanda, quae obvio examine evidenter gravia esse peccata cognoscuntur, licet hac ratione integritas confessionis

(19) Cfr. S. Alph., lib. I, n. 15; *Praxis confess.*, n. 96.

aliquando deficiat: excusat enim ab integritate nimium incommodum (20).

3° Si scrupulosus aspiciendo res plane innoxias turpes cogitationes et motus patiatur, confessarius ei suadeat, ut audacter aspiciat, res quidem vel imagines, ex. gr. sacras, etiam fixis oculis, homines autem modeste et obiter, atque motus et cogitationes contemnat.

4° Si clericus in sacris angitur circa horas canonicas earumque recitationem, confessarius ei suadeat, ut sententias benignissimas in hac re amplectatur, neque causam habebit dubitandi et repetendi. Imo si valde scrupulosus est et nimium tempus in recitatione divini officii insumit, potest confessarius ei tempus determinare, quo clerici probi officium absolvere solent; quod tempus cum expleverit, si partem aliquam divini officii nondum absolverit, illam omittat (21).

S. Alphonsus haec tradit ex *Gobat:* « Si quis pateretur graves anxietates, posset aliquando etiam ei *interdici* recitatio Officii, donec videatur recitare posse sine tanto incommodo, quum magnum incommodum excuset per se a praeceptis Ecclesiae » (22).

ARTICULUS VII.

De modo agendi confessarii cum moribundis.

564. Praemittenda. — 1. *An* et *quando* moribundi absolvi possint ac debeant, alibi declaratum fuit (n. **187**).

2. Modus securius et uberius iuvandi *moribundos* complectitur complures normas, quarum aliae servandae sunt a confessario antequam accedat ad aegrotum, aliae cum ipso aegroto acturus.

565. Quaenam sint confessario attendenda antequam accedat ad infirmum. — 1. Confessarius recordetur oportet, quanti momenti res sit: nullibi enim gravius erratur. Si quis error hic admittitur, nullatenus corrigi potest.

Advertat, se ipsum absque peculiari Dei auxilio imparem esse tanto negotio. Quare *sibi diffidens* totam spem bene gerendi negotii in divino auxilio constituat.

Studeat purissimam habere intentionem ac vehemens desiderium

(20) Cfr. Stoz, *op. cit.*, n. 190 ss.; Reuter, *Neoconfessarius*, n. 263; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 96.
(21) Cfr. Reuter, *op. cit.*, n. 268, 6.
(22) Lib. IV, n. 177.

eos iuvandi, qui a Christo Domino, cuius vices gerit, tanto pretio redempti fuerunt.

2. Rem totam Deo humiliter commendet pieque oret pro felici negotii exitu (1).

Studeat antea ingenium, mores, conditionem aegroti, quantum fieri potest, *ab aliis*, minime vero a consanguineis sive familia infirmi, explorare.

3. Omnia, quae dicenda vel agenda sunt, ac modum et ordinem eorum bene intelligat et in memoria habeat; atque modum agendi cum aegroto praemeditetur, quoniam longe maioris momenti rem aggreditur, quam est concio, neque tamen ad illam sine praeparatione accedit (2).

566. Quomodo confessarius se gerere debeat cum aegroto. — 1. Summam caritatem confessarius ostendat erga infirmum, quia, ut egregie monet *S. Alphonsus* (3), « non est caritatis opus magis Deo acceptum, magisque ad animarum salutem conducens, quam in extremo vitae periculo positos ad sancte moriendum adiuvare ».

Studeat in aegroto accendere spem et desiderium redeundi in bonam gratiam cum fidelissimo amico Iesu Christo, qui pro ipsius aeterna salute in cruce mortuus est totumque suum sanguinem effudit.

2. Procuret *clam* a medico scire an infirmitas sit mortalis. Dicimus *clam*, quia detestabilis usus medicorum est, aegrotos decipere, ne eos et propinquos contristent, perinde « ac si infirmis obligationem intimare confessionis (quam, cognito periculo, illis intimare debent), idem sit ac mortem denuntiare » (4).

3. Adducat infirmum ad confessionem quamprimum instituendam, ne scilicet eam procrastinet, licet mors nondum imminere videatur.

In confessione instituenda incumbat maxime in excitando dolore de peccatis commissis, etiam memoria elapsis, in deponendo affectu ad peccata et emendatione pro vita futura, quam Deus forte dederit, firmiter proponenda.

Ingerat, quantum fieri potest, contritionem et amorem *perfectum*. Quoad integritatem confessionis, quamvis plerumque aliqua generalis confessio suaderi possit, tamen ne in ordinaria quidem confessione,

(1) Cfr. *Rituale Rom.*, tit. V, cap. 4, n. 2, ubi sapientissima monita traduntur.
(2) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1864; Polancus, *Methodus iuvandi moribundos*, Dilingae, 1578, p. 3 ss.; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 231; Lehmkuhl, II, n. 516; Bucceroni, *De moribundorum absolutione et assistentia*, n. 24 ss.
(3) *Praxis confess.*, n. 227; *Hom. Apost.*, Append. 2.
(4) S. Alph., *Praxis confess.*, n. 229.

si longa est, ita rigorose omnia investiget, ut aegroto debili et fatigato nimiam molestiam afferat.

Summopere curet, ut ab infirmo removeantur omnes peccandi occasiones, ex. gr. imagines periculosae, praesertim personae, in quas feratur turpis affectus vel odium; idque eo maiori diligentia, quo propius mors impendere videatur (5).

Si qua restitutio bonorum aut famae facienda sit, vel reconciliatio, aut alia obligatio implenda, viam planet; at urgeat quoque, ut haec statim fiant: nisi forte moribundum in bona fide exsistentem aliquando satius duxerit in ea relinquere, seu non monere de obligatione adimplenda.

Nisi dispositio de rebus temporalibus aliisque officiis, quae ut pater-familias etc. infirmus habeat, iam facta fuerit, hortetur aegrotum, ut omnibus provideat tempestive, quo securius ultimo vitae tempore res suas cum Deo optime componere valeat (6).

567. Quomodo speciatim iuvandi sint moribundi. — 1. Si aegrotus non sit satis instructus, quantum fieri potest, a confessario instrui debet.

Quare tum fidei veritates earumque brevis explicatio danda est 1° *per modum orationis*, qua Deus exoratur, adiectis motivis vel beneficiis, ita ut facile symboli apostolici explicatio interseri possit; 2° *per modum gratiarum actionis;* 3° *per modum oblationis* qua Deo omnia offeruntur, dolores, angustiae etc.; 4° *per modum sese in spem erigendi.*

Postea confessarius addat explicitum fidei actum, commemorata divina relatione et suprema veracitate, quo securius iis, quae antea fusius explicata fuerint, infirmus vera fide adhaereat.

2. Quandoque diabolus in fine vitae tentat contra spem et fiduciam, ansa sumpta sive ex naturali pusillanimitate, sive ex multitudine peccatorum, quae commissa fuerint, sive ex inscrutabilitate divini iudicii; aliquando tentatio ad nimiam securitatem et praesumptionem excitandam ordinatur.

Hisce periculis ita occurrendum est:

1° Confessarius studeat desiderium aeternae vitae in moribundo excitare, proponendo mala et pericula, e quibus effugiamus, atque infinita bona, quae in regno coelesti adipiscamur (7).

2° Ex agnitione humanae fragilitatis ansam sumat maioris fiduciae, humilis tamen, in Deum excitandae, proposita tum infinita Dei bonitate, qua nos vocavit ad intimum consortium divinae naturae, tum infinito thesauro meritorum Christi, tum multitudine eorum qui in coelis pro nobis intercedunt.

(5) Cfr. Gaume, *Manuale confess.*, n. 376; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 230; Lehmkuhl, II, n. 517.

(6) Polanco, *Methodus iuvandi moribundos*, p. 7 ss.; Lacroix, lib. 2, part. 2, n. 1865.

(7) *Rituale Rom.*, tit. V, cap. 4, n. 5 ss.

3° Hortetur aegrotum ad orationem, qua divinum auxilium imploret, atque simul se pro ipso deprecaturum promittat (8).

3. Ante omnia caritatem erga Deum quam maxime accendendam, eiusque actus internos quam saepissime renovandis aegroto commendet. Itaque et motiva, quae praeparent caritatem, et ea quae efforment actum perfectae caritatis et contritionis perfectae, infirmo bene suggerat, eumque doceat saepius huiusmodi actus elicere, atque instruat, quomodo, maxime in necessitate, per tales actus etiam ante absolutionem remissio peccatorum exquiri possit (9).

4. Cum tentationes, quae in extremo potissimum agone oriuntur, vinci non possint, nisi per gratiam divinam, suadendum est aegroto, ut frequenter auxilium divinum imploret per pios affectus et preces iaculatorias: summa pietate atque fiducia se commendet Angelo Custodi, Sanctis suis Patronis, Sancto Iosepho, praesertim B. M. V. et Sacratissimo Cordi Iesu, quod iure in Litaniis vocatur « *victima peccatorum, salus in te sperantium, spes in te morientium* ».

5. Confessarius zelo divinae gloriae et animarum salutis accensus non solum defendat moribundum contra pericula, sed instanter curet quoque, ut eius merita, quantum fieri possit, augeantur.

Quare suggerat modos eliciendi actus internos valde perfectos, quibus aegrotus se suaque omnia Deo offerat cum plena resignatione et intima cum Christo D. eiusque infinitis meritis et perfectissima Deo Patri placendi intentione.

Qui negligit id agere, aut zelo caret aut non cogitat, quam incomparabiliter magna futura sit divina gloria, quae in aeternum resplendeat ex augmento etiam minimo gratiae sanctificantis et beatificae visionis, quam homo iustus sibi comparat ex quolibet actu meritorio (10).

ARTICULUS VIII.

De agendi ratione confessarii cum poenitentibus piis.

568. Normae generales. — 1. Praeter ea, quae diximus de tentationibus et scrupulis (cfr. n. **555** ss.), alia quaedam, ad poenitentes pios quod attinet, opportune addenda sunt.

(8) Polanco, *Methodus iuvandi moribundos*, p. 10 ss.

(9) Cfr. *Rit. Rom.*, tit. V, cap. 4, n. 8 ss.

(10) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1868; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 237 ss.; Polanco, *Methodus iuvandi moribundos*, p. 15 ss.; Lehmkuhl, II, n. 520.

2. Imprimis confessarius serio perpendat, non omnes eodem modo esse dirigendos. Attendat igitur *et* ad naturalem indolem cuiuslibet poenitentis *et* ad instinctum Spiritus Sancti.

Aliter sane tractandi sunt cholerici, melancholici, aliter phlegmatici, etc. Hi excitandi sunt, ne tepidi fiant, illi compescendi ne excedant, at etiam dirigendi ad nobiliora in Dei servitio; in melancholicis cavendum, ne tristitia et solitudine absorbeantur. In sanguineis cavendum est, ne subitaneo aliquo affectu et ardore permoti aliquid supra vires assumant, atque maxime insistendum, ut in omnibus *deliberate* procedant, sed post deliberationem etiam *constanter* agant.

3. Confessarius ductum Spiritus Sancti in poenitentibus suis indagare, eum sequi, non antevertere debet. Sapientissima est sententia S. Ignatii de Loyola: « *Res plena periculis est, uno omnes calle cogere velle ad perfectionem: quam varia quamque multiplicia sint Spiritus Sancti dona, talis non intelligit* ».

569. Generalia documenta christianae perfectionis omnibus utilia, haec sunt:

1° Doceantur poenitentes pii, perfectionem consistere in singulis actionibus iisque quotidianis perfecte faciendis; non esse per saltum tendendum ad perfectionem.

Ne nimis fidant primo ardori et consolationi, sed studeant sese etiam ad desolationem praeparare Deoque etiam sine consolatione et gustu servire.

2° Confessarius nedum imponat *extraordinaria*, sed *regulariter* ne permittat quidem facile. Hinc tamen minime sequitur, mortificationes et poenitentias etiam externas esse vetandas. Absit omnino! Mortificationes secundum vires poenitentis confessarius nec debet nec potest prohibere; nihilominus poenitentem ita constituat, ut ipse eas sibi permitti petat, atque melius eas sic assumi, ut augeri possint, quam ita, ut minui debeant.

Quare caute et prudenter in iis rebus confessarius seu moderator spiritus procedere debet, ne ultra vires tum corporales tum spirituales quidquam imponat. Vires spirituales aestimandae sunt *ex virtute probata*, non autem ex subitaneo aliquo affectu et fervore (1).

3° Probationes, quas putat confessarius instituendas esse cum poenitente, ut eum aut exploret magis aut excitet, *non debent esse apertae, neque communiter singulare quidquam redoleant.* Nam si poenitens eas ut probationes cognoscat, eo ipso tales esse desinunt.

(1) Cfr. Reuter, *Neoconfessarius*, n. 233 ss.; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 99 ss.; Lehmkuhl, II, n. 500.

Quae autem sancti viri aliquando fecerunt aut fieri permiserunt, non possunt sumi pro regula, sed potius admiranda, quam semper imitanda sunt (2).

4° Ante omnia confessarius attendat, ut alatur obedientia, humilitas, amor crucis et propriae abiectionis et oblivionis rerum mundanarum, atque desiderium constanter proficiendi in Christi D. patientis, pauperis et abiecti imitatione. Nisi enim in hunc finem omnia spiritualia exercitia conducant, merito suspecta sunt etiam ea, quae optima et eximia videntur.

5° Ad frequentem et quotidianam Communionem quod spectat, vide quae alibi diximus (3).

Confessarius omnibus viribus curare debet, ut pii poenitentes ad sacram synaxim accedant bene praeparati, et congruam gratiarum actionem peragant. Una enim S. Communio rite peracta praestat pluribus tepide sumptis. Attamen confessarius distinguere debet verum spiritus fervorem et animi promptitudinem ad omnia, quae ad divinum servitium referuntur, a devotione mere sensibili.

570. Attendat confessarius **ad peculiaria pericula et tentationes,** quae occurrere possunt hominibus perfectionem sectantibus.

1. Qui ab initio consolatione spirituali perfundebantur, iidem, subtracta postea sensibili devotione, facile animum despondent, atque animi ardorem remittunt. Quare iam ab initio praemuniendi sunt, et maxime tunc instruendi, in quonam vera perfectio consistat.

Qui Deo aliquandiu servierunt, facile a diabolo tentantur ad tepiditatem: hinc exercitia orationis et mortificationis omittere, leves defectus parvipendere incipiunt. Quo fieri potest, ut paulatim deficientes in profundum peccati mortalis labantur. Huic malo sedula cura adhibenda est (4).

Quare si tepor nondum valde progressus est, poenitens serio moneatur, ut omnia exercitia spiritualia fideliter ac devote resumat aut etiam pro aliquo tempore augeat vel secessum spiritualem aliquot dierum faciat.

Quod si ad peius iam prolapsus est, confessarius imprimis eum cum magna benignitate excipiat et augeat fiduciam in Deum, ut eum sic compellat ad pristinum fervorem resumendum; postea ubi benigna

(2) Cappello, *Theol. past.*, p. 253 ss.; Reuter, *l. c.*, n. 238.
(3) Cfr. Cappello, *De Sacramentis*, I, n. 535 ss.
(4) Cfr. Reuter, *Neoconfessarius*, n. 246.

exhortatio nihil proderit, etiam severitate utendum est atque divini iudicii terror addendus.

Quandoque accidit, ut poenitens pius, qui iam satis magnam perfectionem attigerat et donis divinis non ordinariis donatus erat, misere in peccatum etiam grave labatur.

2. Confessarius in huiusmodi casu **magna prudentia** utatur. Nempe. Nullo modo ipse miretur aut signa admirationis edat, sed benignitate maxima excipiat poenitentem, ne is plane animo cadat.

Si poenitens ipse sibi multum indignatur, videndum est, utrum sit indignatio superbiae, an sanctae contritionis. Superbia reprimenda, dolor fovendus est.

Poenitens erigatur ad spem misericordiae, imo maioris gratiae, quam antea; quia Deus dives est in misericordia, qui Magdalenam et Petrum sincero dolore flentes maioribus auxiliis gratiae cumulavit, quam multos, qui ita non peccaverant.

Excitetur propterea etiam ex parte sua ad maiorem caritatem et fervorem, exemplo eorum, qui ex ipso lapsu occasionem sumpserunt tantae perfectionis consequendae, quantam aliter vix attigissent.

Demum poenitens doceatur adorare divinam iustitiam atque se ipsum multum humiliare, ac deinceps caute vivere. Miro enim modo Deus sibi complacet in animo contrito et humiliato, atque cum proprio quasi dispendio sui offensam permittit, ut homo propria experientia quodammodo cogatur ad superbiam repellendam, humilitatem sectandam (5).

De signis extraordinariis, si quae occurrant confessario, vide n. **576**.

571. Quomodo confessarius se gerere debeat in audiendis mulierum confessionibus. — 1. Haec speciatim attendenda sunt:

1° Mulieres aliquando *magnus scopulus*, et forte non sine fidelium scandalo, evadere possunt. Ad illum vitandum, confessarius, utique vigilantiam et virtutem adhibendo, servet *a*) *indifferentiam et cordis sui custodiam*, neque hanc potius quam illam, aut in genere feminas, potius quam viros libentius audiat; *b*) *gravitatem*, et speciatim verba quae affectum et nimiam familiaritatem praeseferant, sedulo evitet; *c*) *modestiam et brevitatem*, prout infra dicetur.

2° Mulieres non raro sunt valde criterii inopes; phantasia res exaggerant; et saepe nullam aut fere nullam prudentiam et reflexionem habent.

(5) Cfr. Cappello, *l. c.*; Lehmkuhl, II, n. 502.

Sunt loquaces admodum; inde ea quae hodie dicuntur in confessionali, cras sciri poterunt in colloquiis et conversationibus.

3° Timori et verecundiae maxime subsunt, et non raro patientia atque auxilio, utique prudentissimo, confessarii indigent, ut peccata sua integre accusent.

4° Optimas tamen qualitates habere solent; nempe ordinarie sunt valde inclinatae ad religionem et pietatem; sunt timidae; facile credunt; denique sunt dociles.

Quoad hanc docilitatem notandum, feminas non tam per viam intellectus quam per viam cordis ad obediendum induci. Ipsae insuper naturaliter cupiunt dirigi. Obedientias, etiam de rebus difficilioribus, plerumque sine difficultate acceptant et reapse exsequuntur: et graves etiam correctiones, quae facile viros offenderent, eosque a sacramentis alienarent, effectum bonum in feminis habere solent (6).

2. Confessarius, speciatim quoad **personas pias**, caveat a quibusdam periculis, quae frequenter occurrunt. Praecipua et maiora haec sunt:

1° Mulieres etiam piae facile concipiunt peculiarem affectum erga confessarium, et cupiunt nimis frequenter ad confessionem redire nimiumque in confessionali commorari.

2° Admodum sollicitae esse solent, ut confessarius eas existimet et quodammodo diligat; quo fit ut interdum non sint sincerae, imo etiam fictionibus utantur; nec audeant, cum periculo ne confessarius id advertat, extraordinarium adire.

3° Praedilectionem facile ita ambiunt, ut contra alias zelotypiam et invidiam concipiant. De praedilectione autem facile se iactant, aut quod confessarius tales vel tales alias praediligat, querimonias movent. Hinc dicteria et fortasse scandalum.

Sedulo caveat confessarius a quolibet signo praedilectionis. Non permittat, nisi forte in aliquo casu exceptionali, ut pluries in hebdomada ad confessionem redeant. Exigat ut saepe extraordinarium adeant.

In confessione brevitatem cum omnibus, habito tamen respectu ad veras uniuscuiusque necessitates, servare procuret; a laudibus abstineat.

4° Munera nunquam det nec acceptet; visitationes privatas pariter nec faciat nec permittat; epistolas ad eas, sine causa iusta et gravi et solum in aliquo casu extraordinario nec mittat, nec ab iisdem recipiat.

5° Quaedam magno hysterismo, speciatim in quibusdam circumstantiis, laborant; et tunc tristitiae, melancholiae, taciturnitati,

(6) Cfr. Cappello, *Theol. past.*, p. 218 ss.; Berardi, *Theologia pastoralis*, p. 487 s.

fletui, iracundiae, desperationi, aut aliis passionibus, adeo subiici possunt, ut quasi delirare videantur. In huiusmodi circumstantiis confessario valde dissimulandum est, ne gravis aliquis excessus forte accidat (7).

6° Caveat confessarius ne viri et fortasse magni peccatores negligantur, aut alia munera maioris momenti negligat, ob confessiones mulierum. Non raro enim istae nimis commorantur apud confessionalia, et muneribus quoque proprii status deficiunt (8).

7° Item confessarius summopere caveat ne de rebus ad spiritualem poenitentis directionem haud stricte pertinentibus sermones immisceat; maxime vero si cum una de aliis loqueretur, et confessionale in locum inquisitionum et murmurationum converteret.

572. Regulae praecipuae servandae in spirituali directione piarum personarum (9). — 1. Confessarius sive director spiritus exigat imprimis, ut *personae piae* plena sinceritate omnia pandant, nullamque rem extraordinariam sine licentia faciant, et perfectissimam obedientiam praestent.

Illas serio moneat, veram sanctitatem consistere in fuga peccati et exercitio virtutum, non vero in quodam fervore sensibili; imo nec in multis orationibus et poenitentiis; quae tamen bona erunt, si sint moderata, atque ad virtutes acquirendas dirigantur.

2. Magnum huius verae sanctitatis desiderium in eis accendere satagat illudque, motivis adductis, foveat et augeat.

Curet ut paratae sint placere Deo, non obstante quacunque difficultate, et cum pleno sui ipsius amoris sacrificio.

3. Amor Dei et Domini nostri I. C., humilitas, obedientia, castitas, modestia, mansuetudo, patientia, diligentia, denique caritas nedum corporalis, sed etiam, imo praecipue, spiritualis erga proximum, adhibendo zelum christianum ad impedienda mala et promovenda bona, sunt virtutes principales, de quibus confessarius sollicitus esse debet.

4. Si persona pia versetur in periculo incidendi in peccatum mortale, peculiari cura contra illud est praemunienda.

5. In quolibet casu maxime instandum est, ut serio adhibeantur **media perfectionis.** Praecipua haec sunt:

1° *Oratio* fervens, speciatim mane et vespere, maxime vero adveniente tentatione. Ad orationem reducuntur devotio erga B. V., Angelum Custodem, et Sanctos Protectores; preces novendiales, etc.

(7) Antonelli, *Medicina past.*, I, p. 125 ss.

(8) Cappello, *Theol. past.*, p. 224; Berardi, *op. cit.*, p. 489.

(9) Cfr. S. Franc. Sal., *Introd. à la vie dév.*, part. 2, chap. 6; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 121 ss.; S. Theres., *Cammino di perfezione*, cap. 20 ss.; Scaramelli, *Il direttorio ascetico*, tract. 2, cap. 1 ss.

2° *Meditatio* peragenda sin minus methodice, saltem eo modo quo fieri potest, cogitando de morte, de iudicio, de inferno, de passione D. N. I. C., de praesentia Dei etc.; eliciendo proposita, affectus pios, etc.

3° *Auditio Missae*, et *visitatio SS. Sacramenti.*

Communio frequens et etiam quotidiana, cum debitis dispositionibus.

4° *Communio spiritualis* frequenter in die.

5° Frequentes *orationes iaculatoriae;* piae cogitationes sive reflexiones, sumpta occasione ex aspectu Crucifixi aliisve circumstantiis.

6° *Recitatio rosarii mariani* quotidie peragenda.

7° *Lectio spiritualis* digne, attente ac devote peracta.

8° *Proposita particularia* quovis mane renovanda circa defectus, in quibus poenitens frequentius labitur.

9° *Examen conscientiae* tum *generale* tum *particulare*, ut aiunt.

Confessio apud confessarium *stabilem* quolibet circiter octavo die, cum vero poenitentiae spiritu.

10° *Mortificatio*, seu iuge studium, etiam in rebus non stricte obligatoriis, mortificandi linguam, oculos, gulam, amorem proprium, etc.

11° *Dies recollectionis spiritualis* quovis mense.

12° *Exercitia spiritualia* quovis anno.

13° *Animo nunquam deiici propter lapsus*, sed humiliari, poenitere, orare, rursus proponere, et bono malum compensare.

14° *Piae uniones*, nempe nomen dare uni vel alteri ex piis sodalitiis sive confraternitatibus necnon iis operibus quae ad catholicam actionem spectant.

Confessarius seu director spiritus *methodum vitae* suggerat piis poenitentibus, fideliter et constanter sequendum. Statuenda est *methodus vitae* tantum circa res principales, et habito respectu ad circumstantias particulares status, familiae, etc.

Exemplar in genere sequens esse potest:

1° *Singulis diebus:* Mane orationes cum proposito generali et particulari; meditatio; auditio Missae cum communione sacramentali vel spirituali; lectio spiritualis. Infra diem, piae reflexiones, orationes iaculatoriae; mortificationes; praesentia Dei, et oratio in periculis peccandi. Vespere, visitatio SSmi Sacramenti; preces novendiales, si occurrant; rosarium; examen cum actu contritionis; orationes consuetae, et oblatio mortificationum illo die peractarum.

2° *Singulis hebdomadis:* Confessio; via crucis; ieiunium, si expediat, v. g. in sabbato; et diebus festis auditio concionis.

3° *Singulis mensibus:* Dies spiritualis recollectionis.

4° *Singulis annis:* Confessio annualis, et si possibile sit, exercitia spiritualia.

573. Regulae servandae circa mortificationes corporales, vota et electionem status (10). — 1. Quaedam macerationes sanitati nimis noxiae *nunquam* sunt permittendae.

Huiusmodi sunt, v. g.: *a*) flagellationes in partibus mollioribus aut super vulnera nondum sanata, aut utendo flagello aculeato; *b*) cilicia ex filo ferreo ita tenui, ut acumina in carnibus infigantur, aut nimis constricta, aut perpetuo adhibita; *c*) privatio somni, ita ut poenitens minus quam septem horis habitualiter dormiat.

Quoad eiusmodi mortificationes, distinguendum est inter casum, in quo poenitens illas petat, et casum in quo nihil petat. In secundo casu, confessarius poterit quidem suadere aliquod ieiunium, vel aliquas exiguas poenitentias; non vero cilicia et flagellationes. In priore casu, exspectet ut poenitens suas petitiones et quidem enixe renovet; quod si accidat, concedat sub duabus conditionibus. Prima, ut poenitens sit in humilitate et vera virtute valde fundatus. Secunda, ut sub initio parum et solum identidem concedatur.

Istas regulas *ordinarie* sequatur director spiritus; in casu magnae necessitatis et poenitentis ad ardua dispositi, macerationes facilius concedere vel suadere poterit, debita tamen cum prudentia et discretione.

2. Quoad **vota** haec animadvertantur:

1° Votum de re unica vice perficienda, v. g. de oblatione, vel etiam de peregrinatione ad aliquod Sanctuarium, pro aliqua circumstantia *extraordinaria* permitti poterit.

2° Si vero de voto *perpetuo* agatur, valde caute procedendum est, ne sit forte, propter inobservantiam, occasio peccatorum. Idem dic de votis *temporaneis* quidem, sed nimis *multiplicatis.*

3° Generatim loquendo, consideranda est virtus et indoles poenitentis, et in dubio de futura observantia, considerandum est etiam, an agatur de re quae in magnum Dei gloriam redundet, necne. Facilius concedi possunt vota elicita sub conditione quod confessarius quilibet ab iisdem dispensare valeat. Votum non mutandi confessarium eique perpetuo obediendi generatim inconsultum et periculosum est (11).

4° De voto castitatis dicetur infra (n. **575**).

(10) Cfr. S. Bernard., Epist. 100 ad quendam episcopum (Migne, *P. L.*, CLXXXII, 235); S. Alph., *Praxis confess.*, n. 145 ss.; Cappello, *Theol. past.*, p. 230 ss.; Berardi, *l. c.*, p. 491 s.

(11) Cfr. S. Alph., *Praxis confess.*, n. 93; Cappello, *l. c.*

574. 3. Quoad **electionem status,** prae oculis opportune sequentes regulae haberi possunt:

1° Si poenitens ex una parte ad statum perfectiorem aliquam inclinationem demonstret, et ex alia iam habeat vel saltem acquirere possit qualitates eidem statui congruas, confessarius eiusdem status excellentiam tempestive atque iteratis vicibus ei patefaciat.

Dictae qualitates congruae, in genere loquendo, sunt: *inclinatio constans*, et *vita* satis *casta.*

2° Pro statu religioso exiguntur insuper virtutes obedientiae et mansuetudinis. Nihil dicimus de sanitate, de dote, de consensu parentum etc. Et notandum quod pro statu religioso sine clausura, et speciatim si ageretur de piis feminarum institutis, quibus infirmorum cura incumbit in hospitalibus, maior virtus aut potius quaedam naturalis frigiditas et indifferentia erga viros exigitur.

3° Vocatio ad *statum religiosum* in genere, et etiam ad *hoc* aut *illud* institutum in particulari, est res omnino divina. Quare confessarius potest quidem ac debet dirigere poenitentem circa electionem status, dubia et anxietates diluendo, tentationes propulsando, viam virtutis sectandam proponendo; at prorsus cavere debet, ne ipse suggerat primus vitam religiosam amplectendam, hoc aut illud vitae genus contemplative vel activae aut mixtae, ideoque hunc ordinem vel illam congregationem. Deus vocare debet.

Confessarius consilia, adhortationes, monita praebeat: nihil amplius. Quot confessarii in hac re falluntur! quot vocationes infelices, teste experientia, inde habentur!

4° Pro statu coelibatus in saeculo, speciatim quoad puellas, regulariter animadvertendum, an adsit copia auxiliorum spiritualium, v. g. si in loco praesto sint confessarii zelantes, vel floreat pia congregatio virginum Deo devotarum; idque maxime si poenitens in magnis et extraordinariis tentationibus aut periculis versetur; an aliquo modo adsint etiam media sustentationis.

5° Pro statu presbyteri saecularis, videndum an habeat rectam intentionem simul cum idoneitate in iis gratiae et naturae dotibus reposita, quae spem fundatam faciant fore ut sacerdotii munera recte obire, eiusdemque obligationes sancte servare queat (cfr. can. 973, 1353, 1363, § 1).

575. 4. Quod ad **votum castitatis** permittendum vel non permittendum pueris et praesertim puellis, haec animadvertantur:

1° Si confessarius, omnibus consideratis, iudicet puellam ad

statum virginitatis non vocari, tunc curet quidem ut bona et virtuosa sit, sed nullum votum ei suadeat.

Si autem iudicet eam ad statum virginalem vocari, tunc votum temporaneum, nempe renovandum de solemnitate in solemnitatem, illi permittere vel consulere poterit.

Si vero iam sit moraliter certus de vocatione ad statum virginalem, tunc de electione huius status facienda, et de abstinendo, quantum propriae conditionis decentia permittit, tum a mundano vestiendi modo, tum a saecularibus dissipationibus et conversationibus, nec non de praestandis reliquis, quae a vera Christi sponsa praestari debent, consilium dabit.

2° Si puella in omnibus lubenti animo obediens et constans reperiatur, expedit ut votum etiam perpetuum ipsi permittatur: hoc enim magnam firmitatem et promptitudinem in repellendis tentationibus superaddere solet.

Nonnulli censent, nec immerito, in huiusmodi voto emittendo esse adiiciendam conditionem quod votum erit perpetuum quidem, sed conditionatum, nisi scil. futurum sit ut confessarius *postea* aliter iudicet (12).

576. Quid agendum confessario, si occurrant signa extraordinaria (13). — 1. Quando *extraordinariae* consolationes, et *extraordinarii* orandi modi occurrant, nec signa hallucinationis appareant, confessarius non incredula quidem mente, sed **caute** ac **prudenter** dispiciat, quid rei sit.

Eiusmodi res facilius diabolicis illusionibus expositae sunt; sed interdum a Deo proficiscuntur. Quo in casu non parum iuvant ad magnum in virtutibus progressum faciendum ac divinam gloriam manifestandam.

Hinc duplex defectus vitandus est in huiusmodi rebus: ex una parte nimia et imprudens credulitas, ex alia pertinax et absoluta incredulitas.

(12) Cfr. S. Alph., *Praxis confess.*, n. 93; Berardi, *op. cit.*, p. 492; Cappello, *l. c.*

(13) Cfr. Scaramelli, *Il Direttorio mistico*, Torino, 1900, p. 12 ss.; Poulain, *Delle grazie d'orazione. Trattato di teologia mistica*, Torino, 1912, p. 24 ss.; Naval, *Theologiae asceticae et mysticae Cursus ad usum Seminariorum*, p. 8 ss.; P. de Vallgornera, *Mystica theologia divi Thomae*, Barcinone, 1672, p. 12 ss.; Lupi, *Teologia mistica insegnata coi suoi tocchi interni*, Bergamo, 1659, p. 28 ss.; Card. Bona, *Lapis lydius* (*De spirituum discretione*), Romae, 1672, p. 6 ss.; Donet, *Conduite de l'homme d'oraison dans les voies de Dieu*, Parisiis, 1674, p. 18 ss.; P. Antonius a Spiritu Sancto, *Directorium mysticum*, Venetiis, 1732, p. 20 ss.; Lebrun, *Eclaircissement de la théologie mystique*, chap. 4; Gianotti, *Teologia mistica*, Lucca, 1751, II, 24; Schram, *Institutiones theologiae mysticae*, I, 12; Marciani, *Trattato di mistica teologia*, Foligno, 1790; Chaillot, *Principes de théologie mystique*, Paris, 1866; Verhauge, *Manuale di teologia mistica*, p. 16 ss.; Ribet, *La mystique divine*, p. 10 ss.; Pouplard, *Un mot sur les visions*, n. 20 ss.; Meynard, *Traité de la vie intérieure*, II, n. 106 ss.; Lejeune, *Manuel de théologie mystique*, chap. 4 ss.; Devine, *A manual of mystical theology*, Londini, 1903, p. 45 ss.

2. Si poenitens res supernaturales enarret, nempe extases, apparitiones, revelationes etc., *cautissime* procedat confessarius et se huiusmodi res parvi pendere ostendat.

Imprimis, igitur, sedulo inquirat, utrum extasis fuerit potius deliquium, an apparitiones, revelationes etc. phantasiae, *ut plerumque*, adscribendae sint: tunc de illis curandum minime est.

Si vero res narratae nullo modo naturales esse possint, omnino cavendum, ne sint malitiosae poenitentis ipsius fictiones, aut diaboli illusiones.

Signa praecipua sunt: incohaerentiae, facilitas illa enarrandi (praesertim si poenitens non solum confessario, sed aliis quoque ea enarret), turbatio et reluctantia, cum signis superbiae, si confessarius prout sub initio facere prorsus debet, incuriam ostendat et dicat illa esse spernenda.

Si autem nulla contradictio notetur, et poenitens simpliciter quidem sed cum quadam verecundia res illas soli confessario patefaciat, et constanter humilis, obediens et tranquillus reperiatur; tunc de bono spiritu, quamvis forte poenitens in aliquos defectus adhuc incideret, iam non erit prudenter dubitandum. Excipe nisi locutiones et revelationes imprudentias suaderent (14).

3. Confessarius non omnis harum rerum notitiae expers sit oportet. Nam Deus in quolibet vitae statu sibi peculiari praerogativa animas deligere potest, quibuscum intima utatur familiaritate. Igitur necesse est, ut confessarius cognoscat aliquo modo eos scriptores, qui de mystica theologia agunt, eosque probatae auctoritatis (15).

4. Regulas vere aureas ad discernendos spiritus in quolibet, etiam extraordinario, modo vitae spiritualis, tradit *S. Ignatius de Loyola* in libello *Exercitiorum*.

Ex quibus iuvabit praecipuas notasse:

1° Multo magis nos cauti esse debemus in consolatione, cui praecedat causa, seu quando antea sensibus, appetitui obversabatur obiectum, quod naturaliter eiusmodi solatii causa esse potuit, quam in ea consolatione, qua subito, nulla exsistente praevia causa, rationales animi facultates magno lumine perfundantur: posterioris solus Deus causa esse potest.

2° Divina motio non potest non esse ex omni parte recta et ordinata, ab initio, in progressu, in fine, semper ad veram virtutem impellens. Daemonis vero illusio, etsi incipiat forte cum bono, desinit tamen sive immediate sive mediate in finem pravum, sive aliquid in se pravum insinuet, sive a meliore bono retrahat, aut hominem perturbet.

(14) Cappello, *Theol. past.*, p. 243 ss.; Benger, *Compendium theol. past.*, n. 776; Berardi, *l. c.*, p. 498; Lehmkuhl, II, n. 503.

(15) Cfr. Scaramelli, *Direttorio mistico*, p. 12 ss.; S. Alph., *Praxis confess.*, n. 126 ss.; Naval, *Theologiae asceticae et mysticae cursus ad usum Seminariorum*, p. 125 ss.; Poulain, *op. cit.*, p. 43 ss.; Ribet, *op. cit.*, p. 50 ss.

Quare, ut iam supra dictum est (n. **561**), augmentum verae humilitatis, amor propriae abiectionis, contumeliae non experimenti causa, sed ex animo desideratae, amor crucis et perfectae abnegationis et mortificationis non externi tantum hominis, sed etiam interni, eiusque imprimis in consuetis et quotidianis actionibus exercitium, quae ad munus et officium ipsius poenitentis spectent, lapis lydius est, quo vera aut fucata virtus et devotio discernantur.

3º Attamen motioni etiam divinitus excitatae postea adiungi potest aliquando tentatio diaboli, aut naturalis animae motus minus ordinatus, ita ut v. g. non ex quolibet motu superbiae etc., concludi possit, consolationem et illuminationem, quam homo perceperat, a Deo derivatam non esse. At si frequenter inordinati motus occurrunt, et homo multum in iis inhaeret, res est saltem valde suspecta.

4º Undecumque demum motio interna et illustratio veniat, homo contendat oportet ea uti ad proficiendum in contemptu sui tum apud se, tum apud alios, atque ad concipiendum maius desiderium imitandi Christum pauperem, humilem, passum. Ubi serio et constanter homo hunc finem prosequitur, si diabolica fuit illustratio, inimicus facile recedet fine suo et spe plane frustratus.

5º Obedientia, etiam contra propria sensa, signum bonum est, imo prorsus necessarium. Manifestare cum simplicitate confessario Dei dona, sed cum repugnantia laudis habendae, signum bonum est; sed libenter et leviter manifestare, quae ad propriam laudem esse videntur, aut ex donis extraordinariis propriam laudem quaerere, vel occultare illud, quod videtur a confessario non approbatum iri, contristari, si non approbantur: signa mala sunt.

5. Confessarius, licet extraordinaria non semper prima fonte ut nugas reiicere debeat, sese tamen praemuniat contra *fraudes* et *hallucinationes* praesertim muliercularum, quae aliquando specietenus tantum pietatem ac devotionem colunt, extraordinaria avide sectantur, atque ea sibi contigisse affirmant.

Ne igitur ipse confessarius cupiat incidere in personas extraordinaria sectantes, nec vanitate quadam ductus sibi complaceat in laudibus ab huiusmodi mulieribus sibi delatis! Qui adeo stultus et vanus est, iusto Dei iudicio et permissioni adscribere debet, si reperit tandem, in poenam suae vanitatis et imprudentiae a mulieribus, quae ipsae illusionibus laborant, se quoque illusum atque deceptum esse (16).

(16) Cappello, *Theol. past.*, p. 280; Benger, *Compendium theol. past.*, n. 776 s.; Lehmkuhl, II, n. 505; Marechaux, *op. cit.*, p. 54 ss.; Meric, *op. cit.*, p. 12 ss.

ARTICULUS IX.

De spirituali directione religiosarum.

577. Peculiares dotes requisitae. — 1. Confessarius religiosarum debet esse **doctus, probe versatus in rebus spiritualibus, prudens, caritate ac patientia** et **gravitate eximius.**

Sane si omnibus sacerdotibus et confessariis *doctrina* necessaria est, ea tanto maior in confessario religiosarum requiritur, quanto maiorem videmus ab Ecclesia selectionem fieri in iis deputandis. Absque solida doctrina perperam tractantur et gravi cum damno extraordinaria, quae accidere possunt.

Confessarius ipse **versatus** esse debet **in rebus spiritualibus,** quia spiritualia sine propria experientia recte vel plene intelligi nequeunt. Igitur non modo theoretica, sed practica quoque scientia earum rerum confessarius imbutus sit oportet: secus caecus caecos ducet.

2. Quo magis, proinde, se extraordinariis donis orbatum ipse viderit, eo **prudentior** et **cautior** esse debet, si forte in animam, quae speciali familiaritate cum Deo utatur, inciderit, ne temere agat.

Praeterea in ipsis ordinariis et quotidianis rebus *summa prudentia* cum religiosis agere debet, ne in consiliis vel responsis erret aut inconsiderate procedat.

3. **Caritas** autem, eaque supernaturalis, atque patientia necessaria est, *tum* ut in promovendum spiritualem profectum religiosarum serio incumbat, *tum* ut defectus et imperfectiones aequanimiter ferat et in earum utilitatem convertere sciat. Licet enim paucas animas habeat suae spirituali curae commissas, serio tamen perpendat, paucorum *perfectione* Deum plus honoris percipere, quam multorum *imperfecto studio* virtutum.

Insuper consideret, eos, qui divino servitio se mancipant, multo plus quam alios ad sustinendas cuiusvis generis tentationes debere esse paratos, neque minimam partem huius oneris ferendam esse *cum afflictis* ab eo, qui illorum curam spiritualem gerat.

Nisi igitur confessarius religiosarum ea caritate erga Deum et proximum ardeat, qua excitetur ad gravia sustinenda, certe aptus non est ad earum curam spiritualem gerendam (1).

(1) Cfr. Cappello, *Theol. past.*, p. 283 ss.; Lehmkuhl, II, n. 506.

578. Quid speciatim curandum sit confessario religiosarum. — 1. Imprimis curare debet, 1° *ut servent plene et perfecte vota;* 2° *ut adamussim regulas sui instituti observent;* 3° *ut spiritualia exercitia quotidie cum devotione et fervore obeant;* 4° *ut quotidiana opera cum supernaturali et perfecta intentione peragant, divinae praesentiae memores.*

2. Unde religiosae probe instructae esse debent in methodo singula spiritualia exercitia fructuose et perfecte peragendi, ut in methodo meditandi, examinis conscientiae faciendi, S. Communionis suscipiendae, confessionis rite instituendae, etc.; insuper procurare debent, ut in quibuslibet aliis quotidianis exercitiis *certam* virtutem sibi sectandam proponant eamque iugiter exerceant et in ea magis magisque crescere satagant.

Quae de maiore perfectione prosequenda ac de donis extraordinariis supra diximus (n. **576**), omnia huc spectant.

3. Confessarius, praeter spiritualem directionem, rerum temporalium curam nullatenus assumat; regimini interno vel externo ne se immisceat (can. 524, § 3); existimationem et reverentiam sibi conciliet; cum hac aut illa religiosa familiarius ne agat, factiones et animorum divisionem radicitus evellat atque pacem communitatis studiose procuret.

4. Confessarius in sua agendi ratione nemini sit familiaris, sed omnes aequa lance tractet, neque specialem familiaritatem erga Superiorissam ostendat, nam hoc modo aliarum forte animos a se plane alienare potest.

5. In audiendis confessionibus taedium, impatientiam non ostendat; a praebendis signis cuiusdam specialis aestimationis abstineat prorsus; admirationem de peccatis auditis, quamvis fortasse graviora aut gravissima sint, nullatenus demonstret.

In excipiendis confessionibus paternam caritatem, non mollem quandam agendi rationem prae se ferat, neque prolixus, sed potius brevis, ita tamen, ut, quantum necessarium sit, singularum conscientiis consulat.

6. Cavendum omnino, ne ulla religiosa peculiarem familiaritatem aut sensualem affectum erga confessarium concipiat ac foveat. Quo in casu sacerdos summa severitate utatur.

7. Confessarium extraordinarium et specialem non aegre, sed libenter admittat; nec inquirat an haec vel illa religiosa specialem confessarium adierit, an diu commorata fuerit in confessionali etc.

8. Caveat summopere confessarius ne ullam suspicionem, etiam levissimam — mulieres piae quoque et religiosae, facillime suspicantur! — praebeat quod notitia ex confessione habita aliquo modo utatur ad aliquid agendum vel dicendum.

Huiusmodi suspicio in hisce casibus haberi posset, ideoque imprudenter ageret confessarius:

1° si diceret Antistitae, cum tali religiosa hoc vel illo modo se gerere debere; si in ipso confessionali cum una sermonem iniiceret de alia, maxime vero si circa hanc vel illam inquisitiones faceret;

2° si, audiendo in confessione talem vel talem inordinationem, de cognoscendis personis se curiosum ostenderet; si confessione unius uteretur ad magis interrogandam vel ad corrigendam aliam;

3° si ex confessione unius, audito defectu de alia, postea aliquo modo ostenderet talem defectum iam esse sibi notum; si faceret correctiones de rebus exterius quidem notis, sed ita ut religiosae correctae suspicari possent quod in confessionali notitiam habuerit;

4° si has vel illas laudaret, et de aliis taceret; si confessariis extraordinariis vel concionatoribus monita aliqua suspicionum et futurarum querimoniarum periculosa daret;

5° et si in concionibus, quae forte essent de more, de *peculiari* aliquo vitio et *insolito* loqueretur (2).

579. Virtutes monialibus et sororibus magis necessariae. — Sunt istae:

1° amor Dei, factis et sacrificiis ostendendus;

2° obedientia quae sit caeca, prompta, exacta, et libenti animo in rebus quoque amori proprio repugnantibus exercenda;

3° caritas erga sorores; unde religiosa caveat omnino, ne aliquam offendat, contristet, vel nimis oneret; item procuret ut alias, quantum potest, adiuvet et consoletur; denique sit patiens, et mansueta, atque ad veniam pro amore Dei ex corde concedendam semper parata;

4° castitas eximia;

5° paupertas maxima;

6° iuge exercitium mortificationum, quarum maiorem numerum possibilem unaquaeque religiosa Iesu Crucifixo sponso suo in signum amoris quotidie, imo frequenter, offerat.

580. Nonnulla speciatim de observantia regularum et constitutionum. — 1. *Regulae* et *constitutiones* sunt media, quibus religiosae ad vota observanda et virtutes exercendas uti debent. Aliquid aliud superaddere, ut plurimum nocet, et vix unquam expedit; particula-

(2) Cfr. S. Alph., *Praxis confess.*, n. 156 ss.

ritates et singularitates quamvis forte in se optimae, plus vel minus communitatem turbant.

Procurandum potius, ut illa omnia quae a regulis praescribuntur, v. g. exercitia spiritualia, meditationes, lectiones spirituales, psalmodiae, disciplinae, ieiunia etc., non ex quadam sterili consuetudine, sed exacte cum internis dispositionibus et ex vero spiritu atque cum fructu, peragantur.

Caveat omnino confessarius ne in hac re abusus vel relaxationes introducantur. Si autem abusus *notorii*, speciatim circa clausuram et collocutionem cum exteris, iam adsint, Episcopum certiorem faciant.

Religiosis dispensationes, exemptiones, particularitates et licentias quaerentibus suadeat ut nihil petant, nisi rationes vere urgentes afferant; quo casu eas ad Superiorissam remittat. Ipse autem nec intercessoris partes in se assumat, nec auctoritate propria, nisi ea reipsa polleat, dispensare praesumat.

2. Curandum ut religiosae, quae aliquid maioris momenti, v. g. meditationem vel rosarium aut lectionem spiritualem, omittere coguntur, alia hora vel alio modo, quantum fieri potest, suppleant.

3. Regula, quae forte prae aliis cordi debet esse confessario, est silentium. Ex collocutionibus cum exteris, quamvis essent sacerdotes aut religiosi, ex nimis frequentibus collocutionibus cum ipsis consanguineis; ex notitiis mundanis, ex colloquiis inter ipsas religiosas, extra horam recreationis, non solum dissipationes, sed etiam magni abusus oriri solent (3).

581. Quomodo se gerere debeat confessarius quoad directionem Superiorissae. — Curabit enixe ut muneri suo rite satisfaciat; nempe

1° moniales suas omnes, tanquam filias dilectissimas, nulla distinctione facta, amet; quamlibet libenter auscultet; nec ullo modo consideret, quod hae vel illae in electione contrariae forte ei fuerint;

2° delationibus fidem caecam non praestet, quamvis a suis confidentibus factae fuissent, sed cautas informationes capiat; et, si corrigere debeat, id, saltem prima vice et ordinarie, faciat privatim;

3° regulariter observantiam studiose procuret, et ipsa suo exemplo omnibus praeeat; abusus, si qui sint, prudenter avellere satagat; sollicitudinem adhibeat ut infirmae non solum curentur, sed etiam ab aliis consororibus identidem visitentur;

4° quoad expensas, ab avaritia simul et a luxu atque superfluitate abstineat;

5° tam in admittendis novitiis, quam in aliis eiiciendis, magna

(3) Cfr. Cappello, *Theol. past.*, p. 324 ss.; Berardi, *Theol. past.*, p. 504.

consideratione procedat; agitur enim de re, in qua sive contra bonum instituti, sive contra iustitiam, gravissime delinquendi periculum subsistere potest;

6° sedula cura, maxima patientia et caritate utatur erga religiosas infirmas;

7° in omnibus circumstantiis extraordinariis et gravioribus Ordinarium consulat (4).

Confessarius reverentiam et obedientiam erga Superiorissam a subditis omnibus prorsus exigat et promoveat. Sed non debet ita in omnibus Superiorissae favere, ut, si forte ipsa deliquerit vel imprudenter agat, religiosarum querelis et consultationibus sese occludat.

Interdicat quidem privatas querelas earumque disseminationem, auctoritatis diminutionem; attamen audiat cum prudentia et perpendat querelas, si quae *iustae* esse videantur, quo possit iuvare, ceteras succidat (5).

582. Defectus et vitia quae ex confessarii cura cavenda vel exstirpanda sunt. — Haec sunt praecipua:

1° Omnia quae vitam communem laedunt.

2° Inobedientia et querelae contra Superiorissam, aversio et similia.

3° Laesio caritatis erga sorores. Licet apprime dignosci debent, quae sint levia in hac re, quae possint fieri gravia, confessarius tamen ne sinat vel minimum quid in animo radicem figere, quo deliberate laedatur caritas, atque severus sit in exigenda reconciliatione et omnis aversionis exclusione.

4° Familiaritas singularis, quae cum una alterave sorore foveatur; ut taceam de sensuali familiaritate periculosa, etiam ea, quae in se periculosa non sit, animum dividit, unionem cum Deo impedit, communem caritatem imminuit, occasionem querelarum et detractionum praebet ac fovet.

5° Familiaritas vel conversatio cum extraneis: haec enim mentes religiosarum mundanis rebus et cogitationibus implere atque foedare solet, et graviora quoque pericula adducere potest.

6° Acedia et tepescentia. Confessarius sedulo invigilet, ne paulatim fervor primitivus evanescat neque solum sensibilis devotio, quae in hominis potestate non est, verum etiam substantialis devotio pereat, atque periculosus tepor vires occupet, qui leviora spernat, viribus propriis fidat, pericula temere subeat (6).

(4) Cfr. Cappello, *Theol. past.*, p. 327; Berardi, *op. cit.*, p. 507.
(5) Cfr. Cappello, *op. cit.*, p. 328, Lehmkuhl, II, n. 507; Berardi, *l. c.*
(6) Lehmkuhl, II, n. 508 s.; Cappello, *Theol. past.*, p. 324 ss.

CAPUT XVI.

DE SIGILLO SACRAMENTALI (1).

ARTICULUS I.

De natura et obligatione sigilli sacramentalis.

583. Notio sigilli sacramentalis. — 1. *Sigillum sacramentale* sive confessionis sumi potest duplici sensu: *stricto* et *lato*.

Sensu **stricto** definiri potest: *obligatio strictissima servandi secretum et abstinendi ab omni usu extra-sacramentali, circa omnia quae a poenitente in ordine ad sacramentalem absolutionem dicta sunt, quorum manifestatio vel usus proderet poenitentem aut saltem suspicionem audientibus aut videntibus ingereret.*

Sensu **lato** definitur: *obligatio strictissima servandi secretum et abstinendi ab omni usu extra-sacramentali, circa omnia quae a poenitente in ordine ad sacramentalem absolutionem dicta sunt, quorum manifestatio vel usus proderet poenitentem aut suspicionem audientibus vel videntibus ingereret, aut saltem redderet quomodocunque sacramentum confessionis odiosum* (2).

Proprie et **accurate loquendo,** sigillum sacramentale illud est, quod sensu **stricto** sumitur. Hoc sensu eoque tantum accipimus.

Aliud autem est sigillum sacramentale proprie dictum, aliud obligatio non utendi notitia in confessione acquisita, etiam sine secreti laesione seu ullo periculo revelationis.

Accurate loquendo, alterum ab altero distinguitur. Sigillum longe strictius obligat. Praeterea obligatio sigilli est specialis; altera obligatio est generalis, nimirum non causandi gravamen, quae declaranda venit iuxta communia principia.

(1) Cfr. Honoré, *Le secret de la confession*, Bruxelles, 1924; Galtier, *De poenitentia*, n. 524 ss.; Pellé, *Le tribunal de la pénitence devant la théologie et l'histoire*, Paris, 1903; Lochon, *Traité du secret de la confession*, Paris, 1708; Vacandard, *La confession sacramentelle dans l'Eglise primitive*, Paris, 1903; Kurtscheid, *Das Beichtsiegel*, Freiburg, 1912; Lea, *A history of auricular confession*, Philadelphia, 1912; Schuler, *Die Martyrer des Beichtsiegel*, Würzburg, 1892; Gartmeier, *Die Beichtpflicht*, Regensburg, 1905; Schmitz, *Die Bussbücher*, Düsseldorf, 1898; Watkius, *A history of Penance*, London, 1920; Savio, *Animadversiones ad sigillum sacramentale*, 1936.

(2) Cfr. S. Alph., VI, n. 634; Noldin, III, n. 406; Ball.-Palm., V, n. 591; Honoré, *Le secret de la confession*, p. 120; Arendt, in *Gregorianum*, 1924, p. 92.

2. Sigillo **stricte** et **proprie** sumpto opponitur revelatio tum directa tum indirecta; sigillo *late* sumpto opponitur praeterea quilibet usus scientiae sacramentalis cum gravamine poenitentis, etiam excluso quovis revelationis periculo (cfr. can. 890, coll. cum can. 889; n. **610**).

3. Obligatio servandi secretum circa ea, quae ex confessione sacramentali cognita sunt, non immerito vocatur *sigillum* ob analogiam. Nam sicuti litterae, quarum obiectum occultum manere debet, sigillo clauduntur et obsignantur, ita quae dicta fuerunt in confessione, hac obligatione clausa et ceteris omnino abscondita manent (3).

4. Singula definitionis verba ex dicendis declarabuntur.

584. Natura, vis, extensio obligationis sigilli sacramentalis. — Haec obligatio *gravissima* est, et urget tum ex motivo **iustitiae,** tum praesertim ex motivo **religionis.**

Ex **religione,** quia lex servandi secretum de auditis in confessione consulit reverentiae sacramento debitae et immediate tuetur relationes hominis ad Deum.

Ex **iustitia,** quia violatur *et* secretum *commissum*, sive contractus silendi, qui implicite seu tacite cum poenitente initus est, *et* secretum *naturale* per detractionem famae proximi, si peccatum occultum manifestaretur.

Praecipua obligatio et longe gravior obligatione iustitiae erga poenitentem, est obligatio *religionis* ob reverentiam sacramento debitam (cfr. n. **588**).

1° Unde violatio sigilli *duplicem malitiam*, imo quandoque *triplicem* habet. Malitia *contra religionem semper* habetur; item malitia *contra iustitiam* propter violatum contractum tacite initum, deficiente poenitentis consensu, *semper* adest; malitia e contra, *contra iustitiam* ob violatum secretum naturale, interdum abest, ex. gr. si peccatum, quod revelatur, iam sit publicum, ita ut poenitens nullum damnum patiatur in fama.

2° Malitia *contra religionem*, saltem in directa violatione (cfr. n. **608**), est semper gravis; item *per se* malitia *contra iustitiam* ob violatum contractum tacite initum. Dum e contra malitia *contra iustitiam* in altero casu, i. e. propter violatum secretum naturale seu laesionem famae, quandoque levis est ob damni levitatem (4).

(3) Suarez, disp. 33, sect. 1, n. 1; Lugo, disp. 23, n. 3; Noldin, III, n. 406.

(4) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 16; S. Alph., VI, n. 635.
S. Doctor censet triplicem haberi malitiam, scil. 1° sacrilegii; 2° gravis infidelitatis ob tacitam promissionem servandi secreti; 3° detractionis, si peccatum non sit publicum.
Virtus fidelitatis, quae nonnisi sub veniali obligat, locum habet in promissis *gratuitis;* quando vero habetur secretum *commissum* (et heic etiam tacite *promissum*), debetur secretum

3° Aliquando, licet non urgeat **religionis** obligatio — deficiente obiecto sigilli sacramentalis (cfr. n. **598**) — potest manere tamen obligatio *iustitiae* vel etiam *caritatis*, ne fama proximi violetur aut scandalum praebeatur fidelibus praesertim rudioribus, qui existiment sigillum laedi. Unde obligatio servandi secretum saepe *ex alio motivo* adesse potest, quam ex ipso sigillo.

4° Quocirca malitia *sacrilegii* et *iniuriae* in proximum sive *iustitiae* semper habetur in violatione sigilli proprie dicta.

Utrum ob praeceptum ecclesiasticum nova malitia inobedientiae adsit, controvertitur (5). Merito dubitari potest.

Nonnulli reatum *mendacii* haberi putant in dicta violatione; alii reatum *violatae fidelitatis* et *secreti* tacite commissi (6).

585. Sigillum sacramentale nunquam laedi potest. — Obligatio sigilli tanta est, ut propter nullum bonum privatum vel publicum procurandum, aut damnum avertendum, licitus sit usus scientiae sacramentalis cum **periculo** talis revelationis, vel usus eiusdem scientiae cum *iniuria* confessionis et **gravamine** poenitentis.

Itaque **nullus omnino est casus,** ne ad vitam quidem propriam vel alienam aut ad totam rempublicam servandam, in quo revelari possint, sive *ante* sive *post mortem poenitentis*, ea quae sub sigillo cadunt.

Ratio est: 1° Si vel unica exceptio admitteretur, bonum spirituale grave damnum pateretur, quia fideles semper timerent revelationem suorum peccatorum, quod eos a poenitentiae sacramento certe retraheret.

Quod valet praesertim de iis, qui atrociora crimina commisissent: hi enim profecto deterrerentur ab iisdem confitendis, ne forte confessarius haberet ius ea manifestandi ad propulsanda gravia damna a tertio innocente vel a fortiori a re publica. Igitur cuilibet bono, quod per revelationem obtineri posset, praeponderat communis utilitas rei publicae christianae, quae omnem exceptionem tolli postulat (7).

2° Etsi tantum *post mortem poenitentis* peccata manifestari possent, confessio nihilominus esset valde odiosa, quia semper fideles retraherentur a peccatis accusandis.

Proinde, ubi sacerdos ex confessione cognosceret malum, quod alteri vel rei publicae imminet, solum sub poena negandae absolu-

ex virtute *iustitiae*. Unde utique haberi potest triplex peccatum; sed unum erit *sacrilegii*, alia duo contra *iustitiam*. Cfr. Ball.-Palm., V, n. 593.

(5) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 5 ss.; Pesch, VII, n. 455.

(6) Cfr. Lugo, *l. c.*, n. 7 ss.; S. Alph., VI, n. 633.

(7) Cfr. Suarez, disp. 33, sect. 1, n. 2; Lugo, disp. 23, n. 10 ss.; S. Alph., VI, n. 487.

tionis poenitentem urgere posset, ut *vel* ipse rem manifestaret, *vel* confessario potestatem loquendi faceret.

586. Obligatio sigilli profluit ex omni et sola confessione sacramentali. — Porro talis confessio ea est, *quae fit in ordine ad sacramentalem absolutionem*, non ea quae simulatur, v. g. ad confessarium decipiendum vel irridendum, ad aliquid ab eo furandum, etc.

Confessio est sacramentalis, licet sit invalida absque culpa poenitentis vel sacrilega aut interrupta, aut quamvis poenitens recedat sine absolutione, sive haec denegetur sive differatur. Requiritur et sufficit ut poenitens se accusaverit in ordine ad absolutionem (8).

Quod autem quis accedat sine animo obtinendi absolutionem, id vel ex ipsius *verbis* constare potest, vel ex *factis*.

Ex verbis, si poenitens ipse significet, se non venisse ut confiteretur et absolveretur, sed ad petendum consilium, ad habendam dubii solutionem, etc.

Ex factis, si appareat eum venisse ad illudendum, ad furandum, etc. (9).

Ad inducendam obligationem sigilli, non requiritur ut sacerdos habeat intentionem absolvendi; eo ipso enim quod poenitens peccata accusavit ex intentione obtinendae absolutionis, obligatio sigilli oritur, licet confessarius animum absolvendi non habuerit (10).

Sigillum non violat, qui narrat ea quae audivit *extra confessionem*, etiam *sub secreto confessionis*, ut aiunt, quia huiusmodi secretum non est nisi naturale vel commissum.

Non habetur confessio sacramentalis nec proinde laesio sigilli: *a*) si quis confiteatur *scienter* laico vel sacerdoti iurisdictione carenti; *b*) si quis confessario conscientiam aperiat ut consilium recipiat vel Superioris mandato satisfaciat, sine voluntate obtinendi absolutionem; *c*) si quis ad confessarium accedat animo eum decipiendi vel irridendi, etc.; *d*) si accedat ad extorquendam eleemosynam; sed ubi spes eleemosynae sit finis extrinsecus confessionis ceterum sincere et rite factae, adesse obligationem sigilli evidens est.

Nec sigillo protegitur manifestatio, quam poenitens fecerit postquam sacerdos *clare aperteque* protestatus est *se nihil sacramentaliter excipere velle* (11).

In hisce casibus quandoque haberi potest obligatio *secreti natu-*

(8) Cfr. S. Thom., in IV, D. 21, q. 3, art. 1, sol. 1, ad 1; Suarez, disp. 33, sect. 1, n. 6; Lugo, disp. 23, n. 43 ss.; S. Alph., VI, n. 637; Schmalzgr., *l. c.*, n. 60.

(9) Lugo, disp. 23, n. 43.

(10) Lugo, *l. c.*, n. 44; Ball.-Palm., V, n. 596.

(11) Cfr. Suarez, disp. 33, sect. 4, n. 5; Lugo, disp. 23, n. 44.

ralis vel *commissi*. Sedulo praecaveri debet scandalum fidelium, qui forte existimabunt factam fuisse veram confessionem.

587. Sigillum importat strictissimam obligationem silentii. — Idcirco non sola revelatio prohibetur, quae aliis fieret, sed ipsa collocutio cum poenitente, citra facultatem ab eo factam.

Quare obligatio sigilli vetat, ne confessarius **sine licentia poenitentis** loquatur **extra confessionem** de auditis in confessione tam **cum extraneis** quam **cum ipso poenitente**. Huiusmodi enim locutio absque rubore et pudore poenitentis generatim fieri non posset ideoque sacramentum redderetur odiosum et nimis onerosum.

Utrum manifestatio peccati facta ipsi poenitenti extra confessionem, dicenda sit violatio sigilli *directa* necne, controvertitur. Plerique affirmant; quidam negant. Videtur quaestio potius de verbis, quam de re. Excommunicationi in casu, de qua alibi (n. **625**), non incurretur probabilius.

In aliis confessionibus potest confessarius, *sine licentia poenitentis*, loqui de iis quae ab eodem audivit in prioribus confessionibus. Item loqui potest de auditis in confessione *immediate post datam absolutionem*, sive poenitens nondum discesserit, sive iam discesserit et statim redierit, quia habetur unio moralis cum confessione, seu moraliter fit in ipsa confessione.

Si poenitens ipse incipiat loqui de confessione, *eo ipso* confessario licentiam loquendi concedit, at facultas tribuitur per se loquendi tantum de ea re, de qua poenitens loqui coepit.

Sacerdos, *sine licentia poenitentis*, de auditis in confessione non potest loqui ne cum suo quidem confessario, neque cum confessario poenitentis. Quod ex dictis evidens est.

Item si *extra* confessionem, *cum poenitente* et quidem sine *eius licentia*, dictis vel factis ostendat confessarius se audita *in confessione* cognoscere, laedit sigillum.

Re quidem vera Christus, qui sacramenta instituit, exigit, ad immediatam hominis peccatoris reconciliationem cum Deo, confessionem factam sacerdoti, *quam ipsi soli fieri permisit, quasi Deo;* et quidem id voluit in remedium cuiuslibet peccati. Igitur confessio a Christo ut necessaria omnino instituta est ob **solum** finem salutis propriae et gratiae sacramenti, aut simpliciter aut melius consequendae per sacerdotis ministerium.

Obligatio urget etiam *in dubio* an aliquid dictum sit a poenitente in ordine ad absolutionem necne, num sacerdos audierit in confessione an aliunde notitiam acceperit (12).

(12) Cfr. Suarez, disp. 33, sect. 1, n. 6; S. Alph., VI, n. 633; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1945 ss.

588. Finis legis secretum sacramentale praecipientis. — 1. Finis istius legis duplex est: **bonum sacramenti** et **bonum poenitentis.**

Ex his longe praevalet *bonum sacramenti* seu *reverentia ipsi debita*, ne scilicet difficilis atque odiosa reddatur confessio et sic deterreantur fideles a sacramento.

Bonum poenitentis interdum potest non exigere secretum sacramentale, imo forte contrarium, v. g. poenitens facultatem faciat loquendi aut revelandi; quo in casu obligatio iustitiae in favorem poenitentis inducta cessat, quippe quae eatenus urget, quatenus poenitens ipse facultatem loquendi non concedat.

Sed, cessante bono poenitentis seu obligatione iustitiae, non ideo cessat semper et necessario bonum religionis, quod adhuc exigere valet secretum sacramentale omnino servandum.

2. Quare minus recte plures theologi dicunt sigillum sacramentale inductum esse sic et simpliciter in bonum poenitentis, illudque adaequate intelligendum esse cum sola ista restrictione: *nisi poenitens ipse facultatem loquendi concedat.*

Si hoc verum esset, nullatenus posset explicari cur confessario non liceret loqui de auditis in confessione in favorem poenitentis, ex praesumpta rationabiliter eiusdem licentia; item cur bonum publicum et commune etiam totius reipublicae christianae ac civilis cedere debeat bono privato poenitentis; cur, praeterea, poenitens abuti malitiose valeat sigillo sacramentali cum damno gravissimo tertii aut ipsius confessarii (cfr. n. **616** ss.).

In istis casibus sola obligatio iustitiae in favorem poenitentis nequaquam explicare valet sacramentale sigillum.

Itaque longe altius et penitius inquirendum est **principium, finis, fundamentum** totaque **ratio** secreti sacramentalis.

3. An et quanam ratione poenitens solvere possit confessarium a sigillo sacramentali, ita ut cesset **adaequate** finis legis ipsaque obligatio secreti (13), dicetur infra (n. **620**).

589. Quo iure nitatur obligatio sigilli. — 1. Omnes DD. merito tenent sigillum esse **de iure divino.**

Id sane evidenter ostendit praxis Ecclesiae non agnoscendi ulli potestati, etiam R. Pontificis, in ulla occasione aut ex ullo motivo, ius dispensandi ab hac lege.

Quod confirmatur ex eo quod secretum confessionis servandum

(13) Cfr. S. Thom., in IV, D. 21, q. 3, art. 1; Suarez, disp. 33, sect. 1, n. 6 ss.; Lugo, disp. 23, n. 12 ss.

sit in quolibet casu, etiam cum maximis incommodis, tunc quoque cum aliud secretum esset revelandum: siquidem nullum est bonum quod, ut accidit pro aliis secretis, praevalere queat bono servati sigilli.

2. Utrum vero admittendum sit ius divinum **naturale** tantum, an etiam **positivum;** utrum ius divinum naturale consequatur ipsam institutionem sacramenti poenitentiae et obligationem confessionis secretae necne; num Christus D. *positivum* praeceptum ad naturalem institutionis vim superaddiderit, an non; in quo praecise appareat seu reponendum sit ius divinum, controvertitur. Hinc variae opiniones.

Plures docent, praeter obligationem iuris *divini naturalis*, admittendam esse etiam obligationem iuris *divini positivi*, quia, aiunt, tantus rigor obligationis explicari non potest sine *proposito* praecepto quod Christus superaddiderit ad naturalem vim institutionis sacramenti poenitentiae (14).

Alii censent huiusmodi *speciale* praeceptum Christi *positivum*, naturali superadditum, non requiri, supposita divina institutione sacramenti poenitentiae et obligatione confessionis secretae; nam, aiunt, lex sigilli consequitur ipsum sacramentum ita divinitus institutum. Unde in hac sententia obligatio sigilli, posita institutione sacramenti poenitentiae et confessionis secretae, oritur mediate *ex iure divino positivo* et immediate *ex iure divino naturali* illud consequente (15). In priore sententia, contra, obligatio oritur directe et immediate *ex ipso iure divino positivo*.

Ut patet, discrimen inter unam et alteram sententiam, in verbis tantum, potius quam in re, consistit.

590. Vera doctrina. — Doctrina sive explicatio, asserens obligationem sigilli oriri **directe** et **immediate** ex ipsa **divina** sacramenti poenitentiae et confessionis secretae **institutione,** seu **ex ipso iure divino,** vera est.

Sane: 1° Christus D. implicite voluit sacramentum poenitentiae ita ministrari, ut fideles ab eo minime arceantur. Ad hoc autem necesse est confessionem esse secretam pro peccatis secretis. Qui enim vult finem, vult etiam media. Christus voluit ac statuit ea sine quibus confessio stare nequit. Atqui confessio stare non potest sine sigillo. Ergo.

(14) Suarez, disp. 33, sect. 1, n. 7; Lugo, disp. 23, n. 8 ss.; Durandus, in IV, D. 21, q. 4; Vasquez, in III, q. 93, art. 4, d. 1, n. 9 s.; Coninck, q. 9, D. 2, n. 34; Tamburini, *De sigillo*, c. 1, n. 2; Ball.-Palm., V, n. 591; D'Annibale, III, n. 358, not. 8.

(15) Cfr. S. Thom., *Suppl.*, q. 11, art. 1 et 4; in IV, D. 21, q. 3, art. 1; Palmieri, *De poenitentia*, th. XXXV, n. VI, *b;* Vermeersch, III, n. 506; Génicot-Salsmans, II, n. 379; Arendt, in *Gregorianum*, 1924, p. 79 ss., qui egregie disserit.

Porro, quando res propter *unum* tantum finem divinitus instituta est, quilibet rei usus quo iste finis vel leviter impeditur, est abusus rei aut *substantialiter* aut saltem *accidentaliter* contra huiusmodi finem, ac proinde intrinsece inhonestus. Abusus rei dicitur *substantialiter* vel *accidentaliter*, prout ipse finis corrumpitur, vel non, i. e. laesus intactus manet necne.

Quilibet autem usus notitiae ex sacramentali confessione desumptae, (nisi ex consensu poenitentis fiat), illum finem impedit, cum liberum accessum ad confessarium et omnimodam sinceritatem tollat vel saltem difficiliorem reddat.

Praeterea ordo in quo peragitur sacramentalis reconciliatio est relationis hominis immediate ad Deum, seu **ordo divinus.** Quae ordinis praestantia omnem excludit rationem existimandi concessam esse divinitus exceptionem, ut bono cuipiam humano consuli possit. Ordo superior praevalet omnino ordini inferiori, ita quidem ut levis utilitas ordinis superioris omni inferioris ordinis utilitati anteponenda sit. Igitur praecepto divino obligatio sigilli firmatur ac declaratur vi communitur.

Hinc manifesta est obligatio **religionis;** at simul evidens apparet obligatio **iustitiae.**

Eo ipso enim quod Christus permisit, imo iussit, ut omnes baptizati peccatores sacramento uterentur ac proinde secretam confessionem facerent, ius eisdem absolute inviolabile concessit, ordinem iustitiae naturalis transcendens, utendi hoc remedio. Itaque scientia quae propria ipsorum erat ante confessionem, post communicationem factam in confessione, ipsorum propria manet pro omni usu non sacramentali, idque vi iuris omnino sacri quod nullo contrario iure humano elidi potest, cum omne ius humanum sit ordinis inferioris: quare illud ius nec tolli nec imminui ullo pacto vel titulo aut motivo potest.

Christus itaque, dum confessionem pro arbitrio et potestate poenitentis secretam instituit, simul omni poenitenti **medium tutissimum** dedit, quo plena et absoluta securitas a quolibet incommodo vel gravamine confessioni extrinseco obtinetur.

Ista vero securitas respicit **omnia** et **singula,** quae poenitens ad sui accusationem dicenda vel manifestanda existimat, ut manifeste colligitur ex intentione Christi. Ipse enim vult homines remedio confessionis *optimo modo* utantur. Quo plenius autem reus se manifestet, eo perfectiorem per se esse sinit rationem iudicii quae poenitentiae sacramento inest.

Ergo obligatio sigilli sacramentalis est iuris **divini naturalis** et **positivi,** supposita divina institutione et obligatione confessionis secretae, et extenditur ad **omnia** et **singula** quae dicta sunt a poenitente **in ordine ad absolutionem** (16).

(16) Cfr. Vermeersch, III, n. 506; Arendt, *l. c.;* Galtier, n. 528 ss.

2° *Innocentius III* (17) dicit: « Omnium iniquitatum eius non recordabor, ait Dominus. Caveat ergo sacerdos, *cui confitetur peccator, non ut homini sed* **ut Deo,** ne forte post confessionem auditam recordetur peccati, hoc est *verbo vel signo innuat se scire delictum*, quia non dicitur ut vitulus adducatur ad ostium tabernaculi, coram homine sed *coram Domino.* Gravius enim peccat sacerdos, qui peccatum revelat, quam homo qui peccatum committit ».

3° *S. Thomas* docet: « *Illud quod sub confessione scitur, est quasi nescitum,* cum illud non sciat aliquis ut homo, sed **ut Deus** » (18). Et alibi: « Ipsa occultatio (peccati) est de essentia sacramenti, in quantum (sacerdos) scit illud **ut Deus,** cuius vicem gerit in confessione » (19).

4° Hac sententia sive explicatione admissa, facile intelligitur cur sigillum sacramentale nullam omnino patiatur exceptionem; cur ad omnia ac singula extendatur quae dicta sunt confessario non ut homini sed **ut Deo,** i. e. in ordine ad absolutionem recipiendam; cur in alia confessione possit sacerdos, etiam sine licentia poenitentis, loqui de auditis in praecedentibus confessionibus.

Ius divinum strictissimam obligationem inducens servandi secretum urgent severisque poenis muniunt **leges ecclesiasticae** (20).

591. Differentiae inter secretum sacramentale et aliud quodcunque secretum. — Differentiae sunt plures eaeque maximae.

1° Secretum confessionis urget **in foro Dei,** dum e contra aliud secretum **in foro humano.** Unde sigillo sacramentali confessarius tenetur, quia res cognoscit *ut Deus;* secreto naturali vel commisso quis tenetur, quia res cognoscit *ut homo.*

2° Laesio sigilli sacramentalis est semper *sacrilegium;* aliter violatio secreti naturalis vel commissi.

3° Obligatio sacramentalis sigilli, ubi agitur de violatione di-

(17) *Serm.* 1, *de consecratione pontificis;* Migne, *P. L.*, CCXVII, 625.
(18) *Suppl.*, q. 11, art. 1, ad 1.
(19) *Suppl.*, q. 11, art. 4.
Angelicus docet sigillum esse *de necessitate sacramenti poenitentiae.* « Dicendum, ait, quod in sacramentis ea quae exterius geruntur, sunt signa rerum quae interius contingunt, et ideo confessio, qua quis sacerdoti se subiicit, signum est interioris subiectionis, qua quis Deo subiicitur. Deus autem peccatum illius, qui se subiicit per poenitentiam, tegit. Unde et hoc oportet in sacramento poenitentiae significari. Et ideo *de necessitate sacramenti* est, quod confessionem celet, et tanquam violator sacramenti peccat qui confessionem revelat ». *Suppl.*, q. 11, art. 1.
Item: « Dicendum, quod praeceptum de confessione celanda consequitur ipsum sacramentum; et ideo sicut praeceptum de confessione sacramentali facienda est de iure divino, et non potest aliqua dispensatione vel iussione humana homo ab ea absolvi, ita nullus ad revelationem confessionis potest ab homine cogi vel licentiari ». *Suppl.*, q. 11, art. 1, ad 2.
(20) Cfr. can. 889, 890, 2369; c. 2, D. VI, *de poenit.;* c. 12, X, *de poenitentiis et remissionibus*, V, 38. Cfr. n. **623** s.

recta, *excludit parvitatem materiae* (cfr. n. **592**); dum e contra eam admittit obligatio alterius cuiuslibet secreti.

4° Lex sigilli sacramentalis *nunquam cessat;* obligatio, contra, secreti etiam commissi, in quibusdam casibus cessat.

5° Obligatio secreti sacramentalis *urget etiam erga poenitentem,* dum alterius secreti obligatio nullatenus urget erga eum, qui secretum commisit (21).

592. An violatio sigilli sacramentalis admittat parvitatem materiae. — 1. Violatio **directa** (n. **610**) nullam admittit parvitatem materiae. Ratio est, quia etiam per laesionem sigilli in materia levi imo et levissima, fit *gravis* iniuria sacramento. Fideles enim maxime deterrerentur a peccatis suis accusandis, si scirent confessarium posse, saltem absque gravi peccato, revelare ea quae venialia tantum esse existimaverit (22).

2. Violatio **indirecta** (n. **611**) admittit parvitatem materiae. Ratio est, quia huiusmodi violatio consistit in periculo cognoscendi ex dictis vel factis confessarii aliquod peccatum poenitentis vel reddendi sacramentum odiosum. Atqui istud periculum *quandoque* potest esse ita *tenue* vel *incertum* ut non sufficiat ad imprudentiam gravem, nec ad gravem irreverentiam contra sacramentum (23).

3. In utraque violatione, ut in quolibet peccato, potest culpa esse levis ob imperfectam advertentiam vel consensum, ex. gr. si confessarius ex quadam inconsideratione narrat *clarius* aliquam historiam, si Praelatus fervore correctionis aliquod verbum *acrius* adiungat, cum veniali inadvertentia, ex aliqua notitia quam in confessione habuit.

593. An liceat uti opinione probabili in materia sigilli sacramentalis. — 1. Non licet sequi opinionem probabilem a sigilli obligatione eximentem, quia hic *non agitur de solo licito vel illicito,* sed *de damno spirituali fidelium necessario cavendo* (24).

2. Quocirca in praesenti casu non fit derogatio principiis probabilismi, sed penitus versamur extra materiam cui applicatur: *licitum* et *illicitum.*

Ratio autem potissima deducitur ex omnimoda securitate prae-

(21) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 595; Noldin, III, n. 407.
(22) Cfr. S. Thom., *Suppl.*, q. 11, art. 1 et 2; Suarez, disp. 33, sect. 1, n. 4 ss.; Lugo, disp. 23, n. 8 ss.; Ball.-Palm., V, n. 594.
(23) Suarez, *l. c.;* Lugo, disp. 23, n. 23 ss.; S. Alph., VI, n. 661; Noldin, III, n. 415; Génicot-Salsmans, II, n. 380; Lehmkuhl, II, n. 586; Vermeersch, III, n. 512.
(24) Suarez, disp. 33, sect. 1, n. 5 ss.; Lugo, disp. 23, n. 12 ss.; S. Alph., VI, n. 633; Vermeersch, III, n. 512; Noldin, III, n. 407; Ball.-Palm., V, n. 592.

standa poenitentibus et ex obligatione qua confessarius tenetur vitandi omnia vel minima quae odiosum sacramentum reddere possint.

3. Quod valet tum si probabilitas sit *facti*, ex. gr. si prudenter dubitetur num aliquid ex confessione cognoscatur, tum si probabilitas sit *iuris*, ex. gr. si DD. dissentiant num aliqua actione violetur sigillum necne.

Proinde in dubio sive *facti* sive *iuris* confessarius ad sigillum semper tenetur, quamdiu opinio favens sigillo vere probabilis sit.

Quidam AA. (25) censent tantum expedire ut in hac materia a benignioribus opinionibus sequendis abstineat confessarius; at simul notant plerumque, *certam legem*, quando speculative probabiliter solum adest obligatio sigilli, *obstare* quominus confessarius scientia sua utatur.

Articulus II.

De subiecto sigilli.

594. Discrimen inter confessarium et alios. — 1. *Confessarius* tenetur ad sigillum sacramentale *per se* et *primario*, quia ipsi, ut supra dictum est (n. **590**), poenitens peccata *ut Deo* revelat, non ceteris.

Alii omnes, ad quos notitia sacramentalis confessionis quomodocunque pervenerit, tenentur *per accidens* et *secundario*.

2. Confessarius sigillo sacramentali strictius tenetur quam alii; at hi quoque, si forte violent secretum, peccant et contra iustitiam et contra religionem.

595. Obligatio confessarii. — Can. 889, § 1 statuit: « *Sacramentale sigillum inviolabile est; quare caveat diligenter confessarius ne verbo aut signo aut alio quovis modo et quavis de causa prodat aliquatenus peccatorem* ».

Haec sunt animadvertenda:

1° **Quilibet confessarius** ad sigillum obligatur, sive approbatus sive non approbatus, seu carens iurisdictione, etiam excommunicatus, suspensus vel interdictus, etiam depositus vel degradatus.

Controvertitur, num teneatur confessarius *fictus*, v. g. *laicus* (idem dicas de clerico, subdiacono et diacono), qui se confessarium simulaverit aut pro confessario habitus fuerit, et cui poenitens bona fide reipsa confessus sit.

(25) Cfr. Lacroix, lib. V, part. 2, n. 1947.

Plures affirmant (1), quia confessio a poenitente fit *in ordine ad absolutionem*, ac proinde viget ratio plenissimae securitatis quam huiusmodi accusatio semper requirit.

Alii negant, quia in casu ordo ad absolutionem *obiective* non exsistit, cum is *sine ministro* haberi nequeat, imo ne concipi quidem possit; nec intentio sacramenti efficit ut sacramentum re vera habeatur. Iam vero sigillum sacramentale non oritur ex mera intentione sacramenti. Ergo.

Omnino diversus, aiunt patroni huius sententiae, est casus illius qui audit quod in *vero* sacramenti usu alteri confessario narratur (2).

Haec opinio probabilior est. At profecto etiam *fictus* confessarius tenetur servare silentium de auditis a tali poenitente. Nam, deficiente lege sigilli, non ideo cessat obligatio *iustitiae* orta ex contractu.

2° Si confessarius interrogetur de re, quam ex confessione cognovit, **potest** et **debet** respondere se **id omnino nescire**, addito etiam, si opus fuerit, iuramento: haec enim non est nisi restrictio late mentalis, cum interrogans facile intelligat confessarium negare de scientia quam aliis communicare valeat.

Si ulterius interrogetur, num id etiam ut confessarius ignoret, *potest* et *debet* adhuc respondere *se id nescire*. Et si urgeatur, ut sine restrictione respondeat, etiam cum iuramento affirmare potest *se absque restrictione loqui*, scilicet absque restrictione *non necessaria* seu illa quae *licite* omitti poterat. Omnes enim norunt confessarium aliter respondere non posse, cum reipsa *ut homo* ipse nihil sciat, et iuramentum factum intelligitur modo quo fieri poterat.

Practice huiusmodi interrogationes declinandae sunt silentio vel increpatione interrogantis, hac similive formula adhibita: ad has interrogationes non est, quod respondeam. Sed cavendum est ne confessarius id agat in iis adiunctis, in quibus declinando clarum responsum, celandae veritatis suspicionem ingereret (3).

3° Confessarius interrogatus **in iudicio** de re quam solum ex confessione novit, **potest** et per se **debet** recusare testimonium.

Ex can. 1757, § 3, n. 2° repellitur ut *incapax* a testimonio ferendo sacerdos, quod attinet ad ea omnia, quae ipsi ex confessione sacramentali innotuerunt, etsi a vinculo sigilli solutus sit; « imo audita a quovis et quoquo modo occasione confessionis ne ut indicium quidem veritatis recipi possunt ».

Etiam in foro civili, iuxta plerosque codices modernos, confessarius de omni re in confessione audita testimonium recusare valet: quod plerumque facere expediet, quamvis licentiam a poenitente obtinuerit.

(1) Noldin, III, n. 409; Génicot-Salsmans, II, n. 395.
(2) Cfr. D'Annibale, III, n. 357; Vermeersch, III, n. 507.
(3) Cfr. Noldin, III, n. 409; Génicot-Salsmans, II, n. 382.

Quodsi in aliquo casu particulari, attentis peculiaribus adiunctis, praevideatur oritura ex negato testimonio indirecta violatio sigilli, seu suspicio reum confessum esse revera delictum, confessarius potest ferre testimonium, at dicere debet: *se nihil scire*.

4° In causis beatificationis et canonizationis *hodie* confessarius non admittitur ut testis (can. 2027, § 2, n. 1° iunct. can. 1757, § 3, 2°); et merito quidem.

5° Confessarius, qui suum peccatum confiteri non potest sine laesione sigilli, illud omittere *debet*. Longe gravior enim est obligatio sigilli, quam obligatio integre confitendi, a qua causae multae excusant (cfr. n. **165**). Sed verum periculum laedendi sigillum raro aderit, dummodo in confessione non dicatur, nisi quod necessarium est ad speciem peccati declarandam.

6° Confessarius, qui audita confessione in ecclesia interrogatur ab aedituo vel in nosocomio a sorore infirmis ministrante, num parari debeant quae necessaria sunt ad communionem ministrandam, interrogantem remittat ad ipsum poenitentem, ut hunc interroget, num S. Eucharistiam recipere velit; idque in praxi *semper* faciendum est, sive poenitens fuerit absolutus sive non, ne unquam oriatur periculum violationis sigilli (4).

7° Confessarius debet omittere in confessione peccatum suum, si secus revelaret peccata audita vel utcunque laederet sigillum (5). Sed iste casus vix potest accidere; nam ut suum peccatum accuset, sufficit si, specie peccati manifestata, addat se praeterea reum esse sacrilegii in administratione sacramenti.

Et hoc valet, quamvis cum gravi culpa deobligasset poenitentem a restitutione; non enim opus est, ut id expresse dicat, sed satis est fateri se graviter peccasse in munere obeundo confessarii ac praeterea lethaliter peccasse contra iustitiam (6).

596. Aliae personae quae obligatione sigilli tenentur. — Can. 889, § 2 haec habet: « *Obligatione servandi sacramentale sigillum tenentur quoque interpres aliique omnes ad quos notitia confessionis quoquo modo pervenerit* ».

Igitur sigillum sacramentale servare debent:

1° **Interpres** qui forte ad confessionem instituendam adhibitus fuerit (cfr. n. **135**), cum ipse peccata audiat tanquam in confessione

(4) S. Alph., VI, n. 646; Noldin, III, n. 409; Prümmer, III, n. 445; Vermeersch, III, n. 507.
(5) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 75 ss.; S. Alph., VI, n. 646.
(6) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 635.

sacramentali declarata; idque valet sive plura peccata noverit sive unum tantum, etsi levissimum (7).

Si poenitens *ante* confessionem usus fuerit interprete ut se apte ad illam pararet, hic sigillo sacramentali non tenetur. Sane requiritur, ut interpres adhibeatur *in ipso actu confessionis*, tanquam medio communicationis inter poenitentem et confessarium.

Qui *intra confessionem* scribit accusationem pro rudi poenitente, lege sigilli tenetur.

Nonnulli obligationem hanc extendunt etiam ad illum qui *ante confessionem* peccata rudis scripserit. Quod ex dictis negandum opinamur, quia operam, ceteroquin non praeceptam, *extra* confessionem praestat, nec apud ipsum confessio inchoata censeri potest.

2° **Superior** a quo petitur facultas absolvendi a reservatis, sive facultas petatur *ab ipso poenitente*, sive *a confessario:* habetur enim necessaria praeparatio confessionis.

Item *Superior*, cui se sistit poenitens iam absolutus ab aliquo reservato, ut recipiat mandata: habetur complementum confessionis. In utroque casu Superior constituit unum tribunal sacramentale cum confessario (8).

Si nullum est periculum ne poenitens a Superiore agnoscatur, confessarius non indiget poenitentis licentia ad petendam facultatem absolvendi. Si tale periculum adest, et agitur de peccato reservato sine censura, confessarius simplex hodie potest directe ab eo absolvere (cfr. n. **387**), ac proinde non est cur facultas tunc petatur.

3° **Doctor**, theologus vel canonista, seu **quicunque a confessario consulitur cum licentia poenitentis,** in sui agnitionem consentientis. Ratio est, quia notitia ex confessione hausta communicari *per se* non permittitur nisi cum onere adnexo tacendi. Dicimus *per se*, quia poenitens quandoque huiusmodi onus non imponit aut sigilli obligationem relaxat.

Contraria opinio, quae tenet doctorem non teneri sigillo, cum eius cognitio non sit ex confessione, probabilis non videtur extra casum praedictum.

Licentia a poenitente concessa, plura colloquia permittit, donec iudicium sacramentale fuerit completum (9).

Practice si adeundus sit aliquis cui restitutio fieri debeat, vel quocum pax ineunda sit, expediet ut confessarius maiorem obtineat facultatem

(7) Lugo, disp. 15, n. 63 ss.; S. Alph., VI, n. 647.
(8) Suarez, disp. 33, sect. 4, n. 3; Lugo, disp. 23, n. 34; Coninck, disp. 9, dub. 3, n. 47.
(9) S. Alph., VI, n. 648; Ball.-Palm., V, n. 638.

qua res solo secreto naturali obserata maneat; et regulariter ea tantum conditione i. e. cum onere sigilli huiusmodi mandatum acceptet (10).

Utrum *is a quo poenitens ipse petit consilium* circa confessionem faciendam lege sigilli teneatur necne, ita distinguendum: si poenitens eum consulat circa confessionem *ipsimet* faciendam, certissime tenetur sigillo, quia consultatio est confessio inchoata; si e contra eum consulat circa confessionem *alteri* faciendam, non tenetur (11), quia obligatio sigilli oritur e sola confessione sacramentali, saltem inchoata, qualis hic non habetur. Attamen viget plerumque in casu strictissima lex secreti commissi.

4° **Omnes qui audiunt,** sive casu sive de industria, **rem in confessione declaratam** (12).

Qui data opera confitentem audire conatur, sacrilege secretum sacramentale iam violat.

Si poenitens tam clare loquatur, ut a circumstantibus audiatur, ita distinguendum: si poenitens *id advertat* et *nihilominus pergat*, adstantes, qui confessionem audiunt, secreto naturali teneri possunt non autem sigillo sacramentali, quia poenitens iure suo in secretam confessionem *sponte* cedit (13).

5° **Omnes quibus aliquid,** directe vel indirete, culpabiliter vel inculpabiliter, **revelatum sit de materia sigilli.** Nam res in confessione manifestata onus sigilli adnexum habet, quod onus prius afficit rem ipsam ac deinde personam; quae res si aliis forte manifestetur, ad ipsos semper transit *cum eodem onere.*

Unde si v. g. confessarius ex imprudentia vel inconsideratione laederet indirecte sigillum in concione coram populo (cfr. n. **613**), omnes audientes tenerentur sigillo, adeo ut ne inter se quidem de re audita loqui possent.

6° **Legens confessionem alterius scriptam,** dummodo scriptura considerari debeat tanquam confessio *actualis* vel ut medium ad *actualem* confessionem (14).

Nihil refert utrum *casu* an *data opera* quis legat huiusmodi confessionem scriptam.

Circumstantia haec in duplici casu verificatur: quando quis legit chartam dum in *ipso actu confessionis* legitur vel a sacerdote vel a poenitente; quando quis eandem legit *in confessionali relictam* vel *a confessario amissam;* est enim quasi confessio permanens.

(10) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 29; Lehmkuhl, II, n. 596; Vermeersch, III, n. 507.
(11) S. Alph., VI, n. 649.
(12) S. Alph., VI, n. 647; Suarez, *l. c.*, n. 8; Noldin, III, n. 410; Lehmkuhl, II, n. 596, 7.
(13) Cfr. Lehmkuhl, *Casus conscientiae*, II, n. 563; Noldin, III, n. 410.
(14) Cfr. S. Alph., VI, n. 650; Lugo, disp. 23, n. 47 ss.; Ball.-Palm., V, n. 639; Laymann, cap. 14, n. 19.

Non tenetur sigillo, qui *extra locum* et *actum confessionis* invenit et legit chartam, in qua poenitens scripsit sua peccata. Haec sane charta non est confessio *actualis* nec medium ad *actualem* confessionem ordinatum, sed tantum medium quo poenitens *libere* utitur (cfr. n. **136**), ut se melius praeparet, quatenus *ante* confessionem, instituens examen conscientiae, sua peccata describit ad memoriam iuvandam, Qui huiusmodi chartam legeret, non magis teneretur sigillo, quam is qui audiret altiore voce instituentem conscientiae examen (15).

Idem dicendum, si poenitens charta usus sit reapse ad confessionem instituendam eamque *postea* adhuc servet apud se, vel amittat, etc.

In utroque casu qui legit chartam, in qua descripta reperiuntur peccata, tenetur secreto naturali. Idcirco qui legit talem chartam, postquam advertit in ea contineri confessionem personae *cognitae*, vel qui lecta aliis revelat, peccat dumtaxat contra obligationem secreti naturalis; quod peccatum leve aut grave est pro ratione materiae, quae in scriptura continetur, et damni, quod poenitenti obvenit, nimirum culpa erit levis, si manifestentur tantum levia nec diffamantia peccata, vel si ex mera curiositate charta legatur, dummodo legens moraliter certus sit nihil quod graviter infamet in ea contineri (16).

Si nescitur utrum charta relicta fuerit in confessionali a poenitente an ab ipso confessario qui legit, sigillum laedit, quia periculum acceptat legendi quod est vere sigillo clausum.

Utrum sigillo sacramentali teneatur qui legit scripturam *iam traditam confessario*, sed *ante* peractam confessionem, controvertitur. Ita distinguendum: si charta tradita est sacerdoti *ut confessario* et quidem *intuitu confessionis apud ipsum instituendae*, urget obligatio sigilli sacramentalis, quia iam habetur *inchoata* confessio; si e contra tradatur sacerdoti *ut tali* seu *qua theologo*, aut intuitu quidem confessionis peragendae, sed *apud alium*, urget secretum commissum, non autem sacramentale.

Item controvertitur, an quolibet in casu teneatur sacramentali sigillo qui legit scripturam a confessario amissam. Quidam censent semper teneri; alii dicunt teneri, si charta amissa reperiatur *immediate* post confessionem, non autem *post* aliquod temporis, quia, aiunt, tunc haberi nequit quaedam continuata confessio. Prior sententia verior est ideoque omnino tenenda, dummodo agatur de scriptura, quae tradita fuerit confessario *ut tali*, et quae *in actu confessionis* adhibita fuerit (17).

7° **Qui legit litteras** ad S. Poenitentiariam vel ad Episcopum aliumve Superiorem directas, **alicuius reservationis causa:** sive petatur

(15) Lugo, disp. 23, n. 47; Génicot-Salsmans, II, n. 384; Vermeersch, III, n. 507.
(16) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 640; Noldin, III, n, 410.
(17) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 47 ss.; Laymann, cap. 14, n. 18 s.; Ball.-Palm., V, n. 639 s.

facultas absolvendi, sive, absolutione iam directe concessa, satisfiat oneri recurrendi ad normam can. 2252 et 2254, § 1. Ratio est, quia huiusmodi litterae sunt *vel* necessaria praeparatio confessionis *vel* eiusdem complementum (18).

Nihil refert utrum litterae a confessario, an a poenitente mittantur. At omnino requiritur, ad obligationem sigilli sacramentalis inducendam, ut litterae mittantur revera a confessario vel a poenitente *qua tali* idque manifesto constet.

Praeterea necesse est, ut poenitens sit cognitus aut ex adiunctis cognosci possit vel suspicio aliqua haberi queat.

597. Obligatio poenitentis circa secretum servandum. — 1. Poenitens non tenetur sigillo; imo potest eiusdem obligationem, interdum et sub aliquo respectu, relaxare (cfr. n. **620**) per licentiam loquendi confessario concessam.

2. At officio secreti naturalis adstringitur, ut palam est, ubi res exigit ut dicta a confessario silentio tegantur; alias nulla adest specialis ratio secreti (19).

Unde poenitens, qui v. g. revelet poenitentiam sibi a confessario iniunctam, potest peccare contra naturale secretum, si nempe ex tali revelatione redundaret aliquid malae famae aut aliquid minus aestimatione dignum in confessarium. Audientes enim ignorant, qua de causa confessarius praeceperit hoc vel illud, nec ipse potest se defendere. Idem dicas, si quando poenitens aegre ferens, quod confessarius nolit eum audire aut aliquid non permittat aut exigat, querelas de hoc vel illo moveat: confessarius enim reddere rationem nequit ob sigillum.

3. Poenitens graviore quam alii adstringitur obligatione secreti servandi, ita ut *moraliter* peccet, si ea prodat ex quibus honor confessarii laedatur notabiliter; nisi forte privatum vel publicum bonum, servato caritatis et iuris ordine, id exigat, ut cum sollicitatur a confessario ad peccatum, vel nimis ab eo gravatur (20).

4. Confessarius *prudentissime* semper agat atque ita se gerat, quasi coram multis vel etiam omnibus ageret, nam reipsa poenitentes saepe loqui solent cum aliis de iis quae sibi a confessario dicta fuerunt.

(18) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 49; Noldin, III, n. 410; Génicot-Salsmans, II, n. 384.
(19) Cfr. Suarez, disp. 33, sect. 4, n. 2; S. Alph., VI, n. 647; Diana, I, tract. 8, resol. 64.
(20) Cfr. S. Alph., VI, n. 547; Ball.-Palm., V, n. 641.

ARTICULUS III.

De obiecto sigilli sacramentalis.

598. Praemittenda. — 1. *Obiectum* in genere est **materia confessionis** (cfr. n. **29**), illud nempe, quod a poenitente per suam sacramentalem confessionem manifestatur eademque confessio, non quidem indefinite, sed determinate huius vel illius poenitentis.

2. Obiectum sigilli est **essentiale** et **accidentale,** prout *ex ipsa sua natura* cadit sub sigillum, vel solum *per accidens.*

3. Obiectum sigilli *essentiale* aliud est **directum,** aliud **indirectum,** quatenus vel *ratione sui ipsius*, vel solum *ratione alterius* cadit sub sigillum.

599. Obiectum sigilli sacramentalis directum. — *Omnia peccata poenitentis*, cum mortalia tum venialia, sive occulta sive publica, **quatenus in ordine ad absolutionem manifestata,** ac proinde quatenus *scientia sacramentali* a confessario cognoscuntur, **constituunt materiam directam sigilli** (1).

Etiam peccata **futura** cadunt sub sigillo. Nomine peccati *futuri* intelligitur peccatum adhuc opere seu effectu patrandum; quod fit, cum aliquis fatetur aliquod malum propositum, sive ab eodem proposito cessaverit, dum confitetur, sive in eo perseveret, sive illud exsecutus sit ex parte, sive nondum exsequi inceperit. Ratio est, quia peccatum *futurum* in casu habet connexionem cum peccato mali propositi, quod fuit materia, sin minus absolutionis, at certe confessionis atque proinde materia sigilli (2).

Peccata **mortalia** sunt materia sigilli sacramentalis, sive accusata fuerint *in specie* sive *in genere* tantum. Unde violat sigillum qui v. g. dicit *Titium lethalia confessum esse.*

Peccata **venialia,** etiam levissima, manifestata *in specie*, sunt materia sigilli. Dum e contra *venialia* accusata *in genere* tantum, non constituunt huiusmodi materiam. Quare non laedit sigillum qui dicit aliquem sibi confessum esse suas *venialitates*, sua peccata *venialia;* nam eo ipso quod quis confitetur, merito supponitur declarasse saltem aliqua

(1) Suarez, disp. 33, sect. 3, n. 4; Lugo, disp. 23, n. 52; S. Alph., VI, n. 640; Salmant., cap. 14, n. 22.
(2) Cfr. Suarez, disp. 33, sect. 3, n. 4; Lugo, disp. 23, n. 52; Ball.-Palm., V, n. 606.

venialia quae ceteroquin a nemine, absque singulari privilegio, diu vitari possunt: igitur talis manifestatio nemini molesta esse potest.

Quocirca non violat sigillum confessarius, qui dicat hunc aut illum poenitentem adeo sancte religioseque vivere, ut vix venialia committat.

Practice tamen ab his aliisve locutionibus abstinendum omnino.

Laedit sacramentale sigillum sacerdos qui dicit Titium sibi confessum esse *mendacium*, *furtulum* aut aliud veniale *in specie*. Item si dicat eundem confessum esse *multa* vel *graviora* venialia: id enim molestum profecto foret poenitenti (3).

Si dicat Titium confessum esse *aliqua* venialia, *aliquas* venialitates, iuxta nonnullos (4) sigillum non violat. Sed contraria sententia verior est ideoque in praxi retinenda. Sane aliud est dicere: Titius confessus est *sua venialia*, et aliud est dicere: Titius confessus est *aliqua* venialia. In priore casu, peccatum potest esse etiam unum vel alterum dumtaxat; in altero, peccata sunt plura. In priore casu, ex modo loquendi, venialia opponuntur mortalibus, quae proinde exclusa manent; non item in alio casu.

Ratio cur etiam peccata *publica* sive *notoria* cadant sub sigillum, evidens est ex iis quae alibi dicta sint (n. **589** s.): confessarius ista peccata cognoscit **ut Deus,** et non *ut homo*. Praeterea si huiusmodi peccata licite possent manifestari, semper poenitentes timerent, ne confessarii ipsorum peccata publice nota existimarent, ac proinde revelarent.

Quare violat sigillum qui de meretrice *publica* vel de fure *notorio* dicat hunc vel illam cum magno dolore accusasse *sua peccata luxuriae* aut *sua furta*. Dum e contra non laederet sigillum, si diceret hunc vel illam *peccata sua* accusasse, quia non diceret poenitentem *mortaliter* peccasse, nec aliquod peccatum *in specie* manifestaret (5).

Confessarius, qui loquitur de iis, quae **aliunde sibi nota sunt,** non violat sigillum, quia non utitur sacramentali scientia, sed *extra-sacramentali*. At omnino cavere debet ne peccata etiam publica ex scientia sacramentali quoquo modo *confirmet*, aut dubia tanquam certa ex auditis in confessione enarret, aut accuratius exponat.

600. Obiectum sigilli indirectum. — *Omnia quae dicuntur ad peccata declaranda*, sive in hunc finem necessaria sint sive solum utilia sive etiam superflua — nisi sint facta publice nota, etsi confessario vel aliis hucusque ignota — **constituunt materiam sigilli sacramentalis indirectam.**

(3) Cfr. S. Alph., VI, n. 640; Sporer, *De poenit.*, n. 830; Laymann, cap. 14, n. 6; Salmant., cap. 14, n. 22.
(4) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 385, II; Ball.-Palm., V, n. 607.
(5) Reuter, *Neoconfessarius*, n. 378, 16; Noldin, III, n. 411.

Huiusmodi sunt *circumstantiae, obiecta peccatorum* et *complices*. Ratio cur haec *omnia*, etiam mere utilia vel superflua, cadant sub sigillum, manifesta est. Ideo a poenitente accusantur, ut satisfiat praecepto confessionis; porro si ea tantum quae prorsus necessaria sunt secreto sacramentali subiacerent, non satis provisum esset securitati plurimorum poenitentium, qui necessaria ab utilibus vel superfluis distinguere non valent. Unde huiusmodi revelatio esset certe molesta poenitentibus, ac proinde ipsa confessio odiosa redderetur (6).

601. I. **Circumstantiae.** — Nomine *circumstantiarum* intelliguntur occasiones, finis, locus, tempus, modus, et alia adiuncta cum peccatis connexa.

In primis sub sigillum cadunt omnes *occultae* circumstantiae accusationis peccatorum, quarum *revelatio* poenitenti *gravamen* inferret, et quae *unice* in ordine ad absolutionem seu *ad peccata rite confitenda* manifestat, ex. gr. eum esse illegitimum, ideoque irregularem (7).

Ex alia parte, liquet cur ea, quae omnino *publica* sunt, licet forsan confessario ignota, sigillo sacramentali haud subsint. Haec sine *ullo gravamine poenitentis* manifestantur. Nam ab ipso dicuntur quasi *extra confessionem* et *praesuppositive*, neque unice ad peccata declaranda; idcirco non ex sola scientia sacramentali cognoscuntur.

Ex. gr. si poenitens dicat se esse talis loci magistratum, ut defectum in hoc munere admissum explicet, aut se esse coniugatum, ut explicet malitiam adulterii in turpi desiderio, etc., nihil *per se* obstat quominus confessarius dicat hunc hominem esse magistratum talis loci, coniugatum, etc.

Dicimus *per se*, quia *per accidens* id vetitum potest esse, nimirum si huiusmodi locutio suspicionem aliis ingerat de peccato admisso; quod vix non semper verificatur, si sacerdos dicat se in confessione a tali homine id audivisse.

Poenitentia imposita cadit sub sigillum, quia ex ea colligi potest vel saltem datur occasio suspicandi, praesertim si gravis sit, poenitentem lethale peccatum aut plura venialia accusasse. Excipitur poenitentia *minima*, quae etiam pro levissimis peccatis imponi solet, v. g. recitatio trium *Ave Maria* (8).

Negata absolutio est obiectum sigilli, ut patet. Quare confessarius nequit dicere se poenitentem non absolvisse *propter indispositionem*, nec simpliciter *se eum non absolvisse*, quia ex tali modo loquendi ceteri

(6) Cfr. S. Thom., in IV, D. 21, q. 3, art. 1; Suarez, disp. 33, sect. 3, n. 2 ss.; Lugo, disp. 23, n. 52 ss.; S. Alph., VI, n. 641 ss.; Tamburini, *App. de sigillo*, cap. 3, n. 5 ss.
(7) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 52 ss.; S. Alph., VI, n. 641; Vasquez, q. 93, art. 4, dub. 3, n. 2.
(8) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 56 ss.; Suarez, disp. 33, sect. 3, n. 5 ss.

recte concludunt vel saltem suspicantur poenitentem dispositum non fuisse.

Ubi confessarius interrogetur, num absolverit necne, respondeat: *munere meo functus sum*, vel *nihil est, quod respondeam ad hanc interrogationem.*

Confessarius nequit dicere se absolutionem denegasse, quamvis agatur de peccatore *publico*, et licet ipse peccator affirmet sibi denegatam fuisse absolutionem, nisi in illis circumstantiis id asserat, in quibus *eo ipso* licentiam hoc dicendi concedit (9). Necesse tamen est, ut *certo* constet de huiusmodi voluntate sive licentia poenitentis.

Dilata absolutio est materia sigilli, quia alii exinde recte suspicantur poenitentem fuisse dubie dispositum.

Absolutio concessa non cadit *per se* sub sigillum. Unde confessarius, qui aliquem *absolverit*, non violat secretum sacramentale, si id affirmet interroganti. Sed aliquando adesse potest periculum indirectae violationis pro iis qui non fuerint absoluti. Quare in praxi confessarius semper remittat interrogantes ad ipsos poenitentes.

Audita confessio non est *per se* materia sigilli. *Per accidens* dari potest obligatio secreti naturalis, v. g. si poenitens *clam* accesserit; vel etiam obligatio sigilli sacramentalis propter suspicionem quam audientes facile conciperent, ex. gr. de illo qui, die qua non solent alii confiteri, ad confessarium *clam* accedit (10).

Consilia, quae a confessario petuntur, quandoque obiectum sigilli constituunt, quandoque non. Sunt materia sigilli, si petitio habet nexum cum sacramentali confessione, v. g. si poenitens media postulat, quibus defectum in confessione declaratum corrigere valeat. Non sunt materia sigilli, si petitio talem nexum cum sacramentali confessione non habeat.

Conditio, status poenitentis, v. g. num sit sacerdos, parochus, coniugatus, solutus etc., *per accidens* possunt *aliquando*, etsi raro, cadere sub sigillum. Unde si confessarius diceret se id audivisse ex confessione et quidem in iis adiunctis quae audientibus suspicionem ingererent, poenitentem suam conditionem vel statum manifestasse ad aliquod peccatum declarandum, profecto laederet indirecte sigillum.

Per se tamen *conditio* vel *status* poenitentis, cum sint *publica*, sigillo non subsunt, quamvis lateant confessarium. Aliter dicendum si essent *occulta;* v. g. si Titius vivat in concubinatu cum muliere, et publice existimetur tanquam maritus i. e. legitimo matrimonio copulatus. Confessarius id ex confessione cognoscens lege sigilli tenetur.

(9) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1965; Noldin, III, n. 412.
(10) Cfr. Génicot-Salsmans, II, n. 388.

Virtutes poenitentis, charismata extraordinaria et similia eatenus *per accidens* sunt materia sigilli, quatenus a poenitente manifestentur *ad melius declarandum* aliquod peccatum, ex. gr. ingratitudinem erga Deum post tanta dona. In aliis casibus, non sunt obiectum sigilli, praesertim si *publica* sint huiusmodi dona. At si poenitens secretum de hisce rebus postulavit, vel aegre laturus sit earum revelationem, *semper* viget *saltem* lex secreti *commissi* vel *naturalis* (11).

602. II. **Obiecta peccatorum.** — Sunt materia sigilli sive *ante* sive *post* absolutionem declarata fuerint, quia semper manifestantur in ordine ad peccata confitenda. Unde si poenitens dicat v. g. se locutum esse de furto Caii, de adulterio Sempronii etc., haec omnia cadunt sub sigillum.

Etiam media sive obiecta, quibus peccatum commissum fuit, et quae in confessione declarantur, subsunt sigillo sacramentali. Ex. gr. si poenitens confitetur se abortum procurasse tali vel tali medio, interfecisse Titium veneno, pecuniam subripuisse hac fraude adhibita, etc., haec omnia subsunt sigillo.

Notandum, huiusmodi media sive obiecta, proprie loquendo, referri ad circumstantias (12).

603. III. **Nomen et peccatum complicis.** — Cadunt ista sub sigillum, sive prudenter sive etiam imprudenter, i. e. absque ulla necessitate, manifestata sint. Sane haec praesumuntur dicta vere *ad proprium peccatum confitendum* et *intra confessionem.* Praeterea horum usus vel divulgatio recte praesumitur gravamen inferre poenitenti.

Unde laederet sigillum confessarius, qui scientia sacramentali huius peccati uteretur *ad complicem monendum* vel *corrigendum.*

Poenitens potest, servatis servandis, seu extra confessionem, *concedere* confessario *licentiam monendi* vel *corrigendi complicem*, quia solus poenitens, non autem complex, ius habet ad sigillum sacramentale, quod unice in favorem poenitentis institutum est (13).

Ordinarie *minime expedit*, ut confessarius, licet a poenitente rogetur, munus corrigendi complicem assumat; nam, ut recte monet *S. Ligorius*, confessario « tantum incumbit curare damnum sui poenitentis, non alienum, solummodo intra confessionem et non extra; et ex alia parte confessarius difficulter

(11) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 50 ss.; Suarez, disp. 33, sect. 3, n. 7 ss.; S. Alph., VI, n. 642.
(12) Cfr. Suarez, disp. 33, sect. 3, n. 5; Lugo, disp. 23, n. 59.
(13) Cfr. Suarez, disp. 34, sect. 4, n. 3 ss.; S. Alph., VI, n. 641; Lugo, disp. 16, n. 427 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1958; Tamburini, *App. de sigillo*, cap. 3, n. 7.

assumet hoc munus corrigendi *sine periculo scandali et offensionis sacri ministerii* » (14).

Quod universim valet; sed a iunioribus adhuc rarius et maiore circumspectione huiusmodi facultas petenda est, cum in his plerumque extortae confessionis lateat periculum (15).

604. Obiectum sigilli accidentale. — Hoc constituunt seu constituere possunt **defectus** sive animi sive corporis poenitentis, et **peccata in ipsa confessione commissa.**

I. **Defectus.** Defectus *occulti*, si manifestentur *unice* ad peccatum declarandum, certe sunt materia sigilli.

Si non manifestentur in hunc finem, sed *ex ipso modo confitendi* colligantur, controvertitur. Quidam censent cadere sub sigillum, tum quia ex *sola* confessione ac proinde scientia sacramentali cognoscuntur, tum quia revelatio huiusmodi defectum redderet odiosam confessionem (16).

Alii dicunt non esse materiam sigilli, cum non manifestentur a poenitente *ad confitenda peccata sua*, nec ideo sacramentali scientia noscantur (17). Unde affirmant confessarium non laedere sigillum, si dicat poenitentem esse meticulosum, prolixum, nugis tempus terere, etc.

Neutra sententia absolute et simpliciter admittenda videtur. Quare sic rectius distinguendum est: defectus *occulti*, quorum *manifestatio* inferret poenitenti *gravamen* — v. g. quod sit meticulosus — constituunt materiam sigilli; defectus *occulti*, e contra, quorum revocatio gravamen poenitenti non induceret, sigillo non subiacent (18).

Practice vero omnes DD. admittunt tales defectus saltem sub secretum naturale cadere.

Defectus *publici* sive *notorii*, v. g. surditas, coecitas, lingua impedita, etc., non sunt obiectum sigilli, quia, si confessarius de iis loquatur, poenitens id aegre ferre non potest (19).

Scrupuli, qui accusantur ut peccata, certe cadunt sub sigillum; item si accusentur in ordine ad peccata confitenda. Idem a fortiori dicendum de *imperfectionibus* proprie dictis.

Ex huc usque dictis liquet, *an* et *quando* violet sigillum confes-

(14) Lib. VI, n. 492. Cfr. Suarez, disp. 34, sect. 4, n. 4; Lugo, disp. 61, n. 435 ss.; Ball.-Palm., V, n. 624.

(15) Suarez, disp. 34, sect. 4, n. 8 ss.; Tamburini, *App. de sigillo*, cad. 3, n. 8; Lacroix, lib. VI, n. 1968; Génicot-Salsmans, II, n. 387.

(16) Cfr. S. Alph., VI, n. 643; Lugo, disp. 23, n. 59; Suarez, disp. 33, sect. 3, n. 5.

(17) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 60; Génicot-Salsmans, II, n. 386.

(18) Cfr. S. Alph., VI, n. 643; Tamburini, *App. de sigillo*, cap. 2, n. 13 ss.

(19) Cfr. Suarez, disp. 33, sect. 3, n. 5; S. Alph., *Hom. Apost.*, tract. 16, n. 154; Lugo, disp. 23, n. 60 ss.

sarius qui dicat v. g. poenitentem esse meticulosum, surdastrum, scrupulosum, etc.

Non laedit sigillum nec improbandus est qui, audita confessione pueruli, declarat eum esse discretionis capacem, vel gaudere sana mente poenitentem, de quo dubitabatur num laboraret amentia (20).

605. II. **Peccata in actu confessionis commissa.** — Ista peccata — v. g. impatientiae, contumeliae in confessarium, etc. — *si accusentur in confessione*, profecto sunt materia sigilli. Si non accusentur, nullatenus *per se* cadunt sub sigillum.

At *per accidens* plerumque obiectum sigilli constituunt, ob periculum indirectae revelationis, quia audientes facile suspicarentur ea contigisse vel ob denegatam absolutionem, vel ob reprehensionem de gravioribus peccatis (21).

Furtum a poenitente in damnum confessarii commissum tempore confessionis non cadit sub sigillum; et si certo constaret furem ad confessarium accessisse solum ut furandi occasionem haberet, confessio non esset sacramentalis (cfr. n. **586**), nec proinde peccata ab ipso accusata essent materia sigilli.

606. Quaenam materiam sigilli non constituant. — 1. Ea omnia, licet in confessione audita vel cum confessione quomodocunque connexa, quorum revelatio *nec* in gravamen poenitentis *nec* in odium seu damnum sacramenti cedit, sigillo sacramentali nullatenus subsunt. At urgere potest, imo plerumque reipsa urget obligatio secreti commissi vel saltem naturalis.

2. Igitur obiectum sigilli non sunt:

1° *Virtutes poenitentis, charismata extraordinaria* seu *peculiaria Dei dona, bona desideria* v. g. amplectendi statum religiosum aut clericalem, et similia, nisi, ut supra animadversum fuit (n. **601**), haec manifestata non fuerint *ad melius explicandum aliquod peccatum.*

Unde confessarii suorum poenitentium virtutes et dona post mortem eorum, debita prudentia ac discretione, manifestare possunt.

2° *Absolutio collata, accessio ad confessionem, conditio* et *status poenitentis*, exceptis tamen iis casibus, in quibus *per accidens*, ut alibi declaratum est, periculum indirectae revelationis haberi possit.

3° Non cadit sub sigillum *peccatum publicum alterius*, non com-

(20) Cfr. Tamburini, *App. de sigillo*, cap. 2, n. 17 ss.; Génicot-Salsmans, II, n. 386; Noldin, III, n. 413.

(21) Lugo, disp. 23, n. 59; S. Alph., VI, n. 644; Ball.-Palm., V, n. 634.

plicis, quod poenitens memorat in confessione ut suum declaret, ex. gr. se mala precatum esse auctori homicidii *publice* in civitate commissi.

3. Sedulo caveat confessarius ne loquatur de his, quae in confessione audivit, quamvis sub sigillum haud cadant; fideles scandalum vel offensam aut saltem admirationem facile patiuntur et forsan timere possunt ne de iis etiam imprudenter loquatur, quae nonnisi ex scientia sacramentali novit et quae sigillo subsunt.

ARTICULUS VI.

De violatione sigilli sacramentalis.

607. Instructio S. Officii, 9 iun. 1915, super inviolabili sanctitate sigilli sacramentalis.

« Naturalem et divinam sigilli sacramentalis legem in Ecclesia Christi semper et ubique sanctissime servatam fuisse ne ipsi quidem sacramentalis confessionis acriores hostes in dubium unquam revocare serio potuerunt. Idque providentissimo Dei consilio absque ulla dubitatione tribuendum est, qui, sacramentalem confessionem veluti *secundum post naufragium deperditae gratiae tabulam*, hominibus misericorditer offerens, omnem aversationis causam ab ea dignatus est amovere.

« Non desunt nihilominus quandoque salutaris huius sacramenti administri qui, reticitis quanquam omnibus quae poenitentis personam quomodocunque prodere queant, de submissis in sacramentali confessione clavium potestati, sive in privatis collocutionibus sive in publicis ad populum concionibus (ad auditorum, ut aiunt, aedificationem) temere sermonem facere non vereantur. Cum autem in re tanti ponderis et momenti nedum perfectam et consummatam iniuriam, sed et omnem *iniuriae speciem* et *suspicionem* studiosissime vitari oporteat, palam est omnibus quam mos huiusmodi sit improbandus. Nam etsi id fiat salvo substantialiter secreto sacramentali, pias tamen audientium aures haud offendere et diffidentiam in eorum animis haud excitare sane non potest. Quod quidem ab huius sacramenti natura prorsus est alienum, quo clementissimus Deus, *quae per fragilitatem humanae conversationis peccata commisimus, misericordissimae suae pietatis venia penitus abstergit*, atque omnino obliviscitur.

« Haec animo reputans Suprema haec Sacra Congregatio Sancti Officii muneris sui esse ducit *omnibus locorum Ordinariis ordinumque regularium et quorumcunque religiosorum institutorum Superioribus*, graviter onerata eorum conscientia, in Domino praecipere, ut huiusmodi abusus, si quos alicubi deprehendant, prompte atque efficaciter coërcere satagant; atque in posterum tam in scholis theologicis quam in *casus moralis*, quas vocant, conferentiis et in publicis et in privatis ad clerum allocutionibus et adhortationibus sacer-

dotes sibi subditos sedulo edoceri curent, ne quid unquam, occasione praesertim sacrarum missionum et exercitiorum spiritualium, ad confessionis sacramentalis materiam pertinens, *quavis sub forma et quovis sub praetextu*, ne obiter quidem et nec *directe* neque *indirecte* (excepto casu necessariae consultationis iuxta regulas a probatis auctoribus traditas proponendae) in suis seu publicis seu privatis sermonibus attingere audeant; eosque in experimentis pro eorum habilitatione ad confessiones excipiendas hac super re peculiariter examinari debeant.

« Sacra Congregatio confidit neminem ex confessariis huiusmodi praescriptionibus contraventurum; quod si secus acciderit, praedicti Ordinarii et Superiores transgressores *graviter* moneant, *recidivos congruis poenis percellant*, ac in casibus *gravioribus* Supremo huic Sacro Tribunali rem quamprimum *deferant* » (1).

608. Ad hanc instructionem quod attinet, quae ad omnes locorum Ordinarios et familiarum religiosarum Moderatores missa fuit, duo sunt naviter animadvertenda:

1° Instructio, licet agat de materia quae *directe* non cadit sub lege sigilli sacramentalis, *stricte* tamen vetat quosdam abusus **ex praesumptione periculi,** ideoque prohibitio fertur in virtute legis divinae.

Nam, cum agatur de huiusmodi re gravissima, non modo attendenda est praesumptio *facti*, sed ipsa quoque, et maxime profecto, praesumptio *periculi*, ita ut omne violationis periculum quoad ordinem, communitatem ac tutelam instituti divini de sacramentali sigillo penitus eliminandum sit, in tota amplitudine utilitatis, habito respectu non solum ad poenitentem hunc particularem, sed ad quemcunque indeterminate spectatum atque simul ad scandalum ac offensionem fidelium.

2° Instructio etiam *hodie*, quamvis a Codice non fuerit speciatim innovata, omnem vim suam retinet.

Contraria opinio caret probabilitate; *tum* quia prohibitio in ea contenta, utpote lata ex praesumptione periculi, nititur in lege divina; *tum* quia potestas, a qua processit sicut omnis potestas iudicialis S. Officii, generatim praeservata intelligitur in Codice, ubi non fuerit speciatim et expresse revocata (2).

609. Quotuplici modo sigillum sacramentale violetur. — 1. Sigillum **stricto** ac **proprio** sensu laeditur, revelando materiam quae cadit sub

(1) Cfr. *Monitore eccl.*, 1917, p. 199 ss.; *Razón y Fe*, XLVIII, 49.
Instructio ista, *qua talis*, non habet rationem legis propriae dictae. In *Act. Apost. Sedis* non refertur, neque in adnotationibus Codicis, neque in fontibus Codicis. At procul dubio gravissimum continet monitum. Cfr. Merkelbach, *Quaestiones de poenitentiae ministro eiusque officiis*, p. 100.

(2) Cfr. Arendt, in *Gregorianum*, 1924, p. 93.

legem sigilli et simul aliquo modo personam poenitentis, absque eius venia, si et quatenus haec concedi queat (n. **620**).

Hinc duo requiruntur ad violationem **proprie** dictam, scil. 1° revelatio alicuius peccati seu materiae sigilli; 2° revelatio personae poenitentis aut saltem periculum huiusmodi revelationis.

2. Sensu **lato** et **minus proprio,** laeditur quando confessarius utitur scientia sacramentali *cum gravamine poenitentis*, excluso quovis revelationis periculo.

Nomine *poenitentis* intelligitur non solum *ille individuus poenitens* de quo in casu particulari agitur, sed quilibet poenitens indeterminate spectatus; ne scilicet ipsa confessio gravior et magis molesta cuicunque evadere possit, si sciverit licitum aliquando fore usum scientiae ex confessione sacramentali habitae.

3. Laesio sigilli *proprie dicta* duplex est: **directa** et **indirecta.**

Quandonam adsit violatio *directa*, facile patet; de *indirecta* id non raro ambiguum est, ut ex dicendis patebit.

4. Unde violatio sigilli *stricto* ac *proprio* sensu accepta differt: 1° *ab usu vetito scientiae sacramentalis cum gravamine poenitentis*, remoto periculo revelationis, de quo usu sermo est in can. 890, § 1; 2° *a specie et suspicione violati sigilli* reprobata a S. Off. in citata Instructione diei 9 iun. 1915.

610. Violatio sigilli directa. — 1. Habetur **directa** violatio, quando *et* peccatum in confessione accusatum *et* persona poenitentis perfecte manifestantur.

Duo igitur requiruntur: *revelatio peccati* et *manifestatio personae.*

2. Persona poenitentis indicari potest **expresse** — tum *explicite* i. e. significatis nomine, cognomine etc., tum *implicite* i. e. manifestatis munere, statu, conditione etc. — et **ex adiunctis** nempe ex tempore, loco aliisve circumstantiis.

Quidam, ut videtur minus recte, vocant *ex adiunctis* violationem implicitam.

Unde habetur violatio directa **expressa** et **explicita,** si v. g. confessarius dicat: *Titius commisit sacrilegium, Caius furtum patravit, Martha adulterium fecit.*

Habetur violatio directa *expressa* sed **implicita,** si dicat: *syndicus talis communitatis homicidium patravit, praefectus huius urbis incestum commisit, rector talis paroeciae simoniae reatu se maculavit,* etc.

Adest violatio directa **ex adiunctis,** si dicat: *primus poenitens hodie vel hesterna die confessus est furtum; poenitens, qui mihi confessus est tali die et tali loco, accusavit adulterium,* etc.

At non adest *directa* violatio *ex adiunctis*, nisi persona ita *perfecte* designetur, ut *certo* cognosci possit, licet audientibus sit ignota nec unquam ab eis cognoscenda.

Quare verba: *primus poenitens hodie vel hesterna die confessus est furtum* et alia, continent *directam* violationem, si audientes illum cognoscant; secus *indirectam*, eo magis culpabilem, quo maius est periculum cognoscendi personam poenitentis.

3. Ut adsit *directa* sigilli violatio, nullatenus requiritur, ut audientes *sciant confessarium loqui de rebus auditis in confessione:* requiritur et sufficit ut sacerdos *reipsa loquatur* de auditis in confessione sacramentali, nimirum ut dicat *et* peccatum *et* nomen personae quae illud admisit (3).

611. Violatio sigilli indirecta. — 1. Violatio **indirecta,** iuxta plures, duplex est: *stricte* ac *proprie dicta*, et *late* ac *minus proprie accepta.*

Prior adest, quando *vel* peccatum narratur sine aperta designatione personae, *vel* persona designatur sine peccati indicatione, *sed* cum periculo *aut* manifestandi personam, *aut* ingerendi suspicionem peccati ab ea commissi.

Altera habetur, quando abest omne periculum revelationis, sed *ex usu scientiae sacramentalis* oritur *gravamen poenitentis* (can. 890, § 1; n. **613**) et committitur quando poenitens, ob confessarii manifestationem, patitur aliquod gravamen peculiare, quod tamen est *diversum* ac *distinctum a suspicione peccati,* sive *ipse* re vera istud gravamen sentiat, sive *poenitentes in genere* aegre ferant, talem scientiae sacramentalis usum adhiberi (4).

2. In hac materia AA. non omnes eadem terminologia utuntur, nec semper satis accurate loqui videntur.

Plures nomine revelationis *indirectae* intelligunt dumtaxat revelationem *stricte* et *proprie dictam*, et *late* ac *minus proprie dictam* vocant simpliciter *vetitum usum scientiae sacramentalis.*

Alii utramque referunt ad violationem *stricte* et *proprie dictam.*

Nonnulli memorant etiam violationem sigilli *analogicam*, quae adest quando confessarius *non utitur scientia stricte sacramentali*, sed tamen ex eius verbis aut actione oritur gravamen poenitentis, vel confessio odiosa redditur (5).

612. 3. Violatio **indirecta** ad mentem Codicis ea est eaque sola, quae **stricte** ac **proprie dicta** vocatur, iuxta conceptum traditum (n. **611,** 1).

(3) Cfr. Suarez, disp. 33, sect. 6, n. 4 ss.; Lugo, disp. 23, n. 34 ss.; S. Alph., VI, n. 657.
(4) Cfr. Génicot-Salsmans, II, nn. 379, 388; Arregui, n. 636; Vermeersch, III, n. 505.
(5) Vermeersch, III, n. 505.

Nam Codex clare et accurate distinguit inter violationem sigilli quae fit per revelationem aut cum periculo eiusdem, et illam quae fit sine revelatione eiusve periculo, seu inter violationem sigilli stricte dicti et vetitum usum scientiae sacramentalis cum poenitentis gravamine.

De priore sermo est in can. 889; de altero in can. 890 (cfr. n. **614**). Quae Codicis distinctio eiusque terminologia omnino retinenda est.

4. Habetur violatio **indirecta,** quamvis id fiat insciis tum aliis tum ipso poenitente *particulari* de quo agitur.

Ut sigillum *indirecte violetur*, necesse non est, ut poenitentis persona ex iis, quae confessarius dicit vel facit, cognoscatur vel reipsa circa eam suspicio ingeratur; sed sufficit, ut id *prudenti suspicione* fieri *queat* (6).

613. Quandonam adsit violatio indirecta sigilli. — 1. Quandoque difficile est definire, num aliquo dicto vel facto *indirecte* laedatur sigillum, necne.

Lugo (7) hanc regulam generalem tradit: « In iis per quae confessio non revelatur, regula tota ad cognoscendum an sint vel non sint contra sigillum, debet esse *difficultas confessionis*, quae proveniret ex eo quod talis usus tale genus actionum licitum esset absque facultate poenitentis ».

2. Unde hoc principium ob oculos habendum est: qui dicit peccatum in confessione auditum, quin designet personam, non violat sigillum, *nisi* adsit periculum deveniendi in cognitionem personae vel saltem in suspicionem, *neque* inde sacramentum odiosum reddatur.

Porro sacramentum redditur *odiosum* triplici ratione sive modo: nempe si ex verbis aut actione confessarii oritur *vel* 1° suspicio peccati aut defectus poenitentis, *vel* 2° diffamatio alicuius communitatis aut poenitentis, *vel* 3° aliud quodcunque poenitentis determinati, seu qui revera confessionem instituit, gravamen.

614. Usus illicitus scientiae ex confessione acquisitae. — Can. 890, § 1 haec habet: « *Omnino prohibitus est confessario usus scientiae ex confessione acquisitae cum gravamine poenitentis, excluso etiam quovis revelationis periculo* ».

Nonnulla animadvertenda sunt ad rectam intelligentiam huius praescripti:

1° Differt omnino a proprie dicta violatione sigilli *usus exterior*

(6) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 102 ss.; S. Alph., VI, n. 660; Ball.-Palm., V, n. 591.
(7) Disp. 23, n. 103.

cuiuscunque scientiae ex confessione habitae, qui adesse potest sine ulla revelatione directa vel indirecta eorum quae sub sigillo cadunt.

Huiusmodi usus *generatim* illicitus est quia per se vel per accidens afferre posset poenitenti determinato aut alteri verecundiam, confusionem, molestiam, vel aliud quodcunque gravamen (Clemens VIII, 26 maii 1593; Innoc. XI, 18 nov. 1682).

2° Prohibitio usus scientiae sacramentalis tam late patere debet, quam late patet ius poenitentis religione sacramenti firmatum, ne materia sigilli *extra forum Dei* quoquo modo transferatur. Iam vero extensio iuris poenitentis determinatur non solum ex ipsa revelatione huius materiae atque ex periculo revelationis, sed etiam ex *gravamine* late ac generaliter accepto.

Hoc autem periculum arceri debet, non modo sicut arcendum est quodcunque aliud periculum graviter peccandi, sed *etiam* ac *praecipue* relate ad ordinem communitatis christianae et ad tutelam huius instituti divini, *in tota latitudine utilitatis eius*, nedum utilitatis solius poenitentis particularis de quo agitur. Ergo prohibitio huius canonis in virtute legis divinae fertur non solum ex praesumptione *facti*, sed *maxime* ex praesumptione *periculi* (8).

3° Ad extensionem stricti iuris poenitentis determinandam inservit *praeterea* relatio *ad ipsum gravamen poenitentis*, ita ut periculo revelationis etiam excluso, cavendum sit a quovis eius gravamine sive rationabili sive forte minus rationabili.

4° Uti dictum est, ac naviter attendendum, verba can. 890, § 1 « *cum gravamine poenitentis* » non sunt accipienda solum de illo *particulari* poenitente qui revera confessionem sacramentalem instituit, sed de *quovis* poenitente indeterminate considerato, ne scil. sacramentum poenitentiae valde onerosum ac molestum *cuicunque poenitenti* evadere possit, si sciverit licitum esse aliquando scientiae sacramentalis usum (9).

Vox « *gravamen* » late accipienda est eaque denotat quodcunque damnum vel incommodum sive spirituale seu morale sive corporale aut materiale.

5° Can. 890, § 1 nihil *novi* statuit, sed catholicam doctrinam enuntiat, quae iam antea certa erat ex prop. damnata ab Innocentio XI per decr. *S. Officii*, 18 nov. 1682.

Quae propositio est huius tenoris: « Scientia ex confessione acquisita uti licet, modo fiat sine directa aut indirecta revelatione et gravamine poeni-

(8) Arendt, in *Gregorianum*, 1924, p. 92.
(9) Cfr. Arendt, *l. c.;* Vermeersch, III, n. 519.

nitentis, nisi aliud multo maius ex non usu sequatur, in cuius comparatione prius merito condemnatur. Addita deinde explicatione sive limitatione, quod sit intelligenda de usu scientiae ex confessione acquisitae cum gravamine poenitentis, seclusa quacunque revelatione, atque in casu, quo multo maius gravamen eiusdem poenitentis ex non usu sequeretur ».

Statutum est « *dictam propositionem, quatenus admittit usum dictae scientiae cum gravamine poenitentis, omnino prohibendam esse*, etiam cum dicta explicatione sive limitatione » (10).

6° Vetitus usus scientiae sacramentalis in iis quae ad gubernationem exteriorem spectant, de quo in can. 890, § 2 (cfr. n. **653**), non est nisi corollarium sponte profluens ex principio generali statuto in § 1 eiusdem canonis.

615. Quaenam cautela sive circumspectio adhibenda sit a confessario. — 1. Summa *prudentia* ac *circumspectione* utatur confessarius circa ea quae in confessione audivit, ita quidem ut nedum omittat ea dicere vel facere ex quibus oriri possit violatio sigilli directa vel indirecta, sed etiam illa, quorum manifestatio occasionem scandali vel offensionis praeberet.

2. Requiritur et sufficit *coniectura* seu *periculum* violationis vel scandali aut offensionis, et quidem *probabile*. Unde confessarius debet quidem in hac re esse cautissimus, at non tenetur cavere omnes coniecturas, quas *malitiosi forte prosequi solent*.

Ipse *S. Ligorius* ait: « Esto confessarius in hac materia tam gravi et periculosa debeat esse valde cautus... tamen *non tenetur cavere omnes leves coniecturas*, quas facile malitiosi faciunt; *sed tantum ne praebeat suspiciones probabiles* » (11).

616. Casus praecipui et magis practici violationis indirectae. — Sunt sequentes:

1° Confessarius non potest dicere confessionem Titii *prolixam* fuisse, *si inde erui possit Titium confessum fuisse multa peccata*. Nulla tamen habetur violatio sigilli, si constet Titium esse naturaliter prolixum in peragenda confessione, quatenus multa impertinentia loquitur. Idem iudicandum, si confessio *publice* facta fuerit, etsi haec prolixa fuerit propter accusationem multorum peccatorum.

Ratio est, quia omnes qui adstant, non excluso confessario, minime tenentur sigillo circa praedictae confessionis prolixitatem: nemo enim censetur velle ea servari sub secreto, quae ipse *publice* facit.

(10) Denzing., *Enchiridion*, n. 1087.
(11) Lib. VI, n. 661.

2° Confessarius non potest dicere de poenitente *ordinario*, quod confessus sit cum lacrimis et magna contritione, *si* et *quatenus* haec verba innuant gravia peccata. E contrario, illa dici possunt de poenitente, qui fuit publicus facinorosus. Ratio est, quia, attenta vivendi ratione poenitentis omnibus notissima, id nullum detrimentum afferre potest poenitenti, neque ullam in aliis excitare admirationem.

3° Confessarius nequit dicere poenitentem fecisse confessionem generalem. Ratio est, quia haec innuit, ordinarie loquendo, praeteritas confessiones fuisse sacrilegas. Verum si id dicatur tempore missionum, quo fere omnes solent peragere confessionem generalem, *videtur* nullum gravamen afferre poenitenti, vel aliis scandalum. Attendendae sunt tamen circumstantiae speciales uniuscuiusque poenitentis.

4° Confessarius nequit dicere: *Titius poenitens rediturus est*, si, inspectis adiunctis personalibus poenitentis, id innuerit absolutionem fuisse dilatam; secus vero, si haec suspicio abesset: neque enim necessitas redeundi ex parte poenitentis habet causas probrosas (12).

Confessarius, qui monet Superiorem alicuius Collegii vel Seminarii ut invigilet, praesertim in tali loco vel tali tempore, violat sigillum sacramentale.

Controvertitur, an violet sigillum, si dicat tantum modo generali sedulam vigilantiam esse adhibendam. *In praxi* abstinendum est, quia non licet uti opinione etsi probabili, quum agitur de sigilli violatione.

Titius confessarius excipit confessionem Caii sponsi Semproniae, in qua Caius se accusat de fornicatione paulo ante confessionem habita cum Sempronia. Deinde accedit Sempronia, et de hoc crimine omnino silet. Si confessarius noscat tantum ex confessione Caii complicis Semproniae peccatum, tenetur, ceteris paribus, hanc absolvere, ne violet sigillum sacramentale.

Neque in hac re audiendi sunt, qui docent omittendam esse absolutionem, et solum dandam benedictionem: nam in his adiunctis confessarius ita se gerere debet, quasi nihil sciat (cfr. n. **590**). Verum danda foret absolutio *sub conditione*.

Licebit tamen confessario poenitentem interrogare circa crimen, de quo silet, praesertim si illud aliunde noverit, sed *valde caute*, ne violet sigillum. Si poenitens neget, ipsi credendum est.

5° Confessarius nequit se excusare ab audienda confessione illius poenitentis, quem novit esse sibi peccandi occasionem, vel esse prolixum, taediosum etc., si poenitens probe noscat vel graviter suspicetur confessarium nullam habere iustam causam denegandi suum ministerium: id enim exprobraret poenitenti suam confessionem.

(12) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 108 ss.; Ball.-Palm., V, n. 664 s.

Attamen si confessarius habeat *iustam* et *manifestam* causam recusandi suum ministerium, non violat sigillum, quamvis poenitens suspicari possit confessarium id facere, ne suam audiat confessionem: in hoc enim casu suspicio poenitentis foret temeraria. Quare ita se gerere potest circa hunc poenitentem, sicut se gereret erga alios (13). Si forte confessarius fuisset sollicitatus ad turpia a poenitente, potest absque sigilli violatione denegare suum ministerium; nisi tamen poenitens se accusaverit de hoc crimine.

6° Agit contra sigillum Superior qui negat suffragium ei quem ex *sola* confessione indignum noverit, vel eundem officio removet.

Item qui ex notitia in confessione habita dimittit famulum, convictorem, etc.

Pariter qui *ob audita in confessione* vultum austeriorem ostendit, vel eum declinat, etc.

7° Violat sigillum qui dicit poenitentis confessionem expletam non fuisse: id enim denotat poenitentem patrasse peccata multa et gravia.

8° Laeditur sigillum dicendo non fuisse datam absolutionem: id enim arguit poenitentem fuisse indispositum, vel etiam habuisse peccata gravia. Si vero confessarius dicat se non dedisse absolutionem *ex inadvertentia* aut *oblivione*, sigillum non violat. At cautissime loquendum.

9° Nefas *aliquando* est etiam dicere datam fuisse absolutionem, quia id probabilem coniecturam forte ingerit eam aliis poenitentibus fuisse denegatam, vel eidem alias.

10° Non licet confessario ad quodvis damnum proprium evitandum uti notitia habita in confessione, ex. gr. si ex confessione suae ancillae compererit eam esse ex fornicatione gravidam, et inde praevideat secuturam infamiam.

Verum potest confessarius iniungere ancillae in confessione ut domo discedat, et quidem sub comminatione denegandae absolutionis. Si tamen id renuat praestare, confessario nihil aliud erit faciendum, nisi ut se divinae providentiae commendet.

Non licet quoad parvum oppidum dicere quod ibi patrantur quaedam peccata gravia; non item, si agatur de oppido *satis amplo*, et peccata sint *publica*. Sed prudentius est, si confessarius taceat.

11° Confessarius, qui denegavit absolutionem peccatori occulto, si hic nunc accedit ad SS. Eucharistiam recipiendam, nequit hanc illi denegare, quamvis nemo sit praesens.

(13) S. Alph., VI, n. 659; Gury, *Casus*, II, n. 776.

Confessarius interrogandus non est a parentibus, magistris etc., de moribus poenitentium; nec consulendus est, ubi agitur de promotione ad ordines vel ad vota emittenda.

12° Si confessarius sumat sibi onus faciendi restitutionem ex parte poenitentis, cavere debet ne sigillum frangat. Quare debitas cautelas servare tenetur, v. g. differendo restitutionem ad tempus magis opportunum, vel eam prudenter peragendo per tertiam personam, aut per publicos tabelliones, seu per epistolam, quae sit ficto nomine conscripta, et certae destinationis. Maxime expedit ut negotium extra confessionem absolvatur.

13° Laedit sigillum confessarius qui *unum*, et non alterum e poenitentibus suis, *laudat* quod sola peccata venialia habeat, et quidem in talibus adiunctis laudat ut instituta videatur quaedam comparatio cum aliis eiusdem confessarii poenitentibus: nam horum peccata graviora saltem in genere revelantur.

14° Laeditur sigillum, si confessarius *extra* confessionem loquatur cum poenitente de auditis in confessione, *nulla praevie requisita et obtenta eius licentia*.

15° Etsi non detur ansa suspicandi personas *particulares*, violatur tamen sigillum, ubi suspicio ferri possit in ipsum poenitentem, quatenus est *pars alicuius coetus* seu *communitatis*.

Id contingit:

a) Si e *paucis* poenitentibus quos audivit confessarius, referat ipse aliquod peccatum; nam singuli ex illa narratione aliquam suspicionem contra se patiuntur.

b) Si confessarius dicat se *in tali monasterio* audivisse peccatum gravius; quia haec infamia in totam communitatem redit, et ideo etiam in poenitentem qui suspicionem vel gravamen patitur quatenus est membrum communitatis.

c) Si dicat se *in hoc aut illo Ordine religioso, in hac aut illa Congregatione religiosa* audivisse hoc vel istud peccatum commissum fuisse, quod ex *sola* confessione cognoscat. Id enim redundat in dedecus Ordinis vel Congregationis, et consequenter in gravamen ipsius poenitentis, qui est pars eius (14).

Neque admittenda est restrictio *S. Alphonsi* (15) negantis id adversari sigillo, nisi Ordo esset strictioris observantiae: quia id « non redundat in gravamen poenitentis, cum in quolibet Ordine mali sint: unde neque oritur scandalum, neque infamatur religio ».

Hoc admitti nequit; nam, etiamsi aliqua religio bona aestimatione non gauderet apud vulgus, infamia eius insigniter confirmaretur hoc authentico

(14) Lugo, disp. 23, n. 63; Suarez, disp. 33, sect. 3, n. 8; Escobar, lib. XVI, n. 752; Ball.-Palm., V, n. 649.
(15) Lib. VI, n. 654.

confessarii testimonio. Praeterea, cum idem confessarius non soleat in multis monasteriis sive domibus religiosis confessiones audire, suspiciones orirentur fere in unam vel alteram tantum domum, et ideo recideremus in casum praecedentem (16).

d) Si confessarius dicit *in aliquo loco* committi gravia peccata, quatenus illa *nonnisi e confessione cognoscat*, laedit sigillum, nisi peccata sint *notoria* vel locus *satis amplus*, nempe saltem 3000 incolarum. Nam, ubi locus *exiguus* est, singuli incolae detrimentum ex hac revelatione patiuntur (17).

e) Si confessarius paucos habens poenitentes sibi subditos, ex. gr. director spiritualis religiosarum, *coram illis concionatur* de peccato aliquo *particulari* cuiusdam religiosae vel illius communitatis: ita enim facile fit ut poenitentes, qui peccatum confessi sunt, pudore afficiantur.

Attamen fas est loqui de defectibus qui *communiter* in omnibus communitatibus religiosis solent vel possunt committi.

f) Si parochus, e notitia confessionis, monet missionarios, quenam vitia in communitate speciali correptione indigeant, et missionarii eadem notitia utantur ad haec vitia aggredienda, adest violatio sigilli, si communitas sit *parva* aut vitia sint *paucorum:* singuli enim exponuntur suspicioni, vel audientes suum defectum pudore afficiuntur. Non habetur, e contra, ulla violatio, si vitia sint *communia* vel locus *satis amplus* sit (18).

617. An et quando liceat uti notitia ex confessione acquisita. — 1. Uti notitia ex confessione accepta **nunquam** licet, *si habetur periculum revelationis*, vel *si*, excluso etiam quovis periculo revelationis, *oritur gravamen poenitenti* seu *confessio redditur quoquo modo odiosa*, quamvis ex non usu longe maius malum poenitentis sequatur (19).

Idque non licet, sive poenitens advertat sive non advertat id fieri propter peccatum a se in confessione accusatum. Fideles enim, uti dictum est, profecto retraherentur a sacramento poenitentiae, si scirent confessariis licere uti scientia confessionis in gravamen poenitentis, quando nec poenitens nec alii id advertunt.

2. Etiam *excluso periculo revelationis* et *gravamine poenitentis*, confessario nullatenus licet uti scientia confessionis, si inde oriatur quoquo modo scandalum fidelium, nempe si iisdem ingeratur simplex suspicio violati sigilli. Compertum sane est, fideles rigorosissimam exigere et praesupponere interpretationem legis sigilli.

Huc spectant gravissima monita *S. Officii* in Instr. 9 iun. 1915: 1° ut sacerdotes abstineant istis colloquiis quibus inter se, ad mensam, sermones mi-

(16) Ball.-Palm., *l. c.;* Génicot-Salsmans, II, n. 389.
(17) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 64; S. Alph., VI, n. 654; Bonacina, disp. 5, q. 6, sect. 5, p. 14, n. 3; Sporer, *de poenit.*, n. 827.
(18) Lugo, disp. 23, n. 64; Habert, cap. 9, § 7, q. 14, resp. 3; Ball.-Palm., V, n. 653 ss.
(19) Lugo, disp. 23, n. 101; S. Alph., VI, n. 657.

sceant de miris casibus in confessione auditis, de peccatoribus qui a multis annis non erant confessi: idque praesertim in missionibus, ubi facilior est huiusmodi imprudentiae occasio; 2° ut in concionibus nulla referant tanquam audita in confessione, nisi licentiam datam expresse memorent; 3° ne *palam* narrent quae *videntur* per solam confessionem cognosci posse, nisi expresse dicendo, res sibi alia via fuisse notas. Cfr. n. **607.**

3. *Licet uti scientia sacramentali*, **si nullum subest periculum revelationis, nec ullum poenitentis gravamen** quo confessio reddatur odiosa, **neque scandalum fidelium.** Id autem licitum est, sive poenitens non advertat id fieri ob peccatum in confessione accusatum, sive etiam *advertat*, dummodo in hoc altero casu manifesto constet *nullatenus* molestum esse poenitenti, imo *gratum*, confessarium ita agere (20).

Unde:

1° Potest confessarius uti illa notitia ad orandum pro poenitente, ad ipsum benignius tractandum, ad temperandum rigorem quem e confessionibus cognovit non expedire, ad alios interrogandos vel instruendos, dummodo nullam prioris confessionis suspicionem det.

2° Potest sacerdos ex notitia confessionis reformare suos mores, melius fungi officio suo, consulere libros vel theologos, effugere pericula damni spiritualis vel temporalis.

3° Potest confessarius ea omnia facere, quod ratione officii sive ordinariae diligentiae, facere debet et quod reipsa fecisset, licet confessionem non audivisset; idque etiamsi ex auditis in confessione ansam sumat id faciendi et forte non fecisset, si confessionem non excepisset.

At, ex dictis, non licet confessario aliquid ob audita in confessione facere, quod alias non fecisset, si inde vel periculum revelationis vel gravamen poenitentis oriatur (21).

4. Quoad **consilium exquirendum.** Si confessarius in casu difficili consilio indiget:

1° Potest recurrere ad theologum cui poenitens omnino ignotus sit;

2° Si id fieri nequeat, casum ita proponat ut periculum revelationis plane devitet, tanquam fictum, omittendo adiuncta non necessaria, admiscendo falsa quae rei substantiam non mutent;

3° Si commode id nequeat fieri, petat a poenitente licentiam loquendi de re ad confessionem pertinente;

4° Si ea denegetur, ad alium confessarium poenitentem remittat, aut, si aegre id fieri possit, Deo se humiliter et fiducialiter se committat ac, meliore quo valeat modo, difficultatem ipse solvat.

(20) Lugo, disp. 23, n. 102; Ball.-Palm., V, n. 664.
(21) Cfr. S. Alph., VI, n. 657; Lugo, disp. 23, n. 100 ss.; Tamburini, *App. de sigillo*, cap. 3, n. 8.

Aliter in praefatis casibus, quia nullum inde vel pudorem aut incommodum patitur poenitens, neque ob id rationabiliter retrahuntur homines a confessione.

618. Quidam casus peculiares. — 1. Quaerunt DD., utrum ubi ex confessione scias aliquem, cui solitus es confiteri, non esse sacerdotem, possis eum relinquere, *an* debeas, ut prius, illi confiteri, si pergere velit audire confessionem. Variae sunt AA. opiniones de huiusmodi casu *hypothetico*.

Lugo fatetur « non posse me uti tali notitia, si ex eo usu resultaret aliqua saltem indirecta revelatio, vel etiam aliquod dedecus aut incommodum mei poenitentis. Deberem ergo alteri serio confiteri; illi autem solum exterius, vel certe cum intentione solum conditionata obtinendi absolutionem, scil. si sit sacerdos; quo pacto et sigilli integritati et meae quoque utilitati consulerem » (22).

2. Item quaeritur de sacerdote, qui ex confessione noverit insidias sibi parari, aut venenum esse in vino quo debet Missam celebrare, etc., utrum possit vitare insidias sibi paratas aut Missam omittere.

Lugo ita respondet: « Non est dubium, quando illa actio vel omissio (scil. fugere insidias sibi paratas, vel omittere Missam propter notitiam veneni) non ostenderet aliis notitiam peccati nec ullum damnum poenitenti afferret, quod confessionem redderet odiosam ac gravem, *tunc utique posse alio praetextu* fugere vel Sacrum omittere » (23).

At quaestio gravior est, an liceat id ipsum si, deficiente alio praetextu, ex fuga vel omissione alii, qui sunt conscii criminis, coniicerent poenitentem esse confessum illud peccatum, ita ut indirecta sigilli revelatio haberetur.

Quidam concedunt, confessarium posse nihilominus fugere vel Missam omittere (24).

Alii negant, ob indirectam revelationem (25). Quae sententia, *si revera adsit revelatio indirecta*, certa omnino est.

3. **In praxi** tamen haec sunt animadvertenda:

Confessarius iniungat poenitenti ut periculum revelet atque amoveat, etiam sub comminatione denegandae absolutionis.

Sedulo inspiciat confessarius, utrum poenitens vere animo confitendi illud dixerit, an potius animo iniquo ligandi illum arctissimo

(22) Disp. 23, n. 105. Cfr. S. Alph., VI, n. 660; Ball.-Palm., V, n. 665.
(23) Disp. 22, n. 108.
(24) Cfr. S. Alph., VI, n. 669.
(25) Lugo, disp. 23, n. 110; S. Alph., *l. c.*; Ball.-Palm., V, n. 666.

sigillo, ne auderet fugere ob metum violandi sigilli: quo in casu confessio esset *simulata* et consequenter *non esset materia sigilli* (26).

Quod utique admittendum est, si *revera* confessio fuerit *simulata* ideoque *non sacramentalis*. At ex eo quod poenitens confiteatur potius apud hunc confessarium, quam apud alium, nempe ut eum liget arctissimo secreto, nullatenus consequitur *semper* et *necessario* confessionem esse nullam sive simulatam: *interdum*, si debitas dispositiones poenitens afferat, potest esse valida.

Optime, in tali hypothesi, subdit *Lugo* (l. c.), « experientiam tot saeculorum ostendere, nunquam revelationem directam aut indirectam fuisse necessariam ad ea pericula fugienda, cum vel ex licentia poenitentis vel aliis modis obviari iis facile possit absque fractione sigilli ».

« Si poenitens urget confessarium, ut eum absolvat et minatur ei mortem, nisi absolvat, potest (confessarius), salvo sigillo, non redire: quia minae illae non fuerunt materia illius confessionis, sed peccatum ibi factum coram ipso confessario. Unde licet confessarius non possit dicere, quod propter absolutionem negatam minatus sit ei mortem, posset tamen, quando minabatur, fugere; sicut posset, si iam vellet, eum occidere; quia minae illae et voluntas occidendi non est materia illius confessionis, sed peccatum ibi commissum; ergo similiter postea poterit non redire propter eandem causam absque ulla violatione sigilli » (27).

Verum si fuga — quod mere hypothetice dictum volumus, cum intentatio mortis non solum ob negatam absolutionem, sed etiam, imo plerumque, ad exspoliandum, vel ad ulciscendum etc. — aliis suspicionem ingereret negatae absolutionis atque ideo induceret indirectam sigilli revelationem, non liceret confessario aufugere (28).

Alii casus, qui solent afferri a DD. (29), sunt potius impossibiles metaphysici, et facile solvuntur ex traditis principiis.

619. An et quando confessario liceat loqui de auditis in praecedentibus confessionibus. — 1. *Ratione sigilli*, semper licet confessario de auditis in confessionibus loqui *cum eodem poenitente in successivis confessionibus*, sive adsit iusta causa sive non: agitur sane de eodem foro Dei sive sacramentali.

Ut autem *licite* id fiat, requiritur aliqua causa, non quidem gravis, sed *rationabilis*, v. g. si confessarius interroget de pravo habitu, de ratione qua poenitens egerit in proxima occasione, etc.

(26) Lugo, disp. 23, n. 110.
(27) Lugo, disp. 23, n. 116.
(28) Cfr. S. Alph., VI, n. 659; Ball.-Palm., V, n. 671.
(29) Cfr. Lugo, disp. 23, n. 116 ss.; S. Alph., VI, n. 657 ss.; Tamburini, *App. de sigillo*, cap. 6, n. 2.

2. Confessarius cavere omnino debet, ne inutiliter sermonem iniciat de gravibus peccatis olim sibi manifestatis: molestum enim est poenitenti, confessarium sine ulla rationabili causa huiusmodi peccata in memoriam revocare.

3. Censetur res agi *intra* confessionem, licet sermo habeatur cum poenitente *statim* post absolutionem, antequam ille discedat: sane iudicium sacramentale adhuc moraliter perseverat. Quod valet etiam in casu in quo absolutio quavis de causa data non sit, dummodo confessio fuerit sacramentalis (30).

620. An et qua ratione poenitens concedere valeat confessario licentiam de auditis in confessione. — Doctrina, quae passim a DD. traditur, hisce capitibus apte videtur enucleanda:

1° Poenitens, iuxta Auctores plerosque, potest **licentiam** loquendi de auditis in confessione dare confessario. Qua obtenta, confessarius eximitur a sigilli obligatione.

Ratio est, quia, ut egregie ait *Angelicus*, « duo sunt propter quae tenetur sacerdos peccatum occultare: primo et principaliter, quia ipsa occultatio est de essentia sacramenti, in quantum scit illud ut Deus, cuius vicem gerit in confessione; alio modo, propter scandalum vitandum. *Potest autem confitens facere, ut illud quod sacerdos sciebat ut Deus, sciat etiam ut homo; quod facit dum licentiat eum ad dicendum.* Et ideo si dicat non frangit sigillum confessionis » (31).

Dices: Obligatio sigilli inducta quidem est etiam in favorem poenitentis, at *principaliter* in bonum *commune* fidelium, ne sacramentum odiosum iisdem reddatur. Porro nemo potest renuntiare favori sibi tributo, qui tamen in bonum *publicum* sive *commune* concessus est.

Resp. Illud principium valet dumtaxat, quando renuntiatio vergit in damnum publicum; iam vero in casu nostro renuntiatio nullatenus cedit in damnum publicum seu in odium sacramenti. Etenim ubi fideles sciant confessarium loqui non posse de auditis in confessione nisi in eo casu, quo poenitens licentiam dederit, cum id sibi utile existimaverit, sacramentum nequaquam odiosum redditur (32).

Dices iterum: Poenitens nequit auferre obligationem iuris divini quod sigillum strictissime servandum esse praecipit.

Resp. Obligatio iuris divini, in casu non est absoluta, sed conditionata: *nisi poenitens licentiam dederit.* Proinde eo ipso quod poenitens dat licentiam, ponit conditionem, qua posita cessat obligatio iuris divini (33).

(30) Suarez, disp. 33, sect. 5, n. 3 ss.; Lugo, disp. 23, n. 65 ss.; S. Alph., VI, n. 651.
(31) *Suppl.*, q. 11, art. 4.
(32) Cfr. S. Thom., *Suppl.*, q. 11, art. 4, ad 2.

2° **Licentia poenitentis** debet esse:

a) **Expressa,** sive *explicita* sive *implicita*, ita ut nullo pacto sufficiat *praesumpta*, cum nimis facile et imprudenter praesumi posset. Unde qui utitur licentia *mere praesumpta*, etsi *rationabiliter* praesumpta, sigillum violat. Nec satis est, aiunt, poenitentem *teneri ad dandam licentiam*, quam neget: tunc ei absolutio negari potest ac debet, at manet semper obligatio sigilli.

b) **Omnino libera,** non vi, dolo, iniuria vel precibus importunis extorta, vel per metum reverentialem obtenta. Extorta licentia invalida est, nec impedit odium sacramenti.

Confessarii *raro* et in *gravi* tantum *necessitate* et *regulariter* ab iis solum, quorum consensum certo sperare possunt, hanc licentiam petant. Experientia enim constat plerosque poenitentes extra confessionem aegre loqui de rebus ad confessionem pertinentibus ipsamque petitionem eis ingratam esse.

c) **Non revocata:** poenitens enim pro lubitu potest semper eam, etiam sine causa, revocare (34).

Necesse non est, ut licentia detur scripto. Potest dari etiam *verbo* aut *facto*, quod quidem aequivaleat *expressae* concessioni, licet *implicitae*, ex. gr. si poenitens extra confessionem incipiat loqui cum confessario de dictis in confessione. Quo in casu tamen confessarius nequit excedere materiam de qua poenitens verba fecerit.

Cessante obligatione sigilli, manet semper lex secreti naturalis, quam rerum natura postulat. Praeterea confessarius aliique sedulo cavere debent ne audientes existiment violari sigillum et sic scandalum patiantur (35).

621. Haec est doctrina a plerisque DD. tradita, quae tamen non videtur accipienda absolute et universim, sed cum congruis animadversionibus, ne ullus error aut aequivocatio occurrat. Quare ad rectam expositae doctrinae intelligentiam, haec videntur opportune addenda, perpensis principiis generalibus theologiae et iuris canonici, ac perspecta Ecclesiae disciplina rigidiore per Codicem sapienter inducta (cfr. can. 1757, § 3, 2°, 2027, § 2, 1°).

1° Poenitens *qua talis* nequit confessario **qua confessario** con-

(33) *Ibidem*, ad 1.
(34) Cfr. Suarez, disp. 33, sect. 5, n. 7 ss.; Lugo, disp. 23, n. 132 ss.; S. Alph., VI, n. 651; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1958; Ball.-Palm., V, n. 644.
(35) Cfr. Suarez, disp. 33, sect. 5, n. 8 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1960; Génicot-Salsmans, II, n. 391.

cedere licentiam loquendi de auditis in confessione. Nam confessarius quidquid cognoscit in confessione, cognoscit **ut Deus**, ac proinde in **foro Dei**, iuxta *S. Thomam* (l. c.).

Cum autem poenitens dat licentiam loquendi confessario, hic notitiam rerum percipit *ut homo*, secundum ipsum *Angelicum*, ideoque *in foro humano*. Porro toto coelo differt profecto, quod sacerdos rem aliquam cognoscat *qua Deus* vel *qua homo*, quod fidelis loquatur in *foro Dei* vel in *foro humano*.

Nec sane in potestate poenitentis est, quod res cognita in *foro Dei*, fiat cognita in *foro humano*, sine nova atque expressa eiusdem rei communicatione in ipso foro humano facta.

2° Si confessarius recurrit **qua confessarius** ad Superiorem pro obtinenda facultate a reservatis vel ad doctorem consilii petendi causa, de licentia poenitentis, plane versamur hic extra hypothesim, quia agitur in casu de *continuata confessione* eaque complenda et perficienda. Hic, contra, agimus de licentia loquendi **extra** confessionem.

3° Poenitens *nunquam* tenetur, in praefata hypothesi, concedere confessario licentiam recurrendi ad Superiorem vel doctorem, *cum periculo infamiae* seu revelationis quatenus ipsemet agnoscatur. Alio modo consulendum est absolutioni et conscientiae poenitentis.

4° Eo ipso quod poenitens facultatem loquendi de accusatis in confessione concederet confessario, hic **qua homo** sciret, ut supra dictum est, et *qua homo* loqueretur cum aliis, qui proinde lege sigilli sacramentalis nec tenerentur nec teneri possent. Quam rerum conditionem nullo pacto sua voluntate sive intentione mutare poenitens valeret.

Unde minus recte quidam DD. dicunt, licentiam loquendi a poenitente ita confessario concedi posse, ut is, quocum res communicatur, ad sigillum teneatur. Extra casum *confessionis continuatae*, ac propterea complendae et perficiendae, de quo supra, lex sigilli nunquam obligat aut obligare potest.

5° Poenitens in **actu confessionis** potest confessario concedere licentiam loquendi de auditis in confessione **cum ipso poenitente**. In hoc casu, proprie et accurate loquendo, haberetur quaedam confessio *continuata*, ex voluntate poenitentis et confessarii. Nulla, proinde, difficultas.

Caveat tamen confessarius ne huiusmodi facultate utatur, ob plura eaque gravia motiva.

6° Sacerdos, quem poenitens sive in confessione sive extra solverit ab obligatione secreti sacramentalis, *nunquam tenetur hac facultate uti*, nec ulla humana auctoritate ad ea utendum cogi potest.

Si agitur de facultate loquendi *cum aliis*, praesertim *publice*, semper et absolute abstineat, quia innumera et gravissima incommoda necessario inde orirentur, aut saltem oriri possent in animarum perniciem.

7° Imo, mature omnibus perpensis, videtur confessarius **qua talis** solvi non posse lege sigilli sacramentalis, quatenus ipsi detur facultas loquendi **cum extraneis** de *peccatis* poenitentis vel aliorum *auditis in confessione*.

Huiusmodi enim peccatorum manifestatio supra memoratis incommodis viam sponte aperiret, scandalum facile pareret, in gravamen fidelium et sacramenti irreverentiam directe vel indirecte vix non semper cederet.

8° Si poenitens posset semper et absolute concedere confessario licentiam loquendi de auditis in confessione, ipse, urgente iusta et gravi causa aut saltem gravissima, eam concedere deberet. Quodsi forte non concederet, irrationabiliter ageret profecto; quo in casu, ex generali principio recti ordinis et boni publici, sufficeret licentia rationabiliter praesumpta. Id autem nullo pacto admitti potest. Ergo.

Praeterea, nisi admittatur ista nostra sententia seu restrictio, probe intelligi atque explicari nequit, cur ne ad mortem quidem vitandam aliudve gravissimum damnum sive privatum sive etiam publicum amovendum, confessario non liceat de auditis in confessione loqui sine expressa licentia poenitentis, praesertim si malum immineat ex prava eiusdem voluntate ac malitia.

9° Huc spectat, saltem sub aliquo respectu, opinio Scoti (in IV, D. 21, q. 2, ad 1), et aliorum qui docent poenitentem concedere non posse licentiam loquendi de auditis in confessione et mendacium esse quidquid asserat confessarius ex licentia poenitentis (cfr. n. **629**, 5).

10° Practice, quoties utilitas aut necessitas suadeat, notitia rerum, quae antea expositae fuerint in confessione, tradatur *extra confessionem*, independenter omnino ab eadem, ita ut nullus adsit respectus ad sacramentum et ad sigillum sacramentale.

Quare confessarius, si urgeat necessitas v. g. consilii dandi aut monitionis faciendae, seu quoties ratio iusta id postulet, dicat poenitenti: *de hac re, finita confessione, mecum loquaris*. Tunc optime consulitur bono animarum; nam confessarius deinceps loquetur *qua sacerdos*, non autem qua confessarius, et quidem non de auditis in confessione, sed *extra*, absque ullo periculo scandali vel irreverentiae aut gravaminis, servatis profecto servandis.

11° Nec satis est per se, quod poenitens, in actu confessionis aut extra, dicat sacerdoti: *omnia quae in confessione tibi dico vel dixi, extra confessionem dicta habeantur*.

Poenitens seu fidelis extra confessionem omnia singillatim repetat, quae opportune vel necessario in foro *humano* cum aliis communicanda videntur. Haec norma practice *semper* servetur.

622. Schedula confessionis. — 1. Haec schedula sive testimonium confessionis peractae, *interdum* dari potest et debet, ne sigillum indirecte violetur; *interdum*, illaeso sigillo, negari potest.

2. **Potest denegari** in hisce casibus:

1° Si quis schedulam petit, quin confiteatur, ut eam magistro vel parocho exhibeat, ex. gr. ante matrimonii celebrationem; tunc omnino neganda est, cum confessio instituta non fuerit. Si confessarius eam concedat, mentitur et facile cooperatur indignae susceptioni sacramenti Eucharistiae et Matrimonii.

2° Si poenitens accedit ad confessarium *absque intentione recipiendi absolutionem:* nulla enim est confessio *sacramentalis*, ideoque locus non est obligationi sigilli.

3° Si poenitens confessionem sacramentalem inchoavit, sed propter defectum dispositionis *absolutus non fuit*, schedula negari potest, si ille petat *intra* confessionem et *negatio indirecte negationi sigilli non aequivaleat.*

Huiusmodi violatio *indirecta* ex denegatione schedulae *intra* confessionem facta, proprie loquendo, abest. Nam alii non *ex ipsa negatione schedae*, sed *postea* in cognitionem denegatae absolutionis forte veniunt.

Sicut enim sigillum non frangitur ob negatam absolutionem, quamvis alii *postea* in eius cognitionem veniant, v. g. ex eo quod poenitens a S. Communione abstinet, ita propter negatam schedulam sigillum non violatur, etsi ex eo, quod schedulam non affert, veniant in cognitionem denegatae absolutionis (36).

Laymann recte monet: « Si res moram patiatur, quia non statim testimonium accipere aut exhibere necesse est, tunc illi cui absolutio negatur etiam testimonium negandum foret, addita exhortatione ut se recte disponat, ac postea redeat, testimonium una cum absolutione recepturus » (37).

At si, ob peculiaria adiuncta, ex denegatione schedulae revera sequeretur violatio sigilli indirecta, certe negari non posset.

In praxi, praesertim si *publice* confessio instituta fuerit, schedula *semper* danda est, ne ullum sit periculum violationis indirectae aut scandali (38).

(36) Lugo, disp. 23, n. 87; Sporer, *de poenit.*, n. 840; Ball.-Palm., V, n. 604.
(37) *De poenit.*, cap. 14, n. 8.
(38) S. Alph., VI, n. 639; Ball.-Palm., V, n. 605.

3. **Schedula concedenda est:**

1° Si poenitens rite dispositus confessionem sacramentalem reapse instituit.

2° Si poenitens, qui confessionem sacramentalem utique peregit, sed propter indispositionem non fuit absolutus, schedulam petit *extra* confessionem: in hoc casu si confessarius eam negaret, *extra* confessionem uteretur notitia confessionis cum gravamine poenitentis.

3° Item, ex supra dictis, danda est, si idem poenitens petat *intra* confessionem, et negatio aequivaleat indirectae violationi sigilli.

4. Schedula confessionis exhibere debet dumtaxat *testimonium confessionis* tali die *peractae*, non autem testimonium concessae absolutionis, de qua nihil omnino in schedula dicendum est.

Si tamen schedula typis impressa *imprudentissime* exhiberet testimonium absolutionis, et talis schedula propter sigillum sacramentale tradi deberet etiam non absoluto, simpliciter tradenda vel signanda esset, nulla facta mutatione seu nullo verbo deleto: secus haberetur violatio sigilli, ut palam est (39).

623. Superior scientia sacramentali uti nequit ad externam gubernationem. — Can. 890, § 2 statuit: « *Tam Superiores pro tempore exsistentes, quam confessarii qui postea Superiores fuerint renuntiati, notitia quam de peccatis in confessione habuerint, ad exteriorem gubernationem nullo modo uti possunt* ».

Hoc praescriptum refert iisdem fere verbis decretum « *Sanctissimus* » Clementis VIII diei 26 maii 1593.

Ratio huius praescripti evidens est. Ex huiusmodi usu notitiae sacramentalis oritur natura sua *gravamen poenitentis*, quatenus subditi poenitentes a confessione retraherentur, si scirent talem usum esse licitum, ac proinde haberetur aut violatio indirecta sigilli aut saltem confessio odiosa redderetur.

Si gravamen poenitentis *certo* abesset, usus scientiae sacramentalis *per se* non foret illicitus.

Plures veteres AA. docent talem usum licere ad externam gubernationem, quando nullum periculum revelationis adest, vel saltem quando poenitens « *non est rationabiliter invitus* », ex. gr. quando

(39) Schedula sive testimonium confessionis iuxta hanc formulam confici potest:
Ego N. N. testor confessionem N. N. audivisse die 14 *maii* 1952.
Quorum in fidem, etc.
Datum..... die..... mensis..... anni..... *N. N.*

remotio ab officio, a loco etc. necessaria est ad peccatum vitandum (40).

Quae doctrina proscripta fuit ab *Innocentio XI* per decr. *S. Officii*, 18 nov. 1682 (cfr. n. **615**, 5°).

Falsitatem huius doctrinae ita egregie ostendit *Lugo:* « Certum est, quod non minus, sed magis gravis redderetur confessio, si confessarius ex illa notitia posset poenitentem laedere in honore, fortunis, muneribus, officiis et aliis ad quae homines maxime afficiuntur, quam si cum poenitente posset de iis loqui; ergo, sicut propter reverentiam et libertatem sacramenti prohibetur loqui cum ipso poenitente, ne difficilis reddatur confessio, multo magis debet propter eandem rationem prohiberi ne possit occasione confessionis poenitens in aliis rebus laedi, cum haec laesio magis difficilem redderet confessionem, ut aperte constat » (41).

Usus scientiae sacramentalis licitus nullatenus fit, eo quod poenitens *non advertat* Superiorem hac scientia uti. Nam, ut merito animadvertit *Lugo*, poenitens, qui antecedenter sciret posse confessarium uti illa scientia occulte contra poenitentem, magis retraheretur a confessione peccati, quam si sciret posse confessarium ea scientia uti, advertente ipso poenitente: magis enim laedunt illa quorum causas ignoramus, quam illa quorum causam scimus, quibus facilius adhibere possumus remedium per causam contrariam (42).

Superiores nequeunt uti notitia in confessione acquisita, etiam si nullatenus appareat quod ex tali notitia se dirigant et quin poenitentes id advertant: esset enim in gravamen poenitentium, si noscerent id licere.

Quare non possunt uti notitia ad removendum indignum ab officio, ad negandum suffragium, ad inquisitionem instituendam, ad neganda sacramenta, ad claves auferendas etc.

Plura quae multi antiquiores theologi licita putarunt, *vitanda omnino sunt*, utpote lege sigilli vetita.

Huiusmodi recensentur: 1° negare communionem poenitenti, cui prius negata fuit absolutio tanquam indisposito, si ille *postea* occulte petat communionem; 2° denegare assistentiam matrimonio, cui ex confessione parochus novit obstare impedimentum dirimens; 3° ex notitia confessionis poenitentem cubiculo includere ne exeat ad peccandum; ex eadem notitia famulum dimittere vel eidem claves auferre ne furetur, abstrahere claves vel pe-

(40) Ita sentit ipse S. Thomas, in IV, D. 9, q. 1, a. 5, sol. 1; D. 21, q. 3, a. 1, sol. 1 ad 3 et 4; *Quodl.*, 4, q. 7, a. 13. Cfr. n. **629.**
Recte Suarez ait: « Haec sententia difficilis semper visa est » (disp. 33, sect. 7, n. 12).
(41) Disp. 23, n. 97.
(42) Disp. 23, n. 98.

cuniam ab arca, claudere fores, vel non amplius claves famulo committere, etc. (43).

Non licet *intra ipsam confessionem* punire vel laedere poenitentem ob notitiam e confessione acquisitam, ut si confessarius iubeat famulum suum exire de domo sua propter notitiam furti ab eo perpetrati: licet enim haec materialiter *intra* confessionem fierent, essent tamen revera detrimenta *extrinseca* confessioni, et quae eam multo difficiliorem redderent (44).

Potest nihilominus confessarius semper illud facere, *ad quod certe iam tenetur*, licet solum ex confessione officii sui memor factus sit, ex. gr. clavem tabernaculi accurate custodire, si quis propositum furandi in ecclesia confessus sit (45).

Praeterea licite confessarius utitur scientia sacramentali — dummodo absit quaelibet suspicio peccati accusati et vitetur omne gravamen poenitentis — ad se vel alios tuendos a quibusdam damnis spiritualibus vel temporalibus. At *summa prudentia* in hac re opus est.

Licet, illaeso sigillo, possint Superiores confessarii uti scientia extra-sacramentali ad compescendos delinquentes, ad bonum commune procurandum, etc., praestat tamen, et maxime quidem, removere animi anxietates et pericula confessionum sacrilegarum ex huiusmodi usu oritura, *unione muneris confessarii cum munere Superioris*, quatenus fieri potest, *penitus vitata.*

Ut huiusmodi incommoda praeveniantur, sapienter latae sunt prohibitiones ne Superior Seminarii vel collegii et novitiorum magistri ac Superiores religiosi confessiones subditorum audiant.

624. Cautelae quas adhibere debet confessarius in petendis consiliis. — Ne sigillum periculo violationis exponatur, istae cautelae adhibeantur a confessario, qui in casu difficili indigeat consilio:

1° Recurratur ad theologum, cui poenitens omnino ignotus sit.

2° Casus proponatur tanquam *fictus*, omittendo omnes circumstantias non necessarias et admiscendo alias falsas, quae rei substantiam non mutent.

3° Si, his non obstantibus, adesset periculum revelationis, exquiratur prius a poenitente licentia loquendi de re ad confessionem pertinente.

(43) Cfr. S. Alph., VI, n. 656 ss.; Suarez, disp. 33, sect. 7, n. 6 ss.; Lugo, disp. 23, n. 34; Ball.-Palm., V, n. 659 ss.
(44) Lugo, disp. 23, n. 123.
(45) Lehmkuhl, *Casus*, II, n. 579; Ball.-Palm., V, n. 664; Génicot-Salsmans, II, n. 393.

4° Si licentia non habetur et periculum revelationis vitari non potest, confessarius ipse casum solvat, studio et oratione diligenter adhibitis (46).

625. Canonicae sanctiones. — 1. Censura excommunicationis *specialissimo modo* Sedi Apostolicae ipso facto reservata punitur **confessarius** qui sigillum sacramentale **directe** violare **praesumpserit** (can. 2369, § 1).

Huic censurae subsunt etiam orientales presbyteri; cognitio gravissimi delicti quoad forum internum pertinet ad S. Poenitentiariam, quoad forum externum ad S. C. S. Officii. Ita de expresso mandato Pii XI declaravit S. Officium die 21 iul. 1934 (47).

Confessarius tantum praedicta censura tenetur, et quidem *verus*, non fictus sive ex errore existimatus, nec alius quicunque, v. g. interpres, audiens etc., licet sigilli obligationi obnoxius (n. **594**)-(48).

Idem confessarius, qui sigillum **indirecte** tantum violaverit, subest poenis ferendae sententiae, suspensionis, inhabilitatis, privationum, immo, in casu graviore, ipsius degradationis (can. 2369, § 1 coll. cum can. 2368, § 1).

Heic *indirecta* violatio intelligitur stricte accepta, cum can. 890 usum scientiae ex confessione acquisitae distinguat a violatione sigilli, de qua in can. 889 (cfr. n. **609**).

2. **Alii omnes,** praeter confessarium, qui *temere* violaverint sigillum sacramentale, pro reatus gravitate plectendi sunt salutari poena, quae potest esse excommunicatio (can. 2369, § 2).

626. Sanctiones canonicae ante Codicem vigentes. — 1. Excommunicatio latae sententiae specialissimo modo Sedi Apostolicae reservata a Codice statuta (can. 2369, § 1), nova est.

2. Primis saeculis desunt canones, quibus violatio sigilli canonicis poenis subiiciatur.

Postquam *S. Leo I* declaravit, secundum apostolicam regulam, secretum strictissime servandum esse de peccatis auditis in occulta confessione (49), violatio sigilli *prima vice* anathemate plectitur (50).

Gratianus memorat poenam *depositionis* statutam contra violantes sigillum sacramentale (51).

(46) Cfr. Berardi, *Praxis confess.*, n. 4964; Noldin, III, n. 417; Alberti, *Theol. past.*, III, p. 105 s.
(47) *A. A. S.* XXVI, 550.
(48) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 189 ss.
(49) C. 86, D. 1, *de poenit.*, c. 20. Concilii Dovin. in Armenia (an. 527-531).
(50) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 196.
(51) C. 2, D. VI, *de poenit.*

3. Concilium *Lateran. IV* (an. 1215) severissimas poenas statuit in crimen laesi sigilli, addita quoque perpetua detrusione in monasterium (52). Quae poenae tamen erant omnes ferendae sententiae.

4. Hoc ius, salva moderatione poenae detrusionis perpetuae in monasterium, usque ad Codicem speculative viguit (53).

ARTICULUS V.

Brevis conspectus historicus de progressiva determinatione legis sigilli.

627. Antiquitas legis. — 1. Iam prioribus Ecclesiae saeculis, confessio secreta, quae profecto in usu erat (cfr. n. **140**), secum ferebat evidenter obligationem non manifestandi ea quae fidei sacerdotis vel Episcopi concredita erant (1).

Apostolicae traditionis inconcussum testimonium omnique exceptione maius exhibet admonitio *S. Leonis I* (an. 459) ad Episcopos Campaniae, adversus praesumptionem quandam praxis contrariae: quippe qua admonitione obligatio sigilli sacramentalis refertur ad *apostolicam regulam* (2).

Quoad Ecclesiam Orientalem, ipsi adversarii admittunt inde a tempore *S. Basilii* († 379) legem sigilli ut communiter acceptam et servatam viguisse (3).

2. Pacifica possessio huius veritatis, iam a primordiis constanti praescriptione firmata, causa fuit cur expressa de ea professio rarius occurrerit in scriptis antiquorum Patrum (4), qui vel, occasione data, explicite quidem sed obiter tantum facta mentione contenti fuerunt, vel implicite eam proposuerunt in lapsis ad *sacramentum* remittendis qua *Deus tegit eorum* peccata, uti *S. Ambrosius* (l. c.), vel confessionem urgendo *soli Deo faciendam*, uti saepe *S. Ioannes Chrysostomus* (5) loquitur.

(52) C. 12, X, *de poenit.*, V, 38; c. 4, Conc. Trevir. (a. 1227); c. 13, Conc. Mogunt. (a. 1233).
(53) Cfr. Cappello, *l. c.*

---

(1) Cfr. Honoré, *Le secret de la confession. Etude historico-canonique*, p. 2; Lea, *History of auricular confession*, I, p. 182; Kirsch, *Zur Geschichte der Kath. Beichte*, p. 70 ss.
(2) C. 86, D. 1, *de poenit.*
(3) Cfr. Holl, *Enthusiasmus und Bussgewalt*, p. 262.
(4) S. Leo M., *Epist.*, 168, cap. 2 (*P. L.*, LIV, 1810); S. Ambrosius, *De poenit.*, lib. II, cap. 6, n. 39 s. (*P. L.*, XL, 1066).
(5) *In Gen.*, hom. 20, 3; *De Lazaro*, 4, 4; *De poenit.*, hom. 2, 1 (*P. G.*, XLIX, 285; L, 638; LIII, 170).

3. Legem sigilli semper in Ecclesia quoad id quod *primarium et fundamentale* in ea est, et a quo ulteriores determinationes deductae sunt, nempe *quoad secretum*, salvo consensu poenitentis, servandum de peccatis per confessionem secretam seu auricularem cognitis, duplici ex capite constat: 1° *in genere*, ex eo quod confessio iam ab initio solebat comparari manifestationi, quae fit vulnerum etiam *occultorum* medicis; 2° *in specie*, ex scriptorum explicitis testimoniis (6).

Nonnulla referenda censemus ex iisdem.

Origenes dicit confessionem faciendam esse apud prudentem et sapientem medicum, cuius sit discernere an locus sit publicae etiam delicti manifestationi, ita ut, secluso casu ubi iudicaret opportunum suadere poenitenti hanc sui « *publicationem* », res tota censeatur manere inter confessarium et poenitentem (7).

Aphraates iubet confessariis non detegere peccata sibi manifestata: « Quicunque vobis suum vulnus detexerit, ei remedium imponite; cum autem quis infirmitatem suam manifestare erubuerit, ne hanc a vobis abscondat adhortamini; cumque ipsam vobis revelaverit, *nolite eam publicare*, ne propter illum ab inimicis et ab iis qui nos oderunt innocentes in culpa esse iudicentur » (8).

Asterius Amasenus hortatur peccatores ad ostendenda confessario omnia peccata etiam recondita, eisque plenam securitatem promittit de servata fama et existimatione (9).

Paulinus in vita *S. Ambrosii* laudat eius fidelitatem, qua culpas sibi notas ex confessione tegebat (10).

Sozomenus dicit ad munus presbyteri poenitentiarii eligendum esse virum prudentem ac taciturnitate insignem (11).

S. Augustinus dicit poenitentiam non esse faciendam « *in notitia multorum* », nisi ubi peccatum fuerit cum scandalo et « hoc expedire utilitati Ecclesiae » Antistes iudicaverit; ideoque significat eo ipso rem de se totam manere inter confessarium et poenitentem (12).

S. Leo M., in citata sua *Epistola* ad Episcopos Campaniae, excludit, tanquam *contra regulam apostolicam*, peccatorum *publicationem*, et dicit sufficere illam confessionem quae primum Deo offertur, tum etiam sacerdoti (13).

(6) Cfr. Galtier, *De poenitentia*, n. 526.
(7) *In Levit.*, hom. 3, 4; *In Ierem.*, hom. 19, 8; *Hom.*, 2 in ps. 37, 6; *P. G.*, XII, 429, 1386; XIII, 517.
(8) *Patrol. Syr.*, p. I, to. I, p. 318 s.
(9) *Hom.*, XIII; *P. G.*, XL, 369.
(10) *Vita*, XXXIX; *P. L.*, XIV, 40.
(11) *Hist. eccl.*, VII, 16; *P. G.*, LXVII, 1459.
(12) *Serm.*, CCCLI, 9; *P. L.*, XXXIX, 1545.
(13) *P. L.*, LIV, 1211. Cfr. Kurtscheid, *Das Beichtsiegel*, p. 15 ss.; Lea, *op. cit.*, I, p. 416; Kirsch, *op. cit.*, p. 70 ss.

628. Lex sigilli posterioribus saeculis. — 1. Concilium *Tovinense* in Armenia (an. 527) primum legitur edidisse canonem (scil. 20um) contra sacerdotem qui secretum confessionis violaverit (14).

2. Inde ab hac aetate complura sunt testimonia, quae manifeste ostendunt quam alte lex sigilli mentibus infixa fuerit. Praecipua tantum ex illis referenda ducimus.

1° *S. Paulinus Aquileiensis* ait: « Sacerdos ut sapiens et perfectus medicus, primum sciat curare peccata sua et postea aliena vulnera detegere et sanare et *non publicare* » (15).

2° *Capitulare Caroli Magni* (an. 813) haec habet: « Ut hoc inquiratur, si de partibus Austriae verum est, quod dicunt, an non, quod presbyteri de confessionibus, accepto pretio, manifestent latrones » (16).

3° Concil. *Papiense* (an. 850) edicit omittendum potius esse recursum ad Episcopum ratione confessionis, quam ob id aliquod gravamen inferre poenitenti (17).

4° *Hincmarus Rhemensis* (an. 861) iudicat confessionem proprii delicti etiam coram multis Episcopis factam *secreto celandam* esse, quasi *coram uno* tantum facta fuerit; et rationem dat « quia Spiritus Sancti oraculo cautum esse dignoscitur, ut quique peccantes peccatorum suorum *latentes* causas spiritualibus senioribus patefaciant, qui sciant et sua et aliena vulnera curare et *non detegere ac publicare*... Et notum de seipso unicuique constat, quia nemo est qui Praelato suo peccata sua prodere non erubescat, si se denudari et publicari putaverit » (18).

5° *S. Petrus Damianus* ait: « Taciturnitatem *perpetuam* confitenti suo curet (sacerdos) administrare » (19).

6° *Lanfrancus archiep. Cantuariensis* (an. 1070-1089) scripsit totum libellum *de celanda confessione*, in quo adeo urget necessitatem sigilli ut doceat, ubi periculum est ne sacerdos secretum non servet, tunc obligationem cessare confitendi ipsi sacerdoti, sed adiri posse quemlibet clericum inferiorem qui sit secreti tenax (20).

7° *Anselmus Lucensis* († 1086), in sua *Collectione canonum* inserit canonem qui, cum dicatur (sed falso) esse Gregorii Papae, magnam exinde habuit

(14) Cfr. Hefele-Leclercq, *Histoire des Conciles*, II, p. 1077 ss.
Quidam censent Conc. Carthaginen., XVI vel XVII (an. 419), can. 5, *prima vice* poenam statuisse contra Episcopum — tunc temporis soli Episcopi audire confessionem solebant — violantem sigillum sacramentale. Quaestio vertitur circa vocem *confessionis*, utrum *sacramentalis* intelligenda sit, an non. Cfr. Mansi, IV, 438; Galtier, *De poenitentia*, n. 527.
Affirmant agi de vera confessione *sacramentali* atque proinde de *sigillo* proprie dicto Honoré (*op. cit.*, p. 26 ss.), Hincmarus Rhemensis (*De divortio Loth. et Thietb.*, Resp. 1; *P. L.*, CXXV, 634), Burchardus Worm. (*Decretum*, 19, cap. 127; *P. L.*, CXL, 1008), etc.
Negant Lugo (disp. 23, n. 19), Suarez (disp. 33, sect. 1, n. 15), Lea (*op. cit.*, I, p. 416) et alii. Res, nostro iudicio, est dubia.
(15) *Liber exhort.* vulgo *De salutaribus documentis*, c. 52; *P. L.*, XCIX, 258.
(16) *Capitula originis incertae;* Mansi, 14, *App.*, 344; Honoré, *op. cit.*, p. 34.
(17) Mansi, 14, 930.
(18) *De divortio Lotharii regis et Thietbergiae reginae; P. L.*, CXXV, 634 s.
(19) *Serm.*, 69; *P. L.*, CXLIV, 901.
(20) *P. L.*, CL, 625 ss.; Honoré, *op. cit.*, p. 39 ss.; Galtier, n. 527.

auctoritatem et omnibus canonicis Collectionibus est insertus (21). Qui canon haec habet: « *Caveat* ante omnia sacerdos, *ne* de his qui peccata sua confitentur, *alienis recitet quod ea confessus est*, non propinquis, non extraneis, nec, quod absit, pro aliquo scandalo. Nam, si hoc fecerit, *deponatur* et omnibus diebus vitae suae ignominiosus peregrinando pergat » (22).

Omittimus alia complura testimonia (23).

Igitur Concil. *Later. IV* non innovavit quidquam, ubi, decr. « *Omnis utriusque sexus* », iniunxit strictissimum secretum (cfr. n. **626**).

629. Opinionem Scholasticorum. — 1. Iuxta paucos veteres (24) « sacerdos, ut refert *Angelicus*, non tenetur servare sub sigillo confessionis nisi peccata, de quibus poenitens emendare promittit; alias potest ea dicere ei qui potest prodesse non obesse » (25).

Huic opinioni opponitur constans et firma Scholasticorum doctrina, praeeuntibus *S. Thoma*, *S. Bonaventura*, etc. (26).

2. Prioribus Ecclesiae saeculis, iuxta quosdam confessario permittebatur ut etiam pro *secretis* peccatis *publicam* poenitentiam imponeret: quod hodie ratione sigilli vetitum diceretur. At si revera huiusmodi poenitentia imponebatur (cfr. n. **203**), facile explicari potest consensu poenitentis, qui, ubi sacramento utebatur, sese accommodare censebatur ad receptos usus de poenitentia (27).

3. Quidam, v. g. S. Raymundus de Pennafort, dicit, vel saltem dicere videtur, posse revelari crimen haeresis, nempe quando quis confitetur haeresim a quo nolit recedere, et haereticos denuntiare renuat (28).

Alii censent in huiusmodi casu Episcopum moneri posse, *ut vigilet super oves suas, quia lupus est in eius ovili* (29).

4. Plerique DD. usque ad saec. XVII permittebant ut confessarius, excluso periculo revelationis, uteretur scientia sacramentali *sive* in bonum poenitentis, ex. gr. ad auferendam ei occasionem peccati, *sive* in bonum communitatis, ex. gr. ad arcendum membrum eiusdem nocivum; seu, aliis verbis, usus scientiae ex confessione acquisitae

(21) Etiam in *Decreto* 4 Gratiani refertur: c. 2, D. VI, *de poenit.*
(22) Cfr. Kurtscheid, *op. cit.*, p. 57.
(23) Cfr. Honoré, *op. cit.*, p. 43 ss.; Kurtscheid, *op. cit.*, p. 58 ss.
(24) Alexander Halensis, *Univ. theol. summa*, p. 4, q. 19, n. 2, a. 2.
(25) In IV, D. 21, q. 3, art. 1, ad 1.
(26) S. Thom., in IV, D. 21, q. 3, art. 1; S. Bonav., in IV, D. 21, p. 2, art. 2, q. 1; Hostiensis, *Summa*, lib. V, § 53; Durandus, *Comment.*, lib. IV, D. 21, q. 4; S. Antoninus, *Summa*, p. 3, tit. 17, c. 22, § 3; Duns Scotus, in IV, D. 21, q. 2.
(27) Cfr. Galtier, *Dictionn. d'Apologét.*, v. *Pénitence*, n. 125 s.
(28) *Summa*, lib. III, tit. 34, § 4.
(29) S. Bonav., in IV, D. 21, p. 2, a. 2, q. 1; Hostiensis, lib. V, § 53; Scotus, in IV, D. 21, q. 2, n. 23; Paludanus, in IV, D. 21, q. 3, a. 3, concl. 3.

licitus censebatur, ubi non esset ullum manifestationis peccati periculum (30).

5. Quidam dicunt poenitentem concedere non posse confessario licentiam loquendi de auditis in confessione (31).

Alii revelationem factam ex poenitentis consensu *mendacium* vocant, cum humana de re scientia desideretur (32).

630. Instructio P. Claudii Aquaviva. — Claudius Aquaviva, Praepositus Generalis S. I., peculiari edita *Instructione* an. 1590, prorsus prohibuit Superioribus et universis sodalibus S. I. omnem usum scientiae sacramentalis simulque vetuit ne publice vel privatim contrariam DD. sententiam docerent.

« Tametsi, ait *P. Aquaviva*, non desunt doctores, qui sentiant, salvo sacramentalis confessionis sigillo, iustis de causis licere nonnunquam confessario (cum id fieri potest sine ulla revelatae confessionis suspicione) uti extra confessionem, notitia per confessionem habita, tamen, quoniam haec doctrina, et eam exigit in tanta re circumspectionem, quam servare perdifficile sit; et interim posset aliquando retardare subditorum libertatem, quam huius fori sanctitas, et nostrae Societatis Institutum requirunt in se ipsis rebusque suis confessario aperiendis; *idcirco visum nobis est in Domino statuere, sicut et severe statuimus*, pro reverentia, qua semper Societas nostra coluit huius sacramenti inviolabile sigillum et libertatem; *ut omnes superiores diligenter caveant, ne vel ipsi, vel nostrorum aliquis, supradictam doctrinam usquam introducant, nec illam publice aut privatim doceant: nec ea utantur ullo modo* (nisi forte de poenitentis licentia), sed ita prorsus in omnibus casibus nostri se gerant confessarii ac si in confessione nihil penitus audivissent, sibique persuadeant, ut humanarum rerum regimen ab hoc sacramento longissime distat, ita debere nullatenus ab eo pendere » (33).

631. Decretum Clementis VIII et decretum S. Officii sub Innocentio XI. — 1. *Clemens VIII* die 26 maii 1593 decretum edidit, quo, inter alia, haec statuit: « Tam Superiores pro tempore existentes, quam confessarii, qui ad superioritatis gradum fuerint promoti, caveant diligentissime, ne ea notitia, quam de aliorum peccatis in confessione habuerunt, ad exteriorem gubernationem utantur » (§ 4) - (34).

2. *S. Off.*, iussu et auctoritate *Innocentii XI*, die 18 nov. 1682

(30) Cfr. Honoré, *op. cit.*, p. 56 ss.; Galtier, *De poenit.*, n. 525; Kurtscheid, *op. cit.*, p. 107 ss.
(31) Scotus, in IV, D. 21, q. 2, ad 1.
(32) Riccardus a Mediavilla, in IV, D. 21, a. 4, q. 1.
(33) *Institutum S. I.*, Florentiae, 1893, III, p. 352.
(34) *Bullarium Rom.*, IV, p. 68.

tulit decretum, quo penitus interdictus fuit usus scientiae sacramentalis cum gravamine poenitentis, etiam excluso revelationis periculo (cfr. n. **615**) - (35).

CAPUT XVII.

DE LOCO, TEMPORE ET VESTE ADHIBENDA IN CONFESSIONIBUS EXCIPIENDIS

ARTICULUS I.

De loco et tempore confessionis audiendae.

632. Locus. — 1. Can. 908 statuit generale principium: « *Sacramentalis confessionis proprius locus est ecclesia vel oratorium publicum aut semi-publicum* ».

Ratio est, quia agitur de *sacramento* ideoque *per se* nonnisi in loco *sacro* ministrari decet. Porro nec oratorium privatum (cfr. can. 1188, § 2) nec a fortiori aedes privatae sunt *locus* proprio et stricto sensu *sacer*.

At circumstantia loci non rigorosius urgetur. Hinc consulto Legislator dicit: « sacramentalis confessionis *proprius* locus est... ».

Rituale Rom. (1) olim haec habebat: « *In ecclesia*, non autem in privatis aedibus, confessiones audiat (sacerdos), nisi ex causa rationabili, quae cum inciderit, studeat tamen id decenti ac patenti loco praestare » (2). Editio typ. an. 1925 verba Codicis refert.

S. C. Ep. et Reg., *Pisauren.*, 22 sept. 1645, ita rescripsit: « Che li confessori, così secolari come regolari, volendo amministrare questo sacramento (confessionis) a persone secolari di qualsivoglia sesso o età si siano, debbano farlo in chiesa con la stola al collo, alla fenestrella del confessionario il quale abbia i forami così angusti, che non possa passarvi il dito auricolare, eccettuati però i casi d'infermità, o di altra precisa necessità o congruenza morale, ne' quali possino confessare nella *sacrestia*, o *altro luogo decente*, col solo abito regolare, e così anche per servizio degl'infermi nelle loro case » (3).

(35) Utrum sigillum sacramentale fuerit unquam violatum, vide Honoré, *op. cit.* p. 124 ss.; Galtier, *Dictionn. d'Apologét.*, v. *Pénitence*, p. 259 ss., qui merito ostendunt quaedam facta ab adversariis allegata, esse valde incerta et ambigua atque ad summum respicere usum illegitimum scientiae sacramentalis aut indirectam sigilli violationem, non vero directam scienter admissam.

---

(1) Tit. III, cap. 1, *Ordo ministrandi sacramentum poenitentiae*, n. 7.

(2) Cfr. Bened. XIV, ep. encycl. « *Magno cum* », 2 iun. 1751, § 20; Greg. XVI, ep. encycl. « *Inter gravissimas* », 3 febr. 1832.

Unde interdum, etiam pro mulieribus, v. g. religiosis, alius locus, ob iustum motivum, legitime designatur, ex. gr. sacristia aperta vel cubiculum oratorio contiguum. Qua in re standum est designationi Ordinarii.

In aliquo casu *particulari*, per modum exceptionis, designatio fieri potest etiam a Superiorissa vel a confessario (cfr. n. **450**), dummodo locus sit patens et conspicuus. Imo confessionale pro mulieribus surdis, ut sic melius modestiae consulatur, in sacristia aut alio loco congruo, valde conveniens esse potest (4).

2. « *Sedes confessionalis ad audiendas mulierum confessiones semper collocetur in loco patenti et conspicuo, et generatim in ecclesia vel oratorio publico aut semi-publico mulieribus destinato* » (can. 909, § 1).

Codex igitur expresse distinguit inter sedem confessionalem ad excipiendas confessiones *mulierum*, etiam religiosarum, et illam quae audiendis *virorum* confessionibus destinatur.

Ratio discriminis est periculum avertendum, scandalum vitandum, quaevis suspicio eliminanda.

Sedes confessionalis *mulieribus* destinata, religiosis quoque et puellis, *semper* collocari debet in loco patenti et conspicuo, ita ut ab omnibus per se videri possit. Quod principium, seclusa necessitate eaque gravi et urgente, exceptionem non admittit, nisi in casu particulari.

Dum e contra, collocatio sedis confessionalis in ecclesia vel oratorio publico aut semipublico mulieribus destinato *generatim* quidem praecipitur, at non ita rigorose, ut ex iusta causa alibi sedes collocari nequeat.

3. « *Sedes confessionalis crate fixa ac tenuiter perforata inter poenitentem et confessarium sit instructa* » (can. 909, § 2).

In hac re attendendae sunt ordinationes dioecesanae atque usus locorum consulendus est circa formam sedis confessionalis. At hodie necesse omnino est ex iure communi ut confessionale habeat *cratem* eamque *fixam* ac *tenuiter perforatam*, seu ut foramina ita sint tenuia, « *che non possa passarvi il dito auricolare* » (5).

Expedit ut confessionale cortinis, quae confessarium obtegant, muniatur, aut clausum sit, dummodo loci consuetudo id patiatur. Curandum ut crates sint semper mundae, maxime vero ut ostiola bene et facile claudi possint; secus poenitens, ab alia parte genuflexus et exspectans, verba confessarii audire posset.

(3) Bizzarri, *Collect.*, p. 26.

(4) Berardi, *Theol. past.*, p. 95.

(5) S. C. Ep. et Reg., *Pisauren.*, 22 sept. 1645.

Praeterea curandum ut tam pro confessario quam pro poenitentibus confessionale commodum sit, atque ut foramina cratis sint minutissima ac rotunda, non vero oblonga.

Locus *aptus* et *specialis* ad excipiendas *virorum* confessiones semper erit utilis; interdum poterit quoque esse necessarius, attentis praesertim locorum usibus.

633. 4. « *Feminarum confessiones extra sedem confessionalem ne audiantur, nisi ex causa infirmitatis aliave verae necessitatis et adhibitis cautelis quas Ordinarius loci opportunas iudicaverit* » (c. 910, § 1).

Peculiaris urget ratio modestiae, ubi agitur de *mulierum*, etiam religiosarum, confessionibus excipiendis. Quod valet quoque ubi agitur de *puellis* vel de mulieribus *surdis*, quae in sacristia aliove loco, extra sedem confessionalem, audiri *per se* nequeunt.

Excusat, ut palam est, *infirmitas* et *vera necessitas*, quae multiplex esse potest ac diversa ratione aestimanda. Sed quolibet in casu adamussim servandae sunt cautelae ab Ordinario loci praescriptae, ideoque attendendae sunt dioecesanae ordinationes.

Grave *per se* est, ubi nulla excuset causa, mulierum confessiones habitualiter aut frequenter excipere extra confessionale i. e. sine tabula cum crate; eas audire in loco non patenti, secluso scandalo, *per se* erit veniale, interdum nullum peccatum.

Interrogata *S. C. S. Officii:* « I. An loca in quibus excipi solent confessiones monialium habenda sint ut loca destinata ad audiendas confessiones, vel ut vera confessionalia; — II. An idem dicendum sit de locis constructis ad formam eorum in quibus excipi solent confessiones monialium claustralium, in quibus excipiuntur confessiones mulierum degentium in locis, quae vulgo dicuntur *conservatorii, ritiri;* — III. Quatenus habenda sint ut vera confessionalia, utrum talia censenda sint solum quoad moniales, et alias degentes in praedictis locis, an etiam quoad alias personas extraneas »; — die 25 nov. 1874 respondit: « Ad tria dubia prout exponuntur: *Affirmative* » (6).

S. C. de Prop. Fide, decr. 26 aug. 1780, statuit « ut *mulierum* confessiones palam in ecclesiis, cappellis, aut publicis oratoriis, ubi adsunt: ubi vero desiderantur, in alio loco patenti, ac pervio, et ianuae hospitii quantum fieri potest viciniori, a respectivis Ordinariis, et, his deficientibus, a localibus missionum Superioribus designando, interposita crate ferrea, vel alio repagulo inter os confessarii, ac mulieris poenitentis, audiantur » (7).

Eadem *S. Congregatio* interrogata: « Se il decreto della grata per le donne s'intenda solo doversi osservare negli oratori stabili delle cristianità; e se quando il missionario è obbligato a confessar donne nelle case particolari, per mancanza di oratorio stabile, *basti che queste con un velo si coprano tutto il volto* »; — die 17 mart. 1875 respondit: « *Affirmative ad primam et secundam partem, si aliter fieri nequeat* » (8).

(6) *Collect. S C. de Prop. Fide*, n. 1424.
(7) *Ibidem*, n. 545.

Dum sacerdos audit in aedibus privatis confessionem mulieris aegrotantis, « *cubiculi ianua sit patefacta, ut conspici tam confessarius quam poenitens possint* » (9).

Pontif. Commissio Codicis die 24 nov. 1920 declaravit praescriptum can. 909, § 2 servandum esse non solum in audiendis mulierum confessionibus, sed « *generaliter* pro poenitentibus... in ecclesiis et publicis oratoriis, firmo tamen praescripto can. 910, § 2 ».

Proinde etiam *virorum* confessiones, quando in ecclesia vel oratorio publico excipiuntur, *per se* audiendae sunt in sede confessionali. Haec tamen pro *viris* potest esse peculiaris et omnino distincta a confessionali mulierum, ita ut sufficiat quandoque sedile cum genuflexorio. Haec praescriptio levis est: quaecunque causa rationabilis excusat.

5. « *Confessiones virorum etiam in aedibus privatis excipere licet* » (can. 910, § 2).

Nulla causa peculiaris ad id requiritur.

Palam est, vitandum esse scandalum aliudve incommodum atque adamussim servandas esse normas prudentiae ac modestiae.

Quod autem dicitur de aedibus privatis, a pari, quin dicamus a fortiori, dicendum est de oratorio domestico sive privato.

634. Tempus. — 1. Confessiones audiri possunt *omni die* et *hora*. Consuetudo de non audiendis confessionibus feria VI in Parasceve est omnino reprobanda (10).

2. Cavendum tamen est ne confessiones mulierum, generatim loquendo, in tenebris audiantur. Imo « confessarii *sine necessitate* audire non debent *mulierum* confessiones post crepusculum vespertinum et ante auroram » (11).

Sufficit necessitas lato sensu, i. e. quaecunque causa iusta excusat, v. g. magnus numerus poenitentium, maior commoditas pro fidelibus etc., *dummodo* debitae cautelae serventur ad omnes abusus vitandos.

Attendendae sunt locorum consuetudines et praesertim praescriptiones dioecesanae.

(8) *Ibidem*, n. 572.
(9) S. C. de Prop. Fide, decr. 13 april. 1807, n. XIII; 12 febr. 1821; *Collect.*, nn. 692, 754.
(10) S. R. C., *Tricarien.*, 17 dec. 1875; *Decreta auth.*, n. 3383.
(11) S. C. Ep. et Reg. 21 iun. 1620; S. C. de Prop. Fide, 12 ian. 1869; *Collect.*, n. 1339.

Articulus II.

De veste adhibenda in confessionibus audiendis.

635. An et quaenam vestis adhibenda sit. — 1. Vestis, per se adhibenda, est *superpelliceum* et *stola violacea*.

2. Hoc tamen non stricte praecipitur i. e. sub poena peccati. Unde *Rituale Rom.* ait: « Superpelliceo et stola violacei coloris utatur (sacerdos), *prout tempus vel locorum feret consuetudo* » (1). Agitur de rubrica mere directiva.

S. R. C. die 20 aug. 1628 declaravit « Episcopum cogere posse sacerdotes saeculares ut audiant confessiones cum cotta et stola, et regulares, cum stola tantum ». Hoc decretum in *Collect.* deest (2).

Die 31 aug. 1867, ad II, respondit: « *Conveniens est*, ut in ecclesia adhibeatur stola, iuxta S. R. C. decreta » (3).

Interrogata a Praeposito generali presbyterorum Congregationis SSmi Sacramenti: « An liceat alumnis praedictae Societatis audire in sacro tribunali confessiones, adhibita tantum stola violacei coloris et sine superpelliceo »; die 7 iul. 1877 respondit (ad IV): « In ecclesia servetur Rituale Romanum » (4).

Item interrogata: « An tolerari possit confessarios in ecclesia vel in sede confessionali sacramentum poenitentiae frequenter ministrantes uti stola absque superpelliceo, aut viceversa »; die 23 mart. 1882 (ad III) rescripsit: « *Servetur Rituale Romanum* » (5).

3. Confessarii religiosi uti possunt stola tantum, absque superpelliceo.

4. In hac re consuetudini locorum haud parum deferendum est. At, quantum fieri queat, standum rubricae *Ritualis Rom.* (l. c.); quae, licet directiva sit, nullatenus tamen negligenda est, praesertim si confessiones per diuturnum tempus audiantur.

Ordinationes latae forte ab Episcopis, quae urgent usum superpellicei et stolae in confessionibus excipiendis, vim profecto et efficaciam habent, non ultra tamen sensum atque obligationem *Ritualis Romani* et decretorum S. R. Congregationis.

(1) Tit. III, cap. 1, n. 10.
(2) Cfr. *Decreta auth.*, I, p. 120.
(3) *Ibidem*, n. 3658.
(4) *Ibidem*, n. 3426.
(5) *Ibidem*, n. 3542.

636. Scholion. — Absolutio a *censuris* quocunque tempore, loco et modo dari potest.

Non requiritur determinata forma aut peculiaris sollemnitas, nec ullus ritus sacer. Satis est *externa* manifestatio voluntatis sive verbis sive scripto sive nutu etc., ita ut praeditus facultate ostendat se absolutionem revera concedere.

Nec requiritur, uti in absolutione a peccatis, *praesentia* illius qui absolvendus est. Proinde absolutio a censuris dari potest etiam *absenti*, per litteras, per telephonium, per telegraphum, per internuntium, etc.

Absolutio censurae in foro *sacramentali* continetur in consueta forma absolutionis peccatorum in libris ritualibus praescripta, eaque sub levi adhibenda est. Quidam censent, nec improbabiliter, non haberi verum praeceptum obligans sub reatu culpae.

In foro *non sacramentali*, tam interno quam externo, quolibet modo dari potest. Sed quoad absolutionem excommunicationis *regulariter* formam adhiberi *convenit*, quae in praefatis libris traditur (can. 2250, § 3); at ne sub levi quidem id praecipitur (6).

CAPUT XVIII.

DE INDULGENTIIS (1)

637. Indulgentiae sunt medium efficacissimum satisfaciendi Deo pro peccatis iam remissis praeter sacramentalem poenitentiam (cfr. n. **231** ss.). Quare indulgentiae sunt quasi complementum sacramenti poenitentiae. Nam hoc sacramentum gratia quidem est, sed gratia

(6) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 99, ubi fuse haec exponuntur.

(1) S. Bellarminus, *De indulgentiis* (*Controv.* to. II); Paulianus, *Tractatus de iubilaeo et indulgentiis*, Romae, 1550; Cordubensis, *Opus de indulgentiis*, Compluti, 1554; Laurentius, *Controversiae de indulgentiis*, Cracoviae, 1593; Capetius, *Tractatus de indulgentiis*, Insulis, 1599; Zerola, *De Iubilaeo et indulgentiis*, Venetiis 1600; Zecchius, *De indulgentiis et iubilaeo deque eorum origine, praestantia et utilitate*, etc., Coloniae, 1601; Reynerius, *Tractatus de indulgentiis*, Duari, 1626; Passarini, *Tract. de indulgentiis*, Venetiis, 1696; Amort, *De origine, progressu, valore ac fructu indulgentiarum*, etc., Augustae Vindelicorum, 1735; Collet, *Traité historique, dogmatique et pratique des indulgences et du jubilé*, Louvain, 1760; Minderer, *De indulgentiis, in genere et in specie nec non de iubilaeo*, Venetiis, 1754; Bouvier, *Traité dogmatique et pratique des indulgences*, Paris 1885; Hirscher, *Die Kath. Lehre von Ablass*, Tubing., 1885; Melata, *Manuale de indulgentiis*, Romae, 1892; Beringer, *Die Ablässe*, etc., Paderborn, 1900; Lépicier, *Le indulgenze, loro origine, natura e svolgimento*, Siena, 1897; Kurz, *Die kath. Lehre vom Ablass*, Paderborn, 1900; Lacau, *Précieux trésors des indulgences*, Turin, 1924.

mixta cum rigore iustitiae, ita ut nomine Dei Ecclesia reum ad tribunal vocet atque sacerdos in ipsa remittendi actione etiam punire possit ac debeat.

Attamen Christus D. sui infiniti meriti et satisfactionis applicationi limites non posuit, ac ipsum divinae iustitiae rigorem, quem misericordia non plane absorbuit in sacramentali absolutione, ligavit atque devinxit per potestatem indulgentiarum Ecclesiae concessam.

Dogma catholicae doctrinae de indulgentiis, ut ex dicendis patebit, complura dogmata quasi compendio quodam complectitur. Sane ostendit magnitudinem et malitiam peccati, patefacit infinita merita Christi eorumque efficaciam, summam Dei misericordiam et liberalitatem demonstrat, iustorum apud Deum acceptabilitatem ac potentiam declarat, mutuam unionem et caritatem inter fideles commendat, poenitenti animum et desiderium excitat, odium peccati ac peccatorum conversionem promovet, zelum divinae gloriae et animarum accendit.

Ea capita dumtaxat nobis exponenda sunt, quae cum sacramento poenitentiae et confessarii munere magis cohaerent.

ARTICULUS I.

De natura et divisione indulgentiarum.

638. Notio indulgentiae. — 1. Codex definit indulgentiam: « *remissionem coram Deo poenae temporalis debitae pro peccatis, ad culpam quod attinet iam deletis, quam ecclesiastica auctoritas ex thesauro Ecclesiae concedit pro vivis per modum absolutionis, pro defunctis per modum suffragii* » (can. 911).

Dicitur *a*) remissio **coram Deo,** et non coram sola Ecclesia, v. g. poenae ex sententia iudiciali debitae. Proinde, cum agatur de remissione poenae temporalis *in foro Dei*, errarunt ii omnes, qui indulgentias acceperunt pro remissione poenae in foro solius Ecclesiae debitae.

Quod iam in Lutheri art. 19 a *Leone X* proscripto: « Indulgentiae his, qui veraciter eas consequuntur, non valent ad remissionem poenae pro peccatis actualibus debitae apud divinam iustitiam ».

Const. « *Auctorem fidei* », 28 aug. 1794, damnavit prop. 40am Synodi Pistoriensis: « Propositio asserens, indulgentiam secundum suam praecisam notionem aliud non esse, quam remissionem partis eius poenitentiae, quae per canones statuta erat peccanti, quasi indulgentia praeter nudam remissionem poenae

canonicae non etiam valeat ad remissionem poenae temporalis pro peccatis actualibus debitae apud divinam iustitiam: falsa, temeraria, Christi meritis iniuriosa, dudum in art. 19 Lutheri damnata ».

b) Dicitur remissio **poenae,** non ipsius culpae (1). Si quando, in monumentis antiquioribus, sermo fit de condonandis *peccatis*, animadvertendum est, nomine peccati designari non solum reatum culpae, sed etiam reatum poenae (2).

c) Dicitur remissio poenae **temporalis,** quia poena aeterna una cum peccato mortali remittitur (cfr. n. **86**).

d) Dicitur **debitae pro peccatis, ad culpam quod attinet iam deletis,** quia nulla poena in foro Dei remittitur manente culpa.

e) Dicitur **quam ecclesiastica auctoritas,** quia potestas concedendi indulgentias continetur in potestate clavium, quae uni Ecclesiae concredita est (cfr. n. **646**).

f) Dicitur **ex thesauro Ecclesiae,** nempe ex satisfactionibus potissimum Christi, secundario sanctorum, Ecclesiae concreditis (n. **645**).

g) Dicitur **pro vivis per modum absolutionis,** quia remissio poenae temporalis per indulgentiam est actus verae et proprie dictae iurisdictionis, ubi agitur de vivis, qui nempe subsunt iurisdictioni; quae proinde inviolatum titulum confert indulgentiam consequendi.

h) Dicitur **pro defunctis per modum suffragii,** quia defuncti iurisdictioni Ecclesiae non amplius subsunt, ideoque indulgentia ipsis applicatur tantummodo per modum suffragii, i. e. *deprecando*, oratione quidem efficacissima, at ordinariis legibus orationis obnoxia. Cfr. n. **648**.

639. 2. Potestas clavium tradita Ecclesiae valet etiam ad poenas peccatorum remittendas. Sed eius dispensatio *rationabilis* sit oportet. Quae dispensatio sive absolutio a poenis fit rationabilis ex quo simul offertur solutio ex thesauro Ecclesiae, et suo quasi praemio donatur vel promovetur bonum opus, quod Superioribus ecclesiasticis, pro fine Ecclesiae, promovendum videtur.

Tria igitur elementa reperiuntur in indulgentia concessa viventi: 1° *absolutio*, totalis vel partialis, a poenis; 2° *solutio* debiti ex thesauro Ecclesiae; 3° *opus bonum praestandum*, quod est tanquam conditio, quae simul cum solutione rationabilem facit absolutionem.

Quando applicatio fit defunctis, Ecclesia, impleto a fideli opere

(1) Cfr. S. Thom., *Suppl.* q. 17, art. 1; S. Bellarm., *De Indulg.*, lib. I, cap. 7; Suarez, disp. 50, sect. 1, n. 2 s.

(2) Cfr. Bened. XIV, *De Synod. dioec.*, lib. XIII, cap. 18, n. 7; Suarez, disp. 50, sect. 1, n. 14; Pesch, VII, n. 466; Ball.-Palm., V, n. 763; Galtier, *De poenitentia*, n. 587; Beringer-Steinen, I, 23 ss.

praescripto, offert Deo cum solutione debiti suam intercessionem, ut animae purgatorio igne ex toto vel ex parte liberentur.

3. Poena autem temporalis, quae coram Deo remittitur, praecipue est *poena purgatorii*. Nam poenae huius vitae, sicut universali lege non statuuntur, ita universali lege non remittuntur.

Imo aliquando tam absoluta Dei voluntate statuuntur, ut propter nullam causam condonentur. Neque indulgentiae referuntur ad poenalitates huius vitae. A fortiori non versantur circa satisfactiones, quae privatis hominibus vel societati humanae debentur.

Quamvis indulgentia sit remissio poenae temporalis in foro Dei, vere tamen est etiam vel esse potest « *relaxatio de iniunctis poenitentiis* », in foro ecclesiastico (3).

Haec verba « *de iniunctis poenitentiis* » non raro occurrunt in concessione indulgentiarum, et probe intelliguntur, si prae habeatur disciplina poenitentiaria Ecclesiae. Palam est, per indulgentias tolli eam tantum poenitentiam, quae stricte in satisfactionem, non illam, quae in medicinam imposita est: non tollitur enim materia medicinae, sed materia punitionis.

Haec infra accuratius declarabuntur (n. **645** ss.).

640. Divisio. — Indulgentia dividitur:

1° In **plenariam** seu **totalem**, et **partialem**.

Plenaria ea dicitur, quae, ex intentione concedentis, tollit omnem poenam temporalem pro peccatis debitam; *particularis*, qua tantum determinata pars illius poenae remittitur.

Quaelibet indulgentia plenaria, quantum est ex parte concedentis, *totam* poenam temporalem delere potest; at non omnes eam *plene* lucrantur. Complures *ex parte* tantum acquirunt. In iis enim, qui nullam culpam nec venialem habent, omnes poenae delentur; in iis vero, qui adhuc aliquod peccatum veniale habent vel affectum ad illud, remittuntur quidem poenae debitae pro culpis deletis, non autem illae, quae debentur culpae adhuc remanenti.

Ratio est, quia effectus indulgentiae plenariae divisibilis est *ex intentione concedentis:* qui ergo totum non lucratur, eius partem lucrari potest.

Ex relatione indulgentiarum ad poenas impositas in foro ecclesiastico explicatur illa distinctio indulgentiae in *plenam*, *pleniorem* et *plenissimam*, quae occurrit v. g. in Const. « *Antiquorum* » Bonifacii VIII (4).

(3) S. Thom., *Suppl.*, q. 25, art. 1; Suarez, disp. 59, sect., 1, n. 4 ss.; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1315; Ball.-Palm., V, n. 782.
(4) C. 1, *de poenit. et remiss.*, V, 9, in Extravag. com.

Plena est indulgentia, quando remittitur tota poena, quae correspondet omni satisfactioni impositae in foro canonico; *plenior*, quando correspondet poenae non solum reapse impositae, sed secundum rigorem canonum imponendae; *plenissima*, quando remittitur tota poena coram Deo debita.

Alii tamen aliter haec verba explicant (5).

Hodie indulgentia *plenaria* semper intelligitur remissio *totius* poenae Deo debitae; nec amplius admittenda est distinctio inter illos tres terminos quoad remissionem poenae (6).

Indulgentiae **partiales** olim concedi solebant hac formula: *remissio dimidiae vel tertiae partis peccatorum*, nempe poenarum temporalium. Nunc conceduntur indulgentiae tot *dierum*, *annorum*, *quadragenarum*. Cfr. n. **669**.

Huiusmodi formulae non ita accipiendae sunt, quasi his indulgentiis tantundem poenae purgatorii relaxentur, sed significant solum poenitentias canonicas remitti, quae antiquitus pro peccatis imponi solebant. Unde sensus est, tantum remitti poenae Deo debitae seu purgatorii, quantum per illas poenitentias deleretur, si reipsa persolverentur.

Igitur per indulgentiam unius anni tanta poena Deo debita relaxatur, quanta aequivalet poenitentiae canonicae unius anni.

Mensura autem huius remissionis, sicut in antiqua disciplina poenitentiali dependebat ex fervore poenitentis, ita nunc dependet a maiore aut minore devotione, qua conditiones pro indulgentia praescriptae adimplentur.

Indulgentia *quadraginta dierum* vocatur *quadragena*, qua tantum poenae remittitur, quantum deletum fuisset per ieiunium quadragesimale, quando nempe disciplina poenitentialis severior erat et magis expiatoria, nimirum in solo pane et aqua toleratum.

Cum canonica poenitentiarum disciplina ratione severitatis varia fuerit pro locorum ac temporum varietate, et nemo hactenus definiverit tempora et loca ad quae concessio se referat, fatendum est indulgentiam *partialem* quadam incertitudine laborare (7).

Liquet proinde aestimationem indulgentiae *plenariae* ab aestimatione *partialis* indulgentiae *formaliter* differre.

Olim concedebatur interdum indulgentia *plenaria et tot annorum*, v. g. trium, septem etc. Tunc, is qui indulgentiam non lucrabatur totam, acqui-

(5) Cfr. Beringer-Steinen, I, p. 65 ss.; Lehmkuhl, II, n. 526; Pesch. VII, n. 472; Kurz, *Die kath. Lehre vom Ablass*, 69 ss.
(6) Suarez, disp. 50, sect. 4, n. 7.
(7) Cfr. Vermeersch, III, n. 619; Lehmkuhl, II, n. 526.

rebat partialem formae consuetae, seu plenaria in partialem consuetae rationis convertebatur. Ita verius. At quidam aliter formulam explicant (8).

Quamvis indulgentiae partiales, quae ad numerum annorum extraordinarie magnum extenduntur, habendae sint tanquam *suspectae*, tamen huiusmodi indulgentiae *quandoque* reipsa concessae fuerunt. Sed generali decreto diei 26 maii 1898 revocatae sunt omnes indulgentiae *mille* aut *plurium millium annorum*, quae hucusque concessae dicuntur aut sunt (9).

In formula: *indulgentia sex vel septem annorum et totidem quadragenarum*, nomen *quadragenae* non significat ieiunium quadragesimale, quod intra ipsos sex vel septem annos observandum sit, adeo ut huiusmodi indulgentia tantundem significet atque indulgentia sex vel septem annorum et septem quadragenarum, sed quadragenas sex vel septem annis superadditas.

Hodie, ex Collectione authentica die 31 dec. 1937 edita a S. Poenitentiaria, formulae ideoque indulgentiae *totidem quadragenarum* sublatae sunt.

641. 2° In **personalem, realem, mixtam** et **localem.**

Dicitur **personalis** ea quae immediate conceditur personae physicae aut morali, v. g. confraternitati vel universim fidelibus, independenter a certo loco vel obiecto. Quidam vocant *realem* indulgentiam personae *morali* concessam.

Dicitur **realis** indulgentia, quae immediate alicui rei sive obiecto adnectitur, v. g. rosario, numismati, crucifixo etc.

Dicitur **mixta,** si et quaedam qualitas personae et quaedam rei possessio vel usus requiratur. Tales erant usque ad nostra tempora indulgentiae apostolicae. Nam, post primum usum rei his indulgentiis ditatae, haec non poterat iam, mutato possessore, prodesse novo possessori.

Vocatur **localis,** quae immediate alicui loco adnexa est, ex. gr. ecclesiae, altari, vel etiam cruci aut imagini, quatenus in determinato loco posita est et eius visitatio inter conditiones lucrandae indulgentiae numeratur.

Fideles, qui alicui confraternitati aut pio sodalitio sunt legitime adscripti, non privantur indulgentiis eidem concessis, eo quod confraternitatis statuta sive ex parte sive ex toto non observant, dummodo adimpleant opera pro indulgentiis lucrandis praescripta (10).

Indulgentiae *reales* applicari nequeunt *statuis, crucibus, numismatibus* quae sint « ex stamno, plumbo, vitro aliave simili materia, quae facile con-

(8) Cfr. S. Bellarm., *De indulg.*, l. I, c. 9; Lugo, disp. 27, sect. 2, n. 5 ss.
(9) *De indulgentiis apocryphis* vide Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1367 ss.
(10) S. C. Indulg. 25 ian. 1842, ad 2; *Decreta auth.*, n. 298.

fringi vel consumi possit », cuiusmodi est vitrum insufflatione coactum et gypsum. Quamvis benedici possint, nequeunt tamen indulgentias recipere.

Coronae vero seu globuli possunt esse ex coralio, electro, alabastrite, margarita, chrystallo, marmore, ex stamno, ex vitro « dummodo globuli sint ex vitro *solido* et *compacto* » (11), ideoque huiusmodi coronae sive globuli ditari possunt indulgentiis.

Crucifixi, statuae, numismata etc. ex ebore, osse, ligno, ferro, chalybe, multo magis ex argento et auro, recipere possunt indulgentias.

Imagines pictae seu impressae in charta aut tela capaces non sunt indulgentiarum (12).

Numisma, cui applicatur indulgentia, referre debet imaginem alicuius Sancti *canonizati* aut *inscripti in Martyrologio;* nec sufficit imago alicuius Beati aut Venerabilis, nisi simul adsit quoque imago Sancti (13).

Si applicatur indulgentia *cruci ferenti crucifixum*, subiectum indulgentiae est crucifixus, qui proinde potest in aliam crucem transferri, quin amittatur indulgentia.

Uni eidemque rei aut loco plures ex variis titulis indulgentiae adnecti possunt, v. g. coronae ditari possunt indulgentiis apostolicis, *S. Birgittae*, crucigerorum, praedicatorum, etc. Sed uno eodemque opere, cui ex variis titulis indulgentiae adnexae sint, nequeunt plures indulgentiae acquiri, nisi opus requisitum sit confessio vel communio, aut nisi aliud expresse cautum fuerit (can. 933) - (14).

Proinde ille qui utitur corona, indulgentiis ex variis titulis ditata, ad preces recitandas, debet facere intentionem lucrandi v. g. *aut* indulgentias apostolicas *aut* crucigerorum: ex eius enim intentione dependet acquisitio unius alteriusve indulgentiae.

Ex declaratione *S. Poenitentiariae* diei 14 iun. 1922 *uno eodemque* ex operibus in elencho indulgentiarum apostolicarum (a Pio XI die 17 febr. 1922 concessarum) recensitis plures indulgentiae acquiri possunt.

642. 3° In **perpetuam** et **temporariam,** prout semper duret indulgentia semel concessa, aut solum ad certum tempus; v. g. altare privilegiatum quod potest esse perpetuum aut ad quinquennium vel decennium etc.

Per se indulgentia est perpetua, cum induat rationem *privilegii*, quod natura sua perpetuum est (can. 70).

(11) S. C. Indulg. 29 febr. 1820, ad 2; S. Poenit., 21 dec. 1925; *Decreta auth.*, n. 249; *A. A. S.*, XVIII, 24.
(12) S. C. Indulg., 20 febr. 1820; *Decreta auth.*, n. 249.
(13) S. C. Indulg., 22 dec. 1710; *Decreta auth.*, n. 32.
(14) Cfr. S. C. Indulg., 29 febr. 1820, ad 3; 20 maii 1841, ad 1; 10 maii 1844, ad 3; 29 febr. 1864, ad 2 et 3; 12 ian. 1878, ad 3.

643. 4° In **applicabilem defunctis** et **non applicabilem,** seu pro *defunctis tantum* et *non pro vivis*, aut viceversa.

Habentur enim quaedam indulgentiae, quae applicari possunt tantummodo *defunctis*, dum aliae sunt quae prosunt dumtaxat eas *lucranti*, aliae quae *tum* pro vivis, *tum* pro defunctis acquiri possunt.

Omnes indulgentiae a R. Pontifice concessae, nisi aliud constet, sunt applicabiles animabus in purgatorio detentis (can. 930).

Quod valet non modo de futuris indulgentiis, verum etiam de praeteritis.

Fiunt defunctis applicabiles omnes indulgentiae ab eo acquisitae, qui votum heroicum fecit in gratiam animarum purgatorii (cfr. n. **697**); atque ipse, si sacerdos sit, fruitur quotidiano privilegio personali altaris.

Plenaria indulgentia, quae in Commemoratione omnium defunctorum, *toties quoties* lucranda prostat, a viventibus nonnisi pro defunctis acquiri potest.

Nemo indulgentias acquirens potest eas aliis *in vita degentibus* applicare (can. 930): idque non ex ipsa rei natura, sed ex positiva Ecclesiae voluntate. Cfr. n. **649.**

Indulgentia concessa tam pro vivis quam pro defunctis non est intelligenda hoc sensu, quatenus eam lucrentur tam defuncti quam viventes, sed quatenus pro lubitu potest quis *aut* pro se applicare *aut* pro animabus purgatorii (15).

644. 5° In Indulgentiam concessam *in forma* **ordinaria** et *in forma* **iubilaei.**

Indulgentia **iubilaei** est semper plenaria (cfr. n. **699**). Solum *accidentaliter* differt ab alia plenaria, ob privilegia adnexa dispensandi super certis votis et impedimentis, absolvendi a reservatis, et propter maiorem spem lucrandi re vera indulgentiam plenariam, ob maiora opera requisita ut conditiones, et communem conatum societatis christianae seu totius Ecclesiae (16).

Indulgentia in forma **ordinaria** est quaecunque alia indulgentia, praeter eam, quae in forma iubilaei acquiritur.

(15) S. C. Indulg., 15 ian. 1839; *Decreta auth.*, n. 267.
(16) Cfr. Beringer-Steinen, *Die Ablässe*, I, 26; II, 1008; Noldin, III, n. 330; Ball-Palm., V, n. 806.

Articulus II.

De thesauro spirituali Ecclesiae eiusque potestate concedendi indulgentias.

645. Thesaurus spiritualis Ecclesiae. — 1. Definiri potest: *cumulus satisfactionum Christi et Sanctorum, quas Ecclesia per indulgentias dispensare potest* (1).

Satisfactiones pro omnibus peccatis sufficientes in actu primo exsistere, non est hic probandum, sed potius ostendendum est has satisfactiones esse vere thesaurum fidelium, quem Ecclesia distribuere possit.

Si quaeratur, ubi thesaurus sit, respondendum est: *in cognitione et acceptatione Dei.*

Nomen *thesauri* derivari potest ex S. Scriptura (2).

Utrum hoc nomen nostro sensu reperiatur etiam apud SS. Patres, an potius primum occurrat apud *Alexandrum Halensem* (3) et *S. Albertum M.* (4), controvertitur (5).

2. Exsistentia thesauri probatur:

1° **Ex declaratione Ecclesiae:**

a) *Clemens VI* in Extrav. « *Unigenitus Dei Filius* » (an. 1349) non solum docet infinitum ex satisfactionibus Christi thesaurum exsistere in Ecclesia, ad cuius thesauri cumulum merita B. M. V. et omnium Sanctorum « *adminiculum* » praestent, sed etiam docet Ecclesiam habere potestatem hunc thesaurum per indulgentias dispensandi (6).

b) *Leo X* in damnata prop. Lutheri 17ª et in Bulla « *Cum postquam* », 9 nov. 1518, ad Card. Caietanum tunc in Germania legatum, ex professo declarat, contra repugnantes aut ignorantiam affectantes, quae sit Ecclesiae doctrina de indulgentiis earumque fundamento.

c) *Pius VII* damnavit prop. 41ᵃᵐ Synodi Pistoriensis, quae ita sonat:

(1) Cfr. Pesch, VII, n. 484; Galtier, *De poenitentia*, n. 580 ss.; Lépicier, *Tract. de poenitentia*, Romae, 1924, p. 494.
(2) I *Petr.*, I, 18 s.; I *Cor.*, VI, 20; VII, 23; II *Cor.*, VIII, 9; *Col.*, I, 27
(3) *Summ. theol.*, p. IV, cap. 23, n. 3, n. 6.
(4) In IV, D 20, art. 16.
(5) Cfr. Perrone, VIII, 394, not. 19; Pesch. VII, n. 485.
(6) C. 2, *de poenit. et remiss.*, V, 9, in Extravag. com.

« In eo, quod subditur, scholasticos suis subtilitatibus inflatos invexisse thesaurum male intellectum meritorum Christi et Sanctorum, et clare notioni absolutionis a poena canonica substituisse confusam et falsam applicationis meritorum, quasi thesauri, unde Papa dat indulgentias, non sint merita Christi et Sanctorum: falsa, temeraria, Christi et Sanctorum meritis iniuriosa dudum in art. 17 Lutheri damnata » (7).

d) *Can.* 911 docet indulgentias concedi ab ecclesiastica auctoritate « *ex thesauro Ecclesiae* ».

2° **Ex ratione theologica.** Nam ex una parte exstat cumulus superabundans satisfactionum Christi et Sanctorum, praesertim B. M. Virginis; ex alia parte, indigentibus subveniri potest ex illo cumulo, ut patet ex communione Sanctorum, quae importat communicationem bonorum inter omnia membra Ecclesiae militantis, patientis et triumphantis.

Quod vero exstet cumulus *superabundans*, evidens est. Etenim infinita sunt Christi merita et satisfactiones, quae licet in sacramentis operentur, sua infinitate tamen excedunt efficaciam sacramentorum, ideoque manent extra sacramentum dispensanda.

Sanctorum praeterea « multi in operibus poenitentiae supererogaverunt ad mensuram debitorum suorum; et multi etiam tribulationes iniustas sustinuerunt patienter, per quas multitudo poenarum poterat expiari, si eis deberetur... Sancti autem, in quibus superabundantia operum satisfactionis invenitur, non determinate pro isto, qui remissione indiget, huiusmodi opera fecerunt, sed *communiter pro tota Ecclesia*, sicut Apostolus *Col.* I, 24 ait se *adimplere ea quae desunt passionum Christi, in carne sua, pro corpore eius, quod est Ecclesia*. Et sic praedicta merita sunt *communia totius Ecclesiae* » (8).

Ne dicas, satisfactiones Sanctorum, utpote finitas, posse, decursu temporum, exhauriri. Nam, ceteris omissis quae videri possunt apud dogmaticos, animadvertisse sufficiet, merita Sanctorum unice Deo placere propter eorum cum Christo coniunctionem, quae iam est indissolubilis; ideoque non est cur unquam exhauriatur eorum efficacitas. Praeterea, male quis sibi fingat haec merita Sanctorum applicari distributive, cum potius omnia ad modum unius cum meritis Christi a Deo considerentur (9).

3. Doctrina de spirituali thesauro Ecclesiae vel est *de fide*, ut plures theologi tenent, vel *saltem omnino certa*, quippe quae necessario connectitur cum potestate concedendi indulgentias, quae de fide est: Ecclesia enim non contendit se posse indulgentias concedere nisi hauriendo ex hoc thesauro (10).

(7) Denzing., n. 1404.
(8) S. Thom., *Suppl.*, q. 25, art. 1.
(9) Cfr. Galtier, n. 583; Lehmkuhl, II, n. 531, nota; Pesch, VII, n. 489; Melata, *Manuale de indulgentiis*, Romae, 1892, p. 6 ss.

646. Potestas Ecclesiae concedendi indulgentias. — Hanc potestatem Ecclesiae competere, multiplici argumento probari potest:

1° **Ex S. Scriptura.** Christus D. tradidit Petro hanc potestatem: « *Quodcumque solveris super terram, erit solutum et in coelis* » (11).

Quibus verbis omnis ea potestas solvendi promissa est, quae cum fine Ecclesiae cohaeret, neque aliunde probetur exceptam fuisse. Atqui cum fine Ecclesiae plane cohaeret potestas per indulgentias solvendi fideles a poenis temporalibus peccatorum, quibus impediuntur ab ingressu coeli, neque ulla positiva Christi institutione haec potestas excipitur.

Ergo Ecclesia potest per indulgentias solvere fideles a poenis temporalibus. Si enim fideles privatis suis satisfactionibus unusquisque pro se et alter pro altero debitum poenae solvere potest, nulla ratio exsistit, cur Ecclesia ex communi thesauro satisfactionum publica auctoritate debitum poenae solvere nequeat etiam extra sacramentum, cum ad solius poenae remissionem necessaria non sit infusio gratiae.

Licet Christus D. eandem promissionem fecerit omnibus Apostolis (12), minime tamen sequitur, omnes successores Apostolorum hanc potestatem *eodem modo* habere, sed ita habere, prout postulat hierarchica Ecclesiae constitutio. Quare Episcopi hanc potestatem non habent, nisi dependenter a R. Pontifice; et quia thesaurus Ecclesiae non est huius vel alterius dioecesis, sed totius Ecclesiae in communi, singuli Episcopi hunc thesaurum dispensare tantum valent secundum facultatem, quam R. Pontifex ipsis concedit (13).

2° **Ex doctrina Ecclesiae.** Praeter documenta supra allata de thesauro (n. **645**), adest definitio *Concilii Trid.* (14): « Cum potestas conferendi indulgentias a Christo Ecclesiae concessa sit atque huiusmodi potestate divinitus sibi tradita antiquissimis etiam temporibus illa usa fuerit, sacrosancta Synodus indulgentiarum usum, christiano populo maxime salutem et sacrorum Conciliorum auctoritate probatum, in Ecclesia retinendum esse docet et praecipit *eosque anathemate damnat, qui* aut inutiles esse asserunt vel *eas concedendi in Ecclesia potestatem esse negant* ».

(10) Cfr. S. Bellarm., *De indulg.*, lib. I, cap. 3; Suarez, disp. 41, sect. 1, n. 2; Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1314; Pesch, VII, n. 486; Galtier, n. 580.
(11) *Matth.*, XVI, 19.
(12) *Matth.*, XVIII, 18.
(13) S. Thom., *Quodl.*, 2, art. 16; *Suppl.*, q. 29, art. 1; Suarez, disp. 49, sect. 1, n. 13 ss. Cfr. can. 912; n. **654**.
(14) Sess. XXV, *de indulg.*

3° **Ex praxi Ecclesiae.** Potestate concedendi indulgentias Ecclesiae « antiquissimis etiam temporibus », ut docet Conc. Trid. (l. c.), usa est, et hodie amplissime utitur (cfr. can. 911 ss.). Atqui Ecclesia in huiusmodi constanti et universali facto sive usu errare nequit. Ergo.

Quoad *historiam indulgentiarum* vide n. **691** ss.

4° **Accedit ratio theologica.** Indulgentiae commendandae sunt ob convenientiam et utilitatem, quae ipsis inest praeter ipsam remissionem poenae temporalis. Nam *a*) indulgentiis illustrantur et inculcantur varia doctrinae catholicae dogmata, ut de iustitia et misericordia Dei, de necessitate satisfactionis pro peccatis, de communione Sanctorum, de potestate Ecclesiae, de purgatorio; *b*) indulgentiis promovetur studium virtutum, cordis contritio, opera misericordiae et pietatis, usus sacramentorum, studium orationis, cultus Christi et Sanctorum (15).

647. Indulgentiae vivis concessae. — 1. Imprimis certum est indulgentiam vivis concessam esse **veram absolutionem,** factam potestate iurisdictionis, non autem merum et simplex suffragium, quod Ecclesia suppliciter Deo offert, ut Deus respectu meritorum Christi benigne remittere velit poenas temporales.

Igitur indulgentias concedere est satisfactiones Christi alicui *auctoritative* applicare.

2. Circa genuinum sensum formulae « *per modum absolutionis* », duae sunt sententiae DD.

Alii eam ita intelligunt, ut per indulgentiam fidelis *directe* absolvatur a reatu poenae (16).

Alii intelligunt dictam formulam sensu historico ideoque censent absolutionem non esse proprie nisi a poena ecclesiastica iniuncta vel iniungenda (17).

Prior sententia, rite intellecta, longe probabilior est.

3. Quare indulgentia recte dicitur vivis concedi *per actum potestatis iudicialis*, quamvis non per formam iudicii (18).

4. Indulgentia ita concessa non est *mera* absolutio, sed *adiunctam habet solutionem*. Nam in praesenti ordine salutis Deus nullum reatum sive culpae sive poenae remittit sine satisfactione.

Sic ipsa etiam sacramentalis absolutio fit per applicationem sa-

(15) Cfr. Suarez, disp. 49, sect. 5, n. 3.
(16) S. Bellarminus, *De indulg.*, lib. I, cap. 5 et 6; Suarez, disp. 49, sect. 4, n. 3 ss.; Caietanus, *De indulg.*, cap. 2 et 6; Palmieri, *De poenit.*, *Appendix de indulgentiis*, § 1; Pesch, VII, n. 475.
(17) Galtier, *De poenit.*, n. 597.
(18) Cfr. S. Bellarmin., *De indulg.*, lib. I, cap. 6, ob. 4; Suarez, disp. 49, sect. 4, n. 10.

tisfactionum Christi. Simili modo indulgentia ita conceditur, ut Deo offerantur satisfactiones Christi et Sanctorum, quas R. Pontifex applicat ex thesauro Ecclesiae et fideles a reatu poenae temporalis absolvit (19).

5. Itaque remissio poenae temporalis per indulgentias fit *ex opere operato*, licet non vi sacramenti; seu remissio non fit ex opere operantis, ita ut efficacitas satisfactoria aut meritoria nullatenus adscribenda sit operi praestito, cui adnexa est indulgentia. Opus enim non est nisi conditio requisita ad lucrandam indulgentiam (20).

Hinc apparet *quaenam differentia* sit inter remissionem poenae temporalis, quae obtinetur *vi sacramenti* et *vi indulgentiae.*

In sacramento, obtinetur remissio poenae temporalis tum vi ipsius absolutionis, tum vi satisfactionis sacramentalis impositae. Sed, ex utroque capite, remissio proportionatur dispositioni subiectivae poenitentis.

Per indulgentiam vero, dummodo lucrans sit in statu gratiae, remissio poenae est independens ab eius dispositione subiectiva et proportionatur tantum voluntati concedentis indulgentiam (21).

Inde apparet praeterea indulgentias vivis concessas, positis conditionibus ab Ecclesia praescriptis, *certum* et *infallibilem* effectum habere: siquidem Romanus Pontifex *auctoritative* indulgentias vivis concedit seu ipsos absolvit (22).

648. Indulgentiae concessae pro defunctis. — 1. Quod indulgentiae concedi queant etiam *pro defunctis*, manifestum est. Nam posito vinculo caritatis quo animae purgantes Ecclesiae et Christo iunguntur, posito quoque singulos fideles posse defunctis applicare sua suffragia, a pari, ne dicamus a fortiori, applicatio suffragiorum seu bonorum socialium potest fieri ab ipsa societate nempe ab Ecclesia.

Ob hanc rationem Scholastici iam saeculo XIII, cum nondum ab Ecclesia concedebantur indulgentiae pro defunctis, docebant tamen hoc posse fieri (23).

(19) Cfr. S. Bellarmin., *l. c.;* Suarez, *l. c.*, n. 11 s.
(20) Cfr. S. Thom., *Suppl.*, q. 25, art. 2; Galtier, n. 592.
(21) Cfr. S. Thom., *Suppl.*, q. 25, art. 2, ad 3 et 4.
(22) Olim theologi satis unanimiter, praecedente S. Thoma (in IV, D. 20, q. 1, art. 3, sol. 1; *Suppl.*, q. 25, art. 1), docebant *eum, qui lucraretur indulgentiam, eo ipso liberari a correspondente satisfactione, quae ei in confessione imposita erat*, etiam si indulgentia concessa non esset « *de iniunctis poenitentiis* » (Suarez, disp. 50, sect. 2, n. 5 ss.; Lugo, disp. 17, sect. 2, n. 22).
Benedictus XIV in ep. encycl. « *Inter praeteritos* », 3 dec. 1749, ad poenitentiarios et confessarios pro anno sancto (1750) in Urbe deputatos, S. Thomae et aliorum sententiam ut laxiorem impugnat (§§ 64 et 65) et iubet a confessariis illis imponi et a poenitentibus impleri satisfactionem.
At Benedictus XIV theologice tantum discutit quaestionem, nec censendus est damnare voluisse tam communem Scholasticorum doctrinam. At practice standum omnino est instructioni a Benedicto XIV datae.
(23) S. Thom., in IV, D. 45, q. 2, art. 2, sol. 2; *Suppl.*, q. 71, art. 10; S. Bonavent., in IV, D. 20, p. 2, art. 1, q. 5; Alex. Halens., *Summ. theol.*, part. 4, cap. 23, n. 1, art. 1.

Quaedam concessiones, quae iam saeculo IX et X factae dicuntur a *Paschali I*, a *Ioanne VIII* et a *Ioanne IX* (24), incertae sunt (25).

Si qui vero, hoc non obstante, tunc temporis et saeculo sequenti, negabant indulgentias concedi posse pro defunctis, ratio erat quia videbant revera non concedi a R. Pontifice (26).

2. Pro animabus in purgatorio exsistentibus indulgentiae non valent nisi **per modum suffragii** sive **solutionis.** Nam iurisdictionem in illos Ecclesia iam non habet, nec unquam aliter ipsa indulgentiam pro defunctis concedit nisi mediantibus vivis, ita ut eiusmodi concessio pro termino directo non habeat defunctos, sicut absolutio habet vivos, sed potius ipsum vivum, qui proxime acquirit ius et facultatem Deo nomine Ecclesiae offerendi satisfactionem ex thesauro Ecclesiae, et dein reapse hanc satisfactionem Deo pro defunctis suppliciter offert (27).

Hinc rectissime dicitur indulgentia pro defunctis concedi *per modum suffragii*, seu per modum alicuius auxilii satisfactorii; nam suffragium idem est ac auxilium, quo fideles animabus purgatorii subveniunt, sive per meritum bonorum operum sive per impetrationem sive per satisfactionem (28).

3. Posita hac doctrina, magna oritur difficultas, **quidnam R. Pontifex sua potestate efficiat, quando indulgentias pro defunctis concedit,** cum certum sit etiam sine tali concessione posse fideles Deum orare, ut defunctis satisfactiones Christi ad eorum liberationem applicare velit.

Ad hanc difficultatem solvendam inservit, quod plures et gravissimi theologi docent, *indulgentiam utpote auctoritative concessam habere effectum infallibilem*, orationes e contra fidelium pendere ex misericordi Dei acceptatione, seu *indulgentias* valere **de condigno,** *orationes* **de congruo** tantum (29).

S. Bellarminus hanc sententiam « *admodum piam* » vocat (30).

Alii censent indulgentias defunctis non prodesse infallibiliter, sed tantum secundum misericordem Dei acceptationem (31).

Praeferenda omnino videtur prior sententia, dummodo rite intelligatur. Infallibilitas hic nihil aliud est nisi valor operis in actu primo

(24) Cfr. Schoofs, *Die Lehre vom Kirchl. Ablässe*, p. 42 ss.
(25) Cfr. Beringer-Steinen, I, 49 ss.
(26) Cfr. N. Paulus, *Der Ablass für die Verstorbenen im Mittelalter*, in *Zeitschrift für Katholische Theologie*, 1900, p. 12 ss., 249 ss.
(27) Cfr. Suarez, disp. 53, sect. 3, n. 15.
(28) Cfr. Galtier, n. 599; Pesch, VII, n. 477.
(29) Lugo, disp. 27, sect. 5, n. 29; Suarez, disp. 53, sect. 3, n. 3; Dom. Sotus, in IV, D. 21, q. 2, art. 3.
(30) *De indulg.*, lib. I, cap. 14, q. 4.
(31) Cfr. Lehmkuhl, II, n. 532; Pesch, VII, n. 479; Galtier, n. 599.

ad satisfaciendum de condigno et generalis acceptatio divina vi promissionis factae, quae semper pro particulari casu adnexam habet hanc conditionem: nisi obex ponatur.

Seu, aliis verbis, indulgentiae defunctis applicatae, positis omnibus conditionibus, habent quidem infallibilem effectum, quatenus Deus pro defunctis eas acceptat; at infallibilem effectum non habent, quatenus eas *determinatae* animae, pro qua offeruntur, vel in ea mensura, secundum quam offeruntur, applicat: haec enim applicatio ex Dei beneplacito pendet (32).

4. **Utrum** igitur et **quo in gradu** Deus, intuitu indulgentiae *certae* animae applicatae, reatum eius dimittat, non hominum est iudicare.

S. Congregatio Indulgentiarum interrogata: « Utrum per indulgentiam altari privilegiato adnexam intelligenda sit indulgentia plenaria animam statim liberans ab omnibus purgatorii poenis, an vero tantum indulgentia quaedam secundum divinae misericordiae beneplacitum applicanda »; die 28 iul. 1840 respondit:

« *Per indulgentiam altari privilegiato adnexam,* si spectetur mens concedentis et usus potestatis clavium, *intelligendam esse indulgentiam plenariam,* quae animam statim liberet ab omnibus purgatorii poenis; si vero spectetur applicationis effectus, intelligendam esse indulgentiam, cuius mensura divinae misericordiae beneplacito et acceptationi respondet » (33).

Itaque mens R. Pontificis, dum concedit indulgentiam plenariam, est haurire, vi potestatis clavium, ex thesauro Ecclesiae, in favorem animae cui applicabitur, *quantum de se sufficiat ad exsolvendum totum eius debitum;* sed, ex parte Dei, *incertum manet utrum et quo in gradu Deus*, intuitu huiusmodi oblationis, condonet animae pro qua supplicatur.

Quae proinde apud nonnullos auctores leguntur de infallibili et instantanea liberatione animarum quibus indulgentia applicatur, divinatione potius innituntur et amandanda sunt inter eas « difficiliores ac subtiliores quaestiones, quae ad aedificationem non faciunt et ex quibus plerumque nulla fit pietatis accessio », quaeque propterea a *Concilio Trid.* iubentur « apud plebem rudem a popularibus concionibus secludi » (34).

S. Poenitentiaria decreto diei 31 oct. 1934 indulsit: « 1. ut, durante Commemorationis omnium fidelium defunctorum octavario, Missae omnes in quocumque altari et a quocumque sacerdote celebratae habeantur tamquam privilegiatae, pro anima tamen cui applicantur; 2. ut fideles omnes qui, eodem

(32) Cfr. Pesch, VII, n. 479; Noldin, III, n. 313.
(33) *Decreta auth.*, n. 283.
(34) Sess. XXV, *decr. de purgatorio*.

octavario durante, coemeterium pie ac devote visitaverint et, vel mente tantum, pro defunctis exoraverint, lucrari valeant, suetis conditionibus, singulis diebus indulgentiam plenariam, sed defunctis ipsis tantum applicabilem; 3. ut fideles omnes qui, ut supra, coemeterium visitaverint et pro defunctis exoraverint, quovis anni die lucrari valeant indulgentiam septem annorum; hanc quoque tamen applicabilem tantum ipsis defunctis » (*A. A. S. XXVI*, p. 606).

649. Utrum indulgentiae acquisitae applicari possint vivis. — 1. Can. 930 statuit: « *Nemo indulgentias acquirens potest eas aliis in vita degentibus applicare* ».

De iure et ex rei natura nihil prohibet, quominus fideles non solum pro se, verum etiam pro *aliis* indulgentias lucrentur, si R. Pontifex, a cuius voluntate res tota dependet, id concedat. At Papa nunquam concedit ut indulgentiae *aliis viventibus* applicari possint. Ergo.

2. Ratio autem, cur Summus Pontifex id non concedat, haec est, quia non expedit succurrere eis qui, cum ipsi possint, indulgentias sibi lucrandas non curant (35).

650. Quinam in Ecclesia indulgentias concedere possint. — 1. Can. 912 enuntiat sollemne et generale principium catholicae doctrinae, iuxta ea quae supra (n. **646**) dicta sunt: « *Praeter Romanum Pontificem, cui totius spiritualis Ecclesiae thesauri a Christo Domino commissa est dispensatio, ii tantum possunt potestate ordinaria indulgentias elargiri, quibus id expresse a iure concessum est* » (36).

Sane *thesaurus Ecclesiae* est « in dispensatione eius qui praeest generali Ecclesiae », ut ait *Angelicus*, ideoque « Papa principaliter, alii vero in quantum potestatem ab eo accipiunt vel ordinariam vel delegatam » (37).

Igitur potestas R. Pontificis indulgentias concedendi est amplissima et universalis, quoad personas et res atque loca, tam pro vivis quam pro defunctis.

2. Inferiores Papa tum potestate *ordinaria*, tum *delegata* indulgentias elargiri possunt.

Potestas *ordinaria* adnexa est officio stricte dicto de quo in can. 145, § 1, ad normam can. 197, § 1, v. g. officio Cardinalatus, Episcopatus etc. Necesse est, ut *expresse*, sive explicite sive implicite, concessa sit, non autem tacite aut praesumptive. Praeterea requiritur ut « *a iure* » concessa fuerit, nempe vel a iure *communi* sive Codicis vel a iure particulari sed *pontificio*.

(35) Cfr. Palmieri, *An lucratus indulgentiam possit eam ex arbitrio in alterum conferre*, in *Analecta eccl.*, 1895, p. 89.
(36) Cfr. S. Thom., in IV, D. 45, q. 2, art. 2; *Suppl.*, q. 71, art. 10; S. Bonav., in IV, D. 20, p. 2, art. 1, q. 5; Suarez, disp. 49, sect. 1, n. 15 ss.
(37) *Quodl.*, 2, art. 16.

3. Ex praescripto can. 913 « inferiores Romano Pontifice nequeunt:

1° facultatem concedendi indulgentias aliis committere, nisi id iis a Sede Apostolica *expresse* fuerit indultum; 2° indulgentias concedere defunctis applicabiles; 3° eidem rei seu actui pietatis vel sodalitio, cui iam a Sede Apostolica vel ab alio indulgentiae concessae sint alias adiungere, nisi novae conditiones adimplendae praescribantur ».

Igitur adest hic aliquod ius praeventionis, quo primus concedens potestatem inhibet exercitium alterius qui sit R. Pontifice inferior. Nova autem adiecta conditione, indulgentia iam non est simpliciter sodalitio vel rei concessa, ita ut prohibita cumulatio vitetur.

Exclusio indulgentiarum defunctis applicabilium a potestate inferiorum R. Pontifice, ante Codicem certa non erat (38). Si quae tunc *valide* applicabiles defunctis concessae sint, adhuc manent ad normam can. 4 et 10.

651. Gaudent potestate **ordinaria** a iure *expresse* concessa indulgentias elargiendi:

1° **Cardinales,** qui possunt concedere indulgentias 300 dierum etiam toties quoties, simpliciter quidem « in locis vel institutis ac pro personis suae iurisdictionis vel protectionis »; in aliis vero locis tantum a praesentibus, singulis vicibus, lucrandas (can. 239, § 1, 24°; S. Poenit. 20 iun. 1942).

2° **Metropolita,** qui in dioecesibus suffraganeorum sicut in propria dioecesi, indulgentias 200 dierum concedere potest (c. 274, 2°; S. Poenit. 20 iun. 1942).

3° **Episcopus residentialis,** qui a capta possessione indulgentias 100 dierum in suae iurisdictionis locis elargiri valet (can. 349, § 2, 2°; S. Poenit. 20 iun. 1942).

Ad dubium: « An verba: *ritibus ab Ecclesia praescriptis*, de quibus in can. 349, § 1, n. 1, ita intelligenda sint ut Episcopi in sacris benedictionibus prohibeantur solo crucis signo uti, quum peculiaris forma in libris liturgicis non praescribatur »; die 12 mart. 1929 Pontif. Comm. Cod. respondit: « *Negative* ».

Praeterea ex responsione diei 6 dec. 1930 eiusdem Pontif. Comm. Cod., verba can. 349, § 2, 2° « *in suae iurisdictionis locis* » non prohibent quominus Episcopi indulgentias concedant etiam religiosis *exemptis* vel in *eorum* ecclesiis. Cfr. n. **678**.

4° Eadem potestate, qua Episcopi residentiales, gaudent etiam **Abbates** et **Praelati nullius** (cfr. can. 215, § 2), **Vicarii Apostolici** et **Prae-**

(38) Cfr. Lehmkuhl, II, n. 531; Pesch, VII, n. 480.

fecti Apostolici, intra sui territorii fines et durante munere, etiamsi charactere episcopali careant (can. 249, § 2; S. Poenit. 20 iun. 1942) - (39).

Vicarius Capitularis et a fortiori *Vicarius Generalis* nequeunt indulgentias concedere, cum nulla de iisdem fiat mentio in Codice.

Cum consecratur ecclesia vel altare, Episcopus consecrator, licet iurisdictione in territorio careat, indulgentiam concedit unius anni ecclesiam vel altare illa die visitantibus; in die vero anniversaria, 50 dierum, si sit Episcopus; 100 si Archiepiscopus; 200 si S. R. E. Cardinalis (can. 1166, § 3). Cfr. n. **654**.

652. Potestate **delegata** sat ampla gaudent:

1° **Nuntii** et **Delegati Apostolici,** pro locis legationis sive missionis suae concedendi indulgentias etiam applicabiles per modum suffragii animabus in Purgatorio detentis (40).

2° In *articulo mortis* **parochus** vel **alius sacerdos,** qui infirmo assistit, ei benedictionem apostolicam cum indulgentia plenaria concedere potest secundum formam praescriptam (can. 468, § 2). Haec facultas est delegata quidem, sed a iure (41).

Omnes sacerdotes, qui infirmis assistunt, etiamsi curam animarum non gerant, licet forte suspensi, gaudent ista facultate, in bonum quidem aegrotantium.

653. Forma et ratio concessionis indulgentiarum. — 1. Summus Pontifex hodie indulgentias concedere solet per *S. Poenitentiariam*, cui sectio de indulgentiis annexa est, « salvo iure S. Officii videndi ea quae doctrinam dogmaticam circa easdem indulgentias vel circa novas orationes et devotiones respiciunt » (can. 258, § 2).

Concessio autem vel simplici rescripto continetur, quod tunc, si perpetua est concessio, hanc clausulam habet: « *Praesentibus in perpetuum valituris absque ulla brevis expeditione* »; vel expeditur per Secretariam Brevium.

Qui autem a R. Pontifice impetraverint indulgentiarum concessiones pro *omnibus fidelibus*, obligatione tenentur, sub poena nulli-

(39) Vicarii et Praefecti Apostolici, ante Codicem, potestate concedendi indulgentias non gaudebant, uti declaratum fuerat a S. C. de Prop. Fide, 21 sept. 1743, 23 aug. 1852. Cfr. *Collect. S. C. de Prop. Fide*, nn. 972, 1081.

(40) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 779; Melata, *Manuale de indulgentiis*, p. 54 ss.; Vermeersch-Creusen, *Epitome Iuris canonici*, I, n. 715.

(41) Sacerdotes foederi sacerdotali eucharistico adscripti, fidelibus qui saltem quinquies in hebdomada ad s. synaxim accedere solent, communicare possunt in sacramento poenitentiae indulgentiam plenariam semel in hebdomada lucrandam, et quae nullam aliam conditionem exigere videtur praeter usum quasi-quotidianae communionis. Hanc pro pluribus hebdomadis sacerdos concedere potest, saltem quam diu apud ipsum confitentur.

tatis gratiae obtentae, authentica exemplaria earundem concessionum ad S. Poenitentiariam deferendi.

Dicimus *authentica exemplaria*, i. e. scriptum documentum vel propria S. Pontificis manu subsignatum, vel subscriptum a Cardinali (cfr. can. 239, § 1, 17°) aut ab officiali competente, qui vivae vocis oraculum testetur.

2. Clausula « *pro omnibus fidelibus* » stricte intelligitur, ita ut eas solas indulgentias respiciat quas omnes fideles *ubique* omni tempore, sine speciali usu rei benedictae lucrari possint, non autem eas quae alicuius determinatae ecclesiae visitationem postulant (42).

3. Qui pollet facultate benedicendi coronas, numismata etc. eisque applicandi indulgentias, potest etiam pro se huiusmodi obiecta benedicere atque indulgentias lucrari (43).

4. *Per se* nulla requiritur determinata formula in applicandis indulgentiis alicui rei. Satis est simplex signum crucis super re benedicenda (44).

At si *peculiaris* forma sit praescripta, v. g. pro rosario Praedicatorum, pro corona Servitarum, ea omnino adhibenda est, et quidem *ad valorem* applicationis (45).

Per decretum *S. Poenitentiariae* diei 20 mart. 1933 revocatae et abrogatae penitus fuerunt omnes et singulae concessiones, *piis fidelium associationibus* cuiuscunque nominis vel naturae, etsi forte sacerdotibus tantum constantibus, quovis loco aut tempore seu modo vel titulo factae, largiendi *privatis* sacerdotibus facultates et indulta quae sequuntur, nempe « benedicendi devotionis obiecta eisque indulgentias apostolicas aut Sanctae Brigittae, ut aiunt, adnectendi — benedicendi coronas easque (quamque pro suo modo) indulgentiis ditandi — benedicendi crucifixos ad lucrandas indulgentias pio *Viae Crucis* exercitio pro legitime impeditis adnexas necnon ad plenariam in mortis articulo indulgentiam acquirendam — impertiendi benedictionem papalem in fine concionum — concedendi indultum, quod dicunt, altaris privilegiati personalis » (*A. A. S., XXV*, p. 170).

Agitur de concessionibus factis piis associationibus fidelium largiendi quaedam indulta et facultates, non autem de privilegiis concessis quibusdam ordinibus et congregationibus religiosis.

Huiusmodi privilegia nullatenus revocata sunt. Attamen ex eodem decreto *S. Poenit.* diei 20 mart. 1933, in posterum sodales ordinum et congregationum religiosarum tantum uti possunt personaliter praedictis privilegiis, ita ut eadem nequaquam concedere valeant aliis sacerdotibus ad ordines vel

(42) Cfr. Beringer-Steinen, *Die Ablässe*, I, 199, 200.

(43) S. C. Indulg., 16 iul. 1887.

(44) S. C. Indulg., 11 april. 1840 ad 5, 7 ian. 1843 ad 2, 29 febr. 1864; *Decreta auth.*, nn. 281, 313, 401.

(45) S. C. Indulg., 29 febr. 1864; *Decreta auth.*, n. 401.

congregationes non pertinentibus. Revocatio respicit ipsas associationes pias, non autem sodales iisdem iam adscriptos, qui facultatibus praediti fuerunt a momento adscriptionis; quae revocatio, ad normam can. 10, non habet effectum retroactivum.

654. Quaestiones. — I. An Episcopi schismatici vel haeretici indulgentias concedere valeant. II. An iidem Episcopi vel sacerdotes excommunicati possint indulgentias concedere. III. An infideles, catechumeni, excommunicati, peccatores valeant indulgentias lucrari pro defunctis. IV. An indulgentiae applicari possint defunctis haereticis aut schismaticis vel catechumenis aut iis qui in statu peccati lethalis decesserunt.

Ad I. Episcopi schismatici vel haeretici *occulti* probabilius indulgentias concedere valent, perinde ac si essent catholici, ad normam sacrorum canonum. Aliter dicendum, si publici seu notorii sint. Ratio est, quia iidem carent iurisdictione. Nec in casu urgeri posset praescriptum can. 209 de suppleta iurisdictione ab Ecclesia, cum bonum publicum animarum id stricte non exigat.

Ad II. Distinguendum. Excommunicati, post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam, nequeunt concedere indulgentias; secus, ante. Ratio manifesta: excommunicatus iurisdictionem conservat eamque *valide* semper exercet, nisi intercesserit sententia condemnatoria aut declaratoria (can. 2261).

Ad III. Infideles nequeunt lucrari indulgentias pro defunctis, ne admissa quidem veriore sententia, quae tenet, necesse non esse ut quis indulgentias defunctis applicabiles, prius sibi acquirat ac deinceps in suffragium animarum purgatorii devolvat (n. **648**).

Catechumeni verius acquirere valent indulgentias pro defunctis.

Idem probabilius dicendum de peccatoribus seu de iis qui non sunt in statu gratiae, ac de excommunicatis, etiam post sententiam condemnatoriam vel declaratoriam.

Ad IV. Indulgentiae procul dubio possunt applicari iis omnibus defunctis, pro quibus licet Missam applicare ad normam can. 809, ideoque haeretici aut schismatici vel catechumeni aut ii qui decesserunt in statu peccati mortalis *per se* excludendi non sunt.

Huc spectant quae fuse tradimus *De Sacramentis*, vol. I, n. 614.

Ceterum, nil vetat quominus applicatio indulgentiarum defunctis fiat *conditionate*, nempe *si* et *quatenus* defunctus capax sit, seu applicatio valida et licita sit.

655. Interpretatio indulgentiarum. — 1. Haec debet esse *ampla* seu *lata*, servata tamen verborum proprietate, quia sunt gratiae, ad normam can. 49, 50 et 68.

Quare *perpetuae* censentur quae sine temporis limitatione conceduntur; et *toties quoties* opus iteratur, quando non additur: *semel in die*. Plenaria tamen non potest *regulariter* pluries in die iterando idem opus obtineri (can. 928, § 1, n. **669**).

2. Cum indulgentiae sint *gratiae factae*, morte concedentis non cessant.

656. Indulgentiarum divulgatio. — 1. Ex praescripto can. 919, § 1 «*novae indulgentiae ecclesiis etiam regularium concessae, quae Romae promulgatae non sint, ne pervulgentur, inconsulto Ordinario loci*».

2. Promulgatio Romae fit regulariter per insertionem in *Actis Ap. Sedis*.

Verius hoc praescriptum non afficit *omnes* indulgentias, sed eas tantum quae non sunt mere personales seu singulis personis concessae, eas nempe afficit, quae concessae sunt alicui ecclesiae, altari, vel coetui (ex can. 713, § 1); neque est conditio valoris, nisi forte agatur de indulgentiis quae ab archisodalitio communicantur sodalitio (46).

Igitur indulgentiae Romae *iam promulgatae* possunt divulgari in variis dioecesibus, etiam inconsulto Ordinario.

Praeterea, cum R. Pontifex concedit aliquam indulgentiam *Urbi* et *Orbi*, ut fideles in variis dioecesibus eam lucrentur, necesse non est, ut haec indulgentia promulgetur ab Ordinario: requiritur et sufficit, ut fideles certi sint, praedictam indulgentiam a R. Pontifice esse concessam (47).

3. Publicatio de consensu Episcopi facta nullum indulgentiis valorem confert; sed ea postulatur unice, ut fideles de re certiores fiant (48).

4. Nullatenus confundenda est *divulgatio* indulgentiarum, consulto Ordinario facienda, cum *exsecutione* rescripti; imo indulgentiae *nunquam* concedi solent per rescripta in forma *commissoria*, ita ut exsecutorem postulent (49).

5. In *edendis* libris, libellis etc., quibus indulgentiae pro variis precibus aut piis operibus recensentur, servandum est praescriptum can. 1388 (can. 919, § 2). Quare:

1° omnes indulgentiarum libri, summaria, libelli, folia etc., in

(46) Cfr. Beringer-Steinen, I, 195-197; Vermeersch, III, n. 624.
(47) S. C. Indulg., 1 iul. 1839, ad 6; *Decreta auth.*, n. 273.
(48) S. C. Indulg., 31 aug. 1844, ad 1; Melata, *Manuale de indulgentiis*, p. 26; Ball.-Palm., V, n. 780.
(49) Quare minus probantur quae habet Lacau, *Précieux trésors des indulgences*, Turin, 1924, p. 32.

quibus earum concessiones continentur, *edi nequeunt sine licentia Ordinarii loci;*

2° requiritur licentia *expressa* Sedis Apostolicae ut liceat typis edere, quovis idiomate, tum *collectionem authenticam* precum piorumque operum (non unum aut alterum dumtaxat) quibus Sedes Apostolica indulgentias annexuit, tum *elenchum indulgentiarum apostolicarum* (non aliarum), tum *summarium* indulgentiarum *vel* antea collectum, sed nunquam approbatum, *vel* nunc primum ex diversis concessionibus colligendum.

657. Quomodo intelligendae sint quaedam clausulae. — 1. Verba, quibus indulgentiae conceduntur « **in forma Ecclesiae consueta** », significant eas concedi vere contritis, i. e. iis qui in statu gratiae exsistunt.

2. Si conceduntur indulgentiae « **sub consuetis conditionibus** », intelliguntur, praeter statum gratiae et intentionem saltem habitualem implicitam, *confessio, communio* et *preces* ad mentem R. Pontificis recitandae.

3. Si facultas conceditur applicandi indulgentias certis obiectis « *in forma Ecclesiae consueta* », haec verba significant applicationem faciendam esse intentione et formando signum crucis super rem benedicendam, quin opus sit pronuntiare aliquam formulam aut rem aspergere aqua benedicta (50).

4. Quoad clausulam « **de consensu Ordinarii loci** », quae in rescriptis, quibus conceditur facultas benedicendi coronas, cruces etc., cum applicatione indulgentiarum apostolicarum et S. Birgittae apponi solet, declaratum est: 1° ut *valide* haec facultas exerceatur, requiritur ut sacerdos ad audiendas confessiones (saltem virorum) sit approbatus; 2° ad *licite* eam exercendam requiritur consensus Ordinarii loci, ubi quis ea uti velit.

Pro applicatione mere privatim et secreto facienda, consensus Ordinarii non requiritur.

Quamvis optandum sit ut iste consensus sit expressus, sufficit tamen etiam *tacitus* vel *implicitus*, et si practice aliter fieri nequeat, etiam *prudenter praesumptus* (51). Quoties igitur consensus Ordinarii *commode* postulari nequeat, toties satis est consensus praesumptus; quod in praxi plerumque verificatur.

Pro religiosis vero, qui hac facultate non utuntur extra suam domum religiosam, sufficit licentia Superioris religiosi, quamvis in rescripto dicatur: « *de consensu Ordinarii loci* » (52).

(50) S. C. Indulg., 7 ian. 1843; *Decr. auth.*, n. 313.
(51) S. C. Indulg., 14 iun. 1901.
(52) S. C. Indulg., 4 iun. 1888.

ARTICULUS III.

De conditionibus indulgentiarum.

658. Conditiones requisitae ad validam indulgentiarum concessionem. — Duae conditiones requiruntur: 1° *legitima auctoritas Ecclesiae*, et 2° *causa externa* et *iusta*.

1° Quod requiratur **legitima auctoritas concedentis** sive **Ecclesiae**, evidens est. Nam indulgentia fit per dispensationem thesauri Ecclesiae (cfr. n. **645**), in quem potestatem non habent nisi qui legitime in ea praesunt.

2° Requiritur **causa externa,** distincta a causa interna, id est a reatu poenae temporalis tollendae, et quidem **iusta.**

Ita omnes DD. et documenta ecclesiastica, quae, ubi vindicant Ecclesiae potestatem concedendi indulgentias, addunt « ex causa pia et iusta » vel « ex rationalibus causis », aut aliquid huiusmodi (1).

Ratio est, quia concedens indulgentias est thesauri spiritualis Ecclesiae dispensator, non dominus. Proinde nec *licite*, nec *valide* indulgentia conceditur *sine causa*. Sed « quaecumque causa adsit quae in utilitatem Ecclesiae vergat et honorem Dei, sufficiens est ratio indulgentias elargiendi » (2).

Nec requiritur stricte proportio inter opus et indulgentiam, cum opus sit *conditio*, non vero *causa* remissionis.

Aliqua tamen convenientia inter indulgentiam eiusque conditiones necessaria est, id est ea quae concessionem rationabilem efficiat. Quod non tantum ex operis valore aut difficultate intrinseca dimetiendum est, sed praesertim *ex fine intento a concedente* et relatione operis ad illum finem. Sic non parum in gloriam Dei cedunt publicae protestationes fidei in primatum R. Pontificis, ita ut voluntaria praesentibus ingens indulgentia offerri possit.

Huiusmodi finis est v. g. honor et cultus Dei promovendus, caritas erga proximos fovenda, devotio inculcanda et propaganda, unitas Ecclesiae procuranda per maiorem S. Sedi adhaesionem et exhibitam reverentiam, publicae protestationes fidei in primatum R. Pontificis, quae profecto in gloriam Dei cedunt, adeo ut voluntarie praesentibus ingens indulgentia concedi possit (3).

(1) Cfr. Lacroix, lib. VI, part. 2, n. 1316; Pesch, VII, n. 480; Lehmkuhl, II, n. 535; Galtier, n. 601.
(2) S. Thom., in IV, D. 20, q. 1, art. 3, q. 2; *Suppl.*, q. 25, art. 2.
(3) Cfr. Galtier, n. 602; Pesch, VII, n. 481; Ball.-Palm., V, n. 770.

659. Conditiones requisitae ad lucrandas indulgentias. — Tres conditiones requiruntur: 1° *capacitas subiecti;* 2° *intentio lucrandi;* 3° *impletio operis praescripti.*

I. **Capacitas subiecti.** « Ut quis *capax* sit sibi lucrandi indulgentias debet esse *baptizatus, non excommunicatus, in statu gratiae* saltem in fine operum praescriptorum, et *subditus concedentis* » (can. 925, § 1). Capacitas ergo quatuor postulat.

1° Ratio cur *baptizatus* tantum sit capax lucrandi indulgentias, evidens est. Agitur de potestate clavium, quae excerceri nequit nisi in eos qui Ecclesiae auctoritati re vera subsunt. Huiusmodi vero sunt baptizati iique soli.

2° *Excommunicatus* privatur, ex positiva Ecclesiae voluntate, indulgentiis (can. 2262, § 1). Quae privatio est effectus sponte profluens ex ipsa natura excommunicationis secundum hodiernam disciplinam (can. 2257, § 1) - (4).

3° *Status gratiae* saltem in fine operum praescriptorum ideo requiritur, quia poena temporalis remitti non potest nisi prius remissa fuerit culpa et poena aeterna. Si plura opera ad lucrandam indulgentiam praescribuntur, satis est, ut ultimum in statu gratiae compleatur: indulgentia enim acquiritur *eo ipso instanti,* quo opera a concedente praescripta complentur. Cfr. n. **654**.

Ecclesia hanc conditionem indicat, dum indulgentias elargitur *corde contritis* vel iis, qui *corde saltem contrito* determinatum opus fecerint. Haec verba enim nihil aliud significant, quam requiri ad lucrandam indulgentiam statum gratiae, eumque, si non adsit, comparandum esse per contritionem perfectam. Unde qui in statu gratiae iam exsistit, non tenetur necessario actum contritionis elicere, ut indulgentiam lucretur (5).

Ad *plenariam* indulgentiam *plene* lucrandam non sufficit status gratiae, sed praeterea requiritur immunitas a quolibet peccato veniali, et talis quidem immunitas, ut etiam affectus sive adhaesio ad peccatum veniale sublata sit. Nam culpa nondum deleta, non potest remitti poena pro eadem culpa debita. Attamen ex can. 926 indulgentia plenaria ita concessa intelligitur, ut qui eam plenarie non acquirat, lucretur partialiter pro dispositione quam habet.

Ante Codicem res erat incerta. Cfr. n. **669**.

Huiusmodi immunitas plures gradus admittit; proinde quo maior ea est a venialibus, eo plenior quoque indulgentia acquiritur.

Devotio autem et fervor caritatis non requiruntur proprie ad lucrandas indulgentias, nec *directe* augent fructum ab eis qua talibus percipiendum. Solum *indirecte* influunt, quatenus remissionem procurant peccatorum venialium,

(4) Cfr. Cappello, *De censuris,* n. 138.
(5) S. C. Indulg., 17 dec. 1870; *Decr. auth.,* n. 427.

indeque efficitur ut per indulgentiam poena illis peccatis debita remittatur (6).

Utrum status gratiae necessarius sit etiam cum indulgentia applicatur defunctis, vide n. **663** s.

4° Qui lucratur indulgentias debet esse *subditus concedentis,* quia concessio indulgentiae est actus iurisdictionis, quae exerceri non potest, nisi in subditum.

Attamen, nisi aliud ex concessione appareat, peregrini, vagi, omnes exempti in territorio degentes, indulgentias ab Episcopis concessas lucrari possunt; subditi vero etiam extra territorium (can. 927).

Unde si Episcopus concedit indulgentiam v. g. in ecclesia, occasione alicuius functionis, omnes adstantes, sive subditi sint sive non, eam lucrantur. Si recitantibus aliquam precem concedit indulgentiam 50 dierum, omnes, qui illam recitant *intra* fines dioecesis, eam lucrantur tam subditi quam peregrini aut vagi; dum e contra recitantes *extra* territorium dioecesis, tantummodo subditi illam lucrantur.

Quod statuit can. 927 de Episcopis, valet non solum de Metropolitis, ut palam est, verum etiam de Abbatibus et Praelatis nullius, de iis nempe qui iurisdictionem episcopalem exercent intra determinatum territorium, ad normam can. 215, § 2.

660. II. **Intentio lucrandi.** — Ut subiectum capax revera lucretur indulgentias, « debet habere intentionem *saltem generalem* eas acquirendi » (can. 925, § 2).

Ratio, quia beneficium non datur nisi volenti. Sufficit autem intentio *habitualis,* i. e. aliquando habita et nunquam retractata. Nec requiritur habitualis explicita; satis est *implicita* (7).

Sententia quae tenet intentionem habitualem semel elicitam, sed quae iam non movet ad actus, non sufficere, intrinsece probabilis non videtur.

Can. 925, § 2 loquitur de intentione *generali,* quatenus necesse non est, ut fidelis intendat hanc aut illam indulgentiam lucrari, cum sufficiat, ut intendat simpliciter lucrari indulgentias, *si* et *quatenus* acquiri possint.

Intentio habitualis implicita habetur probabiliter in ipsa professione vitae christianae.

Qui generalem intentionem elicit lucrandi omnes indulgentias,

(6) Cfr. Galtier, n. 603.
(7) Cfr. Lugo, disp. 27, n. 80 ss.; Beringer-Steinen, *Die Ablässe,* I, 80 ss.; Ball.-Palm., V, n. 775 ss.; Lehmkuhl, II, n. 538; Galtier, n. 603; Noldin, III, n. 317.

quae operibus a se positis adnexae sunt, eas lucratur, etsi de indulgentia non cogitet, quando opus ponit, imo etsi ignoret operi, quod peragit, adnexam esse indulgentiam. Attamen valde suadendum est, licet necessarium minime sit, ut quotidie mane eliciatur intentio lucrandi omnes indulgentias, quae per opera interdiu posita acquiri possunt.

Si conditio indulgentiae sit opus praestitum in *certum* finem, oportet ut revera in istum finem saltem implicite referatur.

661. III. **Impletio operis iniuncti.** — Ut subiectum capax indulgentias lucretur, « debet... opera iniuncta implere *statuto tempore* ac *debito modo* secundum concessionis tenorem » (can. 925, § 2).

Huiusmodi opera habent rationem *conditionis*, sub qua indulgentiae conceduntur; idcirco non lucratur indulgentiam, qui conditionem ob quamcunque causam *integre* non implet.

1. In hac re error vel ignorantia aut inadvertentia sive bona fides nullatenus excusant. Quare si pars *notabilis* operum iniunctorum ex quocunque motivo etiam rationabili omittatur, indulgentia non acquiritur.

Non obstat tamen effectui, si pars *exigua* operis iniuncti omittatur, ex. gr. in rosario unum vel alterum *Pater* et *Ave*, quia opus quoad substantiam plene perficitur (8).

2. Ad lucrandas indulgentias non valet opus, quod alio titulo, ex *lege vel praecepto*, ac proin *sub peccato* debetur, nisi in ipsa concessione aliud expresse dicatur; per idem tamen opus potest aliquis simul *et* poenitentiae sacramentali satisfacere *et* indulgentias lucrari (can. 932).

Ratio, quia una actione nequit satisfieri pluribus obligationibus, quarum singulares actiones postulant (9).

Idcirco indulgentiae apostolicae aut rosariis crucigerorum adnexae aliaeve acquiri non possunt recitando v. g. *Pater* vel *Ave Maria*, quod ad officium divinum pertinet, nec per horas canonicas satisfieri potest obligationi recitandi preces ad lucrandas indulgentias praescriptas.

Communione paschali obtineri possunt indulgentiae, ad quas lucrandas communio praescribitur (10).

Et iam ipsa mente Legislatoris alienum apparet ut spontanea obligatio per votum suscepta indulgentias ab operibus promissis tollat. Ita *Vermeersch* (11).

(8) Cfr. Lehmkuhl, I, n. 539; Noldin, III, n. 317; Vermeersch, III, n. 627; Gury-Iorio, vol. II, Suppl. n. 1051 ss.
(9) Cfr. S. C. Indulg., 29 maii 1841; *Decreta auth.*, n. 291.
(10) S. C. Indulg., 10 maii 1844; *Decr. auth.*, n. 327.
(11) *Theol. mor.*, III, n. 625.

Quod ut solide probabile existimamus, quia votum est *lex* quaedam vel *praeceptum* sibi a vovente impositum, non autem a Superiore; porro in can. 932 videtur de huiusmodi lege vel praecepto eoque tantum sermo esse, seu de lege vel praecepto *proprie* sumpto.

Per opera, quae ex statutis seu regulis religiosarum communitatum peraguntur, si non obligant *sub peccato*, obtineri possunt indulgentiae eisdem operibus adnexae.

3. Opus iniunctum debet, quando fit, esse *utile ad finem* a concedente intentum. Sic venialis vanae gloriae defectus non impedit quin per eleemosynam praescriptam pro bellica expeditione vel pro aedificatione ecclesiae satisfiat conditioni (12); ab eo autem qui, ieiunans, simul se inebriat, frustratur finis placandi Deum ieiunio intentus (13).

662. 4. Opus debet *per lucrantem ipsum* praestari, saltem tanquam per causam principalem.

In *eleemosyna* danda potest quis alterum adhibere ut instrumentum, vel etiam, monitus, consentire ut ipsius nomine eleemosyna fiat. Consensus iste sufficit etiam si largitio sumatur ex bonis quae ad lucrantem indulgentias non pertinent.

5. Opus debet *moraliter totum* adimpleri, non vero ex parte tantum.

6. *Uno eodemque opere* nequeunt *plures* indulgentiae simul obtineri, nisi aliud expresse cautum sit, sicut concessum est ut una recitatio coronae B. M. V. valeat ad lucrandas indulgentias apostolicas et crucigerorum, ad indulgentias SS. Rosarii et crucigerorum (14).

Id universim dicendum de indulgentiis *apostolicis*, quae uno eodemque opere acquiri possunt simul cum aliis eidem obiecto vel operi adnexis. *S. Poenit.* 17 febr. et 14 iun. 1922.

Repeti in casu non debent confessio et communio quae ad plures indulgentias lucrandas requirantur (can. 933).

7. Cum plura opera praescribuntur, parum per se refert *quo ordine* ipsa peragantur.

Unde si confessio, communio et visitatio ecclesiae requiritur, visitatio tum *ante* tum *post* alia opera fieri potest, licet in concessione indulgentiae dicatur: *Qui confessi et sacra communione refecti visitaverint* (15).

8. Confessarii possunt pia opera ad lucrandas indulgentias iniuncta in alia commutare pro iis qui, legitimo detenti impedimento, eadem

(12) Cfr. Lugo, disp. 27, n. 85.
(13) Laymann. lib. V, tract. 6, n. 4.
(14) S. C. Indulg., 12 iun. 1907.
(15) S. C. Indulg., 19 maii 1759; *Decr. auth.*, n. 214.

praestare nequeant (can. 935). De variis **quaestionibus quae** huc spectant, vide n. **670** (16).

663. Conditiones requisitae ad lucrandas indulgentias pro defunctis. — 1. *Duae* conditiones, nimirum *concessio R. Pontificis* et *intentio,* certe requiruntur.

Utrum requiratur etiam *tertia*, i. e. *status gratiae*, controvertitur.

1° **Concessio R. Pontificis,** qua indulgentia defunctis applicari possit, necessaria omnino est, quia *propria* voluntate nemo potest alteri indulgentiam applicare nec vivo nec defuncto (cfr. can. 903, 2°).

2° Item **intentio** saltem **habitualis** eas applicandi defunctis, necessaria est. Nam R. Pontifex non applicat ipse immediate defunctis, sed solum concedit, ut *applicari possint.*

Possunt autem applicari aut animae singulari aut pluribus aut omnibus animabus fidelium in purgatorio exsistentium.

Sufficit intentio implicita, quae habetur v. g. in eo qui actum heroicum (n. **697**) elicit.

2. Utrum ille, qui indulgentiam defunctis applicat, **in statu gratiae** esse debeat, ut ipsis prosit, disputatur.

Lugo cum aliis affirmant (17), ex theoria de elevatione operum praescriptorum.

Plerique cum *S. Bellarmino* (18) et *Suaresio* (19) negant.

S. C. Indulg. de hac re interrogata controversiam dirimere noluit. Nam die 20 aug. 1822 respondit: « *Dilata* »; et die 22 febr. 1847 rescripsit: « *Consulat probatos auctores* ».

664. Opinio nostra. — Auctores complures de hac quaestione, ut non raro de quibusdam aliis, nec dilucide nec accurate loqui videntur. Certa enim ab incertis sunt distinguenda.

1° Si conceduntur indulgentiae hac vel simili forma: « *corde saltem contritis* », certum est, eas ne pro defunctis quidem obtineri posse in statu peccati mortalis; quia tunc, inter opera praescripta, est etiam actus sufficiens ad acquirendum statum gratiae (20).

2° Sacerdos, qui in statu peccati mortalis Sacrum facit in altari privilegiato, sive privilegium sit personale sive locale, lucratur indulgentiam huius altaris pro anima defuncti, pro qua sacrificium offert (21).

(16) S. Poenit., 10 mart. 1865.
(17) Disp. 27, n. 75.
(18) *De indulg.*, lib. I, cap. 14.
(19) Disp. 53, sect. 4, n. 6.
(20) Cfr. Pesch, VII, n. 507; Galtier, n. 603, nota.
(21) Cfr. S. C. Indulg., 12 mart. 1855; *Decr. auth.*, n. 306.

3° Indulgentia, quae *pro solis defunctis* obtineri potest, ut indulgentia toties quoties in Commemoratione omnium fidelium, statum gratiae haud necessario postulat. Nam qui huiusmodi indulgentiam pro defunctis lucratur, non debet eam prius *sibi* acquirere et *postea* in defunctos transferre; imo id expresse excluditur. Igitur deest radicaliter fundamentum, in hoc casu, opinionis contrariae.

4° In ceteris casibus, sententia quae tenet etiam *peccatorem* lucrari posse indulgentiam *pro defunctis*, probabilior et omnino rationabilis est. Sane.

a) Status gratiae non requiritur ut causa indulgentiae, sed ut dispositio ad eius effectum recipiendum. Ergo si effectus recipitur a defuncto, necessarius non est status gratiae in vivente, qui conditiones implet.

b) Ex *rei natura* nihil obstat, quominus etiam is, qui in statu peccati est, indulgentiam lucretur pro defunctis: opera enim, quibus indulgentia acquiritur, valorem satisfactorium non habent ex dignitate operantis, sed ex concessione Ecclesiae.

c) Necesse non est, ut ille, qui indulgentiam pro defunctis lucratur, eam prius sibi acquirat et deinde in defunctos transferat: sufficit, ut conditiones ab Ecclesia praescriptas ponat, quibus positis ex mente R. Pontificis indulgentia defunctis obveniet (22).

Fundamentum opinionis contrariae, quae affirmat neminem posse indulgentiam applicare defunctis, nisi prius eam suam fecerit, gratuitum est, cum neque in rei natura neque in Ecclesiae doctrina nitatur; quin potius excluditur, ut supra (n. 3°) animadversum est.

665. Opera ad lucrandam indulgentiam plenariam ordinarie praescripta. — Huiusmodi opera, quae ab Ecclesia iniungi solent, sunt: 1° *confessio;* 2° *communio;* 3° *preces;* 4° *visitatio ecclesiae.*

De singulis nonnulla.

I. **Confessio.** — 1. Si confessio ad lucrandam indulgentiam non expresse praecipitur, necessaria non est, etsi quis in peccato mortali exsistat, dummodo per contritionem perfectam sibi statum gratiae comparet.

Si confessio *praecipitur*, ab eo etiam facienda est, qui non habet peccatum grave; *absolutio* tamen necessaria non est (23).

2. Confessio ad lucrandas indulgentias requisita semper peragi

(22) S. Bellarminus, lib. I, cap. 14; Suarez, disp. 53, sect. 4, n. 6; Ball.-Palm., V, n. 791.
(23) S. C. Indulg., 19 maii 1759; 15 dec. 1841; 6 maii 1852, ad 4; *Decreta auth.*, nn. 214, 295, 359.

potest *intra octo dies* praecedentes diem, cui indulgentia affixa est, vel *infra subsequentem octavam* (can. 931, § 1).

Pariter confessio requisita ad lucrandam indulgentiam pro piis exercitiis in triduum, hebdomadam, etc., ductis, fieri potest etiam *intra octavam* quae immediate sequitur exercitium expletum (can. 931, § 1).

3. Actualis confessio, quae ceteroquin ad lucrandas indulgentias necessaria foret, non requiritur ab iis qui 1° *solent* (nihil igitur obstat, quod *interdum* aliter agant) saltem *bis* in mense confiteri; vel 2° *quotidie* aut *fere quotidie*, i. e. quinquies in hebdomada, in statu gratiae et cum recta piaque mente ad sanctam communionem accedere.

Excipitur confessio requisita pro indulgentiis iubilaei ordinarii et extraordinarii vel ad instar iubilaei (can. 931, § 3).

666. II. **Communio.** — 1. Praescripta communio *semper*, etiam pro prima feria VI mensis, suscipi potest in *pervigilio* diei cui indulgentia adnexa est, et *per totam eius octavam* (can. 931, § 1).

Item communio praescripta ad lucrandas indulgentias pro iis exercitiis triduanis, hebdomadariis vel novendialibus, etc., fieri potest *infra octavam* quae *immediate* sequitur exercitium expletum (can. 931, § 2).

2. Communio *paschalis*, excepta indulgentia iubilaei, valet ad lucrandas omnes indulgentias, quae sanctam communionem postulant (24).

3. *Una eademque* communio (sicut etiam confessio) sufficit ad lucrandas plures indulgentias pro eadem die concessas, quarum singulae communionem (et confessionem) exigunt, dummodo cetera opera toties peragantur, quot sunt indulgentiae, quas eo die quis lucraturus est (can. 933) - (25).

4. Si ad lucrandam indulgentiam praescribitur visitatio determinatae ecclesiae, communio requisita nullatenus ibidem necessario facienda est.

Quod si communio in illa ecclesia suscipitur, opus non est, ut *alia* insuper ecclesiae visitatio fiat, *dummodo* servetur tempus pro lucranda indulgentia praefinitum et preces iniunctae recitentur (26).

667. III. **Visitatio Ecclesiae.** — 1. Si visitatio ecclesiae praescribitur *indeterminate*, requiritur et sufficit visitatio *alicuius* ecclesiae vel

(24) S. C. Indulg., 10 maii 1844; *Decr. auth.*, n. 327.
(25) S. C. Indulg., 29 maii 1841; *Decr. auth.*, n. 291.
(26) Noldin, III, n. 320; Lehmkuhl, II, n. 539.

oratorii *publici*, non autem privati aut semi-publici, absque speciali indulto S. Sedis.

Privilegium, nisi aliud expresse cautum sit, non valet de indulgentia *Portiunculae*, cum tunc *definita* ecclesia visitanda sit; nec in domibus hospitalibus laica auctoritate sine Ordinarii interventu seu consensu erectis, quamvis ipsum sacellum Ordinarii auctoritate sit erectum; nec prodest carcere detentis, cum diversa sit causa vitae communis (27).

2. Fideles utriusque sexus qui, perfectionis studio vel institutionis seu educationis aut etiam valetudinis causa *in domibus ecclesia vel publico oratorio carentibus, de consensu Ordinariorum constitutis*, vitam communem agunt, itemque omnes personae ad illis ministrandum ibidem commorantes, quoties ad lucrandas indulgentias praescribatur visitatio alicuius ecclesiae *non determinatae*, vel *indeterminati* alicuius publici oratorii, visitare possunt propriae domus sacellum in quo obligationi audiendi Sacrum satisfacere possunt, dummodo cetera opera iniuncta rite peragant (can. 929).

Igitur: 1° si domus habet ecclesiam aut oratiorum publicum, aut si praescripta sit visitatio *determinatae* ecclesiae vel *determinati* oratorii, privilegium hoc non valet; 2° personae *extraneae* non fruuntur indulto; 3° si *domus* formaliter sumpta non sit erecta de consensu Ordinarii, non fit locus facultati.

Quaedam familiae religiosae, ut Societas Iesu, ex peculiari privilegio acquirere possunt indulgentias pro quibus visitatio alicuius ecclesiae *determinatae* praescripta sit, per visitationem suae cuiuslibet ecclesiae aut oratorii.

Simili privilegio fruuntur *Cardinales*, *Archiepiscopi*, *Episcopi* etiam titulares, eorumque *familiares*, in propriis Cardinalium, Archiepiscoporum vel Episcoporum sacellis (can. 239, § 1, 11°, 349, § 1, 1°).

Oratorii autem *publici* notio ex ipso Codice sumenda est. Observes formalem Codicis rationem non iam desumi ex aditu in publica via, sed ex eo quod omnibus fidelibus, saltem inter divina officia, ius sit, legitime comprobatum, illud adeundi (can. 1188), ius nempe obveniens generatim aut ex fundatione, aut ex pacto, aut ex concessione rite facta, vel ex consuetudine legitima aut praescriptione.

3. Visitatio ecclesiae vel oratorii fieri potest *a meridie* diei praecedentis usque *ad mediam noctem*, quae diem statutum claudit (can. 923).

4. *Visitat* porro ecclesiam qui pie seu intentione colendi Deum

(27) Vermeersch, III, n. 630; Noldin, III, n. 321.

eam ingreditur. Ad id formales preces non sunt necessariae. Sic qui tendit in ecclesiam ad confitendum, ad ornandum altare, eam visitat.

Id constat ex authentica declaratione *S. Poenitentiariae.*

Sane clausula visitandi ecclesiam vel oratorium ita intelligi debet, ut exprimat « accessum ad hoc vel ad illam saltem cum intentione quadam generali seu implicita honorandi Deum in se vel in Sanctis suis, aliqua adhibita prece, et quidem prece praescripta, si aliqua imposita fuit ab indulgentiae largitore, vel aliqua qualibet sive orali sive etiam mentali pro cuiusque pietate ac devotione ». Ita *S. Poenitentiaria* die 20 sept. 1933 (*A. A. S.*, XXV, p. 446).

Si ipse ingressus fieri nequit, sive quia clausa est ianua, vel multitudo obstat, plerique tenent satis esse ut quis se pie ad valvas sistat (28). Id certum habemus. Quod magis certum est quando quis se multitudini coniungit quae tota quanta moraliter praesens in ecclesia esse censetur.

Visitationes autem non multiplicantur nisi egressu seu discessu et novo accessu ad ecclesiam vel oratorium.

Ad peragendam visitationem ecclesiae, quae *processionaliter* instituitur, non sufficit, ut clerus et populus per ecclesiam orantes transeant, nec ut clerus cum aliquibus ex processione ecclesiam ingrediatur et communem orationem recitet, dum ceteri extra ecclesiam consistunt; sed requiritur ut omnes ecclesiam ingrediantur, qui in ea contineri possunt, ibique communem orationem recitent (29).

Ad lucrandas *plures* indulgentias, pro quibus visitatio ecclesiae praescribitur, non sufficit toties preces iterare, quot sunt indulgentiae lucrandae, sed *tot* visitationes faciendae sunt, *quot* sunt indulgentiae lucrandae, i. e. toties ex ecclesia egredi et denuo ecclesiam ingredi necesse est (30).

Plenaria quotidiana, quae vel ad *tempus* vel ut *perpetua* visitantibus aliquam ecclesiam seu oratorium publicum prostat, significat indulgentiam quam singuli fideles *semel* tantum in anno, sed qualibet die, acquirere possunt (can. 921, § 3).

Dicitur quotidiana *pro vivis et defunctis*, quatenus est defunctis applicabilis.

Basilica tamen S. Petri, perpetua indulgentia instar Portiunculae ditata est.

668. IV. **Preces.** — 1. Si ad lucrandas indulgentias oratio praescribitur, non sufficit oratio mentalis, sed aliqua saltem oratio *vocalis* requiritur, quae ordinarie determinata non est, ideoque cuiusque arbitrio eligenda relinquitur (cfr. can. 934, § 1).

(28) S. Alph., VI, n. 538, q. 10.
(29) S. Poenit., 18 oct. 1901.
(30) S. C. Indulg., 29 febr. 1864; *Decr. auth.*, n. 399.

Tamen *S. Poenitentiaria* die 7 dec. 1933 declaravit, indulgentias *invocationibus, precibus sic dictis iaculatoriis adnexas*, acquiri posse a fidelibus quibuscunque etiam per *mentalem* tantum earum recitationem (*A. A. S.*, XXVI, p. 35).

Nulla solida ratione demonstrari potest, requiri quinque vel sex *Pater* et *Ave* vel aliam orationem his aequivalentem (31).

Nonnulli dicunt sufficere unum *Pater*, cum lex non postulet nisi *orationem* (can. 934, § 1) - (32).

Alii dicunt tam brevi oratione ostendi defectum devotionis, quo saltem plenaria indulgentia impeditur.

Certum est, sufficere *quinque Pater* et *Ave* vel *orationem aequivalentem;* item certum est plerisque, et merito quidem, sufficere etiam breviorem, si devotius et ferventius persolvatur (33).

2. Hodie standum est authenticae declarationi *S. Poenitentiariae.*

Clausulae precandi ad mentem Summi Pontificis plene satisfacit per recitationem unius *Pater, Ave* et *Gloria*, relicta tamen libertate singulis fidelibus, ad normam can. 934, § 1, quamlibet aliam orationem recitandi iuxta uniuscuiusque pietatem aut devotionem erga R. Pontificem. Ita *S. Poenitentiaria* die 20 sept. 1933 (*A. A. S.*, XXV, p. 446).

3. Preces recitandae sunt *ad intentionem Summi Pontificis*, cuius intentio est exaltatio Ecclesiae, exstirpatio haeresum, propagatio fidei, conversio peccatorum, pax et concordia inter principes christianos.

Non requiritur explicita, sed sufficit haec implicita: *ad intentionem R. Pontificis, ad debitam intentionem, ad indulgentias lucrandas* (34); quae proinde, posita intentione lucrandi indulgentias, semper adest.

4. Si ad lucrandas indulgentias *peculiares* preces assignatae sunt, quolibet idiomate recitari possunt, « dummodo de fidelitate versionis constet ex declaratione vel Sacrae Poenitentiariae vel unius ex Ordinariis loci ubi vulgaris est lingua in quam vertitur oratio » (can. 934, § 2).

(31) Interrogata S. C. Indulg. « utrum ad lucrandam indulgentiam plenariam orationi: *En ego, o bone et dulcissime Iesu etc.* concessam, necesse sit aliam orationem addere pro intentione Summi Pontificis »; die 11 april. 1840 respondit: « *Negative* » (*Decreta auth.*, n. 281).

Verum ex declaratione Pii IX diei 31 iul. 1858 necesse est, ut fideles per aliquod temporis spatium, etiam minimum, iuxta mentem R. Pontificis pie orent.

In *Raccolta di orazioni e pie opere etc.* (Roma, 1898, p. 155), quae ex decreto S. C. Indulg. diei 23 iul. 1898, « uti genuina et authentica Sylloge indulgentiarum... ab omnibus est retinenda », dicitur requiri, ut aliqua prex recitetur « secondo l'intenzione del Sommo Pontefice ».

(32) Cfr. Noldin, III, n. 322; Vermeersch, III, n. 632.
(33) Cfr. S. Alph., VI, n. 538; Beringer-Steinen, I, 1301; Mocchegiani, *Collect. indulg.*, n. 187; Ball.-Palm., V, n. 796.
(34) S. C. Indulg., 12 iul. 1847, ad 3; *Decreta auth.*, n. 344.

Antiquo iure, sola conditio fidelitatis postulabatur ut essentialis (35). Nunc versio typis edita testimonium *S. Poenitentiariae* vel competentis *Ordinarii* de fidelitate versionis ferre debet. Verum sufficere arbitramur ut *manuscripta* versio sit fidelis: de tali enim huiusmodi testimonia peti non consueverunt (36).

Datur unica exceptio. Indulgentiae recitationi officii parvi B. M. V. adnexae, si officium recitatur in idiomate diverso, non autem in lingua liturgica latina, *pro privata tantum recitatione* acquiruntur, non vero pro publica recitatione (37).

5. Preces recitandae sunt *peculiari modo*, v. g. *genibus flexis*, si concedens illum expresse praescripserit. Ita ex. gr. oratio *Sacrosanctae* (cum *Pater* et *Ave*) recitanda est *genibus flexis*, excepto casu infirmitatis vel gravioris momenti, aut aliam causam rationabilem.

Necesse non est, ut *immediate* post divinum officium recitetur; indulgentia acquiritur, licet aliquod temporis intervallum (plures horae) intercedat inter divinum officium et hanc orationem. Quae, ex concessione Leonis X, id efficit, ut defectus et culpae in officio recitando ex humana fragilitate contractae indulgeantur.

Ad hunc finem obtinendum satis est, ut oratio *semel* in fine *totius* officii recitetur.

6. Sufficit *a*) *cum socio* praescriptam orationem alternis partibus recitare, aut *b*) eam *mente prosequi*, dum ab alio recitatur, v. g. actus consecrationis (can. 934, § 3).

7. *Muti* autem indulgentias *publicis* precibus annexas lucrantur, si, una cum ceteris fidelibus in eodem loco orantibus, mentem ac pios sensus ad Deum attollant; *privatas* vero orationes satis est ut mente recolant, signisve effundant, vel *oculis* percurrant (can. 936).

Atque etiam *mutilatis* provisum est, qui non possint corporalem actum peragere, interdum una cum recitatione praescriptum. Satis est ut preces fundant (38).

Declaratum fuit mutilatos, qui signo crucis se munire vel genua flectere nequeunt, indulgentias lucrari quae signo crucis adnectuntur, si solum dicant *In nomine Patris* etc.; item et quae signo cruci cum aqua *benedicta* concessae sunt, ab ipsis pariter acquiri, si solum dicant *In nomine Patris* etc. et simul *tangant* aquam benedictam.

8. Quaevis autem *additio*, *detractio* vel *interpolatio* tollit indulgentiam alicui peculiari preci assignatam (can. 934, § 2).

(35) S. C. Indulg., 30 sept. 1852; 29 dec. 1864; *Decreta auth.*, nn. 361, 415.
(36) Nobiscum Vermeersch, III, n. 631.
(37) S. C. Indulg., 13 sept. 1888; 18 aug. 1903.
(38) S. Poenit., 22 oct. 1917; *A. A. S.*, IX, p. 539.

Sic cantatae Litaniae B. M. V. in quibus vel semel tantum recitatur *Kyrie eleison*, vel singulis enumeratis titulis non respondent singula *Ora pro nobis*, indulgentiis lucrandis non sufficiunt (39).

S. Poenitentiaria die 26 nov. 1934 declaravit indulgentias cessare non ob quamlibet additionem, detractionem vel interpolationem, sed solum propter eam, quae earundem indulgentiarum *substantiam* alteret (*A. A. S.*, XXVI, p. 643).

De more interponendi in medio *Ave Maria* brevem mysterii meditandi enuntiationem, haec dicenda:

S. Poenitentiaria ab oratore privatim interrogata utrum consuetudo ista posset necne servari et *propagari*, intactis indulgentiis SS. Rosarii, 27 iul. 1920, respondit *Negative*.

Verum deinde 22 ian. 1921, declaravit nullo modo revocatum esse indultum 1859 quo Pius IX, pro locis ubi mos iam invaluerit, indulserat ut fideles tali ratione rosarium recitantes eiusdem indulgentias lucrari possent.

Ac praeterea, ipsa supplicante, Benedictus Pp. XV indultum ita extendit ut prosit omnibus qui, in quibuslibet locis, SS. Rosarium secundum istum morem recitare consueverint (40).

Secluso indulto, censemus rem definiendam esse ex mente orantis. Praesumitur autem ipsum velle angelicam salutationem integram et intactam servare, et mere, post mediam salutationis angelicae partem, quasi moram quandam interponere per quam mysterium vel partem mysterii recordetur. In isto casu, nullum indulgentiis periculum gigni videtur.

Nonne, in re graviori baptismi, admittunt valere baptismum collatum his verbis: « Ego te baptizo in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti et Beatae Virginis », dummodo nolit baptizans B. Virginem cum SS. Trinitate connumerare, sed mere, post formam sacramenti, eius opem implorare ut quasi ratum habeat baptismum iam collatum? (41).

9. Preces recitandae interdum dicuntur ab iis qui saltem *corde contriti* sint, i. e. qui in statu gratiae versantur, et poenarum remissionem obtinere possunt, quia sufficiens contritio culpam delevit.

Vox *saltem* excludit necessitatem recurrendi ad poenitentiae sacramentum.

669. Quoties indulgentia acquiri possit. — 1. De indulgentia *toties quoties*, quae pluries acquiri potest, infra speciatim dicetur (n. 689).

2. Indulgentia *plenaria*, nisi aliud expresse cautum sit, acquiri potest semel tantum in die, licet idem opus praescriptum pluries ponatur (can. 928, § 1).

(39) S. Poenit., 21 iul. 1919; *A. A. S.*, XII, p. 18.
(40) *A. A. S.*, XIII, p. 163.
(41) Cfr. Cappello, I, n. 143; Vermeersch, III, n. 631.

Agitur de indulgentia plenaria adnexa alicui peculiari operi praestando aut recitationi alicuius determinatae orationis. Qui plura opera ponit aut plures preces recitat, quae adnexam habent indulgentiam plenariam, eas omnes uno eodemque die acquirere valet.

3. Indulgentia *partialis*, contra, nisi aliud expresse cautum sit, saepius per diem potest acquiri, eodem opere repetito (can. 929, § 2). Id valet de pluribus precibus, invocationibus, iaculatoriis etc., quae repeti possunt, atque ita indulgentia toties potest lucrifieri, quoties idem opus seu oratio repetitur.

670. Facultas commutandi opera iniuncta. — Can. 935 statuit: « *Pia opera ad lucrandas indulgentias iniuncta, confessarii possunt in alia commutare pro iis qui, legitimo detenti impedimento, eadem praestare nequeant* ».

1° Ratio et mensura commutationis est *impedimentum*, ita ut si hoc non exsisteret, invalida foret commutatio (cfr. can. 84, § 1). In dubio utrum impedimentum sufficiens sit, commutatio licita et valida est (cfr. can. 84, § 2).

2° Consideratur *omnis* confessarius, et quidem confessarius in loco ubi fit commutatio, ac pro ea tantum classe personarum, pro quibus commutatio conceditur. Quare approbatus pro viris tantum, pro iis dumtaxat commutare valet.

Impedimenta possunt esse physica vel moralia, cuiuslibet generis. Ea vero moraliter aestimanda sunt.

3° Commutatio respicit quascunque indulgentias et quaelibet opera, v. g. visitationem ecclesiae, preces, S. Communionem etc.

4° Num in actu confessionis tantum, an etiam extra tribunal poenitentiae possit confessarius commutare, disputatur. Probabilior sententia affirmat, id fieri posse etiam extra actum confessionis. Quae sententia certa nobis videtur, attento can. 202, § 3, cum can. 935 hanc facultatem nullatenus restringat, ut in aliis casibus (cfr. can. 1044, 2290, § 1), ad forum sacramentale, et ipsa rei natura minime exigat, ut commutatio fiat in actu confessionis.

5° Haec facultas valet etiam pro indulgentia Portiunculae, ut expresse declaravit Pontif. Comm. Codicis, 19 ian. 1940; valet quoque pro aequiparatis, ac pro ipsa indulgentia iubilaei.

6° Oportet ut obiectum seu causa indulgentiae *substantialiter* servetur, solis mutatis conditionibus. Sic usus crucifixi ad hoc benedicti substantialis est, ut Via crucis suppleri possit. Item indulgentia concessa propter communionem *frequentem*, hanc necessario supponit.

671. Quaedam speciatim attendenda circa usum coronae vel rei, cui indulgentia adnexa est. — 1. Cum agitur de indulgentiis *apostolicis*, perinde est sive coronam sive numisma sive parvam statuam habeas, dummodo rem sic benedictam *vel* tecum feras *vel* coram ea, v. g. in cubiculo, preces praescriptas, ut coronam, recites (42).

2. Ad lucrandas indulgentias *SS. Rosarii* Fr. Praedicatorum satis non est coronam manu teneri; requiritur praeterea, ut coronam volvas. Sed in communi recitatione, sufficit ut *unus* coronam volvat.

Tamen si causa laboris *manualis* vel propter aliam *rationabilem* causam, corona in manu gestari nequeat, sufficit eam *quomodocunque* deferre. *S. Poenit.* 9 nov. 1933.

Idque valet pro omnibus indulgentiis cuilibet coronae adnexis.

3. Translata possessione coronae aliusve rei indulgentiis ditatae, solae transeunt indulgentiae, quae rerum possessioni vel usui adnexae sunt, non autem quae inscriptionem in confraternitatem exigunt, si novus possessor adscriptus non est.

4. Quoad *cessationem* indulgentiarum, quae alicui rei vel loco adnexae sunt, vide n. **675** ss.

672. Dies et translatio indulgentiarum. — 1. Indulgentia plenaria concessa pro festis D. N. Iesu Christi vel pro festis B. M. V., intelligitur concessa dumtaxat pro festis calendarii *universalis* (can. 921, § 1); dum antea reservabatur festis potioribus, et solae partiales in omnibus festis calendarii universalis.

Plenaria vel partialis indulgentia pro festis *Apostolorum*, intelligitur concessa dumtaxat pro eorum festo *natali* (can. 921, § 2).

Indulgentia plenaria concessa ut quotidiana *perpetua* vel *ad tempus* visitantibus aliquam ecclesiam aut publicum oratorium, ita intelligenda est, ut *quacunque die*, sed *semel* tantum *in anno*, ab unoquoque fideli acquiri possit, nisi aliud in decreto *expresse* dicatur (can. 921, § 3).

2. Indulgentiae adnexae festis vel sacris supplicationibus aut precibus novendialibus, septenariis, triduanis, quae ante vel post festum vel etiam eius octavario perdurante peraguntur, translatae intelliguntur in eum diem, quo festa huiusmodi legitime transferantur, si *perpetua* fiat translatio *officii* cum *Missa;* vel si transferantur, etiam ad tempus tantum, *sollemnitas* et *externa celebratio* (can. 922).

Si festum transfertur ad tempus tantum et sine sollemnitate ac externa celebratione, indulgentia manet affixa diei, etiam si sit feria VI in *Parasceve* (43).

(42) Cfr. Beringer-Steinen, I, 849; Ball.-Palm., V, n. 786.
(43) S. Poenit., 18 febr. 1921; *A. A. S.*, XIII, p. 165.

Externa celebratio, nisi Missa optetur ritibus vel calendario non permissa, nullum exigit indultum, ita ut fieri possit etiam absque peculiari licentia Sanctae Sedis vel Episcopi.

673. Utrum probabilitas admittenda sit in materia indulgentiarum, et an Ecclesia suppleat. — 1. Quidam DD. censent usum probabilitatis in materia indulgentiarum non valere, siquidem, aiunt, non probabilitas, sed veritas effectum producit (44). Probabilior tamen et practice tuta est sententia contraria si agitur de probabilitate respiciente legem et facultates indulgentias concedentis, v. g. si dubitetur an Episcopus canonicam possessionem valide sit adeptus; an tempus ad quod facultas obiecta pietatis benedicendi indulgentiisque ditandi, exspiraverit, etc. Agitur quippe in tali casu de re quae unice pendet a voluntate Ecclesiae; ideoque applicandum praescriptum can. 209.

Si dubium versetur circa implementum conditionum ex parte lucrantis indulgentias, aliter videtur dicendum, quia Ecclesia supplet potestatem *in ministro*, scil. in eo qui eam exercet in fidelium utilitatem, non autem, saltem generatim loquendo, supplet conditiones requisitas *in lucrante* indulgentias. Idem dicas de ignorantia, inadvertentia, oblivione.

2. Error *communis* proprie dictus raro verificari potest in materia indulgentiarum; at si verificaretur, applicatio can. 209 non esset probabilius excludenda.

3. Quare, omnibus perpensis, dicendum Ecclesiam, secundum principium generale, supplere etiam in materia indulgentiarum defectus, *quos potest*, si qui ex usu opinionis probabilis commissi sint (45).

Articulus IV.

De cessatione indulgentiarum.

674. Indulgentiae personales. — 1. Hae indulgentiae cum ipsi personae concessae sint, ei adhaerent ac propterea per eius obitum cessant, uti privilegium personale (can. 74).

2. Per renuntiationem vero non exstinguuntur, nisi acceptata fuerit a R. Pontifice, non autem a quovis alio Praelato inferiore licet

(44) Cfr. Gury, n. 1055.

(45) Cfr. Laymann, lib. V, art. 7, cap. 6, n. 5; Diana, IV, tract. 5, resol. 18; Ball.-Palm., V, n. 778; Vermeersch, III, n. 648; De Angelis, in *Monitor Ecclesiasticus*, 1950, p. 227; Iorio, *Theol. Mor.*, III, n. 773.

ipse indulgentiam concesserit. Id enim conforme minime est disciplinae in Ecclesia vigenti: idcirco interventus Papae requiritur.

3. R. Pontifex summo iure potest *tum* acceptare huiusmodi renuntiationem *tum* indulgentias personales semel concessas, ad futurum quod attinet, v. g. privilegium altaris personale, revocare (cfr. can. 70 ss.). Quod tamen rarissime fieri solet.

675. Indulgentiae reales. — Indulgentiae coronis aliisve rebus adnexae seu indulgentiae **reales** « *tunc tantum* cessant, cum coronae aliaeve res **prorsus desinant esse** vel **vendantur** » (can. 924, § 2).

1° Igitur coronae *hodie* non amittunt indulgentias:

a) si donentur aliis aut commodentur;

b) si desinant esse *ex parte* dumtaxat, non autem totaliter;

c) si chorda rumpitur et grana denuo nectuntur, nec refert quo ordine reponantur: subiectum enim indulgentiae sunt grana;

d) si pauca tantum grana amittuntur (5 vel 6), et alia substituuntur;

e) si quis pro corona aut alia re accipiat aliquid non tanquam pretium, sed *ex titulo eleemosynae:* deest enim venditio;

f) si pauci globuli aliis substituantur, id non tollit indulgentias, imo censentur iidem ea accessione benedicti, ita ut omnes possint hoc modo, absque detrimento indulgentiarum, successive mutari.

2° Indulgentiae apostolicae habendae sunt ut mere *reales* (1), ideoque etiam iisdem hae normae applicantur.

3° Si quis rem benedictam et indulgentiis ditatam *vendit* aut *emit*, agit contra prohibitionem Ecclesiae, quae statuit tunc ipso facto cessare indulgentias, etsi pretium propter indulgentiam minime augeatur.

Tamen coronae, cruces etc. indulgentias non amittunt, si quis illas emens ipsi venditori earum benedictionem *nomine suo* curandam committit, etsi pretium et expensae transmissionis demum solvat, quando res iam benedictae sibi traduntur (2).

4° Si crucifixi imago in duas partes frangitur, indulgentia non cessat, quia res *prorsus esse* non desinit (3); idque praesertim affirmandum est, si partes ita uniri possint, ut iterum imago crucifixi haberi queat.

Si *plerique* globuli coronae amittantur, indulgentiae *coronae* cessant, at globuli qui supersunt adhuc servant indulgentias quae ipsis immediate adnexae

(1) S. Poenit., 18 febr. 1921; *A. A. S.*, XIII, p. 164.

(2) S. C. Indulg., 10 iul. 1896.

(3) Aliter affirmat Noldin, III, n. 314. Sed immerito, perspecto can. 924, § 2.

sunt: quaedam enim indulgentiae adnexae censentur coronae qua tali, quaedam imo pleraeque globulis ipsis.

5° Palam est, coronam aliamve rem benedictam et indulgentiis ditatam has amittere non posse ex renuntiatione possessoris, cum ipsi *rei* inhaereant independenter a voluntate personae quae rem possidet.

676. Indulgentiae *reales* concessae alicui *coetui*, v. g. confraternitati, cessant exstincto penitus coetu sive persona morali cui erant adnexae. Sed persona moralis non exstinguitur, nisi *vel* a legitima auctoritate supprimatur, *vel* si per centum annos completos esse desierit; et in uno socio superstite permanere censetur, adeo ut in ipsum recidat ius omnium sociorum (can. 102).

1° Persona privata sive membrum communitatis nequit profecto renuntiare indulgentiis communitati concessis; imo ne ipsa quidem communitas seu coetus valet iisdem renuntiare, quia renuntiatio in tali casu cederet in Ecclesiae et aliorum praeiudicium (cfr. can. 72, §§ 3, 4).

R. Pontifex nunquam solet huiusmodi renuntiationem acceptare aut tales indulgentias reales directe revocare.

2° Piae uniones ab Ordinario approbatae, licet personae morales non sint, deficiente formali erectionis decreto, capaces tamen sunt obtinendi gratias spirituales ac praesertim indulgentias (can. 708).

Huiusmodi piae uniones sunt personae collectivae *publicae*, et quidem *mixtae*, quatenus participant de natura personae mere collectivae simulque etiam de natura personae moralis, quatenus a lege capaces censentur obtinendi gratias et privilegia (4).

Quando istae piae uniones exstinguuntur *vel* per suppressionem factam a legitima auctoritate ecclesiastica, *vel* per obitum omnium et singulorum membrorum, cessant indulgentiae, quae iisdem concessae fuerant.

677. Indulgentiae locales. — Hae cessant, si ecclesia vel oratorium, cui adnexae sunt, **penitus destruitur,** nisi intra quinquaginta annos iterum aedificetur in eodem vel fere eodem loco et sub eodem titulo (can. 924, § 1, coll. cum can. 75) - (5).

1° Ut ecclesia in eodem fere loco aedificari censeatur, necesse est, novum aedificium *parum* tantum a veteri distet, v. g. viginti aut triginta passibus (6).

(4) Cfr. Cappello, *Summa iuris publ. eccl.*, n. 55.
(5) S. C. Indulg., 9 aug. 1843, 7 iul. 1905.
(6) S. C. Indulg., 29 mart. 1886.

2° Cum agatur de causa favorabili, dicendum est, sufficere ut intra quinquaginta annos aedificatio ecclesiae fieri coepta sit (7).

3° Haec reviviscentia, ante Codicem, admittebatur *sine ulla limitatione* pro altari, si, post destructionem, novum eodem loco et sub eodem titulo aedificaretur.

Quod principium etiam hodie vigere censemus.

Articulus V.

De quibusdam indulgentiis in specie.

678. Benedictio papalis. — 1. Ea est quam Romanus Pontifex ipse vel alii eius nomine dant. Secundum se est *sacramentale*, cui saepe, non tamen semper, indulgentia plenaria adnectitur.

Quare qui facultatem postulat hanc benedictionem conferendi, expressam indulgentiae mentionem exquirere debet. Quoties tamen benedictio Pontificis non mere mittitur, sed praescripto *Ritualis Rom.* ritu confertur, plenaria indulgentia adnexa censetur.

2. Codex nunc (can. 914) concedit ut benedictionem papalem cum indulgentia plenaria, secundum praescriptam *Ritualis* formam, impertire possint Episcopi in sua quisque dioecesi, *bis* in anno: in sollemni die Paschatis, et alio die festo sollemni, ab ipsis designando, etiamsi Missam sollemnem non celebraverint, sed eidem tantum astiterint.

Hodie Episcopi residentiales *ter* in anno ex decreto S. Poenit. 20 iun. 1942 impertire valent benedictionem papalem cum indulgentia plenaria.

Pontif. Commissio Codicis die 17 febr. 1930 declaravit, Episcopum, plures habentem regendas dioeceses, in earum altera benedictionem papalem Paschati Resurrectionis adnexam, de qua in can. 914, iure proprio in aliam diem transferre non posse.

Abbates autem vel *Praelati nullius*, *Vicarii* et *Praefecti Apostolici*, etiamsi episcopali dignitate careant, id possunt in suis territoriis *duobus* ex sollemnioribus diebus per annum (can. 914; 20 iun. 1942).

Qui facultate gaudet impertiendi benedictionem papalem cum indulgentia plenaria, potest eandem sibi ipsi lucrari. *S. C. Indulg.* 20 maii 1896.

(7) Nobiscum etiam Vermeersch, III, n. 641.

Id valet etiam de benedictione papali *tertiariorum*, dummodo et ipse minister sit tertiarius vel religiosus de eadem familia religiosa. *S. C. Indulg.* 1 febr. 1905.

Controvertitur, an qui habet facultatem concedendi indulgentias, possit semper eas sibi ipsi lucrari.

Probabilius affirmandum, quia nec intrinsece nec extrinsece id repugnat.

3. *Regulares* qui simili privilegio (i. e. impertiendi benedictionem istam extra missiones vel adiuncta huiusmodi) fruuntur, eodem uti nequeunt nisi in suis ecclesiis et in ecclesiis monialium vel tertiariorum suo Ordini legitime aggregatorum, nec eodem die et loco quo Episcopus eam conferat (can. 915).

Nomine *loci* intelligitur civitas, oppidum (1).

Benedictio *papalis* cum indulgentia plenaria, hodie conceditur a S. Pontifice universis christifidelibus etiam ope *radii*.

Utrum Episcopi aliique possint ope radii vel telephonii aut telegraphi concedere benedictionem atque indulgentiam, controvertitur. Sententia affirmativa certa videtur, cum neque intrinsece adsit ulla repugnantia neque extrinsece ulla exsistat positiva prohibitio.

Altare privilegiatum «*pro vivis et defunctis*» ita intelligendum est, ut Missa celebrari et applicari queat, cum indulgentia plenaria altaris privilegiati, sive *pro vivis* per modum *absolutionis*, sive *pro defunctis* per modum suffragii. Sed uni tantum eorum indulgentia plenaria applicari et prodesse potest. *S. C. Indulg.* 25 aug. 1897.

Indulgentia plenaria «*pro agonizantibus mediante altari privilegiato*» intelligi debet tanquam pro vivis, per modum absolutionis, quin necesse sit ut celebrans determinet cuinam velit eam applicari.

Formula pro regularibus reperitur in *Rituali Romano* (2), ibique benedictio danda dicitur verbis «*Benedicat vos omnipotens Deus*» etc.

Citato can. 915 non attinguntur benedictiones papales quae v. g. in fine missionis religionis religiosis missionariis permittuntur.

De his S. R. Congr. 11 maii 1911, hunc ritum ac formulam dedit: Unicum signum crucis cum crucifixo, adhibita formula: «*Benedictio Dei omnipotentis* etc.».

Licet tamen uti quoque formula *Ritualis* (3).

679. Indulgentiae Apostolicae seu Papales. — 1. Hae sunt quae, secundum elenchum initio cuiuslibet Pontificatus promulgari solitum, adnectuntur rebus eo fine benedictis a R. Pontifice vel ab eo qui potestatem accepit.

(1) Breve Leonis XIII, 2 iul. 1882.
(2) Tit. VIII, cap. 32.
(3) Beringer-Steinen, I, 799, II, 506, 507.

2. Inter has reperitur indulgentia plenaria in articulo mortis, propter quam res istae dicuntur benedictae indulgentia *bonae mortis*.

3. Ad indulgentias lucrandas sufficit res illas possidere vel in propria persona vel in domo propria, et coram iis preces praescriptas recitare, etiamsi agatur de corona (4).

4. Uno eodemque ex operibus in elencho indulgentiarum apostolicarum recensitis plures indulgentiae acquiri possunt (5).

680. Altare Gregorianum et privilegiatum. — 1. Nomine altaris *Gregoriani* venit altare privilegiatum *S. Gregorii* quod in Ecclesia montis Coelii exstat, atque ob liberationem monachi Iusti, peculiari titulo ad divinam acceptationem donatum censetur.

2. Speciali ista efficacia (non valore Missarum plurium) altare Gregorianum aequivalet tricenario Gregoriano (6).

Ipsa peculiaris efficacia aestimationi ab Ecclesia factae et S. Gregorii intercessioni tribuenda est (7).

Fuerunt etiam concessa altaria privilegiata *ad instar Gregoriani;* quod hodie non amplius conceditur post resp. *S. Officii*, 11-12 dec. 1912, ad VII (8).

3. Episcopi, Abbates vel Praelati *nullius*, Vicarii et Praefecti Apostolici ac Superiores maiores religionis clericalis exemptae, possunt designare et declarare unum altare privilegiatum quotidianum perpetuum, dummodo aliud non habeatur, in suis ecclesiis cathedralibus, abbatialibus, collegiatis, conventualibus, paroecialibus, quasi-paroecialibus, non autem in oratoriis publicis vel semi-publicis, nisi sint ecclesiae paroeciali unita seu eiusdem subsidiariis (can. 916).

Facultas ista amplissima lateque interpretanda.

Qui concedit huiusmodi privilegium, potest illud concedere *in perpetuum vel ad tempus, quotidianum* vel *non*.

Inscriptio altari apponenda est: *Altare privilegiatum* (can. 918).

Die commemorationis omnium fidelium defunctorum, omnes Missae gaudent privilegio altaris huiusmodi (can. 917).

Vide plura in *De sacramentis*, I, n. 760 ss.

681. Indulgentia plenaria in articulo mortis. — 1. Haec indulgentia *variis titulis* obtinetur:

1° *Ex benedictione apostolica*, quam nunc quivis sacerdos as-

(4) Id manifesto liquet ex documentis apostolicis concessionum.
(5) S. Poenit., 14 iun. 1922; *A. A. S.*, XIV, p. 394.
(6) De *Missis Gregorianis*, vide Cappello, I, n. 769.
(7) S. C. Indulg., 15 mart. 1884. Cfr. Beringer-Steinen, I, 675 ss.
(8) *A. A. S.*, V, p. 33.

sistens infirmis conferre potest (can. 468, § 2), danda, sub poena nullitatis, secundum formulam Benedicti XIV « *Pia Mater* » (4 apr. 1747), *Rituali R.* insertam, infirmis qui eam petunt, vel qui verisimiliter eam petiissent aut qui saltem signa contritionis dederunt, non autem excommunicatis et impoenitentibus.

Semel tantum in eodem morbo danda est, etiamsi pluribus titulis ius ad eam habeatur, vel in statu peccati recepta sit.

2° Propter frequentem invocationem nominis Iesu, frequentem recitationem actuum fidei, spei, caritatis; vel orationis « *Angele Dei* ».

3° Propter acceptationem mortis secundum formulam Pii X (9).

4° Propter ascriptionem plerisque confraternitatibus.

5° Propter possessionem rei cui indulgentiae apostolicae adnexae sunt.

6° Propter personalem concessionem a S. Pontifice. Is tunc *cupit* usum formulae benedictinae a sacerdote quem infirmus rogaverit.

2. Per se tamen in omnibus casibus 2°, 3°, 4°, 5°, 6°, nullius ministerium vel applicatio sunt essentialia.

3. Indulgentia plenaria in articulo mortis impertienda est etiam pueris nondum forte ad primam communionem admissis, dummodo rationis capaces sint (10).

4. **Conditiones** plerumque sunt ut infirmus sacramenta recipiat, vel, si id fieri nequeat, perfecte conteratur, et praesertim ut resignato animo mortem acceptet de manu Dei, atque ore, si potest, sin minus corde, nomen Iesu invocet.

Rem autem apostolica indulgentia munitam debet infirmus *secum* habere, i. e. non necessario collo appensam, brachio obvolutam vel in manu, sed vel in lecto vel iuxta ipsum, etiamsi non recordetur rem ibi esse (11).

Indulgentia plenaria in articulo mortis concedenda est etiam iis, qui culpabiliter non fuerunt ab initio morbi sacramentis refecti, subitoque vergunt ad interitum (12).

5. Indulgentia ista effectum suum *in ultimo* vitae momento sortitur. Si convalescat infirmus, differtur in verum mortis articulum.

(9) Formula haec est: « Domine Deus meus, iam nunc quodcumque mortis genus prout Tibi placuerit, cum omnibus suis angoribus, poenis ac doloribus de manu tua aequo ac libenti animo suscipio ». *A. S. S.*, XXXVI, 637.

(10) S. C. Indulg., 9 iul. 1832; S. R. C., 16 dec. 1826, ad 4; *Decreta auth.*, n. 2650.

(11) Etiam homo *sanus* apostolicas indulgentias lucratur, si penes se vel in proprio cubiculo rem reservat et praescriptas conditiones adimplet. Cfr. n. **679**, 3.

(12) S. C. Indulg., 23 sept. 1775 ad 5; *Decreta auth.*, n. 237.

Plures autem tituli indulgentiae istius id efficiunt ut infirmus, magis ad optimos actus excitatus, ad indulgentiam istam semel lucrandam melius disponatur.

682. Peculiares quaedam indulgentiae. — 1. Pius XI benigne concedere dignatus est ut clerici *in sacris* constituti, qui integrum divinum officium, quamvis in partes distributum, coram SS.mo Sacramento sive publicae adorationi exposito, sive in tabernaculo asservato, recitaverint, indulgentiam plenariam, suetis conditionibus, lucrari valeant. *S. Poenit.* 23 oct. 1930.

Eadem concessio extensa est ad moniales aliasque pias mulieres in communitate viventes, quae ex proprii instituti constitutionibus, tenentur ad quotidianam officii recitationem. *S. Poenit.* 5 dec. 1930.

Praedictus favor extensus fuit ad eosdem clericos *in sacris* constitutos, qui divinum officium in alias preces commutatum rite obtinuerint, si eiusmodi preces coram SS. Sacramento ut supra devote recitaverint. *S. Poenit.* 7 nov. 1932.

Qui non integrum officium, sed *in parte* tantum coram SS. Sacramento recitaverint, lucrantur indulgentiam 500 dierum pro unaquaque hora canonica. *S. Poenit.* 18 maii 1933.

Verba « *coram SS. Sacramento* » videntur verificari etiam si quis recitet in choro vel a latere ecclesiae, seu in loco a quo tabernaculum SS. Sacramenti non conspicitur, sed nihilominus praesens revera est. Item qui recitat ad quodlibet altare, eo praecise tempore, quod a consecratione ad communionem decurrit.

2. Qui coram SS. Sacramento, publice exposito vel in tabernaculo asservato, *tertiam* partem Rosarii (seu 5 decades) recitaverint, lucrantur *toties quoties* indulgentiam plenariam, dummodo confessionem peregerint et ad S. communionem accesserint. *Pius XI* 4 sept. 1927.

Ista indulgentia potest simul acquiri cum aliis coronae forte adnexis, si recitatio fiat cum corona benedicta iisque ditata.

3. « Omnes christifideles, qui vel proprio horae momento... vel cum primum postea potuerint, precationem *Angelus Domini* cum statuta oratione, aut pro temporis ratione antiphonam *Regina coeli* item cum usitata oratione, aut demum *quinque* salutationes angelicas *Ave Maria* pie recitaverint, *partialem* decem annorum indulgentiam *toties* lucrari posse, *quoties* pium hoc exercitium saltem corde contrito perfecerint, atque *plenariam* indulgentiam statis conditionibus, si id per integrum mensem peregerint ».

Oratio (*Oremus* cum versiculis) hodie, aliter quam olim, est recitanda.

Tres *Gloria Patri* in fine non sunt necessario recitandi.

4. Indulgentia « toties quoties » dicta, qua muniuntur imagines Christi crucifixi, significat non solum imaginis possessorem, sed quoslibet fideles indulgentiam plenariam lucrari posse, qui in *articulo mortis* eam osculati fuerint vel quomodocunque tetigerint, dummodo confessi ac sacra communione refecti, vel, si id facere nequiverint, saltem contriti, SS. Iesu nomen ore, si potuerint, sin minus corde, devote invocaverint et mortem tanquam peccati stipendium de manu Dei patienter susceperint (13).

5. Dicitur *Pius X* ampliorem concessionem interdum fecisse, ut quot vicibus figeretur osculum vel actus renovaretur, toties titulus indulgentiae plenariae poneretur.

Quidquid sit de huiusmodi concessione amplissima, hodie non exsistit, cum revocata fuerit.

683. Via Crucis. — 1. Exercitio *Viae Crucis* adnexae sunt omnes indulgentiae visitantibus stationes *Ierusalem* concessae.

Quaenam sint istae indulgentiae hodie scimus (huc usque ignotum erat) ex decreto *S. Poenitentiariae* diei 20 oct. 1931 (*A. A. S.*, XXIII, p. 522).

Indulgentiae sunt istae:

1° Indulgentia *plenaria* toties quoties lucranda ab iis qui pium exercitium peragunt;

2° « Aliam *plenariam* pariter indulgentiam si *eodem die* quo memoratum pium exercitium peregerunt, vel etiam si *infra mensem* ab eodem *decies* peracto ad sacram Synaxim accesserint;

3° « Indulgentiam *partialem* decem *annorum* totidemque *quadragenarum* pro *singulis* stationibus, si forte inceptum exercitium, quavis rationabili causa ad finem non perduxerint ».

2. Indulgentiae adhaerent *crucibus*, quae *ligneae* esse debent.

3. Erecta iam Via Crucis, indulgentiae manent:

1° Si tabulae removentur et in earum loco novae appenduntur, vel solae cruces remanent: his enim solis indulgentiae adnectuntur (14).

2° Si minor pars crucium renovatur (15). Igitur si dimidia saltem pars crucium benedictarum periit vel *eodem tempore*, non successive, renovata est, indulgentiae pereunt.

(13) Cfr. declar. S. C. S. Off., 11 iun. 1904; 23 iun. 1929.
(14) S. C. Indulg., 13 nov. 1837; *Decreta auth.*, n. 258.
(15) S. C. Indulg., 30 ian. 1839; *Decreta auth.*, n. 270.

3° Si una vel altera aut plures, infra dimidiam partem, removentur a pariete. Si vero omnes *simul*, vel dimidia pars ad tempus removentur, fideles eo tempore lucrari nequeunt indulgentias in alio loco in quo appensae sunt; sed easdem iterum lucrabuntur, quando in pristinum locum referentur (16).

4° Si cruces de loco in locum in eadem ecclesia mutantur (17).

Nova erectione opus est, si *Via Crucis* a loco removetur ubi canonice erecta fuit et *in alium locum* stabiliter transfertur (18).

Si autem in *eodem* loco renovandae sint cruces, sufficit earum benedictio a sacerdote competenti facultate peracta, dummodo praesumi possit consensus eorum quorum interest (19).

4. Ad lucrandas indulgentias, in obeunda *Via Crucis*, haec servari debent:

1° Singulae stationes singillatim *per se* visitari debent, ubi nullum adsit impedimentum. Igitur *transeundum est* ab una statione ad aliam, quantum sinit aut multitudo personarum quae eas visitant, aut angustia loci ubi sunt erectae.

Neque possunt fideles indulgentias lucrari *sine corporis motu* de loco in locum, etiam cum ecclesia repleta et compressa est devotis (20). Tamen si motus iste perturbationem excitare possit, ad *publicum* exercitium Viae Crucis, sufficit ut unoquoque de populo suum locum tenente, sacerdos (clericus, religiosus) cum duobus clericis sive cantoribus, ac forte etiam solum, circumeat, et, sistens in qualibet statione, ibi recitet consuetas peculiares preces, ceteris alternatim respondentibus (21). Potest quoque sacerdos preces recitaturus in pulpito aliove loco consistere, dummodo alter sacerdos (clericus, religiosus) stationes visitet ea ratione qua dictum est.

Quod valet, generatim loquendo, etiam si exercitium Viae Crucis fiat in oratoriis religiosarum et ipsa religiosa preces recitet.

Si ecclesia ita sit repleta et compressa devotis, ut motus corporis de loco in locum omnino impossibilis exsistat, censemus indulgentias nihilominus acquiri, positis ponendis, ubi motus quidam ponatur, quamvis non de loco in locum.

2° Quatuordecim stationes visitari debent sine *notabili*, vel *morali interruptione*. Etiam sat diuturna interruptio per actionem religiosam, v. g. ad audiendam Missam, ad sumendam Eucharistiam, ad confessionem peragendam etc., non obest (22).

(16) S. C. Indulg., 20 iun. 1836; 20 sept. 1839; *Decreta auth.*, nn. 257, 275.
(17) S. C. Indulg., 22 aug. 1842, ad 4; *Decreta auth.*, n. 311.
(18) S. C. Indulg., 30 ian. 1839; *Decreta auth.*, n. 270.
(19) S. C. Indulg., 11 ian. 1896.
(20) S. C. Indulg., 26 febr. 1841; *Decreta auth.*, n. 287.
(21) S. C. Indulg., 6 aug., 1757; *Decreta auth.*, n. 210.
(22) S. C. Indulg., 16 dec. 1760; *Decreta auth.*, n. 223.

Aliter dicendum, si per actionem profanam Via Crucis interrumpatur: deest enim unio moralis.

3° Fideles *meditari* debent, licet breviter, passionem D. N. I. Christi (23).

Non requiritur autem ut singularum stationum argumentum meditando consideretur, neque ut actus contritionis eliciatur, vel orationes vocales recitentur, neque dicantur versiculi *Adoramus te Christe*, nec tandem ut confessio et communio peragantur, sed sufficit status gratiae.

Meri consilii est recitatio unius *Pater* et *Ave* ad singulas stationes vel sexies *Pater et Ave* in fine Viae Crucis.

Quae et **quot** indulgentiae huic exercitio concessae sint, distincte dicere non licet, « quia pluries innotuit, indulgentiarum veritatem, sive ex inadvertentia aut aequivocatione sive ex devotionis aestu, alterari et confundi » (24). Ita ante praefatum *S. Poenit.* decretum diei 20 oct. 1931.

684. Imago crucifixi. — 1. Ista imago a competente sacerdote munitur interdum indulgentiis *Viae Crucis*. Solo signo crucis benedicitur.

2. Viam Crucis tamen non supplet nisi pro impeditis morbo, vel difficultate adeundi locum ubi sint stationes (25).

3. Opus non est ut hoc impedimentum physicum sit, ut contingit v. g. carceratis, aegrotantibus etc.; sed sufficit impossibilitas moralis, imo incommodum mediocriter grave seu motivum vere rationabile, quacunque ex causa proveniat, ut si quis iter instituit, procul ab ecclesia moratur, etc.

En recens *S. Poenitentiariae* decretum diei 25 mart. 1931:

« Per recitationem viginti Pater, Ave et Gloria, absque gravi incommodo vel difficultate peragere valeant (infirmi), omnes et singulas indulgentias, eidem pio exercitio (*Viae Crucis*) quomodocumque adnexas, lucrari possint, vel osculando vel etiam tantum intuendo, cum affectu et animo contrito, in aliquem Crucifixum ad hoc benedictum, eis vel a sacerdote vel ab aliqua alia persona exhibitum, et recitando brevem aliquando orationem vel precem iaculatoriam in memoriam Passionis et Mortis Iesu Christi D. N. » (26).

Si e pluribus personis impeditis una tantum imaginem huiusmodi habet, reliquae easdem indulgentias lucrari valent, dummodo, ceteris curis semotis, se rite componant pro pio exercitio Viae Crucis per-

(23) Monita Clem. XII, 3 april. 1731, n. 6.
(24) *Ibidem*, n. 9.
(25) Cfr. *A. A. S.*, X, p. 31.
(26) *Acta Apost. Sedis*, XXIII, p. 167.

agendo cum persona quae una tenet crucifixum. Id *Leo XIII* indulsit die 19 ian. 1884.

Preces pro personis, quae gravi infirmitate praepediuntur quominus *vicies* Pater, Ave et Gloria recitent, commutari possunt.

685. Corona seu Rosarium B. M. V. — 1. Plures sunt coronae B. M. V., quae semper indulgentiis adnexis, quandoque etiam recitationis ritu, differunt.

Sunt autem praecipue:

1° **Rosarium quinque decadum,** cui eae quae *Indulgentiae Apostolicae* dici solent adnexae sint, sive ab ipso R. Pontifice sive a sacerdote qui eas obiectis pietatis, scil. rosariis, crucibus, crucifixis, parvis statuis, numismatibus, adnectendi facultatem accepit. De his vide n. **679.**

Nomine *Rosarii*, proprie et stricte loquendo, intelligitur integrum seu quindecim decadum.

Non est necesse ut quis *quinque* decades seu coronam continua recitatione persolvat, sed decades omnes et singulae separari possunt, dummodo integrum rosarium vel saltem corona intra diem *absolvatur*. *S. C. Indulg.* 8 iul. 1908.

2° **Rosarium ordinarium** seu **Dominicanum.** Istud quindecim decadibus constat et potissimum a PP. Dominicanis benedici solet.

3° **Rosarium sex decadum,** quod **S. Birgittae** nuncupari solet, et potissimum a Canonicis Regularibus SS. Salvatoris Lateranensibus benedicitur.

Saepe autem, ex speciali S. Sedis concessione, uberes indulgentiae quae a praefato rosario dici solent S. Birgittae, adnecti possunt solitis quinque decadum coronis.

Attendendum autem, in fine cuiusque decadis addendam esse recitationem *Symboli Apostolici* ab iis qui eas indulgentias rosario ordinario adnexas lucrari velint (27).

4° **Rosarium Ordinis S. Crucis** seu **Crucigerorum.** Eminet istud rosarium indulgentia quingentorum dierum, pro singulis *Pater* vel *Ave*, etiam sine intentione reliquam rosarii partem recitandi.

Hanc indulgentiam authenticam declaravit *S. C. Indulg.* 15 mart. 1884.

2. **De his variis coronis pauca,** inter multa, **animadvertenda** censemus:

1° Ut quis indulgentias cuiuslibet rosarii lucretur, exceptis indulgentiis apostolicis, necesse est ut illud orando *manu teneat.*

(27) S. C. Indulg., 15 maii 1886.

Pro rosario Dominicano, non pro reliquis, concessum est a Pio IX (22 ian. 1858) ut personae omnes quae in eo recitando, ceteris curis semotis, se iungunt personae quae huiusmodi rosarium habet et manu tenet, easdem indulgentias lucrentur ac si singulae huiusmodi rosarium manu tenerent.

De hac concessione declaratum est: « Fidelibus ab iis tantum occupationibus exterioribus esse abstinendum, quae internam attentionem impediunt ac devotam rosarii recitationem pro lucrandis indulgentiis praescriptam » (28).

Hodie attendendus favor universim et generaliter concessus (cfr. n. **671, 2**).

2° Pro solis indulgentiis rosarii Dominicani necessaria est *meditatio* mysteriorum vitae, passionis et resurrectionis D. N. I. C.

3° Ad lucrandas indulgentias rosarii Dominicani non iam necesse est ut saltem quinque decades *tractu moraliter uno* recitentur, sed separari possunt decades, modo intra diem absolvantur (29).

Num simile quid statuatur circa indulgentias Apostolicas et Sanctae Birgittae, non plane liquet (30). Verius affirmandum.

4° Possunt *uni eidemque coronae plures* ex praefatis indulgentiis adnecti; quod pariter valet de aliis obiectis devotionis, v. g. pro crucifixis.

Verum ad singulas lucrandas renovanda sunt opera iniuncta iterabilia, v. g. precum recitatio.

Attamen Pius X, sub quibusdam tamen conditionibus, et non pro omnibus universim fidelibus, concessit fruitionem simultaneam indulgentiarum *Rosarii Dominicani* et *Crucigerorum*, ita ut fideles, habentes prae manibus aliquam ex coronis benedictis *cum* a patribus ordinis Praedicatorum *tum* a patribus Crucigeris vel a sacerdotibus ad id facultate praeditis, cumulare valeant indulgentias, at solum in rosarii mariani recitatione (31).

5° Coronae et res quaecunque indulgentiis ditatae *omnino gratis* tradi debent fidelibus, ita ut si quid venditionis seu permutationis titulo requiratur vel accipiatur, *indulgentiae amittantur* (can. 924). Cfr. n. **675**.

686. Scapulare. — 1. Scapulare **B. M. V. de Monte Carmelo** omnium scapularium antiquissimum et celeberrimum est, quod in maiore sua forma a Religiosis Carmelitis, in minore a ceteris fidelibus gestari solet.

(28) S. C. Indulg., 13 nov. 1893.
(29) S. C. Indulg., 8 iul. 1908.
(30) Ball.-Palm., V, n. 821 ss.
(31) S. C. Indulg., 11 iun. 1907.

Huic, praeter multas indulgentias, adnexa est, *ut pie creditur*, duplex promissio a B. M. V. pro omnibus qui istud ad mortem usque gestaverint: altera, quam ab ea sibi apparente audivit B. Simon Stock, *eos aeternum non passuros incendium;* altera, quam ab ea pariter sibi apparente didicit, et in Bulla edita 3 martii 1322 quae *Ioanni XXII* tribuitur (cuius authenticitas a nonnullis negatur), eos quam primum, praesertim sabbato post mortem suam, e purgatorio liberatum iri.

Hoc posterius **privilegium Sabbatinum** dici solet.

2. Scapulari Carmelitano recentius plura alia accessere, inter quae, ob indulgentias adnexas, eminent scapularia *Immaculatae Conceptionis*, *Pretiosissimi Sanguinis*, *SS. Trinitatis*, *Septem Dolorum B. M. V.*

Brevitatis causa quasdam tantum regulas omnibus vel pluribus ex his scapularibus communes recensebimus:

1° Ut quis lucretur indulgentias scapularibus adnexas, plerumque requiritur ut *in confraternitatem* ad quam singula pertinent, recipiatur: ita faciendum pro scapularibus *SS. Trinitatis*, *Montis Carmeli*, *Septem Dolorum* et *Immaculatae Conceptionis*.

Item qui fidelibus imponunt scapularia pro quibus simul certae confraternitati adscribendi sunt, per se tenentur ad eorum nomina in albo confraternitatis loci, vel, hac deficiente, loci vicinioris adscribenda.

Id hodie, etiam pro iis qui scapulare Montis Carmeli acceperint, servandum est ex rescripto *S. C. Ind.* 27 apr. 1887, nisi novum indultum concessum sit.

2° Pro omnibus scapularibus, ad lucrandas indulgentias necesse est ut prima vice scapulare *benedictum fuerit* et singulis fidelibus *impositum* a sacerdote qui ad istud dandum legitimam facultatem acceperit.

Quandoque tamen indulgetur ut ipsi fideles scapulare sibi imponere possint: insuper, sacerdos qui facultatem scapularis imponendi, absque personarum restrictione, accepit, istud sibi ipsi imponere potest (32).

Ubi scapulari primum recepto alterum substituendum est, non est opus ut istud sit benedictum: quae regula hodie valet etiam de scapulari *SS. Trinitatis*, quod antea ab eadem excipiebatur (33).

3° Insuper ad lucrandas indulgentias necesse est ut fideles *semper deferant* parvum habitum e collo pendentem, unaque sui parte collum, altera scapulas contegentem (34). Attamen, si ad breve tempus, puta

(32) S. C. Indulg., 7 mart. 1840; *Decreta auth.*, n. 280.
(33) S. C. Indulg., 24 aug. 1895.
(34) S. C. Indulg., 12 febr. 1840; *Decreta auth.*, nn. 277, 279.

ad se lavandum, scapulare exuitur, indulgentiae perseverant; eaedem suspenduntur, si ad longius tempus deponatur, sed iterum lucrifieri possunt si semel legitime adscriptus illud resumpserit (35).

Nova tamen habitus receptio videtur, iuxta nonnullos, necessaria, si quis ex contemptu scapulare proiecit atque ita se ipsum a confraternitate separavit. Verius nova receptio minime requiritur.

Habentur et alia scapularia, uti apparet ex *Rituali Rom.*, scil. scapulare sacri Cordis Iesu, sacrorum Cordium Iesu et Mariae, Passionis et Cordis Domini atque Cordis B. M. V. Immaculatae, S. Ioseph Sponsi B. M. V., S. Mariae V. de Bono Consilio, etc.

Quidam gaudent privilegio exemptionis ab onere *inscriptionis*, praesertim missionarii et regulares, v. g. sacerdotes omnes Societatis Iesu.

Scapulare potest imponi etiam *infantibus*, qui tamen indulgentiis et privilegiis eidem adnexis non fruuntur, nisi post adeptum rationis usum. *S. C. Indulg.* 29 aug. 1864.

Eo ipso quod sacerdos habet facultatem *benedicendi* scapulare, ipso facto potest illud etiam *imponere* cum iure adscriptionis confraternitati eiusdem scapularis. *S. C. Indulg.* 26 ian. 1871.

Qui *generali* facultate gaudet benedicendi seu imponendi scapulare, potest illud *sibi ipsi* imponere. *S. C. Indulg.* 7 mart. 1840.

Milites scapulare *rite benedictum* sibi ipsis imponere valent et omnes illius gratias ac privilegia lucrantur, aliquibus precibus recitatis. *S. C. Indulg.* 4 ian. 1908; *S. Poenit.* 14 ian. 1941.

Idem milites possunt statim deferre *numisma* iam benedictum, cum acquisitione omnium privilegiorum, quin prius teneantur suscipere scapulare. *S. C. pro vig. eccl. extr.* 10 nov. 1914; *S. Poenit.* 20 mart. 1940.

4° Ad lucrandas speciales indulgentias insuper *specialia opera* sunt peragenda: quae tamen omnes scapulare gerentes minime adstringunt.

5° Scapularia debent esse ex *lana texta;* lemnisci (*cordoni*) cuiuslibet materiae esse possunt, excepta necessitate *lanae rubrae* pro scapulari Passionis. Pro hoc solo requiritur *imago.*

Scapulare SS. Trinitatis ferre debet crucem non acu pictam. Qui plura gestat, ea ferre debet satis distincta. Praestat ut primo loco ponatur scapulare SS. Trinitatis; ultimo, scapulare Passionis Domini; ut non consuantur nisi a parte superiore, et singula immediate lemniscis adhaereant. Prima tantum vice qua adhibentur indigent benedictione.

Scapularia non sunt necessario immediate super corpus deferenda, ut illud physice tangant, sed possunt retineri super vestes (36).

(35) S. C. Indulg., 27 maii 1857; *Decreta auth.*, n. 379.
(36) S. C. Indulg., 12 mart. 1885; *Decreta auth.*, n. 367.

6° Quinque scapularia *simul imponi* posse videntur ab iis qui ea singula imponendi facultatem habeant.

Ut quis *privilegio Sabbatino* fruatur, quaedam specialiter ab eo sunt praestanda: vid. ut castitatem secundum suum statum servet; deinde, si legere scit, quotidie recitare debet parvum Officium B. M. V.; si legere nescit, debet: non tantum ieiunare diebus ab Ecclesia praescriptis, sed abstinentiam servare feria quarta, feria sexta et sabbato, excepta die Nativitatis D. N. I. C. Huic conditioni satisfaciunt clerici vel religiosi officio quod ex obligatione recitant.

Ex decr. *S. C. Ind.* 15 iun. 1901 possunt omnes *confessarii*, etiam extra confessionem, suis poenitentibus *commutare abstinentiam* praescriptam illiteratis.

Ad commutationem aliam requiritur specialis facultas quae quidem per se non continetur in potestate benedicendi et imponendi scapularia Montis Carmeli, saepe tamen in indultis Romanis hodie conceditur.

687. Numisma speciale. — Quoad numisma quod pro scapulari gestari potest, referre sufficiet praecipua ex decr. *S. Off.* 16 dec. an. 1910:

1° Unicum numisma exhibens effigiem Domini N. I. Christi suum Sacratissimum Cor ostendentis, ex alia parte B. M. V. effigiem, *loco omnium Scapularium* a S. Sede probatorum deferri potest (post rite factam impositionem respectivi scapularis ex panno), exceptis iis quae Tertiorum Ordinum sunt propria.

Superiores tertii Ordinis saecularis S. Francisci ex peculiari facultate permittere valent in singulis casibus, gravi de causa, ut aliquod *numisma* sufficiatur scapulari tertii ordinis. *S. C. de Relig.* 22 mart. 1922.

2° Delatio decens *super propriam personam* praescribitur.

3° Numisma *benedictum* sit oportet tot *distinctis* benedictionibus quot sunt scapularia quorum loco sufficiatur.

Singulae autem benedictiones solo *crucis signo* impertiri possunt, a quovis sacerdote qui respectiva *facultate benedicendi scapularia* polleat (37).

688. Indulgentia Portiunculae. — 1. Est indulgentia **plenaria** *toties quoties* concessa visitantibus determinatas ecclesias.

Proprie dicta et antiquior est *Franciscana*, 2 aug.

2. *S. Poenitentiaria* decreto diei 10 iul. 1924 normas statuit concedendae et lucrandae indulgentiae Portiunculae. Hae autem sunt:

« I. Ut veneratio, qua Assisiense de Portiuncula Sacellum fideles prosequuntur, nihil unquam capiat detrimenti, immo etiam quotidie magis augeatur,

(37) S. C. Off., 16 dec. 1910; *A. A. S.*, III, p. 22.

in nulla ecclesia nulloque oratorio, vel Franciscalis cuiuslibet Instituti, quod a memorato Sacello minus distet quam infra n. V praescribitur, haec Indulgentia altero die mensis augusti lucrifieri in posterum queat, etsi id antehac licuit, nisi ab iis tantum qui domum ecclesiae vel oratorio continentem incolant, modo tamen aut physice aut moraliter impediantur quominus ad idem Portiunculae Sacellum se conferant.

« II. Perpetuae huius Indulgentiae concessiones, adhuc quoquo modo factae, integrae in posterum sunto, ea tamen condicione, ut normae, hoc decreto futuris concessionibus moderandis statutae, omnino serventur, si eam unice excipias quae ad distantiam pertinet.

« III. Indulta omnia temporaria, scilicet aut ad certum tempus aut sine die aut ad beneplacitum a quovis legitime concessa, inde a die XXXI mensis decembris vertente anno abrogata habeantur ac cessent. Quodsi nova in futurum indulta aliunde postulari contingat, libelli, ad Sacram Poenitentiariam mittendi, ratio non habebitur, nisi Ordinarius loci preces commendet omnibusque perpensis de vera concessionis opportunitate atque utilitate testificetur.

« IV. Si quando privilegium huius indulgentiae largiendum sit, aedes sacrae praeferantur, quae Beatae Mariae Virgini Angelorum vel Francisco Assisiensi dicatae sint aut in quibus aliqua sedem habeat e Confraternitatibus seraphicis; quae aedes sicubi desint, templa cathedralia vel parochialia ceteris plerumque anteponantur.

« V. Ecclesiae vel publica oratoria ut privilegio hoc locupletentur, distent oportet tria, ut vocant, chilometra ab aliis ecclesiis vel oratoriis quae ad aliquem Franciscalem Ordinem pertineant aut eodem privilegio fruantur.

« VI. Si qua peculiari de causa haec Indulgentia semipublicis oratoriis concedenda videatur, eadem unquam ne faveat nisi communitati vel coetui fidelium, in cuius commodum oratoria illa erecta sint.

« VII. Ordinariis locorum, parochis et ipsis rectoribus aedium sacrarum, in quibus privilegium insit, facultas esto, si quidem iustis de causis id expedire iudicarint, pro altero mensis augusti die, qui dominicus non sit, substituendi, ad Indulgentiam lucrandam, diem dominicum proxime insequentem.

« VIII. In iisdem ecclesiis vel oratoriis quamdiu, ex praescripto, invisentibus, Indulgentiae acquirendae causa, fidelibus patebunt, tamdiu Reliquiae S. Francisci Assisiensis vel B. Mariae Virginis, aut saltem Imago vel statua eiusdem Sancti vel B. Mariae Virginis Angelorum, venerationi fidelium propositae maneant. Publicae praeterea preces ibidem pro Summo Pontifice universaque militanti Ecclesia, pro haeresum exstirpatione peccatorumque conversione, pro pace et concordia omnium populorum, Deo adhibeantur, quo tempore id fieri opportunius videbitur; sacerque iste ritus, praemissis tum B. Mariae Virginis Angelorum et Seraphici Patriarchae invocatione, tum Litaniis Sanctorum, Eucharistica benedictione absolvatur.

« IX. Qui indulgentiam Portiunculae lucrari cupiat, si admissa sua confiteatur, ab iisque, si opus sit, absolutus, sacra de altari libet; ecclesiam vel oratorium, privilegio ditata, invisat, precesque ad mentem Summi Pontificis de more fundat, idest saltem sexies *Pater*, *Ave* et *Gloria* in unaquaque earum

visitationum, quas ad indulgentiam iterum iterumque impetrandam rite peragat.

« X. Altero mensis augusti die vel die dominico proxime insequenti, condicionibus superiore n. IX statutis eos quoque stare oportet, si velint Indulgentiae compotes fieri, qui reliquis per annum diebus eo fruuntur indulto, ut sola sex *Pater, Ave et Gloria* recitatione, praeter alias, etiam Portiunculae Indulgentiam lucrari queant » (38).

Ex declaratione *S. Poenitentiariae* diei 13 iun. 1930 saltem sex *Pater*, *Ave* et *Gloria* sunt de praecepto, ita ut nec aliae preces recitari queant, nec brevior oratio sufficiat (*A. A. S.*, XXII, 43).

Etiam in visitatione *Portiunculae* ad S. Mariae Angelorum apud Asisium, requiritur recitatio saltem sex *Pater*, *Ave* et *Gloria*. Quae preces regulariter debent recitari in ipso Portiunculae sacello; sed si forte aliquando, ob sacelli angustiam, praesertim in extraordinario visitantium concursu, id absque incommodo servari nequeat, fideles possunt preces incipere extra sacellum, easque prosequi per ipsum transeuntes et absolvere post exitum. Ita *S. Poenitentiaria* die 18 iul. 1935 (*A. A. S.*, XXVII, p. 315).

Eadem norma ob analogiam videtur servari posse, in iisdem rerum adiunctis, etiam in visitatione aliarum ecclesiarum pro indulgentia plenaria lucranda.

689. Indulgentiae « toties quoties » aequiparandae indulgentiae Portiunculae. — Plures sunt huiusmodi indulgentiarum concessiones, praesertim a Leone XIII et a Pio X factae, ita ut indulgentia plenaria *toties quoties* lucranda offeratur.

Praecipuae sunt:

1° Pro festo *S. Francisci a Paula* (2 apr.), in ecclesiis Minimorum;

2° Pro festo *SS. Trinitatis*, in ecclesiis Ord. Sanctissimae Trinitatis (etiam Tertii Ordinis et Confraternitatum);

3° Pro festo *SS. Corporis Christi*, in ecclesiis Presbyterorum SS. Sacramenti;

4° Pro celebratione *mensis SS. Cordis* (die qua mensis clauditur) in omnibus ecclesiis, immo in oratoriis semi-publicis seminariorum, ac piarum communitatum;

5° Pro sollemni commemoratione *B. M. V. de Monte Carmelo* (16 iul.), in ecclesiis Ord. Carmelitarum et Congregationum Tertiariorum qui vitam communem cum votis simplicibus coniungunt;

6° Pro Dedicatione *Basilicae Portiunculae* (2 aug.), in locis supra dictis;

(38) *A. A. S.*, XVI, 345.

7° Pro festo mensis septembris VII Dolorum Beatae Mariae Virg. (etiam Tertii Ordinis) vel ubi Confraternitas VII Dolorum est erecta;

8° Pro sollemnitate *S. Rosarii*, in omnibus ecclesiis ubi confraternitas SS. Rosarii canonice erecta fuerit (requiritur visitatio ipsius altaris vel saltem statuae B. M. V. Reginae SS. Rosarii);

9° Pro festo *S. Ignatii* (31 iul.) in ecclesiis Societatis Iesu;

10° Pro festo *S. Bernardi* (20 aug.) in ecclesiis Ordinis Cisterciensium;

11° Pro festo *S. Augustini* (28 aug.) in ecclesiis Ordinis S. Augustini;

12° Pro commemoratione Omnium Fidelium Defunctorum (per extensionem Portiunculae Benedictinae) in omnibus ecclesiis et oratoriis etiam semi-publicis.

Portiuncula tamen Benedictina dat copiam lucrandae indulgentiae personalis, dum extensa indulgentia solis defunctis prodesse potest.

Basilica Vaticana insigni privilegio fruitur indulgentiae quotidianae instar Portiunculae.

S. Poenitentiaria die 5 iul. 1930 declaravit ad lucrandam indulgentiam plenariam *toties quoties* requiri in singulis ecclesiae visitationibus recitationem saltem sex *Pater*, *Ave* et *Gloria* (*A. A. S.*, XXII, p. 363).

Articulus VI.

Brevis conspectus historicus indulgentiarum (1).

690. Praemittenda. — Certissimum est, iam ab initio Ecclesiam potestatem concedendi indulgentias habuisse. At non constat prioribus saeculis praxim indulgentiarum *proprie dictarum* viguisse.

Inde tamen nihil sequitur contra catholicam doctrinam de potestate Ecclesiae indulgentias elargiendi.

Recte enim *Palmieri* animadvertit, « quod, etsi non probaretur

(1) De historia indulgentiarum conferantur praesertim: Amort, *De origine, progressu, valore ac fructu indulgentiarum*, etc., Augustae Vindelicorum, 1735; Zecchius, *De indulgentiis et iubilaeo deque eorum origine, praestantia et utilitate*, etc., Coloniae, 1601; Collet, *Traité historique, dogmatique et pratique des indulgences et du jubilé*, Louvain, 1759; Fancieux, *Les indulgences devant l'histoire et le droit canon*, in *Revue des scienc. eccl.*, 1887, p. 56 ss.; Galtier, *De poenitentia*, n. 607 ss.; *Dictionn. apologétique de la Foi catholique*, v. *Indulgences*, pag. 727 ss.; Lépicier, *Le indulgenze, loro origine, natura e svolgimento*, Siena, 1897; D'Alès, *La doctrine des indulgences*, in *Etudes*, 1915, p. 45 ss.; Paulus, *Geschichte des Ablasses in Mittelalter*, I, p. 15 ss.; Schoofs, *Die Lehre vom Kirchlichen Ablässe*, Münster, 1857; Kurz, *Die kath. Lehre vom Ablass*, etc. Paderborn, 1900.

antiquitas huius usus, imo si probaretur eius novitas, nullum tamen verum praeiudicium crearetur contra auctoritatem insitam ab initio Ecclesiae concedendi indulgentias.

« Nam non est opus, ut cum potestate exsistat simul exercitium eius, tum si rei naturam per se spectes, tum speciatim si huiusmodi exercitium non est necessarium societati, sed solum utile, ita ut ex certis rerum et personarum adiunctis definire oporteat an expediat necne huiusmodi exercitium. Id videre est in usu aliorum quoque iurium Ecclesiae, idemque valet in usu potestatis concedendi indulgentias, qui usus quidem utilis est et salutaris sed non necessarius ut Ecclesia sit populusque fidelis rite gubernetur » (2).

691. Evolutio historica. — *Conc. Trid.* (3) docet Ecclesiam usam esse potestate concedendi indulgentias « *antiquissimis etiam temporibus* ».

Doctrina de indulgentiis saeculo duodecimo certe iam exsistebat in scholis firmiter recepta atque ab omnibus admissa.

Praxis autem longe antiquior dicenda est.

Ut rite intelligatur historia indulgentiarum, variae epochae sive periodi distinguendae sunt.

692. I. Ab initio ad saec. VI vel VII. — Hac aetate occurrit praxis Episcoporum relaxandi poenitentiam publicam peccatoribus iniunctam aut iniungendam. Non solum, ubi erat necessitas vel utilitas, poenitentes reconciliabant « ante legitimum et plenum tempus satisfactionis », verum etiam, attenta dispositione conversorum sive pertinacia qua iugum imponendum cum detrimento suo maiore excussissent, poenitentiam non imponebant, prout eis expedire videtur, nisi mitiorem et leviorem (4).

At non constat eos, sic agendo intendisse peccatoribus procurare remissionem poenae se extendentem usque ad ablationem reatus coram ipso Deo. Proinde nequit certo dici, eos indulgentias proprie dictas huiusmodi ratione concessisse (5).

Ad indulgentiam proprie dictam proxime accedit praxis reconciliandi *sine mora* peccatores, qui a « *confessoribus* » accepissent « *libellos pacis* ».

Per hos enim Ecclesia admittebat superabundantiam meritorum et satisfactionum ex tormentis habitam ita dispensari ut peccatores,

(2) *De poenit.*, *Appendix*, § 2, 1.
(3) Sess. XXV, decr. *de indulgentiis*.
(4) Cfr. *La pénitence à imposer*, in *Nouv. Rev. théol.*, 1923, n. 5 ss.; Galtier, *De poenit.*, n. 608; Amort, *De origine etc. indulgentiarum*, part. I, sect. 1, n. 2 ss.
(5) Cfr. D'Alès, *La doctrine des indulgences*, in *Etudes*, 1915, p. 45 ss.

ratione huiusmodi solutionis, *« pacem accipere »* possent, quasi ipsi Deo plane satisfecissent (cfr. n. **204**).

Nec obstat remissionem poenae in hoc casu concessam esse ab Episcopo in ipso actu *« reconciliationis »*, quam diximus sacramentalem; nam per accidens est quod remissio poenae fiat sub ea vel alia forma.

Manet etiam, in eo casu, remissionem poenae factam fuisse non praecise vi absolutionis sacramentalis, sed ab Episcopo absolvente *vi et intuitu meritorum alienorum*, quod solum essentiale est indulgentiae: siquidem conceditur in administratione sacramenti, sed *non agit vi sacramenti* (6).

Attamen eam praxim, quae, secluso nomine, vera fuerit indulgentia, iam tunc temporis, ultra saeculum tertium viguisse non plane constat (7).

693. II. **A saeculo VII ad saec. XI.** — Ad rem nostram pertinent *« redemptiones »*, quae dicuntur poenitentiarum, et peregrinationes Romam factae *« pro redimendis peccatis »*.

1° *« Redemptiones »* dicebantur bona opera, quibus poenitentes a confessariis permittebantur supplere poenitentias canonicas sibi impositas.

Ita ex. gr. homicidae, cui abstinendum erat a carne et a certis aliis cibis per totum annum, Conc. Tiburense (a. 895), can. 56, permittit certis in circumstantiis « tertiam feriam et quintam atque sabbatum redimere uno denario, vel pretio denarii, sive tres pauperes pro nomine Domini pascendo » (8).

Indicia huiusmodi redemptionum inveniuntur in Italia, in Hibernia et Anglia saeculo VII. Eas paulatim factas esse frequentes constat ex collectionibus canonicis.

S. Petrus Damianus narrat, Archiepiscopo Mediolanensi, quia simoniam non exstirpaverat, « indictam esse poenitentiam centum annorum, redemptionemque eius taxatam (esse) per unumquemque annum pecuniae quantitate » (9).

2° *Peregrinationes Romam in usu fuisse iam* saec. VII, postea vero magis ac magis, plane constat.

Iamvero liquet etiam peccatoribus delicta sua confessis Summos Pontifices, habita ratione tum longae illius peregrinationis tum devo-

(6) Nonnulli id negant. Cfr. Umberg, in *Stimmen der Zeit*, 1914-1915, p. 168.

(7) Galtier, *De poenit.*, n. 608; Amort, *De origine* etc. *indulgentiarum*, part. I, sect. 1, n. 5.

(8) Mansi, XVIII, 157.

(9) Opusc. V; Migne, *P. L.*, CXLV, 97.

tionis erga Beatos Apostolos sic manifestatae, consuevisse imponere minorem poenitentiam, quam iura exigebant.

Ita v. g. *Benedictus III* (855-858) refert se alicui, qui fratrem suum occiderat, non imposuisse nisi poenitentiam quinque annorum, quia « ad sanctorum Apostolorum Petri et Pauli limina properavit » (10).

Item *Nicolaus I* de alio peccatore dicit: « Quaedam temperavimus, eo quod suffragia Apostolorum Principis nutritoris nostri postulare devote festinavit » (11).

Haec omnia tamen adhuc deficere videntur a propria indulgentiarum ratione:

a) tum quia *« redemptiones »* non sint nisi *« commutationes »* poenitentiarum impossibilium aut graviorum in alias mitiores, quin constet mentem fuisse Ecclesiae supplere id quod de rigore iuris detrahebatur;

b) tum quia peregrinationes *« pro redimendis peccatis »* assumebantur ex eadem intentione qua alia bona opera vel donationes aut eleemosynae fiebant *« pro redemptione peccatorum »*;

c) tum tandem quia non constat Summos Pontifices, dum peccatoribus Romam peregrinantibus mitiores imponebant poenitentias, intendisse supplere ex thesauro et non rationem habuisse tantum devotionis praesentis atque laboris in peregrinatione iam tolerati.

Sed haec profecto sunt initia indulgentiarum tum in genere, tum in specie, quae mox cruciatis et postea Romam in iubilaeo peregrinantibus concedentur a RR. Pontificibus (12).

694. III. **A saeculo XI ad saec. XV.** — Hoc tempore frequentior fit praxis tum *« redemptionum »* seu commutationum poenitentiarum, quae magis accedunt ad rationem verae indulgentiae, tum indulgentiarum proprie dictarum.

Huiusmodi sunt complures indulgentiae, quas Romani Pontifices et Episcopi concedunt fidelibus eleemosynas offerentibus pro constructione aut sustentatione locorum piorum, ecclesiarum, hospitiorum, seu ad opera caritatis vel pietatis aut religionis exercenda.

Indulgentia plenaria *« cruciatis »* tantummodo concedi solebat.

Indulgentiam pro vivis primus concessisse *videtur* Alexander II (an. 1063), dum poenitentiam levavit et remissionem peccatorum, quoad poenas, concessit iis qui in Hispaniam proficisci volebant, ad Mauros expugnandos.

(10) Cfr. N. Paulus, *Zeitschrift*, etc., XXXIII, p. 304.

(11) Migne, *P. L.*, CXIX, 130.

(12) Galtier, *Dictionn. apolog. de la Foi catholique*, v. *Indulgences*, 727 ss.; N. Paulus, *Geschichte des Ablasses*, etc., I. p. 15 ss.

Magis nota est indulgentia, quam Urbanus II (an. 1095), in Concilio Claromontano, pro cruciatis promulgavit.

Ineunte saec. XIV, Bonifacius VIII concessit indulgentiam plenariam « *iubilaei* » dictam (cfr. n. **699**). Quae postea frequentius concessa est, et quidem varias ob causas, certis aliis locis.

Hac aetate doctrina de indulgentiis plenius et accuratius exponitur a DD.

695. IV. **A saeculo XV ad Concilium Trid.** — Obtinet hoc tempore usus concedendi indulgentias etiam *pro defunctis*. Iamdiu communis erat doctrina Scholasticorum (cfr. n. **648**) Ecclesiam id facere posse; sed re vera huiusmodi indulgentiae non concedebantur.

Primae factae *videntur* a Callisto III (an. 1457). At nullum documentum *certum* concessionis indulgentiae pro defunctis videtur exsistere ante Bullam Sixti IV, 3 aug. 1476.

Abusus, nonnullis in regionibus, aliquando orti sunt *tum* ex immoderatis *iubilaei* seu *indulgentiae* petitionibus et concessionibus, *tum* ex modo quo indulgentiae cum « litteris indulgentiarum » seu « confessionalibus » populis promulgari et praedicari solebant.

Inde non pauca scandala habita sunt, quae malevolis et haereticis praetextus fuerunt denuntiandi falso dictam « indulgentiarum venditionem » (13).

696. V. **Concilium Tridentinum.** — Patres Tridentini, definita potestate indulgentias concedendi earumque utilitate, quin quidquam de earundem notione iamdiu firma decernerent, finem tamen fecerunt immoderatis indulgentiarum petitionibus, concessionibus ac praedicationibus.

« Statuit (Synodus)... indulgentias, aut alias spirituales gratias, quibus non ideo Christi fideles decet privari, deinceps per Ordinarios locorum, adhibitis duobus de Capitulo, debitis temporibus populo publicandas esse decernit. Quibus etiam eleemosynas, atque oblata sibi caritatis subsidia, nulla prorsus mercede accepta, fideliter colligendi facultas datur: ut tandem coelestes hos Ecclesiae thesauros non ad quaestum, sed ad pietatem exerceri, omnes vere intelligant » (14).

(13) Cfr. Galtier, *De poenit.*, n. 611; *Dictionn. apolog. de la Foi catholique*, v. *Indulgences*, 743 ss.
(14) Sess. XXI, *de ref.*, cap. 9.

ARTICULUS VII.

De actu heroico caritatis erga animas in purgatorio detentas.

697. Natura. — 1. Hic actus in eo consistit, quod fidelis offerat Deo *pro animabus purgatorii* omnia opera satisfactoria, quae ipse, quoad vixerit, peraget, nec non omnia suffragia, quae post mortem quomodocunque ei obvenire poterunt.

Huiusmodi actus elici potest sine peculiari adhibita formula, sive etiam mente tantummodo.

2. Cuique integrum est sua suffragia vel *ex toto* vel *ex parte* Deo offerre pro animabus purgatorii.

3. Is, qui actum heroicum emisit etiam in amplissima forma i. e. *ex toto* suffragia Deo offerendo, nullatenus impeditur quominus pro hac vel illa anima, ut sibi placet, suffragia offerat. Oportet enim cuilibet in potestate esse, suis obligationibus, quae frequenter occurrunt, satisfacere (1).

4. Actus heroicus est semper revocabilis; et semel revocatus, iterum elici seu renovari potest. Quae revocatio, uti renovatio, potest esse explicita et implicita.

V. g. qui actum heroicum emisit, per se nequit indulgentiam iubilaei *sibi* lucrari. At si velit, potest profecto illam *sibi* acquirere, quatenus per intentionem lucrandi huiusmodi indulgentiam revocat actum heroicum; eaque acquisita, iterum vim et efficaciam obtinet ille actus, nisi perpetuo revocatus fuerit.

698. Indulgentiae et privilegia. — 1. Plura sunt privilegia et indulgentiae propter actum heroicum concessa, inter quae 1° facultas applicandi defunctis omnes indulgentias concessas pro vivis et concedendas, atque 2° indultum personale altaris privilegiati singulis anni diebus (2).

2. Ut beneficiis quis fruatur, quae Ecclesia concedit emittentibus actum heroicum, quaedam conditiones requiruntur.

Ad quaedam dubia orta circa eorum obligationes et modum oblationis, *S. Congreg. Indulg.* die 18 dec. 1885, *probante SS.mo*, ita respondit:

(1) Cfr. Ball.-Palm., V, n. 839.
(2) S. C. Indulg., *Urbis et Orbis*, 20 nov. 1854.

« I. Utrum inter opera satisfactoria, quae in actu heroico caritatis offeruntur pro animabus purgatorii, comprehendantur etiam indulgentiae, quae declaratae fuerunt a Summis Pontificibus applicabiles christifidelibus defunctis ».

Resp. « *Affirmative* ».

« II. Utrum oblationi isti satisfiat ab iis, qui sibi reservare velint indulgentias, quae pro vivis conceduntur, vel sint hae indulgentiae, ad satisfaciendum pio proposito, defunctis applicandae iuxta indultum a Summo Pontifice concessum emittentibus actum heroicum caritatis ».

Resp. « *Negative* ad primam partem; *affirmative* ad secundam ».

« III. Utrum 1° actus heroici caritatis pars integralis vel praescripta ad privilegiorum participationem conditio sit, ut proprie satisfactiones omnes atque indulgentiae non modo pro purgatorii animabus offerantur, sed etiam ut Beatissimae Virgini, prout ipsi placuerit, distribuendae relinquantur. Vel 2° haec in Virginis manus veluti consignatio habenda sit dumtaxat pia actui accessoria devotio christifidelibus commendanda ».

Resp. « *Negative* ad primam partem; *affirmative* ad secundam ».

« IV. Utrum plenariae indulgentiae, quas christifideles actum heroicum caritatis emittentes lucrantur tum ob sacram communionem, tum ob Missae feria 2ª auditionem applicari debeant animabus, quas B. Virgo Maria prae aliis a purgatorio liberari cupit, an possint applicari cuilibet purgatorii animae ».

Resp. « *Provisum in antecedentibus* ».

« V. Utrum indulgentia plenaria altaris privilegiati personalis 1° debeat a sacerdote, qui actum heroicum caritatis emisit, applicari animae, pro qua Missam celebrat; aut 2° possit applicari pro libito cuivis defuncto; aut 3° debeat applicari animabus, quas Beata Virgo Maria a purgatorio liberari cupit ».

Resp. « Ad primam partem *affirmative;* hoc enim modo privilegium altaris conceditur a Summo Pontifice; ad secundam et tertiam partem *provisum in responsione ad primam partem* » (3).

(3) *A. S. S.*, XVIII, p. 337 ss.

CAPUT XIX.

DE IUBILAEO (1)

ARTICULUS I.

Notiones generales.

699. Notio iubilaei. — 1. Vox « *iubilaeum* » iuxta communem sententiam, ex « *iobel* » derivatur, et etymologice probabilius *buccinam*, *tubam*, etc. significat. Inducta fuit ad designandum apud Iudaeos annum sollemnem sabbaticum, qui, eo quod ad laetum sonum buccinae indicebatur, *Iubilaeum* seu iubilum vocari coepit.

Erat autem « *Iubilaeum* » annus quinquagesimus, ut legitur in *Levit.*, XXV, 10-27, i. e. annus remissionis et libertatis restitutae, speciali modo celebrandus.

Iamvero ad imitationem Iubilaei Veteris Testamenti inductum est Iubilaeum in Ecclesia catholica, excellentius tamen et praestantius.

« Nec dubitare licet — sapientissime docet *Pius XI* (2) — quin divino Ecclesia instinctu piacularem hunc annum vertentibus annis, certo quodam intervallo, interiecerit; quippe quae, ut alios ritus — multo quidem ampliore significatione atque efficientia — ab Antiquo Foedere est mutuata salubriter, ita hunc quoque, ad Anni Sabbatici exemplum, in christianos mores induxerit... Ratio quidem in utrisque haud absimilis, sed hae illis sic praestant, quemadmodum spirituales res terrenis rebus antecellunt. Quod scilicet Hebraei Anno Sabbatico, bonis recuperatis quae in aliorum ius cesserant, " ad possessionem suam " revertebantur; quod servi " ad familiam pristinam " sese liberi recipiebant et debitoribus aes alienum condonabatur, id omne apud nos felicius piaculari anno contingit atque efficitur.

(1) De iubilaeo conferantur praesertim: Paullinianus, *De iubilaeo et indulgentiis*, Romae, 1550; Beozonius, *De anno sancti iubilaei*, Venetiis, 1599; Franchi, *De anno iubilaeo*, Bononiae, 1600; Lavorius, *De iubilaeo et indulgentiis*, Romae, 1625; Zerola, *De iubilaeo et indulgentiis*, Venetiis, 1700; Collet, *Traité historique, dogmatique et pratique des indulgences et du jubilé*, Louvain, 1759; Bastien, *Tractatus de iubilaeo anni sancti aliisque iubilaeis*, 1901; A Spiritu Sancto Theod., *Tract. historico-theologicus de iubilaeo praesertim anni sancti*, Romae, 1750; Rossi, *De iubilaeo universali anni Domini* 1925, Romae, 1925; Vermeersch, *De iubilaeo anni* 1925, Romae, 1925; *Tractatus de iubilaeo quod vertente anno* 1926 *SS. D. N. Pius PP. XI ad catholicum orbem extendit*, Romae, 1926; Ferreres, *El jubileo de año santo* 1925, Barcelona, 1925; Creusen, *L'extension du jubilé en* 1926, Louvain, 1926; Jombart, *Le jubilé universel de* 1926, Louvain, 1926.

(2) Bulla « *Infinita Dei misericordia* », 29 maii 1924.

« Quicunque enim poenitendo Apostolicae Sedis salutaria iussa, Iubilaeo magno vertente, perficiunt, iidem, tum eam, quam peccando amiserant, meritorum donorumque copiam ex integro reparant ac recipiunt, tum de asperrimo Satanae dominatu sic eximuntur ut libertatem repetant *qua Christus nos liberavit*, tum denique poenis omnibus, quas pro culpis vitiisque suis luere debuerant, ob cumulatissima Christi Iesu, B. Mariae Virginis Sanctorumque merita, plene exsolvuntur ».

Eadem doctrina traditur in Pii XI Const. « *Auspicantibus Nobis* » diei 6 ian. 1929 et in Litt. encycl. « *Quod nuper* » diei 6 ian. 1933, quibus iubilaeum universale extra ordinem indicitur (*A. A. S.*, XXI, p. 5; XXV, p. 5).

2. Iubilaeum definiri potest: *Sollemnis indulgentia plenaria a Romano Pontifice concessa, cum facultatibus adnexis.*

Dicitur: 1° « *Sollemnis indulgentia plenaria* », quia indulgentia iubilaei licet *entitative* et *substantialiter* non differat ab indulgentia plenaria ordinaria (3), tamen differt ab eadem: *a) ratione sollemnitatis promulgationis; b) ratione privilegiorum; c) ratione quoque finis.*

2° « *A Romano Pontifice concessa* ». Unius Pontificis Summi est indulgentiam concedere quae plenaria sit, utpote ille « cui totius spiritualis Ecclesiae thesauri a Christo Domino commissa est dispensatio ».

3° « *Cum facultatibus adnexis* ». Tempore iubilaei tribuuntur confessariis speciales facultates v. g. absolvendi a peccatis et censuris reservatis, dispensandi ab irregularitate, aliqua vota commutandi, etc.

Ratione autem sollemnitatis, facultatum et privilegiorum, per iubilaeum ita singularibus gratiis ab infinita Dei misericordia homines donantur, ut merito annus iubilaris *Annus Sanctus* appelletur « quia et sanctissimis initur, ducitur absolviturque ritibus et ad sanctitatem morum promovendam tam aptum habetur quam quod maxime » (4).

700. Divisio iubilaei. — Dividitur:

1° In **ordinarium** et **extraordinarium.**

Ordinarium, quod et *maius* vocatur, dicitur iubilaeum quod regulariter occurrit vigesimo quinto quoque anno, videlicet quolibet anno 25, 50, 75, 100, qui *annus sanctus* vocatur; ordinarium autem appellatur, eo quod est ipso iure fixum et determinatum.

(3) Nec refert si Summi Pontifices passim, in indicendo iubilaeo, verbis amplioribus,
v. g. *plenissima indulgentia*, utantur (cfr. ipsam Bullam « *Infinita Dei misericordia* » Pii
Pp. XI); hoc enim non effectum sed *affectum* et *causae abundantiam ostendit*, atque ita
Pontifices loquuntur, ut in fidelibus maiorem lucrandae Indulgentiae curam, maioremque
ex ea consolationem excitent. At quoad effectum nil aliud per illa verba intelligi potest
quam Indulgentia adeo plena prout clavium potestas se extendit, scilicet Indulgentia ple-
naria, qua, ex intentione concedentis, tota poena temporalis remittitur.

(4) Pius XI, Bulla « *Infinita Dei misericordia* », 29 maii 1924.

Initium habet Romae a primis Vesperis Nativitatis Domini Nostri Iesu Christi anni immediate praecedentis, dum a Romano Pontifice *Porta sancta* Basilicae Vaticanae sollemniter aperitur (5).

Portae sanctae in aliis tribus patriarchalibus Basilicis aperiuntur simul, interim, a tribus Cardinalibus Legatis *a latere* atque producitur usque ad primas vesperas Natalis Domini anni subsequentis, quando Porta sancta clauditur.

Hoc ordinarium seu maius iubilaeum, primitivis temporibus Romae exclusive celebrabatur, nec acquiri poterat nisi ad Limina Apostolorum peregrinando.

Postea autem usus invaluit ut Summus Pontifex iubilaei gratiam extenderet ad fideles totius orbis, non quidem ad omnes, sed ad illos tantummodo, qui, certis de causis, Romam petere pro iubilaeo lucrando nequivissent, servatis tamen specialibus praescriptionibus.

Hinc iam a temporibus Alexandri VI statutum fuit ut, post Annum Sanctum in Urbe celebratum, per brevius tempus universo catholico Orbi iubilaeum extenderetur.

Semper tamen *annus integer* conceditur Romae ad iubilaeum maius lucrandum; *et anno sequenti* concedi solet per *aliquot menses* extensio ceteris orbis christiani regionibus. Ita v. g. in extensione iubilaei anni 1900 concedebantur singulis, ad iubilaeum lucrandum, dioecesibus *sex menses* computandi a die promulgationis iubilaei per Episcopum factae.

Pius XI, Bulla « *Servatoris* », 25 dec. 1925, ad universum catholicum orbem extendit iubilaeum per totum annum 1926.

Exceptio habita est anno 1875; nam ob temporum peculiaria adiuncta, cum fere impossibile esset Romam, in peregrinationibus, petere, Pius IX *Urbi* et *Orbi* iubilaeum magnum indixit.

Extraordinarium, quod et *minus* vocatur, dicitur iubilaeum quod a Romano Pontifice, pro arbitrio suo, in quibusdam circumstantiis conceditur, v. g. post suam uniuscuiusque exaltationem, in aliquo sollemniori centenario, in quibusdam Ecclesiae maioribus necessitatibus, etc. Talia fuerunt v. g. iubilaea annorum 1879, 1881, 1886, 1904.

Inter duas has iubilaei species discrimen magnum viget et quoad conditiones praescriptas et quoad tempus illa lucrandi.

Pro iubilaeo enim ordinario seu maiori, generatim nihil aliud praescribitur nisi *confessio, communio, ecclesiarum visitatio et oratio ad mentem* R. Pontificis; pro extraordinario seu minori vero requiruntur praeterea *ieiunium et eleemosyna*.

(5) Cfr. Zerola, *De iubilaeo et indulgentiis*, p. 6 ss.

Item dum iubilaeum ordinarium prius per integrum annum, qui sanctus dicitur, Romae celebratur, deinde ad universum orbem extenditur, iubilaeum extraordinarium simul Urbi et universo Orbi conceditur.

2° In **universale** et **particulare**. *Universale* dicitur iubilaeum quod conceditur *universo Orbi*, cuiusmodi est iubilaeum maius.

Particulare, illud quod conceditur alicui provinciae, civitati vel loco particulari.

Celeberrimum iubilaeum particulare viget in Ecclesia Anicien. (*Le Puy*) quoties festum Annuntiationis B. M. V. incidit in Feria VI in Parasceve; pariter in cathedrali Compostellana pro illo anno in quo S. Iacobus in diem dominicum incidat (6).

Aliquando occurrit Indulgentia concessa *ad instar iubilaei*, vel per modum iubilaei etc. (cfr. can. 931, § 3).

Iamvero nihil aliud significat quam Indulgentiam plenariam, sine tamen adnexa facultate absolvendi a reservatis, commutandi vota, et huiusmodi, quae alias conceditur in iubilaeo. Ideo Summi Pontifices aliquam indulgentiam plenariam vocant ad instar iubilaei, ut maiorem sollemnitatem ostendant.

701. Finis iubilaei. — Finis iubilaei non est tantummodo lucrandi indulgentiam plenariam, sed etiam aliquod magnum bonum Ecclesiae vel humanae societatis obtinendum.

Pax universalis, unitas Fidei, vinculum caritatis, reditus Ecclesiarum dissidentium ad Romanam Ecclesiam, omnium Ecclesiarum matrem: en intentiones peculiares et finis v. g. Anni sancti 1925 (7).

702. Notae historicae. — Iubilaeum, quod nunc Romae prius, deinde in universo orbe, cum plenissima peccatorum indulgentia magno gaudio et sollemnitate celebratur, prima vice — saltem in forma quae nunc viget — concessum fuit a *Bonifacio VIII* pro anno 1300, qui proinde fuit *annus sanctus*.

Scil. praelaudatus Pontifex statuit ut omnes christifideles, qui, anno saeculari 1300, confessi ac S. Synaxi refecti, duas patriarchales Basilicas S. Petri in Vaticano et S. Pauli extra moenia visitassent per triginta dies, si Romae degerent cives aut incolae, si vero peregre venissent per quindecim tantum dies, plenariam indulgentiam suorum peccatorum consequerentur.

(6) Cfr. Rossi, *De iubilaeo universali*, n. 4.
(7) Pius XI, Bulla « *Infinita Dei misericordia* », 29 maii 1924; Const. apost. « *Auspicantibus Nobis* », 6 ian. 1933.

Const. « *Antiquorum* » 22 febr. 1300 idem *Bonifacius VIII* decrevit ut *quolibet sequenti centesimo anno* iubilaeum renovaretur.

Sed *Clemens VI*, anno 1343, concessit ut non iam centesimo anno tantum, verum etiam *quolibet quinquagesimo*, incipiendo ab ipso anno 1350, iubilaeum celebraretur.

Deinde *Urbanus VI*, ob memoriam annorum Domini, a. 1378 decrevit ut *quovis anno trigesimo tertio* perageretur.

Tandem *Paulus II* statuit ut incipiendo ab a. 1475, iubilaeum *quolibet vigesimo quinto anno* haberetur, quae praxis usque ad nos semper deinceps usitata fuit.

Benedictus XIV autem, occasione iubilaei 1750, pluribus constitutionibus, regulas iuridicas servandas in iubilaeo tam ordinario quam extraordinario edidit.

Quae regulae ex declaratione *S. C. Indulg.* 15 martii 1852 (8) religiose sunt servandae, dummodo Bullae iubilaei iis non derogaverint.

Iubilaeum sollemniter promulgatur Romae in Basilica Vaticana per publicationem Bullae Apostolicae, die festo Ascensionis Domini.

ARTICULUS II.

De gratiarum suspensione durante Anno Sancto.

703. Ratio suspensionis. — Quo magis fideles ad peregrinationem romanam suscipiendam, iubilaei lucrandi causa, alliciantur, habetur *per Annum Sanctum*, i. e. dum Romae annus iubilaei agitur, gratiarum suspensio, ita quidem ut, paucis exceptis, ubique terrarum *indulgentiae*, in Orbe autem etiam *facultates confessariorum*, suspendantur.

Quousque se extendat huiusmodi suspensio in singulis iubilaeis, e Constitutionis papalis tenore eruendum est.

Iamvero pro anno iubilari 1925 suspensiones gratiarum habentur per Constitutionem « *Ex quo primum* », 5 iul. 1924, qua, paucis immutatis, antiqua disciplina confirmatur. Pro anno sancto extra ordinem et generalis maximique iubilaei XIX a peracta humani generis redemptione, habentur per Const. *Pii XI* diei 30 ian. 1933 (*A. A. S.*, XXV, p. 11 ss.).

Historiam atque *finem* suspensionum facultatum ac indulgentiarum egregie exponit *Pius XI* in cit. Const. : « Ut... fideles quam

(8) Cfr. *Decreta auth.*, n. 353.

plurimi et heic quaererent, quae una in Urbe invenirentur, copiosiora pietatis expiationisque adiumenta, et principem inviolatamque Romanae Ecclesiae auctoritatem praesentes agnoscerent, decessor Noster Si- *xtus IV*, anno MCCCCLXXIII, decrevit, ut, promulgata iubilaei in- dulgentia, iam ceterae omnes poenarum relaxationes, aut concessae aut concedendae, itemque facultates cuivis factae, extra Urbem, Apo- stolicae Sedis nomine atque auctoritate dispensandi absolvendique in utroque foro, per Annum piacularem conquiescerent ac suspenderentur.

« Ab eiusmodi quidem disciplina, quam deinceps, pro temporum rerumque varietate, decessores Nostri haud modice temperaverunt, eo minus Nobis deflectendum hodie esse censemus, quo facilius commodiusque itinera, vel creberrimorum agminum, apparari atque haberi contingit, et quo pluris religionis et societatis ipsius humanae interest, frequentissimos ad Apostolorum limina convolare peregrinos, ut arctius cum hoc unitatis catholicae centro cohaereant nobilissimosque caritatis pacisque sensus ac spiritus inter se alant ac foveant... ».

704. Indulgentiae quae suspenduntur. — Durante Anno Sancto *suspenduntur* in *Urbe* et *Orbe:*

1° *omnes et solae indulgentiae* sive plenariae sive partiales, quae concessae fuerunt *a Romano Pontifice;*

2° quatenus *pro vivis* concessae sint; non vero quatenus defunctis applicabiles.

705. Indulgentiae quae in suo esse permanent. — Integrae atque immutatae permanent:

1° *Indulgentiae quae concessae sint a Praelatis Papa inferioribus*, sc. a S. R. E. Cardinalibus, Apostolicae Sedis Nuntiis, Archiepiscopis et Episcopis, ad normam can. 239, § 1, n. 24; 274, 2°; 294, § 2; 349, § 2, n. 2; 1166, § 3.

Nomine Episcopi intelliguntur quoque Vicarii ac Praefecti Apostolici atque etiam Abbates vel Praelati *nullius* (1).

2° Ceterae *indulgentiae* omnes sive *plenariae* sive *partiales*, sive immediate a S. Sede sive ab aliis concessae, *dummodo defunctis appli- centur*, sive *iam concessae*, sive *concedendae* et, si agitur de collatoribus Summo Pontifice inferioribus, sive hoc faciant ex facultate *ipso iure*, sive *speciali indulto* obtenta.

3° Per *modum exceptionis* inter indulgentias a R. Pontifice concessas *integrae* atque *immutatae* manent, proinde *pro vivis* quoque applicabiles, istae:

(1) Cfr. Rossi, *De iubilaeo universali*, n. 48.

a) Indulgentia *in articulo mortis* lucranda (2).

b) Ea, qua frui omnibus licet, quotquot, ad sacri aeris pulsum, *Salutationem angelicam*, aliamve pro temporis ratione precationem, recitaverint (3).

c) Indulgentiae iis tributae, qui pie templa inviserint, ubi Sacramentum augustum *quadraginta horarum* spatio adorandum proponitur (4).

d) Indulgentiae, quas eos lucrari decretum est, qui Sacramentum augustum, cum ad aegrotos defertur, comitentur, et cereum vel facem per alios ferendam ea occasione mittant (5).

e) Indulgentia, *toties quoties* lucranda, iis concessa, qui Sacellum Portiunculae S. Mariae Angelorum, prope Asisium, pietatis causa, adierint (6).

Monita *S. Poenit.* 31 iul. 1924, (n. XIX) haec habent: « Ad indulgentiarum suspensionem quod attinet, eadem Constitutione *Ex quo primum* indictam, cum Apostolica Sedes iam dudum decreverit, nonnullas indulgentias ab usitata per Annum Sanctum suspensione eximi, SS. D. N. *eiusmodi indulta seu privilegia*, etsi de iis in memorata Constitutione siletur, *non revocat*, modo authentice constet, *ea ipsa fuisse et revera et in perpetuum concessa* ad can. 70, 71, et 60, § 2 ».

706. Quaenam facultates suspendantur et ubi. — 1. Per *Annum Sanctum* facultates a S. Sede concessae non omnes quidem suspenduntur, sed quae pertinent:

1° Ad absolutionem a casibus Apostolicae Sedi reservatis.

2° Ad absolutionem a censuris.

3° Ad dispensationem et commutationem votorum.

4° Ad dispensationem irregularitatum.

5° Ad dispensationem impedimentorum.

2. Istae facultates suspenduntur *extra Urbem et suburbium*, ita ut in Urbe et suburbio (7) *integrae* maneant.

(2) Quocumque titulo moribundi eas acquirere possunt.

(3) Indulgentiae, ut supra (n. **682,** 3).

(4) Ind. part. 15 annorum toties quoties visitationes peraguntur; ind. plenaria, suetis sub conditionibus, semel in die, singulis expositionis diebus.

(5) Ind. part. 7 ann., pro comitantibus cum cereo; 5 ann., pro comitantibus absque cereo; 3 ann., pro mittentibus cereum vel facem per alios ferendam.

(6) Nota: *tantum* in templo Assisiensi S. Mariae Angelorum. In ceteris ecclesiis quae privilegio Portiunculae gaudebunt, poterit quidem quis toties quoties plenariam indulgentiam lucrari, at pro defunctis tantum applicandam.

(7) *Suburbium* distinguitur *ab agro romano*. Cuius distinctionis officialis descriptio habetur. Omnes paroeciae dioecesis Romanae extant in suburbio. Recentissime nonnullae erectae reperiuntur, favente Deo, etiam in agro romano. Optandum vehementer, ut aliae quoque erigantur.

707. Exceptiones. — Ratae manent: 1° Facultates omnes per Codicem iuris canonici quovis modo concessae, exceptis facultatibus ex privilegio provenientibus, per Codicem non revocato, ut ad canones 4 et 613.

2° Facultates pro foro *externo* ab Apostolica Sede tum Nuntiis, Internuntiis et Delegatis Apostolicis factae, tum Ordinariis locorum et Antistitibus religiosorum Ordinum quoquo modo in subditos suos tributae.

3° Facultates, quas *S. Poenitentiaria* impertire solet Ordinariis aut confessariis pro foro *interno*, sed ita ut erga eos dumtaxat poenitentes exerceantur, qui, quo tempore confessionem peragunt, iudicio Ordinarii aut confessarii nequeant *sine gravi incommodo* Urbem adire (8).

ARTICULUS III.

De conditionibus requisitis ad lucrandum iubilaeum.

Loquimur de iubilaeo lucrando **extra Urbem,** perspectis praesertim recentioribus Sedis Apostolicae documentis.

708. Conditiones requisitae. — Sunt istae: 1° *confessio;* 2° *communio;* 3° *visitatio ecclesiae;* 4° *preces.*

His, ubi agatur de iubilaeo *extraordinario* (cfr. n. **700,** 1°), aliae duae solent addi, nempe *ieiunium* et *eleemosyna;* at non semper.

De singulis nonnulla.

709. Confessio. — Fieri debet intra tempus ad lucrandum iubilaeum statutum; nec satis est eam instituere intra octo dies qui immediate praecedunt diem iubilaei, ad normam can. 931.

Ex Bulla Benedicti XV « *Peregrinantes* », § 4, valet confessio peracta post primas vesperas illius diei, quo incipit iubilaeum.

Nec *invalida* confessio, nec annua, ex praecepto, sufficit.

Una confessio satis est: « si quis, igitur, post confessionem peractam, ultimo nondum completo opere, in lethale rursus inciderit, iteret confessionem oportet, si sacram synaxim debet adhuc suscipere; secus,

(8) Const. Pii XI « *Ex quo primum* », 5 iul. 1924; Monita S. Poenitentiariae diei 28 febr. 1933 et 30 martii 1933 (*A. A. S.*, XXV, p. 60, 65, 173).

satis erit, ut actu contritionis perfectae elicito, cum Deo reconcilietur » (1).

Actualis confessio requiritur, nec sufficit confessio saltem bis in mense peracta; quae, e contra, satis est ad omnes alias indulgentias lucrandas; hoc praecipiente can. 931, § 3.

Confessio pro iubilaeo *ubique* fieri potest, neque opus est ut Romae instituatur; nisi poenitens facultatibus specialibus indigeat, eisque uti velit, quae Romae et in suburbio tantum exercentur.

Poenitens nequit confessionem omittere aut dispensari ab ea instituenda, etsi materiam necessariam non afferat (2). At aliud est confessio, aliud *absolutio.* Haec non requiritur, quando materia est libera (3).

Non requiritur extraordinaria confessio v. g. generalis, quamvis maxime commendanda videatur aliqua *extraordinaria* confessio.

710. Communio. — Communio *peculiaris* requiritur, ita ut nequaquam sufficiat paschalis.

Nequit praescriptum S. Communionis *in aliud pium opus commutari,* nisi agatur de aegrotis qui ab ea suscipienda omnino impediantur.

Sufficit communio, quae per modum *Viatici* ministretur.

Si quis praeceptum paschale neglexerit, *una communione* et praecepto paschali et obligationi communionis pro iubilaeo satisfacit. Ita ex Pii XI Const. « *Si unquam* », n. XIII.

Communio *ubique* peragi potest.

Pueri nondum admissi ad primam communionem, non excusantur ab illa, nec dispensari possunt, cum ipsi quoque rationis usum assecuti communicare teneantur (cfr. can. 854, § 1).

711. Visitatio ecclesiae. — *Quot* ecclesiae et *quoties* visitandae sint, Episcopus designat ad normam Bullae pontificiae.

In locis, ubi *unica* tantum habetur ecclesia, Episcopus concedere potest ut omnes visitationes in ea fieri possint. At visitationes, quae *in eadem* ecclesia fiant, ita ab invicem distinguendae sunt, ut singulis vicibus in eam ingredi et ab ea egredi necesse sit.

Episcopus designare potest visitandum *oratorium publicum,* dummodo Missa in eo habitualiter celebretur (4).

(1) Monita S. Poenit., 31 iul. 1924, n. XIII; 3 april. 1934, XI ss. (*A. A. S.*, XXVI, p. 149).
(2) Pius XI, Const. « *Si unquam* », 15 iul. 1924, n. 12.
(3) S. C. Indulg., 15 dec. 1841; *Decr. auth.*, n. 295, ad II.
(4) S. Poenit., 15 ian. 1886.

Religiosi sine speciali indulto nequeunt lucrari iubilaeum visitando propriam ecclesiam (5).

Si plures ecclesiae *in die* visitandae sint, omnes *eo* quidem *die* visitari debent, « a meridie diei praecedentis usque ad mediam noctem quae statutum diem claudit » (can. 923).

In supputandis horis quis sequi potest tempus sive verum sive medium sive legale; et absolutis visitationibus hodiernis, post meridiem eiusdem diei fieri possunt vel omnes vel ex parte etiam visitationes diei sequentis (6).

Si pluries *eadem* ecclesia visitanda sit, visitationes vel eodem die vel distinctis diebus fieri possunt, nisi aliud in Bulla statuatur (7).

V. g. in iubilaeo an. 1926 visitationes *semel in die*, seu *eadem* die quatuor ecclesiae visitari debent, vel, in locis ubi una tantum ecclesia visitanda est, quatuor visitationes erunt instituendae *eodem* die, iuxta supputationem praedictam, in illa ecclesia.

Praescriptas visitationes unusquisque peragere potest vel in suo domicilio aut alibi, dummodo visitet ecclesias designatas in loco, ubi visitationes facere statuit (8).

Pie visitandae sunt ecclesiae: ergo animo *colendi Deum*, quem quidem animum ipsa exterior reverentia aliquo modo patefaciat (9).

Si portae ecclesiae sint clausae, vel si ob aliam causam, v. g. ob multitudinem hominum, ingressus prohibeatur, ipsa *S. Poenitentiaria*, anno 1925 in monito XV declaravit satis esse « ad earum fores vel gradus Deum exorare ».

Necesse est ut visitentur *ecclesiae* vel *oratoria* sed *publica*. Publicum est oratorium quod tempore saltem divinorum officiorum omnibus fidelibus patet (cfr. can. 1188, § 2, 1°).

Visitari debent:

1° In civitate episcopali ecclesia *cathedralis;* ecclesia *principalis* in aliis locis. Talis erit profecto, in quasi-dioecesibus missionum, ecclesia quae quasi-cathedralis dici potest pro Vicario Apostolico vel Praefecto Apostolico. Et quia ecclesia ista in ipsa Bulla designatur, huic, in isto loco, alia substitui nequit sine indulto Apostolico.

Ubi unica est paroecia, ecclesia paroecialis habenda est ut principalis (10). Ubi res est in incerto posita, sive quia plures sunt paroeciae,

(5) S. Poenit., 24 april. 1886.
(6) S. Poenit., 20 febr. 1900; Monita S. Poenit., 31 iul. 1924, n. XV.
(7) S. Poenit., 15 ian. 1886.
(8) S. Poenit., 14 maii 1879.
(9) Cfr. Monita S. Poenit., 31 iul. 1924, n. XV; 1 aug. 1933, 3 april. 1934.
(10) S. Poenit., 31 aug. 1826.

sive quia nulla est in loco paroecia, res committitur Episcopo prudenter definienda.

2° *Tres aliae ecclesiae*, quas Episcopus per se ipse vel per alios ecclesiasticos viros designaverit. Designatio ista per se spectat ad Ordinarium loci, ac proin nullo pacto ad Praelatum regularem, qua talem, etiam pro suis subditis.

Sed Ordinarius loci designationem permittere potest viris ecclesiasticis in suo territorio, potissimum vicariis foraneis et parochis. Atque hanc potestatem etiam, si libuerit, per integrum annum utendam facere potest.

Itaque designatio ista per annum variare poterit, ut v. g. per tres menses hae ecclesiae, per tres alios, aliae ecclesiae designentur.

Possunt etiam, v. g. in magna civitate, praeter ecclesiam principalem quae ab omnibus loci incolis visitanda est, aliae tres ecclesiae in alia civitatis parte designari (11).

3° In locis ubi non sint quatuor *ecclesiae* vel oratoria *publica*, Ordinarii per se vel per suos delegatos decernent quo pacto in minore aedium sacrarum numero, visitationes peragendae sint. V. g. ubi unica est ecclesia, quatuor visitationes singulis diebus in ea fiant; ubi duae sint, imperare poterit ut ambae bis in diebus singulis, vel una ter, altera semel visitetur.

Possunt etiam in locis ubi desint quatuor ecclesiae, designari ecclesiae ad plura loca vicina pertinentes (12).

Quid si in loco ubi duae tantum sint ecclesiae, altera sine magno incommodo propter distantiam visitari nequeat? Integrum tunc erit Ordinario loci vel eius delegatis unam tantum designare, viciniorem pro utraque parte loci.

Quid, si in loco *nulla* habeatur *ecclesia*, ut facile accidit in missionibus exteris?

Tunc, si grave fuerit incommodum visitandi ecclesiam viciniorem, poterit Ordinarius loci agere cum incolis sicut cum impeditis de quibus infra. Poterit v. g. praecipere ut adeant locum ubi preces communes recitari consueverunt et missionarius interdum Sacrum facit.

Peregrini visitare debent ecclesias locorum ubi exsistunt. Possunt etiam visitationes praescriptas in variis locis peragere, dummodo, singulis diebus quibus ecclesias visitare cupiunt, designatas unius loci ecclesias visitent.

712. Preces ad mentem Pontificis fundendae. — Quaenam sit haec mens sive intentio in genere, vide nn. **668**, **701**.

(11) S. Poenit., 29 iul. 1826.
(12) S. Poenit., 27 iul. 1886.

Ad effectum iubilaei consequendum necesse non est ut fideles norint quaenam sit mens Pontificis: satis est ut confuse, secundum istam mentem orare voluerint, seu ut preces fundere velint sicut requiritur ad indulgentiam obtinendam (13).

Orandum est oratione *vocali*, pro fidelium arbitrio deligenda. Mentalis non sufficit.

Quantum orandum sit, nondum est definitum. Sed ipsa *S. Poenitentiaria* eodem Monito sententiam esse communem affirmavit, quae dicit sufficere quinque *Pater*, *Ave* et *Gloria*.

Ubi orandum sit lege communi non dicitur.

S. Poenitentiaria declaravit de iubilaeo anni sancti: « Preces, quamvis in singulis visitationibus iterari pie soleant, ab his tamen seiungi possunt » (14).

Quoties preces istae fundendae sint, haud constat. In ultimo iubilaeo *quot*, *quoties* et *ubi* preces recitandae erant, praefinitum fuerat.

713. Ieiunium. — Olim praescribi solebat ieiunium *trium* dierum, nempe feria quarta, sexta et sabbato cum abstinentia a carnibus, et quidem ieiunium strictum, ita ut abstinentia quoque ab ovis et lacticiniis exigeretur.

Pius X (an. 1904) *unius* tantum diei ieiunium praescripsit, et Episcopis facultatem concessit indulgendi ova et lacticinia in iis locis, ubi cibis esurialibus uti difficile esset (15).

Ieiunium praescriptum servare debent etiam illi, qui ratione aetatis aut nondum aut non amplius ieiunare tenentur; item omnes, qui alias a ieiunio excusati aut dispensati sint. Quodsi id praestare nequeant, confessarius debet in alia pia opera ieiunium commutare (16).

Ieiunium ad lucrandum iubilaeum praescriptum peragere die qua *iam ab Ecclesia praeceptum sit ieiunium* non licet, nisi id in tenore Bullae expresse permittatur. Ab eodem tenore pendet num tria ieiunia, quae saepe postulantur, facienda sint eadem hebdomada. Id certe obtinebat, quando in Bulla ieiunium praecipiebatur his verbis: « Quarta et sexta feria ac sabbato alterius ex praefatis hebdomadis ieiunaverint ».

Sed in iubilaeo occasione v. g. Concilii Vaticani concesso, Pius IX declaravit opus non esse, ut tres dies ieiunii in eadem hebdomada observarentur.

(13) Monita S. Poenit., 31 iul. 1924, n. XVI.
(14) Monita, 31 iul. 1924, n. XVI.
(15) S. Poenit., 23 mart. 1904.
(16) S. C. Indulg., 10 iul. 1869; *Decreta auth.*, n. 425.

714. Eleemosyna. — Haec eleemosyna fieri potest etiam *per alium*, dummodo is pro quo fit, rei conscius, intentionem suam elicuerit.

Sub hac conditione, potest paterfamilias eleemosynam praescriptam dare pro uxore et liberis, Superior religiosus pro subditis suis, dives pro paupere, etc. Attamen religiosi et vere pauperes possunt quoque a confessario commutationem huius conditionis obtinere.

Quantam eleemosynam esse oporteat, e tenore Bullae discendum est.

Si iubetur fieri *pro cuiusque facultatibus*, necesse est ut aliqua proportio inter dantis fortunas et eleemosynas servetur. Quare sufficiet pauperi, non autem diviti, dare assem.

Si vero iubetur fieri *pro cuiusque arbitrio vel devotione*, talis proportio non requiritur: ac proinde sufficit dare pecuniam vel quidlibet aliud quod veram eleemosynam constituat.

715. Animadvertenda circa opera praescripta. — 1. Non refert *quo ordine* opera praestentur.

2. Neque omnia opera *in statu gratiae* facienda sunt. Status gratiae requiritur ante sacram communionem; et necessarius est cum ultimum opus impletur.

Nec opus est ut status gratiae in fine operum obtineatur per absolutionem sacramentalem. Actus perfectae contritionis sufficiens est (17).

3. Sine affectu ab omni veniali culpa, iubilaeum plenum acquiri nequit. Sed, ut ait *S. Alphonsus* (18), « Pontifex censetur illam (indulgentiam) concedere secundum capacitatem subiecti, ut remittatur saltem poena venialium illorum quorum culpa remissa est ».

Haec sententia hodie certa est et, perspecto can. 926, dici potest plenaria pro peccatis remissis quoad culpam. Cfr. n. **640**.

4. Huc spectat decretum *S. Poenitentiariae* diei 1 aug. 1933 de non permiscendis operibus pro multiplici iubilaei acquisitione.

716. Quoties indulgentia iubilaei obtineri possit. — 1. Ex voluntate R. Pontificis pendet.

2. Pius XI in citata Bulla « *Servatoris* » indulsit ut unusquique *bis* indulgentiam lucrari possit, « idest primum aut sibi aut animis defunctorum expiandis, secundo tamen in horum tantummodo levationem ».

Leo XII, Const. « *Temporis quidem* », indulgentiam *semel* tantum concesserat; et tunc temporis non poterat pro defunctis applicari.

(17) Monita S. Poenit., 31 iul. 1924, n. XIII.
(18) Lib. VI, n. 534.

717. Dispositiones peculiares pro quibusdam personis. — In Bulla Pii XI « *Servatoris* », 25 dec. 1925, quaedam particulares provisiones continentur notatu dignae.

Una die, quinquies visitando praecipuam loci ecclesiam ubi iubilaeum lucrari velint, et ceteris praescriptis satisfaciendo, iubilaeum *semel* acquirere possunt *ii qui*, per annum, *fere semper navigant iterve faciunt*. Huiusmodi sunt nautae, in mari vel flumine, et qui officium suum in curribus viae ferreae habitualiter exercent.

Quia ipsis *semel* tantum permittitur privilegiata ista ratio adipiscendi iubilaeum, pro altera consecutione stare debent iuri communi.

718. Impeditis dispensando commutari possunt visitationes. — 1. Facultate dispensando commutandi donantur Ordinarii locorum, quam per se vel per vicarios foraneos, per Praelatos regulares, quod ad eorum subditos, per parochos vel confessarios in dioecesi approbatos, etiam *habitualiter* et *extra confessionem*, exercere possunt.

2. Vi istius facultatis, pro rerum personarumque necessitate: 1° numerus visitationum contrahi et reduci potest; 2° concedi potest ut visitationes non sint faciendae eodem die, sed ut possint seiungi seu distribui inter plures dies; vel etiam ut visitetur oratorium semipublicum; 3° visitationes dispensando commutari possunt in alia religionis, pietatis, caritatisve opera, non aliunde sub peccato debita (cfr. n. **670**).

3. Impediti alii sunt *iure tales*, alii *prudenter ut tales habendi*.

1° **Iure tales** sunt omnes

a) *religiosae* et *tertiariae religiosae regulares*, non autem tertiariae saeculares;

b) omnes *personae in gyneceis seu conservatoriis* degentes: v. g. convictrices, familiares; non alumnae externae, quae noctu se in proprias domos recipiunt;

c) *religiosi* potius *vitae contemplativae* quam externe activae dediti: ut Eremitae Camaldulenses et Carthusiani;

d) *captivi*, in carcere custoditi;

e) etiam *ecclesiastici viri* vel *religiosi viri*, qui emendationis causa in coenobiis vel aliis domibus *detinentur;*

f) *operarii* « qui quotidiano sibi victum labore comparantes, nequeunt se ab eo per tot dies atque horas absistere » (19);

g) qui domi aut in nosocomiis *morbo* sive *infirma valetudine laborant;*

(19) Const. Pii XI « *Apostolico muneri* », 30 iul. 1924.

h) quotquot *aegrotis adsunt;*

i) *senes* qui aetatem 70 annorum excesserint.

S. Poenit. declaravit, operarios eos tantum intelligi, qui laboribus servilibus addicti sunt (20). Minus tamen refert utrum proprio nomine an ab alio conducti opera ista exerceant.

2° **Prudenter his accenseri possunt** omnes qui *certo impedimento prohibentur* quominus statutas visitationes obeant.

719. Facultas minuendi numerum visitationum iis qui, instituta pompa, collective incedunt. — 1. Facultate minuendi visitationum numerum praediti sunt omnes de quibus supra (n. **718**) ad arbitrium Ordinarii.

2. Imminutio concedi potest:

1° *Collegiis* auctoritate ecclesiastica approbatis, sive clericalibus sive religiosis. Eiusmodi sunt Capitula cathedralia et collegiata, communitates religiosae, seminaria, scholae religiosae et similia.

2° *Confraternitatibus, piis unionibus*, iis etiam laicorum *consociationibus, quae catholica opera provehere student* (cfr. can. 707 ss.).

3° *Adolescentibus* utriusque sexus, qui in collegiis vivunt, et institutionis educationisque gratia, eadem quotidie aut statis diebus celebrant. Proinde non soli convictores, sed etiam qui externi dicuntur, intelligi debent.

4° *Omnibus* fidelibus, *duce parocho* vel *sacerdote* quem parochus delegaverit.

Itaque alii ex natura Instituti ad quod pertinent, seu ut ita dicamus *ab intrinseco*, alii ex duce quem sequuntur seu *ab extrinseco*, beneficii praesentis fiunt participes.

Manifestum est eos tantum qui ad collegium seu consociationem pertinent reductione visitationum frui posse. Quod tamen late intelligi potest; nam *S. Poenit.* 26 maii 1826 declaravit, cum Capitulo adiungi posse omnes in ecclesiae ministerio aliquo addictos (21).

Quid autem de christifidelibus qui se adiungant *alieno parocho?*

Ex Const. Leonis XIII « *Temporis quidem* », visitationes institui debebant « cum proprio parocho aut sacerdote ab eo deputato ». Pius XI omisit vocem « *proprio* »; ideoque admittenda est benignior interpretatio, ita ut quilibet utiliter sequi possit pompam quam ducat aliquis parochus vel delegatus ab ipso sacerdos.

Id confirmatur resp. *S. Poenit.* 4 febr. 1875, qua privilegio Capituli frui

(20) S. Poenit., 1 iul. 1925; *A. A. S.*, XVII, p. 327.
(21) Cfr. Arizzoli, *op. cit.*, p. 25.

dicebantur omnes personae, etiam ceterarum paroeciarum totius civitatis episcopalis, si in processionali visitatione Capitulo adiungerentur.

5° Cum agitur de variis collegiis seu consociationibus, non requiritur ut agmen a sacerdote ducatur. Stat enim adagium: in praxi non esse quod in Bulla non sit (22).

6° Conditio omnibus communis est ut per publicas vias *collective* incedant, instar pompae. Non iam requiritur ut collegiales seu confratres insignia sui collegii seu confraternitatis ferant. Nec preces alta voce fusae vel incessus silentio necessaria sunt, licet haec omnia per se sint laudabilia. Curandum sane est, ut ipsa devotione testes aedificent et se disponant ad indulgentiam plene consequendam.

Si tamen copia non fuerit sic incedendi per publicas vias, Ordinarius vel eius delegati possunt nihilominus visitationum numerum contrahere, et reducere, dummodo intra aedis sacrae septa, aut pompa ducatur aut saltem visitatio sollemniter communiterque fiat ab omnibus ibi una congregatis.

Id possunt, ob quamcumque causam copia desideretur. Copia autem deficere potest sive propter vetitum potestatis publicae, sive propter periculum iniuriarum et vexationum, sive propter viarum impedimenta v. g. in magnis civitatibus.

7° Notandum est, solum facultatem datam esse reducendi numerum *visitationum*, non autem *ecclesiarum* visitandarum. Quare Ordinarius non potest indulgere ubi quatuor ecclesiae sint designatae, ut collectiva visitatio fiat tantum ad unam alteramve ecclesiam (23).

ARTICULUS VI.

De facultatibus confessariis concessis.

720. Prae oculis habemus Bullam Pii XI « *Servatoris* », 25 dec. 1925, qua ad catholicum orbem iubilaeum extensum fuit; item Bullam « *Quod superiore anno* » 2 april. 1934, de extensione universalis extra ordinem iubilaei ad totum catholicum orbem.

721. Facultates in genere. — 1. Peculiares facultates conceduntur confessariis ad normam iuris approbatis.

Itaque pro poenitentibus saecularibus, istae facultates competunt

(22) Cfr. Arizzoli, *op. cit.*, p. 26; Vermeersch, *Tractatus de iubilaeo*, p. 16.
(23) Cfr. Arizzoli, *op. cit.*, p. 17, dub. 23; Vermeersch, *Tractatus de iubilaeo*, p. 18.

confessariis approbatis ab Ordinario loci; cum agitur de religiosis exemptis, confessariis approbatis sive ab Ordinario loci sive a Superiore religionis clericalis exemptae.

Religiosae tamen quae ex Codice (cfr. n. **311**) confessionem apud *specialiter* approbatos peragere debent, possunt iubilaei confessionem, nullam aliam, peragere apud quemlibet confessarium pro utroque sexu ab Ordinario loci approbatum.

Quia *bis* conceditur facultas lucrandi iubilaeum, videntur *bis* frui ista facultate, idest semel pro singulis consecutionibus indulgentiae iubilaei.

2. Facultates exercendae sunt *in excipienda confessione iubilaei.* Talis *stricto* sensu est ea confessio, qua quis conditioni confessionis requisitae satisfacere intendit. *Minus stricte*, sed proprie dicitur ea confessio quam quis peragit cum intentione lucrandi indulgentiam iubilaei. Ea dicitur *latius* facta confessio in ordine ad iubilaeum, quam quis, antequam indulgentiam lucratus sit, iterat, servando semper intentionem lucrandi iubilaei, ex. gr. ut erga ipsum confessarius quibusdam facultatibus suis uti possit.

Aliis verbis: est confessio in qua quis vel conditioni iubilaei satisfacere intendit vel legitime postulat aliquem usum facultatis per iubilaeum concessae.

Ex Bulla Pii XI « *Servatoris* » nulla absolutio, dispensatio, commutatio concessa fit irrita eo quod postea, mutata voluntate, poenitens a lucrando iubilaeo abstinuerit.

3. Confessarii servant *omnes facultates quas antea* legitime *impetrarant*. Eas cumulate cum iis, quae occasione iubilaei conceduntur, exercere possunt. Ac pluries quidem pro eodem poenitente iis facultatibus, sive omnibus sive aliquibus tantum, valide et licite uti possunt.

722. Peculiares facultates circa censuras et reservationes. — 1. Confessarii absolvere possunt a quavis censura, a iure vel ab homine, occulta aut publica, reservata ab Ordinario sibi, aut a iure simpliciter vel speciali modo reservata S. Sedi vel Ordinario: « *iniuncta tamen salutari poenitentia aliisque de iure iniungendis* » (cfr. n. **405**, 3).

2. Confessarius autem, si quem a censura publica aut ab homine absolverit, ipsum moneat poenitentem, licere quidem ut etiam in actibus fori externi se gerat ut absolutum, sed *remoto scandalo;* atque integrum manere Superioribus, ut censuram in foro externo urgeant, nisi, v. g. propter sinceram eius declarationem, eum legitime absolutum praesumant, vel admittant scriptum, cum licentia poenitentis, testimonium confessarii de collata absolutione.

Praeterea cavere debet confessarius ne quemquam publica censura irretitum Deo in foro interno reconciliet, nisi quem paratum inveniret saltem intra sex menses Ecclesiae satisfacere, scandalum damnumque reparare.

3. Iidem confessarii absolvere quoque possunt ab excommunicatione *specialissime* S. Sedi reservata confessarium qui semel vel bis attentaverit absolutionem complicis in peccato turpi.

Sacerdoti autem poenitenti praecipere debent: *a*) ut complicem, si redierit ad confitendum, moneat de nullitate absolutionis datae et consequenti necessitate iterandi confessionem vel confessiones apud alium confessarium competentem; *b*) ut, occasione relapsus remota, abstineat ab audienda complicis confessione, quoad sine scandali et infamiae periculo fieri poterit.

Solum ad normam can. 2254, i. e. in *casibus* tantum *urgentioribus* et iniuncto onere recurrendi, sub poena reincidentiae, intra mensem, saltem per epistolam et confessarium, reticito nomine, ad *S. Poenitentiariam* vel ad habentem facultatem et standi eius mandatis, absolvere possunt poenitentes a censuris specialissime reservatis, vel a violato secreto S. Officii vel altero simili (1).

Facultates, de quibus sub nn. 1, 2 et 3, non reperiuntur eodem modo concessae in ultimo iubilaeo.

4. Nec facultatem absolvendi sine onere recursus exercere possunt circa Praelatos cleri saecularis ordinaria iurisdictione in foro externo praeditos, Superioresque maiores religionis exemptae, qui *publice* inciderint in censuram Romano Pontifici specialiter reservatam.

5. Praeterea de nonnullis reorum generibus quaedam peculiariter caventur.

1° *Haeretici*, praesertim qui fuerint publice dogmatizantes, ne absolvantur nisi « abiurata saltem coram ipso confessario haeresi, scandalum, ut par est, reparaverint ».

Reparatio scandali ab omnibus exigenda est. Abiuratio plus vel minus formalis et sollemnis pro vario casu exigetur. A multis, qui mere propositiones haereticas in privatis colloquiis emiserint sed non vulgo ut haeretici habentur, sola exigenda est retractatio cum actu fidei in ipsa confessione.

Si vero palam sese declaraverint haereticos, multo magis si errores spargere studuerint, confessarius postulabit, saltem coram se, sed extra confessionem, abiurationem, cuius dein documentum scriptum, ab abiurante subscriptum, ostendere possit.

(1) Cfr. Cappello, *De censuris*, n. 124 ss.

2° *Adscripti sectis* massonicis aliisve societatibus vetitis, ea praestare debebunt quae communiter ab iis exigi debent: abiurationem saltem in foro interno, recessum a secta et remotionem scandali.

Solet praeterea S. Sedes exigere traditionem librorum, manuscriptorum et signorum sectae confessarii manibus, ut tradantur Ordinario, vel, si iustae ac graves causae id postulent, ut comburantur, et iniunctionem gravis poenitentiae.

3° Qui *bona vel iura ecclesiastica* sine venia *acquisierint*, absolvi non possunt nisi Ecclesiae satisfecerint vel saltem promiserint se quam primum satisfacturos esse.

4° Qui quempiam ut reum sollicitationis in confessione *falso denuntiaverint* non possunt absolvi, nisi denuntiationem formaliter retractent apud Superiorem cui denuntiatio facta erat, vel saltem parati sint eam quam primum retractare et damna calumniae resarcire (cfr. n. **412**).

723. Facultates circa vota, irregularitates et impedimenta. — 1. In iubilaei *confessione*, ex iusta et probabili causa, potest confessarius *omnia et singula vota privata*, etiam reservata et iurata, in alia pia opera dispensando *commutare*.

2. Unice ad exercendos ordines susceptos sine infamiae vel scandali periculo, confessarius, semper in excipienda iubilaei confessione, *dispensare potest ab omni irregularitate ex delicto prorsus occulto.*

Si tamen fuerit homicidium vel abortus effectu secuto, debet poenitenti onus imponere sub poena reincidentiae, recurrendi, intra mensem, ad *S. Poenitentiariam* eiusque mandatis standi.

Attento canone 990, § 2, vis propria istius concessionis est ut recursus ad Ordinarium non requiratur, et comprehendat etiam casum homicidii et abortus.

Prorsus occultum est delictum quod ne quidem per duos testes fide dignos probari possit.

3. *Circa impedimenta matrimonii.* 1° Ad convalidandum matrimonium in forma ordinaria, non ad sanandum in radice, confessarius dispensare potest ab impedimento *prorsus occulto* consanguinitatis in tertio vel secundo gradu collaterali etiam attingente primum, quod ex generatione illicita proveniat, imperata consensus renovatione saltem partis consciae impedimenti. Casus fuerit, si quis nupserit ei quem avus proprius ex fornicatione genuerit.

2° Ad convalidandum vel etiam permittendum matrimonium, confessarius dispensare potest ab occulto impedimento criminis quod

vocatur solius adulterii. Imponenda est poenitentia salutaris, quae simul sit *gravis* et *diuturna*.

724. Notanda circa conditiones, facultates, indulgentias. — 1. Haec omnia varia sunt pro diversis Iubilaeis, iuxta voluntatem R. Pontificis. V. g. in universali Iubilaeo indicto a Pio XII die 26 maii 1949, plura habentur quae cum praecedentibus Iubilaeis non concordant. Cfr. *A. A. S.*, XXXXI, 257, 337, 340, 345.

2. Proinde in singulis casibus videndum quaenam sint facultates concessae, quaenam indulgentiae suspensae, quoties Iubilaeum acquiri possit, et alia.

APPENDIX

DE ECCLESIAE ORIENTALIS DISCIPLINA

ARTICULUS I.

De approbatione et iurisdictione confessariorum.

725. 1. Sacerdotes orientales, perinde ac sacerdotes latini, nequeunt, extra mortis periculum, sacramentales confessiones excipere, nisi approbati fuerint ab Ordinario loci, qui iurisdictionem confert (1).

2. Episcopus orientalis potest approbare ad confessiones audiendas presbyteros latinos, eisque necessariam iurisdictionem conferre; vicissim Episcopus latinus quoad presbyteros orientales.

Nam *S. Congregatio S. Officii* die 5 dec. 1715 hanc dedit declarationem: « Episcopus latinus, si in sua dioecesi habeat sacerdotes graeci ritus, vel alterius ritus orientalis, potest eos probare ac destinare ad confessiones etiam latinorum audiendas; item Episcopi graeci aliique orientales latinos presbyteros, si qui sint in eorum dioecesibus, ad id muneris deputare valent ».

Id ipsum docet *Benedictus XIV* Const. « *Etsi pastoralis* », 26 maii 1742, § 5, n. 6 s.

3. Etiam sacerdotes orientales, sive saeculares sive religiosi, ad excipiendas fidelium confessiones debent iurisdictionem obtinere *ab Ordinario loci*, ubi confessiones re vera audiuntur.

S. Congregatio de Prop. Fide die 30 iul. 1635 declaravit religiosos ritus orientalis, uti religiosos latinos, teneri « se subiicere examini et approbationi *Ordinarii loci* pro audiendis *saecularium* confessionibus ».

Item die 15 maii 1654 declarandum censuit, religiosos « sive latinos

(1) Cfr. Synod. Montis Libani an. 1736, part. I, cap. 4, n. 5 s.; Synod. Alex. Copt., sect. II, cap. 3, part. II, art. 5; Synod. prov. Rumenorum Galliciae, tit. II, cap. 4; Conc. primum prov. Rumenorum, tit. V, cap. 5; Conc. Patriarchale Graeco-Melchit. an. 1835, can. 5 s.; Synod. Syrorum, cap. v, art. 9; Conc. nationale Armenorum an. 1911, tit. III, cap. 6, n. 463 ss.

sive orientales, posse munia parochialia exercere, v. g. confessiones saecularium audire, si tamen sint ab Ordinariis locorum approbati » (2).

4. *Patriarcha orientalis* potest confessarios, sive orientales sive latinos, approbare eisque potestatem audiendi confessiones pro toto patriarchatu concedere. Id manifesto consequitur ex amplissima iurisdictione, qua Patriarcha pollet in universo suo patriarchatu.

726. Armeni, Graeco-Melchitae et Syri.

I. Quoad **Armenos**:

1. « Possunt ex munere suo presbyteri qui actu parochiam obtinent, excipere confessiones suorum parochialium, et ex consuetudine, quam probamus, possunt intra suam etiam dioecesim excipere confessiones saecularium quorumque.

2. « Nemo autem alius sacerdos, sive saecularis sive regularis, qui hanc facultatem ab Ordinario loci non obtinuerit, potest saecularium quorumque, etiam sacerdotum, in nostris dioecesibus confessiones audire, quo casu peccaret ipse atque etiam puniendus esset gravissime, nec non absolutio, si quam impertiret, irrita prorsus esset.

3. « Qui autem approbati ab Episcopo confessiones audituri sunt in aliorum ecclesiis, aequum est ut munus non aggrediantur nisi de voluntate eorum, ad quos pertinent ecclesiae, in quibus poenitentes sunt audituri.

4. « Si periculum mortis immineat, quilibet sacerdos potest a quibuscumque censuris et peccatis absolvere.

5. « In confessariis approbandis hanc Episcopi habeant rationem, ut non solum ea scientia praediti reperiantur, qua gravissimo eiusmodi munere rite fungi valeant, sed etiam pii, bene morati, prudentes, patientes, deque animarum salute solliciti; matura etiam aetate, *praesertim illi, quibus confessiones mulierum erunt audiendae.* De quibus dotibus ipse se reddat certiorem Ordinarius loci *per accuratum examen,* vel *per alia eiusdem ponderis argumenta* facultatemque confessiones excipiendi ut plurimum *in scriptis* concedat » (3).

727. II. Graeco-Melchitae:

« Approbatio quidem, sive ad audiendas confessiones tantum, sive ad confessiones simul et animarum curam, sacerdoti concedi non debet, nisi sit spectata vitae integritate ac scientia, et bona fama, et ea aetate,

(2) Cfr. Synod. Alex. Copt. sect. II, cap. 3, part. II, art. 5, n. 15; Synod. Syror., cap. v, art. 6, n. 8, etc.
(3) Tit. III, cap. 6, n. 465.

quae illi congruat, cui animarum cura, multis cum periculis coniuncta, committitur » (4).

728. III. Quoad Syros:

« Ut possit presbyter potestatem absolvendi a peccatis ei per ordinem divinitus datam, licite et valide exercere, duo, iuxta Concilii Tridentini definitionem, requiruntur: Episcopi loci approbatio et iurisdictio. Approbatio quidem est iudicium de aptitudine sacerdotis ad audiendas confessiones fidelium, eosque spiritualiter dirigendos in tribunali confessionis.

« Haec approbatio ab Episcopo non est danda nisi per examen speciale in Curia episcopali peractum, aut aliunde Episcopo constet sacerdotem ad hoc munus idoneum esse... Ceterum quoties Episcopus alicui sacerdoti iurisdictionem ad excipiendas confessiones confert, tunc approbatio etiam subintelligitur in ipsa iurisdictione.

« Pariter iurisdictio est subintellecta quoties Episcopus aliquem sacerdotem ad ministerium alicuius ecclesiae deputat, tunc enim sacerdos, per ipsam nominationem, iurisdictionem obtinet excipiendi peccatorum confessiones dandique absolutionem ab eis » (5).

729. Copti, Aegyptiaci, Maronitae etc.

I. Quoad **Coptos**:

1. « Ut valide possit sacerdos uti potestate absolvendi quam in ordinatione accepit, requiritur ut detur ei iurisdictio ab Episcopo dioeceseos ubi haec potestas exercenda est. Praescribimus autem ut haec iurisdictio ab Episcopo non concedatur nisi constet ei ex speciali examine in episcopali Curia peracto, aut ex alia tuta ratione sacerdotem, qui ad excipiendas confessiones deputandus est, aptum idoneumque esse ad hoc munus subeundum ».

2. « Iuxta disciplinam Ecclesiae nostrae, sacerdotes qui ab Episcopo iurisdictionem acceperint ad audiendas confessiones, iurisdictionem hanc censentur accipere *exercendam in tota extensione dioeceseos*, nisi contraria mens Episcopi expresse manifestetur ».

3. « Sacerdotes nostri in alienam dioecesim degentes ne confessiones audire praesumant, nisi iurisdictionem accipiant ab Episcopo huius alienae dioecesis.

4. « Sacerdotes ecclesiarum nostrarum non admittant sacerdotes ad clerum Patriarchatus Alexandrini non pertinentes, ad audiendas

(4) Canones Concilii patriarchalis Graeco-Melchitici an. 1835, typis S. C. de Prop. Fide impressi an. 1841, can. 6.
(5) Synodus Syrorum an. 1888, cap. v, art. 6, n. 5.

confessiones in nostris ecclesiis, nisi certo sciant eos ab ecclesiastica auctoritate approbatos esse » (6).

730. II. Quoad **Maronitas:**

1. « Nullus sacerdos, sive saecularis sive regularis, potest poenitentiae sacramentum administrare neque a peccatis, etiam venialibus, absolvere, nisi ab Ordinario approbatus facultatem obtinuerit, aut ad paroecias sive animarum curae titulum ordinatus fuerit.

2. « Si quis autem sacerdos non parochus neque approbatus, sive saecularis sit sive regularis, temerario ausu praesumpserit vel mortalium vel etiam venialium peccatorum confessiones excipere extra solum mortis articulum, excommunicationem ipso facto incurrat, praeter alias poenas etiam corporis afflictivas arbitrio Ordinarii. Sacrilegi vero non sacerdotes confessiones excipere audentes, praeter excommunicationis latae sententiae poenam, si laici fuerint, gravissimis aliis corporalibus plectantur, si vero clerici, deponantur » (7).

Nullus sacerdos, nec saecularis nec regularis, potest esse minister sacramenti poenitentiae, qui trigesimum aetatis annum pro viris, trigesimum tertium pro mulieribus nondum expleverit.

Facultas confessiones audiendi in scriptis ab Episcopo tradenda est, cum indicatione temporis et loci, ad quae facultas restringitur (8).

3. Parochi et confessarii omnes sunt approbati tantum pro dioecesi Ordinarii sui. « Ut possint extra illam dioecesim confessiones audire, indigere (decernimus) peculiari facultate Rev.mi D. Patriarchae *aut* alterius Ordinarii *vel* parochi, in cuius dioecesi versantur ».

4. « Monachis vero, qui in congregatione vivunt et plura habent invicem monasteria, si semel examinati ac probati fuerint, indulgemus, ut possint eadem facultate uti in omnibus congregationis suae monasteriis, sed quoad socios suos monachos tantum, non vero quoad saeculares neque quoad monachos alios, qui ex eadem congregatione non sunt.

5. « Qui autem paroeciam suam, ad quam sunt ordinati, dimiserunt atque ad aliam dioecesim migrarunt vel etiam in propria dioecesi permanent, declaramus, quod ii nec in illa dioecesi nec alibi sine peculiari Ordinarii aut parochi facultate poenitentiae sacramentum administrare possint » (9).

(6) Synodus Alexandrina an. 1898, sect. II, cap. III, part. II, art. 5, n. XII ss.
(7) Synodus Maronitarum an. 1736, part. II, cap. 4, n. 5.
(8) Part. II, cap. 4, n. 7.
(9) Part. II, cap. 4, n. 6.

731. III. Quoad **Ruthenos:**

« Qui parochialem ecclesiam non obtinent, etiamsi regulares fuerint, confessiones ne audiant sine Episcopi approbatione. Qui contra fecerint, eo ipso facto S. Synodus excommunicationis poenam subire decernit » (10).

732. Utrum Orientales subsint pontificiis dispositionibus quae delictum sollicitationis respiciunt. — 1. Ante Codicem certe Orientales tenebantur praefatis dispositionibus. Sane:

1° « Le Costituzioni pontificie emanate *contra sollicitantes* comprendono tutte le nazioni, ed in conseguenza così obbligano i greci come gli armeni ». Ita *S. C. S. Officii*, 13 iun. 1710 (11).

2° *Bened. XIV* in Const. « *Etsi pastoralis* », 26 maii 1742, haec habet: « Tum subiectio omnibus et singulis RR. Pontificum Constitutionibus, *contra sollicitantes* praesertim in confessione, editis, quae in singulas nationes universim vires suas extendunt, ac latinos aeque ac *graecos* sua amplitudine comprehendunt » (§ 9, n. 5).

3° « Constitutio novissima *Benedicti XIV* cuius initium est *Sacramentum Poenitentiae*, aeque ac ceterae a pluribus Pontificibus editae adversus sacerdotes ad turpia sollicitantes... *afficit absolute et absque ulla limitatione omnes confessarios... in quibuscunque orbis partibus facinora perpetrantes* ». Ita Instr. S. C. de Prop. Fide, 26 aug. 1775, ad Vic. Ap. Cocincin. super dubiis ab eo propositis, de mandato s. m. Pii PP. VI in Congr. S. Officii, die 1 iun. 1775 (12).

4° Huc spectat etiam decr. *S. Officii*, 25 apr. 1838, et Instr. eiusdem *S. Officii*, 20 febr. 1867, in qua legitur: « Nullum sane dubium est, quin hae praescriptiones, prohibitiones, reservationes... in *cunctas nationes universim vires suas extendant*, et *ubique terrarum* inconcusse ac inviolabiliter observandae sint ».

5° Ex litt. encycl. *S. C. de Prop. Fide*, 6 augusti 1885 constat fideles rituum orientalium « subiici nominatim nedum censuris, sed etiam Apostolicis *reservationibus* latis in Const. Bened. XIV *Sacramentum Poenitentiae* » (13).

2. Codex hanc disciplinam, ad Orientales quod attinet, nequaquam mutavit; unde, attento can. 1, eam adhuc vigere, certum est.

Id confirmatur tum praescripto can. 257, § 2 iunct. can. 247, tum praxi *S. C. pro Ecclesia Orientali* atque *S. Officii*. Haec S. Congregatio

(10) Synodus Zamosciensis an. 1720, tit. III, § 5.
(11) *Collect. S. C. de Prop. Fide*, I, n. 279.
(12) *Collect. S. C. de Prop. Fide*, I, n. 509.
(13) *Ibid.*, II, n. 1640.

die 21 iul. 1934, de mandato Pii XI, statuit poenas can. 2320, 2343, § 1, 2367, 2369 extendi etiam ad Ecclesias orientales et pro foro interno esse de competentia S. Poenitentiariae.

733. Obligatio sigilli sacramentalis quoad Orientales. — 1. Canones Orientalium religiosissime et strictissime tuentur obligationem sigilli sacramentalis.

Dionysius Barsalibi in sui poenitentiae ordinis initio monet sacerdotem, ut exactam diligentiam adhibeat, ne confessionem ullatenus revelet.

Can. Poenitentialis 51 collectionis Syrorum statuit: « Sacerdos, qui confessionem alicuius divulgaverit, sacerdotio excidat ».

Bernatus testatur, sacerdotes Coptos sedulo cavere, ne ieiunia extraordinaria imponantur, sed talia tantum, ad quae aliunde poenitentes obligantur, dicere solitos *secus peccata aliis innotescere posse;* unde eiusmodi nonnisi pro peccatis enormibus et plane scandalosis (sive notoriis) iniungere (14).

Inter Armenorum canones celebris est can. 22 *Gregorii Illuminatoris:* « Si quis sacerdos sigillum confessionis fregerit, privetur officio atque gradu ministrorum, et peccata non confitentium ei attribuantur ».

Habetur item can. 18 *Nersetis* cum Nersciabulso: « Si quis sacerdos peccata confitentium patefecerit, excommunicatus deponatur et omnino deleatur ex ordine sacerdotali » (15).

2. Decretum Concilii *Lateranen. IV*, cap. 21, *de sigillo confessionis*, obligabat ex ipsa rei natura etiam Orientales. Idem dicendum de decr. *S. Officii*, 28 nov. 1682.

3. Hodie can. 889 et 890, qui sunt doctrinales seu qui ipsum ius divinum exponunt et declarant, certe Orientales afficiunt, ad normam can. 1. Cfr. decretum S. Officii diei 21 iul. 1934 (n. 732, 2).

Etiam Instr. *S. Officii*, 9 iun. 1915, quae abusus prohibet *ex praesumptione periculi* ac proinde in virtute legis divinae, obligat etiam Orientales.

(14) Apud Sollerium, n. 213, p. 145.

(15) Cfr. Denzinger, *Ritus Orientalium*, I, p. 101; Janin, *Les Eglises orientales et les rites orientaux*, Paris, 1922, p. 68 ss.

ARTICULUS II.

De forma absolutionis ac de lingua adhibenda.

734. Nonnulla in genere de forma absolutionis. — 1. Post saec. XIII, in Ecclesia orientali mansit forma **deprecativa** eaque hodie viget apud Graecos non unitos, et etiam apud unitos qui versantur extra Europam atque in Ecclesia Coptorum Alexandrina.

2. Plures, etiam ex dissidentibus, formam *indicativam* ab Ecclesia latina mutuati sunt, ut Iacobitae, Armeni, Copti, Russi, Rumeni. Item Graeci uniti qui degunt in partibus Europae, et Maronitae.

Rutheni dissidentes utuntur forma, quae est simul deprecativa et indicativa.

735. Graeco-Melchitae et Rutheni. — 1. Ex Concilio patriarchali **Graeco-Melchitico** an. 1835: « Ne adhibeatur omnino qualiscumque formula vel caeremonia ab ullo privato in sacramentorum administratione introducta, vel *formula absolutionis* vel id genus alia, neve usurpentur, ut diximus, nisi caeremoniae ac formulae in Euchologio praescriptae, ea conditione ut Episcopus dioecesis illius libri exemplaria. quibus utuntur sacerdotes, recognoscat, ne in iis scripturae menda inveniantur » (1).

Forma adhibenda est haec: « Dominus noster Iesus Christus et Deus qui hoc mandatum solvendi atque ligandi peccata hominum sacris et divinis suis discipulis et Apostolis tradidit: ipse de excelso praetereat omnia peccata et omnes iniquitates tuas. Ego vero indignus, ab ipsis idem faciendi facultatem nactus, absolvo te ab omni excommunicatione in quantum possum et valeo, et tu indiges (2). Insuper ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis quaecumque coram Deo et mea indignitate confessus es: *in nomine † Patris et Filii et Spiritus Sancti.* Amen.

« Deus qui per Nathan prophetam David propria peccata confesso, et Petro negationem amare lugenti, et meretrici ad pedes ipsius lacrimanti, et publicano et prodigo pepercit: ipse Deus per me peccatorem in praesenti et in futuro saeculo tibi remittat peccata omnia, quae coram me humili confessus es, ut indemnatum te in tremendo suo tri-

(1) Canones Concilii Patriarchalis Graeco-Melchitici an. 1835, typis S. Congreg. de Prop. Fide impressi an. 1841, can. 8; *Collect. Lac.*, II, 583.

(2) Haec verba proferuntur tunc solum, cum poenitens aliqua censura sit irretitus.

bunali sistere faciat. De revelatis autem in confessione hac criminibus tuis nulla sit tibi sollicitudo. Vade in pace » (3).

2. Ex Synodo prov. **Ruthenorum** an. 1720, forma sacramenti poenitentiae consistit « in iis tantum verbis, quibus sacerdos quasi iudex supra poenitentem constitutus utitur, scilicet: *Ego absolvo te ab omnibus peccatis tuis*. Ceteras vero preces, quae vel praemittuntur vel subsequuntur, laudabiles esse ac retinendas, ad ipsius tamen formae essentiam nequaquam spectare, neque ad ipsius sacramenti administrationem, necessarias esse declarat » (4).

736. Copti, Syri, Armeni aliique. — 1. Ex Synodo Alexandrina **Coptorum**:

« Quando non adest poenitentium copia, sacerdos integram absolutionis recitet formulam; secus dicat prima vice integram formulam; ceteris vicibus incipere poterit ab istis verbis: *Rogo et obsecro benignitatem tuam amator hominum*. Urgente autem gravi necessitate, sufficit ut sacerdos dicat: *Absolvatur hic servus Dei a peccatis suis a Sanctissima Trinitate, Patre et Filio et Spiritu Sancto et per os humilitatis meae. Amen* » (5).

2. Ex Synodo **Syrorum** an. 1888:

« Urgente gravi aliqua necessitate, potest confessarius omittere precem quae incipit: *Misereatur tui*, etc. et dicere: *Ego te absolvo ab omnibus censuris et peccatis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen* » (6).

3. Ex Concilio nationali **Armenorum** an. 1911:

« Forma sacramenti poenitentiae... haec est: *Absolvo te ab omni participatione peccatorum tuorum, a cogitationibus, a verbis et ab operibus, in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen*. Adnotasse oportet, confessarium hac formula absolutionis utentem, absolvere etiam a censuris excommunicationis, in quas forte inciderit poenitens, dummodo idem confessarius intentionem habeat absolvendi tum a censuris, tum a peccatis. Sed si cognoscat confessarius, poenitentem reapse incidisse in censuram, debet primo absolvere a censuris iuxta formulam rituali praescriptam, si ad hoc facultatem habeat, et postea a peccatis absolvet. Si itaque in secundo casu audeat absolvere prius a peccatis sola absolutionis huius formula usus, quin prius a censuris

(3) Mansi, 46, 1168 ss.
(4) Tit. III, § 5.
(5) Sect. II, cap. 3, part. 2, art. 5.
(6) Cap. v, art. 6, n. 5.

absolverit, quamvis valida habeatur absolutio a peccatis, erit tamen illicita.

« Urgente gravi necessitate in periculo mortis, potest sacerdos abbreviare formulam absolutionis hoc modo: *Ego absolvo te ab omnibus censuris et a peccatis in nomine Patris et Filii et Spiritus Sancti. Amen.*

« Preces, quae de Ecclesiae more praecedunt et sequuntur, non pertinent ad essentiam formae; eas tamen non omittant confessarii, nisi urgente aliqua necessitate. Nunquam absenti, per litteras, dari potest absolutio. Hanc non deneget confessarius recte disposito, etsi gravissimis criminibus irretito » (7).

737. Nonnulla speciatim animadvertenda. — Quoad *formam* et *linguam*, qua uti debent sacerdotes orientales absolventes fideles latinos, haec attendantur:

1° *Bened. XIV* Const. « *Etsi pastoralis* », 26 maii 1742, pro Italo-Graecis decernit: « Utantur forma absolutionis in Concilio generali Florentino praescripta; postea vero, si voluerint, dicant orationem illam deprecativam, quam pro forma huiusmodi absolutionis dicere tantum consueverunt » (§ V, n. 5).

2° *S. C. S. Officii* die 6 sept. 1865 hanc normam tradidit: « Confessarii orientales in excipiendis sacramentalibus confessionibus fidelium latini ritus uti debent *forma* et *lingua* proprii approbati ritus, nisi aliter ab Apostolica Sede indultum vel decretum fuerit ».

Haec regula valet etiam pro confessariis latinis, qui fidelium orientalium confessiones excipiant.

ARTICULUS III.

De subiecto, tempore, loco aliisque circumstantiis confessionis.

738. Fideles confiteri possunt apud quemcunque confessarium. — 1. Valide et licite fideles latini confiteri possunt apud confessarium orientalem rite approbatum itemque fideles orientales apud confessarium latinum; nec proprius fidelium Ordinarius ullo pacto id vetare valet.

Sane: 1° *S. Congregatio de Prop. Fide* die 5 iunii 1626 declaravit

(7) Tit. III, cap. 6, n. 462.

« Non debere latinos Episcopos prohibere subditis suis, ne confessiones faciant cum sacerdotibus unitis ruthenis ab Ordinariis locorum approbatis; nec e contra Episcopos ruthenos unitos subditos suos simili prohibitione ligare, ne confessarios latinos approbatos ad excipienda peccata sua adeant » (1).

2° Eadem *S. Congregatio* an. 1630 decrevit « non debere latinos Episcopos prohibere subditos suos, ut confessiones faciant cum sacerdotibus ruthenis unitis ab Ordinariis locorum approbatis; nec e contra Episcopos ruthenos unitos subditos suos simili prohibitione ligare, ne confessarios latinos approbatos ad expianda peccata sua adeant. Nam cum rutheni uniti vere sint catholici, ubi ritus diversitas non repugnat, discordias et discidia inter eos excitare, introducere vel nutrire inconveniens et damnosum est ».

In Instructione diei 2 iun. 1835 ad Episcopum Alepp. data, *S. Congregatio de Prop. Fide* haec tradit: « La S. Sede ha ritenuto sempre la massima che non si deve vincolare in alcun modo la libertà de' cristiani in un punto così delicato, quale è la sacramentale confessione... Non ha egualmente mai proibito ad un confessore approvato di ascoltare nella propria chiesa le confessioni di qualunque siasi cattolico, che si presentasse al sacro tribunale... *Non si è fatta mai alcuna distinzione di rito*, giacchè l'amministrazione di tal sacramento non porta seco alcun cambiamento di rito; chè anzi la stessa S. Sede quante volte si è mosso alcun dubbio su tal particolare, *ha dichiarato che non devesi fare in tal genere alcuna limitazione* » (2).

Inter cetera, haec dubia S. Congregationi de Prop. Fide proposita fuerunt: « 12. Possuntne Episcopi orientales respectivis sui ritus hominibus pro suo lubitu prohibere, ne confiteantur peccata sua missionariis latinis?... 13. Si non obstante illa episcopali prohibitione accedat unus aut alter ex praedictis hominibus ad missionarium confitendi gratia, peccatne confitens, peccatne missionarius qui illius accipit confessionem? ».

Die 11 dec. 1838 S. Congregatio respondit: « Ad 12. *Negative* in omnibus... Ad 13. *Negative* ad primam partem, si agatur de prohibitione generali; secus de praecepto particulari cuipiam facto ob peculiares causas S. Congregationi communicandas » (3).

Eadem S. Congregatio in Decreto diei 6 oct. 1863, quo conventio inter utriusque ritus Antistites Galiciae confirmatur, decernit: « Fideles utriusque ritus apud sacerdotem latini vel rutheni ritus a suo Episcopo Ordinario adprobatum peccata sua confiteri et beneficium sacramentalis absolutionis valide ac licite obtinere possunt » (4).

Instructio diei 30 april. 1862 a S. C. de Prop. Fide ad Deleg. Apost. Aegypti

(1) *Collectanea S. C. de Prop. Fide*, I, n. 839.
(2) *Collectanea*, I, n. 839.
(3) *Collectanea*, I, n. 879.
(4) *Collect. Lac.*, II, 561 ss.

data, haec refert: « Quanto alla penitenza, la S. Sede ha sempre ritenuto la massima che non si deve vincolare in alcun modo la libertà dei cristiani... Non ha mai proibito ad un confessore approvato di ascoltare la confessione di qualsiasi cattolico che a lui si presentasse nel S. Tribunale... *Nè si è fatta mai su questo punto alcuna restrizione di rito* » (5).

3° Haec omnia perspicue confirmantur a Codice, qui expressis verbis statuit: « Omnes utriusque cleri sacerdotes ad audiendas confessiones approbati in aliquo loco, sive ordinaria sive delegata iurisdictione instructi, possunt etiam vagos ac peregrinos ex alia dioecesi vel paroecia ad sese accedentes, *itemque catholicos cuiusque ritus orientalis, valide et licite absolvere* » (can. 881, § 1).

4° Synodus **Ruthenorum** haec habet:

« Propter consuetudinem, in nostris regionibus iam diu receptam, atque ab Ordinariis diversorum rituum ratihabitam, valent iidem (confessarii) etiam aliorum fidelium sibi non subditorum confessiones excipere, sive illi sint proprii sive alterius ritus, prout etiam in *Concordia* declaratum est, sive suae sive alterius dioecesis huius provinciae, salvo tamen iure reservationis singulorum Ordinariorum... His tamen non obstantibus, sciant confessarii, eorum iurisdictionem non extendi ad monasteria, maxime autem monialium, sed pro excipiendis confessionibus monialium oportere eosdem muniri approbatione speciali a respectivis monasteriorum Ordinariis » (6).

739. Nonnulli censuerunt, at absque ullo prorsus fundamento, traditum principium valere dumtaxat pro orientalibus qui versantur extra proprium territorium, non autem pro iis qui degunt in suo patriarchatu aut in suis respectivis dioecesibus.

Id, ut diximus, *absque ullo prorsus fundamento* affirmatur, *tum* quia responsa et instructiones S. Sedis nullatenus distinguunt inter fideles degentes in proprio territorio et fideles versantes extra territorium; *tum* quia, ubi agitur de libertate conscientiae, de re nempe quae directe et immediate respicit animarum bonum, nullum debet aut potest esse discrimen inter fideles et fideles.

Accedit responsum *S. Congregationis pro Ecclesia Orientali* datum in plenario coetu diei 26 ian. 1925, quod, licet directe respiciat can. 866, applicatur tamen, et quidem certissime ob analogiam, etiam canoni 881, § 1.

(5) *Collectanea*, I, n. 1228.
(6) Tit. II, cap. 4, n. 4.

740. Praeceptum confessionis. — 1. Synodus **Maronitarum** haec habet:

« Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua peccata saltem semel in anno, *idque quadragesimali tempore*, sacerdoti probato, sive is parochus sit, sive alius, tenetur confiteri et iniunctam sibi poenitentiam pro viribus adimplere... Hoc autem praeceptum, confitendi scilicet peccata et Eucharistiam sumendi in paschate, sub poena excommunicationis adimplendum est.

« Ceterum haec sancta Synodus monendum esse populum censuit, ut laudabilem totius Orientis ac praecipue nationis nostrae consuetudinem inviolabiliter servare studeat, ter scilicet quotannis ad sacram confessionem et Communionem accedendi, primo in Paschate Resurrectionis (idque sub poena excommunicationis, ut supra), secundo in festo Sanctorum Apostolorum Petri et Pauli, tertio in natali Christi Domini... Illorum denique pietatem summopere commendamus ceterisque imitandam proponimus, qui etiam in festo Assumptionis Deiparae confiteri et communicare solent...

« Hoc autem, quod de praecepto vel consuetudine peragendae confessionis per annum diximus, non ita intelligendum volumus, ut his servatis fideles existiment, se nullo alio pacto ad confitendum peccata teneri » (7).

2. Ex Synodo **Ruthenorum** Zamosciensi an. 1720:

« Censuit (Synodus) monendum esse populum, ut ter saltem quotannis, prout in Orientali Ecclesia statutum est, in Resurrectione scilicet Domini (quo tempore sub poena excommunicationis id facere tenetur), in Dormitione Deiparae et in Christi Nativitate, *ad sacram confessionem* divinique Corporis participationem accedat ».

741. Locus, tempus, vestis. — Synodus **Syrorum** an. 1888 haec statuit:

1° « Confessarius, cum sedet ad audiendas confessiones poenitentium, debet indutus esse himnicho (stola orientali) vel stola.

2° « Locus audiendi confessiones poenitentium debet esse in ecclesia, et iam consuetudo invaluit et omnibus nostrae nationis ecclesiis communis evasit, ut tribunalia seu sedes in interiori ecclesiae parte erigantur, in quibus sacerdotes sedeant ad audiendas confessiones. Hae sedes non sint extra ecclesiam: sint autem in loco patenti et conspicuo. Si quae ecclesiae huiusmodi sedibus confessionis carere reperiantur, praecipimus ut in iis erigantur sine mora, omni exclusa oscitantia aut excusatione. Disciplina enim universim recepta exigit ut confessiones fidelium et praesertim mulierum, in s. tribunali excipiantur. Confessionis tribunalia habere debent cratem minutim perforatam.

3° « Non licet mulierum confessiones audire extra tempora in quibus ecclesia omnibus patet, neque ante solis ortum, aut post occasum, nisi forte eo tempore populus congregatus sit in ecclesia.

4° « Districte prohibemus mulierum confessiones audire extra ecclesiam et extra tribunal, nisi mulier sit vehementer surda. In domibus vero omnino non licet mulierum confessiones audire, praeter graviter aegrotas, aut ad ecclesiam accedendi impotes et decrepitas; tunc autem ianua cubiculi in quo excipitur confessio, aperta esse debet » (8).

(7) Part. II, cap. 4, nn. 8 et 9.

742. Ex Synodo **Armenorum**:

1° « Cum publice et in aperto confessiones in ecclesiis excipi debeant, propterea in aperto et publice extent ibidem confessionales sedes, quae tabulis a tergo et ab utroque latere septae, a fronte tantum pateant, ut tamen volubili ostio occludantur. In his sedibus ad poenitentes audiendas sint fenestellae ex ferreis laminis, foraminibus minutis pertusae. Et prope illas ex parte poenitentis aliqua ponatur Crucifixi imago, aut piae preces apponantur, ad pios affectus in eis corde excitandos; ex parte vero confessarii, affigatur tabula, quae casus et censuras reservatas exhibeat.

2° « Tam *loci*, quam *temporis* potissimum habenda est ratio in excipiendis confessionibus. Extra casum necessitatis in domibus privatorum confessiones nunquam audiantur, mulieres vero nunquam extra praedictas confessionales sedes. Quod si infirma sit mulier, excipiatur quidem domi eius confessio, at cubiculi foribus, quoad fieri poterit, semper patentibus. Praeterea meminerit confessarius, mulierum confessiones neque ante solis ortum, neque post occasum ordinarie audiendas esse in ecclesiis, nisi istae frequentatae sint.

3° « Sacerdos, confessiones auditurus, stola vel *pilon* utatur. Valde autem decet, ut ipse antequam confessionalem sedem adeat, animum ad superna attollens Patris luminum auxilia imploret.

4° « Nihil causa et intuitu confessionis aut satisfactionis sacramentalis petant vel exigant confessarii, sub poena suspensionis ab audiendis confessionibus ipso facto.

5° « Artis medicae professores, cum ad infirmos vocati fuerint, moneant vel per se vel per alios de sacramentali confessione peragenda;

(8) Cap. 5, art. 6, n. 5.

et moneant non solum cum infirmitas est ad praesens periculosa (tunc enim ad id ipso naturali iure tenentur), sed etiam cum prudenter iudicatur periculosa in posterum evadere posse.

6° « Cum sacerdotis ad aram Agni litantis puritas summa esse debeat, Concilium praesens in Domino congregatum omnes sacerdotes, quicumque per dioeceses nostras Sacrificium Missae offerendi licentiam habent, commonet, ut *semel ad minimum in mense* peccata sua poenitentiae sacramento expient » (9).

743. Ex Synodo **Maronitarum :**

« Ordinem ministrandi sacramentum poenitentiae extra casum necessitatis hunc ab omnibus sacerdotibus servandum esse decernimus:

« *Primum* sacerdos in ecclesia, non autem in privatis aedibus, confessiones audiat, nisi ex causa rationabili, quae quum inciderit, studeat tamen id decenti ac patenti loco praestare...

« *Secundo* curent Ordinarii, ut confessarius habeat in ecclesia sedem confessionalem, in qua sacras confessiones excipiat, quae sedes patenti, conspicuo et apto ecclesiae loco posita, crate etiam perforata inter poenitentem et sacerdotem omnino sit instructa.

« *Tertio* stola saltem sacerdos utatur, dum confessiones excipit » (10).

744. Synodus Alexandrina **Coptorum** an. 1838 statuit:

1° « Secundum sanctam disciplinam vigentem in Ecclesiis tribunalia sint, in quibus sedeant sacerdotes ad audiendas fidelium confessiones. Tribunalia haec sint iuxta consuetudinem instructa crate quae poenitentem et confessarium separet atque in parte superiori ita perforata sit, ut confessarius audire possit.

2° « Ne audiantur mulierum confessiones in temporibus in quibus ecclesia omnibus non patet; neque ante solis ortum aut post occasum, nisi forte tunc populus in ecclesia adsit.

3° « Ne sacerdos extra ecclesiam et in domibus privatis praesumat audire confessiones mulierum, nisi graviter aegrotarum, decrepitarum et generatim earum quae ad ecclesiam accedendi sunt impotes. Tunc cubiculi ianua in quo excipitur confessio aperta sit necesse est » (11).

745. Ad **Rumenos** quod attinet, Concilium primum provinciale Alba Iuliense et Fogarasiense anni 1872 haec habet:

« Locus pro confessionibus excipiendis de regula est ecclesia. Mo-

(9) Tit. III, cap. 6, n. 463 ss.
(10) Part. II, cap. 4, n. 10.
(11) Sect. II, cap. 3, part. II, art. 5, n. IV ss.

nentur autem parochi fideles suos ieiunio quadragesimali ad actum confessionis praeparare, eorumque confessiones audire in ecclesia, exceptis aegrotis, quos parochi adeuntes in eorum domibus audire tenentur » (12).

746. Apud **Graeco-Melchitas :**

« Confirmamus statuta sacrorum canonum: 1. ut confessiones, excepto casu aegrotationis aut extremae necessitatis, non excipiantur nisi in ecclesiis et in confessionali. 2. Ne quis ex vicariis Episcoporum vel parochis deleget sacerdotem ad audiendas confessiones parochianorum, nisi antea hanc facultatem ab Episcopo dioecesis acceperit, quia sic tantum potest sacerdotem delegare. 3. Si quis sacerdos ab Episcopo sit approbatus pro certa dioecesis parochia, non idcirco approbatus censeatur ad audiendas confessiones in alia parochia eiusdem dioecesis, multo minus alienae, nisi hoc ei committatur ab huius dioecesis Episcopo, vel ab eo, quem Episcopus ad hoc constituerit. 4. Notum est, confessarium non posse, ne eleemosynae quidem nomine, quidquam a poenitente accipere propter confessionem vel pro confessione, sive in ea, sive ante aut post eam cum morali unione. Et quamvis non dubitemus, quin clerus noster hanc prohibitionem observet, eum tamen monemus, quo magis ad vigilantiam excitetur. 5. Parochi hortari debent suos parochianos ad frequentem confessionem, praecipue in festis Domini. Quodsi quis ita obduruerit in suis criminibus eoque teporis iam venerit, ut etiam in Paschate poenitentiam omittat: huius nomen parochus loci, postquam frustra apud eum privatim, quidquid potest, fecerit, Episcopo deferat, ut is pastoralem suam curam impendat, vel eius excommunicationem promulget. 6. Confessarii sese examini subiiciant, quoties Episcopus dioecesis, in qua ministerium exercent, ex iusta causa hoc ab eis postulaverit » (13).

747. Ex Synodo **Ruthenorum** prov. Galiciae an. 1891:

« Quoad praeceptum annuae confessionis atque Communionis paschalis, doctrinam, quae in nostris catechismis habetur, ut nimirum confessio et Communio ista fiat apud proprium parochum, Synodus praesens ita immutandam declarat, ut confessio quidem fieri possit apud quemcumque sacerdotem approbatum.

« Quoniam pluribus in locis mos invaluit, ut fideles, ad confessionem accedentes, deponant iuxta confessarium unum alterumve cruciferum; et iterum ut occasione paschali confessionis exigantur ab

(12) Tit. V, cap. 5.
(13) Canones Concilii patriarchalis Graeco-Melchitici an. 1835, typis S. Congreg. de Prop. Fide impressi an. 1841, can. 4; Cfr. *Collect. Lac.* II, 582.

ipsis parochis, antequam extradantur fidelibus schedulae pro confessione, quaedam contributiones ab eisdem variis ex titulis exsolvendae, sive parocho, sive cantori ecclesiae; et hoc saepe saepius impedimento libenter accedendi ad confessionem fieri, aut saltem alicui sinistrae interpretationi locum dare potest; ideo iubet Synodus ut animarum curatores populo instructionibus publicis declarent, eos pro huius Sacramenti administratione ad nullam persolutionem obligari, neque ad ullam contributionem teneri. Insuper prohibet parochis, ne in posterum occasione confessionis paschalis supranominatas et quascumque alias contributiones exigant, sed ad opportuna tempora eas exsolvendas relinquant.

« Postremo curent animarum pastores, ut pro audiendis confessionibus habeant in ecclesiis suis confessionalia, ita ut fidelium confessiones in eisdem commode et decenter excipere valeant » (14).

748. Abusus vitandi. — 1. Ad **Graecos** quod attinet.

Ex Litteris Innocentii IV ad Episcopum Tusculanum, Apostolicae Sedis Legatum in regno Cypri, super ritibus Graecorum, qui tolerari vel non tolerari possunt:

« Nulli autem per sacerdotes vel confessores pro satisfactione poenitentiae unctio aliqua solummodo iniungatur... ».

Ex Instructione, de mandato *Clementis VIII* die 31 aug. 1595 data, super aliquibus ritibus Graecorum ad Episcopos Latinos, in quorum civitatibus Graeci vel Albanenses graeco ritu viventes degunt:

« Tollendus abusus, ubi est, ut vir atque uxor *simul* et *eodem tempore* eidem presbytero confiteantur » (15).

Palam est, haec non modo Graecis, verum omnibus Orientalibus, imo et Latinis universis applicari.

2. Quoad **Italo-Graecos** Const. « *Etsi pastoralis* » Bened. XIV, 26 maii 1742, decernit:

« Nulli per sacerdotes vel confessarios pro satisfactione poenitentiae unctio aliqua solummodo iniungatur ».

3. Synodus nationalis **Melchitarum** in monasterio Sancti Salvatoris celebrata anno 1790, haec statuit:

« *a*) Puniatur sacerdos qui vel minimum iracundiae signum ideo dederit, quod poenitens alium adierit confessarium, etiamsi ille absolutionem illi denegavisset vel a suscipiendis sacramentis prohibuisset ex causa sive secreta sive notoria, modo poenitentem non removerit

(14) Tit. II, cap. 4, n. 3 ss.
(15) *Collect. Lac.* II, 449.

ob neglectum aliquod Ecclesiae praeceptum aut spretum mandatum a se iure datum veluti qui superior eius sit et confessor ordinarius.

« *b*) Sacerdotes omnes sedulo decretum observent, quo cautum est, ne quis sacerdos poenitentem quemvis peccata confessurum excipiat, nisi sciscitata prius ab eo causa cur confessario suo ordinario valedixerit, ne forte, si quid is admisisset unde deneganda esset absolutio aliudve consilium capiendum, sacrilegium peccato adiiciat. Quod si nullum adfuerit impedimentum, caritate paterna confessio eius excipiatur.

« *c*) Sedulo perpendant omnes sacerdotes quae in secreto illo tribunali perpendenda sint, veluti quaestiones poenitentibus faciendas super inveteratis suis vitiis, super ceteris peccatis virtuti iustitiae oppositis, et cetera huiusmodi: an, verbi gratia, poenitentes calleant praecipuas fidei veritates, ut Symbolum et reliqua doctrinae christianae capita: quae si pro suo quisque captu non intelligant, nefas est eos absolvere et ad sacram synaxim admittere...

« *e*) Demum statuit sancta nostra Synodus, ne sacerdos, qui poenitenti onus imposuerit pecuniam pro Missis celebrandis solvendi, has per se ipse celebret, sed ab altero peragi iubeat » (16).

4. Synodus **Maronitarum** an. 1736 decernit:

1° « Si quis sacerdos poenitentis confessionem aut verbis aut signis, conditionem, locum, tempus, vel aliam circumstantiam significando, seu alio quovis modo revelare ausus fuerit, non solum deponatur ab officio sacerdotali, verum etiam ad agendam perpetuam poenitentiam in arctum monasterium detrudatur.

2° « Caveant etiam sacerdotes sub gravissimis poenis arbitrio Ordinarii, ne plurium simul, sed uniuscuiusque separatim confessionem excipiant, ne, altero alterius audiente peccata, sigillum confessionis violetur et famae proximi cum astantium scandalo detrahatur.

3° « Nemini prohibeant (confessarii) alios confessarios adire suaeque directionis methodum aperire, praesertim vero poenitentium domos frequentare non audeant sub quocumque praetextu, etiam spiritualis instructionis, sub poenis arbitrio Ordinarii.

4° « Nihil omnino causa et intuitu confessionis aut satisfactionis sacramentalis petant vel exigant confessarii a poenitentibus, sub poena suspensionis ab audiendis confessionibus ipso facto incurrendae. A sponte etiam oblatis abstinendum monemus.

5° « Statuimus praeterea confessarios quoscumque, etiam pa-

(16) Mansi, 46, 629 s.

rochos, non habere facultatem audiendi confessiones et absolvendi a peccatis personas quascumque cum quibus quomodolibet confessarii ipsi impudice versati confitendi peccati complices sint » (17).

ARTICULUS IV.

De reservatione casuum.

749. Praemittenda. — 1. Etiam apud Orientales viget casuum reservatio cum censura et sine censura.

Id profluit ex ipso regimine dioecesium, nempe ex perfecta iurisdictione qua Patriarcha, Archiepiscopi et Episcopi gaudent ad gregem sibi commissum rite pascendum et gubernandum.

2. Normae praefinitae a *S. Officio* in Instructione diei 13 iul. 1916, respiciunt procul dubio etiam Orientales, quia directe et immediate bono animarum consulunt.

3. Patriarcha potest casus sibi reservare, cum censura aut sine, pro toto patriarchatu; Episcopi, contra, pro sua quisque dioecesi.

Patriarcha, cum vera polleat iurisdictione supra Archiepiscopos et Episcopos, potest absolvere ab omnibus casibus, quos sibi reservaverint Archiepiscopi et Episcopi; non item hi, quoad casus sibi a Patriarcha reservatos.

4. *Leo XIII* Const. « *Orientalium dignitas* », 30 novembris 1894, n. 6 statuit: « Presbyteris tum latinis tum orientalibus, neque in suis neque in alieni ritus ecclesiis, fas est quemquam absolvere a casibus, qui suis cuiusque Ordinariis sint reservati, nisi facultate ab eisdem permissa ».

Hodie non solum quoad presbyteros latinos, verum etiam quoad orientales, attendendum est praescriptum can. 900 et 2254.

750. Varia disciplina apud Orientales vigens. — Apud **Maronitas** haec viget disciplina:

1° Quidam casus in Synodo Montis Libani an. 1736 reservantur Patriarchae (tresdecim), quidam (septem) reservantur Archiepiscopis et Episcopis (1).

(17) Part. II, cap. 4, n. 13 ss.

(1) Part. II, cap. 5, tabella prima et secunda.

2° Patriarcha sibi aut Episcopis reservat casus pro toto Patriarchatu, Episcopi pro suo quisque territorio.

3° Patriarcha potest concedere facultatem absolvendi ab omnibus vel aliquibus casibus sibi vel Ordinario reservatis. Quae facultas in scriptis expressa et specialis sit oportet (2).

4° « Nullus ex confessariis, quibus quomodolibet concessum fuerit a reservatis absolvere, subdelegare valet alium quemcumque confessarium, nec etiam ad unum tantum reservatum sive ad nudum ministerium.

5° « Declaramus omnibus et singulis confessariis non licere in vim facultatis, quam obtinuerunt, quempiam a casibus absolvere, *nisi, audita integra confessione, eundem sacramentaliter etiam absolvat;* quin imo nec posse tantum a reservatis absolvere sive reservationem auferre, non reservatorum absolutionem remittendo ad simplicem confessarium».

6° « Ante duodecimum aetatis annum completum neminem utriusque sexus censuris et casibus reservatis comprehendi volumus » (3).

751. Ex Synodo Alexandrina **Coptorum**:

1° « Patriarcha, cum iurisdictionem in totum Patriarchatum suum habeat, ius habet quaedam peccata reservandi pro toto suo patriarchatu.

2° « Hoc idem ius Episcopis omnibus in sua cuique dioecesi competit, pro illis in subditos tradita supra reliquos inferiores sacerdotes auctoritate.

3° « Decreto synodali, Reverendissimo D. Patriarchae reservatam declaramus incurrere excommunicationem: *a*) omnes a christiana fide apostatas omnesque fideles, qui ad haeresim se converterent; *b*) omnes percutientes vel hostiliter insequentes Dominos Episcopos Sedis Alexandrinae suffraganeos; *c*) usurpantes aut sequestrantes bona ecclesiarum et legata pia.

4° « Subiectos excommunicationi Episcopis reservatae decreto huius Synodi declaramus: *a*) procurantes abortum, effectu secuto; *b*) sponte et scienter communicantes in divinis cum haereticis aut excommunicatis; *c*) violentas manus, suadente diabolo, iniicientes in sacerdotem inferioresque clericos, utriusque sexus monachos.

5° « Sacerdos ad absolvendum a peccatis reservatis delegatus nequit alium sacerdotem ad dandam absolutionem subdelegare, nisi haec subdelegandi facultas in actu delegationis ei concessa fuerit.

(2) Part. II, cap. 5, n. 3.
(3) Part. II, cap. 5, n. 5 s.

6° « Qui potestatem habet absolvendi a peccatis reservatis sciat sibi non satis esse poenitentem a solo peccato reservato quo innodari potest absolvere, sed eius confessionem quoad cetera omnia peccata excipiat.

7° « Sacerdos quando absolvendum habebit poenitentem a peccato, cui adnexa est aliqua censura, tunc in pronuntianda absolutionis formula dicat: *Absolvatur a vinculo talis censurae et a peccatis suis a Sanctissima Trinitate* etc. » (4).

752. Synodus Sciarfensis **Syrorum** an. 1888 haec habet:

1° « Sancta Ecclesia mavult ut Episcopi numerum peccatorum reservatorum non multiplicent, ne poenitentes graventur, et cupit ut causa extet gravis ea reservandi.

2° « Qui potestatem habet sive nativam sive delegatam a peccatis reservatis absolvendi, eum qui ad se accedit petens absolutionem a peccato reservato, non debet ab illo solo peccato absolvere, sed eius confessionem excipere quoad cetera eius peccata, et generalem absolutionem ei conferre.

3° « Expedit ut Episcopi, praesertim in partibus remotioribus dioecesis, confessarios aliquos deputent, quibus facultatem absolvendi a plerisque saltem casibus reservatis communicent.

4° « In articulo sive periculo mortis omnis sacerdos, etsi approbatus non sit, facultatem habet ab Ecclesia absolvendi ab omnibus peccatis et censuris sive Papae sive Episcopo quomodolibet reservatis. Debet nihilominus is qui in articulo mortis a confessario simplici absolutus fuit a casu speciali modo Papae reservato, postmodum, si convaluerit, sese praesentare sub poena reincidentiae sive Episcopo sive alii sacerdoti habenti facultatem, non ut denuo absolvatur, sed ut mandata Ecclesiae circa poenitentiam vel satisfactionem recipiat.

« Etiam extra mortis periculum potest licite et valide sacerdos approbatus absolvere directe a peccatis Summo Pontifici reservatis, in casibus vere urgentibus, si tempus non suppetat ad Papam recurrendi, timeaturque ex mora notabile damnum poenitenti in eius salute vel fama aut scandalum publicum, si confessionem vel communionem omittit. Debet tamen qui ita absolutus est per confessarium intra mensem ad Papam vel ad habentem ab eo facultatem recurrere, eiusque mandata recipere sub reincidentia » (5).

(4) Sect. II, cap. 3, part. II, art. 5: *De peccatis reservatis*, n. 3 ss.
(5) Cap. v, art. 7, n. 5 ss.

753. Synodus nationalis **Armenorum** an. 1911 haec statuit:

1° « Declaramus igitur et agnoscimus reservandi facultatem primum ac praecipue in Romano Pontifice pro suprema, qua pollet in universa Ecclesia potestate; deinceps etiam in Reverendissimo D. Patriarcha pro potestate ipsi in Armenos catholicos a R. Pontifice tradita; demum in Episcopis pro potestate ipsis in assignatos greges data; ut quisque intelligere valeat, ab his quae sibi Episcopus in sua dioecesi reservaverit, neminem inferiorem iure absolvere, nisi cui facultatem Episcopus impertierit; multoque potiori iure, ab his quae suo iudicio Patriarcha et Summus Pontifex reservare voluerint, neminem sive in patriarchatu sive in tota Ecclesia posse absolvere, nisi qui absolvendi facultatem a Patriarcha vel a Summo Pontifice impetraverit.

2° « Sciant ergo confessarii, se absolvere non posse absque facultate a casibus et censuris Sedi Apostolicae vel Patriarchae vel loci Ordinario reservatis. Sciant nullum ex confessariis, quibus quomodolibet concessum fuerit a reservatis absolvere, subdelegare valide posse alium confessarium.

3° « Quia vero quandoque contingit, ut alterius ritus fideles apud ritus nostri confessarios peccata confiteantur, his districte praecipimus ut tabulam casuum a diversorum rituum Antistitibus sibi reservatorum apud se habeant, ut eiusmodi fideles absolvendi facultatem, si casus occurrat, a legitimo cuiusque Superiore valeant impetrare » (6).

754. Synodus nationalis **Graecorum Melchitarum** an. 1790 haec decernit: « Episcopi omnes, ad ovium suarum utilitatem nec non ad coercenda frequentiora quaedam delicta, nonnullos casus sibi reservent oportet, a quibus absolvi nequeant poenitentes nisi propria Episcopi auctoritate, ut si quis sollicitationis scelus admiserit; si quis artem magicam exercuerit; si ligaturam fecerit aut eidem faciendae operam contulerit ad prohibendos coniuges ne debitum sibi invicem reddant; si quis abortum sub quocumque praetextu procurare tentaverit; si quis ab haeresi ad veram fidem redierit; si quis Sacrae Congregationis vel Domini Patriarchae vel Episcopi dioecesani litteras surripuerit; si quis matrimonium, sive consummatum id fuerit sive non, cum impedimento inierit; si quis clericos percusserit » (7).

(6) Tit. III, cap. 6, n. 479.
(7) Mansi, 46, 630.

755. Hodierna disciplina. — Hodie, ut alibi animadversum fuit, adamussim servandum est praescriptum can. 882, 900, 2252, 2254.

Mitior enim disciplina per Codicem inducta Orientalibus quoque applicatur, cum de bono animarum agatur.

ARTICULUS V.

De indulgentiis et iubilaeo.

756. Facultas concedendi et lucrandi indulgentias apud Orientales. — 1. Etiam Patriarchae, Metropolitae et Episcopi *Orientales* possunt concedere indulgentias in suae iurisdictionis locis.

Quoad Ecclesiam *Maronitarum* hoc certum est ex Synodo Montis Libani an. 1736, quae fuit approbata a Benedicto XIV in forma *specifica*. Legitur enim: « Mensarum potestatis suae tam Rev.mus D. Patriarcha, quam Archiepiscopi et Episcopi non excedentes, eas tantum indulgentias, quas sibi ex vi dignitatis suae vel ex Sedis Apostolicae concessione competere noverint, populis denuntient et compertiantur » (1).

Episcopus habet potestatem conferendi suis dioecesanis indulgentiam unius anni cum novam ecclesiam consecrat; in Missa pontificali concedit indulgentiam 40 dierum iis qui Missae intersunt (2).

Episcopus potest concedere indulgentiam unius anni in dedicatione ecclesiae, et quadraginta dierum in eius anniversario et in qualibet alia opportunitate (3).

Ad Patriarchas, Archiepiscopos et Episcopos aliarum Ecclesiarum item affirmandum est.

Scriptores *latini* communiter aut silent aut negant (4) de orientalibus universis. Iuxta principia generalia iuris et praxim in Ecclesiis orientalibus catholicis vigentem, affirmativa sententia certa est.

Quaeri potest, an facultas concessa a Pio XII die 20 iun. 1942 (n. **651**) respiciat etiam Archiepiscopos et Episcopos orientales. Ex una parte videtur negandum, quia decretum refert can. 274, 2 et 349, § 2, 2, qui respiciunt Praesules latinos ad normam can. 1; ex alia parte videretur affirmandum, quia decretum dicit: « Quam quidem gratam voluntatem ut Sanctitas Sua testetur,

(1) Part. II, cap. 7, n. 3.
(2) Synodus Sciarf. Syrorum an. 1888, cap. IX, art. 6, n. 9.
(3) Synodus Alex. Copt. an. 1898, sect. III, cap. 3, art. 4, n. 4.
(4) Cfr. Vermeersch, III, p. 773.

utque paternam sollicitudinem Suam *erga universum Sibi creditum gregem ostendat*, spiritualem Ecclesiae thesaurum latius patere voluit... ».

Omnibus perpensis, opinamur beneficium concessum fuisse etiam Praelatis orientalibus.

2. Synodus *Maronitarum* haec statuit: « Sub poenis arbitrio Ordinarii districte praecipimus et mandamus, ut nemo, sive saecularis sive regularis, audeat indulgentias exponere vel publicare pro ecclesiis vel oratoriis, etiam regularium aut quomodolibet exemptorum, nisi prius ab Ordinario vel eius vicario visae et recognitae fuerint, necnon scripto licentiam et facultatem illas exponendi vel publicandi obtinuerint.

« Idem dicendum de indulgentiis, quae numismatibus, imaginibus, coronis, religiosis habitibus, confraternitatibus, certis orationibus seu aliis pietatis operibus adnexae seu a Summis Pontificibus concessae dicuntur... *Nihil pro illis* (indulgentiis) *quocumque nomine exigi*, neque illarum transsumpta appendi in loco, ubi sit stipes ad colligendas eleemosynas, *sancimus*. Si quae vero eleemosynae sponte at pie a fidelibus dantur, accipi non vetamus, sed eae *nunquam* in sacerdotum commodum cedant, sed piis ecclesiarum, monasteriorum seu pauperum usibus destinentur » (5).

3. Etiam fideles *orientales* possunt lucrari omnes indulgentias a R. Pontifice generali decreto concessas (6).

Huc spectant decisiones *S. Poenitentiariae* 29 april. an. 1930 et 31 ian. 1931, de mariali rosarii recitatione apud fideles ritus rutheni et byzantini slavici, quoad indulgentias lucrandas (7).

4. S. Congregatio pro Ecclesia orientali, 21 iul. 1935, de mandato Summi Pontificis, declaravit fideles cuiuscumque ritus orientalis in iis quae indulgentias respiciunt, Sacram Poenitentiariam adire debere.

757. Utrum Orientales lucrari valeant iubilaeum. — 1. Cum pontificiae Constitutiones nullam mentionem faciant de Orientalibus at agatur de materia disciplinari, quae idcirco ex rei natura Orientalem Ecclesiam non attingat, videretur negandum eos acquirere posse indulgentiam iubilaei.

2. At contraria sententia certa est, nempe fideles Orientales lucrari valent iubilaeum, ut Latini: in materia enim indulgentiarum,

(5) Part. II, cap. 7, nn. 5 et 6.
(6) Paulus V, 23 dec. 1616; S. Poenit., 7 iul. 1917; Synodus Alexandrina Coptorum, an. 1898, sect. II, cap. 3, part. 2, art. 5.
(7) *Acta Apost. Sedis*, XXII, p. 292; XXIII, p. 88.

quippe quae directe et immediate bonum spirituale fidelium ac totius Ecclesiae respicit, nullum datur discrimen inter Latinos et Orientales fideles.

Ultimum iubilaeum expressis verbis extensum quoque fuit ad Orientales. Pius XI sane in Const. « *Quod superiore anno* » 2 april. 1934 ait: « Itaque... maximum divinae Redemptionis iubilaeum, quod Romae celebratum est, ad universum catholicum orbem per Apostolicas has Litteras extendimus, ad Occidentalem nimirum et *ad Orientalem Ecclesiam* » (8).

Huc spectat decretum *S. Congregationis pro Ecclesia Orientali* diei 3 april. 1934 « de formulis precum ab Orientalibus adhibendis ad lucrandam indulgentiam s. iubilaei Redemptionis » (9).

(8) *Acta Apost. Sedis*, XXVI, p. 141.
(9) *A. A. S.*, XXVI, p. 317.

A. M. D. G.

SERIES ET ORDO
canonum expositorum.

INDEX RERUM

ordine alphabetico digestus.

Numerus arabicus numerum marginalem indicat.

A

F

G

H

I

P

Q

R

S

T

V